

Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Кафедра теорії та методик дошкільної і початкової освіти

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ

***Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти:
досвід та перспективи***

(за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної онлайн конференції)

Хмельницький 2022

УДК 373.21

ББК 74.100.2

Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти: досвід та перспективи /
Зб.наук.пр. [ред. кол.: В. І. Очеретянко (гол.) та ін.] – Хмельницький: ХОІППО, 2022 –
709 с.

У збірнику подано статті за матеріалами роботи Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, яка відбулася 17 листопада 2022 року. У наукових та науково-методичних публікаціях розглядаються теоретичні та практичні аспекти розвитку в системі дошкільної освіти в умовах сьогодення. Адресовано широкому колу педагогічних працівників дошкільної освіти, викладачам ВНЗ, студентам, магістрам.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Очеретянко В. І., ректор ХОІППО, кандидат історичних наук – голова редакційної колегії; **Вашеняк І. Б.**, проректор Хмельницького ОІППО, кандидат історичних наук, доцент; **Ковальська О. П.**, завідувач кафедри теорії та методик дошкільної і початкової освіти ХОІППО, кандидат педагогічних наук; **Студенець О.А.**, старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної і початкової освіти ХОІППО, кандидат педагогічних наук; **Харченко А. А.**, старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної і початкової освіти ХОІППО; **Романова О. В.**, старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної і початкової освіти ХОІППО, кандидат психологічних наук (відповідальна за випуск).

Рекомендовано до друку

рішенням Вченої ради Хмельницького ОІППО (протокол № 3 від 22 грудня 2022 р.)

За зміст статей несуть відповідальність автори публікацій. Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Важливим завданням дошкільної освіти є консолідація зусиль влади, закладів освіти, громадськості з метою забезпечення необхідних умов для розвитку, освіти, повноцінної соціалізації дітей і створення безпечного освітнього середовища. В умовах воєнного стану зазнала змін й організація роботи з кадрами, зокрема підвищення кваліфікації, інформаційна та методична підтримка педагогів. Ця важлива умова врахована в оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти, що є державним освітнім стандартом. Під час воєнного стану прогресивні освітяни науковці громадські організації почали активно наповнювати соціальні мережі контентом для розвитку дітей дошкільного віку.

Реалізуючи завдання реформування освіти в умовах воєнного стану педагогічними колективами визначено такі пріоритетні напрями: програмно-методичний супровід змісту дошкільної освіти; практика впровадження Державного стандарту дошкільної освіти – Базового компонента дошкільної освіти; організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану (зокрема, з використанням дистанційної форми здобуття освіти); створення безпечних умов освітнього процесу в закладах дошкільної освіти; формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку; психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану; Інтеграційні підходи до соціалізації дошкільників з особливими освітніми потребами Робота інклюзивних груп; педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу; використання сучасних підходів при реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти.

На Хмельниччині основними завданнями педагогів дошкільників є збереження життя і здоров'я дітей і працівників, створення безпечних умов перебування у ЗДО в період збройної агресії росії; забезпечення психолого-педагогічного супроводу та використання тісної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу; організація освітнього процесу відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, реалізація завдань комплексних та парціальних програм, обраних педагогічними колективами для впровадження у своїх закладах; одним із актуальних та важливих напрямків освітньої діяльності є формування соціально-громадянської компетентності та виховання патріотизму у дошкільників; забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на здобуття освіти в умовах воєнного стану. Саме ці питання й розглядалися на регіональній науково-практичній онлайн-конференції **«Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти: досвід та перспективи»** 17 листопада 2022 року. В збірнику представлено матеріали учасників конференції: (виступи, презентації, майстер-класи, міні-тренінги тощо).

Висловлюємо щире подяку всім учасникам конференції та сподіваємось, що презентовані у збірнику матеріали будуть цікаві та корисні не тільки вихователям, музичним керівникам, хореографам, методистам, завідувачам закладів дошкільної освіти, а й викладачам, студентам та усім учасникам освітнього процесу

ЗМІСТ

Бабац Каріна, Шевчук Наталія <i>Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану (з використанням дистанційної форми здобуття освіти).....</i>	<i>12</i>
Байдюк Сніжана <i>Рефреймінг педагогічних шаблонів у роботі з молодими педагогами.....</i>	<i>13</i>
Балагір Галина <i>Особливості використання мультимедійних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку в умовах дистанційного навчання.....</i>	<i>21</i>
Баранюк Наталія <i>Інноваційні підходи до корекційно-відновлювальної роботи в групі дітей з особливими освітніми потребами.....</i>	<i>29</i>
Батюк Наталя <i>Профілактика і корекція дезадаптації, попередження формування дитячих страхів та фобій у дошкільників в умовах воєнного часу.....</i>	<i>31</i>
Безпалько Раїса, Кондратюк Ірина <i>Роль асистента вихователя в інклюзивній групі закладу дошкільної освіти.....</i>	<i>36</i>
Безпалько Раїса, Сиван Надія <i>Використання елементів терапевтичних технологій роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.....</i>	<i>42</i>
Березовська Неоніла <i>Безпечне освітнє середовище ЗДО в умовах воєнного стану.....</i>	<i>46</i>
Беспала Леся, Марцінковська Наталія <i>Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу.....</i>	<i>50</i>
Беспалько Галина <i>Створення розвивального середовища для логіко-математичного розвитку дітей.....</i>	<i>56</i>
Бізюк Тетяна <i>Нетворкінг–спілкування з батьками дистанційно.....</i>	<i>58</i>
Більська Ольга, Кушлак Оксана <i>Перші кроки в розбудові внутрішньої системи якості освіти: створення сучасного освітнього середовища.....</i>	<i>62</i>
Боголідова Марина <i>Використання ігротерапії в роботі з дітьми дошкільного віку, які є внутрішньо переміщеними особами.....</i>	<i>66</i>
Бойчук Світлана <i>Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку засобами етнопедагогіки.....</i>	<i>70</i>
Борис Ольга <i>Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>75</i>
Борита Ірина <i>Психолого-педагогічний супровід національно-патріотичного виховання дітей у рамках наступності закладу дошкільної освіти та школи.....</i>	<i>79</i>
Бунда Тетяна <i>Створення безпечних умов освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.....</i>	<i>82</i>

Бурбела Людмила	
<i>Формування у дошкільників толерантності у прийнятті різноманітності за змістом Шкали оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ECERS-3).....</i>	<i>84</i>
Вільчанська Тетяна, Магера Інна, Федорова Інна	
<i>Створення анімаційних фільмів із дошкільниками – інструмент формування цілісного реалістичного образу світу дитини та зняття напруги у закритому приміщенні.....</i>	<i>87</i>
Вознюк Лілія, Сітарук Тетяна	
<i>Творча кінезіологія – «фітнес» для розумового розвитку дошкільника.....</i>	<i>92</i>
Войтович Галина	
<i>Психологічні засади інноваційних форм взаємодії з батьками в контексті реформування освіти.....</i>	<i>99</i>
Войчук Тетяна	
<i>Народні ігри у закладі дошкільної освіти як засіб становлення маленького українця, адаптованого до нових умов життя.....</i>	<i>105</i>
Гагаріна Наталія Павлівна	
<i>Шляхи виховання любові до культурного спадку свого народу та національної самосвідомості дітей дошкільного віку.....</i>	<i>112</i>
Глухова Оксана	
<i>Організація музично-мовленнєвої діяльності дошкільників.....</i>	<i>115</i>
Гнатюк Наталія	
<i>Дистанційна форма дошкільної освіти в умовах воєнного стану.....</i>	<i>120</i>
Головань Антоніна	
<i>Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану (зокрема, використання дистанційної форми здобуття освіти).....</i>	<i>127</i>
Гончарук Наталія	
<i>Роль батьків та закладу дошкільної освіти у формуванні в дітей з особливими освітніми потребами позитивної «Я-концепції» як передумови успішної інтеграції в соціумі.....</i>	<i>131</i>
Грищенко Людмила	
<i>Інтеграційні підходи до соціалізації дошкільників з особливими освітніми потребами. Робота інклюзивних груп.....</i>	<i>137</i>
Грона Інна	
<i>Уміння жити в особливих умовах.....</i>	<i>141</i>
Гудзяк Валентина	
<i>Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу закладу дошкільної освіти в умовах НУШ.....</i>	<i>143</i>
Гудзяк Ірина	
<i>Інтелектуальна гра для кмітливих дошкільнят.....</i>	<i>146</i>
Гуйван Світлана	
<i>Педагогічні аспекти реалізації освітнього напрямку «Дитина в соціумі».....</i>	<i>149</i>
Данилюк Олена	
<i>Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку з використанням соціо-ігрової технології.....</i>	<i>152</i>
Дєдова Оксана	
<i>Особливості ігрової діяльності дошкільників з РАС.....</i>	<i>160</i>
Димихіна Галина	
<i>Виховання дітей за допомогою фольклору та авторських казок як засіб формування морально-патріотичних цінностей дошкільників.....</i>	<i>163</i>

Діденко Ірина	
<i>Рухливі ігри в закладах дошкільної освіти.....</i>	<i>169</i>
Дмитрук Юлія	
<i>Дистанційна освіта дітей дошкільного віку в умовах сьогодення.....</i>	<i>173</i>
Доротюк Ірина	
<i>Розвиток логічного мислення дошкільнят – запорука успішної підготовки до навчання у новій українській школі.....</i>	<i>178</i>
Дуплій Ганна	
<i>Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу.....</i>	<i>181</i>
Душко Наталія	
<i>Формування соціально-громадської компетентності у дітей дошкільного віку....</i>	<i>188</i>
Душнюк Оксана	
<i>Психолого-педагогічна студія як один із сучасних підходів партнерської взаємодії з батьками в закладі дошкільної освіти.....</i>	<i>192</i>
Дягель Марина	
<i>Розвиток виразного мовлення старших дошкільників у контексті вирішення завдань Базового компонента дошкільної освіти.....</i>	<i>199</i>
Дяков Інна	
<i>Психолого-педагогічна характеристика дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.....</i>	<i>203</i>
Жеребцова Олена	
<i>Сучасні напрямки взаємодії з сім'ями вихованців у закладі дошкільної освіти.....</i>	<i>206</i>
Завальська Алла	
<i>Ресурсна кімната в закладі дошкільної освіти – крок назустріч дитині з особливими освітніми потребами.....</i>	<i>212</i>
Завіша Ірина	
<i>Використання сучасних підходів при реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти.....</i>	<i>214</i>
Зварич Наталя	
<i>Коректурні таблиці Н.Гавриш. Стимулюємо розвиток креативності у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>117</i>
Зеленюк Оксана	
<i>Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку з використанням дистанційної форми здобуття освіти.....</i>	<i>222</i>
Іванів Ольга	
<i>Використання сучасних підходів при реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти.....</i>	<i>224</i>
Казмірук Світлана	
<i>Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу.....</i>	<i>228</i>
Касіян Лариса	
<i>Народознавство в закладі дошкільної освіти компенсуючого типу та роль народних ігор в корекційній роботі з дітьми дошкільного віку.....</i>	<i>234</i>
Кирилевич Юлія	
<i>Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>237</i>
Кицюк Інна, Казаку Світлана	
<i>Пізнавальна діяльність дошкільників: кольоровий тиждень в дитячому садку.....</i>	<i>243</i>

Коваленко Ірина	
<i>Все починається з любові. Родинне виховання, як один з пріоритетних напрямів на сучасному етапі.....</i>	247
Ковальська Оксана	
<i>Емоційні реакції дитини в гострих стресових ситуаціях: психологічна допомога.....</i>	253
Ковальчук Ольга	
<i>Казкотерапія як метод психологічної допомоги дітям дошкільного віку.....</i>	259
Кожем'якіна Ірина	
<i>Організація освітньої діяльності дошкільників у дистанційному форматі в умовах воєнного стану.....</i>	266
Козак Людмила	
<i>Реалізація активних форм і методів методичної роботи з педагогами закладу дошкільної освіти.....</i>	271
Козловська Тетяна	
<i>Формування соціально-економічної компетенції у дітей дошкільного віку.....</i>	275
Кордон Ірина	
<i>Використання паличок Кюізенера для формування сенсорно-пізнавальних компетентностей дошкільників.....</i>	277
Костанецька Людмила, Каток Інна	
<i>Інклюзивна освіта як одна з умов соціальної адаптації дітей.....</i>	280
Кришталь Інна	
<i>Лепбук. Подорож з Афлатуном.....</i>	285
Крищук Людмила	
<i>Дистанційне навчання як форма організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану.....</i>	287
Крута Любов	
<i>Компенсація емоцій через інфографіку кольору, або як за допомогою кольорів формувати психологічну стійкість.....</i>	292
Кулик Інна	
<i>Використання квесту як засобу активізації освітньої діяльності дошкільника.....</i>	298
Кулик Марія	
<i>Творимо та досліджуємо: міні – музей природи у дитячому садку.....</i>	303
Курчак Тетяна, Волинчук Алла	
<i>Сучасний туризм як інноваційна форма оздоровлення дітей.....</i>	305
Куцуконь Тетяна	
<i>Формування соціально-громадянської компетентності у дітей молодшого дошкільного віку.....</i>	310
Лавренчук Ірина	
<i>Кільця Луллія у розвитку інтелектуально-творчих здібностей дошкільників.....</i>	313
Лазарєва Леся	
<i>Нові виклики наступності дошкільної і початкової освіти: оцінюємо, розмірковуємо, упроваджуємо.....</i>	319
Левандовська Наталія	
<i>Нейропідхід у дошкільній логопедії: актуально та ефективно.....</i>	324
Левчун Тетяна	
<i>Новий формат музичних занять або коротко про дистанційну роботу музичного керівника.....</i>	328
Либа Алла	
<i>Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку.....</i>	332

Лисенко Людмила	
<i>Організація освітнього процесу за дистанційною формою в закладі дошкільної освіти під час дії правового режиму воєнного стану.....</i>	<i>337</i>
Литус Алла	
<i>Особливості музичного виховання дошкільників в умовах воєнного стану.....</i>	<i>340</i>
Мазур Жанна	
<i>Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>345</i>
Мармолук Ольга Миколаївна	
<i>Інтеграційні підходи до соціалізації дошкільників з особливими освітніми потребами. Робота інклюзивних груп.....</i>	<i>348</i>
Мартинчук Вікторія	
<i>Створення емоційної стабільності дітей в дошкільних закладах в реаліях сьогодення.....</i>	<i>354</i>
Мартін Аліна, Тарапака Наталя	
<i>Методичні засади формування здоров'язберезувальної компетентності дошкільників.....</i>	<i>357</i>
Масловська Ірина, Ляльчук Анна	
<i>Організація дистанційного освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану.....</i>	<i>361</i>
Матвійчук Олена	
<i>Створення інтерактивних дидактичних ігор у програмі Microsoft PowerPoint та їх використання в організації освітнього процесу.....</i>	<i>365</i>
Машевська Наталія	
<i>Психолого-педагогічний супровід дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану.....</i>	<i>376</i>
Мельник Тамара	
<i>Навчаємо читанню змалечку.....</i>	<i>379</i>
Мехоношина Ольга Василівна	
<i>Використання інноваційних технологій логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку.....</i>	<i>382</i>
Мирончук Оксана	
<i>Про безпеку правду знай – життя своє оберігай!.....</i>	<i>387</i>
Мисик Олеся	
<i>Педагогіка партнерства як основа формування інноваційного освітнього простору закладу дошкільної освіти.....</i>	<i>392</i>
Михайловська Марія	
<i>Формування мовленнєвих компетенцій на основі історії рідного міста.....</i>	<i>399</i>
Музичук Галина, Степанюк Олена	
<i>Патріотичне виховання дітей дошкільного віку в умовах сьогодення.....</i>	<i>405</i>
Навроцька Раїса	
<i>Формування у дітей старшого дошкільного віку вміння складати розповіді - роздуми через мовні дидактичні ігри.....</i>	<i>411</i>
Назарук Наталія	
<i>Інтерактивні засоби взаємодії педагога з дітьми в ЗДО.....</i>	<i>414</i>
Нижник Любова	
<i>Педагогіка партнерства як основа успішної соціальної згуртованості суб'єктів освітнього процесу.....</i>	<i>417</i>
Никитюк Наталія	
<i>Педагогіка партнерства як основа успішної соціальної згуртованості суб'єктів освітнього процесу.....</i>	<i>421</i>

Ніколаєва Наталія	
<i>Особливості впровадження інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти.....</i>	<i>428</i>
Німчук Наталія	
<i>Дисплей – словниковий коментар.....</i>	<i>432</i>
Олійник Оксана	
<i>Використання елементів методики сенсорної інтеграції в розвитку молодших дошкільників.....</i>	<i>438</i>
Олійник Олена	
<i>Особливості застосування здоров`язберезувальних технологій у роботі вчителя-дефектолога в процесі корекції психомоторної сфери дітей з особливими освітніми потребами.....</i>	<i>444</i>
Ординець Наталія	
<i>Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>448</i>
Остапчук Вікторія	
<i>Соціально-громадянська компетентність дітей дошкільного віку. Презавантаження.....</i>	<i>454</i>
Остапчук Міра	
<i>Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти в умовах воєнного стану (дистанційна форма освіти).....</i>	<i>460</i>
Павлік Лариса, Лиса Оксана, Кримська Оксана	
<i>Наступність у роботі вчителя-логопеда дошкільної та початкової ланками освіти - запорука успішного навчання дітей у школі.....</i>	<i>463</i>
Павлова Наталія	
<i>Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану.....</i>	<i>467</i>
Перевалова Тетяна	
<i>Використання мультимедійних технологій в процесі формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку.....</i>	<i>470</i>
Перфільєва Анна	
<i>Використання сенсорних коробок як засобу сенсорної інтеграції в корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушенням мовленнєвого розвитку.....</i>	<i>478</i>
Петренко Наталія	
<i>Формування мовленнєвої компетентності дошкільників із заїканням.....</i>	<i>481</i>
Петрушина Лариса	
<i>Англomовні діти в українських закладах дошкільної освіти.....</i>	<i>488</i>
Підлісна Олена	
<i>Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі пізнавально-дослідницької діяльності.....</i>	<i>491</i>
Погосян Аліна	
<i>Загальні аспекти діагностичної роботи вчителя-логопеда у закладі дошкільної освіти.....</i>	<i>496</i>
Приймак Юлія	
<i>Дистанційне навчання з дітьми дошкільного віку.....</i>	<i>501</i>
Присяжнюк Альона	
<i>Використання можливостей дистанційної взаємодії у реалізації системи вправ для виправлення порушення темпо-ритмічної сторони мовлення.....</i>	<i>504</i>
Прокопчук Анна	
<i>Формування основ народознавства засобами народної математики в сучасному ЗДО.....</i>	<i>509</i>

Рибак Галина	
<i>Організація дистанційної роботи педагогів закладу дошкільної освіти.....</i>	<i>518</i>
Рудман Вікторія, Клімова Юлія	
<i>Мнемотехніка: ефективна освітня технологія на музичних заняттях.....</i>	<i>523</i>
Сас Ірина	
<i>Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану..</i>	<i>527</i>
Сіденко Лариса Антонівна	
<i>Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану (зокрема, з використанням дистанційної форми здобуття освіти).....</i>	<i>531</i>
Сімончук Анастасія	
<i>Логопедичний масаж як ефективний метод корекції мовлення дітей з ООП.....</i>	<i>534</i>
Сінькевич Ірина	
<i>Розвиток комунікативних навичок у дітей з тяжкими порушеннями мовлення....</i>	<i>642</i>
Слизькоуха Ольга	
<i>Психолого-педагогічна допомога дітям, які зазнали впливу стресогенних подій.....</i>	<i>546</i>
Соловійова Вікторія, Савчук Катерина	
<i>Партнерська взаємодія музичного керівника та практичного психолога закладу дошкільної освіти в контексті реалізації роботи батьківсько-дитячого клубу «Територія Єднання».....</i>	<i>553</i>
Сохатюк Віра	
<i>Техніки зняття психоемоційної напруги у дошкільників у час військової агресії....</i>	<i>558</i>
Стасюк Світлана	
<i>Психологічний супровід та підтримка учасників освітнього процесу методами арттерапії в умовах воєнного стану.....</i>	<i>562</i>
Стрельбіцька Катерина	
<i>Корекційно-розвиткова робота з дітьми з особливими освітніми потребами дошкільного віку засобами арт-терапевтичних методів.....</i>	<i>566</i>
Студенець Олена Мальцева Галина	
<i>Освіта сталого розвитку – інвестиція в майбутнє та визначальна роль у розвитку світобачення вихованців в період дошкільного дитинства.....</i>	<i>569</i>
Ташецька Наталія	
<i>Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану (зокрема, з використанням дистанційної форми здобуття освіти).....</i>	<i>575</i>
Телішевська Світлана	
<i>Виховання, розвиток та навчання дітей дошкільного віку крізь призму освіти для сталого розвитку.....</i>	<i>581</i>
Тимощук Ольга	
<i>Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в сучасному середовищі.....</i>	<i>585</i>
Ткачук Олена	
<i>Співпраця логопеда та вихователя закладу дошкільної освіти з усунення мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>590</i>
Трачук Тетяна	
<i>Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку на музичних заняттях засобами танцювальної діяльності.....</i>	<i>594</i>
Фантух Людмила	
<i>Налагодження партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу в умовах забезпечення змішаної форми організації освітнього процесу в ЗДО.....</i>	<i>600</i>
Франчук Наталія	
<i>Використання онлайн-дошки Padlet для організації навчально-виховного процесу в ЗДО.....</i>	<i>603</i>

Фрига Інна	
<i>Педагогіка партнерства як складова траєкторії взаємовідносин між учасниками освітнього процесу.....</i>	<i>605</i>
Фурман Юлія	
<i>Використання коректурних таблиць в освітньому процесі ЗДО.....</i>	<i>610</i>
Харченко Алла	
<i>Професійна компетентність педагога дошкільного закладу : реалізація в умовах воєнного стану.....</i>	<i>615</i>
Царюк Ірина	
<i>Світ Монтесорі в закладах дошкільної освіти.....</i>	<i>621</i>
Цвігун Іванна	
<i>Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану.....</i>	<i>625</i>
Чорнобай Ірина	
<i>Формування соціально-громадської компетентності дітей старшого дошкільного віку у різних видах діяльності.....</i>	<i>627</i>
Чуйко Таїсія	
<i>Використання сучасних підходів при реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти.....</i>	<i>633</i>
Чумак Наталія	
<i>Створення безпечних умов та організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах війни.....</i>	<i>640</i>
Шабага Ольга	
<i>Форми та методи роботи закладів освіти в умовах військового стану.....</i>	<i>648</i>
Шило Світлана	
<i>Комунікативний портрет фахівця дошкільної освіти.....</i>	<i>656</i>
Шкварська Тетяна	
<i>Система конкретних прийомів профілактики та подолання синдрому «професійного вигорання» та професійної дезадаптації педагогів в інклюзивному дошкільному закладі.....</i>	<i>658</i>
Шкорбецька Ольга	
<i>Вигадуємо! Створюємо! Досліджуємо! Розвиток інженерного мислення у дошкільників.....</i>	<i>663</i>
Шмельова Алла	
<i>Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах війни.....</i>	<i>665</i>
Шуберчук Мальвіна	
<i>Професійний розвиток особистості як характерна ознака педагогічної професії. Коучинг з елементами педагогіки емпатуерменту.....</i>	<i>670</i>
Шульгіна Галина	
<i>Моральні цінності сьогодення.....</i>	<i>677</i>
Щербань Людмила	
<i>Особливості та специфіка розвитку рухової діяльності дітей з РДА.....</i>	<i>681</i>
Щука Наталія	
<i>Використання інноваційних освітніх технологій у роботі з дітьми дошкільного віку, які мають порушення зору в реаліях сьогодення.....</i>	<i>684</i>
Юрчук Євгенія	
<i>Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>692</i>
Яремюк Наталія, Каплан Олена	
<i>Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в умовах ЗДО.....</i>	<i>698</i>
Ястремська Юлія	
<i>Бізіборд – універсальний тренажер для розвитку дітей дошкільного віку.....</i>	<i>706</i>

Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану (з використанням дистанційної форми здобуття освіти)

Сьогодні, коли в Україні ведеться повномасштабна війна проти вторгнення російського агресора, коли ситуація в країні є дуже стресовою для дітей: постійні сирени, вибухи, знервовані дорослі-як ніколи підвищується роль освіти у підготовці учасників освітнього процесу до дій в надзвичайних ситуаціях, до подолання стресів та тривожності, адже безпека під час війни починається з обізнаності.

Створення безпечних умов перебування дітей в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану, є основним завданням роботи нашого Пасічнянського ЗДО "Світанок".

Ні для кого не секрет, що під час війни найбільше страждають діти. Їм важко зрозуміти, чому все так різко змінилося: у містах і селах гудуть сирени, а замість затишної домівки, вони більшість часу проводять в укриттях.

Допоки військові боронять нашу землю від російських загарбників, нашим основним завданням є збереження та захист роду, виховання дітей. Адже саме діти — це наше майбутнє. Тож зараз від кожного з нас залежить, яким воно буде.

Діти потребують зараз особливої турботи та уваги. Через невеликий життєвий досвід і особливості дитячої психіки їм загрожує більше небезпек—фізичних та психоемоційних, ніж дорослим. Водночас існують інструменти, які дозволяють мінімізувати ризики та вберегти фізичне та психічне здоров'я дитини.

Дуже важливо пояснювати дітям, що крім вибухонебезпечних предметів, таких як різні види снарядів та мін, є ще предмети, які замасковані під речі щоденного вжитку. Вони дуже небезпечні та мають підозрілий вигляд! Важливо навчати малечу заходів безпеки та пояснювати, що у разі виявлення підозрілого та «незрозумілого» предмета - заборонено його торкатися. З усіма підозрілими предметами діємо однаково — не чіпаємо, відходимо на безпечну відстань, телефонуємо 101 або 102.

До вашої уваги, ми розробили власні авторські заняття, казки у віршованій формі, за допомогою яких діти легше засвоюють правила поведінки в небезпечних ситуаціях, у виявленні вибухонебезпечних та підозрілих предметів, у тому числі замаскованих під них речей.

За допомогою казки діти мають терапевтичний ефект, уникають занепокоєння і стресу, отримують розуміння того, що добро завжди перемагає зло. Збагачуються знання дітей про нашу рідну Батьківщину, гордість за наших відважних воїнів.

Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану з використанням дистанційної форми здобуття освіти в Пасічнянському ЗДО «Світанок» Старосинявської ОТГ.

Друзі з нами ці живуть, електроприлади їх звуть.

Мета:

Розширювати знання дітей про роботу електроприладів, про їхнє значення для людей, про правила безпечної поведінки у користуванні ними. Закріпити знання дітей про те, що ці прилади можуть загрозувати життю і безпеці людей. Застерігати від нещасних випадків у побуті. Розвивати увагу, пам'ять, мовлення. Виховувати самостійність, відповідальність.

Патріотична казка «Сизокрила голубка»

Мета: Прищеплювати любов до Батьківщини, виховувати патріотичну свідомість, розвивати бажання стати гідними громадянами України. Формування гордості за свою Батьківщину і за наших відважних захисників, розуміння того, що добро завжди перемагає зло.

Як поради друзі ці виконати зможете, То країні нашій рідній всі ви допоможете.

Мета:

Виховання почуття відповідальності за своє життя та життя інших людей, формування у дітей пильності та спостережливості до предметів, що їх оточують: на вулиці, в транспорті, в приміщеннях; донесення інформації про вибухонебезпечні предмети й речовини, про їхню загрозу життю та здоров'ю.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Державний стандарт дошкільної освіти. (нова редакція). К., 2021. с.38
2. К. Крутий. «Сучасне заняття та освітні ситуації», //Дошкільне виховання. - 2016. - №9
3. Лист МОН №1/3737-22 від 29.03.22 року «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні»
4. Лист МОН №1/3845-22 від 02.04.22 року «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану»
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І.Білан ТОВ «Мандрівець», 2017
6. <https://www.youtube.com/watch?v=MbFvVyacZOE>

Байдюк Сніжана,
вихователь-методист Шепетівського
ЗДОН №11 «Дзвіночок»
Шепетівська МТГ

Рефреймінг педагогічних шаблонів у роботі з молодими педагогами

«Справедливим є твердження, що система освіти не буває кращою, ніж педагоги, які працюють у ній. Це означає, що якщо ми справді хочемо трансформувати систему освіти, ми маємо вплинути на професійні компетентності вихователя. Отже, необхідно чітко описати ці компетентності, на які мають орієнтуватися університети, що готують майбутніх педагогів, працедавці та самі вихователі для планування свого професійного розвитку»

Лілія Гриневич

У статті розглянуто педагогічні умови, які сприятимуть успішній професійній адаптації молодих педагогів до простору освітнього середовища ЗДО.

Ключові слова: професійна підготовка, професійність, інтерактивні форми та методи роботи, педагогіка партнерства, творчий потенціал, академічна доброчесність.

Проблема підвищення професійної майстерності молодих педагогів залишається однією з найскладніших. Ні для кого не секрет, що іноді на організацію методичних заходів витрачається багато сил, а віддача мала. Погоджуюсь з тим, що сьогодні ми маємо використовувати нові, сучасні форми роботи, яким властиво залучення педагогів у практичну діяльність і діалог, що передбачає вільний обмін думками.

Безперечно, цінність такого підходу в тому, що він забезпечує зворотний зв'язок, дискусію на рівних правах, формує позитивні відносини між молодими колегами та наставниками. Основними методами роботи наставника з молодим спеціалістом стають колективні обговорення, міркування, змагання умів і талантів. Для себе вже давно зробила висновки, що саме під час такої зустрічі я можу знайти по-справжньому обдарованого і досвідченого вихователя – професіонала, хоч і з малим досвідом, проте з великим бажанням щось змінювати.

Хочу зауважити, що молоді вихователі сьогодні не хочуть все життя займатися однією справою. Молодь дуже мобільна. Вони прагнуть більш цікавої роботи орієнтуючись на саморозвиток. Багато хто з них, за активний період життя, мріють про декілька професійних кар'єр. Чим більше потужний потенціал дасть дошкільний заклад, в якому працює педагог, тим більше у молодих спеціалістів буде бажання і готовність працювати в закладі та розвиватись разом з ним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даного питання свідчать про те, що професійна підготовка педагогічних працівників сьогодні набуває статусу надзвичайно актуальної проблеми. Учені вважають, що в процесі професійної підготовки в педагога мають бути сформовані на основі особистих якостей необхідні педагогічні вміння (А. Богуш, Г. Беленької, Р. Буре, Л. , О. Кононко, Т. Поніманської, В. Бондаря, Н. Гузій, Н. Лисенко, Н. Ничкало та ін). На їхню думку, рівень професійної компетентності педагога — це його знання, вміння, особистий досвід. Бути компетентним означає бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід, які потребують постійного розвитку й удосконалення.

Педагогічний професіоналізм, педагогічна компетентність — розглядаються в контексті безперервної педагогічної освіти й педагогічної діяльності, вимог до педагога і його підготовки.

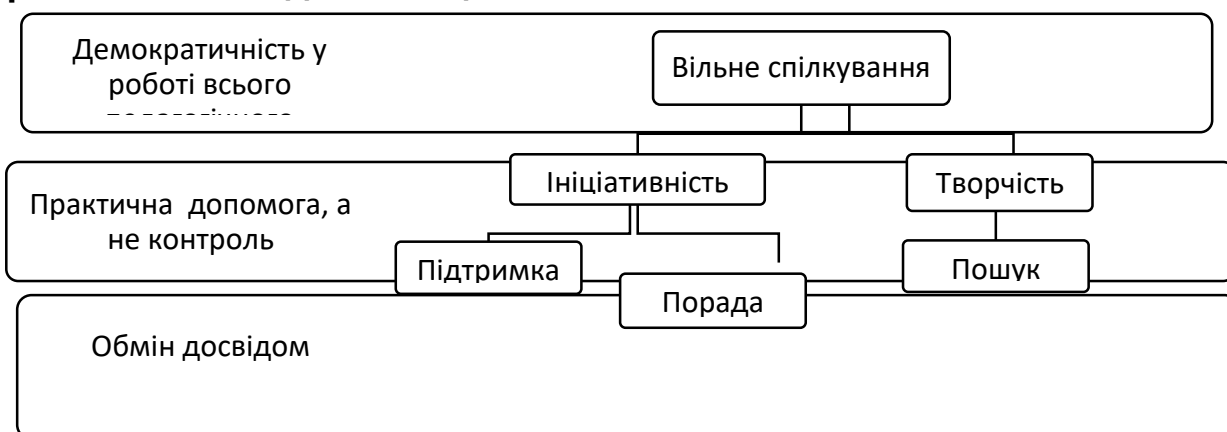
Критерії

Педагоги підвищують кваліфікацію	Педагоги є учасниками методичної роботи закладу
<p>Професійне зростання, підвищення кваліфікації педагога — безперервний процес. І це не лише навчання на курсах підвищення кваліфікації. Процес підвищення кваліфікації педагога не обмежується якоюсь однією формою. Це також участь у тренінгах, конференціях, семінарах, вебінарах, курсах.</p> <p>Загальний обсяг підвищення кваліфікації педагога закладу дошкільної освіти встановлює його засновник (або уповноважений ним органом). Він не може бути менше ніж 120 годин на п'ять років.</p>	<p>Успішність та ефективність будь-якої діяльності залежить насамперед від правильно поставлених завдань.</p> <p>Методичний кабінет закладу є центром методичної допомоги педагогічним працівникам та поширення серед батьків психолого-педагогічних знань щодо забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.</p>

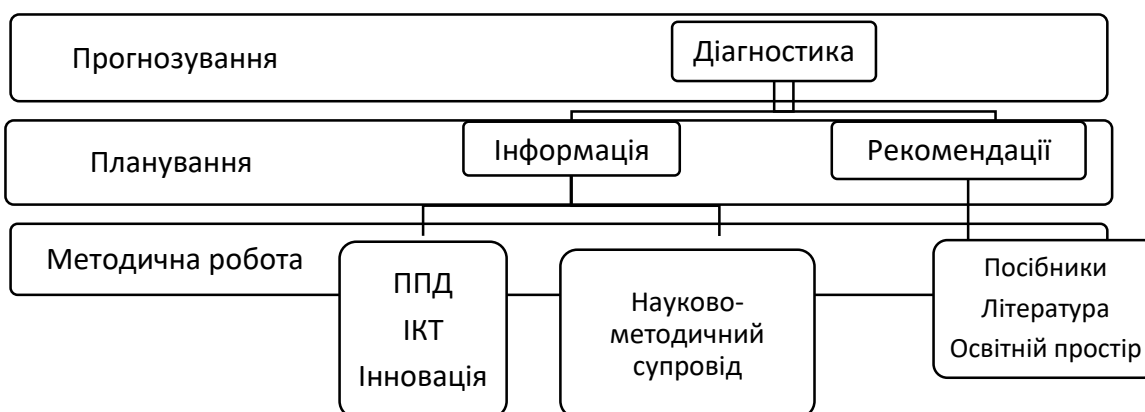
Професійне становлення педагога – тривалий процес, що починається з вибору професії й закінчується роками самостійної роботи в закладі освіти. Всі етапи,

які проходять майбутні вихователі, від вибору професії до професійної реалізації особистості, важливі для становлення педагога. Однак сам факт початку педагогічної діяльності має важливе значення для молодого педагога, а аналіз системи його дій і поведінки виступає досить діючим критерієм оцінки його професійної підготовки.

Модель методичного супроводу становлення і професійного зростання молодого спеціаліста

Поетапна робота вихователя-методиста у ЗДО

I етап – розроблення та затвердження Положення про Школу молодого педагога.

II етап – оформлення перспективного плану роботи Школи молодого педагога:

1. I блок – організаційний (систематизація матеріалу, розробка плану, робота з документами; оформлення списків педагогів);
2. II блок – практичний (розроблення та проведення методичних заходів, конспектів занять, рекомендацій; підготовка брошур, пам'яток тощо);
3. III блок – аналізуючий (тестування, анкетування, діагностика, бесіда тощо).

Зразок

План роботи Школи молодого педагога

Тематика та форма проведення	Терміни	Відповідає
Відкрита трибуна (зустріч з проблемою) «Про організацію освітнього процесу відповідно до	Вересень	Директор Вихователь-

	вимог нового державного стандарту дошкільної освіти – Базового компонента дошкільної освіти»		методист
	Бібліотечний консалтинг (консалтинг від англ. consulting – консультування) «Оновлений Базовий компонент дошкільної освіти та умови його реалізації» Відкритий мікрофон (відкрита трибуна) «Соціально-громадянське компетентність – нове поняття в Держстандарті дошкільної освіти» Бібліофреш (від англ. fresh – свіжий) – нормативно-правова база, виставка фахової літератури, періодичних видань з питання моніторингу якості освіти в ЗДО	Жов тень	Вихователь-методист
	Інформ-коктейль : - «Дистанційна робота під час карантину»; - «Підвищення рівня цифрової грамотності педагогічних працівників. Можливості платформи «Всеосвіта» для дистанційної освіти». Каскад інформаційних повідомлень «Заходи безпеки для педагогів, батьків та дітей» – підготувати необхідну практичну та методичну допомогу щодо проведення Тижнів знань з основ безпеки життєдіяльності	Лис топад	Вихователь-методист
	Огляди – конкурси в ЗДО - Виробів іграшок з овочів та фруктів; - «Дитячі городи на підвіконні» - виставки новорічно-різдвяних композицій - «Зимові фантазії» - «Великодня писанка» - «Тиждень безпеки дитини»	Впр одовж року	Вихователь-методист
	Баркемп (неформальна конференція) «Тематично-інтегрований підхід до планування та організації освітнього процесу в ЗДО»	Гру день - січень	
	Бюро літературних новинок «Надати інформацію педагогам щодо створення пересувних виставок-презентацій методичної літератури, розвивально-дидактичного матеріалу та фахової періодики». Бібліомікс – тематичний огляд для педагогів: - матеріалів Всеукраїнських конкурсів освітнього порталу «Педагогічна преса» (http://nz.pedpresa.com.ua/competitions/); - корисні додатки порталу освітян України «Педрада» https://www.pedrada.com.ua/тощо - 10 вебінарів з підвищення якості дошкільної освіти в Україні разом з ЮНІСЕФ та фондом «Крок за кроком» Інтерактивна виставка «Кращі методичні	Лютий	Вихователь-методист Педагоги

	розробки педагогічних працівників ЗДО» Коворкінг творчості (відкритий перегляд у всіх педагогів ЗДО режимних моментів, занять, проведення ігор, розваг, свят тощо .		
	Провести діагностику професійної компетентності педагогів з проблемних питань у відповідності до пріоритетних напрямків роботи ЗДО Цифровий сторітелінг «Тижні знань з основ безпеки життєдіяльності»	Квітень	Вихователь-методист Педагоги Практичний психолог
	Коучинг з тем «Готовність дитини до НУШ: важливі аспекти», «Кодекс безпечного освітнього середовища»; «Готуємося до літнього оздоровлення оздоровчого періоду: алгоритм дій вихователя»; Арт-зустрічі з питань «Міжнародна технологія «Стіни, які говорять» - «Talking Walls», «Про створення сучасної та зручної системи освітнього сервісу для педагогів та батьків шляхом використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та сучасних технологій».	Травень	Вихователь-методист Педагоги Практичний психолог
	Вектор інформаційний: «Про підсумки, реалії, проблеми, пріоритетні напрямки діяльності»; «Організація протиепідемічних заходів у ЗДО на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)»	Серпень-вересень	Вихователь-методист Педагоги Практичний психолог
	Опен-ейри (відкрите повітря) «Розвивально-предметне середовище: чим наповнити осередки (локації)», «Здоров'яформувальні технології у роботі ЗДО» Методична декада	Жовтень	Вихователь-методист Педагоги
0	Баркемп з питання «Огляд сучасного програмно- методичного забезпечення у сфері ІКТ та можливість його застосування у професійній діяльності»	Листопад	Вихователь-методист Педагоги
1	Дайджест щодо нормативно-правового та програмно-методичного забезпечення, модернізації змісту освіти за Базовим компонентом дошкільної освіти (зміни)	Грудень	Вихователь-методист Педагоги
2	Дегустація новинок у всіх педагогів ЗДО (місячник ППД)	Лютий	Вихователь-методист
3	Провести дидактичне тестування педагогів щодо визначення рівня сформованості професійної компетенції щодо основних завдань БКДО.	Квітень	Вихователь-методист
4	Декада молодого спеціаліста «Про організацію логіко-математичної та комунікативної компетенцій у дошкільників через використання сучасних педагогічних технологій в контексті наступності». Демонстрація платформ «ІВА ОСВІТА	Травень	Вихователь-методист

	УКРАїни», «Всеосвіта», «Суто»), фахових Інтернет ресурсів типу: електронного додатку журналу «Джміль» (http://jmil.com.ua/ejmil) тощо		
5	Віртуальна екскурсія «Організація медико педагогічного контролю на заняттях фізкультури» Калейдоскоп рекомендацій «Самоосвіта педагога - одна зі складових його професійної компетенції» (демонстрація через Telegram месенджер)	Вересень	Вихователь-методист

III етап – спільна робота з педагогом наставником .

План роботи з молодим спеціалістом

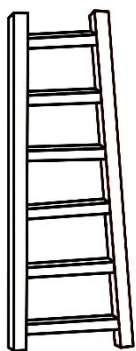
/п	Зміст роботи	Дата проведення	Форма роботи	Відповідальний	Примітка про виконання
	Співбесіда. Знайомство з молодими фахівцями. Час спілкування «Розповідь про себе». Анкетування молодих спеціалістів з метою визначення труднощів, проблем в організації роботи. Обговорення Положення про школу молодого педагога та плану роботи	вересень	робота з документом, бесіда	вихователь-методист	
	Ознайомлення та вивчення нормативно-правової документації	вересень	робота з документом, бесіда	директор вихователь-методист	
	Ведення документації (інструктаж) Мозковий штурм «Здоров'язберігаючі технології у ЗДО»	вересень	робота з документом, практичне заняття	вихователь-методист педагог наставник	
	Круглий стіл Самоосвіта - засіб розвитку педагогічної майстерності	жовтень	бесіда	педагог наставник	
	Принципи роботи з батьками (з досвіду роботи)	листопад	практичне заняття	педагог наставник	
	Практикум. Спостереження та аналіз занять, святкових заходів	грудень	практичне заняття	вихователь-методист	
	Педагогічні інноваційні технології	січень	вивчення літератури. підготовка матеріалів для бесіди	педагог наставник	
	Заняття як одна з основних форм освіти та виховання	лютий	практичне заняття	педагог наставник	

	(місячник ППД)					
	Відвідування і аналіз прогулянки. Дидактичні особливості проведення ігор на свіжому повітрі	березень	співбесіда	педагог наставник		
	Обговорення новин педагогічної літератури творчих здобутків інших вихователів	березень	співбесіда	педагог наставник		
	Методичні вимоги до побудови й проведення сучасного заняття. Структура методика проведення інтерактивного заняття.	квітень	співбесіда	педагог наставник		
	Етика і психологія педагогічного спілкування. Педагогічна студія «Удосконалюємо дикцію та техніку мовлення»	травень	бесіда	педагог наставник		
	Практична робота «Я підготувати та проведу батьківські збори». Заслухати творчий звіт педагога «Відкрита розмова»	травень	співбесіда	педагог наставник		

Драбина участі Р.Харта: як посилювати активність педагогів в освітянському житті

Залучати молодь до активної діяльності – це тренд. Але як зрозуміти, що молоді спеціалісти й справді виконують важливі ролі та їх не використовують? Щоб оцінювати рівень залученості молодих людей і збільшувати її, американський психолог Роджер Харт запропонував Драбину участі.

Перша сходинка. Маніпуляція

Це ситуації, коли, можливо, молодь думає, що в чомусь бере участь. Адже їх сфотографували, показали на телебаченні, вони зробили якісь дії, про які їх попросили.

Друга сходинка. Художнє оформлення

Це теж не участь молоді. Відбулось щось дуже гарне, знову приїхало телебачення, і всі відчули себе залученими.

Третя сходинка. Символічний захід (токенізм)

Це той етап, коли можна говорити про декорування. Тобто коли адміністрація закладу все зробила, а потім всі взяли в цьому участь. Чому йдуть на такі кроки? Тому що їм зверху спускають, що треба щось терміново зробити. Це швидко, якісно – і жодного ризику.

Четверта сходинка

Проект доручають молодим людям і повідомляють про його реалізацію.

П'ята сходинка

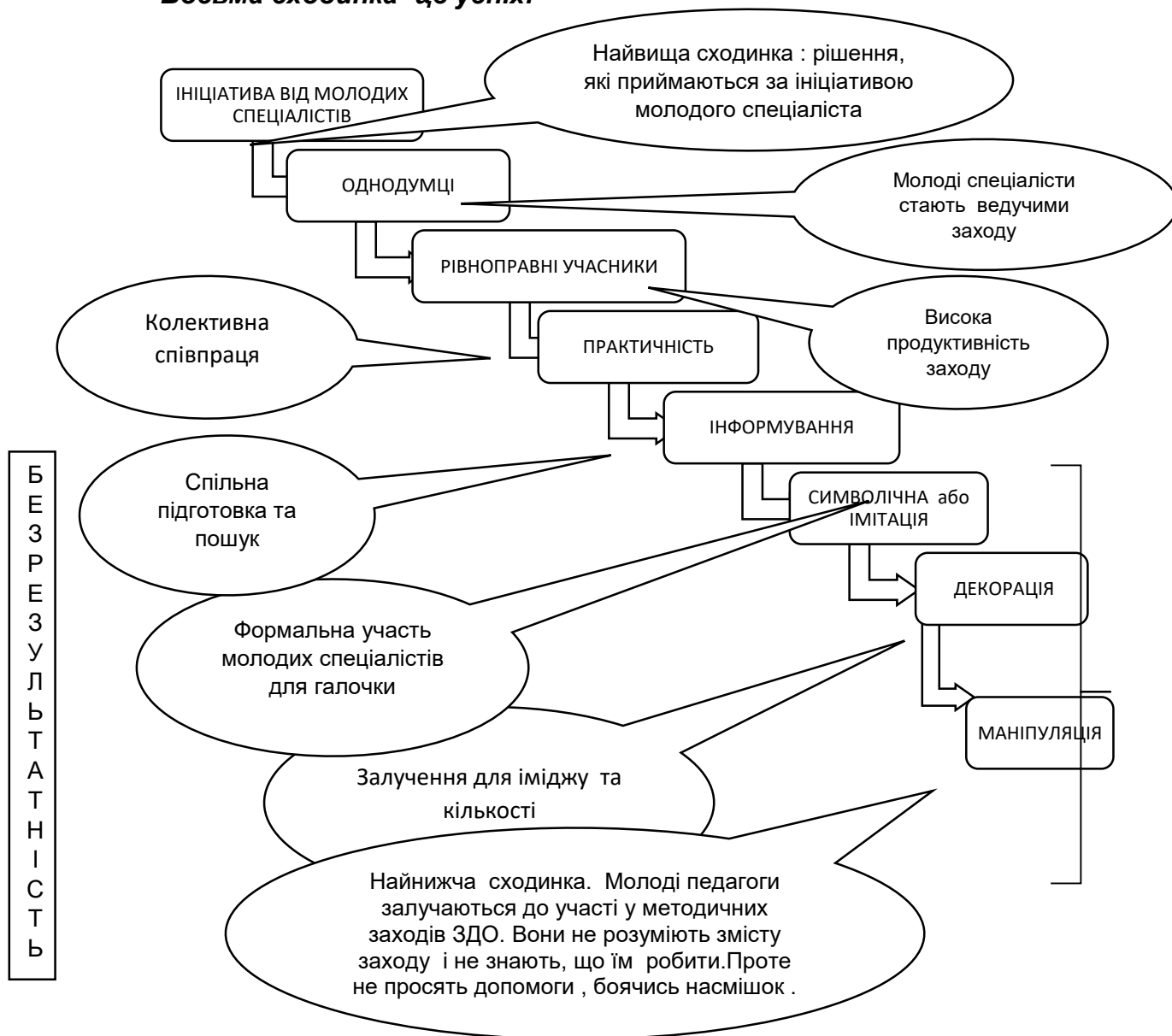
З молодими людьми консультуються і їх інформують. Це ситуації, коли молодим спеціалістам подають тему і консультуються з ними.

Шоста сходинка.

Ініціатива проекту надходить від адміністрації закладу, рішення ухвалюють спільно з молодими педагогами. Це вже теплий момент, коли відповідальність ділиться з всіма. Молодь запитує, якою вони бачать реалізацію проекту.

Сьома сходинка. Проектами керують молоді люди.

Восьма сходинка- це успіх!

Список використаних джерел і літератури

1. Закон України «Про дошкільну освіту»
2. Постанова від 27 грудня 2019 р. № 1133 «Про внесення змін до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників»
3. Нова редакція Базового компоненту дошкільної освіти як Державного освітнього стандарту затверджена наказом МОН від 12.01.2021 № 33.
4. Організація роботи з молодими спеціалістами // Практика управління закладом.- 2016, №7
5. Працюємо з документами /Практика управління закладом освіти .-2016 , №07
6. Гавриш Н.В. Інтегровані заняття: Методика проведення. –К.:Шк.світ, 2007.
7. Гавриш Н.В. Організувати, але не обмежувати. Управління розвитком дітей в освітньому середовищі дитсадка //Дошкільне виховання. –2013, №1
8. Гавриш І. Підготовка майбутніх фахівців дошкільного профілю до інноваційної діяльності як педагогічна проблема // Гуманітарний вісник ДВНЗ. Науково-теоретичний збірник. – ПереяславХмельницький, 2010. – Вип. 14.
9. Крутій К. Інноваційна діяльність в сучасному ДНЗ: методичний аспект // Дошкільне виховання. –2005. -№ 5.
10. Крутій К. Інтеграція в дошкільній освіті, як інноваційне явище, або що треба знати про інтеграцію // Дошкільне виховання. –2018. -№ 5.
11. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. І. Поніманська – К. :Академ-видав, 2006. – 456 с.
12. В.Тущенко. Як допомогти молодим вчителям? //Методист.-2014, №11
13. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом: Навч. посіб. —К.: Знання, 2006
14. Інтернет матеріали:
http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=1996
<http://leleka.rv.ua/innovaciynist-osvitn-ogo-procesu-pobudovanogo-na-ntegraciynyh-zasadah-obmin-dosvidom-roboty.html>
Скарбничка–методичка [Електронний ресурс] // Методист ОВУ Херсон : блог науково-методичного відділу обласної бібліотеки для юнацтва імені Б. Лавренюва. – Режим доступу: http://metobuks.blogspot.com/p/blog-page_4.html
http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=1996
<https://nus.org.ua/articles/drabyna-uchasti-yak-posylyuvaty-aktyvnist-ditej-u-shkilnomu-zhytti/>

Балагір Галина,
вихователь, НВО №23
Хмельницька ОТГ

Особливості використання мультимедійних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку в умовах дистанційного навчання

Анотація. Сучасне суспільство перебуває в умовах, які є надзвичайно складними для будь-яких організаційних процесів. Найбільшої складності зазнає організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Однак, враховуючи, що інноваційні процеси досить швидко та стрімко крокують теренами освітньої галузі, система організації освітньої діяльності дещо спрощує процес дистанційного навчання. Організувати освітній процес для дітей

дошкільного віку – це складна систематизована праця, яка вимагає багатьох старань особливо у плані підготовки. Інформаційно-комунікаційні технології відіграють надзвичайно важливу роль в організації освітнього процесу дошкільників, оскільки дозволяють організувати діяльність дітей продуктивно та пізнавально. Мультимедійні технології – це той спосіб, який дозволяє в умовах дистанційного навчання перенести дітей в реальний світ подій та явищ і максимально наблизити до умов освітнього процесу.

Ключові слова: мультимедійні технології, мультимедійні презентації, дистанційне навчання, організація освітнього процесу, інформаційно-комунікаційні технології, інтерактивні комплекси.

Впровадження мультимедійних технологій навчання в роботу закладів дошкільної освіти ставить перед вихователями завдання створення нової моделі освітнього процесу й освітнього середовища, яка б відповідала запитам сучасного суспільства. Проблема використання мультимедійних технологій в закладі дошкільної освіти – нова і складна, вимагає вивчення у наукового обґрунтування, – П. Гороль, Н. Кириченко, О. Кореганова, Г. Лавренєва та ін. Учені наголошують на можливості вже в дошкільному періоді розвитку дитини оволодіти комп'ютерними технологіями за умови, якщо комп'ютерні засоби не матимуть для неї шкідливих наслідків. Водночас роль вихователя в побудові діалогу «дитина – комп'ютер» є провідною [3, с. 10].

Термін «мультимедіа» вживає ще задовго до початку процесу комп'ютеризації. Перші прояви мультимедіа можна датувати 1839 роком, коли однією з найбільш давніх технологій роботи з зображенням була фотографія [4]. Ю. Пазаненко зазначає, що «мультимедіа» формувалось на двох площинах. На першій, котра формувалась до 80-х років, комп'ютер не фігурує, тобто йдеться про мультимедійність без комп'ютера. В цьому випадку головним носієм інформації (медіа) найчастіше виступало телебачення. Від 80-х років назва мультимедіа зазнала змін. У другій половині 80-х років вживалась назва аудіо-відео-комп'ютер для визначення приладу, пристосованого до підготовки даних для запису на компактдисках [5].

Нині спроби ввести мультимедійні засоби у освітній процес сприяли появі нового поняття «мультимедійні засоби навчання». Аналіз літератури засвідчив, що поняття «мультимедійні засоби навчання» можна структурувати на дві взаємопов'язані частини «мультимедіа» та «засоби навчання». Сутність терміну «мультимедіа» розкриємо, ознайомившись з його визначенням. У словнику професійної освіти термін «мультимедіа» трактується як інформаційна технологія, що поєднує в одному програмному продукті різноманітні види інформації: тексти, ілюстрації, аудіо- і відеоінформацію [5].

Дослідник О. Казаков під терміном мультимедіа розуміє інтерактивні системи, які забезпечують обробку рухомих та нерухомих відеозвернень, анімованої графіки, висоякісного звуку та мовлення [2]. Довідник комп'ютерних термінів дає таке визначення: «мультимедіа – це комп'ютерно орієнтований метод відображення інформації, що базується на використанні текстових, графічних і звукових можливостей комп'ютера в інтерактивному режимі». Нині «мультимедіа» – це інтерактивні системи, що забезпечують роботу з нерухомими зображеннями і рухомими відео, анімованою комп'ютерною графікою і текстом, мовою і високоякісним звуком [3].

Аналіз визначень «мультимедіа» засвідчує, що різні актори дають різноманітні тлумачення цього терміну. Наведемо, приклад, ще одне визначення з професійної педагогіки: «Мультимедіа – операційні середовища, що ґрунтуються на використанні технології компакт-диска, дозволяють інтегрувати аудіовізуальну інформацію,

представлену в різній формі (відеофільм, текст, графіка, анімація, слайди, музика), використовуючи під час цього можливості інтерактивного діалогу» [3].

У словнику іншомовних слів мультимедіа розглядають як термін для визначення комп'ютерної технології, що дозволяє гнучко керувати потоками різноманітної інформації – текстами, графічними зображеннями, музикою, відеозображенням.

Мультимедійні технології – це спосіб підготовки електронних документів, що включають візуальні, звукові ефекти і мультипрограмування різних ситуацій під єдиним управлінням інтерактивного програмного забезпечення.

Мультимедіа технології – сукупність прийомів, методів, способів, що дозволяють з використанням технічних і програмних засобів мультимедіа продукувати, обробляти, зберігати, передавати інформацію, представлену в різних форматах (текст, звук, графіка, відео, анімація) з використанням інтерактивного програмного забезпечення [5].

Процес появи і поширення мультимедіа технологій нерозривно пов'язаний з історією розвитку інформаційних технологій. Етапи розвитку інформаційних технологій на відміну від мультимедійних технологій на сьогоднішній день чітко визначені. Тож, етапи розвитку мультимедіа технологій, виділяють виходячи з визнання значущості основних подій і досягнень в області їх становлення і еволюції.

На першому етапі (1945 р – початок 1960-х рр.) починається зародження мультимедіа технологій, ідейної передумовою якого вважають концепцію організації пам'яті «MEMEX», запропоновану в 1945 р американським ученим Ваннівером Бушем. Вона передбачала пошук інформації відповідно до її смислового змісту, а не за формальними ознаками. Закладена в ній ідея знайшла свою реалізацію і розвиток у вигляді гіпертексту, це стало основою для створення гіпермедіа і мультимедіа систем.

Однак сплеск інтересу наприкінці 80-х років ХХ ст. до застосування мультимедіа технології в гуманітарній області (зокрема, в історикокультурній) пов'язаний, з ім'ям Білла Гейтса, якому належить ідея створення та успішної реалізації на практиці мультимедійного продукту на основі музейної інвентарної бази даних з використанням усіх можливих «середовищ»: зображень, звуку, анімації, гіпертекстової системи («National Art Gallery London»).

Для другого етапу (початок 1960-х – 1975 р.) характерний процес розробки мультимедійних додатків, мультимедійних продуктів, що дозволяють поглибити знання, підвищити ефективність і скоротити терміни навчання.

На третьому етапі (1975 – початок 1990-х рр.) відбувається поширення мультимедіа технологій, що включають в себе текст, графіку, оцифровану мову, звукозапис, фотографії, мультиплікацію, відеокліпи і т.п.

На сучасному – четвертому – етапі (початок 90-х рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.) йде подальший розвиток мультимедіа технологій. Мультимедіа (особливо гіпермедіа) додатки, будучи ефективним засобом подачі навчального матеріалу, містять потужні засоби розгалуження і адаптації до запитів людини, дозволяють вільно здійснювати пошук потрібної інформації і вибирати її, керувати процесом навчання. Крім того, додатки, як правило, забезпечуються засобами оцінки і контролю процесу засвоєння інформації та отримання необхідних навичок [1].

Таким чином, необхідно відзначити, що мультимедіа технології проникли в усі сфери людської діяльності: науку, виробництво, управління, освіту, культуру і т. д. Саме в сфері освіти мультимедіа технології набули найширшого застосування: створені мультимедійні енциклопедії, музеї, лабораторії і т. д. Розроблено мультимедійні підручники, що дозволяють організувати освітній процес з використанням нових методів навчання.

Мультимедійні технології збагачують процес навчання, роблять його ефективнішим, залучаючи до процесу навчання більшість каналів сприймання інформації у дошкільників.

Мультимедіа і гіпермедіа-технології інтегрують в собі потужні освітні ресурси, що можуть забезпечити формування та розвиток інформаційної та комунікативної компетенцій. Мультимедіа та телекомунікаційні технології відкривають принципово нові методичні підходи в системі освіти. Інтерактивні технології на основі мультимедіа дозволяють вирішити проблему обмежених ресурсів освітньої діяльності як на базі Інтернет-комунікацій, так і за рахунок інтерактивних CD-курсів і використання супутникового Інтернету в закладах дошкільної освіти [3].

Мультимедіа є ефективною освітньою технологією оскільки їй притаманні інтерактивність, гнучкість, інтеграція різних типів навчальної інформації і можливості враховувати індивідуальні особливості дітей дошкільного віку, сприяти підвищенню їх мотивації.

Виправдане та ефективне використання мультимедіа для підтримки дистанційного навчання доповнює аналітичні (обчислювальні і логічні) можливості комп'ютера здібністю до синтетичного, образного і всебічного представлення навчального матеріалу. Дослідники Т. Хеде й Е. Хеде в роботі «Multimedia effects on learning: Design implications of an integrated model» запропонували модель, що описує фактори впливу мультимедіа на навчання. Модель дозволяє на етапі розробки закласти алгоритми ефективності навчального мультимедійного ресурсу [4].

Сьогодні дитина від народження потрапляє у зовсім інше середовище, ніж 20 років тому. Це не просто інший світ, а інше сприймання нею цього світу. Як відомо, кожен досвідчений педагогічний колектив шукає нових шляхів поліпшення освітнього процесу та забезпечення його ефективності.

Сучасний стан системи дошкільної освіти характеризують значні зміни у перетворенні предметно-розвивального середовища закладу дошкільної освіти, створенні нових, науково обґрунтованих засобів для повноцінного розвитку дошкільників, оновленні форм і методів роботи з ними. Успіх цих змін пов'язаний з оновленням наукової, методичної і матеріальної бази навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного віку. Однією з важливих умов оновлення є використання в дошкільній ланці системи освіти інформаційно-комунікаційних технологій.

Комп'ютер сьогодні посідає значне місце в освітньому процесі. Він є засобом оптимізації навчальної діяльності дошкільників і розвитку їхніх життєвих компетентностей, своєрідним «інтелектуальним знаряддям». Комп'ютер як інструмент діяльності формує у дітей передумови теоретичного мислення, здатність свідомо обирати спосіб дії та працювати самостійно в індивідуальному темпі. У процесі роботи на комп'ютері розвиваються особистісні якості, які в майбутньому житті сприятимуть реалізації потенціалу особистості дитини та дадуть їй змогу почуватися компетентно [2].

Використовуючи інформаційно-комунікаційні технології у дистанційній роботі з дітьми дошкільного віку, вихователь створює умови для формування у дітей здатності орієнтуватися в інформаційних потоках навколишнього світу; опанування практичними засобами роботи з інформацією на рівні вікових можливостей; формування вміння обмінюватися інформацією за допомогою сучасних технічних засобів, що сприятимуть досягненню успіху в будь-якій діяльності в сучасному інформаційному суспільстві.

З інтеграцією інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес з'являються можливості розширення його змістового наповнення. Навчальна інформація при цьому стає доступнішою для сприйняття дошкільниками.

Інформаційно-комунікаційні технології дають можливість підвищити інтерактивність освітньої системи в закладі дошкільної освіти, перейти від

пояснювально-ілюстрованого способу навчання до діяльнісного, за якого дитина стає активним суб'єктом, а не пасивним об'єктом педагогічної дії. Тож дистанційне навчання дітей дошкільного віку із застосуванням інтерактивних комплексів стає якіснішим, цікавішим і продуктивнішим, сприяє усвідомленому засвоєнню знань та формуванню мотивації до навчання, а головне – сприяє адаптації дітей до життя в інформаційному суспільстві в умовах дистанційного навчання [4].

Інформаційно-комунікаційні технології – це узагальнене поняття, що описує різні пристрої, механізми, способи, алгоритми оброблення інформації. Найважливішим сучасним пристроєм інформаційно-комунікаційних технологій є комп'ютер, обладнаний відповідним програмним забезпеченням і засобами телекомунікацій разом із розміщеною на них інформацією.

Одним із напрямів інформаційно-комунікаційних технологій, що використовують у освітньому процесі в закладах дошкільної освіти, - мультимедійні технології.

Мультимедійні технології – це технології конвертування всіх видів інформації у цифровий формат, інтеграції інформації в один документ і відтворення його на комп'ютері.

За даними ЮНЕСКО, коли людина слухає, вона запам'ятовує 15% мовної інформації, коли дивиться – 25% видимої інформації, коли бачить і слухає – 65% усієї інформації. Отже, необхідність застосування в освітньому процесі дітей дошкільного віку мультимедійних технологій, які як аудіовізуальні засоби можуть впливати на різні органи чуття, - беззаперечна [2].

Комп'ютер, як інструмент для обробки інформації, може служити і потужним технічним засобом навчання і відігравати роль незамінного помічника у вихованні дошкільників.

Психологи відзначають: чим раніше дитина познайомиться з комп'ютером, тим меншим буде психологічний бар'єр між нею і машиною, тому що в дитини практично немає страху перед технікою. Чому? Тому що комп'ютер приваблює дітей, як будь-яка нова іграшка, і саме так у більшості випадків вони на нього дивляться.

Спілкування дітей дошкільного віку з комп'ютером починається з комп'ютерних ігор, ретельно підібраних з урахуванням віку й навчальної спрямованості.

Виходячи з особливостей діяльності закладу дошкільної освіти, інформаційне середовище у контексті планування та організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти може розглядатися на двох рівнях:

➤ на рівні інформаційного середовища закладу дошкільної освіти – ведення ділової документації дошкільної установи, документації керівника закладу дошкільної освіти, методиста; створення електронних баз та паперових носіїв інформативної, довідкової та професійної літератури; ведення фінансового обліку закладу дошкільної освіти; ведення (електронне та паперове) документації медсестри, завідувача господарчої частини; створення сайту закладу дошкільної освіти, електронне листування та обмін інформацією тощо.

➤ на рівні інформаційного середовища групи закладу дошкільної освіти – відображення на електронних носіях планування роботи вихователя протягом дня (тижня, місяця, кварталу, року); використання комп'ютерного обладнання в освітньому процесі; використання різних видів технічних засобів навчання [2].

Сьогоднішня практика засвідчує проведення в закладах дошкільної освіти комп'ютерних ігор у спеціально обладнаному комп'ютерно-ігровому комплексі, завдяки чому їх можна поєднувати з іншими видами занять. Застосування комп'ютерної техніки робить заняття цікавим і по-справжньому сучасним.

Комп'ютер, вводячи дитину у певну ігрову ситуацію та надаючи дидактичну допомогу у вигляді навчального матеріалу з ілюстраціями та графіками, дозволяє

істотно покращити освітній процес та якісно змінити контроль за діяльністю дітей, особливо в умовах дистанційного навчання.

Комп'ютер підсилює мотивацію дітей, сприяє підвищенню зацікавленості. Новизна роботи з комп'ютером сама по собі сприяє підвищенню інтересу до навчання, а можливість регулювати навчальні завдання за ступенем складності позитивно позначаються на мотивації. Крім того, комп'ютер дозволяє повністю усунути одну з найважливіших причин негативного ставлення дітей до навчання – проблеми нерозуміння матеріалу (новий матеріал подається в інтерактивній формі, що забезпечує та зберігає стійкий інтерес та увагу дітей).

Працюючи на комп'ютері, діти отримують можливість виконати завдання до кінця, для цього у комп'ютерних іграх існує система стимулювання (підказки та заохочення на зразок: «Молодець», «Спробуй ще раз», «Подумай», «Чудово», які супроводжуються позитивними або негативними звуками).

Комп'ютерні ігри та вправи необхідно розглядати як особливий засіб, що стимулює творчу активність дітей. Вони цікаві та доступні, а закладені в них ігрові завдання містять не тільки навчальний матеріал, способи та засоби для його вирішення, а ще мотив та мету, які стимулюють дитину. Дитина, працюючи за комп'ютером, має реальну можливість бачити на екрані результат своєї роботи [3].

Необхідність застосування мультимедійних технологій в дошкільній освіті, насамперед для формування природознавчої компетентності дошкільників, також зумовлена складністю об'єктів вивчення (скажімо, певних явищ довкілля), які неможливо продемонструвати лише вербальними засобами і за допомогою одиничного зображення. Мультимедійні технології дають змогу «вийти» за межі навчального середовища на занятті; зробити видимим те, що неможливо побачити неозброєним оком, імітувати будь-які ситуації і процеси в докільлі. Мультимедійні технології є одним з найперспективніших і найпопулярніших напрямів інформатизації дошкільної освіти. Вони мають на меті створення продукту, який містить «колекції» зображень і даних, що супроводжуються звуком, відео, анімацією та іншими візуальними ефектами.

Однією з найвдаліших форм підготовки і представлення навчального матеріалу для дітей дошкільного віку (особливо до занять з ознайомлення з навколишнім світом) вітчизняні науковці вважають створення мультимедійних презентацій.

Мультимедійна презентація – це зручний і ефектний спосіб представлення інформації за допомогою комп'ютерних програм. Він поєднує в собі динаміку, звук і зображення, тобто ті чинники, які найдовше утримують увагу дитини.

Полегшення процесу сприймання і запам'ятовування інформації за допомогою яскравих образів – це основа будь-якої сучасної презентації. Більше того, презентація дає педагогу змогу самостійно скомпонувати навчальний матеріал з огляду на особливості конкретної вікової групи і теми так, щоб домогтися максимального розвивального ефекту заняття, бесіди, спостереження тощо [4].

Дидактичними можливостями мультимедійних засобів навчання щодо підвищення якості освіти є: посилення мотивації навчання; активізація навчальної діяльності дітей на основі посилення їх ролі як суб'єктів навчальної діяльності; розширення меж самостійної діяльності дошкільників; індивідуалізація процесу навчання; урізноманітнення форм подання інформації; урізноманітнення типів навчальних завдань; створення навчального середовища, яке забезпечує «занурення» дитини в уявний світ, у певні розвивальні ситуації; постійне застосування ігрових прийомів; забезпечення негайного зворотного зв'язку, можливість рефлексії [5].

Наукові дослідження щодо застосування мультимедійних технологій в освіті дітей дошкільного віку, які проводила у Франції протягом декількох років Асоціація

педагогічних фахівців «Комп'ютер і дитинство» у співдружності з ученими багатьох науково-дослідних інститутів Франції, показали, що мультимедійний спосіб подання інформації у дистанційних умовах сприяє: легшому і глибшому осягненню та засвоєнню дітьми понять; швидшому формуванню вмінь орієнтуватися на площині і у просторі; підвищенню ефективності уваги і поліпшенню пам'яті; в оволодінню навичками читання; активному поповненню словникового запасу; розвитку дрібної моторики; формуванню чіткої координації рухів очей; зменшенню часу як на просту реакцію, так і на реакцію вибору; вихованню цілеспрямованості і зосередженості; удосконаленню уяви та творчих здібностей; розвитку елементів наочно-образного й теоретичного мислення.

Французькі науковці дійшли висновку, що за умови інтеграції мультимедійних технологій в освіту дошкільників діти швидше вчаться планувати та вибудовувати логіку елементів конкретних подій; у них розвивається здатність до прогнозування результату своїх дій, що дуже важливо для формування екологічної свідомості підростаючого покоління. Діти починають думати, перш ніж робити. Об'єктивно все це означає початок опанування основ теоретичного мислення, що є важливим моментом у розвитку особистості дитини.

Варто зауважити, що комп'ютерна презентація – це файл, у якому матеріали зібрані та подані в зручному для сприймання вигляді із застосуванням різних мультимедійних ефектів. Файл презентації містить окремі кадри або слайди, тобто електронні сторінки. Ці слайди можна не тільки відображати на екрані комп'ютера чи спеціального проектора під час доповіді, а й роздруковувати на папері або прозорій плівці. Крім цього презентація, як комп'ютерний документ, створений програмними засобами, є послідовністю слайдів, що змінюють один одного. Варто зауважити, що мультимедійна презентація для дітей дошкільного віку має свою специфіку. З огляду на те, що у дітей відсутня навичка читання або сформована слабо, презентація має містити мінімум текстової інформації. Текстовий матеріал може бути представлений у вигляді назв слайдів або коротких запитань до слайда. Літери повинні бути великими, легко читатися, контрастними відносно фону, щоб діти, які навчаються читати, могли самостійно прочитати слова. Основний зміст слайдів має бути, насамперед, з аудіовізуального ряду, відео, добірки фотографій або серії предметних картинок, що найкращою мірою відповідає наочно-образному мисленню дітей дошкільного віку [2].

Під час сприймання екранної інформації та її засвоєння зорові враження асоціюються з уявленнями про дійсні предмети, явища та процеси. Дитяча вікова фізіологія в дошкільному віці характеризується тим, що в дітей ще зберігається тісний взаємозв'язок зорового сприйняття і рухових дій. Маніпулятивна діяльність з об'єктом обмацування, на даному етапі розвитку дитини, ще є необхідним чинником зорового впізнання. При даному рівні розвитку зорового сприйняття застосування мультимедійних презентацій не є необхідним засобом навчання, вимагає більш ретельного відбору матеріалу при розробці презентації, не дає змоги дати найбільш повне уявлення про досліджуваний об'єкт. До кінця дошкільного віку (приблизно з 6 років) зорове сприйняття стає більш організованим і систематичним, сприяє усвідомленню формуванню цілісного зорового образу, передбачає аналіз та обробку зорової інформації асоціативними відділами кори головного мозку. У цьому ж віці підвищується довільність уваги. Це розкриває більш широкі можливості для використання інформаційних ресурсів на заняттях з дітьми старшого дошкільного віку [4].

Інформатизація та комп'ютеризація суспільства обумовлюють зміну методів навчання та виховання дошкільників. Сучасні інформаційні технології дозволяють вихователям використовувати цікаві пізнавальні комп'ютерні ігри та вправи. Необхідність їх застосування в дошкільному віці підкреслюють і сучасні дослідження

науковців та нормативні документи в галузі дошкільної освіти. Так, у Концепції Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти зазначено, що основною проблемою, яка не дозволяє виконувати вимог Базового компонента є недостатня кількість психолого-педагогічної та спеціальної літератури, електронних інформаційних ресурсів у закладах дошкільної освіти, незадовільний стан матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення, а також недостатній рівень кваліфікації педагогічних кадрів. Безумовно використання інформаційно-комунікаційних технологій під час дистанційного навчання в закладі дошкільної освіти робить освітній процес цікавим, сприяє активізації рухової активності дітей. Основними складниками інформаційно-комунікаційні технології є електронний, програмний і інформаційний компоненти, спільне функціонування яких дозволяє розв'язувати поставлені освітні, розвивальні, оздоровчі та виховні завдання.

Крім цього інформаційно-комунікаційні технології дозволяють вводити, зберігати, переробляти та відтворювати текстову, аудіовізуальну, графічну, тривимірну та іншу інформацію. За даними наукових досліджень, використання мультимедійних засобів навчання дозволяє суттєво підвищити пізнавальну активність і мотивацію дітей дошкільного віку, що сприяє активізації їх розумової діяльності та здатності до навчання. Мультимедіа властива інтерактивність, гнучкість та інтеграція різних типів навчальної інформації, що робить ці технології перспективним напрямом інформатизації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Застосування мультимедійних технологій з метою оптимізації рухової активності дошкільників сприяє: підвищенню мотивації навчання; підвищенню пізнавальної та рухової активності; полегшенню сприйняття навчального матеріалу; розвитку просторових уявлень; інтенсифікації процесу навчання; підвищенню ефективності навчання за рахунок його індивідуалізації; покращення оперативного та заключного контролю параметрів техніки виконання рухової дії; моделюванню процесів і явищ у процесі подачі навчального матеріалу; конструюванню комп'ютерного матеріалу відповідно конкретних потреб педагога; корегуванню темпу та обсягу навчального матеріалу; адаптації освітнього матеріалу до умов і потреб конкретного закладу дошкільної освіти; розвитку навичок самостійної роботи вихованців; адаптації вихованців до умов навколишнього середовища, їх соціальної адаптації [3].

Отже, використання мультимедійних технологій у закладі дошкільної освіти дозволяє оптимізувати освітню діяльність дошкільників, зокрема сприяє: підвищенню мотивації навчання; полегшенню сприйняття навчального матеріалу; розвитку просторових уявлень; інтенсифікації процесу навчання; підвищенню ефективності навчання за рахунок його індивідуалізації; покращення оперативного та заключного контролю параметрів техніки виконання певних дії; моделюванню процесів і явищ у процесі подачі навчального матеріалу; корегуванню темпу та обсягу навчального матеріалу; адаптації освітнього матеріалу до умов і потреб конкретного закладу дошкільної освіти; розвитку навичок самостійної роботи вихованців пізнавальної спрямованості; адаптації вихованців до умов навколишнього середовища, їх соціальної адаптації. Вони відкривають нові можливості навчання не тільки для дитини, але і для педагога. Тому сучасний педагог повинен досконало володіти знаннями в сфері цих технологій і успішно застосовувати їх у процесі реалізації освітніх завдань навчання і виховання дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел та літератури

1. Гавриленко О. Навчання дітей дошкільного віку основ комп'ютерної грамотності. *Вихователь-методист дошкільного закладу: щомісячний спеціалізований журнал*. 2010. № 1. С. 37-46.

2. Кивлюк О.П. Психолого-педагогічні умови ефективного застосування інформаційно-комунікаційних технологій в ДНЗ. *Вісник Інституту розвитку дитини: зб. наук. праць*. Вип. 13 Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. С. 77–83.

3. Лаврентьева Г.П. Комп'ютерно-ігровий комплекс у дошкільному закладі. *Дошкільне виховання*. 2003. №1. С. 10-12.

4. Литвинова С.Г. «Дошкільнятко і комп'ютер»: навчальна програма для дітей старшої групи ДНЗ. *Дошкільний навчальний заклад: Практичний журнал вихователя*. 2010. № 11. С. 20-23.

5. Поніманська Т. Умови застосування комп'ютера в навчально виховному процесі дошкільного навчального закладу. *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія : зб. наук. праць*. Київ: Вид-во Нац. пед. ун. ім. МП Драгоманова 2014. Вип. 32. С. 90-95.

Баранюк Наталія,
директор Дунаєвецького ЗДО №4 «Теремок»
Дунаєвецька ОТГ

Інноваційні підходи до корекційно-відновлювальної роботи в групі дітей з особливими освітніми потребами

Анотація: у статті представлено короткий аналіз використання методу біоенергопластики як засобу корекційно-відновлювальної роботи в групі дітей з порушенням мови

Ключові слова: біоенергопластика, біоенергія, корекція вад мовлення, пальчикові ігри, кінетичні відчуття, артикуляція

Загальний розвиток дитини визначається, перш за все, ступенем володіння мовою, вмінням спілкуватися. Ефективність роботи над правильною звуковимовою залежить від різноманітності та різноспрямованості логопедичних засобів та використання інноваційних технологій. Розвиток мовлення у дітей тісно пов'язаний з розвитком дрібної моторики рук, тому для вчителя-логопеда є доцільним використання методу біоенергопластики, як засобу корекційно-відновлювальної роботи в групі дітей з порушенням мови. Адже ще В.Бехтерев говорив, що рухи руки завжди тісно пов'язані з мовою і сприяють її розвитку.

Біоенергопластика - це поєднання рухів апарату артикуляції з рухами руки. Застосування методу ефективно прискорює виправлення дефектних звуків у дітей зі зниженими і порушеними кінестетичними відчуттями, оскільки, працюючи, долоня багаторазово посилює імпульси, що йдуть до кори головного мозку від язика. Термін біоенергопластика складається з трьох слів «біо» - життя, «енергія»- сила, «пластика» - плавні розгальмовані рухи тіла і рук. Біоенергія – це та енергія, яка знаходиться всередині людини. Взаємозв'язок та взаємодія рук і язика, об'єднання рухів артикуляційного апарату з рухом кисті руки. Рухи тіла, спільні рухи руки й апарату артикуляції, якщо вони пластичні, розкріпачені і вільні, допомагають активізувати природний розподіл біоенергії в організмі, що надзвичайно позитивно впливає на активізацію мовленнєвої та інтелектуальної діяльності дітей

Мета використання методу біоенергопластики:

- Вдосконалити відчуття ритму і координацію рухів руки
- Розвивати артикуляційний апарат
- Розвивати самоконтроль, зорову та слухову увагу.
- Активізувати мовленнєву та інтелектуальну діяльність дитини.
- Формувати вміння діяти за словесними інструкціями.

Впровадження системи вправ передбачає декілька етапів роботи:

1. Діагностичний – визначення початкових збережених здібностей, проводиться тричі на рік – вересень, січень, травень шляхом обстеження у дітей будови та рухливості органів артикуляції, мимічної моторики, стану м'язового тону.

2. Підготовчий – знайомство з артикуляційними органами. Ми вчимо дітей виконувати прості артикуляційні вправи за стандартною методикою (перед дзеркалом). Рука дитини до вправ не залучається (показ вправи-супроводжує показ рухів однією рукою вчителя-логопеда).

3. Початковий – відпрацювання та формування (одночасні рухи домінуючої руки з органами артикуляції, коли дитина засвоїть артикуляційні вправи. Застосовують рахунок, музику, віршовані вправи.

4. Формувальний. Метою цього етапу є залучити до виконання вправ артикуляційної гімнастики невідну руку, навчати тримати позу руки та повторювати рухи артикуляції, формувати одночасні кінетичні відчуття органів артикуляції і неведучої руки (термін занять – 2 тижні).

5. Основний. Вчимо дітей тримати пози та рухи артикуляції та рук одночасно, формуємо одночасні кінетичні відчуття органів артикуляції і обох рук (термін занять 5 – 7 тижнів).

6. Порівняльний. Навчання порівнювати, вдосконалити відпрацьовані складні рухи артикуляції та рук, підготувати органи артикуляції до постановки звуків (використовувати ігри-інсценівки, пальчиковий театр).

7. «Чарівна рукавичка». Використання цікавих рукавичок для виконання складних поз та рухів органів артикуляції та дрібної моторики пальців (стежити, щоб мова була чіткою, ритмічною, виразною). Рукавички з п'ятьма пальцями, далі - без пальчиків.

8. Автоматизація набутих навичок. Автоматизувати набуті навички з формування мовної моторики у дітей-логопатів, самостійно працювати над автоматизацією мовної моторики, залучати батьків до правильної організації роботи вдома.

Вибір конкретних вправ визначається етапом роботи та індивідуальними можливостями дітей. Підібраний вчителем-логопедом комплекс включає 5 вправ: 2 статичні вправи на утримання, 3 вправи - динамічні. Кожен понеділок одна засвоєна вправа замінюється іншою, незнайомою. Так здійснюється наступність та поступове ускладнення роботи. Обов'язково перед виконанням вправ з біоенергопластики проводиться комплекс вправ самомасажу. Прості рухи рук допомагають прибрати напругу не лише із самих рук, але й з губ, знімають розумову втому. Цей метод дозволяє реалізувати комплексний розвиток дрібної моторики рук (мовлення, мислення, почуття ритму). Синхронізація роботи з органами артикуляції та дрібної моторикою пальців скорочує час занять, не лише не зменшуючи, а навіть, посилюючи їх результативність. Вона дозволяє швидко прибрати зорову опору-дзеркало і перейти до виконання вправ за відчуттями.

В. О. Сухомлинський говорив: «Чим більше впевненості в рухах дитячої руки, тим виразніша мова дитини, чим більше майстерності в дитячій руці, тим дитина розумніша. Розум дитини перебуває на кінчиках його пальців». Тому велике значення при застосуванні методу біоенергопластики мають пальчикові ігри. Під час пальчикових ігор, забавлянок діти повторюють рухи дорослих, активізують моторику рук, підвищують свою мовленнєву активність. Ці ігри допомагають відновлювати ритм мови, корегують мовні вади у дітей. Пальчикова гімнастика включає в себе пасивні вправи (масаж кисті рук, виконання вправ дорослим з пальчиками дитини) та активні вправи (масаж пальчиків, пальчикові вправи з мовним супроводом - співом). Пасивну пальчикову гімнастику для пальців рук слід проводити з такими предметами:

грецькі горіхи, крупи, каштани, жолуді, кам'яні та металеві кульки, поролоновий м'ячик, олівці, прищіпки, квасоля. Під час активних вправ пальчикової гімнастики часто використовують ковпачки, рукавички, тваринки-напальники, зображуючи явища природи, предмети, тварин.

Логопедична зарядка з мовним супроводом, казкотерапія, театр тіней, пальчиковий театр, театр рукавичок, лялькотерапія використовується для удосконалення звукової форми, розвитку монологічного та діалогічного мовлення, взаємозв'язку зорового, слухового і мовного аналізаторів моторної діяльності, які викликають в дитини позитивні зміни у спілкуванні з однолітками, дорослими. При цьому проявляється цікавість до можливостей своєї руки, поліпшується координація рухів кисті. Велику увагу приділяємо фізкультхвилинка з елементами біоенергопластики. Вони застосовуються не тільки для зняття м'язової втоми, але й для надання відпочинку зору і слуху, підвищення розумової працездатності, розвитку артикуляційної моторики.

Отже, метод біоенергопластики оптимізує психологічну базу мовлення, покращує моторні можливості дитини за всіма показниками, сприяє корекції звуковимови, фонематичних процесів. А тому, головним завданням педагогів на сучасному етапі є створення таких умов в системі корекційно-розвивального навчання та виховання, за яких дитина, що потребує корекції, змогла б реалізувати свої психофізичні передумови розвитку завдяки доцільно організованому процесу пізнання дійсності у поєднанні з руховою діяльністю.

Список використаних джерел та літератури:

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» 2022р
2. Базовий компонент дошкільної освіти: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Т.Б.Феличева «Основи логопедії», 1989р.
5. К.Крутії Діагностика мовленнєвого розвитку для дітей дошкільного віку. 2005р.

Наталя Батюк,
практичний психолог
ЗДО № 1 «Струмочок»
м.Ізяслав

Профілактика і корекція дезадаптації, попередження формування дитячих страхів та фобій у дошкільників в умовах воєнного часу

Анотація: у статті висвітлюється питання профілактики та корекції дезадаптації, попередження формування дитячих страхів та фобій у дошкільників як одного з основних напрямків психолого-педагогічної роботи з дитиною, що пережила/переживає психотравмуючі події в умовах воєнного часу.

Ключові слова: дезадаптація, психотравмуючі події, стрес, посттравматичні стресові розлади, корекція, профілактична робота, дитячі страхи, фобії, військова агресія, психолого-педагогічна робота в умовах воєнного часу.

Надходження дитини до ясельної групи дитячого освітнього закладу зазвичай викликає у молодих батьків і членів родини малюка певну стурбованість. Для малюка починається період перших складнощів у житті: період звикання, пристосування до

нових життєвих умов, тобто, адаптація. Потрібно врахувати, що маленька дитина повинна звикнути і пристосуватись одразу до багатьох змін:

- до необхідності довгий час перебувати у дитячому садочку без батьків;
- до нових дорослих людей у своєму житті та необхідності побудувати з ними близькі, приятні стосунки;
- до великої кількості однолітків навколо себе та все тієї ж необхідності порозумітись з ними, взаємодіяти, поладнати.

Навіть однієї з цих складових, у мирний час, вже багато для дитини 2-4 років, яка до цього дня перебувала у родинному колі. Ситуація, яка склалася останнім часом в Україні – анексія Криму, а зараз і повноцінна військова агресія, спричинили появу величезної кількості дітей – вимушених переселенців, біженців із зони бойових дій. Ці діти пережили психотравмуючі події, наслідки яких ще довго будуть відбиватися на їхньому психічному здоров'ї, поведінці, здатності будувати конструктивні соціальні зв'язки. Також збільшилась кількість дітей, які виховуються у сім'ях, де чоловіки приймають участь у захисті рідної держави від воєнних дій, довгий час перебуваючи за межами родини.

Змінюється сам формат розуміння терміну «неповна сім'я». Теоретично така сім'я вважається повною, але фактично – мати виховує малюка самостійно, ще й перебуваючи у стані пролонгованого стресу, у тривозі за життя та здоров'я свого чоловіка. Маленька дитина завжди дуже чутливо реагує на усі процеси, які відбуваються у родині, особливо на ті, що пов'язані з мамою і татом. Тому багато малюків потребують особливого піклування, допомоги з боку дорослих, розуміння однолітків. Завдання із забезпечення комфортного перебування таких дітей в умовах дитячого садочка покладається в першу чергу на вихователя та практичного психолога.

Слід відзначити, що посттравматичні стресові розлади зустрічаються у дітей і в благополучні мирні часи: є і завжди були діти, у яких процес звикання до відвідування дитячого садочка довший і складніший, ніж у інших. Це може бути викликано цією низкою причин. Але загальна картина адаптації дитини до відвідування дитячого освітнього закладу значно ускладнюється якщо до усього вище переліченого додаються проблеми сім'ї, яка змушена була покинути своє звичне рідне місто чи село: сім'ї переселенців із зони проведення активних бойових дій, біженців, або якщо малюк зовсім недавно втратив одного з близьких членів родини, чи коли мама або тато дитини отримали серйозну шкоду для здоров'я і вже не можуть фізично приділяти їй стільки ж уваги та догляду як приділяли раніше. Діти переживають психологічну травму через смерть близьких, розлучення батьків, аварії, пожежі, землетруси та інші природні й соціальні катаклізми. Однак тільки війна, бойові дії травмують таку велику кількість дітей, які потребують допомоги широкого кола спеціалістів.

У сучасній психологічній науці питання страхів та фобій розглядається у контексті проблеми емоційних явищ (В. Вілюнас, Б. Додонов, К. Ізард, Н. Кряжева, Л. Куліков та ін.); у руслі емоційних розладів особистості (І. Дубровіна, В. Гарбузов, О. Захаров, О. Ковальова, Ф. Березін та ін.); як певні психічні стани особистості: тривожність, страх, фобія, стрес, переживання (Г. Сельє, О. Новікова, О. Кочубей, І. Фурманов та ін.); як прояв індивідуальних відмінностей у поведінці (Л. Собчик, Є. Ільїн та ін.). Дошкільна педагогіка у питаннях профілактики дитячих страхів і фобій ґрунтується на положеннях науковців, які їх розглядають: у контексті поведінки, яка має відхилення від загальноприйнятих норм (І. Кон, О. Захаров, О. Змановська, В. Лебедінський, О. Головка, В. Котирло та ін.); як наслідок дії соціальних, генетичних та біосоціальних факторів у розвитку дитини (А. Валлон, З. Ніколаєва, М. Раттер, А. Співаковская та ін.); як вікове явище у розвитку дитини, яке необхідно своєчасно діагностувати та здійснювати відповідну психопрофілактику (О. Захаров, С.

Тищенко, О. Бодальов, Р. Беляускайте та ін.); як результат прийняття-неприйняття вимог навколишньої дійсності у період дошкільного віку (Н. Татенко, О. Долинна, Н. Толстих та ін.).

Важливим завданням сучасного закладу освіти є формування гармонійно розвиненої, фізично та психічно здорової особистості. Проте на успішність розв'язання цього завдання сьогодні негативно впливають ряд чинників: проблеми нестабільного соціально-економічного становлення держави, складність соціальної ситуації розвитку дитини, внутрішньо сімейна атмосфера та особливості взаємин батьків, відсутність спеціалізованих програм навчання для батьків, щоб вчасно реагувати на зміну емоційного та психічного стану дитини, відсутність уваги батьків щодо дозвілля дитини, рівень професійності та психологічної освіченості педагогів, складність адаптації дитини в суспільстві, різноманітні соціальні впливи, емоційні нестабільність та вразливість дітей, вікові, індивідуально-типологічні властивості тощо. Окремі з цих чинників зумовлюють появу у дітей дошкільного віку психоемоційного стресу, який, при відсутності належної психологічної корекції, адекватних змін умов навчання та виховання, може формуватись у стійкі властивості особистості та деформувати її подальший розвиток, стати причиною погіршення успішності навчальної діяльності, поведінки, зумовити порушення взаємин з учнями, стати причиною серйозних порушень здоров'я.

Захист прав та інтересів дітей, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти у воєнний час — мета, заради якої об'єднано зусилля освітян. В непередбачуваних умовах, які поширює Україною воєнна агресія ворожої держави, психопрофілактика як педагогічне, соціально-психологічне явище має бути реалізована педагогом та психологом, перш за все, у створенні максимального комфорту для дитини. Вихованці, насамперед, повинні відчувати всебічну підтримку з боку дорослих. Питанням створення позитивної психологічної атмосфери навколо дитини мають бути охоплені насамперед найближчі до дитини люди: батьки, педагог та психолог. Не менш важливим для створення комфортного, психологічно безпечного простору є співчуття та толерантне ставлення однолітків, інших учасників дитячої групи. І цей аспект виховної роботи дитячого колективу повністю залежить від педагога. Одним зі складових цього напрямку профілактичної роботи з турбота, іншими словами створення умов підтримки психологічного здоров'я підростаючої особистості. Цій меті відповідає супровід (підтримка) дітей, які мають проблеми емоційного характеру, зокрема і з тими, що пов'язані з воєнними діями в Україні. На сьогодні така ціль реалізується за допомогою цілої науки відповідних технологій [5, с.59-64].

В основу корекційних програм практичного психолога покладено прогнозований результат: попередити прояви тривожності, стресу та формування фобій у дошкільників за умови своєчасної діагностики та їх профілактики/корекції у дітей протягом періоду перебування малюків у ясла-садку за допомогою різноманітних адаптаційних вправ.

Запропоновані МОН України програми занять цікаві не тільки у ракурсі оптимізації особистісної взаємодії та результативності освітнього процесу, заняття за цією програмою сплановані за принципом багатопланової роботи, із залученням різних сфер діяльності заради розвитку дитини у різних напрямках і одночасної корекції її внутрішніх станів, позбавлення від внутрішньої напруги під час переживання дитиною стресової ситуації – будь-то зміна звичних умов домашнього виховання на нові умови перебування та виховання у дитячому ясла-садку, або більш широкого спектру негативного стресового впливу на малюка: якщо до усього вище переліченого додаються проблеми сім'ї, яка змушена була покинути своє звичне рідне місто чи село.

Представлений також діагностичний інструментарій на оцінку рівня розвитку дитячих страхів та тривожності: анкети для батьків та вихователів, проєктивні, малюнкові методики для дітей (як для індивідуальної, так і для групової роботи), які дозволяють зрозуміти відносини між дитиною та навколишніми людьми в найбільш складних чи психотравмуючих для дитини життєвих ситуаціях.

Висвітлені найбільш ефективні методи психокорекційної роботи з дитячими страхами, зокрема метод казкотерапії, використання нетрадиційних технік малювання, основні завдання яких – зменшення дитячої тривожності, загальної боязливості, усунення страхів, профілактика формування фобій, підвищення впевненості в собі. Їх основу становлять різні прийоми, які дозволяють організувати ефективну та доцільну діяльність, розвивати необхідні здібності малюків, позитивні шляхи спілкування, комунікації.

Натомість у інших дослідженнях акцентується увага на необхідності здійснювати профілактику проявів афективного явища. Профілактична робота працівників психологічної служби – це система заходів, спрямованих на охорону психічного здоров'я; попередження неблагополуччя у розвитку людини, групи, суспільства; створення психологічних умов, сприятливих для розвитку особистості. Профілактична робота працівників психологічної служби спрямована на створення у закладі освіти таких умов навчання та виховання, які сприятимуть гармонійному психічному та особистісному розвитку здобувачів освіти.

У своїй діяльності практичні психологи ЗДО застосовують значну кількість просвітницько-профілактичних програм, а саме: «Дорослішай на здоров'я», «Корисні звички», «Цікаво про корисне», «Безпечне середовище: як навчити дитину захищатись», «Вчимося жити разом», «Я вдосконалююсь, я розвиваюсь», «Розквіт», «Україна – моя Батьківщина», «Зерно любові», тощо [1]. Профілактична робота психолога має носити також комплексний характер [6] [7]. Питанням створення системи співпраці та взаємодії роботи фахівців освітнього закладу з цих питань має займатись, у першу чергу, психолог. Він розробляє заходи дій власне для дітей, для представників їх родини, а також для педагогічних працівників. Діяльність фахівця має бути урізноманітно різними формами і методами, які несуть у собі психопрофілактичний потенціал, найбільш ефективний для певного контингенту учасників. Першочергові цілі, які мають бути досягнені – зняття напруженості та озброєння малюків ефективними тактиками дій у тих нестандартних ситуаціях, які вони переживають у період воєнного стану.

О. Кононко орієнтує нас на формування у дітей особливого особистісного ресурсу, призначення якого полягає у реалізації на рівні практичної діяльності (поведінки) ефективних тактик і стратегій у плані боротьби зі емоційними негараздами [8, ст.24-25]. Ці можливості малюків містять у собі: пізнавальні аспекти, дозволяючи диференціювати потенційну та реальну небезпеку стосовно себе, чітко розрізняти обставини ситуації, розуміти їх, прогнозувати розгортання; морально-вольові процеси та властивості, уможлиблює високу міру довільної регуляції, оптимальну працездатність, прийняття ефективних рішень, підтримання афективної сфери у балансі, найбільш доцільному [3, с.28;]; [4]. Формування означених можливостей, на її думку, стає можливим за рахунок проведення профілактичної дій щодо створення особливих умов у дошкільній установі. Передбачувані заходи мають активізувати та удосконалити механізми самосвідомості підростаючої особистості й оптимізувати на рівні практичних дій активність малюка, надаючи йому емоційну підтримку [4].

Основною метою психолого-педагогічної роботи з профілактики та корекції дезадаптації попередження формування дитячих страхів та фобій у дошкільників в умовах воєнного часу, перш за все полягає у вихованні в дитини таких якостей: оптимізм, впевненість у собі, самостійність. Воєнний період, який переживає наша держава, крім загальних знань, які мають формуватись в дитини відповідно до

вікових параметрів розвитку її особистості, вимагає від неї додаткових знань про реальні небезпеки і загрози, які є для кожного у період активних військових дій, і ставитись до цього адекватно. Відповідно, мету роботи можна рахувати досягнутою, якщо результатом психолого-педагогічної профілактики страхів у дошкільників є їх зменшення, а не знищення, і для цього потрібно виробити у дитини засоби саморегуляції. Дитина повинна адекватно сприймати реальні небезпеки, які несе у собі військовий період, та мати напрацьовані навички саморегуляції внутрішніх станів та знання про реагування на небезпечні для неї події/явища.

Профілактична психолого-педагогічна робота з дитячими страхами може проводитись як з підгрупами дітей, так і індивідуально. Система ігрової психолого-педагогічної профілактики дитячих страхів включає:

- релаксаційні ігри з елементами медитації;
- народні ігри;
- сюжетно-рольові ігри;
- дидактичні ігри;
- ігри-драматизації, театралізації, етюди (арт-терапевтична профілактика);
- музично-ритмічні ігри (музикотерапія);
- рухливі ігри (афектносенсомоторна профілактика);
- спортивні ігри (сенсомоторна терапія) [2, ст. 77].

Реалізація психолого-педагогічної профілактики дитячих страхів та попередження формування фобій у здобувачів дошкільної освіти передбачає системну взаємодію практичного психолога, дитячого соціального педагога, вихователя і батьків (сім'ї, в якій дитина зростає), спрямовану на підвищення інформаційної компетентності усіх дорослих суб'єктів цього процесу та привертання уваги до найактуальніших питань у цій сфері. Психолого-педагогічна корекція мікросередовища дитини у період воєнного часу передбачає:

- підвищення фахової компетентності як психолога, так і вихователя у сфері діагностики як природних, так штучно створених несприятливим соціальним середовищем, дитячих страхів і стратегій подолання цих страхів дітьми;
- підвищення інформаційно-просвітницької компетентності вихователів, фахових носіїв знань для батьків щодо природи і джерел дитячих страхів;
- підвищення інформаційно-просвітницької компетентності батьків, усвідомлення ними значення природних вікових страхів та страхів, пов'язаних з періодом активних військових дій на території України у житті старшого дошкільника та усвідомлення ними власних можливостей із надання належної підтримки дитині, яка не здатна впоратися з власним страхом перед тим чи іншим явищем або життєвою ситуацією, у якій вона опинилась [2, ст. 78-79].

Українська освіта сьогодні переживає складні часи, пов'язані з багатьма чинниками. Найбільш руйнівною обставиною як для держави в цілому, так і для освітньої галузі є збройний конфлікт в Україні. У зв'язку з цим проблеми різного ступеню важкості мають і дорослі, і діти. Вони переживають і розв'язують їх по-різному. Справляються чи не справляються з ними. Але однаково потребують професійної допомоги психолога. Важливим складником роботи спеціаліста з дітьми, які пережили травматичні події, з внутрішньо переміщеними особами, які на собі відчули збройний конфлікт та його наслідки, є формування життєстійкості, інформаційної компетентності та командна робота психолога і педагога щодо профілактики і корекції дезадаптації, попередження формування дитячих страхів та фобій у дошкільників в умовах воєнного часу. Така робота має великий потенціал в сучасній складній ситуації в країні, та має бути спрямована і вже спрямовується на надання відповідей тим викликам, які ставить перед психологічною службою освітнього закладу суспільство і сьогодення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Лист Міністерства освіти і науки України від 02.08.2022 № 1/8794-22.
2. Кононенко Л., Підберезня Я. «Соціально-педагогічна профілактика дитячих страхів у дошкільному віці»: навч. посібн. Полтава, 2018
3. Кононко О.Л, Навчаємо старших дошкільників відрізняти реальні страхи від уявних. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2016. №7. С. 25-31.
4. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості в дошкільному дитинстві: навч.посібн. Київ: Освіта, 1998. 255 с.
5. Пауль В.С. Психолого-педагогічна підтримка дітей, які пережили психотравматичні події: рекомендації для педагогів. Київ: Освіта, 1998. 251 с.
6. Томчук С.М. Генеза негативних психічних етапів молодших школярів та їх корекція: автореф. дис. канд. психол. наук. Нац. пед.у-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2006. 20 с.
- 7.Томчук С.М., Томчук М.І. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі: монографія. Вінниця: КВНС «ВАНО», 2018. 200 с.
8. Храпова О.О. Дитячі страхи та їх профілактика в сім'ї та дошкільному закладі автореф. дис. канд. психол. наук. Нац. пед.у-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2006. 28 с.

Безпалько Раїса,
вихователь-методист
Кондратюк Ірина,
асистент вихователя
ЗДО № 56 «Боровичок»
Хмельницька ОТГ

Роль асистента вихователя в інклюзивній групі закладу дошкільної освіти

Анотація. В статті висвітлені основні питання реалізації інклюзивного навчання, що стосується специфіки його організації для дітей з особливими освітніми потребами з боку асистента вихователя інклюзивної групи.

Інклюзія – це активна діяльність і участь у житті соціуму всіх громадян і передусім – дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освіта – один із провідних напрямів реформування системи освіти. Вона дає змогу охопити навчанням усіх дітей, попри їхні індивідуальні відмінності й психофізичні можливості. Такі якісні зміни створюють умови, де кожна дитина має змогу реалізувати власний потенціал та соціалізуватися.

Інклюзивний підхід – створення таких умов, за яких усі діти мають однаковий доступ до освіти, зокрема діти з порушеннями психофізичного розвитку, які відвідують групу загального типу. За такого підходу усі діти мають змогу отримати досвід, знання, які сприяють подоланню упереджень й дискримінації та формують толерантність та позитивне ставлення до тих, хто «відрізняється».

Інклюзія потребує змін на всіх рівнях освіти, оскільки це – особлива система освіти, що охоплює різноманітний контингент дітей та диференціює освітній процес, і у такій спосіб забезпечує потреби дітей усіх груп та категорій.

Принципи інклюзивної освіти:

- Цінність людини не залежить від її здібностей і досягнень;
- Кожна людина здатна відчувати і думати;
- Кожна людина має право на спілкування і на те, щоб її почули;

- Кожна дитина потребує підтримки та дружби;
- Кожна дитина здатна навчатися, тож суспільство має створити для цього відповідні умови;
- Кожна дитина повинна мати рівний доступ до якісної освіти;
- Систему слід адаптувати до потреб дитини, а не навпаки;
- Індивідуальні освітні потреби кожної дитини слід задовольняти;
- Інклюзивну освіту можна реалізувати лише в контексті реальних взаємин;
- До навчання і виховання дитини слід залучати батьків, педагогів та фахівців інших галузей;
- Завдання мають відповідати здібностям дитини;
- Потенційні бар'єри у навчанні потрібно долати.

Отже, інклюзивна освіта – підхід, що допомагає адаптувати освітню програму на навчальне середовище до потреб дітей, які відрізняються своїми навчальними можливостями.

Інклюзивне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку – технологічно складний педагогічний процес. Він вимагає багато знань, вмінь, зусиль та часу від всього колективу закладу освіти, а також їхніх батьків. Індивідуалізацію навчання таких дітей реалізують через індивідуальну програму розвитку та індивідуальний навчальний план. Діти з порушенням психофізичного розвитку потребують особливої уваги і допомоги не лише з боку вихователів, а й усієї команди супроводу.

Окремою проблемою для розвитку інклюзивної освіти є кадрове питання. Гостра нестача професійних педагогів й інших працівників, які вміють працювати та надавати допомогу відповідно до потреб осіб із порушеннями фізичного, інтелектуального розвитку, перешкоджає залученню таких дітей до загальних навчальних закладів, подоланню їхньої ізоляції в суспільстві.

Затверджені МОН зміни до Типових штатних нормативів закладів дошкільної освіти, які набули чинності з 29 червня 2016 року, дають змогу поліпшити умови перебування таких дітей у закладах дошкільної освіти. Такий процес є важливим для забезпечення кваліфікованими фахівцями інклюзивних груп, які відвідують діти з особливими освітніми потребами, і дасть змогу поліпшити умови перебування таких дітей у закладах дошкільної освіти. Це важливо, адже залучення дітей із порушенням фізичного, інтелектуального розвитку до загального освітнього процесу починається саме з дошкільної установи.

Асистент вихователя здійснює соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, зокрема:

- проводить навчальні, виховні, соціально - адаптаційні заходи з використанням різних форм роботи та запровадженням ефективних форм їх проведення;
- допомагає дітям з особливими освітніми потребами виконувати навчальні завдання;
- залучає дітей з особливими освітніми потребами до різних видів освітньої діяльності на заняттях;
- адаптує початкові матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей освітньо - пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами;
- допомагає в організації освітнього процесу в інклюзивній групі;
- спостерігає за дітьми з особливими освітніми потребами для вивчення їхніх індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів і потреб;
- сприяє формуванню в дітей з особливими освітніми потребами саморегуляції та самоконтролю;

- співпрацює з фахівцями, які безпосередньо працюють із дитиною з особливими освітніми потребами та беруть участь у розробленні індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами;
- дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію дітей з особливими освітніми потребами;
- стимулює розвиток соціальної активності дітей з особливими освітніми потребами, сприяє виявленню й розкриттю їхніх здібностей, талантів через залучення цих дітей до участі в художній творчості;
- постійно спілкується з батьками дітей з особливими освітніми потребами, надає їм необхідну консультативну допомогу;
- інформує вихователів групи та батьків про досягнення дітей з особливими освітніми потребами;
- веде відповідну документацію.

План роботи асистента вихователя інклюзивної групи (на місяць).

Процес планування роботи в інклюзивних групах передбачає визначення конкретних цілей, завдань, змісту, методів і засобів досягнення окреслених перспектив на певний відрізок часу (на місяць). Він має забезпечувати гармонійний, різнобічний розвиток особистості дитини за обов'язкової умови - урахування індивідуальних інтересів, збереження дитячої субкультури на основі реалізації норми Закону України «Про дошкільну освіту», змісту Базового компонента дошкільної освіти та чинних освітніх програм розвитку, навчання й виховання дошкільнят, схвалених і рекомендованих Міністерством освіти і науки України.

Під час планування освітнього процесу важливо враховувати загальні тенденції, які визначають пріоритети подальшого розвитку й оптимізації освіти, зокрема дошкільної. Це:

- упровадження особистісно зорієнтованої моделі виховання;
- гуманізація, гуманітаризація освітнього процесу;
- орієнтація на активне проходження дитиною вікового проміжку дошкільного дитинства як важливої передумови подальшого розвитку особистості;
- використання інноваційних освітніх технологій;
- інтегрований підхід до організації та змісту освіти;
- корекційно - розвиткова робота з вихованцями, які мають особливі освітні потреби;
- забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками в контексті неперервної освіти;
- взаємодія суспільного та родинного виховання (тощо).

Урахування зазначених пріоритетів сприятиме здійсненню цілісного підходу до організації освітнього процесу в сучасному дошкільному закладі, дасть змогу практично реалізувати покладену на нього суспільну функцію посередника « між родинним колом, з якого виходить дитина, і незнайомим світом, до життя в якому він має незабаром прилучитися» (Базовий компонент дошкільної освіти).

З огляду на це особливого значення набуває підвищення якості й ефективності роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби.

Означені показники можна забезпечити за умов прогнозування та перспективного планування освітньої роботи з дошкільниками.

План - заздалегідь окреслена система заходів, які передбачають порядок, послідовність і термін виконання роботи. Він ґрунтується на таких положеннях:

- основою планування є чинна освітня програма розвитку дітей у дошкільному закладі, яка рекомендована МОН України, обговорена та затверджена рішенням педагогічної ради й висуває перед педагогами конкретні завдання щодо формування особистості дитини – дошкільника;

- план слід будувати на основі дидактичних принципів (взаємозв'язку всіх освітніх ліній, систематичності, послідовності, доступності, повторюваності матеріалу, актуальності, науковості, диференційованого й індивідуального підходів до дітей);

- під час складання плану враховувати конкретні педагогічні умови (віковий склад групи, рівень розвитку дітей, оволодіння знаннями, навичками, уміннями, умови дошкільного закладу, напрями роботи педагогічного колективу тощо);

- план мусить бути календаризованим, тобто чітко передавати зміст роботи з дітьми протягом дня. У ньому зазначено, у яких видах діяльності, на яких заняттях, у які моменти життя дітей здійснюється певна робота;

- форма планування може бути різною (за режимними моментами, видами діяльності, освітніми лініями). Її затверджує педагогічна рада закладу дошкільної освіти й занотує в протокол. Проте в жодному випадку не допускають пропущення окремих видів занять і діяльності дітей.

Планування повинно забезпечувати:

- охорону та зміцнення фізичного та психологічного здоров'я дитини;
- фізичний розвиток дітей;
- емоційний добробут кожної дитини;
- створення умов для розвитку особистості дитини, її здібностей;
- залучення дітей до загальнолюдських й етносоціальнокультурних цінностей;

- взаємодію з родиною щодо забезпечення повноцінного розвитку дітей .

Планування передбачає організацію дитячої діяльності в трьох формах:

- заняття як спеціально організована форма навчання;
- нерегламентовані види діяльності (спільна діяльність й індивідуальна);
- вільний час, передбачений для дитини протягом дня.

Загальні підходи до планування:

Освітній процес в інклюзивних групах планують (за режимними моментами, видами діяльності, освітніми лініями Державного стандарту дошкільної освіти (нова редакція) з урахуванням вимог Комплексної програми розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт», яка розроблена з урахуванням сучасних тенденцій щодо інклюзивної освіти дітей з особливими потребами, а також – новітніх підходів до навчання та розвитку дітей з розладами аутичного спектра та складається з семи розділів, які охоплюють освітні лінії: «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Здоров'я та фізичний розвиток (як частина освітньої лінії «Особистість дитини»), а також присутній розділ «Розвиток соціально-побутових навичок», який є надзвичайно актуальним в контексті системного впливу на формування дітей, які мають розлади аутичного спектра та Програми розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку «Віконечко», у якій розкрито сутність психомоторного, пізнавального, мовленнєвого, соціального розвитку та особливості розвитку ігрової, образотворчої та конструктивної діяльності дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

У планах освітньо - виховної роботи на початку кожного місяця передбачено:

- комплекс ранкової гімнастики (по 2 на місяць з ускладненням на другий тиждень);
- комплекс гігієнічної гімнастики після денного сну;
- перелік за гартувальних процедур;
- перелік здоров'язберезувальних технологій;
- робота з батьками;
- маршрути дитячого туризму;

- сюжетно - рольові ігри (1 – нова, 1 на закріплення);
- фізкультурні хвилинки та паузи (назва чи текстова);
- вірші, які розучують діти протягом місяця;
- календарний план освітньої роботи на місяць (сітка занять).

Під час планування варто використовувати блоково - тематичний принцип, який ґрунтується на інтегрованому підході до організації життєдіяльності дітей, забезпечує змістовну цінність, системність, послідовність, ускладненість й повторення програмового матеріалу.

Планування освітнього процесу спрямоване на охорону та зміцнення фізичного та психічного здоров'я, забезпечення психологічного комфорту й емоційного добробуту дітей, повноцінний і своєчасний фізичний розвиток у взаємозв'язку і іншими аспектами розвивального процесу, а також на створення умов для виявлення й розвитку інтересів, нахилів, здібностей кожного вихованця, залучення дітей до загально людських цінностей, налагодження взаємодії з родинами вихованців і родинами дітей, які мають особливі освітні потреби, для забезпечення їхнього гармонійного розвитку.

Під час роботи над складанням плану освітньо-виховної роботи асистент вихователя послуговується такими принципами:

- взаємозв'язок усіх складників цілісного розвитку дитячої особистості;
- послідовність й систематичність;
- повторюваність матеріалу;
- доступність;
- науковість;
- диференційований, індивідуальний, особистісний та цілісний підходи до розвитку, виховання й освіти дітей;
- свобода вибору.

Перспективне календарне планування в групах відбувається через добір матеріалів із перспективною роботою на певний місяць навчального року та складання календарного плану щоденної освітньої роботи з дітьми та цей місяць.

Чітке планування освітнього процесу, використання диференційованого підходу, забезпечення основних принципів наступності, перспективності та гуманізації забезпечує зв'язок усіх освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти, програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», Комплексної програми розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт», Програми розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку «Віконечко», і дають змогу підвищити результативність роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Асистент вихователя інклюзивної групи тісно співпрацює з вихователями групи. Разом вони складають перспективне календарне планування (на місяць), але в план роботи освітнього процесу асистента вихователя вносять деякі зміни щодо роботи з дітьми: усі види діяльності (заняття різних видів, рухливі ігри, дидактичні ігри, спостереження, індивідуальна робота, трудова діяльність тощо) планують із меншим навантаженням, зі спрощеними завданнями або їх замінами, де визначають конкретні завдання, зміст, форми та методи роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби.

Щоденник спостережень.

Це зручна форма для відслідковування динаміки розвитку вихованця з особливими освітніми потребами. Варто зазначити, що в цьому випадку важливо відслідковувати, насамперед, позитивну динаміку розвитку з урахуванням і моментів переваги дитини, і емоційних реакцій на певні ситуації. Окрім особливостей поведінки дитини, асистент вихователя за потреби фіксує і власні дії, і дії вихователя. Наприклад, під час проведення заняття вихователь групи різко підвищив

голос. Якщо дитина на це відреагувала в певний спосіб, то таку ситуацію навряд чи варто фіксувати: інформація про динаміку розвитку вона не дасть. Якщо ж реакція дитини була вкрай специфічною, то це треба відзначити як особливість психоемоційного розвитку дитини, а також для запобігання таких ситуацій у майбутньому. Якщо ж навпаки, дитина проявила себе з позитивного боку, то цей момент також слід зафіксувати, особливо, якщо він демонструє позитивну динаміку в розвитку (наприклад, ілюструє зменшення агресивних реакцій). У щоденнику асистент вихователя також фіксує динаміку реалізації короткострокової мети та завдань, зазначених в ІПР. Наприклад, якщо за мету поставлено формування в дитини здатності зосереджуватися під час пояснення нового матеріалу, то можна написати так: «Понеділок – увагу утримує – 10 хв., вівторок - 5 хв, середа – 5 хв» тощо. Після певного періоду часу роблять висновок про динаміку, наприклад: «Утримування уваги за останнє півріччя збільшилося з 5 хв до 15 хв». Щоденник спостережень розвитку дитини заповнюють: спочатку протягом трьох місяців щодня, потім один раз на тиждень, а всі інші дні лише тоді, коли дитина збуджена, неадекватна, агресивна.

Асистент вихователя повинен здійснювати супровід дитини з особливими освітніми потребами, але це не означає, що він має невідступно супроводжувати дитину протягом усього періоду перебування в закладі дошкільної освіти.

Завдання інклюзивної освіти – максимально підготувати дитину до самостійного (наскільки це можливо з огляду на її психофізичний стан) життя в суспільстві. Мета супроводу в тому, що той, хто супроводжує, з'являється саме тоді, коли це потрібно дитині з особливими освітніми потребами, передає їй певний ресурс дій у такій ситуації і відходить, даючи можливість дитині виробити в себе самостійність, ініціативність.

Список використаних джерел та літератури

1. Данілавічюте Е.А., Литовчнко С.В. Стратегія викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч. - метод. посібник./за ред. А.А Колупаєвої. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012.
2. Єфімова С.М. Навчальний курс «Вступ до інклюзивної освіти». Київ: Науковий світ, 2010. 20 с.
3. Заєркова Н.В., Трейтяк А.О. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків. Київ, 2016. 68 с.
4. Закон України «Про дошкільну освіту». Відомості Верховної Ради. 2001, № 49. 259 с.
5. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи»: моногр. Київ: «Самміт – Книга», 2009, 272 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
6. Колупаєва А.А. Основи інклюзивної освіти: навч.- метод. Посібн./ заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: « А.С.К.», 2012. 308 с.
7. Колупаєва А.А. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч.- метод. посібн. у 9 кн./за аг. Ред. А.А. Колупаєвої. Київ, 2010. 363 с.
8. Патрикеева О.О., Детлянюк Н.М., Софій Н.З., Найда Ю.М. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: навч. - метод. посібн. /заг. ред.. В.І. Шинкаренко. Київ: ТОВ «Видавничий дім» «Плеяда», 2013. 100с.
9. Інклюзивна освіта в Україні : попередній аналіз ситуації. Інклюзивна освіта: зб. матер. проекту. Київ, 2013.

Безпалько Раїса,
вихователь-методист
Сиван Надія,
вихователь інклюзивної групи
ЗДО № 56 «Боровичок»
Хмельницька ОТГ

Використання елементів терапевтичних технологій роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання

***Анотація.** В статті висвітлені інноваційні терапевтичні технології роботи з дітьми, що мають особливі освітні потреби, які спрямовані на їх соціалізацію, а саме акватерапія, кріотерапія, воскотерапія (глинотерапія).*

Проблема виховання молодого покоління — одна із найбільш актуальних у сучасній педагогічній науці. Державною національною програмою «Освіта (Україна ХХІ століття)» визначено, що пріоритетним напрямком реформування освіти є забезпечення в кожному навчально - виховному закладі гуманістичного підходу до дитини. Організація освітнього процесу має бути спрямована на створення відповідного життєвого простору, який допоможе кожній дитині знайти своє місце в житті, бути самостійною особистістю, здатною ціннісно ставитися не лише до самої себе, а й оточення, приймати свідомі рішення та відповідати за їх виконання.

Діти з особливими освітніми потребами відрізняються від здорових дітей своїм підходом до навчання, яке визначається фактором їхнього розвитку. Розумне, цілеспрямоване виховання допоможе компенсувати певний їх дефект, а завдяки компенсаторним можливостям та гнучкості їх нервової системи у процесі виховання відбудеться розвиток особистісних якостей. Головною вимогою до сучасного виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами є забезпечення процесу самореалізації та формування соціальних компетенцій кожного вихованця. Перед педагогами сьогодні постало завдання: створити відповідні умови, що допоможуть кожній дитині самовиразитися (активність до самореалізації), самоствердитися (активність, спрямована на самореалізацію), самоактуалізуватися (активність на збагачення своїх власних сил).

Навчально - пізнавальна діяльність людини з особливими освітніми потребами не завжди ефективна при використанні традиційних засобів, тому необхідне застосування специфічних інноваційних засобів навчання і виховання. Використання інноваційних технологій спрямовано на розвиток вміння мотивувати дії, самостійне орієнтування в інформації, яку отримують, формування творчого, нешаблонного мислення, розвиток дітей за рахунок максимального розкриття їх природних здібностей [5].

Упровадження елементів інноваційних терапевтичних технологій в освітній процес сприяє якісному оновленню змісту освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі, стає основою реалізації особистісно - зорієнтованої моделі, сприяє активній пізнавальній, комунікативній, продуктивній діяльності дітей.

Саме процес вивчення, апробації та впровадження елементів інноваційних терапевтичних технологій в освітній процес з дітьми з особливими освітніми потребами модернізує якість освіти та суттєво поліпшує результати освітньої діяльності.

Педагоги інклюзивних груп Хмельницького закладу дошкільної освіти № 56 «Боровичок» практикують систему впровадження елементів інноваційних терапевтичних технологій.

Одним із найприємніших способів навчання вихованців з особливими освітніми потребами є - акватерапія. Це природна і доступна для кожної дитини форма діяльності. Акватерапія застосовується в освітньому процесі з дітьми із затримкою психічного розвитку, дітьми з аутизмом, дітьми з інвалідністю, з дітьми з мовними порушеннями, дітьми з порушеннями зору. Пізнавальна мотивація в ході ігор з водою досить висока через використання нетрадиційних методів навчання, ігрового матеріалу і можливості безпосередньо діяти з ним. Організуючи ігри дітей з водою, педагоги ставлять наступні цілі:

- стимулювання сенсорно - перцептивної сфери.
- стабілізація емоційного фону.
- зняття психоемоційного і фізичного напруження.
- розвиток та вдосконалення навичок позитивної комунікації.
- поповнення і збагачення активного і пасивного словника.
- розвиток навичок імпресивної та експресивної мови.

Залежно від поставлених завдань, використовують наступні варіанти ігор:

- ігри в об'ємному просторі (іграшкові відерце, мисочка, ванночка, міні - басейн);
- ігри у двох ємкостях однакового або різного розміру (велика і маленька ванночка, глибока і мілка тарілка (миска));
- ігри з водою і різними пластиковими фігурами, які прикріплюються до кафельної стіни або дзеркала для створення площинних композицій: овочів, фруктів, предметних картинок тощо;
- ігри з різними посудинами, які наповнюються водою (пластмасові пляшки, миски, відерця тощо).

У ході ігор з водою може використовуватись психогімнастика, яка допомагає подолати бар'єр у спілкуванні педагога та дитини, дитини з дитиною, знімає психічне напруження, дає можливість самовираження.

Для дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами в інклюзивній групі (з метою заспокоєння, стабілізації емоційного стану) доцільно проводити такі акваігри:

- «Ручки, а де ви ?» — опустити руки в теплу воду і вийняти;
- «Тепла й холодна водичка » — в одній ємкості тепла вода, а в іншій — холодна, по черзі занурити обидві ручки в ємкість та визначити, де тепла, де холодна вода.
- «Дістань іграшку» — ситечком виловити з води іграшку(декілька іграшок, мілкі предмети);
- «Плаває чи тоне?» — визначити плавучість предметів;
- «Дістань з води кольоровий предмет» — дістати з води кольорові предмети (камінчики);
- « Веселий фонтанчик» — налити воду в пластикову ємкість, у якій зроблено багато дірочок;
- «Налий воду в пляшку» — налити воду в пляшку за допомоги дорослого;
- «Привітайся з Губка Бобом» — набрати губкою воду і сильно її віджати.

Для осушення рук дітям можна пропонувати пограти чарівними серветками, включаючи елементи самомасажу: прогладжування, розтирання, постукування вказівним пальцем або кулачком по іншій долоні, витягування кожного пальчика.

Метод акватерапії можна проводити як у ранковий, так і у вечірній час, використовувати як елемент безпосередньо освітньої діяльності, так і у вільній діяльності. Ігри з водою створюють у дітей радісний настрій, підвищують життєвий тонус, дають чимало приємних і корисних вражень, переживань і знань.

Кріотерапія — одна із сучасних нетрадиційних методик корекційної педагогіки, що полягає у використанні ігор з льодом. Дозований вплив холоду на нервові закінчення має благотворні властивості. Ефект заснований на зміні діяльності судин — первинний спазм дрібних артерій поступається місцем вираженому розширенню (від холоду — скорочення м'язів, а від тепла — розслаблення), що значно підсилює приплив крові до місця впливу, що сприяє поліпшенню живлення тканин, імпульсації, в кору головного мозку подаються спрямовані сигнали, отже, краще розвивається рухова зона. Це впливає як на загальне оздоровлення організму, так і на розвиток дрібної моторики, що поліпшує процес опанування графіки письма, що впливає на розвиток мовлення дитини [7].

Для її проведення необхідні шматочки льоду, що заздалегідь готують у «шашечках», спеціальних силіконових (пластмасових) ємностях для заморожування або просто в підставках від шоколадних цукерок.

Для того щоб дітям було цікаво маніпулювати з крижаними кубиками, можна надати їм кольору, різноманітної форми або просто помістити «секретик» у заморожений шматочок льоду.

Етапи заняття з використанням методу кріотерапії:

1-й етап — чергування теплих і холодних процедур. Цей етап містить ігри, що можна розподілити за ступенем тривалості на 4 категорії:

1-ша — занурення пальців у басейн з льодяними кульками (гра «Дістань іграшку») час взаємодії з льодом — 5-8 с.

2-га — викладання за кольором різнокольорових кубиків з льоду (гра «Виклади візерунок»). Час взаємодії з льодом збільшується до 10-15 с.

3-тя — викладання мозаїчного малюнка з крижаних кубиків. Час взаємодії з льодом і холодом — до 25-30 с.

4-та — викладання замків з крижаних кубиків. Найбільш тривала взаємодія і маніпуляції з льодом — від 30 до 60 с.

2-й етап — розтягування пальців рук з подальшою пальчиковою гімнастикою (гра – вправа «Наші пальчики»).

3-й етап — розвиток тактильної чутливості, що містить розтирання в руках шишок, кульок, пробки від пластикових пляшок; розвиток тактильної чутливості за допомогою щітки з жорстким ворсом.

Воскотерапія (глинотерапія) — особливий вид терапії, у якій використовується бджолиний віск.

На початковому етапі роботи з воском діти є тільки слухачами. Вони дізнаються про життя і працю бджіл, про властивості воску. Вступні бесіди збагачують уявлення дітей про предмети і явища навколишнього світу. Застосовуючи віск у терапевтичних цілях, можна вплинути на розвиток у дітей вимови та мовлення, правильне сприйняття предметів, на формування дій з їх обстеження, на засвоєння правильних словесних позначень, ознак. Наприклад: віск має колір, запах, величину, форму, що сприймаються за допомогою органів чуття, але має і приховані ознаки, не підвладні безпосередньому сприйняттю (крихкість, перехід з одного стану в інший тощо). Для засвоєння дітьми прихованих ознак доцільно організувати пошукові дії. Наприклад, діти шляхом спроб виявляють властивості воску: віск легкий, плаває у воді, розплавляється в теплих умовах. Унікальним у роботі з воском є і те, що вплив ліплення позитивно впливає на емоційний стан, характер та темперамент дитини.

Приклади вправ для воскотерапії:

- розтирання долонь восковою кулькою (воскову кульку покласти між долонями, робити кругові рухи, поступово збільшуючи темп);
- вільне постукування пальцями рук по восковій кульці одночасно;
- ліплення з воску різних нескладних виробів за зразком;
- нанизування на нитки кульок («Намисто для ляльки»);

- «Бублики для зайчика» (розкачувати віск між долонями круговими чи повздовжніми рухами, згортати у кільце);
- «Горішки для білочки » (діти утримують воскову кульку між різними пальцями (вказівним і середнім, середнім і безіменним);
- «Коржик» (скачати кульку. Покласти кульку на дошку і притиснути зверху.).

Спостереження за дітьми в процесі ліплення з воску допомагають глибше «проникнути» в їхнє приховане душевне життя і на підставі цього врівноважити темперамент кожної дитини, одночасно з цим розвиваючи її пізнавальну активність.

Трапляється, що дитині просто захотілося зліпити щось. Заохочуйте самостійне творче самовираження дитини, оскільки саме в цей момент розвивається фантазія, творчість, креативність.

Пам'ятайте:

- Гра має приносити радість дитині.
- Зацікавлюйте дитину, але не змушуйте її гратися.
- Не доводьте заняття іграми до перенасичення.
- Ці ігри творчі. Бажано, щоб діти виконували їх самостійно, тому їх треба проводити після того, як діти засвоїли елементи пальчикової терапії та пісочної терапії.
- Дайте дитині можливість мислити і навіть самій знаходити свої помилки.
- Будьте терплячі, не підказуйте ані словом, ані зітханням, ані жестом, ані поглядом.
- Щоб відчутти порівняльну складність завдань, перш ніж давати їх дітям, обов'язково виконайте їх самі.
- Успіх з початку занять — неодмінна умова зародження цікавості.
- Для молодших вихованців поживляйте гру казкою чи оповіданням, давай предметам імена, вигадуйте, фантазуйте поки дитину не почне захоплювати власне процес подолання труднощів, досягнення бажаної мети.

Таким чином, виховання дітей з особливими освітніми потребами — невід'ємна складова в загальному виховному просторі, що базується на основних вимогах сьогодення щодо виховання молодого покоління з метою забезпечення соціальної адаптації дітей та їх відповідної самореалізації. Інноваційні терапевтичні технології дозволяють кожній дитині залишатися самою собою, не відчувати незручності, образи від порівняння з іншими учасниками групи та просуватися в розвитку відповідно до своїх природних можливостей.

Список використаних джерел та літератури

1. Акатов Л.И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья / Л. И. Акатов // Психологические основы: Учеб. пос. для студ. высш. уч. заведений. – М.: гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 369 с.
2. Виготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Виготский; под. ред. В. В. Давидова. - М.: Педагогика, 1991. - 480 с.
3. Виготский Л. С. Собрание сочинений: в 6 т. / Л. С. Виготский; под ред. Т. А. Власовой // Основы дефектологии. - М.: Педагогика, 1993. - Т.5. - 368 с.
4. Иванова І.Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів / І. Б. Иванова. – К., 2000. – 93с.
5. Колосова О.В. Інноваційні технології навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://library.vspu.net/bitstream/handle/123456789/2405/002%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0%20%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0%202017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

6. Соціально-психологічний захист дітей-інвалідів та молодих інвалідів / Упор. Н.Є. Бенюх. – Донецьк, 1997. – 68 с.
7. Стасенко В.Г., Фоменко О.А. Інноваційні терапевтичні технології роботи з особливими дітьми. Дитина з особливими потребами 2018. №3. С.9.
8. Український дефектологічний словник / [за ред. акад. В. І. Бондаря]. - К.: Милосердя України, 2001. - 212с.

Березовська Неоніла,
практичний психолог,
практичний психолог-методист
ЗДО №10 «Михайлик»
Шепетівська МТГ

Безпечне освітнє середовище ЗДО в умовах воєнного стану

Анотація. Створення безпечних умов для дітей в закладі дошкільної освіти під час воєнного стану є першочерговим завданням педагогів. Сам процес передбачає не тільки обладнання укриттів, сховищ, а й створення умов для розвитку дитини, можливості комунікації один з одним, зняття психоемоційного напруження.

Ключові слова: безпечне середовище, заняття онлайн, офлайн, розвивальне середовище, сирена.

Освітній процес в Україні укотре зазнає змін. І це не через проведення реформ, змін, доповнень. Все через повномасштабне вторгнення РФ на територію суверенної та незалежної держави України. В перші дні кожного з нас охопив біль, страх, невизначеність. Та ми швидко згуртувалися, об'єдналися, пам'ятаючи про те, що за нами перебувають діти, наші вихованці. Ми не маємо жодного права дати змогу нашим ворогам позбавити найменших здобувачів освіти права на розвиток, виховання та навчання. У зв'язку з цим, більш актуальним стало питання безпечного простору та проведення освітнього процесу в нових для себе умовах.

Перед нашим ЗДО, як і перед більшістю закладів дошкільної освіти країни, постало питання необхідності роботи в режимі онлайн. Якщо для шкіл цей виклик постав значно раніше (через епідемію COVID-19), то перед дошкільниками постало питання: чи це можливо взагалі? Бо жодних рекомендацій, вказівок, постанов немає. Діти дошкільного віку мають ряд специфічних проявів, і в першу чергу, не готові до проведення занять в такому режимі.

Педагогічний колектив нашого закладу згуртувався і виробив перший, невеликий досвід. Почали з роботи з батьками: опитування, чи потрібні заняття з дітьми в режимі онлайн? І тут зустрілися з упередженнями батьків:

- онлайн заняття не потрібні
- багато екранного часу
- діти і так доволі часу проводять з гаджетами
- батькам потрібно контролювати весь процес
- перешкоджають соціалізації дітей.

Завдяки проведенню консультацій, бесід, ми переконали батьків погодитися на проведення онлайн занять.

З цією метою виробили правила для дітей та батьків під час занять.

Правила для батьків:

- вчасно під'єднуватися
- перебувати з дитиною під час заняття

- не перебивати дитину, спонукати до дій, не підказувати
- допомагати дитині підготувати необхідний матеріал.

Правила для дітей:

- нагадувати батькам про заняття
- не запізнюватися
- не їсти під час заняття
- вчасно виконувати завдання.

До проведення занять педагогам необхідно :

- скласти розклад та ознайомити з ним батьків
- під час занять використовувати все, що робили раніше: ранкові зустрічі, ритуали, привітання
- обов'язково використовувати м'яку іграшку з садка (як спогад)
- закріплювати знання про погоду
- читати улюблені книжки чи демонструвати ілюстрації
- повторювати знайомі пісні
- давати батькам домашні завдання як продовження заняття з розвитку великої моторики рук, когнітивних навичок, дрібної моторики, розвитку мовлення
- в кінці заняття для батьків давати підказку як виконати домашнє завдання
- мінімізувати звітність батьків: малюнок дитини, поробка, виріб.

Як підготуватися вихователю до заняття:

- скласти структуру заняття і дотримуватися її
- використовувати ритуали і традиції (до цього можна залучити дітей)
- жест привітання від дітей під час ритуалів: рухи руками, жест «сердечко», вірш з рухами, традиційна руханка, традиційні запитання, вигук, гасло
- після постановки запитання дотримуватися паузи для отримання відповіді дитини
- використовувати музику: не тільки дитячу, а ту, яку слухають дорослі
- тривалість занять до 25 хв. (для дітей середньої та старшої груп).

Заняття, які потрібні дітям:

- з руховою активністю: руханки, дихальні вправи, вправи з фантазування
- творчі заняття: з малювання, ліплення з пластиліну та тіста, оригамі, вироби з підручного матеріалу, аплікації з природнього матеріалу
- пізнавальні заняття: спостереження за природою, спостереження за погодою,
- обговорення книжок
- спостереження за речами, які оточують дитину
- заняття з використання простих ігор: «Буває – не буває», « Їстивне – не їстивне», «Уяви, що ти тваринка», «На Землю прилетіли прибульці», «Ти потрапив на унікальну планету», «Як би ти був рослиною, то ...», Я загадала частинку тіла, а ти відгадай (у формі пантоміми), «Живе, зростає, літає», гра «Дзеркало», театр шарпеток

- сюжетне заняття: піжамний день, панамний день, фіолетовий день.

Ми визначили, що потрібно робити під час дистанційної взаємодії:

- не вимагати результату
- поринати в процес
- внутрішньо мотивувати себе
- не вимагати максимум від себе
- уникати звуків, які містять плач, роздратування, крики
- не використовувати матеріали заняття, які можуть дитину засмутити, принизити, роздратувати.

Під час онлайн зустрічей бути готовим до постановки дітьми складних запитань: коли закінчиться війна? Чи переможе Україна? Як реагувати:

- уважно слухати
- не осуджувати
- не знецінювати
- не відтерміновувати відповідь
- не перекладати відповідальність
- не обіцяти того, що не можна виконати
- не прикрашати дійсність, не ідеалізувати світ.

Яких фраз потрібно уникати педагогам:

- нічого не страшно
- не потрібно засмучуватися, нічого не сталося
- тихо веди себе
- все, що відбувається – це не страшно.

Ми підготувалися до роботи в режимі онлайн і участі у роботі освітнього Шепетівського ХАБу. Але заклад був переведений у режим роботи офлайн. Приймали дітей з усіх садочків, які з певних причин не змогли розпочати роботу. Приймали дітей внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Основне, на що звертали увагу: попередження проявів булінгу, розробку рекомендацій щодо адаптації дітей в нових умовах, збереження психологічного здоров'я. Тому, перед колективом закладу постало завдання: створити кожній дитині безпечний, комфортний простір перебування.

Ми вирішили, що простір має бути «живим» — мотивувати, активізувати дітей, сприяти збереженню їхнього здоров'я та гармонійному розвитку. Для цього сучасний педагог має вміти:

- проектувати, створювати та систематично перетворювати середовище
- визначати свою роль у певному просторі та відповідно до потреб конкретної дитини
- доцільно добирати й застосовувати освітні технології навчання та взаємодії залежно від потреб дітей.

З цією метою педагоги закладу виробили основні вимоги організації комфортного простору в ігровій кімнаті:

- ігрова кімната повинна бути затишною, тихою
- ігрова кімната - це максимум розвивального середовища
- наповнена матеріалами для творчості
- візуалізація режиму дня: на рівні очей дитини (в картинках)
- наявність куточка усамітнення
- наявність куточка бешкетування
- дитина може принести іграшку з дому.

За результатами бесіди з дітьми про простір ігрової кімнати особлива увага педагогів і батьків була прикута до обладнання декількох осередків — конструювального, ігрового, усамітнення, народознавчого та пізнавального.

Для конструювального осередку придбали різноманітні конструктори, ігрові автомобілі, ремонтні ігрові набори. Ігровий осередок забезпечили сучасними ігровими меблями для сюжетно-рольових ігор: кухня, перукарня, магазин, лікарня. У спальних приміщеннях розмістили осередки усамітнення з м'якими безкаркасними меблями та полицями для особистих речей кожної дитини.

Народознавчий осередок представлений у закладі музеєм етнографії у вигляді української кімнати з мальовничими експонатами. Він приваблює дітей. Там вони в активному русі та достатньому для різноманітної діяльності просторі

з цікавістю знайомляться з історією і побутом, духовними цінностями та мистецькими надбаннями українського народу.

Центр дитячого експериментування, що є складовою природознавчого осередку, доповнили матеріалами, які створила творча група педагогів відповідно до картотеки процесів та алгоритмів експериментування. Матеріали зберігаються в зручних для дітей контейнерах. Сюди входять: дитячий мікроскоп, лупи, збільшувальні скельця, природній матеріал, штучний пісок.

Особливо приваблює дітей куточок бешкетування. Тут є подушка для побиття, бульбашки, кийки-лупцюки, груша для боксу, м'ячики для кидання в корзину, папір для жмакання, острівки для перескакування. Режим дня є гнучким і в ньому передбачено час для бешкетування дітей. Перебування малюків в таких осередках не тільки розвиває, але і зміцнює емоційно.

Звичайно, не оминають нас повітряні сирени. У дітей ми сформували спокійну реакцію на звук сирени. Цьому допомогла нам казка про сирену (автор психологиня В.В. Назаревич). Діти знають, що сирена – це попередження про небезпеку. А військові дбають про те, щоб нас захистити. Для цього ми йдемо в укриття, беручи власні наплічники. В укритті є речі для відреагування гніву: подушки, пластилін, воскові олівці. Можна посидіти на килимку, погратися іграшками в кількох осередках. На допомогу приходять твори психологині Світлани Ройз та дихальні картки С.Ройз для втамування дихання. Картки демонструються з телефона.

Які особливості поведінки дитини спостерігаються в укритті?

Буває, що дитина грається тривалий час в одну і ту ж саму гру. Як психолог, хочу зауважити, що не потрібно дитину відволікати, тому що це її цікавить. Якщо під час малювання використовує чорний колір, то вона перебуває в ситуації «тут і зараз». Якщо малює військову техніку (танк, автомат), то звертаємо увагу не на війну, а на перемогу, на воїнів світла, воїнів – переможців. Ні в якому разі дитина не повинна сидіти з закритими очима. Використовуємо спокійну музику. Музику підбираємо так, щоб не було звучання літаків, стрільби, барабану. Переключаємо дитину на позитив. Основне завдання для вихователів, перебуваючи з дітьми в укритті: якомога менше травмувати дітей. Бо чим більше травматизації, то тим важче включити уяву дитини. Якщо дитина уявляє, то вона мислить.

В укритті вихователі часто роблять паузи: просять дітей попити воду, сходити до вбиральні, відпочити. Вихід дітей з укриття відбувається спокійно, почергово, групами.

Працювати в таких умовах нелегко ані педагогам, ані дітям. Але ми все робимо для того, щоб дітям було зручно та комфортно.

Робота над створенням безпечного освітнього середовища не припиняється з досягненням певного результату — це безперервний процес, який полягає в:

- реагуванні на нові виклики життя
- пошуку нових можливостей, ресурсів
- генеруванні ідей та правил.

Список використаних джерел та літератури

1. <https://ezavdnz.mcfr.ua/867225> (дата звернення 27.10.2022)

2. <https://vseosvita.ua/library/seminar-praktikum-stvorennja-bezpecnogo-seredovisa-y-zakladi-doskilnoi-osviti-110123.html>

Беспала Леся,
директор
Марцінковська Наталія,
вихователь
заклад дошкільної освіти №15 «Джерельце»
Кам'янець-Подільської міської ради

Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу

***Анотація:** кожна маленька особистість унікальна і неповторна по своїй природі. Вона має неймовірні здібності і таланти, безмежні можливості. Місія дорослих – допомогти дитині розкритися, пізнати свої таланти та різнобічно розвинути їх. Для успішного розв'язання даного завдання, педагога, батьки і також діти мають діяти злагоджено та у спільному напрямі.*

***Ключові слова:** педагогіка, партнерство, педагогіка партнерства, принципи педагогіки партнерства, партнерська орієнтація.*

Всі учасники освітнього процесу різних закладів дошкільної освіти схожі в одному: адміністрація закладу намагається створити якнайкращі умови та ефективно планувати організацію освітніх процесів; педагоги шукають ефективні методи роботи, що забезпечать комплексне формування необхідних компетентностей дошкільників; діти хочуть розважатися, гратися і водночас, максимально поглинати цікавості світу навколо; батьки, які завжди прагнуть найкращого для своєї малечі. Думаємо, доцільно в рамках даного питання було б і згадати про співпрацю між ЗДО та школою: вчителям зручно, коли діти приходять у перший клас підготовленими; вихователі ж в свою чергу – виконують вимоги освітньої програми, сприяючи формуванню всіх необхідних компетентностей. Ось тут і з'являється надзвичайно актуальна в наш час педагогіка партнерства. Термін далеко не новий, адже питання ефективної взаємодії між педагогом, дітьми та батьками ніколи не втрачало своєї актуальності.

Потреба у нових підходах до навчання й виховання майбутнього покоління особливо гостро постає в наш час, коли в українській освіті відбуваються такі шалені зміни, коли на якість освітнього процесу і особливості його організації впливають реалії сьогодення (карантин, дистанційне навчання, військовий стан). Сучасний освітній процес орієнтований на розвиток творчої, інтелектуальної, моральної та фізично здорової особистості, здатної до успішної соціалізації в суспільстві. Реалізація даних ідей залежить від рівня налагодження партнерських взаємин між усіма учасниками цього процесу.

Що ж таке педагогіка партнерства? Розглянемо трактування цих понять.

***Партнерство** – форма організації діяльності, що ґрунтується на об'єднанні. Це вибудована співпраця двох або більше сторін.*

***Педагогіка** (грец. παιδαγωγική – майстерність виховання) – наука про спеціально організовану цілеспрямовану і систематичну діяльність з формування людини, про зміст, форми і методи виховання, освіти та навчання.*

***Педагогіка партнерства** – напрям педагогіки, що включає в себе систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості.*

***Педагогіка партнерства** – чітка визначена система відносин усіх учасників освітнього процесу – дітей, батьків і педагогів. Вона ґрунтується на принципах*

добровільності та спільних інтересів, повазі й рівності всіх учасників. Передбачає активну участь у реалізації спільних завдань.

Серед авторів, які досліджували це питання: В. О. Сухомлинський, Ш. А. Амонашвілі, В. Ф. Шаталов та інші. У своїх працях Марія Монтессорі також звертається до засад педагогіки партнерства: «Вчителеві слід вести дитину, не даючи їй сильно відчувати його присутність, так, щоб він завжди був готовим надати необхідну допомогу і ніколи не ставав на перешкоді між дитиною та її досвідом».

На результативність освітнього процесу впливає рівень професійної майстерності вихователя, що зумовлюється здатністю до творчо-пошукової роботи, ставленням до самоосвіти і саморозвитку, відкритістю до інновацій. Але як би серйозно не продумував педагог форми і методи роботи з дітьми, він не зможе успішно діяти без постійної підтримки батьків. З огляду на це набуває актуальності проблема пошуку шляхів налагодження тісної співпраці та взаємодії з батьками. Зробити їх співorganizаторами освітнього простору, співучасниками усього освітньо-виховного процесу, сформувати в них високий рівень педагогічної культури – важливе й відповідальне завдання. Коли адміністрація закладу, педагогічний колектив, батьки і діти об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат, то і результату можна очікувати значно вищого. Діалог і багатостороння комунікація між дошкільнятами, вихователями та батьками – запорука нового освітнього середовища, в якому діти почуватимуть себе комфортно, впевнено, захищено. Але як цього досягти? Як налагодити це партнерство? Саме ці питання ми розглянемо в даній статті.

В закладі дошкільної освіти №15 на високому рівні організоване педагогічне партнерство між вихователями та адміністрацією. Якісно спланований освітньо-виховний процес для дітей та різноманітні методичні заходи для підвищення рівня компетентності педагогів. Так, творча зустріч для педагогів «Взаємодія в процесі гри», засідання методичної кухні «Жовта лінія – об'єднання дітей в єдине ціле», сприяли не лише обміну досвідом, а й згуртовують колектив, налагоджують довірливі, дружні відносини. Педагогічний колектив закладу – це команда, вирішення робочих питань куди простіше і цікавіше засобами партнерської взаємодії, ніж кожен самостійно. А щоб подібне партнерство було більш ефективним, важливо дотримуватися правил спілкування між колегами, порозуміння яких значно зекономить час та допоможе у налагодженні відносин:

- намагайтеся завжди говорити правду, проте підбирайте інтонацію і слова, які легко сприймаються і розуміються;
- перш ніж узяти слово, вислухайте співрозмовника, дайте йому завершити свою думку;
- підтримуйте співрозмовника словами «розумію», «погоджуюся, водночас...», додайте усмішку, кивок;
- якщо потрібно відстояти свою позицію, говоріть лише за себе «Я так зробив чи зробила, тому що...», «Я не зрозуміла...», «Тепер я бачу...»; не переходьте на образи «Ти так казав...», «А це твоя вина»
- під час спілкування використовуйте відкриту позу: тримайте спину рівно, руки - вільно, ноги – не схрещені. Свої слова підтверджуйте повільно, не жестикулюйте надмірно;
- ставте відкриті запитання, які потребують розгорнутої відповіді, не лише «так» або «ні»;
- завжди проявляйте щирість, вона помітна всюди.

Партнерські відносини організовуються також впродовж усього дня і в роботі з дітьми. Адже до дітей завжди потрібно ставитися, як до дорослих, до рівних. Більшу частину свого часу діти проводять саме в садочку. На кожному організаційному етапі

дня має панувати атмосфера доброзичливості, ґрунтовної співпраці, взаємоповаги. Зі своїми вихованцями завжди треба бути щирими, справжніми, тобто собою, у відповідь буде довіра і партнерські стосунки. Щоб викликати довіру, треба навчитися слухати дитину, не критикувати її, а намагатись зрозуміти, чому саме так вона думає. Сьогоднішні діти часто позбавлені уваги батьків через їх зайнятість. Тож нам, педагогам, треба знаходити час, щоб вислухати дитину, порадіти або поспівчувати їй, дати слушну пораду, стати для неї другом.

З метою створення на заняттях сприятливих умов для збереження позитивної моральної атмосфери, активізації ініціативи дітей та їхнього творчого самовираження важливо використовувати методи, які дозволяють вихованцям бути суб'єктами діяльності: методи вільного вибору (різноманітні бесіди, під час яких діти вільно висловлюють свої думки, бажання і мрії; вибір дії, засобів, прийомів взаємодії; вільна творчість тощо). Важливим також є використання методів, які спрямовані на самопізнання та розвиток інтелекту, емоцій, спілкування, уяви, самооцінки, взаємооцінки тощо.

Педагогіка партнерства між вихователем і дітьми, спільний процес пізнання і відкриття, постійне створення ситуації успіху сприяють самореалізації дошкільнят в освітньому середовищі. А роль педагога полягає у наданні своєчасної допомоги й плануванні їх освітньо-виховної діяльності. Групові та індивідуальні форми роботи, рухливі ігри, творчі проекти дають змогу проявити й реалізувати себе.

Давайте спробуємо порівняти, у чому ж полягає різниця між педагогікою партнерства та традиційним підходом до організації освітньо-виховного процесу для дітей (таблиця)

Партнерська організація	Традиційний підхід
організація спільної роботи, з урахуванням побажань дітей та їх інтересів, що сприяє заохоченню дітей до занять	підкреслюється виключна роль педагога
часте спілкування двосторонньої спрямованості	комунікацію переважно ініціює вихователю відповідно до освітніх потреб
ролі визначаються з урахуванням інтересів дітей, їх зацікавленості та бажань	ролі чітко окреслює педагог, з урахуванням особливостей організації освітнього процесу та рівня розвитку дітей
форми, мета і сюжет ігор обговорюється з дітьми	форми роботи з дітьми обираються лише за необхідності до результату та мети діяльності

До реалізації ідей педагогіки партнерства веде два шляхи:

Перший шлях можна назвати «романтичним» – «віддавши серце дітям». Педагог наближається до дитини завдяки великій любові та глибокій повазі до неї, «схиляється до її рівня».

Другий – шлях розподілу функцій педагога та дитини і організація їх співпраці. «Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло», – Василь Сухомлинський. Точно таке ж твердження можна перенести і у співпрацю та любов між вихователем та дошкільником.

Завдяки педагогіці партнерства у дітей формуються навички критичного мислення і вільного висловлювання своєї думки; поповнюються знання у тих галузях, що їх цікавлять, а на основі отриманих знань відкриваються нові горизонти; формується вміння приймати самостійні рішення; діти радіють навчанню; вони відчувають індивідуальну підтримку; забезпечується збереження їх психічного, фізичного та морального здоров'я, формується відчуття безпеки та довіри.

Додаток

Намалюй свою фортецю

Цю вправу можна запропонувати дитині, коли педагог відчуває її тривожність, страх, невпевненість. Варіантів може бути безліч, все залежить від творчості вихователя і дитини. Дитині пропонується обвести свою долоньку олівцем або фломастером, сильно розтиснувши пальці. З'єднати округлою лінією обведені краї і шляхом домальовування створити нескладний казковий сюжет, де дитина принц або принцеса, живе у своїй фортеці, яку охороняє могутня армія захисників. Можна запропонувати не обводити руку, а намалювати замок чи фортецю. Важливо звернути увагу на кордони цієї фортеці, як їх можна захистити. Краще для роботи взяти великий аркуш, щоб дитина могла домальовувати сюжети, розширюючи кордони фортеці.

Переконані, що будь-яка діяльність потребує любові до неї. А особливо – діяльність педагога. Якщо і дитина, і вихователь ідуть в садок з почуттям любові, добра, поваги – це сприятиме ефективному розвитку, навчанню й вихованню. Саме з любові й поваги проростає коріння взаєморозуміння, взаємозбагачення, взаємодопомоги, взаємодовіри, взаємоконтролю. Доброзичливе, щире, відкрите, емоційне спілкування – ось що таке для мене заняття з дітьми. На них ми обмінюємося враженнями, висловлюємо свої думки, сперечаємося, пізнаємо щось нове. Найкорисніші форми організації, які наповнені добрими емоціями і почуттями, на яких панує робоча атмосфера. І коли діти приходять в садочок зі щирими радісними посмішками, значить ти на правильному шляху і робиш велику й важливу справу.

Завдяки педагогіці партнерства, розвивально-освітнє середовище закладу дошкільної освіти – це простір дитинства, який будується на засадах рівності, діалогу, спів розвитку, прийняття. Саме тому гармонію партнерських відносин, яка панує в групі, ми намагаємося поєднувати з гармонією партнерства в сім'ях дошкільнят. З цією метою проводимо різні форми консультування батьків, підкидаємо їм цікаві ідеї щодо організації дозвілля і розвитку дітей вдома.

Питання співпраці з батьками – далеко не нове, оскільки постійний контакт з сім'ями є специфікою роботи педагогів закладу дошкільної освіти. Проте, відповідно до постійно зростаючих вимог суспільства та освітніх потреб, потребує нових підходів. А особливо актуально перетворити батьків з пасивних спостерігачів на активних партнерів. Ми постійно моніторимо запити та інтереси батьків, їх очікування. В роботі використовуємо як традиційні, так і нетрадиційні форми співпраці. На засіданнях «Школи сімейного виховання» ми консультуємо батьків щодо морально-етичного, мовленнєвого, пізнавального розвитку дітей, виховання у них самостійності та відповідальності, формування вміння взаємодіяти в колективі. В групі діє «Скринька довіри», через яку ми надаємо батькам консультації за їх запитом. Через скриньку батьки отримують консультації і від спеціалістів садочка. Так, як наша група є різновіковою, організуємо групи за інтересами: «Долоньки довіри» – для батьків дітей з особливими освітніми потребами. На таких зустрічах можна отримати поради від вузьких спеціалістів. На засіданнях «Клубу майбутнього першокласника» розглядаємо актуальні питання з підготовки дітей до школи, формування їх пізнавальної, моральної, фізичної компетентностей.

Крокуючи в ногу з часом і відповідаючи вимогам інформаційного суспільства, ми широко використовуємо активні форми педагогіки партнерства і в онлайн режимі. Комунікація з батьками відбувається через батьківський Viber-чат, електронну пошту, сторінку закладу дошкільної освіти у Facebook, Instagram. Завдяки соціальним мережам ми маємо змогу реалізовувати наочно-інформаційний напрям педагогіки партнерства. Адже таким чином ми доносимо до батьків необхідну інформацію у доступній формі. На сторінці садочка та особистих сторінка ми розміщуємо публікації-рекомендації, навчальні історії, наукові дослідження з питань виховання дошкільнят.

Додаток

Чек-лист для батьків «Навчання під час війни: безпека, якість, емоційний баланс»

Реалії сьогодення в умовах війни чи не найбільше потребують реалізації засад партнерської педагогіки. Адже тісна співпраця педагогічних працівників дошкільного закладу та батьків щодо організації освітнього процесу на засадах розуміння, взаємопідтримки, інформування – запорука успішного розвитку та навчання дітей в дистанційному форматі, в режимі офлайн та змішаних формах.

Співпрацюйте з педагогами закладу дошкільної освіти, намагайтеся швидко позитивно реагувати на пропозиції та рекомендації.

Пам'ятайте, що педагоги ЗДО завжди відкриті до співпраці та готові надати необхідну інформацію і професійну допомогу;

«Український інститут розвитку освіти» спільно з ЮНІСЕФ розробили онлайн-матеріали щодо формування у дітей навичок безпечної поведінки. Ознайомтеся з ними та використовуйте для формування у дитини відчуття безпеки, захищеності і спокою під час важких життєвих ситуацій.

Пам'ятайте, що запорукою успішного подальшого майбутнього дитини є Ваше з нею щоденне спілкування і спільне проведення часу. Щоб почуватися в безпеці і гармонії, дитина має відчувати Вашу повну емоційну присутність через спільні ігри, читання книг, виконання різноманітних дидактичних завдань. Подібні завдання можна знайти на платформі розвитку дошкільників НУМО і на сайті МОН «Сучасне дошкілля під крилами захисту».

Допомагайте дитині, будьте терплячими, якщо у неї щось не виходить, підтримуйте. Для дошкільнят ситуація війни більш болючіше, ніж для дорослих.

Відстежуйте негативні наслідки пережитих подій, почутої інформації. Постійно стежте за психологічним станом дитини і її самопочуттям, сном, апетитом, настроєм;

Не дозволяйте страху опановувати дитиною. Покажіть дитині атмосферу захисту і безпеки. Для цього постійно контролюйте власний інформаційний потік та емоційні реакції.

Додаток

Копілка ідей для розвитку творчого мислення засобами бриколаж

Подані ідеї можна використовувати як педагогами закладу як в режимі офлайн, так і онлайн. А також запропонувати батькам для творчої діяльності дітей вдома, адже творчість заспокоює, лікує, створює позитивну моральну атмосферу, яка так потрібна зараз нашим дітям:

- музичний оркестр ложками або склянками з водою;
- інфорблицолаж: виріжте зі старих журналів картинки, які подобаються

дітям, розкладіть їх на столі в довільному порядку. Варіант 1 - дитина «наосліп» обирає 5-8 картинок. Варіант 2 - дитина обирає картинку відкрито за власним бажанням. Запропонуйте малюку придумати історію за обраними картинками, викласти їх у порядку хронології подій, які з ними відбуватимуться і придумати казку чи фантастичну пригоду. Інколи навіть зовсім різні за змістом чи призначенням предмети можуть так цікаво «подружитися»;

- розмістіть перед дитиною 5-7 предметів або їх зображення (тарілка, каструля, футболка, ручка, парасоля тощо) і запропонуйте дитині придумати їм інше призначення чи функції;
- використовуючи будь які предмети поруч, придумайте їм нові назви, орієнтуючись на їх функціональні дії. Наприклад; стакан-пийник, ложка-зачерпувачка, годувальничка;
- мистецтво і творчість. Тут політ фантазії безмежний: розмальовуйте опале листя, залишайте ним відбитки, штампи гілочками, аплікація з насіння, ниткографія, пластилінографія;
- запропонуйте дитині змінити сюжет відомої казки чи улюбленого оповідання: одобрити злого персонажа, накапостити хулігану, що завадить його каверзним планам тощо.

Робота з дітьми за прийомом бриколажу спрямована на те, щоб вони вміли створити цілісний об'єкт із підручного матеріалу й навчалися шукати інформацію та презентувати її в новій формі. Головне – спрямувати дітей до нестандартних рішень і підтримувати їхні досягнення, не знецінювати роботу, розвивати дивергентне мислення й мотивувати до творчості.

Ми не маємо на меті лише повчати батьків, а залучаємо їх до активного обговорення, обміну власним досвідом та ідеями в нашому груповому чаті. Тут батьки мають змогу у зручний час висловлювати свої думки. Активних батьків групи ми завжди заохочуємо подяками та нагородами. Хоч переконані, що найкраща подяка для них – задоволені і радісні діти, які відчувають їх підтримку. Саме тому ми зацікавлюємо батьків життям дітей в садочку, надаючи їм світлини, відео про перебіг дня.

Слід зазначити, що в Україні педагогіка партнерства з'явилася разом із концепцією Нової української школи. Серед головних орієнтирів НУШ – фокус на дитині. Він реалізується, зокрема, в створенні індивідуальних траєкторій розвитку та покращенні досвіду у школі. Співпраця вчителів та батьків – важлива складова у досягненні цих цілей. Та не менш важлива – співпраця вчителів та вихователів. А налагоджена співпраця між усіма трьома учасниками допоможе дитині безболісно перейти у загальноосвітній навчальний заклад. Переходячи з дитячого садка до школи, дитина змінює не лише свій соціальний статус, а й середовище розвитку. Майбутній школяр відкриває в собі нові можливості, по-новому себе усвідомлює і розв'язує питання, які до цього зовсім не знав. З метою покращення процесів адаптації дітей в школі, ми проводимо спільні уроки, тематичні заняття, екскурсії до школи, до шкільної бібліотеки. Також проводимо просвітницьку роботу з батьками: семінари, круглі столи, тренінги та практикуми. На методичних заходах ми інформуємо батьків, надаємо поради про те, як налаштувати дитину морально до навчання в школі, на які напрями підготовки слід звернути увагу. Кожна дитина індивідуальна, відповідно і рівень підготовки різний, саме тому ми проводимо індивідуальні бесіди про аспекти, на які варто звернути увагу.

Ми маємо змогу ділитися досвідом роботи та висловлювати свої пропозиції щодо подальшої співпраці на спільних з учителями творчих методичних заходах. Для поліпшення взаємодії, у співпраці з практичним психологом та вчителями школи, проводимо методичні ігри та вправи. Переконані, що спрямована партнерська взаємодія вихователів, батьків та учителів поліпшує підготовку дитини до навчання в школі. Чітко організована співпраця всіх учасників освітньо-виховного процесу значно зменшує психологічні труднощі, з якими діти стикаються під час переходу до нових умов навчання.

Багато людей зараз живе саме сьогоднішнім днем. Хоч ми і мріємо та плануємо майбутнє, та вже не так глобально задумуємося про те, яким буде наше завтра. Сподіваємося, що як страшний сон зникнуть усі проблеми. Та, щоб завтра

таки настало і щоб воно було світлим та радісним, нам варто звернути на нього увагу сьогодні. Саме тому, у тісній партнерській взаємодії з колегами, батьками та школою ми маємо працювати заради щасливого завтра наших дітей.

Список використаних джерел та літератури

1. Кондратець І. Рефлексуємо, щоб поліпшити взаємодію з батьками. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. №3
2. Селуянова Л., Абросимова Т. Три кроки до школи: готуємося разом. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. №2
3. Шаповал Н. Педагоги + батьки = партнерська взаємодія. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. №8
4. Як забезпечити якість освіти дитини в умовах воєнного стану: рекомендації для батьків. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022. №5

Беспалько Галина,
вихователь дошкільного підрозділу Перемишельської гімназії
Улашанівської ОТГ
Шепетівського р-н. Хмельницької обл.

Створення розвивального середовища для логіко-математичного розвитку дітей

Первісною сходинкою пізнання світу є чуттєвий досвід, який найбільш інтенсивно накопичується в дошкільному віці. На основі відчуттів і сприйняття формуються уявлення про властивості предметів, можливість їх розмежовувати, виділяти один з багатьох інших, знаходити подібність і відмінність між ними. Основою розмежовування сенсорних еталонів є аналізатори. З кожним роком підвищується чутливість аналізаторів. Активно в цей час розвивається слухова чутливість. Розвивається здатність розпізнавати висоту звуків.

Основою розумового виховання є сенсорне виховання, яке забезпечує розвиток і збагачення чуттєвого досвіду дитини, формує його уявлення про властивості предметів. Сенсорне виховання – це цілеспрямований розвиток відчуттів і сприймань. Сенсорне виховання спрямоване на те, щоб навчити дітей точно, повно і розчленовано сприймати предмети, їх різноманітні властивості і відносини (колір, форму, розмір, розташування в просторі). Без навчання сприйняття дітей довго їх знання залишаються поверховими, уривчастими і не створюють основи для загального розумового розвитку, оволодіння різними видами діяльності. Тому важливо створити у цей період розвивальне середовище, спрямоване на опанування логіко-математичних здібностей дошкільників.

Сенсорне виховання – це система педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання, вдосконалення відчуттів і сприймань. До головних завдань сенсорного виховання належать: формування у дітей системи перцептивних дій; формування системи сенсорних еталонів; розвиток уміння самостійно використовувати сенсорні еталони у власній діяльності. М.Монтессорі вбачала у сенсорному вихованні неабиякі можливості щодо підготовки дитини до повноцінного життя у природному і соціальному середовищах. Формування повноцінної особистості, на її погляд, неможливе без належного розвитку органів чуття, оскільки чуттєве сприймання є основою розумового і морального буття. Розвинуті органи чуття є основою інтелекту і вихованості особистості. Дитина, яка оволоділа сенсорною культурою, не тільки звертатиме увагу, виокремлюватиме явища предметів і явищ навколишнього світу, а й самостійно набуватиме знань,

відкриватиме свій внутрішній світ, що значно важливе для неї, ніж готові повідомлення дорослих.

У процесі сенсорного виховання важливо організувати педагогічне «підготовче середовище», яке є передумовою реалізації дитиною можливостей власного розвитку через самостійну діяльність. Одним із головних чинників цього середовища є дидактичний матеріал. Розроблений М.Монтессорі дидактичний матеріал зорієнтований на розвиток окремих сфер відчуттів, вироблення вміння слухати музику і тишу, розрізняти кольори, форми. Він зосереджує увагу дітей на певну ізольовану властивість предмета (об'єм – циліндри, куби, призми; довжина – поділені на дициметри палиці; кольори – шматочки шовку; шум – циліндричні коробки з різним умістом).

Цей матеріал не тільки розвиває органи чуття дитини, а й спонукає до розумової дії, вчить розрізняти, впорядковувати враження, забезпечує дитині змогу повторити посильні для її віку дії. Такі вправи з дидактичним матеріалом сприяють самовихованню, оскільки передбачають контроль можливих помилок. Вправляючись дитина швидко починає помічати свої помилки, а намагаючись їх виправити, досягає правильного рішення поставленого завдання, вчить надалі уникати неправильних дій. Під час такої роботи дитина виховує в собі чіткість, акуратність і цілеспрямованість.

За стихійного засвоєння сенсорного досвіду в дитини можуть скластися хибні уявлення про якості предметів, і процес їх засвоєння штучно затягують час. Тому сенсорне виховання має послуговуватися методом навчання. Важливим і є розвиток слухового сприймання. Вже наприкінці 2-го року життя дитина має розвинений фонематичний слух, а в дошкільному віці оволодіває здатністю до звукового аналізу слів. Для розвитку тактильної, нюхової і слухової чутливості в процесі сенсорного виховання вдаються до спеціальних вправ на порівняння, а також використовують досвід повсякденного життя дітей. Важливо вмело включати завдання сенсорного виховання у діяльність дітей.

Ознайомлення з кольором, формою розміром предметів повинно відбуватися одночасно з удосконаленням звукового аналізу мови, формуванням музичного слуху, розвитком м'язовий-суглобової чутливості. Ці вміння є важливими для музичної, образотворчої, трудової діяльності, мовленнєвого спілкування.

На кожному етапі дошкільного дитинства завдання і зміст сенсорного виховання конкретизують його загальну мету. Останні наукові дослідження свідчать про можливість формування у дітей протягом перших років життя тонких диференціювань предметів різних форм, розмірів, кольорів та їх відтінків. Сенсорне виховання слід починати якомога раніше, щоб використати природні можливості дитини. С.Русова також вважала розвиток органів чуття першим кроком до самостійної свідомості дитини, доводила необхідність «якнайраніше давати раціональний розвиток чуттям». Це слід робити «постійно, щодня, потроху, одночасно стежачи за всіма чуттями, бо вони разом виявляються і не працюють нарізно, поодиноці».

Сенсорні еталони – зразки якостей предметів, створені людством у процесі суспільно-історичного розвитку. Еталонами кольору є сім кольорів спектра та їх відтінки; еталонами форми – геометричні фігури; величини – метрична система мір. Засвоєння сенсорних еталонів не обмежується дошкільним віком, а є досить складним і тривалим процесом.

Психологи виокремлюють такі періоди засвоєння еталонів у дошкільному віці:

1) перед еталонний період (від народження до початку третього року життя); дитина відображає окремі особливості предметів, здебільшого суттєві, важливі для використання;

2) період предметних еталонів (до 5 років); образи якостей предметів дитина зіставляє з певними предметами;

3) набуття якостями предметів еталонного значення (від 5 років і далі); дитина співвідносить якості предметів із загальноприйнятими еталонами: вода – холодна, стільниця прямокутна, електролампочка – скляна.

Дидактична гра «Кольорові кришечки».

Мета: вправляти малят у називанні кольору та правильно розставляти їх на кружечки; розвивати мислення; заохочувати до колективних ігор.

Матеріали: кольорові корки, схеми-малюнки.

Хід гри.

В-ль: Малята, погляньте уважно на стіл та оберіть собі картинку яку хочете складати. Анна, назви кольори які є у тебе на картині?

Анна: Жовтий, зелений ти синій.

В-ль: Добре. Чи бачиш ти корки такого ж кольору?

Анна: Так, бачу.

В-ль: Якого кольору корок ти візьмеш першим?

Анна: Першим я візьму зелений корок.

В-ль: Добре. А який колір наступний?

Анна: Наступним буде корок жовтого кольору.

В-ль: Правильно.

(Дитина складає весь малюнок).

В-ль: Молодець. Ти правильно обирала карки та називала кольори. Що зображено на твоїй картині?

Анна: На картині зображена хмаринка та квіточка.

Отже, сенсорне виховання повинно здійснюватися в нерозривному зв'язку з різноманітною діяльністю. Засвоїти сенсорний еталон – це зовсім не означає навчитися правильно називати ту чи іншу властивість. Необхідно мати чіткі уявлення про різновиди кожної властивості, і головне, вміти користуватися такими уявленнями для аналізу і виділення властивостей різних предметів.

Список використаних джерел та літератури

1. Павелків Р.В. Цигипало О.П. Дитяча психологія. Київ: «Академвидав», 2010.
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» за ред. О.В.Низковської. Тернопіль, 2017.

Бізюк Тетяна,
вихователь
заклад дошкільної освіти №8
«Золотий ключик»
Нетішинської міської ради
м. Нетішин

Нетворкінг – спілкування з батьками дистанційно

Анотація. У даній публікації розглянуто процес співпраці вихователів закладу дошкільної освіти і батьків з використанням батьківського чату. Запропоновано ідеї щодо оптимального використання батьківського чату.

Ключові слова: нетворкінг, цифровізація, інформаційно-комунікативних технологій, батьківський чат, соціальні мережі, рубрики.

Ми живемо в суспільстві в епоху цифровізації. Щодня всі ми відчуваємо дефіцит часу, у зв'язку з темпом життя, і високою зайнятістю. Відповідно до Закону «Про освіту» одним з основних завдань, що стоїть перед закладом дошкільної освіти, є «взаємодія з родиною для забезпечення повноцінного розвитку дитини». Але на жаль, у нинішній ситуації, особистий взаємозв'язок вихователів з батьками зводиться до мінімуму. Тому нам доводиться освоювати нові методи і форми залучення батьків до процесу спільного виховання дітей.

Однією з важливих проблем у роботі вихователів ЗДО є проблема побудови правильних взаємин з батьками вихованців. Основна мета всіх форм і видів взаємодії ЗДО із сім'єю – встановлення довірчих відносин між дітьми, батьками та вихователями, об'єднання їх в одну команду, потреба ділитися один з одним своїми проблемами та спільно їх вирішувати.

Технології нетворкінгу (від *англ.* net — мережа, work — робота) дає змогу вивести на новий рівень спілкування з батьками, а також організувати ділове спілкування батьків та вихователів, логопеда, практичного психолога, соціального педагога, медичної сестри, директора закладу.

Дана технологія є пріоритетною у моїй роботі. Залучаю віртуальні інформаційні майданчики, такі як соціальні мережі, месенджери.

Основним завданням використання соцмереж і месенджерів у моїй роботі є:

- Підвищити педагогічну грамотність батьків;
- Залучити батьків до спільного з педагогами процесу навчання та розвитку власної дитини;
- Сформувані позитивні, довірчі взаємини між ЗДО та сім'єю;
- Створити умови для діалогу, обміну досвідом, думками;
- Ознайомити батьків з освітнім процесом та режимними моментами життя дитини в ЗДО;
- Гармонізувати дитячо – батьківські відносини;
- Підвищити відповідальність батьків за ставлення дитини до колективу однолітків та співробітників ЗДО.

Здавалося б, ми вже звикли до цієї форми спілкування з батьками, але багато хто з нас недооцінює батьківські чати. Від того, як вихователь виявить себе в батьківському чаті, в основному залежить відношення батьків до всього виховного процесу. Адже в наших силах зробити батьківський чат не просто стендом чергової інформації, а захоплюючою платформою для спілкування та спільної діяльності. Найголовніше для батьків бачити, що їхня дитина залучена до освітнього та творчого процесу. Звичайно, важко через батьківський чат продемонструвати діяльність кожної дитини, але до нас на допомогу приходять колективна праця дітей, спільні ігри, розваги... які одночасно демонструють і освітню, і творчу діяльність. Батьки бачать задоволені та зацікавлені погляди своїх дітей, як живий приклад дружби, згуртованості та командної роботи, вони бачать ту саму сімейну обстановку, про яку ми говоримо. Зворотний зв'язок від батьків не змусить довго чекати. Коли батьки бачать наочно, що діти залучені до захоплюючого процесу, вони із задоволенням і самі в ньому візьмуть участь: у створенні стінгазет, спільних виробів, малюнків, які можна продемонструвати в чаті. Коли в чаті ми викладаємо досягнення дітей, ми цим стимулюємо батьків до дій. Вони із задоволенням продемонструють свою спільну дитячо-батьківську роботу в чаті, адже кожен з батьків хоче бачити свою дитину успішною і щасливою.

Ось деякі рубрики, які я використовую у своїй роботі щодо покращення співпраці з батьками, для зручності в спілкуванні, доступності для всіх учасників групи.

«Опис» – розміщується вступне слово адміністратора, звернення до батьків, зазначено місце розташування групи, цікаві факти із життя дітей групи.

«Учасники» – розміщуються всі учасники групи, тобто батьки, вихователі.

«Фотографії та фотоальбоми», «Відеозаписи» – розміщуються фотографії та відеозаписи вихованців групи з різних заходів. Дані матеріали розміщуються за згодою батьківських.

«Стіна» – розміщується інформація від вихователів, батьків. Кожен учасник групи може поділитися проблемами, висловити зауваження, пропозиції щодо покращення виховно-освітньої роботи з дітьми

Дуже доречним буде рубрика «Питання – відповідь»

Мета: Надання консультативної допомоги на запит батьків.

Батьки дають запитання, що цікавить, я підбираю матеріал по темі, і розміщую в групі.

Плюсом є те, що матеріал можуть прочитати всі учасники групи та взяти корисну інформацію для себе. Висловити свою думку щодо цього питання, поради, пропозиції.

«Консультації для батьків»

Мета: дати батькам корисні поради та рекомендації щодо виховання дітей, розвитку та освіти дітей дошкільного віку.

Запланована тематика консультацій дуже різноманітна: від вибору іграшок до підготовки дітей до школи. Я намагаюся у доступній формі розповідати батькам, що необхідно робити, щоб спільними зусиллями з педагогами дошкільної освіти зробити кожну дитину успішною. У своїй групі я розміщую посилання на матеріали педагогів – це допомагає підвищувати педагогічну компетенцію батьків у питаннях виховання та розвитку дітей. Роблю це з великим задоволенням (розвиваюся сама і намагаюся допомогти у цьому батькам)

«Радимо повторити, прочитати»

Мета: ознайомлення зі списком літератури з певної теми заняття, свята та. т. д. Закріплення вивчених віршів.

Публікую тексти вивчених у дитячому садку віршів, пісень. Пропоную тексти авторських казок для читання, обговорення з дітьми.

«Наші будні»

Мета: Ознайомлення із життям дітей, цікавими подіями за день.

Через створення фотоальбомів з фоторепортажами, розміщення відеозйомки батьки мають можливість дізнатися, чим займалися діти, що цікавого дізналися, чого навчилися за день, проведений у ЗДО.

Тут також батьки можуть переглянути виставки дитячих робіт та дитячо-батьківських проєктів. Висловити своє ставлення, пропозиції, поради.

"Ми в конкурсі".

Мета: залучення батьків у життя групи, обмін досвідом виховання.

Батьки виставляють фото чи вироби на тему конкурсу, голосують, коментують, висловлюють своє ставлення до теми, заявленої на конкурс.

«Розвивашки»

Мета: Інформувати батьків про наявність цікавих та корисних сайтів в інтернеті для розвитку пізнавальної активності дітей.

Розміщуються різні розвиваючі та пізнавальні презентації. Публікуються посилання на сайти з розвиваючими іграми, мультимедійними презентаціями, цікавими матеріалами з виховання, розвитку та навчання дошкільнят.

«Ми танцюємо та співаємо»

Мета: інформувати батьків про вплив музики на розвиток дитини.

У цій рубриці спільно з музичним керівником ми розміщуємо пісні-коліскові, для релаксації з дитиною, танцювальну музику. Розміщуємо пісні, які розучуємо в закладі дошкільної освіти, щоб удома дитина мала можливість повторити або просто поспівати.

«Поради фахівців»

Мета: інформувати батьків про важливі етапи розвитку дитини. А також дати корисні поради та рекомендації.

Розміщуються консультації логопеда, практичного психолога, соціального педагога, мед.сестри, інструктора з фізичної культури.

Ну і звичайно ж, у групі регулярно розміщуються оголошення про майбутні свята, театри, батьківські збори, конкурси та багато іншого.

В результаті реалізації цього виду взаємодії з батьками можна виділити позитивні сторони:

У батьків:

- Виявилася позиція активних учасників та партнерів освітньо-виховного процесу;

- Сайт дав батькам можливість оперативного отримання інформації про життя дітей в ЗДО, заходи, новини, що проводяться, отримувати різні консультації;

- Створена група дозволила показати батькам, відкриті заходи у ЗДО: свята, розваги, майстер-класи, можливість залишати коментарі та ставити запитання – тобто батьки можуть не лише знайомитись та переглядати інформацію, а й спілкуватися з вихователями групи.

Для нас як вихователів:

- Сайт – це створення єдиного освітньо-виховного простору у процесі реалізації взаємодії з батьками;

- Отримали можливість представити свої педагогічні знахідки та опублікувати плоди своєї творчості, що є інструментом навчання для батьків та обміну досвідом для вихователів;

Вважаю, що соціальні мережі можна і потрібно активно використати у своїй роботі будь-якому вихователю 21 століття. Вони в жодному разі не скасовують стандартні форми роботи, такі як батьківські збори, тематичні консультації, спільні дозвілля та багато інших, а надають додатковий простір для реалізації поставлених цілей по роботі з батьками

Важко недооцінювати цю форму роботи з батьками. По-перше, вони мають можливість отримати оперативно інформацію про діяльність у групі, по-друге у них є можливість поділитися досвідом виховання, по-третє, вони можуть задати питання, що їх цікавить, і отримати своєчасну відповідь, тим самим відбувається персональна взаємодія вихователя з батьками. Вони починають розглядати процес виховання та розвитку дитини на основі отриманих теоретичних знань, враховують її схильності, беруть активну участь у житті не лише своєї групи, а й усього дошкільного навчального закладу.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про дошкільну освіту». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
2. Інтернет-технології: термінологічний путівник // Вихователь-методист дошкільного закладу - 2018 - №7.
3. Нетворкінг у закладі дошкільної освіти: нові можливості для активних і креативних // Вихователь-методист дошкільного закладу - 2018 - №7.

Більська Ольга,
директор
Кушлак Оксана
вихователь-методист
ЗДО № 54 «Пізнайко»
Хмельницька ОТГ

Перші кроки в розбудові внутрішньої системи якості освіти: створення сучасного освітнього середовища

Анотація. В статті висвітлені перші кроки дошкільного закладу у розбудові внутрішньої системи роботи та робота педагогічного колективу щодо створення сучасного освітнього середовища. В ході роботи сподіваємося отримати відповіді на питання: що насправді працює?, який механізм дасть поштовх для зміни?, що буде спонукати до розвитку самих педагогів?.

Ключові поняття: якість освіти, складові внутрішньої системи, компоненти, освітнє середовище, критерії, індикатори, самооцінювання.

Що хоче дитина?

Щоб її почули!

Україна наразі здійснює модернізацію своїх освітніх і професійних стандартів, формує відповідну законодавчо-нормативну базу, створює умови для залучення до процесів розбудови нові, сучасні, інноваційні підходи, європейські практики.

Мета дошкільної освіти полягає в забезпеченні своєчасного, повноцінного, всебічного, цілісного розвитку і виховання дитячої особистості з урахуванням її вікових можливостей та індивідуальних інтересів, нахилів, задатків; створенні сприятливих умов для самовираження, самоствердження, саморозвитку і самореалізації власного Я кожної дитини.

Успішний дошкільний заклад прагне досягти загальної мети дошкільної освіти. Для цього ставить собі мету на найближчий час, на перспективу і крок за кроком йде до неї.

Постає питання: чи є конкретний заклад успішним та зразковим? Допоможе вияснити цей факт внутрішня система забезпечення якості освіти. Отже, під внутрішньою системою розуміється сукупність умов, процедур та заходів у ЗДО, що забезпечують ефективність освітніх і управлінських процесів, які безпосередньо впливають на якість освітнього процесу, формування ключових компетентностей дітей раннього та дошкільного віку, сприяють всебічному розвитку особистості.

Вибудовуючи систему якості освіти кожний дошкільний заклад йде своїм шляхом. В цьому є головний задум модернізації освіти: маючи державний орієнтир, кожний колектив вибирає ті інструменти, які корисні саме для нього, які дають змогу розвиватися та вести педагогів та дітей своєю унікальною траєкторією.

Плануючи систему якості освіти в ЗДО, ми вибрали наступну модель: перший рік – комплексне оцінювання за всіма компонентами, другий, третій, четвертий, п'ятий рік – оцінювання за одним певним напрямом, шостий рік – комплексне самооцінювання.

В минулому навчальному році в нашому закладі була спланована робота по розробці процедури створення внутрішньої системи якості освіти та комплексного самооцінювання, тобто процедури вивчення, оцінювання освітніх і управлінських процесів, яка проводиться з метою визначення ефективності функціонування внутрішньої системи та подальшого планування розвитку закладу.

Адміністрація дошкільного закладу та робоча група детально вивчали документи:

1. Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти, затверджені МОН від 30.11.2020, № 01-11/71;

2. Електронний poradnik для директора ЗДО. Як створити внутрішню систему забезпечення якості освіти.

Ми враховували той факт, що Порадник – це документ, який буде постійно змінюватися та оновлюватися. Порадник розроблявся пізніше Методичних рекомендацій і в ньому враховані певні пропозиції, поради науковців та практиків, нові досягнення у сфері забезпечення якості дошкільної освіти. Тому Державна служба якості освіти рекомендує користуватися саме Порадником, як найновішим документом.

Слід наголосити, що ми зіткнулися з певною суперечністю: адміністрація закладу та педагогічний колектив повинен усвідомити необхідність розбудови системи якості освіти, з іншого – у нас не має вибору, адже це є виконанням норми закону. Другий рік працюємо саме над усвідомленням того, що оцінювання не має бути формальним, а може показати реальний стан справ у закладі, констатувати певні факти з метою подальшого розвитку, допомогти в розробці плану дій (складанні дорожньої карти) для переведення слабких сторін в сильні, позитивні та якісні.

Нажаль, початок військових дій не дав нам можливість в повній мірі здійснити процес самооцінювання та оцінити реальний стан за 4-ма напрямками, проте вималювались певні тенденції. Отже, за результатами комплексного самооцінювання нами був розроблений план подальших дій на чотири роки: найбільш проблемний напрям, та далі по низхідній за ступенями проблемності. Найпершим питанням для вирішення була проблема розбудови освітнього середовища вже з позицій сучасних вимог: середовища, яке змогло б стати третім педагогом для дитини; середовища, яке спонукало б дитину самостійно розвиватися; середовища, яке дало поштовх для взаємонавчання дітей (навчання один в одного).

Були намічені етапи для реалізації цього завдання в 2022-2023н.р.: здійснення моніторингу, аналіз результатів моніторингу, визначення рівня функціонування системи, визначення шляхів (заходів) удосконалення.

Так, як дошкільний заклад розпочав роботу лише з першого жовтня, то ми тільки запустили процес моніторингу.

На даний час (листопад 2022р.) робота в нас проходить в двох напрямках: перший – здійснення процесу самооцінювання за критеріями та індикаторами, аналіз отриманої інформації; другий – реальні зміни, які можна здійснити вже зараз.

Робоча група розробила план самооцінювання на 6 місяців, починаючи з листопада. Ми вирішили, що підемо не за тим порядком, який прописаний в програмі. Щоб узгодити методичні заходи плану роботи закладу на 2022-2023н.р. першим для самооцінювання визначили критерій 1.3.3. - Освітнє середовище закладу дошкільної освіти забезпечує реалізацію завдань програми та мотивує здобувачів дошкільної освіти до оволодіння різними видами компетенцій.

Намітили методи збору інформації: самооцінювання середовища групи вихователями (за картками); спостереження предметно-просторового середовища членами робочої групи за протоколом (карткою), анкетування батьків.

Перед початком роботи щодо оцінювання розвивального середовища поставили мету:

1. Визначити рівень розуміння вихователями сучасних орієнтирів (критеріїв), до яких потрібно прагнути;

2. Вміння проаналізувати наявний стан справ в групі та усвідомити які зміни необхідні. Відмовитись від «прикрашання» ситуації, а констатувати конкретні факти.

Для самооцінювання та самоаналізу середовища групових приміщень для вихователів були розроблені картки. Маркери оцінювання наступні:

- Сформованість осередків в групі (кількість, доцільність, які є затребуваними, а які «мертвими»);
- Поліфункціональність використання осередків;
- Варіативність (вільне пересування та вільний вибір; періодична змінність ігрового матеріалу, поява нових предметів);
- Можливість самими дітьми трансформувати простір;
- Тихі та активні осередки діяльності відділені один від одного так, щоб це не заважало дітям;
- Безпечність та інклюзивність середовища;
- Відсутність нагромадження (дотримання балансу у візуальній стимуляції та уникнення зайвого візуального шуму);
- Наявність куточків відпочинку (усамітнення);
- Матеріали та роботи дітей розташовуються на рівні їхніх очей;
- У групі є місця, де діти можуть зберігати особисті речі;
- Організація осередків дає змогу дітям здійснювати вибір (діяльності, матеріалів) за власним бажанням;
- Використання стін та підлоги;
- Інформація на стінах відображає поточну роботу в групі і ті цінності, яких педагоги навчають дітей.

Ще на одній особливості роботи варто зупинитись: з членами робочої групи, з вихователями та батьками на кожному етапі збору інформації необхідно проводити міні-консультації в очній чи письмовій формі з метою пояснення яким чином працювати з інструментарієм, обговорення параметрів, способу вивчення.

Це можуть бути пам'ятки, порадики для орієнтації педагогів у сучасних вимогах та звіренні своєї поточної ситуації з певним стандартом. Так, для вихователів для самооцінки середовища ми розробили «шпаргалку» з визначенням основних понять. Ось приклад деяких з них:

Поліфункціональність – це можливість різноманітного використання різних предметів середовища: дитячі меблі, мати, модулі, ширми.

Трансформованість – можливість змінювати середовище залежно від освітньої ситуації, зокрема від зміни інтересів та можливостей дітей.

Варіативність. Наявність простору для ігор, конструювання, усамітнення, що забезпечує дітям можливість вільного пересування та вибору засобів для саморозвитку; передбачення періодичної змінності ігрового матеріалу, появи нових предметів, що стимулюють різні види активностей дітей.

Слід зазначити, що над питанням зміни освітнього середовища адміністрація закладу разом з вихователями працюють уже не один рік.

Так, в 2019 році ми поставили за мету переобладнати холи дошкільного закладу та перетворити їх в «Розумні коридори». Ми зняли традиційні тюлі, «запустили» в наші коридори багато світла та сонця, зелені та повітря. Встановили бізборди, які зробили своїми руками з того, що зібрали педагоги непотрібного у себе вдома. Переміщуючись коридорами наші вихованці, як найменші, так і найстарші, завжди роблять зупинку та знаходять для себе цікавинку. Наші коридори потрібні дітям, там проводяться рухливі ігри, динамічні хвилинки, естафети.

В 2020 році група № 6 (вихователі Арцаблук О., Самчук М.), яка вже 7-й рік працює за ідеями сталого розвитку – навчилися використовувати можливості залишків від різних виробництв, наприклад, деревини та виготовила різноманітні дидактичні посібники та ігри для дошкільнят з природнього матеріалу.

В 2021 році в дошкільному закладі був втілений проект «Реалізація ідей сталого розвитку через проектну діяльність» за допомогою якого перетворювали

простір групового майданчика. Цей матеріал був представлений вихователем групи № 6 Арцаблук Олесею на Літній школі - 22, організованій Хмельницьким ЦПРПП.

Плануючи методичні форми роботи з педагогічним колективом, адміністрація закладу поставила мету:

- Спонукаати вихователів корегувати свої професійні установки відповідно сучасним пріорітетам;
- Організувати сучасне середовище та діяльність дітей в ньому;
- Вибудовувати конструктивну взаємодію з дітьми у середовищі, яке навчає та розвиває

В травні 2022 року відбулася зустріч на тему «Особливості організації середовища для різних видів навчально-пізнавальної діяльності за шкалою ECERS-3» з регіональним експертом з оцінювання якості освітнього середовища за методикою ECERS-3, вихователем-методистом ХЗДО № 29, Людмилою Бурбелою. Це захід спонукав педагогів переосмислити підходи щодо оновлення освітнього середовища за сучасними європейськими вимогами.

В жовтні 2022 року «відпрацювали» з педагогами вебінар «ECERS-3: що варто знати педагогам», спікером якого була Ольга Косенчук, начальник відділу дошкільної та початкової освіти ДУ «Український інститут розвитку освіти», національний експерт.

З досвіду вже можемо сказати, що до цього вебінару будемо повертатися ще неодноразово. Перед першою зустріччю була домовленість, що педагоги самостійно переглянуть вебінар, а в ході дадуть відповідь на наступні питання: які позиції є для них абсолютно новими і про які вони ніколи не чули?, що є незрозумілим і що хотіли б уточнити?, з якими міркуваннями абсолютно не згідні і які аргументи в протигагу?.

Обговорення було емоційним, натхненним, продуктивним, діловим, позитивним, активним, висловлювались всі: як вихователі, так і спеціалісти. Підвели підсумки дебатів плануванням змін середовища: що я можу змінити в групі вже сьогодні?, через тиждень?, через місяць?. Педагоги записали свої плани та помістили на дошку «Змінюємо освітнє середовище для дітей». Хочемо зазначити, що вже після першого обговорення середовище груп почало змінюватись практично кожного дня: меблі переставляються (і не один раз), організуються місця для дитячих робіт саме в групі, шукаються варіанти візуального оформлення простору пов'язані з інтересами дітей. Але перше місце зайняла ідея організації куточка для відпочинку під виховательським столом, а килимок, подушки та шторку батьки допомогли придбати за вихідні дні. Це місце стало самим улюбленим для дітей!

Головним запереченням змін вихователі завжди виставляли матеріальні проблеми, нашим завданням було переконати їх в тому, що можна суттєво оновити розвивальне середовище групи практично без додаткових ресурсів. А цікаві знахідки завжди нам можуть підказати ідеї сталого розвитку.

І ще одна важлива ідея цього року, яка допоможе зробити середовище ближче до дітей: «Нікому не потрібні стіни, які ні про що не говорять!»

На наступній зустрічі з вихователями (за матеріалами вебінару) ми обговорили досить проблемну тему: «Значення та ефективність використання матеріалів музичного та спортивного осередку». Варто сказати, що до одної думки ми не прийшли, але напрацювали варіанти, які б діяли на благо дитини, її активності, як рухової, так і творчої.

Позитивним є і те, що почали змінюватися і кабінети спеціалістів.

В ході роботи над зміною середовища перед нами постали певні проблеми і ми вже шукаємо відповіді на питання:

1. Як знайти баланс між кількістю ігрового матеріалу, його строкатістю на полицях шаф та візуальним шумом в групі?

2. Де золота середина між необхідністю забезпечення дітей роздатковим матеріалом до кожної теми та відсутністю місця для його збереження?

3. Як зупинитися вихователю в безкінечному вирізанні, ламінуванні чергової картинки та чим її замінити?

З педагогами домовились, що після самооцінювання кожна група та спеціаліст розробить «Програму змін групи (кабінету)» на рік, де спланує основні позиції перетворень освітнього середовища своєї групи.

А зі сторони адміністрації запрацює «Програма педагогічної підтримки змін» для педагогів-початківців.

Отже, йдеться не лише про предметне оточення, а значно більше – про можливість діяльності дітей у створеному дорослими середовищі. Акцент також зроблено і на взаємодії дітей між собою та з дорослими, яка залежить від стимулів та мотивування з боку педагога. Середовище, де перебувають діти має бути «живим» – мотивувати, активізувати дітей, сприяти збереженню їхнього здоров'я та гармонійному розвитку.

Підсумовуючи, варто зазначити, що протягом декількох років ми здійснювали потужну роботу, під час якої педагоги отримували знання, уміння та досвід створення сучасного середовища. Це вплинуло на результат роботи колективу в цілому та якісні зміни в середовищі закладу. Успішний заклад дошкільної освіти – це територія успіху, комфорту, розвитку і безпеки, навчання, виховання дітей та професійної діяльності працівників.

Список використаних джерел:

1. Малишева Н. Як створили освітнє середовище, яке мотивує, активізує, зберігає та розвиває. <https://ezavdnz.m CFR.ua/867225>

2. Методика ECERS-3: простір, умеблювання та повсякденні практики особистого догляду для дошкільнят. <https://www.facebook.com/Всеукраїнський-фонд-Крок-за-кроком-312800812201975/videos/методика-ecers-3-простір-умеблювання-та-повсякденні-практики-особистого-догляду-/3895089050515842/>

3. Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти, затверджені МОН від 30.11.2020, № 01-11/71. <http://ru.osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/77870/>

4. Електронний поради́ник для директора ЗДО. Як створити внутрішню систему забезпечення якості освіти. <https://bit.ly/2UMynB3>

5. Онлайн-марафон з питань розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти. <https://sqe.gov.ua/02-03-veresnya-2021-roku-vidbudetsya-onlayn-ma/>

Боголідова Марина,
практичний психолог
ЗДО № 29, Хмельницька ОТГ

Використання ігротерапії в роботі з дітьми дошкільного віку, які є внутрішньо переміщеними особами

***Анотація.** У статті висвітлюються основні аспекти використання ігротерапії в роботі з дітьми дошкільного віку, які є внутрішньо переміщеними особами, визначено основні умови та прийоми ігротерапії, представлено окремі методи ігротерапії, спрямовані на корекцію тривожності, страхів, проблем з комунікацією, емоційного напруження.*

Ключові слова: ігротерапія, внутрішньо переміщені особи, гра, тривожність.

Війна виснажує нас фізично та психологічно. Попри те, що наша психіка здатна адаптуватися під будь-які складнощі, кожен день бойових дій у рідній країні пережити надзвичайно складно. З початку повномасштабної війни кардинально змінилося життя кожного українця: і дорослих, і дітей. Зважаючи на постійну небезпеку і загрозу отримання фізичних травм, у час військового протистояння через постійні хвилювання та тривогу з'являються також і психологічні проблеми.

Важливою частиною роботи в умовах сьогодення є психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам. Питання соціального захисту громадян, які переміщуються із зони збройного конфлікту, регулює Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Згідно зі статтею 1 цього Закону, внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, який постійно проживає в Україні, якого змусили або який самостійно покинув місце свого проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

«Діти уразливі і залежні» – це твердження з Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей особливо актуально для сьогодення. Жодна дитина не може бути позбавлена права на турботу й увагу суспільства, особливо, якщо вона знаходиться у важких умовах існування.

В ХЗДО № 29 упродовж квітня-травня 2022 року організувалась психолого-педагогічна робота з дітьми внутрішньо переміщеними особами (ВПО) у форматі комунікативно-ігрової діяльності.

Для дитини гра – це природній спосіб розповіді про себе, свої почуття, думки, про свій досвід. У грі дитина легко відкриває свої дійсні почуття й переживання. Усе, що турбує дитину, хвилює її, вона може виразити в грі. Гра не спрямована на досягнення якої-небудь мети, діти насолоджуються самим процесом гри. Гра у дітей завжди пов'язана з яскравими емоціями. Дитина, відчуваючи себе вільною, розкриває свої уявлення про реальність. Але часто в ній присутні страхи, переживання і комплекси, з якими складно впоратися малюкам.

Ще в 20-ті роки минулого століття психотерапевти А. Фрейд, М. Кляйн, Р. Хаг-Гельмут назвали дитячу гру методом лікування, при якому діти розвивають свої здібності, навчаються долати конфлікти та негаразди.

Ігротерапія – це психотерапевтичний метод, в основі якого лежить вплив на розвиток дитини за допомогою різних видів ігрової активності. Практичний психолог спостерігає за малюком, коли той грається, занурюється у світ дитини, виявляє проблеми, більш точно встановлює причини виникнення тривожних явищ у розвитку малюка. Це один з ефективних методів роботи з дошкільниками. Ігротерапією в роботі з дітьми ВПО успішно корегуються: агресивність і тривожність; страхи; проблеми з комунікацією; емоційне напруження і переживання особистого характеру.

Згідно з проведеним аналізом наукових джерел, сучасні прийоми ігротерапії широко варіюються, зокрема за ступенем активності психолога (директивна і недирективна ігротерапія); за ступенем залучення батьків у процес терапії (виокремлена сімейна терапія); за кількістю учасників (групова та індивідуальна терапія); за кількістю і складом ігрових предметів та іншого обладнання (лялькотерапія, використання іграшок-напівфабрикатів, застосування піску або глини); за частотою ігрових сеансів тощо.

Під час організації ігротерапії важливо дотримуватись певних умов, а саме: гра застосовується як засіб діагностики, корекції і навчання; вибір ігрових тем відображає їх значущість для психолога і інтерес для дитини; керівництво грою сприяє розвитку

самостійної ініціативи дітей; спонтанні і направлені ігри – дві взаємодоповнюючі фази єдиного ігрового процесу, в якому головне, – можливість імпровізації; співвідношення спонтанного і направленої компонентів залежить не стільки від віку дітей, скільки від їх клінічних особливостей; гра не коментується дорослим; направлена дія на клієнта здійснюється за допомогою характерів, відтворених ним і психологом персонажів.

У психології виділено і вимоги до фахівця, який проводить ігротерапію:

- ✓ Бути емоційно включеним, здатним до ігрового перевтілення.
- ✓ Поважати дитину, спілкуватися з нею щиро і чесно.
- ✓ Бути відкритим назустріч дитині і вільно почувати себе в її присутності, проявляти безпосередні емоції.
- ✓ Сприймати дитину як особистість, здатну впоратися зі своїми труднощами.
- ✓ Не опікати, не квапити дитину, не підміняти своїми діями або рішеннями дій дитини.

З дітьми ВПО проводилась як направлена (директивна) ігротерапія, так і спонтанна (не директивна) ігротерапія.

Директивна ігротерапія – це сюжетно-рольові ігри, ляльковий театр, будівельні ігри, пізнавальні ігри, що сполучаються з іншими видами мистецтва: ігри-танці, ігри-театралізації, музична ігрова імпровізація.

Застосування спонтанної (недирективної) ігротерапії зорієнтовувалось на самостійну гру дитини, що дозволяє їй вільно виразити своє самопочуття, свій внутрішній світ. Подібна, педагогічно неорганізована ігротерапія дозволяє вирішити наступні корекційні задачі: а) розширення репертуару самовираження дитини; б) досягнення емоційної стійкості і саморегуляції дитини; в) корекція відносин у системі «дитина-дорослий».

В ігротерапії практичний психолог приймає як активну, так і пасивну участь.

Активна участь – організатором гри є практичний психолог. Наприклад, він пропонує вибрати іграшки, які викликають асоціації з тривогою або страхом. Після розігрується проблемна ситуація, в якій дошкільник виявляє себе. Гра йде за заздалегідь складеним планом з чітким розподілом ролей. В результаті створюються конфліктні моменти, а дитина успішно розв'язує їх.

Пасивна участь – практичний психолог не направляє гру і не бере участь в ній. Провідна роль надається дитині, яка програє ситуацію. Звичайно, в результаті дитина самостійно приходиться до вирішення проблеми, адже коли проблему можна побачити зі сторони, то і рішення дається легше. Мета участі дорослого у вправах ігротерапії для дошкільнят – дати дітям залишатися собою, завдяки чому можливо їх самовираження, звільнення від страхів і емоційної напруги.

Діти ВПО залучались до групової та індивідуальної ігротерапії. Кожен з варіантів покликаний вирішувати свої завдання.

Групова форма допомагає кожній дитині залишатися собою, паралельно вибудовуючи відносини з дорослим та іншими учасниками. Найбільш ефективною є робота в групі з 5-8 осіб приблизно одного віку. Особливість підходу в тому, що оцінюється не група в цілому, а кожна особа окремо. Діти спостерігають один за одним, прагнуть брати участь в грі, приміряючи на себе різні ролі. Вони отримують свободу і самостійно оцінюють свою поведінку і можливості. Такий варіант ігротерапії для дошкільнят є найбільш доцільним, оскільки в ньому відсутні загальні завдання, але і важливі відносини учасників один з одним.

Індивідуальна форма застосовувалась, якщо у малюка відсутня потреба у спілкуванні з однолітками або він знаходиться в стресовому стані. При індивідуальній ігротерапії практичний психолог взаємодіє з дитиною один на один. Відмова від домінування, обмежень, оцінювання, будь-якого виду агресії або втручання

допомагає встановити з дитиною дружні стосунки, а вона, відчувши себе вільніше, більш чітко висловлює свої почуття і емоції.

Упродовж квітня-травня 2022 року на базі ХЗДО № 29 в роботі з дітьми ВПО успішно використовувались методи ігротерапії, спрямовані на корекцію тривожності, страхів, проблем з комунікацією, емоційного напруження:

- Гра «Загубилась-знайшлась іграшка» + ліплення «Моя улюблена іграшка»;
- Гра «Ти де?» – «Я тут!» + створення «коробки», куди дитина може заховати свої страхи у формі зім'ятих папірців, шишок, клаптиків, малюнків;
- Гра «Халабуда» + виготовлення халабуди, де діти ховаються, розповідають один одному секретики, граються з ліхтариками;
- Гра «Від зернини - до рослини» (колективне висаджування зернин яблука);
- Драматизація казки «Трое поросят» зі зміною закінчення казки + конструювання з будівельного матеріалу «Будинок»;
- Ляльковий театр «Зайчикова хатка» з придумуванням продовження казки + ліплення «Не страшні (добрі) лісові тварини»;
- Гра «Ловець снів» + виготовлення павутинки з паличок та кольорових ниток, яку можна повісити біля місця, де дитина спить, щоб той «ловив» погані сни і не пускав їх до малюка;
- Гра «Подорож у космос» + сюжетно-рольова гра «Космонавти»;
- Гра «Весняні квіти тюльпани у подарунок» + малювання штампом (виделкою) «Тюльпан»;
- Гра «Бджола і вулик» + музична ігрова імпровізація;
- Гра «Кактус» + ліплення;
- Гра «Песик Патрон – помічник військових» + розмальовка.

З дітьми ВПО також проводились ігри на «заземлення», почуття опори: «Вирощуємо «великі ноги»», «Залишаємо відбитки, малюнки стопами і долоньками на піску», «Малюємо дерева, квіти, куці – усе з великими і міцними коренями», «Тремся носами, плечима, ліктями», «Тупотимо ніжками сильно, як бегемотики, які проганяють хижаків».

Як параметр ефективності ігротерапії враховується спрямованість дітей ВПО до підтримки комунікацій і взаємодії з оточенням в колективі, з дорослими, зниження рівня тривожності. Це проявляється в позитивних особистісних трансформаціях, зрушеннях, що виникають у самосвідомості, поліпшення психоемоційного самопочуття, позитивну динаміку інтелектуального розвитку внаслідок зняття емоційної тривожності і напруги.

Отже, ігротерапія є дійовим методом в роботі з дітьми дошкільного віку ВПО. Провідною особою в ході використання ігротерапії завжди є дитина. Завданням практичного психолога є підтримка дружніх відносин з дітьми і між ними, допомога в утвердженні «Я» дитини для нього самого і серед оточуючих. Ігротерапія для дітей ВПО забезпечує емоційну розрядку, знімає нервову напруженість, зменшує страх перед темрявою, замкнених просторів, оптимізує гнучкість в діях, сприяє засвоєнню групових норм поведінки, налагодженню контакту між малюками та їхніми батьками.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бурова А. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. 2-е вид. Тернопіль: Мандрівець, 2013. - 296 с.
2. Литвиненко С. А. Ігрова терапія як засіб психологічної допомоги / С. А. Литвиненко // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 41. – С. 21–24.

3. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери / Мельник Л.А. та ін. ; за ред. Волинець Л.С. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. – 72 с.

4. Щербакова Катерина. Використання захисної функції гри в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. / Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 12. / упоряд. О.Б.Петренко; ред. кол. : О.Б.Петренко, Н.Б.Грицай, Т.С.Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2020. –299с.

Бойчук Світлана,
вихователь
Дунаєвецький ЗДОН №1 « Ромашка»
Дунаєвецького міської ради

Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку засобами етнопедагогіки

***Анотація:** у статті висвітлено питання формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку за Державним стандартом дошкільної освіти, використовуючи засоби та можливості етнопедагогіки . Розкрито арсенал методів, засобів та компонентів освітньої роботи з патріотичного виховання, оснований на народній педагогіці.*

***Ключові слова:** Державний стандарт, соціально-громадянська компетентність, патріот, портрет педагога, етнопедагогіка, методи, засоби, компоненти освітньої роботи.*

Нині, як ніколи, гостро набуло актуальності виховання громадянина-патріота, відповідального, відданого своїй країні.

Національно-патріотичне виховання завжди було невід'ємною складовою виховного процесу в системі дошкільної освіти України. Адже патріотизм, як і інші якості особистості, починає формуватися в дошкільному дитинстві — у період надзвичайно активного розвитку дитини.

Завдання національно-патріотичного виховання дошкільників представлені нормативними документами. Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» одним із ключових завдань дошкільної освіти є виховання в дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин і рідної мови, національних цінностей українського народу. [7]

У новій редакції Державного стандарту дошкільної освіти зазначено, що в дітей старшого дошкільного віку має бути сформована соціально-громадянська компетентність. Зміст цієї компетентності передбачає, що дитина володіє елементарними знаннями про рідну країну, її символіку, традиції та звичаї. Зокрема, старший дошкільник має знати, що рідна країна має свою територію, на якій проживають українці; що вони мають свою культуру, звичаї, мову. [1].

Можна виокремити такі особистісні якості та риси характеру притаманні свідомому громадянину й патріоту:

- повага до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу; працьовитість;
- патріотична самосвідомість ;
- громадянська відповідальність;
- повага до законів Української держави;

➤ досконале знання державної мови тощо. [2].

В дошкільному віці ми маємо створити фундамент, на основі якого формуватиметься життєва позиція майбутнього громадянина-патріота.

З чого розпочати формування патріотичних почуттів у дошкільників? Емоційно насичені дії батьків чи інших значущих дорослих допомагають дітям вибудувати чітку життєву позицію. Тому найдієвіший засіб патріотичного виховання дошкільників — це особистий приклад наближених до них дорослих.

Картину світу для дітей малюють дорослі. Тому важлива умова успішної роботи з патріотичного виховання — готовність самого педагога. Портрет педагога:

- розуміє необхідність досконало володіти рідною та державною мовами;
- свідомо набуває теоретичних знань, практичних умінь грамотно добирати зміст освітнього процесу;

- здатний моделювати єдину систему блочно-тематичного планування;

- володіє інформаційно-комунікаційними технологіями [5].

Виховання любові до Батьківщини — завдання надзвичайно складне, особливо коли йдеться про дітей дошкільного віку. Воно потребує систематичності та певної послідовності.

В наш час потрібно допомогти дітям осмислити, що вони як українці разом з дорослими захищають не лише свою землю, прекрасну українську природу, а і її славу історію, традиції та культуру. Нам є чим пишатися й що передавати дітям наших дітей. Це знання про народну й державну символіку, особливості побуту українського народу — житла, одягу, народних іграшок, українські народні ремесла, традиції українських свят. На чому ж саме слід сконцентруватися під час роботи з дошкільниками? [6]

Насамперед формувати відчуття приналежності до своєї країни. При цьому важливо не лише промовляти певні патріотичні гасла, а, звертаючись до досвіду дітей і їхньої емоційно-чуттєвої сфери, сприяти щирому прийняттю того, що ми намагаємося вкласти в душу дітей.

Виховувати малечу в народному дусі, на основі національних духовних і культурних традицій. Доречно використовувати українську етнопедагогіку, яка склалася у процесі формування української народності і на своєму дальшому шляху пройшла загальнолюдські стадії суспільного прогресу.

Мова народної педагогіки проста й доступна для дошкільників. Педагогічний вплив народної педагогіки на формування особистості важко переоцінити. Діти сприймають її легко, природно і просто, навіть не відчуваючи, що їх виховують. Завдяки використанню народної педагогіки у вихованню, в дітей найповніше реалізуються природні нахили, формується національний склад мислення, психіки, національний характер і світогляд.

Арсенал методів в народній педагогіці широкий і різноманітний. Їх умовно можна поділити на такі групи:

народно-педагогічні методи виховання словом рідної мови (бесіда, роз'яснення, проповідь, репродукція й імпровізація усної народної творчості, повчання, порада, приклад, народний гумор тощо);

методи виховання патріотичної поведінки (патріотичного досвіду) (спосіб життя та діяльності, вправи, режим праці, виконання доручень й обов'язків, спілкування, народні звичаї та обряди);

народно-педагогічні методи стимулювання, заохочення та спонукання (заохочення й спонукання: вимога, громадська думка, очікувана радість, наказ, заборона, порада, навіювання, нагорода, кара, привчання).

Окрема група методів – молитва, святі тайни, присяга. В основі цієї класифікації – закономірності процесу виховання й основні джерела набуття знань, досвіду патріотичної поведінки та діяльності. [4]

Засоби етнопедагогіки виконують функцію єдності та взаємодії виховання й навчання зі стимулюванням самопрограмування індивіда із розвитком його духовно-творчих задатків за допомогою таких чинників, як сприймання, мотиваційна діяльність, усвідомлення через поєднання нового та старого в народних традиціях й обрядах, відтворення через неодноразове повторення обрядової діяльності за взірцем, що сприяє актуалізації знань і досвіду, творчої діяльності через пошукову й рольову дію тощо. Поряд із функціями виховання в змісті, і в засобах етнопедагогіки реалізується функція самовиховання.

Серед дослідників народної педагогіки немає єдиної думки щодо засобів народного виховання. В окремих публікаціях до них відносять казки, прислів'я, приказки та інше, тобто твори фольклору. [3]

Отже, на основі досліджень наявних праць із народної педагогіки доходимо висновку, що всі її засоби поділяються на три групи:

1) засоби матеріальної культури – природа, діяльність;

2) засоби духовної культури – слово, рідна мова, фольклор, релігія, мистецтво, гра;

3) засоби соціонормативної культури – традиція, громадська думка.

Таким чином, усі засоби народної педагогіки поділяємо на три блоки: фольклор, гра, традиції. Кожен із них складається із взаємопов'язаних елементів. Так, наприклад, будь-яка народна традиція включає елементи гри, пісні, і будь-яка гра не може проходити без використання малих жанрів фольклору: лічилки, мирилки, примовки

У роботі з дошкільниками варто віддавати перевагу методам і засобам, які дають змогу зацікавити дітей традиціями та культурою українського народу, спонукають їх виявляти патріотизм і громадянськість відповідно до вікових особливостей. Взявши до уваги методи народної та сучасної педагогіки ми вирішили, що особливу увагу слід приділити активним формам взаємодії з дітьми, зокрема:

- організувати проблемні бесіди та полілоги, імпровізація усної народної творчості під час яких діти обговорюватимуть загальнолюдські та національні цінності, набуватимуть умінь формулювати й аргументовано висловлювати власні думки;

- створювати ігрові та проблемні ситуації морально-етичного змісту, що даватимуть дітям змогу ознайомитися з різними соціальними ролями, зіставити їх із поведінкою героїв художніх етнічних творів і розповідей, продемонструвати свої знання, уміння та особистісні якості;

- спонукати дітей до творчого пошуку під час проектної діяльності, що передбачає збирання й аналіз інформації з національно-патріотичної тематики, звичаїв рідного краю; самостійне розв'язання проблемних ситуацій через ухвалення спільних рішень тощо. [8]

Засоби української етнопедагогіки – національні культурно-історичні традиції, звичаї, обряди, рідна мова, історія, народне мистецтво, національні ідеали, народна мораль, етика, естетика, родовід, краєзнавство, природа, фольклор, народний календар, національна символіка, релігійні виховні традиції, форми й методи етнопедагогіки; критерії визначення рівня вихованості особистості – є невичерпним джерелом виховання патріотизму. [4]

Діти дошкільного віку лише вчаться аналізувати й робити висновки. Велику роль у сприйнятті нової інформації відіграють емоції та враження. Тому так важливо

під час освітнього процесу використовувати прислів'я, приказки, казки, народні пісні та ігри, ознайомлювати дітей з народними ремеслами — гончарством, розписом, вишивкою, народною іграшкою тощо. У дошкільному віці діти залюбки беруть участь у народних святах і обрядах, які сприяють розвитку в них художніх здібностей, навичок колективної взаємодії. При цьому вихователі мають піклуватися не так про збагачення знань, як про їх емоційне засвоєння, розвиток почуттів дітей.

Ми визначили такі компоненти освітньої роботи з використання етнопедагогіки в змістовний, емоційно-спонукальний, діяльнісний, універсальний.

Змістовний компонент передбачає, що діти опановують знання на доступному для їхнього віку рівні. Тематика — наскрізна для дітей всіх вікових груп:

- історія та культура українського народу на прикладі батьківського дому, найближчого довкілля, рідного міста;
- природа рідного краю, країни;
- національні символи України;
- національний одяг — історичний, стилізований сучасний;
- типові особисті якості характеру українців ;
- мистецтво, традиції та звичаї українського народу .

Емоційно-спонукальний компонент передбачає формування позитивного емоційного ставлення до об'єктів довкілля та соціальних подій, залучення дітей до суспільно крисної праці, їхню участь у соціально значимих акціях, активну участь у відзначенні свят тощо. Операційно-діяльнісний компонент дає змогу реалізувати під час самостійної та спільної продуктивної діяльності дітей набуті ними знання, емоційне ставлення до об'єктів довкілля та соціальних подій. Трудову діяльність дітей спрямовуємо на формування в них наполегливості, відповідальності, бажання допомагати іншим.

Види роботи

Серед видів роботи з дітьми обрали найбільш дієві, зокрема:

- інтерв'ювання;
- інтегровані заняття;
- тематичні проєкти;
- традиційні та віртуальні екскурсії;
- пошуково-дослідна діяльність;
- флешмоби, квести;
- ігри-стратегії;
- толоки;
- благодійні акції;
- конкурси, виставки;
- свята, розваги.

Освітня робота з дітьми передбачає партнерську діяльність дітей та дорослих. Розв'язати завдання освітньої роботи з дітьми з патріотичного виховання не можна лише силами педагогів. У цьому процесі обов'язково мають брати участь батьки вихованців. Тому педагогам важливо планувати спільні з ними заходи. Це можуть бути різні освітні події, краєзнавчі екскурсії, зустрічі старших дошкільників із героями, які сьогодні захищають незалежність України, спортивні свята, конкурси, майстер-класи національно-патріотичної тематики.

Для того щоб мотивувати батьків брати участь у заходах, дізнатися їхнє ставлення до патріотичного виховання дітей, варто провести анкетування. Отримані дані допоможуть скласти план заходів національно-патріотичного змісту, які будуть цікаві і дітям, і батькам.

Важливе значення для виховання патріотичних почуттів і громадянськості в дошкільників має приклад дорослих, оскільки діти переймають певне емоційно-позитивне ставлення раніше, ніж починають засвоювати знання. Тому під час

тематичних батьківських зборів слід розповідати про те, як важливо закладати в дітях почуття любові до рідної країни з ранніх років і пропонувати форми спільного дозвілля. Наприклад, «маршрут вихідного дня» історичними місцями для розширення знань батьків і дітей про своє місто, село, селище.

Наостанок зазначимо, що людське життя складається з періодів, кожний з яких призначений для сприйняття певного роду інформації, створює сприятливі умови для дії чинників психологічного, соціального та емоційного впливу. З огляду на це, у вихованні майбутнього громадянина і патріота головне — не запізнитися, не пропустити той момент, коли виховні зусилля будуть найефективнішими, коли робота, проведена педагогом, дасть високий результат.

Ефективність системи патріотичного виховання на засадах української етнопедагогіки визначається рівнем реалізації її мети й завдань — патріотичного виховання у своєму розвитку проходить низку етапів — становлення, відпрацювання своєї структури та змісту діяльності колективу, остаточне оформлення або перебудову. Для кожного етапу характерні специфічні завдання, види діяльності, організаційні форми, системотворчі зв'язки

У мирний час не всі й не завжди усвідомлюють значення патріотичного виховання. Тож утриматися від перекосів, забезпечити єдність патріотичного із соціально-громадянським і морально-правовим вихованням буває складно. Та наразі життя утворює в тому, що силу духу, патріотичний настрій, любов до своєї країни, віру в правду й перемогу в потрібний час з кишені не виймеш. Усе це — результат цілеспрямованого виховання.

В умовах війни діти дорослішають швидше. І цьому сприяють передусім не знання, а емоційні враження, життєвий досвід, глибокі почуття, що наповнюють їх, незалежно від того, де вони разом з дорослими проживають спільну для всієї України біду: у бомбосховищах, евакуації чи в тилу, допомагаючи батькам у їхній волонтерській діяльності. І от тоді гасла, героїчна поезія, пісні, казки й легенди перестають бути просто словами. Вони проростають у цілому поколінні ростками патріотизму, надають силу, яка й робить наш народ непереможним.

Отже, використання елементів етнопедагогіки у роботі із дошкільниками виконують функцію єдності та взаємодії виховання й навчання зі стимулюванням самопрограмування дошкільника із розвитком його духовно-творчих задатків за допомогою таких чинників, як сприймання, мотиваційна діяльність, усвідомлення через поєднання нового та старого в народних традиціях й обрядах, відтворення через неодноразове повторення обрядової діяльності за взірцем, що сприяє актуалізації знань і досвіду, творчої діяльності через пошукову й рольову дію тощо.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Авт. група: О. М. Байер, А. М. Богуш, О. К. Безсонова та ін. К.: Видавництво, 2021. 41 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження/ Упорд.: О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, Л.В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
3. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: практикум: навч. посіб./А.М.Богуш, Н.В.Лисенко. - К.: Вища шк., 2003. - 204 с. С. 63-84
4. Богуш А., Лисенко Н. Українське народознавство в дошкільному закладі. - К., 1994. - С.169 – 187
5. Гавриш Н. Виховуємо патріотів змалечку // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2022. №5. С.4.
6. Нерянова С. Національно-патріотичне виховання дошкільників: коротко про головне // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2021. №8. С.7.

7. Про освіту: Закону України «Про дошкільну освіту» від 2001 № 49. Дата оновлення: 02.04.2022 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення 23.10.2022)

8. Швайгерт Н., Муравська М. Вибрати не можна: як навчити дітей любити Батьківщину // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. №8. С.20.

Борис Ольга
вихователь, ЗДО №20 «Дзвіночок»
Кам'янець-Подільська ОТГ

Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку

***Анотація.** В даній статті йдеться про роль патріотичного виховання в аспекті формування соціально-громадянської свідомості дітей дошкільного віку, розкриття проблеми громадянського виховання дітей дошкільного віку в сучасному суспільстві, формування соціально-громадянської компетентності дитини шляхом зміцнення національної ідентичності, утвердження позицій громадянина своєї країни, виховання ціннісного ставлення до своєї родини як частини історії, традицій, культури свого народу.*

***Ключові слова:** громадянське виховання, діти дошкільного віку, соціально-громадянська компетентність, національний, громадянський, патріотичний.*

Дитинство являє собою особливий період, суттю якого є процес зростання дитини, її входження в соціальний світ дорослих. По мірі освоєння культурних, етичних правил і закономірностей суспільного життя відбувається розвиток її соціальної компетентності – здатності оцінювати власні вчинки, ефективно взаємодіяти з навколишнім оточенням.

З урахуванням реалій сьогодення та дії правового режиму воєнного стану особлива увага приділяється формуванню соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку. В оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти (Державному стандарті дошкільної освіти), затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України № 33 від 21.01.2021, новою ключовою для дошкільної освіти компетентністю дитини визначено соціально-громадянську, як здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини, готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя. Поняття «соціальний» означає зв'язок із суспільством та соціальну взаємодію з ним. У Базовому компоненті визначено такі соціальні компетенції дошкільника:

- родинно-побутова – обізнаність з нормами та правилами сімейного (родинного) співжиття, здатність їх дотримуватися; вміння підтримувати доброзичливі, дружні, довірчі стосунки в родинному колі, проявляти турботу про рідних та близьких членів родини і любов до них;
- соціально-комунікативна – обізнаність з різними соціальними ролями людей (знайомі, незнайомі, свої, чужі, діти, дорослі, жінки, чоловіки, дівчатка, хлопчики, молоді, літні тощо); з елементарними соціальними та морально-етичними нормами міжособистісних взаємин; уміння дотримуватися їх під час спілкування.

Поняття «громадянськість» у «Педагогічному словнику» трактується як «моральна якість особистості, яка визначає свідоме й активне виконання громадянських обов'язків перед державою, суспільством, народом; розумне

використання своїх громадянських прав, дотримання і повага до законів країни» [1, с. 75]. Компетентність – це результат оволодіння знаннями, навичками, уміннями, досвідом, що виявляється в здатності ухвалювати обґрунтовані та відповідальні рішення в проблемних ситуаціях. Відповідно, соціально-громадянську компетентність розглядають як взаємозв'язок процесів соціалізації та індивідуалізації, що забезпечують розвиток і саморозвиток особистості. Для того щоб сформуванню такої компетентності, потрібний увесь спектр педагогічних впливів і засобів.

Патріотичне виховання дошкільнят має вирішувати ширше коло завдань, ніж ті, що зазначені. Це не лише виховання любові до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, але виховання шанобливого ставлення до людини-трударя та результатів її праці, рідної землі, захисників Вітчизни, державної символіки, традицій держави, загальнонародних свят. Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за необхідності – віддати життя за її свободу і незалежність, людина не може бути громадянином. Кожне нове покоління людей живе і розвивається у національному середовищі, життя якого залежить від особливостей державного устрою країни. Дитина від народження перебуває під впливом як соціально-економічних умов, так і національної специфіки. Вона переймає від дорослих багатство рідної мови, відчуття прихильності та симпатії до духовності свого народу, поступово при звичається до усталених морально-правових норм. Усе це веде до появи у неї особливих рис національної психології – ментальності, які стають підґрунтям для виховання громадянина-патріота. Громадянська позиція свідомого українця має полягати в активному обстоюванні традиційних для нашого менталітету чеснот: любові до рідної землі, товарищескості, розумної достатності, цінності родинного життя, духовності повсякденного буття, уважного ставлення до людей. Тому проблема формування виховання соціально-громадянської компетентності особистості вже з дошкільного віку є особливо актуальною.

Патріотизм – одне з найбільш глибоких людських почуттів. Як правило, це поняття розуміють як відданість і любов до Батьківщини, до свого народу, гордість за їхнє минуле й сьогодення, готовність до її захисту. Це почуття є одним із найважливіших духовних надбань особистості. Воно характеризує вищий рівень розвитку особистості й проявляється в її активно-діяльній самореалізації на благо Батьківщини. Сучасне суспільство потребує людей, здатних приймати самостійні рішення, брати на себе відповідальність, доводити власну думку, а не очікувати вказівок, довіряти собі та світу. У сучасному суспільстві актуальність громадянського виховання дітей зумовлюється гострою необхідністю державотворчих процесів, утвердженням громадянського суспільства, відродженням національної ідеї. Накопичення дитиною самостійно і під керівництвом дорослих необхідного соціального досвіду сприяє розкриттю вікового потенціалу дошкільника, успішній підготовці до навчання в школі, а пізніше – до дорослого життя. З цього слідує, що саме в дошкільному віці закладаються основи соціальної зрілості (компетентність) дитини, визначаючи траєкторії розвитку і успішній адаптації в змінному соціумі. Рівень соціально-громадянського розвитку дитини доцільно визначати не стільки за показниками того, що вона знає, не за тими емоціями й почуттями, які вона переживає в різних ситуаціях життєдіяльності, а за особливостями її вчинків, поведінки, способів діяльності, а ще точніше – за тими мотивами, які зумовлюють особливості її взаємодії, спілкування з дорослими та дітьми.

Сьогодні існує розуміння того, що виховати свідомого громадянина й патріота означає сформуванню в дитини комплекс певних знань і умінь, особистісних якостей і рис характеру. Соціальна компетентність дошкільника – складне особистісне утворення, інтегральне за своєю суттю, що складається із комплексу знань і уявлень

дитини про навколишній світ, сформованістю його емоційної та морально-вольової сфери, а також уміннями та навичками соціальної взаємодії. Сформованість соціальної компетентності визначається впливом низки чинників, до яких належать вік, стать, середовище життя та виховання дитини, її соціальне оточення тощо. Дана компетентність є результатом соціалізації дитини та визначає її результативність. Теоретичні положення, що визначають процес формування соціально-громадянської компетентності виділяють такі основні підходи:

- компетентнісний – спрямовує на формування індивідуального соціального досвіду дитини;
- діяльнісний – спрямований на вибір й організацію певних видів діяльності дітей;
- особистісний – ґрунтується на розвитку соціальної компетентності як процесу формування сукупності психофізіологічних та соціальних особистих утворень.

Соціалізація особистості проходить протягом усього життя людини, особливо в дитинстві, коли відбувається активне входження дитини в світ соціальних відносин. Рівень сформованості соціальних навичок особистості є важливим показником її адаптованості до життєвих реалій у суспільстві. Саме в дошкільний період, практично з перших тижнів життя, починається становлення зв'язку дитини з провідними аспектами буття: взаємодія з людьми, спілкування з природою, зосередження «погляду» на предметний світ, відбувається включення в культуру, залучення до загальнолюдських цінностей.

Сучасні концепції освіти побудовані на ідеї формування компетентної особистості, яка здатна застосовувати отримані знання, вміння і досвід в різних життєвих ситуаціях, готова взаємодіяти в соціумі та активно долучатися до різних видів діяльності. Тому соціально-громадянська компетентність має формуватися починаючи з сім'ї. Перевага сім'ї як виховного колективу полягає в тому, що дитина має можливість постійно спостерігати поведінку батька й матері в неофіційних сімейних стосунках; спілкуватися з людьми різного віку, статі, життєвого досвіду; просто і природно залучатися до реального життя. У сім'ї складаються емоційно насичені взаємини між батьками і дітьми, які мають особистісний характер, набувається необхідний соціальний досвід. Другою фазою розвитку соціально-громадянської компетентності є формування початкових соціальних зв'язків дитини поза межами родини. Саме в дошкільному закладі вони набувають важливого суспільного досвіду, основних знань і вмінь, необхідних для подальшого життя серед людей, залучаються до різних видів діяльності. Дорослий з одного боку виступає для дитини носієм знань, умінь, моральних цінностей, а з іншого боку – безпосереднім організатором виховного процесу. Питання про співпрацю закладу дошкільної освіти з родинами вихованців завжди було й залишається надзвичайно важливим. Педагоги та батьки повинні приділяти особливу увагу проблемам формування соціально-громадянської компетентності у вихованні дітей, адже вона впливає на те якою дитина уявляє себе у світі, як вона в дорослому житті сприйматиме проблеми: неприємність чи трагедію.

Основними напрямками соціально-громадянського виховання є:

- формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід;
- краєзнавство;
- ознайомлення з явищами суспільного життя;
- формування знань про історію держави, державні символи;
- ознайомлення з традиціями і культурою свого народу;
- формування знань про людство.

Важливою складовою частиною соціально-громадянського виховання є ознайомлення дітей із правами дитини і людини, їхніми обов'язками. Л. Куземко

наголошує на тому, що сформованість соціально-громадянської компетентності має виражатися в ціннісному ставленні дитини до себе, своїх прав та прав інших, наявності уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії між членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінні дотримуватись цих правил у соціально-громадянському просторі, а також у ціннісному ставленні та повазі до культурних надбань українського народу, представників різних національностей та культур. Першою найважливішою складовою механізму становлення соціального досвіду дитини виступає діяльність. Вона визначається як спосіб, умова, а також форма вираження культурно-історичного відтворення соціального досвіду. Діяльність дошкільників, як основа їхньої соціалізації, є різноплановою (ігрова, мовленнєва, пізнавальна, дослідницька, художньо-продуктивна, трудова, соціально-комунікативна тощо), та спрямована на оволодіння ними предметного світу та світу людських відносин (соціуму).

Особливе місце в процесі формування соціально-громадянської компетентності підростаючого покоління займає ігрова діяльність. Вплив гри на формування навичок соціально-громадянської компетентності особистості дошкільника полягає в тому, що, завдяки ігровому наслідуванню і рольовому перевтіленню він знайомиться з нормами і моделями поведінки, взаємин дітей і дорослих людей, які стають зразками для його власної поведінки. У грі дитина набуває основних навичок соціально-громадянської компетентності, необхідних для встановлення контакту і розвитку взаємодії з навколишнім світом. Щоб виховати майбутнього громадянина, потрібні ігри відповідного змісту. Важливо пропонувати дітям ігри, спрямовані на розвиток усіх складових соціально-громадянської компетентності дошкільників: емоційно-ціннісного ставлення, знань і навичок. Під час гри вони навчаються:

- виражати згоду та незгоду,
- висловлювати свою думку;
- оцінювати погляди інших,
- приймати їхні пропозиції та поважати права;
- контактувати, емоційно реагувати, активно діяти;
- вибачатися та пробачати;
- розробляти правила, дотримуватися їх, бути відповідальними.

За допомогою ігор соціально-громадянського змісту дошкільники легко та природно опановують навички взаємодії одне з одним та суспільством. Ігри допомагають їм засвоїти соціальні правила та норми, орієнтуватись у своїх правах та обов'язках, навчитися емпатії тощо. Також діти навчаються приймати вимоги соціальної групи та домовлятися, але водночас відстоювати власну думку.

На думку А. Богуш важливою складовою соціально-громадянської компетентності є і комунікативна компетентність дитини у контексті культури мовленнєвого спілкування, а саме ознайомлення дітей з художньою літературою, складання описових розповідей за сюжетними картинками, переказ, робота з дитячою ілюстрацією тощо. Без мовленнєвої компетентності формування соціально-громадянської не можливе і має бути на першому місці.

Отже, національне виховання має здійснюватися на всіх етапах навчання дітей, забезпечувати всебічний розвиток, гармонійність та цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдаровань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури. Сформованість громадянських якостей є результатом тривалого виховного впливу, який торкається всіх сторін життєдіяльності дитини. Вони виступають, як реальна можливість втілення в життя сукупності соціальних і громадянських прав особистості, її інтеграції в культурні й соціальні структури суспільства.

Список використаних джерел та літератури

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 421с.
2. Гончарова-Горянська М. В. Соціальна компетентність дошкільнят : поняття, зміст, формування в сучасних навчальних закладах / М. В. Гончарова-Горянська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : [зб. наук. праць] / Київ : 2006. С. 219-226
3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. 2021.
4. Богінч О. Л. Народна скарбниця / / Дошкільне виховання 2002. № 8 С. 16
5. Косенчук О. Г., Дитина в соціумі. Упроваджуємо оновлений Базовий компонент дошкільної освіти. Дошкільне виховання. № 4. 2021. С. 8
6. Куземко Л. В., Косенчук О. Г. Виховуємо соціально компетентного громадянина у грі. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2021. № 6. С. 9-13
7. Поніманська Т. І. Дитина в соціумі : робота за освітньою лінією / Т. І. Поніманська // Дошкільне виховання. 2012. № 9. С. 8–11.
8. Сухомлинський О.В. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Дошкільне виховання. 2003. № 2

Борита Ірина
вихователь-методист,
ЗДО «Берізка»
Городоцька ОТГ

Психолого-педагогічний супровід національно-патріотичного виховання дітей у рамках наступності закладу дошкільної освіти та школи

Анотація. *Стаття підкреслює важливість і актуальність національно-патріотичного виховання в сучасних умовах. Зосереджується увага на ролі дошкільної освіти у вихованні патріотизму дітей та наступності між дошкільною і початковою освітою в реалізації перспектив розвитку національної свідомості.*

Ключові слова: *патріотизм, національно-патріотичне виховання, дошкільна освіта, наступність.*

«Патріотизм – це особливе безумовне й високосмислове почуття-цінність, яку характеризує ставлення особистості до своїх народу, Батьківщини, держави та до самої себе» [1, с.4]. Національно-патріотичне виховання дитини – важлива психолого-педагогічна проблема сьогодення, рішення якої напряду залежить від діяльності всіх освітніх інститутів. У Базовому компоненті дошкільної освіти (у редакції 2021 року) та Державному стандарті початкової освіти (2018 року) визначається пріоритетність патріотичного виховання дітей, забезпечення життєвої компетентності дитини, до змісту якої входить і поняття «бути громадянином своєї країни, патріотом свого народу» [2, с.26]. Тому ми ставимо перед собою мету: підвищення рівня теоретичної підготовки педагогів, щодо питання патріотичного виховання дітей в умовах сьогодення, розкриття необхідності посилення громадянського виховання у ЗДО та школі, удосконалення знань педагогів, щодо змісту принципів, закономірностей, методів та форм патріотичного виховання дітей.

Проте особливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграють заклади дошкільної освіти, адже саме у ранньому віці у дітей формується база для морального становлення людини, яка у майбутньому стає фундаментом для розвитку почуття

патріотизму та громадянськості. Для формування свідомої особистості має бути успішно реалізована цілісна система патріотичного виховання.

Виховання патріотизму являє собою складну модель, що включає різні компоненти – когнітивний, емоційний та діяльнісний, які реалізуються в середовищі природи та соціуму. Когнітивний компонент охоплює загальне розуміння дітей про Батьківщину, її історію, культуру, звичаї, тощо. Ці знання є основою розуміння світу довкола та суспільства. З іншої сторони, емоційний компонент є найважливішим у формування патріотизму у дошкільників. Для дітей навколишній світ зафарбований яскравими емоціями та переживаннями, тому саме через цей складник відбувається створення суб'єктивного ставлення до навколишньої дійсності. Діяльнісний компонент містить навички, що відображаються в поведінці, передбачає усвідомлене виконання дій напряду пов'язаних з державними символами. Узагальнюючи ці компоненти, варто виділити три основні психологічні механізми формування патріотизму у дітей:

I. Дорослі, як зразок для наслідування. Діти проводять більшу частину свого часу в оточенні дорослих, а у випадку ЗДО, в оточенні вихователів та педагогів. Патріотичні почуття не з'являються нізвідки – це результат тривалого виховного впливу на дитину. Педагог у ролі патріота, котрий щиро разом з дітьми радіє успіхам українських спортсменів та науковців; котрий показує любов до держави та бажання сприяти її розвитку – ось хто здатний виховати в дитині справжні патріотичні почуття. Адже на підсвідомому рівні, діти у дуже ранньому віці починають переймати емоційно-позитивне ставлення до речей, понять, ситуацій та людей.

II. Емоційне забарвлення ситуацій. Емоційний компонент в структурі розвитку патріотизму у дітей дошкільного віку є провідним, оскільки впродовж дитинства емоції залишаються генетичними формами регуляції поведінки й формування інтелектуальної сфери.

III. Дія. Діти починають вважати себе частиною нації лише в процесі діяльності, під час якої вони переживають сплеск позитивних емоцій. Дієві прояви патріотизму дитини обов'язково мають схвалюватись дорослими.

Патріотизм, як основа сучасного виховання передбачає прийняття дітьми мови, культури, території своєї держави, як базових цінностей, формування у них національної свідомості, любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці на користь Батьківщини, відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, почуття власної гідності й гордості за свою Вітчизну.

Говорячи про наступність повинна існувати міцна співпраця між ЗДО та початковою школою для успішного виконання завдань національно-патріотичного виховання і здійснювати його потрібно комплексно – через навчальний процес, ігрову діяльність, виховну роботу, співпрацю з родиною. У нашому закладі дошкільної освіти вчителі початкової школи мають змогу відвідувати заходи, спостерігати за дітьми на прогулянці, частіше звертатися до вихователя випускної групи, тому що важливо знати, яким було становище дитини в колективі, наскільки активно вона брала участь у різноманітних заходах, які риси властиві їй як особистості. В свою чергу вихователі також мають змогу відвідувати уроки в початковій школі, знайомитись з тонкощами методики викладання навчальних предметів НУШ, впроваджувати ці методики в своїх заняттях з урахуванням вікових особливостей кожного періоду. Завдяки цьому обміну інформацією, педагогічний колектив здійснює пошук ефективних нестандартних форм та методів виховання та дошкільнят, які формували б національну самосвідомість, прищеплювали любов до рідного краю, свого народу, забезпечували духовний взаємозв'язок поколінь, виховували повагу до батьків, культури та історії рідного краю.

В основу національно-патріотичного виховання дітей ЗДО «Берізка» входять історії про досвід українського народу, його історико-культурні традиції, духовність,

які розповідаються та пояснюються з урахуванням вікових особливостей. Все це спрямовано на поглиблення знань дітей про Україну, про свій рідний край; розуміння своєї причетності до всіх подій, які відбуваються в державі; формування глибокої поваги до батьків, до природи, до землі–годувальниці. Патріотичне почуття за своєю природою – інтегральне, оскільки об'єднує в одне ціле всі сторони розвитку особистості: моральну, трудову, розумову, естетичну, фізичну.

Починаючи з молодшого віку, педагоги нашого дитячого садка ведуть роботу з формування у дітей уявлень про себе, як про особистість, яка має право на індивідуальні відмінності від інших. А відчуття Батьківщини починається з захоплення тим, що бачить перед собою маленький громадянин, чим він дивується і що викликає відгук у його душі, тому забезпечено функціонування національних куточків в групах ЗДО, продовжено роботу міні-музею:

– «Українська вишивка»; – «Мое місто».

Ми показуємо дітям, що наше місто славиться своєю історією, пам'ятками, кращими людьми. Діти повинні зрозуміти, що їхнє місто – частина однієї держави, їхньої Батьківщини. Важливо, щоб малята усвідомили, що вони не просто споживачі багатств рідної землі, а її творці та захисники.

Важливим аспектом формування патріотичної особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння українською мовою стало пріоритетним у виховній роботі нашого ЗДО. Мовне середовище повинно впливати на формування дошкільника-громадянина, патріота України. Усі заходи ми проводимо тільки українською мовою. Традиційним стало святкування дня народження Тараса Шевченка, Лесі Українки, відзначення Дня української писемності та мови. Необхідно звертати увагу дітей на багатство і милозвучність української мови, захоплювати їх її красою, пробуджувати любов до рідного слова, прагнення вивчати українську мову.

Сьогодні, коли Україна опинилася у вирі військових подій, загарбницьких дій, логічним продовження теми єдності народу України та цілісності її території є розмова про мужність та героїзм нашого народу в ім'я свободи, незалежності та демократичного розвитку нашої держави. Заняття з національно-патріотичного виховання є фундаментом для формування у дошкільників сучасної національної ідентичності на прикладах мужності і звитяги воїнів ЗСУ, на героїці сучасної боротьби за незалежність і цілісність України.

Заклад дошкільної освіти неодноразово брав участь у благодійних акціях «З вірою в серці». Силами батьків вихованців та працівників закладу були зібрані теплі речі, продукти харчування для підтримки захисників нашої країни, медичних працівників і волонтерів, які працюють в зоні бойових дій. Благодійні концерти, виготовлення сувенірів для бійців, написання листів землякам, які захищають нашу Україну, вітальних листівок захисникам Вітчизни тощо - ці заходи акції мають за мету виховання патріотизму в дітей, надання посильної допомоги воїнам.

У рамках національно-патріотичної виховної роботи з дітьми нами розроблено військово-патріотичну гру «Соколята» для дітей дошкільного віку. Гра ставить за мету виховання юних патріотів України на засадах національної гідності, високої самосвідомості та активної громадянської позиції, формування у дошкільників навичок здорового способу життя. Маючи гарний досвід ми запросили на товариську зустріч першокласників початкової школи, учасники продемонстрували знання з історії козацтва, навички влучної стрільби, бойової підготовки, серед роїв визначилися найсильніші у перетягуванні лінви. Ми прагнемо, щоб діти виростили фізично здоровими, морально чистими і духовно багатими, відданими національним інтересам і загальнолюдським цінностям.

Отже, аналізуючи вище сказане, можна говорити про те, що формування патріотичних цінностей серед дошкільників є надзвичайно важливим і актуальним

завданням у навчально-виховному процесі, бо виховання дітей на традиційних моральних засадах сьогодні – це здорове суспільство та успішна держава завтра.

Виховання особистості – громадянина, патріота повинно бути діяльним, зорієнтованим на пізнання дитиною світу, розвиток історичної пам'яті та національної гордості за український народ, приналежність до його мови та культури. Щоб забезпечити реальну наступність у роботі ЗДО та школи з патріотичного виховання, важливо пам'ятати, що співробітництво між нами має бути довготривалим і нерозривним, робота – системною та плановою, а завданнями – комплексними й інтегрованими.

Література :

Бех І. Д. Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання / І. Д. Бех // Рідна школа. - 2015. - № 1-2. - С. 3-6

Богуш А.М. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. :А. М. Богуш - К.: Видавництво МОН, 2012.-26с.

Богуш А.М. Наступність в роботі дошкільної і початкової ланок освіти в світлі Базового компоненту дошкільної освіти України(Коментар до Базового компонента): А. М. Богуш // Метод.рекомендації: Частина III.-Запоріжжя: Акцент Інвест-Трейд,2012.-240с.

Бунда Тетяна,
директор ЗДО №4
м.Славута

Створення безпечних умов освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Анотація *В даній статті розміщенні корисні поради з власного досвіду роботи як саме створити безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану. Як захистити,підтримати дитину під час сигналу повітряна тривога.Як організувати освітній процес в укритті.*

Ключові слова *безпечні умови,освітній процес,укриття.учасники освітнього процесу.*

Безпека дитини понад усе. У той час, коли наші ЗСУ героїчно захищають рідну землю від окупантів ,ми педагоги та батьки маємо дбати про безпечний освітній простір,захищати дітей від страху,допомагати їм долати негативні емоції, заспокоювати і звісно ж працювати.

Одним з основних викликів для системи дошкільної освіти в умовах воєнного стану є створення безпечного освітнього середовища та облаштування укриттів у закладах дошкільної освіти для всіх учасників освітнього процесу. Освітнє середовище, в якому перебувають діти в умовах воєнного стану має бути безпечним , але разом з тим інформативним, цікавим, стимулювати пізнавальний розвиток малечі. Гарантувати вихованцям не лише фізичну,а й емоційну та психологічну безпеку

В червні місяці 2022 року в нашому місті був проведений безпековий аудит підвальних приміщень, Видано акт оцінки об'єкта щодо можливості його використання як найпростішого укриття

Продовж літнього періоду було виконано комплекс робіт по облаштуванню в укритті повноцінних групових кімнат . Роботи виконувались будівельною організація та силами працівників та батьків закладу.

Площа нашого укриття становить 100м², де може перебувати до 90 осіб, висота приміщення становить 1.8м, передбачили два входи/виходи.

Розпочали з улаштування запасного аварійного виходу. Встановили 2 металевих дверей. Упорядкували підлогу бетонним розчином. Пошпаклювали стіни. Провели освітлення. Під'єднали уртиття до пожежного сповіщення. Передбачили санітарну зону. Провели воду. Закуплено ємкість для питної води з розрахунку 2 л. на одну особу. Закуплено 2 біотуалети. Організували медпункт з аптечкою невідкладної допомоги та запасом необхідних лікарських засобів, кушеткою для медичного огляду.

Виконано роботи по встановленню вентиляційної системи.

Обладнано куточок пожежної безпеки.

Батьки надали необхідну інформацію про дітей та підготували «тривожні валізки».

Каштеляна закладу спільно з педагогами створили «Стіни, що говорять». Розфарбували улюбленими персонажами казок і яскравими малюнками. Облаштували повноцінні куточки для проведення освітньої роботи, ігор, відпочинку.

Діти мають можливість пограти, роздивитись книжечки, провести час за малюванням, скористатися демонстраційним матеріалом, обрати необхідний матеріал для рухової активності, будівельні конструктори. Патріотичний осередок дає можливість дітям закріпити знання про традиції рідного краю, облаштовано зону відпочинку.

Варіантів облаштування укриття є багато, головне про що потрібно пам'ятати щоб цей простір був безпечним не лише фізично, але й психологічно.

Звісно, усі ми сподіваємось на якнайшвидшу перемогу. Але попри все наші дошкільнята мають право на безпечний та цікавий простір і облаштовувати його звісно до снаги.

Першого вересня заклад гостинно відчинив двері для вихованців не лише для дітей нашого садка. І попри всі реалії сьогодення ми намагаємось зробити життя малят безпечним, цікавим, змістовним та захоплюючим.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про дошкільну освіту»
2. Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів.
3. Лист МОН від 02.04.2022 року №1/3845-22 «Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні»
4. Наказ МВС від 09.07.2018 року №579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку захисних споруд»
5. Інструктивно-методичні рекомендації від 11.07.2022 № 1/7707-22 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та опалювального сезону в умовах воєнного стану.
6. Додаток до листа МОН від 27.07.2022 року № 1/8504-22 Методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти 2022-2023 навчальному році»
7. Лист ДСНС від 14.06.2022 року №03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей в закладах освіти»
8. Рекомендації ДСНС «Щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти»

Бурбела Людмила
вихователь-методист
Хмельницького ЗДО № 29
Хмельницька ОТГ,
регіональний експерт щодо оцінювання
якості освітнього процесу в закладах
дошкільної освіти з використанням
методики ECERS-3

**Формування у дошкільників толерантності у прийнятті різноманітності
за змістом Шкали оцінювання якості освітнього процесу
в закладах дошкільної освіти (ECERS-3)**

***Анотація.** У статті висвітлюються основні аспекти формування у дошкільників толерантності у прийнятті різноманітності за змістом Шкали оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ECERS-3). Розглянуто зміст параметру № 26 «Сприяння прийняттю різноманітності» та роль вихователя в забезпеченні якісного освітнього середовища для всебічного розвитку дітей.*

***Ключові слова:** толерантність, прийняття різноманітності, Шкала оцінювання якості освітнього процесу, ECERS-3, матеріали, середовище.*

Одним з небагатьох беззаперечних тверджень про світ, в якому живемо, є факт його різноманіття. Буття набуває різноманітних форм і має різноманітні грані. Суспільства, групи та люди відрізняються одне від одного. Існує три раси, дванадцять впливових релігій, близько двох сотень національних держав, сотні релігійних учень, близько п'яти тисяч етнічних груп та понад шість тисяч мов на планеті. Поєднання лише цих елементів забезпечить майже нескінченну різноманітність складних ідентичностей для кожної окремої людини. З цієї точки зору на Землі немає двох подібних між собою людей. Кожна особистість (особа) унікальна.

Актуальність проблеми виховання толерантності у дошкільників є досить природною. Адже саме на цьому етапі життєвого шляху дитина потрапляє у колектив (однолітків, дорослих), де зав'язуються взаємостосунки з представниками різних мікросоціумів, із різними традиціями, поглядами, життєвим досвідом.

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає широкі можливості для забезпечення гуманізації навчально-виховного процесу і створення толерантного середовища у закладах дошкільної освіти. Освітній напрям «Дитина в соціумі» Базового компонента дошкільної освіти визначає зміст соціально-громадянської компетентності, що засвідчує ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав та прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії, а також ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань представників різних національностей і культур.

Різні аспекти проблеми виховання толерантності досліджуються в сучасній педагогічній науці: загальні питання педагогіки толерантності (М. Рожков, А. Сиротенко, Г. Солдатова, Л. Шайгерова та ін.); етнічна толерантність (О. Докукіна, З. Малькова, В. Подобєд, Ю. Римаренко, В. Тишков та ін.); технологічні питання виховання толерантності (Т. Білоус, О. Кащенко, Б. Рієрдон, В. Сітаров, І. Сковородкіна, О. Скрябіна, П. Степанов та ін.); виховання толерантності та толерантних взаємостосунків дітей дошкільного віку (Н.Авраменко, О.Анікіна, Л.Кузьмук, О.Максимова, Н.Скрипник, К.Щербакова).

Толерантність — її нестача або відсутність — значною мірою визначає, як народи, групи та люди співіснують. Це підхід, звичка, правило, світогляд та спосіб життя, в якому повага до різноманіття відіграє центральну роль. Поважаючи різноманіття, толерантність передбачає визнання рівних прав кожної людини та групи. Наступним кроком є прийняття права інших бути різними з погляду вірування, поведінки, уподобань, волі тощо. Толерантність полягає не лише в тому, щоб прийняти абстрактні права людей бути інакшими, а й у повазі до конкретних осіб з іншими поглядами, поведінкою та способом життя. Недаремно світова спільнота означила толерантність базовим принципом моралі, яка веде до формування більш складних моральних утворень, таких як милосердя та співчуття.

Методика ECERS – визнаний у всьому світі інструмент вимірювання якості освітнього середовища, що містить у собі комплексний підхід до розуміння раннього розвитку дитини: когнітивний, фізичний та соціально-емоційний домени. Інструмент ECERS був розроблений у 1980 році Тельмою Гармс та Річардом Кліфордом. Тепер методика, описана у форматі шкали, оновлюється й використовується в понад 20 країнах як основний інструмент для оцінювання дошкільного освітнього середовища.

Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ECERS-3) містить 6 підшкал, 35 параметрів та 468 індикаторів. Шкали методики побудовані за принципом «як має бути». Це робить їх універсальним інструментом, який можна використовувати як для зовнішньої експертизи, так і для самооцінки.

Також шкали ECERS-3 дають змогу: акцентувати увагу на дослідженні умов, створених для розвитку дитини; удосконалювати освітнє середовище відповідно до міжнародних стандартів; визначити сильні й слабкі сторони в освітньому процесі закладу дошкільної освіти; підвищувати професійну компетентність педагогів.

Підшкала «Види навчально-пізнавальної діяльності» включає параметр № 26 «Сприяння прийняттю різноманітності». Детальніше розглянемо зміст параметру, а також зупинимось на ролі вихователя в забезпеченні якісного освітнього середовища для всебічного розвитку дітей.

Категоріями різноманітності матеріалів, оцінюваних за цим параметром вважаються: раси, культура, вік, здатності і нетрадиційні чи нестереотипні гендерні ролі.

В групі має бути в наявності щонайменше 10 добре помітних дітям прикладів людського/культурного/расового різноманіття, серед яких є принаймні по одному зразку з кожної з наведених вище категорій: книжки, візуальне оформлення простору, доступні ігрові матеріали.

Приклади сприяння різноманітності в матеріалах включають:

- ляльок, які репрезентують різні раси, національності чи культури;
- страви, харчові продукти та спеціалізоване кухонне/столове приладдя, що асоціюється з якоюсь конкретною культурою;

- національний одяг;
- відповідні книжкові ілюстрації;
- демонстрацію фронтальної наочності (світлини, картинки, слайди), якщо її добре

видно всім дітям у групі;

- програвання національної музики різних культур;
- співання пісні рідною мовою дитини, чия мова родинного спілкування відрізняється від мови навчання.

Одним із прикладів різноманіття можна вважати демонстрацію контрастів. Скажімо, одна «азійська» лялька не є прикладом різноманітності, але коли поруч із нею дуже лялька «іншої раси», це вже вважається демонстрацією різноманіття.

Приклади різноманітності можна знайти і на одному предметі, як-от, скажімо, малюнок із зображенням дітей різних рас або людини з особливими потребами та людини без особливих потреб, і у двох окремих матеріалах, що розташовані поруч, наприклад, дві книжки: одна про людей однієї раси, а друга – про людей контрастної раси.

Поповнюючи ігрові осередки іграшковою їжею чи предметами одягу, доцільно підбирати контрастні предмети, які на прикладі представляють конкретну культуру. Скажімо, демонструючи різноманіття став, іграшкову італійську піцу слід показувати поруч з іграшковим мексиканським тако чи японськими суши, а не з усім відомими та загальноживаними фруктами й овочами, як-то апельсин чи картопля.

Доцільною є демонстрація у матеріалах гендерної рівності. Цілком прийнятним є використання зображень чоловіків/хлопчиків, які виконують традиційно чоловічу роботу, та жінок/дівчаток, які виконують традиційно жіночу роботу. Проте необхідно, щоб діти бачили й приклади нестереотипної гендерної поведінки, щоб збалансувати традиційні ролі. Прикладами нестереотипної гендерної поведінки вважаються зображення діяльності, виконуваної разом і чоловіками, і жінками. Як-от, скажімо, малюнки, що на них чоловік і жінка разом доглядають за дитиною, хлопці й дівчата разом щось конструюють, займаються однаковими видами спорту. У повсякденній ігровій діяльності доцільним є заохочення і дівчаток, і хлопчиків займатись тією діяльністю, що припала їм до душі, попри гендерні стереотипи, пов'язані з деякими іграшками та видами діяльності, наприклад, одягатись у костюми пожежників, мити посуд на іграшковій кухні та грати ляльками.

Слід відмітити необхідність включення різних аспектів різноманітності як частини навчально-пізнавальної діяльності, крім наявності в матеріалах (наприклад, розучування пісень більше, ніж однією мовою; ознайомлення дітей з музикою різних культур; використання жестової мови для виголошення деяких слів і фраз). Важливо, щоб педагогині вели бесіди позитивного змісту про переваги того, що люди мають багато спільного й багато відмінного між собою.

Вихователям закладів дошкільної освіти доцільно під час освітньої діяльності з дітьми

- формувати уявлення про різноманітність, багатонаціональність людського суспільства;
- навчити дітей розуміти, поважати та сприймати культуру і традиції свого та інших народів, що живуть як на території нашої країни, так і за її межами;
- знайомити з характерними елементами різних культур (мова, народна творчість, декоративно-прикладне мистецтво, народні ігри і т.п.);
- пояснити дитині, що це навіть цікаво і прекрасно пізнавати інших людей.

Говорити про те, що всі різні, потрібно як про будь-які речі. Люди бувають різними, з різним кольором шкіри, організацією нервової системи, з різними можливостями. Це про різність, а не інакшість. Коли ми говоримо про інакшість, це має такий вигляд: зі мною все ОК, а от ті – інакші, значить із ними щось не так. Саме слово «інакшість» у собі ховає, хоча прямо не говориться, певну некейність (від слова ОК). У цьому проблема. Коли ж ми говоримо про те, що ми різні, тоді обговорення багатьох тем дається легше. Ми не протиставляємо себе нікому, не говоримо, що хтось не такий, як я. Ми говоримо про те, що люди можуть бути різними – і це нормально. Це так само, як ми говоримо, що яблука можуть бути зелені, червоні, жовті.

Речі, які проговорюються, мають бути актуальними для дитини. Тобто, бути в її життєвому просторі – дитина може про це прочитати в книжці, побачити у фільмі, звернути увагу в магазині тощо. Світ треба пояснювати тою мірою, як він

відкривається для дитини. Або тоді, коли вона перебуває на порозі цих відкриттів, – щоби вона була готова.

Отже, формування у дошкільників толерантності у прийнятті різноманітності буде ефективним, якщо реалізувати такі педагогічні умови: створення толерантного простору закладу дошкільної освіти; наповнення середовища груп відповідними матеріалами за категоріями: раси, культура, вік, здатності, гендерні ролі; підготовка вихователя дошкільного закладу відповідним цілям і задачам толерантного виховання; застосування в роботі з дітьми педагогічних технологій, орієнтованих на формування комплексу знань, умінь і навичок толерантної взаємодії в процесі спілкування.

Список використаних джерел та літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція <https://mon.gov.ua>
2. Гармс Тельма. Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третя редакція (ECERS-3) / Тельма Гармс, Річард М. Кліффорд, Деббі Краєр / пер. з англ. О.Тільна. – Харків: Вид-во «Ранок», 2020. – 116 с.
3. Максимова О.О. Теоретичні засади виховання толерантності в дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку / О.О. Максимова // Підготовка фахівців у контексті становлення Нової української школи / за заг. ред. В.Є. Литньова, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. – Житомир : ФОП «Н.М. Левковець», 2018. – У 2-х ч. – Ч. I. С.117 – 124.
4. Скрипник Н.І. Сучасні підходи до формування основ толерантності у дітей дошкільного віку // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 51. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – 426 с.

Вільчанська Тетяна,
вихователь-методист,

Магера Інна
вихователь,

Федорова Інна
вихователь

Дунаєвецький ЗДО №1 «Ромашка»
Дунаєвецької міської ради

Створення анімаційних фільмів із дошкільниками - інструмент формування цілісного реалістичного образу світу дитини та зняття напруги у закритому приміщенні

Анотація: у статті висвітлено питання створення коротких анімаційних фільмів із дітьми в інтегрованій діяльності. Розкрито потенціал мультфільмів як засобу підтримки дітей у військовий час та методу підтримання позитивного психоемоційного стану дітей дошкільного віку в умовах воєнного часу.

Ключові слова : Державний стандарт, анімація, проєкт, психоемоційна напруга, мовлення, стоп-моушен анімації.

Останнім часом проблема забезпечення фізичного і психічного здоров'я дітей постає дуже гостро. У дитячому віці впевнено з'являються неврози, як наслідок стресу, діти опиняються в стані психоемоційної напруги. Причиною стресів є дефіцит

позитивних емоцій у дитини і негативна психологічна обстановка. Для здоров'я дитини дуже важливе нормальне психічне здоров'я, увага до мовленнєвого розвитку, створення емоційного комфорту, постійна підтримка позитивного психоемоційного стану, створення всіх необхідних умов для гармонійної взаємодії дитини з життєвим середовищем[1].

В дошкільній освіті не настільки важливе оволодіння знаннями та інформацією, як набуття навичок і компетентностей, уміння комунікувати з однолітками, працювати у групах і використовувати ці компетентності для отримання знань у НУШ. Основні позиції, які варто враховувати в організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти у воєнний час повинні базуватися на позиціях та вимогах Базового компоненту дошкільної освіти. В основі освітнього процесу будь-якої вікової групи — пріоритетність досвіду дитини діяльнісний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, інтегрований і соціокультурний підхід [3]. Передусім, у Державному стандарті дошкільної освіти наголошено, що побудова освітнього процесу з дітьми дошкільного віку має здійснюватися за умов пріоритетності досвіду дитини у спілкуванні з дорослими та однолітками в усіх дитячих видах діяльності, в універсальному розвивальному (ігровому) середовищі на засадах діяльнісного, компетентнісного, особистісно зорієнтованого, інтегрованого, соціокультурного підходів до організації освітнього процесу. Інтегрований підхід до організації змісту та процесу дошкільної освіти забезпечує формування цілісного реалістичного образу світу дитини. Дошкільна освіта виступає основою набуття дитиною дошкільного віку емоційного та пізнавального досвіду, елементарних достовірних знань, формування життєвої компетентності відповідно віку. Досягнення дошкільного дитинства на етапі переходу до школи та упродовж наступних етапів шкільного життя забезпечують успішність розвитку навчальних навичок та якість навчальної діяльності. [2].

У закладах дошкільної освіти у час воєнної агресії має бути створений позитивний психологічний мікроклімат. Педагогам ЗДО слід проводити роботу з дітьми щодо нейтралізації дитячої тривожності, страху, агресії та інших проявів, що негативно впливають на стан здоров'я дітей. Діти сприймають війну дещо по-іншому, ніж дорослі. Щоб полегшити життя малечі і відкинути, принаймні, на другий план пережитий стрес від перебування в укритті чи вимушеного переїзду, необхідно задіяти особливий підхід. Перебування в укриттях, вимушений переїзд, втрата звичного середовища, друзів, іграшок – ці та інші фактори можуть викликати тривогу та стрес у дітей. Діти часто дуже вразливі до переживань і емоційних напружень, які можуть призвести до стресів. Саме тому слід помічати перші симптоми психоемоційної перевтоми і якнайшвидше реагувати на них, щоб зберегти їх психічне здоров'я.

Мультфільм — модель навколишнього світу, тому діти схильні наслідувати тому, що вони бачать на екрані. Мультфільми, з нашої точки зору, можна використовувати як засіб налагодження позитивного мікроклімату, зняття напруги у дітей та навчання мови і розвитку мовлення . Анімації притаманна :

- емоційна та мовленнєва насиченість, сюжету мультфільму;
- відповідність структури текстів мультфільму можливостям дитячого сприймання й розуміння, співвіднесеність їх із дитячим досвідом і пережитими подіями;
- динамізм фільму, гострота й експресивний розвиток сюжету, захопливі для дитини події;

- яскравість, оригінальність, та індивідуальність зображення героїв — вони запам'ятовуються;

- зв'язок фільму з реальною життєвою ситуацією дитини, її відносинами з довкіллям;

- пробудження бажання наслідувати позитивного героя, зокрема його благородство й успішність.

Мультиплікація дуже близька до світу дитинства, позаяк у ній завжди є гра, політ фантазії і немає нічого неможливого. Це універсальний багатогранний спосіб розвитку дитини в сучасному візуально насиченому світі. Анімація здатна «перемкнути» увагу дитини з того, що її турбує, на те, що вона може хоча б відносно контролювати.

Випробуваний нашим колективом проєкт створення коротких анімаційних фільмів з дошкільниками «Анімація – це цікаво» у мирний час ми вирішили використати у роботі з дітьми у закритому просторі (укритті). Адже дитина може побувати в ролі сценариста, актора, художника і навіть монтажера. Вона ознайомлюється з різними видами творчої діяльності, отримує нову цікаву інформацію та відволікається від тривожних думок.

Педагог має стати і для дитини, і для її батьків провідником у світ комп'ютерних технологій, допомогти дорослим сформувати основи інформаційної культури дошкільника. З огляду на це, педагоги нашого дошкільного закладу поставили за мету ознайомити дітей та їхніх батьків з різними формами роботи з гаджетами. А саме, одним з напрямів такої роботи є створення мультфільмів.

Перегляд мультфільмів - улюблена розвага для дітей. А якщо створити мультфільм самому, то розвага перетвориться на корисну справу. У нашому дитячому садку ми розробили проєкт «Анімація – це цікаво» для дітей 5-7 років. Насамперед, підготували програму проєкту, яка розрахована на два тижні. Етапи роботи над проєктом «Анімація – це цікаво»: розвиток уяви та творчого мислення, формування вміння висловлювати свої думки й почуття; знайомство з основними елементами кіно; поетапна спільна робота з дітьми по створенню власного мультфільму; прем'єра мультфільму.

На першому етапі основну увагу приділяємо розвитку уяви та творчого мислення, формуємо вміння висловлювати свої думки й почуття. Також ознайомлюємо дітей з елементами живопису, графіки, скульптури, літературної та музичної творчості, акторської майстерності тощо. На другому етапі ознайомлюємо з основними елементами кіно: кадр, план, ракурс, композиція кадру та рух у кадрі, кадрування. Зміст роботи охоплює такі теми:

- «Чарівники мультиплікації» — ознайомлення з професіями сценарист, режисер-мультиплікатор, художник-мультиплікатор, звукорежисер, оператор тощо;

- «Таємниці мультиплікації» - формування уявлень про технологію створення мультфільму;

- «Подорож країною Мульти-Пульти» - ознайомлення з видами мультфільмів.

Щоб розповісти дітям про історію мультиплікації та тематику мультфільмів, ми проводимо заняття: «Як знімають мальований мультфільм», «Які бувають мультфільми», «Подорож у минуле» тощо. Перегляд діафільмів та бесіди за їх

змістом дають змогу сформуванню в дітей поняття про картинку як кадр мультфільму. Аби створити мультфільм, насамперед потрібно скласти сценарій і виготовити персонажів. Сценарії придумують сценаристи, а персонажів озвучують актори. У кожного віку є своя мова. Мова маленьких дітей дуже проста – це мова історій. Тож можна малювати щось, розповідаючи історії. Зрозуміти, де саме розвиваються події, глядач може, придивившись до предметів навколишньої обстановки — декорацій. Фахівців, що створюють декорації, називають декораторами. Вони можуть виготовити дерева, будинки, різні предмети побуту тощо. Якщо потрібно яскраво розмалювати інтер'єр будинку — на допомогу прийде художник.

Ролі цих фахівців під час створення мультфільму в дошкільному закладі, зазвичай, беруть на себе діти. Однак, обов'язково має бути головна людина, яка керує усім процесом, яку слухають усі — і сценарист, і актори, і декоратори, і художники. Це - режисер. Він наставляє усіх учасників процесу, допомагає їм правильно виконати свої завдання. Цю роль покладаємо на дорослого — педагога або навіть когось із батьків. Адже дітям п'яти-шести років доволі складно самостійно узгоджувати свої дії й керувати таким громіздким процесом, як створення мультфільму.

Процес створення мультфільму можна поділити на кроки. Розглянемо їх детальніше. На першому етапі спільно обираємо тему та шукаємо матеріали для мультфільму. Потім ознайомлюємо дітей із техніками мультиплікації:

- перекладання — вирізаємо персонажів із паперу та рухаємо на площині; пластилінова анімація — ліпимо плоских або об'ємних персонажів із пластиліну;
- предметна анімація — використовуємо кубики, конструктори, машинки, іграшкових звірів і людей;
- сипуча анімація — створюємо образи з піску, круп, намистин, кави тощо;
- піксіляція — діти «їздять» на стільці-автомобілі, проходять крізь стіни, літають тощо[4]

Відтак обираємо техніку, яка всім до вподоби, та розробляємо алгоритм роботи над мультфільмом. Найпростіший спосіб, який ми спробували — вибрати невелику за обсягом казку, вірш або байку. Спочатку опрацьовуємо її з дітьми — розглядаємо ілюстрації, обговорюємо персонажів твору, визначаємо основну думку тощо. Під час роботи в цьому напрямку важливо спонукати дитину висловлювати свої почуття, що виникли коли розглядали художній твір. Цей напрямок забезпечує розвиток і збагачення емоційного світу дитини [5]. Потім ми обрали складніший варіант - написати власний сценарій. Дітлахи із задоволенням допомагають вигадати новий сюжет Це найцікавіший момент створення мультфільму. В основу сюжету можна покласти невеличку сценку, або вирішення проблемної ситуації тривалістю кілька хвилин. Головне, щоб мультфільм ніс у собі завершену ідею, думку.

Визначившись із сюжетом, переходимо до створення персонажів. Вони можуть бути як плоскими — техніка, близька до перекладання, так і об'ємними — техніка, близька до лялькової анімації. Якщо використовуємо Lego це зробити доволі просто. Виготовляємо декорації та фон на майданчику для зйомки: великий аркуш паперу певного кольору. Якщо показуватимете в ролик кілька локацій, то відповідно потрібно взяти і кілька аркушів різних кольорів. В декораціях можна використовувати і деталі конструктора. Головне подбати, щоб вони були мобільні та легко переносилися в потрібне місце (приміщення укриття при потребі).

Щоб кадри вдалися яскравими, світлими, чіткими, важливу роль на знімальному майданчику відіграє освітлення. Ми віддаємо перевагу штучному освітленню, адже воно стабільне. Для «зйомки» своїх мультфільмів ми застосовуємо техніку стоп-моушен анімації (від *англ.* stop-motion — стоп-кадр), тобто створюємо покадрову анімацію. Її сутність в тому, що послідовність статичних кадрів, кожен з

яких трохи відрізняється від попереднього, створює враження руху. Які технічні засоби потрібні для стоп-моушен анімації? Передусім, це фотоапарат та програми для відеомонтажу. Створюючи мультфільм в умовах непрофесійної студії, замість цифрового фотоапарата можна скористатися смартфоном з якісною камерою. Програм створення мультфільмів існує чимало, обираєте на свій смак. Також знадобиться мікрофон і програма для оброблення звуку. Якщо немає мікрофона, для запису звуку можна застосувати диктофон, який є в кожному сучасному телефоні. Комп'ютер або ноутбук використовуємо безпосередньо для оброблення матеріалів і монтажу мультфільму.

Роль оператора зазвичай виконує хтось із дітей. Оператор займає місце біля фотоапарата, закріпленого на штативі. Інші діти — актори — забезпечують дії в кадрі: рухають персонажів і декорації відповідно до задуманого сюжету. Що більша деталізація руху персонажа, то природніші й плавніші його рухи. Під час зйомки стежимо, щоб статичні предмети, що створюють фон, не рухалися. Аби отримати мультфільм тривалістю дві-три хвилини, слід зробити не менш як 200-300 кадрів. Насамперед, робимо кілька кадрів порожнього тла. Потім мають з'явитися персонажі. Наприкінці вирішуємо разом із дітьми, як виглядатимуть у кадрі титри та назва мультфільму. Коли відзняли все, що запланували, починаємо «збирати» мультфільм із фотографій.

Зазвичай монтаж мультфільму виконує педагог. Спочатку завантажуюмо відзняті фотографії на комп'ютер, переглядаємо їх, видаляємо зайві кадри. Підганяємо розмір фото до єдиного формату. Нумеруємо їх відповідно до сценарію та імпортуємо у монтажну програму. Встановлюємо необхідну швидкість «програвання» — найприйнятніше чотири кадри за секунду.

Якщо створюємо звуковий мультфільм, то за допомогою мікрофона або диктофона діти озвучують ролі. Вони по черзі записують голосовий супровід, промовляючи свої репліки на відповідному кадрі. Для запису текст ділимо на короткі відрізки. Головне подбати щоб у «студії» під час запису має бути абсолютна тиша — жодних сторонніх звуків. За потреби можна створювати звукові ефекти на кшталт скрипу дверей, шуму прибою тощо.

У час воєнної агресії на організм дитини впливають так звані зовнішні, або стресові фактори. Перебування у закритому приміщенні при повітряній тривозі – це ситуація, що викликають у дітей негативні емоції, та можуть спровокувати поганий психоемоційний настрій у дітей. Тому, при необхідності, етапи роботи над створенням фільму ми переносили в укриття. Це дало змогу зробити освітній процес неперервним та дало змогу пом'якшити емоційний дискомфорт у дітей, підвищити їх самостійність та активність, усунути вторинні особистісні реакції такі, як агресивність, підвищена збудливість, тривожна недовірливість.

Останній етап - прем'єра. Спочатку ми з дітьми самі переглядаємо мультфільм, аналізуємо свою роботу та виготовляємо афішу. Відтак, презентуємо свою роботу глядачам. Яскраві враження гарантовані як глядачам, так і мультиплікаторам. Результат нашої роботи ми представили у батьківських вайбер-групах та фейсбук-сторінці закладу та звичайно малюкам інших груп. Наші глядачі, передусім батьки, були приємно вражені, що їхні діти зуміли самостійно створити мультфільм.

Отже, створити просту анімацію під силу навіть дошкільникам. Головне організувати відповідний супровід і не обмежувати дитячу фантазію. І тоді спогади про цікаве життя в дитячому садку можна буде переглядати хоч кожного дня.

Освітню діяльність із створення анімаційних фільмів можна проводити як в індивідуальній, так і в груповій формі, як в груповій кімнаті, так і приміщенні укриття. Потенціал самостійно створеного мультфільму в вихованні поведінкової основи моральної поведінки полягає в можливості зіставлення і перенесення моральних

ситуацій мультфільму у власну життєдіяльність. За допомогою відтворення дій, вчинків, реплік персонажів у грі, в спілкуванні, у спільній діяльності дошкільник пізнає самого себе, відбувається присвоєння норм і еталонів через механізм ідентифікації та інтеріоризації. У роботі з дітьми метод створення мультфільму, діє досить швидко, є ефективними та не чинить суттєвого втручання у розвиток особистості дитини. Проведені в ігровій формі етапи створення анімації дозволяють швидко впливати на емоційну сферу дитини, при цьому не зачіпаючи її глибинно.

Список використаних джерел та літератури

1. Артанова Н. Емоційне напруження. Причини і способи зняття емоційної напруги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inmoment.com.ua/beauty/health/emotional-stress.html>. – Назва з екрана.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція (згідно Наказу МОН України від 12.01.2021 №33)
3. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження/ Упорд.: О.Г.Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, Л.В. Куземко. – Харків: Вид-во «Ранок», 2021. – 240с.
4. Людмила Зімнухова . Як зробити мультфільм власноруч. // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2019. - №12. –с.11
5. Наталія Гавриш . Від предмета до сюжету: складаємо розповідь разом. // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2019. - №12.

Вознюк Лілія,
директор
Сітарук Тетяна,
вихователь, ЗДО № 3 «Ластівка»
м. Шепетівка

Творча кінезіологія – «фітнес» для розумового розвитку дошкільника

Анотація. У статті акцентується увага на постійно зростаючу зацікавленість до однієї з найбільш швидко розвиваючих і найбільш цікавих здоров'язберігаючих технологій сучасного природного оздоровлення дошкільників – технології «кінезіологія». Робляться висновки про можливість і необхідність інтеграції кінезіологічних вправ в роботу з дошкільниками, розробку комплексів вправ та кінезіологічних карток, практичних семінарів та тренінгів для педагогів. Підвищення власної професійної компетентності щодо використання нетрадиційних форм розвитку дрібної моторики в роботі з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: кінезіологія, кінезіологічні вправи, міжпівкульна взаємодія, здоров'язберігаюча технологія.

«Розум дитини знаходиться на кінчиках її пальців»

В.О. Сухомлинський

Оновлення Державного стандарту дошкільної освіти вимагає оновлення науково-методичних комплектів і методів виховання і навчання для отримання основного результату дошкільної освіти - компетентності дитини.

Увага акцентується на розвитку особистості дитини та формованні компетентностей, що вказують на можливість активно проявляти особистісні

надбання в різних самостійних та організованих за підтримки дорослого видах діяльності.

До цього повинні бути готові всі суб'єкти освітнього процесу: педагоги, вихованці, батьки. Завдання педагога полягає в максимальному створенні умов для виявлення, підтримки, виховання та розвитку індивідуальних особистісних задатків дітей, а також у створенні мікросередовища, що сприяє формуванню і максимально повної реалізації креативних здібностей дитини [1].

Саме в дошкільному віці необхідно розвивати пам'ять, сприйняття, мислення, увагу. Часто батьки і педагоги замінюють психологічний розвиток дитини інформаційним, вивчаючи математику, мови і т.д. Передчасне навчання дитини неприпустимо, так як в результаті може бути сформована мінімальна мозкова дисфункція (одна ділянка мозку розвивається швидше за рахунок іншого). Це призводить в подальшому до неуспішності в навчанні, поганій пам'яті, розсіяній увазі, проблемам в емоційній сфері.

Тому завданням сучасного педагога є створення умов, які розкривають резерви дитячого організму, сприяють зростанню, розвитку, збереженню фізичного та психічного здоров'я дитини.

Отже, щоб бути майстром своєї справи у повній мірі, впровадила в своїй практичній діяльності відносно нову технологію, відому у наукових колах під назвою «Кінезіологія». Суть цієї методики полягає у розробці та впровадженні певних прийомів гімнастики мозку для покращення здатності дитини до отримування та осмислення навчальної інформації [3].

Що слід очікувати в процесі застосування кінезіології? Насамперед це покращення:

- короткотривалої та довготривалої пам'яті;
- концентрація уваги;
- рухової координації;
- графомоторної функції (каліграфії, кривого письма);
- процесу писання, читання;
- розуміння зі слуху, писання зі слуху, здатність діяти за інструкціями, за зразком;
- математичних здібностей.

Аналіз досліджень

Слово «кінезіологія» в перекладі з грецької «кінезіс» - рух і «логос» - слово, мовлення, наука. В медицині так називають вивчення м'язів та рух тіла. Отже, в перекладі з грецької «кінезіологія» - це наука про розвиток головного мозку через рух. При всій сучасності звучання цього терміну ця наука про рух має дуже давню історію.

Засновником наукової кінезіології в Стародавній Греції вважався Асклепід, який жив понад 2000 років тому. Елементи кінезіології містила давньоіндійська йога, Конфуцій та Гіппократ також користувалися кінезіотерапією.

Секрет краси і молодості Клеопатри полягав у тому, що вона протягом усього життя використовувала кінезіологічні вправи, за рахунок яких підтримувала свій мозок в активному стані.

Фундаментальні роботи В.М. Бехтерева, А.Р. Лурія, Б.Н. Анохіна, І.М. Сеченова довели вплив маніпуляції рук на функції вищої нервової діяльності та розвиток мовлення.

В.О. Сухомлинський вважав, що розвиток інтелекту безпосередньо залежить від сформованості півкуль головного мозку та їхньої взаємодії. Зважаючи на це, дуже важливо застосовувати на практиці цю інноваційну технологію, що зробить доступним тренування «мозку» у дітей дошкільного, шкільного віку та дітей з особливими освітніми потребами.

Цікаво відзначити, що людина може мислити, сидячи нерухомо. Однак для закріплення думки необхідний рух. Саме тому багатьом людям легше мислити при повторюваних фізичних діях, наприклад ходьбі, погойдуванні ногою, постукуванні олівцем по столі.

Засновником освітньої кінезіології є американський психолог Пол Деннісон, який в 1970 році розробив програму «Гімнастика мозку» [3].

Мета статті - обґрунтувати актуальність впровадження кінезіології в ЗДО і сім'ї та необхідність застосовувати педагогічний досвід, отримані знання на практиці.

Виклад основного матеріалу.

За допомогою фізичних вправ, об'єднання рухів та думки активізуються механізми роботи мозку - основне направлення даної методики.

Освітня кінезіологія - це наука про розвиток розумових здібностей і фізичного здоров'я через певні рухові вправи. Дані вправи дозволяють виявити приховані здібності дитини і розширити межі можливостей його мозку.

Кінезіологічні вправи - це комплекс рухів, які дозволяють активізувати міжпівкульні впливи. Завдяки «гімнастиці мозку» організм координує роботу правої та лівої півкуль, розвиває взаємодію тіла й інтелекту.

Півкулі мозку людини відповідають за певні функції:

- права півкуля головного мозку - гуманітарна, образна, творча - відповідає за тіло, координацію рухів, просторове і кінестетичне сприйняття;
- ліва півкуля головного мозку - математична, знакова, мовленнєва, логічна, аналітична - відповідає за сприйняття слухової інформації, постановку мети і побудову програм.

Для того, щоб творчо осмислити будь-яку проблему, необхідні обидві півкулі та взаємодія й синхронізація між ними. Кожна з них є не дзеркальним відображенням іншої, а необхідним доповненням.

Основна мета кінезіології - розвиток міжпівкульної взаємодії та синхронізація роботи півкуль головного мозку, що сприяє активізації розумової діяльності.

Завдання кінезіології:

- розвиток міжпівкульної взаємодії;
- синхронізація роботи півкуль;
- розвиток дрібної моторики;
- розвиток здібностей;
- розвиток пам'яті, уваги, мислення;
- розвиток мовлення.

Розповім свою власну історію про знайомство з кінезіологією. Вперше почула про кінезіологічні вправи на одному з освітніх форумів, коли обговорювали проблему розвитку мовлення та фонематичного слуху у дітей дошкільного віку [3].

Зацікавило дане питання, почала самостійно збирати інформацію, дізналася, що **кінезіологія є здоров'язберігаючою технологією**. Ця методика спрямована на розвиток фізичних та психофізіологічних якостей, на збереження здоров'я. Її вправи розвивають тіло, підвищують стресостійкість організму, синхронізують роботу півкуль, покращують зорову та моторну координацію, формують просторове орієнтування, стимулюють інтелектуальний розвиток, розвивають приховані здібності дитини.

Працюючи вихователем середньої дошкільної групи, визначила для себе важливу педагогічну мету - застосувати у своїй практичній діяльності з дітьми **методику кінезіологію та кінезіологічні вправи**. А найбільш цінним в даній роботі були посилені бажання дітей пізнавати щось нове, експериментувати, досліджувати, працювати самостійно.

Тому, як сучасний педагог, поставила перед собою завдання:

1. Опрацювання наукової та методичної літератури.
2. Створення розвивального мовленнєвого середовища відповідно до віку дітей та їх індивідуальних особливостей.
3. Розвиток пам'яті, уваги, уяви, мислення у дітей, які мають недостатній рівень інтелектуальної готовності.
4. Розвиток мовлення дітей 5-6 років.
5. Зняття емоційного напруження у дітей та дорослих.
6. Створення власної сучасної мультимедійної теки кінезіологічних вправ.
7. Проведення просвітницької роботи серед педагогів та батьків.
8. Аналіз результатів роботи.

Опрацювавши відповідну літературу дізналася, що кінезіологія теж має свою методику впровадження та використання.

З досвіду скажу, що усі вправи - швидкі, приємні для виконання та сповнюють дошкільників енергією. Вони не потребують багато часу, тож їх можна застосовувати як під час заняття так і окремими ігровими завданнями. Динамічними паузами, під час організаційних моментів, проведення ранкової гімнастики, гімнастики пробудження, релаксаційних хвилинок тощо [4].

Також має бути розроблений відповідний комплекс вправ до розвитку дітей групи з урахуванням індивідуальних властивостей вихованців, колективної взаємодії та сприйняття особистості вихователя групи [12].

По-перше, доцільно ознайомити дітей із комплексом вправ буде на музичних та фізкультурних заняттях. Для цього вивільніть невелику частину заняття (наприклад, вступну або заключну - це важливо), аби пояснити дітям прості та доступні елементи вправ. Назва і призначення вправ мають бути зрозумілими дітям, тому розкажіть не лише про користь вправ, а також про те, чому вони так називаються. Розучування вправ відбувається з дітьми двічі на тиждень.

Алгоритм проведення кінезіологічних вправ:

1. Вправи проводяться щоденно у доброзичливій атмосфері, стоячи або сидячи за столом.
2. Перед початком заняття дати дитині випити води.
3. Час проведення - 3-5 хв., у цілому це може становити до 25-30 хв. на день.
4. Діти мають точно виконувати рухи і вправи.
5. Починати вправи слід від простого до складного.
6. Вправа виконується спочатку правою, потім лівою, потім двома руками разом (якщо дитина з особливими освітніми потребами невпевнено виконує рухи, вихователь допомагає їй).
7. Дитина виконує вправи разом з дорослим, а потім самостійно по пам'яті.
8. Займатися необхідно щодня. Тривалість занять по одному комплексу вправ - 45-60 днів.

Кожна вправа відбувається у формі гри й розрахована на те, щоб викликати інтерес у дошкільників. До частини вправ дібрані вірші, які допомагають налаштувати дітей на виконання рухів, зробити заняття гімнастикою цікавими й невимушеними.

Не використовуйте щомісяця всі вправи, запропонуйте їм комплекс вправ на 10-15 хвилин, своєчасно «переключаючи» дошкільників з одного завдання на інше й чергуючи рухливі та малорухливі вправи.

Для поступового ускладнення вправ можна:

- прискорити темп виконання;
- виконувати вправи з легко прикушеним язиком і заплющеними очима;
- додавати до рухів рук рухи очей і мовленнєвий супровід;
- долучати дихальні вправи і метод візуалізації (картки-схеми).

Завдяки кінезіологічним вправам пальців рук відбувається компенсація лівої півкулі і активізація міжпівкульної взаємодії, що сприяє дитячій стресостійкості до навчання та розвитку в цілому.

Щоб інтерес до занять зберігався якнайдовше, шукайте щоразу для дітей нові формулювання-заохочення на кшталт:

- «Молодець!»
- «У тебе чудово виходить!»
- «Потіш нас майстерним виконанням.»
- «Сьогодні у тебе вийшло ліпше, ніж учора.»
- «Я бачу, що ти старався, і це - найголовніше» тощо.

Найліпших результатів можна досягти лише за умови, якщо розучування та виконання з дітьми вправ відбувається у співпраці, насамперед вихователів та музичного керівника. Таку співпрацю необхідно налагодити ще на початок навчального року на етапі перспективного планування занять. Мовленнєвий матеріал варто добирати таким чином, щоб він був доступним у лексичному відношенні, включати малі форми українського народного фольклору й вірші сучасних дитячих поетів. Значну роль у роботі з усвідомлення ритмічного ладу мови приділяю іграм, створеним на основі віршованих текстів. Ці ігри вчать дітей координувати рухи зі словами, що сприяє, у першу чергу, мовленнєвому розвитку дітей [5].

Під час планування необхідно не лише згрупувати вправи за рівнем складності та адаптувати їх до вікових можливостей дошкільників, а й урахувати кількість повторів упродовж року.

Під час виконання вправ використовуйте музичний супровід. Якщо в період розучування вправ це не обов'язково, то у фазі автоматизації рухів музичний супровід дає чудовий результат. Музика задає певний ритм і темп виконання вправ та стає основою розвитку внутрішньої організованості, зосередженості, емоційної чутливості дітей.

Окрім того, музика сама собою здатна знімати стрес і викликати в дітей відчуття задоволення. Тож необхідно мати достатню кількість музичних творів класиків та сучасних композиторів, аби поступово змінювати музичне «забарвлення» відомих вправ, впливати на темп виконання їх дітьми тощо.

Якщо на занятті музичний інструмент відсутній, ігри можна проводити під бубон, дзвіночок чи мовний сигнал. Усі ігри мають бути колективні, що сприяє гармонійному розвитку в дитини психічних процесів, виправленню особистих рис характеру, які вже сформувалися під впливом власного мовленнєвого дефіциту, а саме - нерішучості, сором'язливості.

На заняттях найчастіше використовую вправи на розвиток загальної моторики, дрібної моторики, артикуляційної гімнастики, розвитку слухового, тактильного та наочного сприйняття, дихання, пізнавальної активності, які спонукають дітей використовувати власне мовлення.

Намагаюсь під час занять не використовувати складного матеріалу. Як показує практика, прості засоби та побутові речі можуть зацікавлювати малят не менш, ніж спеціальний розвивальний матеріал. Широко використовую лічильні палички, прищіпки, листи паперу, стакани, пумпони, будь які предметні картки тощо. Вихователям та іншим дорослим такі вправи доцільно виконувати перед початком будь - якої роботи, яка потребує особливої уваги, концентрації, продуктивності.

Деякі дослідження виявили, що мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку безпосередньо залежить від вербального інтелекту їх батьків. Тому необхідно надавати відповідну психологічну та інформаційну допомогу батькам дітей, що зазнають труднощів у мовленнєвому та загальному психофізичному розвитку. У зв'язку з обставинами, які склались на сьогоднішній момент в нашій країні, партнерську допомогу батькам неспроможна надати в очному режимі в повній мірі,

але намагаюся її повністю реалізувати в дистанційному режимі в інтернет-просторі (Google classroom, батьківська група Viber, індивідуальні бесіди, блог вихователя, сайт ЗДО).

Оскільки в закладі дошкільної освіти другою по важливості людиною для виховання та розвитку малечі стає вихователь - не можна зневажати просвітницькою роботою серед вихователів з питань загального та окремо мовленнєвого розвитку дітей та впровадження сучасних інтерактивних технологій у практичній діяльності.

З цією метою провела з педагогами закладу семінар-практикум на тему: «Кінезіологія - наука про розвиток розумових здібностей і фізичного здоров'я дітей через певні рухові вправи», а також поділилась власним досвідом з даної теми та напрацьованими дидактичними матеріалами.

Пропоную розроблений комплекс кінезіологічних вправ, що сприяють розвитку дрібної моторики, які використовую у своїй роботі з дітьми. Вони позитивно впливають на функції вищої нервової діяльності, розвиток мови, мислення, пам'яті, уваги, сприйняття; покращують розумову діяльність, сприяють самоконтролю, довірливості діяльності.

Комплекс №1

1. Постукайте по столі розслабленою кистю правої, а потім лівої руки.
2. Поверніть праву руку на ребро, зігніть пальці в кулак, випряміть, покладіть руку на долоню. Зробіть те ж саме лівою рукою.
3. «Дзвінок». Спираючись на стіл долонями, зігніть руки в ліктях наполовину. По черзі повторіть жест «стрясаємо воду з пальців».
4. «Будиночок». З'єднайте кінцеві фаланги випрямлених пальців рук. Пальцями правої руки з силою натисніть на пальці лівої, потім навпаки. Відпрацюйте ці рухи для кожної пари пальців окремо.
5. Постукайте кожним пальцем правої руки по столу під рахунок «1, 1-2, 1-2-3 і т. д.». Зафіксуйте передпліччя правої руки на столі. Вказівним і середнім пальцями візьміть олівець зі столу, підніміть й опустіть його. Зробіть те ж лівою рукою.
6. Розкачайте на дошці невеличкий шматочок пластиліну по черзі пальцями правої руки, потім лівої.
7. Покрутіть олівцем спочатку між пальцями правої руки, потім лівої (між великим і вказівним; великим і середнім; середнім і безіменним; безіменним і мізинцем; потім у зворотню порядку).
8. Зафіксуйте передпліччя на столі. Беріть пальцями правої руки сірники з коробочки на столі та складайте поруч, не рухаючи руку з місця. Потім покладіть їх назад в коробку. Зробіть те ж лівою рукою.

Комплекс № 2

1. Сядьте на підлогу «по-турецьки», покладіть руки на діафрагму. Піднімаючи руки вгору, зробіть вдих, опускаючи руки - видих.
2. «Сніговик». Стоячи уявіть, що ви – щойно зліплений сніговик. Тіло повинно бути напружене, як замерзлий сніг. Прийшла весна, пригріло сонце, і сніговик почав танути. Спочатку тоне і обвалюється голова, потім опускаються плечі, руки розслабляються і т. д. В кінці вправи м'яко впадуть на підлогу і лежать, як калюжка води.
3. Сидячи, зігніть руки в ліктях, стискайте і розтискайте кисті рук, поступово прискорюючи темп. Виконуйте, допоки кисті не стомляться. Потім розслабте руки і струсіть.
4. Вільні рухи очей із сторони у сторону, обертання.
5. «Міміка». Виконуйте різні мімічні рухи: надувайте щоки, висувайте язика, складайте губи в трубочку, широко відкривайте рота.

6. Поглажування: прикладіть долоні до чола, під час видиху проведіть ними з легким натиском вниз до підборіддя. Під час вдиху проведіть руками з чола через тім'я на потилицю, з потилиці на шию.

7. Витягніть руки перед собою, зігніть кисті вгору і вниз. Потім почніть обертати обома кистями за і проти годинникової стрілки (спочатку в один бік, потім – у різні), зведіть та розведіть пальці обох рук. Спробуйте з рухами рук одночасно широко відкривати і закривати рота.

8. Зробіть повільні нахили голови до плечей і рухи вперед-назад. Потім виконайте кругові рухи головою в одну сторону, потім в іншу.

9. Зробіть кругові рухи плечима вперед-назад і знизування ними.

10. Візьміть в руки м'яч або іграшку. По команді ведучого підніміть його вгору, вправо, вліво, вниз.

Кінезіологія - дуже цікава і ефективна методика роботи з дошкільниками, вправи кінезіології універсальні. Вони допомагають і дорослим, і дітям дуже прості у виконанні та не вимагають спеціальної фізичної підготовки. Регулярне виконання цих вправ позбавляє дітей втоми, підвищує концентрацію уваги, сприяє підвищенню фізичної та розумової активності, розвиває мовлення та міжпівкульну взаємодію. А розвиток інтелекту безпосередньо залежить від сформованості півкуль головного мозку та їхньої взаємодії. Зважаючи на це, дуже важливо застосовувати на практиці методи і прийоми кінезіології, що дають змогу «тренувати» мозок у дітей дошкільного віку.

Це лише частина вправ, яку пропонує кінезіологія. Як бачите, нічого складного, навпаки, все дуже просто і навіть весело. І головне, допомагає активізувати процес розвитку мовлення та навчання!

Зважаючи на те, що застосовувати кінезіологічні вправи почала минулого року, тому очікую результати щодо покращення показників розвитку зв'язного мовлення, уваги, пам'яті, словникового запасу, особливо у тих дітей, які мали низький рівень мовленнєвого розвитку та інтелектуальної готовності.

Щодо власного розвитку в напрямі обраної теми, планую відстежувати результативність даної технології, продовжувати систематизовувати практичний досвід та розробляти власні авторські матеріали.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) Т. Піроженко, Н. Гавриш, 2021.с.38
2. Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н.В. Гавриш, Т.В. Панасюк, Т.О. Піроженко, О.С. Рогозянський, О.Ю. Хартман, А.С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т.О. Піроженко. – К.: Українська академія дитинства, 2017.- 80 с.
3. Деннісон П.Е., Деннісон Г.Е. Програма «Гімнастика розуму» / пер. С.М. Мастугової. - М., 1997.
4. Журавель В. Креативність розвиває рухова діяльність / В.Журавель // Дошкільне виховання. – 2012. – №2. – С. 13-16.
5. Леонова Е., Гетенькіна Е. Допоможемо собі! Пальчикова гімнастика. // Дошкільне виховання №3, 2004.
6. Руднова М. А. Здоров'я сучасних дошкільнят.
7. Светлова І. Розвиваємо дрібну моторику і координація рухів рук. М., 2003.
8. Сиротюк А.Л. Вправи для психомоторного розвитку дошкільників: Практичний посібник. - М.: АРКТИ, 2014. - 60 с.
9. Сиротюк А.Л. Корекція розвитку інтелекту дошкільнят. - М: ТЦ Сфера, 2001. - 48 с.

10. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://osnova.ua/news/1353> – Кінезіологія як засіб розвитку мовлення та інтелектуальних здібностей.

Войтович Галина,
старший викладач кафедри педагогіки
та психології Хмельницького ОІППО

Психологічні засади інноваційних форм взаємодії з батьками в контексті реформування освіти

Анотація. В статті розглядаються інноваційні форми роботи з батьками. Акцент робиться на інтерактивних формах роботи, які забезпечують розвиток батьківських компетентностей, умінь і навичок спільного вирішення проблем розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку.

Ключові слова: педагогіка співробітництва, інтерактивність, інновації в роботі з батьками, форми взаємодії, принципи взаємодії, батьківський тренінг.

Кожна дитина неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія освіти – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між педагогами, дітьми і батьками.

Сім'я – це перша школа людських взаємин, в якій діти засвоюють систему моральних цінностей, норми поведінки, культурні традиції. Від умов життя в сім'ї у дитини виховується довірливе ставлення до світу або ж постійне очікування негараздів від усього, що її оточує. Почуття, сформовані в дитинстві, супроводжують людину протягом усього життя, надаючи їй стосункам з іншими особливого стилю і емоційного забарвлення: спрямованість на спілкування або його уникнення, прагнення до взаємодії, взаємоповаги або конфліктність, довіра або замкненість, доброта або агресивність.

Якщо ж брати до уваги когнітивний розвиток дитини, то найбільше зрушень відбувається у період дошкільного дитинства. Це підтверджується кількістю якісних стрибків у розвитку (криза новонародженості, криза першого року життя, криза трьох років, криза шести-семи років), що в жодному іншому періоді не спостерігається /Л.С. Виготський/. Насиченість емоціями, їх стабілізація, прояви – це характеристика дошкільця /О. В. Захаров/. Окрім цього, слід пам'ятати про насиченість дошкільного віку періодами сензитивності (найбільш чуттєвих періодів до розвитку): 0 -1 рік – сензитивний період до розвитку емоцій, 1,3 – 1,6 – розвиток пасивної мови та словника, 1 – 3 роки – розвиток сенсорних еталонів, 3 – 6 років – розвиток зв'язного мовлення та чуттєвості до іноземної мови, 5 – 6 років – розвиток музичних і математичних здібностей.

Сучасні дослідження показують, що зростає кількість проблем у сім'ях, які віддзеркалюються в дітях. Серед проблем сучасної сім'ї: зміна структури сім'ї (на жаль, поширеним явищем є неповна сім'я); зменшення часу, який батьки приділяють спілкуванню з дітьми; інертність та байдужість батьків до справи виховання дітей; емоційно-вразливим, енергетично збідненим або занадто активним ставленням до теперішньої ситуації в державі.

Саме тому ми підвищуємо увагу до пошуку нових форм та нового змісту в роботі з батьками. Велика увага приділяється педагогіці партнерства – педагогіці, що ґрунтується на партнерстві між дитиною, педагогами і батьками. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця усіх учасників освітнього процесу.

Основні завдання в роботі з батьками:

- > залучення батьків до педагогічної діяльності, зацікавлення їх освітньо-виховною діяльністю, як необхідністю розвитку власної дитини;
- > надання допомоги у взаєминах з дитиною, розвиток навички спілкування;
- > поповнення знань батьків загальнодоступними науковими відомостями;
- > розуміння важливості ролі матері й батька (об'єднання їхніх зусиль) у вихованні дитини, створення в сім'ї життєвого простору розвитку дитини;
- > ознайомлення з ефективними методами і прийомами розвитку, навчання і виховання дітей;
- > роз'яснення необхідності формування компетентної особистості та ролі дошкільного періоду в формуванні;
- > розвиток впевненості у власних силах, вміння враховувати свої здібності, довіряти життєвому досвіду, своїм відчуттям і враженням;
- > розвиток навичок самоволодіння, самоконтролю.

Є три шляхи успішної співпраці:

- > Постійне, чітке, двостороннє спілкування.
- > Різні способи залучення батьків до освітнього процесу.
- > Батьківські тренінги з розвитку компетентностей.

Основним інструментом в роботі педагога з батьками є **спілкування**, яке здійснюється через різні форми.

Формальне й неформальне спілкування.

Формальне спілкування відбувається у визначений та зручний для педагога і батьків час. Слід зауважити, що для цього необхідно передбачити та організувати батьківську кімнату у кожному освітньому закладі. Багато освітніх закладів, які цінують і підтримують спілкування між батьками і педагогами, знаходять можливості для організації окремого спеціального місця для проведення зустрічей батьками – **батьківської кімнати**, в якій розміщуються м'які крісла для дорослих та дитини (в спілкуванні може брати участь і дитина), столик, чашки, чайник.

Спілкування педагога з батьками має відбуватись за принципом «ефекту краю». Це означає, що початок та кінець розмови з батьками має носити виключно позитивний характер щодо характеристик дитини. Маємо розуміти, що у кожній дитині є щось позитивне. Саме це хочуть чути батьки про свою дитину. В середині розмови піднімаємо питання проблем, що виникли у дитини. Щоправда, не просто окреслюємо їх, а разом з батьками складаємо алгоритм їх розв'язання і записуємо на аркуші паперу. Далі кожен (батьки, діти, педагог) бере на себе відповідальність виконання даного алгоритму. Важливо переконати батьків у тому, що в житті непоправна лише одна проблема (смерть), а усі інші можна поправити. Для цього необхідно дві обов'язкові умови – хотіти поправити ситуацію і щось робити, щоб досягти успіху. Під лежачий камінь вода не тече!

Спілкуючись з батьками, слід звернути увагу на такі психологічні аспекти:

1. Слухайте уважно. Дайте це зрозуміти, зосередивши увагу на людині й дивлячись на неї. Будьте уважними, намагайтесь не відволікатися, у тому числі й на власні думки.

2. Давайте короткі стимулюючі відповіді (кивання, відповіді на кшталт: «О, це так?», «А потім?»), переконайтеся, що ваш співрозмовник бачить, що ви слухаєте його уважно й готові продовжити розмову з ним. Не переривайте співрозмовника – дайте йому можливість закінчити речення.

3. Ставте відкриті запитання, які дадуть співрозмовнику змогу глибше зрозуміти суть проблеми. Наприклад: «Що ви маєте на увазі?», «Не могли б ви навести приклад?», «Чи не хочете ви про це розповісти більше?».

4. Проявляйте співчуття не лише словами, а й поведінкою.

5. Намагайтеся зрозуміти почуття і думки співрозмовника. Звертайте увагу на міміку, яка супроводжує розмову, наприклад, вираз обличчя. Звертайте увагу на манеру розмовляти – інтонацію, силу голосу тощо.

6. Слухайте не лише слова, а й почуття, які ховаються за ними.

7. Наприкінці розмови підсумуйте своїми словами те, що інші хотіли донести до вас. Це забезпечить для батьків те, що ви їх зрозуміли і готові спільно вирішувати проблеми.

Неформальне спілкування відбувається здебільшого у випадках, коли педагог зайнятий іншими справами. Слід пам'ятати, що важливим у спілкуванні є активне слухання та відповідна реакція. Оскільки під час неформального спілкування педагог не завжди має час і можливість приділити цьому увагу, то учасники такого спілкування незадоволені його результатами. Важливо, що проблема залишиться, тому що до кінця не визначена причина проблеми та не напрацьований алгоритм її розв'язання. Неформальне спілкування може повторюватись, а результату не буде!

Батьківські збори. Батьківські збори, як і будь-які інші збори, що проводяться у школі, мають відображати культуру організації. Саме тому важливо розуміти основні стратегічні моменти у проведенні зборів, щоб учасники залишилися задоволеними як від процесу, так і від результатів, а саме збори сприяли розвитку культури співробітництва. Плануючи збори, важливо розуміти їх мету – тобто, дати відповідь на запитання: «*Для чого ми збиралися?*». Зазвичай, люди збираються з таких причин: прийняття рішень, планування, вирішення проблем, розвитку команди, інформування, святкування досягнень, розвитку, виховання, навчання.

Відповівши на дане питання, важливо окреслити *очікувані результати*, які ви бажаєте досягнути. При формулюванні очікуваних результатів потрібно пам'ятати, що вони мають бути короткими і конкретними твердженнями, які можна виміряти.

Надалі необхідно *спланувати процес і відповідальних осіб*.

Важливо подумати над тим, яким чином ви будете з'ясовувати, очікування батьків – методом «мозкового штурму», чи за допомогою опитувальника. Важливо визначити, хто є відповідальним за цей процес.

Чим більше деталей буде продумано, тим ефективніше пройдуть збори і батьки залишаться задоволеними як результатом, так і процесом. Якщо мета зборів навчання батьків, то слід дотримуватись основного принципу навчання дорослих: «навчаємо не повчаючи», адже ніхто із дорослих не любить, коли його повчають.

Індивідуальні зустрічі з батьками. Перша зустріч з батьками має відбутися ще до початку навчального року. Мета цієї зустрічі – знайомство. Під час цієї зустрічі педагог зустрічається з дитиною, її батьками, дізнається про очікування батьків та дитини щодо перебування у закладі освіти й починає встановлювати відкриті, дружні стосунки. Окрім цього, дуже важливим є визначення сильних сторін дитини та можливих проблем, в основі яких індивідуальні особливості розвитку дитини.

Перелік питань, які може поставити батькам педагог у першій зустрічі:

- Що б ви хотіли, аби ваша дитина отримала цього року в закладі освіти?
- Що б ви могли робити разом з вашою дитиною?
- Чи були у житті вашої дитини якісь особливі події, про які ви б хотіли поінформувати?
- Чим ви найбільше пишаєтесь у своїй дитині?
- Які у вашої дитини улюблені заняття, хобі?
- Що робить ваша дитина, коли вона засмучена?
- Що ще б ви хотіли розказати про вашу дитину?
- Яким чином ви б хотіли бути залучені до життя групи цього року?

Важливо пам'ятати, що обговорюючи такі запитання, необхідно дотримуватися принципів конфіденційності та взаємоповаги. Для встановлення відкритих стосунків та продовження діалогу дуже важливо, щоб кожна зустріч з батьками приносила

реальні результати. Щоб зустрічі з батьками завершилися ефективно, важливо підсумувати її результати – повторити найголовніші пункти обговорення та досягнуті домовленості. Під час таких зустрічей (як свідчать дослідники Бергер та ін.) педагогу не рекомендується говорити більше 50% часу, щоб батьки почували себе рівними у спілкуванні.

Інші форми спілкування з батьками. До інших форм спілкування належать:

- тижневі або місячні інформаційні бюлетені, які містять інформацію про всі заходи, в яких беруть участь діти.

- зустрічі групи батьків, які можуть зустрічатися для планування волонтерських заходів для групи чи закладу освіти.

- обмін книгами: батьки й педагоги можуть обмінюватися книгами про цікаві підходи до розвитку, навчання і виховання дітей. Обміни книгами можна супроводжувати організацією подальших дискусійних груп – як очно, так і через соціальні мережі.

- святкові заходи, до яких залучаються діти, батьки. Можна організувати з різних приводів: історичні події, події, важливі для громади, сезонні святкування, події у житті групи тощо.

- смартфон – розумний натовп у перекладі з англійської. Це форма самоструктурованої соціальної організації засобами використання комп'ютерних технологій. Дане визначення було запропоновано Горвардом Рейнгольдом в його книзі «Розумний натовп: нова соціальна революція». На його думку: «Розумний натовп – це наслідок широкого розповсюдження і розвитку комунікаційних технологій». Смартмоб протиставляє себе звичайному натовпу, поводячи себе інтелектуально і раціонально. Дає змогу досягти високого рівня соціальної організації.

Переваги від постійного спілкування отримують усі: педагоги, діти й батьки. Особливо важливе воно для дітей, які бачать важливих в їхньому житті дорослих, що співпрацюють. Це змінює їхнє відчуття впевненості й безпеки.

Телефонні дзвінки батькам. Можна чи ні? Ми усі маємо зручний спосіб спілкування з допомогою телефона. Часто ми телефонуємо батькам з приводу проблем, які виникають в поведінці дитини. Чи замислюємось ми над тим, що відбувається в родині після того, як закінчено розмову. Зрозуміло, що батьки відреагують і часто такі реакції є не педагогічними (підвищують голос, карають, принижують гідність дитини). Дитина розуміє, що це наслідки вашого дзвінка. Вона починає змінювати своє ставлення до вас. Отже, воно буде негативним. Саме тому ми маємо розуміти, що телефонувати батькам потрібно лише з позитивних причин. Позитивне є у кожній дитини. Цим самим ми «розпушимо крила батьківської любові» і ними вони обіймуть своїх дітей та подякують за приємне. І це теж повернеться до вас у вигляді позитивного ставлення до вас.

Залучення батьків до освітнього процесу відбувається через такі форми:

1. Надання батьками допомоги в організації освітнього середовища, виготовленні навчальних матеріалів.

2. Надання батьками допомоги у проведенні окремих навчальних занять – проведення екскурсій, під час проектної діяльності.

3. Проведення батьками навчальних занять (10 -15 хвилиин).

4. Проведення батьками майстер класів (вишивання бісером, конструювання з сірників, виготовлення пластикового вікна, випалювання, конструювання тощо).

5. Відвідування батьками дитини з ООП навчальних занять та індивідуальних занять з спеціалістами.

Батьки сьогодні мають виступати в ролі помічника педагога у роботі з дітьми та помічника педагога у роботі з батьками. Коли у групі і є ще одна доросла людина, у вихователя збільшуються можливості організації роботи в малих групах. Помічник

вихователя може допомагати в різних видах діяльності – читати книгу, слухати розповіді дітей, допомагати дітям виконувати мистецькі роботи та ін.

Слід наголосити на тому, що для дітей велика радість бачити своїх батьків *в ролі вихователя* та велика відповідальність за них. Для батьків – це, безумовно, велика відповідальність, хвилювання, задоволення від проведеного заняття, збільшення поваги до педагога, усвідомлення усіх складнощів у роботі з дітьми.

Для багатьох педагогів робота з помічником є новим досвідом, а будь-який новий досвід – це вихід з власної зони комфорту. Проте, на сьогодні є досвід педагогів, який підтверджує позитиви такої співпраці.

Відвідування навчальних занять та індивідуальних занять з спеціалістами надає можливість батькам дитини з ООП глибше усвідомити особливості своєї дитини, шляхи та засоби її навчання і розвитку для більш продуктивного впливу на неї з метою досягнення успіху. Дуже прикро усвідомлювати той факт, що в нашій державі немає інституції батьківства, де б навчали батьків бути батьками. Часто батьки раді допомогти своїй дитині, але не розуміють яким чином, які засоби та методи необхідно для цього використовувати.

ТРЕНІНГ. Тренінг є одним з найефективніших методів навчання дорослих та дітей. І не диво, адже основне його завдання – не так сформувати теоретичні знання, як розвинути в учасників нові вміння і навички, розвинути особистісні і професійні якості. Розв'язуючи під час тренінгу різні змодельовані ситуації і проблеми, аналізуючи їх, учасники набувають нового цінного досвіду. Це сприяє підвищенню їхньої мотивації до саморозвитку.

Тренінг – це активний метод отримання нової інформації, теоретичних знань людиною з практичною перевіркою запропонованих умінь та навичок.

Тренінг – це тренування, засвоєння і відпрацювання будь-яких умінь і навичок.

Єдиної класифікації тренінгів немає, оскільки їх можна класифікувати за провідною метою та числом учасників, тривалістю, кількістю тренерів, типом керівництва, технічним забезпеченням тощо. Та найчастіше тренінги поділяють на особистісні (психокорекційні) та методичні.

Психокорекційні тренінги спрямовані на зміни психічної сфери людини з кінцевою метою вдосконалення самосвідомості, поведінки або діяльності людей чи груп. Такі тренінги організуються для батьків, педагогів, дітей.

Методичні тренінги – спосіб навчання щодо виконання певної роботи. Призначений методичний тренінг для глибокого знайомства з певною темою, відпрацювання необхідних навичок. Цей вид тренінгу організовується для батьків, педагогів.

Ефективність тренінгової роботи полягає в тому, що:

- створюється атмосфера співробітництва, творчої взаємодії; відбувається сприяння усвідомленню відповідальності батьків за становлення особистості дитини;
- вивчення суперечливих питань здійснюється за допомогою критичного аналізу різних поглядів;
- відбувається моделювання реальних життєвих ситуацій на вирішення проблем розвитку, навчання, виховання та спілкування;
- форма організації пізнавальної діяльності здійснюється через діалог і партнерство;
- робота направлена на створення комфортних умов спілкування та навчання батьків;
- формування у батьків педагогічних умінь та навичок; кожен учасник відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність є рівноправним, рівнозначним суб'єктом;
- батькам не нав'язується готова точка зору, їх спонукають думати, шукати вихід із ситуації, що склалася;

- учасники тренінгу отримують не тільки знання, а й напрацьовують навички для розвитку, навчання і виховання дитини.

Приклади тренінгів для батьків

1. Секрети спілкування з дитиною.

Мета: познайомити батьків з правилами та секретами спілкування з дітьми того чи іншого віку, з розумінням власної дитини та розумінням варіантів виходу з проблемних ситуацій.

2. Діти – відображення батьків.

Мета: познайомити батьків з особливостями впливу батьків на розвиток дитини, впливу середовища, в якому виховується дитина, виробити нові стратегії взаємодії з власними дітьми.

3. На шляху до взаємодії.

Мета: поглибити знання батьків з питань виховання дітей, дати батькам можливість поділитись своїм досвідом сімейного виховання.

4. Школа люблячих батьків.

Мета: оптимізація та гармонізація сімейних відносин за допомогою сюжетно-рольової гри. Сприяння створенню позитивних емоцій дітей і батьків у взаєминах один з одним, виховання у дітей почуття довіри, впевненості в собі, покращення взаємодії батьків і дітей.

5. Поведінка дітей – віддзеркалення поведінки батьків.

Мета: профілактика конфліктів між батьками та дітьми, готовність до труднощів та розуміння способів їх подолання.

6. В сім'ї дитина з ООП.

Мета: усвідомлення особливих характеристик дитини, способів взаємодії з нею, варіантів позитивного впливу, варіантів адаптації до навколишнього середовища.

7. Всі ми різні.

Мета: формування толерантного ставлення до дітей з ООП, вміння бачити та надавати допомогу, усвідомлювати виклики, з якими зустрічаються батьки та діти з ООП.

Система роботи з батьками приносить користь кожному освітньому осередку. Участь батьків в різних формах взаємодії дозволяє їм зрозуміти принципи його функціонування і специфіку роботи, усвідомити свою роль у взаємодії. Взаємодія з батьками має на меті отримання довіри, надання шансу участі в щоденному житті закладу і створенні умов для співпраці щодо розвитку, навчання і виховання дітей.

Список використаної літератури:

1. Алексєєнко Т. Ф.. Концептуалізація соціально-педагогічних основ сучасного сімейного виховання. – К., 2017. – 573 с.

2. Батьківство в радість: тренінговий курс з формування батьківської компетентності// Програма «Родина для дитини» в Україні; ПООД АПН України; ДСССМ; Державний інститут розвитку сім'ї та молоді/ Г.М. Лактонова, І.Д. Зверева – Вид. 2-ге, перер. і доп. – К.: Фенікс, 2009. – 360с.

3. Безрукова А. Сутність, складові та формування педагогічної культури батьків. – К., 2016. – 1126 с.

4. Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина»/ Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – К., - 20112. – 13 с.

5. Родинна педагогіка. Навчально-методичний посібник/ А.А. Марушкевич, В.Г. Постовий, Т.Ф. та ін. - К., - 2002. – 216 с.

Войчук Тетяна,
вихователь
закладу дошкільної освіти №9 «Пролісок»
Нетішинської міської ради

Народні гри з закладі дошкільної освіти як засіб становлення маленького українця, адаптованого до нових умов життя

***Анотація.** У статті розкрито значення і можливості народної гри як важливої сфери життєдіяльності дитини, як засобу становлення маленького українця, адаптованого до нових умов життя. Розкрито роздуми стосовно використання фольклорної спадщини для виховання підростаючого покоління, охарактеризовано фольклорні жанри, вказано на шляхи їх застосування у закладі дошкільної освіти.*

***Ключові слова.** Соціально-громадянська компетентність, соціум, народна педагогіка, дошкільне виховання, дитина, народні рухливі ігри.*

Вступ. Сучасна вітчизняна освіта дітей дошкільного віку зорієнтована на розвиток особистості. Метою дошкільної освіти є розвиток кожної дитини на засадах формування базису її особистісної культури. Ключовим чинником у характеристиці культури особистості є її взаємодія із соціумом, опанування моральних цінностей, знань, вчинків, емоцій та почуттів. Так, у Державному стандарті дошкільної освіти наголошується на необхідності формування в дітей навичок соціально прийнятної поведінки, соціально схвалюваних стосунків, вміння орієнтуватися в світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим, становлення основ соціально-громадянської компетентності [2, с.17].

Виховувати маленького соціально компетентного громадянина складно. Про це говорять як науковці, так і практики. Проте автори Державного стандарту дошкільної освіти зазначають, що у старших дошкільників має бути сформована соціально-громадянська компетентність. А будь-які складнощі в дошкільному віці найліпше долати у грі [3, с. 9].

Соціально-громадянська компетентність — це здатність дитини виявляти особистісні якості, соціальні почуття, любов до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на поліпшення спільного життя [2.с.16].

В умовах сучасного соціально-культурного життя України одним із ключових напрямів удосконалення суспільства стало відродження народних звичаїв та традицій. Стосується це насамперед такого феномену як формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку, котре базується на народних традиціях. Багато в чому вище згадана компетентність базується на народних іграх.

Я погоджуюся із твердженням І. Бабій, що дошкільний вік - найважливіший період людського життя, справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. І від того, яким було виховання дошкільника - значною мірою залежить якою людиною стане сьогоднішня дитина [1, с. 8]. Тому, на мій погляд, дошкільний вік є сприятливим для формування соціально-громадянської компетентності засобами народних рухливих ігор. В дошкільному віці відбувається первинна соціалізація особистості, яка перебуває на ранній стадії своєї життєдіяльності. Дитина ще обмежена в соціальному житті, тому засоби народних ігор допоможуть сформувати особистість дитини, прийняти соціальні цінності, встановити зв'язки з культурним простором. Дошкільне виховання повинно допомогти дитині формувати і використовувати набутий соціальний досвід, сприяти формуванню навичок духовного сприйняття

народно-культурної спадщини. Результат сформованості соціально-громадянської компетентності засвідчує ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу [2.с.16]. Як показує практика, надбання народної педагогіки сприймаються дітьми з великою цікавістю, живо, емоційно. Народні прислів'я, приказки, казки, скоромовки в образній і ритмічній формі відображають реальне життя у всьому його різноманітті: побуті, суспільних явищах, праці, людських взаємовідносинах.

Мета статті. Розкрити значення і можливості народної гри як важливої сфери життєдіяльності дитини, як засобу становлення маленького українця, адаптованого до нових умов життя.

На сучасному етапі над проблемою української національної педагогіки працюють як педагоги-теоретики, так і педагоги-практики. У своїх працях вони розкривають теоретичні засади народознавства, методикау ознайомлення дошкільників з українською культурою. Серед них: А.Богуш, Н.Лисенко, Н.Рогальська, Є.Сявавко. Також ряд досліджень присвячений вивченню народності у спадщині К.Ушинського: Н.Калита («Народність як основоположний принцип виховного ідеалу (за К.Ушинським)»), Л.Юда («Проблеми народної педагогіки у педагогічній спадщині К.Ушинського»). Інші дослідники порушують проблему дошкільного виховання у творчому доробку педагога: В.Харченко («Проблема дошкільного виховання в творчій спадщині К.Д.Ушинського»), В.Пікінер («Розвиток педагогічних ідей К.Ушинського у практиці сучасного закладу дошкільної освіти»). Ознайомившись із вище вказаними джерелами ми прийшли до висновку: відсутнє узагальнююче дослідження, яке б дозволило комплексно проаналізувати дану проблему.

Народна педагогіка стала джерелом творчості для багатьох відомих педагогів. К. Ушинський разом з О. Духновичем ввели в науковий обіг цей термін. А саме поняття «етнопедагогіка», тобто наука, що вивчає народну педагогіку, з'явилося у 70-х роках ХХ століття. К. Ушинський став одним із перших, хто зрозумів виховуючу силу народної педагогіки. Тому не випадково принцип народності став одним із центральних принципів його педагогічної концепції, який він теоретично обґрунтував у своїй праці «Народність у громадському вихованні». Слід зазначити, що вчення про народність було головним елементом національного відродження у ХІХ столітті [1, с. 8-15].

За твердженням педагога, «...виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої нема в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу...», а також «...виховання, коли воно не хоче бути безсилим, повинно бути народним...» [5, с. 100].

Провідними засобами народної педагогіки, що сприяють формуванню світогляду дитини, на думку вченого, стали: рідна мова та культурно - історичні традиції. Завдяки ним і концентрується народна мудрість в образно-емоційних узагальненнях, забезпечуючи вплив на особистість дитини. Велике значення вчений приділяв вивченню історії народу, рідної мови, й особливо фольклору. Педагог писав: «З уст народу плеться чудова народна пісня, з якої черпають своє натхнення і поет, і художник, і музикант; чується влучне, глибоке слово, в яке, за допомогою науки і дуже розвиненої думки, вдумуються філолог і філософ та дивуються глибині й істині цього слова» [6, с. 336].

К. Ушинський розглядав рухливу народну гру як «вікно», через яке можна показати дітям той чи інший бік життя народу. Він чудово усвідомлював його виховуючу силу. Адже з покоління в покоління завдяки народній творчості передавались морально-етичні норми поведінки. Педагог пропонував використання скарбів народної творчості для навчання дітей, оскільки він вважав, що навчання має бути виховуючим [5, с. 26].

Основна частина. Народні ігри – неоціненний виховний скарб, який залишили нам наші прадіди. Вони є чудовим засобом всебічного виховання дітей дошкільного віку: сприяють розширенню уявлень дітей про навколишній світ, розвитку кмітливості, логічного мислення, психічних процесів, загартуванню волі, витримки і, зрештою, залученню дітей до вивчення історії свого народу. Граючи в народні ігри, діти знайомляться з традиціями свого народу, звичаями та обрядами, віруваннями, культурою, що є запорукою виховання національної самосвідомості.

Народна гра – природний супутник життя дитини, джерело радісних емоцій, криниця знань, естафета традицій поколінь, могутній засіб виховного впливу. У ній яскраво виражаються спосіб життя людей, їхній побут, праця, бажання оволодіти мудрістю, красою, бути сильним, спритним, вольовим, уміти досягати мети. Тож не випадково видатні педагоги закликали збирати й описувати народні ігри, щоб донести до майбутніх поколінь колорит звичаїв, оригінальність національного самовираження, своєрідність мови.

Принцип національної спрямованості дошкільної освіти, реалізується завдяки використанню українських народних ігор у практиці роботи закладів дошкільної освіти. Адже, граючи в народні ігри, діти не лише опановують рідну мову, а й ознайомлюються зі здобутками фольклору – мирилками, лічилками, дражнилками, закличками, зговірками, вчать використовувати їх у різних життєвих ситуаціях.

Народне поетичне слово сприяє збагаченню середовища, поєднує в собі минуле, теперішнє і майбутнє, в якому зростає і виховується дитина. Саме тому, з покоління в покоління передаються материнські колискові пісні, казки, потішки, промовки тощо.

Жодне з професійних мистецтв, жодний найдосконаліший технічний засіб не замінить дитині радості усного спілкування.

Народні ігри – це ігри, які походять з давніх – давен, їх побудовано з урахуванням етнічних особливостей (хороводи, забави, ігри з народною іграшкою тощо).

У народних іграх відображається життя людей, їхній побут, національні традиції, вони сприяють вихованню честі, сміливості, мужності тощо. З цією метою дітям пропоную розпитати в своїх мам, тат, бабусь та дідусів, в які ігри вони гралися в дитинстві.

Народні рухливі ігри походять від давніх ритуальних традицій. Вони передавалися з покоління в покоління, набирали розважального змісту, наслідувалися дітьми і ставали для них не лише забавою, а й веселою школою життя. Старші передавали їх молодшим, а ті давали щось своє, придумували нові варіанти, атрибути.

Народні ігри створені народом так само, як казки, приказки, загадки, вони передаються з покоління в покоління. У їх змісті відбито національну психологію кожного народу: у всіх народів існує чималий запас ігор, котрі якоюсь мірою відбивають побут народу.

Перші записувачі та збирачі українських народних ігор з'явилися в XIX ст. Це етнографічні праці Н.Маркевича, П.Чубинського, О.Богдановича. У наш час у Києві було започатковано Клуб друзів гри, учасники якого впродовж 10 років (1973— 1983) вирушали в етнографічні експедиції для збирання й записування українських народних ігор. Вони зібрали й опублікували понад 400 українських народних ігор.

За допомогою народних ігор діти опановують перші елементи грамотності, вивчаючи напам'ять вірші, скоромовки, лічилки. Окремі ігри розвивають і, скоромовки, лічилки. Окремі ігри розвивають і математичні здібності (класики, деркач, цурка, клітка).

Інтерес до народних рухливих ігор не згасає. І нині дітлахи теж охоче звертаються до них. Та й педагоги дедалі частіше використовують цю скарбницю народної мудрості в роботі з вихованцями. Створені генієм народу, ігри віддзеркалюють своєрідність культури нації, сприяють розумінню національного образу світу. Вони є важливим засобом різнобічного розвитку дошкільнят, адже характерна особливість народних ігор – комплексний вплив на організм та особистість дитини. Такі ігри допомагають одночасно здійснювати фізичне, розумове, моральне, патріотичне, естетичне та трудове виховання дитини, розвивати її емоційну сферу, формувати національну свідомість, повагу до звичаїв та традицій рідного народу.

Так, залучення вихованців до народних ігор дає педагогові змогу уточнити уявлення дітей про навколишній світ, розширити їхній кругозір. Виконуючи різні ролі, імітуючи рухи тварин, птахів, малята практично застосовують здобуті знання про життя, поведінку, способи пересування цих істот.

У ході ігор розвивається мова дітей, збагачується їхній словник, закріплюється вміння граматично правильно будувати речення, адже більшість ігор супроводжується піснями, віршами. Народні ігри мають оздоровче, освітнє, виховне значення.

Оздоровче: сприяють гармонійному росту організму дитини; формують правильну поставу; загартовують організм; підвищують працездатність; зміцнюють здоров'я. Дійсний оздоровчий ефект має проведення народних ігор на свіжому повітрі незалежно від пори року. Це зміцнює мускулатуру, покращує діяльність дихальної, серцево-судинної системи, збільшує рухливість суглобів, міцність зв'язок, стимулює обмінні процеси, позитивно впливає на нервову систему, підвищує опірність організму до простудних захворювань.

Освітнє: формують рухові вміння та навички з бігу, стрибків, метання тощо; розвивають фізичні якості – швидкість, силу, спритність, гнучкість, витривалість; дають основи знань з фізичної культури і спорту, валеології, народознавства, історії рідного краю тощо.

Виховне: виховують моральні та вольові якості дітей; любов до рідного краю, звичаїв і традицій українського народу; любов до щоденних і систематичних занять фізичними вправами.

Промовляння лічилок, які передують чи не кожній рухливій грі, та й самі ігри сприяють формуванню елементарних математичних уявлень та вмінь: у сприяють формуванню елементарних математичних уявлень та вмінь: у дітей розвивається логічне мислення, кмітливість; вони вправляються в порядковій лічбі; закріплюють назви числівників; у них формуються елементарні часові орієнтири (діти усвідомлюють орієнтири ігрових дій: спочатку; потім, після того, як; перед тим, як; усі одночасно). До того ж, як відомо з психологічних досліджень, саме завдяки ігровій діяльності дитина практично вивчає простір і предметний світ.

Звичайно ж, народні рухливі ігри займають чільне місце у фізичному розвитку дітей, зміцненні їхнього здоров'я, формуванні здорового способу життя. За допомогою ігор у них закріплюються та вдосконалюються вміння і навички з основних рухів (ходьби, бігу, стрибків, лазіння, метання, рівноваги), розвиваються фізичні якості (сила, спритність, гнучкість, витривалість).

Софія Русова в своїх працях називала ці ігри просто «рухівки». Вона писала: «Гра для дитини – найкраща насолода, в іграх виявляються усі її здібності, її нахили й переживання». Завважимо: в народних іграх навчальні завдання ніби приховані в підтексті й спрямовані на те, щоб радувати дітей і тим самим спонукати їх до активності, творчості.

«Як дитина бігає і грається, так їй здоров'я усміхається», - стверджує прислів'я. Чим більше дитина рухається, тим краще росте і розвивається. Народні

рухливі ігри за змістом і формою прості та доступні дітям різного віку. Вони є універсальним засобом у фізичному вихованні молоді. Підкреслюючи універсальність цього засобу виховання, А. Макаренко писав: «Гра має важливе значення, яке в дорослого має діяльність, робота, служба: яка дитина у грі, такою з багатьох поглядів вона буде в роботі, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча насамперед відбувається у грі». Народні ігри мають кілька класифікацій за різними характеристиками. Л.Капкіна, В. Осадча, К. Стрюк, С. Мирошник класифікували ігри за ступенем фізичного навантаження (ігри великої, середньої та малої рухливості).

А. Вольчинський – за основними рухами (ігри з ходьбою, бігом, стрибками, лазіння тощо). Г. Довженко поділила українські народні дитячі ігри на такі групи: 1) ігри, де організуючим началом є пісня; 2) ігри, де таким началом є діалог, який у поєднанні з рухами сприяє створенню розвинутої динамічної дії; 3) ігри, де є невеликий діалог, приспівочка або пісенька, які слабо пов'язані з самою дією. А. Цьось поділяє народні ігри на рухливі та забави зі співом, приказками, примовками, ігри з предметами, рухливі ігри та забави на розвиток фізичних якостей (сили, спритності, швидкості тощо). А.В.Стуманський пропонує поділити всю сукупність дитячих ігор на два види: ігри, спрямовані на духовний розвиток дитини, та на ті, які передбачають найбільшу активізацію фізичних і спортивних якостей.

Враховуючи специфіку українських народних ігор О. Яницька класифікує їх за такими групами:

- дидактичні,
- рухливі з обмеженим мовленнєвим текстом,
- рухливі хороводні ігри,
- ігри мовленнєвої спрямованості,
- обрядові та звичаєві ігри;
- ігри історичної спрямованості;
- ігри з відображенням трудових процесів та побуту народу.

Гра досить рано входить у життя дітей - уже на першому році життя.

«Дитина, граючи, живе, - писала Н. Лубенець, - і, живучи, грає». Діти будь-якого віку знайдуть собі гру до смаку. Добираючи її, слід враховувати вік дітей, чітко визначати мету кожної гри. Дітям старшого дошкільного віку в житті доступні й складніші хороводні ігри з текстом для співу: «Галя по садочку ходила...», «Калина», «Я лисичка, я сестричка», «Ой у перепілки...», «Жили у бабусі...». Це є характерною особливістю української народної гри. Наприклад, гра «Галя по садочку ходила».

Посередині кімнати або майданчика поставлено два стільчика спинками один до одного. На одному стільчику квітка, це - «садок». Діти стоять у колі, одна дитина (Галя) з хусточкою в руках стоїть біля квітки.

На слова:

Галя по садочку ходила, Хусточку біленьку загубила, Ходить по садочку, блукає,

Хусточку біленьку шукає. діти йдуть по колу вліво. Галя ходить усередині кола біля квітки і на слово «згубила» залишає хустинку на стільчику, біля квітки, а сама переходить на другу сторону, до сидіння стільчика, й удає, що шукає хустинку. Потім сідає на стілець.

На слова:

Не журися, Галю - серденько, Ми знайшли хустинку біленьку, У садочку, біля малини, Під зеленим листом тернини...

Діти йдуть по колу вправо і зупиняються. Одна дитина, визначена вихователькою, підходить до стільчика з квіткою, бере хустинку і промовляє:

Ти, Галю, хустину не шукай, Хто знайшов, відгадай!

Якщо Галя, не оглядаючись, відгадає голос дитини, вони міняються місцями.

Гра повторюється.

Народні ігри для дітей старшого дошкільного віку можна поділити на кілька груп [4, с. 109].

До першої групи належать рухливі ігри з текстом-діалогом: «Кози», «Панас», «Чорне - біле», «Гуси», «У гусей», «Жмурки», «Квочка», «Крук», «Сірий кіт», «Залізний ключ». Наприклад, гра «Жмурки».

Лічилкою обирають Водія, зав'язують йому очі хустинкою, виводять на середину кімнати і звертаються до нього з такими словами:

- Водій, Водій! На чому стоїш?
- На бочці.
- Що в бочці?
- Квас!
- Лови курей та не нас.

Водій починає ловити і кого з гравців спіймає, той і стає Водієм.

До другої групи належать хороvoudні ігри зі співом. Текст цих ігор ознайомлює дітей з трудовими процесами, із звичаями українського народу. Це такі ігри, як «Соловейко-сватку», «А ми просо сіяли, сіяли...», «Мак», «Задумала бабусенька» та інші.

Наступну групу становлять ігри розважального характеру, в яких відбито народні звичаї. Це ігри «Ягілочка», «Чий вінок кращий?», «Ходить Гарбуз по городі», «Як у нас біля воріт», «Ой є в лісі калина», «Ой на горі жито» та інші.

Чимало народних ігор стануть у пригоді вихователю для закріплення звуковимови, звуконаслідування. Серед них: «У волосянку», «Рядки», «Гуси», «Ку-ку, ку-ку, птичко мала», «Прослужив я в пана рік», «Задумала бабусенька», «Довгоносий журавель» та ін.

Наприклад, із старшими дітьми для вправлення у вимові голосних звуків та регулювання сили голосу можна запропонувати для них гру «У волосянку».

Трое-четверо дітей разом з вихователькою домовляються, які голосні звуки вони тягнутимуть. Потім співають:

Ой нумо, братці, волосянки тягти,
А хто не дотягне, того за руки тягни.

І всі тягнуть о або у (а, є, і, и, ю, я, е). Хто зупиниться, того й тягнуть за руку. Гра починається спочатку.

Або хороvoudна гра «Довгоносий журавель», у тексті якої передбачено багаторазове повторення слів «журавель», «сякий-такий» та інших слів з важкими звуками. Перед початком гри з допомогою лічилки діти обирають Журавля. Лічилку доцільно підібрати також із звуком «ж»:

Джинджик, джинджик, Джинджирички.

На джинджику черевички,

Жакеточка, шапочка. Добрий вечір, дівчаточка. Раз, два, три - вийди ти.

Після цього діти стають у коло, посередині якого стоїть Журавель. Діти ходять по колу, водять хороvoud і співають пісню:

Унадився журавель, журавель

До бабиних конопель, конопель...

Дитина, наслідуючи журавля, ходить у середині кола на носках, високо піднімаючи прямі ноги. На приспів дитина-журавель стоїть у колі, махає руками, як крилами, зупиняється і присідає, ніби їсть коноплі.

Сякий-такий журавель, журавель, Сякий-такий довгоносий,

Сякий-такий журавель, журавель, Такий-такий довгоногий,

Конопельку поїдає ...

На приспів діти в колі зупиняються, тупають ногами, показують, який

довгоносий і довгоногий журавель і як він поїдає коноплі (при цьому присідають). На слова:

А я того журавля уловлю, уловлю,
Сіттю крила обів'ю, обів'ю...

Діти підводяться, роблять кілька кроків до центра й на слово «ловлю» різко нахиляються, ніби ловлять, а Журавель, помахуючи крилами, «перелітає» з однієї частини кола в іншу. На слова приспіву діти роблять ті самі рухи, які описано раніше. На слова:

Щоб він більше не літав, не літав, Конопельки не щипав, не щипав...

Журавель літає в колі, а діти, стоячи на місці, приплескують і притупують. На приспів вони повторюють ті самі дії, що й раніше. Після закінчення пісні усі кажуть «киш», плещуть у долоні і злегка нахиляються до Журавля, ніби женуть його, і Журавель вилітає з кола.

Народній грі можна присвятити окреме заняття, на якому в формі гри пояснити значення професій, про які йдеться у тексті гри, заучити текст гри, розподілити ролі, проказати діалог, а потім уже грати [4, с. 108].

Народні рухливі ігри в закладі дошкільної освіти проводяться в ранковій годині, на прогулянці, в другій половині дня. Вони також входять до складу занять з усіх розділів програми, ними бажано закінчувати заняття для піднесення емоційного тону дитини. Без народної рухливої гри не може обійтись жодне народне свято чи розвага. «Для того, щоб це животворне джерело не замулювалося, - пише В. Скуратівський, - не згасали його пульсуючі водограї, котрі повсякчас погамовують духовну спрагу, приносять нам радість і здоровий дух, мусимо бути ревними оберігачами наших кращих народних традицій, серед яких уособне місце посідають дитячі ігри і яким відведена самою природою виняткова роль у вихованні наших дітей» [2, с. 104].

На мій погляд, доцільним є застосування народних рухливих ігор до виховання дошкільника як у сім'ї, так і в закладах дошкільної освіти. Вміле звертання до народних рухливих ігор у виховній роботі дає змогу забезпечити тісний контакт ЗДО з сім'єю. Завдяки цьому життя в закладі дошкільної освіти набирає звичного для дитини домашнього характеру, що допомагає реалізувати наступність і взаємозв'язок у вихованні дошкільників батьками та педагогами. Адже оптимальне формування соціально-громадянської компетентності дитини можливе за умови міцних педагогічних позицій родинно- суспільного виховання. Тоді дошкільнята зростають, засвоївши духовні надбання народу, продовжуючи національні традиції, а також суспільно-побутову культуру. Народна творчість в такому випадку стане ефективним шляхом розвитку мовлення дошкільника, його інтелектуального виховання і загалом психічного розвитку дитини, збагачення її емоційно-чуттєвого та когнітивного досвіду. Завдання вихователя - зацікавити дітей загадками, казками, прислів'ями, навчити розуміти їх зміст, ввести в життя дітей забавлянки, коліскові, вчити повторювати за дорослими тексти народних рухливих ігор. Вихователь має дбати, щоб дитина дедалі більше вступала в духовне володіння тими скарбами рідного слова, котрі вона засвоїла лише наслідуванням, напівсвідомо, механічно, через що і вживає їх часто не знаючи справжнього, точного значення вживаних нею слів і зворотів. Для занять потрібно добирати описові загадки, прості за змістом і формою, невеликі коліскові, пісеньки, з численними повторами, емоційно-образною лексикою.

На сьогоднішній день, введення народних рухливих ігор передбачено у програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня», у розділі «Рухливі ігри. Народні ігри» для кожної вікової групи [6].

Отже, народні рухливі ігри – є невід'ємною складовою життя дитини в сучасному закладі дошкільної освіти, важливе джерело засвоєння загальнолюдських цінностей, засіб становлення сучасного українця, адаптованого до нових умов життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Бабій І. Моральне виховання дошкільника засобами народної педагогіки. Збірник наукових праць. Частина 2. Умань, 2009. С.8-15.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (*нова редакція*). Київ. 2021, 38 с.
3. Косенчук О. Виховуємо соціально-компетентного громадянина у грі. Вихователь-методист. 2021р.№6. С.9-13.
4. Лисенко Н. Педагогіка українського дошкілля. Лисенко Н., Кирата Н. Педагогіка українського дошкілля. Київ. 2006. 302 с.
5. Пікінер В. Використання ідей К. Д. Ушинського та художніх текстів у роботі з дітьми. Гуманізація освітнього процесу Слов'янськ, 2006. С. 103-106.
6. Українське дошкілля. Програма розвитку дитини дошкільного віку. А. Білан.Тернопіль. Мандрівець, 2022. 216 с.
7. Харченко В. Проблема дошкільного виховання в творчій спадщині К.Д. Ушинського. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Випуск 56. Серія: педагогічні науки: Збірник. Чернігів: ЧДПУ, 2008.С.58-64.

Гагаріна Наталія,

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук

Шляхи виховання любові до культурного спадку свого народу та національної самосвідомості дітей дошкільного віку

Анотація. У матеріалах розкриті складові національно-патріотичного виховання дошкільників. Наведений приклад планування роботи вихователя закладу дошкільної освіти. Окреслені складові використання STREAM-освіти та вплив українського мистецтва на формування соціально-громадянської компетентності дошкільника.

Ключові слова: українець, культура, самосвідомість, патріотизм, мова.

Педагоги-дошкільники завжди знаходяться у пошуку нового, актуального, ефективного, адже вони працюють з найменшими, найдопитливішими особистостями нашої країни, свідомість яких формується під впливом оточуючого середовища, мови, культури. Сьогодні українська мова — більше, ніж просто засіб спілкування. Це й відчуття власної національної ідентичності, і спосіб розрізнення “свій — чужий”, і джерело сили, і збереження звичаїв та традицій свого народу. Наразі українці доводять всьому світу, що українська — мова вільних людей. І з цим єдиним розумінням педагоги закладів дошкільної освіти спільно з батьками вихованців формують патріотичну свідомість дітей та спільно рухаються до перемоги.

За рекомендаціями Міністерства освіти і науки України важливо консолідувати зусилля педагогів і батьків для зміцнення національної ідентичності дітей як основи,

яка виховує справжній патріотизм; сприяє формуванню у дітей позитивного образу своєї країни, утверджує активні позиції громадянина своєї країни, виховує ціннісне ставлення до своєї родини як частини свого народу, його історії, традицій, культури. Державний стандарт дошкільної освіти зазначає, що соціально-громадянська компетентність — це здатність дитини виявляти особистісні якості, соціальні почуття, любов до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на поліпшення спільного життя [1].

Зміст сучасного патріотичного виховання старших дошкільників має бути збагачений категоріями особистісної та національної гідності, реальності сприйняття соціального сучасного життя – входження в яке є неодмінною умовою соціалізації дитини, життєвого досвіду, що стає надбанням особистості та актуалізує стан постійної готовності до безпеки, милосердя та практики підтримки життя, що, в цілому, характеризує гуманістично орієнтовану поведінку дитини [2].

Реалізувати всі поставлені завдання в закладі дошкільної освіти допоможе інтеграція різних видів діяльності. Новий напрям освіти – STREAM включає в себе природничі науки, технології, читання і письмо, мистецтво та інженерію. Зазначимо: ефективними є STREAM-проекти та тематичні дні, під час проведення яких тема є наскрізною для всіх видів діяльності протягом дня та участі усіх фахівців (вихователів, інструкторів з фізкультури, учителів-логопедів, музичних керівників) у розкритті зазначеної проблеми. З метою ефективного залучення дітей до практичної діяльності бажано розширити варіативність організаційних форм, методів навчання, способів навчальної взаємодії та надати пріоритет засвоєнню навчального матеріалу шляхом проведення досліджень, моделювань, проєктів, екскурсій, квестів, конкурсів, практикумів, геокешингу тощо. [3]

Мистецька бесіда за картиною сучасної української художниці Марти Пітчук надихне дітей і зміцнить їхню віру в перемогу, розуміння особливостей українського національного вбрання – допоможе сформувати ідентичність, а вивчення історії гопака та його основних танцювальних рухів – дасть відчуття себе справжнім козаком!

Наведемо приклад тематичного тижня «Наша мова калинова» (Таблиця 1)

Таблиця 1

Напрямок STREAM	Ранок	Заняття	Прогулянка	II половина дня	Примітки
НАША МОВА КАЛИНОВА.					
1 день ПРИРОДИЧІ НАУКИ+ МИСТЕЦТВО	Бесіда про зміни у погоді восени та особливості одягу (закріпити кольори та їх відтінки українською мовою). Робота в куточку природи, позначки погоди. Огляд квітів українського віночка. Почати наповнювати український міні-музей України.	Освітня ситуація «Українське вбрання» Підбір одягу для ляльки хлопчика та дівчинки (елементи національного одягу). Познайомити з елементами українського одягу (віночок: квіти та стрічки). Дослідження-роздум «Де береться одяг?» Гра «Магазин одягу»	Спостереження за одягом людей навколо. Роздум «Чим вкрите тіло птахів, риб, звірів?» Вивчити приказку про осінь.	Створити куточок театру та музики (віночок, намисто, козацька шапка, муз. інструменти) Колисання ляльки, слухання та наспівування колискової («Ой ходить сон коло вікон», «Ой ти коте, коточок») Познайомити дітей з творчістю Н.Матвієнко «Коліскова», переглянути відео	Лялька в національному одязі. Картини Марії Приймаченко

2 день ЧИТАННЯ +ПИСЬМО	Вправа «Символи України-верба та калина»-розглянути, порівняти, послухати легенду про калину. Продовжити наповнювати міні-музей України	Освітня ситуація «Наш рід» Принести сімейні фото, розглянути, розповісти. Прочитати оповідання Андрія М'ястківського «Наш рід» Вчити дітей складати розповідь.	Спостерігати за людьми під час прогулянки. По чому видно, що іде родина? Розучити 1 укр.народну гру з атрибутами (на вибір)	Пальчикові ігри за вибором. Слухати пісню В.Лисенко «Мама мені вишила..», переглянути відео, підспівувати . Гра «Склади віночок»-підбирати квіти та стрічки віночка. Робота в зошитах.	Посібник Л.Шелестової
3 день ТЕХНОЛОГІЇ+МИСТЕЦТВО	Бесіда-подорож «Історія гопака» Розучування рухів гопака.	Освітня ситуація «Прикрасимо одяг для ляльки-україночки» Познайомити дітей з вишивкою на одязі та рушниках. Учити складати узор, ритмічно розкладаючи деталі (аплікація) Зробити виставку робіт.	Спостереження за одягом (взуттям та головними уборами) людей навколо (чоботи, туфлі, кросівки) Укр.народні ігри за вибором.	Підбираємо квіти для українського віночка (їх значення). Слухання укр.танцювальної музики (гопак), розглядання укр..одягу (жіночого та чоловічого).	Огляд картин Марти Пітчук
4 день МАТЕМАТИКА. ЛОГІКА	Дослідження -підбери ляльці український одяг за розміром, статтю (вимірювання, прикладання, форма) Розгляд картин О.Збруцької «Спас» та «Світ дитинства»	Освітня ситуація «Зустріч гостей» Підбір посуду та пригостання гостей (більше, менше, додати-відняти). Розгляд українського посуду з глини/кераміки. Доповнити міні-музей України.	Спостереження-екскурсія до магазину посуду. Знайти навколо круги, овали.	Малювання «Український посуд»-прикрашання українським рослинним орнаментом форми посуду (за вибором). Закріпити назви посуду: миска, глечик, кухоль.	
5 день ІНЖИНІРИНГ+МИСТЕЦТВО	Вправа «Знайди таку фігуру» (блоки Дьенеша). Перегляд відео укр.танцю, обговорення характеру, настрою. Слухання пісень у виконанні сучасних українських співаків та гуртів.	Освітня ситуація «Українська кухня» Ліплення вареників, пирогів, короваю (із солоного тіста). Поширити знання про українські страви (борщ, вареники, коровай).	Колективне прибирання на майданчику. Руханки під українські сучасні ритми.	Концерт для гостей (використання музичних інструментів та укр..елементів одягу). Виготовити макет концертної зали з паперових коробок.	Alyona alyona, Kalush Orchestra та ін.

Отже, використання музичних практик, українського фольклору, живопису має вагоме значення у формуванні духовної міці, сили, народної єдності, глибинної віри та переконань у дошкільників. У процесі ознайомлення, співу, інсценізації та

проживання змісту народних пісень та таночків відбувається пробудження генетичної пам'яті дитини та зароджуються патріотичні почуття.

Список використаних джерел та літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Лист МОН «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022-2023 навчальному році» <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-okremi-pitannya-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci>
3. STREAM-проекти в роботі з дошкільниками: [навчально-методичний посібник] / авт.-уклад.: Ганна Скрипка, Наталія Гагаріна; за заг. ред. Наталії Тарапаки. – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2022. – 92 с.

Глухова Оксана

музичний керівник ЦРД «Пролісок»
педагогічне звання вихователь-методист
Дунаєвецька ОТГ

Організація музично-мовленнєвої діяльності дошкільників

Анотація. В статті висвітлюється вплив музичної діяльності на корекцію мовних патологій дітей дошкільного віку. Використання музики для стимуляції мовленнєвого спілкування.

Ключові слова: корекційно-спрямована музична діяльність, логоритміка, музично-мовленнєва діяльність.

Зростаючі вимоги до освіченості людини, актуалізують якість дошкільної освіти, яка безпосередньо залежить від достатнього рівня розвитку мовлення. Згідно вимог Базового компоненту дошкільної освіти, оволодіння рідною мовою як засобом пізнання і способом специфічного людського спілкування є найбільш вагомим досягненням дошкільного дитинства, комплексною характеристикою мовленнєвої поведінки дитини у всіх сферах її життєдіяльності.

Музика несе в собі могутні комунікативні засади, у ній закладені щонайширші можливості спілкування. Це має велике значення для психіки дитини, яка повноцінно розвивається лише в ситуації передачі досвіду від покоління до покоління.

Музика й мовлення – знакові види діяльності, це дає змогу використовувати музику для стимуляції мовленнєвого спілкування в ситуаціях, коли дитині важко говорити.

Музика може також стимулювати і *розвиток мови*. Як зазначає С.Нечай, — "музика - це метафора. Метафорична мова близька дітям, зрозуміла незалежно від віку, метафори "безпечні" для дітей, вони викликають у них інтерес і більшою мірою, ніж звичайне мовлення, відповідають дитячим вимогам і очікуванням". Саме завдяки музичному слуху та чуттю ритму дитина сприймає розмову людей. Уловлюючи в ній ритмічні елементи, завдяки їм із великої кількості різноманітних звуків вона виділяє окремі слова.

Музична діяльність – невід'ємна складова частина освітнього процесу в дошкільному закладі, важливий засіб не тільки гармонійного розвитку дитини, але й корекції різних патологій, зокрема мовленнєвих.

Науковці з дошкільного виховання А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик ввели в сучасну дидактику термін “музично – мовленнєва діяльність”. Взаємозв’язок музичної та мовленнєвої діяльності виховує у дітей естетичні почуття, розвиває музичний, поетичний слух та стимулює мовленнєвий розвиток дітей.

Засоби музичної діяльності (слухання музики, спів, музично-ритмічні рухи, музичні ігри, гра на музичних інструментах, музично-дидактичні ігри) є водночас і чудовими засобами профілактики та корекції мовленнєвих порушень дітей-дошкільників.

У сучасних умовах прискорення процесів реформування системи освіти, її спрямованості на цінності особистісного формування особливого значення набуває проблема удосконалення корекційно-педагогічної роботи з дошкільниками як початкового етапу здобуття освіти, їх всебічного розвитку та соціальної адаптації.

Відтак зміни, що відбуваються останнім часом у системі освіти, є етапом становлення нової системи, орієнтованої на процеси інтеграції педагогічної теорії та практики навчально-виховного процесу, взаємодії різноманітних педагогічних систем та апробації їх нових форм на практиці.

Аналіз науково-методичної, психологічної, логопедичної літератури дозволяє стверджувати, що під час організації корекційно-педагогічної роботи з дітьми є досить важливим розвиток у них вербальних і невербальних комунікативних навичок, тренування спостережливості, мислення та фантазії, виховання вольових якостей, розвиток загальної та артикуляційної моторики, почуття темпу, ритму.

Як зазначає В. Бехтерев, музика як найбільш доступний дитячому сприйманню вид мистецтва здатна не лише привертати увагу дітей, зацікавлювати та отримувати задоволення, збуджувати естетичну емоцію, але й значно збагатити, емоційно окреслити навіть лише початкові уявлення дитини про складний та соціальний світ, що її оточує.

У дошкільному віці седативний або активізуючий ефект музики досягається музичним оформленням різноманітних ігор, спеціальною корекційною орієнтацією традиційних занять з дітьми, тобто їх активним залученням до музичної діяльності.

Музична діяльність сприяє нормалізації просодичного боку мовлення, регулюванню емоційно-вольових проявів під час спілкування, розвитку мовленнєвої функції.

Відтак музичні елементи мовлення функціонально рухливі та закладені головним чином в емоційних витоках мовлення. Це більш важлива функція, ніж вимова, а тому музична будова слова для дитини, що починає говорити, має більше значення, ніж фонетична будова. Коли дитина ще не вміє правильно розчленяти слово, вона підхоплює його музичний склад та наслідує, хоча і спотворено, але музично правильно.

З дітьми дошкільного віку музична діяльність може здійснюватися в формі групових, підгрупових занять разом із ритмічними іграми, дихальною гімнастикою, відтворенням заданого ритму як у прискореному, так і в уповільненому темпі.

Значну роль для швидкого та ефективного усунення вад мовлення відіграє логопедична ритміка, яка пов’язує слово (звук), музику та рухи. Логопедична ритміка впливає на загальний тонус, моторику, настрій, сприяє тренуванню рухливості нервових процесів центральної нервової системи.

Науковці Н. Власова, Д. Озерецьковський, Ю. Флоренська підкреслювали загальнопедагогічний вплив ритму на різноманітні відхилення в психофізичній сфері людини, а також те, що логопедична ритміка позитивно впливає на всебічний розвиток дитини, вдосконалює її.

Як відзначає Г. Волкова, логоритмічне та музично-ритмічне виховання є дуже важливим для корекції порушень звуковимови та використовується поетапно та диференційовано. На підготовчому етапі проводяться вправи та ігри для розвитку слухової уваги, фонематичного слуху, фонематичного сприймання, артикуляційної моторики, мовленнєвого дихання як на логопедичних, так і на самостійних логоритмічних заняттях.

Корекційно-спрямована музична діяльність – це психолого-педагогічна орієнтована форма художньої діяльності, націлена на корекцію відхилень у мовленнєвому розвитку дітей засобами музичного мистецтва. Така діяльність може ключати: прослуховування музичних композицій; співи; ритмічні рухи під музику; поєднання музичної діяльності з іншими напрямками артпедагогіки (театральна діяльність, образотворча діяльність тощо) .

Серед завдань корекційно-спрямованої музичної діяльності з дошкільниками можна виділити такі:

- зняття або зменшення контролю дитини за своїм мовленням (співи, особливо групові, настільки захоплюють дошкільників, що вони перестають слідкувати за тим, як говорять);

- стимулювання активності, підняття емоційного та м'язового тону;

- заохочення дитини до процесу співу через наслідування мовлення інших дітей та оточуючих, що співають;

- розвиток музичного слуху, музичної пам'яті;

- ознайомлення дітей з музикою, танцями, піснями.

Під час планування та проведення корекційно-розвивальних занять із застосуванням музичної діяльності з дошкільниками потрібно враховувати певні особливості їх організації, а саме:

- підбирати для прослуховування музичну композицію, що подобається абсолютно всім дітям;

- застосовувати лише ті музичні п'єси, що знайомі дітям та не відволікають їх увагу своєю новизною;

- застосовувати музичні композиції, тривалість прослуховування яких складає не більше 10 хвилин протягом всього заняття;

- слідкувати, щоб гучність звучання була суворо дозованою (звук не повинен бути гучним і в той же час тихим).

Для корекції та розвитку мовлення дошкільників необхідне застосування таких засобів музичної діяльності:

- вправи для формування відчуття музичного темпу;

- вокальна діяльність (спів);

- прослуховування музичних композицій;

- танцювальна діяльність;

- разучування музичних творів (дитячих пісень);

- музичні сюжетно-рольові ігри;

- музична декламація;

- релаксаційні вправи під музичний супровід.

Торкаючись сьогодні будь-якого питання, що стосується проблем дитинства, ми всі без винятку бажемо бачити своїх дітей здоровими, щасливими, усміхненими, які вміють спілкуватися з оточуючими людьми. Особливо важко дітям з вадами мовлення, кількість яких значно зросла в даний час.

Не заглиблюючись у причини проблеми, слід зазначити, що порушення мови в різній мірі відбиваються на формуванні особистості дітей, впливають на їх фізичний і розумовий розвиток.

У нашому садочку перебувають діти і з вадами мовлення. Працюючи з такими дітьми, я використовую такий ефективний метод подолання мовних порушень, як логопедична ритміка.

Чому логоритміка? Все, що оточує нас, живе за законами ритму. Зміна пір року, дня і ночі, серцевий ритм і багато іншого підпорядковане певному ритму. Будь-які ритмічні рухи активізують діяльність мозку людини. Тому з самого раннього дитинства рекомендується займатися розвитком почуття ритму в доступній для дошкільнят формі – ритмічних вправах і іграх.

Логоритміка - це методика, яка спирається на зв'язок слова, музики і руху. Зазначені компоненти можуть використовуватися по-різному, з переважанням одного з них. Мета логоритмічного впливу - подолання мовного порушення шляхом розвитку, виховання і корекції у дітей рухової сфери в поєднанні зі словом і музикою і в кінцевому результаті - адаптація до умов зовнішнього середовища.

Рух виступає тут як основний засіб взаємодії між дитиною і навколишнім світом. Формуючи і розвиваючи у дітей рухові здібності, ми впливаємо на сенсомоторний рівень, створюємо базу, основу для виховання мовлення, усунення мовленнєвих порушень. Я використовую логоритміку як фрагмент музичного заняття. У цьому випадку я опираюся на поділ засобів логоритміки на музично-рухові і мовно-рухові, запропоновані Г.Р.Шашкіною.

До музично-рухових відносяться:

1. Ходьба.
2. Вправи для м'язового тону.
3. Вправи на розвиток дрібної моторики.
4. Вправи на розвиток відчуття ритму.
5. Вправи з елементами танцю.
6. Заключні вправи.

До мовно-рухових відносяться:

1. Вправи на розвиток фонаційного дихання.
2. Вправи на розвиток голосу.
3. Вправи на розвиток артикуляції і дикції.
4. Вправи на розвиток координації рухів і мови.
5. Вправи на розвиток мовної уваги.
6. Спів.
7. Вправи на розвиток дрібної моторики.
8. Вправи з предметами.
9. Мовні вправи.

На музичних заняттях я використовую музично-рухові вправи, а також вправи для розвитку голосу, артикуляції, дикції, дихання, координації рухів і мови, для розвитку дрібної моторики. Діти виконують рухи під музичний супровід з чітко вираженим ритмом, а я здійснюю постійний контроль за точністю їх виконання. Амплітуда і темп вправ узгоджується з динамікою звучання музики.

В результаті систематичної роботи по використанню логоритмічних вправ у дітей розвивається:

- слухова увага;
- музичний, звуковисотний, тембровий, динамічний слух;
- фонематичний слух;
- просторова організація рухів;
- загальна і тонка моторика, міміка;
- формується кінестетичні відчуття;
- виразність і грація рухів;
- слухо-зорово-рухова координація;
- фізіологічне та фонаційне дихання;

- співочий діапазон голосу;
- почуття ритму;
- вміння визначати характер музики, погоджувати її з рухами;
- мовна моторика для формування артикуляційної бази звуків;
- формуються та закріплюються навички правильного вживання звуків у різних формах і видах мовлення, у всіх ситуаціях спілкування.

Пальчикові ігри та мовно-рухові вправи на заняттях ми також проводимо під музичний супровід. Головним завданням цих ігор є ритмічне виконання віршованого тексту, узгоджене з рухами.

Вправи розучуються поетапно: спочатку рух, потім текст, потім все разом. Оволодіння руховими навичками, розучування віршів і пісень з рухами, пальчикових ігор проходить ненав'язливо, в ігровій формі.

У своїй роботі використовую комунікативні ігри і танці. Розучування танцювальних рухів також проходить поетапно. Велика їх частина побудована на жестах і рухах, що виражають дружелюбність, відкрите ставлення один до одного, що дає дітям позитивні і радісні емоції. Тактильний контакт, здійснюваний у танці, ще більше сприяє розвитку доброзичливих відносин між дітьми і тим самим нормалізації соціального клімату в дитячій групі. Ігри з вибором учасника або запрошенням дозволяють задіяти малоактивних дітей. При відборі ігор я обов'язково враховую те, щоб їх правила були доступні і зрозумілі дітям. У комунікативних танцях і іграх не оцінюється якість виконання рухів, а це дозволяє дитині розкріпоститися.

Вважаю, що найважливіше - це координувана робота всіх цих складових. Тільки тоді мова буде красивою, звучною й виразною. Тому на заняттях відпрацьовуємо не тільки техніку дихання, голосу, темпу, але і їх взаємозв'язок, злагодженість. На заняттях зв'язок мови з музикою і рухом, крім розвитку м'язового апарату і голосових даних дитини, дозволяє розвивати дитячі емоції і підвищує інтерес дитини до занять, пробуджує її уяву і фантазію. Ще один плюс занять з використанням логоритміки, це те, що поряд працюють різні діти (з вадами мови та без). Це допомагає дитині з вадами мовлення навчитися працювати в дитячому колективі, знаходити спільну мову і вчитися активно взаємодіяти.

Вважаю, що логопедична ритміка корисна всім дітям, які мають проблеми становлення мовної функції. Дуже важлива логопедична ритміка для дітей з мовним негативізмом, так як заняття створюють позитивний емоційний настрій до мови, мотивацію до виконання логопедичних вправ.

У результаті використання логоритміки до кінця навчального року у дітей простежується позитивна динаміка мовного розвитку. У дошкільнят збільшується словник, виховується граматично правильна мова, розвивається фонетичне сприйняття, зв'язна мова. Практика показує, що регулярні заняття логоритміки сприяють нормалізації мови дітей незалежно від виду мовного порушення, формують позитивний емоційний настрій, вчать спілкуванню з однолітками.

Список використаних джерел

- Базовий компонент дошкільної освіти. К. 2021
- Боровик, Т.А. О Ритмодекламации / Т.А. Боровик. // Музыкальный руководитель. – 2004. – № 5. – С. 23-28.
- Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. 2002
- Лопухина, И. Логопедия. Речь, ритм, движение / И. Лопухина. – СПб., 1997. – 119 с.
- Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі: Збірник методичних матеріалів/ Упор. І.А.Романюк.- Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 104 с.
- <http://korektolog.com/index.php/z-muzpraciv/76-profilaktyk-muzstat>
- <http://korektolog.com/index.php/logoritmikamnu/89-vykorys-loglrytmstat>
- <http://korektolog.com/index.php/logoritmikamnu/88-logozasobystat>
- http://cndnz1.at.ua/index/z_dosvidu_roboti_muzichnogo_kerivnika_chernigivskogo_doshkilnogo_navchalnogo_zakladu_1/0-75

Гнатюк Наталія,
вихователь-методист ЗДО №8
Шепетівської міської ТГ

Дистанційна форма дошкільної освіти в умовах воєнного стану

Анотація. В статті визначається ідея солідарної відповідальності дорослих за введення дитини у світ людських взаємин, що є одним з найважливіших завдань дошкільної освіти, визначено орієнтири в синхронному та асинхронному форматі освітнього процесу, в підготовці та проведенні

дистанційного заняття для дошкільників, обумовленими базовими принципами реалізації стандарту.

Ключові слова: *дистанційна освіта, дошкільня, освітній процес, воєнний стан*

Український учений, письменник і педагог В.Сухомлинський наголошував на тому, що не варто ізолювати дітей від видовища людських проблем і страждань. Він залишив нам у спадок безцінні епічні мініатюри, які й сьогодні слугують засобом пробудження в дітей почуття милосердя до хворих, немічних, бідних. Педагоги привертають увагу дітей до того, що навколо нас чимало таких людей і варто з ними спілкуватися й пізнавати один одного. Автор «Школи радості» В. Сухомлинський на практиці довів необхідність вчити дитину жаліти, співчувати, допомагати одноліткам епізодично, допомагати завжди, допомагати щиро. І, отже, крок за кроком виховувати в малюків розуміння добра і зла. Варто також виховувати в дитини почуття любові та обов'язку перед рідними перед однолітками, перед самим собою, перед батьківщиною, перед правдою, що має вилитися у виховання почуттів справедливості та обов'язку. Виховання дошкільнят передбачає знання вихователем закономірностей розвитку та становлення духовного світу дитини, починаючи з перших кроків життя. Внутрішній світ маляти багатогранний, шкода, що сучасною наукою ще недостатньо вивчений. Безсумнівно, що незалежній Україні потрібні працьовиті, чесні, доброзичливі громадяни. Акумулювавши всі людські чесноти в одному слові «любляча», можна виховати дитину, котра любитиме свій рідний край, однолітків і тих дорослих, які спрямовуватимуть її життя за принципом «люби інших, як самого себе». Лише за таких умов можна буде сказати, що така особистість «відбулася», реалізувала закладений у неї від природи потенціал творчої та духовної індивідуальності.

Воєнний стан ускладнив організацію освітнього процесу. Наразі, освітяни прийняли цей виклик, та успішно справляються з впровадженням БҚДО (2021 р.).

Дошкільня освіта намагається стати осередком формування демократії, де всі мають можливість висловити свою думку, бути почутими. У таких умовах вихованці є активними учасниками, суб'єктами діяльності, а не тільки виконавцями доручень дорослих.

У зв'язку з військовими діями на території нашої держави перед українцями постали важливі питання: Чи варто відчиняти двері освітнього закладу, навіть онлайн, 1-го вересня, якщо триває війна? Де займатися, якщо зруйновані дошкільні заклади, школи? Навіщо думати про заняття, коли всі в небезпеці? В історії вже є приклади, які демонструють наслідки рішень щодо освіти. Південна Корея свого часу зробила ставку на освіту і перемогла.

Відповідно до постанови КМУ від 24 червня 2022 року №711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні», навчання в ЗЗСО традиційно розпочалось в День знань (1 вересня). Освітній процес у школах триватиме до 30 червня 2023 року. Заклади фахової передвищої та вищої освіти самостійно визначають дати початку та завершення навчального року. Саме тому потрібно визначити наступні кроки.

Крок 1: Була призначена комісія з обстеження закладу освіти на предмет готовності до організації навчання та забезпечення безпеки учасників освітнього процесу.

Крок 2: визначили форму організації освітнього процесу

За результатами обстеження нашого закладу укриття не відповідає вимогам, тому

організація освітнього процесу залежить від безпекової ситуації. Саме тому наш заклад дошкільної освіти працює в дистанційному режимі. Структура та тривалість

навчального тижня, дня, занять і відпочинку, а також форми організації освітнього процесу визначаються педагогічною радою закладу освіти в межах часу, передбаченого освітньою програмою (відповідно до обсягу навчального навантаження та з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку здобувачів освіти).

Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти. При запровадженні дистанційної роботи керівник нашого закладу дошкільної освіти видала відповідний наказ «Про запровадження дистанційної роботи». Упродовж робочого часу, визначеного графіка, працівники зобов'язані:

- виконувати обов'язки, передбачені трудовим договором,
- відповідати на дзвінки керівника;
- перевіряти електронну пошту та оперативно відповідати на листи;
- складати плани роботи, готувати матеріали щодо роботи з батьками (презентації, рекомендації щодо організації розпорядку дня дитини та організації освітньої діяльності);

- складати конспекти занять відповідно до програми розвитку дитини дошкільного віку;

викладати матеріал під час скап - конференцій, спілкування у групі по Viber, Telegram, Zoom, Google Meet, Google Classroom, через електронну пошту;

- надсилати опитувальники для батьків тощо.

Крок 3: забезпечити безпеку всіх учасників освітнього процесу впродовж навчального року.

Директор нашого ЗДО довела до відома усіх працівників інформацію про персональну відповідальність за організацію безпечних умов для здобувачів освіти.

Тому ми з педагогами розглянули особливості організації роботи закладу дошкільної освіти у дистанційному форматі. Адже дистанційне навчання — сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) від тих, хто навчає до тих, хто навчається. Для цього ми проаналізували наявність ресурсів закладу:

- відповідність нормативної бази умовам праці (безпека життєдіяльності, посадові інструкції);

- ресурси закладу дошкільної освіти;

- ресурси педагогів закладу;

- виявили педагогів, у яких є необхідні можливості для проведення дистанційної освітньої роботи та педагоги написали (обов'язкові відповідні письмові заяви);

- ресурси родин наших вихованців.

В умовах війни педагогічні працівники мають бути готовими, спроможними повноцінно надавати освітні, інформаційні, консультаційні послуги сім'ям, які виховують дітей раннього та дошкільного віку. Саме тому питання організації комунікації з учасниками освітнього процесу посідає ключове місце.

У процесі організації комунікації учасників освітнього процесу, а також з метою покращення адаптації громадян із числа внутрішньо переміщених осіб із зон активних бойових дій працівники ЗДО надають підтримку інформаційну, методичну, консультативну дітям та їхнім сім'ям:

- сприяють організації комунікації дітей та їхніх батьків;

- створюють безпечний соціально-освітній простір;

- адаптують освітній процес в умовах війни з урахуванням ситуацій, що склалися;

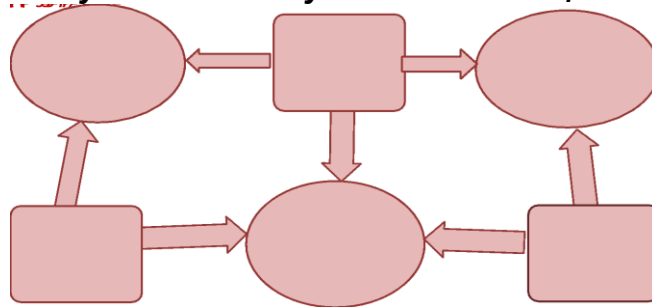
- добираємо форми і методи взаємодії між учасниками освітнього процесу відповідно до конкретної ситуації кожного;
- володіємо інформацією щодо ресурсного забезпечення освітнього процесу в умовах дистанційної роботи;
- налагоджуємо комунікацію з учасниками освітнього процесу в телефонному режимі, через листування електронною поштою тощо.

Задля забезпечення ефективності комунікації з батьками, педагоги обирають оптимальні для здійснення кожного конкретного завдання канали комунікації.

Основними формами онлайн-комунікацій є: відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта, анкетування, соціальні мережі.

У всіх вікових групах створенно групи із батьками, вихователями, психологом в соціальних мережах Viber, Telegram. Для отримання інформаційно-освітніх та психолого-педагогічних послуг; використовуємо електронні платформи Zoom, Google Meet, Google Classroom.

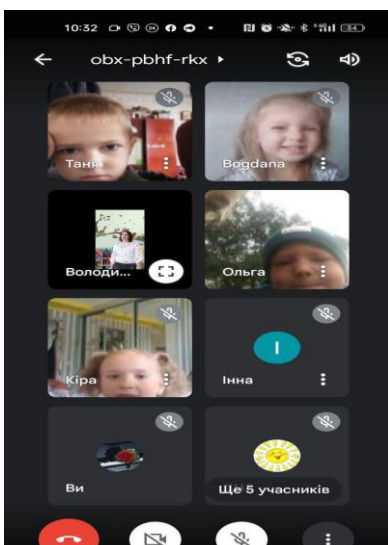
Організація освітнього процесу (взаємодія між учасниками в умовах дистанційного навчання)

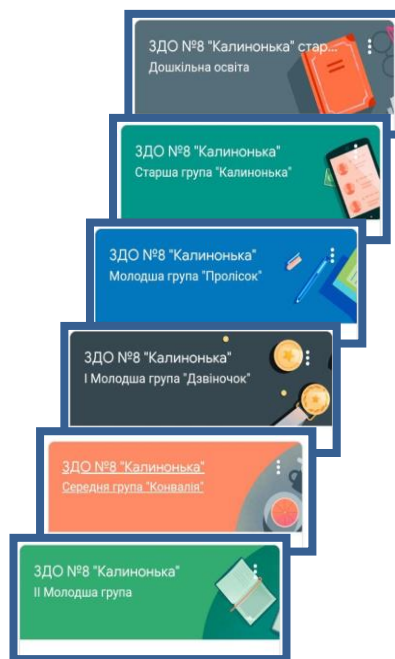
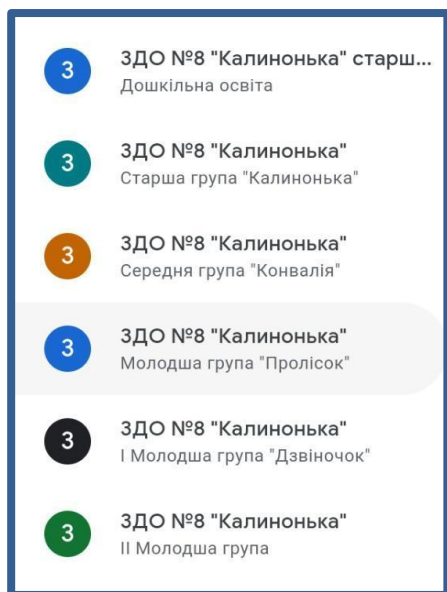
Наш заклад об'єднує переваги синхронного та асинхронного форматів освіти в режимі онлайн. У результаті, з одного боку, вихованці дотримуються більш-менш звичного для них розкладу, а з іншого — не перевантажені онлайн-присутністю в асинхронному і синхронному форматі освіти. Для організації освіти в асинхронному форматі наші педагоги надають вихованцям (разом з батьками) для опрацювання різноманітні навчальні матеріали (відео та аудіо, презентації, ігри тощо) та завдання для моніторингу досягнень вихованців. Батьки разом із своїми дітьми – вихованцями ЗДО виконують завдання у зручний для себе час, у власному темпі та комунікують із педагогом різними способами. У синхронному форматі організується не менше 30% навчального часу, передбаченого освітньою програмою закладу, решта навчального часу організується в асинхронному форматі.

Синхронний онлайн- формат

Зв'язок здійснюється за допомогою Інтернету через Google Meet , Skype та інші програми спілкування

Організація навчання на платформі Google Classroom у ЗДО №8 «Калинонька» Шепетівської міської ТГ (асинхронний формат)

Організовуючи дистанційну форму навчання ми дотримуємось рекомендацій для педагогів ЗДО:

- Організовуємо освітній процес в дистанційному форматі з урахуванням воєнної ситуації .
- Враховуємо особливості дітей дошкільного віку під час організації освітнього процесу в дистанційному форматі. Такі заняття, у разі згоди батьків, з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводимо не більше 10 хвилин, старшого дошкільного віку — 15 хвилин.
- Перевіряємо технічне налаштування, звертаємо увагу на налаштування веб-камери, її необхідно встановити на рівень очей або трохи вище, адже діти повинні бачити очі педагога, важливо дивитися у камеру.
- Використовуємо публікації психолого-педагогічного та методичного спрямування, зокрема на сайті МОН “Сучасне дошкільня під крилами захисту”.
- Залучаємо дітей до самостійного виготовлення поробок, малюнків, будь-яких проєктів, адже швидке усвідомлення результату підвищує відчуття спокою і сили.

Я, як вихователь-методист, веду постійний контроль за організацію освітнього процесу в умовах дистанційного навчання та надаю консультації, методичну допомогу, аналізую, планую, координую діяльність педагогічного колективу.

Засоби дистанційного навчання

	Інформаційні ресурси	Електронні посилання
з/п	Міністерство освіти і науки	https://mon.gov.ua/ua/tag/doshkilnaosvita

	України	
	Міністерство охорони здоров'я України	https://www.facebook.com/moz.ukr/ https://moz.gov.ua/osvita
	Добірка відео занять для дітей раннього віку. Розвивальні заняття батьками.	https://www.google.com/search?client=opera&q=
	Добірка майбутніх першокласників	https://dityvmisti.ua/blog/6417-dobirka-neochevydnykh-zaniat-na-lito-dlia-maibutnikh-pershoklasnykiv/
	50 завдань для дошкільників	https://osvita.ua/school/63379/
	Добірка розвивальних ігор вправ розваг для дітей 3-6 років	https://youtu.be/wwQSLNwDueY https://www.youtube.com/results?search_query
	Навчальні програми для дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку з інтерактивними вправами	https://edugames.rozumniki.ua
	Посібники та ігри для розвитку логічного мислення	https://www.yakaboo.ua/ua/knigi/uchebnaja-literatura-pedagogika/doshkol-nikam/razvitie-logiki-i-myshlenija.htm
	Освіта дитини XXI століття MageningOne Org – YouTube Освіта дитини XXI століття, добірка навчальних відео, мультфільмів	https://www.youtube.com/results?search_query=Освіта+дитини+XXI+століття+MageningOne+Org+-+YouTube+Освіта+дитини+XXI+століття%2C+добірка+навчальних+відео%2C+мультфільмів
0	30 кращих дитячих мультфільмів україномовного виробництва	https://www.youtube.com/results?search_query=30+кращих+дитячих+мультфільмів+україномовного+виробництва
1	Українські казки	https://svit-kazok.info/
2	Руханки і Фізкультхвилинки	https://www.youtube.com/results?search_query
3	Журнал «Пінайко»: вірші, казки, творчість.	https://www.facebook.com/posnayko/posts/971681112881689/
4	Розвиваючі онлайн-ігри для дітей	https://www.game-game.com.ua/uk/tags/965/ https://logiclike.com/uk/rozvivalni-igri/5-rokiv
5	Сучасне дошкілля під крилами захисту	https://mon.gov.ua/ua/news/suchasne-doshkillya-pid-krilami-zahistu-korisni-materiali-yaki-stanut-u-prigodi-pedagogam-i-batkam

Загальні сайти для батьків та дітей

<https://ditvora.com.ua> – сайт розрахований на різну аудиторію: мами, тата, діти вагітні жінки. Містить матеріали на тему родини.

<http://soroka-vorona.info> – сайт присвячений темам навчання, виховання та розвитку дітей різного віку. Може бути цікавим для дітей, батьків та педагогів.

Розвиваючі мультфільми для дітей

<https://www.youtube.com/watch?v=0DmKf3pINyc&feature=youtu.be>

<https://www.youtube.com/watch?v=0DmKf3pINyc&feature=youtu.be>

<https://www.youtube.com/channel/UCtrJexq4HziO224GJqPJkhq>

Мультимедійні інтерактивні сайти:

<http://www.levko.info> – дитячий сайт, що пропонує багатий вибір дитячих ігор, лічилок, загадок, віршів, казок, аудіо- та відеоматеріалів. Також тут можна знайти розмальовки, найпростіші кулінарні рецепти для малечі, матеріали про дитячі свята, а ще поради до різноманітних саморобок.

<http://sonyashnik.com/> – розваги для дітей: книжки, аудіо, відео, ігри.

<http://pustunchik.ua/ua> – дитячий портал з іграми, мультфільмами, віртуальними майстер-класами та конкурсами для розвитку дитини.

Відеоматеріали для батьків та дітей

https://www.youtube.com/watch?v=a45W5eys_Cc

Отже, організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану (зокрема, з використанням дистанційного формату) це:

✓ Забезпеченні взаємодії між учасниками освітнього процесу, зокрема у налагодженні комунікації між вихователем, дітьми, батьками та дітей між собою.

✓ Спільна діяльність педагогів, батьків, дітей у закладі освіти і онлайн, в інформаційно-освітньому середовищі, дає змогу враховувати індивідуальні особливості кожної дитини; сприяти її всебічному розвитку, використовуючи інноваційні можливості; підготувати до навчання в Новій українській школі, а також залучити батьків до процесу навчання, виховання й розвитку власних дітей.

✓ Батьки залучаються до освітнього процесу, їм надається педагогічна підтримка (як у колективному форматі, так й індивідуальна), допомога в пошуку актуальної інформації, можливостей продуктивно проводити дозвілля з дітьми.

Список використаних джерел та літератури

Нормативно-правова база в умовах воєнного стану в Україні

1. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану».

2. Лист МОН № 1/3370-22 від 06.03.2022 «Про оплату праці працівників закладів освіти під час призупинення навчання».

3. Лист МОН № 1/3454-22 від 15.03.2022 «Про перенесення атестації педагогічних працівників у 2022 році».

4. Лист МОН №1/3475-22 від 17.03.2022 «Про зарахування до закладів дошкільної освіти дітей із числа внутрішньо переміщених осіб»

5. Лист МОН №1/3593-22 від 22.03.2022 «Про здійснення публічних закупівель та обслуговування в органах Казначейства в умовах воєнного стану».

6. Лист МОН №1/3556-22 від 19.03.2022 «Закладам освіти, установам, які вимушені змінити місце розташування у зв'язку з проведенням в місцях їх розташування бойових дій або тимчасовою окупацією території України, необхідно перейти на обслуговування до органів казначейства за новою адресою розташування».

7. Лист МОН № 1/3737-22 від 29.03. 2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні».

8. Лист МОН №1/9-766 від 12.12.2019 «Щодо комунікації з дітьми дошкільного віку з родин учасників ООС/АТО, внутрішньо переміщених осіб та організації взаємодії з їхніми батьками»

9. КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» Нечай Олена Миколаївна, викладач секції розвивального навчання кафедри методики дошкільної та початкової освіти.

10. УТЕНКОВА Ірина, консультант Комунальної установи «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Лозівської міської ради.

Головань Антоніна,
вихователь Шепетівського
ЗДО №2 «Сонечко»
Шепетівська ОТГ

Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану (зокрема, використання дистанційної форми здобуття освіти)

***Анотація.** У статті висвітлюється питання розвивального навчання здобувачів освіти як інструменту індивідуалізації навчання в умовах реалізації змішаної форми навчання та домінуючого формату роботи з обдарованими дітьми. Розкрито основні поняття «змішаного навчання», проаналізовано особливості інноваційних процесів у закладі дошкільної освіти. Дистанційна форма навчання впливає на внутрішнє середовище закладу дошкільної освіти і вимагає адаптації як до змін самого закладу, так і до самих педагогів.*

***Ключові слова:** дистанційне навчання, змішана форма навчання, розвивальне навчання.*

В умовах воєнного стану заклади дошкільної освіти працюють по-різному: дистанційно, очно, за змішаною формою. Працюють з єдиною метою — щоб дитина була щасливою, перебувала в безпечних умовах та отримувала якісні освітні послуги. Дистанційна форма навчання відбувається по-різному, стандартизований підхід до всіх тут не спрацює. В дошкільних закладах взаємодія з родинами в умовах впровадження дистанційної форми навчання освіта можлива у форматі «педагог – батьки – дитина». Це пов'язане з несформованістю багатьох навичок у дітей, таких як опанування самостійного читання, вміння роботи з ІКТ, самоорганізації тощо. Звертаємо увагу на те, що освітню роботу з дітьми необхідно здійснювати систематично. Дистанційну форму навчання доцільно проводити через інтерактивні навчальні матеріали, через соціальні мережі, через освітні платформи, електронні сервіси та додатки тощо. Особливого значення для психологічного розвантаження малюків набувають зустрічі в режимі реального часу за допомогою гаджетів. Такі зустрічі доречно проводити 2 рази на тиждень у групах передшкільного віку, а саме: з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку (у разі згоди батьків) – не більше 10 хвилин, з дітьми старшого дошкільного віку – до 15 хвилин. Пропонуємо проводити заняття в режимі он-лайн конференції за таким графіком: молодший дошкільний вік – понеділок, середа з 10.00, середній дошкільний вік – вівторок, п'ятниця з 10.00, старший дошкільний вік – вівторок, четвер з 10.30. Розвиток дистанційної освіти слушно вважається рухом у напрямку зростання рівня доступності освіти для дітей, які з різних причин не мали змоги її отримати.

Змішане навчання або **blended learning** — методика, за якою дошкільники засвоюють частину освітнього матеріалу онлайн, а частину – офлайн у дитячому садочку. Діти отримують цілісний навчальний досвід із використанням сучасних інтерактивних технологій. Змішане навчання – це освітній підхід, що поєднує навчання за участю педагога (обличчям до обличчя) з онлайн-навчанням, що

включає елементи самостійного контролю дитиною часу, місця і темпу навчання, а також інтеграцію досвіду навчання з педагогом і в режимі онлайн.

Змішане навчання – це використання цифрових освітніх ресурсів, що є важливою складовою цього навчання. Вони мають ряд особливостей, що виникають із загальних властивостей електронних носіїв інформації, які відрізняють їх від поліграфічних видань і дають їм ряд істотних переваг: нові дидактичні властивості, різноманітність форм представлення інформації в освітньому процесі, мультимедійність, інтерактивність, гнучкість і адаптивність. Разом з тим, в цифрових освітніх ресурсах зберігаємо такі традиційні властивості як науковість, наочність, структурованість і системний виклад навчального матеріалу. В змішаному навчанні використовуємо як готові цифрові ресурси, так і створені нами презентації, відеозаписи, відео інструкції для самостійної роботи. На наш погляд, змішане навчання є прогресивною освітньою технологією, що має широкі перспективи для використання і подальшого розвитку.

Шепетівський ЗДО № 2 «Сонечко» має власні напрацювання в організації розвиваючого навчання з дошкільниками як інструментом індивідуалізації в умовах змішаної форми та домінуючого формату роботи з обдарованими дітьми.

Індивідуалізація навчання в умовах реалізації змішаної форми при правильній і повноцінній організації навчання працює як домінуючий формат роботи з обдарованими дітьми. Це вміння вирішувати проблеми, здатність відбору потрібної інформації; критичне мислення, креативність, здатність творчо переосмислити наявну інформацію, генерувати нові ідеї і рішення; робота в команді, здатність встановлювати соціальні зв'язки, шукати однодумців і створювати команди; прагнення вчитися новому; вміння приймати рішення і нести за них відповідальність.

Зміна в методах навчання – одна з головних ознак змін при впровадженні змішаного навчання. Сучасні виклики сьогодення вимагають від освітянства безперервного професійного розвитку, здатності до формування індивідуальної освітньої траєкторії малюків, застосування сучасних методик і технологій. Зокрема, впровадження інноваційних технологій сприяє мотивуванню, розвитку критичного мислення, підвищенню якості освітнього процесу. Однією із таких технологій є нетрадиційні техніки малювання, що забезпечують інтегративний підхід до освітнього процесу, розвиток творчого потенціалу дошкільників, активний виховний вплив. Нетрадиційні техніки є довільною формою творчості, яка не вимагає копіювання зразка. Тому такі способи малювання надзвичайно цікаві дітям дошкільного віку. Нетрадиційні техніки малювання мають ігровий характер та не обмежують дітей жодними правилами. Саме це сприяє виявленню творчого потенціалу дитини, формуванню у неї естетичного чуття та мистецького смаку. Під час змішаної роботи використовуємо різні нетрадиційні техніки малювання. Під час творчого процесу дитина досліджує властивості різних матеріалів та наслідки їх використання. Для нетрадиційних технік створення малюнків використовуємо найрізноманітніші підручні засоби: клей, мильний розчин, заварений крохмаль, штампи із овочів, заготовки з картону, монетки, гербарій з квітів і листя, кухонна сіль, манка та інші крупи, пісок, ватні палички, спонжі, зубочистки, шпатель, зубні щітки, харчові барвники, харчова та бульбашкова плівка, пластилін тощо.

Наприклад, малювання картопляними штампами. Техніка дає безліч варіантів для втілення задуму, адже штампу із картоплі можна надати будь – яку форму. На одному з кінців картопляного шматочка вирізати форму будь-якого предмета (листочок, кружечок, квіточка, метелик та ін.). Вмокати штампик у фарбу і прикласти там, де має бути листок, квіточка чи метелик. Коли потрібно малювати фарбою іншого кольору, штампик охайно витираємо серветкою. Такі штампи – просто знахідка для швидкого малювання букетів і клумб для дітей усіх вікових категорій.

Малювання піском. Малюючи на піску, не можливо нічого «зіпсувати», адже коли щось не вдається з першого разу, можна розрівняти пісок долонькою і знову творити! Пісок завжди асоціюється з приємними спогадами про літо, річку, неабияк розвиває дрібну моторику й тактильну чутливість, дає можливість втілити будь – який творчий задум. Малювати можна на сухому і вологому піску, пальчиками або паличкою, можна ставити різні відбитки. Практикуємо малювання піском, частини малюнка, які змащені клеєм, посипаємо піском різних кольорів. Дитячому захопленню не має меж!

Нетрадиційні техніки малювання – один із найкращих варіантів для занять з образотворчої діяльності під час дистанційної форми роботи, адже вони не тільки забезпечують усебічний гармонійний розвиток особистості, а й є безпечними і цікавими для дітей. Втілюючи нестандартні підходи в роботі педагог виконує свою головну місію – запалює вогник в очах дітей. Підготовка до онлайн - заняття – це ряд пов'язаних між собою етапів . Насамперед треба заздалегідь підготувати всі матеріали. Бажано, щоб кілька речей (предмети, іграшки, зразки малюнків, штампи, пісок тощо) вже перебували в полі зору дітей. I етап – вступний монолог вихователя (до 2 хв) задає стиль і характер спілкування, сприяє створенню необхідної атмосфери, готує освітню ситуацію і вводить в неї. II етап - сприйняття умов (до 3 хв) забезпечуємо розуміння дітьми змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони можуть досягти. III етап – практична робота (до 7 хв). Цей етап стимулює відчуття спільності інтересів дітей і дорослих, колективного входження в процес навчальної діяльності (утворення «атмосфери радості» від взаємодії). IV етап – підбиття підсумків заняття у форматі онлайн (до 3 хв). Щоразу структура заняття у форматі онлайн може бути іншою, змінюючись залежно від ситуації спілкування з дітьми та батьками.

Основною метою вихователя у змішаній формі роботи є взаємодія з дітьми. На заняттях часто використовуємо комп'ютерні технології для пояснення нового матеріалу, як наочний та демонстраційний матеріал, зокрема: відео-презентації, ігри, мультиплікаційні фільми, наукові фільми з урахуванням вікових особливостей дітей.

У той же час, створення індивідуалізації навчання в умовах змішаної форми з обдарованими дітьми має певні етапи – від ідеї до рефлексії, та вимагає від вихователя практичних навичок використання цифрових освітніх ресурсів. Зокрема:

Електронна пошта – це стандартний сервіс Інтернету, що забезпечує передавання повідомлень, як у формі звичайних текстів, які в інших формах (програмах, графіці, звуках, відео) у відкритому чи зашифрованому вигляді.

Чат – спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативного спілкування людей через Інтернет. Є кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіо -, відеочат. Найбільш поширений текстовий чат. Голосовий чат дозволяє спілкуватися за допомогою голосу, що під час навчання за дистанційною формою є важливим моментом

Відеоконференція – це конференція реального часу в on-line режимі. Вона проводиться у визначений день і в призначений час. Для якісного проведення відеоконференції необхідна її чітка підготовка: створення програм, своєчасна інформація на сайті і розсилка за списком. Відеоконференція – один із сучасних способів зв'язку, що дозволяє проводити заняття у «віддалених групах», коли вихованці та вихователь знаходяться на відстані. Отже, обговорення відбувається у режимі реального часу. Вихователь і діти можуть бачити один одного.

Блог. Це форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Наприклад, автор розміщує публікацію у блозі та дає можливість іншим прочитати і прокоментувати розміщений матеріал.

Пропонуємо покрокову інструкцію для дієвої організації змішаної форми навчання :

1. Планування роботи. Для цього потрібно визначити навчальний кінцевий результат, якого хочете отримати від малюків. Потрібно поставити собі три запитання: Чому я хочу навчити дітей? Яким чином вони досягнуть бажаних результатів? Яким чином я зможу допомогти їм досягнути бажаних результатів?

2. Створення навчальних матеріалів. Організувати навчальну діяльність вихованців дистанційно – це надати допомогу самостійно розібратися із тим, чого вони не знають і не вміють. Для цього у малюка повинні бути навчальні матеріали та завдання, посилені для його вікової групи. До навчальних матеріалів потрібно додавати інструкції з використання, зазначати час на виконання, рекомендації та підказки. Також, на допомогу батькам варто розміщувати мультимедійні матеріали – презентації, відеоролики, посилання, які допоможуть у вивченні зазначеної теми. Необхідно надати батькам перелік інтернет-джерел, які сприятимуть легшому засвоєнню матеріалу.

3. Принцип індивідуального підходу. Потрібен індивідуальний підхід, це спрощує етап підготовки завдань й дозволяє розкрити творчий потенціал малюків.

4. Зворотній зв'язок. Для отримання зворотного зв'язку використовуються: електронна пошта, онлайн-сервіси (наприклад освітня платформа Youtube, Viber, Skype, WhatsApp, Telegram, ZOOM, тощо).

Переваги змішаного навчання – це доступність та зручність. Навчання стає гнучким та дозволяє малюкам самостійно опрацювати частину матеріалу. Тобто, обрати час, темп та місце навчання.

Таким чином, ми створюємо умови, які забезпечують розвиток обдарованих дітей, реалізацію їхньої потенціальної можливості в освітньому процесі. Виявлення обдарованих і талановитих дітей - це тривалий процес. Обдарована дитина сама собі допоможе, якщо вихователь творчий, а освітній процес цікавий, різнобічний, результативний.

Для вихователя робота з обдарованими дітьми в реаліях сьогодення, по суті, є своєрідним іспитом у професійному, особистому і навіть у духовно-моральному відношенні. У разі успіху вона принесе позитивний підйом, бажання досягти ще більшого, якісного результату, не зупинятися на досягнутому, у разі невдачі – аналіз помилок і вирішення ще більш складних завдань. В обох випадках це дає можливість пережити «точку зростання», просування на шляху професійного і особистісного становлення. Використовуючи індивідуалізацію навчання в умовах змішаної форми навчання та домінуючий формат роботи з обдарованими дітьми, вихователь відкриває для себе і для малюків нові можливості для більш результативної роботи, сприяє їх творчій, дослідницькій та діяльнісній роботі.

Використані джерела:

1. Лист МОН № 1/3845-22 від 02.04.22 року «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні».

2. Лист МОН № 1/3737-22 від 03. 2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні»

3. Гавриш Н., Крутій К., Романюк І., Шалда Н. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят./ Гавриш Н., Крутій К., Романюк І., Шалда Н.// Дошкільне виховання. – 2020. №5. с.21-29.

Роль батьків та закладу дошкільної освіти у формуванні в дітей з особливими освітніми потребами позитивної «Я-концепції» як передумови успішної інтеграції в соціумі

Анотація. У статті висвітлено педагогічні підходи до створення умов для ефективної соціалізації дитини з особливими освітніми потребами, її повноцінної інтеграції у суспільство. Запропоновано напрямки роботи з розвитку навичок спілкування, збільшення можливостей самореалізації та соціальної адаптації, формування позитивної взаємодії та адекватних взаємовідносин дітей обох категорій у єдиному колективі та сім'ї.

Ключові слова: інклюзія, діти з особливими потребами, «Я-концепція», соціалізація, інтеграція, толерантне ставлення.

Дошкільне дитинство – великий відрізок життя дитини. Саме дошкільний вік є найважливішим етапом в розвитку особистості. Це період початкової соціалізації дитини, залучення її до світу мистецтва і культури, час встановлення початкових стосунків з провідними сферами буття, світом людей, предметів, природи і власним світом; період, коли закладаються основи самосприйняття особи. І якщо в цьому віці буде закладений фундамент позитивного самосприйняття – це забезпечить сприятливий особистісний розвиток в цілому.

Я концепція – це узагальнене уявлення людини про саму себе, система її установок відносно власної особи, вона грає найважливішу роль у формуванні цілісної особи. Я концепція включає образ Я і самооцінку.

Образ Я – це сукупність чуттєвих відчуттів, сприйнять, представлень і характерних образів своїх дій по відношенню до самого себе і інших. За допомогою сприйняття і розуміння іншого дитина приходять до розуміння себе. Самооцінка – це компонент самосвідомості, що включає разом зі знаннями про себе оцінку людиною своїх фізичних характеристик, здібностей, моральних якостей і вчинків.

Важлива роль у процесі соціального інтегрування дитини з особливими освітніми потребами відводиться сім'ї, яка в ідеалі виступає одним із основних факторів «входження» дитини в систему суспільних відносин. Особливості сім'ї, її активності у процесі розвитку й освіти дитини визначає її психофізичний і соціокультурний статус в майбутньому, рівень реабілітаційного та соціально-інтеграційного потенціалу.

Сучасна сім'я, в якій виховується дитина з особливими освітніми потребами, поряд з традиційними, має виконувати і низку специфічних функцій: реабілітаційну, корекційну, компенсаторну (залежно від порушення розвитку дитини).

Народження дитини з особливими потребами функціонально деформує сім'ю. Батьки дитини з психофізичними вадами переживають стрес, психологічне навантаження. Більшість батьків у даній стресовій ситуації стають безпорадними. Типовими є крайні реакції, які зустрічаються у таких сім'ях – це паніка або апатія. У обох випадках сім'я опиняється у безвихідній ситуації, як психологічно так і соціально. Саме такі сім'ї потребують особливої уваги, оскільки саме в таких сім'ях спостерігаються зміни на соціальному, психологічному та соматичному рівнях. Наявні у дитини психофізичні вади призводять до змін в усьому сімейному механізмі. Батьки утруднюються реалізувати виховну функцію і потребують допомоги та підтримки з боку педагогів та спеціалістів. Сім'я, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами, впродовж життя переживає серію критичних станів, обумовлених

суб'єктивними і об'єктивними причинами. Ці стани описуються самими батьками як чергування «злетів» і ще глибших «падінь».

Серед батьків найчастіше зустрічаються такі етапи розвитку реакцій:

Заперечення. Найбільш типова реакція батьків на поставлений лікарем діагноз про наявність у дитини порушень в розвитку – це просто невіра в існування хвороби. Члени сім'ї можуть сумніватися в компетентності лікаря, тому шукають можливість отримати консультації інших фахівців в цій галузі. В основі такої поведінки лежить відчайдушна надія на те, що первинний діагноз – помилковий. Навіть розуміючи відчуття батьків, на цьому етапі мало чим можна їм допомогти. Безперечно, що тривала затримка у визнанні батьками діагнозу, може позбавити дитину своєчасного лікування та надання необхідної педагогічної допомоги. Отже, психологи і педагоги повинні зробити все можливе, щоб допомогти сім'ям не затримуватися в кризовій ситуації і поступово змиритися з думкою про те, що у дитини є особливі потреби, які повинні задовольнятися.

Гнів. Це теж одна із захисних реакцій батьків, яка найчастіше зустрічається на ранньому етапі усвідомлення ними стану дитини. Зазвичай, вона виникає на ґрунті відчуття безпорадності, безвихідності і розчарування як в самій собі, так і в своїй дитині. В деяких випадках гнів батьків виправданий, особливо, якщо фахівці не були з ними достатньо відверті в питаннях, що стосуються здоров'я дитини. З іншого боку, цей стан стає неприродним, якщо триває дуже довго або несправедливо направлений на дитину. Зіткнувшись з проблемою прояву батьківського гніву, фахівці повинні уміти пом'якшити його, наприклад, якомога раніше залучити батьків до роботи по наданню допомоги дитині, познайомити з іншими сім'ями, що мають дітей зі схожими проблемами.

Відчуття провини. Недоречне відчуття провини – це теж реакція батьків, яка часто зустрічається, на повідомлення лікаря про особливості їх дитини. Досить часто воно переростає у страждання і переживання батьків з приводу їх провини і помилок, які, як вони вважають, і привели до захворювання дитини.

Емоційна адаптація. Це завершальний етап своєрідної адаптації батьків. Саме на цьому етапі батьки «розумом і серцем» приймають хворобу своєї дитини. І хоча на цьому етапі теж трапляються кризові моменти, проте батьки вже виробили певні установки як по відношенню до самих себе, так і до своєї дитини, що дозволяє їм формувати у собі навички, які допоможуть їм надалі забезпечити майбутнє своєї дитини.

Першим інститутом соціалізації для дитини є її сім'я. Сім'я є різновіковою групою, в якій дошкільник набуває досвіду спілкування і взаємодії з людьми різних поколінь, різної статі.

У ранньому дитинстві малюк відкрив для себе існування дорослих, складний їхній світ. Якраз відокремлення дитини від дорослого створює нову соціальну ситуацію, в якій вона прагне до самостійності. Ця тенденція є природною і постійною. Однак дитина продовжує жити разом з дорослим, входити у їх світ. Її основною потребою є доля у житті й діяльності дорослих, оскільки в цьому віці дитина не може реалізувати себе через брак сил, умінь, знань. Тому вона стає дорослою у думках, уяві, орієнтується на них як на зразок, перебираючи на собі властиву дорослим певну роль, наслідує дорослих, діє, як дорослий, але у формі сюжетно-рольової гри. У дитини з'являються елементарні обов'язки, її зв'язок з дорослим набуває нових форм, що виявляється у заміні спільної діяльності з самостійним виконанням його вказівок.

Джерелом формування первинних уявлень про себе є взаємодія дитини з іншими людьми. З самого раннього віку малюк, взаємодіючи і спілкуючись з іншими людьми, починає виділяти себе суб'єктом своїх дій і переживань.

Батьки мають правильно розуміти суть порушення дитини, а також відповідні особливості її розвитку. В одних випадках дитині не приділяють достатньої уваги: не розуміючи особливостей її розвитку, не вміючи знайти до неї правильний підхід, батьки виховують її стихійно, під впливом обставин. Це, звісно, призводить до того, що вона відстає в розвитку, часто неадекватно реагує на певні вимоги. В інших – батьки надмірно опікають дитину, оберігають від усіляких труднощів, намагаються все зробити для неї і замість неї. Вони стають її очима, вухами, руками, відтак діти стають безпорадними і також відстають у розвитку.

Батьки мають докласти максимум зусиль для фізичного, розумового та емоційного формування малюка, зважаючи на те, що процес буде тривалим і непростим. Якщо вони будуть терплячими і не квапитимуть дитину, вона поступово навчиться всього. Батькам необхідно намагатись зробити так, щоб малюк постійно відчував, що спілкування з ним приносить їм радість. Так йому буде значно легше навчатися.

Для того, щоб спробувати зробити дитину щасливою, необхідно реально оцінювати ситуацію і не впадати у відчай, адже стрес через інвалідність більше переживають батьки, а не малята. Якщо дитину просто люблять усі, хто її оточує, піклуються про неї, вона не усвідомлює того, що чимось відрізняється від більшості. Батькам необхідно підбадьорувати дитину, хвалити завжди за конкретну дію, більше звертати увагу на її сильні сторони – це допоможе сформувати рівновагу зі щойно виявленими проблемами:

- ✓ «Ти дуже добре зробив ...».
- ✓ «Я бачу, що ти набагато краще справляєшся, коли ...».
- ✓ «Я помітив покращення в ...».
- ✓ «Давай разом попрацюємо над ...».
- ✓ «Я дуже ціную твою значну роботу та зусилля, витрачені на ...».
- ✓ «Чим я можу тобі допомогти...».
- ✓ «Я бачу, ти добре попрацював над...».
- ✓ «Дякую, що ти ретельно виконав завдання».

Потрібно бути готовим допомагати дитині, однак за найменшої можливості посилювати її незалежність, підбадьорувати та заохочувати дитину, щоб формувати її самостійність та впевненість. В цьому допоможуть такі поради:

- ✓ скласти список усіх сильних сторін та потреб своєї дитини та часто звертатись до нього;
- ✓ якщо можливо, допомагати дитині висловлювати свої думки; для зразку висловлювати перед нею свої думки вголос;
- ✓ робити наголос на позитивному: визначати, підтримувати та формувати сильні сторони своєї дитини; створювати ситуації, де ці сильні сторони можуть якнайкраще проявлятися;
- ✓ уникати порівняння дитини з іншими дітьми, оскільки це нівелює унікальність кожної особи;
- ✓ надавати дитині можливості навчитися новому; дітям потрібно відчувати, що вони щось вміють або знають;
- ✓ створювати та підтримувати для дитини такі ситуації, в яких вона відчуватиме задоволення від допомоги іншим;
- ✓ допомагати дитині гордитися її етнічним походженням; розказати їй про корені та історію своєї сім'ї, разом досліджувати своє родове дерево (з цими знаннями у дитини сформується глибоке відчуття самоідентифікації);
- ✓ сформувати стабільні зразки суспільної поведінки, вони допоможуть дітям почуватися більш захищеними і краще розв'язувати низку соціальних проблем;

✓ вдома потрібно прививати дитині ставлення «я можу», щоб вона впевнено опанувала нові навички. Коли дитині не вдається досягати успіху, потрібно намагатися виробити в неї ставлення до цього як до навчання, а не як до поразок. Доцільно запитати в дитини: «І чого ти навчився?» або «Що ти зробиш по-іншому наступного разу?»

Упевненість приходить тоді, коли дитина має навички вирішення проблем для прийняття правильних життєвих рішень. Дітям потрібен набір навичок, котрі б допомагали приймати рішення у мінливих умовах. Щоб допомогти своїй дитині вирішувати проблеми, можна застосувати просту модель їх розв'язання, зразок якої надається далі.

✓ Використати стратегію заспокоєння – перед прийняттям рішення порадити до десяти або поговорити сам з собою.

✓ Визначити проблему. Нехай дитина висловить наявну проблему своїми словами. Можливо, потрібно буде задавати їй питання, щоб допомогти у цьому.

✓ Сформулювати можливі шляхи вирішення. Не критикувати жодну ідею.

✓ Відкинути варіанти, які будуть незручними або непосильними для дитини.

✓ Зважити всі «за» та «проти» тих варіантів, що залишилися, а потім вибрати найкращий з них. Запитати: «Що буде, якщо ти спробуєш ось так?»

✓ Обговорити, що слід робити для втілення цього рішення і як діяти в разі виникнення проблем.

✓ Після прийняття рішення – діяти.

✓ Оцінити це рішення. Наскільки воно було вдалим. Що можна наступного разу зробити по-іншому? Чого навчилися?

✓ Моделювати навички вирішення проблем дитини. Обговорити шляхи співпраці та активної роботи з партнерами для пошуку взаємовигідних рішень.

Покращення комунікаційних навичок дитини підвищує її шанси стати впевненою, незалежною та успішною людиною. Ефективні комунікаційні навички дозволяють дітям висловлювати свої потреби та побажання, розвивати соціальні стосунки. Батьки повинні прагнути намагатися:

✓ заохочувати дитину висловлювати власні ідеї, почуття, думки та погляди, а самі активно слухати. У сім'ї обговорювати події під час споживання їжі, поїздок на машині, прогулянок або перед сном.

✓ слухати дитину, підбадьорювати та заохочувати до спілкування, адже коли навички активного слухання моделюються вдома, дитина, швидше за все, буде повторювати їх під час свого спілкування з іншими;

✓ заохочувати дитину ставити запитання;

✓ давати дитині можливість спілкуватися з різноманітними людьми: сусідами, членами родини, меншими дітьми тощо;

✓ для тренування комунікацій в різноманітних ситуаціях використовувати рольові ігри.

Дітям з особливими потребами можуть знадобитися підтримка та заохочення до встановлення дружніх стосунків. Взаємодіючи з іншими людьми, діти вчаться вирішувати свої власні конфлікти, розуміти суспільні рамки, здобувати повагу інших та розвивати чуттєвість до унікальних потреб оточуючих. А для стимулювання дружніх стосунків потрібно:

✓ обговорювати елементи дружби – повагу, довіру, задоволення, прийняття;

✓ заохочувати дітей запрошувати їх друзів до себе додому;

✓ запросити друга дитини на якусь сімейну подію;

✓ заохочувати дитину ставити питання та демонструвати інтерес щодо оточуючих.

У контексті сучасних реформ в освіті України одним з надзвичайно важливих аспектів є інклюзія, тобто включення дітей з особливими освітніми потребами в процес здобуття освіти, зокрема й дошкільної. Інклюзивне навчання повинне забезпечувати такий дитині максимально індивідуальний, розвивальний підхід в умовах закладу дошкільної освіти з урахуванням її потреб.

Інклюзивна освіта на дошкільному рівні є вкрай важливою та перспективною. Оскільки у дошкільному віці можливо менш травматично, ніж у шкільному, залучити дитину з особливими освітніми потребами до колективу інших дітей. Діти дошкільного віку мають нижчий рівень агресивності та вищий рівень позитивного сприймання, не схильні до ігнорування дітей з особливими освітніми потребами.

Шлях до якісної організації інклюзивного навчання в закладах освіти не є простим та об'єднує в собі низку обов'язкових кроків, які необхідно реалізувати. Зокрема, першим кроком для встановлення категорії особливих освітніх потреб, дитина проходить комплексну психолого-педагогічну оцінку в ІРЦ. Результати такого поглибленого обстеження зорієнтовують педагогів ЗДО в подальшому на визначенні оптимальної для дитини освітньої траєкторії.

Відверто кажучи, в свій час, педагоги нашого ЗДО морально не дуже були готові до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Однак, виникло велике бажання довести самим собі, що ми здатні створити рівні умови для здобуття освіти й успішної соціалізації дітей з особливими освітніми потребами поруч з нормотиповими дітьми.

Адміністрація закладу, вихователі інклюзивних груп, асистенти вихователів, інші спеціалісти закладу дошкільної освіти, які працювали з такими дітьми, постійно здійснювали індивідуальний підхід, поступово формували готовність здорових дошкільників до позитивної спільної взаємодії з однолітками, що потребують корекції психофізичного розвитку. Інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітнє середовище потребувало зміни поглядів дітей вікових груп на особливих дітей та їхні потреби. Толерантне ставлення до них викликало в колективі дружні, довірливі стосунки.

Слід зазначити, що ми підготували дитячі колективи до прийняття дітей з особливими освітніми потребами: запланували заходи, які допомогли дошкільнятам познайомитися один з одним; спонукали до розуміння того, що наявність у групі дітей із особливими потребами виховує в інших вихованців позитивні якості людяності, співчуття, співпереживання. Ця робота здійснювалась за допомогою таких методів: бесіда, переконання, розгляд проблемних ситуацій, сюжетно-рольові ігри, перегляд спеціально відібраних відео-сюжетів тощо. Якщо дошкільнята в групі звертали увагу на особливості в зовнішності, поведінці дитини з ООП, то доступно й у невимушеній формі пояснювали причини таких особливостей, як можна допомогти дитині, не жаліючи її.

Використовуючи спеціально організовані рольові ігри, розповіді соціальних історій, читання особливих казок, педагоги формували в дошкільнят уявлення про відмінності між людьми; залучали дітей до посильної допомоги інклюзивній дитині, якщо вона цього потребувала з формуванням власного бажання дитини допомагати. На цьому етапі дуже корисними виявилися симулятивні вправи, які дозволили краще зрозуміти стан однокласників з ООП, їх труднощі. Наприклад, дітям роздали великі, незручні, грубі рукавиці і пропонували спробувати в них виконувати звичайні дії: їсти, малювати, ліпити, виконувати аплікацію, застібати ґудзики, підняти з підлоги щось дрібне тощо. Після цих спроб дітям пояснювали, що такі проблеми можуть виникати у дітей через порушення рухів і втрату чутливості кінцівок. Також вихованцям було запропоновано вправу «Іншими очима». Перед її виконанням вихователь

розповідала дошкільникам, що різні люди бачать світ по-різному. Щоб розуміти людину, потрібно спробувати навчитися бачити навколишнє очима інших. Після цього діти ходили по груповій кімнаті і намагалися побачити предмети з різної перспективи: з положення сидючи, з положення лежачи, з висоти, ставши на стілець, закривши одне око, примруживши очі. Запропонована вихователем вправа «Хаос звуків» дала можливість спробувати зрозуміти те, коли всі говорять одночасно. Провідна думка цих занять, яку наші педагоги намагалися донести до дітей: на Землі усі потрібні, кожен – неповторний. В заняття також були включені елементи гри, наприклад, «Різні квіти». Для цього кожна дитина обирала найкраще, на його думку, зображення квітки і аргументувала свій вибір. Вихователь, узагальнюючи відповіді вихованців, пояснювала, що кожна квітка гарна по-своєму і хтось її дуже любить, без неї на Землі чогось би бракувало. Так само й люди: немає кращих і гірших, кожен чогось не може, а щось уміє дуже добре. Люди, які мають фізичні обмеження, дуже мужні, бо вони долають труднощі, які не всім випадають на долю. Педагоги обов'язково наголошували вихованцям, що такі порушення виникають з народження і ніхто із здорових дітей на них не захворіє, тим більше – не може заразитися. Власним прикладом показували дітям неважливість відмінностей між ними в спільних іграх, заняттях; залучали всіх дошкільнят до загального спілкування, спільної діяльності, гри.

Запровадили в групі посаду «помічника на день» для допомоги дітям, що потребують підтримки і співчуття. Кожного разу, коли хтось із дітей допомагав іншому без нагадувань вихователя, клали камінчик до склянки. Коли склянка наповнювалася, група отримувала винагороду (нову іграшку, книжку, вивчали нову гру, прогулянку за межі ЗДО). Хвалили вихованців, коли вони поводитися відповідально «Дякую, що ти не забув...» Виготовили дітям з ООП «ланцюжки вмінь». Кожного разу, коли дитина опановувала нове вміння чи досягала успіху в якій-небудь справі, писали про це на паперовій смужці і додавали нову ланку до ланцюжка.

Висновки. Спільне навчання і виховання в умовах закладу дошкільної освіти має позитивний вплив як на дітей з особливими потребами, так і на нормотипових дітей. Дошкільнята набувають досвіду соціальної взаємодії, почуття єдності, формування адекватних взаємовідносин з однолітками. Діти поступово усвідомлюють, що кожен може подолати значні перешкоди і досягти успіху; стають чутливими до потреб інших; толерантно сприймають людські відмінності.

Ми, педагоги, маємо справу з найскладнішим, неоціненним, найдорожчим, що є в житті, – з дитиною. Від нас, від нашого вміння, майстерності, мистецтва, мудрості залежить її життя, здоров'я, розум, характер, її місце і роль у житті.

Список використаних джерел та літератури

1. Ратушняк М.В. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в дошкільних закладах загального типу: методичний посібник. Вінниця: ММК, 2015. 35 с.

2. Стрельбіцька К.В. Сучасні підходи взаємодії вихователя з родинами, що виховують дітей з особливими потребами: педагогічний проект. Кам'янець-Подільський: 2012. 68 с.

3. Чупахіна С.В. Діяльність педагога в умовах інклюзивної освіти в сучасних ЗДО. Педагогічний дискурс: збірник наукових праць/головний редактор І.М. Шоробура. Хмельницький: ХГПА, 2012. Випуск 13. С.406-410.

4. Елен Р. Даніелс, Кей Стаффорд. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. Львів: Надія, 2002. 255 с.

5. Г.Ю. Кравченко, Г.О. Сіліна. Інклюзивна освіта в ДНЗ. Харків:Ранок, 2014. 176с.

6. Психологічний супровід інклюзивної освіти / авторський колектив за загальною редакцією А.Г. Обухівська. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.

7. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». URL: <http://ussf.kiev.ua> (дата звернення 07.11.2022).

Грищенко Людмила,
вчитель-логопед, ЗДО №7
м. Старокостянтинів

Інтеграційні підходи до соціалізації дошкільників з особливими освітніми потребами. Робота інклюзивних груп.

Анотація: *інклюзія сьогодення – це філософія розуміння участі людини у житті суспільства, розуміння того, що усі діти є цінними членами суспільства і мають рівні права незважаючи на особливості їхнього психофізичного розвитку.*

Ключові слова: *інклюзія, інклюзивна освіта, інтеграція, інтегроване навчання, корекційна робота, сегрегація, діти із особливими освітніми потребами.*

У наш час відбувається зміна ставлення суспільства та держави щодо осіб із психофізичними вадами від ізоляції (сегрегації) та агресії до терпимості (толерантності) та інклюзії. Освіта є невід'ємним правом кожної людини. Закономірним етапом розвитку її системи є інклюзивне навчання, як логічне продовження ідей інтегративного навчання. Тому досить часто терміни «інклюзія» та «інтеграція» розглядають як синоніми, хоча їх значення співпадають та характеризують різний ступінь включення дітей з психофізичними порушеннями в освітній процес. Філософія інклюзії, ґрунтуючись на проблемі прав і свобод людини, здійснює більш глибокий вплив, ніж інтеграція. Однак, ці два поняття досить часто замінюють один одного. А відмінності у трактуванні педагогічних термінів інколи стають приводом до непорозумінь.

Інклюзія передбачає пристосування шкіл та їх загальної освітньої філософії та політики до потреб усіх учнів – як обдарованих дітей, так і тих, котрі мають особливі потреби. Інклюзія потребує змін на всіх рівнях освіти, оскільки це – особлива система навчання, яка охоплює весь різноманітний контингент учнів та диференціює освітній процес, відповідаючи на потреби учнів усіх груп та категорій.[1]

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу.

Інклюзивне навчання ґрунтується на таких принципах:

- кожна дитина має право на освіту;
- кожна дитина має унікальні особливості, інтереси, здібності та навчальні потреби;
- освітні програми мають брати до уваги широке різноманіття характеристик і потреб дітей;
- діти з особливими освітніми потребами повинні мати доступ до навчання у звичайних освітніх установах;
- школи, дитячі садки та інші заклади освіти зобов'язані створити умови навчання, що забезпечують потреби дитини;

○ звичайні заклади освіти є найбільш ефективним методом навчання з точки зору забезпечення потреб дитини, протидії дискримінації та розподілу державних коштів.

Одним із аспектів інклюзивної освіти є забезпечення ефективності навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітньому закладі. Характерною ознакою корекційно-розвивальної роботи з дітьми є її варіативність. Це викликано тим, що різні діти, залежно від стану ураження, від рівня збереження аналізаторів, індивідуальних особливостей, фізичних чи розумових порушень, мають різні можливості.

Інтеграція - зусилля, спрямовані на введення дітей з особливими освітніми потребами у регулярний освітній простір. Ми пристосовуємо учня до вимог школи. Для системи спеціальної освіти інтеграція зіставляється перш за все з поняттям спільного навчання дітей з психофізичними порушеннями та їх здоровими однолітками. Тому поняття «інтегроване навчання» має два самостійних значення:

1) як спільне навчання дітей із особливостями психофізичного розвитку в спеціальному класі (групі) загальноосвітнього навчального закладу за спеціальними програмами, адаптованими методами і засобами [2]

2) як педагогічна система, що орієнтується на формування системного бачення світу, застосовуючи свої особливі форми і методи навчання [3]

Ряд зарубіжних учених у галузі гуманітарних наук (Л. С. Волкова, А.А.Дмітрієва, М.М.Малофєєв, Л.І.Новікова, Н.М.Назарова, М.І.Нікітіна, К.Рейсвекван, Л.М.Шипіцина та ін.) розглядають інтегроване навчання як об'єднання в єдине ціле раніше розрізнених частин та елементів системи на основі їх взаємозалежності і взаємодоповнюваності. Прихильники даного підходу вважають, що дитина має «заслужити» можливість навчатись у загальноосвітньому закладі, продемонструвавши свої «здібності» у виконанні загальної програми.

Зокрема, Н.М.Назарова розуміє інтеграцію як процес, результат і стан, за якого люди з інвалідністю та інші члени суспільства із обмеженими можливостями здоров'я, інтелекту тощо не є соціально відокремленими та ізольованими, а беруть активну участь у всіх видах та формах соціального життя поряд і нарівні з іншими [5]

Важливою умовою інтегрованого навчання є набуття дітьми з вадами психофізичного розвитку соціально прийнятих норм наслідування поведінки своїх здорових однолітків. Інтегроване виховання в будь-якій формі передбачає обов'язкове керівництво корекційного педагога, участь психолога. Специфічною особливістю такої форми навчання є адаптація дітей цієї категорії до найближчого навчального середовища. Як засвідчив аналіз наукових джерел, інтегроване навчання є комбінованим (коли дитина навчається у групі здорових однолітків та отримує систематичну допомогу корекційного педагога), частковим (окремі діти частину дня проводять у спеціальних групах, іншу частину – у звичайних), тимчасовим (діти із психофізичними вадами та їхні здорові однолітки об'єднуються у групи для проведення спільних прогулянок, свят, змагань тощо), повним (одна-дві дитини з відхиленнями в розвитку вливаються в звичайні групи дитячого садка, а корекційну допомогу їм надають батьки під контролем спеціалістів) [6].

Розрізняють кілька типів інтеграції.

Соціальна інтеграція. Діти з особливими потребами можуть брати участь разом з іншими дітьми у позакласній діяльності, такій як харчування, ігри, екскурсії тощо, як у дошкільних навчальних закладах, так і в загальноосвітніх навчальних закладах, однак, вони не навчаються разом.

Функціональна інтеграція. Як діти з особливими потребами, так і їхні однолітки навчаються в одному класі. Існує два типи такої інтеграції: часткова інтеграція і повна інтеграція. При частковій інтеграції діти з особливими потребами навчаються в окремому спеціальному класі або відділенні школи і відвідують тільки окремі

загальноосвітні заходи – тоді як при повній інтеграції такі діти проводять увесь час у загальноосвітніх класах. Саме останній тип інтеграції можна розглядати як справжню освітню інтеграцію.

Зворотна інтеграція. Про такий тип можна говорити тоді, коли здорові діти відвідують спеціальну школу.

Спонтанна або неконтрольована інтеграція. Діти з особливими потребами відвідують загальноосвітні класи без отримання додаткової спеціальної підтримки. Існують причини вважати, що в багатьох країнах чимала кількість таких дітей складає більшу частину тих, кого залишають навчатися на повторний рік.

Інтегроване навчання не передбачає зміни в системі освіти, дитина або адаптується до її вимог, або стає неприйнятною.

Інтеграція є проміжним етапом розвитку інклюзивної системи освіти.

Разом з тим, Л. М. Шипіцина виділяє дві форми інтеграції:

- соціальну, яка передбачає адаптацію дітей з психофізичними порушеннями до загальної системи соціальних стосунків у рамках того освітнього середовища, в яке вони інтегруються;
- педагогічну, яка передбачає формування у дітей означеної категорії здатності до засвоєння навчального матеріалу, визначеного навчальним планом [7].

На думку ряду вчених (М.М.Малофєєв, М.М.Маркович, Н.Д.Шматко), у рамках інтеграції відбувається взаємопроникнення загальної та спеціальної системи освіти, що сприяє соціалізації дошкільників із психофізичними вадами. Тому по відношенню до дітей дошкільного віку вони рекомендують такі моделі інтеграції: постійно повну (навчання та виховання у звичайній групі ЗДО), постійно неповну (навчання та виховання у групі комбінованої спрямованості), постійно часткову, тимчасово часткову та епізодичну (навчання та виховання у спеціальній групі).

На думку українських спеціалістів (Н.З.Софій, Ю.М.Найда), окремою формою інтеграції можна вважати навчання дітей з особливими освітніми потребами у спеціалізованих групах загальноосвітнього навчального закладу. Практичний досвід такого навчання показує, що однолітки не починають частіше спілкуватися з дітьми з особливими освітніми потребами, що є однією із беззаперечних переваг інклюзивного навчання.

Термін «інклюзія» відмінний від терміна «інтеграція» за своїм концептуальним підходом. Зокрема в документі «Міжнародні консультації з питань навчання дітей з особливими освітніми потребами» вказується на те, що інтеграція визначається як зусилля, спрямовані на введення дітей у регулярний освітній простір. Інклюзія – це політика і процес, який дає змогу всім дітям брати участь в усіх програмах. Відмінність у підходах полягає у визнанні того факту, що ми змінюємо суспільство, аби воно врахувало й пристосувалось до індивідуальних потреб людей, а не навпаки [8].

Поняття «інтеграції», «інклюзії» розглядаються як антонімічне щодо «сегрегації». Сегрегація – виключення людей з особливими потребами від більшості.

Будь-яка форма інтегрованого навчання учнів з особливостями психофізичного розвитку може бути ефективною лише за відповідних умов:

- раннє виявлення відхилень та початок корекційної роботи, що суттєво сприяє підготовці до інклюзивного навчання;
- правильне діагностування та об'єктивний потенціал розвитку дитини, зокрема можливість опанування освітнього стандарту в передбачені терміни;
- близький до вікової норми рівень психофізичного і мовного розвитку;
- психологічна готовність дитина та її батьків до навчання спільно зі здоровими однолітками;
- надання кваліфікованої корекційно-реабілітаційної допомоги;
- готовність батьків надавати допомогу дитині у процесі її навчання;

- створення відповідного навчального середовища, побутових умов;
- забезпечення матеріально-технічної бази навчального закладу.

Актуальною, цікавою і досить ефективною є спільна форма роботи педагогічних працівників – бінарні заняття вчителя-логопеда з вихователем чи вчителем початкових класів вчителя-логопеда з психологом, соціальним працівником, вчителя-логопеда з музичним керівником, на яких одночасно реалізуються корекції, навчальні, виховні завдання. До таких форм роботи корисно залучати батьків? Бажано, щоб вони брали якнайактивнішу участь у навчально-корекційному процесі.

Чинники, що сприяють позитивним тенденціям у розвитку дітей з особливими потребами:

- особистість педагога: наполегливість, терплячість, витримка, старанність педагогів, асистентів та соціальних педагогів, готовність до постійної цілеспрямованої роботи з дитиною;
- організація ефективної взаємодії педагогів, батьків, спеціалістів, створення сімейної атмосфери;
- правильна організація навчального середовища, зокрема, доцільно складений індивідуалізований навчальний план, висока питома вага індивідуальних форм навчання, правильно підібрані індивідуальні завдання;
- кваліфікована підготовка педагога до роботи за рахунок участі у тренінгах, “круглих столах”, опрацювання спеціальної літератури;
- орієнтація на дитину з особливими потребами як на активну, свідому особистість, що за рахунок включення в активну діяльність змінюватиме себе сама;
- організація сприятливого мікроклімату виховання позитивного ставлення до ідеї інклюзії у батьків здорових дітей.

Щоб надати корекційній роботі мовленнєво-діяльній спрямованості, варто використовувати прийоми ігротерапії, арт-терапії. дуже ефективні в роботі з дошкільниками та молодшими школярами, які мають порушення мовлення, зору, слуху, затримку психічного розвитку, ДЦП, розумову відсталість, як індивідуально, так і з підгрупами, у формі тематичних занять, вправ, ігор, інсценівок, свят, етюдів.

Завдяки цікавим технологіям ігротерапії та арт-терапії у корекційному навчанні і вихованні діти «розкриваються» психологічно, починають розуміти свою унікальність у власних здібностях, почуваються значущими і повноцінними особистостями.

Висновки. Інклюзивна освіта є вищим ступенем інтеграції, за якого усі навчальні заклади і вся освітня філософія пристосовуються до потреб усіх дітей (згідно наукових джерел та міжнародних документів). Інклюзивний підхід передбачає більш значне коло дій та ініціатив (зокрема, створення суспільством можливостей для повної реалізації потреб дітей з психофізичними вадами), в той час як інтегроване навчання передбачає створення спеціальних умов для таких осіб у межах існуючої системи освіти. Таким чином, за своєю сутністю інтеграція означає пристосування дитини до існуючої системи освіти, в той час як інклюзія передбачає пристосування системи освіти до потреб і можливостей кожної особистості, що є важливою передумовою отримання нею якісної освіти. Отже, відмінність у підходах полягає у визнанні необхідності зміни суспільства з метою врахування та пристосування до індивідуальних потреб дітей із психофізичними порушеннями, а не їхню адаптацію до його вимог. Це дозволить оцінити та прокоментувати означені проблеми в цілому та намітити перспективи подальшого розвитку інклюзивної освіти у галузі дошкільної освіти зокрема.

Список використаних джерел та літератури

1. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / [Колупаєва А. А., Найда Ю. М., Софій Н. З. та ін.] / за заг. ред. Даниленко Л. І. – К. : Самміт книга, 2007.- 128с.
2. Коноплева А.Н., Лещинская Т.Л. Интегрированное обучение детей с особенностями психофизического развития: Монография / А.Н.Коноплева, Т.Л.Лещинская. – Мн.: НИО, 2003. – 232 с.
3. Софій Н., Найда Ю. Філософія інклюзивної освіти: науково-методичний збірник до Всеукраїнської науковопрактичної конференції в рамках реалізації проекту «Створення ресурсних центрів для батьків дітей з особливими освітніми потребами»/ за ред. В. В. Засенка, Н. З. Софій. – К., 2007. – 180 с.
4. Шипицына Л. М. Интеграция детей с ограниченными возможностями здоровья [Текст] / Шипицына Л. М.// Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2004. № 2. – С.7-9.
5. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / [Колупаєва А. А., Найда Ю. М., Софій Н. З. та ін.] / за заг. ред. Даниленко Л. І. – К. : Самміт книга, 2007.- 56с.

Грона Інна,
директор, вихователь
ЗДО №20 «Білочка»
Хмельницька ОТГ

Уміння жити в особливих умовах

Анотація. У даній статті висвітлено досвід щодо організації роботи в ЗДО у військовий час. Висвітлено використання різних форм роботи для кожної вікової групи в укритті під час тривоги та доцільність використання того чи іншого виду діяльності в залежності від створених умов.

Ключові слова: безпечне освітнє середовище, психологічний стан, розвивальні матеріали, тривожна ситуація, контент роботи,

Ми сьогодні усі вчимося жити і працювати в особливих, нових умовах постійної тривоги. Для педагогів дошкільників це завдання не просте. Адже маємо забезпечити, і безпеку, і здобуття якісної освіти на скільки це можливо.

Де б не застала тривога: на занятті, в груповій кімнаті, на прогулянці чи у спальні, зачувши сигнал тривоги всі негайно прямують до укриття у закладі. Цілком очевидно, що традиційний формат організації освітнього процесу неприйнятний за нинішніх обставин, але незважаючи на виклики сьогодення освітній процес має тривати.

Освітнє середовище, в якому перебувають дошкільники в нових соціальних умовах воєнного стану, є не лише безпечним, а й інформативним, цікавим, змістовним, стимулюючи когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей.

Організація діяльності дітей в укритті спрямована найперше на психологічний стан. Як на етапі сповіщення про небезпеку, під час повітряної тривоги велике значення надається психологічному супроводу дітей. Головне завдання вихователя у цьому не показувати власної паніки, страху чи розгубленості. Максимально швидко заспокоїти дітей та розпочати організовувати їхню діяльність. Вихователь і лише вихователь має усвідомлювати і відчувати реальний психологічний стан ,свій і дітей, обрати, як саме буде організована робота в укритті.

Досвід роботи показує, що дітям раннього і молодшого віку варто запропонувати ігри з елементами рухів і звуконаслідування, пальчикові ігри, ритуали близькості. (Цілуємо в долоньку і просимо, щоб дитина приклала долоньку, якщо буде скучати за нами, до щічки, до животика... (Ця ідея з книги "поцілунок в долонці») Даємо послухати своє серце і перекладаємо ручку на серце дитини. Серце завжди каже "люблю". Це допоможе якнайшвидше зосередити та переключити їхню увагу. Використовувати при цьому можна різні види ІКТ: ноутбуки, колонки із записами.

Також можна використовувати театралізовану діяльність. Персонажі лялькового театру створюють особливу атмосферу казковості. Це пробуджує активність, фантазію вихованців. Для театралізованої діяльності використовуємо нетрадиційні ляльки та атрибути (театр на дерев'яних ложках ляльки-рукавички, пальчиковий театр). Діти мають можливість пограти з бізібордами, роздивитись демонстраційний матеріал та дитячі книжки.

З дітьми середньої і старшої групи можна використовувати ігри з предметами, зображувальну діяльність, конструювання, дидактичні, рухливі ігри, руханки, настільні ігри. Мотивувати дошкільників до рухової активності в обмеженому просторі допомагає різноманітне нестандартне фізкультурне обладнання та інвентар, що сприяє розвитку м'язів рук, ніг, координації рухів, уваги.

Також з дітьми використовуємо коректурні таблиці для вивчення художнього слова, періодично змінюючи тематику відповідно до пори року, тематичних свят.

Окремо варто наголосити на терапевтичному ефекті читання художньої літератури. Психологи стверджують, що книжка є найбільш ефективним інструментом психологічного супроводу дітей і дорослих у тривожних ситуаціях: розмірене читання заколисує і заспокоює, а позитивні образи підбадьорюють і вселяють надію.

Кількість повітряних тривог, їх тривалість спрогнозувати важко і заздалегідь підготуватись неможливо. Тому кожний вихователь має завжди бути озброєний картотекою ігор, які допоможуть підтримати і не допустити загострення стану дітей. Можна використовувати такі завжди доступні та прості ігри:

- ігри в темряві;

- тілесні ігри можуть бути такі: «Азбука Морзе». Передавати прості слова доторками. Однак заздалегідь треба вивчити кілька літер; «Круг любові». Взятися за руки, гравці мають обережно стиснути долоню тому, хто сидить за ними за годинниковою стрілкою; «Чарівні доторки». Уявити, що тіло — це музичний інструмент. І кожна частина тіла виконує певний звук. Тоді торкатися до дитини долонею, щоби вона співала, мугикала, кукурікала тощо;

- ігри з ліхтариком: тіньовий театр руками, створення руками різних фігурок;

- читання терапевтичних казок;

- пластилінові заплатки — це гра схожа на викладання мозаїки. З її допомогою розвивається пам'ять, покращується розумова і мовна активність дитини. Це ще один спосіб розвивати дрібну моторику пальчиків рук, підвищити уважність і зосередженість

В укритті з дітьми, щоб змістити фокус їхньої уваги з тривожної ситуації та подолати хвилювання і напруження допомагають ігри психологині Світлани Ройз:

- «Картки сили» (39 карток із зображенням тварин, птахів, риб, комах, різних об'єктів та явищ природи. На звороті є невеликий опис - "метафора сили" із пропозицією до дії (практики заземлення, дихальні, м'язової релаксації), одночасно задіюється багато каналів - зір, слух, рух, уява;

- Пісня «Крокуй до укриття» гурту ТНМК та психологині Світлани Ройз. Пісня «Крокуй до укриття» має терапевтичний ефект. Вона допомагає дитині, яка чує сирену, заспокоїтися. в пісні практично не має прислівників, тільки дієслова, щоб не перезбуджувати лімбічну систему, а саме скеровувати активність. І йти до укриття чи безпечного міста.

Можливості проведення різних форм роботи буде залежати від можливостей в укритті, чи можна розмістити різні вікові групи окремо, щоб вони під час діяльності не заважали одна одній, а діти чули лише свою виховательку. Якщо це неможливо, необхідно продумати діяльність для різновікових груп, хто з педагогів буде проводити, а хто допомагати. Відповідно і види діяльності будуть різними.

Час не вибирають, у ньому живуть. Тому, незважаючи на випробування, невизначеність, у якій ми зараз живемо, ми маємо робити все, що в наших силах для того, щоб діти не зупинялись на своїх досягненнях. Потрібно докладати чималих зусиль, бути гнучким, стресостійким, щоб організувати роботу з дітками в нових умовах життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Гура О. Організація роботи з дітьми в захисних спорудах чи бомбосховищах. *Дошкільне виховання. 2022. №7-8. С. 24-25.*
2. Методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році : Лист МОН від 27.07.2022 №1/8504-22.
3. Присяжнюк Л. Діти повітряних тривог: захищаємо, підтримуємо, виховуємо. *Дошкільне виховання. 2022. №10. С. 9-12.*
4. <https://www.facebook.com/svetlanaroyz>

Гудзяк Валентина,
вихователь ЗДО №4 «Теремок»
м. Дунаївці

Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу закладу дошкільної освіти в умовах НУШ

Анотація: У статті висвітлено поняття педагогіки партнерства як одного із чинників модернізації підходів щодо взаємодії педагогічного колективу закладу дошкільної освіти і родини в умовах НУШ, узагальнюється інформація про форми взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї, наступності ЗДО та початкової ланки ЗЗСО, розкривається аспект батьківської участі в освітньому процесі дитячого садка на прикладі функціонування Консультативного Центру для батьків та осіб, які їх замінюють.

Ключові слова: педагогіка партнерства, соціально-педагогічне партнерство реформування освіти, мережева взаємодія, співпраця з батьками, наступність, Консультативний Центр, форми взаємодії.

Нова українська школа відкриває широкі можливості для педагогіки партнерства між усіма учасниками освітнього процесу. В її основі – спілкування, взаємодія та співпраця між педагогами, дітьми і батьками. Дитячі, батьківські та педагогічні колективи, що об'єднані спільними цілями та прагненнями, є зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Заклад дошкільної освіти має ініціювати нове глибше залучення сімей до побудови освітньої траєкторії дитини. Цьому сприяє створення інформаційно-просвітницького простору для батьків, інших членів родин, що забезпечуватиме відкритість закладу освіти до спілкування, конструктивність у розв'язанні освітніх завдань. Потребує поширення робота Консультативних центрів для батьків або осіб, які їх замінюють, і дітей, які виховуються в умовах сім'ї як однієї із форм надання державної психолого-педагогічної допомоги батькам та особам, які їх замінюють з питань підготовки дитини до навчання в школі.

Важливим завданням є реалізація наступності між суміжними ланками освіти, що забезпечується через компоненти професійного розвитку, що допоможуть об'єднати зусилля вихователів ЗДО, вчителів початкової школи, батьків у реалізації проблеми неперервності освіти: використання апробованих та визнаних ефективними моделей професійного зростання, що формуватимуть відповідні компетентності, необхідні для переорієнтації на ключові компоненти нової школи, посилення співпраці на рівні установ та між установами освіти за можливості визначення педагогами власної траєкторії професійного зростання, створення інноваційних онлайн-продуктів з використанням офісних програм, Інтернет-ресурсів та хмарних технологій.

Методичний аспект взаємодії ЗДО і ЗЗСО передбачає ознайомлення педагогів та батьків зі змістом, методами та формами освітньої роботи у ЗДО та початковій школі. Вчителів початкових класів та вихователів ЗДО ознайомлюємо з елементами освітньої діяльності, з особливостями інтегрованого навчання, з компетенціями, що формуються на заняттях у дошкільних закладах та на уроках в школі. Практикується взаємовідвідування відкритих занять у ЗДО та уроків у початковій школі, проведення спільних методичних об'єднань, залучення педагогів та батьків у спільних проектах, розробка спільних методичних рекомендацій і порад, взаємообмін педагогічним досвідом.

Родина, заклад дошкільної освіти і школа закладають фундамент майбутнього дитини[1]. У них одна мета: виховати здорову, соціально адаптовану, всебічно розвинену людину з високим інтелектуальним, творчим та духовним потенціалом, підготувати її до умов шкільного навчання, до самостійного життя.

У Законі України «Про освіту»[2] зазначено, що батьки є першими педагогами для дитини. Відповідальність за виховання, розвиток і навчання дітей несе сім'я. Батьки зобов'язані закласти основи фізичного, морального й інтелектуального розвитку дитини ще в ранньому віці. Відповідно до цього змінюється і позиція закладу дошкільної освіти у роботі з сім'єю, родиною. Кожен заклад зобов'язаний не тільки виховувати дитину, а й консультувати батьків з питань навчання, виховання і розвитку дітей. У цьому зв'язку дошкільна установа має самостійно визначати умови роботи з батьками, вдосконалювати зміст, форми й методи співпраці з родиною щодо виховання дітей з урахуванням умов, варіативних освітніх програм і запитів родин. Плідність та результативність навчально-виховної роботи можлива за умов тісної співпраці всіх служб дошкільного закладу – так званої команди фахівців-професіоналів (керівника ЗДО, методичної та соціально-психологічної служб, вчителя-логопеда, музичного керівника, інструктора з фізичного виховання, медичного працівника).

З метою забезпечення єдиних вимог і наступності сімейного і суспільного виховання, надання психолого-медико-педагогічної допомоги батькам у розвитку, вихованні та навчанні дітей, які виховуються в умовах сім'ї, відповідно до їх задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних та фізичних особливостей, культурних потреб у закладі дошкільної освіти №4 «Теремок» м. Дунаївці створено Консультативний Центр для батьків та осіб, які їх замінюють, і дітей, які виховуються в умовах сім'ї.

Його роботу організовано за такими напрямками:

- психологічний,
- методичний,
- адаптаційний,
- корекційно-розвивальний..

Форми роботи з батьками в Консультативному Центрі – це консультація, лекція-бесіда, бесіда з елементами тренінгу, практикум, виставка[3]. Їх мета – озброїти батьків практичними навичками партнерського спілкування, організації розвивальних ігор, набуття досвіду у конструктивному вирішенні конфліктів, оволодіння багажем знань про особливості розвитку дитини певного вікового періоду.

Досвід роботи закладу дошкільної освіти з сім'єю підтвердив, що однією з виключно важливих форм здійснення контакту з батьками є індивідуальна робота. У цій роботі педагогам важливо навчитися встановлювати контакт із батьками, знайти правильний тон розмови, дати конкретну та влучну відповідь.

Однак переважна частина сучасних батьків цього не усвідомлює, перекладаючи відповідальність за розвиток своєї дитини на соціальні інститути, а саме дошкільний заклад та школу [4]. Інша ж частина свій обов'язок перед суспільством і державою розуміє, але часто не знає, як саме правильно виховувати і розвивати дитину. У теперішній час існують різноманітні методи та форми педагогічної просвіти та співпраці з батьками, як традиційні, які широко та давно використовуються у практиці дошкільних навчальних закладів, так і новаторські, нетрадиційні. Але всі вони мають бути спрямовані на реалізацію завдань поставлених державою перед дошкільною освітою.

Оскільки Консультаційний Центр функціонує в нашому закладі вже протягом кількох років, можна стверджувати, що завдяки його діяльності батьки отримують змогу ознайомитися з вимогами дошкільної освіти, дізнатися про переваги виховання в умовах дошкільного закладу, усвідомити важливість спілкування дітей з однолітками, вихователями, а також виявити реальний рівень власної психолого-педагогічної компетентності, навчитися методів і прийомів підготовки дітей до навчання у школі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Закон України «Про освіту»
3. Вороніна Г. Л. Трикутник партнерства : педагоги-батьки-діти / Г. Л. Вороніна. 2007.с.208-229.
4. Назаренко А. І. Актуальні проблеми взаємодії дошкільного закладу і соціального середовища / А. І. Назаренко // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. / [редкол. : М.З. Згуровський та ін.]1997. С. 27-39.

Гудзяк Ірина ,
керівник гуртка «Шахи» закладу
дошкільної освіти №3 «Берізка»
Дунаєвецької міської ради

Інтелектуальна гра для кмітливих дошкільнят

*«Шахова гра - не просто пуста розвага.
З її допомогою можна набути чи зміцнити
в собі ряд дуже цінних якостей розуму,
корисних в людському житті».*
Бенджамін Франклін

Анотація: У статті розкривається важливість гри у шахи, її місце і значення для інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку. Заохочення до ведення гурткової роботи, та легкості її організації.

Ключові слова: шахи, інтелектуальний розвиток, інтелектуальні здібності

В сучасному світі інформаційні технології посідають важливе місце. Сьогодні, в епоху їх швидкого темпу, особливого значення набуває здатність швидко орієнтуватись у величезному потоці інформації, аналізувати її, робити логічні висновки. Одним із засобів, що сприяють розвитку інтелектуальних здібностей, є гра у шахи.

Інтелектуальний розвиток дошкільника - найважливіша складова підготовки до школи, частина загального розвитку. Інтелектуальний розвиток дитини дошкільного віку передбачає: диференційоване сприйняття, аналітичне мислення, раціональний підхід до дійсності, логічне запам'ятовування, інтерес до знань та процесу їх отримання за рахунок додаткових зусиль, оволодіння на слух розмовною мовою і здатність до розуміння і застосування символів, розвиток тонких рухів руки і зорово-рухових координацій, диференційоване сприйняття.

Інтелектуальний розвиток визначається не тільки ступенем вікового дозрівання структур головного мозку, але й пізнавальною діяльністю в процесі навчання і виховання. Навчання є рушійною силою розумового розвитку, от і існує життєво важлива здатність, знайти відповідний дидактичний засіб для розвитку інтелектуальних здібностей. Шахи є одним з таких засобів.

Сучасне життя потребує від людини не стереотипних дій, а широкої ерудиції, гнучкого мислення, вміння розв'язувати різні проблеми. Інтелектуальний розвиток особистості слід починати з раннього дитинства. Дуже важливо виховати у дошкільників уміння зосереджувати увагу, робити аналіз ситуації та висновки, моделювати певну реальність і способи поведінки. Шахи є одним із тих засобів, що дають змогу педагогам успішно розв'язувати ці завдання та оптимізувати всебічний розвиток дітей.

Гра у шахи вчить дітей діяти обдуманно, адже у шахах є правило: доторкнувся до фігури — маєш нею ходити. Розмірковуючи над наступним ходом, діти вчаться прогнозувати майбутнє.

Граючи у шахи, діти, до того ж, вчаться не падати духом, знаходити вихід із будь-якої ситуації, відшукувати різні способи розв'язання складних завдань.

Гра у шахи розглядається як важливий елемент підготовки дошкільників до навчання у школі. Адже діти, які вміють грати у шахи, легше та швидше засвоюють шкільні дисципліни, насамперед математичного циклу.

Гра у шахи сприяє активізації процесів пізнання та самопізнання. Активна взаємодія дітей під час гри викликає у кожного з них потребу адекватніше сприймати

себе самого та своїх однолітків, а це стимулює розвиток самооцінки, саморегуляції та самоконтролю. Саморегуляція та самоконтроль є психічними механізмами, що сприяють формуванню компетентної особистості, впевненої у своїх силах, здібностях і можливостях.

Шахи — один з найпопулярніших інтелектуальних видів спорту з давніми традиціями. Це універсальна гра, що не має жодних обмежень щодо віку чи фізіологічних особливостей гравців.[1]

У варіативному складнику Базового компоненту дошкільної освіти Освітньому напрямку «Особистість дитини. Спортивні ігри» - «Шахи» визначений як одна з трьох ігор, які формують спортивно-ігрову компетентність дошкільників. Гра в шахи допомагає в підготовці дітей до школи, розвиває в них: чіткість і правильність мислення, вольові якості, посидючість, жагу до перемоги, логіку, здатність сприймати й засвоювати велику кількість інформації.[5]

За результатами досліджень науковців, психологів, педагогів, а також фахівців у шаховій справі, з'ясувалося, що ранній старт навчання гри в шахи цілком виправданий. Видатні шахісти світу розпочали осягати ази цієї давньої гри дуже рано.

Багато фахівців, які беруться за організацію гурткової роботи з шахів у дитячому садку, протягом короткого часу, цю справу, чомусь, покидають. Але я налаштувалась навчити дошкільнят цієї інтелектуальної гри, долаючи всі труднощі.

Стати керівником такого гуртка у закладі дошкільної освіти, рішення було не злегких. Але опрацювавши матеріал, ти розумієш, що це досить цікаво.

Мета шахового гуртка в дошкільному закладі: прищеплювати інтерес до шахової гри, ознайомлювати з правилами ведення шахової партії, навчати правильно реагувати у разі як поразки, так і перемоги, розвивати інтелектуальні здібності, формувати вміння працювати в колективі. Для досягнення гурткової мети я визначила такі завдання: збагачувати словниковий запас поняттями на шахову тематику, вміти орієнтуватися на шаховій дошці, самостійно планувати свою діяльність, здійснювати самоконтроль і самооцінювання, уміння спілкуватися з однолітками, здатність слухати і чути співрозмовника, дрібну моторику рук та зорово-рухову координацію, розширювати світогляд.

Кожне заняття шахового гуртка умовно поділяю на три етапи: підготовчий, він передбачає повторення раніше вивченого матеріалу. Тут створюю сюрпризний момент, за ним іде основний етап. На цьому етапі відбувається розвиток пізнавальної сфери дошкільників, формуються їхні творчі й комунікативні здібності, виникає потяг до конкуренції, змагань. Підсумковий, передбачає підбиття підсумків заняття.

Під час роботи вихователю слід орієнтуватися передусім на дітей, які повільно засвоюють матеріал. За потреби з кожним дошкільником необхідно працювати індивідуально, активно залучаючи до співпраці батьків. Переходити ж до вивчення нового матеріалу можна лише тоді, коли всі діти засвоїли опрацьований раніше матеріал. Кожне заняття в шаховому гуртку робить наочним, доступним, предметним, емоційно-насиченим і цікавим. Для цього пропонуйте дітям різні види діяльності, зокрема дидактичні та рольові ігри, вікторини тощо. Проводьте заняття здебільшого в ігровій формі.

Керівник гуртка виконує функцію не педагога, а старшого товариша, партнера у грі. Він створює для кожної дитини ситуацію успіху, що викликає в неї позитивні емоції та бажання й надалі грати в шахи, у цьому я переконана з власного досвіду. Домогтися цього можна за допомогою ігор-завдань, дидактичних ігор та дидактичних ігор-інсценівок, у яких діти залюбки беруть участь. Одним із важливих чинників інтелектуального розвитку дітей є художня творчість. Тому на заняттях шахового гуртка ліпите, малюйте, складайте веселі історії, вигадуйте різні конкурси (наприклад,

хто швидше і правильніше розмістить шахові фігури на дошці) тощо. Діти ліплять шахові фігури з пластиліну або солоного тіста. Потім прикрашають їх пластиліновими елементами «одягу». Так з'являються нові шахові фігурки в «сукнях», «шоломах», зі списками в руках тощо. Аби урізноманітнити шахові фігури, запропонуйте дітям скористатися пензлями та олівцями. Спочатку за допомогою трафарету вони малюють фігуру, а потім доповнюють її різними елементами. Наприклад, коню, який стоїть на траві, домальовують вуздечку, пішаку — руки, ноги, сукню, перетворюючи його у такий спосіб на «чарівну принцесу». Про кожну з фігур разом з дошкільниками вигадайте маленьку казку. [6]

За словами Василя Сухомлинського, вже у дошкільному віці серед дітей виділяються теоретики та мрійники. Шахи однаково необхідні і тим, і тим.

Теоретикам вони допоможуть удосконалити їхній логічний апарат, а мрійникам дадуть змогу збалансувати здібності, необхідні для навчання у школі. Практика роботи наших педагогів показала, що гра у шахи багато дає і обдарованим дітям, і тим, які ще не проявили своїх здібностей, і дітям з різними функціональними розладами. Тому починати навчання мудрої гри слід як найраніше, але на доступному для дітей рівні.

Роботу шахового гуртка можна розглядати в двох аспектах. Перший аспект – спортивний. З гуртківців можуть зрости розрядники, майстри спорту, які успішно виступатимуть у змаганнях на першість міста, області, країни. Другий аспект – виховний. Заняття шахами справляють благодотворний вплив на всіх дітей – незалежно від того, стануть вони спортсменами високої кваліфікації чи ні. Від чого ж залежить успішність роботи шахового гуртка? Насамперед від активності та вміння його керівника. Ентузіаст шахів, який любить дітей і прагне передати їм усе, що вміє та знає сам, захопить до занять багатьох дітей, знайде спільників і в педагогічному колективі, і серед батьків.[4]

Ця гра привертає до себе увагу мільйонів людей на планеті, адже вона є своєрідною моделлю життя. Тобто все, що є в житті, є в шахах — всі відносини, всі риси характеру, всі якості, воля, здатність мислити, ухвалювати рішення, відповідальність – якості, які починають формуватися ще з дитинства.

Навчання необхідно будувати, дотримуючись дидактичних принципів: від простого до складного, від легкого до важкого, від відомого до невідомого. Намагайтеся викликати інтерес в дітей до певного виду діяльності, при цьому не примушуйте дитину, а зацікавлюйте, це дасть можливість досягти більш позитивних результатів.

Мої випускники беруть активну участь у міських змаганнях з шахів серед дітей шкільного віку, де займають призові місця.

Високі показники інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку при навчанні гри в шахи, це результат спільної роботи батьків і педагогів. Навчаються шаховій грі не тільки дошкільнята, а й члени сім'ї, в родині з'являється новий вид дозвілля.

Спонукайте дітей до тих ігор, які мають мету формування якостей і вмінь, що в подальшому будуть необхідні під час навчання дітей шахової гри: витримки, посидючості, логічного мислення.

Список використаних джерел:

1. Марусенко П.В., Лазарева Т.Ф. Шаховий гурток у школі. К.: Рад. школа, 1983. 95 с.
2. Весела І., Веселий І. Шаховий буквар. К.: Рад. Школа, 1984. 126 с.
3. Чегаровський І.В. Шахи для початківців. К.: Здоров'я, 1981.
4. Журнал. Вихователь-методист дошкільного закладу № 2, 2011.

5. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)
6. <https://www.pedrada.com.ua/article/2383-shahi-dnz>

Гуйван Світлана Іванівна,
вихователь ЗДО № 33 «Джерельце»
Хмельницька ОТГ

Педагогічні аспекти реалізації освітнього напрямку «Дитина в соціумі» (соціально-громадянська компетентність дошкільника)

***Анотація.** У статті актуалізовано проблему формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі. Аргументовано необхідність розв'язання проблеми сучасного громадянського виховання особистості з урахуванням сучасних та історичних надбань. Проаналізовано психолого-педагогічні дослідження з означеного питання.*

***Ключові слова:** громадянське виховання, соціальний розвиток, соціум, компетентність, соціально-громадянська компетентність, соціокультурне середовище.*

Дошкільне дитинство – найсприятливіший період для гармонійної соціалізації дитини-дошкільника, формування її соціального досвіду навчання основ взаємодії із соціумом та набуття нею домірної до віку соціальної компетентності.

У дошкільному віці в дитини формуються компетентності та цінності, які визначатимуть надалі її ставлення до себе та світу, впливатимуть на її вчинки та поведінку загалом. У формуванні активної соціальної та громадянської позиції дітей вагома роль належить дорослим, які допомагають дітям знайти себе в житті, самовизначитися, прищеплюють навички успішного функціонування у світі.

Дошкільна освіта – перша ланка в неперервній системі освіти, і від того, яким буде початок, залежатимуть якість та динаміка особистісного розвитку, життєві установки та світогляд дорослої людини. На сьогодні особливо актуальною є проблема формування соціально-громадянської компетентності особистості вже з дошкільного віку. Найважливіші завдання педагогів і батьків – дати дітям правильне уявлення про себе й оточуючу дійсність, навчити взаємодіяти з соціальним довкіллям.

Основними компонентами освітнього середовища окреслено такі: організація освітнього процесу на демократичних засадах; участь усіх учасників освітнього процесу в створенні норм і правил спільного життя; відкритість прийнятих рішень; наявність різноманітних творчих справ і проєктів, які створюють умови для самовираження, самореалізації, прояву індивідуальності кожної дитини тощо.

Специфіка дошкільного віку полягає в тому, що соціальний розвиток дитини здійснюється під впливом і керівництвом дорослого, який вводить її в соціум. Дошкільник співпрацює з компетентними дорослими людьми, як член суспільства він доєднується в систему людських відносин, де відбувається діалог особистостей, ціннісних установок. Засвоєння зразків і норм поведінки, пошук правильних життєвих установок відбувається в дитини у взаємодії з однолітками, вихователями, батьками.

Освітній процес в умовах дошкільного закладу – це цілісний організований процес взаємодії дорослих і дітей. Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти зміст та організація освітнього процесу у сфері дошкільної освіти визначаються

принципами науковості, систематичності, активності, природовідповідності, які вимагають від педагога такої організації навчального процесу, за якої максимально активізується діяльність дитини в пізнанні навколишнього світу, реалізації її творчих задумів та мрій. Ключові компетентності під час здобуття дошкільної освіти формуються за різними освітніми напрямками, спрямованими на розвиток особистості дитини.

Набуття ключових компетентностей дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності за такими освітніми напрямками: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва». Безумовно, заклад дошкільної освіти самостійно визначає форми організації освітнього процесу. Соціально-громадянська компетентність дитини дошкільного віку формується в різних видах діяльності, зокрема в ігровій, комунікативній, здоров'язбережувальній, художньо-естетичній, пошуково-дослідницькій тощо.

Освітні напрями визначають зміст роботи закладу дошкільної освіти через організацію педагогом базових (основних) видів діяльності: спеціально організована навчальна діяльність (заняття); ігрова діяльність; самостійна діяльність дітей (художня, рухова, мовленнєва, ігрова, трудова, дослідницька та ін.); індивідуальна робота; спостереження; екскурсії, походи; свята та розваги, гуртки тощо. Зазначені види діяльності можуть бути організовані фронтально, підгрупами, індивідуально залежно від віку дітей, педагогічної мети, матеріально-технічного забезпечення закладу, професійної майстерності педагога.

Формування соціально-громадянської компетентності особистості має глибоку історію і становить собою складний соціокультурний процес взаємодії особистості з державою та суспільством. Визначення її мети і завдань зумовлено ціннісними, духовними та морально-етичними орієнтирами, політичною структурою, соціальним замовленням та об'єктивними умовами розвитку сучасного суспільства та держави. Виховання соціально компетентного свідомого громадянина в сучасному суспільстві зумовлюється розширенням меж процесу соціалізації та зміною уявлень про нього, що викликане технічним прогресом, євроінтеграцією України та модернізацією національної освітньої системи з урахуванням європейського досвіду. Натепер ситуація розвитку особистості дитини дошкільного віку потребує здійснення теоретичного аналізу впливу соціокультурного оточення дошкільника на формування та становлення його життєвих компетентностей, моральних почуттів та ціннісних орієнтирів.

Проблема впливу оточуючого середовища на виховання громадянина привертала увагу вчених, філософів та державних діячів ще від часів виникнення держави. Значний вплив на формування ідеї громадянськості здійснили стародавні грецькі філософи, зокрема Аристотель, Демокріт, Платон, Сократ, які звертали увагу на сутність виховання громадянина, намагались окреслити шляхи та методи його ефективної реалізації. На думку О. Стаєнної, це пояснюється тим, що саме в Стародавній Греції почав формуватись інститут громадянства та виникло поняття «громадянин» в означенні як людина, що володіє певними правами та обов'язками в суспільстві.

Також проблему формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в дошкільних закладах досліджували: Л. Божович, М. Гончарова-Горянська, О. Запорожець, О. Кононко, В. Кузьменко, С. Калачківська, С. Ладивір, Т. Поніманська, С. Якобсон, М. Михайленко, Л. Боровцова, Є. Мішечкіна, Ю. Молчанова, І. Рогальська-Яблонська, Г. Цетліна. Науковцями було розроблено низку засобів і методів для ефективного формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Одним з дієвих засобів підвищення ефективності процесу соціалізації дитини, набуття нею необхідного рівня соціальної

компетентності є застосування інтегрованого підходу до розвитку, виховання та соціалізації дітей у закладі дошкільної освіти.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державному стандарті дошкільної освіти), затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України від 21.01.2021 № 33, новою ключовою для дошкільної освіти компетентністю дитини визначено соціально-громадянську. Основні ознаки її сформованості перелічено в інваріантному складнику освітнього напрямку «Дитина в соціумі». Тож основи соціально-громадянської компетентності закладаються в дошкільному віці і є передумовою для подальшого розвитку соціальної та громадянської компетентностей в Новій українській школі.

За Державним стандартом дошкільної освіти (2021), соціально-громадянська компетентність – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя.

У 2022-2023 н. р. формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку визначено провідним, пріоритетним напрямом освітньої діяльності закладів дошкільної освіти. Окрім того, особлива увага приділяється роботі з батьками й налагодженню тісної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу та формуванню соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку. Важливо об'єднати зусилля педагогів і батьків задля формування в дітей позитивного образу своєї країни, утвердження активної позиції громадянина своєї країни, виховання ціннісного ставлення до своєї родини як частини свого народу, його історії, традицій, культури. Особливого значення набуває використання в педагогічній діяльності освітніх технологій, однією з яких є технологія інформаційно-ігрової творчості, в основі якої лежить робота з коректурними таблицями (Н. Гавриш, О. Безсонова).

Метою освітнього напрямку «Дитина в соціумі» є формування в дітей дошкільного віку здатності до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовності до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя. Оскільки зазначена компетентність є новою, на сьогодні постала необхідність оновлення змісту та методів роботи, удосконалення та впровадження нових універсальних технологій розвитку особистості в дошкільному віці.

Завдання і зміст освітнього напрямку «Дитина в соціумі» реалізуються з урахуванням системи особистісних цінностей, здібностей, потреб, інтересів, активності дітей дошкільного віку.

Введення дитини у світ людських взаємин – важливе завдання дошкільної освіти сьогодні.

Для формування соціально-громадянської компетентності дієвий увесь спектр педагогічних впливів і засобів. Найпоширеніший з них – ігри соціально-громадянського змісту, де дошкільники легко та природно опановують навички взаємодії одне з одним та суспільством. Ігри допомагають дітям засвоїти соціальні правила та норми, орієнтуватись у своїх правах та обов'язках, навчатися емпатії, приймати вимоги соціальної групи та домовлятися, але водночас обстоювати власну думку тощо.

Демократичний устрій освітнього простору передбачає участь усіх учасників освітнього процесу у створенні норм, правил, рутин спільного життя; відкритість прийнятих рішень; наявність різноманітних колективних творчих справ і проектів, які створюють умови для самовираження, самореалізації, прояву індивідуальності кожної дитини.

Результат сформованості соціально-громадянської компетентності засвідчує ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватись цих правил в соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур. Індикаторами сформованості соціально-громадянської компетентності є емоційно-ціннісне ставлення дітей до соціальних подій та явищ, засвоєння ними системи знань про соціальне життя та навичок, які демонструють здатності до соціальної активності та взаємодії дитини з людьми, що її оточують.

Отже, для успішного формування соціально-громадянської компетентності дошкільників необхідна особистісно орієнтована взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу. Важливу роль відіграють у цьому процесі також особистісні цінності вихователя, його життєвий досвід. Важливого значення набуває розвивальне соціальне середовище в закладі дошкільної освіти та вдома, що має сприяти становленню демократичних стосунків, де кожен може висловити власну думку, бути почутим та брати участь у різних видах діяльності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [офіційний вебпортал]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> , вільний. Назва з екрана.
2. Базовий компонент дошкільної освіти [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України: [офіційний вебпортал]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osvitiv-ukrayini> , вільний. Назва з екрана.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» (авт.: Білан О. І, Возна Л. М., Максименко О. Л. та ін.). «Мандрівець», 2012.
4. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Київ, 2010. 47 с.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя / навчально-методичний посібник. К., «Літера ЛТД», 2018. С. 44-58.
6. Бех І. Виховання особистості: У 2-х кн. Кн. 1.: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. видання. К., 2003.
7. Поніманська Т. І. Підготовка педагога до виховання дітей старшого дошкільного віку у світлі гуманістичної парадигми / Науковий вісник Донбасу. 2013. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_4_46
8. Ольга Косенчук. Дитина в соціумі. Дошкільне виховання. 2021. № 4. С. 3-8.

Данилюк Олена,
вихователь,
ЗДО №9 «Пролісок»
Нетішинської міської ради

Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку з використанням соціо-ігрової технології

Анотація. У статті актуалізовано проблему формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку. Розкрито суть соціо-ігрової технології як чинника формування соціально-громадянської

компетентності та організацію соціо-ігрової взаємодії дітей старшого дошкільного віку в освітньому процесі.

Ключові слова: соціально-громадянська компетентність, соціо-ігрова педагогіка, соціо-ігрова технологія, соціо-ігри, соціо-ігрова взаємодія., соціо-ігрові заняття, соціо-ігровий підхід, особистісно-орієнтований підхід..

Вступ. Дошкільна дитинство – один з найважливіших етапів в житті дитини. У цей період дитина активно пізнає навколишній світ, накопичує новий досвід і вчиться будувати відносини в різних сферах.

Саме у дошкільні роки дитина стає особистістю, у неї формуються компетентності та цінності, які визначатимуть її ставлення до себе та світу, впливатимуть на її вчинки та поведінку в цілому. І саме дорослим, відводиться важлива роль у формуванні активної соціальної та громадянської позиції, яка полягає у тому, щоб допомогти дітям знайти себе в житті, самовизначитися, прищепити навички, які допомогли б успішно функціонувати у світ [4, с.365].

Виховувати маленького соціально компетентного громадянина складно. Про це говорять як науковці, так і практики. Проте автори Державного стандарту дошкільної освіти зазначають, що у старших дошкільників має бути сформована соціально-громадянська компетентність [5, с.9].

Формування життєвих компетентностей є фундаментальними частинами базової освіти. Так, у Державному стандарті дошкільної освіти (Базовому компоненті 2021) визначено, що «соціально-громадянська компетентність – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя. Результатом сформованості соціально-громадянської компетентності має стати ціннісне ставлення дитини до себе, своїх справ і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватися цих правил в соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повага до культурних надбань українського народу, представників різних національних культур» [1, с.16].

Тож, соціально-громадянська компетентність має стати стрижнем майбутнього громадянина України. Суттєвою, на мій погляд, є наукова думка К. Ушинського, який стверджував, що оскільки в реальному житті людина є громадянином свого народу і діячем у суспільстві, то заклад освіти має виховувати людину, і виховувати громадянина. Громадянин не повинен знищувати людину, людина – громадянина. Тому, заклади дошкільної освіти мають стати осередками формування демократії, де всі мають можливість висловлювати свою думку, бути почутими, брати активну участь, мають можливість проживати демократію. Безумовно, в таких умовах діти отримують ціннісний досвід, приймають активну участь, стають активними учасниками, суб'єктами діяльності, а не тільки виконавцями доручень дорослих. Доведено, що формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку сприятиме тому, що діти навчатимуться бути ініціативними, приймати рішення, брати на себе відповідальність, висловлювати свої емоції та думки, відчувати що інші їх поважають і ця повага проявляється в дії [6, с.187].

І тому, на мій погляд, дуже важливо педагогу, який працює з дошкільнятами, серед безлічі інновацій, знайти саме свій педагогічний стиль ефективного навчання і виховання дошкільнят, нового погляду на дитину як на суб'єкт (а не об'єкт) виховання, як на партнера по спільній діяльності.

Тож, оскільки, зазначена компетентність є новою на сьогоднішній день постала необхідність оновлення змісту та методів роботи, вдосконалення та впровадження нових універсальних технологій розвитку особистості в дошкільному віці.

Практика доводить: найкраще малята засвоюють знання про світ і опановують важливі компетенції в ігровій та спільній практичній діяльності. Зазвичай з грою у дітей проблем не виникає, а от налагодження конструктивної взаємодії дається їм нелегко. Дуже важливо змалку навчити хлопчиків і дівчаток уміння домовлятися, узгоджувати свої інтереси з потребами та бажаннями інших, знаходити різні шляхи розв'язання життєвих ситуацій [2, с.10]. Саме через міжособистісні контакти дитини формується соціально-громадянська компетентність майбутнього громадянина. А будь-які складнощі в дошкільному віці найліпше долати у грі.

Саме цьому і сприяє розвивальна педагогічна технологія - соціо-ігрова, авторами якої є: Є. Шулешко, А. Єршова і В. Букатов, яка розвиває дитину в ігровому спілкуванні з однолітками і пріоритетами для якої є свобода вибору, дій, думок дитини. Акценти зроблено на дитячому Я, колективі - Ми (і Я в ньому) та Грі, що об'єднує Я і Ми [2, с.10].

Мета статті: розкрити значення та особливості використання соціо-ігрового підходу в роботі з дітьми дошкільного віку як чинника формування соціально-громадянської компетентності, що базується на взаємодії дітей у мікрогрупах та мікрогруп між собою за посередництва гри.

Основна частина. Наше сьогодні - час нестримних швидкостей. Діти стають більш емоційними, нестандартними й вимогливими до того, щоб задовольнити свою цікавість та бути причетними до важливих для них справ тут і зараз. Тому для виховання сьогодні, як ніколи, актуальне правило «Не надто керувати»: тобто що менше ми керуємо дітьми, то більш активну позицію в житті вони займають [2, с.10]. Тож, у пригоді цьому стане сучасна педагогічна технологія, яка зазначалося вище, соціо-ігра (Є. Шулешко, О. Єршова, В. Букатов). Одне з надзавдань соціо-ігрової педагогіки полягає в тому, щоб педагогам на заняттях захотілося не стільки говорити самим, скільки слухати тих, кого вони навчають: що говорять і про що думають самі діти, що вони самі вважають цікавим.

Автори соціо-ігрової технології В.М. Букатов та Є.Є. Шулешко бачать сутність соціо-ігрових підходів у засвоєнні дошкільнятами активних форм життєдіяльності з метою пізнання та утвердження власної особистості. «Надати дитині право здійснити шлях від неможливого до можливого через здивування, можливість зміцнити віру у власні сили» – закликають автори соціо-ігрового підходу. Необхідно дати дитині зрозуміти, що вона є творцем свого життя, своєї діяльності.

Тож, основна ідея технології - організація власної діяльності дітей. Власна діяльність - це та діяльність, якою дитина хоче займатися і в якій вона: робить, слухає, дивиться і говорить [7, с.14].

В.М. Букатов стверджував, що «ми не навчаємо, а створюємо ситуації коли учасникам хочеться довіряти один одному і своєму власному досвіду, в результаті чого відбувається ефект добровільного навчання і тренування».

А ще мені імponує думка Є. Шулешка про те, що головна турбота вихователя полягає не в тому, щоб навчати дитину, розважати її; значно важливіше формувати таке поза дидактичне поняття як дружба, що надзвичайно актуально в умовах сьогодні.

Проблема використання соціо-ігрової педагогіки у взаємодії з дітьми дошкільного віку відрефлекована у наукових дослідженнях О. Безсонової, В. Букатова, Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Піроженко, О.Косенчук та інші.

На думку О. Безсонової, соціо-ігрова педагогіка – «система педагогічних впливів, яка базується на взаємодії дітей у мікрогрупах, та мікрогруп між собою за посередництвом гри, де педагог виконує роль порадики, наставника, а дитина утверджується як затребувана особистість» [2, с. 10].

Ольга Косенчук і Леся Кузенко, щоб виховувати майбутнього громадянина, пропонують такі соціо-ігрові ігри, які спрямовані на розвиток усіх складових

соціально-громадянської компетентності дошкільників: емоційно-ціннісного ставлення, знань і навичок [5, с.10]. Тож, ігрова технологія забезпечує дитині задоволення від дій, спонукає її до обміну думками, до оцінювання себе та інших, заохочує дитину до імпровізації, висловлюванню власних оцінок – етичних суджень.

До проблеми соціо-ігрової педагогіки звертаються відомі науковці з питань дошкільної освіти К. Крутій, Н. Гавриш, які вважають, що найкраще малята засвоюють знання про світ і опановують важливі компетенції в ігровій та спільній практичній діяльності, а соціо-ігровий підхід дасть змогу освітній процес перетворити на гру-життя [3, с.7]. Лінія організації освітнього процесу повинна йти не від зовнішніх чинників до суб'єкта дитячої діяльності, а від суб'єкта до змісту і форм організації освітнього процесу [3, с.8]. Тож, рекомендують заповнити дитяче життя різноманітними соціо-ігровими заняттями, соціо-іграми, зустрічами, тобто проживати дитяче життя природно.

Отже, фундаментальною основою соціо-ігрової педагогіки є дошкільна манера виховання і навчання дитини, а саме:

- гра - провідний вид діяльності дитини;
- спілкування з дитиною на доступній їй мові, виключаючи терміни та мудровані фрази;
- розвиток дитини в її діяльності через самостійний пошук і створення проблемних ситуацій;
- діяльність передбачає спілкування дітей один з одним, де повинна виникнути власна мова і діалог між дітьми;
- прийняття дитиною програми дорослого відбувається тільки тоді, коли вона приймає її як свою.

«Золоті правила» соціо - ігрової технології (за В.М. Букатовим)

1 правило: використовувати роботу малими групами (в старшому по 5-6 дітей) або як їх ще називають «групи ровесників».

2 правило: «Зміна лідерства».

3 правило: навчання поєднується з руховою активністю і зміною мізансцен.

4 правило: зміна темпу і ритму.

5 правило: інтеграцію різних видів діяльності (соціально-морального розвитку, фізичного, художньо-естетичного та пізнавально-мовного).

6 правило: принцип поліфонії «За 33 зайцями поженешся, дивись, і наловиш з десяток». Всі діти відкривають для себе нові знання, хтось побільше, хтось менше.

Тож, соціо-ігровий підхід у педагогіці ставить перед нами нові цілі і завдання, співзвучні особистісно-орієнтованому підходу: забезпечити відчуття психологічної захищеності, довіру до світу, радість існування (в спілкуванні, в грі), формування начал творчої особистості, розвиток і збереження індивідуальності. З позицій соціо-ігрового підходу знання, вміння і навички, які раніше вважалися метою, завданням, змістом і результатом пізнавальної діяльності, стають матеріалом і побічним продуктом дитячої діяльності. Предметом виховання і навчання стають налагодження дружніх зв'язків дітей, звернених один до одного, вміння і прагнення грати і діяти разом, формування інтересу до всього що відбувається в дитячому колективі, створення особливого мікроклімату доброзичливих відносин, довіри, поступливості і разом з тим ініціативності, творчих проявів.

Таким чином, впроваджуючи соціо-ігрову технологію в освітній процес дітей старшого дошкільного віку в ЗДО, я ставлю за мету: створити умови для успішного виховання у дітей високого рівня комунікативних навичок, що стане основою для подальшого розвитку дитини як особистості; накопичити і зберегти досвід спілкування між дітьми і педагогами; організувати власну діяльність дітей в атмосфері взаєморозуміння; надати дітям самостійності, права вибору,

самовизначення, відповідно до індивідуальних здібностей та інтересів, формувати в них нового стану - стану партнерства.

Для досягнення мети визначила *завдання*:

- розвивати вміння у дітей елементарного самоконтролю та саморегуляції своїх дій, взаємин з оточуючими;
- сприяти розвитку активної позиції, самостійності, творчості;
- розвивати індивідуальність і кмітливість дітей;
- формувати у дітей навички злагодженої роботи, вміння цілеспрямовано володіти своєю поведінкою, встановлювати добрі стосунки з однолітками і дорослими;
- формувати потребу і здатність планувати свої дії, здійснювати рішення відповідно до заданих правил, перевіряти результати своїх дій;
- зробити освітній процес більш захоплюючим для дітей.

Весь освітній процес за соціо-ігровою технологією я будую за такими *принципами*: принцип ровесництва; інтеграції (єдність всіх видів діяльності); особистісної взаємодії; комунікативності і співпраці; принцип єдності розвитку кожного учасника і всього колективу; робота в мікрогрупах; саморозвитку на основі рефлексії (самооцінки); рухової активності; зміни темпу і ритму; принцип поліфонії: «За 33 зайцями поженешся, дивись і наловиш з десяток»..

Організуючи освітню діяльність у форматі соціо-ігрових технологій, використовую наступні *форми роботи*: ігри з правилами, ігри-змагання, режисерські ігри, сюжетно-рольові ігри, казкотерапію, метод створення проблемних ситуацій з елементами самооцінки, прийоми спрямовані на створення ситуації успіху та комфортності, тренінги, само презентацію тощо.

Форми організації ігрової діяльності: індивідуально-творча діяльність; творча діяльність в малій підгрупі (3-6 чоловік); навчально-ігрова діяльність (пізнавальні ігри, ігрові заняття); ігровий тренінг.

Соціо-ігровий підхід передбачає спільну діяльність з добування нових знань і творчих відкриттів, і виховує довірчі відносини в дитячому колективі: «Роби краще за мене», «Порадься з друзями», «Скажи, що ти думаєш» [3, с.8].

У своїй роботі я намагаюся використовувати різні *методи* активізації розумової діяльності:

I. *Методи, що підвищують пізнавальну активність* - елементарний аналіз - необхідна відправна точка для більш складного причинного аналізу, що дозволяє розглянути причинні зв'язки; порівняння за подібністю чи контрастом: угруповання, класифікація предметів, явищ поєднання словесного пояснення, практичної реалізації та ігрової мотивації.

II. *Методи, що викликають емоційну активність* - ігрові прийоми на уявну ситуацію: сюрпризні моменти, елементи новизни, які налаштовують дитину на пізнання, загострюють бажання розгадати секрет, відгадати загадку; вигадування казок; ігри - драматизації; гумор і жарти.

Сильний вплив на почуття дітей надає поєднання різноманітних засобів на одному занятті.

III. *Методи, які сприяють взаємозв'язку різних видів діяльності і областей* - бесіда; створення предметного середовища, що допомагає вдосконалювати навички, накопичувати чуттєвий досвід, вирішувати пізнавальні завдання.

IV. *Методи корекції та уточнення дитячих уявлень* - повторення; спостереження; експериментування; дослід.

Спілкування дітей в рамках даної технології організую в *три етапи*:

- на *першому етапі* навчаю дітей правилам спілкування, культурі спілкування (діти вчаться домовлятися, а значить, слухати і чути партнера, формується власна мова);

- *на другому етапі* - дитина на практиці усвідомлює, як їй треба організувати своє спілкування в мікрогрупах, щоб виконати навчальне завдання;

- *на третьому етапі* - це педагогічний засіб, через спілкування я навчаю дошкільнят, тобто створюю умови спілкування дошкільнят.

При виконанні ігрових завдань та вправ дотримуємося *наступних умов*:

- не використовувати оцінки «кращої», «правильної» відповіді або способу дії, а вибір варіантів відповідей, дій визначати рівноправним;

- створити ситуації для реалізації власних можливостей кожної дитини через ситуації співробітництва;

- ставити дітей в такі умови, при яких вони самі будуть визначати свої дії, планувати їх, без допомоги вихователя домагатися позитивних результатів;

- створити атмосферу емоційного підйому і розкृतості;

- здійснювати гостьовий обмін між групами з рівними можливостями;

- розвинути в дітях впевненість у собі та своїх товаришів;

- проявляти щире зацікавлення у досягненнях дітей; навчати дітей ефективній взаємодії в процесі групової роботи: вмінню слухати, розподіляти роботу, надавати допомогу, обмінюватися інформацією та ін.;

- знімати почуття страху за помилку;

- знімати з себе суддівську роль;

- не акцентувати увагу на недоліки, невдачі дитини.

Під час організації соціо-ігрової взаємодії дітей старшого дошкільного віку, я, намагаюся дотримуватися *алгоритму організації соціо-ігрової взаємодії (за О.Безсоною)*:

• використання вправ на залучення. Основна мета даного етапу полягає у створенні позитивної атмосфери, зорієнтуванні дітей на взаємодію, активізації їхніх психічних процесів. На цьому етапі я пропоную різноманітні ігрові вправи та завдання на встановлення і підтримання контакту, зосередження уваги, сюрпризні моменти, елементи новизни, які налаштовують дітей на пізнання, загострюють бажання розкрити секрет, відгадати загадку;

• створення інформаційно-проблемного поля. На цьому етапі організовується розігрування та проживання проблемних освітніх ситуацій, з'ясовуються зв'язки та залежності, дивні та невідповідні моменти. Кожен дошкільник має займати активну свідому позицію щодо пошуку інформації, її сприймання та переорієнтування своєї поведінки відповідно до неї;

• спільна діяльність у малих групах - це етап проживання ситуації у взаємодії з іншими учасниками групи. Для цього організовуються спільні дії з метою розв'язання проблемних ситуацій, розробляється план дій, проводяться змагання між групами, будь-яка практична діяльність (художньо-предметна творчість, продуктивна діяльність чи гра);

• завершальне рефлексивне коло - на якому діти формулюють власні наміри та аналізують результати діяльності. Для цього організовуються рефлексивні ігри та вправи, де відбувається аналіз попередньої діяльності.

Розрізняю такі *типи взаємодії дітей дошкільного віку у малих групах*:

- «групова взаємодія» – кожен учасник висловлює якомога більше ідей щодо виконання завдання, а потім усі разом обговорюють дієвість цих способів і готують відповідь «від групи»;

- «конвеєр» – для виконання завдання визначають послідовність необхідних операцій. Кожен учасник групи відповідає за одну з них. Поки не буде виконано одну операцію, інша не може бути розпочата;

- «кооперація» – для пришвидшення виконання завдання учасники групи домовляються між собою, хто й що робитиме. Продукт групової роботи складається з результатів роботи кожного учасника [2, с.11].

Соціо-ігровий підхід до організації занять. Заняття стає не самоціллю, а джерелом радості спілкування, це форма спільної діяльності дитини і дорослого з добування нових знань, засвоєння нових умінь з опорою на інтерес і досвід дитини, де не «починається нова тема, а розкриваються нові можливості дітей».

Які ж особливості проведення занять на основі застосування соціо-ігрового підходу? Це:

- відсутність певної структури заняття;
- постійна зміна видів діяльності від трьох-чотирьох видів діяльності в молодшій і середній групах, до п'яти-шести в старшій групі;
- об'єднання «час справи» і «час потіхи» (використання ігор та ігрових вправ, посібників);
- заняття не обмежене в часі і просторі (використовується весь простір групи і дитячого садка);
- змінюються форми організації дітей (парами, мікрогрупами, підгрупами);
- використовуються методи і прийоми активізації творчого мислення;
- передбачаються різні завдання, теми, з яких дитина вибирає найбільш кращі;
- через систему ігрових занять вихователь рухається «від дітей», а не «від програми» і «конспекту заняття»;
- знімається заборона на рухову активність дітей.

Основними *методичними прийомами* організації заняття соціо - ігрової діяльності є:

- наявність рухів в учасників (якщо ж таки рух відсутній, і діти постійно працюють за столами або на стільчиках, то соціо-ігрового стилю на цьому занятті, звичайно ж, не було);
- варіативність – 2-3 зміни в різних видах діяльності, ролях, в зміні мізансцен, різноманітність завдань і вправ, чергування їх;
- використання малих груп. (якщо по ходу заняття діти не об'єднувалися в малі групи, або ці групи не вступали в спілкування, то можна сказати – соціо-ігрова педагогіка тут відсутня).

На соціо-ігрових заняттях дозволяю дітям вступати зі мною в розмову з місця, відповідати хором, перемовлятися з сусідами по справі, змінювати статичні пози. Тож моє завдання, як вихователя, полягає не в досягненні запланованого результату, а у відтворенні життя дитини. Я намагаюся самостійно вибирати методи і прийоми навчання і виховання, додаючи власні, знімати заборону на розвиток дитини «поза програмою»; не вчити дитину, а направляти її розвиток, виконуючи роль порадирика, друга, партнера; привертати дітей до співпраці, до самостійної діяльності, не інструктувати, не опікуватися, не привчати до комфортних умов (все, що необхідно використовувати на занятті – дитина готує сама). Також, я не вимагаю успіху, а створюю для нього умови, імпровізуючи в ході проведення занять (змінюючи цілі, завдання і зміст). Цьому сприяють ігри, запропоновані В. М. Букатовим і А. П. Єршовою, які спрямовані на залучення дитини до соціального світу, на розвиток талантів дитини через гру.

Тож, використання соціо-ігрового стилю мають *свої плюси*, а саме: відносини: «дитина - однолітки»; педагог є рівноправним партнером; руйнується бар'єр між педагогом і дитиною; діти орієнтовані на однолітків, а значить не є покірними виконавцями вказівок педагога; діти самостійні і ініціативні, самі встановлюють правила гри, обговорюють проблему, знаходять шляхи її вирішення, домовляються, спілкуються; спілкування дітей відбувається всередині мікрогрупи та між мікрогрупами; діти допомагають один одному, а також контролюють один одного; соціо-ігровий стиль вчить активних дітей визнавати думку товаришів, а боязким і невпевненим дітям дає можливість подолати свої комплекси і нерішучість.

Отже, використання соціо - ігрової взаємодії дозволяє мені, як вихователю: використовувати гру як основну форму організації життя дітей; розвивати потенціал вихованців, спонукати їх до активного пізнання навколишньої дійсності; формувати комунікативну культуру дітей; формувати у дітей уявлення про внутрішній світ людини, її місце у навколишньому світі; навчати дітей володінню аналізу та оцінки поведінки з погляду прийнятих у суспільстві еталонів і зразків; розвивати вміння відчувати і розуміти іншого; підвищувати самооцінку дітей, їхню впевненість у собі; виховувати бажання допомогти, підтримати, поспівчувати, порадити за іншого; розвивати творчі здібності та уяву, індивідуальне самовираження; розвивати у дітей допитливість, спостережливість.

Висновки. Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку шляхом впровадження соціо-ігрової технології спрямовано на розвиток усіх складових соціально-громадянської компетентності дошкільників: емоційно-ціннісного ставлення, знань і навичок. За допомогою соціо-ігрового підходу дошкільники легко та природно опановують навички взаємодії одне з одним та суспільством, засвоюють соціальні правила та норми, орієнтуються у своїх правах та обов'язках, вчаться емпатії тощо. Також діти навчаються приймати вимоги соціальної групи, вміють домовлятися, приходити до згоди, слухати і чути один одного, але водночас відстоювати свою позицію, керувати власними емоціями, можуть розумно і доброзичливо заперечувати дорослим. У дітей формується позитивне ставлення до навколишнього світу, інших людей, самого себе, розвивається мовленнєва взаємодія.

Таким чином, теоретичне та практичне дослідження проблеми формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку дає підстави стверджувати про ефективність використання соціо-ігрової педагогіки як необхідної умови формування соціально-громадянської компетенції дітей дошкільного віку в умовах сучасного закладу освіти.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ, 2021. 38 с.
2. Безсонова О. Соціо-ігрова взаємодія: загравання чи природний розвиток? Дошкільне виховання. 2018. №9. С.10-13.
3. Гавриш Н. Соціо-ігрова педагогіка як особливе перехрестя поколінь, або Роздуми напередодні нового навчального року. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2016. № 8. С. 7–11.
4. Козак Л., Федорова С. Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі. Перспективи та інновації науки. N2. 2022. С.362-368.
5. Косенчук О., Куземко Л. Виховуємо соціально компетентного громадянина у грі. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2021. №6. С.9-13.
6. Косенчук О. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць. Вип. 32. Київ: Міленіум, 2022. 372 с.
7. Крутій К. Що таке соціо-ігрова педагогіка? Чому так важливо позбавитись нав'язаних дорослими ігор для дітей? URL. <https://ukrdeti.com/tag/socio-igrova-pedagogika/>

Особливості ігрової діяльності дошкільників з РАС

Анотація. Гра – це діяльність, спрямована на отримання емоційного задоволення через здійснення активних фізичних чи розумових зусиль, в яку охоче залучаються діти. За своїм походженням і змістом гра є соціальним явищем, а саме – одним із засобів первинної соціалізації, що сприяє входженню дитини в людське співтовариство. Гра вчить таким поняттям як партнерство, синхронність, послідовність, самоконтроль, а найважливіше, що під час гри дитина має можливість відчувати, що її люблять, поважають, розуміють.

Ключові слова: РАС, діти з аутизмом, ігрова діяльність, ігрове заняття, емоційний контакт.

Як відомо, гра – це провідна діяльність дитини дошкільного віку. У ранньому віці гра дитини має характер предметно-маніпулятивної діяльності. Дитина зацікавлена предметом і діями з ним. Коли вона опановує дії, вплетені у спільну діяльність з дорослим, вона починає усвідомлювати, що здатна діяти сама. У дошкільному віці увага переноситься з предмета на людину, завдяки чому дорослий і його дії стають для дитини зразком.

На межі раннього і дошкільного дитинства вперше виникає гра з сюжетом. Цей тип гри інколи називають режисерською грою. Трохи пізніше з'являється образно-рольова гра. У ній дитина уявляє себе ким (або чим) завгодно і відповідно діє. Але обов'язковою умовою розгортання такої гри є яскраве, інтенсивне переживання: дитина у своїх ігрових діях відтворює той образ, який викликав у неї сильний емоційний відгук.

Для дітей з розладами аутичного спектру (далі – РАС) гра – це можливий спосіб допомогти перейти від самозанурення до реальної взаємодії з іншими людьми, зрозуміти свої почуття, оточення, стосунки з батьками та однолітками. Головна ціль ігрових занять – дати кожній дитині можливість отримати досвід взаємодії з іншою дитиною, освоїти різні форми такої взаємодії і таким чином відчувати себе частиною колективу [4].

Розвиток ігрової діяльності тісно пов'язаний з розвитком комунікації. Діти з РАС потребують в навчанні стратегіям спілкування. Гра є найефективніший шлях для розвитку соціальної взаємодії та комунікації аутичних дітей [1].

А.С.Співаковською [4] визначено коло специфічних аспектів гри, що вказують на особливості усвідомлення себе та навколишнього світу дитиною з аутизмом.

Особливості гри дитини з РАС за заданим сюжетом:

- ✓ нестійкість сюжету гри – позбавлена ігрової логічності, зміна сюжетів;
- ✓ відсутність прямого, безпосереднього отождолення дитини з дорослим, роллю дорослого (дитина не називає себе «Я лікар» тощо, не розподіляє ролі між ляльками);
- ✓ прагнення частіше зображувати, демонструвати неживі предмети;
- ✓ емоційна невиразність – повільні або поривчасті рухи, погляд нерухомий, спрямований крізь об'єкти, монотонність мовлення;
- ✓ неадекватність емоційних проявів ігровій ситуації;
- ✓ використання обмеженої кількості іграшок, використання неігрового матеріалу;

- ✓ порушення смислоутворюючої функції ігрового мотиву – труднощі підпорядкування рольовому правилу, швидке пересичення діяльністю;
- ✓ невиконання ігрових правил – дії заради дій;
- ✓ ігнорування комунікативної функції гри, що передбачена структурованою іграшкою – неадекватні маніпуляції, надання переваги неоформленим предметам;
- ✓ межі гра та реальності, власного Я та ігрової ролі, правди та вимислу є розмитими, тобто гра позбавлена критичного «погляду з боку».

Особливості спонтанної гри дитини з аутизмом:

- ✓ емоційна захопленість, одержимість;
- ✓ значна стійкість та стабільність – від неї досить важко відволікти, переключити на іншу діяльність, гра є ненабридливою діяльністю;
- ✓ гра не має сюжетного характеру, а є дією з предметами (зазвичай певними);
- ✓ обмежене використання, або не використання іграшок-предметів (гра зі своїми руками, пальцями тощо);
- ✓ спостерігається «редукція предметної дії» у ході гри – спрощення гри до маніпуляції з предметами;
- ✓ складні предметні дії, маніпуляції, здійснюються винятково для отримання примітивного сенсорного ефекту;
- ✓ предметна гра позбавлена уявної ситуації, яка відтворює діяльність дорослих;
- ✓ гра стимулюється стійкими емоційними переживаннями, які не розвиваються (засіб стимуляції одних і тих самих відчуттів);
- ✓ гра не є тією діяльністю, в якій предметні дії формуються, опрацьовуються, наділяються соціальним змістом.

Особливості гри дитини з аутизмом з використанням предметів-замісників:

- ✓ складність заохочення дитини до гри де заміщення було б органічним та природнім;
- ✓ заміщення носить формальний характер – дитина приймає в якості замісника будь-який предмет (часто перший предмет, що трапився на очі).

Таким чином, можна виділити такі основні особливості ігрової діяльності дитини з РАС: найчастіше дитина грає з власними відчуттями: її гра націлена на самостимуляцію щодо певних слухових, зорових, тактильних та інших привабливих для неї відчуттів. Так, дитина викладає довгі ланцюги з кубиків (різномірних матеріалів і предметів), групує предмети за кольором, або, «грається» з машинкою нетиповим чином: тримаючи в руках, безперервно прокручує колесо і спостерігає за його рухом; або прислухається до звуків, які вилучають колеса машинки, коли її возити вперед-назад тощо. Важливий момент при цьому – дитина захоплена такою діяльністю тривалий період і під час неї часто не терпить не тільки участі, а й навіть присутності інших людей біля себе; дитина часто грає з неігровими предметами (кришки від каструль, мотузочки, папірці тощо). Якщо ж дитина бере в руки іграшки, то найчастіше це кубики, конструктор, машинки, дзиґа (але не ляльки), при тому дії з ними – обмежені і одноманітні. Ввести в її маніпуляції з предметами якісь зміни досить складно; в грі найчастіше немає сюжету, а якщо він все ж таки є, то буває дуже «згорнутим», недеталізованим; дитина не грає в гру, запропоновану дорослим.

Під час організації занять з ігрової діяльності дошкільника з РАС, керують такими основними завданнями як: намагаюся сприяти розвитку творчих здібностей; розвиваю здатність до організованості, довільну регуляцію поведінки; формую образ «Я» дитини через ігрову взаємодію з іншими дітьми та дорослими, а також намагаюся сформувати уявлення про навколишній світ дитини.

Як відомо, для дітей з розладом аутичного спектру характерною є монотонність під час ігор, багаторазове повторення однакових дій, відсутність

сюжетної лінії. Тому починаю навчання дитини предметно-ігрових дій, які ґрунтуються на особистих інтересах самої дитини. Для початку спонукаю до гри тільки з тими предметами або іграшками, які воліє сам малюк, не ввожу нові предмети відразу. Кожну дію з предметом озвучую кілька разів.

Грати з дітьми аутистами починаю індивідуально, і тільки після того, як дитина засвоїла функціональний ігровий аспект, формую невеликий дитячий колектив і відпрацьовую навички спілкування всередині групи дітей. В ігровій формі виховую соціальні норми взаємовідносин між людьми, даю уявлення про особливості різних професій, відпрацьовую сферу сімейних і особистісних відносин.

Для гарного результату у засвоєнні дитиною з РАС ігор можна виокремити декілька рівнів: від пасивної участі і обов'язкової підтримки дорослого в іграх до активної ігрової взаємодії з педагогами та з іншими дітьми.

Спочатку для активної ігрової діяльності дошкільника з РАС використовую рівень налагодження контакту. Даний рівень спрямований на освоєння дитиною стереотипу заняття. Я зазвичай змушена брати ініціативу на себе. Здебільшого при цьому дитина може сидіти у мене на колінах. Основні ігри – це ритмічні вірші-забавлянки з емоційною кульмінацією, які супроводжуються діями і на які дитина емоційно позитивно відгукується. Зазвичай, роль дошкільника при цьому пасивна, але в ході улюблених ігор вона прислуховується до знайомих забавлянок, дивиться на інших учасників, за бажанням виявляє власну активність і навіть може попросити мене продовжувати.

Під час встановлення контакту основними іграми є ритмічні, основне завдання, яких є емоційне єднання дітей та дорослих, наслідування емоцій. Ритм грає важливу роль в організації поведінки дитини. Ігри відбуваються одна за одною в певній послідовності. Дитина швидко засвоює їх порядок, починає чекати улюблену гру, знає, коли заняття закінчиться. Отже, на мою думку, до дошкільника не можна прямо звертатись, вимагати виконувати якийсь рух – він виконує це самостійно, захоплюючись ритмом та емоціями.

Наступним рівнем є засвоєння дитиною простих дій з наслідування. На цьому етапі дитина стає активнішою, моя ініціатива зменшується. Наприклад, коли я розповідаю вірші, намагаюсь ініціювати деякі рухи дитини, а інші рухи вже роблю сама. Найкраще обирати ритмічні, сенсорні ігри та ігри на наслідування. Необхідною умовою проведення ігрових занять є наявність емоційної та сенсорної насиченості. Тому, намагаюсь постійно знаходитися в контакті з дитиною, емоційно коментую хід заняття та заряджаю своїми емоціями дітей.

На складнішому рівні дитина вже готова виконувати прості дії по моєму проханню. Це допомагає ввести в заняття крім вже названих ритмічних, сенсорних та ігор з наслідування, ігри на взаємодію та ігри за правилами. Ці ігри сприяють створенню гарного емоційного контакту не лише з дорослим, але й допомагають формувати інтерес до однолітків та взаємодію з ними. Таким чином, граючись, діти навчаються виконувати більш складні і різноманітні дії за мовленнєвими інструкціями дорослого, слідкувати за виконанням правил гри. І тому, у дітей з'являються нові можливості регуляції своєї поведінки.

Складнішим різновидом ігрової діяльності для дошкільника з РАС є рольові ігри за правилами. Зазвичай, в даних іграх одна дитина виступає у ролі ведучого і виконує якусь дію або ж послідовність декількох дій. Саме ці ігри спрямовані на активну взаємодію між дітьми. Рольові ігри дають змогу розширити комунікативні можливості дитини, компенсувати недостатність спілкування та емоційних зв'язків з оточуючими.

Наступним рівнем є сюжетно-рольові ігри, де діти засвоюють зміст ігор та їх порядок, у них з'являється можливість виявити ініціативу: дошкільники починають самі пропонувати ведучому ігри, в які вони хотіли б зіграти. Дошкільники з РАС також

вже намагаються пропонувати різноманітні варіанти змін вже знайомих ігор та завдань. Тому, якщо можливості дітей розширюються, то надалі зменшую кількість надання допомоги і ступінь моєї участі у занятті. Зазвичай, намагаюсь поступово змінювати та ускладнювати ігри та завдання, збільшую їх кількість, і як наслідок, тривалість заняття. Більшу частину заняття починають займати ігри за правилами та ігри на взаємодію, з'являється можливість обговорювати цікаві для дітей питання. І надалі, ігрові заняття стають для дітей цікавим та захоплюючим процесом. На даному етапі обов'язковою умовою є наявність сюжетно-рольових ігор. Я зазвичай використовую рольові ігри з правилами в групах. Намагаюсь навчити дошкільників з РАС реагувати на звернення, проявляти власну ініціативу у спілкуванні, витримувати хоча б нетривалий контакт очима з дорослим. Дані труднощі намагаюсь опрацьовувати індивідуально з кожною дитиною. Такі ігрові заняття дають можливість застосовувати навички взаємодії та спілкування в грі з однолітками. Стаючи ведучим у грі, дитина опиняється в полі зору інших дітей. Вона намагається проявляти себе, здійснювати вибір. І тому у дитини розвивається уявлення про власне «Я».

Отже, у процесі ігрової діяльності відбувається взаємодія дитини з навколишнім середовищем, під час якої відбувається її пізнання, засвоєння культурно-історичного досвіду і формування дитячої особистості. Специфіка ігрової діяльності полягає в тому, що її продуктивність визначається міжособистісним спілкуванням.

Спостерігаючи під час організації розвиваючих, комунікативних, сенсорних та рухливих ігор слід відмітити, що у дітей з аутизмом підвищився інтерес до учасників ігор, вони почали відтворювати елементи ігор (переважно тактильних) у вільній ігровій діяльності, ініціювати контакти з дітьми та дорослими з проханням повторення ігрових дій.

Список використаних джерел та літератури

1. Базові теоретичні підходи до формування особистості у дітей з аутизмом [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/19666854.pdf>
2. Богуш А. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи / А. Богуш, Н. Луцан. – К.: "Слово", 2008. – 187 с.
3. Види розвиваючих ігор для дітей з аутизмом [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/vidi-rozvivayuchih-igor-dlya-ditey-z-autizmom-145202.html>
4. Ігри для дітей з аутизмом [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.slideshare.net/olgademidova376/ss-56371223>

Димихіна Галина,
вихователь-методист
Старосинявського ЗДО №1
«Зернятко»

Виховання дітей за допомогою фольклору та авторських казок, як засіб формування морально-патріотичних цінностей дошкільників

***Анотація.** Війна впливає на психічне та моральне здоров'я кожного маленького громадянина України. Одним із головних завдань закладів освіти є повсякденна морально-психологічна підтримка дітей дошкільного віку.*

Ключові слова: виховання, основи патріотизму, діти дошкільного віку, фольклор, казка.

Вступ. Російський напад на Україну створив безпосередню та зростаючу загрозу життю й добробуту українським дітям. У наслідок військових дій 3 млн. дітей в Україні та понад 2,2 млн. дітей у країнах, котрі приймають біженців із неї, потребують невідкладної гуманітарної допомоги. Внутрішнє й зовнішнє (за межами України) переміщення торкнулося кожних двох дітей із трьох.

Війна впливає на психічне та моральне здоров'я кожного маленького громадянина України. Одним із головних завдань закладів освіти є повсякденна морально-психологічна підтримка дітей дошкільного віку.

Нам слід пам'ятати, що всі ми різні, але всі адаптивні. Слід правильно працювати над своїм морально-емоційним станом в критичній ситуації, щоб жити далі і робити крок у майбутнє.

В жорстоких реаліях воєнного стану перед нами, як освітянами, стоїть важливе завдання – об'єднання зусиль педагогічної та громадської спільнот на засадах взаєморозуміння, співробітництва щодо захисту прав та свобод, оволодіння дітьми універсальними цінностями та моделями поведінки, які складають основу української культури.

Відповідно до Закону України «Про освіту» виховання є невід'ємною складовою освітнього процесу, є наскрізним процесом, охоплює усі сфери дошкільного життя і має ґрунтуватися на морально-демократичних цінностях.

Серед основних складових національно-патріотичного виховання виокремлені громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання.

Метою національно-патріотичного виховання визначено ставлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста та демократа, готового до виконання громадянських та конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей українського народу, національної самобутності.

Успішність національно-патріотичного виховання значно підвищиться, якщо ми навчимося протидіяти маніпулятивним впливам. Ми живемо в умовах потужної інформаційної боротьби. Щодня, щохвилини на нас впливає величезна кількість різноманітної інформації – тривожної, шкідливої, маніпулятивної, обнадійливої тощо. Кількість повідомлень, яку ми «перетравлюємо», незрівнянна нічим та зростає щодня. Наше завдання – критично сприймати будь-яку інформацію, що надходить. Пам'ятати, що ми є суб'єктами нашого життя, а не об'єктами впливів зовні. І здатні усвідомлено приймати рішення. Більше того – маємо навчати цього наших дітей. У часи невизначеності, відсутності усталених рішень, які всі ми зараз переживаємо, особливого значення для виживання людини, суспільства, держави набуває критичне мислення. Такий тип мислення потрібен для вирішення неординарних практичних завдань. Тож сучасній дитині важливо вміти розрізняти маніпуляції, усвідомлювати їхні наслідки, ефективно протистояти їм.

Засоби народознавства мають великий вплив на виховання основ патріотизму у дітей дошкільного віку завдяки доступності щодо розуміння, емоційній виразності та простоті подання.

Кожне нове покоління людей живе та розвивається у певному сучасному виховному процесі. Дитина від народження перебуває під впливом як соціально-економічних умов, так і національної специфіки: побутового життя, культури, народних звичаїв, традицій. Вона переймає від дорослих багатство рідної мови,

відчуття прихильності та симпатії до духовності свого народу, поступово призвичаюється до усталених морально-правових норм. Усе це веде до появи у неї особливих рис національної психології – ментальності, які стають підґрунтям для виховання громадянина-патріота. Так одним із найважливіших педагогічних завдань, дошкільної освіти, є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, захисників нашої Батьківщини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля. На це і орієнтують сучасні програми дошкільного виховання, зокрема Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Мета цієї Програми – забезпечення життєвої компетентності дітей, до змісту якої входить і формування «бути громадянином своєї країни, патріотом свого народу».

Патріотизм, як основа сучасного виховання підростаючого покоління охоплює: формування національної свідомості та самосвідомості, тобто виховання любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці в ім'я України, освоєння національних цінностей (мови, території, культури), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, плекання почуття гідності й гордості за свою Батьківщину. Формування цих якостей, прищеплення моральних ідеалів та ціннісних орієнтирів починається з раннього дитинства, з перших років життя дитини.

Організуючи роботу з виховання основ патріотизму у дітей дошкільного віку, я послуговуюся завданнями, регламентованими державним стандартом дошкільної освіти, а також вимогам Програми виховання і навчання дітей від 3 до 6 років «Українське дошкілля». З метою досягнення поставлених завдань, у свій групі я створила розвивальне середовище – збагачене народознавчим матеріалом. Зокрема, для роботи з дітьми сформований український куточок національної та народної символіки (розміщено герб та прапор України, українські рушники, сорочки-вишиванки, український посуд та іграшки). У міні-бібліотеці є «Кобзар», приклади українського фольклору (народні прикмети, приказки, прислів'я, загадки, заклички, колісанки, народні ігри, казки), підібрано фонотеку українських пісень, розроблено дидактичні ігри на закріплення знань про Україну та її природу. Роботу проводжу у двох напрямках: з дітьми та сім'єю. Розуміючи важливість ролі вихователя у процесі виховання основ патріотизму, на педагогічних радах я наголошую на необхідності повідомлення дітям ґрунтовної інформації про Батьківщину. Особливо підкреслюю значущість вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу: в садочку ми ознайомили дітей з культурними і національними цінностями родини і народу, пояснювали зв'язок людини з минулим і майбутнім. На спеціально організованих заняттях розповідаємо дітям про державні символи (Герб, Прапор, Гімн). Паралельно з цим надаємо знання про народні символи та національну символіку, що розвивалися й встановлювалися впродовж століть (український віночок, рушник, вишиванка, верба, калина, барвінок та інше). Як на заняттях так і в повсякденному житті діти пізнають народне мистецтво, побут нашого народу. Так, найбільш поширеним мистецтвом в Україні є вишиванка, кожна жінка вкладає у неї частину своєї душі.

Неоціненна роль в ознайомленні дітей з творами національного мистецтва належить народній іграшці та національному посуду. На заняттях та поза ними використовую національну іграшку і як сюрпризний момент, і як основний об'єкт розгляду, що допомагає дітям збагачувати словник новими назвами та розвиває їх активне мовлення. Різноманітність іграшок викликає почуття гордості за народних талановитих майстрів, які творять в Україні.

Під час демонстрування дітям зразків народної творчості я звертала їхню увагу на розмаїття форм, композицій, на поєднання кольорів, найбільш характерних для українських розписів на кераміках, що не тільки сприяє прилученню до народної

національної спадщини, а й допомагає розширити словниковий запас (куманець, барило, глечик, макітра, таріль, які від діда-прадіда звучали в українській хаті).

У процесі виховання основ патріотизму я звернула увагу на те, що немає жодної дитини, яка б мала високий чи достатній рівень володіння українською мовою. Це пояснюється особливостями мовного середовища, адже значна частина населення послуговується російською мовою, як засобом спілкування. Відсутність україномовного оточення і можливості безпосереднього спілкування малюків з дорослими й однолітками українською зумовлює труднощі в оволодінні дошкільниками державною мовою. Очевидно, що повернення втраченої духовності, загубленої мови потребує копіткої праці, послідовного виховання інтересу у дітей до української культури. Застосовуючи диференційований підхід, я почала розвивати у дітей інтерес до української мови і культури за допомогою усної народної творчості (казки, легенди, загадки, лічилки тощо). Саме через народну творчість дошкільник дістає перші уявлення про культуру та побут свого народу. Прислів'я та приказки приваблюють дітей яскравою грою слів, барвистістю мови, ритмікою. Залучаю дітей до використання їх у спілкуванні під час сніданку, обіду, використання трудових доручень, на прогулянці, спостерігаючи явища природи. Окрім того, у всіх видах діяльності дітей з метою їх вправлення у правильній вимові звуків, я застосовую скоромовки, чистомовки, заклички. На заняттях з народознавства широко використовую – казки, легенди та притчі, які містять у собі значний пізнавальний і виховний потенціал та доступні до сприймання дошкільниками. На їх основі ознайомлюю дітей з історією українського народу, його традиціями.

Щоб досягти кращих результатів у вихованні дошкільнят, значну роль я приділяю казкам, як народним так і авторським. Роль казки у житті дитини є настільки значною, що її важко переоцінити. Сучасна педагогіка та психологія визнають, що казки посідають важливе місце у формуванні дитячої особистості. Говорячи про вплив казки на розвиток дитини, можна виділити головні аспекти, які умовно можна назвати «Казка виховує», «Казка розвиває» і «Казка навчає». Це три чарівні шляхи, якими проходить дитина, слухаючи твір.

Казка виховує.

Казка є невід'ємним елементом патріотично-морального виховання, оснований на сприйнятті таких головних життєвих понять, як добро і зло. Мова казки зрозуміла дитині, дозволяє просто і доступно пояснити малюкові різницю між поганим та хорошим. Відносини між персонажами та казковий сюжет допомагають зрозуміти причини вчинків та їх наслідки. Казка показує пряму залежність між моральними якостями людини та конкретними життєвими ситуаціями у які вона потрапляє, формує основи правильної поведінки, навички спілкування. Казка виховує найціннішу якість – уміння співчувати, розуміти іншу людину, що є дуже актуальним у сучасному сьогоденні. Не менш важливим виховним елементом є обов'язкова перемога добра над злом. Добрі герої казки завжди працьовиті, сміливі, розумні, правдиві.

Казка розвиває.

Казковий твір формує у дітей найважливіші комунікативні та інтелектуальні навички: образне мислення, усі види пам'яті, активне мислення, увагу, творчі здібності, уміння логічно висловити думку.

Репліки персонажів розвивають артикуляційний апарат та збагачують словник. Розвивається культура мовлення, її інтонаційність, формується правильне вимовляння складних та нових слів.

Виразне читання, інсценування, пальчиковий театр ляльок, малювання – це різні способи відтворити сюжет твору, які дозволяють дитині якомога повніше розкрити власний потенціал.

Казка навчає.

Важливе значення казки полягає ще й у тому, що вона надає дитині можливість побачити світ у його цілісності. Проживаючи казковий сюжет, малюки навчаються порівнювати, аналізувати, робити висновки, користуючись не нудним дидактичним матеріалом, а занурюючись у дивовижний, яскравий, живий світ персонажів, сповнений доброти, справедливості. Жодна деталь не залишається без дитячої уваги, а сюжет міцно закарбується в пам'яті, адже дошкільники сприймають вигадку як реальність. І навпаки, здатні бачити казкове у своєму звичному оточенні – у побуті, в природі. Це чудове тренування інтелекту, оскільки самостійно вигадати якусь історію чи фантастичний світ малюкові ще важко, його мислення предметне. Отже, казка стає першою простою моделлю світу, одночасно формує світосприйняття та уміння фантазувати.

З початком війни в Україні виникла потреба в тому, щоб правильно і зрозуміло донести до дітей правду про події, які відбуваються в країні, і у цьому знову на допомогу прийшла казка, зокрема авторські казки Інни Курило «Кексик- захисник». На оборону України проти Росії встали не тільки люди, а й домашні улюбленці. Котик Кексик, разом зі своїми друзями, організував у дворі Територіальну оборону і, як міг, допомагав людям. Разом з Кексиком країну захищають: песик Шустрик, ворона Ксеня, голуб Степан, гуси та бджоли. З казок цієї письменниці діти дізнаються чому ракетний комплекс називається «Стунга», чому вороги не змогли здолати Змієві вали й безслідно зникли в Чорнобаївці. Команда головного героя мужньо боронить рідну країну. Казки написані на реальних подіях.

Робота над кожною казкою здійснюється протягом 5 занять.

План занять

№ з/п	Тема заняття	Основний зміст	Додаткові завдання до занять
			Територіальна оборона двору. Частина б.
1	«Здрастуй, казко»	Ознайомлення з текстом, сюжетом. Слухання казки та обговорення.	Фізкульт-хвилинка. Навчання елементів грамоти (звук [а], слова-назви). Розвиток мовлення.
2	«Маленькі письменники»	Переказ, розповідання казки.	Розвиток слухового сприйняття та уваги. Фізкульт-хвилинка. Розвиток логічного мислення. Навчання елементів грамоти. Розвиток дрібної моторики.
3	«Творимо казку»	Гра-драматизація, інсценування казки.	Розвиток артикуляційного апарату. Розвиток емоційної сфери. Навчання елементів грамоти (звук [о], слова-дії). Розвиток зорової уваги та дрібної моторики. Рухлива гра.
4	«Дружимо з казкою»	Розвиток мовлення, навчання основ грамоти на матеріалі казки.	Дихальна гімнастика, логопедичні вправи. Збагачення словникового запасу. Фізкульт-хвилинка.

			Навчання елементів грамоти (звук[м]). Розвиток мовлення.
5	«Оживай, казко»	Образотворча робота за сюжетом казки.	Розвиток дрібної моторики. Рухлива музична гра.

Висновок

Дитина переймає у героїв казок високі моральні якості, навчається знаходити правильні рішення, мислити позитивно, любити свою Батьківщину, гордитися своїм народом. І ще одна важлива виховна функція, яку виконує казка, це залучення дитини до культури свого народу, його співучої мови, традицій, на що зараз дуже важливо звертати увагу під час виховання у дітей патріотично-моральних цінностей.

Список використаної літератури

1. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / [Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр] ; за заг. ред. Н. Гавриш. – Х. : Мадрид, 2015. – 220 с.
2. Гавриш Н. В. Художньому слову – гідне місце в освітньому процесі / Н. Гавриш // Дошкільне виховання. – 2006. – № 3. – С. 15-19.
3. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : [монографія А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш та ін.] ; наук. ред. А. М. Богуш ; за заг. ред. Н. В. Гавриш. – Луганськ, 2006. – 368 с.
4. Просенюк А. І. Виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / А. І. Просенюк / ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. О.- 2011. – 20 с.
5. Духовні витоки українських свят та обрядів. Вікторини / упорядник Н. В. Лемешенко – Запоріжжя, 2006 – 92 с. Київ, 1991. – 73 с.
6. Народознавство в дошкільному закладі : методичні рекомендації для вихователів / упорядник О. П. Макаренко – Тернопіль, 1992. – 143 с.
7. Сухомлинська О.В. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності / Дошкільне виховання. – 2003. - №2
8. Тоцька Т. Рід, родина, Україна: Патріотичне виховання старших дошкільників за літературними творами В. Сухомлинського / Тетяна Тоцька. – К.: Шкільний світ, 2011. – 128с
9. Фесюкова Л. Б. Я живу в Україні / Л. Б. Фесюкова, О. В. Макаренко. – Харків, 2008.
10. Цимбалюк В. І. Світлиця / В. І. Цимбалюк, В. В. Жайворонок. 2002. – 156с.
11. Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку «Українське дошкільля»/ О.І. Білан. – Вид. 2-ге, зі зм. і доп. – Тернопіль: Мандрівець, 2022.
12. Вольська О.В. Граємося в казку. Старший дошкільний вік .– Харків: Вид-во «Ранок», 2017.

Рухливі ігри в закладах дошкільної освіти

У статті використано матеріал щодо проведення рухливих ігор на прогулянці зі спортивним інвентарем у різних вікових групах та поради вихователям, які можна використати у роботі з дітьми на прогулянці.

Ключові слова: рухлива гра, діяльність, атрибути, рухи, правила, організм.

Рухлива гра є одним із засобів всебічного розвитку і виховання дітей дошкільного віку. Спільний інтерес, викликаний грою, об'єднує дітей в дружній колектив. У рухливих іграх у дітей виробляються організаційні навички, уміння зважати на обставини. Діти привчаються стояти на місці, коли їм хочеться бігти. Терпляче ждуть певного сигналу, щоб стрибнути або кинути м'яч у ціль. Вони свідомо стримуються, додержуючи певних правил поведінки, щоб не порушувати певного порядку.

Вольові зусилля допомагають дітям координувати свої рухи, цілеспрямовано застосовувати їх, свідомо виконувати встановлені правила гри.

Швидка зміна дій в іграх свідчить про складну діяльність, яка вимагає від дитини вольового і фізичного напруження, певної розумової роботи. В рухливих іграх дітям доводиться урізноманітнювати свою діяльність, щоб успішно виконати поставлене перед ними завдання, а це в свою чергу, впливає на розвиток вищої нервової діяльності і сприяє вихованню спостережливості, уважності, кмітливості, творчої уяви.

У рухливих іграх з віршами, піснями, приказками у дітей розвивається мова і мислення, збільшується запас слів, з'являється бажання своєчасно вимовити потрібне слово або речення.

Під час рухливих ігор у дітей розвивається рухові навички та якості. Такі життєво потрібні рухи як ходьба, біг, стрибки тощо, є складними комплексами умовних рефлексів і формуються поступово, в результаті навчання, виховання, виконання різноманітних вправ у тій чи іншій, діяльності.

Узгодженість рухів залежить не тільки від швидкої зміни процесів в збудження й гальмування, а й від готовності всіх фізіологічних функцій і в певному темпі, що формує в результаті вдосконалення організму дітей. У процесі рухливих ігор виробляється вміння в певний момент створити потрібне м'язове напруження, одночасно поліпшується узгодженість у функціонуванні різних систем, збагачується мовно-рефлекторна діяльність, удосконалюється весь організм, що забезпечує підвищену працездатність.

За допомогою правил рухливих ігор, педагог виховує і спрямовує рухи дітей. Завдяки правилам діти спочатку сприймають завдання, а потім дізнаються що і як треба зробити.

Виконання завдання дитиною обумовлене не правилом. Правила дозволяють досягти мети, поставленої у грі, виконуючи встановлені вимоги, діти привчаються спрямовувати свої рухи, активно керувати діями, саморегулювати свою поведінку, викликати потрібні дії, гальмувати небажані рухи, вчинки.

Рухливі ігри фізично розвивають дітей, зміцнюють кістково-м'язову систему і мускулатуру, збільшуються зріст, об'єм грудної клітини, вага, гнучкість та рухливість у суглобах, поліпшується працездатність дихальних органів. Під впливом вправ посилюється діяльність серцево-судинної системи.

Рухливі ігри на свіжому повітрі загартовують організм, підвищують витривалість і збільшують опірність до захворюваності. Тренований організм дитини краще реагує на вплив несприятливих умов.

Цінність гри полягає в тому, що вона викликає радісні переживання, задоволення, життєрадісність, активність, позитивно впливає на нервову систему і дає певні фізіологічні та виховні наслідки. Веселий сміх, бадьорий настрій під час ігор – запорука доброго здоров'я.

Рухливих ігор є багато, але не кожна має однакове значення, одні ігри розвивають переважно увагу, пам'ять, мову і мислення, кмітливість, витривалість, інша спрямовані на виховання узгодженості рухів, на подолання перешкод, на формування почуття дружби, товаришування, виявлення творчої ініціативи. Є ігри, які впливають на розвиток і зміцнення м'язів рук, ніг, тулуба; на виховання правильної осанки, вдосконалюють нервову систему, поліпшують діяльність внутрішніх органів, посилюють обмін речовин, зміцнюють кістково-м'язову систему. Все це ігри, в яких переважають ходьба, біг, стрибки, лазіння, кидання й ловіння.

Пропоную зупинитись на іграх де основою є кидання, ловіння, перекидання та відбивання. Це можуть бути ігри з камінцями, каштанами, шишками, мішечками з піском, м'ячами різного діаметру. В цих іграх беруть участь усі м'язи тіла. Крім того діти привчаються розраховувати відстань, розвивають окомір, точність рухів, загострюється увага, кмітливість, швидка орієнтація, наполегливість у досягненні поставленої мети.

Усі рухливі ігри мають правила, мету. І щоб провести гру цікаво – вихователь має підготуватися до її проведення: вивчити зміст, вимоги, правила, потрібні пісні, вірші, приказки. При поясненні правил гри націлювати дітей на те що, вимагають правила гри і як їх виконувати.

Перекладаючи кубики, перебігаючи через майданчик, швидко орієнтуючись у просторі часі, підіймаючи прапорець певного кольору і, переносючи його в інше місце майданчика, діти привчаються не тільки володіти своїми руками, а й краще розуміти й виконувати завдання вихователя. А це дуже важливо для розумового розвитку дітей.

Під час рухливих ігор посилюється діяльність не тільки кровоносних, а й лімфатичних систем, відбувається нормальний перебіг всіх життєвих процесів в організмі.

Рухливі ігри в системі фізичного виховання мають велике значення це й тому, що в грі розвиваються фізичні сили дитини, твердішою стає рука, гнучкішим тіло, вірнішим око.

Рухливих ігор є багато, але не кожна має однакове значення. Одні ігри розвивають переважно увагу, пам'ять, мову і мислення, кмітливість, наполегливість, витривалість, інші спрямовані на виховання узгодженості рухів, на подолання перешкод та формування почуття дружби, товаришування, виявлення творчої ініціативи. Є ігри, які впливають на розвиток і зміцнення м'язів рук, ніг, тулуба, на виховання правильної осанки, вдосконалюють нервову систему, поліпшують діяльність внутрішніх органів, посилюють обмін речовин, зміцнюють кістково-м'язову систему. Все це ігри, в яких переважає ходьба, біг, стрибки, лазіння, або кидання й ловіння.

Кожна дія в рухливих іграх по різному впливає на організм дитини. Під час ходьби, при правильному керівництві у дітей вдосконалюються координація рухів, удержується в правильному положенні центр ваги тіла, що забезпечує привальну осанку у вертикальному положенні.

Якщо в іграх переважає ходьба, дітям пропонується виконувати ряд правил:

- ходити вільно;
- не тягти ноги по землі;
- не опускати голови;
- розмахувати руками без напруження.

В іграх зі стрибками, зіскакуванням, не тільки зміцнюються м'язи верхніх і нижніх кінцівок, а й посилюються дихання і кровообіг. Активно діють м'язи спини й черевного преса, що підтримують тулуб у вертикальному положенні.

Треба встановити правила:

- стрибати легко;
- стрибати на носочках;
- згинати злегка коліна;
- після стрибку опуститися на напівзігнуті в колінах ноги;
- зіскакувати з великої висоти;
- не стрибати на слизькому місці.

Рухливі ігри з вправами на лазіння розвивають м'язи рук, ніг, черевного преса, поліпшують обмін речовин. Ці вправи розвивають силу, зміцнюють нервову систему. Доцільно добирати так ігри, щоб дитина пролазила крізь обруч, перелазила через колоду, дістаючи іграшку. За змістом рухливі ігри бувають сюжетні і безсюжетні. В перших – запозичені дійові ролі, є вірші і пісні. У хороводних іграх діти плавними, виразними імітаційними рухами передають характер мелодії і зміст пісні.

Рухливі ігри без сюжету спрямовані на удосконалення навичок виконання окремих вправ:

- першим прибігти;
- підняти прапорець;
- зорієнтуватись;
- якнайкраще вийти з скрутного становища;
- сміливо долати перешкоди в грі.

У безсюжетних іграх дитина виконує завдання, додержуючись встановлених правил.

Рухлива гра повинна бути доступна і зрозуміла дітям. Важливу роль у проведенні рухливих ігор відіграє вихователь. Він повинен ретельно підготуватись до її проведення і добре знати зміст, правила, підібрати атрибути, вірші та потішки.

Рухливі ігри з м'ячем, скакалкою, піжмурки можна проводити без підготовки. Рухливі ігри повинні проводитись під девізом «не нашкодь». Тоді усе, що пропонують дітям пройде цікаво, змістовно та з користю для здоров'я.

Ігри з м'ячем в різних вікових групах

«Наздожени м'яча»

- сприяє повноцінному фізичному розвитку дитини;
- розвиває фізичну активність, швидкість руху.

Двоє дітей стають по обидва боки біля педагога. Педагог в обох руках тримає гумові м'ячі. За сигналом він прокочує м'ячі по підлозі, а діти намагаються якнайшвидше наздогнати кожен м'яча. Перемагає той, хто свого швидше наздогнав м'яч і повернув його педагогу.

«Біг з м'ячами»

- сприяє повноцінному фізичному розвитку дитини;

- розвиває фізичну активність, швидкість руху.

Діти тримають по гумовому м'ячу в кожній руці. За сигналом педагога діти біжать до кінця зали й повертаються назад. Перемагає той, хто наблизить із двома м'ячами.

«Назбирай найбільше»

- розвиває фізичну активність, швидкість руху, уміння вкидати м'яч із-за голови.

Тримаючи в руках кошик з маленькими м'ячами, педагог розкидає їх по залі. За командою педагога діти мають назбирати в свої кошики якомога більше м'ячів.

«Кинь з-за голови»

- розвиває фізичну активність, швидкість руху, уміння вкидати м'яч із-за голови

Діти стають на одній лінії, у кожного в руках гумовий м'яч. За командою педагога діти, тримаючи м'яч двома руками, заносять його за голову й кидають уперед. Перемагає той, хто правильно і якнайдалі кине м'яча, наздожене його і повернеться з м'ячем на своє місце.

«Покоти м'яч»

- сприяє повноцінному фізичному розвитку дитини
- розвиває фізичну активність, швидкість руху.

Діти тримають у руках по гумовому м'ячу. За командою педагога кожен кладе м'яч на підлогу й починає котити його до кінця зали. Перемагає той, хто найшвидше докотить м'яч до кінця зали і повернеться з ним на місце.

Список джерел:

1. «Рухливі ігри у дошкільному віці» В. Вільчковский;
2. «Рухливі ігри з м'ячем для дітей дошкільного віку» Наталія Стецо інструктор з фізкультури вихователь ЗДО №3 м. Ужгород
3. «Рухливі ігри – як засіб розвитку рухової активності з раннього віку» - журнал дошкільне виховання 1998р.
4. «Рухлива гра» - як засіб згуртування та товариства між дітьми. Авторська програма інструктора з фізкультури ЗДО №8 «Малятко» О. Полеварової.

Дмитрук Юлія,
вихователь-методист ЗДО №10
Хмельницька ОТГ

Дистанційна освіта дітей дошкільного віку в умовах сьогодення

Анотація. У статті на основі вивчення науково-педагогічної літератури здійснено термінологічний аналіз педагогічної сутності поняття «дистанційне навчання дітей дошкільного віку», як форми навчання у воєнний період країни, фундамент якої повинен базуватися на партнерській взаємодії. Розглянуто позитивні та негативні сторони залучення дітей дошкільного віку до дистанційного навчання. Доведено, що в умовах воєнного стану освіта дошкільників не повинна перериватися, педагоги, діти, їхні батьки повинні взаємодіяти як суб'єкти освітнього процесу. Визначено режими дистанційного навчання дошкільників – синхронний та асинхронний, сучасні освітні онлайн-інструменти, якими можуть користуватися і вихователі ЗДО, і батьки дітей дошкільного віку. Науково-педагогічний пошук спонукає авторів до визначення чинників налагодження дистанційного навчання в дошкільній освіті на засадах партнерської педагогіки в період воєнного стану: принципи педагогіки

партнерства; установка всіх суб'єктів дошкільної освіти на неперервність освітньої діяльності в умовах воєнного стану; культурно-освітнє розмаїття суб'єктів дошкільної освіти; рівень сформованості емоційного інтелекту та комунікативної компетентності суб'єктів дошкільної освіти; здатність дорослих до побудови нових соціальних зв'язків, розвинуті навички адаптивності до діяльності в різних умовах та навички резильєнтності; достовірність інформації освітніх сервісів, соціальних мереж, освітніх онлайн-платформ; активна допомога дорослих в освітній діяльності дітям в умовах воєнного стану; відповідні соціально-побутові та технічні умови дистанційного навчання дошкільника; цифрова грамотність суб'єктів освітнього процесу; врахування особливостей перебігу воєнного стану (обмеженість в часі (комендантська година), ситуації прямої небезпеки (військові дії, сигнали повітряної тривоги, необхідність перебування в укриттях) тощо).

Ключові слова: *дистанційна освіта, діти дошкільного віку, взаємодія, батьки, воєнний стан.*

В Україні розроблено ряд положень, які регулюють дистанційну освіту, а саме: Положення про дистанційне навчання (2013 рік), Положення про електронні освітні ресурси (2019 рік) та ряд положень про дистанційну форму навчання у різних ланках освіти. В методичних рекомендаціях щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану зазначається, що на період воєнного стану в організації освітнього процесу дітьми будь-якої вікової групи наскрізна має бути ідея солідарної відповідальності держави, громади, родини фахівців педагогічної освіти і інших професій причетних до піклування догляду та розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Дистанційна освіта, маючи в своєму арсеналі сукупність інформаційних технологій та методик викладання, в умовах воєнного стану може надавати освітні послуги без присутності здобувачів у навчальному закладі. За такого підходу дистанційне навчання реалізується шляхом застосування дистанційної форми як окремої форми навчання та шляхом використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання в різних формах.

У дистанційному навчанні існують два основні режими - синхронний та асинхронний, які визначають характер взаємодії учасників освітнього процесу - спілкування одночасне затримкою у часі. Суб'єктами дистанційного навчання в дошкільній освіті виступають діти дошкільного віку їх батьки або інші законні представники дітей, педагоги.

Сутність дистанційного навчання в ЗДО полягає в тому, щоб забезпечити продуктивне взаємодії між учасниками освітнього процесу, зокрема, комунікації між вихователем та дітьми, батьками (або особами які їх замінюють) та дітей між собою. Сталих вимог щодо здійснення дистанційного та змішаного навчання немає, оскільки кожен педагог маючи права на академічну свободу, творчо підходить до цієї роботи відповідно до вимог освітньої програми розвитку дітей своєї групи, їх вікових та індивідуальних особливостей, сформованих міжособистісних взаємин які з дітьми, так і їхніми батьками.

Докладніше про організацію дистанційного та змішаного навчання в закладі дошкільної освіти подано в Методичних рекомендаціях щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану та журналі дошкільне виховання, де автори подають основні дидактичні вимоги до організації дистанційного навчання дошкільників та представляють каталог онлайн-інструментів для забезпечення дистанційного та змішаного навчання в закладі дошкільної освіти та освітні онлайн-платформи, соціальні мережі, сервіси

відеозв'язку, сервіси для розміщення інформації. Як справедливо зазначають автори статті рекомендовані платформи дають змогу реалізувати авторські методичні задуми педагогів, створювати навчальні курси, гнучко розподіляючи концерт між онлайн- та офлайн-частинами, диференціювати навчальні завдання, проводити онлайн-заняття, оперативно надавати зворотній зв'язок, відстежувати динаміку кожної дитини.

Під час воєнного стану прогресивні освітяни науковці громадські організації почали активно наповнювати соціальні мережі контентом для розвитку дітей дошкільного віку. До таких інтернет-ресурсів необхідно долучити публікації психологічного та методичного спрямування на сайті МОН, який містить рубрику "Дошкільна освіта", "Дистанційна освіта", "Сучасна дошкільна під крилами захисту" у телеграм-каналі «Підтримай дитину». Зібрані там матеріали містять відеозаняття з музики, математики, розвитку мовлення, психологічні поради, важливі нормативно-правові акти та багато корисної інформації щодо поведінки в умовах воєнного стану.

Велика кількість освітян має індивідуальні сторінки у Фейсбуці, так сторінки в своїх ЗДО, де розміщують для батьків рекомендації матеріали для роботи з дітьми дошкільного віку, зокрема з досвіду роботи нашому заклад дошкільної освіти Хмельницької міської ради номер 10, з першого дня війни педагоги почали публікувати матеріали на допомогу батькам у підтримці емоційного спокої дітей, розваг в укритті, виготовленні нескладних поробок тощо. Також на нашій сторінці розміщували відео заняття українські аудіо казки, індивідуальний план вихователя під час воєнного стану.[3]

Яскравим прикладом дистанційного навчання дошкільнят є спільний проєкт Дитячого фонду ООН в Україні та МОН України цифрова платформа для розвитку дошкільнят «НУМО». Освітній проєкт платформа розвитку дошкільнят «НУМО» спрямований на розвиток 16 глобальних навичок дошкільнят визначених ЮНІСЕФ та ЮНЕСКО. Саме в умовах воєнного стану автори платформи «НУМО» та YouTube-каналу якісної дошкільної освіти для українських дітей «Пташеня. Дитячий простір» створили «Дитячий садок онлайн НУМО» розвивальне відео заняття для дітей від 3 – 6 років, відеоматеріали якого безкоштовно розміщені на каналах в YouTube.[5]

Організація дистанційного навчання в дошкільній освіті повинна враховувати з одного боку - часткову на самостійність дитини (вона не орієнтуються в часі, має труднощі у під'єднанні до онлайн-конференції, потребує допомогу в підготовці матеріалу до заняття, може проявлятися мотиваційна-поведінкова неготовність брати участь у заняттях удома), з іншого боку потребує високої активності батьків, їх готовності брати участь у стимулюванні, організації дитячої ігрової, комунікативно-мовленнєвої, художньо-мовленнєвої діяльності, рухової діяльності та комунікувати і з вихователями, із дитиною одночасно. Крім того, дорослі самі повинні бути без бар'єрів у спілкуванні.

Важливо відмітити що вихователів дітей дошкільного віку, особливу у синхронному режимі дистанційного навчання, повинні уміти спілкуватися одночасно і з дітьми, і з батьками. Доведення дистанційного навчання вихователі ще не мали сформованих компетентностей із онлайн-комунікації. Одна справа комунікувати, розвивати, виховувати, навчати дітей у закладі дошкільної освіти, а друга справа через веб-камеру спілкуватися і з дітьми, і з дорослими у асинхронному режимі. Вихователям необхідно навчитися сформулювати для батьків дописи лаконічно і доступного характеру з максимальною емоційно-позитивною, мотивацією та стимуляцією до спільної діяльності з власними дітьми.

Робота з батьками повинна посилювати позитивні тенденції родинного виховання допомагати бути взаємодійними до діалогів умовах воєнного стану і тактовно підтримувати освітню мотивацію дітей.

Отже, партнерська взаємодія між суб'єктами дошкільної освіти ефективно сприяє залучення дітей до дистанційного навчання під час воєнного стану; об'єднує педагогів дошкільників та дорослих, які доглядають за дітьми забезпечує право дитини на освіту, продовжує формування дітей комунікативно мовленнєвої логіко-математичний, еколого-природознавчої, цифрової компетентності, забезпечує формування особистісних якостей суб'єктів.

В умовах ситуації, що склалася, педагоги ЗДО спілкуються з батьками в умовах онлайн або офлайн. Найпоширенішим способом онлайн-спілкування є соціальні мережі: Viber, Telegram та ін. Доречними наразі є закриті групи в соцмережах, утворені раніше. У разі відсутності є необхідність їх створення. Саме через них педагог має щодня повідомляти батькам нові завдання як для освіти, так і виховання, їхню мету, методи та прийоми виконання, очікуванні результати. Для цього всі педагоги: вихователі, музичні керівники, інструктори з фізичного виховання, учителі-дефектологи та ін. – розробляють план роботи з обов'язковим зазначенням теми дня, опису завдань, методичного супроводу (стислий опис методів та прийомів донесення інформації до дитини, взаємодії, досягнення результатів), очікуванні результати (тобто кінцевий результат), умови організації діяльності (час, тривалість, кількість повторів тощо), обладнання (за необхідності). Також педагоги надають посилання на бібліотечні та/або електронні ресурси, які батьки можуть використовувати щодня. Бажано надати батькам розклад дня дитини із зазначенням напрямку занять та ігор з малюками (відповідає сітці занять в ЗДО). Наголошуємо, що батьки здебільшого не мають педагогічної освіти, але мають багато хатніх справ та роботу в дистанційному форматі, отже інформація повинна бути укладена доступно й не мати великого обсягу [1; с.95]

В умовах дистанційної взаємодії велике значення має контроль за виконанням. Контроль в роботі з дошкільниками не має того значення, як для школи, це не оцінювання – а звіт про виконання, зворотний зв'язок. Перед педагогами дошкільної ланки освіти стоїть завдання організувати в умовах карантину систему виховання, навчання та розвитку малюків, позбутися епізодичності, яка найчастіше використовується батьками.

Отже, необхідно продумати умови для звітування про досягнення дітей за темами або окремими завданнями. Можна організувати групові онлайн-флешмоби, марафони, де б діти та й батьки демонстрували процес опанування нових знань й умінь, нові досягнення. Доречними є фотовиставки дитячих робіт, маленькі концерти, сімейні вистави, читання літератури, декламування віршів, ляльковий театр тощо. У дітей дошкільного віку ще не стійкі соціальні зв'язки, пам'ять більш розвинена короткочасна, тож дитячий садок, друзі в групі швидко забуваються. І повернення до звичайного режиму життя може виявитися новим періодом адаптації до дошкільного віку, з усіма проблемами. Для уникнення цього рекомендуємо періодично проводити для малюків зустрічі в режимі реального часу за допомогою гаджетів. Такі зустрічі доречно проводити 2 рази на тиждень, а саме: з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку (у разі згоди батьків) – не більше 10 хвилин; з дітьми старшого дошкільного віку – до 15 хвилин. Необхідно організувати графік проведення занять у режимі онлайн-конференції. Наприклад: молодший дошкільний вік – понеділок, середа з 10:00, середній дошкільний вік – вівторок, п'ятниця з 10:00, старший дошкільний вік – вівторок, четвер з 10:30. Найзручнішим для проведення занять у форматі відеоконференцій є Skype або платформа Zoom. Платформа Zoom – безкоштовний обліковий запис, що дозволяє проводити відеоконференцію тривалістю 40 хвилин. Програма добре підходить для індивідуальних і групових занять, у неї можна заходити як з комп'ютера, так і з планшета або телефона. До відеоконференції може під'єднатися будь-хто, хто має посилання, або ідентифікатор конференції. Захід можна запланувати заздалегідь, а також зробити повторюване

посилання, тобто для постійного заняття в певний час можна зробити одне і те ж посилання для входу. Зважаючи на матеріальні й технічні можливості родини, рівень завантаженості та відповідальності батьків не всі вихованці однаково активно можуть бути залучені до освітньої діяльності. Тому організація дистанційної освіти потребує індивідуального підходу і до розробки занять, і до умов спілкування з батьками, і до зворотного зв'язку. Це дозволить розкрити творчий потенціал малюків. Але зауважимо, що в умовах дистанційної освіти дошкільників необхідно дотримуватися вимог Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 № 234 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 квітня 2016 № 563/28693 з метою запобігання проблемам зору та серцево-судинним захворюванням. У розділі XII «Вимоги до розпорядку дня і навчання, організації життєдіяльності, рухової активності дітей» зазначено, що перегляд розважальних телепередач, мультфільмів і діафільмів для дітей дошкільного віку допускається не частіше 1 разу на день. Тривалість перегляду розважальних телевізійних передач не повинна перевищувати 20 хвилин на день для дітей 3-4 років і 30 хвилин – для дітей 5-6 років.

Заняття з використанням комп'ютерів дозволяється проводити для дітей старшого дошкільного віку два рази на тиждень (не більше одного разу протягом дня). Безперервна тривалість роботи за комп'ютером не повинна перевищувати 10 хвилин. Після занять із дітьми проводять зорову гімнастику. Для дітей з хронічними захворюваннями; дітей, що часто хворіють; після перенесених захворювань (протягом 2 тижнів); дітей з порушеннями зору – тривалість занять з комп'ютером зменшується до 5-7 хвилин. Для роботи за комп'ютером необхідно забезпечити раціональну організацію робочого місця: меблі повинні відповідати зросту дитини, верхня горизонталь екрана відеомонітора повинна знаходитися на рівні очей, відстань від очей до екрана – не менше 50 см. Заняття з використанням електронних технічних засобів навчання (далі – ТЗН) з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводяться у разі згоди батьків не більше 10 хвилин. Для дітей старшого дошкільного віку безперервна тривалість занять з використанням ТЗН (інтерактивні дошки, відеопроєктори тощо) не повинна перевищувати 15 хвилин. Усе це слід врахувати, а також донести інформацію до батьків.[1; с.21-29]

Вимоги БКДО, нормативних документів у галузі освіти і дошкільної зокрема, Санітарного регламенту та технічних можливостей кожного педагога вимагає особливого організаційнометодичного супроводу, який вирішує нелегке завдання – спланувати роботу педагогів ЗДО в умовах карантину та розробити алгоритм їх взаємодії з дітьми та батьками. Організація дистанційної освіти дошкільників складна і технічно і фізично, але ж так необхідна в умовах сьогодення.

Список використаних джерел та літератури

1. Крутій К., Романюк І. Проблема дистанційної освіти дошкільників Дошкільне виховання. 2020. №5.
2. Зімакова Л. Дистанційна освіта дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану: Педагогічні науки. 2022. №79.
3. Хмельницький ЗДО «Веселка». URL: <https://www.facebook.com/groups/325979714540859/>
4. Підтримай дитину. Telegram. URL: <https://t.me/pidtrumaidutuny>.
5. Платформа розвитку дошкільнят НУМО. URL: <https://numo.mon.gov.ua/>
6. Положення про дистанційне навчання : наказ МОН No 466 від 25.04.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
7. Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій : лист МОН No 1/3371-22 від 06.03.22 р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86062/

8. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні : лист МОН №1/3845-22 від 02.024.2022р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voyennogo-stanu-v-ukrayini>

Ірина Доротюк,
вихователь
ЗДО №3 «Берізка»
Дунаєвецької міської ради

Розвиток логічного мислення дошкільнят – запорука успішної підготовки до навчання у новій українській школі.

***Анотація:** У статті подано теоретичний аналіз і нове практичне вирішення проблеми формування логічного складника математичної компетентності дітей дошкільного віку в світлі Концепції нової української школи.*

***Ключові слова:** логічне мислення, логічні операції, логічні блоки Дьенеша, логічні вправи та задачі.*

Одним з головних пріоритетів, визначених в оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти, є забезпечення наступності між дошкільням і школою. Тому відповідно до тенденцій розвитку освіти, а також до вимог, які ставляться перед сучасним закладом дошкільної освіти, ми, вихователі, повинні прикласти максимум зусиль, щоб випустити майбутнього школяра, здатного критично мислити, доводити свою думку, активного, допитливого. Дитина не має лякатися труднощів, пов'язаних із навчанням, сміливо долати їх, бути впевненою у своїх силах, а також із позитивним настроєм розв'язувати різні проблемні ситуації та завдання. В цьому їй допоможе у тому числі спеціально організована діяльність, спрямована на розвиток логічного мислення дитини.[2]

Під математичним розвитком дошкільнят розуміються якісні зміни пізнавальної діяльності дитини, які відбуваються в результаті формування елементарних математичних уявлень і пов'язаних із ними логічних операцій. Математичний розвиток – значущий компонент у формуванні «картини світу» дитини.

Багато батьків вважають, що головне при підготовці до школи, що стосується математичних знань та вмінь, - це познайомити дитину з цифрами і навчити її писати, рахувати, додавати та віднімати в межах 10. Однак при навчанні за підручниками сучасних розвиваючих систем ці вміння дуже недовго виручають дитину на уроках математики. Запас завчених знань кінчається дуже швидко (через місяць-два), і не сформованість власного уміння продуктивно мислити (тобто самостійно виконувати розумові операції аналізу, синтезу, порівняння, групування, систематизації, класифікації) викликають труднощі у засвоєнні нових понять та розв'язанні поставлених завдань.

У той же час дитина з розвиненим логічним мисленням завжди має більше шансів бути успішною в математиці, навіть якщо вона не була заздалегідь навчена елементам шкільної програми.

Однак не слід думати, що розвинуте логічне мислення – це природний дар, з наявністю або відсутністю якого слід змиритися. Існує велика кількість досліджень, які підтверджують, що розвитком логічного мислення можна і треба займатися навіть у тих випадках, коли природні задатки в цій області досить скромні.

І оскільки для дітей дошкільного віку гра має виняткове значення, то доцільно вводити різноманітні ігри логіко-математичного змісту. Розглянемо деякі ігри, а також логічні вправи, які стануть нам у нагоді для досягнення успіху. Наприклад, сюжетно-рольова гра «Магазин» для дітей старшого дошкільного віку. Діти в цікавій формі закріплюють поняття «число», «цифра», «склад числа», виконують елементарні обчислення, вчать культурі мовлення, ведення діалогу, відбувається оволодіння практичними прийомами життєвих ситуацій. Чи розвиває ця гра логічне мислення? Безумовно, так. Дитина виконує такі логічні операції як порівняння, аналіз, коли порівнює вартість товару з грошовими купюрами, які в неї є, а також аналізує, що більше і скільки купюр певної номінації їй потрібно дати.

Дошкільнята із задоволенням грають в різні настільні ігри математичного спрямування. Серед них «Уно», «Контрасти», «Математичне доміно», «Математичні пазли» та ін.. Ці ігри сприяють закріпленню знань про число, цифру, колір, розмір, просторові та часові відношення, а також мають багато виховних та розвиваючих аспектів: виконання правил гри, запам'ятовування їх, взаємодопомога у дотриманні правил, злагоджена командна гра, виховання вольових якостей. Під час гри діти оволодівають логічними прийомами аналізу, синтезу, порівняння, класифікації та групування.

Великий розвивальний потенціал мають ігри з геометричними фігурами. До прикладу, це такі ігри як «Потяг», «Склади намисто», «Доріжка до будиночка», «Міст через річку», ігри з обручами. Можна запропонувати дітям побудувати потяг так, щоб поруч не було фігур однакових за формою і кольором. Або скласти намисто, використовуючи певну послідовність фігур.

Діти повинні спочатку встановити закономірність чергування фігур, а потім відтворити її. Безумовно, у ході такої діяльності дошкільники вчать міркувати, здійснювати ряд розумових прийомів та операцій, що відповідно вдосконалює та розвиває їх логічне мислення.

Під час прогулянок при проведенні рухливих ігор та на заняттях з фізичного розвитку діти вчать називати розміщення одного предмета відносно іншого, визначають своє положення серед довколишніх предметів, знайомляться зі схемами-моделями просторового розміщення. Такі ігри дозволяють не тільки вдосконалювати просторові уявлення дітей, а й мають розвиваючий аспект. Наприклад, гра «Кольорові автомобілі». За вказівкою вихователя: «Виїдять не білі і не червоні автомобілі». Діти повинні проаналізувати та визначити колір свого прапорця, який означає колір автомобіля, здійснити операцію «заперечення» і способом виключення з'ясувати, якого кольору повинен виїхати автомобіль.

При розв'язанні текстових задач необхідно звертати увагу на свідомий вибір дітьми відповідних дій. З'ясувати, чи стало більше, як було, чи менше. Якщо стає більше, то ми обираємо дію «додавання», а якщо ж менше, то – «віднімання». Це дозволяє дітям краще розуміти причинно-наслідкові зв'язки, залежність результату від компонентів дій. Ми можемо вже дошкільнят вчити вдумливо, усвідомлено вибирати дії до розв'язання задач, коли будемо наголошувати на тому, щоб вони не тільки обирали дію, а й звертали увагу на те, яким став результат.[4.]

У своїй практиці на заняттях з сенсорно-пізнавального розвитку дітей широко використовую різні логічні вправи та задачки. Наприклад, знайди відмінності між малюнками (здійснюються логічні операції порівняння, аналіз), текстові задачі типу:

1. На подвір'ї були песик, котик, горобчик та індик. Скільки свійських тварин було на подвір'ї?

2. Як бабусі поділити між двома онуками 5 пиріжків, щоб нікого не образити?

Вправи на групування предметів за певною ознакою вчать дітей узагальнювати та класифікувати. Наприклад, продовжити ряд:

червоний, синій, зелений...
квадрат, коло, трикутник...
або навпаки:
транспорт:
дерева:
іграшки:

Завдання такого характеру розвивають гнучкість мислення, пам'ять, увагу, виробляється звичка зосереджуватися, мислити самостійно, вирішувати проблемні ситуації.

Потужний розвивальний потенціал має технологія «Логічні блоки Дьенеша». Це ефективний посібник для підготовки мислення дітей до засвоєння математики. В процесі різноманітних дій з логічними блоками діти засвоюють різні види мислення, що важливо не лише в передматематичній підготовці, а й для загального інтелектуального розвитку. Такими видами мислення є вміння аналізувати, абстрагувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, кодувати-декодувати, а також логічні операції «ні», «і», «або». За допомогою ігор та вправ з логічними блоками діти тренують увагу, пам'ять, сприйняття.

Логічні блоки – це геометричні фігури (коло, трикутник, квадрат та прямокутник). Комплект складається із 48 фігур: 12 кіл по 6 товстих і тонких, великих і малих кіл червоного, синього та жовтого кольорів, а також по 12 трикутників, квадратів та прямокутників різних за розміром, кольором та товщиною.

В процесі різних дій з блоками діти спочатку вчаться виявляти та абстрагувати одну властивість у предметі (колір, розмір, форму, товщину), потім порівнювати, класифікувати, узагальнювати предмети по двом, трьом та чотирьом властивостям.[3.]

В роботі з логічними блоками Дьенеша використовуються карточки, на яких є умовні позначки властивостей блоків (колір, форма, розмір, товщина). І є з протилежними властивостями блоків (не жовтий, не квадратний, не товстий і т.д.). Використання карточок дозволяє розвивати у дітей здібність до заміщення та моделювання властивостей, вміння кодувати та декодувати інформацію про них.

Перш, ніж приступити до ігор і вправ, потрібно надати дітям можливість самостійно познайомитись з логічними блоками. Нехай вони використовують їх на власний розсуд в різних видах діяльності. В процесі різних маніпуляцій з блоками діти встановлять, що вони мають різну форму, колір, розмір, товщину. Я пропоную дітям побудувати різні предмети з геометричних фігур. Потім запитую, які фігури було використано для побудови машини, підйомного крана, дерева і т.д. Діти називають ці фігури із зазначенням їх властивостей.

На другому етапі відбувається плавний перехід дитини на вивчення правил гри. Це є важливим навчальним моментом, оскільки малюк не зможе без знань правил гри вирішити поставлені завдання від початку до кінця. У правилах міститься найважливіша інформація для дитини, яку педагог прагне йому донести.

На третьому етапі роботи з логічними блоками діти спочатку опановують вміння виявляти і абстрагувати в предметах одну властивість, порівнювати, класифікувати та узагальнювати предмети по кожній з цих властивостей, потім за двома властивостями (колір і форма, форма і розмір і т.д.), за трьома (колір, форма і розмір; розмір, форма і товщина і т.д.). При цьому в одній і тій же вправі можна міняти міру складності завдання з урахуванням можливостей дітей.

Четвертий етап можна назвати «Мова символів». Це вже робота з карточками по кодуванню та декодуванню інформації про властивості предмета.

Дітям пропонуються наступні ігри «Міст через річку», «Печиво для Пончик та Знайки», «Намісто» і т.д. В процесі таких ігор діти вчаться відтворювати послідовності за зразком, встановлювати закономірності, закріплюють знання

геометричних фігур та їх властивостей, в цікавій та доступній для їхнього віку формі вдосконалюють навички та прийоми виконання різних логічних операцій.

Таким чином, з огляду на зміни, що відбулися останнім часом в дошкільній освіті, я враховую нові тенденції при організації сенсорно-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Перегляд та оновлення традиційних форм роботи з дошкільниками, організація відповідного вимогам та потребам дітей освітнього середовища, зміна позицій педагога в навчально-виховному процесі з суб'єкт-об'єктної на суб'єкт-суб'єктну, спеціально організована діяльність по розвитку логічного мислення дітей дозволяють підготувати до успішного навчання майбутнього школяра.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про дошкільну освіту» <https://zakon.help/zakonodavstvo-ukraini/2628-14>
2. Базовий компонент дошкільної освіти./нова редакція/<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Безсонова О. Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Впроваджуємо оновлений Базовий компонент дошкільної освіти // Дошкільне виховання, - 2021 – №7. с. 3.
4. Зайцева Л.І. Точна наука розвиває творчі задатки, або Математика для дошкільного закладу // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2019. - №3. – с.17.
5. Консультація для педагогів ЗДО : «Використання логічних блоків з метою розвитку логіко-математичних уявлень дітей» <https://naurok.com.ua/konsultaciya-dlya-pedagogiv-zdo-vikoristannya-logichnih-blokiv-z-metoyu-rozvitku-logiko-matematichnih-uyavlen-u-ditey-251768.html>

Дуплій Ганна,
вихователь, ЗДО “Берізка”
Городоцька ОТГ

Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу

Анотація. У статті розкривається питання організації педагогічної взаємодії ЗДО та батьків в сучасних умовах функціонування дошкільної освіти.

Ключові слова: партнерство, педагогіка партнерства, співробітництво, формування взаєморозуміння.

Постановка проблеми. У Концепції дошкільного виховання в Україні, Державній національній програмі “Освіта” Україна XXI ст., Законі України “Про дошкільну освіту”, Базовому компоненті дошкільної освіти – Державному стандарту дошкільної освіти підкреслюється значимість родинного виховання, передбачається взаємопроникнення сімейного і суспільного виховання з метою створення для кожної дитини дитиноцентричного виховного середовища. Ефективність дошкільної освіти пов'язана з організацією освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства. Це спонукає до оновлення змісту і форм співпраці педагогів ЗДО з батьками. В основу взаємодії сучасного ЗДО із сім'єю покладено співробітництво. Ініціаторами його встановлення мають виступати педагоги закладу дошкільної освіти [1, с. 11].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ідея взаємозв'язку суспільного й сімейного виховання знайшла свої відбиття в “Концепції дошкільного виховання”, “Положенні про заклад дошкільної освіти”, Законі “Про освіту”. Питання взаємодії ЗДО і сім'ї знаходиться в полі зору як теоретиків так і практиків. Виходячи з позиції, що родина і заклад дошкільної освіти не можуть замінити один одного і мають взаємодіяти задля повноцінного розвитку дитини, науковцями досліджені такі аспекти даної проблеми: етико-педагогічні вимоги до взаємин із дітьми та їхніми батьками (І. Гребенніков, Т. Кирієнко, В. Сухар); умови для спільної роботи сім'ї і педагогічного колективу ЗДО у формуванні моральних якостей дитини (Т. Алексєєнко, Л. Божович, В. Постовий); зміст і методи педагогічної освіти батьків (Л. Островська, О. Долина, Т. Кирієнко, О. Низковська); співробітництво педагогів закладів дошкільної освіти із сім'єю щодо виховання дошкільників у дусі миру (Пагута Т.); педагогічні умови взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї в екологічному вихованні старших дошкільників (Н. Кот); особливості взаємодії з батьками дітей раннього віку (Н. Аксаріна, О. Волкова, Т. Маркова).

Ще Н. К. Крупська у своїх “Педагогічних творах” зазначала: “Питання про роботу з батьками – це велике й важливе питання. Отут треба піклуватися про рівень знань самих батьків, про допомогу їм у справі самоосвіти, озброєння їх відомим педагогічним мінімумом, залучення їх до роботи дитячого садку”. Вагомою стороною взаємодії закладу дошкільної освіти й родини, неодноразово виділяла Н. К. Крупська, є те, що “... дитячий садочок служить “організуючим центром” й “впливає на домашнє виховання”. Необхідно якнайкраще організувати взаємодію ЗДО й родини по вихованню дітей. “... У їхній співдружності, в обопільній турботі й відповідальності – величезна сила”. Вона вважала, що батькам, що не вміють виховувати, слід допомагати.

В. Коротило, С. Ладивір говорили, що “...успіх співробітництва вирішальною мірою залежить від взаємних установок сім'ї і дитячого садка. Найсприятливішими вони є, коли обидві сторони усвідомлюють потребу цілеспрямованого впливу на дитину і довіряють одна одній”.

Метою статті є обґрунтування основоположних принципів ефективності педагогіки партнерства закладу дошкільної освіти з родинами вихованців, упровадженню дієвих форм співпраці з батьками.

Питання активної взаємодії між педагогом та батьками ніколи не втрачало своєї актуальності. А особливо сьогодні, коли авторитарна модель співпраці застаріла, приховує чимало загроз. Система, у якій вихователь або батьки безапеляційно диктують свої умови оточуючим, вносить деструктив до навчального процесу.

Партнерство у дошкільному закладі має базуватися на засадах порозуміння та взаємодопомоги. Права та обов'язки учнів, батьків та педагогів треба чітко формулювати, а головне – усвідомлювати. Тоді зусилля кожного з них будуть спрямовані на досягнення спільної мети. Адже поведінка дорослих, їхні слова та вчинки є для дошкільнят прикладом для наслідування [3, с. 22].

Завдяки такому підходу батьки можуть включитися до навчального процесу. Це дозволить визначити спільне бачення траєкторії розвитку дошкільника, усвідомити права та обов'язки одне одного, мінімізувати загрозу виникнення конфліктів. Партнерські взаємини між вихователем та батьками дають можливість оперативно реагувати на актуальні виклики та проблеми, відстежувати зміни у поведінці дитини.

Політичні зміни, економічна, соціальна і духовна криза українського суспільства зруйнували чимало духовних цінностей, батьки висунули на перший план матеріальне забезпечення дитини (а це в наших умовах забирає багато сил і часу). У

зв'язку з цим загострилися питання психолого-педагогічної допомоги у вихованні дітей.

Саме тому сучасні ЗДО мають стати відкритими для батьків, громадськості, більше уваги приділяти освіті і вихованню батьків, справедливо вважаючи це одним із важливих чинників успішного розвитку і виховання дітей, між батькам і закладом дошкільної освіти має бути педагогіка партнерства. Адже заклад дошкільної освіти є першим соціальним середовищем, до якого дитина потрапляє із сім'ї.

Термін “партнерство” переважно визначають як:

- система взаємовідносин, які відбуваються у процесі спільної діяльності;
- спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності та доповнюваності всіх її учасників;
- організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці;
- спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права кожної із сторін, ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності.

Педагогіка партнерства – чітко визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків, вихователів), яка:

- організовується на принципах добровільності;
- ґрунтується на повазі всіх учасників, дотримуючись визначених норм та враховуючи ціннісні орієнтири кожної із сторін;
- передбачає включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати [6].

Педагогіка партнерства ґрунтується на таких принципах:

- повага до особистості; • доброзичливість;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство; • принципи соціального партнерства.

Практика виховання дітей у ЗДО спонукає до оновлення форм спільної роботи дитячого садка і сім'ї. Аналіз методичних рекомендацій О. Кононко, Т. Алексєєнко дає змогу виокремити такі **форми партнерства**:

- індивідуальні (вступне анкетування, співбесіди, консультації, телефонний зв'язок);
- наочно-письмові (батьківські куточки, тематичні стенди, дошка оголошень, інформаційні листки, тематичні виставки, анкетування, скринька пропозицій, родинні газети, педагогічна бібліотека, запрошення, вітання);
- групові (консультації, практикуми, клуби взаємодопомоги, гуртки за інтересами, вечори запитань та відповідей, зустрічі з цікавими людьми);
- колективні (батьківські конференції, круглі столи, засідання батьківського комітету, дні відкритих дверей, створення групи батьків-порадників, перегляд ранків, спільні свята, спортивні змагання).

“Педагогіка партнерства” – на сучасному етапі розвитку, один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу.

Педагогіка партнерства – визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (діти, батьки, вихователь), яка:

- організовується на принципі добровільності;
- ґрунтується на повазі всіх учасників, дотримуючись визначених норм (права та обов'язки) та враховуючи ціннісні орієнтири кожного;
- передбачає включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати.

Психологічну основу педагогіки партнерства складають суб'єкт-суб'єктні стосунки – співпраця двох суб'єктів. Цей тип взаємин є для освітнього процесу оптимальним, адже він зберігає за педагогом функцію управління, дає батькам можливість діяти спільно з дітьми.

Основні вимоги та правила організації партнерства садочка і сім'ї:

соціально-педагогічне партнерство педагогів і батьків, які об'єднали свої зусилля для досягнення спільної мети – формування морально-духовної особистості, яка успішно самореалізується у соціумі як ГРОМАДЯНИН, СІМ'ЯНИН, ПРОФЕСІОНАЛ;

єдність дій вихователів і батьків як основних суб'єктів освітнього процесу;

зміцнення й розвиток контактів між вихователями і батьками щодо вивчення психології дитини;

постійний діалог як форма відносин між педагогами і батьками, основою якої є свідоме прийняття вимог і правил батьками, а також поважливе ставлення педагогів до думок батьків;

гуманізація міжособистісних відносин, попередження конфліктних ситуацій та оптимізація взаємин між основними суб'єктами навчально-виховного процесу - педагогами і батьками, в основі яких – толерантність, розуміння, співучасть;

різнобічне і глибоке вивчення сім'ї; системна організація навчання батьків, підвищення рівня їхніх психолого-педагогічних знань, урізноманітнення методів педагогічної просвіти [2, с. 4].

Співпраця дошкільного навчального закладу з родинами у вихованні дітей – справа непроста. Необхідно вивчити запити і пропозиції батьків, рахуватись з ними, у межах розумного та задовільнити їх.

З цією метою, працюючи в тісному контакті з батьками, для покращення інтересів, знань, подання потрібної інформації, було використано метод **анкетування**, який допоміг більше пізнати дітей, батьків, відпрацювати єдиний підхід педагога і батьків до виховання й розвитку дитини, допоміг вносити корективи в роботу, поповнити її зміст і форми, знайти нові нетрадиційні форми взаємодії.

Найпоширенішою формою роботи з родинами – є спільні **квести, практикуми, ігри в колі спілкування, спогади про новорічні свята та сімейні свята**. Такі спільні штурмові заходи, дозволяють зблизитися з батьками, пояснити та надати необхідну інформацію. Батьки з задоволенням приймають участь, дізнаються, щось нове.

У роботі з батьками можна використовувати також **консультації та бесіди** під час яких батьки можуть ділитися зі педагогом своїми хвилюваннями

Співробітництво з родинами вихованців сприяло тому, що батьки беруть активну участь у створенні умов для успішного розгортання освітнього процесу: **виготовлення спільного лепбуку, різних видів театру, наголовників для розваг, дидактичного лото, родинні дерева**.

Батьки вихованців можуть допомагати в організації виставки “Весняний дивограй”, “Осінь фарбами малювала” де разом з дітьми малюють, творять аплікації.

Отже, обравши “Педагогіку партнерства”, можна зібрати колектив групи в одне ціле, щоб батьки як і діти з цікавістю йшли до групи. Завдяки педагогічній технології, батьки більше часу проводять із дітьми як в садочку так і в повсякденному житті. “Педагогіка партнерства” повертає дорослих у дитинство.

Нетрадиційні форми роботи

“Батьківська пошта”. Ураховуючи зайнятість батьків, будь-хто з членів родини може в записці висловити побажання щодо методів виховання їхньої дитини, звернутися по допомогу.

“Телефон довіри” та “Батьківська скринька”. Дають змогу батькам анонімно повідомити про будь-які значущі для них проблеми, попередити вихователів про незвичайні прояви поведінки своїх дітей.

До нових форм роботи належать створення кімнати народознавства для дітей, обладнання “Родинної світлиці”, куточка “Для допитливих дітей та дбайливих

батьків”; проведення спільно з родинами свят; сімейні читання; створення “Школи здорової дитини” [4, с. 14].

Традиційними у співпраці є:

- відвідування сім’ї дитини;
- день відкритих дверей, ознайомлення батьків з дошкільним закладом;
- бесіди індивідуальні та групові;
- консультативні центри; міні-лекції;
- фото/відеопрезентації.

Найпоширенішими засобами інформування батьків про життя нашого закладу дошкільної освіти є:

- сторінка закладу в соціальних мережах;
- інформаційні осередки;
- дошки оголошень;
- папки;
- інформаційні/тематичні стенди;
- тематичні педагогічні виставки;
- стінгазети; колажі;
- бібліотеки педагогічної, психологічної, медичної, дитячої літератури.

Найбільш закритими для взаємодії є батьки, яких можна об’єднати в категорію споживачі та гості. Вони ставляться до ЗДО як до установи, яка зобов’язана надати їм певний комплекс з навчання і виховання їхніх дітей, відмежовуючись від будь-якої участі у житті групи. Інколи вони критично ставляться до роботи закладу, висловлюючи незадоволення якістю освітніх послуг. І все це – на тлі хронічної відмови допомоги. Щоб налагодити партнерські відносини з гостями та споживачами, потрібно насамперед зацікавити їх, показати результативність діяльності ЗДО через позитивні зрушення в емоційному стані, здоров’ї, навчальних досягненнях їхньої дитини.

Оперативно обмінюватися інформацією з батьками найзручніше в інтернеті: електронне листування, онлайн спілкування у закритій групі в соціальних мережах. Для взаємодії з батьками, формування спільних впливів на дитину важливо: визначити батьківські запити, з’ясувати їхні очікування від перебування дитини в закладі дошкільної освіти.

Рівноправність взаємин між педагогом та родиною дитини дозволяє зменшити ризик виникнення конфліктних ситуацій. А якщо суперечності все ж виникнуть, їх завжди можна розв’язати, знайшовши компромісне рішення. Така модель взаємодії дорослих стане взірцем для дітей. Завдяки педагогіці партнерства такі поняття, як толерантність та свобода вибору можуть стати основоположними для нашого народу.

Проаналізуємо приклади, з якими претензіями можуть прийти батьки вихованців і як побудувати безконфліктну бесіду, щоб уникнути конфлікту.

Ситуація 1. Батьки висувують багато претензій до педагога:

- приневолили сина зранку їсти молочну кашу;
- взяли за руку на прогулянці не мою дитину;
- загубили у групі улюблену іграшку малюка (але цю іграшку знайшли вдома).

Оцінка. Загальне негативне ставлення до професії вихователя в суспільстві формує в батьків упередженість до конкретного педагога.

Розв’язання. Якщо виникає конфліктна ситуація з батьками, слід вивчити причини та знайти способи її розв’язання. Ситуація конфлікту – це стрес, до якого не можна звикнути. Такий стрес знесилює вихователя та зменшує бажання працювати з дітьми. Отож, дотримуйтеся певних дій.

Налагодьте взаємодію (Дайте зрозуміти, що ви їх почули. Проявіть професійну витримку. Батьки мають відчутти, що ви не закриваєтеся і хочете поліпшити ситуацію.)

Розпитайте про проблеми та очікування (Насамперед спробуйте з'ясувати в деталях усе, що відбулося. Формулюйте запитання так, щоб одержати ствердну відповідь вже на початку бесіди.)

Намагайтеся подивитися на ситуацію очима співрозмовника.

Пояснійте (Розкажіть батькам про конкретні причини, через які склалася ситуація.)

Розгляньте ситуацію з усіх боків. (З'ясуйте разом із батьками, коли виникла проблема, чи щодня виникає вона, чи буває інакше.)

Запропонуйте розв'язання проблеми. (Розв'язати конфлікт має формула подальших дій, яка задовольнить усіх його учасників.)

Чи втручатися педагогу в конфлікт між батьками?

Ситуація 2. У дитячому садку тільки-но закінчився святковий ранок. Щасливі матусі в роздягальні вдягають чепурних діток, якими вони так пишалися під час свята. Раптом один хлопчик вдарив іншого хлопчика по голові, ніби граючись. У відповідь отримав справжній удар у живіт. "Найвихованіша" з двох матусь почала погрожувати чужому синові та зауважила його матері, що потрібно було його краще виховувати. **Оцінка.** Кожна з мам стає на бік своєї дитини та не звертає увагу на почуття іншої. А ще є їхні спроби з'ясувати, хто з них авторитетніший.

Розв'язання. Поясніть кожній матері ситуацію від третьої особи, вкажіть на почуття інших. Педагог не може стояти осторонь від конфлікту між дітьми у присутності батьків або між батьками, бо цей конфлікт відбувається у дитячому садку. Головне його завдання – залагодити конфлікт. Під час гострої фази учасники конфлікту навряд чи забажають примиритися з людьми, які для них стали джерелом агресії. Щоб залагодити конфлікт, поговоріть із кожним учасником окремо. З'ясуйте причини, спонукайте поговорити про почуття, а не дії.

Що діяти, якщо батьки втягують у сімейний конфлікт?

Ситуація 3. Це була зразкова сім'я. Батьки добре ставилися одне до одного, до дитини. Проте одного дня через сімейний конфлікт батьки стали мешкати окремо. Мати попросила педагога не дозволяти батькові спілкуватися з дитиною в садочку.

Оцінка. Матуся боїться, що батько налаштуватиме дитину проти неї.

Розв'язання. Звісно, обидві сторони конфлікту мають однакові права на виховання дитини. Педагог закладу дошкільної освіти має отримати від батьків відповідний припис суду про заборону або дозвіл на спілкування одного з батьків із дитиною. Батьки мають владнати всі юридичні аспекти, які стосуються виховання дитини. Їм слід звернутися до суду та у судовому порядку встановити межі відповідальності.

Чи можуть батьки вилучити з групи дитину, яка б'ється та ображає інших?

Ситуація 4. Ігор вже другий рік ходить в садок і другий рік розповідає, що його б'є хлопчик Назар. Ігор у групі найменший за віком, Назар – найстарший. Педагоги мали б розібратися, але ситуація загострилася – Назар став агресивнішим. Мати запитала вихователів, і ті розповіли, що Ігорові дійсно дістається, він плаче.

Оцінка. Батьки бояться за фізичне та психічне здоров'я дитини, у групі складається несприятлива психологічна атмосфера. Якщо не спрямувати активність агресивної дитини в іншу площину, у групі будуть виникати постійні конфлікти між дітьми та між батьками.

Розв'язання. Саме від реакції батьків залежить, чи битиметься дитина в подальшому. З'ясуйте причину такої поведінки дитини. Можливо в сім'ї застосовують фізичне насильство. Зверніть увагу батьків на проблему та надайте рекомендації.

Спробуйте перехопити удар, зупинити руку дитини перш ніж вона вдарить. Скажіть їй, що іншій дитині буде боляче, вона плакатиме. Наголосіть, що дітям не подобається, коли їх б'ють. Завжди можна запропонувати розв'язати дитячий конфлікт за допомогою слів, а не бійки. Якщо ж дитина штовхає інших, б'ється, покажіть, як можна взаємодіяти інакше: "Не бий, а обійми, погладь, візьми за руку". Зазвичай дитина охоче припиняє битися.

Якщо ж дитина продовжує битися, пожалійте скривджену, а агресивну відведіть чимдалі. За потреби візьміть на руки й віднесіть на декілька метрів від скривдженої дитини. Покажіть, що діти, які б'ються, грають на самоті.

Відрахувати дитину із закладу дошкільної освіти за бійку неможливо.

Як вчинити, якщо батьки сварять чужу дитину?

Ситуація 5. Для кожної матері своя дитина найрідніша, найвихованіша. Іноді трапляються ситуації, коли дитину ображають інші діти, і вона не може дати відсіч. Мама вирішила сама поговорити з тим, хто ображає її дитину. Бесіда з дитиною-кривдником почалася чемно, а закінчилася погрозами розправи від дорослої людини.

Оцінка. Мати авторитарна, вона звикла все вирішувати і за себе, і за дитину. У таких батьків діти не мають досвіду розв'язання складних ситуацій.

Розв'язання. У цьому випадку фізично затуліть дитину від агресора, ставши між нею і дорослим. Спокійно вкажіть агресивній мамі, що вона не має права в такому тоні розмовляти з чужою дитиною. Дитина має відчувати вашу підтримку й захист.

Поясніть, що ви розумієте її стан, ви також засмучені поведінкою дитини, але всі запитання потрібно ставити батькам цієї дитини. Не дозволяйте розвинути конфлікту між дорослим та дитиною. Наголосіть, що спілкуватися з чужою дитиною можна тільки у присутності її батьків.

Взаємодія між педагогом та батьками в рамках педагогіки партнерства включає використання наступних правил спілкування:

Визначте конкретну мету спілкування. Чітко викладайте свої думки.

Прагніть до активної співпраці. Проявляйте впевненість та силу характеру.

Уточнюйте та конкретизуйте. Використовуйте доцільну паузу.

Використовуйте вагомні аргументи. Часто називайте за іменем.

Дві третини дивіться в очі. Дві третини слухайте.

Цікавтеся співрозмовником.

Проявляйте почуття гумору. Даруйте та приймайте компліменти.

В кінці розмови обов'язково піднімайте значимість співрозмовника [5, с. 9].

Отже, дошкільний вік – унікальний період у житті людини, коли здійснюється розвиток особистості. У той же час це період, у плині якого дитина перебуває в повній залежності від навколишніх дорослих. Тому поведінкові, соціальні й емоційні проблеми, що виникають у цьому віці, приводять до критичних наслідків у майбутньому. Слід прямувати курсом створення єдиного простору розвитку дитини, як у ЗДО, так і у родині. Вихователь у ЗДО повинен працювати таким чином, щоб батьки могли: побачити світ з позиції дитини; зрозуміти, що не можна дитину порівнювати з іншими дітьми; дізнатися сильні й слабкі сторони розвитку дитини й ураховувати їх, бути надійною емоційною підтримкою дитині. В роботі з батьками важливо піклуватися про підвищення рівня їхніх знань щодо розвитку дошкільнят. Родина і ЗДО – це два суспільні інститути, які закладають фундамент майбутнього дитини. А ще вони мають спільну мету: виховати здорову, соціально адаптовану, усебічно розвинену особистість із високим інтелектуальним, творчим та духовним потенціалом. Ефективними у налагодженні контакту з батьками є індивідуальна робота та організація різноманітних проєктів. Найголовніше у співпраці з батьками — пам'ятати, що вони є партнерами вихователів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / нова редакція– К. : 2021. – 38 с.
2. Гуманізація освіти: радимося з Василем Сухомлинським / Т. І. Поніманська // Дошкільне виховання. – 2014. – № 9. – 4 с.
3. Дитина в сім'ї. / Дитячий садок. Бібліотека. – К., 2005. с. 22
4. Робота з батьками: нові підходи / Козак Н. // Дошкільне виховання - 2000. - №7. – 14 с.
5. Ольга Чулюк-Заграй. Трикутник партнерства: педагоги – діти – батьки. / Ольга Чулюк-Заграй // Дошкілля. – 2015. – №15. с. 9.
6. Організація взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками вихованців. За методичними рекомендаціями щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців (лист МОН України від 11.10.2017 № 1/9-546). Сайт <https://www.pedrada.com.ua>

Душко Наталія

вихователь, вихователь-методист

ЗДО № 34 «Тополька»

Хмельницька ОТГ

Формування соціально-громадської компетентності у дітей дошкільного віку.

Анотація. В статті розкривається питання формування соціально-громадської компетентності у дітей дошкільного віку. Визначено форми, методи, засоби формування соціально-громадської компетентності у закладі дошкільної освіти.

Ключові слова: соціально-громадська компетентність, особистісний розвиток, життєві установки, світорозуміння, соціальні зв'язки, соціоігрові заняття.

Діти сьогодення живуть в досить складних соціально-економічних умовах, в умовах війни зі зміною світосприймання, переоцінкою системних цінностей, зв'язків особистості з суспільством. Це все дуже впливає на них, тому що відсутність власного досвіду життя змушує їх приймати ті правила й пріоритети, які поширені у світі дорослих.

У періоди становлення України, як суверенної держави, змін у соціокультурному житті країни та зараз в період війни, формування соціально-громадської компетентності дітей дошкільного віку є головною проблемою виховання підростаючого покоління і набуває особливої актуальності.

Сучасному суспільству необхідні критично мислячі, самостійні, творчі люди з розвиненим почуттям відповідальності, гідності, тому актуальним є створення умов для виховання соціально компетентної особистості з перших років її життя. У Законі України «Про освіту» (2017 р.) зазначено, що метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок .

Новою ключовою для дошкільної освіти компетентністю дитини в Державному стандарті дошкільної освіти (оновлений БҚДО, 2021 р.) визначено соціально-громадянську. Основні ознаки її сформованості перелічено в інваріантному складнику освітнього напрямку «Дитина в соціумі». Основи соціально-громадянської

компетентності закладаються в дошкільному віці і є передумовою для подальшого розвитку соціальної та громадянської компетентностей в Новій українській школі.

Соціально-громадська компетентність – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя. Сформованість соціально-громадянської компетентності має виражатися в ціннісному ставленні дитини до себе, своїх прав та прав інших, наявності уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії між членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінні дотримуватись цих правил у соціальногромадянському просторі, а також у ціннісному ставленні та повазі до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур.

Соціально-громадська компетентність дитини дошкільного віку формується в різних видах діяльності, зокрема в ігровій, комунікативній, здоров'язбережувальній, художньо-естетичній, пошуково-дослідницькій тощо.

Головною метою виховання є формування гармонійно розвиненої особистості, підготовленої до самостійного життя. Сучасне суспільство потребує людей здатних приймати самостійні рішення, брати на себе відповідальність, доводити власну думку, довіряти собі та світу.

Дошкільна освіта є першою ланкою у неперервній системі освіти і від того, який початковий «старт» буде дано малюкові, значною мірою залежатимуть якість та динаміка його особистісного розвитку, життєві установки та світорозуміння дорослої людини. У зв'язку з цим особливо актуальною є проблема формування виховання соціальної компетентності особистості вже з дошкільного віку.

Одним з найважливіших завдань сьогодення для батьків та нас, педагогів – це дати дітям правильне уявлення про себе та оточуючу дійсність, навчити почуватися господарем долі, закласти в дитині те, що допоможе їм надалі пройти не легкий шлях дорослішання.

Для нормального розвитку кожна дитина має потребу в атмосфері любові і психологічному благополуччі та захищеності. Якщо цього не має, дитина відчуває негативні переживання. Дитина сприймає любов оточуючих її людей фізично, інтелектуально, емоційно. І якщо вона недоотримує її, з будь-якого каналу, то це підштовхує до інфантильної поведінки, до неадекватних захисних поведінкових реакцій, формуючи соціальний страх у різних формах – тривоги, провини, гніву, що ми називаємо соціальною некомпетентністю. Соціально-некомпетентні діти – це діти які не вміють гармонійно взаємодіяти самі з собою, з соціумом, з зовнішнім світом.

Першим етапом формування соціальної компетентності дитини є виховання в сім'ї. Тут дитина встановлює свої перші зв'язки з іншими людьми, з рідними. На усіх етапах життя людини сім'я є найважливішим компонентом мікросередовища. Маленька дитина має можливість постійно спостерігати поведінку батьків в сімейних стосунках; спілкуватися з людьми різного віку, статі, життєвого досвіду, природно залучатися до реального життя, набуваючи необхідного соціального досвіду.

Другим етапом розвитку соціальної компетентності є формування початкових соціальних зв'язків дитини поза межами родини. Такі зв'язки є з однолітками, новими дорослими в дошкільному закладі. Саме в дошкільному закладі вони набувають важливого досвіду, основних знань та умінь. Дошкільний заклад значно розширює коло близьких і далеких людей, він є головним у формуванні соціальної зрілості дітей дошкільного віку. Неабияку роль у цьому відіграють дорослі, а саме батьки та вихователі. Адже вони створюють певний простір, який відповідає умовам духовності, захисту, раціонального дозування позитивних та негативних переживань.

Основним завданням вихователів є формування у дітей соціальної компетентності. Для цього вихователь використовує соціоігрові заняття, які

допомагають дитині усвідомити себе, свої взаємини зі світом через збагачення досвідом. Соціоігрові заняття вчать умінню сприймати однолітків, допомагають організувати роботу з формування деяких соціальних навичок дітей, уміння співпрацювати.

Соціоігрові заняття орієнтують на розвиток уміння сприймати однолітків, допомагають організувати роботу з формування деяких соціальних навичок дітей, уміння співпрацювати. На таких заняттях дитина не просто пристосовується до ситуації, пасивно реагуючи на систему впливу, а на основі сформованих якостей особистості, засвоєного морального досвіду вона переломлює вплив зовнішнього середовища й більш-менш усвідомлено займає внутрішню позицію.

На соціоігрових заняттях необхідно:

- створити умови для переживання переживання єдності з іншими, для прояву внутрішньої психологічної активності;
- прагнути підвести дитину до переживання власної індивідуальності, неповторності, унікальності;
- допомогти в набутті позитивного досвіду самопізнання та самовираження

Чеський письменник Юліус Фучик влучно зазначив, що гра дітей – дзеркало суспільства. Діти відображають життя суспільства в сюжеті та правилах, у взаєминах одне з одним, в ігрових діях, діалогах. Саме в ігровій діяльності найповніше активізується суспільне життя дітей, адже провідна роль належить їм, а не дорослим. Під час гри вони навчаються:

- виражати згоду і незгоду, висловлювати власну думку;
- оцінювати погляди інших, приймати їхні пропозиції та поважати права;
- контактувати, емоційно реагувати, активно діяти;
- вибачатись та пробачати;
- розробляти правила, дотримуватись їх, бути відповідальними.

А також гра допомагає дітям опановувати нові соціальні ролі ознайомлюватись з морально етичними нормами поведінки та налагоджувати взаємодію з однолітками.

Позитивний процес зміни дитини в грі відбувається автоматично. Він можливий якщо дорослий емоційно співпереживає дитині, сприймає її настановлення й виражає щире віру в можливість дитини, створює атмосферу взаєморозуміння. Також необхідно уникати прямих оцінок особистості й характеру дитини.

На соціоігрових заняттях дитина в особливих ігрових умовах моделює:

- відносини в наочно дійовій формі та краще в них орієнтується;
- долає особистісні егоцентризми, починає краще розуміти себе, в неї зростає ;
- впевненість у собі здатність спілкуватися;
- у грі формуються реальні стосунки співпраці між дитиною і її однолітками;
- дитина набуває позитивного досвіду спільних дій;
- граючись дитина поетапно освоює нові способи поведінки в проблемних ситуаціях, засвоює їх.

Використання всіх аналізаторів у процесі комунікації сприяє розвитку у дитини дошкільного віку соціальної компетентності.

Соціальну компетентність дошкільника можна вважати сформованою, якщо він: має базові знання про соціальні явища, події, людей, відносини, способи їх налагодження; він цінує, визнає важливість для нього всього, що пов'язане з суспільним життям, зацікавленість у ньому; називає словами, вербалізує основні назви, пов'язані із соціальним життям; ділиться враженнями, пов'язаними з соціальними подіями та людськими відносинами, художніми образами (малює, ліпить, складає оповідання, співає пісні); встановлює взаємозв'язок соціальної

активності людей та свою власну з реалізацією соціально затверджених стандартів; усвідомлює свої знання та інтереси в соціально зрілих формах поведінки; має поведінку конструктивної творчості; збалансування особистих та соціальних інтересів. Дитина старшого дошкільного віку розуміє сімейні відносини, ставлення членів сім'ї один до одного. Знає свою родину, знає, що ставлення членів родини залежить один від одного. Він розділяє участь вшанування пам'яті предків, стосунки з родиною, близьких. Виявляє інтерес до сімейних реліквій, бере участь у збереженні сімейних традицій, має сформовані уявлення про добро, гуманність, щирість, як важливі якості людських відносин, справедливість, здатність точно оцінювати поведінку людини, про чесність як вимогу відповідати власною поведінкою тим критеріям, які використовуються для оцінки дій інших; самооцінка, заснована на почутті індивідуальності людини, право на самовираження, емоції та самостійну поведінку, що не створює проблем для інших людей. Розуміє стан і почуття іншої людини за рахунок аналізу її зовнішнього вигляду, інтонації, дії, виявляє повагу до своїх почуттів, усвідомлює своє право бути таким, як він є, чемно ставиться до інших людей незалежно від віку та їх статі. Старший дошкільник здатний запобігати конфліктам і вирішувати їх, розуміє ставлення людей до себе. Це природно відчувається в колективі знайомих і незнайомих людей, він знає, як реагувати на прояви не справедливого ставлення до себе, розуміє причини і намагається їх усунути; намагаючись зробити відносини правильними, толерантними; розуміє поняття «дружба» і «товаришування» і тому веде себе з однолітками відповідно. Має уявлення про державу, її символи, її народ, національні особливості українців; знає національні пам'ятки, героїв, проявляє повагу до них, шанує національні святині, розуміє поняття «людство», шанує звичаї інших народів.

Отже, сім'я і дитячий дошкільний заклад мають свою специфіку, особливості впливу на дитину, свої виховні засоби. Ці осередки не взаємовиключають один одного й не конкурують між собою, взаємодоповнюють і корегують впливи один одного. Розвиток соціальної компетентності дитини залежить від спільних зусиль батьків та педагогів

Таким чином, дошкільний вік є важливим періодом у процесі формування соціальної компетентності. За цей час дитина починає активно поглинати всі етичні установки і правила суспільства, набувати нових знань, необхідних у повсякденному житті, набуває нових навичок і здібностей, формує власне бачення навколишнього світу. Вона починає розуміти важливість своїх знань і намагається надбати нові.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний Базовий компонент дошкільної освіти в Україні: Електронний ресурс. Режим доступу: <http://osvita.kr-admin.gov.ua>
2. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огневук ; авт кол. : Г. В. Беленька та ін. ; наук. ред. Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
3. Закон України Про освіту від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>, вільний. – Назва з екрана.
4. Ольга Косенчук. Дитина в соціумі. Дошкільне виховання. 2021. № 4. С. 3–8.
5. Ольга Косенчук, Леся Куземка. Виховуємо соціально компетентного громадянина у грі. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2021. №6.
6. Поніманська Т. І. Підготовка педагога до виховання дітей старшого дошкільного віку в світлі гуманістичної парадигми / Науковий вісник Донбасу.2013. № 4. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_4_46

Психолого-педагогічна студія як один із сучасних підходів партнерської взаємодії з батьками в закладі дошкільної освіти

Анотація. У статті розкрито покрокову систему партнерської взаємодії роботи з батьками в закладі дошкільної освіти через діяльність психолого-педагогічної студії «Партнерство заради майбутнього». Визначено сутність та особливості впливу взаємодії ЗДО та сім'ї.

Ключові слова. Психолого-педагогічна студія, педагогіка партнерства, сім'я, заклад дошкільної освіти.

Вступ. Проблема партнерської взаємодії дорослого з дитиною є дуже актуальною для сучасної освітньої практики в закладі дошкільної освіти. Нині проголошено принципово нові пріоритети та завдання дошкільної освіти, що потребують від педагогів переходу на якісно новий рівень взаємодії з батьками, - рівень співпраці, спільної партнерської діяльності.

Робота з батьками завжди була традиційною складовою дошкільної освіти, адже заклад дошкільної освіти є першим соціальним середовищем, до якого дитина потрапляє із сім'ї. Дорослі учасники освітнього процесу мають усвідомити значущість партнерської взаємодії між закладом освіти і родиною, оскільки така співпраця покликана створити сприятливі умови для виховання здорової, соціально адаптованої, всебічно розвиненої дитини.

Мета статті. Розкрити значення та особливості впровадження у практику ЗДО психолого-педагогічної студії «Партнерство заради майбутнього».

Основна частина. Сучасні заклади дошкільної освіти повинні стати відкритими для батьків, громадськості, більше уваги приділяти освіті і вихованню батьків, справедливо вважаючи це одним із принципово важливих чинників успішного розвитку і виховання дітей, між батькам і закладом дошкільної освіти має бути педагогіка партнерства.

Що ж таке педагогіка партнерства?

Педагогіка партнерства – напрям педагогіки, що включає в себе систему методів та прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості. *За педагогікою партнерства дитина* – добровільний і зацікавлений соратник, однодумець, рівноправний учасник освітнього процесу, турботливий і відповідальний за його результати [6, с.45].

Термін «партнерство» переважно визначають як:

- система взаємовідносин, які відбуваються у процесі певної спільної діяльності;
- спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності учасників освітнього процесу;
- організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації;
- спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права кожної із сторін, чітко узгоджені і злагоджені дії учасників спільної справи, що ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності [6, с.48].

Сутність педагогіки партнерства полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу, права бути такою, якою вона є, а не такою, якою хоче її бачити педагог. Тож,

партнерство у закладі дошкільної освіти має базуватися на засадах добровільності, рівності, взаєморозуміння та взаємодопомоги. Права та обов'язки дітей, батьків та вихователів треба чітко формулювати, а головне – усвідомлювати і захищати. Саме так зусилля кожного з них будуть спрямовані на досягнення спільної мети. Адже саме поведінка дорослих, їхні слова та вчинки є для дітей прикладом для наслідування. Вони впливають на світогляд вихованців, на сприйняття ними своєї суспільної ролі, на уявлення про значення навчання у нашому житті. Завдяки такому підходу батьки можуть повною мірою включитися до освітнього процесу. Це дозволить визначити спільне бачення шляху розвитку дитини, чітко усвідомити права та обов'язки одне одного, мінімізувати загрозу виникнення непорозумінь. Партнерські взаємини між вихователем та батьками дають можливість оперативно реагувати на актуальні виклики та проблеми, а саме відстежувати зміни у поведінці дитини, краще розуміти її вподобання та життєві орієнтири.

Педагогіка партнерства – чітко визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (*дітей, батьків, вихователів*) [5, с.13], яка:

- організовується на принципах добровільності й спільних інтересів;
- ґрунтується на повазі й рівноправності всіх учасників, дотримуючись; визначених норм (*права та обов'язки*) та враховуючи ціннісні орієнтири кожної із сторін;
- передбачає активне включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати.

Педагогіка партнерства ґрунтується на простих, але водночас і важливих *принципах*:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах, стосунках;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство;
- принципи соціального партнерства (*рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей*).

Вимогами й правилами організації партнерства є:

- формування морально-духовної, життєво-компетентної особистості, яка успішно самореалізується у соціумі;
- єдність дій педагогів і батьків;
- зміцнення й розвиток контактів між педагогами і батьками щодо вивчення дитини та її поведінки;
- постійний діалог як форма відносин між педагогами і батьками, основою якої є свідоме прийняття вимог і правил батьками;
- гуманізація міжособистісних відносин, попередження конфліктних ситуацій та оптимізація взаємин між педагогами і батьками, в основі яких – толерантність, розуміння, співучасть, відкритість, добровільність, здатність до взаємодії;

Ефективне партнерство можливе за сформованості у батьків готовності до взаємодії із закладом на пріоритетних засадах, з опорою на розуміння того, яку діяльність краще виконає ЗДО, а яку – сім'я [4, с.3].

Практика виховання дітей у закладі дошкільної освіти спонукає до урізноманітнення та оновлення форм спільної роботи дитячого садка і сім'ї. Аналіз методичних рекомендацій О. Кононко, Т. Алексеєнко та інших педагогів дає змогу виокремити такі *форми партнерства*:

- індивідуальні (вступне анкетування, попередні візити батьків з дітьми до закладу дошкільної освіти, співбесіди, консультації, телефонний зв'язок);
- наочно-письмові (батьківські куточки, тематичні стенди, ширмочки,

дошка оголошень, планшети, інформаційні листки, тематичні виставки, анкетування, скринька пропозицій, індивідуальні зошити, неформальні листи, родинні газети, педагогічна бібліотека, запрошення, вітання);

- групові (консультації, практикуми, клуби взаємодопомоги, школа молодих батьків, гуртки за інтересами, вечори запитань та відповідей, зустрічі з цікавими людьми – вчителями, лікарями, психологами, юристами);

- колективні (батьківські конференції, тематичні зустрічі за «круглим столом», засідання батьківського комітету, дні відкритих дверей, створення групи батьків порадників, перегляд ранків, спільні свята, спортивні змагання, відпочинок у вихідні дні);

- із застосуванням ІКТ технологій (Padlet дошка, буклети).

У Концепції дошкільного виховання в Україні, Державній національній програмі «Освіта» Україна XXI ст., Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти – Державному стандарту дошкільної освіти підкреслюється значимість родинного виховання, передбачається взаємопроникнення сімейного і суспільного виховання з метою створення для кожної дитини єдиного виховного середовища. Однією із умов реалізації оновленого Базового компоненту, як державного стандарту дошкільної освіти є участь сім'ї в розвитку дитини та взаємодія закладу дошкільної освіти з сім'ями дітей, як учасниками освітнього процесу.

Нині ефективність дошкільної освіти пов'язана з організацією освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства. Це спонукає оновити зміст і форми співпраці педагогів закладів дошкільної освіти з батьками вихованців. Сьогодні важливо, щоб традиційні методи роботи з родинами стали наповненими сучасним змістом, новими пріоритетами. У цих умовах педагогічний колектив закладу дошкільної освіти ініціює різні форми участі батьків в освітньому процесі [3, с.18].

В основу взаємодії сучасного закладу дошкільної освіти із сім'єю покладено співробітництво. Ініціаторами його встановлення мають виступати педагоги закладу дошкільної освіти, оскільки вони професійно підготовлені до освітньої роботи, а, отже, розуміють, що її успішність залежить від злагоженості й наступності у вихованні дітей. Вихователь усвідомлює, що співробітництво потрібне насамперед для дитини, і в цьому потрібно переконати батьків. Ініціатива у встановленні взаємодії із сім'єю та кваліфікована реалізація її завдань визначають керівну роль закладу дошкільної освіти щодо сімейного виховання. Лише налагодивши відкрите й прозоре спілкування з батьками, можна перетворити їх із замовників і спостерігачів на партнерів та активних учасників освітнього процесу.

Тому я вважаю, що дорослі учасники освітнього процесу мають усвідомити значущість партнерської взаємодії між закладом освіти і родиною, оскільки така співпраця покликана створити сприятливі умови для виховання здорової, соціально адаптованої, всебічно розвиненої дитини. Пошук шляхів, спрямованих на формування взаєморозуміння та довіри, побудови партнерської взаємодії між закладом і родиною, має ініціювати педагогічний колектив. Зазначена тенденція збільшує роль партнерської взаємодії педагогічних працівників закладів освіти з членами родини вихованців, так як сім'я виступає дієвим, моделюючим, соціальним, комунікативним, культурним інститутом виховання, навчання і самореалізації особистості [2, с.5].

Взаємодія закладів дошкільної освіти з родинами дітей як учасниками освітнього процесу спрямована на формування високого рівня психологічної культури всіх учасників освітнього процесу і на рівні знань та настанов, і на рівні повсякденного спілкування [2, с.12]. Підвищення культури відповідального батьківства посилює необхідність педагогічного просвітництва сімей, які опинились перед численними соціальними, духовними, екологічними викликами сьогодення.

Отже, взаємодія педагогів і батьків у сучасній дошкільній педагогіці, практиці дошкільної освіти є однією з найбільш актуальних і гострих проблем. Заклад освіти має активізувати та збагатити виховні вміння батьків, підтримати впевненість у власних педагогічних силах, готовність проявляти себе у різних видах діяльності [6, с.13].

Сучасна родина має стати головною ланкою у вихованні дитини, виступати справжніми партнерами і однодумцями, однак для цього їй необхідна психолого-педагогічна допомога. З метою психолого-педагогічної просвіти батьків і налагодження співпраці з ними в нашому дошкільному закладі було створено психолого-педагогічну студію для батьків «Партнерство заради майбутнього» щодо сучасних підходів до організації партнерської взаємодії з батьками. За таких умов можна легко досягти успіху та бажаного результату. Тому означена форма роботи стала для мене актуальною, так як основою гармонійної взаємодії педагогів та батьків є партнерство у вихованні дітей; розуміння педагогами й батьками мети і завдань виховання; повага і довіра до дитини; максимальне використання виховного потенціалу колективу й родини під час спільної роботи з дітьми.

Пропоную вашій увазі покрокову систему партнерської взаємодії роботи з батьками в закладі дошкільної освіти.

Про що мріють батьки, віддаючи дитину до закладу дошкільної освіти? Безперечно, про те, що тепер значну частину турботи про виховання й навчання їхнього малюка візьмуть на себе кваліфіковані педагоги. Мама і тата бажають, щоб у дитячому садку малятам було тепло й затишно, щоб їжа була смачною та корисною, а іграшок і товаришів для ігор не бракувало. Сподіваються, що вихователі будуть добрими й уважними до дітей, навчать їх читати й лічити, малювати, співати, танцювати. Непогано було б іще й іноземної мови хоч трохи та гарних манер і навичок самообслуговування... А в самих батьків, як вони вважають чи мріють, вивільниться час на роботу, домашні справи і, можливо, навіть на відпочинок. У їхні плани, якщо говорити чесно, зовсім не входить співпраця (*тобто спільна робота, спільна діяльність*) з вихователями. Багато батьків (*але, звісно, не всі*) вважають так: «Ви, педагоги, дбаєте про дитину, ми, батьки, контролюємо вашу роботу».

З чого починати знайомство з батьками вихованців, щоб установити з ними довірчі відносини і налагодити співпрацю? Як переконати скептиків і перетворити їх з «контролерів» та «замовників освітніх послуг» на соратників?

Я спробую покроково вибудувати систему партнерської роботи з батьками, що дасть змогу плавно залучити їх до спільної діяльності, спрямованої на розвиток їхніх дітей.

Але для того, як будуть зроблені ці кроки, хочу пригадати істину: «Перш ніж щось отримати - треба щось віддати». Перш ніж налагодити співпрацю, доведеться віддати, тобто докласти зусилля, витратити свій час і навіть нервові клітини.

Щоб співпраця виникла, потрібно стати другом для членів родин своїх вихованців і показати, що ми не просто доглядачі малят на час відсутності батьків, а високоосвічені люди, які добре розуміються на питаннях виховання дітей.

1-й крок. Знайомство: отримання від батьків якомога повнішої інформації про дитину та особливості її життя в сім'ї.

Методи:

- індивідуальні бесіди;
- анкетування;
- спостереження за взаєминами між дитиною і членами її родини в ранкові та вечірні години.

На цьому етапі я намагалася розпитувати батьків про членів їхньої родини, про те, хто з них проводить з дитиною найбільше часу. З'ясувала, чим до вподоби займатися малюкові, які його улюблені іграшки та ігри, книжки й казки; чи бере він

участь у спільній з рідними діяльності: приготуванні їжі, догляді за кімнатними рослинами і домашніми улюбленцями, роботі в саду чи на городі тощо. Також цікавимося, які традиції шанують у родині, як проводять дорослі й діти вихідні.

Спостереження за взаєминами дитини з батьками чи іншими членами родини в ранкові та вечірні години допоможуть нам зрозуміти стиль спілкування й правила взаємодії старших із молодшими. Отримана інформація стала в пригоді під час планування та здійснення індивідуальної роботи в ході освітнього процесу.

2-й крок. Демонстрація власної фахової компетентності шляхом надання інформації про сучасні дослідження в галузі дитячої психології, новітні погляди (*як вітчизняних, так і зарубіжних учених*) на виховання дітей та доцільність їх застосування.

Методи:

- доповідь з використанням відеоматеріалів на батьківських зборах;
- коротка розповідь під час вечірньої зустрічі;
- майстер-клас з ігротехніки;
- рекомендації з арт-освіти;
- інтернет-повідомлення;
- короткі відеоповідомлення про успіхи дітей;
- відеоілюстрації моментів поведінки малят у колективі.

Перші батьківські збори на початку навчального року - надзвичайно важлива подія для всіх учасників освітнього процесу. Тож я намагаюся поставитись до їх організації відповідально. Проводжу їх нетрадиційно, у вигляді, педагогічного чаювання.

Надсилаю запрошення чи передаю його батькам через дитину або особисто. У запрошенні вказую питання, які обговорюватимуться, тривалість зібрання (*приблизно 45-60 хвилин*) і місце проведення (*групова кімната чи музична/фізкультурна зала*). Якщо в групі 30 дітей, то орієнтуємося на 24-26 осіб. Розміщуємо на невеликій відстані один від одного 4 столи. За кожним столом має розміститися по 6 осіб.

Таким чином, утворюються певні осередки батьків, у яких зав'яжуться знайомства і виникнуть перші спільні, узагальнені думки з приводу побаченого й почутого.

Готую з колегою чай та одноразові чашечки, серветки, цукор, печиво. Як показує досвід, наступного разу про смаколики й усе інше до чаю подбають батьки.

Розпочинаю зустріч із самопрезентації, адже батькам важливо знати, хто виховує їхніх дітей. Потім переходжу до психологічної характеристики вікових особливостей дітей нашої групи і сучасних поглядів педагогів на їхнє виховання. Апелюю до вітчизняної і зарубіжної науки, наводжу приклади, показую фрагмент цікавого пізнавального відео.

Основне завдання - переконати батьків в унікальності періоду дошкільного дитинства і їхній відповідальності за розвиток власних дітей. Наголошуємо на тому, що яким би професіоналом ми не були, самотужки нам не розв'язати всіх завдань розвитку дітей групи, оскільки сила впливу родини завдяки міцності емоційних контактів завжди переважає педагогічний вплив. Підводимо їх до розуміння того, що для успішного розвитку малюка необхідне дотримання єдності мети та методів виховання в родині й закладі дошкільної освіти.

Наш виступ має тривати не більше 20-25 хвилин, перегляд відео 5-7 хвилин. Переходимо до обговорення почутого батьками в підгрупах (за столиками), основні думки просимо сформулювати впродовж 3-5 хвилин і презентувати на загал одному представнику від підгрупи.

Після цього коротко розповідаю, за якою програмою працює наш заклад дошкільної освіти, як у ньому організовано життя дітей, у яких формах здійснюється освітній процес. Озвучую свої побажання щодо побудови взаємодії з батьками.

Вислуховуємо запитання і надаємо відповіді. Озвучуємо тему та формат наступної колективної зустрічі. Бажано залишити якісь цікаві питання розкритими не повною мірою. Нехай виникне у присутніх бажання зустрітися ще раз. домовити, досперечатися, а у нас - можливість запропонувати цікаву книжку, рекомендації щодо перегляду фільму, інформації в інтернеті тощо.

Завершую збори-чаювання невеличким педагогічним сюрпризом. Вручаю кожному з батьків аркушик, на якому записана мрія їхньої дитини, опитавши напередодні вихованців. Просимо батьків прочитати те, що написано на аркушику, не відразу, а вдома і відповісти самим собі, чи знали вони про це.

3-й крок. Налагодження контакту: збирання інформації про можливості, професії, хобі батьків; створення батьківської групи в соцмережі чи месенджері (*наприклад, Viber*); визначення активних/ зацікавлених та ініціативних батьків; створення батьківського комітету.

Методи:

- опитування;
- індивідуальні бесіди;
- переконання;
- навіювання.

Отриману інформацію про батьків ми використовуємо при плануванні освітнього процесу, зокрема передбачити розширення і збагачення знань дітей про професії дорослих із залученням батьків, організацію тематичних розваг, екскурсій на виробництво, спільних освітніх проєктів.

Батьківська Viber-група допомагає нам активно обмінюватись інформацією, фотографіями та короткими відео.

Коли ближче познайомимося з батьками, то пропонуємо їм обрати батьківський комітет - ядро батьківської спільноти нашої групи.

4-й крок. Робота з членами батьківського комітету. Методи:

- неформальні бесіди-знайомства у форматі «Тиха розмова»;
- «п'ятничні екскурсії» малою групою до найближчого парку.

Тісна взаємодія з батьківським комітетом допомагає нам урахувати запити і можливості батьків у плануванні освітнього процесу.

5-й крок. Залучення частини батьків до участі в освітньому процесі: у святкових ранках, інтелектуальних та фізкультурних розвагах, батьківсько-дитячих проєктах з подальшою широкою презентацією результатів цих проєктів усім дітям та членам їхніх родин.

Методи:

- заохочення;
- переконання;
- ознайомлення з досвідом і результатами співпраці педагогів і батьків вихованців інших груп дитячого садка, кращих вітчизняних і зарубіжних закладів для дошкільнят;

- фотозвіти;
- моральне стимулювання.

Форми стимулювання можуть бути різними, зокрема нестандартними. Не варто відмовлятися від традиційних подяк і грамот за відповідальне ставлення до виховання дитини, творчий підхід, активність тощо. Поряд із цим започатковуємо вручення грамот, створених за участю дітей.

Також батькам приємно буде отримати приз - подарунок від вихователів групи чи від дітей. До виготовлення призу-подарунка намагаємося залучити всіх вихованців. Спочатку на етапі обговорення його призначення, змісту й оформлення, далі в ході розгляду й аналізу варіантів, потім на етапі створення і, нарешті, під час презентації. Доречно буде зробити це під час святкового ранку, на яких зазвичай

присутня більшість батьків вихованців. Я спільно з дітьми можемо придумати цікаві номінації не лише для тата чи мами, а й для інших членів родини - бабусі, дідуся, старшого чи молодшого братика тощо. Зміст подарунків чи сюрпризів також може бути різним – від книжки до цікавої світлини, зробленої, так би мовити, «прихованою камерою», у несподіваній рамочці. Такі заходи стимулюють усіх батьків до співпраці з педагогами, активної участі в освітньому процесі закладу дошкільної освіти і за його межами.

6-й крок. Залучення всіх батьків до участі в освітньому процесі: святкових ранках, розвагах для дітей, колективній праці з благоустрою території закладу дошкільної освіти, екологічно доцільній діяльності, батьківсько-дитячих проектах.

Орієнтовні теми для спільних проектів: «Улюблені ігри в нашій родині», «Що ми можемо робити разом», «Експурсійні маршрути нашої родини», «Найдобріші фото», «Веселий лепбук», «Історія родини в малюнках», «Галерея емоцій», «Ми і наші домашні улюбленці» тощо.

Характер участі батьків у житті дитячого колективу може бути різним і залежить як від їхніх можливостей, так і від переживання всіма учасниками освітнього процесу (*дітьми, педагогами ЗДО, членами родин вихованців*) задоволення від результатів взаємодії.

І хоча в групі, залишилася частина батьків, які не брали активну участь у спільній з вихователями діяльності, я намагаюся поставитися до них з розумінням, адже всі люди різні. Хтось просто психологічно не готовий до взаємодії, хтось надзвичайно завантажений на роботі, а з кимось дітям взаємодіяти і не варто.

Інформую і запрошую до співпраці всіх батьків, проте намагаюся не наполягати і в жодному разі не висловлювати свого невдоволення відмовою.

Висновок:

- Співпрацювати з батьками необхідно.
- Примушувати до співпраці не доцільно, натомість варто заохочувати.
- Залучення до співпраці слід здійснювати поступово - покроково.
- Починати вихователю слід із презентації власної компетентності.
- Необхідно постійно вдосконалювати рівень своєї педагогічної майстерності й здійснювати творчий пошук методів і форм залучення родин до участі в освітньому процесі ЗДО.

Отже, якщо вихователь не робить поступових кроків до співпраці або, спіткнувшись на другому, починає говорити про те, як важко працювати із сучасними батьками, то висновки про його компетентність можна не озвучувати. Скарги на світ притаманні, як правило, ледарям.

Список використаних джерел та літератури

1. Андрійко А. Батьківські збори для батьків: методична розробка ток-шоу: робота з батьками. А. Андрійко. Психолог. 2015. № 4 (556), лютий.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (*нова редакція*). Київ. 2021, 26 с.
3. Бех І. Д. Педагогічно-сімейна спільнота: Партнерство заради дитини. Дошкільне виховання. 2020. №10.
4. Беленька Г. Дошкільний заклад і родина: співпраця заради дитини. Дошкільне виховання. 2019. №2.
5. Литвиненко Ірина. Дитина і педагог-партнери. Дошкільне виховання. 2020. №10.
6. Швець Н. Співтворчість, а не наставництво. Дошкільне виховання. 2019. №2.

Дягель Марина,
вихователь ЗДО №56 «Боровичок»
Хмельницька ОТГ

Розвиток виразного мовлення старших дошкільників у контексті вирішення завдань Базового компонента дошкільної освіти

***Анотація.** У статті розкривається актуальність поставленої проблеми, зміст поняття «виразність мовлення», його особливості. Наголошується на дослідженнях науковців з даного питання та проаналізовано освітній напрям «Мовлення дитини» Базового компонента дошкільної освіти щодо розвитку у дитини дошкільного віку виразності мовлення.*

***Ключові слова:** виразне мовлення, засоби виразності, мовленнєва компетентність, комунікативна компетентність, художньо-мовленнєва компетентність.*

Базовий компонент дошкільної освіти — це Державний стандарт (далі стандарт), що визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку (6 (7) років), а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти.

Стандарт спрямований на забезпечення рівного доступу до дошкільної освіти всіх дітей раннього та дошкільного віку; утвердження людської гідності та гуманних взаємин між дітьми та батьками-вихователями в дитячих будинках сімейного типу; соціальну підтримку сім'ї та родинних стосунків. Виконання вимог Стандарту забезпечується з урахуванням задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних і фізичних можливостей дитини в найбільш оптимальній для кожної дитини формі.

В основу Стандарту покладено традиційні для дошкільної освіти ідеї гуманістичної педагогіки, спрямовані на гуманне ставлення до дитини, теорії природо відповідності, за якою у дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу, ідеї про патріотичне і громадянське виховання, ідеї про використання казки та гри у гармонійному розвитку особистості та актуальну для сучасного етапу розвитку дошкільної освіти в Україні ідею солідарної відповідальності, держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до розвитку дітей дошкільного віку [2].

Нову редакцію Базового компонента дошкільної освіти схвалено рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України від 21.12.2020 року, протокол №12/1-2 та затверджено наказом Міністерства освіти і науки України №33 від 12.01.2021 р. «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція» [2].

У ньому розкриваються загальні положення, зміст і структура, інваріантна і варіативна складові змісту освіти а також умови реалізації дошкільної освіти. Однією з освітніх ліній інваріантної складової є «Мовлення дитини». Вона передбачає засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях. Мова виступає «каналом зв'язку» для одержання інформації з немовних сфер буття, засобом пізнання світу від конкретно-чуттєвого до понятійно-абстрактного. Мовленнєве виховання забезпечує духовно-емоційний розвиток дитини через органічний зв'язок із національним вихованням. Мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку складається із різних видів говоріння та слухання, під час якої формуються мовленнєві вміння і навички [2].

Саме однією з таких навичок є вміння використовувати виразні засоби мовлення. Виразність є важливою якістю мовлення. Виховання з перших років життя інтересу до мови і влучних виразів, образних слів і словосполучень, фразеологізмів і прислів'їв, прагнення до досконалого володіння рідною мовою – це надійний шлях розвитку виразного яскравого мовлення, формування високодуховної особистості, громадської гідності людини.

Виховання з перших років життя інтересу до мови і влучних виразів, образних слів і словосполучень, фразеологізмів і прислів'їв, прагнення до досконалого володіння рідною мовою – це надійний шлях розвитку виразного яскравого мовлення, формування високодуховної особистості, громадської гідності людини.

Широкий вплив, який чинить виразність на комунікативну культуру особистості, взаємини з оточуючими, самовираження в різних видах творчої діяльності, зумовлює необхідність дослідження чинників та засобів формування виразності мовлення у старшому дошкільному віці [7].

Традиційним є поділ усіх засобів виразності на виразні – синтаксичні фігури (анафори, антитези, повтори та ін.) та образотворчі – тропи (вживання слова, його вираження в переносному значенні за допомогою епітетів, метафор, порівняння, гіперболи тощо).

Такий підхід, як співвідношення виразності із синтаксисом мови, а зображувальність – із лексикою та семантикою Б. Головін спростував, зауваживши, що «виразність може підсилюватись одиницями мови усіх її рівнів» [5, с.34].

А. Богуш стверджує, що яскрава, виразна мова дорослих привертає увагу дітей, полегшує розуміння та запам'ятовування. Суха, моторна мова не може бути зразком для наслідування. Виразність забезпечується інтонацією, що надає мові мелодійності. Інтонація – це вміння регулювати силу голосу, користуватися логічним наголосом, паузами, темпом мови. Не можна кричати в розмові з дитиною. Голосна криклива мова викликає в дошкільників байдуже ставлення до її змісту, роздратованість у поведінці. Дитина намагається відповідати батькам таким самим тоном, це надає мові відтінок грубості. Слід додержувати відповідного темпу мови. Не розмовляйте з дітьми раннього і дошкільного віку швидким темпом, оскільки стежити за такою мовою батьків їм ще важко, вони відволікаються, стомлюються слухати, так виховується неуважність до слова. Виразність мови залежить від чіткої вимови слів, від використання логічних пауз [4, с.105].

Розвиток виразності мовлення у дошкільників має як вікові, так і індивідуальні особливості.

Особливості виразного мовлення дітей дошкільного віку досліджували О. Амацьєва, М. Бухвостова, Н. Карпинська та ін. Так, предметом дослідження М. Карпинської було навчання дітей виразного читання напам'ять і розповідання (складний педагогічний процес, що ґрунтується на глибокому розумінні й переживанні дітьми змісту художнього твору). У зв'язку з цим нею було визначено поняття «читання дошкільників».

О. Амацьєва досліджувала процес розвитку виразного мовлення дітей дошкільного віку з допомогою театральної-ігрової діяльності. Вона розробила систему ігрових вправ, яка використовувалась у різних видах діяльності (художньо-мовленнєвій, ігровій, театральній-ігровій, навчально-мовленнєвій) [3].

Дітям старшого дошкільного віку доступні елементарні знання про засоби виразності мовлення, свідоме і навмисне довольне застосування їх у власній мовній практиці, що постає можливим у результаті спеціального цілеспрямованого навчання [1].

Для виникнення й активізації виразності мовлення слід створити сприятливі умови, – занурити дитину у світ творчості, оточити необхідними художніми

матеріалами, урізноманітнити її художній, естетичний, емоційно-чуттєвий досвід [6, с.85].

Освітній напрям «Мовлення дитини» розкривається через компетентності, зокрема через мовленнєву компетентність, комунікативну та художньо-мовленнєву компетентності. Розглянемо детальніше, які показники розвитку визначені в освітньому напрямку «Мовлення дитини» відповідно до кожної з вище перерахованих компетентностей, а саме ті, котрі стосуються виразності мовлення .

Мовленнєва компетентність – здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь – яких формах мовленнєвого висловлювання з допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість [2, с.18].

Дитина виявляє любов до рідної мови, отримує задоволення від відчуття краси української мови; коректно виявляє власне емоційне ставлення до предмета розмови і співрозмовника та корегує його залежно від ситуації спілкування. Розуміє, що в Україні українська мова є державною мовою. Має збалансований запас слів із різних освітніх напрямів, що дає змогу добирати найбільш точні слова відповідно до ситуації мовлення; знає та називає ознак, якості, властивості предметів, явища, події. У словнику наявні слова всіх частин мови, слова різної складності, синоніми, антоніми, епітети, метафори, багатозначні слова; фразеологічні звороти; знає прислів'я, приказки, утішки, загадки, скоромовки; володіє формулами мовленнєвого етикету відповідно до ситуації (привітання, прохання, вибачення, подяка, комплімент), формами звертання до дорослих і дітей. Має елементарні знання про норми культури мовлення (привітання, прохання, вибачення, подяка, комплімент тощо). А це все є проявами виразності мовлення [2, с.18].

У навичках відповідно до мовленнєвої компетенції зазначається, що дитина повинна ефективно спілкуватися рідною мовою, свідомо намагатися говорити виразно і правильно; регулювати дихання і темп у процесі мовлення; володіти силою, висотою, тембром голосу, володіти вербальними і невербальними засобами виразності. Вживати всі частини мови, граматичні категорії та володіти елементарними навичками корекції та самокорекції мовлення. Ініціює і підтримує розпочату розмову в різних ситуаціях спілкування, відповідає на запитання співрозмовника і звертається із запитаннями, орієнтується в ситуації спілкування, вживає відповідні мовні і немовні засоби для вирішення комунікативних завдань; дотримується правил мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету[2, с.19]. Складає різні види розповідей: описові, сюжетні, творчі (розповіді-повідомлення, роздуми, пояснення, етюди), переказує художні тексти, складає за планом вихователя і самостійно казки і різні види творчих розповідей; розповідає про події із власного життя, за змістом картини, художніх творів, на запропоновану тему, за ігровою та уявлюваною ситуаціями, за результатами спостережень та власної діяльності; самостійно розповідає знайомі казки, переказує зміст художніх творів, користується пояснювальним мовленням (пояснити хід наступної гри, майбутній сюжет малюнка, аплікації, виробу); планує, пояснює і регулює свої дії; імпровізує, розмірковує про предмети, явища, події, друзів; робить елементарні узагальнення, висновки; висловлює зв'язні самостійні оцінні судження стосовно різних явищ, подій, поведінки людей, героїв художніх творів використовуючи мовні та немовні засоби виразності. Виявляє здатність до словесної творчості у різних видах мовленнєвої діяльності.

Наступна компетентність – це комунікативна. Це здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими у різних формах конструктивної взаємодії; здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри і бажання,

узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію.

Дитина виявляє інтерес до активного спілкування з іншими людьми; у різних повсякденних ситуаціях, і при безпосередньому контакті, і в телефонній розмові або спілкуванні в інтернеті. Цінує гарні стосунки з рідними, знайомими, друзями, тому намагається не конфліктувати, враховувати інтерес інших, узгоджувати з ними свої дії, діяти разом, злагоджено [2, с.19].

Знає і володіє етикетними комунікативними формулами (привітання, звертання, прохання, висловлення подяки, вибачення тощо); різні форми мовленнєвих висловлювань відповідно до ситуацій. Має початкові уявлення про способи, переваги і недоліки цифрової комунікації.

У навичках відповідно до комунікативної компетентності зазначається, що дитина вільно й невимушено вступає в розмову з дітьми і дорослими, використовуючи різні форми звертання та репліки; виявляє ініціативу в спілкуванні, будує різні типи діалогу між двома-чотирма дітьми; виявляє здатність домовлятися («Нумо так...»), звертатися по допомогу («Допоможіть мені, будь ласка»), пропонувати допомогу («Я можу вам допомогти»); використовує різні вербальні та невербальні засоби для привітання, висловлення подяки тощо; володіє різними формами мовленнєвих висловлювань (питання, зустрічне питання, згода, уточнення, заперечення, сумнів, прохання, вимога, ігрова вимога, дозвіл, порада, відмова, спонукання, задоволення, здивування, вдячність, жаль, невдоволення, вдячність, пояснення, міркування, доказ та ін.) відповідно до різних ситуацій спілкування з дорослими та однолітками. Може проаналізувати та пояснити причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій, виявляє суперечності (невідповідності) та аргументи «за» і «проти», висуває версії можливого розгортання подій («Що б сталося, якби...?», «Слід вчинити так..., тому що...» та ін). Бере участь у перемовинах. Тримається в діалозі невимушено, розмовляє тактовно [2, с.19].

Художньо-мовленнєва компетентність — здатність відтворювати художньо-естетичні враження від сприйняття літературних і фольклорних творів засобами різних видів художньо-мовленнєвої діяльності, що засвідчує ціннісне ставлення дитини до художнього слова як культурного явища, друкованої чи електронної книжки, достатній для художньої комунікації рівень літературної обізнаності [2, с.20].

Дитина виявляє бажання висловлювати свої почуття в образному мовленні, активно зацікавлене ставлення до мовленнєвої творчої діяльності, як організованої, так і ініціативної, у різних її формах. Охоче відтворює враження від літературних творів різними засобами художньо-мовленнєвої діяльності використовуючи різні види виразності мовлення. Виявляє бажання користуватися книжками як джерелами інформації та задоволення. Виявляє інтерес та задоволення від участі в розігруванні щедрівок, колядок, закличок, у сюжетно-рольових іграх за мотивами літературних творів, промовляння текстів народних ігор [2, с.20].

У навичках відповідно до художньо-мовленнєвої компетентності зазначається, що дитина підтримує бесіду про зміст, ідею, характери та вчинки героїв твору, відповідає на запитання дорослого, висловлює свої враження, переживання, оцінно-етичні судження стосовно персонажів, співвідносить оцінки літературних героїв з власною поведінкою, реальними подіями; переповідає відомі казки, оповідання; усвідомлює та пояснює зміст прислів'їв, приказок, доречно використовує їх у мовленні; відгадує описові загадки; інтонаційно передає різні почуття при виконанні літературних творів; відтворює в мовленні образні вислови з художнього тексту; чітко промовляє скоромовки, чистомовки, прислів'я та приказки; бере участь у мовних іграх. На основі засвоєного зразка складає невеличкі розповіді, казкові історії за змістом скоромовок, прислів'їв, власні описові та порівняльні загадки, лічилки, колісанки; придумує іншу кінцівку літературного твору, доповнює текст казки,

оповідання додатковими епізодами використовуючи вербальні та невербальні засоби виразності мовлення [2, с.20] ..

Проблема розвитку виразності мовлення є актуальною для дошкільної освіти. Цією проблемою займалися видатні педагоги та психологи (А.Богуш, Є.Фльоріна, Б.Головін, Л.Макаренко, Н.Карпинська, С.Рубінштейн, Н.Морозова, А.Фомічова, Г.Олійник та ін.). Сучасні дослідники (А.Богуш, Н.Гавриш, О.Аматьєва та інші) підкреслюють величезний вплив виразності мовлення на становлення повноцінної особистості, здібностей дитини, її потреб та мотивів поведінки та визначають «виразність мовлення», як поєднання двох взаємозалежних сторін цього явища: естетичну та емоційну [2].

Для того щоб розвивати виразність мовлення у дітей старшого дошкільного віку вихователям необхідно змінювати тембр, висоту, силу, тривалість звучання; застосовувати логічні та психологічні паузи; відображати емоційне забарвлення вислову; передавати певні почуття за допомогою слова; звертати увагу на інтонацію; використовувати відповідні жести, міміку, пантоміміку. Використовувати емоційно-образні слова, слова ввічливості, та мовні етикетні формули. Використовувати розповідь, переказ, вивчення віршів. Створювати сприятливі умови для розвитку виразності мовлення.

Список використаних джерел та літератури

1. Аматьєва О.П. До проблеми навчання дітей старшого дошкільного віку елементів риторики / О.П.Аматьєва // Дошкільна освіта . – 2003. – №1. – С.23 – 31.
2. Державний Базовий компонент дошкільної освіти в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.kr-admin.gov.ua> .
3. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / За ред. А.М.Богуш. – К. : Вища шк., 2007.– 542с.
4. Богуш А.М. Мова ваших дітей : навч. посіб. / Алла Михайлівна Богуш . – Київ : Рад.шк., 1989. – 130 с.
5. Головін Б.Н. Основы культуры речи : учеб. пособ. / Б.Н. Головін. – М. : Высш. шк. – 1980. – 213 с.
6. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі: навч. посібник [за ред. А.М.Богуш.] / Богуш А.М. Орланова Н.П., Зеленко Н.І., Лихолєтова В.К. – К. : Вища шк., 1992. – 414 с.
7. Шевцова Є.Є., Забродіна Л. В. Технології формування інтонаційної сторони мови. / Є.Є. Шевцова, Л.В. Забродіна. – М. : АСТ, 2008 – 222 с.

Дяков Інна,
старший викладач
кафедри теорії та методики
початкової і дошкільної освіти
Хмельницький ОІППО

Психолого-педагогічна характеристика дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Анотація. В статті аналізується психолого-педагогічна характеристика дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Подається клініко-педагогічна та психолого-педагогічна класифікації порушень мовлення у дітей, які є необхідними у

організації логопедичного впливу. Характеризуються основні труднощі дітей з порушеннями мовлення.

Ключові слова: *мовленнєвий розвиток, мовленнєві порушення, клініко-педагогічний підхід, психолого-педагогічний підхід, логопедична допомога, корекційний вплив*

Реформування освіти, на сучасному етапі, зумовлене пошуком нових форм, засобів, методів та прийомів навчання дітей різного віку. Перебудова всіх освітніх ланок (закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти) має допомогти забезпечити належне здобуття освіти на всіх рівнях, що є важливою складовою повноцінного розвитку дитини.

Розвиток мовлення дітей дошкільного віку є однією з важливих проблем у галузі педагогіки та психології, оскільки вони зорієнтовані на вирішення завдань пізнавального, емоційного та інтелектуального. З проблеми розвитку мовленнєвої компетентності дітей проведені чималі дослідження: А.Богуш, Н.Гавриш, Н.Луцан. Така увага комунікативному вихованню дітей приділяється тому, що саме від належного мовленнєвого розвитку залежить результативність навчальної діяльності, соціалізація та активна участь у суспільному житті, мовна культура та становлення особистості дитини взагалі.

У зв'язку зі збільшенням дітей, які мають мовленнєві порушення, система логопедичної допомоги значно розширюється та зазнає деяких змін. Гостро постає питання раннього виявлення дітей з мовленнєвими порушеннями, через огляди та обстеження у педіатра, невролога, психіатра, логопеда, отоларинголога тощо, а також, виникає потреба збільшення ставок та обов'язковості введення посад вчителів-логопедів у кожному закладі освіти, відповідно до кількості дітей та їх потреб.

Сьогодні ведеться активний пошук нових корекційно-педагогічних методик по усуненню мовленнєвих порушень у дітей, зокрема, це науковці: О. Боряк, О. Гаврилов, Н. Гаврилова, В. Галущенко, С. Конопляста, Ж. Ковальчук, Л. Лопатіна, Н. Пахомова, Л. Позднякова, О. Правдіна, Ю. Рібцун, Н. Серебрякова, В. Тарасун, М. Шеремет та багато інших.

Проблеми діагностики та корекції мовленнєвих порушень у дітей досліджені у понад 80 дисертаційних роботах Н. Гаврилової, Ю. Пінчук, О. Качуровської, Ю. Рібцун, С. Коноплястої, В. Кисличенко, О. Лянно, А.Голуб, Ж.Ковальчук тощо.

Однією із найпоширеніших причин зростання кількості дітей у яких спостерігаються порушення мовлення є недостатнє спілкування дитини у сім'ї. Здебільшого, перебуваючи дома, дитина «спілкується» з гаджетом, тобто з телефоном, планшетом, комп'ютером, телевізором. А це, в свою чергу, негативно позначається на розвитку всіх психічних процесів, в тому числі, мовленні.

Будь-які мовленнєві порушення самостійно не зникають, а, навпаки, можуть закріпитися і, тому без спеціально організованої корекційної логопедичної роботи, можуть негативно позначитися на всьому подальшому розвитку дитини.

Діяльність вчителя-логопеда, націлена на вирішення мовленнєвих порушень у дітей із забезпеченням розвитку усіх психічних процесів та повноцінного всестороннього розвитку особистості дитини. І включає роботу над виправленням мовленнєвих порушень, усної та письмової сторони мови, розвиток зв'язного мовлення, формування уявлень про навколишнє, збагачення словника, запобігання вторинних порушень та формування особистісних рис.

Кількість дітей у яких спостерігаються мовленнєві труднощі збільшується з кожним роком. Саме тому, кожен педагогічний працівник закладу дошкільної освіти повинен розуміти психолого-педагогічну характеристику дітей з порушеннями мови, вміти розрізняти види порушень та знати про їх особливості. У логопедії

використовують дві класифікації порушень мовлення: клініко-педагогічний та психолого-педагогічний підхід. Такий поділ є необхідним для правильної діагностики і корекції мовленнєвих порушень.

Зокрема, С.Миронова у посібнику «Основи корекційної педагогіки» пропонує клініко-психологічну характеристику дітей з порушеннями мовлення, в якій виділяють порушення усного та писемного мовлення. Де до порушень усного мовлення відносять:

- Порушення фонаційного (зовнішнього) оформлення вимовної сторони мовлення, а саме: відсутність або порушення голосу (афонія, дисфонія); патологічно прискорений темп мовлення (тахіталія); патологічно уповільнений темп мовлення (брадилалія); порушення темпо-ритмічної організації мовлення, обумовлене судомним станом м'язів артикуляційного апарату (заїкання); порушення вимовної сторони мовлення при нормальному слухові і збереженій іннервації мовленнєвого апарату (дислалія); порушення вимовної сторони мовлення, обумовлене недостатньою іннервацією мовленнєвого апарату (дизартрія); порушення тембру голосу і звуковимови, обумовлене анатомо-фізіологічними порушеннями мовленнєвого апарату (ринолалія).

- Структурно-семантичні (внутрішні) або системні порушення мовлення включають: відсутність або недорозвинення мовлення внаслідок органічного ураження мовленнєвих зон кори головного мозку (алалія) та повна або часткова втрата мовлення, обумовлена локальними пошкодженнями головного мозку (афазія). Це складні порушення, при яких страждають не лише усі сторони мовлення, а й особистісний розвиток людини. [3, ст.70-71].

До порушень писемного мовлення відносяться: часткове або повне порушення процесів читання (дислексія, алексія) та часткове або повне порушення процесів письма (дисграфія, аграфія).

Психолого-педагогічна класифікація передбачає поділ на чотири групи порушень мовлення, які є необхідними для організації логопедичного впливу. А саме:

- фонетичні порушення мовлення (ФПМ), або порушення вимови окремих звуків, тобто порушенням є звуковимова, звуко-складова структура слова, просодика у комплексі або окремі його компоненти;

- фонетико-фонематичні порушення мовлення (ФФПМ) характеризуються порушеннями фонетичної сторони мовлення і недорозвиненням фонематичних процесів: фонематичного сприймання, аналізу й синтезу;

- лексико-граматичне недорозвинення мовлення (ЛГНМ) - при нормальній звуковикові та сформованих фонематичних процесах, відзначається обмежений словниковий запас та порушення граматичної будови мовлення;

- загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ I, II, III, IV рівня): порушенням є формування усіх компонентів мовлення (фонетичного, фонематичного, лексичного та граматичного).

Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями мовлення залежить від причини, виду, ступеня прояву тощо. Зокрема, це можуть бути такі прояви:

1. Діти, у яких мовленнєві порушення обумовлені органічними ураженнями центральної нервової системи, швидко втомлюються та не можуть довго працювати у розумових видах діяльності, вони можуть бути дратівливими, збудженими, розгальмованими, неспокійними, непосидючими, їм властива швидка зміна настрою.

2. Спостерігається порушення пізнавальної діяльності та розумової працездатності, зниження уваги, нестійкість пам'яті та недостатність регулюючої функції мовлення.

3. Також, вони не переносять спекотну погоду, страждають від захитування при їзді в будь-якому транспорті, скаржаться на нудоту, головні болі, запаморочення, можуть страждати безсонням, або, навпаки, сонливістю тощо.

4. Діти з порушеннями мовлення функціонального характеру характеризуються як підвищеною збудливістю, негативізмами, розладами поведінки, так і навпаки - надмірною сором'язливістю, невпевненістю, ранимістю.

5. Порушення мовлення у дітей може призвести до шкільної неуспішності, порушень у поведінці тощо.

6. Негативно позначитися на соціалізації дитини, яка відмовляється від спілкування з однолітками та дорослими, усвідомлюючи, що вона «говорить не так як усі». Н.Воронська звертає увагу на психолого-педагогічні особливості дітей з порушеннями мовлення «Діти з порушеннями мовлення часто обирають позицію ізоляції, йдуть від контактів із здоровими людьми, стають замкнутішими. В учнівському змішаному колективі вони часто самотійно ізолюються або займають положення украй залежних. Та навпаки, дуже активне включення учня в різноманітні види діяльності, може розглядатись як прояв компенсаторних функцій психіки» [1, ст.46]. Такі діти часто не приймаються до колективу, їм складно навчитися розуміти рідних і близьких, тому і виникають труднощі при взаємодії з оточуючими.

7. Діти можуть бути некерованими, оскільки психічний стан у таких малюків вкрай нестійкий, педагогам складно контролювати їх поведінку та утримувати їх увагу протягом тривалого часу.

8. У дітей з порушеннями мовлення відзначається постійна потреба у русі. Вони можуть ходити під час занять, ігнорувати зауваження педагога, спостерігається невисокий рівень розуміння словесних конструкцій.

Отже, на сучасному етапі проблема мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку турбує багатьох науковців та практиків, оскільки кількість таких дітей збільшується з року в рік. Саме тому, педагоги мають бути обізнаними з даного питання та враховувати у роботі з такими дітьми не лише види порушень, їх стійкість та особливості прояву, а й психолого-педагогічну характеристику кожної дитини.

Список використаних джерел та літератури

1. Воронська Н. Особливості спілкування дітей з особливими освітніми потребами в закладах середньої освіти. *Науковий, навчальний, інформаційний журнал: Особлива дитина: навчання та виховання*, 2019, № 1 (89). С.42-51.

2. Логопедія: підручник / За ред.. М.К.Шеремет.- Вид.5-те, - Київ: Видавничий Дім «Слово», 2018. – 856 с.

3. Миронова С.П. Гаврилов О.В., Матвєєва М.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник / За заг. ред. С.П.Миронової. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264 с.

Жеребцова Олена
вихователь ЗДО «Малютко»
Старосинявська ОТГ

Сучасні напрямки взаємодії з сім'ями вихованців в закладі дошкільної освіти.

Анотація. Дошкільні заклади є першими соціальними інститутами, які не тільки здійснюють первинний виховний вплив на дітей, а й здійснюють виховне

виховання батьків. Традиційно на розвиток людини впливають різноманітні фактори, як біологічні, так і соціальні. При цьому вирішальним соціальним фактором, що впливає на формування особистості, є сім'я - головний виховний інститут. Все, що людина здобуває в сім'ї, вона зберігає в останні роки, що є основою її особистості.

Ключові слова : *мета , виклад , форми роботи , принципи , умови .*

Дошкільні заклади є першими соціальними інститутами, які не тільки здійснюють первинний виховний вплив на дітей, а й здійснюють виховне виховання батьків. Традиційно на розвиток людини впливають різноманітні фактори, як біологічні, так і соціальні. При цьому вирішальним соціальним фактором, що впливає на формування особистості, є сім'я - головний виховний інститут. Все, що людина здобуває в сім'ї, вона зберігає в останні роки, що є основою її особистості.

Взаємодія соціальних і сімейних впливів на дітей у навчально-виховному процесі є взаємообумовленою системою зв'язків, єдністю соціальних, психологічних і виховних зв'язків, у якій соціальний компонент визначає результат виховних взаємодій, а психологічний компонент забезпечує механізми його реалізація та навчальні компоненти. Створюється середовище, яке дає змогу організувати процес педагогічної взаємодії.

Створення дошкільного простору за участю сім'ї як середовища розвитку особистості є одним із перспективних напрямків розвитку системи дошкільної освіти України.

Питання педагогічної взаємодії з батьками дітей дошкільного віку набуває актуальності в період розвитку суспільного дошкільного навчального закладу. Аналіз сучасних досліджень у сфері дошкільного віку виявив такі аспекти окресленої проблеми: розкрив етичні та педагогічні вимоги стосунків з дітьми та їх батьками (Т. Кириєнко, Л. Сухарева), розглянуто зміст і методи (О. Долинна, М. Спичак, О. Низковська), Єдині умови роботи сім'ї та педагогічного колективу в дошкільних закладах у формуванні особистісних і моральних якостей дітей (Т. Алексєєнко, Л. Божович, В. Постовий) та Характеристика. батьківські взаємодії дітей раннього віку (Н. Аксаріна, О. Волкова, Т. Науменко, Т. Маркова, Л. Свірська) та ін.

Психолого-педагогічні дослідження Л. Божович, Н. Виноградової, Л. Загик, Т. Маркової та ін. Свідчать , що сім'я вкрай потребує експертної допомоги на всіх етапах виховання дошкільника для вирішення питань його соціалізації, підготовки до життя в мінливому суспільстві, зниження рівня нейротизму, конструктивної сімейно-виховної взаємодії між установами.

Мета статті. Охарактеризувати взаємодію закладу дошкільної освіти з сім'єю як пріоритетний напрям діяльності закладу дошкільної освіти. Визначити основні форми роботи з батьками в дошкільному закладі.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система дошкільної освіти гостро потребує налагодження нового режиму спілкування освітніх закладів із сім'єю на основі взаємодії «педагог-дитина-сім'я». Для цього фахівцям закладів дошкільної освіти насамперед необхідно провести психолого-просвітницьку роботу з батьками, яка включає два аспекти:

- Інформаційне виховання: розуміння вікових особливостей дітей, видів сімейної оздоровчої діяльності, елементів процесу сімейного виховання;

- Освітня освіта батьків для набуття практичних умінь і навичок: керувати діяльністю дітей; розвивати мовні навички дітей; зміцнювати їх фізичний і психічний стан; виховувати допитливість; розвивати творчу уяву та визначати передумови навчальної діяльності дітей; звертатися до загальнолюдських цінностей; забезпечити психологічну підготовку дитини до навчання в школі.

Аналіз сучасних досліджень (Ю.Азаров, О. Арнаутова, О. Зверева, А. Козлова, Т. Куликова та ін.) показує, що роботу з налагодження взаємодії дитячого садка та сім'ї можна будувати за такими напрямками:

- вивчення сім'ї вихованця й умов виховання дітей в сім'ї;
- добір відповідних методів і прийомів роботи з батьками;
- застосування форм та методів педагогічної освіти батьків;
- підвищення активності батьків;
- створення рекомендацій педагогам щодо роботи з різними категоріями сімей.

Вивчення дитячої сім'ї дає педагогам можливість ближче пізнати дитину, зрозуміти сімейний уклад і побут, традиції, духовні цінності, освітні можливості, стосунки між дітьми та батьками. Цінний досвід соціально значущої поведінки набувають діти і дорослі в процесі спільних дій, спрямованих на розвиток взаємодії дитячого садка і сім'ї, серед яких можна назвати об'єднання зусиль батьків і працівників дошкільних закладів, які можуть. «Найкрасивіший дитячий садок» (залучення батьків, дітей та вихователів до організації дитячого садка); «Традиції моєї родини» (розповіді про родовід, коли члени прийомної сім'ї складають сімейні традиції); «Тато, мама, я – дружна сім'я» (спортивні змагання між родинами учнів); «Краса нашого краю» (екскурсії, туристичні походи за участю членів сімей вихованців та ін.). Під час просування вчителі краще знайомляться з сім'єю учня, визначають сильні та слабкі сторони сімейного виховання, характер і ступінь професійної підтримки сім'ї, а іноді мають можливість повчитися у своїх батьків. , як домашнє, так і соціальне виховання буде бути вдосконаленим. Урізноманітнюють життя в дошкільних закладах, сприяють культурному розвитку дітей не лише батьки, а й дідусі, бабусі, тітки та дядьки – носії унікального культурного досвіду, свідки багатьох історичних подій. Тому, працюючи з родиною, ми повинні використовувати цей потужний духовний ресурс: культурну та історичну спадщину родини.

Згідно з соціологічними дослідженнями, більшість сучасних педагогів пояснюють свою бездіяльність, недостатню увагу до виховання батьків тим, що сьогодні з'явилася багато популярної літератури на відповідну тематику. Певною мірою Інтернет і ЗМІ стали конкурентами в наданні батькам інформації про виховання дітей. Тому в останні роки з'явилися нові просвітницькі журнали, деякі з яких мають сімейну спрямованість («Ростемо разом», «Твій малюк» та ін.). Навчання Ефективність навчання залежить від сприйняття педагогом конкретної сім'ї та правильного підбору форми змісту та способів роботи з батьками.

У більшості випадків вихователям дитсадків дуже важко активізувати батьків. Активність батьків зростає, коли вчителі:

- Забезпечити щоденний контакт між вчителями та батьками.
- Здійснювати індивідуальний підхід до самих батьків, враховуючи їх особливості характеру та труднощі у створенні сім'ї.

Перед батьками постають різноманітні проблемні ситуації, але для їх вирішення необхідно знати педагогічні основи виховання, психологію, створювати ситуації, які можна вирішити тільки разом з дітьми. Такі заняття дають можливість краще зрозуміти батьківсько-дитячі стосунки, звернути увагу на недоліки виховання, вжити додаткових корекційних заходів впливу, спрямувати поведінку батьків у потрібне русло.

Однією з форм роботи є «вечір запитань і відповідей», на якому концентрується навчальна інформація з різноманітних питань. Тематика вечора – обговорення питань спілкування дітей з дорослими. Такі вечори приносять велику користь, дають змогу вирішувати сімейні конфліктні ситуації між батьками та дітьми, навчають батьків правильному вирішенню проблем.. Форми роботи дуже різноманітні та сприяють розвитку компетентності дитячого садка та творчого потенціалу колективу. Вивчати ставлення педагогів до проблеми взаємодії з членами сім'ї можна

за допомогою тестів, анкет та опитувань. Аналіз отриманих результатів допоможе зробити важливі висновки для подальшої роботи в дитячому садку.

Доречними є такі орієнтовні теми і режими роботи:

– Творча робота: «Сучасна сім'я – яка вона?», «Роль спостереження в роботі педагога. Види спостережень».

– Теми педагогічних рад: «Збереження здоров'я дітей і педагогів в умовах дитячого садка», «Розвиток мовлення дітей», «Вплив особистісних якостей педагога на стосунки між педагогами та сім'ями вихованців», «Взаємодія сім'ї і закладу дошкільної освіти в зміцненні психічного здоров'я дитини», «Формування у дитини ціннісних уявлень про здоров'я, потреби в його зміцненні і збереженні», «Вплив природи на здоров'я дитини і безпеку в процесі спілкування з нею».

– Консультації: «Директиви у вихованні дітей та їх психологічне значення»,

«Виховання дитини з проблемами розвитку в сім'ї», «Як допомогти дитині позбутися страхів і набути впевненості в собі», «Психологічний аналіз результатів стандартизованого спостереження стилів дитячо-батьківських відносин, проведеного вихователями», «Підготовка та проведення опитування батьків про взаємодію дитячого садка і сім'ї: цілі й завдання», «Методи сімейної діагностики в повсякденній роботі вихователя», «Сім'я очима дитини».

– Круглий стіл: «Батьки і педагогічний колектив: методологія взаємодії».

– Проблемні семінари: «Сім'я як система. Емоційне благополуччя сім'ї», «Місце дитини в сім'ї, закладі дошкільної освіти та соціумі».

– Тренінгові семінари: «Виховання толерантності в родині», «Позиція вихователя у взаємодії з сім'єю. Основи педагогічної ефективності».

– Лекції: «Сімейне виховання – причини порушення поведінки у дітей» .

Форми роботи дошкільного закладу із сім'єю . Сучасний дитячий дошкільний заклад відкритий для батьків, дітей і громадськості. Вони все більше уваги приділяють освіті та вихованню батьків, вважаючи це одним із принципово важливих факторів успішного розвитку та виховання своїх дітей. Вплив дошкільних закладів на розвиток виховної культури батьків є ефективним за умови дотримання наступних критеріїв:

1. Спрямованість і адресність. Надання конкретних порад і рекомендацій вимагає від учителів знання конкретних подробиць сім'ї. Часто самі батьки звертаються до вихователів за порадами щодо виховання, в тому числі з конкретними питаннями про своїх дітей.

2. Негайний зворотній зв'язок. Робота вчителя з батьками має будуватися на живому діалозі, в процесі якого вчителі знають рівень сформованості їхніх педагогічних знань та вмінь і за потреби вносять відповідні корективи.

3. Індивідуалізація виховного впливу. Працюючи з батьками, ми допомагаємо педагогам використовувати педагогічні знання не як абстрактні істини, а як посібник для практичних виховних дій, орієнтованих на конкретних дітей.

Форми роботи з батьками можуть бути колективними, особистими, наочними та інформаційними. Спільна робота включає батьківські збори (групові та загальні) для обговорення питань життя групи та дитячого садка. зустріч з батьками, вечір запитань і відповідей. «Круглий стіл» із дискусійних питань. Тренінгові заняття покликані навчити батьків правильно організовувати спілкування та спільну діяльність з дітьми. Спільні свята та розваги з дітьми, батьками та вихователями. Спільна виставка батьків і дітей. будні школи для батьків сімейні (домашні) педради вдома у батьків. батьківські збори.

Індивідуальні форми роботи включають індивідуальні бесіди та консультації (як правило, вони проводяться вранці та ввечері, коли батьки ведуть дітей до дитсадка або забирають їх додому), відвідування дитини вдома. Залучення батьків

до життя дитячого садка (організаційна та фінансова підтримка вихователів: іграшки, посібники, допомога у проведенні екскурсій, культпоходів тощо).

Найпоширенішою наочно-інформаційною формою роботи є виставки дитячих робіт. Інтернет-система реклами книг, публікацій періодичних видань, питань домашнього виховання.

Очікувана ефективність досягається при раціональному поєднанні різних форм роботи. Досвід показує, що робота з батьками дозволяє уникати готових оціночних суджень про виховання, а допомагає їм особисто спостерігати за дітьми, розвивати в них здатність відкривати нові якості та особливості.

Педагоги часто ілюструють міркування магнітофонними записами бесід з дошкільниками, відеороликами з різних видів діяльності (урочна, театральна, трудова, образотворча), фотографіями дітей, виставками їх робіт.

Скеровуючи їх на обговорення конкретних питань на батьківських зборах, легше утримати увагу батьків на питаннях виховання дошкільнят. «Домашнє завдання» для спостереження. Участь батьків у гуртковій роботі, іграх, заняттях, екскурсіях з дітьми. Корисно для рольових і проведення ділових ігор.

Великої популярності набувають творчі форми роботи з батьками, в яких беруть участь діти, інші педагоги та працівники дошкільних закладів. Батькам часто цікаво не тільки спостерігати за дитиною, коли вона спілкується з дорослими поза домом, а й грати в нових ролях (вистави, спортивні змагання, конкурси, засідання дискусійного клубу).

Доцільно залучати не окремих осіб, а всі сім'ї, інших родичів, які мають відношення до виховання дитини, налагоджувати дружні стосунки з іншими сім'ями, які піклуються про розвиток і виховання дитини.

Принципи взаємодії дитячого садка і сім'ї.

Робота з батьками результативна, якщо будується поетапно, виходячи з таких принципів, як:

Довіра відносин – цей принцип передбачає забезпечення віри батьків в професійну компетентність, тактовність і доброзичливість педагогів, їх вміння зрозуміти і допомогти вирішити проблеми сімейного виховання.

Особистісна зацікавленість батьків – визначаючи цей принцип, ми виходимо з постулату педагогічної діяльності, згідно з яким «нікого нікому не можна примусити, людина повинна сама захотіти навчатися, саме цьому і саме в мене», тобто у своїй педагогічній освіті батьки повинні побачити особистісний смисл, який допоможе їм правильно будувати спілкування і спільну діяльність з дитиною, зробити педагогічну позицію адекватною, гнучкою, рухливою і прогностичною.

Підхід до батьків не як до об'єктів виховання, а як до активного суб'єкту процесу взаємодії: по-перше, визначаючи зміст, форми роботи з батьками, необхідно виходити з того факту, що саме батьки для нас є соціальними замовниками; по-друге, вони для нас не учні, а партнери, і ми їм допомагаємо, а не вчимо виховувати їх власних дітей і те, що ми їм пропонуємо повинно бути цікаво і корисно.

Затвердження їх самоцінності – тільки батьки, що себе поважають, можуть виховати здорову і вільну особистість. Цей принцип: по-перше, передбачає прояв граничної поваги до кожного з батьків, визнання їх індивідуальності й неповторності, права на помилки; по-друге, відмови від суддівської позиції по відношенню до них, надання їм підтримки; по-третє, створення умов, при яких батьки зможуть найбільш максимально і плідно виявити свої позитивні якості та здібності.

Емансипація батьків – цей принцип передбачає: по-перше, звільнення батьків від колишніх поглядів установок на виховання та самої дитини як на нетямущого малюка, якому треба постійно підказувати, допомагати, поведінкою якого треба керувати; по-друге, пробудження їх бажання краще пізнати самих себе, що в кінцевому підсумку допоможе їм краще зрозуміти своїх дітей.

Умови оптимізації взаємодії ДНЗ та сім'ї

Крім поетапної роботи педагогів з батьками, що спирається на певні принципи, побудова партнерських відносин дитячого садка з сім'єю також вимагає дотримання наступних умов:

1. Співробітництво з сім'єю вимагає від педагога обов'язкового виконання на всіх етапах роботи правил необхідних для оптимального педагогічного спілкування:

- звернення до батьків своїх вихованців тільки по імені;
- вияв щирого інтересу до батьків своїх вихованців;
- вміння вислухати батьків, як конкретний прояв інтересу до людей взагалі;
- прояв доброзичливості у ставленні до батьків, посмішка в спілкуванні з ними;
- бесіди з батьками про те, що цікавить їх і що вони цінують понад усе.
- уміння дати відчутти батькам їх значущість, повагу до їхньої думки винятково

важливо для завоювання авторитету в педагогічному спілкуванні.

2. Подбати про гуманізацію та демократизацію взаємин педагога з батьками.

Гуманізувати – значить визнати цінність кожного батька як особистості її права на власну позицію, а також помилки. У цьому зв'язку з батьками потрібно і особистісні відносини. Гармонізації та демократизації взаємин сприятимуть:

- Заміна знеособлених оголошень про майбутні батьківські збори індивідуальними іменними запрошеннями зробленими спільно з дітьми;

- Обладнання в дошкільному закладі кімнати для батьків у якій є невелика бібліотечка, програми виховання, дитяча художня література, зразки дитячих робіт, фотографії дітей, іграшки, деякий дидактичний матеріал, який батьки, а також і діти, можуть взяти кожному на час;

- Наявність у дошкільному закладі телефону довіри (який може працювати один раз на тиждень або місяць в певні години).

3. Необхідна відмова від формального спілкування, від монологу на користь діалогу.

4. Віддавати перевагу не колективним, а індивідуальним формам роботи з батьками. Це, в свою чергу, передбачає необхідність оволодіння педагога наукою і мистецтвом спілкування.

5. Визнати недостатньо ефективним засобом впливу на сім'ю слово, не закріплене наочною. Тому слід рідше вдаватися до готових оціночних суджень про вихованця, корисно надати членам сім'ї можливість час від часу самим спостерігати за власною дитиною, порівнювати його з однолітками, відкривати в ньому нові, а може бути й незнайомі риси. В якості наочності можуть виступати:

- Домашні завдання (наприклад, постежте і опишіть, яке відношення проявляє ваша дитина до домашньої праці);

- Включення батьків в рольові педагогічні ігри або тренінгові вправи;

- Фотографії дітей;

- Виставка дитячих робіт;

- Виступ батьків;

- Участь батьків у роботі гуртків, у проведенні ігор, занять і екскурсій з дітьми.

6. Оновлювати зміст роботи з сім'єю слід шляхом розширення кола проблем, пов'язаних не формуванням у дошкільнят загальних рис, а таких рис дитини, які сприяють умовам і можливостям розвитку їх індивідуальності.

7. Не слід при обговоренні педагогічних проблем давати батькам готові відповіді, необхідно будувати обговорення таким чином, щоб сприяти їх «педагогічної рефлексії», умінню батьків аналізувати власну виховну діяльність, критично її оцінювати, знаходити причини своїх педагогічних помилок, неефективності, здійснювати вибір методів впливу на дитину, адекватних його особливостям в

конкретній ситуації. Від сформованості цього вміння залежить характер взаємин батьків і дитини.

Висновки. Від участі батьків у роботі дошкільної установи виграють усі. Діти починають з гордістю і повагою ставитися до своїх рідних. Батьки завдяки взаємодії з педагогами та участі в житті дитячого садка набувають досвіду співпраці як зі своєю дитиною, так і з педагогічним колективом. Вихователі в процесі такого спілкування отримують безцінну інформацію про дитячо-батьківські відносини в сім'ї, встановлюють та усувають потенційні загрози, причини багатьох дитячих проблем. Завдяки правильно організованому спілкуванню в сім'ї батьки вчаться брати активну участь у житті власних дітей, ставитися до них як до рівних, пізнають їхній світ, усвідомлюють його відмінність від світу дорослих, розуміють неприпустимість порівняння з іншими дітьми. Отже, взаємодія педагогів і сім'ї в єдиному освітньому просторі – це найважливіший напрям діяльності закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Рожко-Павлишин Т.А . Взаємодія з сім'єю – пріоритетний напрям діяльності закладу дошкільної освіти . Молодий вчений . 2018. № 11 (63) . С.697-701. URL:<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/156.pdf> (дата звертання : 03.05.2022).
2. Дубровська Л.О. Соціально-педагогічні засади спільної роботи дитячого садка і сім'ї у вихованні дітей . Дубровська Л.О. , Дубровський В.Л. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки, 2012. № 5. С. 15-18
3. Концепція сімейного та родинного виховання . Харків: Нормативно-правове забезпечення освіти, 2004. ч. 2. С. 101-103.
4. Новікова В.М. У співпраці – результат. Робота вихователя з батьками в ДНЗ. Харків: Дошкільна освіта, 2011. С. 144 .
5. http://dnz354.edu.kh.ua/navchaljno-vihovnij_proces/storinka_psihologa/vzayemini_mizh_batjkami_ta_ditimi/vzayemodiya_simi_i_doshkilnogo_zakladu_u_vihovanni_ditej/
6. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка. К., 1978.
7. Сім'я і дитячий садок: умови, шляхи та засоби гуманізації взаємин. Методичні матеріали на допомогу керівникам дошкільних закладів. /Упорядник О.Кононко
8. Козак Н. Робота з батьками: нові підходи /Дошкільне виховання – 2000. №7/.

Завальська Алла
вихователь-методист
Дунаєвецький ЦРД «Пролісок»

Ресурсна кімната в закладі дошкільної освіти – крок назустріч дитині з особливими освітніми потребами

Анотація: у статті розкрито роль ресурсної кімнати в організації корекційно-розвиткового та навчально-виховного процесу для дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: інклюзивне навчання, ресурсна кімната

Головна мета інклюзивного навчання – реалізація права дітей з особливими освітніми потребами на отримання освіти у відповідності з їх можливостями і здібностями за місцем проживання, їх соціальна адаптація та інтеграція в суспільство, підвищенні ролі сім'ї у вихованні і розвитку дитини. Інклюзивне навчання в закладах дошкільної освіти вимагає створення відповідних умов з метою забезпечення виконання корекційно-розвиткового та навчально-виховного процесів дітей з особливими потребами [1].

Батьки чи опікуни дитини мають право обирати дошкільний заклад, який розташований найближче до місця проживання. Рішення про відвідування ЗДО приймають батьки на основі висновку ІРЦ. На підставі заяви, відповідних документів та попереднього погодження з керівником закладу створюється інклюзивна група.

Створення таких груп – це крок назустріч дитині через новий підхід до виховання та навчання. Важливим є те, щоб не дитина підлаштовувалась під систему, а щоб система враховувала її потреби. Перш за все, потрібно правильно облаштувати простір в інклюзивній групі, забезпечити рівні умови перебування для всіх дітей та виконання корекційно-розвиткового та навчально-виховного процесів, організувати психолого-педагогічний супровід.

Тож для якісного впровадження інклюзивної освіти необхідно облаштувати ресурсну кімнату. Ресурсна кімната – це спеціально обладнаний освітній простір, спрямований на гармонійний емоційний, психічний та фізичний розвиток, що дає змогу кожній дитині реалізувати своє право на освіту, максимально розкрити освітній і особистісний потенціал та подолати бар'єри соціалізації. Це додатковий інструмент для адаптації психологічного та фізичного здоров'я дітей з ООП, що дозволяє емоційно розвантажити дитину, зняти нервову напругу, знизити рівень тривожності, активізувати мозкову діяльність, займатися зі спеціалістом в індивідуальному порядку.

У ресурсній кімнаті мають бути навчально-пізнавальна та побутово-практична зона. В умовах нашого ЗДО, який був побудований раніше, складно було знайти приміщення, яке за розмірами відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 414 від 23.04.2018 [2]. Тож, виходячи з наявних приміщень, у ресурсній кімнаті ми облаштували лише навчально-пізнавальну зону, а побутово-практичні навички діти набувають перебуваючи у груповій кімнаті.

У ресурсній кімнаті облаштовано робоче місце педагога, індивідуальні місця для навчання, сенсорний куточок, ігровий осередок, осередок відпочинку.

Робоче місце педагога обладнано комп'ютерним, мультимедійним і демонстраційним оснащенням, меблями, допоміжними засобами та матеріалами.

Індивідуальні місця вихованців – столи, стільці, які регулюються за висотою;

Ігрова зона або зона відпочинку є однією з важливих ланок для збереження психологічного здоров'я. Вона поділена на декілька центрів діяльності: пізнавальний, художньо-творчий, ігровий.

Підбір дидактичних та розвиваючих іграшок та ігор здійснюємо з урахуванням індивідуальних та особливих освітніх потреб дітей.

Місце для ігор обладнується відповідними стелажками, килимком, мольбертами, магнітними дошками. Передбачили умови для пісочної терапії, сухий басейн, пуфи різних розмірів та кольорів.

Сенсорний куточок наповнили матеріалами для розвитку візуального сприймання, формування навичок сортування за кольорами та формами, візуального зіставлення за зразком, формування цілісного зображення з частин (різнокольорові контейнери, ідентичні предмети за формою, кольором, рамки – вкладиші, пазли, розрізані картки із зображенням тощо); матеріали для розвитку збережених аналізаторів, вміння діяти на полісенсорній основі, формування обстежуваних дій

(набори предметів з різною фактурою поверхні, природними матеріалами, тактильними дощечками, звуковими предметами тощо).

Доречними є ігри, які сприяють розвитку дрібної моторики, координації рухів, логічного мислення, мовлення, пам'яті, уваги, посидючості, комунікативних та соціальних навичок, обладнання й атрибути для рольових творчих ігор, моделі предметів навколишнього світу, конструкторсько-будівельні іграшки, іграшковий транспорт, атрибути, м'яконабивні іграшки різного розміру і виду, іграшкові інструменти, обладнання для театралізованої діяльності, демонстраційний та роздатковий матеріал.

Правильна організація простору ресурсної кімнати та її комплектація якісним обладнанням сприяє ефективним заняттям та забезпечує позитивну психологічну атмосферу для дітей і педагогічного колективу [3].

В інклюзивних групах діти з особливими освітніми потребами залучені до навчального процесу. Вони спілкуються з однолітками, знаходять друзів, стають відкритими та почуваються впевненіше. Долучаються до спільних ігор та занять. Діти з типовим розвитком навчаються толерантності, вмінню співчувати, допомагати, підтримувати. Педагоги та фахівці краще розуміють потреби та особливості дітей, отримують новий досвід, оволодівають різними педагогічними методиками.

Список використаних джерел та літератури

1. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III : станом на 2 квіт. 2022 р.
2. Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2018 року № 414 : Наказ МОН України від 16.10.2020 р. № 1281.
3. Калінчук А. Б. [Ресурсна кімната - крок для пізнання себе і гармонізації свого "Я"]

Завіша Ірина,
вихователь-методист
ЗДО №4 «Теремок»
Дунаєвецька ОТГ

Використання сучасних підходів при реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти

Анотація. У статті розкрито проблеми забезпечення наступності дошкільної та початкової ланок освіти, визначено умови та напрями забезпечення перспективності і наступності у вихованні і навчанні дошкільного навчального закладу і школи.

Ключові слова: наступність, перспективність, вільне виховання, дошкільна освіта, початкова освіта, життєва компетентність, освітня діяльність, розвиток особистості.

Забезпечення неперервності здобуття людиною освіти є можливим за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними ланками освіти, зокрема дошкільною і початковою. З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти.

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного. Зокрема, гуманізм як норма поваги до особистості, доброзичливе, бережне ставлення до дитини без спонукання і насилля; визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості; урахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини; опора на досягнення попереднього етапу розвитку; створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних, психічних процесів, належної спрямованості на активність у соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує; забезпечення реалізації можливостей дитини тощо.

Організація освітнього процесу на принципах наступності та перспективності забезпечить всебічний гармонійний розвиток самодостатньої, ініціативної, компетентної особистості на перших суміжних ланках системи безперервної освіти впродовж життя. Реалізація зазначених принципів у закладах дошкільної освіти і початковій школі полягає у забезпеченні єдності, взаємозв'язку та наскрізної узгодженості мети, змісту, методів, форм організації освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Одну з ключових позицій у забезпеченні наступності і перспективності в освітньому процесі посідає зв'язок змісту дошкільної і початкової освіти. Він полягає у поступовості й послідовності реалізації чинних програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку та освітньої програми для 1 класу початкової школи. Обов'язкове врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до першого класу школи, сприятиме органічному, природному збагаченню особистісного розвитку, започаткованому в дошкільному періоді життя, та створить умови для успішного подальшого зростання і переходу дитини з першого рівня освіти до наступного[1].

Реалізація принципів перспективності й наступності у закладах дошкільної та початкової освіти полягає у забезпеченні єдності, взаємозалежності та узгодженості мети, змісту, форм і методів організації освітнього процесу:

- учителі початкових класів мають бути добре обізнаними з освітніми програмами, методами і прийомами розвитку, навчання, виховання дітей старшого дошкільного віку, застосовуваними в закладах дошкільної освіти

- вихователі старших груп мають бути ознайомлені з освітніми програмами і технологіями навчання початкової школи.

Це необхідно, щоб уникнути ситуацій форсування або, навпаки, штучного уповільнення природного темпу розвитку дітей.

Крім того, змістовий і технологічний складові освітнього процесу в ЗДО та початковій школі доцільно узгоджувати з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Щоб забезпечити наступність між дошкільною і початковою освітою, важливо впровадити єдину і динамічну систему конструктивних дій, спрямованих на розвиток, навчання і виховання старших дошкільників і початківців-школярів, застосування яких буде спільним і для управлінців, і педагогів, і батьків.

Важливим елементом наступності дошкільної і початкової освіти є обмін досвідом між вихователями та вчителями початкової школи щодо:

- використання різноманітних форм організації діяльності дітей, ігрових прийомів і методів, систем роботи з розвитку мовлення, поетапної соціалізації дитини, формування її пізнавальних процесів.

Для обміну досвідом плануйте індивідуальні та інтерактивні (групові, колективні, колективно-групові) форми методичної роботи. Зокрема, застосовуйте такі форми методичної роботи:

взаємне почергове відвідування вихователями і вчителями відкритих занять/уроків (або інших форм організації освітньої роботи)

проведення анкетування педпрацівників з питань забезпечення гармонічного розвитку особистості дитини з метою встановлення напрямків для підвищення їх майстерності

підготовка і проведення спільних семінарів-практикумів, конференцій, консультацій, педагогічних рад, засідань «круглих столів», тематичних виставок тощо

організація спільних методичних об'єднань, творчих груп педпрацівників закладів дошкільної освіти і початкової школи

залучення вихователів та вчителів до участі у проведенні спільних педагогічних проектів, розробленні методичних рекомендацій і порад

взаємний обмін педагогічним досвідом щодо практичних питань реалізації наступності між дошкільною і початковою ланками освіти

сприяння і надання допомоги у самоосвіті педагогів, систематичному підвищенні їх фахової майстерності.

Інформаційно-просвітницький аспект взаємодії закладів дошкільної та початкової освіти спрямовуйте і на педагогів, і на батьків. У роботі з батьками передбачайте:

анкетування щодо питань індивідуального розвитку особистості дітей, рівня досягнення ними дошкільної зрілості з метою надання консультативної допомоги

ознайомлювальну роботу щодо психологічних закономірностей розвитку дитини старшого дошкільного та молодшого шкільного віку

Дні відкритих дверей у закладах загальної середньої освіти

«педагогічні вітальні» у школі з питань створення у закладі психологічно комфортної обстановки для сприйняття дитиною нової соціальної ролі школяра
батьківські клуби

інтернет-консультації, вебінари або форуми для батьків тощо [2].

Таким чином, виходячи з аналізу змісту Базового компонента дошкільної освіти та Державного стандарту початкової загальної освіти, можна зробити висновок про дотримання принципу наступності в ключових орієнтирах розвитку дитини, в основних змістових лініях, в орієнтації вимог програми 1 класу на певний рівень компетентності дитини-дошкільника. Проте, існують певні суперечності та невідповідності – значною мірою через залучення «шкільного компоненту» у зміст дошкільної освіти, а також через зміну пріоритетів у навчальному змісті при переході з дошкільної в початкову ланку освіти. Пам'ятаючи про те, що кожна дитина – унікальна і має свій темп розвитку та – відповідно – опанування навчального змісту, маємо визначитись у питанні наступності між дошкільною та початковою освітою, і не стільки на рівні змісту програм, скільки на рівні створення можливостей для розвитку кожної дитини. Тому, зусилля батьків, педагогів, психологів мають спрямовуватись на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої особливості у дошкільному та молодшому шкільному дитинстві, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини, забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини у дошкільні та шкільні роки [3].

Список використаних джерел та літератури

1. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/list.pdf>.

2. <https://oplatforma.com.ua/article/2345-zabezpechennya-nastupnost-zdo-ta-nush>»

3. Базовий компонент дошкільної освіти: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

**Коректурні таблиці Н.Гавриш.
Стимулюємо розвиток креативності у дітей дошкільного віку.**

Анотація. У посібнику подано теоретичні засади та практичні рекомендації щодо використання коректурних таблиць Н.В.Гавриш у роботі з дошкільниками для стимулювання креативності під час освітнього процесу та корисні поради і консультації для батьків.

Ключові слова: дошкільний вік, розвиток, креативність, освітнє середовище, коректурні таблиці.

Дошкільний вік – важливий період в житті людини. Оволодіння рідною мовою, розвиток мовлення і спілкування є одним із найважливіших надбань дитини в дошкільному віці. На сьогодні немає необхідності доводити, що розвиток мовлення найтіснішим чином пов'язаний із розвитком свідомості, пізнанням навколишнього світу, розвитком особистості в цілому. Відомо, що процес розвитку мовлення в дітей протікає під керівництвом дорослого. Однак при цьому ефективність педагогічного впливу залежить від активності дитини в умовах мовленнєвої діяльності. Чим активніша дитина, тим краще результат. Педагогу важливо спонукати дітей до мовленнєвої діяльності, стимулювати мовленнєву активність не тільки в процесі щоденного спілкування, але і в процесі спеціально організованого навчання. Численні схеми, таблиці, моделі, запропоновані Н. Гавриш, за допомогою яких наочніше і усвідомленіше можна уявити подану інформацію є великою підказкою нам, вихователям.

Найбільш цікавим та доступним є метод використання коректурних таблиць, який ефективний на будь-якому занятті, адже цей метод має, передусім, смислоутворювальну функцію, задає смисл усій навчально-пізнавальній діяльності.

Тематичне планування, що пропонує Н.В.Гавриш, побудовано з урахуванням принципу групування начального матеріалу, але разом із цим, передбачає активну участь дітей у його систематизації та спрямоване на формування у дошкільнят основ діалектичного світогляду, розкриття їх творчих здібностей та вміння самостійно, активно пізнавати довкілля.

В історії дидактики науковці і практики неодноразово зверталися до різноманітного використання предметних картинок, зокрема й у вигляді таблиць. Цікавий досвід застосування коректурних таблиць накопичено й описано логопедами і дефектологами дошкільних закладів, грузинським педагогом-новатором Шалвою Амонашвілі.

На думку Н.В.Гавриш, в практиці роботи дошкільних навчальних закладів коректурні таблиці й досі застосовують безсистемно, тоді як у ситуації створення дидактико-методичного супроводу для розвивальної роботи в освітньому середовищі дошкільних навчальних закладів вони могли б стати одним з ключових засобів збагачення пізнавального досвіду дошкільників.

Основним засобом інформаційно-ігрової творчості в нашому методичному посібнику виступають коректурні таблиці, ігри-вправи – завдання які будуть постійно зрушувати, корегувати уявлення дітей про предмети, допомагатимуть комбінувати їх у нові зв'язні блоки, відчувати пов'язаність усього з усім. Запропоновані завдання, ігри, та вправи сприятимуть розвитку мовлення й мислення дітей, удосконаленню пам'яті, уваги, сприймання. Реалізуюючи гуманістичний підхід до освіти, використовуючи коректурні таблиці, ми можемо НАВЧИТИ, НЕ НАВЧАЮЧИ, надати

можливість дитині, за умови незначної допомоги вихователя, самій відкрити горизонти свого знання, постійно відчуваючи його відносність і рухомість, що орієнтує людину на освіту на протязі усього її життя.

Коректурні таблиці – це інформаційно-ігрове поле з різною кількістю клітинок (від 9 до 25), заповнених предметними картинками (цифрами або буквами; цифрами і буквами; символами чи знаками, геометричними фігурами).

Картинки добирають за змістом тематично. Тематична палітра коректурних таблиць може бути досить широкою. Вона майже не змінюється в різних вікових групах, розширюється лише змістове наповнення та урізноманітнюються зв'язки між елементами теми.

Скажімо, тема «Овочі та фрукти» для молодших дошкільників що представлена. А для старших дошкільників тему можна розширити взяти узагальнююче поняття «Осінь» розширено ще й такими підтемами, як-от: осінні роботи, підготовка тварин до зими тощо.

Коректурна таблиця є засобом розвитку творчості також у дорослих – батьків, вихователів і навіть педагогічних колективів, які щоразу можуть знаходити нові педагогічні смисли у її використанні: вигадувати нові завдання, встановлювати нові закономірності та зв'язки між елементами таблиці. Тож створюється своєрідна інформаційно-інтелектуальна гра – розгорнута в часі і не обмежена в плані її просторового використання.

Коректурні таблиці, як і будь-які інші творчі ігри, можна використовувати в різних форматах життєдіяльності дітей – не лише у спільній партнерській діяльності з дорослими, а й під час спеціально організованої освітньої діяльності:

- на початку заняття – як засіб активізації психічних процесів і включення дітей у навчально-пізнавальну діяльність;
- в основній частині заняття – для уточнення знань і розширення інформаційно-пізнавального кола уявлень дошкільників, унаочнення процесу встановлення причинно-наслідкових зв'язків між об'єктами та явищами дійсності тощо.

Поза межами організованого навчання коректурні таблиці можна застосовувати як своєрідну інтелектуальну гру, в якій діти змагатимуться поодиночці або командами на швидкість реакції, точність і широту сприйняття, багатший словник тощо. Головне, що забезпечує успіх їх використання, – живий інтерес дітей, радість відкриття, допитливість, мовленнєва ініціативність, задоволення від відчуття своєї інтелектуальної спроможності, які дорослий має підтримувати, ретельно оберігаючи в процесі роботи з коректурною таблицею її пізнавально-ігровий статус. Будь-який примус, тиск, різкість, формалізм з боку дорослого можуть згасити емоційний відгук дітей на інтелектуальну гру й істотно знизити її результативність. Кількість учасників такої інтелектуальної гри не обмежується. Організувати гру можна як з однією дитиною, так і з групою дітей: у будь-якому разі кожна дитина виконує завдання індивідуально. А організація групових ігор сприяє розвитку товариських партнерських стосунків між дітьми.

Використання коректурних таблиць на заняттях

Як відомо, коректурні таблиці можуть бути ефективним засобом «включення» дітей у заняття, тобто вихователь може використовувати їх на початку заняття як демонстраційний засіб.

Це дає змогу не лише активізувати пізнавальні процеси, а й наблизити дітей до тематичного кола питань, над яким працює група. Так, у процесі проживання теми «Мандрівники» доречно використати коректурну таблицю «Транспорт», яка може стати опорою при закріпленні й уточненні знань дітей, при моделюванні проблемної ситуації або виконанні мовленнєво-творчого завдання.

Під час проведення основної частини заняття, об'єднавши дітей у невеличкі підгрупи, можна запропонувати їм менші за розміром таблиці. До того ж завдання, якщо воно єдине для всіх, діти можуть розв'язувати командно (старші дошкільники). У цьому випадку команди змагатимуться, хто краще виконає завдання. Можна також, щоб кожна команда одержала різні за змістом завдання. При цьому пояснення представників кожної команди щодо одержаного завдання та його виконання є саме по собі цінним способом удосконалення зв'язного мовлення дошкільників.

Ігри на основі коректурних таблиць цікаві і різноманітні. Зауважимо, є методичний посібник «КІТ» – калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості, в якому, крім детально описаної технології, представлено добірку розроблених завдань, ігор і вправ до складених коректурних таблиць.

Як вихователь використовую коректурні таблиці в різних формах роботи з дітьми, зокрема і на заняттях. Слід зауважити, що, з огляду на різноманітність завдань, які можна опрацьовувати завдяки коректурним таблицям, особливо важливого значення їх використання набуває під час проведення інтегрованих занять.

Використовуючи коректурні таблиці можна на різних етапах заняття відповідно до поставленої мети. Коректурна таблиця, яку використовують на початку заняття, служить сильним мотивуючим чинником, стимулятором інтелектуальної та мовленнєвої активності. Вона може бути заповненою або порожньою, тобто зображуватись у вигляді рамки, яка в окремих випадках виконує роль своєрідного поля для складання стратегічної карти заняття. У такому випадку вихователь разом з дітьми заповнює порожні клітинки, охоплюючи при цьому всі змістові лінії, які потрібно розглянути під час ознайомлення з обраною темою.

В основній частині намагаюся розглянути з дітьми всі можливі взаємозв'язки та взаємозалежності, які існують між об'єктами, у межах теми заняття. Головним при цьому має стати принцип проблематизації інформаційного поля заняття. Адже потрібно пам'ятати, що не варто розкривати перед дошкільниками істину в готовому вигляді, а лише створювати умови, за яких діти вчать знаходити її самостійно.

Під час занять дуже важливо стимулювати виникнення діалогу між дітьми та схвалювати їхні намагання ставити запитання одне одному. При цьому запитання, які дорослий ставить дітям, мають стимулювати їх до внутрішнього пошуку, розмірковувань і об'єктів, існуючі залежності та взаємозв'язки між ознаками й функціями предметів, особливостями їх застосування тощо.

У практичній частині заняття, як і в самостійній пізнавальній діяльності, доцільно організувати роботу з коректурними таблицями як роздатковим матеріалом, з яким діти працюватимуть підгрупами. Педагог залучає дітей до спільної партнерської діяльності, в якій вони могли б застосувати отримані знання та вміння, закріплюючи їх. Час від часу таку роботу варто організовувати у формі командної гри-змагання. При цьому мотивом виконання дидактичного завдання стає не пряма вказівка вихователя, а природне прагнення дітей грати і перемагати. Саме це змушує їх вслухатися, вдивлятися, швидко орієнтуватися на потрібну ознаку, властивість предмета чи об'єкта, підбирати і групувати предмети. Граючи діти можуть використовувати різні способи пошукових дій:

- практичні – перекладання, добирання;
- розумові – обмірковування варіантів розв'язання завдання, припущення, передбачення результату.

Практика свідчить, що в дидактичні ігри за коректурною таблицею, які проводять у формі змагання, діти грають охоче, з винятковою віддачею, вболіваючи за командні результати гри. Систематичне використання коректурних таблиць на заняттях забезпечує ефективний розвиток пізнавальних здібностей дошкільників.

На заняттях, де ми лише починаємо ознайомлювати дітей з певною темою, доцільно використовувати дидактичні ігри на встановлення зв'язків між поняттями у межах цієї теми. Спочатку дошкільників ознайомлюють з основними поняттями, а потім деталізують отримані знання, звертаючи увагу на деякі особливості та нюанси.

Так, спочатку ми розглядаємо узагальнене поняття, наприклад, «дерева». Потім уточнюємо їх різновиди, а саме: хвойні, листяні. Далі переходимо до подальшого уточнення:

- хвойні – це сосна, ялина, ялиця;
- листяні – береза, дуб, осика тощо.

Під час роботи над темою «Дім, домівка» розглядаємо значення цього поняття стосовно природного середовища: дім для рослин, тварин, людей – як місце їх перебування, мешкання. Поступово уточнюємо поняття:

- дім для рослин – луг, болото, море;
- дім для тварин – вулик, барліг, нора, дупло;
- дім для людини – будинок, палац, хмарочос.

Коректурні таблиці, опрацьовані на заняттях, варто використовувати в самостійній ігровій діяльності дітей. Отже, досвід свідчить, що використання в освітньому процесі коректурних таблиць є надзвичайно ефективним засобом розвитку креативності, пізнавальної активності та самостійності дошкільників.

Рекомендації щодо виготовлення та використання коректурних таблиць у роботі з дошкільниками.

Картинки добираються за змістом тематично і майже не змінюються в різних вікових групах, розширюється лише змістове наповнення, урізноманітнюються зв'язки між елементами теми. Можливо, це і пояснює саму назву таблиці – коригувати наше сприйняття предметів й об'єктів дійсності, кожного разу ті самі елементи дійсності можна розглядати в новому ракурсі, під іншим кутом зору, звертати увагу на особливі якості та відмінності предметів один від одного.

Розвивальний ефект коректурних таблиць забезпечується дотриманням низки правил їх виготовлення та використання.

1. Необхідно враховувати, незалежно від формату (демонстраційні – для роботи з усією групою, роздаткові – для індивідуальної, парної чи підгрупової роботи), картини обов'язково мають бути предметними, щоб забезпечити ясність і чіткість сприйняття (слухового – завдання, запитання дорослого, і зорового – пошуку й знаходження відповіді на запитання/ завдання в таблиці).

2. Картинки мають бути відповідного розміру, реальними, які легко впізнати, бажано однаковими (за принципом виготовлення) для полегшення їх сприйняття дітьми і дотримання естетичних вимог. Можливий варіант виготовлення коректурних таблиць із контурним зображенням, що дає змогу включати завдання і на розмальовку.

3. Кількість картинок для використання в молодшій групі має бути від 9 до 12, максимум 16 картинок; у старшій – 20-24/25 картинок. Чим молодші діти, тим більш очевидними мають бути зв'язки між предметами як тематичним угрупованням.

4. Доцільно кожен клітинку пронумерувати і підписати друкованим шрифтом – це значно розширить розвивальні можливості використання коректурних таблиць: мимовільно діти запам'ятовуватимуть цифри і друкований образ слова. Без особливих зусиль, завдяки регулярному використанню коректурних таблиць, діти привчаються запам'ятовувати «зчитувати» форму слова, співвідносити його з буквеним виразом, що робить їх впевненими у власних силах, забезпечить у майбутньому техніку читання за рахунок впізнавання засвоєних раніше слів. Крім того, це дає змогу використовувати коректурні таблиці для реалізації не лише численних пізнавальних, інтелектуальних, мовно-мовленнєвих завдань (фонетичних, лексичних, граматичних, мовленнєво-творчих), а вправляти дітей у математичних

уміннях (порахувати, встановити послідовність, порівняти, визначити форму, дібрати предмет-замісник тощо), закріплювати орієнтування у просторі (перед, між, вище, нижче, за тощо), розвивати увагу та спостережливість дошкільників.

5. Добір картинок має відбуватися за принципом не простого лінійного групування, а так, щоб стимулювати розумову діяльність дітей, активізувати психічні процеси (сприйняття, увагу, уяву, пам'ять, мовлення, інтелектуальні операції). Так, до теми «Транспорт» в молодшій групі добираються картинки і завдання, щоб уточнити знання дітей про транспорт, призначення пасажирського та вантажного транспорту, щоб навчити їх впізнавати та називати транспортну техніку, її основні частини, та підтримувати інтерес. В середній групі добираються картинки і завдання, щоб збагатити знання дітей про призначення та функціональні особливості техніки різних видів, формувати уявлення про засоби пересування, якими люди користувалися раніше, а в старшій групі, щоб поглибити знання про різні види транспорту й техніки, формувати уявлення про зародження транспорту, про давні мрії людей швидко пересуватися в просторі.

Висновки. Практика свідчить, що в дидактичні ігри за коректурною таблицею, які проводять у формі змагання, діти грають охоче, з винятковою віддачею, вболіваючи за командні результати гри. Систематичне використання коректурних таблиць на заняттях забезпечує ефективний розвиток пізнавальних здібностей дошкільників. На заняттях, де починаю ознайомлювати дітей з певною темою, використовую дидактичні ігри на встановлення зв'язків між поняттями у межах цієї теми. Спочатку дошкільників ознайомлюю з основними поняттями, а потім деталізую отримані знання, звертаючи увагу на деякі особливості та нюанси. Отже, досвід свідчить, що використання в освітньому процесі коректурних таблиць є надзвичайно ефективним засобом розвитку мовлення, креативності, пізнавальної активності та самостійності дошкільників.

Список використаних джерел та літератури

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник – К., 2007.
2. Богуш А.М. Розвиток українського мовлення у дошкільників. К., Освіта, 1991.
3. Богуш А.М., Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Видання друге, доповнене. Навчальний посібник. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. – 304с.
4. Гавриш Н. Віками блукають світом казки // Методична скарбничка вихователя №11, 2014, С.4-6.
5. Гавриш Н. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дошкільників – Київ: Слово, 2012.
6. Гавриш Н. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят. Навчально-методичний посібник. – К., 2006.
7. Гавриш Н., Безсонова О. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей. Коректурні таблиці. Методичні рекомендації щодо використання коректурних таблиць. Видавничий дім «Слово», 2016. – 256с.
8. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» (О.І.Білан, Л.М.Возна, О.Л. Максименко та інші) – Тернопіль: Мандрівець, 2013 – 264с.
9. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. – К., 1988.
10. Ушинський К.Д. Рідне слово // Зібр.пед. твори: У 2 т. – К., 1963. – Т.І.

Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку з використанням дистанційної форми здобуття освіти

Анотація. У статті розкривається питання практичних аспектів організації дистанційного освітнього простору в ЗДО.

Ключові слова: дистанційне навчання, дошкільники, педагоги, батьки.

Постановка проблеми. Сучасний педагог сьогодні – це не лише традиційний, очний вихователь, а й людина, яка знає Освітній сегмент мережі Інтернет, орієнтується в педагогічних мережевих спільнотах, має навички проведення освітнього процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Поточна ситуація в Україні зобов'язала багатьох педагогів використовувати інструменти для віддаленої роботи. Перш за все, це дозволяє нам та дітям продовжувати свою роботу та уникати накопичення відставань. Але це також стимул для багатьох педагогів (особливо тих, хто щодня не користується освітніми програмами, платформами чи інтернет-інструментами), щоб прорватися та засвоїти нові навички [3].

Метою статті є обґрунтування основоположних принципів ефективності організації дистанційного освітнього простору в ЗДО.

Дистанційне навчання на даний момент є однією з найактуальніших тем, обговорюваних в ряду інновацій в системі освіти, так як сучасна технологія, що дозволяє зробити навчання більш якісним і доступним, завдяки використанню комп'ютера (як інструменту навчання), мережі Інтернет (як освітнього середовища) і допомоги педагога [2].

Вислів “дистанційне навчання” говорить сам за себе: навчання на відстані. Тобто це навчальний процес, організований в спеціально створеному середовищі з використанням інформативно-комунікативних технологій. Таке навчання сприяє опануванню знаннями, навичками за допомогою комп'ютера та інтернет-ресурсів.

Ситуація в Україні (епідемія коронавірусу, війна) змінила і звичні норми життя кожного з нас, і встановлені форми навчання дітей. Вона спонукала педагогів до освоєння нових форм спілкування з дітьми та їх батьками, які дозволяють утримувати і зміцнювати зв'язок між ЗДО і сім'єю, допомагають продовжувати освітній процес за межами дошкільного закладу.

Дистанційне навчання дошкільників спрямоване на забезпечення безпосереднього процесу набуття ними знань про оточуючий світ і бузумовно засвоєння умінь та навичок діяти у ньому.

У даному випадку педагог повністю покладається на батьків. Процес навчання залежить від їхнього усвідомлення важливості співпраці з вихователем, відповідальне ставлення до завдань, які він пропонує вихованцям.

Безумовно, що дистанційне навчання, як і очне, починалося з індивідуального плану кожного педагога, який включає в себе крім різних форм роботи з дітьми та батьками, самоосвіту, термін та форму виконання (платформи і сервіси, за допомогою яких буде відбуватися взаємозв'язок з учасниками освітнього процесу, сайти, якими можна користуватися педагогам, батькам і дошкільникам) [1].

Під час дистанційного навчання педагоги нашого дитсадку активно використовують мобільний додаток Viber, соціальну мережу Facebook, сайт закладу. Ще раніше було створено Viber-групу педагогів садка і групу батьків. У групі садка усі

педагоги, музичний керівник, інструктор з фізичного виховання, естет розміщували відео- та дидактичний матеріал на кожному віковому групі відповідно теми тижня.

Не менш важливо було перш за все налаштувати на онлайн-спілкування, довести до них, що в даних умовах вони мають підлаштуватися під режим дня дитсадка, щоб якнайменше змінити його, тобто створити комфортний садок вдома.

Звісно, що не всі батьки в період карантину та воєнної агресії сиділи чи сидять вдома, але їх функцію не менш відповідально і активно виконували дідусі і бабусі, або старші брати і сестри. В іншому випадку батьки мали змогу опрацювати з дітьми матеріал у більш зручний для них час.

Кожен ранок “дистанційки” розпочинався для дошкільнят з відео-зарядки від інструктора з фізичного виховання. Цікавими були для наших вихованців комплекси дитячого фітнесу (відеоролики з фізичними вправами, рухливі ігри з YouTube каналу.

Музичний керівник подавав пальчикові ігри, відеоролики пісень для розучування, тексти пісень, різноманітні музично-дидактичні ігри, музичні мультфільми.

Естет заохочувала дітей і дорослих до малювання, аплікації, ліпки, виготовлення поробок за допомогою текстових повідомлень і фото презентації естетів роботи, а також проводила захопливі майстер класи. Попередньо батькам подавалася інформація про підготовку матеріалів для зображувальної діяльності.

Доречними і незмінними були фотовиставки дитячих робіт, мініконцерти, які створювалися педагогами з родинних відео- та фотоматеріалів.

Плануючи дистанційну роботу з вихованцями, я завжди пам’ятала, що провідною діяльністю дошкільнят є гра, а отже будь-яке завдання чи заняття повинно містити в собі елемент зацікавлення: ігровий сюжет, появу персонажа. Я пропонувала батькам дидактичний матеріал (дидактичні ігри, вправи, картки, ілюстрації), пізнавальні мультфільми, казки, відеоролики, які відповідали тижневій темі. Орієнтувалася і я, і мої колеги на методичні посібники [2].

Заняття проводилися і в режимі онлайн, і офлайн, як фотопрезентація (поетапно фотографувалися завдання). Найбільше зусиль потребує “Зустріч у прямому ефірі”, адже це не відеозапис, який можна відредагувати, це живе спілкування, гра, яку сприймають діти, оцінюють батьки. Тому я заздалегідь планувала такі заняття, ретельно підбирала матеріал, продумувала усі ігрові моменти, пам’ятаючи, що не повинна порушувати регламент проведення заняття. Дуже важливим на таких зустрічах є емоційний стан вихователя (посмішка, інтонаційновиражена мова, зміна виразу обличчя, залежно від передачі матеріалу), адже дитина бачить, чує тебе і вірить усьому як є.

Окрім подібних занять батькам пропонувалися фото мнемотаблиць для розучування з дітьми віршів, переказування творів, подавалися текстові записи ігор різного характеру, описи дослідів спостережень. Мною також записано ряд відео дидактичних ігор: “Чого не стало?”, “Порахуй і покажи цифру”, “На що схоже?”, “Відшукай звук”.

У дитячому садку діти постійно слухають художні твори, беруть участь у театралізованих іграх. Але не у всіх родинях є нормою прилучення дітей до художнього слова. Тож я записала кілька відео, на яких я читаю казку, оповідання, розповідаю легенду, і скинула батькам. Це зацікавило дітей, спонукало батьків до сімейних посиденьок з книжкою.

Досить часто під час дистанційного навчання ми з колегами організовували флешмоби відповідно теми чи приурочені святковій події:

“Мама, тато і я – спортивна сім’я”;

“Українці ми маленькі, українці тато й ненька”;

“Родинний великодній кошик”;

“Маленькі господарі”;

“Відпочинок на природі”;

“Наші найменші друзі”.

Я є керівником гуртка “Смаковинка”, тому нормою було проведення майстер-класів, під час яких у цікавій доступній формі я запрошувала приготувати прості смаколики для дітей, розповідала історичні факти про страви та напої.

Крім того, у групі постійно розміщувалися консультації, поради, анкети для батьків, рекомендації та різні інформаційні листівки.

Батьки наші найперші помічники, подекуди порадиники і критики.

Отож, щоб допомогти їм донести матеріал до дітей, ми також давали поради, підказували, як користуватися поданим матеріалом, знайомили з мнемотехнікою.

Кінець кожного тижня був для педагогів, батьків та дітей підсумковим, коли можна було похвалитися досягненнями. Батьки викладали у чаті дитячі поробки, малюнки, декламації віршів, виготовлення страв, виконання ігрових завдань. Адже головне, щоб діти бачили результат, пишалися своїми досягненнями і прагнули більшого.

Дистанційне навчання є складним процесом. Проте існування сучасних освітніх ресурсів покликане полегшити завдання педагога з організації вивчення матеріалу. Тільки важливо правильно підібрати матеріал і підтримувати зв'язок зі своїми вихованцями та їх батьками, постійно даючи зрозуміти, що навчання є вашим спільним важливим завданням.

Список використаних джерел та літератури:

1. Індивідуальний план дистанційної роботи та самоосвіти педагога закладу дошкільної освіти під час карантину. <https://vseosvita.ua/library/individualnij-plan-distancijnoi-roboti-ta-samoosviti-pedagoga-zakladu-doskilnoi-osviti-pid-cas-karantinu-258113.html>

2. Методичні акценти від професора Катерини Крутій щодо організації дистанційної освіти дошкільників. “Дошкільне виховання” № 5 2020 р.

3. Положення про дистанційне навчання (Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 №466).

Іванів Ольга,

вчитель початкових класів

ліцей № 6

Кам'янець-Подільської міської ради

м. Кам'янець-Подільський

Використання сучасних підходів при реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти

Анотація. У статті розкриваються деякі аспекти використання сучасних підходів при реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти. Забезпечення неперервності здобуття освіти за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними ланками освіти, зокрема дошкільною і початковою з урахуванням вікових особливостей дітей і досягнень попереднього етапу розвитку, визнання самоцінності кожного вікового періоду, орієнтування на індивідуальні схильності, інтереси, темпи розвитку дітей. Актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти.

Зосереджується увага на різних підходах до визначення поняття “наступність”. Визначено структуру наступності та виокремлено провідні

напрями взаємодії і зв'язку змісту, програм, методів і форм навчання в закладі дошкільної освіти й початковій школі.

Ключові слова: *Наступність, дошкільна освіта, початкова освіта, принцип навчання й виховання, концептуальний підхід, освітня діяльність, розвиток особистості, нова українська школа, діяльнісний підхід, ланки освіти.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціальних та економічних реформ в Україні розроблено нормативно-правову базу розвитку національної системи освіти, у якій ураховано процеси створення єдиного освітнього простору в Європі. Зокрема, прийнято закони України – "Про освіту", "Про дошкільну освіту", "Про вищу освіту", Державний стандарт дошкільної освіти – Базовий компонент дошкільної освіти, упроваджується проект "Нова українська школа", який передбачає створення навчального закладу, у якому діти будуть навчатися насамперед у діяльності, а основна увага спрямована на розвиток компетентностей.

Початкова школа, опираючись на набуття дошкільного дитинства, має забезпечити подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, соціальний, фізичний розвиток.

Але у системі освіти є тенденція, коли початкова освіта зумовлює вимоги до попередньої, тому в закладах дошкільної освіти часто залишається практика дублювання цілей, завдань, форм і методів навчання початкової школи (зокрема у старших групах ЗДО). Часто підготовка до школи пов'язується із навчанням основних вмінь шкільної програми першого класу (читання, писання, рахування у межах до 100), прагненням необґрунтовано розширювати знання дитини без урахування вікових можливостей дітей дошкільного віку.

Отже, проблема наступності між дошкільною й початковою освітою є актуальною. Потрібна єдина, динамічна система, спрямованої на розвиток і навчання дошкільників та молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Наступність — це дидактичний принцип забезпечення передумов до шкільного навчання. Суть наступності як загальнопедагогічного методу: педагоги допомагають дитині підготуватися без жодних негативних наслідків для її психіки до навчання в школі.

Ідеї щодо порушеної проблеми можна знайти у працях педагогів минулого (Я. Коменський, Г. Сковорода, К. Ушинський). Наступність стала також предметом досліджень у вітчизняній і зарубіжній педагогіці; обґрунтування її важливості здійснили А. Макаренко, Я. Ряппо, В. Сухомлинський та інші

Реалізація принципу наступності між дошкільною та початковою освітою вивчалася багатоаспектно: розкрито методологічні засади (Е. Баллер, Л. Депенчук, З. Мукашев, І. Огородник, О. Савченко), педагогічні основи та способи забезпечення (Л. Артемова, З. Борисова, О. Вашуленко, Т. Дябло, Л. Калмикова, О. Проскура), методичний і педагогічний аспекти (А. Богуш, Н. Кічук, В. Кузь, М. Кухта).

Отже, наступність дошкільної й початкової освіти в останні десятиліття активно вивчається науковцями. Але досліджена поки неповно

Мета статті. Метою статті є висвітлення можливості використання різних підходів при реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти. Переорієнтування системи освіти на потреби людини, розвитку м'яких навичок та умінню вчитися протягом життя, мати доступ до якісної системи освіти, на що мають бути спрямовані зусилля педагогів «нульової» та першої ланки освіти.

Виклад основного матеріалу. Принцип наступності для дошкільної освіти й першого рівня загальної середньої освіти визначаємо як освітній процес дошкільної й початкової освіти, який забезпечує плавний, природний перехід дитини від позиції

дошкільника до позиції молодшого школяра та подальший розвиток на наступних рівнях освіти того прогресивного й раціонального, що було досягнуто в розвитку особистості на попередніх рівнях, забезпечує цілісність та ефективність освітнього процесу та є показником його послідовності й результативності.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова освіта повинна забезпечити подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; сформуванню ціннісного ставлення до держави, рідного краю, української культури, здоров'я, здатність творчого самовираження, критичне мислення тощо. Виникнення в кожному періоді розвитку дитини нової провідної діяльності (навчальної) не означає зникнення провідної на попередньому етапі. Початкова освіта, враховуючи досягнення дошкільного віку, має підхопити, зміцнити, розвинути набуте до школи. Провідні види діяльності дітей старшого дошкільного віку (спілкування, гра, рухова, пізнавальна, господарсько-побутова, художньо-естетична (ліплення, малювання, аплікація, конструювання, слухання музики, спів, хореографічна, театралізована) мають бути збережені та змістовно збагачені в молодшому шкільному віці. Це дозволить здійснити поступовий перехід до навчання як нового провідного виду діяльності в перший (адаптаційно-ігровий) період початкової освіти. Метою такої діяльності є й розвиток різних видів активності дитини, її творча самореалізація, формування нових компетентностей (читання з розумінням, висловлювання думки (усно й письмово), системне та критичне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, ініціативність, творчість, керування емоціями, конструктивне оцінювання ризиків, розв'язування проблем і прийняття рішень, співпраця з іншими).

За твердженням А. Богуш [1], наступність запобігає кризовим явищам у психічному розвитку особистості; спадкоємність – у цілісному формуванні загальнонавчальних умінь і навичок дітей; перспективність – це визначення й реалізація пріоритетних ліній підготовки дитини до навчання у школі з урахуванням вимог початкової освіти до рис, умінь і навичок дитини, які необхідні їй для успішного навчання в школі.

Особливої значущості набуває проблема становлення соціального досвіду дітей на етапі переходу від дошкільця до школи. Саме в цей період дитина починає освоювати довколишній світ, навчається взаємодіяти з людьми, розвивається соціально. Ключові компетентності дітей, набуті у дошкільному віці: допитливість, спостережливість, самостійність, ініціативність, відповідальність, чуйність, довільність, креативність, міжособистісна позитивна комунікація та ін. У період від п'яти до шести років у дітей відбуваються цілісні зміни особистості, в ході ігрової діяльності формуються початкові компетентності, які сприяють переходу до нового етапу розвитку в інших соціальних ситуаціях. Головним завданням для старшого дошкільного віку є формування та розвиток особистісних якостей дитини. У результаті соціального розвитку дитина засвоює соціальну інформацію, систему ціннісних орієнтацій, формує досвід соціальної діяльності, здатність до спілкування з тими, хто поряд. Оволодіння дитиною соціальним досвідом є змістом процесу перетворення дитини в дорослу людину, становлення її як особистості.

Початкова школа, опираючись на набуття дошкільного дитинства, має забезпечити подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, соціальний, фізичний розвиток. Саме забезпечення єдності, взаємозалежності та узгодженості мети, змісту, форм і методів організації освітнього процесу. Вчителі початкових класів мають бути добре обізнаними з освітніми програмами («Дитина», «Я у світі», «Українське дошкільня», «Впевнений старт» та ін.), методами і прийомами розвитку, навчання, виховання дітей старшого дошкільного віку, застосовуваними в закладах дошкільної освіти. Відповідно вихователі старших груп мають бути ознайомлені з освітніми програмами і технологіями навчання початкової школи та

концепцією НУШ. Це необхідно, щоб уникнути ситуацій форсування або, навпаки, штучного уповільнення природного темпу розвитку дітей. Крім того, змістовий і технологічний складові освітнього процесу в ЗДО та початковій школі доцільно узгоджувати з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Потребує особливої уваги підготовка педагогів дошкільної і початкової освіти до реалізації наступності навчання дітей, що зумовлює потребу: багатоаспектної обізнаності педагогів дошкільної та початкової освіти з якісними психологічними новоутвореннями дошкільників і дітей молодшого шкільного віку та з державними вимогами щодо розвиненості, вихованості й результатів навчання учнів конкретної вікової групи; консультативної роботи з батьками майбутніх першокласників: пояснення необхідності засвоєння дитиною вимог Базового компонента дошкільної освіти, розкриття психологічної сутності поняття "готовність дитини до шкільного навчання"; координації зусиль науковців і практиків із метою узгодження змісту дошкільної й початкової освіти, розуміння сутності наступності та пріоритетних стратегічних ліній її реалізації в закладі дошкільної освіти та на рівні початкової освіти в закладі загальної середньої освіти.

Наступність - це врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, опора на нього. Це забезпечує органічне, природне продовження розвитку, виховання і навчання, започаткованих в дошкільному періоді життя дитини. Наступність розглядають як закономірність психічнофізичного розвитку; як умову реалізації безперервної освіти; як принцип навчання і виховання.

Наступність передбачає певну послідовність і поетапність знань, умінь, навичок, способів діяльності, якими має оволодіти учень "по вертикалі" навчання. У цьому понятті виділяють три взаємозв'язані елементи: 1. необхідний зв'язок і співвідношення меж частинами даної освітньої галузі на різних етапах навчання; 2. взаємозв'язок методів, прийомів, форм навчання; 3. певні послідовно зростаючі вимоги до результативності навчання, виховання, розвитку.

Висновки. Підводячи підсумки, можна зробити наступні висновки, що реалізація наступності передбачає створення і впровадження єдиної, динамічної, перспективної системи конструктивних дій, спільних для управлінців, педагогів і батьків, спрямованих на розвиток, навчання й виховання старших дошкільників і молодших школярів. Говорячи про методичні й теоретичні засади реалізації наступності у системі освіти в цілому, важливо акцентувати увагу насамперед на тих загальних принципах, на яких вибудовується сучасна освіта і які стосуються дошкільної та початкової ланки освіти, а саме, на принципах гуманізації, інтеграції, диференціації. Ці принципи відображають єдину стратегічну мету обох ланок освіти - всебічний цілісний розвиток особистості, формування життєвої компетентності дитини, спрямування її на творчість і самореалізацію. Ефективність наступності цих двох ланок освіти залежить від впровадження в освітній процес закладу дошкільної освіти і початкової школи принципово новітніх способів взаємодії і зв'язку змісту, програм, методів і форм організації навчання в закладі дошкільної освіти та на початковому рівні загальної середньої освіти, підготовки педагогів, здатних вирішувати науково-методичні та практичні завдання з інноваційного розвитку дошкільної й початкової освіти, що відповідають реаліям не тільки сьогодення, але й майбутнього.

Список використаних джерел та літератури:

1. Богуш А. Наступність дошкільної і початкової ланок освіти як педагогічна проблема / Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. – 2006. – № 2. – (Серія "Педагогіка"). – С. 58–61.
2. Волинець К. І. Наступність дошкільної та початкової освіти як умова успішної самореалізації особистості / Волинець К. І., Волинець Ю. О., Стаднік Н. В. //

Science and Education a New Dimension : Pedagogy and Psychology. – 2016. – № 40 (4). – С. 84–88.

3. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / [Богуш А. М., Варениця Л. О., Гавриш Н. В. та ін.]. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 368 с.

4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти / Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/list.pdf>.

5. Коломієць Л. І. Підготовка вчителя до забезпечення наступності навчання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Коломієць Леся Ігорівна. – Вінниця, 2013. – 219 с.

6. Назаренко Г. Н. Організаційно-методичні умови забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного віку та молодшого шкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 "Теорія навчання" / Г. Н. Назаренко. – Кривий Ріг, 2002. – 20 с.

7. Тарасенко Г. С. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації наступності дошкільної і початкової освіти (контекст пошуку оновлення методологічних та методичних засад / Г. С. Тарасенко // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. – Вінниця : ТОВ "Нілан – ЛТД" 2015. – С. 9–15.

8. <https://oplatforma.com.ua/article/2345-zabezpechennya-nastupnost-zdo-ta-nush>»

Казмірук Світлана,
вихователь, ЗДО № 34
Хмельницька ОТГ

Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу.

Анотація: Педагогіка партнерства набуває важливого значення як вектор гуманного і творчого підходу до кожного учасника освітнього процесу. У матеріалах виступу розкрито сутність та шляхи реалізації педагогіки партнерства, її важливість та доцільність використання під час пізнавального процесу в дитячому навчальному закладі. Показано, що педагогіка партнерства бачить в дитині добровільного і зацікавленого соратника, однодумця, рівноправного учасника педагогічного процесу, турботливого і відповідального за його результати на рівні з вихователем та батьками дитини.

Ключові слова: педагогіка партнерства, дитячий садочок, освітній процес, дошкільна освіта, партнерство, співпраця, взаємодія, партнерство дошкільного закладу і батьків у вихованні дитини.

Педагогіка партнерства – напрям педагогіки, що включає собою систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості [1,4]. Серед авторів: В. О. Сухомлинський, Ш. А. Амонашвілі, І. П. Волков, І. П. Іванов, А. С. Макаренко, В. А. Караковський, С. М. Лисенкова, В. Ф. Шаталов та інші. За педагогікою партнерства дитина – добровільний і зацікавлений соратник, однодумець, рівноправний учасник пізнавального процесу, турботливий і відповідальний за його результати. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між вихователем,

дитиною і батьками. Діти, батьки та педагоги, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Вихователь має бути другом, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини. Педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість. Сутність педагогіки партнерства полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу, права бути такою, якою вона є, а не такою, якою хоче її бачити вчитель. Стосунки партнерства складаються там, де діти і дорослі об'єднані спільними поглядами і прагненнями.

Педагогіка партнерства (співробітництва) ґрунтується на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Її метою є створення новогогуманного суспільства, вільного від тоталітаризму і офіціозу. Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин міжучасниками освітнього процесу. Це завдання реалізовується у спільній діяльності вихователя й дітей, вихователя й батьків, що передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку школярів.

Основна частина.

Педагогіка партнерства бачить в дитині добровільного і зацікавленого соратника, одноступця, рівноправного учасника педагогічного процесу, турботливого і відповідального за його результати. Сучасне навчання і виховання дітей вимагає нової педагогічної етики, визначальною рисою якої є взаєморозуміння, взаємоповага та творче співробітництво вихователя та дитини. Ця етика утверджує не рольове, а особистісне спілкування (підтримка, співпереживання, утвердження людської гідності, довіра); зумовлює використання особистісного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки, самопізнання. Принципово важливою є орієнтація партнерської діяльності вихователя та дитини на розвиток творчості – творчої активності, творчого мислення, здібностей до адекватної діяльності в нових умовах [3,16].

Позитивна інтерпретація вчинків дитини допоможе вибудувати міжособистісні відносини, подолати конфліктні ситуації, забезпечить переключення уваги на інші цілі й точки зору, забезпечить виконання необхідних і достатніх умов гуманізації будь-яких міжособистісних стосунків – безоцінне позитивне сприйняття людини, уміння вислухати її та зрозуміти, забезпечить дотримання прав дитини та створить умови для виконання обов'язків. Саме тому робота педагога на засадах педагогіки партнерства – вихід із системи підкорення на користь упровадженню суб'єкт-суб'єктних відносин у педагогічному управлінні, створення емоційно-психологічного налаштування, спрямованого на взаємоповагу і терпимість усіх учасників освітнього процесу.

Конкретизуємо основні функції роботи вихователя на засадах педагогіки партнерства:

- стимулювати життєві сили дитини, забезпечувати здоров'язберезувальні умови її навчання;
- забезпечувати можливість варіативної постановки навчальних цілей, методів і форм їх реалізації;
- надавати учням право вибирати спосіб прийняття, переробки та засвоєння навчальної інформації: усно, письмово, вербально, графічно, у звуковій, предметній,

пластичній формі, індивідуально чи у взаємодії з однокласниками, педагогом, батьками;

- активізувати пошукову пізнавальну діяльність учнів як самостійно, так і під керівництвом учителя;

- використовувати діалог як провідний метод виховання, навчання, розвитку;

- оптимально використовувати педагогічні можливості для формування адекватної самооцінки, самоаналізу, накопичення досвіду самопізнання;

- застосовувати об'єктивні методи оцінювання навчальних досягнень дітей відповідно до критеріїв, з обов'язковим урахуванням індивідуальних можливостей дітей.

Реалізація вказаних функцій відображає найістотніші і найважливіші засоби колективного виховання, ознаками якого є:

- взаємне особисте сприйняття вихователя та дитини,

- відкритість у стосунках і відвертість у висловлюваннях, згода з основним положенням взаємодії,

- єдність оцінних суджень, наявність емоційного резонансу, позитивне сприйняття особистості.

Дії та поведінка вихователя мають увесь час змінюватись. Відмова педагога від саморозвитку, самозміни, намагання зберегти старі форми взаємодії з дітьми призводять до конфліктів, створюють емоційні проблеми для вихователя, блокують розвиток дитини.

Тому нормами педагогічної взаємодії у площині педагогіки партнерства повинні бути:

- любов до дитини, безумовне прийняття її як особистості, чуйність, здатність бачити, чути й почути;

- прихильність до діалогових форм спілкування, вміння говорити по-товариськи (без «сюсюкання» і панібратства);

- повага до гідності та довіра до кожної дитини, розуміння її інтересів, очікувань, прагнень;

- упевненість в успіхові, позитивному вирішенні проблем, відмова від суб'єктивних оцінок і висновків;

- визнання прав дитини на свободу вибору та самовираження;

- заохочення та схвалення самостійності й упевненості, здатності до самоаналізу, визнання рівноправності дитини в діалозі;

- здатність педагога до самоаналізу, постійного самоконтролю, зміни позиції.

Для кращого виховання дітей дошкільного віку, треба починати виховувати їх батьків. Дорослі дуже мало часу приділяють своїм дітям.

Педагогіка партнерства – чітко визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (дошкільнята, батьки, вихователь), яка:

- організовується на принципах добровільності й спільних інтересів;

- ґрунтується на повазі й рівноправності всіх учасників, дотримуючись визначених норм (права та обов'язки) та враховуючи ціннісні орієнтири кожної із сторін;

- передбачає активне включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати.

Таким чином, психологічну основу педагогіки партнерства складають суб'єкт-суб'єктні стосунки – співпраця двох суб'єктів. Цей тип взаємин є для освітнього процесу оптимальним, бо, з одного боку, він зберігає за педагогом функцію управління, а з другого, – дає батькам можливість діяти спільно з дітьми та приймати участь в організації освітнього процесу.

Основні вимоги та правила організації партнерства садочка і сім'ї:

- соціально-педагогічне партнерство педагогів і батьків, які об'єднали свої зусилля для досягнення спільної мети – формування морально-духовної, життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується у соціумі як ГРОМАДЯНИН, СІМ'ЯНИН, ПРОФЕСІОНАЛ;
- єдність дій педагогів і батьків як основних суб'єктів освітнього процесу;
- зміцнення й розвиток контактів між педагогами і батьками щодо вивчення психології дитини та її поведінки;
- постійний діалог як форма відносин між педагогами і батьками, основою якої є свідоме прийняття шкільних вимог і правил батьками, а також поважливе ставлення педагогів до думок і пропозицій батьків;
- гуманізація міжособистісних відносин, попередження конфліктних ситуацій та оптимізація взаємин між основними суб'єктами навчально-виховного процесу - педагогами і батьками, в основі яких – толерантність, розуміння, співучасть, відкритість, добровільність, здатність до взаємодії;
- постійне, різнобічне і глибоке вивчення сім'ї;
- системна організація навчання батьків, підвищення рівня їхніх психолого-педагогічних знань і компетентності, урізноманітнення форм і методів педагогічної освіти.

Співпраця дошкільного навчального закладу з родинами у вихованні дітей – справа непроста і виключно індивідуальна. Тому необхідно вивчити запити і пропозиції батьків, рахуватись з ними, у межах розумного і своїх можливостей та задовільнити їх. З цією метою, працюючи в тісному контакті з батьками, для покращення інтересів, знань, подання потрібної інформації, мною було використано метод анкетування, який допоміг більше пізнати дітей, батьків, відпрацювати єдиний підхід педагога і батьків до виховання й розвитку дитини, допоміг вносити корективи в роботу, поповнити її зміст і форми, знайти нові нетрадиційні форми взаємодії з батьками вихованців.

Найпоширенішою моєю формою роботи з родинами – є спільні квести, практикуми, різні цікаві ігри в колі спілкування, спогади про новорічні свята та обряди, сімейні свята. Такі спільні штурмові заходи, дозволяють зблизитися з батьками, пояснити та надати якусь необхідну інформацію. Батьки з задоволенням приймають участь, дізнаються, щось нове або пригадують забуте старе.

У своїй роботі з батьками використовую також консультації та бесіди під час яких батьки можуть ділитися, зі мною як педагогом, своїми хвилюваннями, роздумами.

Співробітництво з родинами вихованців сприяло тому, що батьки беруть активну участь у створенні умов для успішного розгортання освітнього процесу. Виготовлення спільного Лепбуку, різних видів театру, наголовників для розваг, дидактичного лото, родинні дерева, для покращення знань про свою Батьківщину, за допомогою батьків був створений стаціонарний патріотичний куточок.

Залучаю батьків до підготовки святкових ранків, до прийняття участі у спортивних та музичних розвагах, що проводяться з метою формування родинно - побутової культури та поширення найкращого досвіду виховання.

Батьки наших вихованців допомагають в організації виставки «Сімейні таланти», «Космічний вернісаж», «Зимові дива», «Підводний світ», «Весняний дивограй», «Осінь – фарбами чаклувала» де разом з дітьми малюють, творять дивокартинки, аплікації.

Отже, обираючи «Педагогіку партнерства» - я змогла зібрати колектив групи в одне ціле, батьки як і діти з радістю та цікавістю йдуть до нашої групи. Завдяки педагогічній технології, батьки намагаються більше часу проводять із дітьми як в садочку так і в повсякденному житті.

Ефективність організації освітнього процесу залежить від педагогіки партнерства. Щоб сформувати атмосферу довіри потрібно, зокрема налагодити комунікації між учасниками освітнього процесу. Таке спілкування може мати різні формати, але всіх їх об'єднують такі риси:

- повага до іншої людини;
- відкритість;
- конструктивність;
- неформальність.

З'ясуйте:

- чи комунікують педагогічні працівники з батьками, наскільки системно;
- який зворотний зв'язок найчастіше отримують батьки від педагогів;
- який відсоток батьків позитивно оцінюють результати комунікування.

Проаналізуйте педагогічну культуру батьків. Вона виявляється в тому, що батьки розуміють та усвідомлюють свою відповідальність за виховання дітей, як ставляться до них, оцінюють їхню поведінку [4,24].

Співпраця з батьками може відбуватися у різних формах, зокрема таких:

- індивідуальні: вступне анкетування, попередні візити батьків з дітьми до закладу дошкільної освіти, співбесіди, консультації, телефонний зв'язок;
- наочно-письмові: батьківські куточки, тематичні стенди, ширми, дошка оголошень, планшети, інформаційні листки, тематичні виставки, анкетування, скринька пропозицій, індивідуальні зошити, неформальні листи, родинні газети, педагогічна бібліотека, запрошення, вітання;
- групові: консультації, практикуми, клуби взаємодопомоги, школа молодих батьків, гуртки за інтересами, вечори запитань та відповідей, зустрічі з цікавими людьми – вчителями, лікарями, психологами, юристами;
- колективні: батьківські конференції, тематичні зустрічі за «круглим столом», засідання батьківського комітету, дні відкритих дверей, створення групи батьків-порадників, перегляд ранків, спільні свята, спортивні змагання, відпочинок у вихідні дні.
- У роботі з батьками піклуйтеся про підвищення рівня їхніх знань щодо розвитку та виховання дітей. Адже родина і заклад дошкільної освіти — це два суспільні інститути, які закладають фундамент майбутнього дитини і мають спільну мету: виховати здорову, соціально адаптовану, усебічно розвинену особистість із високим інтелектуальним, творчим та духовним потенціалом.
- Ефективними у налагодженні контакту з батьками є індивідуальна робота та організація різноманітних проектів. Найголовніше у співпраці з батьками — пам'ятати, що вони є партнерами педагогів.

Педагогіка партнерства — чітко визначена система взаємовідносин усіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків, вихователів), яка:

- організовується на принципах добровільності й спільних інтересів;
- ґрунтується на повазі й рівноправності всіх учасників, дотримуючись визначених норм (права та обов'язки) та враховуючи ціннісні орієнтири кожної із сторін;
- передбачає активне включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати.

Педагогіка партнерства ґрунтується на таких принципах:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах, стосунках;
- діалог — взаємодія — взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);

- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [5,49].

Раджу використовувати у роботі з батьками:

- «Дерево цілей» або «Дерево розвитку групи» — проєкт спільної інтерактивної діяльності батьків, дітей, педагогів. Він сприяє усвідомленню того, що батьки є партнерами в плануванні та реалізації заходів щодо розвитку дітей, поповнення розвивального середовища групи;

- «Батьківська скринька» — дає можливість батькам у зручний для них час вносити пропозиції щодо поліпшення освітнього процесу, ініціювати обговорення проблемних питань: як діяльності закладу освіти, так і розвитку своєї дитини.

Заслугує на увагу впровадження дистанційних форм спілкування з батьками, особливо в дні, коли дитина з тих чи тих причин відсутня в закладі (за допомогою спілкування та викладання матеріалу під час онлайн семінарів, майстер-класів, обговорення і представлення практичних матеріалів на онлайн-платформах Google Classroom, ZOOM тощо, розміщення відео заняття, що в онлайн-режимі проводить вихователь на сайті ЗДО). Можливе застосування мобільних додатків Messenger, Viber у межах робочого часу [2,14][].

Висновки.

Дошкільне дитинство – унікальний період у житті дитини, коли формується здоров'я, здійснюється формування унікальної особистості. У цей же період дитина перебуває у повній залежності від навколишніх дорослих – батьків та педагогів. Тому поведінкові, соціальні та емоційні проблеми, що виникають в цьому віці призводять до важких наслідків в майбутньому.

Саме тому потрібно прямувати курсом створення єдиного простору розвитку дитини як у дитячому садочку, так і у родині.

Лише педагогіка партнерства створює рамку для конструктивного діалогу та співпраці між учнями, батьками та вчителями, щоби діти були щасливішими, а якість освіти була вищою.

Впровадження змісту та різних форм партнерської взаємодії педагогів і батьків у практику дошкільної освіти, виявляє їхній потенціал у подоланні бар'єру недовіри й пасивності батьків, стимулюванні їхньої активності, сприянні в набутті нового досвіду й усвідомленні нової ролі у вихованні й навчанні дитини: батьки стають повноправними партнерами дошкільного закладу й учасниками педагогічного процесу.

На мою думку, у роботі з батьками важливо піклуватися про підвищення рівня їхніх знань щодо розвитку та виховання дитини. Адже родина та заклад дошкільної освіти – це два суспільні інститути, що закладають фундамент майбутнього дитини і мають спільну мету – виховати здорову, соціально адаптовану та всебічно розвинену особистість із високим інтелектуальним, творчим та духовним потенціалом.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв/ упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. – 324 с. Бібліогр.: с. 5-7. («Словники»).

2. Інновації в менеджменті освіти: монографія / О.І. Мармаза. – Харків: Вид. група «Основа», 2019. – 128 с. (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 11 (2020)).

3. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. ред. Г. В. Біленька, О.А. Половіна, І.В. Кондратець; авт.кол.: Г.В. Беленька; О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна, К. І. Волинець та ін. – Київ: ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021.

4. Барабаш О. Педагогіка партнерства – сучасний тип взаємодії між учасниками освітнього процесу / О. Барабаш // Учитель початкової школи. – 2018. – № 8.

5. Коханова О.П. Психологія партнерської взаємодії в освіті: навчально-методичний посібник / О.П. Коханова. – К.: Вид-во ПП Щербатих О.В. – 2011. – 104 с.

Касіян Лариса
вихователь ЗДО №3
м. Кам'янець-Подільський

Народознавство в закладі дошкільної освіти компенсуючого типу та роль народних ігор в корекційній роботі з дітьми дошкільного віку

***Анотація.** У статті акцентовано увагу на виявленні конкретних шляхів народознавчої роботи та впровадженні їх у корекційно-виховний процес закладу дошкільної освіти з метою розвитку особистості дітей з особливими освітніми потребами. Запропоновано методичні поради щодо використання народних ігор у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами*

***Ключові слова:** народна педагогіка, народознавство, діти з особливими освітніми потребами, дошкільний вік, методичні поради, народні ігри.*

Закон України «Про освіту» забезпечує дітям з особливими освітніми потребами всі умови для отримання освіти, корекції порушення розвитку та соціальної адаптації. Розвиток системи спеціальної освіти пов'язаний з активним впровадженням в практику корекційно-педагогічної роботи досвіду народної педагогіки. Новаторським поштовхом у вивченні української народної педагогіки стали дослідження В.Сухомлинського, де зазначалося, що народна педагогіка – це зосередження духовного народу.

Кожен народ через свою рідну та національну систему навчання і виховання органічно продовжує себе в дітях, генерує національний дух, традиційну родинно-побутову й мовленнєву культуру, спосіб життя. Тому цілком природним і закономірним є прагнення кожного цивільного народу мати власну національну систему виховання. Мета і завдання національної системи виховання реалізують такими основними шляхами:

- навчанням рідною мовою;
- всебічним вивченням рідної історії;
- вихованням дітей в дусі любові до природи;
- фольклорним вихованням, через національне мистецтво, систему історичного обмовлення дат, подій, свят, традицій, звичаїв та обрядів.

Народознавство – ось порятунком у вихованні дітей, ефективні ліки для наших душ. Бо народне – це завжди правдиве, істинне, вічне й завжди сучасне.

Термін народознавство, що вдало входить в повсякденне життя, у систему навчання і виховання – це плід фантазії прихильників старовини. Його використовували в своїх працях видатні вчені, культурні діячі минулого: В. Вернадський, І.Франко, І.Ващенко. Значний вплив на розвиток українознавства мали такі видатні діячі як І.Котляревський, О. Духнович, Т. Шевченко.

Вивчення народознавства дає змогу залучати дітей з особливими освітніми потребами до цінностей нашого народу. Маючи особливі потреби, дитина може бути дезадаптованою в суспільстві, якщо не матиме уніфікованих знань про навколишній світ.

Засоби народної педагогіки якнайкраще розв'язують ці завдання, бо вони акумулювали знання, набуті упродовж багатьох століть у формах, що засвоюються на рівні підсвідомості і відповідають генотипним джерелам розвитку психіки. Кожний із цих засобів чітко структурований за змістом, спрощений для сприймання й у формі цілісних уявлень заповнює прогалини, що можуть виникнути у свідомості при різних видах ушкодження.

Запровадження системи народознавства у дошкільних виховних закладах дає основу для морального виховання. Формування пізнавальних інтересів до звичаїв і історії свого народу, розвитку національної свідомості.

Ранок - найкраща пора доби, весна - року, а дитинство - життя. Втім, дитинство не лише яскрава, а й дуже важлива відповідальна пора. У дитячі роки складається характер людини. Ось чому змалечку, вчать дітей бути добрими, чемними і сміливими. Адже яким би багатим не було все наступне життя, спогади дитинства, ігри з ровесниками не можна порівняти ні з чим. Всі ми так чи інакше у спогадах повертаємось в дитячі роки, намагаємось віднайти джерела наших чеснот і недоліків.

Гра - один з основних видів діяльності дітей дошкільного віку. Це шлях до пізнання світу, в якому вони живуть і який покликаний змінювати.

Народні ігри створені народом так само, як казки, приказки, загадки, вони передаються з покоління в покоління. Ігри та забави становлять чималий розділ народної дидактики і охоплюють найрізноманітніші її аспекти: народознавчий, мовленнєвий, математичний, природничий, пізнавальний, оздоровчий, розважальний.

Народні ігри супроводжують свята та національні обряди, у їх змісті відображені сезонні явища, звичаї, пов'язані з хліборобством та землеробством. Народні ігри - це історія народу, оскільки вони відображають соціальне життя кожної епохи.

З допомогою народних ігор діти опановують перші елементи грамотності, вивчаючи напам'ять вірші, скоромовки, лічилки. Окремі ігри розвивають і математичні здібності. Ігри відкривають дітям живу історію свого народу.

Народні ігри можна класифікувати за такими групами: дидактичні, рухові з обмеженим мовленнєвим текстом, рухові хороводні ігри, ігри мовленнєвої спрямованості, обрядові та звичаєві ігри; ігри історичної спрямованості; ігри з відображенням трудових процесів та побуту народу.

Народні ігри це не тільки форма проведення дозвілля у них поєднується спритність і фізичне загартування, вправність і кмітливість, гнучкість і винахідливість, наполегливість і витривалість, вони розвивають пам'ять, увагу, зосередженість, вміння приймати раптове найдоцільніше рішення, гартуватимуть волю, почуття колективізму та взаємодопомоги.

У спеціалізованих закладах дошкільної освіти ігри мають корекційне значення, допомагають об'єднати малят і створити дитячий колектив. Під час ігри виховується свідомо дисципліна, вони привчаються до виконання певних правил, справедливості, набувають уміння контролювати свої вчинки, правильно та об'єктивно їх оцінювати. І найголовніше: вихователь має можливість за допомогою гри краще зрозуміти вихованця, вивчити його характер, звички, творчі здібності та можливості, а це в свою чергу допомагає знайти правильний шлях у вихованні кожної дитини. Гра сприяє встановленню тісного контакту між дітьми з ООП, вихователями та батьками. Це було доведено в давні часи народною педагогікою. Тоді наші предки створювали умови для залучення дітей до організації та проведення народних свят, звичаїв, традицій. Діти зберігали дитячий фольклор і завжди займали своє місце під час проведення народних свят, обрядів

Народні ігри, їх зміст були сформовані життям, професійна обізнаність передавалась також через гру. Діти та батьки завжди були поруч і це давало

можливість дітям навчитись тих народних правил культури і спілкування, які залишаються на все життя. Гра формує також патріотичні почуття. Педагог може за допомогою гри збагатити знання дітей про культуру свого народу.

Ігри виховують у дітей з ООП дружні, товариські стосунки, вчать шанувати права іншого. В грі дитина жвавішає, стає життєрадісною, гра також є хорошим засобом фізичного виховання.

Дітей дошкільного віку найкраще зацікавити грою. І тут в нагоді стане українська народна гра, адже гра несе в собі пізнавальний і виховний аспект, розвиває та коригує діяльність дітей з вадами психофізичного розвитку, вона знижує втомленість, сприяє більш легкому встановленню контактів. Дітям подобаються народні ігри, вони люблять гратись в те, що бачать, про те, що чують, що вражає їх маленькі душі.

Для дітей будь-якого віку можна підібрати гру до смаку. Добираючи її слід враховувати вік дітей, чітко визначити мету кожної гри. Народна гра є засобом формування характеру людини. В ній закладена велика мудра народна педагогіка, адже гра - це основний вид діяльності дитини. Діти створюють гру за допомогою сили уяви, емоційності, активності, та потреби у спілкуванні.

Опишемо методичні поради до використання народних ігор у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Характерним для проведення народних ігор є те, що вихователь повинен промовляти слова виразно, чітко, виділяти ритмічний малюнок, але не перебільшуючи його, ні в якому разі не переходячи на промовляння по складах. Оскільки для дітей які мають особливі потреби характерна така риса як наслідування, вони будуть промовляти слова в грі, так як це робить вихователь. І якщо у них закріпиться повільний темп мовлення, то перевчити їх буде дуже важко.

Не слід розучувати з дітьми текст попередньо. Оскільки більш свідомим і міцним буде запам'ятовування в процесі гри: спочатку діти з ООП будуть вимовляти окремі слова, потім речення, пізніше засвоять весь текст.

Розучування повинно бути організовано не на гучному голосі. Для того, щоб діти зосереджувались на змісті того, що вони говорять, щоб розуміли хід гри і слова, які говорять. Після того як діти засвоять зміст і рухи гри, слід зосередити увагу на правильну чисту вимову тексту. Промовляти текст потрібно дзвінко, проте не можна допускати, щоб діти промовляли писклявим голосом або криком. Дітям з особливими потребами необхідно надати допомогу у грі, а саме: спонукати до створення сюжету гри, звертати увагу на дотримання правил ввічливості і поваги під час гри, розподілити ролі, підібрати атрибути гри.

З дітьми раннього віку рекомендується проводити дуже прості ігри з однією дією. Це переважно індивідуальні ігри-забавлянки. Це такі ігри, як «Горошок», «Сорока-ворона», «Печу, печу хлібчик».

Характерною особливістю даних ігор є навчальний зміст, який подається в ігровій формі. Під час повторних розігрувань діти самі повторюють слова, загинають пальчики. Нескладні народні ігри для дітей з ООП розвивають мовлення, дрібну моторику рук.

З дітьми середньої групи народні ігри проводять невеликою групою дітей. Це такі ігри-заклички: «Дощику-дощику», «Вийди, вийди сонечко». Неоціненне значення українських ігор у збагаченні словника, у даному випадку образними словами прикладами. За своєю структурою, ігри-заклички прості, однопланові, в них в єдине ціле поєднується слово, рух і пісня.

Широко використовуються у практиці і рухливі ігри з текстом-діалогом: «Кози», «Панас», «Чорне-біле». Велику роль у вихованні організованого проведення належать правилам гри. Вимоги до дотримання правил – «відкрити очі лише по команді», «стрибати лише на одній нозі» і т.д., вчать дітей діяти у відповідності з правилами або по домовленості.

При виборі ігор педагог дотримується педагогічних принципів: доступності, системності, послідовності, активності. Використовує загальні завдання виховання з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини. Виховний вплив рухливих ігор залежить від посилюючого ігрового завдання і фізичного навантаження. Гра приносить користь, лише тоді коли вміло підібрана, цікава дітям даного віку.

Спостереження за грою дітей дозволяє зробити висновок, що дітям приносить радість як сам процес гри, так і її результат, спільні дії та переживання. Гра викликає у дітей інтерес, зацікавленість, коли вихователь допомагає дітям у ході гри, жваво її проводить. Щоб народна гра використовувалась дітьми, необхідно добре продумати її організацію, використовувати різноманітні засоби, які викликають у дітей бажання гратись. Народна гра має корекційний вплив на психічний розвиток дитини.

Список використаних джерел та літератури

1. Богуш А. Українське народознавство в дошкільному закладі: [навч. посіб]./ А. Богуш, Н.Лисенко. – 2ге вид., перероб. і допов. – Київ: Вища школа, 2002.- 407с.
2. Гладченко І.В. Програмно-методичний-комплекс «Формування ігрової діяльності у дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю» / Київ:2012. – 112с.
3. Миронова С. П., Буйняк М. Г., Гаяш О.В. Методика проведення корекційно-розвиткових занять з дітьми з порушеннями пізнавальної діяльності: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 172с.
4. Організація корекційно-розвиткової роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку в закладі дошкільної освіти: середній дошкільний вік / упоряд. В. Семизорова. – Тернопіль : Мандрівець, 2020. – 136 с.
5. Програма розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років «Віконечко» / за заг. ред. Сак Т.В. – Тернопіль: Мандрівець, 2015. – 304 с.

Кирилевич Юлія,
вихователь ЗДО №2
«Сонечко»
Шепетівська ОТГ

Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку

Анотація. В статті розкрито питання , як передавати набутий досвід формування соціально – громадянської компетентності у дітей дошкільного віку. Роль патріотичного виховання та педагогічні умови виховання любові до Батьківщини у дітей дошкільного віку, національний куточок – як один із складників у напрямку виховання патріотизму.

Ключові слова: патріотизм, завдання патріотичного виховання, національний куточок.

Війна... Декілька букв, а скільки болю. Саме вона, напевно, допомогла нам зрозуміти у якій прекрасній, сміливій, незалежній державі ми живемо. І маємо пишатися нашими Героями, які мужньо і незламно боронять наші кордони. Наші дошкільнята мають знати їхні імена і подвиги, цінувати і ніколи не забувати про

Героїв. Тому, як ніколи раніше, пріоритетом – повинні бути заняття із патріотичного виховання.

Сучасні умови життя змінили погляди, на перший погляд, маленьких дітей, але з таким великим серцем і душею. Взяти маленького Лео, який знайшов прихисток в Хмельницькій області. Три роки – а «Червона калина», лунає як гімн. Дошкільнята виходять на мітинги, щоб звільнили військових з Азовсталі,; будують блокпости, донатять на армію, прощаються зі своїми мріями, аби лише жити в мирній країні. Хіба це ті дошкільники, які були до 24 лютого? Однозначно, ні! Це початок нового сучасного покоління, яке вимагає – нових, креативних підходів у вихованні. Зокрема, у своїй роботі маємо використовувати, слайд-презентації, сучасні фізкультхвилинки, зокрема «Коли сирену чуєш», нові пісні, які будуть стимулювати розвиток наших дошкільників. Тому, поняття «патріотичне виховання» вийшло на новий рівень.

Патріотизм - це любов та відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам. Слово прийшло з грецької πατρίς, що означає земля батька, предка. Патріотизм передбачає почуття гордості за духовні та матеріальні надбання свого народу, своєї Батьківщини, бажання зберегти її культурні скарби, характерні особливості, захищати інтереси власної громади та народу в цілому.

Патріотизм є одним із найсуттєвіших показників моральності людини. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

В. Сухомлинський писав: «Дитячі роки, той вік, який ми вважаємо віком безтурботної радості, гри, казки, - це витoki життєвого ідеалу. Саме в цей час закладається коріння громадянськості. Від того, що дитині відкрилося в навколишньому світі в роки дитинства, що його здивувало чи вразило, що обурило та примусило плакати – не від особистої образи, а від хвилювання за долі інших людей, - від цього залежить, яким громадянином буде наш вихованець».

Виходячи із завдань патріотичного виховання, дитина дошкільного віку спочатку повинна усвідомити себе членом сім'ї, невідокремленою частиною своєї малої Батьківщини, потім громадянином України, і тільки тоді жителем планети Земля. Педагог повинен поступово вводити дитину до розуміння того, що у кожного українця є своя маленька Батьківщина – місто, село, прив'язаність до якого він відчуває з дитинства, і разом з тим велика Батьківщина – Україна, одна для всіх, хто народився на її просторах, полюбив цю землю, історію, культуру, хто не жалкує зусиль для того, щоб вона стала ще красивішою, багатшою, стала могутньою державою. І кожному з нас треба вміти бути корисним для неї, а для цього треба багато знати та вміти, з дитинства здійснювати такі справи, які були б на благо свого дому, дитячого садка, міста, всієї держави.

До основних завдань патріотичного виховання старших дошкільнят належать:

- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, міста);
- формування духовно-моральних взаємин;
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- виховання поваги до своїх національних традицій;
- почуття власної гідності як представників свого народу;
- толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей.

Патріотичне виховання дошкільнят має вирішувати ширше коло завдань, ніж ті, що зазначені. Це не лише виховання любові до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, але виховання шанобливого ставлення до людини-трударя та результатів її праці, рідної землі, захисників Вітчизни, державної символіки, традицій держави,

Відчуття патріотизму багатогранне за змістом. Відчуття Батьківщини починається в дитини із ставлення до сім'ї, до близьких людей — матері, батька, бабусі, дідуся. Це коріння, пов'язані з рідною домівкою і найближчим оточенням. Відчуття Батьківщини починається з захоплення тим, що бачить малюк, що викликає у нього позитивні, «теплі» почуття. Кожен народ має свої казки, і вони передають, від покоління до покоління, основні моральні цінності: добро, дружбу, взаємодопомогу, працьовитість. Твори усної народної творчості, які формують не лише любов до традицій народу, а й сприяють розвитку особистості у душі патріотизму. Багато психологів і письменників, склали авторські казки, які побудовані на сучасних реаліях. Зокрема, психолог С.Рула створила авторські казки, які розповідають, як іграшка – яку не встигли взяти під час евакуації, оберігає дім і чекає свого друга.

Організуючи народознавчу роботу з дошкільниками, вихователі повинні у комплексі розв'язувати пізнавальні, навчальні, виховні та мовленнєві завдання (А. Богуш).

Пізнавальні завдання передбачають розширення знань дітей про Україну, її історію, культуру, природні багатства. Дітей спочатку ознайомлюють з найближчим оточенням, з яким вони щодня контактують. Поступово стежинкою рідного краю ведуть дитину до столиці України - Києва, інших міст та пам'ятних місць Батьківщини.

На заняттях з народознавства малюк уперше долучається до державних символів (Герба, Прапора, Гімну) та народних національних оберегів (калини, верби, віночка, рушника тощо).

Предметом обговорення у дитячому товаристві мають бути й родинні корені кожної сім'ї, кожної родини. Вихователь повинен стимулювати й заохочувати дітей до пізнання свого родоводу.

Упродовж перебування дітей у дитячому садку потрібно ознайомити їх з побутом нашого народу як у минулому, так і на сучасному етапі. Діти повинні знати (впізнавати, розрізнати) українські національні іграшки, національний (традиційний та регіональний) одяг, взуття, посуд, предмети побуту та хатнього інтер'єру, подвір'я. Треба розвивати у дітей цікавість до української національної обрядовості, народних свят, ігор, народних прикмет, народної творчості, національного мистецтва, народних промислів. Не можна обійти увагою й українську національну кухню.

Пізнавальні завдання реалізуються й у пізнаванні дітьми природи рідного краю (ліси, степи, моря, гори, заказники тощо).

Навчальні завдання передбачають формування перших наукових народознавчих та історичних понять, у майбутньому - основи наукового мислення, національної свідомості, самосвідомості та психології.

Вихователь повинен:

- розвивати пізнавальну активність дітей, прагнення якнайглибше пізнати свій народ, свої національні корені;
- формувати стійкий інтерес до народознавчого матеріалу, бажання пізнати його глибше, навчити використовувати його в побуті, у своєму дитячому житті, запам'ятовувати вірші, прислів'я, приказки, казки, загадки;
- прищеплювати дітям елементарні трудові навички, пов'язані з народними ремеслами. Вчити малюків вишивати, витинати, розписувати за українськими мотивами писанки, іграшки, посуд виготовляти різні вироби: іграшки, глиняний посуд, вибійки, витинанки, аплікації тощо.

Розвивальні завдання передбачають розвиток усіх психічних процесів у дитини: запам'ятовування, уважності, зосередженості, логічного мислення, уяви. Діти повинні вміти самостійно аналізувати, зіставляти, порівнювати народознавчі поняття, звичаї минулого та сучасного, відокремлювати місцеве, регіональне від загально традиційного, національного.

Мовленнєві завдання є супутніми на кожному народознавчому занятті. Наприклад, мандруючи до української оселі прадідів, діти вперше чують слова стріха, тин, перелаз, скриня, ослін, долівка. Словник дітей також поповнюється образними виразами, коли вони слухають фольклорні твори та твори українських письменників. Діти згадують знайомі прислів'я, приказки, примовки. Кожне заняття супроводжується розповідями дітей про побачене, почуте, пережите.

Виховні завдання мають на меті прищепити дітям насамперед любов до рідного краю, до землі своїх предків, до рідної мови, оселі, до батьківщини, почуття гордості за свій народ, повагу до національної культури, національних звичаїв та оберегів.

Природними національними рисами характеру українців вважаються щирість, гостинність, доброта, мудрість, щедрість, добре почуття гумору. Отож ці риси особистості потрібно виховувати у дитини, використовуючи для цього багатий народознавчий матеріал.

Заняття з народознавства сприяють вихованню у дітей духовності на національному ґрунті, доброзичливості, чесності, взаємоповаги, чемності, скромності, товариськості, поваги до культури інших народів, вшанування їхніх традицій, оберегів.

Долучення дітей до народної творчості, мистецтва, безпосередня участь у національних святах виховують у них естетичні почуття, розвивають художнє світобачення, наповнюють емоційну сферу дитину радіщами, піднімають настрій, формують естетичний смак.

Проведення занять, організація свят з народознавства потребує серйозної, сучасної підготовки педагогів. Відхилення від змісту тлумачення основних подій, традицій, що їх використовують на занятті або святі, допускати не можна. Як зазначає А. Богуш, календарно-обрядовий матеріал повинен обиратися з мінімальним релігійним звучанням.

Велику роль у вихованні патріотизму посідає національний куточок. Він має розташовуватись у світлому, зручному для огляду місці, бути візуально відокремленим від ігрових центрів. Експозиція національного куточка в групі не повинна бути перенавантаженою, вона має змінюватися, поповнюватися. Важливим критерієм національного куточка є його естетичне оформлення. Крім предметів, виробів національного мистецтва, що подані в пам'ятках нижче, в експозицію можна включати вироби, які виготовляли та використовували в народі відповідно до обрядових циклів (осіннього, зимового, весняного, літнього). Наприклад: • осінній цикл: свято врожаю - кошик із фруктами, овочами; • зимовий цикл: Різдвяні свята - "зірка" з дерев'яної обичайки (обід сита, решета, бубна тощо) і тоненьких дощечок - семи шалівок, декорована кольоровим папером, стрічками; на стіл кладуть сіно, зерно, сніп-дідух; • весняний цикл "Свято першого жайворонка" - фігурки випечених із солоного тіста жайворонків та голубів; "Вербна неділя" - вербові гілочки, прикрашені квітами, стрічками тощо.

У національному куточку можна ставити букет з квітами (мак, чорнобривці, ромашки, барвінок, півонія, жоржина, ковила тощо). Зміни в експозиції національного куточка можуть бути пов'язані із пізнавальною темою тижня з народознавства.

Наприклад: Тема "Українська хата" - макет української хати; "Птахи-символи" — лелека-іграшка; "Криниця - оберіг українського народу" - макет криниці. "Український віночок", "Український одяг" - зразки віночків зі стрічками. Важливо зазначити, що віночки дівчата зберігали у скрині, не носили їх щодня, а вдягали на свята, тому бажано, щоб і в куточку його викладали або вивішували лише у святкові дні, а також протягом тематичного тижня ознайомлення дітей з національним одягом.

У старшій групі доцільно виділяти регіональні особливості народного одягу, мистецтва, знайомити з народними умільцями свого регіону. Педагогам треба чітко

розуміти, які посібники, матеріали зберігаються у шафах вихователя, який дидактичний матеріал необхідний для проведення занять, бесід тощо, а які вироби та посібники є експонатами національного куточка.

Важливо зазначити, що коли відбуваються зміни в експозиції національного куточка, то на це обов'язково треба звертати увагу дітей.

Вихователеві необхідно обговорити ці зміни з дітьми, пояснити, з чим вони пов'язані, детальніше розглянути нові предмети тощо. Такі спостереження та бесіди щодо змін в експозиції обов'язково плануються вихователем заздалегідь і фіксуються у перспективному та прописуються в календарному планах.

Чимале значення на виховання в дітей інтересу й любові до рідного краю має найближче оточення. Поступово дитина починає знайомиться з дитячим садком, своєю вулицею, містом, зрештою з країною, її столицею і символами – Києвом та визначними пам'ятками.

Якщо розглядати патріотизм через поняття „ставлення”, можна виділити декілька напрямків:

- 1) ставлення до природи рідного краю, рідної країни;
- 2) ставлення до людей, які живуть в рідній країні;
- 3) ставлення до моральних цінностей, традицій, звичаїв, культури;
- 4) ставлення до державного устрою.

Кожен із цих напрямків може стати змістом освітньо-виховної діяльності з дітьми, і кожен внесе свій внесок в соціалізацію особистості дитини за умови врахування особливостей розвитку дітей.

Дитина старшого дошкільного віку може і повинна знати, як називається країна, в якій вона живе, її головне місто, столицю, своє рідне місто чи село, які в ньому є найголовніші визначні місця, яка природа рідного краю та країни, де дитина живе, які люди за національністю, за особистими якостями населяють її країну, чим прославили вони рідну країну і увесь світ, що являє собою мистецтво, традиції, звичаї її країни.

У дошкільників формується „образ власного дому ” зі стилем взаємодії, з його укладом, спілкуванням, традиціями. Дитина приймає свій дім таким, яким він є, шанує та любить його. Необхідно, щоб у дитини в сім'ї були свої обов'язки, щоб її через малі роки не звільняли від спільної праці - це сприяє зміцненню „почуття сім'ї” та колективності. Вулиця, двір, на якій живе дитина, певним чином можуть сприяти зміцненню приязні та відчуття власності (мій двір, моя вулиця). Тут першорядне значення має, як у дітей такі почуття формують батьки.

Виховання ставлення до своєї країни ґрунтується на когнітивному компоненті: дітям повідомляють інформацію, яку вони повинні і можуть засвоїти. Особливістю є те, що знання повинні бути емоційними і спонукати дитину до активної діяльності. Це може відбуватися за рахунок ігор. Назву країни закріплюємо з дітьми в іграх („Хто більше назве країн”, „З якої країни гості”) у вправах типу „Із різних назв країн визнач нашу країну”, „Пошукаємо нашу країну на карті, глобусі” тощо.

Діти повинні знати назву столиці нашої Батьківщини, її визначні місця. Розгляд ілюстрацій, слайдів, відеофільмів, читання художніх творів, розповіді дорослих, фотографії, екскурсії, малювання, ігри-подорожі – все це допомагає вирішувати поставлене завдання. Дітей знайомлять із символікою країни, розповідають, що у кожної країни є свій прапор, герб, гімн. Розповідають, де і коли вони можуть їх побачити. При ознайомленні з природою рідної країни акцент робиться на її красі, розмаїтті, багатстві, на її особливостях. Діти повинні отримати уявлення про те, які тварини живуть в наших лісах, які ростуть дерева, за яким деревом можна відразу визначити Україну („Без верби і калини нема України”), які квіти цвітуть на українських полях і луках (кульбабки, волошки, маки).

Важливим напрямком роботи по вихованню любові до Батьківщини є формування у дітей уявлень про людей рідної країни. Перш за все необхідно згадати тих людей, які прославили нашу країну –військових, художників, композиторів, письменників, винахідників, вчених, мандрівників, філософів, лікарів (вибір залежить від вихователя). Необхідно на конкретних прикладах, через конкретних людей познайомити дітей з „характером” українського народу (творчі здібності, вмільість, пісенність, гостинність, доброзичливість, чутливість, вміння захищати свою Батьківщину). У народі кажуть: добрий приклад — кращий за сто слів. Втілюючи цей мудрий педагогічний прийом у життя, педагогам необхідно запрошувати до дитсадка відомих людей, фахівців, чиї справи гідні наслідування та популяризації і можуть стати прикладом для малят. Діти бачать, що звичайні люди, які їх оточують, пишуть гарні вірші, випікають смачні хліби, керують складними машинами та механізмами, виборюють нагороди у спортивних змаганнях тощо.

Цікавими і повчальними є заняття, спрямовані на прищеплення шанобливого ставлення до різних професій та власне праці, зокрема екскурсії на сільськогосподарське виробництво. Малюки, спостерігаючи, як вирощується хліб, переконуються, як багато терпіння, енергії та вміння докладають люди, аби на столі з'явилися смачні булочки. Наочними та вельми цікавими для дітей є заняття з теми "Праця твоїх батьків". На них ведеться щира й цікава розмова про батьківську роботу, яка дуже корисна для суспільства. Провідною у цих бесідах є думка про працьовитість українців як їхня національна риса. Неабияке значення для виховання свідомого громадянина є прищеплення шанобливого ставлення до героїв війни, ветеранів, до пам'яті про тих, хто загинув, захищаючи Вітчизну; поваги до воїнів — захисників кордонів Батьківщини. Діти з щирою вдячністю йдуть разом із батьками та вихователями до обеліска Слави, покладають квіти. Дуже великий вплив мають бесіди, зустрічі з ветеранами, екскурсії, використання пісень, віршів, наочного матеріалу. Добре, коли після кожного заходу малята беруть у руки олівці та фарби й відтворюють свої враження в образотворчій діяльності.

Наступний важливий аспект - виховання приязного ставлення та любові до свого міста. Це потребує більшої опори на уяву дитини, на когнітивну сферу та її пам'ять.

Для дитини місто конкретизується вулицею, тобто вона усвідомлює себе перш за все жителем своєї вулиці. Щоб діти „відчули” своє місто, їм необхідно про нього розказувати та показувати його.

Діти старшого дошкільного віку можуть і повинні знати назву свого міста, його головні вулиці, визначні місця, музеї, театри та ін.

Успішний розвиток дошкільнят при ознайомленні з рідним містом можливий лише за умови їх активної взаємодії з оточуючим світом емоційно-практичним шляхом, тобто через гру, предметну діяльність, спілкування, працю, навчання, різні види діяльності, властиві дошкільному віку.

Необхідно зазначити, що морально-патріотичне виховання дошкільнят на краєзнавчому матеріалі ґрунтується на таких засадах:

- формування особистісного ставлення до фактів, подій, явищ вжитті міста, створення умов для активного залучення дітей до соціальної дійсності, підвищення особистісної значущості для них того, що відбувається навкруги;
- реалізація діяльнісного підходу під час залучення дітей до історії, культури, природи рідного міста, тобто вибір самими дітьми тієї діяльності, в якій вони хотіли б відобразити свої почуття, уявлення про побачене та почуте (творча гра, придумування оповідань, придумування загадок, аплікація, ліплення, малювання, проведення екскурсій, охорона природи і т. п.); залучення дітей до участі в міських святах з тим, щоб вони могли долучитися до атмосфери загальної радості та

піднесеного настрою. Познайтися із жителями рідного міста – носіями соціокультурних традицій в народних ремеслах, танцях, піснях;

· створення відповідного розвивального середовища в групі та дошкільному закладі, яке б сприяло розвитку особистості дитини на основі народної культури з опорою на краєзнавчий матеріал (міні-музей народного побуту, предмети народного ужиткового мистецтва, фольклор, музика тощо), і яке б дозволило забезпечити потребу в пізнанні його за законами добра та краси.

У сучасному світі патріотичне виховання відіграє важливу роль. Потрібно ще з дитинства виховувати любов та повагу до своєї Батьківщини, виховувати маленьких та юних патріотів. І сьогодні патріотичне виховання є однією із основних цілей дошкільного закладу, який повинен всіляко сприяти розвитку вихованця у дусі патріотизму, адже неодмінна умова сформованої особистості – любов до своєї Вітчизни.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ : Видавництво, 2021. 26 с.
2. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29с.

**Кицюк Інна,
Казаку Світлана**
вихователі
Нестеровецького ЗДО «Лелека»
Дунаєвецької міської ради

Пізнавальна діяльність дошкільників: кольоровий тиждень в дитячому садку

Анотація: в статті розкрита тема реалізації ідеї пізнавального розвитку дошкільників на засадах компетентного та інтегрованого підходів, формування сенсорних еталонів у дошкільників через знайомство з кольорами, методи та прийоми організації веселкового тижня в дитячому садку.

Ключові слова: кольори, сенсорні еталони, компетентності, пізнавальний розвиток, інтеграція

Діти дуже люблять колір.

Він чинить на них свій благотворний вплив, а тому, колір може і повинен бути використаний у створенні умов їх життя і тієї атмосфери, якої ми бажаємо їх оточити...

Томме

Виховати творчу людину без краси неможливо. Прекрасне – це вічне джерело духовності, натхнення, творчості. Воно існує поряд із людиною завжди. І нам важливо про це пам'ятати. І якщо люди втратять здатність відчувати красу, вона ніколи не зможе врятувати світ. Бо краса рятує світ через нас. Тільки народилася маленька дитина, а її ворота пізнання вже широко відчинені настіж. І стрімким потоком кожна мить вносить інформацію про навколишнє. Дитина інтенсивно пізнає світ усіма органами відчуттів. Надчуттєве сприйняття допомагає надійно зберегти в пам'яті інформацію про довкілля. Дошкільний вік – це ціла епоха пізнання. Враження

дошкільного дитинства відкладаються у пам'яті на все життя і є вагомими, часто навіть вирішальними, у подальшому розвитку дитини. В емоційному сприйнятті дитинства зароджуються витoki майбутньої вільної творчої особистості. І педагог, який вміє помічати красу, відчувати її, забезпечує виконання не лише основних завдань своєї роботи, а й допомагає відкрити в дитині прагнення до пізнання краси.

З усіх органів відчуття людини зір виражається найбільш сильно. Цілих 83% інформації, яка обробляється мозком, належить йому. Тому не дивно, що світло і колір мають таку сильну дію на самопочуття і настрої дорослих і дітей. Дитина із раннього віку оточена різними кольорами. Вони супроводжують її завжди і всюди. Веселкова гама впливає на настрої, поведінку, фізичне та емоційне самопочуття дитини. Одні кольори заспокоюють, інші – збуджують, одні викликають посмішку, інші – лякають. Дитинство - пора дивовижних відкриттів. Світ постає притягає різноманітністю форм, кольорів, запахів, смаків, звуків, володіє безліччю явних і прихованих властивостей, які дитина навчається відкривати для себе. З моменту її народження дорослий допомагає дитині орієнтуватися в навколишньому, знайомить його з предметами, їх призначенням, способів дії, властивостями і якостями предметів, а також знайомить з колірними еталонами. Таким чином, дитина засвоює ознаки предмета, основним головною ознакою предмета для дитини дошкільника є колір. Так, дитина встановлює зв'язки: сонце - жовте, трава - зелена, небо - синє. Дитина і колір – ці поняття тісно взаємопов'язані. Адже діти за своєю природою відкриті до багатобарвності нашого світу. Діти особливо гостро потребують багатоколірності, веселковості, різнобарвності. Колір для дитини - особлива «чарівна паличка» у будь-яких критичних, проблемних, «особливих» ситуаціях. Колір є потужним стимулятором емоційного та інтелектуального розвитку дитини-дошкільника. Тому педагогам його доцільно використовувати як альтернативний метод корекції первинних та вторинних порушень у дітей; особливо врахувавши, що дошкільний вік є сприятливим періодом для інтенсивного сенсорного, мовленнєвого розвитку та розвитку психічних процесів: пам'яті, мислення, уваги, уяви, сприймання.

До стратегічних завдань освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» Базового компонента дошкільної освіти належать реалізація ідеї пізнавального розвитку дитячої особистості на засадах компетентісного, діяльнісного, особистісно-зорієнтованого, інтегрованого підходів; формування ключових компетентностей дитини: предметно-практичної, технологічної, сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної, дослідницької. У Базовому компоненті багато уваги приділено вихованню свідомого активного дошкільника [1]. Це дитина, яка вміє і хоче пізнавати світ, не прагне до готових рішень і моделей поведінки, а хоче відкривати його самостійно: на дотик, смак і запах; такий малюк воліє роздивитись усі кольори яскравого світу, почути всі його звуки й мелодії.

Кольори зцілюють нас, змінюють наш настрої і внутрішній стан, заспокоюють і змушують діяти, розпалюють творчу думку або пристрасть, допомагають зосередитися. Колір впливає на підсвідомість не менш сильно, ніж вчасно сказане слово. Тому зараз створюються цікаві програми, розробки вправ та занять, ігор та дослідів, в яких використовується кольоротерапія в поєднанні з нестандартними техніками роботи в образотворчому мистецтві. Доцільно проводити кожного другого тижня жовтня місяця Кольоровий тиждень. Методика передбачає детальну роботу з основними кольорами: зеленим, червоним, жовтим, синім. Діти дошкільного віку найчастіше називають саме ці кольори своїми улюбленими – це свідчить про те, що дитина розвивається нормально, її цікавить усе нове, яскраве, незвичайне.

Послідовність «кольорових» днів така:

Понеділок – зелений день. Зелений колір заспокійливо діє на нервову систему, знімає головний біль, стомлення, надає відчуття бадьорості.

Його психологічний вплив: сприяє гармонії, розташуванню до інших людей. Робить врівноваженим, знімає негативні емоції, агресію, внутрішню скутість, розслабляє. Отож такий колір буде доцільним після вихідних днів.

Вівторок – червоний день. Червоний колір підвищує кількість адреналіну в крові, підвищує працездатність, силу та відчуття самовпевненості. Створює відчуття тілесного тепла.

Його психологічний вплив: додає впевненості, почуття безпеки, формує риси лідера. Допомагає при депресії, страху, подоланні інерції. Покращує настрій і зміцнює волю. Він буде доречним на початку тижня.

Середа – жовтий день. Жовтий колір стимулює мозкову діяльність і моторику, стимулює увагу та практично не набридає.

Його психологічний вплив: знімає негатив, додає впевненості, підвищує сприйнятливості до нового, стимулює творчість, дисциплінованість, допомагає сконцентруватися. Середину тижня можна проводити під такою назвою.

Четвер - синій день. Синій колір знімає збудження та агресію. Також сприяє розвитку розумових здібностей та поліпшує пам'ять, тому він вважається кольором знання.

Його психологічний вплив: проганяє тривогу, розвиває інтуїцію, очищає мислення, допомагає заглибитися в себе. Знімає напади істерики, м'язову напругу. Допомагає недовірливим, неспокійним, напруженим дітям. Коли діти починають стомлюватися від робочого тижня, синій колір буде їх стимулювати.

В п'ятницю рекомендуємо проводити різнокольоровий день для закріплення вивченого матеріалу та розвитку вміння бачити красу кольорів у природі.

Для створення відповідного настрою групи ми прикрасили кульками та стрічками кольору дня. Акцент зроблений на натуральних природних об'єктах: листках, квітах, овочах та фруктах. Особливий інтерес викликав у дітей одяг, у якому присутній колір дня. Батьки з задоволенням підтримали ідею такого тижня та відповідно вдягнули діток. Відомо, що психологи наполегливо рекомендують кольоротерапію в одязі: зелений сприяє заспокійливому настрою, дає надію, почуття гармонії, безпеки, вільності; червоний допоможе набратися рішучості та сміливості; жовтий посилить концентрацію уважності, роботу мозку, підвищить оптимізм; синій навів фантазії та роздуми. А ще, малюки смакували фруктами відповідно до кольору дня. Діти старшого віку створили «Кольорове дерево» і кожного дня, закріплюючи різні техніки в малюванні, добавляли той колір, що був запропонований у цей день. У ході тематичного тижня проводилися різноманітні дидактичні ігри, ігри з геометричними фігурами, вправи та бесіди про кольори, вивчення віршів, відгадування загадок, читання казок, малювання та розгляд репродукцій картин.

Для повноцінної роботи нам важливо було приготувати необхідний матеріал. Групова кімната прикрашається атрибутами відповідного кольору. Акцент слід зробити на натуральних природних об'єктах: листя, квіти, овочі, фрукти. Все це буде використовуватися при проведенні освітньої роботи з дітьми. Діти в цей день можуть принести кульки чи стрічки відповідного кольору. Особливий інтерес викликатиме в дітей їхній одяг, в якому буде присутній колір дня. Психологи рекомендують "кольоротерапію" одягу: зелений створює у самого хазяїна і всіх оточуючих заспокійливий настрій, дає надію, почуття гармонії, безпеки, вільності; червоний допоможе боягузам набратися рішучості та сміливості; жовтий посилює концентрацію уважності, стимулює роботу мозку, "уселяє" оптимізм; синій сприяє спогляданню та роздумам, навиває фантазії [2].

Оздоровлення кольором проходить в таких формах роботи:

- «Хвилинка-кольоринка» - колір вводиться в тіло через дихання;
- Смакування овочами, фруктами в процесі проведення дидактичних ігор – колір вводиться через їжу.

Кольорова вода готується таким чином: вода наливається в прозору склянку і ставиться на серветку чи аркуш паперу певного кольору. Таким чином вода вбирає в себе колір. Приймається кольорова вода за півгодини до прийняття їжі. Для пізнавального розвитку протягом дня рекомендується ряд різноманітних форм та методів роботи [3]. Вони ускладнюються відповідно до вікових можливостей дітей. Приміром, при розгляданні одягу дітей третього року життя закріплюється назва кольору. Діти четвертого року життя називають колір і одяг свій та друзів. Діти п'ятого року будують складні речення, а малята шостого року життя – невеликі зв'язні розповіді, висловлюючи своє відношення до одягу та його кольору. Акцентується увага на логіко-математичний розвиток дітей при проведенні ігор з геометричними фігурами – порівняння за формою, величиною, зовнішньою будовою предметів (дидактичні ігри: «Жабки-стрибунці», «Кольорові яйця», «Овочі на городі», «Фрукти та ягоди в саду»).

Завдання з художньо-естетичного розвитку реалізуються в процесі роботи з художніми творами: вивчення віршів, відгадування загадок, читання казок; під час малювання та розгляду репродукцій картин. При проведенні кожної з форм роботи звертається увага на мовний розвиток дітей, розвиток психічних процесів (уважності, мислення, пам'яті), креативних здібностей, фантазії; забезпечується активізація різних аналізаторів (зорового, смакового, зорового, тактильного), розвивається дрібна моторика [4]. Для якісного засвоєння вихованцем матеріалу «потрібно змусити брати участь у цьому засвоєнні якомога більшу кількість нервів, змусити брати участь зір, показуючи карту або картину, але й в акті зору повинні брати участь не лише мускули очей безбарвними обрисами зображень, але й сітківка дією кольорів розфарбованої картини. Необхідно залучити до участі дотик, нюх і смак. За такого дружнього сприймання всіма органами в акті засвоєння працюватиме найледачіша пам'ять. В усьому змісті освітньої роботи з дітьми в процесі проведення кольорового тижня передбачене включення всіх аналізаторів, сподіваюся, що вона принесе належний результат. Переконалася, що діти хочуть пізнавати світ, відкривати його самостійно на дотик, смак і запах, прагнуть роздивитись усі кольори та почути звуки й мелодії. У процесі проведення Кольорового тижня нами було передбачено включення всіх аналізаторів, тому проведена робота принесла вагомий результат. Результатом його стала наявність пізнавального базису логіко-математичних, дослідницьких знань, набутих дитиною умінь та навичок, пізнавальний досвід, що накопичується і використовується в різних видах дитячої діяльності.

Література та використані джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція).
2. Лебедєва Л. Д. Арт-терапевтичні заняття. – Початкова школа. 2001. №5.
3. Нечипорук Н.І. Розвивальні ігри для дошкільників/Н.І. Нечипорук, О.П. Томей. – Х.: Вид. група «Основа», 2007.
4. Кроки до гармонії. Навчально-методичний посібник. К-П. 2015.

Все починається з любові.

Родинне виховання як один з пріоритетних напрямів на сучасному етапі.

*Сім'я - перше джерело, з якого починається
велика ріка почуттів і переконань.*

В. О. Сухомлинський

Анотація. У статті розглянуто питання родини та сім'ї, їх місце у розвитку сучасного дошкільника та взаємодії із ЗДО. Розробка проекту, як одного з пріоритетних напрямів співпраці. Саме на вихователя покладається сьогодні висока місія: дійти до сердець в кожній родині, створити умови, щоб паростки людяності й добра, справедливості, ввічливості й порядності, милосердя й терпіння обов'язково в них проросли.

Ключові слова: сім'я, родина, добро, милосердя, проект, норми, моральні орієнтири.

Сім'я – одне з найважливіших соціальних надбань людства, цінність якого з давніх часів і до наших днів залишається незмінною. Вона концентрує в собі й відображає важливі досягнення тисячолітньої цивілізації людських об'єднань, оберігає пам'ять народу від забуття, є творцем і захисником розумного, доброго, вічного.

Сім'я є першоосновою духовного, економічного та соціального розвитку суспільства. У процесі розвитку людської цивілізації вона набула функцій, які в єдності забезпечують повноцінність її існування, саморозвиток та життєдіяльність як соціального інституту.

Основними функціями сучасної сім'ї є:

- **економічна** функція забезпечує статус сім'ї як повноправної виробничо-господарської одиниці і є необхідною умовою добробуту, фізичного, морального й духовного розвитку усіх її членів;

- **репродуктивна** функція сім'ї забезпечує відтворення й продовження людського роду, фізичне й духовне поновлення суспільства;

- **виховна** функція - полягає у передачі дітям дорослими членами сім'ї соціального досвіду, забезпечення їх входження в систему суспільних відносин. Родина передає своїм нащадкам знання, уміння, навички, норми, цінності, необхідні для самостійного життя в суспільстві;

- **реактивна** функція - це взаємна фізична, матеріальна, морально-психологічна підтримка членів родини з метою збереження їх здоров'я, життєвого тону; дотримання режиму праці і відпочинку, харчування, особистої гігієни тощо; захист сім'ї і кожного з її членів від усіх негараздів і бід;

- **комунікативна** функція задовольняє потребу членів сім'ї у спілкуванні. Від характеру внутрішньосімейного спілкування, морально-психологічного клімату сім'ї залежить моральне і психічне здоров'я людини, її емоційна культура;

- **регулятивна** функція забезпечує систему регулювання взаємовідносин між членами сім'ї, в тому числі первинний соціальний контроль діяльності всіх членів сім'ї та реалізацію влади й авторитету батьків. У демократичній сім'ї регулятивна функція здійснюється здебільшого за допомогою моральних норм, особистого авторитету членів родини і, в першу чергу, авторитету батьків. Вона виявляється і у взаємодії

всіх членів родини з суспільством, соціальними інститутами, виконанні громадянських обов'язків та здійсненні прав і свобод.

Виховання дітей - одна з найважливіших функцій родини. Вона забезпечує належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального й духовного розвитку дитини, становлення особистості. Майбутнє за нашими дітьми. Вони набагато досконаліші та мудріші за нас, бо мають доступ до інформації, проте їм так бракує ще справжнього життєвого досвіду. Та, на жаль, глибока криза цінностей, пов'язана насамперед з випробуванням сьогодення, серйозно загрожує майбутньому людству. Хто винен у цьому?! По-перше, сама людина, яка втратила будь-які моральні орієнтири, по-друге, сама система, середовище, яке сприяє процвітанню зла, жорстокості, насильства, про яке постійно пишуть у газетах, показують по телебаченню, по-третє, батьки, які не можуть ні вплинути, ні чомусь навчити своїх «чад». Цей список можна було б продовжувати ще довго. На мою думку, робота педагога на сучасному етапі з родинами вихованців – це скромний внесок у глобальний процес виховання особистостей. Це символічна крапелька роси, яка зможе збадьорити крижані дитячі душі, додати сили і впевненості малечі, застерегти від необдуманого кроку у майбутньому житті. То ж допоможемо їм у навчально-виховному процесі, будемо любити їх незалежно від досягнень чи недоліків! Бо вони – сучасні діти, особистості, індивідуальності... Бо вони – діти нашої держави, її майбутнього. У вихованні підростаючих поколінь важливим чинником має стати родинна педагогіка. Родинна педагогіка розглядає виховання дитини як певну взаємодію головним чином батьків і конкретних умов, що впливають на виховання й соціальне становлення особистості. Як вихователі, так і батьки повинні добре знати особистісні якості дитини: фізичне й психічне здоров'я, стійкість нервової системи, реакції на ті чи інші види подразнень, інтереси і можливості, тощо. А тому важливо поєднувати елементи наукової педагогіки та родинно-національних традицій, звичаїв і обрядів у підготовці батьків, педагогів до здійснення ними виховної функції, підвищення педагогічної культури сім'ї.

То хто ж допоможе батькам набути педагогічних знань? Напрошується традиційна відповідь —заклад освіти. І це, зрештою, правильно.

Родинне виховання - це виховання дітей в сім'ї батьками, родичами, опікунами або особами, що замінюють батьків. Специфічною особливістю родинного виховання є те, що воно здійснюється в контексті життя самої сім'ї, на основі внутрішніх стосунків, трудових та опікунських обов'язків і родинно-побутової культури. Його визначальна роль обумовлена, як ми вже зазначали, глибинним впливом на весь комплекс фізичного і духовного життя дитини.

Метою родинного виховання є формування якостей і властивостей особистості, які допомагають гідно долати труднощі й перепони, що трапляються на життєвому шляху. Досвід численних поколінь засвідчує, що до таких якостей й властивостей належить фізичне здоров'я, розвинутий інтелект, працьовитість, моральність, духовність, готовність до сімейного життя. Саме вони й складають головну мету родинного виховання.

Зміст виховання в родині обумовлений метою виховання в демократичному суспільстві і специфікою родинного виховання. Тому його складовими компонентами є відомі напрями виховання - фізичне, інтелектуальне, моральне, трудове, художньо-естетичне, екологічне, статеве.

Фізичне виховання виступає сьогодні на перший план, бо пріоритет здоров'я є найвищим. У сім'ї фізичне виховання дітей забезпечується створенням умов для здорового способу життя, правильною організацією розпорядку дня, заняттями спортом, загартуванням організму.

Інтелектуальне виховання передбачає зацікавлену участь батьків у розвитку пізнавальних інтересів, здібностей, нахилів і талантів дітей; формуванні свідомого

ставлення до знань і постійного їх оновлення, прагненні до освіти й творчого самовдосконалення.

Моральне виховання в сім'ї плекає гуманістичні основи особистості: любов, повагу, співпереживання, милосердя, доброту, совість, чесність, порядність, справедливість, гідність, обов'язок. У родині зберігається і шанується рідна мова, свобода, незалежність, єдність роду, народу, демократизм стосунків, самостійність та ініціативність.

У сім'ї формуються всі складові справжнього громадянства. Вона є першою спільнотою дитини, що виховує суспільні якості, вчить проявляти свою особистість відповідно до суспільних вимог, для спільного добра. Родина виховує члена суспільства, національно свідомого громадянина.

Трудове виховання в українській родині закладає основи майбутнього життя дітей. Воно забезпечує розуміння праці як вищої цінності людини і суспільства, повагу до людей праці, формує працьовитість, господарність, бережливе ставлення до суспільної і приватної власності, природних багатств, готовність до життєдіяльності в умовах ринкових відносин.

Художньо-естетичне виховання в сім'ї закладає основи естетичної культури дітей. У родині відбувається перше естетичне сприйняття прекрасного в природі і навколишній дійсності; формуються естетичні смаки і почуття; створюються умови для оволодіння надбаннями національного мистецтва, музики, побуту, ремесел тощо; виховується потреба створювати навколо себе прекрасне; розвиваються таланти і обдарування дітей.

Методи сімейного виховання - це способи, шляхи, за допомогою яких здійснюється цілеспрямований педагогічний вплив батьків на свідомість і поведінку дітей. Вони не вирізняються від розглянутих вище загальних методів виховання, але мають свою специфіку: надзвичайно важливу роль у вихованні дітей відіграє особистий приклад батьків, їх авторитет; вплив на дитину є більш індивідуалізованим і здебільшого ґрунтується на її конкретних вчинках.

Всіма батьками використовуються: переконання (пояснення, настанова, порада, розповідь, навіювання та інші); вправи і привчання, організація різних доручень і обов'язків дітей, режиму їх навчання, праці та відпочинку; заохочення (похвала, подарунки, цікава для дітей перспектива), покарання (позбавлення задоволень, відмова від дружби). Сімейна педагогіка обережно підходить до покарання дітей і не схвалює методів, які шкодять фізичному і психічному здоров'ю дитини і принижують людську гідність.

Вибір методів залежить від педагогічної культури родини, її уявлення про цінності, розуміння мети виховання, ролі батьків у становленні особистості дитини, стилю взаємин в сім'ї та іншого. Тому методи несуть на собі яскравий відбиток виховних пріоритетів родини: одна- хоче виховати покірність, і тому її методи спрямовані на те, щоб дитина безвідмовно виконувала вимоги дорослих, інша- вважає більш важливим виховання самостійності, вияв ініціативи і, природно, знаходить для цього відповідні методи.

Різноманітними є засоби вирішення виховних завдань в сім'ї. Серед них: слово, фольклор, праця, домашній побут, духовний і моральний клімат родини, символи, атрибути, реліквії сім'ї та інше.

Батьки і старші члени сім'ї добре знають особливості дитини, можуть впливати на її почуття, закладають основу позитивного відношення до тих або інших сторін дійсності. Виховання дітей, формування особистості дитини з перших років її життя – основний обов'язок батьків. Сім'я впливає на дитину, залучає її до навколишнього життя. Ростуть діти, і разом з ними повинні рости батьки: змінюється стиль спілкування. Коригуються вимоги, враховуються індивідуальні особливості певного періоду дитинства. Культурні норми, правила, традиції - найефективнішими і

засвоюються дитиною тільки при безпосередньому спілкуванні, тому батьки повинні уміти викликати прихильність дитини до себе, викликати у неї турботу й бажання спілкуватися.

Завдання ж педагогів на сьогодні:

- 1) створити оптимальні умови для формування кожної особистості, що сприяють вільному та повному розкриттю всіх здібностей вихованців;
- 2) вивчити нахили, інтереси, таланти вихованців із метою пошуку для них таких видів діяльності, де їх чекає успіх;
- 3) допомогти вихованцям успадкувати кращі родинні звичаї та традиції;
- 4) сприяти родинному вихованню і підтримці ініціативної, соціально-активної особистості, яка здатна до самостійного прийняття рішень, до адаптації в умовах військового стану і мінливого сучасного життя.
- 5) об'єднати зусилля сім'ї і вихователя на основі партнерства та співпраці, спрямувати їх на родинне виховання.

Принципи роботи з питань родинного виховання:

- ✓ індивідуалізація;
- ✓ диференціація;
- ✓ врахування вікових особливостей;
- ✓ системність;
- ✓ співпраця вихователя і вихованця;
- ✓ послідовність.

Завдання:

- 1) формувати особистість, яка у своїй життєдіяльності буде керуватися культурно-національними та родинними цінностями;
- 2) проводити родинні заходи;
- 3) удосконалювати родинний досвід;
- 4) утверджувати принципи загальнолюдської моралі;
- 5) готувати вихованців до повноцінного життя та праці;
- 6) навчити, як потрібно гнучко адаптуватися до різноманітних життєвих ситуацій, отримувати необхідні знання, вміло застосовувати їх на практиці, бути добрими, ввічливими, милосердними, суспільно-активними, комунікабельними, уміти критично мислити, попереджувати конфліктні ситуації під час спілкування або вміло виходити з них (оволодіти системою життєвої компетентності й духовності);
- 7) сприяти соціалізації вихованців.

У нашому закладі дошкільної освіти широко застосовуються такі форми роботи, як: батьківські збори, родинне есе, топ десятка, індивідуальні форми роботи та хендмейк. Батьки є рівноправними членами загальної родини і беруть активну участь у навчально – виховному процесі. Вихователь тісно співпрацює з кожною сім'єю. Тому ми вивчаємо кожну сім'ю шляхом бесід, анкетуванням. Традиційними є групові збори, консультації, виставки, спортивні розваги, свята та майстер класи. Батьки разом з дітьми постійно беруть участь у святкових ранках, розвагах, у різних виставках, де разом з дітьми демонструють свої уміння у виготовленні саморобок, виробів з природного матеріалу, малюнків. Особливу творчість батьки виявляють під час організації виставок, наприклад: «Осінні перетворення овочів та фруктів», «Зимонька - зима», «Моє місто», «Моя матуся»...

Ми, дорослі, приклад для дітей. Саме тому сімейне виховання відіграє велику роль у ставленні дитини, духовно збагачує її, дає не лише радість, а й пробуджує гармонію добрих почуттів і вчинків, що формують риси характеру дорослої людини, вчить шанувати і берегти родинні традиції. Тому я розробила проєкт з родинного виховання "Моя сім'я – моя родина"

Актуальність роботи:

- 1) в освіті висувають нові вимоги до особистості;

2) нині в суспільстві цінуються самостійність, відповідальність, креативність, вміння адаптуватися до динамічних змін, високий рівень мотивацій до досягнення життєвого успіху;

3) втрата вічних цінностей, а саме: доброти, порядності, вихованості, ввічливості, милосердя, толерантності, чесності, справедливості;

4) віра вихователя в те, що всі діти обдаровані, потрібно тільки їм допомогти знайти „своє місце під сонцем”, розкритися, проявити себе.

Заповіді сімейного виховання

Для налагодження спілкування з дітьми батькам слід знати і намагатись дотримуватися «Заповідей сімейного виховання», які сформулював В. А. Сухомлинський:

Не принижуй.

Не погрожуй.

Не вимагай обіцянки.

Не моралізуй.

Не позбавляй дитину можливості бути самою собою.

Не зашкодь.

Завдання батьків – зростити малюка щасливою людиною!

Проект "Моя сім'я – моя родина"

Мета проєкту:

- виховання почуття прихильності і любові до своїх батьків, родичів;
- сприяти гармонізації відносин між дітьми і батьками;
- формування у дітей поняття «Сім'я».

Недарма в народі кажуть: «З родини йде життя людини». «Без сім'ї немає щастя на землі», «Сім'я, рід, родина – ключ до щастя людини»

Завдання проєкту:

- формувати у дітей уявлення про сім'ю;
- виховувати у дітей любов і повагу до членів родини, формувати вміння виявляти турботу про рідних людей;
- узагальнювати відносини дітей з батьками досвідом спільної творчої діяльності;
- сприяти активному залученню батьків у спільну діяльність з дитиною в умовах сім'ї і дитячого садка;
- встановлення партнерських відносин з сім'єю кожної дитини.

Тип проєкту: довготривалий

Вік учасників: діти 3 - 6 років.

Склад проєктної групи: вихователі, вихованці групи, батьки.

Прогнозований результат проєкту:

- Діти: виховання почуття любові, гордості за свою родину. Розширення знань дітей про свою родину її традиції.
- Батьки: підвищення педагогічної культури батьків. Встановлення довірливих партнерських відносин між батьками та дітьми.

Етапи реалізації проєкту:

I етап - підготовчий:

1. Опитування дітей з проблеми «Сім'я очима дітей».
2. Анкетування батьків.
3. Визначення цілей і завдань.
4. Створення необхідних умов для реалізації проєкту.

II етап - основний (практичний):

Впровадження у освітньо - виховний процес ефективних методів і прийомів по розширенню знань дошкільників про родину, її походження.

Робота з батьками

Форма роботи	Назва
Консультації для батьків	«Батьки – приклад для дітей», «Дитячі проблеми як відображення сімейної історії», «Емоційний комфорт», «Дерево родоводу».
Творчі виставки	«Моя мама - чарівниця», «Наші руки не для нудьги».
Фотовиставки	«Моя сім'я», «Мої бабуся і дідусь», «Мій тато все вміє», «Матусю кохана моя!».
Виставки дитячих малюнків	«Моя сім'я», «Мила мамочка моя», «Я – особистість», «Мій відпочинок», «Герої моєї родини», «Мій домашній улюбленець»
Спільна діяльність з батьками	«Родинне дерево» - зустріч представників різних поколінь. «Родинний міст» - обговорення проблем виховання дітей.

III етап - заключний:

1. Аналіз результатів реалізації проекту.
2. Батьківські збори «Моя сім'я – що може бути дорожче».
3. Презентація проекту «Моя сім'я – мій рід».

Кінцевий результат реалізації будь-якого виховного проекту: життєві компетентності дітей, тобто сформована здатність діяти у конкретній життєвій ситуації відповідно до власних цінностей, ставлень та переконань.

Висновок: Саме в родині починають формуватися ті якості, почуття, звички і навички суспільної поведінки, від яких залежить, якою виросте людина: буде вона боязкою, безвладною, озлобленою чи духовно багатою, фізично красивою, високоморальною і доброю.

З народженням дитини у батьків з'являється безліч турбот і хвилювань, пов'язаних з її вихованням. Хто з батьків не вміє побачити в своєму синові чи доньці чуйну і добру, розумну і талановиту людину? Якою виросте дитина, це звичайно, залежить від сім'ї. Перші кроки життя малюк отримує в сім'ї. Це школа, де він навчається жити серед людей. Тісна співпраці з родинами вихованців об'єднує і розкриває інтереси всіх. Забезпечує взаємозв'язок усіх складових особистості дитини, а також фізичного, психічного і соціального здоров'я.

Список використаних джерел та літератури

1. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський. Київ , 1986. 139 с.
2. Поніманська Т.І., Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка. Практикум: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність "Дошкільне виховання" / Поніманська Т.І., Дичківська І.М. Київ. Видавничий Дім "Слово", 2004. 352 с.

3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук. метод. посіб. / Наук. ред. О.Л. Кононко. Київ. Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. 243с.

4. Лозинська Є.Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку. Львів, 2008 с.3.

Ковальська Оксана,
завідувач кафедри теорії та методики
початкової і дошкільної освіти ХОІППО,
кандидат педагогічних наук

Емоційні реакції дитини в гострих стресових ситуаціях: психологічна допомога

***Анотація.** У цій статті розглядаються емоційні реакції дитини на довготривалі стресові події, рекомендуються прості способи зняття психоемоційної напруги у дітей, налагодження теплих, довірливих стосунків, наводяться приклади стратегій виховання стресостійкості й стресовитривалості у дітей з метою превентивної дії*

***Ключові слова:** стрес, психоемоційна напруга у дітей, стресостійкість, стресовитривалість.*

Вступ. У дошкільному віці психіка маленьких дітей дуже нестійка та вразлива. Вони емоційно можуть реагувати на різні події у своєму житті, пов'язані зі зміною обстановки, переїздом, потраплянням у нове оточення, збільшенням кількості конфліктів між батьками, їх розлученням, важкою хворобою або смертю когось з рідних чи домашнього улюбленця, появою нового опікуна або няні, фінансовими труднощами родини, втратою батьками роботи чи житла, еміграцією, тривожними новинами по телевізору та іншими життєвими ситуаціями.

Водночас, на сучасному етапі, коли Україна переживає повномасштабне вторгнення з боку російської федерації, коли щодня країна потерпає від ракетних обстрілів, руйнуються будинки, гинуть люди, страх і паніка панують навіть серед дорослого населення, діти, особливо дошкільного віку, надзвичайно травматично переносять ці події. У них можуть проявлятися різні реакції на стрес, які негативно впливатимуть на стан їхнього здоров'я й життя.

Нам, дорослим, варто розуміти, що за будь-яких складних подій і обставин, дитина чекає від нас захисту і підтримки та намагається на нас покластися. А коли реакція дорослих є досить невпевненою і панічною, тоді хвилювання передається і дітям. У такому стані їм важче справлятися з чим завгодно, навіть з найменшими труднощами.

Основна частина. Стрес як реакція організму на зміни, у різних дітей проявляється по-різному. Багато дітей стають надмірно чутливими, іноді здаються нав'язливими, вимагають більшої кількості батьківських обіймів, більше казок перед сном і більше уваги в цілому.

Така дитина може постійно вередувати, щоб привернути до себе увагу; надмірно плакати або кричати; заводити істерики, намагаючись здобути увагу будь – яким способом, проявляти занепокоєння, дратівливість, страх. У неї можуть спостерігатися розлади сну, нічні жахи, енурез, біль у животі, проблеми з травленням, поганий апетит, зниження ваги та депресивний стан.

На фоні цього, у таких дітей будуть відчуватися і проблеми з навчальною діяльністю, оскільки в умовах стійкого стресу дитина не може зосередитися, погано мислить, запам'ятовує, неорганізована, розсіяна. Її агресивна поведінка не сприяє тому, щоб у неї були друзі, втрата довіри та відчуття безпеки робить її маленьким конфліктним «їжачком», що використовує грубощі та незрілі й неадекватні віку моделі поведінки з метою захисту.

Так, у чотирирічного хлопчика, давно привченого до горщика, можуть трапитись кілька інцидентів. Трирічна дівчинка, яка давно й щасливо спала у своєму власному ліжечку, раптово може захотіти спати з батьками. Дитячі голоси хлопчиків і дівчаток можуть раптом зазвучати у високій тональності й інколи навіть нагадувати вереск. Шестирічна дитина може почати штовхати своїх друзів, коли сердиться, – так, як вона робила це кілька років тому, будучи ще зовсім маленькою [3].

У тих випадках, коли діти сповнені хвилювання та негативних емоцій, вони не здатні на повноцінне спілкування та прийняття рішень. Тому, потребують нашої допомоги, щоб отримати деяке емоційне полегшення. Важливо пам'ятати, що діти не прагнуть зробити наше, й без того напружене й перевантажене життя, ще складнішим, вони просто не можуть керувати своїми сильними почуттями без нашої емоційної підтримки.

Якщо ми будемо з любов'ю придивлятися та прислухатись до всіх подібних емоцій та почуттів дитини, це зробить її значно сильнішою. Тактовна поведінка батьків й розуміння ситуації, створять можливості для безпечного виходу емоцій дитини, при цьому вона буде відчувати підтримку й турботу дорослих.

Дотримуючись певних нескладних порад, батькам або рідним буде під силу допомогти дитині впоратися зі стресом та панічними атаками й відновити довіру та стан психологічного комфорту.

По – перше, дорослим треба опанувати свій страх, свої емоції і почати мислити адекватно. Пам'ятати, що дитина будь-якого віку перебуває в контакті з почуттями батьків. Навіть якщо ми нічого не говоримо але хвилюємося, вона зчитує нашу реакцію на стресові фактори і теж “втягується” в наш нервовий стан. Отже, батьки мають вчитися контролювати свої переживання, приборкувати свої страхи і демонструвати дітям спокій та зосередженість, а не розгубленість.

Дитину варто заспокоїти, говорити щиро, відображаючи реальні події, але без надмірних деталей, що можуть злякати її чи викликати певні страхи. Варто пам'ятати правило С. Ройз «Чим менша дитина, тим менше інформації».

Дитині до двох років можна просто говорити (навіть подумки) *“Я з тобою. Ти в безпеці. Я впораюсь. Я можу подбати про тебе і про себе”*. Дитину важливо обіймати або хоча б торкатися до тіла, важливо, щоб ніжки дитини й спинка відчували опору.

Дитині до 10 років можна сказати: *“Мама / тато засмутилися, бо дізналися погані новини. Далеко (важливо дистанціювати дитину від події) кілька (важливо визначити кількість) людей, які дуже злі, зробили іншим боляче. (Вони вчинили погано, пошкодивши, зруйнувавши..). Зараз багато людей піклуються і виправляють те, що можна виправити. Дуже шкода постраждалих ... Ми можемо про них (подумати, помолитися, побажати чогось доброго, поставити свічку, покласти квіти). Але ми в безпеці. Тато і мама поруч з тобою. Ми про тебе дбаємо і будемо дбати”*. Дуже важливий акцент: від того, що у світі є група жорстоких людей, сам світ не поганий. І більшості людей можна довіряти.

Дитині будь-якого віку небезпечно дізнаватися про трагедії з телевізійних новин. Кордон між фантазійним (екранним) життям і об'єктивною реальністю у неї розмитий. Багато дітей переносять усе, що бачать на екрані, у свій внутрішній світ. Для них це може бути надмірним психологічним навантаженням.

Наш тихий голос, спокійний тон, усмішка, обійми допоможуть дитині знову відчувати себе у безпеці, впоратися зі страхами і роздратуванням та заспокоїтися. Якщо дитина хоче розповісти про те, що її лякає чи хвилює, не варто говорити їй «Забудь про це!», «Викинь з голови!», «Не згадуй!», тому що поки вона не проживе ці події й набуде стійкого життєвого досвіду, вона знову і знову буде опинятися в полоні гнітючих думок.

По – друге, діти досить часто зіштовхуються у житті зі стресовими ситуаціями, а традиційні методи, такі як глибоке дихання [1] чи заспокоєння, не завжди допомагають з ними впоратися. Коли дитині необхідно швидко зняти напругу, можна спробувати один зі способів, запропонованих нижче:

Дати виговоритися. Діти, здатні вільно говорити про свої почуття та про те, що їх турбує, рано вчаться розбиратися в ситуаціях і власному ставленні до них. Батькам не варто відразу ж радити дитині, як вирішити проблему. Спочатку треба вислухати дитину й поставити їй навідні запитання, які допоможуть прояснити ситуацію.

Дозволити покричатися. Іноді поганий настрій дитини пов'язаний з тим, що її переповнює занадто багато емоцій. Нехай дитина візьме вільну позу й уявить, як емоції проходять крізь її тіло від пальців ніг до рота. Для їх звільнення дитині потрібно голосно закричатися.

Обійняти дитину або дозволити їй обійняти вас. Обійми сприяють виробленню окситоцину - гормону, що забезпечує роботу імунної системи організму. 20-секундні обійми знижують тиск, покращують самопочуття та знімають стресові реакції організму. Обійми принесуть користь і вам, і вашій дитині.

Запропонувати дитині попиту води. Зневоднення призводить до зниження розумової продуктивності. Дайте дитині випити склянку холодної води та трохи посидіти. Випийте склянку води самі, і ви помітите, як дана процедура заспокоює нервову систему.

Практикувати пити теплі чаї, напої. Теплі напої в прохолодний день дають тілу відчуття тепла. Це схоже на обійми зсередини. Чашка гарячого шоколаду або тепле молоко допоможе малюкові швидко набутися стану гармонії.

Заспівати що-небудь. Усі знають про те, що улюблені пісні піднімають настрій. Крім цього гучний спів (навіть якщо ви при цьому трохи фальшивите) сприяє виробленню «гормонів щастя» – ендорфінів.

Порахувати до п'яти. Коли дитині здається, що вона не може контролювати емоції, запропонуйте їй закрити очі й порахувати до п'яти. Ця своєрідна п'ятисекундна медитація дозволить мозку «перезавантажитися» й подивитися на ситуацію з іншого боку. Також, це привчить дитину добре подумати перед вчиненням будь-якої дії в стресовій ситуації.

Вийти на прогулянку. Ми часто ходимо гуляти для того, щоб навести порядок в думках. На нас заспокоїливо діє не тільки свіже повітря, але й природні ритми природи. Вийдіть на прогулянку разом з дитиною, і, можливо, вона поділиться з вами причинами свого поганого настрою.

Гуляти на природі. Згідно з дослідженнями, 50-хвилинні прогулянки на природі покращують розумові процеси та знижують рівень стресу. Якщо у вас немає стільки вільного часу, то навіть 15-хвилинна прогулянка на свіжому повітрі допоможе дитині впоратися зі стресом.

Малювати. Малювання не тільки допомагає відволіктися від джерела стресу, але й розвиває стресостійкість. Якщо вас лякає навіть думка про те, що дитина буде малювати фарбами, дозвольте дитині помалювати, наприклад, кремом для гоління на шторці в душі. Шторку буде легко вимити, а дитина не вимастить усе навколо.

Прикрасити стіну. Ідеться не про фарби й декорації, можна просто повісити на стіну малюнок, плакат або картинку з журналу. Це допоможе дитині проявити свої творчі здібності. У такій справі важливий сам творчий процес, а не результат.

Виготовити дошку візуалізації. Нехай дитина виріже з журналів картинку, що ілюструють її інтереси та мрії. Наклейте їх на спеціальну дошку на стіні. Таке заняття допоможе дитині не тільки розібратися в тому, чого вона очікує від життя, але й дозволить відволікатися від джерела стресу у важкі моменти, фокусуючи свою увагу на тому, що їй дійсно цікаво.

Пострибати через скакалку. Встановіть таймер на дві хвилини, ввімкніть музику й дозвольте дитині стрибати через скакалку в ритмі музики. Якщо дитині важко стрибати через скакалку, вона може просто підстрибувати на місці.

Пострибати в висоту. Влаштуйте з дитиною змагання, хто стрибне вище, далі або швидше. Це ще один простий, але дієвий спосіб випустити пару за допомогою фізичної активності.

Кататися на гойдалках. Катання на гойдалках не тільки зміцнює м'язи ніг і тулуба, але також знижує рівень стресу (такий ефект мають рухи розгойдування). Покатайте дитину на гойдалці чи вона може покататися самотійно, щоб вгамувати свої емоції.

Поставити дитину вниз головою. Багато століть назад йоги виявили, що положення тіла, в якому голова знаходиться нижче рівня серця, заспокійливо діє на організм. Для розслаблення дитині потрібно нахилитися, дотягуючись долонями до пальців ніг, або постояти на голові. Перевернуте положення тіла зміцнює вегетативну нервову систему, що відповідає за стресові реакції організму. Також вона розтягує м'язи рук, ніг і тулуба, що призводить до спалювання рівня глюкози, виробленої в результаті реакції організму на стрес.

Пускати мильні бульбашки. Пускати мильні бульбашки – такі заняття допоможуть дитині контролювати дихання та заодно нормалізувати стан психіки. Крім того, дитині, напевно, сподобається бігати за бульбашками, які лопаються.

Задувати свічки. Запаліть свічку й запропонуйте задуть її дитині. Потім запаліть її знову, але при цьому трохи відсуньте від дитини. З кожним разом дитині потрібно буде дихати глибше й глибше, щоб задуть свічку. Так в ігровій формі ви можете навчити дитину глибокого дихання.

Подути на вітрячок. Як і у випадку зі свічками, дана вправа тренує дихання дитини, однак тут акцент робиться на контрольованому видиху, а не на глибокому вдиху. Дитина повинна змусити вітряк крутитися повільно, потім швидко, потім знову повільно. Так вона навчиться регулювати своє дихання.

Лопати бульбашки на упаковці. Купіть трохи такого матеріалу й поріжте на невеликі шматки, щоб заспокоювати дитину в моменти стресу.

Слухати музику. Музика покращує настрій, сприяє здоровому сну, знижує рівень стресу й занепокоєння. Слухайте музику різних стилів, установіть оптимальний рівень гучності в будинку, машині та спальні дитини.

Спостерігати за акваріумними рибками. Ви коли-небудь замислювалися над тим, чому в лікарнях часто ставлять акваріуми? Згідно з дослідженнями, спостереження за акваріумними рибками знижує артеріальний тиск і частоту пульсу. Більш того, чим більший акваріум, тим ефективніша його дія. Коли вам буде потрібно заспокоїти дитину, зводіть її до місцевого ставка або акваріума для невеликого сеансу «рибної терапії».

Ліпити із пластиліну. Під час ліплення ділянка мозку, що відповідає за стресові реакції, стає неактивною, оскільки імпульси активізують інші ділянки мозку. Можна купити пластилін у магазині або зробити його своїми руками.

Попрацювати з глиною. Подібний ефект спостерігається і при роботі з глиною. Дозвольте дитині виліпити що-небудь із глини або зробити чашку за

допомогою гончарного круга. Це також чудова нагода для дитини навчитися чогось цікавого та сформувати нову практичну навичку.

Сплести браслет. Робота рук викликає стан повної зануреності в заняття. Подібний ефект мають такі заняття, як в'язання, вишивка або будь-яка інша справа, що допомагає малюкові забути про зовнішні обставини.

Спекти хліб. Усі бабусі у світі знають, що процес випікання хліба допомагає позбутися від стресу. В інтернеті можна знайти багато простих рецептів приготування хліба. Дитина може самостійно змішати інгредієнти й замісити тісто. Їй обов'язково сподобається результат вашої спільної роботи.

Розмальовувати книги-розмальовки. Розмальовки – чудовий спосіб відволікти й заспокоїти дитину, розвинути в неї дрібну моторику й концентрацію уваги. Купуйте дитині олівці та фломастери, розмальовуйте сторінки книг-розмальовок разом з нею.

Кататися на велосипеді. Катання на велосипеді потроху втрачає популярність у дітей. Але велосипедні прогулянки не тільки сприятливі для суглобів, вони розвивають рівновагу й фізичну витривалість. Можна організувати велосипедні прогулянки всією сім'єю.

Дякувати. Крім опису почуттів запропонуйте дитині записувати, кому й за що вона вдячна. Це допомагає підвищити успішність навчання та знизити рівень стресу. Для цього можна завести окремих «зошит подяк» [2].

Театралізувати. Основними завданнями при організації театралізованої діяльності є уникнення стресів у дітей. Необхідно так розподіляти ролі і залучати дітей, щоб всі були задоволені.

Отже, вищезазначені способи, як правило, дозволяють дитині опанувати негативні емоції, заспокоїтися, зняти напругу і позбутись тяжких думок та переживань. Найчастіше, після великого емоційного зриву, діти відновлюють свій психологічний стан, щоби бути здатними жити і радіти життю далі.

По - третє, навчання дитини психологічної стійкості щодо реалій життя через певні виховні стратегії, дозволить їй стати сильнішою емоційно та стресовитривалішою, краще протистояти й справлятися з негативними емоціями та життєвими викликами, що стане їй у пригоді протягом усього життя. Декілька прикладів виховних стратегій:

1. **Учіть дитину навичок управління емоціями.** Варто вчити дитину не придушувати свої почуття, неприємні емоції, такі як гнів, печаль, страх, а обирати здорові способи управління ними. Коли діти розуміють власні почуття і знають, що робити з ними, вони стають краще підготовленими до вирішення життєвих ситуацій.

2. **Дозволяйте дитині робити помилки.** Дитина буде отримувати важливі життєві уроки, здійснюючи свої власні помилки. Коли це безпечно, дайте дитині відчути наслідки її помилок. Розкажіть їй, що помилки є частиною процесу навчання, і тому не треба соромитись або відчувати незручність, коли ти зробив щось не так, головне – який висновок зробив. Порозмовляйте про те, як наступного разу можна уникнути повторення аналогічної помилки.

3. **Утверджуйте особисту відповідальність.** Розвиток психологічної стійкості передбачає прийняття особистої відповідальності. Коли дитина робить помилку або погано себе поводить, дозволяйте їй пояснювати мотиви своєї поведінки, але не дозволяйте виправдовуватись. Робіть зауваження, якщо вона намагається звинувачувати інших у тому, що вона думає, відчуває або як поводить.

4. **Допомагайте дитині зустрітись зі своїми страхами.** Якщо дитина уникає робити те, що вважає страшним, вона ніколи не отримає впевненості у своїй здатності справлятися зі стресом. Якщо вона боїться темряви чи пробувати щось нове, допомагайте їй мужньо долати свої страхи. Коли діти успішно справляються зі

своїми страхами, вони здатні з упевненістю виходити за межі своєї зони комфорту та ставати ще сильнішими.

5. *Дозволяйте дитині відчувати дискомфорт.* Бажання батьків прийти на допомогу дитині в той момент, коли вона зазнає труднощів, цілком природне, але порятунок від усіх бід тільки зміцнить її почуття безпорадності. Дозвольте їй пережити певний дискомфорт і дайте можливість вирішити проблеми самостійно. Діти розвивають психологічну стійкість тоді, коли вчаться справлятися зі своїми емоціями самостійно.

6. *Запобігайте негативному мисленню.* Діти не можуть почувати себе психологічно стійкими, якщо займаються самознищенням, перевантажуються тривожними думками або роблять похмурі прогнози. Учть дитину приборкувати свої негативні думки, думати більш реалістично й навіть позитивно. Робіть сюрпризи близьким. Фокусуйте увагу на досягненнях (записуйте, малюйте), відзначайте, що було хорошого за день. Придумуйте свята. Наприклад, свято застилання ліжка, свято збивання подушки, свято мильної піни на щоках, свято вмивання, зубної щітки. Спеціально робіть акцент на "позитиви". Оптимістичний погляд на неминучі життєві труднощі допомагає дітям максимально розкрити свій потенціал і адаптуватися до реалій життя.

7. *Зробіть подяку пріоритетом.* Подяка – чудові ліки від жалю до себе й інших шкідливих звичок, що заважають дитині стати психологічно стійкою. Допомагайте дитині помічати все позитивне, що є у світі, щоб навіть у найгірші свої дні вона знала, що їй є за що відчувати глибоку вдячність. Подяка може покращити настрій дитини і спонукати її до превентивного вирішення проблем.

8. *Демонструйте психологічну стійкість на власному прикладі.* Кращий спосіб спонукати дитину до розвитку психологічної стійкості – це демонструвати їй свою власну психологічну стійкість, а не тільки розповідати про неї. Кажіть про свої особисті цілі й показуйте дитині, що ви вживаєте заходи, щоби ставати сильнішими. Зробіть самовдосконалення та психологічну стійкість життєвим пріоритетом, уникайте дій і вчинків, яких не дозволяють собі психологічно стійкі батьки [4].

Отже, допомога дитині щодо розвитку психологічної стійкості вимагає тристороннього підходу: вміння змінювати негативні думки на більш реалістичні; контролювати свої емоції таким чином, щоб вони не контролювали саму дитину; демонструвати приклади ефективної поведінки незалежно від обставин.

Висновки. Базова потреба будь-якої людини – потреба в безпеці. Тільки відчуваючи безпеку, дитина може досліджувати світ, радіти життю і дорослішати. На жаль, ми зіткнулися з тим, що в сучасному світі, є тільки ілюзія безпеки, але ми можемо стати безпечною опорою в житті дитини, навчаючи її, що стрес - це невід'ємна частина сучасного життя, і ми в змозі з ним впоратися, виявляючи розуміння, любов і підтримку та зберігаючи близькі стосунки [5].

Психологічно стійкі діти готові до викликів, які їм щодня приносить життя. Вони здатні ефективно вирішувати проблеми, повноцінно відновлюватись після невдач і компетентно долати труднощі. Допомагаючи дітям формувати психологічну стійкість, ми озброюємо їх умінням для вирішення життєвих проблем. Якщо ж усі зусилля батьків марні й дитину не вдається витягнути із стресового стану, рідним варто звернутися до дитячого психолога або вузько спеціалізованих фахівців за кваліфікованою допомогою.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дихальна гімнастика при панічних атаках [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://wkrolik.com.ua/dyxatelnaya-gimnastika-pri-panicheskix-atakax/> – Назва з екрана.

2. Способи заспокоїти й зняти стрес у дитини / Розвиток дитини/ [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://childdevelop.com.ua/articles/psychology/3783/> – Назва з екрана.

3. Стрес у дошкільників: причини і симптоми [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://childdevelop.com.ua/articles/psychology/7795/#:~:text=%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B5%D1%81%20%D1%83%20%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8F%D1%82%20%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%B5%20%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B8,%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%8E%D1%82%D1%8C%20%D1%97%D1%85%D0%BD%D1%96%20%D0%B1%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%BA%D0%B8%2C%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%80> – Назва з екрана.

4. Як допомогти дитині впоратись зі стресом – поради психолога [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://nus.org.ua/articles/ya-dopomogty-dytyni-vporatys-zi-stresom-porady-psyhologa/> – Назва з екрана.

5. Як протистояти перевтомі, тривожності та стресу, і уникнути психічних травм війни [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://belok.ua/blog/ua/yak-protistoyati-perevtomi-trivozhnosti-ta-stresu-i-uniknuti-psiichnih-travm-vijni/> – Назва з екрана.

Ковальчук Ольга,
соціальний педагог ЗДО №9 «Пролісок»
Нетішинської міської ради

Казкотерапія як метод психологічної допомоги дітям дошкільного віку

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз поняття «казкотерапія». Розкрито особливості використання казкотерапії як одного з методів психологічної допомоги дітям. Одним із найбільш ефективних засобів профілактики та подолання психічної травми є використання арттерапевтичних методів, серед яких важливу роль займає казкотерапія. Завдяки казкотерапії дитина зможе подолати складні психоемоційні стани та переживання процесу спостереження за бойовими діями, вимушеної втечі з дому, адаптації до нового місця проживання. Матеріали, викладені в статті, адресовані психолого-педагогічним працівникам і батькам, які працюють з дітьми дошкільного віку або виховують власних. Надано алгоритм створення терапевтичної казки, завдяки якому фахівці самі зможуть скласти терапевтичні казки і надавати допомогу дітям.

Ключові слова: арт-терапія, казкотерапія, психоемоційна напруга, функції казкотерапії, авторська казка, народна казка, терапевтична казка.

Вступ. Незважаючи на розвиток цивілізації у XXI столітті в Україні відбувається війна, яку розпочала сусідня держава-агресор росія. Українське суспільство опинилося в найзагрозливіших умовах, які доводилося переживати людству. Обстріли, бомбардування, значні людські втрати, поранення та загибель військових, родичів, дітей, евакуація, втрата житла – це реалії війни. Сильні переживання, потрясіння, стрес, відчай, панічні атаки, нервово-психічна напруженість, ПТСР та інші емоційні стани – це нормальна реакція людей на ненормальні умови існування в часі війни.

Мета статті. Розкрити особливості методу казкотерапії, як методу психологічної допомоги дітям та дорослим.

В українців виникла потреба навчитися жити в цих загрозливих умовах, опанувати свої психічні стани, підтримувати свою життєдіяльність та допомагати близьким, знімати психоемоційну напругу.

Психоемоційна напруга – це стан, який формується в результаті надмірного використання адаптаційних резервів людини і характеризується тимчасовим зниженням стійкості психічних і психомоторних функцій, вираженими соматовегетативними реакціями і зниженням навчальної або професійної працездатності.

Ознаками психоемоційної напруги є: надмірне хвилювання, тривога, незадоволеність собою; погіршення концентрації уваги, зменшення критичності мислення, підвищена навіюваність, погіршення сну, харчові розлади, швидка втома, монотонія, втрата інтересу, відсутність мотивації тощо.

Дуже важливою є психологічна допомога щодо зменшення нервово-психічної напруженості, нормалізації емоційної, морально-етичної та мотиваційної сфер, досягнення оптимального рівня особистісної адаптації постраждалих. Розвиток психологічної практики засвідчує дієвість методів арт-терапії в знятті гострих емоційних станів.

Діти реагують на різні події, особливо психотравмівні, інакше, ніж дорослі. Їхня реакція на такі події залежить від різних чинників, таких, як вік, особливості стосунків дитини з батьками, індивідуальні особливості тощо. Коли дитина не може зрозуміти, що з нею відбувається, а тим більше пояснити це словами, коли вона занадто болісно реагує на звичайні, здавалося б, для мирного часу ситуації, коли вона раптом то впадає в заціпеніння, то стає занадто активною, — саме невербальні засоби часто є чи не єдиними можливими для вираження сильних переживань дитини. І ось тут на допомогу приходить арт-терапія... Арт-терапія — це засіб невербального спілкування, що робить її особливо цінною та результативною щодо проживання таких станів.

Термін «арт-терапія» з'явився в професійному лексиконі психологів Західної Європи в середині ХХ століття. Він охоплює низку специфічних методів, що сприяють зціленню людини засобами мистецтва. В арт-терапії не потрібно вміти малювати та не важливо, що з матеріалів обрати: фарби чи олівці, глину чи пластилін. Ш.Мак Ніфф вважав, що ключ до розуміння зцілювальних можливостей мистецтва полягає в реалізації творчого потенціалу людини. Методи арт-терапії близькі до запитів і ментальності слов'ян, для яких характерна орієнтація на емоційно-образне переживання, а не на раціональне вирішення внутрішньопсихічних конфліктів [2, с.90].

«Арт-терапія — це технології створення та використання різних творів мистецтва з метою передачі почуттів, емоцій та інших проявів психіки людини; це інструмент для дослідження і гармонізації тих сторін внутрішнього світу людини, для вираження яких слова не підходять». [3, с.56].

Арт-терапія дає високий позитивний емоційний заряд, формує активну життєву позицію, впевненість в своїх силах, автономність і особисті межі.

Арт-терапія найбільш розроблений напрямок із величезною кількістю технік, прийомів, методик. Перевагами арт-терапії, крім відсутності протипоказань, є відносна простота в застосуванні, багатство матеріалів, можливість використання в поєднанні з будь-якими іншими психотерапевтичними методами та медичними засобами.

Одним із дієвих методів впливу на емоційну сферу дитини є казка, яка розкриває внутрішній світ особистості і позитивно впливає на неї.

Основна частина. Концепція казкотерапії побудована на підставі досліджень у галузі вікової психології, дитячого психоаналізу, аналітичної психології. Вона представлена в роботах таких авторів як М.Беттельхейм, Р.Гарднер, К.Юнг, В.Пропп, а також у багатьох сучасних психологів і дослідників казок, таких як Т.Зінкевич-Євстигнєєва, А.Михайлов, І.В.Вачков, А.Короткова та ін. Вони підкреслюють величезну значимість казки в процесі розвитку особистості дитини. Практична робота дає можливість дитині самореалізуватися, перебороти сором'язливість, розвинути творчі здібності й здатність до емоційної регуляції, підвищити самооцінку.

Казкотерапія - лікування казками, спільне з клієнтом відкриття тих знань, які живуть в душі та є психотерапевтичними в даний момент [6, с.78].

Казкотерапія - процес утворення зв'язків між казковими подіями і поведінкою в реальному житті; процес перенесення казкового сенсу до реальності [5, с. 105].

Казкотерапія - процес активізації ресурсів, потенціалу особистості.[4,с.44].

Казкотерапія - розкриття внутрішнього та зовнішнього світу, осмислення пережитого, моделювання майбутнього, процес підбору кожному клієнту своєї особливої казки Е.Берн [1, с.5].

Казкотерапія – найдавніший напрям практичної психології, хоча термін виник тільки наприкінці ХХ ст.

Засновник аналітичної психології Карл Юнг і його послідовники стверджували, що в казці відображається психічна реальність людини, її внутрішні ритми й суперечності. А головне – у казці намічено сценарії духовних пошуків і розвитку особистості.

Знайомство з казками допомагає дітям позбутися комплексів, знайти вихід зі скрутного становища, не втрачати силу духу і віру в добро, адже у казці зло завжди зазнає поразки. Казки викликають інтенсивну емоційну реакцію. Казкові образи звертаються одночасно до свідомості та до підсвідомості дитини. Казка дозволяє вийти за рамки звичайного життя та у доступній формі вивчати світ почуттів і переживань, ідентифікувати себе з певним персонажем і таким чином подивитися на свої проблеми з іншого ракурсу.

Привабливість казки як засобу психолого-педагогічного впливу для дитини обумовлена такими властивостями:

– відсутність прямих повчань; події казкової історії логічні, що в свою чергу дозволяє дитині встановлювати причинно-наслідкові зв'язки і збагачувати свій життєвий досвід;

– через казкові образи дитина знайомиться з досвідом багатьох поколінь, адже в казкових сюжетах зустрічаються ситуації і проблеми, які переживає кожна дитина (сепарація від батьків, життєвий вибір, взаємодопомога, кохання, боротьба добра і зла): перемога добра забезпечує дитині відчуття психологічної захищеності, бо дитина швидко засвоює, що випробування сприяють її внутрішньому зростанню;

– відсутність фіксації імені головного героя та місця подій; головний герой – це збірний образ, із яким дитина може ідентифікувати себе;

– цікавий сюжет, наповнений загадками, чарами, неочікуваними перетвореннями героїв забезпечує активне сприйняття та засвоєння інформації.

Казка є доступною формою виховання, за допомогою якої діти вчаться адекватно реагувати на будь-які життєві ситуації, відрізнити гарне від поганого. Казка завжди допоможе подолати страхи, невпевненість, сприятиме розвитку фантазії, а отже знаходженню нестандартних рішень та розумінню того, що досягнути всього можливо.

З корекційною метою казки будуються наступним чином:

- психологічна підготовка до напружених емоційних ситуацій;
- символічне реагування фізіологічних та емоційних стресів;
- усвідомлення і прийняття змісту власної активності.

Казкотерапевтична робота з дитиною може бути проведена різними способами:

1) Для роботи може використовуватися існуюча авторська або народна казка.

2) Спеціаліст і дитина можуть складати казку разом, одночасно драматизуючи її всю або окремі елементи.

3) Дитина може складати казку самостійно

Комбінуючи різні прийоми казкотерапії, можна допомогти кожній дитині прожити багато ситуацій, з аналогами яких він зіткнеться в дорослому житті, значно розширити його світосприймання і способи взаємодії з світом і іншими людьми [6, с.12].

Казкотерапія, як психологічний метод накладає свої вікові обмеження при роботі з дітьми: дитина повинна мати чітке уявлення про те, що існує казкова дійсність, відмінна від реально існуючої. Звичайно навички такого розрізнення формуються у дитини до 3,5-4 років, хоча, безумовно у кожному конкретному випадку необхідно враховувати індивідуальні особливості розвитку дитини.

Казкотерапія вміщає в собі всю технологічну «кухню», від діагностики до корекції, включаючи профілактику і розвиток індивідуальності. До того ж вона органічно синтезується зі всіма відомими методами психотерапії, застосовна як в індивідуальній роботі, так і в груповій, підходить для будь-якого віку. Образно кажучи, це поліфонічний метод. Якби не любив фахівець казки, їх використання повинне бути доречним. Інакше можна спотворити всю ідею. Першу психотерапевтичну казку доречно використовувати лише тоді, коли вона найяскравіше і образно ілюструє основну думку психолога при формулюванні «зворотного зв'язку» з дитиною.

Казки мають вагомe значення у вихованні, розвитку та реабілітації дітей, виконуючи різні функції:

– діагностичну (визначає стан дитини та мету подальшої роботи);

– прогностичну (дає розуміння про особливості розвитку дитини та бачення нею навколишнього світу);

– виховну (виховання в дитини позитивних якостей та індивідуальності);

– коригувальну (заміна небажаного на необхідне).

Діагностична функція казок відіграє важливу роль на первинному етапі казкотерапії. Вона дозволяє визначити стан дитини й основну мету для подальшої роботи.

Прогностична функція казок полягає в тому, що ми можемо побачити не тільки сьогодення дитини, але й дізнатися про її розуміння і відчуття власного майбутнього. Цієї мети ми можемо досягти, аналізуючи казки разом із дитиною, даючи відповіді на її запитання.

У кінцевому результаті завдяки цій функції нам розкриваються особливості поведінки дитини, бачення нею навколишнього світу, стратегії її подальшої поведінки.

Виховна функція казок дає можливість навчити дитину справжніх істин за допомогою простих сюжетів і яскравих образів, виховати в ній особистісні якості, потрібні їй у відповідному моменті для вирішення ситуації, яка склалася, і для використання цих моделей у подальшому житті.

Коригувальна функція казок є тим кінцевим результатом, який ми хочемо отримати завдяки використанню казкотерапії. Вона полягає в заміні небажаної поведінки на нормативно типову. Саме за допомогою такої корекції у стані та поведінці дитини спостерігаються зміни на краще.

Залежно від результату, який необхідно отримати, ставиться певна мета, і вже після цього добираються казки, основні функції яких могли б допомогти в реалізації мети.

Терапевтична казка необхідна дітям, оскільки здатна вирішити реальні проблемам, які хвилюють дитину: щоб пережити травму, потрібен досвід, який дитина може отримати під час проживання й осмислення моментів і пригод, які відбулися з персонажами казок.

Терапевтичні казки – чудовий метод психологічної роботи з дітьми, які переживають психічну травму.

Суть полягає в тому, щоб за допомогою прикладу з історії пояснити дитині такі складні категорії, як «любов», «справедливість», «тривога», «смерть» та інше.

Психологічні казки допомагають дитині легше усвідомити ефемерні або абстрактні поняття та зрозуміти, як на них реагувати у реальному житті.

Терапевтична казка створюється відповідно до специфічної ситуації або спеціально для конкретної дитини. Психотерапевтичні авторські казки складаються так, щоб здійснювати терапевтичний вплив для конкретної особистості, для зміни картини її сприйняття власного «Я» у проблемній життєвій ситуації. Якщо казка є психотерапевтичною, то під час її прослуховування відбувається психологічна робота на підсвідомому рівні. Дуже важливо подбати про те, щоб діти під час процесу читання казки насолоджувалися, навіть розважалися. Крім того, варто переконатися в тому, що вони знаходять у творі героїв, з якими можуть себе співвідносити.

Казка має один із найголовніших елементів – це персонажі, подібні до реальних людей, знайомих, друзів, батьків, з різними характерами, темпераментами, які роблять добрі чи злі вчинки. Тобто герої різні – добрі та злі. Персонажі є недосконалими, та у цьому їхня особливість, адже саме це робить їх схожими на реальних людей, і тільки так дитина відчує зв'язок із ними. Оскільки терапевтична казка створюється для життєвої ситуації конкретної дитини, то для цього в ній змальовується герой, схожий на конкретну дитину (для якої пишеться казка), яка переживає проблеми, емоції, життєві обставини, подібні до переживань казкового героя. Казка тільки тоді стає терапевтичною, коли особистість ототожнює себе з героєм, простежує схожість проблем у казці й у своєму житті, проводить паралелі між сюжетом і життям, усвідомлює ключове повідомлення, мораль казки. Так, завдяки терапевтичній казці, дитина може подолати свої страхи і комплекси, побачити альтернативні моделі поведінки, способи вирішення проблеми, подивитися на ситуації з різних боків або спробувати розглянути їх об'єктивно. У реальному житті поганий герой далеко не завжди уникає наслідків своєї негативної поведінки. А от у казці – це неминуче. Отже, бачити та вчитися тому, що добро – це те, що потрібно обирати, простіше під час занурення у казковий світ.

Терапевтична казка створена для того, щоб з її допомогою знайти індивідуальний підхід до дитини та її проблеми. Часто дитина може розгледіти схожі риси характеру чи поведінку, ідентичні проблеми, провести невидиму паралель між собою та героєм. Під час читання дитина аналізує історію, вчинки, обставини та життєві моменти. У фіналі, зазвичай, головний персонаж досягає своєї мети завдяки власним зусиллям.

Найчастіше психологічні травми викликають почуття незавершеності. Дитина зупиняється перед тим, що її лякає. Страх не дає їй рухатися далі, і дитина відчужується. Терапевтичні казки з розвитком сюжету навчають дітей приймати себе та свої страхи, дають зрозуміти, що боятися чи бути недосконалим – це нормально. Лікування казкою сприяє розвитку активності, самостійності, цілеспрямованості, мовлення, емоційного інтелекту.

Терапевтичні казки можна застосовувати для передачі досвіду, дотримання правил поведінки, виховання морально-етичних норм та цінностей, задля заохочування до фантазування, розвитку творчого мислення й уяви, допомоги у подоланні страху, надмірної тривожності, коригування проблемної поведінки тощо.

Завдання психолога чи дорослої людини – дібрати чи створити казку відповідно до потреб дитини. Якщо її підбрано вдало, дитина «вбудовує» послання у свій життєвий сценарій, бо важливо, щоб дитина попросила повторити цю казку декілька разів.

Коли дитина «проживає» казку, то в неї утворюються зв'язки між казковими подіями і поведінкою у реальному житті. Щоб уроки та цінності засвоювалися активно, необхідно обговорювати прочитані казки з дитиною.

Аби зрозуміти, яку історію потрібно скласти, психологам, батькам та іншим фахівцям треба визначити, над якою проблемою слід працювати, де у дитини «ховається» тривога, страх чи інша психологічна нестабільність. Після цього можна створити чи обрати сюжет книги, що буде слугувати терапевтичною казкою.

Щоб знати, чи був зроблений правильний вибір історії, треба проаналізувати поведінку дитини (дитина просить прочитати знову; малює персонажів та моменти з улюбленої казки; уявляє себе головним героєм; під час гри згадує історію, ситуації тощо).

Психолог та інші дорослі можуть самі складати терапевтичні казки для дітей. Для цього пропоную наступний алгоритм для створення такої історії (табл. 1).

Таблиця 1. Алгоритм створення терапевтичної казки

План	Приклади
Визначте проблему або ситуацію, яка потребує корекції.	Це можуть бути ревності, поганий сон, дратівливість, агресія, жадібність тощо.
Пригадайте, як дитина виявляє проблемну поведінку.	Найхарактерніші приклади запишіть, а потім використайте у сюжеті казки.
Проаналізуйте можливі наслідки проблемної поведінки дитини.	Із жадібною дитиною інші діти можуть не захотіти дружити, і вона у певний момент залишиться самотньою.
Оберіть героя казки.	Головний герой має бути однакової статі та віку з дитиною, для якої створюють казку. Поведінка дитини має бути схожа з поведінкою героя, який буде мати інше, ніж дитина, ім'я, щоб не викликати у дитини спротиву. Ім'я або прізвисько героя казки може бути кумедним, адже гумор позитивно налаштовує дитину.
Розкажіть, яким щасливим був герой, доки не почав погано поводитися.	Наприклад, скільки у нього було друзів, як вони до нього ставилися тощо.
Опишіть у казці, як герой виявляє проблемну поведінку.	Найкраще – у трьох різних ситуаціях. Для казок властиві повтори. Зазвичай герой має: відгадати три загадки, виконати три завдання, подолати три перепони тощо. Так дитина ліпше засвоїть та запам'ятає казку. Необхідно показати, як із кожним поганим вчинком герой стає менш щасливим, щоб дитина зрозуміла, до чого може призвести погана поведінка.
Вигадайте у казці персонажа – доброго чарівника, мудрого вчителя або поважного старця.	Він підкаже головному герою вихід із проблемної ситуації, налаштує його до позитивних змін та навчить, як слід поводитися.
Розкажіть, як герой казки змінився і став ще щасливішим, ніж на початку історії.	Наприкінці казки герой усвідомив ситуацію: змінив свою поведінку, світосприйняття, погляди і став щасливішим, ніж був.

Тексти казок викликають інтенсивний емоційний резонанс як у дітей, так і у дорослих. Образи казок звертаються одночасно до двох психічних рівнів: до рівня свідомості і підсвідомості, що дає особливі можливості при комунікації.

У педагогічній практиці можна використовувати народні, авторські і спеціально складені для психотерапії казки. Будь-який з підходів має і свої переваги, і свої недоліки. При використанні народних казок в цілях психотерапії до переваг можна віднести: символічність казок, що забезпечує хороші можливості особових проєкцій; знайомство дитини з сюжетом, іноді навіть дослівне знання тексту; сюжет, "відполірований" віковим переказом, відсутність зайвих подробиць; динамічність; різноманітність, можливість підібрати необхідну тематику; відповідність національному характеру. Недоліки: умовність характерів; відсутність змін в характері героя за час дії казки.

У використанні відомих авторських казок можна відзначити майже ті ж переваги, що і при використанні народних казок: популярність сюжету; різноманітність сюжетів.

До труднощів використання відомих авторських казок в казкотерапії можна віднести: можливе зниження інтересу; безліч сюжетних ліній робить казку дуже довгою; авторська казка обов'язково несе в собі погляди автора, а вони не завжди співзвучні поглядам психолога, а також поглядам дитини; авторська казка вимагає до себе дбайливого відношення, тому не завжди допустимо зміна сюжету, запропонована психологом як метод роботи. Зміна може сприйматися як руйнування, псування казки, що порушує атмосферу психологічного контакту.

Якщо казки створюються спеціально для казкотерапії, то більшості цих труднощів можна уникнути. Казки складаються з проблем, характерних для того контингенту, з яким працює психолог; іноді казка пишеться для конкретного клієнта. Казки, що створюються для психологічної роботи, містять «зачіпки», що спеціально закладаються, для клієнта. Актуальна проблема представлена в казці в метафоричній формі; як правило, приписана значущому герою - принцу, принцесі, королю.

Висновок. Підсумовуючи викладене вище, можемо відзначити, що у зв'язку з воєнними подіями, які відбуваються у нашій країні, збільшилася кількість дітей, які отримали психічну травму.

Одним із найбільш ефективних засобів профілактики та подолання психічної травми є використання арттерапевтичних методів, серед яких важливу роль відіграє казкотерапія, оскільки вона розрахована на вікову категорію дітей дошкільного віку. Можливо, тому, що за допомогою казок (або під їх впливом) сформувався життєвий сценарій і за допомогою казки ж можна спробувати з цього невдалого життєвого сценарію людини витягнути. Вона звернена до дитячого початку який є в кожній людині. У статті було надано алгоритм створення терапевтичної казки, завдяки якому фахівці самі зможуть складати терапевтичні казки та надавати допомогу дітям.

Перспективу подальших досліджень вбачаю у розкритті особливостей використання інших видів арт-терапії в роботі з дітьми дошкільного віку.

Список використаних джерел та літератури

1. Берн Э. Групповая психотерапия. Академический Проект. 2001. 464 с.
2. Вознесенська О., Мова Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога. Київ.ТОВ Видавництво «Шкільний світ», 2007. 125 с.
3. Деркач О., Педагогіка творчості. Навчально-методичний посібник. Вінниця, 2009 р. 88 с.
4. Максименко С.Д. Психічне здоров'я дітей. Київ. Шкільний світ. 2002.

5. Пропп В. Структурное и историческое изучение волшебной сказки. Трансформация волшебных сказок. Кумулятивная сказка. Поэтика фольклора. 1998. 269 с.

6. Т.Д. Зинкевич-Евстигнеева. Формы и методы работы со сказками. СПб. Речь, 2005. 220 с.

Кожем'якіна Ірина

старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної освіти»
кандидат педагогічних наук

Організація освітньої діяльності дошкільників у дистанційному форматі в умовах воєнного стану

***Анотація.** У статті актуалізується питання організації освітнього процесу з дошкільниками в умовах воєнного стану, визначено можливі формати освітньої взаємодії, схарактеризованого особливості дистанційної освіти дошкільників.*

***Ключові слова.** Дошкільна освіта, дистанційна освіта, освітній процес, дистанційні технології навчання.*

Сьогодні в освітянській спільноті активно порушуються питання щодо організації освітнього процесу з дошкільниками в умовах воєнного стану, особливості здійснення дистанційного та змішаного формату такої освітньої взаємодії, застосування технологій організації та проведення освітнього процесу з дітьми дошкільного віку.

Педагоги дошкільної освіти (завідуючі закладів дошкільної освіти, методисти, вихователі) та викладачі і методисти закладів післядипломної освіти наразі перебувають у постійному пошуку можливостей та технологій організації та проведення дистанційного освітнього процесу з дошкільниками.

Важливі питання сьогоденного освітнього процесу у дистанційному та змішаному форматі навчання: «як навчати?», «як взаємодіяти?», «яким має бути навчання?» потребують детального вивчення, аналізу й перевірки на практиці.

Освітня взаємодія закладів післядипломної освіти з педагогами дошкільної освіти, насамперед вихователями, зорієнтовує їх на врахування важливих аспектів організації та проведення дистанційного (онлайн) навчання дошкільників. Насамперед, як зазначено у нормативних документах щодо організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти в умовах військового стану [1], [4], [5] та існуючого світового досвіду онлайн навчання має бути безпечним, тобто учасники освітнього процесу (вихователі, батьки, діти) мають перебувати у сфері безпеки (безпечних для себе умовах, насамперед для власного здоров'я).

Безпечний освітній простір передбачає відповідні вимоги до організації освітньої діяльності закладів дошкільної освіти. Для безпечного навчання онлайн усі учасники відповідної команди (групи) мають здійснювати визначені правила освітньої взаємодії: .будь у безпеці, будь добрим, будь чуйним, будь винахідливим (оригінальним).

Відтак, з урахуванням реалій сьогодення розуміємо, що пріоритетними залишаються питання створення безпечного освітнього процесу потребують не тільки дотримання безпекових умов, але й комфортного середовища для всіх

учасників освітнього процесу та «підвищення якості освітньої діяльності закладів дошкільної освіти» [4, с. ECERS-3] в дистанційному та змішаному форматі навчання.

Діти мають розвиватися у безпечній та здоровій атмосфері, тому вони потребують емоційної підтримки та психологічного супроводу. Зараз надзвичайно важливо підтримувати психологічне здоров'я наших дітей. «Відволікаючи їх від війни, нам потрібно допомогти розслабитись та зменшити психологічний тягар, з якими їм довелося зіштовхнутись» [3], зазначила психолог Дар'я Губарева.

Головне, на думку психологині С.Ройз, пояснити дітям, що всі почуття та реакції зараз природні, а все, що зараз відбувається – це тимчасово, не на все життя. Щоб допомогти дитині зменшити емоційне напруження вихователю необхідно спрямовувати його активність та емоції на конкретні дії. (допомога комусь (батькам, сусідам, дітям), підтримка, навчання, доручення, долучення до проєктів, прибирання території, годування тварин, пошиття речей, випікання, зарядка, складання віршів, пісень, малювання плакатів, малюнків, вибудовування правил для родини, групи...). Як радить С. Ройз, покласти на дитину відповідальність, яка їй до снаги. Прийом відповідального завдання, ролі чи функції, що дозволить здійснити саморегуляцію свого психологічного стану [6].

Для того, щоб стан дитини якнайшвидше стабілізувався, психологи (С. Ройз, К. Гольцберг, В. Горбунова) радять дорослим постійно відповідати на запитання дітей, адже діти потребують пояснень. Ці запитання повторюватимуться кілька разів, але відповідати на них потрібно весь час, коротко та без подробиць. Дитина не має бути присутня при перегляді новин та розмовах про смерть і вибухи. Їй важливо чути слова: «Зараз ми в безпеці» (коли дійсно у відносній безпеці) [6]. Наскільки це можливо – потрібно відновити розклад дня й те, що було звичними діями в сім'ї, а також максимально наблизити дистанційний формат процесу навчання до можливостей традиційного очного формату навчання.

Сьогодні різні психологічні служби та соціальні організації надають поради та пропонують конкретні практичні дії з питання підтримки дітей під час війни. Активним учасником такої психологічної взаємодії з педагогами стала дитяча психологиня Світлана Ройз, яка надає педагогам, насамперед вихователям закладів дошкільної освіти чіткі поради та пропонує комплекси практичних прав, які дозволять підтримати позитивний емоційний стан дітей. Вихователям варто включити в сьогоднішній освітній процес розроблені психологією комплекси вправ та ігор: вправи при панічній атаці; комплекс заспокійливих ігор та вправ для малечі; тихі ігри для дітей; тілесні ігри для зняття стресу та інші.

Доречними для емоційної підтримки та психологічного супроводу стануть також ігри з дітьми під час воєнних дій та техніки заспокоєння дітей від сімейного психолога та психотерапевта Олени Дацун [2].

Орієнтуючись на поради дитячої психологині С. Ройз, радимо вихователям під час змішаного та дистанційного формату навчання застосовувати аудіальний і візуальний канали дітей, щоби збільшувалася ефективність навчальних занять та активність дітей в освітньому процесі, а також це можливість підтримати психологічний та емоційний стан дітей. Гарним прикладом такого виду діяльності з дошкільниками є співи хором патріотичних пісень, вигукувати кричалки на підтримку збройних сил України, слухати аудіоказки та музику, влаштувати для всіх концерт з застосуванням музичних інструментів, виконувати руханки під українську музику тощо.

Взаємодія з батьками в дистанційному та змішаному форматі потребує від вихователів додаткових комунікативних вмій в режимі онлайн та розширення й урізноманітнення способів взаємодії з ними. Важливо розробити поради та можливі вправи, ігри, види діяльності, які батьки можуть застосувати при організації освітнього процесу та розваг вдома, особливо у моменти небезпеки та перебування дітей в укриттях.

Щоби відволікти дітей від постійних хвилювань, нестійкого психологічного мікроклімату в родині, негативних емоцій, які можуть зараз їх оточувати радимо вихователям спрямовувати практичну діяльність дітей на виконання посильних і відповідальних начальних завдань для них. Такі завдання вихователі можуть задавати дітям для виконання їх вдома за підтримки батьків. наприклад, доручити дитині завдання слідкувати за іграшкою. можна попросити дитину створити казку про якогось персонажа, уявити себе журналістом та провести репортаж із події тощо.

Важливою особливістю сьогодення навчання дошкільників в умовах військових дій є обговорення з дітьми правил «Цивільної оборони», дітям необхідно роз'яснити, що зараз дуже важливо слухатися старших (батьків, вихователя), не сперечатися з дорослими та слідувати за тим, хто відповідальний за безпеку. Також необхідно навчити дитину, де вона може зустрітися з вами або іншими родичами, де переховуватися, якщо буде втрачено мобільний зв'язок. Обговорити необхідність зібрання антитривожної валізки та її вмісту на основі рекомендацій МОН України.

Також на сайтах закладів дошкільної освіти, які інтегрують освітній простір, важливо і необхідно створити рубрику в якій батьки зможуть знайти практичні поради та посилання на онлайн ресурси щодо психологічної підтримки дітей в умовах війни. Більш детальна взаємодія з питання психологічної підтримки дітей може здійснюватися на сторінці психолога дошкільного закладу та сторінці конкретної групи яку відвідує дитина. Також доречною для взаємодії з батьками може стати створена сторінка ля запитань і пропозицій батьків.

Наступною важливою особливістю сучасного дистанційного (онлайн) навчання є необхідність застосовувати режим синхронного і асинхронного навчання, це надасть можливість хочемо збільшити час освітнього процесу і підвищити ефективність дистанційного (онлайн) навчання.

Зазначимо, що синхронний режим навчання передбачає взаємодію між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники одночасно перебувають в електронному освітньому середовищі або спілкуються за допомогою засобів аудіо-, відеоконференції. Інакше кажучи, це проведення заняття в режимі реального часу в обраному цифровому середовищі. Рівночасно присутні вихователь, діти та їх батьки, спілкуючись приблизно так, як це відбувається на занятті в традиційному форматі. Асинхронний режим означає взаємодію між суб'єктами дистанційного навчання, за якої учасники взаємодіють між собою із затримкою в часі, застосовуючи при цьому інтерактивні освітні платформи, сайти, блоги, електронну пошту, форуми, соціальні мережі тощо. Можна сказати, що це режим більш самостійного навчання, яке, водночас, підтримується вихователем і батьками з використанням відповідних цифрових інструментів.

Отже, синхронне навчання, як зазначається в методичних рекомендаціях про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році – це процес, коли відбувається онлайн-заняття, а асинхронне – коли вихователь записує відеозаняття або записує, наприклад, мотиваційне відео і передає його батькам для самостійного опрацювання дітьми. Якщо дитина не може самостійно опрацювати наданий матеріал, то батьки опрацюють його разом із дитиною [5. с. 8].

Однак, треба врахувати, що умови здійснення освітнього процесу, які існують сьогодні не можуть забезпечити повноцінну синхронність процесу навчання (стан здоров'я тих, хто навчається, їх особистісні можливості, професійна зайнятість батьків, ресурсні можливості (якість інтернету, умови та ін..), а відтак необхідно забезпечити дітей таким матеріалом і завданнями, які можуть засвоюватися і розв'язуватися у пролонгованому форматі, за власною індивідуальною траєкторією розвитку, тобто в асинхронному форматі навчання.

Освітнє середовище, в якому перебувають дошкільники в нових соціальних умовах воєнного стану, як зазначено у методичних рекомендаціях про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році [5], має бути не лише безпечним, а й інформативним, цікавим, змістовним, стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей.

Отже, першим кроком у процесі навчання онлайн має стати розуміння того, що така освіта сьогодні це можливість вирішувати освітні задачі. Тому задача вихователів максимально стимулювати мотивацію дітей, а також батьків до навчання. Мотивація до навчання, закладається в тому, щоб діти усвідомлювали, що взаємодія у освітньому процесі з вихователем та іншими дітьми групи це комфортність, увага до їх потреб, розуміння й звісно цікаві і насичені різноманітні види діяльності. Формування мотивації дітей до навчання безпосередньо залежить також і від мотивації їх батьків сприяти отриманню дітьми якісної дошкільної освіти, відтак завдання вихователя донести батькам вихованців, що у ці скрутні часи кожен українець повинен продовжувати виконувати свою важливу функцію (функцію батьків), займатись вихованням і освітою своїх дітей.

Другий крок ефективної реалізації дистанційного навчання передбачає якомога більше застосовувати і розвивати можливості онлайн навчання, набувати практичний власний досвід, який дає можливість визначити свій власний контент онлайн взаємодії з дошкільниками та їх батьками у освітньому середовищі, шукати цікаві ідеї, які можуть бути задіяні у вашому навчальному процесі та в освітній діяльності вашого закладу дошкільної освіти. Тому під час організації дистанційного навчання рекомендується використовувати матеріали онлайн ресурсу «Український дитячий садок online», які представлені на YouTube-каналі МОН та ЮНІСЕФ і на платформі MEGOGO, телеграм каналі https://t.me/mrleader_brand/14 та сайті МОН України і стануть орієнтиром для подальшої діяльності вихователів у організації та здійснення дистанційної форми навчання дошкільників.

Збільшити можливості дистанційного (онлайн) освітнього процесу, сформувати бажання та підвищити готовність до онлайн навчання можуть технології дистанційного навчання. Існуючий досвід роботи за дистанційно. формою навчання продемонстрував спроможність у процесі навчання дошкільників, таких інформаційно-комунікаційних технологій як онлайн-заняття, відеозаняття, відеоролики, відеоконференції, форуми, чати, онлайн екскурсії, онлайн подорожі, онлайн ігри, читання казок онлайн, презентації, фотоколажі тощо.

Застосування пропонованих матеріалів на інтернет ресурсах та інформаційно-комунікаційних технологій сприятиме формуванню у дітей мотивації до навчання, вивчення теми дня/тижня, збагаченню їхнього словника, закріпленню знань та умінь, отриманих під час активностей, розвитку дитячої творчості та формуванню базових компетентностей. Практичну значущість мають розробки педагогів щодо облаштування освітнього онлайн середовища закладу дошкільної освіти представленого сьогодні сайтами та освітніми платформами.

З метою залучення дітей до різних видів діяльності педагогічному колективу необхідно заздалегідь спланувати змістовий контент роботи, що відвертатиме увагу дітей від хвилювань, страхів та сприятиме зниженню тривожності. Доцільно використовувати технічні засоби навчання, дидактичні онлайн ігри, можливі види онлайн театрів, залучати дітей до малювання та поробок з паперу, природного матеріалу [5, с. 4] , аплікацій тощо в пролонгованому режимі навчання з подальшим представленням в онлайн середовищі

Беззаперечно важливо в процесі дистанційного навчання дошкільників враховувати вітчизняну практику щодо «класифікації різних видів діяльності, притаманних періоду дошкільного дитинства. Це – рухова, ігрова, комунікативна, мовленнєва, здоров'язберезувальна, мистецько-творча (малювання, ліплення,

аплікація, конструювання, спів, танці, гра на музичних інструментах), пізнавально-дослідницька, господарчо-побутова діяльність» [5, с. 5] з метою їх організації та проведення в онлайн режимі (синхронне навчання) та в пролангованому режимі роботи вдома за підтримки батьків (асинхронне навчання). Дана практика організації видів діяльності, зокрема у дистанційному форматі навчання, обов'язково враховує вікові особливості дітей та зорієнтовує вихователів на виконання освітніх завдань, власний безперервний професійний розвиток та активну підтримку розвитку в дитини творчих, самостійних, якісно нових характеристик.

Працюючи в дистанційному форматі освітнього процесу вихователі мають розуміти, що основним орієнтиром їх роботи з дошкільниками є Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція, 2021 р.) та освітні програми, тому освітній процес онлайн, як і традиційний освітній процес, має бути зорієнтований на формування у дошкільників ключових компетентностей відповідно до визначених освітніх ліній.

Більшість часу впровадженого освітнього процесу має відбуватися індивідуалізовано і полягати у забезпеченні вихователем індивідуальної зони творчого розвитку дитини, що дозволяє їй на кожному етапі створювати освітню продукцію, спираючись на свої індивідуальні якості та здібності. Для цього важливо і необхідно застосовувати можливі технології дистанційного навчання та дистанційної освітньої взаємодії. Існуючі дистанційні технології (сайт, блог, чат, форум, е-пошта, Viber Telegram facebook та інші ресурси) дозволяють вихователю бути онлайн у постійному часі, тобто виникати, вирішувати питання або вирішувати проблеми через створену систему освітньої взаємодії. Наприклад, створену онлайн систему для зібрання запитань (дітей, батьків, колег, адміністрації, партнерів) за допомогою Радлет дошки або іншої форми google. У вихователя має бути час для відповідей на ці запитання та підготовки відповідей і тому сформована ним система освітньої взаємодії має враховувати можливості всіх учасників освітнього процесу.

Отже, освітня діяльність вихователів закладів дошкільної освіти в дистанційному форматі зорієнтована на розширення можливостей освітньої взаємодії в умовах військового стану через створене ефективне освітнє середовище, яке сьогодні вийшло за межі дошкільного закладу. А також спрямована на досягнення освітніх результатів (компетентностей) з урахуванням вікових особливостей дошкільників, забезпечує неперервність здобуття освіти з урахуванням існуючих умов та безпекової ситуації та реалізує принцип наступності між дошкільною освітою та Новою українською школою.

Список використаних джерел та літератури

1. Безпечне освітнє середовище: підготовка закладів освіти до нового навчального року. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/bezpechne-osvitnye-seredovishe-pidgotovka-zakladiv-osviti-do-novogo-navchalnogo-roku> (дата звернення 28.10.22)
2. Дацун Олена. Ігри з дітьми підчас воєнних дій. URL : <https://sqe.gov.ua/diyalnist/rekomendacii-zakladam-osviti/> (дата звернення 03.11.22)
3. Матвієнко О., Губарева Д. Навчання у воєнний час: досвід освітнього хабу URL : <https://osvita.ua/school/86168/> (дата звернення 31.09.22)
4. Методичні рекомендації з питань забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за результатами дослідження ECERS-3. URL : http://ru.osvita.ua/doc/files/news/875/87564/2_1.pdf (дата звернення 04.11.22)
5. Методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-okremi-pitannya-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci> (дата звернення 01.11.22)

6 Ройз С., Найдьонова Л., Гольцберг К., Горбунова В. Як підтримати та заспокоїти дитину під час війни. URL : <https://eo.gov.ua/yak-pidtrymaty-ta-zaspokoity-dytynu-pid-chas-viyny/2022/02/28/> (дата звернення 29.10.22)

Козак Людмила,
вихователь-методист
ЗДО № 45 «Ялинка»
Хмельницька ОТГ

Реалізація активних форм і методів методичної роботи з педагогами закладу дошкільної освіти

Анотація Технологічна майстерність педагога, його професійний рівень є основними чинниками в реалізації тих вимог, які висуває суспільство до освіти. Самореалізація особистості педагога як людини і творця всебічно сприяє подібній самореалізації дитини. Тому не дивно, що в системі методичної роботи сучасних закладів дошкільної освіти самореалізації особистості педагогів відведено провідну роль. А основним напрямом організації методичної роботи є використання нетрадиційних форм роботи як засобу активізації творчого потенціалу та росту педагогічної майстерності кожного педагога.

Ключові слова: «міжособистісна взаємодія», «нетрадиційні форми методичної роботи», «інтерактивні технології».

У епоху переходу від командно-адміністративної системи керування освітніми установами до педагогіки партнерства методична робота в закладі дошкільної освіти не повинна бути скута тільки традиційними формами, бо це може призвести до гальмування процесу впровадження наукових знань у практичну педагогічну діяльність. На сучасному етапі в методичній роботі використовуються як традиційні, так і новітні (нетрадиційні) форми роботи. Якщо в закладі освіти системно використовуються нетрадиційні форми методичної роботи, яким передувала спеціальна психологічна та педагогічна підготовка працівників, то методична робота в колективі починає сприйматися як творчий процес. Тільки тоді педагоги стають справжніми «колегами»: партнерами, однодумцями, пропагандистами новаторських ідей.

З метою створення умов для творчої самореалізації педагогів, для підвищення мотивації педагогічної зрілості та для удосконалення науково-методичного рівня професійної компетентності педагогічних працівників закладу організують різноманітні новітні форми методичної роботи – ділові ігри, методичні вояжі, семінари-тренінги, методичні марафони та вернісажі, презентаційні месенджери, брейн-ринги, тимбілдинги, методичні мозаїки, інтерактивні ігри та ін..

Інтерактивні (з англ. *Inter* - «взаємно», *act* - «діяти») методи – це взаємозалежна спільна діяльність усіх учасників освітнього процесу, під час якої всі вони поринають у реальну атмосферу співпраці для спільного розв'язання проблем. [4, с. 22]

Пріоритетами у змісті інтерактивного освітнього процесу є:

- взаємодія одне з одним;
- діалоговий обмін інформацією на паритетній основі (без лідерського домінування);
- моделювання ситуацій;
- розігрування рольових ігор (ділових, організаційних тощо);
- спільне подолання проблем;

- оцінювання дій одне одного та результатів власної поведінки.

Інтерактивна модель навчання орієнтує учасників процесу на тотальний прояв активності, відкрите спілкування, колективне напрацювання стратегії та координацію спільних дій.

Не секрет, що інтерактивне навчання є пріоритетним при підвищенні фахової компетентності педагогів. Воно передбачає активну взаємодію, дає змогу акцентувати увагу на діяльності, забезпечує міцність знань і свободи самовираження кожного учасника взаємодії. Інтерактивне навчання сприяє формуванню високої мотивації, активності життєвої позиції, командного духу педагогів.

Найістотношою особливістю інтерактивного навчання є те, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії усіх його учасників.

Як свідчить досвід роботи, інтерактивне навчання є найефективнішим. Воно базується на принципах:

- безпосередньої участі кожного учасника в навчанні - організатор навчального процесу створює умови, за яких кожен учасник стає активним шукачем шляхів і засобів розв'язання тієї чи тієї проблеми;

- взаємного інформаційного та духовного збагачення - навчальний процес організовано так, щоб його учасники мали змогу обмінятися своїм життєвим досвідом, одержаною інформацією;

- особистісно-орієнтованого навчання - організатор враховує індивідуальні потреби, інтереси та бажання кожного учасника навчального процесу.

Активні методи - реальний засіб інтенсифікації діяльності педагогічного колективу. Сучасні науковці довели позитивний вплив соціальної взаємодії на становлення ціннісно-мотиваційної сфери дорослої особистості, її світоглядної позиції, емоційно-вольової саморегуляції. Інтерактивні методи адекватні особистісно-орієнтованій моделі дошкільної освіти, вони перспективні й надзвичайно ефективні в розв'язанні різного роду проблем, неоднозначних питань, конфліктних і суперечливих ситуацій. Вони дають змогу подивитися на життєву проблему з різних боків, стати на місце іншої людини, відкрити для себе внутрішнє, приховане, потенційне.

Завдяки використанню інтерактивних методів педагоги зможуть усвідомити та освоїти такі досі абстрактні для більшості з них особистісні функції, як-от:

- групове цілепокладання;
- здійснення вибору;
- особиста відповідальність;
- творче самовираження;
- педагогічна рефлексія;
- ефективна самоорганізація поведінки і діяльності.

Без широкого застосування діалогових методів складно досягти серйозних змін у педагогічній діяльності, реалізувати особистісно-орієнтовану та компетентісну моделі дошкільної освіти.

Вкотре наголошую: інтерактивні методи, які використовують у процесі навчання педагогів, мають базуватися на врахуванні психології людських взаємовідносин. Нездарма їх називають активними, діалоговими, комунікативними. Взаємодія учасників гри, тренінгу, диспуту, семінару — важливий освітній ресурс, який слід використовувати і розвивати.

Інтерактивні методи спираються саме на ефект групової взаємодії, співпраці, спільної діяльності з розв'язання освітніх завдань. Вони дають змогу педагогам підвищувати власну кваліфікацію, займатись самоосвітою, самовдосконаленням.

Фахівці довели, що для більшості педагогів зі стажем роботи понад 20 років характерними є емоційне вигорання, втома, зниження толерантності, зростання агресивних форм реагування в умовах напруженості, зниження емоційної стійкості, недостатні мобільність і гнучкість, низький рівень соціальної адаптивності до нових

умов життя та креативності. Ці дані актуалізують необхідність пошуку та створення належних умов для відновлення особистісних та професійних втрат досвідченого педагога. Завдання успішно розв'язується саме завдяки використанню діалогових, тренінгових, ігрових форм роботи.

У роботі з педагогами закладу дошкільної освіти використовуємо такі нетрадиційні (новітні) форми методичної роботи [1, с.18]

Методичний вояж – різновид дискусії. Проводиться з метою формування практичних навичок. Темою, як правило, обирається одна з проблем розвитку, навчання і виховання дітей. Під час проведення методичного вояжу вихователі вдосконалюють свої аналітичні вміння.

Проблемний стіл сприяє розвитку у вихователів прагнення до самоосвіти, розширення й поглиблення знань. Заздалегідь готуються питання для обговорення, список рекомендованої літератури, комплектуються творчі мікрогрупи, створюється прес-центр, який після закінчення підбиває підсумки.

Презентаційний месенджер – форма методичної роботи, що допомагає створити сприятливий психологічний клімат в колективі педагогів. Пропонуються питання для обговорення, тема оголошується заздалегідь, щоб усі мали можливості підготуватися.

Методичний ринг проводиться так. Два опоненти заздалегідь готуються до обговорення двох питань. Кожний опонент має групу підтримки. Група аналізу (журі) оцінює рівень захисту кожного погляду на певне питання, потім усі разом підбивають «підсумки». Щоб зняти психологічну напругу, слід заздалегідь продумати, чим заповнити паузу (педагогічні ситуації, ігрові завдання).

Методичний фестиваль використовується з метою обміну досвідом роботи, запровадження у практичну діяльність нових педагогічних ідей і методичних знахідок. На фестивалі відбувається ознайомлення з кращим педагогічним досвідом, з нестандартними ідеями, методиками, які виходять за межі традицій і загальноприйнятих стереотипів.

Педагогічні турніри. Розпочинати підготовку до проведення цієї форми методичної роботи потрібно за місяць. Обираються ведучий та журі. Вихователям повідомляють домашнє завдання. Потім обирають капітанів та опрацьовують літературу з теми турніру, обмірковують виконання домашнього завдання.

Диспути – усний науковий спір, обговорення якогось питання публічно, перед аудиторією. Як інтерактивна форма роботи це можуть бути зіткнення ідей, думок, точок зору, дебати після доповіді. Як правило, опоненти визначаються заздалегідь.

Дискусія – колективне обговорення якогось складного питання. Заздалегідь готується література відповідно до теми, оформлюється приміщення, учасники ознайомлюються з темою. Під час підготовки можуть бути створені творчі групи, які пропонують свою програму, позицію. Наприкінці дискусії формується єдине колективне розв'язання проблеми або рекомендації.

Мозковий штурм – це процедура групового креативного мислення, а точніше засіб отримання від групи осіб великої кількості ідей. Це швидкий, рішучий наступ у грі, мета якого – групове розв'язання проблем. Першочерговим завданням групи є пошук нових альтернативних варіантів розв'язання проблемних ситуацій.

Семінар-практикум вид заняття, мета якого полягає в забезпеченні можливості практичного використання теоретичних знань. Він передбачає інтенсивну самостійну практичну роботу учасників і ведучого за визначеною темою. У процесі проведення семінару – практикуму відбувається безпосередній обмін досвідом, розглядаються варіанти розв'язання тих чи інших проблем.

Ділова гра – метод імітації прийняття рішень у різних педагогічних ситуаціях, умовне відтворення організаційної ситуації в ігровій формі. Суть гри полягає в тому, що учасники гри продукують свої ідеї відносно заданої проблеми, потім разом

аналізують їх до того моменту, коли певне рішення задовольнить усіх або більшість гравців. Ділова гра, як і всі інші методи підвищення кваліфікаційного рівня педагогічного персоналу, максимально ефективна лише тоді, якщо її використання продумане й обґрунтоване.

Ділова гра навчає учасників демократичності й відповідальності. Під час її проведення можна створити такі умови, за яких кожен із учасників отримує можливість максимально розкрити свій потенціал. Колектив же в цілому отримує не просто кваліфікованих працівників, а колективний інтелект, який працює на розв'язання спільних завдань.

Методична мозаїка – використовується як різновид школи перспективного педагогічного досвіду. Ця форма роботи стимулює творчих педагогів до експериментування, самостійного вирішення проблем, пошуку найбільш оптимальних методів і прийомів роботи з дітьми.

Презентаційний тренінг – форма методичної роботи, спрямована на здобуття знань, умінь, навичок, корекцію установок для успішного розв'язання навчально-виховних завдань. Під час тренінгу вдосконалюються вміння виступати перед аудиторією, вести ділову розмову, правильно поводитись у конфліктних ситуаціях.

Тімбілдинг – це форма, яка спрямована на створення міцної команди та покращення її ефективності. Тімбілдинг допомагає учасникам порозумітися одне з одним, сприяє формуванню командного духу, коли кожен вболіває за спільну справу, а не лише за власну частину роботи.

Педагогічний аукціон спрямований на активний обмін новими ідеями, думками, педагогічними знахідками: їх захист або пропаганду. На аукціоні доцільно презентувати ідею чи проблему, що найбільше хвилює педагогів і щодо якої існує багато різних думок.

Бюро педагогічних знахідок покликане дати вихователям інформацію про кращі здобутки педагогів у галузі освіти.

Такі форми роботи цікаві для педагогів, вони вносять в освітній процес свіжі думки, нові ідеї, сприяють згуртуванню колективу, мають значні переваги перед традиційними формами роботи. Їхня оригінальність, новизна викликають інтерес, використання ігрових методів допомагає зняти суб'єктивні бар'єри в спілкуванні (побоювання помилитися, прийняти неправильне рішення тощо). [3, с.30]

Традиційне навчання більше орієнтоване на правильну відповідь, і за своєю сутністю є формою передачі інформації та засвоєння знань. Натомість інтерактивні форми орієнтовані на запитання і пошук відповіді. Вони охоплюють весь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуальної), самостійність, здатність до прийняття рішень, взаємодії.

Отже, досягти потрібного рівня підготовки педагогів можливо за умов використання сучасних технологій, побудованих на інтерактивних формах роботи, що розвивають творчі й дослідницькі навички. Знання, набуті в досвіді, є власним надбанням людини, і надалі їх легко застосовувати на практиці.

Набутий досвід використання нетрадиційних методів у системі методичної роботи з педагогами свідчить про підвищення її ефективності. Систематичне використання інтерактивних методів та форм методичної роботи сприяє професійному зростанню педагогів

Так ми сприяємо формуванню творчої особистості педагога, який здатен створити оптимальні умови для розвитку дітей, забезпечити цікаве, змістовне розвивальне середовище у всіх його виявах. Допомагаючи педагогу самореалізуватися, створюючи умови для його особистісного зростання, покращенню його роботи з дітьми. Як результат, у закладі дошкільної освіти створено всі умови для всебічного гармонійного розвитку дітей. Педагоги організують

змістовне спілкування, активно взаємодіють з дітьми, створюючи шлях до їхніх сердець.

Список використаних джерел та літератури

1. Коваленко А. Інтерактивні форми роботи з педагогами в міжтестастійний період // Вихователь-методист - 2013. - №11, - С. 18-21
2. Ковальова С. Інтерактивні форми роботи з педагогами дошкільних закладів // Методична скринька. - 2012. - №2(14). - С. 4-7.
3. Медведько І. Інтерактивні форми роботи з педагогами // Палітра педагога.- 2010.-№3,- С.20.
4. Нікітіна І.І. Інтерактивні семінари для вихователів. Нові формати дошкільної освіти / Х.: Вид. група «Основа». – 2021. – 174 с.
5. Цапко Л.Т. Інтерактивні форми методичної роботи з педагогами в дошкільному навчальному закладі / Х., 2008. - с.50
6. Шаповал Н. Шляхи розкриття творчого потенціалу, проявів креативності у педагогів // Методична скринька. - 2010. - №3(7) - С. 12.

Козловська Тетяна,
вихователь ЗДО №5
Нетішинської ОТГ

Формування соціально-економічної компетенції у дітей дошкільного віку

Анотація. У виступі обґрунтовано актуальність питання розвитку соціально-економічної компетентності дітей дошкільного віку шляхом інтеграції освітньої програми “Впевнений старт” та програми “Афлатот” в умовах сьогодення.

Автор звертає увагу не те, що діти дошкільного віку разом з дорослими можуть бути корисними суспільству.

Ключові слова: інтеграція, Впевнений старт, Афлатот, Афлатун, соціально-економічна компетентність, ярмарок, акція, ресурси.

Кілька років тому, я усвідомила важливість формування соціально-економічної компетентності у дошкільників, адже вона є складовою всебічного розвитку дитини. Саме тому напрямом своєї роботи я обрала “Інтеграція програм “Афлатот” та “Впевнений старт” як засіб розвитку соціально-економічної компетентності дошкільників”.

Знайомлячи діток з Афлатунчиком у минулому навчальному році, я навіть не уявляла, що даний напрям може мати такий позитивний вплив на дітей.

В умовах сьогодення соціально-економічна освіта допомагає виховувати свідомих громадян України, які розуміють важливість економії води, електроенергії та тепла.

Військова агресія російської федерації проти України внесла свої корективи у систему освіти та в наше життя загалом. Особливістю роботи нашого закладу, є те, що ми відновили свою роботу та працюємо в очному режимі. Так новий навчальний рік ми розпочали у досить тривожних умовах сьогодення, але з надією на краще майбутнє. Сьогодні я хочу презентувати свій досвід роботи з розвитку соціально-економічної компетентності дошкільників в умовах воєнного стану. Символічно тема першого заняття у нашому садочку звучала “Україна — єдина країна”. Головною ідеєю заняття у кожній групі було — донести дітям важливість і

значущість кожного регіону окремо, та їх цінність разом для України. У ході заняття діти прослухали терапевтичну казку, авторами якої є наші колеги.

Під час читання казки панувала тиша, але в очах дітей я вже не побачила страху. Це були погляди та вирази обличчя патріотів своєї країни, вони нарешті зрозуміли чому росію ми називаємо ворогом, чому мама так тривожно слідує за новинами, куди пішов брат, сусід чи тато. Але найголовніше, - зрозуміли, чому Україні так важливо бути великою, єдиною країною, і те що кожен може бути корисним у цей важкий час.

Нашій групі було запропоновано роботу над самим “серцем” України — Київською, Чернігівською та Черкаською областями. Діти детально ознайомилися з особливостями, визначними місцями і здобутками цього краю та обмінялися інформацією про решту областей з іншими групами. Згодом об’єднавши усі регіони на карті, діти зробили висновок, що сила нашої країни в єдності. Мапу України діти прикрасили символами миру, - власноруч виготовленими голубами.

Навіть зараз йдучи коридором повз карту чую: «Це Київська область, - це наша столиця! Тут є музей іграшок. Ми також виготовляли іграшки».

Також ми стали свідками, як у вечірні години діти переповідали батькам про «цікаву» казку, яку вони слухали у садочку.

Згодом ми бачили результат своєї роботи. Кожна дитина зрозуміла свою цінність у суспільстві долучившись до акцій “Привітай солдата” та “Зігрій солдата”.

Напередодні було проведено з дітьми бесіди про важливість підтримки захисників, про те як саме ми можемо їм допомогти. Діти із задоволенням виготовляли листівки, приносили використані бляшанки, залишки свічок та картон. Вихованці зрозуміли, що маленькими долоньками можна робити великі справи.

Оскільки ми працюємо в нових реаліях сьогодення, то повинні бути готовими до випробувань та викликів.

Так 10 жовтня — це день ще одного виклику, день коли атаки на нашу країну були такими сильними що земля здригалася від болю. Усі ми, так чи інакше, зіткнулися з проблемами які виникли внаслідок ударів по об’єктах критичної інфраструктури. Ми разом з нашими вихованцями ще раз задумалися про збереження електричної енергії, води та тепла у наших домівках задля підтримки регіонів які найбільше постраждали від завданої шкоди. Ми неодноразово вели бесіди з дітьми про економне використання цих ресурсів, звертали увагу не те, що це може заощадити фінансові ресурси сім’ї. Але на сьогодні економне використання цих ресурсів є важливим не лише для сімейного бюджету але й для країни в цілому. Так спільно з дітьми було виготовлено пам’ятки які б нагадували про збереження ресурсів. Розпочату бесіду у садочку діти продовжили зі своїми рідними удома, розмістивши дані пам’ятки у відповідних місцях.

Батьки були здивовані, адже малюки не просто робили зауваження дорослим щодо ввічливого світла, але й обґрунтовували навіщо це потрібно і чому це так важливо.

Живучи у місті енергетиків, 22 жовтня ми вперше гостро зіткнулися з проблемою водо- та енергопостачання. Так, повернувшись до садочка наші вихованці жваво обговорювали «екстримальні» вихідні, діти емоційно розповідали про, те як готували їжу на вогнищах у дворах багатоповерхівок, замість душі – вологе обтирання. Тому ми ще більше почали акцентувати увагу на питаннях економного використання електроенергії, води та тепла, надали нашим вихованцям та їх батькам кілька шляхів економії у вигляді пам’ятки-інфографіки “Бережи енергію, - збережи Україну”.

Хочу відмітити що нещодавно у нашому закладі проходив благодійний ярмарок, що було чудовою нагодою ще більше розвинути соціально-економічну компетентність у дітей. Готуючись до ярмарку ми з дітьми проводили бесіди,

спілкування в результаті яких кожен вихованець захопився ідеєю і виявив бажання долучитися до заходу. Діти чітко розуміли, що для того аби виручити кошти, вони мають щось виготовити, а також реалізувати свій товар, в результаті — досягти поставленої цілі — допомогти ЗСУ. У групі усі вихованці виготовляли обереги, дома продовжували роботу над унікальними витворами, разом з батьками випікали солодоці. Було приємно спостерігати за тим, як діти витрачали власні заощадження, вони поринули в атмосферу українського ярмарку – закликали, продавали, купували.

Варто зазначити, що зібрана сума перевищила 38 тисяч гривень, які були направлені на благодійну акцію “Смілива гривня”, та фонд «Повернись живим».

В ході своєї роботи, я зрозуміла що інтеграція програм «Афлатот» та «Впевнений старт» є досить ефективним, саме тому планую розвиватися у даному напрямі виховуючи свідомих громадян нашої країни, адже діти – це наше майбутнє.

Ірина Кордон,
вихователь Чаньківського закладу дошкільної освіти «Сонечко»
Дунаєвецької міської ради

Використання паличок Кюїзенера для формування сенсорно-пізнавальних компетентностей дошкільників

Анотація: у статті проаналізовано методи впровадження технології «Палички Кюїзенера» для сенсорно-пізнавального розвитку дітей дошкільного віку.

Ключові слова: палички Кюїзенера, сенсорно-пізнавальний розвиток, логіка.

В Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується, що сучасна українська освіта може й повинна не тільки передавати молодшому поколінню естафету набутих людством досвіду та знань, але й навчити його творити своє життя, вільно мислити [1; с.25].

У дошкільній дидактиці є величезна кількість різноманітних дидактичних матеріалів для сенсорно-пізнавального розвитку дітей дошкільного віку. Найбільш ефективними є палички Д. Кюїзенера, розроблені бельгійським математиком для підготовки дітей до засвоєння елементарних математичних уявлень, що розвивають творчі здібності, уяву, фантазію, здатність до моделювання і конструювання, розвивають логічне мислення, увагу, пам'ять, виховують самостійність, ініціативу, наполегливість у досягненні мети. Впровадження в освітній процес цієї методики вкрай необхідно, так як підвищує якість математичної освіти дітей дошкільного віку. Ця методика універсальна. Її застосування не суперечить ніяким іншим методикам, а тому, вона може бути використана як окремо, так і в поєднанні з іншими методиками, доповнюючи їх. Завдання методики:

- формування понять конкретизації лічби і обчислень у вигляді числа;
- розуміння системи «більше-менше»;
- відпрацювання навичку розподілу і вимірювання, додавання і віднімання;
- засвоєння понять «більше-менше», «право-вліво», «між», «довше», «вище», «рівний», «середина» і т.д. ;
- розвиток креативності, умінь моделювати і конструювати;
- формування активності пізнавального характеру і наочно-дієвого способу мислення, а також всіх видів уваги і детального сприйняття навколишнього;
- поліпшення дрібної моторики.

Освітню технологію «Кольорові палички Кюїзенера» розробив бельгійський учитель початкової школи Джордж Кюїзенер [2; с.1]. Основні переваги освітньої технології:

Універсальність. Застосування технології не суперечить іншим методикам, тому вона може використовуватися як окремо, так і в поєднанні з іншими, доповнюючи їх. Вона може використовуватися в дошкільних навчальних закладах.

Багатофункціональність. Вона є математичним посібником, який дає змогу підвести дитину до розуміння *абстрактних і математичних понять*. Створена безпосередньо для навчання математики та розвитку *математичних здібностей у дітей*, при цьому сприяє розвитку дрібної моторики, просторовому та зоровому сприйняттю.

Доступність. Проста і зрозуміла дітям, сприймається як гра. Вона доступна для роботи з дітьми віком від двох років. Ця технологія сприяє *розвитку пізнавальних процесів* — у дитини формуються уявлення про порівняння, аналіз, синтез, логічні дії, кодування й декодування. **У дітей розвиваються математичні знання та вміння** (вчаться класифікувати, узагальнювати, здійснювати серіацію); **психічні процеси:** сприймання, мислення, зорова і слухова пам'ять, увага, уява.

Методика сприяє розвитку дитячої творчості, розвитку фантазії та уяви, а також пізнавальної активності. У дітей розвиваються соціальні навички та вміння: вони вчаться працювати в колективі, навчаються бути соціально активними.

Палички Кюїзенера, як дидактичний засіб, в повній мірі відповідають специфіці особливостям елементарних математичних уявлень. Вони є багатофункціональним математичним посібником, який дозволяє «через руки» підвести до розуміння різних абстрактних понять, що формують у дошкільнят наочно – дійове і наочно – образне мислення. Вони призначені безпосередньо для навчання математики та пояснення математичних концепцій, а також надають додатковий позитивний вплив на дитину: розвивають дрібну моторику пальців, просторове і зорове сприйняття, привчають до порядку. Палички прості і зрозумілі, роботу з ними малюки сприймають як гру.

З математичної точки зору палички – це множина, на якій легко виявляються відносини еквівалентності і порядку. У цій безлічі приховані численні математичні ситуації. Колір і величина, моделюючи число, підводять дітей до розуміння різних абстрактних понять, що виникають у мисленні дитини природно як результат її самостійної практичної діяльності («самостійного математичного дослідження»). Використання «чисел в кольорі» дозволяє одночасно розвивати у дітей уявлення про число на основі рахунку і вимірювання. До висновку, що число з'являється в результаті лічби і виміру, діти приходять на базі практичної діяльності, в результаті різноманітних вправ. Як відомо, саме таке уявлення про число є найбільш повноцінним. За допомогою кольорових паличок дітей також легко підвести до усвідомлення відносин більше-менше, більше-менше на ..., навчити ділити ціле на частини і вимірювати об'єкти умовними мірками, освоїти в процесі цієї практичної діяльності деякі найпростіші види функціональної залежності, вправляти в запам'ятовуванні складу чисел з одиниць і менших чисел, підійти впритул до додавання і віднімання чисел [3; с.1]. Крім цього, граючи з паличками, діти освоюють такі поняття як «ліворуч», «довга», «між», «кожен», «одна з ...», «яка-небудь», «бути одного і того ж кольору», «бути не блакитного кольору», «мати однакову довжину» та ін..

Комплект складається з пластмасових призм десяти різних кольорів і форм. Найменша призма має довжину 10 мм, є кубиком. Білий кубик - це одиниця. Рожева паличка в два рази довше, ніж білий кубик, що має форму прямокутного паралелепіпеда і є числом 2. Блакитний паличці, тобто числу 3, відповідають три кубика або білий кубик і рожева паличка.

Існують різні варіанти і модифікації наборів паличок. Вони можуть відрізнятися один від одного кольоровою гамою. Але в кожному з наборів діє правило: палички однакової довжини пофарбовані в один і той же колір і, природно, позначають одне і те ж число; чим більша довжина палички, тим більше значення того числа, яке вона виражає. Кожна паличка – це число, виражене кольором і величиною. Кольори, в які забарвлені палички, залежать від числових відносин, обумовлених простими числами першого десятка натурального ряду чисел. Вибір кольору має на меті полегшити використання комплекту. Підбір паличок в одне «сімейство» (клас) відбувається не випадково, а пов'язаний з певним співвідношенням їх за величиною. Наприклад, в «сімейство червоних» входять числа кратні двом, «сімейство синіх» складається з чисел, кратних трьом; числа, кратні п'яти, позначені відтінками жовтого кольору. Кубик білого кольору («сімейство білих») ціле число, яке закладається по довжині будь-якої палички, а число 7 позначено чорним кольором, утворюючи окреме «сімейство». У роботі з дошкільниками використовую спрощений варіант набору кольорових паличок, що складається з смужок 2x2 см, 2x4 см, 2x6 см, 2x8 см, 2x10 см, 2x12 см, 2x14 см, 2x16 см, 2x18 см, 2x20 см. Виготовляються смужки з щільного кольорового картону або пластику. Забарвлюються вони так само, як і палички. Кольорові смужки прості і зручні в роботі. На відміну від паличок, вони крупніші, стійкіші, виготовлення їх не вимагає особливих витрат, а навчальні можливості і ефективність нітрохи не менше, ніж у паличок. Їх доцільно пропонувати на початку роботи молодшим дітям. Набір містить 144 палички; в ньому білих паличок 36, а решта – по 12 кожного кольору. Палички дають можливість виконувати вправи як в горизонтальній так і у вертикальній площині на одному і тому ж місці, наприклад на столі, в той час як смужки розміщуються або на столі (горизонтальна площина), або на фланелеграфі (вертикальна площина). З паличками і смужками можна «грати» і на підлозі.

Ефективне застосування паличок Кюїзенера можливе в поєднанні з іншими посібниками, дидактичними матеріалами (наприклад, з логічними блоками Дьєнеша), а також і самостійно. Вони необхідні для накопичення чуттєвого досвіду, поступового переходу від матеріального до матеріалізованого, від конкретного до абстрактного, для розвитку бажання опанувати числом, рахунком, виміром, найпростішими обчисленнями, вирішення освітніх, виховних, розвиваючих завдань.

Дуже важливо, що займаючись з рахунковими паличками Кюїзенера, діти на прикладі власної діяльності розуміють, що число з'являється в результаті рахунку і виміру. Тобто дитина отримує базові уявлення про числа і математику, з якими вона буде надалі працювати. Використання ігор з кольоровими паличками Кюїзенера сприяє розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, допомагає робити багато відкриттів, ставити мету і досягати результату.

Особливістю формування логіко-математичної компетентності є насиченість освітнього та виховного процесу проблемними життєвими ситуаціями практичного характеру за допомогою ігрових методів та методів прямого навчання, які активізують пізнавальні інтереси дітей дошкільного віку, розвивають передумови логічного мислення, вправляють вихованців у використанні набутих знань із математики. Логіко – математичний розвиток – це те без чого дитина не може навчитись мислити, думати, уявляти, вирішувати життєві ситуації. І тому кожному людині необхідно навчити логіки – науки про мислення. А розпочинати цю роботу слід з дошкільного віку.

Тенденція нових підходів у питаннях формування логіко – математичних знань, що намітилися у суспільстві, сприяє створенню нових освітніх програм і форм роботи з логіко – математичної освіти.

В нашій групі робота з логіко – математичної освіти орієнтована на формування у дітей мислення, пам'яті, уваги, уяви, розширення знань, умінь з логіки

та математики. Тому ми прагнемо навчити дітей думати, мислити, бути поміркованими, застосовуючи знання та уміння в узгодженні з законами математики і логіки. Також моя мета досягнути того, щоб діти свідомо використовували свої знання і могли бути компетентними в різних сферах життєдіяльності. На наш погляд, найкращим засобом формування компетентної особистості в даній сфері є логіко – математична освіта. Ми вважаємо, що навчання логіко – математичних знань і умінь має бути системним, і має сприяти розвитку дитини. Але воно не повинно зводитися до періодичного інформування дошкільнят з питань логіки і математики, а має передбачати комплекс системних заходів, спрямованих на забезпечення усвідомлення дитиною, що їй необхідно навчитись думати, мислити, щоб вміти розв'язувати в житті нестандартні ситуації.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільньої освіти України (нова редакція). К. – 2021.с.38
2. Вивчаємо математику з паличками Кьюїзенера / Світлана Нікітченко // Дошкільнє виховання: науково-метод. журн. – 2012. – № 3. – С. 16-19.
3. Палички Кьюїзенера на заняттях з математики / Світлана Нікітченко // Палітра педагога: науково-метод. додаток до журналу «Дошкільнє виховання». – 2012. – № 2. – С. 12-14.

Костанецька Людмила,
вихователь-методист
Каток Інна,
вихователь ЗДО №12 «Ялинка»
м.Шепетівка

Інклюзивна освіта як одна з умов соціальної адаптації дітей

***Анотація.** Сьогодні в Україні дуже важливою є проблема освіти дітей з особливими освітніми потребами. У зв'язку з цим широкого розвитку набуває й інклюзивна освіта, яка передбачає, що діти з особливими освітніми потребами відвідують звичайний заклад дошкільньої освіти, школу, навчаються і виховуються разом зі своїми ровесниками. Головний принцип інклюзії: «Рівні можливості для кожного».*

***Ключові слова:** інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, освітній процес, інклюзивний дошкільний заклад, спільне навчання, команда супроводу, індивідуальні можливості дитини.*

Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана зі збільшенням кількості дітей кожного року, які потребують корекційного навчання, соціалізації з суспільством. Це проблема не лише в умовах нашої країни, але й проблема глобального масштабу. Окрім зростання кількості дітей з обмеженими можливостями, також є тенденція якісної зміни структури дефекту, комплексного характеру порушення в кожній окремої особистості.

В основі інклюзивної освіти – ідея, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, забезпечує однакове ставлення до всіх людей, передбачає навчання і виховання дітей з особливими потребами у навчальному закладі, спрямовує на створення спеціальних умов для цих дітей.

Конституція України, Закон України «Про освіту» гарантують усім дітям право на освіту, отже і можливість реалізувати це право в усіх державних навчальних закладах незалежно від статі, раси, національності, соціального та майнового стану, стану здоров'я, місця проживання та інших чинників.

Тому в Україні відкрилися нові перспективи змін у системі освіти, що, насамперед, пов'язані з переосмисленням ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Передбачається здійснення змін освітньої системи, а не дитини. Інклюзивна освіта визнає, що всі діти різні, а навчальні заклади і освітня система повинні підлаштовуватись під індивідуальні потреби всіх дітей - з порушеннями розвитку і без них. Ключовий компонент інклюзивного навчання - гнучкість, врахування особистісних характеристик, що визначають темп навчання кожної дитини.

У більшості випадків дітям просто необхідне доступне викладання, що потребує використання різних методів, які відповідають індивідуальним вимогам, здібностям і особливостям розвитку дитини. Дитина з особливостями психофізичного розвитку не повинна займати особливого становища в закладі, вона має почуватися природно, досягти самостійності, наскільки це можливо. Педагоги нашого закладу в інклюзивній групі створюють таку атмосферу взаєморозуміння та взаємодопомоги між дітьми, що це забезпечує дитині з особливими освітніми потребами можливість самоствердитися, набути певних навичок соціальної поведінки.

Сучасний дошкільний заклад потребує невинного цілеспрямованого розвитку, зокрема у напрямі створення такого освітнього простору, який рівноцінно задовольняв би потреби й можливості як здорових дітей, так і дітей з особливими потребами. Створивши такий освітній простір у нашому закладі, ми помітили, що це дало змогу впроваджувати в практику роботи інклюзивних цінностей, які педагоги інтегрують в освітній процес.

Педагоги нашого закладу передусім формують позитивне ставлення здорових вихованців до дітей з психофізичними вадами, прийомами адекватної взаємодії, емпатії.

Ця робота здійснюється за допомогою таких методів:

- а) бесіда;
- б) переконання;
- в) розгляд проблемних ситуацій;
- г) сюжетно-рольові ігри;
- д) перегляд спеціально підібраних відеосюжетів.

Особливо цінними ресурсами, які наші педагоги використовують під час реалізації освітнього процесу, зокрема у формуванні мікроклімату групи, є ресурси дитячого колективу. Вони заохочують і підтримують прояви вихованцями моральних почуттів, толерантне ставлення у спілкуванні з дітьми з особливими освітніми потребами, прагнення допомагати їм, наприклад, у формуванні навичок самообслуговування тощо.

Інклюзивна освіта на дошкільному рівні видається вкрай важливою та перспективною, оскільки у дошкільному віці можливо менш травматично, ніж у шкільному, залучити дитину з особливими потребами до колективу інших дітей. Діти дошкільного віку демонструють нижчий рівень агресивності та вищий рівень позитивного сприймання, ще не схильні до ігнорування дітей з особливими потребами.

Інклюзивна діяльність розпочинається з виявлення проблем і труднощів у розвитку дошкільників. Першими, хто помічає проблеми, є батьки і вихователі. Вчителі-логопеди проводять ранню діагностику, результати доводять до відома батьків і за необхідності направляють на консультацію в ПМПК. Батьки звертаються до фахівців з власної ініціативи. Чим раніше родина отримає вчасну та

кваліфіковану допомогу, тим легше буде проходити процес реабілітації або подолання вад розвитку дитини і тим кращий буде результат.

Ключовим чинником створення успішного навчального закладу є особистість керівника, який своїми діями та постановками подає приклад інклюзивної культури та підтримує її. Дуже суттєвою частиною методичної роботи з вихователями є налагодження співпраці між вчителями-логопедами, практичним психологом, вихователем-методистом.

Відчуття компетентності - головна умова успіху. Одним з основних аргументів на користь інклюзії є формування позитивного уявлення про себе. Включення таких дітей у освітній процес дошкільного закладу змінює, насамперед, установки дорослих: у всіх дітей є особливості, а не тільки у дітей з особливими освітніми потребами. Дотепер у педагогічній практиці цим особливостям не завжди приділялася належна увага. Особливості "особливих" дітей не помічати неможливо. Водночас, створюючи спеціальні особливі умови для "особливих" дітей, порушуємо принцип рівних прав для інших вихованців. Тому ми навчаємося працювати, враховуючи індивідуальні особливості кожного. Ось чому сьогодні стала актуальною інклюзивна освіта.

За такого підходу педагогіка змінюється в цілому: вона стає інклюзивною, не тільки в тому сенсі, що "особливі" діти мають бути включені в уже вибудований процес трансляції знань, умінь та навичок, а і нормотиповим дітям, тому, що освіта з урахуванням індивідуальних відмінностей дітей потребує створення нових форм та способів організації освітнього процесу. Тут потрібний постійний творчий пошук, внесок від кожного. До освітнього процесу залучаються всі його учасники — педагоги, батьки, діти, адміністрація.

Який же це інклюзивний дошкільний навчальний заклад — заклад освіти, що забезпечує інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує освітні програми, середовище, методи та форми навчання, використовує наявні ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг, створює позитивний клімат.

Отже, для прийняття рішення про розгортання інклюзивної практики в освітньому закладі ми вивчили наявні для цього умови.

Умови створення інклюзивного дошкільного закладу:

1. Наявність родин з дітьми, що мають особливі потреби, згідних прийти в заклад дошкільної освіти.

2. Психологічна готовність керівника і колективу закладу до інклюзії — ознайомлення з основними цінностями, цілями та методиками організації інклюзивної практики та підтримка їх.

3. Наявність відповідних фахівців (дефектологів, психологів, логопедів, реабілітологів) або домовленості про психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами фахівцями з центрів психолого-педагогічного розвитку та корекції, психолого-педагогічної та медико-соціальної допомоги.

4. Наявність спеціальних умов для навчання і виховання дітей з обмеженими можливостями здоров'я, в тому числі безбар'єрного середовища.

5. Можливість підвищення кваліфікації педагогів.

Щоб забезпечити задоволення індивідуальних потреб дітей, можливість дітей із порушеннями фізичного, інтелектуального розвитку активно взаємодіяти з однолітками в дитячому колективі, педагоги закладу добре вивчили особливості психофізичного розвитку дітей, їхні можливості, уподобання.

Зустрічі педагогів із батьками допомогли визначити, якої саме допомоги та підтримки потребує дитина, отримати інформацію про неї. Педагоги, зокрема, ознайомили батьків з умовами освітнього закладу, програмами, за якими працює заклад, їхніми цілями, виконавчими стандартами, педагогічною концепцією.

Для наших педагогів важливою і значущою була думка батьків щодо таких питань:

- переваги й недоліки дитини та сфери, де вона відстає в розвитку;
- визначення цілей і завдань освітнього процесу;
- створення умов для взаємодії з іншими родинами, зокрема із сім'ями, які виховують дітей з особливими освітніми потребами;
- окреслення послуг, які має отримувати дитина та сім'я.

Впровадження інклюзивного навчання передбачало комплексне розв'язання питань, пов'язаних з:

- нормативно-правовим забезпеченням інклюзивної освіти в закладі дошкільної освіти; (накази, листи, положення МОН та МОЗ України);
- навчально-методичним забезпеченням інклюзивної освіти; (література, методичні рекомендації);
- кадровим забезпеченням інклюзивної освіти ; (підвищення кваліфікації педагогів);
- створенням інклюзивного простору.

Тісна співпраця команди супроводу в нашому закладі (до якої увійшли директор, вихователі, асистент вихователя, практичний психолог, вихователь-методист, вчитель-реабілітолог, вчитель-логопед), а саме: обговорення можливостей дитини, сильні та слабкі сторони, досягнень дитини та умови конфіденційності; обговорення поведінки дитини щодо встановлених у групі правил; обговорення конкретних стратегій, діяльність та результати, розташування робочого місця; створення індивідуальної програми розвитку – сприяє досягненню мети та кращих результатів у роботі з дитиною з особливими освітніми потребами.

Виконання індивідуальної програми розвитку передбачає постійну допомогу та підтримку з боку асистента вихователя. Адаптація навчальних матеріалів відповідно до можливостей дитини включає в себе виготовлення необхідних наочних посібників та підготовку додаткових навчальних завдань на окремих картках.

Як показала практика, темп виконання індивідуальних завдань повинен бути особливим: подолання функціональних обмежень передбачає динаміку та чітку організацію. У протилежному випадку дитина втрачає інтерес і не прогресує в розвитку.

Зазначимо, що важливою умовою позитивного результату навчального процесу є опора на сильні сторони та можливості дитини. З цією метою дитина з особливими потребами залучається до тієї чи іншої діяльності в ЗДО. Це дає можливість дитині підвищити самооцінку та власну значущість у колективі зі здоровими однолітками.

Тому команда супроводу систематично обговорює поведінку дитини, рівень виконання завдань, рівень досягнення очікуваних результатів та вносить необхідні корективи у план подальшої роботи.

Щоденно асистент вихователя та вихователі спілкуються з батьками щодо найменших успіхів та труднощів дитини з метою вироблення спільних шляхів подолання вад та комплексів дитини.

Від такого спільного навчання переваги отримують, як діти з особливими потребами так і інші діти, як батьки дітей з особливими потребами так і батьки інших дітей, ну і, звичайно, педагоги.

В чому можна побачити ці переваги від спільного навчання для дітей з особливими потребами:

- виникає прагнення наслідувати здорових дітей, досягти кращих результатів у навчанні, творчості, бажання нічим не вирізнитися;
- з'являється можливість почуватися не ізольованим, а повноцінним, здоровим і щасливим;

- відбувається підготовка до умов реального життя.

Для інших дітей:

- виникають моральні почуття до інших: повага, співчуття, доброзичливість, прихильність, симпатія, уміння знаходити підходи в спілкуванні з іншими;
- формується розуміння того, що всі люди різні, але всі рівні, незважаючи на фізичні та психічні вади;

Для педагогів:

- виникають умови для постійного професійного вдосконалення;
- з'являються сприятливі умови для ефективного виховання всіх дітей (завжди є можливість створити ситуації, де діти можуть виявити увагу, терпіння, співпереживання).

Для батьків дітей з особливими потребами:

- задоволення від того, що дитина живе повноцінним життям, доглянута та перебуває серед доброзичливих людей;
- з'являється можливість працювати, реалізовувати себе поза родиною (в улюбленій справі); з'являються можливості для взаємодії з іншими родинами і, зокрема, із сім'ями, які виховують дітей з особливими потребами.

Інклюзія – це не лише можливість перебувати в певному навчальному закладі. Вона також передбачає спеціальну організацію навчального процесу й надання підтримки дітям з особливими освітніми потребами в умовах звичайного навчального закладу. На сьогодні у нашому закладі дошкільної освіти вже є певні досягнення щодо впровадження інклюзивної практики. І ми будемо продовжувати здійснювати зміни освітньої системи, а не дитини. Вислів Василя Сухомлинського «Не можна вимагати від дитини неможливого – до певного рівня і певного кола знань, різні діти йдуть по різному» - це і є наше сьогоднішнє – інклюзивне навчання.

Безперечно, організація єдиного інклюзивного простору в закладі освіти, освітньому оточенні, суспільному просторі – тривалий процес, а можливо, і нескінчений, однак, на наше глибоке переконання, спільні цілі, співпраця, партнерство, робота мультидисциплінарних команд на різних рівнях освітньої політики і практики стануть міцним фундаментом для справжньої інклюзії, що базується на визнанні унікальності, неповторності та безцінності кожної людини.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту» (2017 р.)
2. Закон України «Про дошкільну освіту» (2018 р.)
3. Закон України «Про охорону дитинства»(2001 р.)
4. Постанова «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 09.08.2017р.
5. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку комплектування інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах» від 06.02.2015р.
6. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Плану заходів, спрямованих на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю» від 20.02.2017 р.
7. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах» від 12.10.2015 р.
8. Бондар В.І. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади: за і проти./Дефектологія №3, 2003.

9. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами./ Директор школи №34, 2009.
10. Інклюзивний підхід як основа освіти для всіх дітей./ За матеріалами Всеукраїнського фонду «Крок за кроком». Завуч №2, 2008.
11. Колупаєва А.А. Організаційно-педагогічні умови інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір // Д. № 4, 2003.
12. Колупаєва А.А. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: 36. наукових праць. – К.:Університет "Україна", 2004. 448 с.
13. Ремажевська В. Стан інтегрованої освіти дітей з особливими потребами./ Дефектологія № 3, 2001.

Кришталь Інна,
вихователь
ЗДО №38 «Світанок»
Хмельницька МГТ

Лепбук. Подорож з Афлатуном.

***Анотація.** У статті актуалізується проблема набуття дітьми дошкільного віку знань, умінь, навичок з соціальної та фінансової грамотності через впровадження програми «Афлатот». Описано досвід використання лепбуку у роботі з дітьми дошкільного віку.*

***Ключові слова:** лепбук, «Афлатун», гра, фінансова освіта, витрати, збереження, заощадження, накопичення.*

Лепбук – це новітній спосіб організації навчальної діяльності. Він в себе включає: гру, творчість, пізнання, дослідження нового, закріплення вивченого, систематизацію знань та просто цікавий вид діяльності вихователя та дитини дошкільного віку. Лепбук – це цікава, саморобна книга, яка має кольорові сторінки, обтягнуті тканиною з різними за розміром, кольором та застібками кишеньками, які заповнені різноманітним цікавим дидактичним матеріалом.

В зв'язку із економічними змінами у суспільстві, що обумовлюють потребу у формуванні передумов фінансово–економічної освіти, набуття дітьми необхідних знань та практичних умінь, починаючи з дошкільного віку, і для реалізації цих завдань було взято до уваги програму «Афлатот».

Програма «Афлатот» - це освітня програма, яка спрямована на формування азів соціальної та фінансової грамотності дошкільників. Головним персонажем програми є Афлатун – це зірочка, вогник, який подорожує разом з малюками сторінками лепбуку, навчається разом з дітьми та допомагає краще усвідомити хто вони є, як слід взаємодіяти з іншими людьми, надихає дітей більше дізнатися про свою сім'ю, стосунки між рідними людьми, про сімейні справи, потреби та бажання, моделі сім'ї, про права та обов'язки дітей, професії дорослих, товар, гроші. Діти навчаються планувати бюджет, економити та заощаджувати, раціонально використовувати ресурси, берегти природу рідного краю, сортувати сміття, застосовувати набутті знання в повсякденному житті.

Подорож сторінками лепбуку розпочинається із знайомства з Афлатуном. Дістаючи картинки з кишеньки, діти можуть побачити, що Афлатун так само полюбляє музику, гратися, допомагати, переглядати книги з улюбленими казками, тому що казка – це чарівна таємниця, яка дає початкові поняття про добро і зло,

підлість і благородство, дружбу і зраду. А ще Афлатун любить навчатися, дізнаватися щось нового.

На сторінках лепбуку, діти знайомляться з сім'єю Афлатуна, з моделями сім'ї, знаходять модель своєї сім'ї, розфарбовують та дарують своїм батькам. Є сторінка, яка спонукає дітей розподілити «Сімейні справи» за допомогою карток. Під час цієї гри, дитина набуває розуміння важливості кожного члена сім'ї та поваги до старших.

А ще, діти під час дидактичних ігор: «Потреби та бажання», «Магазин і товар» систематизують свої знання про поняття «потреба», «бажання», «товар», «гроші», види магазинів та навчаються співвідносити вартість та можливість. Також вчать визначати основні потреби людей для життя та виживання: їжа, вода, житло, одяг тощо.

Подорожуючи сторінками лепбук, потрапляємо на сторіночку з дидактичною грою «Кому що потрібно для роботи». Тут діти розширюють уявлення про професії батьків, значення та велику користь усіх професій. За допомогою дидактичного матеріалу малята самостійно підбирають та закріплюють набуті знання про необхідне знаряддя праці до кожної професії.

Наступна сторінка, де діти закріплюють знання про свої права та обов'язки. В кишеньці є картинки з правами дітей, додаємо картинки з хибними правами, діти мають відшукати лише правильні варіанти.

Є сторінка лепбуку, яка містить тему «Сортуємо сміття». За допомогою таких ігор, діти самостійно вчать правильно сортувати сміття, у дітей дошкільного віку формується свідоме ставлення до природи рідного краю, бажання берегти і охороняти її та в майбутньому використовувати набуті вміння та навички у повсякденному житті.

У своїй роботі з дітьми дошкільного віку, я використовую лепбук на занятті, під час індивідуальної роботи для систематизації та закріплення знань та умінь.

Висновки. Як бачимо, лепбук незамінна річ у роботі з дітьми дошкільного віку. Він також є творчістю вихователя, яка направлена на всебічний розвиток дитини, на виховання соціально-відповідальних та освічених у фінансовій сфері дітей робить їх спроможними змінити власне життя та довкола на краще, заохочення її до дослідження та пізнання навколишнього світу. Матеріал до лепбуку, різноманітний, систематизований, постійно оновлюється та поповнюється.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. К.: 2021 – 26с.

2. Лепбук як інструмент реалізації практичного та творчого навчання [Електронний ресурс] / - Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=NqVi3VYpIdU&ab_channel=Vceosvita

3. Створення лепбуку: етапи, способи, інструменти [Електронний ресурс] / - Режим доступу: <https://vseosvita.ua/webinar/772/cabinet>

4. Упровадження основ соціально та фінансової освіти дітей дошкільного віку: навчальний посібник/ укладачі: Л.Г.Дарченко., М.І.Каратаєва, - Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г.,2018.-272с.

Кришук Людмила ,
вихователь-методист
Новоушицького закладу дошкільної освіти «Дзвіночок»

Дистанційне навчання як форма організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану

***Анотація.** Дана стаття розкриває досвід впровадження форм та засобів дистанційного навчання у закладі дошкільної освіти в умовах воєнного стану.*

***Ключові слова:** воєнний стан, дистанційна освіта, соціальні мережі, електронна пошта, форум, чат, відеоконференція.*

У ситуації, в якій сьогодні опинилася Україна, особливо у перші місяці повномасштабного вторгнення російських військ на територію нашої держави, гостро постало питання організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. В школах це питання вирішується за допомогою дистанційного навчання. Чи потрібна така робота в закладах дошкільної освіти? Чи можливо організувати таку роботу в ЗДО? Чи є для цього нормативні підстави?

Дійсно, дистанційне навчання стало зручним під час пандемії COVID-19 та незамінним після повномасштабного вторгнення росії. В умовах військових дій технологія дистанційного навчання виявилась єдиною освітньою технологією, яка дозволила продовжувати надання освітніх послуг здобувачам усіх ланок освіти. Використання при цьому інформаційних технологій забезпечує можливість швидкого поширення навчальної інформації, її адресної доставки на необмежену відстань у будь-який час та активізації роботи багатьох закладів освіти з продовження навчального процесу.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням ворога в Україну з 24 лютого освітній процес у закладах освіти, зокрема і дошкільних, як відомо, було тимчасово призупинено. Тому територіях, де не було прямої загрози ведення бойових дій, була можливість його відновлення у дистанційному форматі. У законодавстві України існує ряд нормативно-правових документів, які регулюють питання надання освітніх послуг, зокрема як під час пандемії, так і в умовах війни.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про дошкільну освіту» Держава надає всебічну допомогу сім'ї у розвитку, вихованні та навчанні дитини; забезпечує доступність і безоплатність дошкільної освіти в державних і комунальних закладах дошкільної освіти у межах державних вимог до змісту, рівня й обсягу дошкільної освіти (Базового компонента дошкільної освіти) та обов'язкову дошкільну освіту дітей старшого дошкільного віку. А статтю 11 Закону України «Про освіту» визначено, що «метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та

формування необхідних життєвих навичок». Тому заклади дошкільної освіти мають продовжувати здійснювати роботу щодо всебічного розвитку малюків.

Відповідь на запитання щодо організаційних аспектів діяльності закладів дошкільної освіти дають такі нормативні документи: Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136- IX; лист МОН № 1/3475-22 від 17.03.2022 «Про зарахування до закладів дошкільної освіти дітей із числа внутрішньо переміщених осіб». Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в 2 умовах воєнного стану можна дізнатися з листа МОН № 1/3737-22 від 29.03.2022. Питання організації освітнього процесу у закладах освіти регламентовано листом МОН № 1/3371-22 від 06.03.2022 «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій».

У статті 9 Закону України «Про освіту» відмічено, що однією з форм здобуття освіти є дистанційна форма здобуття освіти. Вона визначається, як «індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій». Але чи є придатною ця форма роботи для дітей дошкільного віку?

У листах МОНУ від 11.10.2017 № 1/9-546 «Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців» та від 27.09.2010 № 1/9-666 «Про організацію роботи з дітьми п'ятирічного віку» зазначено, що «оперативно обмінюватися інформацією з батьками найзручніше в Інтернеті. У пригоді стануть сторінки сайтів закладів дошкільної освіти, електронне листування, онлайн-спілкування у закритій групі в соціальних мережах тощо» та відмічена важливість «розроблення та запровадження медіа-освіти, створення інформаційних дошкільних програм, зокрема "Електронної пошти для батьків" з питань розвитку дітей п'ятирічного віку». Це все стосується взаємодії з батьками та дає змогу навчити їх проводити час з дитиною з користю.

Але педагоги мають змогу не тільки інформувати батьків, а й проводити освітню роботу з дітьми. Лише необхідно дотримуватись вимог Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України 24.03.2016 № 234 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 квітня 2016 № 563/28693 з метою запобігання проблемам зору та серцево-судинним захворюванням.

У розділі XII «Вимоги до розпорядку дня і навчання, організації життєдіяльності, рухової активності дітей» зазначено, що «перегляд розважальних телепередач, мультфільмів і діафільмів для дітей дошкільного віку допускається не частіше 1 разу на день. Тривалість перегляду розважальних телевізійних передач не повинна перевищувати 20 хвилин на день для дітей 3-4 років і 30 хвилин для дітей 5-6 років»

А у разі, коли дитині необхідно взаємодіяти з гаджетами, дотримуватись таких правил: «Заняття з використанням комп'ютерів дозволяється проводити для дітей старшого дошкільного віку два рази на тиждень (не більше одного разу протягом дня). Безперервна тривалість роботи з комп'ютером не повинна перевищувати 10 хвилин. Після занять з дітьми проводять зорову гімнастику. Для дітей з хронічними захворюваннями; дітей, що часто хворіють; після перенесених захворювань (протягом 2 тижнів); дітей з порушеннями зору тривалість занять з комп'ютером зменшується до 5-7 хвилин.

Для роботи з комп'ютером необхідно забезпечити раціональну організацію робочого місця: меблі повинні відповідати зросту дитини, верхня горизонталь екрана відеомонітора повинна знаходитися на рівні очей, відстань від очей до екрана – не менше 50 см.

Заняття з використанням електронних технічних засобів навчання з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводяться у разі згоди батьків не більше 10 хвилин. Для дітей старшого дошкільного віку безперервна тривалість занять з використанням ТЗН (інтерактивні дошки, відеопроєктори тощо) не повинна перевищувати 15 хвилин».

Дистанційне навчання відбувається по-різному, стандартизований підхід до всіх тут не спрацює. В дошкільному закладі взаємодія з родинами в умовах впровадження дистанційної освіти можлива у форматі «педагог – батьки – дитина». При організації такої форми роботи з дошкільниками батьків часто лякає та відштовхує те, що:

- за умови власної роботи, дистанційного навчання дітей-школярів, у них не буде часу та сил виконувати завдання ще й з дошкільником,
- небажання дитини займатися з батьками,
- забагато фото-звітів про виконану роботу,
- необхідність дотримуватись конкретного часу занять,
- псування зору дітей тощо.

Завданням педагога стає необхідність отримати підтримку батьків. Для цього необхідно створити комфортні умови і для них. Необхідно продумати роботу так, щоб батьків зацікавила можливість виконувати завдання у зручний час, надання можливості дитині поспілкуватися з друзями, підвищення інтересу малюка до знань запропонованою цікавою добіркою завдань тощо.

Інструментами спілкування при дистанційному навчанні можуть бути:

- *Електронна пошта* – це стандартний сервіс Інтернету, що забезпечує передавання повідомлень, як у формі звичайних текстів, які в інших формах (програмах, графіці, звуках, відео) у відкритому чи зашифрованому вигляді.

- *Форум* – найпоширеніша форма спілкування. Модератор форуму реалізує дискусію чи обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Програмне забезпечення форумів дозволяє приєднати різні файли певного розміру. Кілька форумів можна об'єднати в один великий.

- *Чат* – спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативного спілкування людей через Інтернет. Є кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіо-, відеочат. Найбільш поширений текстовий чат. Голосовий чат дозволяє спілкуватися за допомогою голосу, що під час за дистанційною формою є важливим моментом

- *Відеоконференція* – це конференція реального часу в on-line режимі. Вона проводиться у визначений день і в призначений час. Для якісного проведення відеоконференції необхідна її чітка підготовка: створення програм, своєчасна інформація на сайті і розсилка за списком. Відеоконференція – один із сучасних способів зв'язку, що дозволяє проводити заняття у «віддалених групах», коли вихованці та вихователь знаходяться на відстані. Отже, обговорення відбувається у режимі реального часу. Вихователь і діти можуть бачити один одного.

- *Блог*. Це форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Наприклад, автор розміщує публікацію у блозі, та дає можливість іншим прочитати і прокоментувати розміщений матеріал.

- *Соціальні мережі Telegram та Viber* дозволяють створювати закриті та відкриті канали, групи, чати, обговорення тем, завдань, проблем, інформації.

Наразі вже багато закладів дошкільної освіти впроваджують дистанційне навчання. Це спонукало мене ретельно вивчати досвід його впровадження, зокрема форми, методи, засоби, які виявились при цьому найбільш ефективними. Загалом, як виявилось, дистанційна освітня робота здійснюється так. Найпоширенішою практикою є створення в соціальній мережі Viber груп для батьків та надання рекомендацій щодо здійснення освітньої роботи за окремими темами (фото-, аудіо-,

відео-, письмово тощо) й отримання фотозвітів; надсилання посилань на сторінки з розвиваючими завданнями, аудіоказками, піснями, поробками, фізичними вправами в мережі Інтернет; надсилання відеороликів за темами занять; проведення конкурсів, марафонів, флешмобів; он-лайн спілкування з дітьми, відеоконференції з групою дітей; створення та використання Ютуб-каналів. При цьому освітню роботу в умовах дистанційного навчання здійснюють не лише вихователі. До цієї роботи долучаються інструктори з фізкультури, музичні керівники, асистенти вихователів інклюзивних груп, практичні психологи тощо. Але однією із найважливіших ролей у цьому процесі відводиться батькам, які мають безпосередньо бути провідниками дітей у навчанні.

Апробовано вихователями нашого дошкільного закладу проведення занять в режимі он-лайн конференції. Якщо технічні засоби вдома дозволяли батькам організувати участь дитини у онлайнзанятті, така форма дозволяла ефективно працювати здебільшого зі старшими дошкільнятами та використовувалася з метою підготовки їх до навчання у школі. Найзручнішим для проведення занять у форматі відеоконференцій є платформа Zoom (Безкоштовний обліковий запис дозволяє проводити відеоконференцію тривалістю 40 хвилин. Крім цього, ми ефективно використовували сервіс Google Meet. Дані програми відмінно підходять для індивідуальних і групових занять, в них можна заходити як з комп'ютера, так і з планшета з телефоном. До відеоконференції може підключитися будь-хто, що має посилання, або ідентифікатор до неї. Заняття можна запланувати заздалегідь, погодивши з батьками час його проведення, а також зробити повторюване посилання. Для постійного заняття в певний час можна зробити одне і те ж посилання для входу.

У даної форми дистанційного навчання, звичайно є свої як переваги, так і недоліки. До переваг відноситься живе спілкування педагога з дітьми в режимі реального часу, можливість демонструвати наочність на екрані у вигляді презентації. Показувати спосіб виконання того счи іншого завдання, вести активну бесіду. Серед недоліків може бути неякісний інтернет-зв'язок, робочий графік батьків, який не дозволяє підключення до відеоконференції у визначений час, неготовність батьків дітей дошкільного віку брати на себе відповідальність за освіту дитини тощо.

Організувати навчальну діяльність вихованців дистанційно – це надати допомогу самостійно розібратися із тим, чого вони не знають і не вміють. Для цього малюкам надавалися навчальні матеріали та завдання, посилені для їх вікової групи. До навчальних матеріалів батьки отримували інструкції з використання, іноді час на виконання, рекомендації та підказки.

Дистанційна освіта дошкільнят неможлива без включення в навчальну діяльність ігор (дидактичних, предметних, розвивальних). Особливого значення для психологічного розвантаження малюків набувають зустрічі в режимі реального часу за допомогою гаджетів. Практика показала, що такі зустрічі доречно проводити не рідше двох разів на тиждень у групах передшкільного віку, а саме: з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку (у разі згоди батьків) – не більше 10 хвилин, з дітьми старшого дошкільного віку – до 15 хвилин.

Для дієвої організації дистанційного навчання ми активно використовували матеріали, розміщені на сайті МОН - «Сучасне дошкілля під крилами захисту», з допомогою яких педагоги могли підготуватись до роботи, організувати освітній процес у нових умовах. Батьків та вихованців також залучали до участі у заняттях дитячого онлайн-садка НУМО з відеозаняттями для дітей віком від 3 до 6 років (ЮНІСЕФ разом із МОН України).

Дистанційну світню роботу нашого ЗДО було сплановано за тематичними тижнями та днями, до яких, відповідно до навчальної програми, для дітей різних вікових категорій було підібрано і опубліковано на сторінці Новоушицького закладу дошкільної освіти у соціальній мережі Facebook мультимедійні матеріали –

презентації, відеоролики, посилання, які допомагали у вивченні зазначеної теми. Усе це було подано під хештегом #дистанційна_освіта_дошкільнят (приклад матеріалів [тут](#)). Таким чином, до навчання могли долучитися не лише наші вихованці, а й діти усієї Хмельницької області, у тому числі з числа внутрішньо переміщених осіб.

Зрозуміло, що не всі діти однаково активно можуть бути залучені до освітньої діяльності. Тому наступним етапом стало виготовлення власного освітнього відеоконтенту для наших вихованців та створення каналу на Youtube, де також було розміщено відеозаняття для дошкільнят. Таким чином, малюки та їх батьки могли у будь-який вільний час ознайомлюватися із навчальними матеріалами.

У процесі дистанційного навчання дуже важливим є спосіб отримання зворотнього зв'язку. Для цього використовували електронну пошту, месенджери та сервіси Viber, Skype, Whats App, Telegram, ZOOM, а також фотозвіти.

Отже, як бачимо, актуальність дистанційного навчання проявляється у можливості упровадження новітніх педагогічних, психологічних і методологічних розробок з розбиттям матеріалу на окремі функціонально завершені модулі (теми), які вивчаються у міру засвоєння і відповідають здібностям дітей.

Дуже важливо зрозуміти, що головна проблема впровадження дошкільної дистанційної освіти не у відсутності розробок занять, не у відсутності технічних можливостей, адже зараз кожен з вихователів та батьків, навіть діти мають у користуванні цифрову техніку, а в тому, що дистанційна освіта дошкільнят є опосередкованою. Вона передбачає, що більшу частину матеріалу в процесі навчання дитина освоює через батьків. І ця обставина вимагає від вихователів взяти на себе нову функцію – навчити кожного з батьків бути асистентом вихователя для своєї дитини.

Життєвий і педагогічний досвід переконує, що, як би довго не тривав військовий стан чи карантин, усі необхідні знання, уміння та багато іншого діти обов'язково опанують. Сьогодні, в умовах війни, головне допомогти і дорослим, і малюкам перебувати в гармонії, перейматися емоційним станом тих, хто поряд, підтримувати одне одного та невпинно вірити у перемогу добра над злом.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту».
2. Закон України про дошкільну освіту.
3. Наказ МОН України «Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів».
4. Наталія Гавриш та ін. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят. *Дошкільне виховання №5.2020 р., с.21-29.*
5. Досвід організації дистанційної освіти дітей дошкільного віку під час карантину.
URL:<http://crd53.sadok.zt.ua/dosvid-organizacziyi-v-zhczrd-%E2%84%9653-abvgdejka-dystanczinoji-osvity-ditej-doshkilnogo-viku-pid-chas-karantynu/>
6. Організація та зміст дистанційної освіти для дітей дошкільного віку
URL:<https://www.mgzd02.com/>

Компенсація емоцій через інфографіку кольору, або як за допомогою кольорів формувати психологічну стійкість

Анотація. У статті розкривається значення методу кольоротерапії як арттерапевтичного засобу збереження та зміцнення психологічного здоров'я в умовах війни.

Ключові слова: колір, кольоротерапія, емоції, психологічне здоров'я, релаксаційні вправи, діагностичні вправи.

Постановка проблеми. Кожен з нас помічав, що навколишнє середовище має вплив на наші емоції й душевний стан. Наприклад, деякі місця можуть викликати роздратованість, а десь ми завжди максимально розслаблені і спокійні. Можна припустити, що частково це заслуга саме кольорів, які бачимо навколо себе. Наприклад, ми інтуїтивно та ментально сприймаємо чорний колір як страх, втрату та печаль, червоний колір викликає потужні емоційні сплески, а білий навіює відчуття спокою та безпеки. Науково доведено, що певний емоційний та психічний вплив на поведінку людини здійснюють кольори, а їх дія впливає на усі сфери нашого життя. Це і є основа, на якій заснована психологія кольору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливо цінною думкою щодо впливу кольорів на людину є "Вчення про колір" Й.Гете, який писав: "Колір — це продукт світла, що викликає емоції". Коли ми кажемо "почорнів від горя", "почервонів від гніву", "позеленів від злості", "посірів від страху", то не сприймаємо ці вислови буквально, а інтуїтивно пов'язуємо емоційні переживання людини зі здатністю виразити їх кольором. До проблеми вивчення впливу кольорів на людську свідомість в різні часи звертались такі класики психологічної науки, як: М. Люшер, В. Бехтерев, Н. Фінзен, К. Гольдштейн, Д. Кравцов та інші видатні вчені. Головною думкою їх досліджень та праць є те, що нервова система здорової особистості потребує позитивного енергетичного впливу, яскравих кольорів і світлих відтінків навколо себе.

Реалії нашого сьогодення чітко демонструють кожному, наскільки психіка та ментальне здоров'я кожного з нас дорогоцінне та особливо крихке. Спостерігаючи за власним оточенням, чітко прослідковуємо різноманітний спектр емоцій, які зашкалюють як у дорослих, так і дітей. Вони, у свою чергу, викликають критичний рівень страху та стрес.

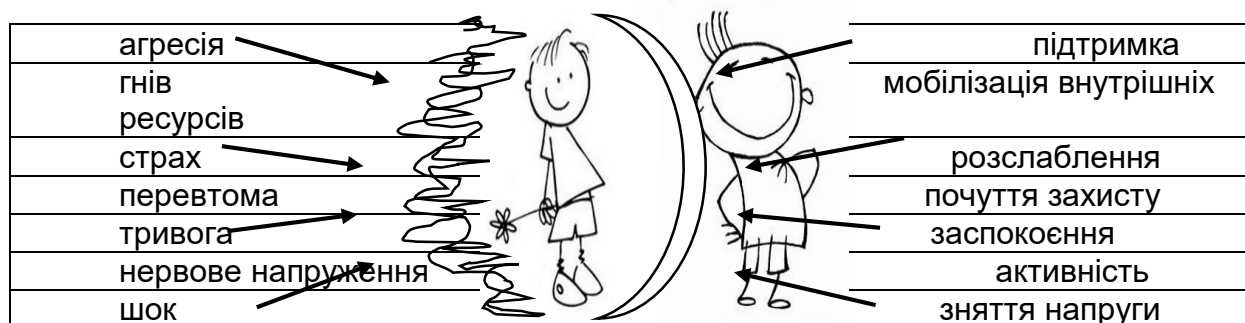
Саме це спонукає мене змусити звернути увагу на напрямок кольоротерапії, за допомогою якого ми можемо зберегти наше психологічне здоров'я від руйнівних наслідків війни. Кожен з нас має чітко зрозуміти, що якщо не навчитися контролювати, вивільняти та розуміти власні емоційні стани і переживання, врешті решт ми знищимо своє психічне, а відтак фізичне здоров'я.

Сучасна психологія виділяє орієнтовні емоційні значення кольорів:

- Синій – внутрішній спокій (допомагає отримати емоційне задоволення, спокій, зібратись з власними думками).
- Зелений – емоційний спокій (знижує напругу, допомагає взяти емоції під самоконтроль).

- Червоний – сила, впевненість, воля, цілеспрямованість (спонукає до ініціативності та лідерства, допомагає стати енергійним та рішучим).
- Жовтий – оптимізм, життєрадісність (активізує комунікабельність, викликає позитивні емоції).
- Фіолетовий – цілеспрямованість (посилює інтуїцію та емоційну чутливість).
- Коричневий – комфорт, затишок і спокій (допомагає отримати емоційну рівновагу).
- Чорний – стриманість та стабільність (налаштовує на неупереджене ставлення до навколишнього).
- Сірий – нейтральність (дозволяє отримати свободу від зобов'язань).

Руйнівні відчуття

Вплив кольору

Реабілітаційні можливості кольору - оздоровлення, лікування, формування психологічної стійкості.

Люди дуже довірливі та схильні до навіювання. Якщо себе постійно лякати хворобами та нещастями, то ми не розвинемо в себе бажання бути ментально здоровими, а викликатимемо постійний страх та тривогу перед проблемними життєвими ситуаціями. Кожен зростає зі свідомістю, що від уміння розуміти себе залежить не лише внутрішній особистісний спокій, а й рівновага в навколишньому середовищі. Тому з раннього віку для дітей варто створювати таке розвивальне середовище, яке буде насичене різнобарвними атрибутами, символікою, іграшками. Це надасть можливість дитині відчувати та сприймати колір несвідомо та створювати асоціації з певними емоціями, почуттями, які характеризують їх самих.

Сучасна арттерапевтична психологія пропонує багато прийомів та технік кольоротерапії, які дають змогу формувати психологічну стійкість. У процесі власної роботи прослідковую, як вдало працюють вправи та ігри з використанням кольорових м'ячів, фарб, кольорових олівців, повітряних кульок, глітерного паперу, пальчикового театру, повітряного пластиліну, природного матеріалу (камінці, мушлі, каштани, сухе листя), тканин.

Однією з цікавих та новітніх технік є технологія «Стіни, які говорять», яка малознайома для нас, але дає можливість по-новому поглянути на освітній простір, своєчасно перетворити його під запити дитячого сприймання та психофізіологічного розвитку. Під час оформлення креативної стіни потрібно врахувати, що зображення повинно бути розміщено на контрастному тлі й добре видно на відстані одного - двох метрів. Потрібно прагнути до того, щоб експозиція не була монотонною, надто акуратно «причесаною», краще, щоб вона віддалено нагадувала написи/малюнки на стінах, які люблять робити діти. Більш простий, економічний і не руйнівний для стін спосіб – убити кілька цвяхів або прикріпити маленькі гачки, на які можна вішати зроблені з цупкого паперу плакати, прапорці, кульки або рамки з квітами, листи з

текстом або навіть використовувати коркову дошку, на яку можна наклеювати дитячі роботи та стимульний матеріал, а потім за потребою їх замінювати.

Велике значення в покращенні настрою дітей, створенні позитивного мікроклімату відіграє яскравий дизайн оформлення групових кімнат, ігрових куточків, роздягальні, спортивної та музичної зали, коридорів ЗДО. Корисний вплив на організм дітей несе милування природою – зосередженість зору на кімнатних рослинах на певному кольорі протягом 10-15 хвилин допомагає сформувати позитивне мислення, переключити увагу, медитувати.

Важливою умовою продуктивної діяльності є налаштування з людиною емоційного контакту, створення та забезпечення комфортних умов. Особливого значення в сьогоденні набуває робота з дітьми, адже потрібно не лише встановити контакт, а й підтримати малюка, знизити його рівень тривоги, допомогти адаптуватися до нових обставин. Тому вбачаю такі допоміжні кроки:

1. Знайомство (дізнаюся інтереси та вподобання у виборі матеріалів для корекційно-розвивальної роботи).

2. Інструкція (надаю чіткі вказівки та правила щодо роботи, прогнозуємо результат роботи).

3. Атмосфера (за бажанням вмикаю спокійну музику, запалюю аромасвічки або аромалампу).

4. Мотивація (за допомогою самоаналізу роблю певні висновки «Який я отримаю результат?», «Чому мені важлива ця діяльність?»).

5. Індивідуальний підхід (за потребою надаю індивідуальну допомогу, включаю в процеси рефлексії)

6. Зворотній зв'язок (за потребою надаю додаткові рекомендації щодо запитів дітей/дорослих).

Пропоную ігри та вправи, які допоможуть впоратись із нестабільними емоційними станами в умовах сьогодення. Вони призначені для зняття тривоги, налагодження емоційно стабільних станів, формування навичок самоконтролю. Рекомендую використовуватись їх під час індивідуальних та групових занять з людьми різних вікових категорій.

«Кольорова новина»

Матеріал: пальчиковий/ляльковий театр.

Хід гри: кожен учасник обирає іграшку того кольору, який йому імпонує. Від імені героя необхідно поділитися позитивними новинами та смішними ситуаціями. Повідомляти можна про будь-що.

«Кольорові баночки»

Матеріал: невеличкі ємкості, клубочки ниток різного кольору, кольорові помпони.

Хід гри: необхідно приготувати магічний коктейль – за допомогою кольорових інгредієнтів наповнити баночки та пояснити, чому в твоєму коктейлі саме такий склад.

«Кольорові килимки»

Матеріали: шматочки тканин різного розміру.

Хід гри: створити килимок власного настрою за допомогою відрізків тканин різного розміру та кольору. Створити фантазію – які чарівні властивості має твій килим.

«Букет фантазії»

Матеріали: кольорові олівці, альбоми для малювання.

Хід гри: запропонувати обрати таку кількість олівців, яку можна утримати в руці. Потрібно малювати усіма олівцями одночасно. Після завершення розповіді про намальоване.

«Диво пластилін»

Матеріали: повітряний пластилін.

Хід гри: зліпити з улюбленого кольору свою мрію. Поділитися емоціями та переживаннями, які виникали під час процесу ліплення.

«Кольорові птахи»

Матеріали: глітерний папір, ножиці.

Хід гри: обвести долоньку на глітерному папері (обравши колір, який подобається), вирізати за контуром, розповісти про що ця пташка мріє, які має переживання, що приносить їй задоволення.

«Вежа радості»

Матеріали: геометричні фігури різного кольору.

Хід гри: створити з кольорових геометричних фігур вежу та пояснити які кольори домінують на цій вежі та чому саме вони переважають.

«Часові виміри»

Матеріали: кінетичний пісок різного кольору, баночка або пляшка (прозора).

Хід вправи: за допомогою різнокольорового піску сформувати шар за шаром уявний пісковий годинник. Кожен кольоровий шар наділити магічними властивостями (пояснити для чого вони).

«Повітря в кулі»

Матеріали: повітряні кульки, клей або скоч.

Хід вправи: надути кульки різних кольорів та розмірів. З'єднати їх в одну велику кулю. Розповісти, куди вона може полетіти та чим може допомогти нам, якщо нас ображають або ми виснажені.

«Намистинки привітань»

Матеріали: нитки, намистинки різної форми та кольору.

Хід вправи: створити намисто; надягаючи кожну намистинку, озвучувати приємні побажання на день.

«Різнокольоровий дощик»

Матеріали: фарби, піна для гоління, клей ПВА, заготовлені розмальовки хмаринок з краплинами дощу.

Хід вправи: створити повітряні фарби з улюблених кольорів. Запропонувати дитині розмалювати краплини дощу різними кольорами. Обговорити ситуацію про те, що навіть коли сумно, потрібно шукати позитивні моменти, які «замалюють кольором» наш сум.

«Малювці-олівці»

Матеріали: білі та чорні розмальовки дерев, олівці.

Хід вправи: запропонувати обрати колір фону, на якому будемо малювати. «Давним-давно на світі не було кольорів – усе було сіре та безбарвне. Кожному навколо було сумно, усіх огортала печаль. Але одного разу, з'явився чарівник, який пообіцяв розвеселити жителів Сумного міста. Він створив кольорові палички, які

могли замальовувати все навколо в кольори веселки. З того часу мешканці могли творити свій настрій самостійно, обираючи колір олівця».

«Психологічний світлофор»

Матеріали: вирізані кола жовтого, червоного та зеленого кольору.

Хід гри: обговорити з учасниками значення кольорів світлофора (яскравий жовтий – знак про готовність, він звертає на себе увагу; червоний – сигнал про небезпеку, викликає почуття тривожності; зелений – колір дозволу, знак довіри). Кожен учасник гри переходить дорогу на той колір, якому відповідає його настрій та внутрішній стан. Після завершення гри, необхідно обговорити шляхи покращення емоційного стану тих, хто обирає червоний колір.

Ігри-медитації з елементами кольоротерапії є не лише цікавими для дітей, а й несуть лікувальні властивості: регулярне використання звуків та колорів після фізичних навантажень посилюють енергію дитини та запускають механізм захисних функцій організму.

«Ромашка»(білий)

«Я – ромашка». Я – квітка. Чудова, біла, маленька квітка. Я люблю вранці прокидатися після чудового сну, розкриваю свої пелюстки, повертаюся до сонечка, вмиваюся росю. Мої білі пелюстки люблять сонечко. Мене окутує теплий вітерець. Мені приємно, спокійно та затишно. Довкола мене — чудовий світ!»

«Троянда» (червоний)

«Я – троянда». Я – квітка. Я дуже гарна. Ароматна, чудова, різного кольору.

Я видихаю повітря та тепло. Я люблю сонце, ранки і росу. Я гладжу свої пелюстки і піднімаюсь до сонечка. Я - ніжність. У мене багато тепла і любові. Я дарую радість та свою красу всім людям. Я відчуваю добро та турботу. І це мене надихає, приносить мені щастя.

«Фіалка»(фіолетовий)

«Я- фіалка». Я люблю прохолоду та спокій. Я маю чудовий вигляд і аромат. Я вільно расту. Я вранці прокидаюсь після чудового сну, розкриваю свої пелюстки, повертаюся до сонечка, вмиваюся росю. Мої пелюстки бавляться з вітерцем. Довкола мене чудові пахощі. Мені спокійно. Навколо мене тиша та затишок. Мене переповнюють неймовірні приємні почуття.

«Кульбабка» (жовтий)

«Я – кульбабка». Я велика, пухнаста та легка. Маю чудовий жовтий колір. Люблю сонечко та дощик. Мені подобається спостерігати за хмарками. Мої руки пелюстки можуть літати. Я підводжу вгору очі, вдихаю всім тілом свіже повітря, наповнююсь світлом. Я можу облетіти з вітерцем всю землю. Я легка та невагома. Мені радісно та весело. У мене чудовий настрій, адже я багато посміхаюся.

«Веселий дощик» (блакитний)

«Я – дощик». Я дуже теплий і мокрий. Я ховаюся у вітах дерев і шурхоchu листочками. Я вдихаю в себе чисте повітря лісів і стаю сильнішим і добрішим...

Я піднімаюся високо в гори і співаю на весь голос:

-«і-і-і-у-у-у-у-у-у- о-о-о-о-а-а-а-а»;

-«о-о-о-о-а-а-а-а-і-і-і-і-у-у-у-у-у»;

-«у-у-у-у-у-у-а-а-а-а-а-а-а-а-і-і»;

- «і-ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш- а-а-а-а»;

--«о-о-о-о-а-а-а-а-і-і-і-і-у-у-у-у-у»;

-«о-о-о-о-а-а-а-а-і-і-і-і-у-у-у-у-у».

Вдихніть глибоко. Дихайте спокійно, на повні груди. Затримайте дихання на мить. Повільно видихніть. «Я - дощик. Я швидкий, теплий і добрий дощик».

«Кольоровий квітник»

Уявіть себе у квітнику: зійшло сонечко, прокидаються квіти, метелики, пташки. Вони тягнуться у небо і починають свої мандри: метелики — поміж квітами, квіти —

нахиляються у різні сторони, посміхаються, розкривають свої пелюстки, повертаюся до сонечка, вмиваюся росю. Почергово уявляйте себе в різних образах. Радіють сонечку діти – «барвисті метелики», під спокійну, тиху мелодію вони літають над квіточками, травичкою, насолоджуються солодким нектаром. Щойно голосно зазвучить музика – «барвисті метелики» ховаються у квітах і завмирають, бо повіяв сильний вітер. Вони дарують квітам посмішку і тепло та захищають їх від вітру (гра повторюється кілька разів).

«Чарівний пісок»

Уявіть себе на березі моря. Маленькі хвилячки набігають на берег і знову відкочуються назад. Наберіть у руки уявний пісок, зробіть кулачки, щоб він не просочився крізь пальці (затримка дихання), сипте пісок на коліна (на видиху), струсіть пісок з рук (розслабляючи пальці). Опустіть стомлені руки на коліна і відчуйте неповторну енергію, якою наповнюється все ваше тіло (повторити гру 3 рази.)

«Танок на піску»

У допомогу для гри: світлодіодний стіл-пісочниця. У даній вправі задійте свої руки та пальчики. Перед початком максимально розслабте свої руки. Уважно вслухайтеся в музику, яка починає грати. Вдивіться в колір, на фоні якого насипаний пісок. Обережно доторкніться до піску. Відчуйте, який він приємний. Хай ваші пальчики починають танцювати спочатку повільно, а згодом, під музику яка буде змінювати свій темп, швидше та ритмічніше. Хай танцює кожен ваш палець. Прослідкуйте свій стан – ви відчуєте, як напруга та втома з рук зникає, а заряд гарного настрою та енергія наповнюють вас.

«Я і природа»

Уявіть озеро. Ви торкаєтеся чистої, прозорої води. Відчувайте її приємну прохолоду. Сонце сліпить ваші оченята, дарує вам тепло і змушує посміхатися. Озеро хвилюється, тому що бадьорий вітерець прийшов погратися. Небо – неймовірне. Хмаринки такі ніжні, такі пухкенькі. Ви йдете босоніж. Ступайте на зелену і м'яку траву, вам здається ніби щось ласкаве обіймає ваші ніжки. Відчуйте запахи трав та квітів. Вам добре та затишно. Ви розслаблені та спокійні.

«Сонячні зайчики»

Спробуйте уявити себе сонячними зайчиками. Ой, які чудові сонячні зайчики! Наші руки легкі, вони допомагають нам літати. Ми літаємо над землею і освітлюємо землю, будинки, зелене листя, квіти тощо. На довгому, глибокому вдиху підніміть руки і повністю напружте всі м'язи тіла на кілька секунд. Посміхніться як можна ширше. Відчуй, які ви легкі та невагомі. Вам радісно та добре. (Посмішку необхідно утримувати приблизно 5 секунд. Потім розслабитися і повторити кілька разів. Закінчуємо вправу станом повного розслаблення).

«Повітряна куля»

Уявіть, що ви - великі різнокольорові повітряні кульки, ви повільно надуваєтеся. Оберіть свій колір. На довгому, глибокому вдиху підніміть руки і повністю напружте всі м'язи тіла на кілька секунд. Потім уявіть, що в кулі утворилася маленька дірочка, з якої поступово виходить повітря. На видиху, почніть поступово «здуватися», потроху розслабляючи всі м'язи. Закінчуємо вправу станом повного розслаблення. Під час вправи уявляйте, як ви з легкістю надуваєтеся і здуваєтеся. Відчуйте свободу дихання та думок. Будьте спокійними та намагайтеся врівноважити свій стан.

Отже, можна узагальнити, що кольоротерапія сприяє не тільки оздоровленню всього дитячого організму, а і покращує уяву, формує пізнавальні процеси,

емоційну лабільність, розвиває творчі здібності дітей. Кольори зцілюють нас, змінюють наш настрій і внутрішній стан, заспокоюють і змушують діяти, розпалюють творчу думку, допомагають зосередитися. Такий дієвий метод психологічного впливу може використовуватися у роботі з діагностичною, педагогічною, профілактичною та лікувальною метою. Для того, щоб досягнути певного результату достатньо просто знати, як впливає колір і чого ми хочемо досягти.

Список використаної літератури

1. Герасименко, К. В. Кольоротерапія як засіб корекції різних форм порушення. //Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія, 5, 20-28.
2. Гёте, И. В. Учение о цвете. Теория познания. М.: Либроком.2012
3. Денисенко Н. Колір у нашому житті. //Дошкільне виховання № 11, 2006
4. Єфименко М. Колір у фізичному вихованні дошкільнят. Дошкільне виховання №11-12, 19981
5. Скрипник І. М. Кольоротерапія. Лікування мистецтвом. Рівне.2014
6. Інтернет ресурси :
http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/psychology/38702/ (Non-standard methods of psychological help: color therapy. Retrieved from: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/psychology/38702/). Як впливають на організм людини продукти різного кольору?
<https://www.epochtimes.com.ua/health/traditions/produkty-riznogo-koloru-72745.html> (How do products of different colors affect the human body?) Retrieved from: <https://www.epochtimes.com.ua/health/traditions/produkty-riznogo-koloru-72745.html>

Кулик Інна,
вихователь, ЗДО №4 «Світлячок»
Шепетівська міська ТГ

Використання квесту, як засобу активізації освітньої діяльності дошкільників

Анотація. У статті розглянуто питання щодо використання інноваційної квест -технології у роботі з дітьми закладу дошкільної освіти, розкрито методичні аспекти реалізації квесту та алгоритм його створення.

Ключові слова: квест, квест - технологія, освітній квест.

На сучасному етапі розвитку суспільства, реформування всіх сфер його соціального і духовного життя освіта потребує якісно нового рівня, який відповідав би міжнародним стандартам. Саме тому зміни системи освіти вимагають створення нових інноваційних технологій навчання. Однією з таких технологій нині може бути квест. Ігрова технологія квесту дає змогу залучити всіх учасників до процесу пізнання, обміну знаннями та ідеями. Кожен робить свій внесок у досягнення бажаного результату. А тому знання, що здобуваються таким чином, міцніші, а вміння краще відпрацьовані, ніж за традиційних форм організації роботи.

Квест нині набуває значної популярності вже як освітня технологія. Ця чудова форма роботи забезпечує активність дітей, чергування різних видів діяльності та переживання ситуації успіху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія виникнення квесту бере свій початок у 90-х роках ХХ століття і пов'язана з розробленням комп'ютерних текстових квестів, у яких головний персонаж мав розв'язати певну задачу шляхом послідовного виконання низки логічних завдань. На зміну текстовим прийшли

графічні квести з ілюстраціями та звуковим супроводом. Новим етапом у розвитку квестів стало розроблення пригодницьких комп'ютерних ігор, обов'язковим елементом яких залишилася яскраво виражена атмосфера квесту. Віднедавна жанр квесту впевнено розширив межі свого застосування й, зійшовши з моніторів комп'ютерів, забезпечив собі надійне місце в реальній (наприклад, квест - кімнати, квести по місту, музеях та ін.), а не віртуальній індустрії розваг [4].

На думку багатьох учених (Биховський Я. С., Бовтенко М. А., Сисоєв П. В., Берні Додж, Том Марч та інші), під час застосування квест - технології здобувачі освіти проходять повний цикл мотивації від уваги до задоволення, знайомляться з автентичним матеріалом, який дозволяє дітям досліджувати, обговорювати й усвідомлено будувати нові концепції і відносини в контексті проблем реального світу, створюючи проекти, що мають практичну значимість.

На сьогоднішній день проблему створення та використання квестів у освітньому процесі активно вивчають зарубіжні та вітчизняні науковці: Б. Додж, Т. Марч, М. В. Андрєєва, Я. С. Биховський, О. Л. Гапєєва, М. С. Гриневич, Л. А. Іванова, Н. В. Кононець, Г. Л. Шаматонова та ін. [2].

Мета статті: теоретично обґрунтувати методичні особливості організації квестів у закладі дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу.

Модель сучасного педагога передбачає готовність до застосування нових освітнянських ідей, здатність постійно навчатися та самовдосконалюватися, бути у постійному творчому пошуку. Сьогодні ми розуміємо: бути гарним професіоналом – означає бути в постійному пошуку, зростанні, розвитку. Праця педагога відрізняється високою мобільністю, надзвичайною складністю, вимагає від нього глибоких та різнобічних наукових, професійних знань, умінь, навичок, що становлять основу його професійної компетентності.

Широке й ефективне впровадження інноваційних методик в освітній процес сприяє підвищенню його якості, зацікавленості дітей, є важливою стадією процесу реформування традиційної системи освіти в контексті глобалізації. Однією з таких методик, яка вчить знаходити необхідну інформацію, піддавати її аналізу, систематизувати і вирішувати поставлені задачі є квест (веб - квест) технологія

Квест успішно увійшов в освіту і нині набуває значної популярності вже як освітня технологія. Свою першу апробацію в такому вигляді він пройшов у США в 1995 році, коли професором освітніх технологій Університету Сан - Дієго Берні Доджем було розроблено для інтеграції в освітній процес веб - сайт (дослідник назвав його квестом), що містив проблемні завдання і передбачав самостійний пошук інформації в мережі Інтернет [4].

Берні Додж виділив 12 видів завдань для веб - квестів: переказ, планування та проєктування, самопізнання, компіляція, творче завдання, аналітична задача, детектив, головоломка, таємнича історія, досягнення консенсусу, оцінка, журналістське розслідування, переконання, наукові дослідження. Перші організовані квести в Україні пройшли у Києві у 2002 році [1].

З тих пір технологія веб - квесту посіла міцні позиції в освіті й у наш час широко використовується педагогами.

За джерелами Вікіпедії, квест (від англ. quest – пошук, пошук щастя / знання / істини, пошук пригод) – інтелектуальне змагання з елементами рольової гри, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими учасниками.

Утім квест – технологія у закладах освіти нині реалізується і без залучення Інтернет -ресурсу.

Ідея квесту ідеально підходить для закладів дошкільної освіти. Квест - технологія актуальна в контексті вимог БҚДО. Це інноваційна форма організації

освітньої діяльності дітей в ЗДО, що сприяє розвитку активної, діяльної позиції дитини в ході рішення ігрових пошукових завдань.

Діти діють в умовах збагаченого освітнього середовища. Інтегрується зміст різних освітніх областей, використовуються можливості ІКТ.

Квести дозволяють об'єднати всіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків вихованців і педагогів) у вирішенні освітніх завдань в ігровій сюжетній і цікавій формі [1].

Не випадково, квест – це ігрова технологія, бо добре організована гра є одним із найкращих засобів викликати у дітей і дорослих естетичну насолоду від творчого напруження своїх інтелектуальних і фізичних сил.

Гра завжди носить невимушений характер. Вона спирається на внутрішнє спонукання людини і дозволяє йому розвивати самостійність, мимовільність дій. У грі задоволення приносить не тільки результат, але й процес його досягнення [2].

Освітній квест тлумачать як пошуковий спосіб реалізації освітніх цілей, який, на відміну від власне навчальної діяльності, містить елементи сюжету, рольової гри, пов'язаний з розшукуванням місць, об'єктів, людей, інформації, використовує ресурси певного середовища або ж інформаційні.

Цінність освітнього квесту полягає в його потужній мотиваційній складовій: освітні цілі реалізуються в захопливій ігровій формі з цікавим сюжетом, що містить елементи пошуку і відкриття [4].

Ідея квесту проста – команди, переміщуючись у реальному або віртуальному просторі, виконують різні завдання, об'єднані спільним сюжетом.

Виконавши завдання, команда отримує підказку щодо наступної локації або завдання і таким чином просувається до фінішу. Кількість рівнів і їх складність визначається для кожної гри відповідно до її мети і сюжетних особливостей.

Використовуючи свої знання, інтелект, кмітливість, команда гравців має намагатися виконати всі завдання і подолати маршрут за певний час.

У квесті задіяні інтелектуальні та фізичні здібності, увага, кмітливість, пам'ять, увага й організованість дітей.

Ця форма роботи поєднує у своїй структурі елементи мозкового штурму, тренінгу та гри [3].

Види та особливості квестів. У сучасній педагогіці найчастіше використовують такі види квестів:

- лінійний – завдання потрібно розв'язувати одне за одним; гравці рухаються за заздалегідь спланованим маршрутом;
- штурмовий – гравці отримують завдання, підказки до його виконання, але спосіб розв'язання та маршрут обирають самостійно;
- коловий – маршрут має колову структуру. У цьому виді квесту беруть участь, як правило, кілька команд, що стартують із різних позицій і рухаються до фінішу кожна за власним маршрутом.

З огляду на вікові особливості дітей у закладах дошкільної освіти найдоцільніше проводити лінійні квести. Вони можуть містити різні завдання:

- інтелектуальні: ребуси, головоломки, загадки, шифрування;
- рухові: біг на швидкість, стрибки у висоту, проходження лабіринту;
- творчі: малювання карти, складання віршів, співання пісень тощо.

Основними критеріями вдалого квесту є насамперед його безпечність для учасників, оригінальність, логічність, цілісність, відповідність запланованому сюжету, створення атмосфери повного занурення в гру. Якісний квест має бути побудований на комунікаційній взаємодії між гравцями [5].

Методичні аспекти реалізації квесту.

- вступ (продумуються сюжет, ролі);

«Підказка 1»

На малюнку зображено контури різних предметів за призначенням, колір деяких відповідає кольору прихованого предмета.

«Підказка 2»

Під час обведення предмети знаходилися в різних положеннях на площині.

«Підказка 3»

Більшість предметів мають предмети-двійники, схожі або ідентичні за формою та розміром.

Квести допомагають реалізувати такі завдання:

- виховні – формуються навички взаємодії з однолітками, доброзичливість, взаємодопомога та інші;
- освітні – учасники засвоюють нові знання і закріплюють наявні;
- розвиваючі – в процесі гри відбувається підвищення освітньої мотивації, розвиток творчих здібностей та індивідуальних позитивних психологічних якостей, формування дослідницьких навичок, самореалізація дітей;
- корекційні – цікавий сюжет, нестандартний підхід до проведення змушують дитину думати, шукати вихід зі складної ситуації, а це, в свою чергу, сприяє розвитку логіки, кмітливості, вчить дітей взаємодіяти і спілкуватися з іншими учасниками.

Завдання педагога:

- допомогти дитині усвідомити і подолати власні психологічні бар'єри, що заважають їй швидко знаходити рішення в складних ситуаціях;
- створити умови для формування відкритості до освоєння нових знань через експерименти;
- моделювати ситуації для розвитку здатності креативно мислити у вирішенні нестандартних завдань;
- надати можливості для розвитку навичок командної взаємодії в масових змагальних іграх;
- сприяти встановленню позитивних емоційних зв'язків у парах: «дитина - педагог», «дитина - батько», «дитина - дитина»;
- відстежувати емоційний стан дитини, її поведінку в колективі, реакцію на труднощі і т.д.;
- закріплювати у дітей навичку управління своїм емоційним станом в різних ситуаціях.

Упровадження в освітній процес квест - технології сприяє: всебічному розвитку дітей з різних напрямів (фізичний, пізнавальний, соціально-комунікативний); створенню позитивного емоційного настрою; розвитку соціально - комунікативних якостей шляхом колективного вирішення загальних завдань; діям в команді, а не поодиноці; спонукає до пізнавально - дослідницької діяльності шляхом вирішення проблемних ситуацій; розвиває уважність і сміливість; забезпечує інтеграцію змісту різних освітніх областей.

Висновки. Отже, усе вище викладене дає змогу зробити висновок, що квест – це ігрова технологія, яка має чітко поставлене дидактичне завдання, ігровий задум, обов'язково має керівника (наставника), чіткі правила та результат діяльності.

Найголовніше, це те, що квести допомагають нам активізувати і дітей, і батьків, і педагогів. Це гра, в якій задіюється одночасно інтелект учасників, їх фізичні здібності, уява і творчість. Тут необхідно проявити і кмітливості, і спостережливість, і винахідливість, це тренування пам'яті та уваги, це розвиток аналітичних здібностей і комунікативних якостей. Учасники вчаться домовлятися один з одним, розподіляти обов'язки, діяти разом, переживати один за одного, допомагати. Все це сприяє згуртуванню не тільки дитячого колективу, а й батьківського співтовариства, а також

покрощує дитячо-батьківські відносини. А ще важливим є те, що батьки стають активними учасниками освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, зміцнюються і формуються довірчі взаємини заклад дошкільної освіти - сім'я.

Список використаних джерел та літератури

1. Квест це дуже просто!: методичний посібник // [Болдовський В. В., Шустка В. М.]. – Канів: 2018. – 43 с.
2. Сокол І. М. Квест: метод чи технологія? / Сокол І. М. // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2014. – № 2. – С. 28-31.
3. Стаєнна О. Квест-технологія: гра, пошук, дослідження / Стаєнна О. // Дошкільне виховання. – № 7. – 2019. – С. 3-4.
4. Присяжнюк Л. Екологічний квест як освітня технологія / Присяжнюк Л. // Дошкільне виховання. – 2018. – № 6. – С. 12-13.
5. <https://www.pedrada.com.ua/>

Кулик Марія,
вихователь
Дунаєвецького ЦРД «Пролісок»
Дунаєвецька ОТГ

Творимо та досліджуємо: міні – музей природи у дитячому садку

Анотація: у статті розкрито роль міні-музею природи в дитячому садку у формуванні природничо-екологічної компетентності дошкільників, основні етапи створення міні-музею, форми та методи роботи в міні-музеї.

Ключові слова: міні-музей природи, природничо-екологічна компетентність, розвивальний простір.

Одним із засобів формування природничо-екологічної компетентності дошкільників є міні-музей природи. Це особливий розвивальний простір, створений з метою долучення дитини до світу природи, розширення її світогляду, формування природничих компетентностей. Завдання міні-музею природи – продемонструвати об'єкт з різних сторін, відобразити його взаємозв'язки з іншими об'єктами [1]. Музейна педагогіка - це ефективна інноваційна технологія для формування екологічної культури дошкільників, розвитку в них креативності та творчих здібностей. Це еколого-розвивальне середовище, що є особистою територією дошкільників, за яку вони відповідають. Тут діти можуть бути не лише спостерігачами, а й активними творцями та дослідниками - торкатися експонатів, змінювати їх місце розташування, вимірювати їх, проводити досліди.

Міні-музей є наочною енциклопедією одного предмета, відображеною в речах, малюнках, фотографіях, звуках. Окрім того, це джерело екологічних знань про живу й неживу природу, яких діти набувають під час безпосередньої взаємодії з природними об'єктами. Саме екологічні міні-музеї не лише дають змогу розвивати пізнавальні процеси та світогляд дітей, а й формують їхнє ставлення до світу, сприяють ліпшому розумінню природних явищ. А ще, міні-музеї виконують функцію арт-терапії. Заняття в них допомагають дітям відновлювати позитивний психологічний стан [2].

Екологічні міні-музеї створюють у два етапи: спершу ретельно планують їх, а потім наповнюють музейне розвивальне середовище. Зазвичай міні-музей — це результат спільної роботи вихователів, дітей та їхніх батьків.

Аби функціонування міні-музею максимально сприяло формуванню основ екологічної культури дошкільників, під час створення цього осередку ми керувалися низкою принципів, як-от: наочність, доступність, змістовність, гуманізм. Планування міні-музею розпочинали з вибору актуальної та цікавої для дітей теми. Щоб вибір теми був якомога вдалішим, провели анкетування батьків та опитування вихованців. Врахували доступність обраної теми для віку дітей. Обравши тему міні-музею («Від зернинки-до хлібинки»), визначили місце для його облаштування в приміщенні групи та продумали дизайн експозиції, які можуть бути як постійними, так і змінними. Оформили паспорт міні-музею та продумали музейні експонати - вони неодмінно мають відповідати обраній темі.

Відвідування музею слід супроводжувати екскурсіями. Тож наступний наш крок - написання тексту екскурсії для ознайомлення з експонатами міні-музею. Аби дошкільники не просто споглядали експонати, а й долучалися до активного творчого маніпулювання з ними, розробили дидактичний матеріал, продумали форми пізнавальної діяльності дітей у міні-музеї, тематичну ігротеку з використанням експонатів. До речі, цікаву інформацію про експонати міні-музею можна подавати у формі міні-вистави або театралізованої гри. Обов'язково до наповнення міні-музею слід залучити дітей та їхніх батьків, організовуючи для них пошуково-дослідницьку діяльність. Діти та їхні батьки власноруч створюють експонати - малюнки, фотографії, творчі вироби.

Міні-музей в групі дозволяє вихователям зробити слово «музей» звичним і привабливим для дітей. Експонати використовуються для проведення різних занять, для розвитку мови, уяви, інтелекту, емоційної сфери дитини. Будь-який предмет міні-музею може підказати тему для цікавої розмови. На базі міні-музею організовуємо короточасні (часто одноденні) виставки, які називаються «експрес-виставками». Головне, Міні-музей - невід'ємна частина розвиваючого предметного середовища дитячого садка.

У нашому міні-музеї «Від зернинки до хлібинки» зібрано зразки злакових культур, колекції зернових, хлібобулочні вироби із соленого тіста. Представлені експозиції створення дитячого "хлібного" поля, картини, що розповідають дітям, як сіяли, вирощували і збирали зерно в старі часи, і як це відбувається зараз, коли на полях використовується сільськогосподарська техніка. Картинки знаряддя ручної сільськогосподарської праці, пов'язані з прибиранням і обробкою зерна, - плуг, соха, коса, ланцюг, граблі, серп, рогатина, ручна кавомолка використовується для того, щоб продемонструвати дітям, як зерно перетирається в борошно. Діти з почуттям захоплення дізнаються як овес і пшениця перетворюються на борошно, як із зерен вівса виходить вівсяне борошно, із зерен пшениці - пшеничне борошно, із зерен жита - житнє борошно. У музеї діти дізнаються, що злаки - найдавніша їжа людини. Із злаків люди навчилися готувати безліч смачних і поживних страв: каші, пудинги, запіканки, киселі. А з борошна злаків - випікати хліб і виготовляти тістечка, торти, булочки, пряники та інші кондитерські вироби. У музеї хліба діти можуть дізнатися багато віршів, прислів'їв і загадок про хліб.

Міні-музей хліба - місце, де демонструються злаки на різних стадіях переробки: житні колоски, зерно, борошно, хліб, - геркулесова каша теж не в коробці з вівсяними пластівцями народжується. Макети батонів, буханок, бубликів і короваїв можуть бути зроблені руками вихователів, дітей та їх батьків. У міні-музеї діти можуть детально розглянути колоски жита і пшениці, порівняти їх між собою. Тут так само представлені мішечки з борошном, з крупами з жита, пшениці, ячменю. Ну, і звичайно ж, декоративною прикрасою музею є роботи дітей та педагогів з солоного тіста.

Під час роботи у міні-музеї діти із задоволенням сортують насіння, досліджують його ріст, висаджують город на підвіконні. Прагнемо в доступній формі розповісти дітям про різні види зерна, хліб (легенди), про машини, які допомагають у

збиранні урожаю. При цьому використовуємо народний усний фольклор, художнє слово. Допомагають у збагаченні знань пізнавальні екскурсії на поле, до пекарні, млина.

Довгі роки наші музеї забороняли свої відвідувачам навіть торкатися до експонатів. Зараз вже багато хто з них працюють з дітьми і не тільки дозволяють, але і всіляко рекомендують юним відвідувачам дії з предметами. Музеї стають інтерактивними. Але якщо «дорослі» музеї ними тільки стають, то дитсадкові міні-музеї з початку свого існування були такими. Будь-міні-музей містить експонати, які можна чіпати, нюхати, розглядати. З експонатами можна грати і, при великому бажанні, навіть взяти на час додому. І ця особливість, безумовно, привертає дітей. А раз у них з'являється інтерес, навчання стає більш ефективним.

Міні-музей для дитини - це щось своє, рідне, так як багато дітей беруть участь в його створенні. Збирання колекцій - заняття захоплююче, і тому в міні-музеях чимало експонатів, принесених вихователем за власною ініціативою.

Створення міні-музею природи є основою формування природничо-екологічної компетентності дошкільників, їх природодоцільної поведінки, виховання у дітей особистісних якостей.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти./Державний стандарт дошкільної освіти: Авт.група: О.М.Байер, А.М.Богуш, О.К. Безсонова та ін..К.:Видавництво,2021, 41 с.

2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження/Упор.:О.Г.Косенчук, І.М.Новик, О.А.Венгловська, Л.В.Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021, 240 с.

Курчак Тетяна,
вихователь з фізичного виховання

Волинчук Алла,
вихователь-методист

ЗДО №15 «Джерельце» Кам'янець-Подільської міської ради

Сучасний туризм як інноваційна форма оздоровлення дітей у закладі дошкільної освіти

Анотація. Збереження та зміцнення здоров'я дітей – одне з головних завдань держави, а оздоровча діяльність сучасного закладу дошкільної освіти — це довгострокова інвестиція держави у сім'ю, яка повернеться їй у вигляді здорових та повноцінних громадян. Дитячий туризм є однією з найбільш ефективних оздоровчих технологій, що сприяють формуванню здорового способу життя підростаючого покоління, а також має велике значення у вихованні дітей дошкільного віку.

Ключові слова: дитячий туризм, туристична діяльність, оздоровлення, діти дошкільного віку, сучасний заклад дошкільної освіти, інновації.

Сучасний освітній процес в закладі дошкільної освіти характеризується зростанням обсягу та інтенсивності пізнавальної діяльності дітей (В. Бальсевич, В. Запорожанов, І. Мальцева, С.Піроженко, М. Расін, та ін.), що призводить до зниження і без того недостатньої, за оцінкою фахівців, рівня рухової активності дошкільнят (Н. Денисенко, І. Козлов, А.Лагутін, М. Рунова та ін.). Педагоги закладів дошкільної

освіти завжди знаходяться у пошуку таких інноваційних форм організації фізичного виховання, в яких на тлі високого рівня рухової активності можна розвивати пізнавальні здібності і формувати особистість дитини, виховувати патріотизм та екологічну свідомість.

Аналіз практики фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах дошкільної освіти нашої країни показує, що педагогічні колективи активно застосовують засоби і форми туризму, спортивних квестів (Я. Биковський, Т. Грицишина, А. Остапець та ін.). Така увага до цього засобу фізичного виховання не випадкова, оскільки використання елементів туризму дозволяє не тільки позитивно впливати на формування життєво важливих для дитини умінь і навичок, а й активізувати виховання особистості. Питання активізації рухового режиму дітей дошкільного віку в умовах природного середовища привертало увагу багатьох вчених (О. Вавілова, Т. Осокіна, Н. Пагнелова, О. Пивовар, В. Поліщук та ін.). В їхніх роботах зазначається, що такі форми туризму як екскурсія, прогулянка, прогулянка за межі дошкільного закладу, заняття фізичними вправами на свіжому повітрі використовуються в садку, в основному, в пізнавальних, розвивальних і виховних цілях. І в цей час дослідники відзначають, що ці форми роботи значно знижують кількість випадків гострих респіраторних вірусних захворювань (ГРВІ) і зменшують кількість часто хворіючих дітей. Саме тому тема статті обумовлює зв'язок туристичної та оздоровчої діяльності, як інноваційного засобу фізичного розвитку та збереження здоров'я вихованців.

В оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти йдеться про фізичне виховання дошкільнят, основною спрямованістю якого є успішний фізичний розвиток дітей, зміцнення їх здоров'я, формування рухових вмінь та навичок, розвиток фізичних якостей, виховання інтересу до різних видів рухової діяльності, підвищення рухової активності [3].

Слово «туризм» походить від французького «tourisme» – прогулянка, подорож – подорожі у вільний час пов'язані з від'їздом за межі постійного проживання і один з видів активного відпочинку, який поєднує відновлення продуктивних сил людини з оздоровчими, пізнавальними, спортивними та культурними розважальними цілями. В міжнародній практиці до туристів відносять осіб, які тимчасово і добровільно змінили місце проживання з будь-якою метою, крім діяльності, яка винагороджується в місці тимчасового перебування.

Дитячий туризм – це відпочинок, який захопить і зацікавить дитину, незалежно від її віку. Види дитячого туризму настільки різноманітні, що розвагу до душі зможе знайти і поціновувач рухливих ігор та естафет, юний дослідник, допитлива дитина, що мріє про пригоди.

Дитячий туризм – це найкращий спосіб прищепити дитині самостійність та привчити її до активності. Знайти цікавий, активний відпочинок для дитини стає складним завданням для батьків. Великими небезпеками для вихованців визнані малорухомий спосіб життя, захоплення гаджетами, нетовариськість і замкнутість. Проблему може розв'язати активний відпочинок для дитини в поході, що виховує самостійність і взаємодопомогу.

Завдання дитячого туризму:

✓ соціалізація – дитина зможе вивчити національні звичаї, познайомитися з культурною спадщиною, поспілкуватися з іншими людьми, а також прищеплюється почуття гордості за минуле, виховується патріотизм;

✓ пізнавальний розвиток – огляд пам'яток, походи на лоно природи, відвідування музеїв. Завдяки цьому дошкільнята краще пізнають історію рідного краю та інші цікаві сфери діяльності;

✓ розвиток особистості

Мета дитячого туризму – прищепити любов до різних областей відпочинку, щоб дитина навчилася проводити час різнобічно, насичено і цікаво; фізичне оздоровлення – прогулянки і походи знімають психологічну напругу і фізичну втому, вони зміцнюють здоров'я, допомагають виховати підростаюче покоління.

Сучасна класифікація дитячого туризму можлива за декількома ознаками. Так, за географічною ознакою відпочинок може бути: внутрішнім – в межах свого регіону, міста або країни, і виїзним дитячим туризмом – наприклад, за кордон, хоча міжнародний туризм серед дітей не користується популярністю.

Набагато цікавіше розділяти відпочинок по цілях і завданнях, тематичних напрямках подорожей:

1) дитячий оздоровчий туризм – це відвідування лікувальних процедур і заходів, відпочинок в санаторіях. Частенько такі поїздки рекомендовані за медичними показниками, наприклад, при викривленні осанки лікарі виписують путівки в санаторії з лікувальними грязями;

2) дитячий спортивний туризм – це командні змагання, поїздки, з метою участі у футбольних іграх та інших видах спорту. Сюди ж можна віднести і спелеотуризм, скелелазіння;

3) дитячий пізнавальний туризм – відвідування музеїв, історичних об'єктів і пам'яток. Ідеально, якщо дітей супроводжуватиме гід, що знає історію, цікаві факти, захоплюючі події;

4) дитячий освітній туризм – має риси подібності з пізнавальним відпочинком, орієнтований на подорож, коли дитина може упізнати щось нове, чомусь навчитися. Наприклад, відвідування музею іграшки, де діти пробують свої сили в майстерності гончарної справи;

5) дитячий культурно-пізнавальний туризм – відвідування виставок, об'єктів культурної спадщини, літературних вечорів. Цей відпочинок більше підходить для дітей свідомого віку – підлітків і молоді;

6) дитячий екскурсійний туризм – прогулянки можуть здійснюватися як на природу за населеним пунктом, так і в його межах. Серед засобів пересування – лижі, велосипеди, самокати, коні, а також піший відпочинок;

7) дитячий екологічний туризм – пов'язаний з екскурсіями на луки, поля, в ліс, коли дитині надається можливість познайомитися з різноманітною флорою і фауною;

8) дитячий водний туризм – це не лише плавання, але і прогулянки на морському і річковому транспорті. Популярними містами для водного туризму є – Канів, Дніпро, Запоріжжя;

9) дитячий активний туризм – підходить для юних непосидів. Спорт, екскурсії, безмежні ігри на свіжому повітрі – сюди можна включити багато напрямів відпочинку;

10) дитячий сімейний туризм – знахідка не лише для підлітків, але і батьків. Курорт вибирають так, щоб і дитина не нудьгувала, і дорослі знайшли для себе заняття до душі.

Саме завдяки різноманітності походів, змагань, ігор, загартуванню, позитивному емоційному сприйняттю природи на маршрутах туризм є однією з найбільш ефективних форм організації оздоровлення, фізичного виховання різних груп населення.

У нашому закладі дошкільної освіти педагогами активізується пошук таких підходів до оздоровлення, виховання та розвитку дітей, які могли б не тільки підвищити їхню фізичну підготовленість, а й одночасно розвивати розумові, пізнавальні здібності. Одним із таких підходів є застосування елементів туризму у роботі з дошкільнятами. Дитячий туризм є ефективним засобом гармонійного

розвитку дошкільнят. Розвиток дитячого туризму – це один з перспективних напрямів фізичного виховання дошкільнят.

Початкове опанування туристичних навичок у дошкільньому віці дозволяє прищепити дітям культуру здорового способу життя. Унікальність дитячого туризму полягає в тому, що займатися ним можна у будь-яку пору року. Завдяки цим заняттям у дітей дошкільнього віку знижується рівень простудних захворювань, підвищується рівень рухової активності, а також дозволяє вирішити низку психологічних проблем.

За програмою розвитку дитини дошкільнього віку «Українське дошкілля», дитячий туризм вводимо у молодшому дошкільньому віці – один раз на тиждень після занять в час денної прогулянки. Основна мета походів – вчити долати у звичному для дітей темпі два переходи (по 15 – 20 хв. кожен) з активним відпочинком між ними. У середньому дошкільньому віці дитячий туризм слід організовувати (по 20 – 30 хв. в один бік) з активним відпочинком, виконанням основних рухів і проведенням рухливих ігор на місці зупинки – 20-35 хв. А у старшому дошкільньому віці тривалість дитячого туризму збільшується до 30 – 35 хв. в одну сторону.

З дітьми дошкільнього віку можна проводити наступні види туристичних походів: піший, на велосипедах, на лижах, санчатах (узимку).

До туристичних походів слід готуватися старанно та заздалегідь. Перш ніж повести дітей маршрутом, слід самому пройти його напередодні походу: звернути увагу на безпечність та дальність маршруту, обирати відповідне санітарним вимогам та правилам безпеки місце для відпочинку: рівна галявина подалі від сухостою, водоймищ та нір тварин, чиста від сміття (якщо воно є, його слід прибрати). Дітей одягати відповідно до сезону і слідкувати, щоб одяг був достатньо теплим, зручним і не стримував рухів. Особливу увагу звертати на взуття, воно має бути розношене по нозі, на неслизькій підшві. Не можна йти на босу ногу та у вологому взутті: можна натерти ноги, застудитись. У жарку пору на голові дітей мають бути головні убори.

Вчені-гігієністи наголошують на необхідність дотримання певних умов проведення туристичної прогулянки, а саме: визначати її тривалість в залежності від пори року, температури повітря. В літній період рекомендується проводити більш тривалі за часом прогулянки. Взимку потрібно враховувати температурні умови: для дітей до 4 років прогулянки проводяться при температурі до -15°C , для дітей 5-6 років при температурі до -20°C . також враховується сила вітру: не перевищує 15 м/с. Заздалегідь визначити місце, де можна було б перечекати дощ. У зимовий час потрібно враховувати ступінь розчищення доріг і рівень обмерзання дорожнього покриття, по якому буде проходити пересування дітей.

У поході з вихованцями проводяться різні види роботи з дитячого туризму:

- топографічна – орієнтування на місцевості за допомогою природних орієнтирів («Визнач північ (південь, захід, схід)» за допомогою дерев, пеньків, мурашників, тощо), компасу («Знайди предмет за компасом», «Чия команда швидше», тощо) та карти («Упізнай місце», «Знайди скарб» тощо);

- похідна – складання рюкзаків, розбивання наметів, збирання хмизу для вогнища («Яка ланка швидше», «Хто більше назбирає», «Вправний турист» тощо);

- краєзнавча – ознайомлення з рельєфом місцевості, її флорою та фауною («Здолай перешкоди», «Хто тут живе», «Де живуть мурахи», «Які лікарські трави ростуть у лісі» (біля річки, на лузі), тощо);

- фізкультурно-оздоровча – проведення рухливих та спортивних ігор, естафет, змагань з використанням природного матеріалу – шишок, листя, палиць, пеньків та рельєфу місцевості – пагорбів або ям («Добіжи до берези (сосни, дуба)», «Подолай перешкоди (пеньки, купини, повалені дерева, калюжі)», «Хто далі кине», «Збий предмет», «Влуч в ціль» тощо);

- дидактична – проведення дидактичних ігор з використанням природного матеріалу («З якого дерева листя», «Пізнай дерево (кущ, траву) за описом», «Чия команда швидше збереться», тощо);
- ботанічна – збирання гербаріїв та лікарських трав («Знайди та опиши», «Упізнай та назви», тощо).

Останнім, не менш важливим етапом проведення туристичних походів є завершальна робота з дітьми, яка передбачає у малюнках, саморобках відображення дітьми пережитих подій, вражень, складання розповідей про те, що сподобалося та не сподобалося в поході, висловлювання дітьми побажань на майбутнє, що стосується походів, сушіння гербаріїв та лікарських трав, з якими потім діти будуть пити чай узимку. Дуже цікавою формою завершального етапу є випуск колективної газети про похід. Вся група отримує ватман і кожен малює на ньому щось про похід – те, що хоче і як хоче, те що найбільше їм запам'яталось. Деякий час газета може бути виставлена у роздягальні, діти будуть її переглядати, показувати батькам та згадувати про захоплюючий похід.

Заняття дитячим туризмом добре приймається батьками, вихователями, він доступний та зрозумілий дітям. Як і будь-яка діяльність у педагогіці, робота з дітьми з туризму має власну цінність. У фізкультурі на першому місці ми завжди ставимо оздоровче завдання, отже, цінність занять туризмом у оздоровленні дитини можна сформулювати так: - діти займаються на свіжому повітрі в будь-яку погоду, що сприяє гартуванню організму та покращує здоров'я. Організм дитини загартовується у природних умовах. В результаті відбувається вдосконалення всіх фізичних якостей – швидкості, спритності, витривалості, гнучкості, сили, орієнтування у просторі. Закріплення основних видів рухів – ходьби, бігу, повзання, лазіння, стрибків, метання, вправ у рівновазі. Крім цього, такі заняття мають освітню та пізнавальну цінність – знайомство з Батьківщиною, особливостями ландшафту, тваринного та рослинного світу, формуються уявлення про пори року, зміни у природі, про залежність змін живої природи від змін у неживій природі. Розширюються знання дітей про правила поведінки у природі, про її охорону. Розвивається розумова діяльність. Завдяки постійному переміщенню місцевістю, вмінню користуватися картою та компасом, активній участі в іграх та туристичних змаганнях розвивається просторова орієнтація кожного учасника, вміння діяти за запропонованим планом, самостійно виконувати поставлене розумове завдання, правильно оцінювати результат своєї діяльності. Діти аналізують і роблять висновки про деякі закономірності та взаємозв'язки.

Завдяки використанню рухливих та дидактичних ігор під час дитячого туризму та екскурсій діти закріплюють уявлення про природні явища, вчать орієнтуватися на місцевості за природними орієнтирами, знайомляться з лікарськими рослинами, які можуть допомогти туристам в поході і т. д. Тому до змісту прогулянок-походів доцільно включати такі ігри як «Переліт птахів», «Ми на луг ходили», «Білки, жолуді, горіхи», «Що шкідливе, що корисне», «Що потрібно для роботи?», «Коли це буває?», «З якого дерева листочок?», «Що взяти до туристичного походу», «Що покласти в рюкзачок?», тощо.

Щосезону навколо нашого закладу дошкільної освіти проводиться квест-гра «У пошуках скарбу», «Подорожуємо з рюкзачком», «День без маминих котлет». Діти виконують різноманітні завдання: збирають шматочки карти по станціях, виконуючи різні завдання, навчаються орієнтуватися та складати схему маршрутів (наприклад, педагог «водить» ляльку по доріжках на моделі-зразку, а діти відмічають маршрут ляльки стрілками на своїх планах-схемах). Після цього вихованці по карті, орієнтуючись на місцевості шукають ключик від скрині, чи останній шматок карти чи пазли-підказки. І звичайно ж наприкінці гри на дітей очікує сюрприз.

Щоб регулювати навантаження під час туристських прогулянок, ми постійно фіксували зовнішні ознаки втоми: почервоніння обличчя, спітнілість, частота дихання, скарги на втому, зміни у координації рухів, а також зниження інтересу. За необхідності робимо позачергову зупинку-привал. Зазвичай під час туризму та пішохідних переходів ми плануємо декілька привалів: перший привал – «перевірочний» – робили через 5-10 хвилин після початку походу, щоб перевірити комфортність спорядження, взуття, одяг, за необхідності – усунути недоліки. «Проміжний» привал робиться через 20 хвилин. «Великий» привал, як правило, був один: діти відпочивали, виконували краєзнавчі завдання, гралися, спостерігали за природними явищами

Таким чином, туризм – одна з форм фізичного виховання дітей, яка має всі необхідні компоненти для збереження та зміцнення здоров'я. Це – спілкування з природою, зміна обстановки, психологічне розвантаження та фізична активність.

Список використаних джерел та літератури

1. Андрющенко Т. Туризм – нетрадиційна форма оздоровлення. Дошкільне виховання, 2007. №7. С. 24-25.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівн. проєкту доктор психол. наук, проф. Т. Піроженко.
3. Барсуковська Г. П., Курок О.І. Підготовка майбутніх вихователів до організації проведення піших переходів з дітьми дошкільного віку. Вісник ГНПУ імені О. Довженка, 2017. №34. С. 223-230.
4. Бочарова Н. І. Туристичні прогулянки в дитячому саду : Посібник для практичних працівників освітніх установ. М. : Аркти, 2004. 116 с.
5. Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф. Організація рухового режиму у дошкільних навчальних закладах: Тернопіль : Мандрівець, 2008. 128 с.
6. Грицишина Т. Маленькі туристи (краєзнавство – дошкільникам). Дитячий садок, 2012. № 40. С.5.
7. Мулик К. В. Застосування елементів оздоровчого туризму у дітей 5-6 років у дошкільних навчальних закладах. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Випуск 5(60), 2015. С. 37-40.

Куцуконь Тетяна,

вихователь

Старосинявського ЗДО №1 «Зернятко»

Формування соціально-громадянської компетентності у дітей молодшого дошкільного віку

Анотація. *Нинішня складна ситуація в країні не обминає практику соціально-громадянського виховання. Навпаки, створює пошук нових можливостей реалізації поставлених освітніх завдань. Загальнолюдські духовні надбання вимагають до себе особливих відношень: їх потрібно зберегти, передати, примножити, щоб не загубити доброти, гостинності, щедрості, мудрості, ліризму, почуття гумору істинного українця.*

Ключові слова: *моральний клімат, працьовитість, радість, творчість, сім'я, єдність.*

Чесність, працьовитість, повага до людей, готовність захищати свою Батьківщину – це якості справжнього громадянина, які можна досягнути

цілеспрямованим вихованням. Повсякденний досвід педагогів підказує, що, коли в родині та суспільстві сприятливий моральний клімат, то діти переймають високі цінності суспільної моралі. У таких людей обов'язковою нормою поведінки стає єдність слова і діла. Важливою якістю всебічно розвиненої людини є працьовитість. До якої б праці ми не залучали дітей, важливо, щоб ця праця була на радість. Дітей приваблює творчість, тому наше завдання зробити так, щоб в кожній праці дитина проявляла творчість.

Комплексне заняття для молодшої групи

Тема: В гарній родині щаслива дитина

Мета: формувати в дітей первинні уявлення про сім'ю, її склад, роль кожного члена сім'ї; формувати вміння звертатись до членів сім'ї ввічливо, стримано; виховувати повагу до старших.

Ліплення:

Закріпити прийоми ліплення предметів округлої форми; розвивати уважність, зосередженість; сприяти виникненню інтересу до занять.

Матеріал:

Фотографії членів сім'ї, корзинка з хлібними виробами, тісто, дощечки, деко для випічки, фартушки, шапочки, рушнички.

Хід заняття

Вихователь:

Лічилочка:

Мама, тато, дід, бабуся –

Всіх назву, не помилюся.

Старший братик і сестричка –

В нас сімейка невеличка.

Не спиняйте, бо зіб'юся:

Мама, тато, дід, бабуся...

Старший брат, сестра і я –

Отака у нас сім'я.

Бесіда:

- Про кого йдеться у лічилочці?

- Як усіх можна назвати одним словом?

Вихователь:

- Діти, ви сьогодні принесли світлини про свою сім'ю. Розгляньте їх уважно, а тепер по черзі назвіть, кого ви бачите на фотографії.

- Ми дуже любимо своїх рідних, тому називаємо лагідними, пестливими словами.

Маму назвемо матуся, мамуся, матінка, мамулька, ненечка.

Тата – таточко, татусик, татко.

Бабу – бабуся, бабусечка, бабця, бабуля.

Діда – дідусь, дідусик, дідьо.

Вихователь пропонує послухати лічилочку:

Тато мій часу не гає,

В люстрі лампочку міняє.

І дідусь нам все змайструє:

Він полагодить стільця,

Він і дрова нарубає,

І в дворі попідмітає.

Бабуся ліпить пиріжки,

Випікає залюбки.

Старший брат, сестра і я –

Ось така у нас сім'я.
Нам усіх їх треба знати,
Нумо разом повторяти.

Бесіда:

- Малята, про кого ви почули у віршованій лічилочці?
- А якими справами займаються ваші рідні?
- Яку справу робить бабуся у віршику?
- Як вона займається випічкою?
- А у вашої бабусі які пироги?

У нас на столі під серветкою є частування. Спробуйте відгадати на запах, чим ваші бабусі сьогодні усіх здивували?

Гра «Відгадай за запахом» (розвивати тактильні відчуття)

Вихователь відкриває тацю і діти називають, що бачать: хліб, печиво.

Мовна вправа «Який?» (збагачувати словник дітей прикметниками до іменників)

Хліб: круглий, рум'яний, запашний, смачний.

Печиво: запашне, кругле, смачне.

Вихователь пропонує дітям самостійно виготовити печиво, наголошує, що потрібно одягнути шапочку та фартушок, помити руки.

Діти розміщуються за столиками: слухають вихователя про послідовність виконання роботи (з шматка тіста коловими рухами скачуємо кульку, з неї прямими рухами долонь качаємо качалочку і з'єднуємо її кінчики, зліпили бублик), розглядають зразок виробу. Малюки приступають до самостійного виконання роботи з допомогою дорослих (при потребі). Вироби розміщують на підготовлене деко для випікання. Помічник вихователя виносить деко випікатись.

Вихователь допомагає дітям роздягнутись, помити руки, пригоститись готовим печивом з «бабусиною» кошика.

Висновки. Становлення людської особистості успішно здійснюється на ґрунті національних якостей. Джерелом пізнання цих якостей є інтереси, мрії, уподобання українського народу, його життя. Творчі зразки педагогів-вихователів розширюють для дитини картину світу, формують громадянську свідомість.

Список використаної літератури

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довілля» / О. І. Білан. Вид. 2-ге, зі зм. та доп. Тернопіль: Мандрівець, 2022.
2. Грицюк Л. А., Каратаєва М. І. Громадянське виховання особистості: Кн.
3. Перспективний досвід. Камянець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2006.
3. О. М. Гладченко, О. А. Шевцова; іл. О. А. Семякіна. Комплексні заняття в ДНЗ. Розробки занять для дітей 4-6 років. Х.: Вид. група «Основа», 2009.

Кільця Луллія у розвитку інтелектуально-творчих здібностей дошкільників

Анотація. Кільця Луллія – є одним із сучасних напрямів у розвитку інтелектуальних та творчих здібностей дітей. Кільця Луллія - це засіб багатофункціонального характеру, для виховання і розвитку дітей по всіх розділах програми. За допомогою цієї гри стало можливим збагатити умови для зростаючої ролі інтелектуального розвитку дитини і його пізнавальних інтересів. Унікальність полягає в тому, що воно передбачає самостійний вибір дитиною теми, вчить виявляти суперечливі властивості предметів, явищ і вирішувати ці протиріччя. Ця здатність є ключем до становлення творчого мислення і розвитку інтелекту дитини.

Ключові слова: кільця Луллія, сектори, інтелектуальний розвиток, творчі здібності, пізнання світу.

Кільця Луллія – є одним із сучасних напрямів у розвитку інтелектуальних та творчих здібностей дітей, математичних здібностей, розвитку мовлення. Кільця Луллія можна використовувати в будь-якому напрямі при вивченні математики, розвитку мовлення, народознавства, патріотичного виховання та ін., враховуючи вік дитини.

Виготовити кільця Луллія не важко. В мережі інтернет є багато шаблонів, які можна використовувати в роботі з дітками, розповідаючи казки, а також для проведення ігор. Користуючись кільцями, можна отримати різні варіанти гри, або доповнення до проведеної гри. У вільний час від занять, діти можуть гратися самостійно з кільцями Луллія, закріплюючи вивчений матеріал на занятті. Спостерігаючи за грою дітей, можна зробити висновок, що вони граються із задоволенням, комбінуючи завдання, намагаються самі знайти нові ідеї гри, розвиваючи творчу фантазію та креатив. Кола є багатофункціональними, формують навички співпраці, взаємодії та самостійності.

Історична довідка. Кільця Луллія створені на основі винаходу Раймунда Луллія. Раймунд Луллій (1235-1315 рр.) – поет, монах, філософ, один з найоригінальніших представників Середньовіччя. Вже в XIII ст. в своїй роботі «Велике мистецтво» він описав техніку моделювання логічних операцій – систему концентричних кіл, які позначають певну групу понять. Обертаючи одне коло щодо іншого ми отримуємо певні сполучення слів, поєднанні логічно і тематично. Іншими словами можна сказати, що Луллій створив логічну машину у вигляді бумажних кілець. Тобто це схоже щось на зразок комп'ютера, тільки для слів. Ефект від винаходу без перебільшень, величезний – пізнання мови і світу в їхньому взаємозв'язку.

Кільця Луллія є одним з сучасних методів активізації мислення. Даний метод все частіше використовують педагоги дошкільця, так як він без перебільшення є досить ефективним при вивченні будь-якої теми.

Опис методу. Сам пристрій складається з рухомих кіл різного діаметру, нанизаних на один стрижень, так щоб кола залишались рухомими. Зверху має бути рухома стрілка. Поставивши запитання, дитина шукає відповідь, рухаючи колами та стрілкою. Всі круги поділені на однакову кількість секторів. На кожному секторі є свої

позначки, які поєднанні змістовно та тематично. Це можуть бути як малюнки, так і піктограми, цифри, букви, склади або й цілі слова. За допомогою певних комбінацій, ми отримуємо будь-яке речення. Діткам молодшого віку, можна використовувати 2 круги, а вже старшого 3-4 кола.

Мета роботи - освоєння способу пізнання світу.

Завдання, які вирішуються в процесі ігрових прав та на закріплення вивченого матеріалу:

- формування поняття «ознака», встановлення причинно-наслідкових зв'язків між об'єктами;
- розвиток навичок фантазування, вміння визначати суть проблеми.

Методичні рекомендації:

- круги Луллія презентуються дітям 3-6 річного віку як чарівні і загадкові круги;
- до 6 років діти справляються з тренінгами, в основі яких лежать 3 круги з 8 секторами на кожному;
- тренінги на основі кругів Луллія проводять як ігрові вправи індивідуально або з групою дітей;
- круги виготовляються з пластику або цупкого картону. Малюнки закріплюють так, щоб їх легко можна було поміняти.

Наприклад: для дітей 5-6 років:

- 1 круг - зразки матеріалів (метал, тканина, скло, тощо).
- 2 круг - зображення будь-яких предметів, зроблених руками людей (шафа, телефон, книга, тощо).
- 3 круг - зображення різних місць знаходження об'єктів (квартира, вулиця, човен, тощо).
- 4 круг - зразки кольорів (синій, червоний, зелений, тощо).

Реальне завдання: вибрати який-небудь об'єкт, підібрати матеріал, з якого його виготовили, колір і визначити місце його знаходження (телефон - пластмаса - квартира - зелений).

Завдання на творчу уяву: навмання вибрати по одному показнику з кожного круга та пояснити практичне значення даного об'єкта. Наприклад, якщо під стрілкою випали такі сектори: скло, стілець, космічна ракета, червоний колір. Обговорюється ситуація: на космічній ракеті дуже необхідний скляний стілець червоного кольору, тому що... (відповіді дітей).

Очікувані результати:

- діти вчать самостійно придумувати завдання як реального, так і фантастичного плану;
- складати розповіді про практичне значення і застосування об'єктів;

Кільця Луллія - це засіб багатофункціонального характеру, для виховання і розвитку дітей по всіх розділах програми. За допомогою цієї гри стало можливим збагатити умови для зростаючої ролі інтелектуального розвитку дитини і його пізнавальних інтересів. Унікальність полягає в тому, що воно передбачає самостійний вибір дитиною теми, вчить виявляти суперечливі властивості предметів, явищ і вирішувати ці протиріччя. Ця здатність є ключем до становлення творчого мислення і розвитку інтелекту.

У своїй роботі я використовую кола Луллія як ігрову методику, спрямовану на збагачення словника дитини, розвиток пізнавальної активності, розширення уявлень про предмети, а також для розвитку мовлення та інтелектуально-творчих здібностей дітей.

Процес виготовлення кіл є нескладним. З картону або щільного паперу вирізаються кілька кіл різного діаметру, наприклад, чотири. Всі кола діляться на 6

секторів (кількість секторів може змінюватись, але на всіх колах їх кількість має бути однаковим).

Так з'явилися дидактичні ігри – «Знайди тінь», «Чий хвостик?», «Чия мама?», «Частина та ціле». Діти, розкручуванням кругів знаходять поставлену задачу. Круги Луллія - яскраві, цікаві, захоплюють учасників гри тим, що їх можна крутити.

Всі види кіл затребувані в різному ступені, в залежності від форми організації освітньої ситуації, спільної та самостійної діяльності дітей; актуальності теми, поставленої мети, завдань, як педагогом, так і дітьми. У дітей підтримується інтерес до інтелектуальної діяльності, бажання грати в ігри різного змісту. З'являється наполегливість, цілеспрямованість. Інтеграція на рівні цільового компонента передбачає формування у дітей цілісної картини світу в його природній взаємодії і взаємозалежності.

Ігри з "Кільцями Луллія" можна умовно розділити на три типи:

1. Ігри на підбір пари

В одному з віконць встановлюється картинка, пара до якої підбирається шляхом прокручування другого кільця. У цих іграх одній картинці 1-го кільця обов'язково повинна відповідати одна картинка 2-го кільця. Наприклад: "Знайди, де живе", "З якого дерева листочок?", "Підбери місце проживання". Ігри для формування фонематичного слуху, граматичного складу мови і навчання грамоті – гра "Знайди заданий звук на початку, середині, кінці слова".

2. Ігри з елементом випадковості в установці кілець

У цих іграх діти одночасно розкручують обидва кільця. Відповідь дитини залежить від того, яка комбінація випаде в віконці. У такому варіанті ігор будь-яка картинка 1-го кільця поєднується з будь-якою картинкою 2-го кільця і навпаки. Саме через елемент випадковості в установці картинок ці ігри більше подобаються дітям. Якщо кожне ваше кільце має по 8 картинок, то можливі 64 комбінації! Наприклад: ігри на формування звукової культури мови, граматичного складу мови і навчання грамоті.

3. Ігри на розвиток творчої уяви

Для цих ігор підбираються кільця як для першого типу ігор, але при цьому розкручуються обидва кільця. Далі обговорюється несумісна на перший погляд комбінація. Наприклад, збіглися картинки кілець. Задаємо питання: «Як могло статися, що зайчиха стала виховувати лисенят?», «Як вона буде про них піклуватися?», «Чому стане вчити?». Заздалегідь домовляємося з дітьми, що ситуації казкові, нереальні, значить можна дати волю фантазії.

Варіанти кілець кожен педагог може вибрати самостійно, можна придумати свої варіанти кілець і способи ігор і завдань до них. До цього процесу можуть підключитися і самі дошкільнята.

Так, кільця Луллія стали у моїй роботі хорошим наочним посібником:

- для переказу казок як українських народних, так і казок зарубіжних авторів;

- для складання слів з вивчених букв;

- для закріплення геометричних фігур (плоских і об'ємних)
- вивчення та закріплення кольорів;
- для організації дидактичних ігор, наприклад: «Хто що їсть?», «Хто де живе?», «Чия мама?», «Чий хвостик?» і т.д.

Розкручуючи круги, діти з радістю та захопленням розповідають казки, шукають відповіді на поставлені запитання. Метою даних розробок є вдосконалення лексико-граматичного складу мови, закріплення навички словотворення і словозміни, розширення та активізація словника, розвиток мовлення. Організація та умови проведення ігор ті ж. На 1 колі картинка тварини або птаці, на 2 колі варіанти їжі (сир, морква, риба, банани, сіно та ін.) або ж дитинчата, або місце проживання, або кілька тварин і птахів. Діти, розкручуючи кола, підбирають пару, закріплюючи знання про тваринний світ і лексико-граматичні категорії.

Отже, кола Луллія – один із засобів розвитку інтелектуально-творчих

здібностей дітей, розвитку мовлення, математичних здібностей. Використовуючи кільця, закріплюємо вивчений матеріал, граючись. Яскраві та цікаві круги стали беззаперечно ефективними у роботі з дошкільнятами. Також їх можна використовувати для проведення індивідуальної дистанційної роботи. Кільця Луллія – це засіб багатофункціонального характеру, для виховання і розвитку дітей по всіх розділах програми

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільньої освіти України.
2. Богуш А. Мовленнєва робота з дошкільниками: шляхи оптимізації / А.Богуш, Н.Гавриш // Вихователь-методист дошкільного закладу. - №3,2013.
3. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / Науковий керівник В.О.Огнев'юк; МОН, Київський університет ім. Б.Грінченка – К.: Київський університет ім. Б.Грінченка, 2020.- 419 с.

4. Методичний poradnik «Кільця Луллія як засіб застосування для пізнавального розвитку, розвитку мовлення у роботі з дошкільнятами молодшого віку» <https://naurok.com.ua/metodichniy-poradnik-kilcy-a-lulliya-yak-zasib-zastosuvannya-dlya-piznavalnogo-rozvitku-rozvitku-movlennya-u-roboti-z-doshkilnyatami-molodshogo-liku-205813.html>

5. Раймонд Луллія
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%B9%D0%BC%D1%83%D0%BD%D0%B4_%D0%9B%D1%83%D0%BB%D0%BB%D1%96%D0%B9

6. Сидорчук Т.А. Пізнаємо та фантазуємо з кільцями Луллія / Т.А.Сидорчук, Т.А.Лелюх // Практичний посібник для занять з дітьми 3-7 років. – АРКІ, 2016.

7. Що таке "Кільця Луллія"? <https://vseosvita.ua/library/so-take-kilca-lullia-278948.html>

Лазарєва Леся,
директор, ЗДО №4 «Світлячок»
Шепетівська міська ТГ

Нові виклики наступності дошкільної і початкової освіти: оцінюємо, розмірковуємо, упроваджуємо

***Анотація:** стаття визначає особливості безперервної освіти, визначає умови реалізації принципу наступності в освітньому процесі. Подальше дослідження зазначеної проблеми буде пов'язуватись із забезпеченням наступності, перспективності переддошкільної освіти як складової безперервної системи освіти.*

***Ключові слова:** дошкільна освіта, безперервність, наступність, перспективність.*

Виклад основного матеріалу. Проблема наступності між дошкільною та початковою ланками освіти, як не прикро, з року в рік не втрачає актуальності. Закономірно виникає ряд питань: Невже принцип наступності є лозунгом і втілюється лише на папері? Як налагодити взаємодію між педагогами закладів дошкільної освіти та початкової школи? Як їм стати партнерами? Як зробити так, щоб «рух» кожної дитини та її батьків від першого освітнього осередку до наступних був поступальним?

Ці питання набувають особливого значення в умовах реформування освіти в Україні. Розбудова нової української школи має за мету підвищення якості й конкурентноспроможності освіти в нових економічних, соціокультурних умовах, інтеграцію її до європейського та світового освітнього простору.

Ключовим напрямом державної освітньої політики, що визначений Національною стратегією розвитку освіти в Україні, є забезпечення неперервності освіти, що трактується як взаємозв'язок, взаємоузгодженість і перспективність усіх її компонентів, зокрема, мети, змісту, методів, організаційних форм навчання на суміжних щаблях освіти. В умовах реформування системи освіти, розробки концептуальних положень, що покликані змінити сутність освітнього процесу, винятково важливо всебічно і правильно забезпечувати наступність початкової школи з дошкільним періодом розвитку дітей, враховуючи, що кожен попередній етап життя створює передумови для наступного, тому справедливим є вислів, що початкова школа виростає з дошкілля.

Забезпечення неперервності здобуття людиною освіти є можливим за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними ланками освіти, зокрема дошкільною і початковою.

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного. Зокрема, створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних, психічних процесів, належної спрямованості на активність у соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує; забезпечення реалізації можливостей дитини; урахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини; визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості тощо.

У Базовому компоненті дошкільної освіти визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти. Обидва документи покликані забезпечити становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний, соціально - моральний, художньо - естетичний, креативний розвиток, набуття нею практичного досвіду.

Організація освітнього процесу на принципах наступності та перспективності забезпечить всебічний гармонійний розвиток самодостатньої, ініціативної, компетентної особистості на перших суміжних ланках системи безперервної освіти впродовж життя. Реалізація зазначених принципів у закладах дошкільної освіти і початковій школі полягає у забезпеченні єдності, взаємозв'язку та наскрізної узгодженості мети, змісту, методів, форм організації освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Здійснити поступовий перехід від провідних видів діяльності дітей старшого дошкільного віку (спілкування, гра, рухова, пізнавальна, господарсько-побутова, художньо-естетична) до навчання як нового провідного виду діяльності дозволить перший (адаптаційно-ігровий) період початкової освіти.

У старшому дошкільному віці пріоритетом є формування особистісних якостей дітей. Період життя дитини від п'яти до шести (семи) років вирізняється цілісними змінами її особистості, формуванням новоутворень у ході провідної ігрової діяльності, які дозволяють перейти до нової стадії розвитку в іншій соціальній ситуації.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, здоров'я, здатність до творчого самовираження, критичного мислення та інше. Виникнення в кожному періоді розвитку дитини нової провідної діяльності (навчальної) не означає зникнення тієї, яка була провідною на попередньому етапі.

Обізнаність учителів початкових класів із програмами, методами, прийомами розвитку, виховання і навчання старших дошкільників у закладі дошкільної освіти та ознайомлення вихователів старших груп з освітніми програмами, технологіями навчання, що використовуються у першому класі початкової школи, забезпечить умови для уникнення ситуацій форсування або штучного сповільнення природного темпу розвитку дітей. Здійснення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти і початковій школі мають бути узгодженими з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Елементи навчальної діяльності (учбові інтереси і учбові дії), що формуються у дитини старшого дошкільного віку під час спеціально - організованої діяльності (заняття), а також у ході будь - яких специфічних для даної вікової групи видах

дитячої діяльності у закладах дошкільної освіти, забезпечують успішність оволодіння новими компетентностями. Шкільне навчання, у свою чергу, має забезпечити взаємозв'язок, розширення, поглиблення й удосконалення попередньо отриманих 6 (7) річними дітьми знань, умінь і навичок, набутого досвіду.

Одну з ключових позицій у забезпеченні наступності і перспективності в освітньому процесі посідає зв'язок змісту дошкільної і початкової освіти. Він полягає у поступовості й послідовності реалізації чинних програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку та освітньої програми для 1 класу початкової школи.

Державним стандартом початкової освіти навчання дитини писемному мовленню (читання, письмо) передбачено в початковій школі. Разом з тим, неприпустимо штучно уповільнювати індивідуальний темп розвитку дитини, не задовольняючи інтереси та потреби старших дошкільників. Доцільною є організація освітнього процесу, орієнтованого на зону найближчого розвитку дитини.

Удосконаленню освітнього процесу у закладах дошкільної освіти і початковій школі сприятиме відмова від застарілих підходів: фронтальних форм організації освітнього процесу, класичного розташування учнів у класі, статичних поз на заняттях і уроках та інше. Для забезпечення оптимальної рухової активності дітей доцільно передбачити динаміку проведення заняття/уроку (зміну видів діяльності).

В освітньому процесі як закладу дошкільної освіти так і початкової школи провідним має стати спілкування дорослого з дітьми у формі діалогу. При цьому, дорослому необхідно визнавати право дитини на власні висловлювання, аргументоване відстоювання своїх пропозицій, право на помилку. Це сприятиме розвитку в дитини активності, ініціативності, почуття власної гідності і самоповаги. Доцільно створювати емоційно значимі ситуації, підтримувати діалогічне спілкування між дітьми. Варто також забезпечити дитині можливість взаємодії та взаємообміну досвідом з однолітками і дорослими. Тоді діти зможуть на основі наявного у них досвіду виявляти ініціативу, творчість, фантазію, відповідальність.

Важливим засобом забезпечення наступності між дошкільною і початковою освітою є створення і реалізація єдиної, динамічної, перспективної системи конструктивних дій, спільних для управлінців, педагогів та батьків та спрямованих на розвиток, виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів. Для сталого функціонування такої системи важливо налагодити взаємодію між закладами освіти (або відповідних структурних підрозділів закладу освіти) на основі угоди про співпрацю, у якій визначається мета співпраці, права і обов'язки кожного закладу. Угода укладається директорами закладів щороку в червні.

З метою обміну досвідом вихователів закладів дошкільної освіти та учителів початкової школи щодо використання ігрових методів і прийомів, форм організації діяльності дітей, системи роботи з розвитку мовлення, формування пізнавальних процесів, соціалізації дитини тощо доцільно передбачити індивідуальні та інтерактивні (колективні, колективно-групові, групові) форми методичної роботи.

Етапи роботи з батьками та дітьми для успішного розвитку дітей та їх адаптації до умов шкільної освіти

З метою успішного розвитку дітей та їх якнайшвидшої адаптації до умов шкільної освіти потрібно проводити роботу з дітьми та батьками в декілька етапів.

<i>Термін</i>	<i>Зміст</i>	<i>Мета, завдання</i>
1-й етап - кінець вересня - початок жовтня	Організаційні збори батьків, які хочуть віддати своїх дітей в школу.	дати загальне уявлення про систему роботи з дітьми, визначити порядок набору дітей до

		першого класу. Батьки повинні чітко собі уявляти, куди вони збираються віддати свою дитину, особливо це важливо в системі розвивального навчання.
2-й етап - жовтень.	Зустріч вчителя з дітьми.	Мета - взаємне знайомство. Завдання зустрічі - виявити загальний емоційний фон кожної дитини, здатність спілкуватися з дорослими й однолітками.
3-й етап - жовтень, листопад, грудень.	Проводяться заняття з дітьми старшої групи.	В ході цих занять з'ясовують вміння дітей мислити, рівень розвитку їх мови, уваги, пам'яті. Після кожного заняття проводиться консультація з батьками. Звертається увага батьків на важливість розвитку уваги, пам'яті, мислення дітей при підготовці їх до школи.
4-й етап - березень, квітень	Проводяться ще додаткові заняття з дітьми та консультації з батьками майбутніх першокласників.	На цьому етапі батьки знайомляться з педагогом, який буде працювати в даному класі, з навчальними дисциплінами, за якими навчатимуться діти. Дана система роботи з дошкільниками дає відчутні результати, тому що допомагає дитині уникнути стресу при переході в школу, формує позитивне ставлення до навчання.

Наступність дошкільної і початкової освіти забезпечується шляхом єдності підходів до організації життєдіяльності дитини шостого та сьомого (восьмого) років життя незалежно від соціально-педагогічних умов здобуття освіти: заклад дошкільної освіти, перший клас початкової школи, сімейне виховання тощо. Діяльність закладів освіти щодо забезпечення наступності має здійснюватися педагогічними колективами спільно і системно. Об'єднані зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної і загальної середньої освіти та батьківської громадськості забезпечить

психологічно виважений та успішний для дитини перехід з попереднього рівня – передшкільна освіта, на наступний – початкова освіта.

Якщо в дитини вчасно сформувався адекватний уявлення про школу, розуміння вимог до нової ролі, вона не відчуватиме труднощів у прийнятті нової позиції, легко засвоюватиме норми і правила навчальної діяльності та поведінки у школі, взаємин з учителем та однокласниками.

Критичними елементами, що уповільнюють реалізацію принципу наступності дошкільної і початкової освіти, є відсутність системи мотивацій педагогів, стимулювання інноваційної діяльності; невідповідність між потребами та реаліями у формуванні професіоналізму; особливим викликом неминуче стане розбудова культури співпраці в освітянських спільнотах Реформою освіти у відповідь на означені виклики передбачено низку стимулів для особистісного і професійного зростання, суттєві зміни й процесі й змісті освіти дорослих. Сучасна педагогічна наука визначає три компоненти професійного розвитку, що допоможуть об'єднати зусилля вихователів дошкільних навчальних закладів та вчителів початкової школи й реалізації проблеми неперервності освіти: використання апробованих та визнаних ефективними моделей професійного зростання, що формуватимуть відповідні компетентності, необхідні для переорієнтації на ключові компоненти нової школи, посилення співпраці на рівні установ та між установами освіти за можливості визначення педагогами власної траєкторії професійного зростання, створення інноваційних онлайн - продуктів із використання офісних програм, Internet - ресурсів та хмарних технологій.

Висновки: метою початкової освіти є продовження всебічного загального розвитку дитини з урахуванням специфіки дошкільного виховання. Освітній процес має бути спрямований на становлення особистості дитини. Усі форми роботи з наступності створюють загальний сприятливий фон для розвитку дітей як у дошкільному закладі, так і в початковій школі. Наступність забезпечує органічне, природне продовження розвитку, навчання та виховання. А пошук нових підходів до цього питання сприяє успішному розв'язанню завдань безперервної освіти. Не бійтесь експериментувати та дізнаватися нове. Запроваджувати сучасні методи роботи з педагогами та вихователями необхідно! Це допоможе розвинути сучасну, креативну, упевнену у своїх силах та здібностях, соціально адаптовану та гармонійно розвинену особистість.

Список використаних джерел та літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція), Київ, 2021. – 38 с.
2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти - Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 No 1/9-249.
3. Богуш А.М. Вектор наступності державних стандартів дошкільної та початкової освіти/А.М.Богуш//Дошкільне виховання. – 2012. - №7.
4. Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації: збірник наукових і навчально-методичних праць/ За заг. ред. Ковшар О.В., Трусової А.М. – Кривий Ріг: КДПУ, 2018. – Вип.7.
5. Кондратенко Р.В., Олійник В.Ф., Онищенко І.В. Діагностичний супровід розвитку та виховання старших дошкільників: навчально-методичний посібник. – Кривий Ріг. – 2015.

Нейропідхід у дошкільній логопедії: актуально та ефективно.

Анотація. Використання нейропідходу у логопедії полягає у впливі на сенсомоторний розвиток дитини з врахуванням загальних закономірностей онтогенезу, а це, в свою чергу, прискорює активацію усіх вищих психічних функцій. Нейропсихологічний підхід доповнює корекційну програму і разом з нею реалізується. Нейропсихологія дозволяє побудувати грамотну стратегію, виявити причину порушення та надати допомогу у формуванні базових функцій для подальшого навчання дитини.

Ключові слова: мовленнєвий розвиток, нейропсихологічна корекція, формування базових функцій, функціональні блоки мозку, метод заміщувального онтогенезу.

Загальновідомо, що першим кроком активації мовленнєвого розвитку має стати формування і корекція його базового рівня, а саме, оптимізація рухів, сприймання, пам'яті.

У мозку дитини мільйон мільярдів синаптичних зв'язків. Наше головне завдання – «нагодувати», наситити їх відчуттями і враженнями, зафіксувати їх у мозку через позитивну взаємодію. Адже резерви людського мозку безмежні.

У сучасному світі відмічається різке збільшення кількості дітей, які межують між нормою і патологією, так званий «низьконормативний тип розвитку» [2]. Вони не мають клінічних діагнозів, але демонструють виражені ознаки дезадаптивної поведінки і труднощів у навчанні. Такі діти складають групу ризику наступного патологічного розвитку. За даними Департаменту освіти США, за останні 15 років відсоток таких дітей зріс у 3 рази [3, с.183].

Різке збільшення кількості ліворуких дітей відображає наявність 2 фактів: по – перше, це зупинка поголового переучування неправоруких; по – друге, це «дисгенетичний синдром» [5, с.50], який спостерігається майже у половини дітей і є свідченням патологічного чи компенсаторного типу розвитку мозку.

Характерна для сучасних дітей і нерівномірність розвитку, коли «парціальне відставання одних функцій недостатньо компенсується іншими функціями з більш високим рівнем розвитку» [5, с.182]

Нейропластичність мозку найвища в дитячому віці. А такої пам'яті, як з 2 до 7 років, дитина вже ніколи не буде мати. Тому тут працює правило: здатність дитини засвоювати інформацію обернено пропорційна до її віку.

Нейропсихологія дозволяє побудувати грамотну стратегію, виявити причину порушення та надати допомогу у формуванні базових функцій для подальшого навчання дитини.

Засновник нейропсихології А.Р. Лурія ділив мозок на 3 функціональних блоки [1,5]:

- **1 блок** - енергетичний (регуляція тонусу і неспання), найбільш древній. Він формується ще внутрішньоутробно до 2-3 років. Це акумулятор нашої поведінки, основа формування всіх психічних процесів, закладка «стилю» поведінки дитини. При недорозвиненні цього блоку дитина слабка, швидко стомлюється, гіперактивна, або сповільнена, має різкі зміни настрою.

- **2 блок** - це наше сприймання, обробка і збереження вхідної інформації (через основні аналізатори). Формується з 3 до 7-8 років, визначає доміантність півкуль мозку за рукою та мовленням, фіксує контроль когнітивних (вербальних і невербальних) і емоційних функцій. При відставанні цього блоку у дитини наявні порушення пам'яті та просторового орієнтування (в подальшому читання та письма).

- **3 блок** - це програмування, регуляція і контроль за психічною діяльністю, центральний механізм довільної уваги, який формується до 12 – 15 років (свідомість: постановка цілі, розуміння інструкції, план дій, утримання завдання, контроль за діяльністю, оцінка результатів, виправлення помилок). Найбільш вразлива ділянка, яка часто розвивається в умовах постійного енергетичного дефіциту. При несформованості блоку наявні труднощі самоконтролю, дотримання правил і норм поведінки, регідність поведінки.

Згідно цієї системи будується стратегія і тактика нейропсихологічної корекції у дітей. Без стабільного забезпечення парної роботи мозку на базовому сенсомоторному рівні неможлива впорядкована функціональна активність вищих рівнів мозку.

Послідовно пройдені етапи рухового розвитку немовляти запускають ряд дуже важливих механізмів роботи мозку [5]:

- Дитина проходить пологові шляхи (подолання тиску пологових шляхів, здійснення певних рухів і поворотів, адаптація до гравітації)

- Лежить на спині
- Утримує голівку
- Перевертається на живіт
- Повзає по – пластунськи (координація верхньої і нижньої половини тіла, освоєння поля зору)

- Впирається на руки
- Сидить
- Повзає рачки (перше тренування міжпівкульної взаємодії, закладання основ орієнтації у просторі; завдяки цьому способу пересування формуються передумови засвоєння граматики мови (за Колгановою В.С.)

- Стоїть
- Ходить

Якщо дитина розвивається, не порушуючи цієї послідовності, то її мозок працює ефективно. Розтяжки, повзання, ходьба рачки, окорухові вправи, поєднані з язиком і без, різноспрямовані рухи усіма кінцівками (кінезіологічні вправи) відновлюють втрачені етапи рухового розвитку немовляти. Якщо ж спотворюється розвиток рухової сфери, то й страждає мовленнєвий розвиток: затримка мовлення до 3-4 років, відсутність фразового мовлення, порушення складової структури, звуковимови. А це, у свою чергу, тягне за собою порушення емоційно – вольової сфери, що відображається на відносинах з однолітками.

Нейропсихологічний супровід розвитку потрібен дітям із:

- загальною моторною незграбністю;
- нестійкістю і підвищеною виснажливістю нервових процесів;
- зниженою концентрацією уваги, слабкою пам'яттю;
- загальною низькою працездатністю;
- руховою розгальмованістю чи, навпаки, загальмованістю;
- емоційно - вольовими проблемами;
- труднощами формування просторових уявлень;
- підвищеним чи зниженим тонусом рук (в т.ч. ліворукі та амбідекстри);
- затримкою мовленнєвого розвитку.

Є три джерела розширення мовленнєвих можливостей дитини:

- 1) постійне спілкування з дорослим: обговорення через діалог всього, що ви бачите на вулиці, переглядаючи телевізор, готуючи обід, відпочиваючи на морі;
- 2) закріплення образу слова через комплекс різноманітних відчуттів (здіяні усі аналізатори) і дій з предметом;
- 3) спільне «читання» (перегляд) книг, різноманітних за оформленням, бесіда за їх змістом; спільні вечірні ігри за правилами дорослих та дітей, що формують проживання живих емоцій.

На жаль, в сучасному світі гаджетів і технологій наші діти часто позбавлені можливості отримувати розвиток за допомогою цих життєдайних джерел.

З погляду нейропсихології, основна стратегія корекційно - розвивального навчання полягає в «вирощуванні» слабкої ланки при опорі на сильні ланки (використання різних аналізаторів з опорою на провідний аналізатор) у процесі спеціально організованої спільної діяльності дитини і логопеда.

Корекція відбувається за трьома напрямками:

- 1) становлення базових вищих психічних функцій;
- 2) розвиток зв'язків міжпівкульної взаємодії;
- 3) стимулювання розвитку усіх когнітивних функцій.

Важливо, що одна і та ж психічна функція формується водночас за допомогою і когнітивної корекції, і рухових методів. Існує подвійна взаємодія між дозріванням мозку і формуванням психічних функцій: для появи функцій потрібна певна зрілість нервової системи, а з іншого боку, активний розвиваючий вплив на психічну функцію сприяє дозріванню структур мозку.

Як виглядає нейропсихологія з боку логопедії? Плавне мовлення – це серійна організація рухів. Через складність своєї будови психічна функція ніколи не порушується повністю, завжди залишаються збережені складові. Тому й провідним методом роботи нейропсихології - є метод заміщувального онтогенезу.

Фундамент нейропідходу – метод заміщувального онтогенезу. Це базова нейропсихологічна технологія корекції та профілактики дітей з різними варіантами розвитку.

В основі методу лежить принцип співставлення актуального розвитку дитини з основними етапами формування мозкової організації психічних процесів і наступним відновленням тих ділянок онтогенезу, які з деяких причин не були ефективно освоєні.

Вплив на сенсомоторний рівень з врахуванням загальних закономірностей онтогенезу викликає активний розвиток усіх вищих психічних функцій. Тобто, високоефективними виявляються обхідні методи, спрямовані на перебудову способу виконання функції.

Розвиток зв'язків міжпівкульної взаємодії формує повноцінний обмін інформацією між правою і лівою півкулями мозку, кожна із яких пізнає зовнішній світ по – своєму. Це основа інтелектуального розвитку дитини.

Нейропсихологічна корекція спрямована на стимуляцію розвитку і формування злагодженої, скоординованої діяльності різних структур мозку. За допомогою рухових вправ і розвиваючих ігор стимулюється формування певних компонентів психічної діяльності: регуляція і контроль діяльності, моторні навички, зорове, слухове, просторове сприймання. Вони дозволяють розвинути просторові уявлення дитини, розширити діапазон рухів у різних зонах простору, розвинути координацію, розширити поле зорового сприймання, закріпити формування дрібної моторики.

Нейропсихологічні завдання спрямовані на:

Міжпівкульну взаємодію

- Загальну моторику
- Довільну увагу
- Базові сенсомоторні навички
- Графічну діяльність

- Зорово–моторну координацію
- Окорухові операції
- Різні види пам'яті
- Просторові уявлення
- Різні види гнозису
- Номінативні процеси
- Вербальну пам'ять
- Розвиток інтелекту в цілому
- Регуляторну функцію мовлення
- Нейрогімнастика є комплексом тілесно-орієнтованих вправ, що

дозволяють через тіло м'яко впливати на мозкові структури. Такі вправи покращують розумову діяльність, розвивають мовленнєві функції, розвивають стійкість уваги, а також сприяють цілісному розвитку мозку, синхронізації обох півкуль головного мозку, оптимізації когнітивних та афективних функцій.

Застосовуючи нейропсихологічний комплекс ми реконструюємо разом з дитиною ті етапи її сенсомоторного розвитку, які не були нею своєчасно пройдені, або були спотворені. Але для підвищення ефективності логопедичної роботи в корекційний процес їх слід включати системно, на кожному занятті, зважаючи на індивідуальні потреби дитини.

У якості висновку хочеться згадати слова новатора концепції раннього розвитку дитини Масару Ібука: «У дитинстві мозок людини не розвивається окремо від тіла. Розумовий розвиток відбувається паралельно з фізичним» [6, с.5].

Всі порушення мовленнєвого розвитку мають своє коріння у труднощах в управлінні рухами в цілому, а також у проблемах обробки сигналів вестибулярної системи та порушенні пропріоцептивної чутливості.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ахутіна Т.В., Пылаева Н.М. Преодоление трудностей учения: нейропсихологический подход. – СПб.: Питер, 2008, - 320с.
2. Глазман Ж.М. Нейропсихологическая диагностика детей дошкольного возраста: в 3 ч. / Ж.М. Глазман, А.Е. Соболева, Ю.О. Титова.- М.: АЙРИС – пресс, 2020.- 94с.
3. Колганова В.С. Нейропсихологические занятия с детьми: в 2 ч. Ч.1 / Валентина Колганова, Елена Пивоварова, Сергей Колганов, Ирина Фридрих. – М.: АЙРИС – пресс, 2018.- 416с.
4. Коноваленко С.В. Как научиться думать быстрее и запоминать лучше. Практикум по развитию познавательной деятельности – М.: ГНОМ и Д, 2000. – 64с.
5. Семенович А.В. Нейропсихологическая коррекция в детском возрасте. Метод замещающего онтогенеза: Учебное пособие. – 12 – е изд. – М.:Генезис, 2021. – 474с.
6. Тимощенко Е Нейропсихологические занятия для детей. Серия «Легкий старт» – М.: Издательство «Малыш» – 224с.

Новий формат музичних занять або коротко про дистанційну роботу музичного керівника

Анотація. У статті розкрито питання організації музичних занять у режимі воєнного стану, надані рекомендації щодо проведення занять, створення та редагування відеоматеріалів за допомогою додатку InShot, які можна використовувати як на онлайн, так і на офлайн-заняттях.

Ключові слова: дистанційна робота, музичні онлайн-заняття, Google Meet, Google Classroom, додаток InShot, відеопроєкт.

Постановка проблеми. На сучасному етапі відбувається пошук найбільш ефективних форм, засобів, методів, новітніх підходів до організації роботи з дітьми. Сьогодні онлайн-навчання стає не тільки популярним, але й необхідним або єдиним методом навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі дистанційної освіти дошкільнят приділяють увагу такі науковці, як Катерина Крутій, Наталія Гавриш. На думку Катерини Крутій, дистантна освіта — це той контент, який надається педагогом і закладом дошкільної освіти батькам своїх вихованців. Зауважу: інформація надається батькам (!), а вони вирішують, у який зручний для них та їхніх дітей час запропонувати її (аудіо, відео, тексти казок, вірші, приклади організації дитячого експериментування, ігрової, образотворчої та інших видів діяльності) малятам, враховуючи їхній психофізіологічний та емоційний стан. [5]

Наталія Гавриш, вважає, що елементи дистанційного навчання вже давно, хоч і безсистемно, застосовують батьки й окремі вихователі. Йдеться про численні навчально-розвивальні комп'ютерні програми, аудіоказки, мультики, безліч музичних руханок, майстер-класів з художньої творчості тощо. [5]

Текст статті. Війна внесла корективи в життя кожного з нас, проте потрібно продовжувати жити, працювати, розвиватися. Важливо зрозуміти, що онлайн-навчання в дошкільному віці переважно адресовано саме батькам. Не всі дорослі є експертами по віковим особливостям розвитку малюків. Тому відео-заняття від фахівців - це гарна підмога, поки заклади дошкільної освіти недоступні.

Дистанційну роботу проводила ще під час карантину, відвідувала онлайн-вебінари, конференції, переймала досвід роботи у колег, здобула багато нових знань, тому із цікавістю пробує все нове. Цього разу, на відміну від карантину, ситуація набагато тривожніша. Багато родин змушені були переїхати в інші місця проживання, що спричиняє додатковий стрес. Онлайн-заняття - це живе спілкування з дітьми. Тож за допомогою онлайн-занять маємо змогу не лише зайняти дітей, а й налагодити місток зі звичайним життям. Добираю такі методи та прийоми на заняттях, які дітям приносять радість, розвивають креативність, допомагають зняти тривожність.

Онлайн-заняття з дітьми проводжу на платформі Meet, також записую заняття та викладаю їх на ютуб-каналі, беру активну участь у освітньому ХАБі Шепетівської МТГ, ділюся цікавими та корисними напрацюваннями з мережі Інтернет тощо.

Для роботи використовую ноутбук і смартфон. Для проведення музичних занять та зворотного зв'язку з вихованцями, їхніми батьками та вихователями користуюсь додатками Google Classroom, Google Meet, Google Диск, електронною

поштою та месенджерами, соцмережами Viber, Telegram або Facebook. Сюди ж викладаю інформацію щодо музичних завдань для дітей.

Планую заняття з дітьми з урахуванням їхнього віку та плану заходів у закладі. Заняття проводжу щовівторка та щочетверга о 11:00 годині в музичному залі. Задній фон завжди відповідає тематиці заняття. Починаю кожну зустріч з музичного привітання. Дуже часто залучаю на музичних заняттях вихователів. Щоб зацікавити дітей та батьків дистанційними заняттями, відволікти їх від важкого сьогодення, зняти стрес, занурюю їх у світ казки, перевтілююся у казкових та мультиплікаційних героїв. Заняття стають схожими на театралізовані вистави, де добро завжди перемагає зло, де героями дійства стають усі – і педагоги, і діти та батьки, що дуже зближує всіх учасників. («Музична подорож в Країну Мультляндію», «Піратська вечірка», «Казковими стежинами», «Весна і чарівні звуки», «Віртуальні пригоди дошкільнят», «Країна Барвистої Музики», «Як козачата до свята готувались», «Вишиваночко моя, вишиванко», «Моя Україна - єдина та вільна», «Таємниця бабусиної скрині»).

Коли звучить сигнал повітряної тривоги, заняття зупиняю, наголошую про повітряну тривогу та всі йдемо в укриття. Якщо повітряна тривога триває недовго, то заняття продовжуємо після відбою повітряної тривоги, або висилаю відео заняття на Google Classroom. Заняття тривають 10-15 хвилин. На початку та в кінці заняття завжди дякую дітям та батькам за те, що приєдналися до нашої відеозустрічі, протягом заняття завжди хвалю дітей. Діти сьогодні ростуть у прогресивному сучасному світі і для них цілком природне цифрове середовище, яке вони використовують для отримання інформації. Тому навчатись онлайн для них більше пригода, аніж заняття.

Нині є багато комп'ютерних програм, що дають змогу створювати якісний аудіо- та відео контент. Найкориснішими для мене виявилися:

- 123apps — безкоштовний веб-сервіс, у якому я конвертую, зменшую, обрізаю та склеюю аудіо та відеофайли; розпаковую архіви та працюю з PDF-документами;
- KineMaster— відео редактор, який має простий у використанні інтерфейс і великий набір функцій для створення власного відео. Після редагування проєкт зберігається в пам'яті пристрою. Також відео можна швидко перекинути на фейсбук та ютуб;
- MuseScore — програма для створення й редагування нотних матеріалів;
- Microsoft PowerPoint — традиційна програма для створення та відтворення презентацій;
- InShot – найпопулярніший додаток для редагування відеоматеріалів, що можна застосувати на онлайн і офлайн-заняттях.

Матеріали, створені в Inshot, можуть бути корисними для аналізу помилок після самостійної роботи, для подання нової інформації тощо. Все це можна підготувати просто з телефону – швидко та легко! Сервіс має великий безкоштовний функціонал та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. [2]

Починаємо роботу

Увійдіть у Google Market, App Store або інший додаток для завантаження застосунків на вашому смартфоні. За запитом «Inshot» завантажте відеоредактор. Усе – світ простого відеоредагування відкрито!

Налаштовуємо застосунок

Після відкриття додатку бачимо головну сторінку, де обираємо формат роботи: створити відео, зображення або колаж. У правому верхньому кутку головної сторінки розташована кнопка «Налаштування» у вигляді шестерні. Тут можна знайти відповіді на поширені запитання, вибрати зручну для вас мову ще до початку роботи.

Створюємо відео

Аби створити новий відеопроєкт, обираємо на головній сторінці «Відео» та натискаємо у випадному списку зелену кнопку «Новий». Згодом відкриється галерея вашого телефону, де можна обрати одне або кілька відео для подальшого редагування. Обравши потрібні матеріали, потрапляємо безпосередньо на сторінку відеоредагування.

Знайомимося з інструментами

Сторінка редагування відео складається з трьох основних блоків:

1. Відео, яке ви редагуєте.
2. Панель інструментів.
3. Робоча панель.

Основний функціонал панелі інструментів:

- Червона кнопка з плюсом у лівому нижньому кутку: додаємо відео або фото з галереї телефону до матеріалів, що вже розташовані у стрічці знизу.
- Стрілка назад і вперед над панеллю інструментів: повертаємось на попередній крок або скасовуємо зміни.
- Canva: змінюємо розмір відео (квадрат, вертикальний чи горизонтальний прямокутник тощо).
- Music: додаємо аудіо (музичний трек або запис голосу).
- Rip: накладаємо відео
- Text: накладаємо текст (статичний або анімований).
- Precut: скорочуємо тривалість відео.
- Split: ділимо одне відео на два (зручно, коли потім треба швидко видалити непотрібну частину матеріалу за допомогою інструменту «Delete»).
- Volume: змінюємо гучність (наприклад, можна вимкнути звук у відео і, навпаки, зробити гучніше музику, попередньо додану за допомогою інструменту «Music»).

Вчимося основам редагування

Основний простір для роботи з відео – стрічка, що розташована в нижній частині сторінки. Свайп вправо-вліво дозволяє швидко відмотати до потрібного моменту у відео. Якщо додати кілька медіа матеріалів, вони з'являться на панелі послідовно. Хочете поміняти їх місцями? Затисніть будь-який відеоряд, а далі перетягніть віконця з файлами у потрібному порядку.

У нижній частині сторінки можна переглянути такі зміни: додавання тексту, аудіо, накладання відео, зображень тощо. Усе це показано у вигляді коротких стрічок, які можна розтягувати, зменшувати та переміщувати. Достатньо протягом двох секунд затиснути потрібну стрічку.

Уявімо, що майбутній проєкт містить кілька окремих відео. Наприклад, ми додали їх червоною кнопкою «Плюс» або за допомогою інструменту «Split». Для того щоби виконати дії з окремим відеорядом, спочатку слід натиснути на нього. А якщо інструмент треба застосувати до всього відеопроєкту, можна клікнути просто над панеллю інструментів. Після застосування інструменту (текст, музика, зображення тощо), «розтягуємо» вправо стрічку, що з'явилась унизу, на весь відеоряд.

Переглядаємо та зберігаємо роботу

І нарешті завершальний етап – збереження проєкту! Але спочатку перегляньте роботу від початку до кінця з увімкненим звуком, аби переконатися, що ви не припустилися помилок. Для цього потрібно свайпнути вліво на панелі з відеорядом і натиснути кнопку «Пуск». Зберігаємо проєкт, натискаючи символ у верхній частині екрану. У випадному вікні обираємо якість, розмір рамки та натискаємо «Save»! Застосунок почне обробляти ваш проєкт і збереже його за кілька хвилин або секунд, залежно від розміру. Головне – не поспішайте закривати додаток! Також відео зберігається у пам'яті застосунку, тож можна у будь-який час повернутися до його редагування. [2]

За допомогою них створюю, обробляю та завантажую в інтернет свої напрацювання.

Наведу приклади власних відеороликів:

«Як козачата до свята готувались» - <https://youtu.be/1eRbDW4Yf0A>

«Тиха осінь тут ходила і листочки загубила» - <https://youtu.be/TsAp71NwDiQ>

«На гостини до білочки» - <https://youtu.be/E-ZW3erfCG0>

«Осінь наша люба, осінь наша мила» - <https://youtu.be/2cXO9j2xS30>

Також для дистанційної роботи використовую відео інших музичних керівників, які є у відкритому доступі. За необхідності пересилаю фонограми, відеозаписи й файли через Telegram. Охоче користуюсь Google-дискон: завантажую туди всі потрібні матеріали, даю батькам посилання та відкриваю доступ.

Двічі на тиждень спілкуюсь онлайн зі своїми вихованцями, також проводжу музичні розваги, лялькові вистави, вікторини, консультації для батьків. Чи адаптувалася я до нового формату роботи? На сьогодні так. Це дає змогу легше пережити складні часи й повернутися до найважливішого — безпосереднього спілкування з вихованцями, батьками та колегами.

Висновок. Отже, щоб бути ефективним на дистанційці, педагог повинен контролювати свій емоційний стан, має бути креативним, керувати своїм часом, оскільки поруч немає нікого, хто контролював би його роботу. А також налагодити оптимальну взаємодію з сім'єю та колегами, протистояти стресам та вдосконалювати свою ІК-компетентність. Наостанок додаю, що успішний досвід надихає на нові звершення й методичні знахідки; непрості виклики — на мобілізацію знань, досвіду та креативу. Віримо в перемогу і працюємо для світлого майбутнього України та її маленьких громадян.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)//М-во освіти і науки України, Київ 2021.
2. InShot – створюємо відеоматеріали для уроку [Електронний ресурс] / Журнал “На урок” 3.02.2021– Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/inshot-stvoryuemo-videomateriali-dlya-uroku>
3. Барабаш О. Дистанційка: як ефективно організувати взаємодію з дітьми та їхніми батьками [Електронний ресурс] / Журнал “Музичний керівник” №9 Вересень 2022– Режим доступу: <https://emuzker.expertus.com.ua/10000438>
4. Організація роботи закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / Журнал “На урок” 22.08.2022– Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/organizaciya-roboti-zakladiv-doshkilno-osviti-v-umovah-voennogo-stanu>
5. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят [Електронний ресурс] / Журнал “Джміль” №5, 2020 – Режим доступу: https://jmil.com.ua › dv_2020-05_round_table
6. Савінова Н. Дистанційка не вдається: аналізуємо помилки [Електронний ресурс] / Журнал “Вихователь-методист дошкільного закладу” № 10 Жовтень 2022– Режим доступу: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10001435>
7. Шабуніна В. Дистанційка в запитаннях і відповідях [Електронний ресурс] / Журнал “Музичний керівник” № 5 Травень 2022– Режим доступу: <https://emuzker.expertus.com.ua/965276>
8. Як здійснювати освітню діяльність у режимі воєнного стану: рекомендації для педагогів [Електронний ресурс] / Журнал “Вихователь-методист дошкільного закладу” №5 Травень 2022– Режим доступу: <https://emetodyst.expertus.com.ua/964870>

Либа Алла,
вихователь ЗДО с. Чернелівка
«Пролісок» Красилівська ОТГ

Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу проблеми формування соціальної компетентності в дітей дошкільного віку як важливого інтегративного особистісного утворення, що визначає можливості подальшої соціалізації дітей. Розкрито особливості формування соціальної компетентності у дітей дошкільного віку. Висвітлено основні підходи до набуття дитиною соціальної компетентності в новій редакції Базового компоненту та чинних програмах дошкільної освіти. Обґрунтовано роль інтеграції різних видів діяльності у формуванні в дитини соціальної компетентності. Проведено експериментальне дослідження умов ефективності процесу формування соціальної компетентності в дітей дошкільного віку засобами інтеграції різних видів діяльності.*

***Ключові слова:** соціальна компетентність, соціалізація, інтеграція, діяльність, види діяльності, інтеграція видів діяльності, діти дошкільного віку.*

Громадянське виховання особистості має глибоку історію і становить собою складний динамічний процес взаємодії особистості з державою та суспільством. На всіх історичних етапах розвитку людства оточуюче середовище було і продовжує залишатися одним з важливих чинників впливу на виховання підростаючого покоління.[9] Саме у дошкільні роки дитина стає особистістю, у неї формуються компетентності та цінності, які визначатимуть її ставлення до себе та світу, впливатимуть на її вчинки та поведінку в цілому. І саме дорослим, відводиться важлива роль у формуванні активної соціальної та громадянської позиції, яка полягає у тому, щоб допомогти дітям знайти себе в житті, самовизначитися, прищепити навички, які допомогли б успішно функціонувати у світі. У статті актуалізовано проблему формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державному стандарті дошкільної освіти), затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України від 21.01.2021 за № 33 новою ключовою для дошкільної освіти компетентністю дитини визначено соціально-громадянську.[1] Основні ознаки її сформованості перелічено в інваріантному складнику освітнього напрямку “Дитина в соціумі”. Основи соціально-громадянської компетентності закладаються в дошкільному віці і є передумовою для подальшого розвитку соціальної та громадянської компетентностей в Новій українській школі.

Завдання і зміст освітнього напрямку “Дитина в соціумі” реалізуються з урахуванням системи особистісних цінностей, здібностей, потреб, інтересів, активності дітей дошкільного віку. [3]

Сформованість соціально-громадянської компетентності має виражатися в ціннісному ставленні дитини до себе, своїх прав та прав інших, наявності уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії між членами сім’ї, родини, іншими людьми та вмінні дотримуватись цих правил у соціально-громадянському просторі, а також у ціннісному ставленні та повазі до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур. [2]

Соціально-громадянська компетентність дитини дошкільного віку формується в різних видах діяльності, зокрема в ігровій, комунікативній, здоров'язбережувальній, художньо-естетичній, пошуково-дослідницькій тощо.

Виховувати маленького соціально компетентного громадянина складно. Про це говорять як науковці, так і практики. Проте автори Державного стандарту дошкільної освіти зазначають, що у старших дошкільників має бути сформована соціально-громадянська компетентність. А будь-які складнощі в дошкільному віці найліпше долати у грі. [6]

Соціально-громадянська компетентність — це здатність дитини виявляти особистісні якості, соціальні почуття, любов до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на поліпшення спільного життя.

Для того щоб сформувати таку компетентність, потрібний увесь спектр педагогічних впливів і засобів. Розгляньмо найдієвіший із них — ігри соціально-громадянського змісту.

Формування соціально-громадянської компетентності дитини дошкільного віку в різних видах діяльності.

Емоційно-ціннісне: формування інтересу до взаємодії з однолітками та активності в колективних іграх; виховання поваги до партнерів по грі, їхніх прав, бажання усамітнитися; розвиток емпатії: здатності співпереживати та співчувати, керувати власними емоціями і виражати почуття; розвиток особистісних якостей: самостійності, відповідальності, працелюбності, людяності, спостережливості, справедливості, ініціативності, активності, креативності та ін.

Сформованість знань: формування уявлення про себе, свою сім'ю, заклад дошкільної освіти, Батьківщину, соціальні відносини та вміння створювати на цій основі сюжети творчих ігор; збагачення знань про звичаї та традиції сім'ї, українського народу, українські народні ігри та ігри інших народів; сприяння втіленню в іграх сюжетів народних казок, мультфільмів, здатності розуміти і відтворювати емоції персонажів, конструктивні моделі поведінки; ознайомлення із правилами поведінки в групових іграх, наголошення на необхідності домовлятися і ділитися іграшками; формування уявлення про можливість робити вибір і нести за нього відповідальність.

Життєві навички: формування культури поведінки, поваги до партнерів у творчих іграх ("Сім'я", "У магазині", "У перукарні" тощо); розвиток здатності відстоювати свою думку незалежно від думки дорослих, домовлятися, узгоджувати особисті потреби з потребами інших; залучення до активної участі в розробленні правил гри і свідомого їх дотримання; організація ігор, у яких діти можуть здійснювати вибір, приймати рішення (голосувати), аргументувати свій вибір та усвідомлювати його наслідки; формування поваги до вибору більшості, здатності приймати його і йти на поступки.

Участь батьків: сприяння розширенню кола творчих ігор шляхом збагачення соціального досвіду дітей (проведення свят, спільних подорожей, прогулянок, екскурсій до магазину, лікарні, музею тощо); обговорення і пояснення вчинків, поведінки, емоцій людей, персонажів книжок, мультфільмів; демонстрація власного позитивного прикладу поведінки під час спільних ігор; підтримання бажання грати з іншими дітьми, створення ситуацій для спільних ігор, обговорення вражень від гри; надання можливості вибору гри, сюжету, іграшок із наголошенням на необхідності нести відповідальність за свій вибір і вчинки.[8]

Чеський письменник Юліус Фучик влучно зазначив, що гра дітей — дзеркало суспільства. Діти відображають життя суспільства в сюжеті та правилах, у взаєминах одне з одним, в ігрових діях, діалогах і репліках. У такий спосіб вони потроху усвідомлюють систему складних взаємин між людьми в суспільстві. Саме в ігровій

діяльності найповніше активізується суспільне життя дітей, адже провідна роль належить їм, а не дорослим. Під час гри вони навчаються: виражати згоду та незгоду, висловлювати свою думку; оцінювати погляди інших, приймати їхні пропозиції та поважати права.

А також гра допомагає дітям опанувати нові соціальні ролі, ознайомлюватися з морально-етичними нормами поведінки та налагоджувати взаємодію з однолітками.

Існує думка, що будь-яка колективна гра сприяє розвитку соціальних навичок дитини. Певний сенс у цьому є. Адже під час таких ігор діти постійно змушені взаємодіяти та знаходити компроміси. Проте, щоб виховувати майбутнього громадянина, потрібні ігри відповідного змісту. Важливо пропонувати дітям ігри, спрямовані на розвиток усіх складових соціально-громадянської компетентності дошкільників: емоційно-ціннісного ставлення, знань і навичок. [2]

Формувати соціальні навички поведінки у громадянському суспільстві необхідно з перших днів життя дитини. Цей процес тривалий і потребує систематичної роботи. У кожному віковому періоді вона має особливості, пов'язані з досвідом і можливостями дітей.

Навчати самостійно налагоджувати соціальні взаємини найліпше вже з молодшого дошкільного віку. На четвертому році життя істотно змінюються характер і зміст діяльності дитини. Спільні ігри починають переважати над індивідуальними, проте достатньої узгодженості між учасниками ще немає і гра триває недовго. Емоції імпульсивно виникають і швидко минають. Формуються моральні якості: діти починають розуміти, що можна, а чого не треба робити. Тож у цьому віці пропонуйте їм ігри, які сприятимуть розвитку соціальної взаємодії, формуватимуть елементарні уявлення про доброту, чуйність і взаємодопомогу.

Один із показників успішної соціалізації молодших дошкільників — це поява сюжетно-рольової гри, яка допомагає моделювати взаємини між людьми та спонукає об'єднуватися в ігрові підгрупи. Психологи стверджують, що саме в сюжетно-рольових іграх у дітей формується довільна поведінка, вони навчаються дослухатись одне до одного та спільно планувати діяльність. [4]

Для старших дошкільників, окрім сюжету, важливими стають правила, які необхідно виконувати згідно з певною роллю. Діти цього віку прискіпливо ставляться до того, як партнер їх дотримується. Саме правила гри допомагають їм регулювати взаємини. Тож у цей віковий період заохочуйте дітей самостійно розробляти правила гри, дотримуватися їх і, найголовніше, відповідати за їх порушення. Пропонуйте дітям ігри, у яких потрібно домовитися, спланувати спільні дії та досягти поставленої мети.

Отже, за допомогою ігор соціально-громадянського змісту дошкільники легко та природно опановують навички взаємодії одне з одним та суспільством. Ігри допомагають їм засвоїти соціальні правила та норми, орієнтуватись у своїх правах та обов'язках, навчитися емпатії тощо. Також діти навчаються приймати вимоги соціальної групи та домовлятися, але водночас відстоювати власну думку. [4]

Формування соціально-громадянської компетентності в ЗДО відбувається за допомогою різних форм, методів та засобів.

Форми:

Гра. Завдяки імітації та можливості перевтілення можуть проєктуватися ситуації, у яких розкриваються норми і моделі поведінки, особливості відносин між дітьми і дорослими.

Заняття. Початкові уявлення про соціум і життя в ньому закладаються на заняттях (комплексних, інтегрованих, тематичних) з використанням ігрових прийомів.

Колективні справи, спільна пошукова діяльність. Участь у таких формах діяльності сприяє набуттю дітьми: індивідуального досвіду спільної життєдіяльності; уміння співпрацювати; відстоювати власну позицію, домовлятися, узгоджувати

особисті потреби з потребами інших; здатності брати участь у розробленні правил повсякденних практик співжиття; досвіду культури демократії, що є необхідним для встановлення соціальних контактів у майбутньому, взаємодії в суспільстві тощо.

Методи:

Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація, відеометод. Застосування комплексу наочних методів сприятиме візуалізації соціальних явищ і процесів у яких старші дошкільники можуть брати посильну участь (демонстрування соціальних правил та норм поведінки, домовленостей у щоденній життєдіяльності, засвоєння зразків демонстрації відкритості до спілкування та взаємодії з представниками різних національностей і культур).

Словесні: бесіда, розповідь, читання (слухання дітьми) художньої літератури. Словесні методи спрямовані на формування в дітей умінь виражати почуття за допомогою слів, міміки, жестів; пояснювати причини своїх емоцій; звертатися по допомогу до однолітків та знайомих; використовувати під час спілкування ввічливі слова; висловлювати власну думку та приймати думку іншого, розв'язувати конфлікти шляхом діалогу.

Практичні: вправи, прості досліди, дидактичні ігри, моделювання. Під час виконання практичних дій діти набувають досвід дотримання норм моралі, виявляють повагу до прав і свобод людини; вчать поводитись відповідно до соціальної ролі (донька/син, брат/сестра, онука/онук, друг/подруга); долучаються до різних видів діяльності, беруть участь у прийнятті рішень з особистих питань та щодо життя колективу тощо. Проблемні — постановка і розв'язання завдань. Проблемні методи дають можливість зробити пізнавальне завдання актуальним для кожної дитини в групі. Розв'язання завдань, пов'язаних із необхідністю дати оцінку подіям і персонажам, соціальним явищам і фактам, сприятиме формуванню емоційно-ціннісного ставлення до них.

Дослідницькі — організація пошукової, творчої діяльності дітей. Дослідницькі методи задовольняють потребу малят у набутті досвіду соціальної поведінки під час діяльності та творчому його використанні в повсякденні.

Інтерактивні: соціальне проектування, різні форми обговорення соціальних проблем, рольові та ділові ігри в розв'язанні конфліктних ситуацій тощо. Інтерактивні методи передбачають взаємодію і співпрацю всіх учасників освітнього процесу під час розв'язання практичних завдань. Вони створюють необхідні умови як для становлення та вдосконалення компетентності через залучення учасників освітнього процесу в осмислене проживання індивідуальної й колективної діяльності, так і для усвідомлення і прийняття ними громадянських цінностей, для накопичення досвіду соціально громадянської діяльності. [6]

Наприклад, розглядаючи ситуацію, можна попросити дитину уявити себе на місці персонажа, розповісти про його почуття, оцінити дії та змоделювати власну поведінку в цій або схожій ситуації. Так дитина занурюється в соціальний сюжет, переживає емоційну реакцію, що сприяє розвитку вмінь адекватно оцінювати, співвідносити свою поведінку з поведінкою інших.

Для успішного формування соціально-громадянської компетентності дошкільників необхідна особистісно орієнтована взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу. Важливу роль відіграють у цьому процесі також особистісні цінності вихователя, його життєвий досвід. [2]

Педагогиня Софія Русова розглядала виховання громадянина в контексті гуманістичних начал, відповідно, серед громадянських якостей виокремлювала такі: доброту, щирість, толерантність, добросовісність, відповідальність, власну гідність, негативне ставлення до фальші та цинізму.

Вона наголошувала: «для морального виховання дошкільний вік є основою, ґрунтом, на якому закладаються підвалини особистості, її громадянської вартості» [7].

Суттєвою також є наукова думка К. Ушинського, який стверджував, що оскільки в реальному житті людина є громадянином свого народу і діячем у суспільстві, то заклад освіти має виховувати людину, і виховувати громадянина. Громадянин не повинен знищувати людину, людина –громадянина. Гуманістичні засади громадянського виховання висвітлено в працях В.Сухомлинського. Він вважав першочерговою умовою формування громадянина організацію емоційно насиченого діяльного трудового життя дитячого колективу, який ефективно впливає на становлення громадянської позиції кожного індивіда.

Громадянськість за В. Сухомлинським охоплює формування відчуття належності до свого народу, відданості Батьківщині, першорядність загальних, суспільних інтересів порівняно з особистими, але попри це не можна не побачити, що навіть у складні часи великий педагог зумів окреслити напрямки формування громадянськості на основі гуманістичних засад [8].

Висновки. Узагальнюючи результати можемо відзначити, що для сучасної науки властива неоднозначна думка щодо впливу соціокультурного середовища на розвиток дитини дошкільного віку. Соціокультурне середовище по-різному впливає на процес формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку: з одного боку, підвищуються вимоги до загального й культурного рівня набутих життєвих навичок, поглиблення й розширення світогляду дитини, розвитку умінь і здібностей, які забезпечували б не лише адаптацію до нової соціальної реальності, а й сприяли свідомому вибору життєвого поступу, а з іншого - ускладнюють процес соціалізації, спричинюючи проблеми у сфері соціальної взаємодії та соціальних відносин у суспільстві. [9]

Сучасні дослідження свідчать, що потрібно насамперед формувати емоційно-ціннісну, соціальну сфери дитини. Саме через міжособистісні контакти дитини з оточуючим соціокультурним середовищем формується соціально-громадянська компетентність майбутнього громадянина. Я погоджуюся з думкою науковців, що концептуальні засади ідей гуманізму складають основу формування громадянської компетентності дітей старшого віку. Складовими громадянської компетентності є виховання духовних та ціннісних орієнтацій, особистісно орієнтований підхід.

Список використаних джерел та літератури

1. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова реакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021.
2. Орешета Ю.В. Особистість і соціокультурне середовище.
3. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція.
4. Горбань О.В. Поняття громадянського суспільства у контексті сучасного цивілізаційного розвитку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7:Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. 2019. Вип. 41 (54). С. 64.
5. Стаєнна О. Громадянське виховання дітей старшого дошкільного віку як педагогічна проблема.
6. Січкара А. Софія Русова і Ксенія Маєвська про формування моральних цінностей у дітей дошкільного віку: ідеї діяльнісного підходу. Дошкільне виховання. 2012. № 12. С. 11-12.

7. Сухомлинський В.О. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності Дошкільне виховання. 2003. № 3.

8. Карнаух Л. Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в умовах сучасного соціального середовища.

9. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України: додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 06 червня 2022 року №527.

Лисенко Людмила,
вихователь
ЗДО с. Митинці «Сонечко»
Красилівська ОТГ

**Організація освітнього процесу за дистанційною формою в закладі дошкільної освіти під час дії правового режиму воєнного стану
«Можливість навчатися в будь-який час і в будь-якому місці»**

***Анотація.** Уведений воєнний стан в Україні з 24 лютого 2022 року унеможлиблює очне навчання здобувачів освіти, тому дистанційне навчання стало єдиною доступною формою в системі освіти. Так, відповідно до Закону України «Про освіту» статті 57 щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану, зазначено, що здобувачам освіти, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку були вимушені змінити місце проживання, залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання на час особливого періоду гарантується організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників.*

***Ключові слова:** дистанційна форма освітнього процесу, синхронний та асинхронний формат онлайн-заняття, інформаційна, телекомунікаційна технології, зворотній зв'язок, партнерська взаємодія, вебзастосунки.*

З урахуванням реалій сьогодення та дії правового режиму воєнного стану, питання щодо створення безпечного, комфортного, інклюзивного середовища для усіх учасників освітнього процесу й підвищення якості освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти залишаються пріоритетними і в 2022/2023 навчальному році. Окрім того, особлива увага приділяється роботі з батьками й налагодженню тісної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу та формуванню соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку.

Організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти всіх типів та форм власності здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Положення про заклад дошкільної освіти», Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів, Базового компоненту дошкільної освіти.

Успішній реалізації дистанційного навчання в країні істотно сприяє її державна політика. За роки незалежності було ухвалено ряд законів щодо інформатизації суспільства, зокрема Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Закон України «Про Національну програму інформатизації», «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні», «Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти» та ін.

У наш час дистанційне навчання набуває все більшої актуальності. Дотепер дистанційне навчання було камерною формою, зазвичай, для дорослих людей або

здобувачів освіти, які прагнули поглибити та покращити свої знання й уміння у певній галузі освіти. Щоправда події 2020 року через пандемію COVID-19, коли заняття у закладах дошкільної освіти було призупинено, дистанційне навчання набуло широких масштабів і педагоги за період локдауну набули значного практичного досвіду.

Теоретично, офіційною датою запровадження дистанційного навчання в Україні можна вважати 21 січня 2004 року. Саме в цей день було затверджено «Положення про дистанційне навчання», яке поклало початок запровадженню нових технологій у галузі освіти. Практично, суть дистанційного навчання ми відчули, починаючи з березня 2020 року. У зв'язку з пандемією коронавірусу, всі заклади дошкільної освіти перейшли на дистанційну форму освіти.

З 2022/2023 навчального року заклад дошкільної освіти с. Митинці «Сонечко» розпочав освітній процес за дистанційною формою навчання. Незважаючи на ведення активних бойових дій на території України, наш заклад здійснює освітню діяльність відповідно до Базового компонента дошкільної освіти та враховує під час взаємодії з дітьми «Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти». Відповідно до річного плану одним із пріоритетних завдань заклад поставив перед собою: здійснення дистанційної освітньої діяльності й надання психологічної підтримки дітям дошкільного віку через використання інформаційних ресурсів. Наш заклад здійснює дистанційне навчання у таких режимах:

- синхронному (у формі онлайн-заняття). Такі заняття з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку мають тривати не більше 10 хвилин, старшого дошкільного віку — 15 хвилин. Під час заняття слід обов'язково звертати увагу на налаштування веб-камери – вона має бути встановлена на рівні очей або трохи вище, щоб діти бачили очі педагога;

- асинхронному (запис відео заняття та передача його батькам для самостійного опрацювання з дітьми). Під час зйомки варто прагнути до створення коротких і дидактично продуманих відеороликів, дозвано використовувати переходи та анімацію.

Дистанційне навчання – це одна з форм організації освітнього процесу, під час якого усі заняття або частину занять проводяться з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій за умови територіальної віддаленості вихователя та дітей.

Ключовою передумовою налагодження ефективного та дієвого освітнього процесу є партнерська взаємодія між батьками та педагогічними працівниками нашого закладу. Аби організувати ефективну взаємодію всіх учасників освітнього процесу ми використовуємо різноманітні онлайн-сервіси та ресурси, зокрема:

- оптимальні канали комунікації для здійснення кожного конкретного завдання, проведення індивідуальних консультації з батьками (відеоконференція, чат, електронна пошта, анкетування, соціальні мережі тощо);

- месенджери (Viber, Telegram, Messenger) для оперативного спілкування з батьками;

- електронні платформи Zoom, Google Meet, Google Classroom;

- електронний вебзастосунок Google Календар.

Переваги дистанційної освіти:

- можливість налаштувати темп навчання під себе;

- можливість виявити зони розвитку дітей;

- можливість переглядати матеріал повторно;

- зниження психічного та фізичного навантаження.

Зворотній зв'язок – це умова успішного дистанційного навчання. Забезпечуючи такий зв'язок ми використовуємо різні інтернет-ресурси для організації зворотнього

зв'язку. Отримання навчальних матеріалів та спілкування між учасниками ми висвітлюємо на сторінці Фейсбук «Заклад дошкільної освіти с. Митинці «Сонечко».

Дистанційне навчання, як і кожен напрям освіти, має свої переваги та недоліки. Є ряд причинно-наслідкових зв'язків, які зумовили як позитивні, та і негативні зміни в системі освіти та наданні освітніх послуг:

- відсутність можливості підключення до мережі Інтернет;
- недостатня кількість цифрової техніки;
- бажання навчатися завдяки стандартним методам освіти;
- демотивація дітей;
- відсутність швидкого зворотнього зв'язку з вихователем;
- відсутність «живого спілкування» з вихователем – це найбільший мінус

дистанційного навчання.

Сучасний рівень розвитку комп'ютерної техніки та різноманітного програмного забезпечення надає широкі можливості для підвищення ефективності навчання, але в умовах воєнного стану використання комп'ютерних технологій значно ускладнюється.

Дистанційне навчання – одна із форм навчання, яка виникла й удосконалювалася разом із розвитком інтернет-технологій, і на сьогодні має чіткі характерні ознаки, принципи і певні методичні напрацювання.

Дефініція «дистанційне навчання» характеризується різноманітністю визначень, що свідчить про широкий діапазон підходів до його тлумачення. У нашій роботі ми будемо керуватися визначенням дистанційного навчання, запропонованим у «Положенні про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти», затвердженому наказом Міністерства освіти і науки від 8 вересня 2020 року №1115: «дистанційне навчання – організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх, як правило, опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних технологій».

Виклики сучасного суспільства, зокрема воєнний стан в Україні, вносять свої корективи в систему дистанційної освіти. Вона стає більш затребуваною, зростає актуальність проблем, пов'язаних з організацією навчання різних вікових груп здобувачів освіти, з вибором інтернет-платформ для організації освітньої діяльності дітей, поєднанням традиційних методів навчання зі специфічними для дистанційної освіти. З метою забезпечення якісного освітнього процесу в дистанційній формі Міністерством освіти і науки України було реалізовано низку важливих заходів:

- впроваджено електронну платформу «Онлайн-садочок НУМО» з відео-заняттями для дітей віком від 3 до 6 років;
- запущено систему автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів;
- заклад приєднано до системи «Електронний календар»;
- використовується платформа Міністерство освіти і науки України та UNICEF Ukraine і за лінком на MEGOGO;
- «Навчання без меж» - спільний освітній проект Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури та інформаційної політики, українських телеканалів «ПЛЮСПЛЮС», «Піксель».

Отже, методика проведення дистанційних занять знаходиться у процесі розвитку та удосконалення, а принципи дистанційного навчання та його особливості стали серйозними викликами для системи освіти в цілому. Організація якісного масового дистанційного навчання в умовах воєнного стану – складний і надважкий процес. Але кропітка систематична робота щодо впровадження й удосконалення сучасних технологій дистанційного навчання в освітній процес допоможе згодом досягти позитивних результатів.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту»: редакція від 06.04.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти: затверджено наказом МОН від 8 вересня 2020 року №1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
3. Методичні рекомендації МОН щодо організації дистанційного навчання (посібник) <https://rada.info/upload/user/files/41919831/4c6d4edbb7e057a3ecea236cc72d989d.pdf>
4. Вільна енциклопедія «Вікіпедія» http://dat.edu.ua/uploads/i_786_4pdf.

Литус Алла Петрівна,

музичний керівник
закладу дошкільної освіти № 5 «Пізнайко»
Нетішинської міської ради

Особливості музичного виховання дошкільників в умовах воєнного стану.

Анотація. Розглянуто особливості роботи музичного керівника в закладі дошкільної освіти в умовах воєнного стану. Запропоновано практичні рекомендації щодо організації музичної діяльності.

Ключові слова. Воєнний стан, музика, алгоритм дій, робота в укритті.

Війна вдерлася в особисте життя кожного з нас, у наші будинки, зламала плани, відібрала цінні речі, зруйнувала сім'ї, змінила пріоритети та перспективи на майбутнє. Кожен новий день – це шрам по нервовій системі кожного з нас. Беззаперечно, що створення безпечних і комфортних умов перебування дітей в закладах дошкільної освіти є **ключовим** завданням роботи колективів дитячих садочків [1,2].

Навчитися жити і працювати в нових обставинах, в умовах постійного очікування звуків повітряної тривоги – невтішні реалії сьогодення. Це виклик, з яким ми, музичні керівники, швидко навчилися давати раду. Адже ми маємо здійснювати не лише музичний розвиток вихованців, а насамперед дбати про психологічну та фізичну безпеку дітей, одночасно організовуючи якісний освітній процес.

Музичне мистецтво – могутня сила і міць, яка допомагає нам боротися з горем, відчаєм і страхом, вона стає тим каталізатором, який вивільняє стримуваний біль, відчай, злість, тривогу.

Основна частина. Музика – важлива складова розвитку сильної, свідомої, культурної, креативної, талановитої нації. В закладах дошкільної освіти музичний розвиток дошкільників здійснюється через музичні заняття, розваги та свята, гурткову роботу. В умовах воєнного часу класична структура проведення музичних занять зазнала суттєвих змін. З 01.08.2022 року наш заклад працює в очному режимі, а це означає, що музичні заняття ми проводимо як в музичній залі, так і у протирадіаційному укритті.

Звичайно, якщо заняття проводиться в музичній залі, то воно має визначену структуру, заплановані заздалегідь мета та завдання реалізуються. Музичні заняття у сховищі набувають абсолютно нового змісту та кожного разу змінюють свою форму. Адже на заняття в зал приходять група дітей за розкладом у кількості спискового

складу, а коли ми опиняємося у сховищі, то кількість дітей – це всі, хто завітав сьогодні до дитячого садка [3].

Ще на початку навчального року ми з колегами під час складання перспективних планів дуже виважено поставилися до підбору музичного матеріалу. Ми усвідомлювали, що він має бути універсальним, тобто таким, який є гнучким та актуальним, легким для виконання та запам'ятовування, мати патріотичне спрямування, бути максимально позитивним та нести творчу енергетику.

Звичайно, звучання «живого» інструменту для музичного супроводу на занятті переоцінити важко. Але враховуючи обставини, в яких ми опинилися, важливим є підбір якісних аудіозаписів та фонограм, які відповідають віковим особливостям дітей. Адже лише їх ми можемо використовувати у сховищі. Також необхідно потурбуватися про наявність відповідної апаратури, для відтворення самої музики. Невеличкий музичний центр, а ще краще сучасна портативна колонка, стануть у пригоді. Особливо цінним буде той програвач, який має акумулятор, адже частими стали відключення електроенергії.

Якщо заклад з будь-яких причин не має можливості забезпечити відповідне обладнання, то варто пам'ятати, що головним музичним інструментом людини є її голос. Музичні керівники, які мають професійний слух та поставлений голос з легкістю зможуть проспівати улюблену пісеньку дітей, і навіть створити своєрідний музичний супровід відтворюючи мелодію на звуки «ля-ля», «па-па-па», «бам-бам», «туп-туп», «плесь-плесь» тощо, та виконуючи відповідні рухи. Якщо дітей дуже багато, що створює відповідну галасливу атмосферу, можна скористатися гучномовцями, які мають бути у кожному укритті.

Вже з досвіду можу переконливо стверджувати, що музичним керівникам доводиться виконувати не лише функції, визначені посадовими обов'язками. Нам довелося частково виконувати функції психолога та вихователя. Міністерством освіти і науки України розроблено алгоритм дій на випадок повітряної тривоги для вихователів ЗДО. В нашому закладі до процесу евакуації дітей до сховища залучаються усі працівники (педагогічний та непедагогічний персонал). За кожною групою закріплено визначених працівників, які допомагають одягати, збирати дітей та організовано супроводжують.

В процесі роботи в умовах сьогодення ми, музичні керівники, розробили власний алгоритм дій (див. рис. 1).

Рис. 1. Алгоритм дій музичного керівника в разі повітряної тривоги

В нашому закладі музичні керівники, працюючи пліч-о-пліч з іншими спеціалістами та вихователями, успішно реалізують усі поставлені завдання, вміло долають усі перепони, що виникли внаслідок війни. Ми створюємо таке освітнє середовище, яке викликає в дітей бажання із задоволенням спускатися в укриття. Адже діти знають, що сумувати там вони не будуть. На них чекають захопливі завдання, ігри, розваги, а головне, затишна та позитивна психологічна атмосфера.

Досить часто ранковий прийом дітей доводиться здійснювати саме в укритті. Спільно з інструктором з фізичної культури ми організуємо ранкову гімнастику. Під заздалегідь підібраний музичний матеріал проходить вступна частина: різні види ходьби, біг (по можливості). Основна частина зазвичай проходить у формі фізкультхвилинки з музичним супроводом або веселої руханки. Діти отримують заряд бадьорості та позитивного настрою на весь день[4].

Коли повітряні тривоги стали більш тривалими, одним з улюблених видів діяльності в укритті для дітей стали лялькові вистави. Спочатку це були казки-імпровізації, які ми вигадували прямо за ширмою, маючи в арсеналі набір іграшок, обраний поспіхом в процесі швидкого прямування в укриття [5]. Відразу усвідомили, що час перебування в укритті, нажаль, ще невизначений термін буде досить тривалим. Тож почали більш ретельно і змістовно готуватися: перенесли ширму в укриття вже на постійній основі, зносили наперед іграшки та атрибути до підібраних запланованих казок. Від розігрування відомих дітям українських народних казок ми перейшли до демонстрації цікавих сучасних аудіоказок з оригінальними казковими героями, актуальним сюжетом, захоплюючим та повчальним змістом. Однією з таких вистав стала історія «Небезпечний подарунок», яка в доступній формі розповіла дітям про те, що в наш час в жодному разі не можна чіпати різні предмети, хоч якими привабливими вони не були на перший погляд.

Музично-ритмічні імітаційні вправи, веселі та енергійні руханки та таночки стали невід'ємним видом діяльності під час повітряних тривог: у перервах між ігровою та навчальною діяльністю дітей, на початку та по закінченню лялькової вистави. І навіть просто на вимогу дітей! [6]

Кожного дня ми стикаємось з новими проблемами та перепонами в роботі, кожного дня з'являється щось нове і неочікуване. Так, нам довелося перебувати у сховищі в умовах відсутності електроенергії. Та наші педагоги, як справжні професіонали, не розгубилися. Миттєво були увімкнені усі ліхтарі на мобільних телефонах та усі ліхтарі, які були наявні в закладі. Ніхто не злякався, не запанікував. Було організовано різноманітну діяльність за столами: конструювання, читання казок, слухання музики. А найзахопливішим заняттям для дітей став тіньовий театр, який ми всі разом влаштували при світлі ліхтарів [7].

Для пересічних громадян, які ніколи не були дотичними до роботи з дошкільниками в умовах воєнного стану, напевно, було б дивно почути з вуст дитини наступну фразу: «Я не хочу йти в садок. Я хочу, щоб ми пішли у сховище!». А для нас, педагогів, це справжнє визнання тих зусиль, які ми докладаємо для створення нашим дітям безпечного, затишного, пізнавального та розвивального середовища, збереження їх фізичного, а головне психічного здоров'я.

Робоча група нашого закладу при складанні річного плану роботи відповідально поставилася до організації заходів, свят та розваг, адже всі усвідомлювали важливість їх проведення з точки зору поставлених завдань сьогодення, зокрема, національно-патріотичного виховання дошкільників.

Так, 1 вересня було організовано масштабний захід «Україна – єдина країна», до якого долучилися усі дошкільні групи. На стіні центрального холу закладу було намальовано велику карту України. Таку ж карту було намальовано на великому папері і розділено на вісім регіонів (кожен регіон об'єднував у собі 2, 3 або 4 області України). По одному регіону отримало вісім груп. Вихователі разом із спеціалістами задалегідь підготували інформацію про найвидатніші, найгарніші та найцікавіші місця нашої країни по кожному регіону та їх великі зображення. Також було роздруковано ці зображення у форматі магнітів у зменшеному розмірі. Наш вчитель-логопед склала терапевтично-пізнавальну казку про війну.

«За давніх часів, коли ділили землі між народами, найбагатшу та найкращу віддали народу, який гарно вів господарство та любив працювати. Україна поділялася на різні області. Кожна область мала свої здобутки та особливості. Ось наприклад, Київська область.....

Та одного разу злий, жадібний та заздрісний сусід вирішив забрати собі українські землі і пішов на нашу країну війною. Хотів злий сусід, щоб українці були голодні і взимку замерзли. Але славний народ не розгубився та зрозумів, тепер потрібно обороняти свою територію. І частина землеробів та господарів перетворилися на мужніх воїнів (ЗСУ).....

Життя в Україні ніби зупинилось. Всі перестали працювати, почали ховатися, і області розгубили свої здобутки. Але існує давня легенда, що якщо повернути областям здобутки та з'єднати їх між собою, то Україна знову стане міцною і ніхто вже не зможе її розділити. Частина карт потрапили і до нашої групи. Давайте допоможемо повернути здобутки областям. І з'єднаємо їх на великій карті нашого садка разом з іншими групами. Можливо це допоможе Україні знову стати сильною. Допоможемо?...»

Під час першого заняття вихователі ознайомили дітей із цією казкою. В кожній групі розповідалося про особливості того регіону, який їм дістався, розглядали ілюстрації, організовували навчально-ігрову діяльність, розміщували магніти із відповідними зображеннями. В кінці діти підходили до карти, намальованій на стіні, розташовували свої регіони на центральному зображенні – об'єднували нашу країну в цілу й нероздільну державу [8].

У суто національному форматі наш заклад відзначив День музики. На всіх заняттях, по всьому закладу звучала музика відомих українських композиторів різних

часів: Миколи Лисенка, Мирослава Скорика, Миколи Леонтовича, Віктора Косенка, Марічки Мазур, Наталії Май, Алли Мігай та ін.

День захисників та захисниць України в цьому році став особливим днем в умовах повномасштабної війни. Українські захисники, які боронять незалежність України на полі бою, стали справжнім символом духу народу, прикладом незламності та героїзму не лише для дорослих. Наші дошкільнята, хоч ще й малі, та вже навчаються усвідомлювати глибоке історичне значення цієї дати, адже це одночасно і День козацтва, історія якого надихає українців звитяжністю та нагадує про багаті військові традиції нашого народу. Свою спритність, витривалість, завзятість вони виявили під час змагань із вправним козаком Котигорошком, якій завітав в цей день до закладу. Діти долали перепони, «варили» справжній український борщ, пробували себе в ролі волонтерів, виконували козацьку розминку. І змогли навіть перемогти Котигорошка у змаганні «Перетягування канату» [9].

Справжнім неймовірно захоплюючим дійством став Український ярмарок, організований в нашому закладі 27 жовтня. Захід складався з двох частин: благодійної акції та розваги для дітей. Мета заходу – це участь у акції «Смілива гривня», ініційованою НБУ через відділення Ощадбанку – об'єднання зусиль українців та збір коштів для ЗСУ. Протягом вересня-жовтня вихователі разом із дітьми виготовляли різноманітні сувеніри, обереги, прикраси. Батьки охоче долучилися до акції: готували різні смаколики, виготовляли різноманітні вироби. А найголовніше стали активними та щедрими відвідувачами ярмарку. Із самого ранку в приміщенні музичної зали панувала атмосфера справжнього свята: діти рекламували свої товари, припрошували покупців, закликали до щедрості заради благородної мети: «Товари придбай – ЗСУ допомагай!», «Гроші витрачай – перемогу наближай!». Людно було, що аж яблуку не було де впасти. Завдяки зусиллям батьків, працівників та гостей закладу нам вдалося зібрати понад 38 000 грн [10].

Логічним продовженням акції стала розвага для дітей. Дід Панас та тітка Солоха радо зустріли дітлахів на ярмарку. Були ігри і загадки, пісні та змагання, купували й продавали, танцювали й жартували. З впевненістю можна сказати, що свято вдалося на славу! [11]

Висновок. Війна назавжди змінила кожного з нас – окремо, і всіх нас – разом. Але вона не змогла змінити нашого відношення до роботи, до виховання дітей. Навпаки, ми стали більш завзятими та натхненними у пошуках нових методів та прийомів у роботі з дошкільниками. Обставини, в яких ми опинилися, змусили нас мобілізуватися та адаптуватися, стати більш гнучкими та вільними.

Усі ми – і спеціалісти, і вихователі – прагнемо одного: зародити в серцях і душах наших дітей зерна любові до рідного краю, Батьківщини, поваги до традицій нашого народу, віри у непереможність наших ЗСУ. Все буде Україна!

Список використаних джерел та літератури

1. Про методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в літній період. Лист МОН від 22.06.2022 року № 1/6894-22.
2. Методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році. Лист МОН від 27.07.2022 року № 1/8504-22.
3. https://drive.google.com/drive/folders/1Erhky_s8sY2WGd8K6bmX7JmKVXR-Axhh-?usp=share_link
4. https://drive.google.com/drive/folders/1wgaV7icJVYCA61fDWJ6XROpVIWRy_nLvO?usp=share_link

5. https://drive.google.com/drive/folders/1MKhQIk-5gZz7xrVVY0WaCzsxZ8hthmSt?usp=share_link
6. https://drive.google.com/drive/folders/1J3rSIEsZ6GBjt3sgwZizMJ_M3wIxdVN?usp=share_link
7. https://drive.google.com/drive/folders/18Oq0LDhJZcjlUJDwF5Nap2fAWR80S5IY?usp=share_link
8. https://drive.google.com/drive/folders/1hsHYwDWXyxIVgFfwvOQzdKXzwAWKUOLj?usp=share_link
9. https://drive.google.com/drive/folders/1gW7Bf8IV3bIT9r3A7y9S_poY4HNY1myX?usp=share_link
10. https://drive.google.com/drive/folders/1x2LYnd6TTGdGHMO0mWzPVL1vGvf3sEZF?usp=share_link
11. https://drive.google.com/drive/folders/112SfhsrfNslINcezQX9bP7-IHmiiDOmM?usp=share_link

Мазур Жанна,
вихователь, ЗДО №10
м.Хмельницького

Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку.

Анотація. Громадянське виховання особистості має глибоку історію і становить собою складний динамічний процес взаємодії особистості з державою та суспільством. На всіх історичних етапах розвитку людства оточуюче середовище було і продовжує залишатися одним з важливих чинників впливу на виховання підростаючого покоління. Саме у дошкільні роки дитина стає особистістю, у неї формуються компетентності та цінності, які визначатимуть її ставлення до себе та світу, впливатимуть на її вчинки та поведінку в цілому. І саме дорослим, відводиться важлива роль у формуванні активної соціальної та громадянської позиції, яка полягає у тому, щоб допомогти дітям знайти себе в житті, самовизначитися, прищепити навички, які допомогли б успішно функціонувати у світі. У статті актуалізовано проблему формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі. Аргументовано необхідність вирішення проблеми сучасного громадянського виховання особистості з урахуванням сучасних та історичних надбань.

Ключові слова: громадянське виховання, компетентність, соціально-громадянська компетентність, середовище, соціокультурне середовище, діти дошкільного віку.

“З малих років учись жити так, щоб тобі було добре, приємно, коли зробив добре для людей, і неприємно коли зробив щось, негідне.”
В.О. Сухомлинський.

Найпривабливішими сьогодні є ідея гуманної педагогіки, яка стверджує, що найважливішими цінностями є дитина і педагог, який здатний розвивати, захищати, оберігати її індивідуальність. Завдання педагога не лише навчати дитину, а й організувати її для соціально-громадського, морального, інтелектуального, емоційного, фізичного, естетичного розвитку. Маємо чітко усвідомити: якщо своєчасно не формувати світобачення малюка, не впливати на його свідомість, не

торкатися життєво важливих тем, не пропонувати прийняті і зрозумілі малюкові цінності орієнтири, йому буде важко визначитися у житті, знайти в ньому своє місце стати справжньою людиною.

Велику роль в становленні дитини відіграє соціально-громадське виховання. Це цілеспрямований процес педагогічного впливу на особистість дитини з метою збагачення її знань про Батьківщину, виховання патріотичних почуттів, формування умінь і навичок моральної поведінки, розвиток потреби у діяльності на загальну користь. Проблеми громадянського виховання підростаючого покоління у сучасному українському суспільстві обумовлена державотворчими процесами, що мають забезпечити рівні стартові умови для розвитку і реалізації в інтересах суспільства потенційних громадян. Ці процеси потребують оптимізації відповідних педагогічних умов, починаючи з дошкільного віку.

Гуманістичні засади громадянського виховання висвітлено в працях В.Сухомлинського. Він вважав першочерговою умовою формування громадянина організацію емоційно-насиченого діяльного трудового життя дитячого колективу, який ефективно впливає на становлення громадянської позиції кожного індивіда.

Громадянськість за В. Сухомлинським охоплює формування відчуття належності до політичного ладу, відданості Батьківщині, першорядність загальних, суспільних, інтересів порівняно з особистими, але попри це не можна не побачити, що навіть у складні часи радянського автократизму великий педагог зумів окреслити напрямки формування громадянськості на основі гуманістичних засад [3].

Становлення ідей соціально-громадянського виховання дітей має глибоку історію та зумовлює еволюцію стосунків людини та держави. Суспільно-політичні процеси, що відбуваються на етапі розвитку людства, значним чином впливали на зміну філософських педагогічних поглядів учених, відповідно мета громадянського виховання підростаючого покоління та сутність і зміст поняття "громадянськість" відображала потреби суспільства та політичні тенденції, що існували в державі. Таким чином аналіз праці вітчизняних науковців надає змогу зробити висновок, що ідеї громадянськості тісно пов'язані з проблемою національного виховання. Саме тому громадянське виховання тлумачиться в контексті звернення до традиції українського народу, ідеї патріотизму, що суттєво впливають на виховання дітей у загальному та громадянському вихованні дошкільників, зокрема любов до Батьківщини та свободи особистості постають, на думку філософів та педагогів, ключовими засадами громадянськості та громадянське виховання полягає виховання на засадах української народної культури. За визначеннями О. Докуніної, П. Ігнатенко, Л.Крицької та інших науковців, громадянське виховання містить безперервний процес, що починається в дошкільному дитинстві триває все життя людини. У своїх дослідженнях вчені наголошують на народність як основоположному принципі, що має бути покладений в основу громадянського виховання [5].

Традиційними педагогічними засобами виховання дітей упродовж віків були народні традиції. Без залучення до народних духовних традицій порушується зв'язок поколінь, послаблюється соціально-культурна спадкоємність. Народні традиції є найкращим засобом виховання громадянина. Неможливо переоцінити роль народних традицій та обрядів у громадянському вихованні дітей дошкільного віку. Вони перевертають підростаюче покоління до цінностей предків, створюють позитивний настрій, розкривають основи правомірної поведінки, навчають вияву терплячисті до всього живого. Любов дитини до рідної землі починається з питання найближчого середовища природного і соціального. Дитина набирається вражень та знань про навколишнє середовище, зокрема від близьких людей, Батьківщини, які залишають у її душі незабутні спогади на все життя. Саме тому формування інтересу до рідного

краю, традиції, обрядів, звичаї народу сприяє виховання свідомого громадянина, який шанобливо ставитися до духовних і матеріальних надбань свого народу [1].

Форми громадянського виховання: навчальні, ігрові, презентаційні, художньо-творчі, що реалізуються у індивідуальну діяльність та групової діяльності її формах. Педагогам варто шукати такі засоби впливу на вихованців, які б сприяли пробудженню у них гуманних громадських почуттів.

Педагогічна робота з громадянського виховання дітей дошкільного віку має поєднувати зміст ознайомлення їх з явищами суспільного життя народознавства, засобами мистецтва та практичну діяльність дітей (праця, спостереження, ігри, творча діяльність та інші) участь у народних і державних святах. Педагоги у своїй роботі мають прагнути до того, щоб дитина зрозуміла таке: кожна людина, незалежно від віку - частина свого народу, у кожного є своя Батьківщина, яку треба любити і поважати.

Щоб інформативний матеріал із народознавства краще засвоювався дітьми із приємністю з інтересом, попередньо слід здійснювати його мотивацію, розповіді вихователя поєднувати з практичною діяльністю дітей. Участь у народних святах, театральні дійства, образотворчого мистецтва. Важливу роль у виховному впливі слід відводити народним іграми та іграшками, в за допомогою яких, діти пізнають національний дух народу, його високу мистецьку культуру [20. с, 250].

Особливу увагу необхідно приділити виявленню предметно-побутових традицій, як основи для виховання правомірної поведінки. Водночас дітей слід ознайомитися з творами декоративно-ужиткового і образотворчого мистецтва, фольклором, музичним і літературними творами відповідної тематики. Проводити тематичні розповіді, цикли занять, бесіди, пізнавальні хвилини, вправи на доповнення речень та висловлювання, читання та переказ народних казок тощо. Водночас у дітей розширюється знання про характерні для рідного краю професії людей, про конкретних представників, при цьому вихователь має піклуватися не скільки про збагачення знань, а скільки про їх творче засвоєння розвитку соціально громадянських почуттів дітей.

Дошкільний вік у житті є самим періодом, коли слід розпочинати формування в неї елементів національної свідомості. Цей період у становленні особистості надзвичайно важливим, саме в цей час формується якість людини, основи світосприйняття ставлення до себе та свого місця в світі. У цей віковий період відбувається становлення мовленнєвої діяльності, мислення та уяви. Саме в період дошкільного дитинства закладаються основи свідомості і самосвідомості (дитини усвідомлює суспільну цінність, починає керуватися в своїй поведінці моральними нормами). Зокрема цей час є найсприятливішим для формування в неї першого основ національної самосвідомості, які включають усвідомлення своєї приналежності до нації, пробудження любові та поваги до національної мови традицій, символіки, зародження фундаментальних рис національного характеру.

Список використаних джерел та літератури

1. Сухомлинський В.О. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності Дошкільне виховання. 2003. № 3.

2. Горбань О.В. Поняття громадянського суспільства у контексті сучасного цивілізаційного розвитку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. 2019. Вип. 41 (54). С. 64 -74. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27721/Horban.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук. видання. К.: Либідь. 2006. 272 с.

4. Рогальська І.П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід: монографія. К.: Міленіум, 2008. 400 с.

5. Карнаух Л. Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в умовах сучасного соціального середовища. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/40/visnuk_11.pdf

Мармолук Ольга Миколаївна,
вихователь ЗДО № 1 «Веселка»
Красилівська ОТГ

Інтеграційні підходи до соціалізації дошкільників з особливими освітніми потребами. Робота інклюзивних груп.

Анотація. У статті розкрито особливості соціалізації дітей з особливими потребами у сучасному українському суспільстві. Розглянуто інклюзивний підхід, під яким розуміють створення таких умов, за яких усі діти мають однаковий доступ до освіти, однак віможливості отримати досвід, знання та подолання упередженого ставлення до тих, хто має «особливі потреби».

Ключові слова: інклюзивна освіта, інтеграція, інклюзивне освітнє середовище, діти з особливими освітніми потребами, соціалізація, співпраця.

В останні роки в усьому світі відмічається значне збільшення кількості дітей, які потребують додаткової уваги та піклування суспільства через те, що мають порушення у стані фізичного та психологічного розвитку. Сьогодні ми часто чуємо такі слова, як «толерантність», «рівні можливості», проте більшість людей в наш час ставляться до людей з ООП з насторогою, страхом. Існує величезна прірва між тим, на що ці люди здатні в житті і тією роллю, яку їм підготувало суспільство. Важливим показником розвитку суспільства є гуманне, турботливе і милосердне ставлення до дітей з особливостями у розвитку, які мають право на повноцінне життя. Сучасні дослідження, досвід експериментів по впровадженню інклюзивного навчання в Україні доводять, що спільне навчання дітей з особливими потребами та їх нормотипових однолітків можливе, і є основою інтеграції та соціальної адаптації дітей з особливими потребами, підготовкою їх до самостійного життя.

Конвенція ООН з прав людини сьогодні трактує інвалідність вже не як якусь проблемність, а як особливість людства. Є люди низького зросту, є з іншим розрізом очей, а є люди, які по-особливому пересуваються... Вони відрізняються тільки цим. Кожній дитині з ООП необхідна повага до особистості, прийняття її індивідуальності й неповторності, забезпечення її подальшого повноцінного життя в суспільстві. Ці діти заслуговують на те, щоб дорослі відкрили для них двері в навколишній світ, де панує добро, ласка, щирість.

Заклад освіти з інклюзивною формою навчання відкритий для всіх дітей незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних чи інших особливостей. Інклюзія означає таке включення особливих дітей у загальний освітній процес, яке враховує їхні особливі потреби, сприяє розвитку й розкриттю потенційних можливостей.

У дошкільних закладах з інклюзивною формою освіти до кожного члена колективу ставляться, як до неповторної особистості, тут у всіх є рівні можливості досягти успіху. Усі діти мають широкі можливості для вибору, їх заохочують до

критичного мислення, творчості, винахідливості. Вони вчаться відповідати за свої рішення і допомагати один одному. За умови, якщо педагоги оцінюють конкретні досягнення дітей, незалежно їхнього інтелектуального, фізичного, соціального чи емоційного стану, діти краще розуміють широкі кожного, стають чутливішими до потреб інших.

Найголовніше в педагогічній роботі не виконання програм та інструкцій, а розвиток дитини, глибоке осмислене пізнання того, яка вона, дитина з ООП, що її хвилює, чому вона радіє, через що ображається, які в неї потреби, нахили, чим вона цікавиться, чи розвинена в неї увага, що можна сказати про її пам'ять або мислення, як всебічно вивчити таку дитину, щоб допомогти їй.

Інклюзивна модель освіти є включення дітей з особливими потребами в загальноосвітній процес дошкільних навчальних закладів. У групах включення такі діти засвоюють нові для себе форми поведінки, спілкування, взаємодії, вчаться виявляти активність, ініціативу, свідомо робити вибір, досягати згоди у розв'язанні проблем, приймати самостійні рішення. Ця робота здійснюється з допомогою таких методів:

- а) бесіда,
- б) переконання,
- в) розгляд проблемних ситуацій,
- г) сюжетно-рольові ігри,
- д) перегляд спеціально відібраних відеосюжетів.

Складна поведінка цих дітей часто виконує комунікативну функцію, коли особистість не має усних засобів вимагати або протестувати. Оточуючі часто цього не розуміють, що може привести до конфліктних ситуацій. Дітей з особливими освітніми потребами не можна відсторонювати від навчання, якщо порушення стосується їхньої інвалідності. Хоча всі розуміють, що надзвичайно важко котороловати їх поведінку, вгамувати їхню роздратованість, оскільки вона спровокована та безпосередньо пов'язана з інвалідністю.

Процес інтеграції може вважатися повноцінним, якщо забезпечує три умови:

- Навчання кожної дитини відповідно до її особливих освітніх потреб і потенційного розвитку;
- Можливість дитини відвідувати навчальний заклад, живучи в сім'ї, а батькам – виховувати власну дитину;
- Розширення кола спілкування дитини з особливостями психічного розвитку та підвищення якості її соціалізації.

Можна виділити наступні кроки для інтеграції дітей.

Перший і основний – це розробка цілей. Важливо зрозуміти, для чого дитині потрібна інтеграція. Деякі батьки бажають, щоб їхня дитина інтегрувалась для знань навчальних програм на рівні дітей групи, а деякі – виключно для соціалізації. Відповідно до цілей потрібно зібрати необхідні матеріали, які допоможуть в освітньо-виховному процесі, підібрати групу, з якою можна працювати та підготувати дитину, розробити повні правила для неї, які могли б допомогти їй сигналізувати про її стан та свої враження та почуття.

Також варто продумати рівень підтримки, який потрібен для того, щоб дитина мала успіх.

Другий крок – встановити рівень оцінки. Потрібно врахувати всі фактори, щоб визначити рівень розвитку дитини, включаючи зрілість основних однолітків, конкретну програму, за якою вони працюють, або їх власну фізичну та емоційну зрілість. Потрібно тримати дітей з особливими потребами на рівні, наскільки це можливо для того, щоб розвивати стосунки з однолітками. Якщо дитина з ООП старшого віку, але має рівень і нашою метою є її соціалізація, то потрібно приділяти більшу увагу фізичному вихованню, музиці, де як ми знаємо більша увага

приділяється роботі у групах, що сприятиме соціалізації даної дитини. Співпраця є критично важливою – включати у неїспівгрупників, батьків.

Третій крок – співпраця з усіма спеціалістами дошкільного закладу. Це асистент вихователя, вчитель-логопед, практичний психолог, реабілітолог, дефектолог. Спільними зусиллями потрібно скласти індивідуальну програму, яка насамперед відображатиме інтереси дитини. Найголовніше – розкрити лінії спілкування, щоб забезпечити обмін матеріалами, щоб вони були завжди в курсі того, що відбувається в групі.

Четвертий крок – співпраця з дітьми групи. Якщо дитина відчуває прихильність своїх однолітків, коли заходить у групу, вона буде більш мотивована соціально взаємодіяти зі своїми однолітками, виконувати завдання, приймати участь у житті групи. Інтеграція допомагає звичайним дітям дізнатись про толерантність, прийняття різних дітей та колективну роботу на різних рівнях їх здібностей. Потрібно розповідати дітям про наших виняткових дітей, про їх симпатії та антипатії та щодо особливостей та способів їхнього навчання та виховання. З перших днів перебування особливої дитини у групі, потрібно розвивати стосунки через приятельську систему. Можна навчити дітей, як привітати приятеля, як себе поводити, коли «особливі діти» у групі засмучені, або як використовувати різноманітні матеріали, щоб допомогти їм. Педагог залучає кожну дитину, обираючи методи навчання і форми роботи відповідно до потреб і особливостей розвитку. Необхідно, щоб кожна дитина мала спеціально відведений робочий простір в групі серед своїх однолітків і була включена в усі заходи, які відбуваються в групі.

Залучення, що є основою інклюзії, означає активну участь дітей у щоденних видах діяльності, передбачених тими чи іншими програмами. Це поняття тісно пов'язане з навчанням і взаємодією між дитиною і середовищем — соціальним і фізичним.

Згідно з дослідженнями, ретельно та ефективно сплановане освітнє середовище може суттєво покращувати взаємодію між дітьми: використання іграшок та видів діяльності, що передбачає соціальну взаємодію (наприклад, виготовлення спільного колажу), об'єднання дітей із порушеннями розвитку зі своїми однолітками може суттєвим чином вплинути на частоту та тривалість позитивної взаємодії між ними (Т. Бові і П. Стрейн, 2005)

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ — сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей. У ЗДО повинні створюватись всі умови для доступного, безпечного навчання та виховання дітей.

- Безперешкодний доступ до приміщення – наявність пандусів.
- Дотримання температурно-повітряного режиму.
- Наявність достатнього природного освітлення та при потребі забезпечення штучним.
- Вибір якісних меблів та правильне їх розташування у коридорі, групі, кабінетах спеціалістів.
- Забезпечення необхідними навчально-методичними посібниками, дидактичними матеріалами, обладнанням для занять та ігор.
- Облаштування ресурсної кімнати для проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять.
- Важливо, щоб іграшки і навчальні матеріали були розміщені на відкритих полицях так, щоб дитина з легкістю могла їх дістати та повернути на місце.

При облаштуванні предметно-просторового розвивального середовища потрібно враховувати діагноз дітей з ООП,

Наприклад, основні посібники, іграшки, обладнання в групах, де знаходяться діти з проблемами зору:

- тематичні та сюжетні тактильні книги, рельєфні і рельєфно-крапкові картинки, обведення зображення через напівпрозорий папір;
- рельєфні або об'ємні посібники з навчання просторовому орієнтуванню;
- тифлотехнічні пристрої для орієнтування;
- брайлівська дошка для підготовки руки до письма;
- розміщення чорних міток на склі для проведення зорових гімнастик;
Якщо у групах є діти з порушеннями опорно рухового апарату і ДЦП, необхідні

умови:

1. Окремі групові кімнати з широкими дверима та відсутністю порогів.
2. Спеціальні меблі.
3. Умови для проведення масажу.
4. Пандуси.

5. Пристосовані туалетні кімнати та вбиральні для безперешкодного користування.

6. Осередки для усамітнення, буферні ділянки в групах.

7. Наявність сенсорної кімнати.

Щоб діти менше сиділи на стільцях, бажано заслати підлогу килимовими покриттями та розташувати на них різні подушечки, валики тощо у вигляді ігрових предметів (черепашок, гусениць, пеньків та ін.). Визначити власне місце дитини з ДЦП на килимі можуть допомогти спеціально викладені (зображені, вишиті) позначки.

Діти з особливими потребами, включаючись в освітній процес дошкільного закладу, взаємодіють з нормотиповими дітьми, спостерігаючи за ними, наслідують їх, отримуючи соціальний досвід, як і їхні ровесники.

Інтенсивна соціальна взаємодія сприяє встановленню дружніх, позитивних стосунків, своєрідної мережі соціальної підтримки. Спільні заняття стимулюють концентрацію уваги дітей. Посилують їхню мотивацію до навчання. Дитина з ООП спостерігає за реакцією інших дітей на те чи інше завдання, бачить способи його виконання, чує їхні мовленнєві висловлювання. Такі спостереження сприяють формуванню інтересу до пізнання навколишнього світу, до навчальної діяльності, до співпраці, забезпечуючи успішну соціальну, психологічну та фізичну адаптацію до умов життєдіяльності здорових дітей. Вихователь обов'язково має забезпечувати мовленнєвий супровід діяльності (розповідати про те, що робить дитина), спонукати давати відповіді на запитання щодо діяльності дорослого, іншої дитини, своєї власної (Що робить вихователька? Що робиш ти?), вчити розповідати про те, що бачить дитина, що її вразило, відповідати на запитання про найближче оточення (Ось кущик. А це що? — Кущик. Це гілочка. Де гілочка?).

Вихователі груп включення цілеспрямовано забезпечують дітям з особливими потребами можливості для соціальної взаємодії зі своїми ровесниками, досягаючи цього різними способами. Скажімо, використовують картки з іменами дітей, розсаджуючи їх під час обіду чи занять у колі так, щоб поруч із дитиною з недостатньо розвиненими мовленнєвими навичками опинилася дитина, яка вже добре розмовляє. Або пропонують дітям такі види діяльності, які передбачають взаємодію і взаємозалежність, що сприяє встановленню між здоровими й «особливими» дітьми дружніх стосунків. Дітей заохочують обирати не лише центр діяльності, але і товариша, з яким вони гратимуться. У спільних іграх збагачується позитивний досвід спілкування і взаємодії особливої дитини з дорослими та її здоровими однолітками. Діти вчаться відкрито і щиро виражати свої почуття, розпізнають зв'язки між чітко вираженим емоційним станом і причиною, яка викликала цей стан; привчаються виявляти свої емоції у загальноприйнятій спосіб.

Ігри для взаємодії між дітьми:

«Гаряча картопля». Діти передають один одному м'ячик, уявляючи, що то гаряча картопля. Потрібно швидко передати і швидко взяти «картоплю».

Психоемоційний етюд «Ласка»

Діти об'єднуються у пари. Одна дитина — «мама», друга дитина — «маленька доня» («синок»). «Мама» оберігає, піклується, притискає до себе «малюка», пестить його. «Дитина» посміхається до «мами», слухає її. Діти лагідно звертаються одне до одного. Потім діти міняються ролями.

Вітання «Веселі звірятка»

Дітям пропонується привітатись, як «веселі котики» — торкаючись плечима одне одного та говорячи: «Мур-мур-мур», потім, як «веселі песики» — торкаючись ступнями та говорячи: «Гав-гав-гав», та як «веселі ведмедики» — торкаючись спинами, тручись одне об одного (*діти об'єднані у пари*).

Вправа «Посмішка по колу» :

Діти тримаються за руки. По черзі усміхаються до свого сусіда праворуч, а потім — ліворуч.

Гра «Покажи»

Кожна дитина повинна показати якесь приміщення у дитячому садку, решта — відгадати його. Показувати необхідно за допомогою жестів, рухів, міміки (розмір приміщення; що міститься в ньому, що в ньому роблять діти). Наприклад: фізкультурна зала велика, в ній є м'ячі, обручі, діти виконують із ними різні вправи, граються, бігають.

Гра «Паровозик»

Одна дитина виконує роль «паровозика». Діти - «вагони» чекають на неї. «Паровозик під'їжджає», вітається з однією дитиною, і пропонує їй приєднатися, «від'їжджає». І так по черзі, поки всі діти не приєднаються.

Гра «Добре серце»

Вихователь розташовує дітей у формі уявного серця, пропонує дітям по черзі передавати клубок ниток, розмотуючи його та називаючи позитивні якості свого сусіда праворуч. Під час гри з'єднується нитка, що кладеться на підлогу. Педагог пропонує дітям розглянути фігуру, що утворилась на підлозі, та відповісти, що вона нагадує, а також розповісти, що відчували діти, коли їхні друзі говорили про них гарні слова.

Гра «Добра тварина»

Діти стають у коло та беруться за руки. Педагог говорить: «Ми — одна велика добра тварина. Давайте послухаємо, як вона дихає». Усі прислухаються, починають разом дихати: великий вдих — крок уперед, видих — крок назад (декілька разів). «Послухаємо, як стукає серце доброї тварини». Стук — крок уперед, стук — крок назад (декілька разів).

Гра «Зоопарк»

Діти перетворюються на тварин, якими вони хочуть бути. Спочатку всі сидять за стільцями («у клітках»). Потрібно дитині так показати свого звіра, щоб решта дітей здогадались, що це за звір. Після того, як усіх назвали, «клітки» відчиняються і «звірі» «виходять на свободу: стрибають, бігають, кричать, гарчать.

Гра «Подаруй подарунок другові»

Діти передають одне одному м'ячик і називають подарунки, які вони хотіли б подарувати одне одному.

Гра «Мої бажання»

Діти сидять у колі та по черзі розповідають про свої бажання: «Мені подобається, коли..» Педагог наголошує дітям, що потрібно розповісти про свої бажання для того, щоб їх краще розуміли друзі, знайомі та рідні люди.

Етюд «Зачаровані діти»

Діти уявляють себе «зачарованими». Вони не можуть говорити, на всі запитання відповідають жестами та мімікою. Наприклад, показують, де знаходяться речі у кімнаті тощо.

Етюд «Насос і м'яч»

Грають парами. Одна дитина зображує «великий надувний м'яч», друга — «насос», що надуває цей «м'яч». «М'яч» стоїть, опустивши руки, на півзігнутих ногах, руки і шия розслаблені, голова опущена. «Насос» починає закачувати повітря — робить різкі рухи руками, ніби натискує на «насос». «М'яч» потроху надувається — дитина поступово випрямляється, набирає повітря в щоки. Після цього діти міняються ролями.

Гра «Відгадай подарунок»

Педагог пропонує дітям подарувати одне одному подарунки, але не називати їх, а показати за допомогою міміки, жестів. Той, хто отримує подарунок, має його впізнати та назвати.

Вправа «Розсміши сумного друга».

Діти по черзі грають роль «сумного» друга. Решта дітей намагаються його розвеселити різними способами (корчать смішні пички, танцюють, погладжують лагідно по голові, плечах, взявши за руки, дивляться у вічі та посміхаються тощо). У кожній групі, як правило, є діти, яким подобається вчити товаришів, допомагати їм. Пропонується пограти гру «Сліпий і поводитир» для виховання довіри між дітьми.

Гра «Сліпий і поводитир»

Діти об'єднуються у пари, одна дитина — «поводир», друга — сліпий». Кожен «поводир» повинен провести «сліпого» (в якого заплющені очі) через різні перешкоди, що створені заздалегідь (меблі, іграшки на підлозі). «Поводир» має провести його таким чином, щоб сліпий не спіткнувся, не впав, не забився.

Соціалізація, що здійснюється через сім'ю, освіту й виховання, необхідна не лише для підготовки до дорослого життя чи здобуття професії. Тільки ефективна, соціальноприйнятна соціалізація зможе забезпечити так званий процес «олюднення» людини, надасть їй можливість повноцінно існувати в сучасному світі. Головним завданням дорослого є передача дитині тих моральних якостей і норм поведінки, які відповідають вимогам суспільства. Відсутність здатності засвоювати знання призводить до порушення процесу соціалізації.

Співпраця з батьками. Проведення консультативної роботи з батьками дасть можливість фахівцям краще пізнати і зрозуміти дитину. А батьки, в свою чергу, отримають інформацію про потенційні можливості дитини, про її успіхи чи невдачі, про те, чому варто приділяти більше уваги вдома. Батьків можна залучати до написання програми розвитку дитини з ООП, до участі у заходах, які проводяться в групі і в ЗДО. Така командна робота, підтримка і взаєморозуміння допоможе отримати чудові результати у навчанні та розвитку дитини. Форми співпраці: консультації, участь всіх батьків у розвагах, святах, тренінгові вправи із залученням спеціалістів, ділові ігри, семінари-практикуми тощо.

Оскільки дитина-дошкільник – це відзеркалення сім'ї, то відповідну роботу потрібно провести і з батьками здорових дітей, формуючи у них позитивне ставлення до перебування у групі дітей з особливими потребами. Отже, інклюзивна дошкільна освіта – це одна із реалій нашого життя.

Висновки. Спільне навчання і виховання в умовах дошкільного закладу має позитивний вплив як на дітей з особливими потребами, так і на нормотипових дітей. Здорові діти з раннього віку починають розуміти, з якими труднощами стикаються люди, котрі мають проблеми розвитку, стають чутливими до потреб інших, толерантніше сприймати людські відмінності, вчать підтримувати одне одного, позитивно взаємодіяти. Ставлення дітей до однолітків з обмеженими можливостями є теплішими, бо вони регулярно граються разом. Спільна діяльність допомагає їм зрозуміти, що діти з особливими потребами, як і вони, можуть робити певні рухи краще за інших. Завдяки перебуванню у звичайній групі, у дітей з особливими потребами зростає самоповага, впевненість у власних можливостях.

Вкладаючи свої сили в роботу з дітьми з особливими потребами, необхідно пам'ятати, що надії батьків даних дітей дуже схожі на ті, які покладають усі без винятку батьки – максимальна незалежність і щастя для самої дитини. Досягнення незалежності та щастя залежить від проходження певного рівня освіти та набуття багатьох навичок дитиною: спілкування, навички самообслуговування, здатність до встановлення соціальних відносин. саме для цього дитині необхідна соціалізація.

Багато людей з особливими освітніми потребами мають труднощі зі встановлення та підтримки дружніх стосунків. Численні батьки сподіваються, що їхні діти соціалізуються їхня поведінка стане відповідною до «стандартів». Зрештою, батьки мріють, щоб їх діти розкрили свій потенціал на максимум.

Чи правильно ми все виконуємо і чи достатньо цього для дітей з особливими освітніми потребами? Відповіді на ці питання ми зможемо дізнатись через місяці, а можливо навіть і через роки.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України «Про освіту» (Електронний ресурс) Прийняття від 05.09.2017.
2. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Соціальний педагог. – 2010. – № 4.
3. Кухарук Т.Г. «Інклюзія в дії. Соціалізація дітей інклюзивної групи» ЗДО №3 "Ладоньки"
4. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній заклад / Тамара Іллященко // Соціальний педагог. – 2009. – №5.;
5. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі / Психолог, 2009. – № 10. –18.
6. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.
7. Шевченко Ю.В. julia_shevchenko81@ukr.net «Соціалізація дітей з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти в Україні»;
8. Іванюк О., Бобир В. «Організація єдиного інклюзивного освітнього простору».
9. Бражнікова Т. «Впровадження інклюзивної форми навчання в освітній простір закладу дошкільної освіти: компетентнісний підхід».

Мартинчук Вікторія
вихователь
ліцей №7 імені М. Сливки
Полонської міської ради
Полонської міська ОТГ

Створення емоційної стабільності дітей в дошкільних закладах в реаліях сьогодення

Всі Українські діти переживають неймовірне емоційне навантаження під час війни, вони належать до найвразливішої категорії населення. Перебуваючи в небезпеці, в тривалому стресовому стані, дитина позбавлена нормальних умов для розвитку та освіти. Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини. В умовах сьогодення, організація освітнього процесу повинна відбуватися з урахуванням безпекової ситуації за допомогою очної, дистанційної або змішаної форми роботи.

Щоб допомогти дітям подолати перешкоди, що виникають, дорослі повинні займатись їхнім емоційним здоров'ям. Саме воно допомагає дитині впоратися з

життєвими проблемами, та включатися в освітній процес під час навчання. Емоційне здоров'я характеризується психологічною стійкістю. Однак лише малий відсоток дітей можуть упоратися із труднощами. Дітям будь-якого віку дуже важливо відчувати безпеку. Вони мають бути впевнені, що коли приходять до дорослих, яким довіряють — отримують відповідь.

Найсильнішою негативною емоцією є страх, що визначається як очікування і прогноз невдачі під час здійснення дії, що повинна бути виконана за певних умов. Наступні невдачі у поєднанні з необхідністю повторювати безуспішну дію призводять до страху перед цією дією. Інформованість сприяє подоланню страху.

Для збалансування та відновлення ресурсів дитини необхідно створити збагачене емоційно-розвивальне середовище в освітньому просторі ЗДО, яке може забезпечити емоційне здоров'я дитини. Наведемо деякі поняття щодо внутрішнього емоційного світу дитини.

Емоції — це своєрідний місток між внутрішнім світом малюка і людським оточенням. Елементарна емоційна компетентність дошкільняти — невід'ємний компонент морального становлення особистості.

Емоційне здоров'я — здатність дитини адаптуватися в ситуації, що змінюється, і достатньо швидко відновлювати сили після кризи. Емоційно стійкі діти звичайно більш здорові у фізичному і психологічному плані.

Поняття — **емоційний комфорт** означає, що **дитина перебуває у стані душевної рівноваги, спокою, захищеності, вона задоволена своїм буттям, оптимістична**. Це позитивно впливає на всі сфери життєдіяльності. Вона працездатна, кмітлива, посилюється її активність, підтримуються на високому рівні домагання, впевненість у своїх можливостях, оцінка своїх чеснот. У стані психологічного комфорту малюк характеризується оптимістичним світосприйманням, він вірить у прихильність до нього оточуючих, відкритий до контактів. І, зрозуміло, душевний дискомфорт знижує емоційний тонус, пізнавальний потенціал, продукує тривожні передчуття, невпевненість у своїх силах, бажання ухилитись від контактів з іншими людьми - гальмує формування адекватної самооцінки.

Емоційна сфера дитини, як підкреслювала український психолог Віра Котирло, є найважливішим ланцюжком зв'язку дошкільника з навколишнім світом, фундаментом ставлення до себе й до інших. Саме емоції й почуття дають дитині змогу осмислити й розрізнити добро і зло, красиве й потворне, оволодіти здатністю регулювати власну поведінку. Власне емоційність є однією з визначних фундаментальних характеристик особистості. Тож перед педагогом стоїть завдання формувати емоційну грамотність дитини.

Тому стан, у якому дорослі говорять з дитиною, важливіший за слова, якими вони говорять. Дитина має бачити, що дорослий стабільний. Так, він має право на свої почуття. Дорослий хвилюється, переживає, співчуває, але він залишається стабільним — для дитини це найважливіше. Дуже важлива співпраця між вихователем, дитиною, батьками та психологом.

Корисним для дошкільнят буде поступове введення у їхнє життя психогімнастичних ігор, які сприятимуть розвитку здатності розуміти емоційний стан іншої людини, адекватно проявляти свої емоційні переживання. Зміст ігрових етюдів емоційно переказується дітям, і вони імпровізують на запропоновану тему. Тут, однак, слід зважати на індивідуальні особливості дітей. Наприклад, сором'язливий дитині не варто пропонувати роль, спрямовану на розвиток саме цього почуття, боязкій — грати боягуза, тощо. Доцільно доручати малюку відтворювати таку поведінку, яка протилежна його реальній поведінці. Тоді уявна ситуація значно полегшуватиме виконання тих чи інших дій і буде своєрідним психологічним тренінгом. Наприклад, ігрових етюдів, спрямованих на розвиток основних емоцій.

Одна зі складових безпечного освітнього простору — інформаційна безпека дитини. Дорослим (педагогам, батькам) слід постійно спілкуватися з дітьми, бути поруч, відповідати на їхні запитання, враховуючи вікові особливості. Разом із тим у розмові з дітьми обов'язково наголошувати, що нас захищають і ми переможемо.

При проведенні роз'яснювальної роботи серед вихованців щодо необхідності дотримання ними правил безпеки важливо говорити, що ми знаємо, як убезпечити себе, повторювати правила, як поводитися під час сирени, та правила безпеки під час обстрілів. Закріплювати інформацію, яку дитина має знати відповідно до віку (власне прізвище та ім'я, адресу, кого з дорослих і де можна знайти, якщо дитина опинилась сама).

Важливо здійснювати систематичний моніторинг стану здоров'я (фізичного, психологічного) дітей дошкільного віку впродовж дня, співпрацювати із батьками дітей або законними представниками дитини та організовувати зворотний зв'язок.

Формувати настрій дитини в дошкільному закладі слід починати з простого, ранкового прийому дитини в групу. Протягом дня вихователь має організовувати різноманітну самостійну діяльність дітей за їхнім вибором: образотворчу діяльність з використанням пластиліну, олівців, фарб, фломастерів; розфарбовування; конструювання з будівельного матеріалу, паперу, природного матеріалу, ігрового матеріалу LEGO; дослідно-експериментальну діяльність тощо. Щоб самостійна діяльність дітей була дієвою та різноманітною, варто заздалегідь продумати та організувати для дошкільників спеціально облаштовані осередки. Це можуть бути: художньо-творчий, експериментальний, ігровий, будівельно-конструювальний, природничий.

Так, як почуття в дитини менш осознанні, ніж почуття у дорослого. Вони спалахують швидко і яскраво і настільки ж швидко можуть гаснути. Перехід від одного стану до іншого часто надзвичайно швидкі: бурхливі веселощі, а через хвилину - сльози. Управляти своїми переживаннями дитина не вміє, майже завжди вона опиняється в полоні у почуття, яке її охопило.

Найбільш сильне і важливе джерело переживань дитини - його взаємовідносини з іншими людьми, дорослими і дітьми, людьми, які довкола неї. Коли навколишні ласкаво відносяться до дитини, визнають її права, виявляють до неї увагу, вона відчуває емоційне благополуччя - почуття впевненості, захищеності. Зазвичай у цих умовах у дитини переважає бадьорий, життєрадісний настрій. Емоційне благополуччя сприяє нормальному розвитку особистості дитини, виробленню у неї позитивних якостей, доброзичливого ставлення до інших людей. Викликаючи різноманітні емоції та почуття: радість, гордість, образу і т. д. Дитина, з одного боку, гостро переживає ласку, похвалу, з іншого - заподіяне їй засмучення,

"Емоційне благополуччя забезпечує високу самооцінку, сформований самоконтроль, орієнтацію на успіх у досягненні цілей, емоційний комфорт в родині і поза сім'єю. Саме емоційне благополуччя є найбільш загальним поняттям для визначення успішності розвитку дитини. Воно залежить не від культурних та індивідуальних особливостей дитини, а тільки від оптимальності системи "мати - дитя".

Для почуття стабільності дитині потрібні:

- Рутини (виконання звичайних дій, розкладу дня, щоденних ритуалів, створення нових правил і рутин)
- Допустимість почуттів та емоцій (усе, що відчуває дитина - це нормально)
- Контакти (збереження та підтримання контактів, нові знайомства. Дати дітям можливість для спілкування)
- Що заспокоює (вправи чи ігри, релаксація, дозування правдивої інформації)

- “Я можу” (почуття впевненості в своїх силах та вміннях, це виводить зі стану безпорадності)
- Надія (“Коли все закінчиться, я...”. Запитайте себе й розмовляйте про це з дітьми)

Отже, емоційна стабільності дітей дошкільного віку, є важливою для навчального процесу в сучасних умовах. Тому, як спокійна, впевнена в собі, емоційно та фізично здорова дитина, може: включатися в освітній процес та засвоювати навчальну інформацію. А допомогти впоратися з життєвими проблемами дитини повинні всі учасники навчально - виховного процесу. Співпрацюючи разом та усіма силами допомогти та підтримати дитину в непростий час війни.

Список використаних джерел:

1. Становлення внутрішньої картини світу дошкільника /за редакцією Т.О. Піроженко
2. Рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період війни / МОН від 2 квітня 2022р.
3. Емоційно-розвивальний простір дошкільника в дошкільному навчальному закладі та родині / Н. П. Тарнавська
4. Дитяча психологія / Ю.О.Приходько, 2012р.
5. Освітній процес під час війни: актуальні поради педагогам / інтернет ресурс, znayshov.com.

Аліна Мартін, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, кандидат педагогічних наук

Наталія Тарапака, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук, доцент

Методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників

Анотація. В статті розкриваються методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників. Зроблено акцент на чотирьох складових здоров'я дітей дошкільного віку. Окреслені завдання, які стоять перед вихователями, щодо здоров'язбережувальної компетентності.

Ключові слова: діти дошкільного віку, здоров'язбережувальна компетентність, рухова активність, фізичне здоров'я.

На сучасному етапі розвитку суспільства проблеми формування, збереження й зміцнення здоров'я та безпеки життєдіяльності розглядаються як базисні потреби людини. Тому на заклад дошкільної освіти як перший суспільний інститут покладається відповідальність за цілеспрямоване формування у дітей знань й умінь дбати про власне здоров'я і безпеку та довколишніх.

Актуальність соціальних запитів і практичне значення цієї проблеми чітко окреслені в низці нормативно-правових документів з дошкільної освіти, які є чинними

в Україні. У них зазначено, що сучасний розвиток системи дошкільної освіти одним із пріоритетних завдань визначає формування у дітей знань про здоров'я та здоров'язбережувальну діяльність, про основи безпеки життєдіяльності та вмінь і навичок раціональної поведінки. Заклад дошкільної освіти забезпечує право дитини на охорону здоров'я, здоровий спосіб життя через створення умов для безпечного, нешкідливого утримання дітей, раціонального харчування.

У Законі України «Про дошкільну освіту» акцентується увага на необхідності «збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини; виховання свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля; формування у дітей гігієнічних навичок та основ здорового способу життя, норми безпечної поведінки. Отже, провідна мета сучасної системи освіти – це виховання дитини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я, безпеки життя, здоров'я оточуючих як найвищої індивідуальної та суспільної цінності [3].

У Базовому компоненті дошкільної освіти (Стандарт) зазначено, що здоров'язбережувальна компетентність – це сукупність елементарних знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; стійка мотивація еколого-валеологічної спрямованості щодо пізнання себе та довкілля, яка спонукає до використання навичок здоров'язбережувальної поведінки; потреба в опануванні способів збереження та зміцнення власного здоров'я, орієнтованих на самопізнання та самореалізацію [1].

Результатом розвитку цієї компетентності є потреба в опануванні способами збереження та зміцнення власного здоров'я, сукупність елементарних знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; стійка мотивація еколого-валеологічної спрямованості щодо пізнання себе та довкілля, яка спонукає до використання навичок здоров'язбережувальної поведінки.

Усвідомлення на державному рівні значущості проблеми збереження здоров'я підростаючого покоління спонукає до пошуку шляхів формування у дітей розуміння цінності здоров'я та здорового способу життя. Наразі при побудові освітнього процесу в ЗДО пріоритетною має стати діяльність педагогів з формування у дітей життєвих навичок, що сприяють фізичному, соціальному, психічному і духовному здоров'ю. У той же час, здоров'я дітей залежить не тільки від організованих зусиль дорослих, але й у більшій мірі – від компетентного ставлення кожної дитини до власного здоров'я. Надзвичайно актуальним на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти є розробка і впровадження методики формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку.

Компетентність (від лат. *competens* (*competentis*) – належний, відповідний), за матеріалами словника іншомовних слів, означає поінформованість, обізнаність, авторитетність [4, с.282]. Компетентність як властивість за значенням компетентний, тобто: 1) такий, що має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний – вживається у тлумачному словнику української мови [5, с. 250].

Науковці означають компетенцію як загальну здібність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, які надбані завдяки навчанню

З сукупності компетенцій складається компетентність, під якою, як констатує К. Крутій, частіше за все розуміють інтегральну якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності її до діяльності, заснованої на знаннях та досвіді, які привласнені в процесі навчання і соціалізації, зорієнтовані на самостійну та успішну участь у діяльності [2].

Компетентність дитини дошкільного віку одна з базових характеристик особистості дитини дошкільного віку. Містить комунікативну, соціальну, інтелектуальну компетентність та компетентність у плані фізичного розвитку [2, с. 121].

Розглянувши поняття "компетентність", означуємо здоров'язбережувальну компетентність як комплекс знань, умінь, ставлень та цінностей, які спрямовані на збереження, формування і зміцнення здоров'я – свого та оточуючих – у повсякденній життєдіяльності.

Здоров'я, як відомо, містить **чотири складові**: фізичну, соціальну, психічну і духовну. Відповідно і здоров'язбережувальні компетенції дошкільника мають стосуватися цих чотирьох сфер. Важливими є знання дошкільника про передумови фізичного здоров'я. Він має усвідомити, що **якісний фізичний стан забезпечують такі чинники**:

- ❖ активна рухова діяльність;
- ❖ достатнє перебування на свіжому повітрі;
- ❖ загартування природними чинниками (повітря, вода, земля, сонце), гігієна; раціональне харчування з широким використанням рослинних продуктів рідної землі; цікавий та корисний відпочинок;
- ❖ достатній сон відповідно до індивідуальної потреби в кожному віковий період розвитку дитини.

З цих позицій робимо висновок про **компетентність дошкільника щодо фізичного здоров'я, це**:

- ❖ якщо він харчується правильно, не вимагає у дорослих "заборонених" продуктів;
- ❖ з радістю займається фізичною культурою;
- ❖ багато рухається;
- ❖ розуміє цінність загартовуючих процедур;
- ❖ дбайливо ставиться до власного тіла, до органів чуттів;
- ❖ надає перевагу прогулянкам та рухливим іграм перед телевізором та комп'ютером;
- ❖ усвідомлює негативний вплив на своє тіло та органиш шкідливих звичок.

Компетентним щодо психічного здоров'я можна вважати:

- ❖ дошкільника, який прагне активно пізнавати світ;
- ❖ виявляє готовність до розв'язання проблемних ситуацій;
- ❖ здійснює елементарні мислительні дії; володіє початковими формами дослідництва, експериментування, винахідництва;
- ❖ вміє спостерігати;
- ❖ сприйнятливий, допитливий, уважний, вміє відрізнити головне від другорядного;
- ❖ володіє своїми емоціями і вміє за зовнішніми проявами зробити висновок про відчуття іншої людини;
- ❖ проявляє вольові риси, має адекватну самооцінку, орієнтується у своїх правах та обов'язках, вміє проектувати своє майбутнє, поводить себе згідно особливостей статевої приналежності.

Духовну компетентність дошкільника охарактеризують такі поняття, як :

- ❖ морально-етична поведінка;
- ❖ інтерес до різних сфер діяльності;
- ❖ бажання спілкуватись та взаємодіяти з однолітками та зі старшими;
- ❖ комунікабельність;
- ❖ якісне "виконання" своїх соціальних ролей, відповідальність, совіслівість.

У рамках формування здоров'язбережувальної компетенції перед вихователями стоять наступні завдання:

✓ Формувати знання про здоров'я людини, що передбачає поінформованість про складові частини тіла та його анатомічну будову, догляд за тілом, режим життя, загартування, активний руховий режим, правильне харчування, вплив шкідливих звичок; про особливості відносин між людьми, культуру поведінки; про профілактику хвороб та безпеку життєдіяльності.

✓ Виховувати світоглядні позиції, які на перше місце в ієрархії системи цінностей ставлять життя та здоров'я людини.

✓ Виховувати у дітей мотиваційні установки на пріоритет здоров'я, на здоровий спосіб життя.

✓ Формування у дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я, здоров'язбережувальних знань, практичних навичок (гігієнічний догляд за тілом; загартування, виконання фізичних вправ; засвоєння культурно-гігієнічних навичок їжі; правильне харчування; приготуванні відварів трав, морсів, оздоровчих чаїв; безконфліктне радісне спілкування з дорослими і товаришами; прояви доброти, уваги, милосердя, чутливості до інших людей; самостійне урегулювання збудженої поведінки; користування правилами особистої безпеки, дорожньо-транспортного руху).

В рамках гуманізації системи освіти на всіх її рівнях визначення збереження та примноження здоров'я дитини як пріоритетного результату праці вихователя є природним. Адже саме здоров'я виступає базисом виховання, розвитку, навчання особистості. Зробити життєдіяльність дитини сповненою позитивними емоціями, активною, різнобічно діяльною, пізнавальною, цікавою, корисною, безпечною – головне завдання вихователя.

Причому, дитина дошкільного віку не лише має оволодіти системою знань, але й емоційно-ціннісно ставитися до здоров'я, надаючи перевагу позитивним впливам середовища перед шкідливими, руйнівними, висловлювати позицію щодо своїх фізичних можливостей і досягнень, відображати своє позитивне ставлення до «Я-фізичного», до здорового способу життя у малюнках, віршах, з допомогою жестів, міміки, мелодії тощо.

Таким чином, час змінює стандарти, стереотипи, потреби, тому сьогодні заклад дошкільної освіти потребує нових підходів щодо формування здоров'язбережувальної компетентності дітей, яка вважається базовою. Цілеспрямована педагогічна робота в закладі дошкільної освіти передбачає розв'язання та реалізацію цього питання, яке безумовно сприятиме якісному та оптимальному розвитку дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т. О., авт. кол-в: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П. та ін. 2021. 37 с. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoh_o%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв / упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. - Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. 324с. Бібліогр.: с.5-7. («Словники»). С.237

3.. Закон України про дошкільну освіту [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [https:// zakon.help/law/2628-III](https://zakon.help/law/2628-III)

4. Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 4: І – М / [ред. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. П. Доценко]. К.: Наукова думка, 1973. 840 с.

Ляльчук Анна,
вихователь-методист
Масловська Ірина
вихователь
ХЗДО № 5 «Соловейко»
м. Хмельницький

Організація дистанційного освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану

Анотація. У статті розкриваються деякі аспекти використання дистанційної форми роботи вихователя у дошкільному навчальному закладі в умовах воєнного стану, з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у освітньому процесі закладу дошкільної освіти, під час занять через використання медіаігор, відеозаписів занять та синхронному навчанню дистанційно за різними освітніми напрямками.

Акцентується увага на тому, що правильно організоване дистанційне навчання, за наявних технічних умов у родинах, з використанням медіазасобів у закладі дошкільної освіти, допомагає здійснювати освітній процес ефективно за непростих безпекових умов. А засоби ІКТ використовуються для збагачення розвивального простору та змістового наповнення різних видів дитячої діяльності в процесі дистанційної освіти, яке переходить у медійний простір, та є підґрунтям для закладання основ медіаграмотності дітей дошкільного віку.

Зосереджується увага на доцільності використання мультимедійних додатків на занятті та використання різноманітних презентацій, медіаігор, творчо-пошукових завдань, фото та відеорепортажів, використання предметних колекцій, ілюстрацій, фотографій, портретів, репродукцій картин художників, відеоеккурсій, відеофрагментів, інтерактивних моделей гри.

Ключові слова: дистанційна освіта, презентації, медіаграмотність, медіаігри, медійний простір, контент, інтеграція в освітній процес, інформаційно-комп'ютерні технології, комп'ютерні дидактичні ігри, система роботи з дітьми.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану та за непрості безпекової ситуації відповідно до рекомендацій МОН та листа МОН від 02.04.2022 № 1/3845-22 освітня діяльність у закладах дошкільної освіти змінилась та від лютого 2022 року її формат перемістився у дистанційну площину (сам освітній процес, консультація батьків тощо, де не дозволено зовнішніми умовами очне навчання.)

Відповідно заклади дошкільної освіти стають осередками, які дають змогу дітям отримувати у воєнний час не лише знання та практичні вміння для життя, а й психолого-педагогічну підтримку, не втрачати відчуття приналежності до спільноти.

Метою ж дистанційного навчання – є надання освітніх послуг шляхом застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за освітніми рівнями відповідно до державних стандартів.

Назва “дистанційне навчання” говорить сама за себе – це навчання на відстані. Навчальний процес організований у спеціально створеному навчальному середовищі за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікативних

технології. Система дистанційного навчання дозволяє отримати освіту за допомогою власного персонального комп'ютера і виходу в мережу Інтернет.

Важливим звісно в цьому аспекті є для особистості бути спроможним безпечно функціонувати у медіапросторі, вміти критично мислити, що можливо за умови медіаосвіти, інтеграція її в освітній процес задля розвитку медіакомпетентності дошкільника, а згодом і свідомого громадянина. Це все можливо за допомогою дорослого, педагогів та батьків, всієї освітянської спільноти задля перебування дошкільників «під крилами захисту».

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури, дисертаційних досліджень, що з'явилися останнім часом, свідчить про значну увагу до проблем упровадження дистанційних технологій у навчальний процес. Науково-педагогічні засади дистанційного навчання розробляли вітчизняні науковці В. Кухаренко, В. Олійник, В. Рибалко, Н. Сиротенко, П. Стефаненко та інші. Суттєвий інтерес для проведення дослідження становлять праці зарубіжних (Р.Бел, Дж. Блумстук, Д. Кіган, Дж. Коумі). Окремі аспекти щодо змісту та організації дистанційного навчання досліджували вітчизняні науковці М. Бесєдіна, Є. Блінов, К. Власенко, В. Гура, Н. Дацун, М. Ус.

Водночас, незважаючи на наявність різнопланових і досить масштабних досліджень з дистанційної освіти, сьогодні практично відсутні наукові роботи, у яких би цілісно й усебічно розглядалася проблема дистанційного навчання учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Згідно з дослідженням Освітньої агенції міста Києва, щодо роботи закладів освіти та дистанційного навчання зроблено висновки, що головною онлайнплатформою дистанційного навчання залишається Zoom. Проте вихователі дошкільних навчальних закладів більше використовують google meet. За результатами дослідження, 78% вихованців охоплені дистанційним навчанням. Найбільш поширена причина, чому діти не залучені до навчання, відсутність технічних засобів і Інтернет зв'язку з ними, а також перебування за межами міста. Частина ігнорують сам процес навчання. Якщо проаналізувати відвідування онлайнзанять дітьми дошкільного віку, то батьків цікавить у більшій мірі можливість відвести дітей у сам заклад для можливості йти на роботу, а не тільки самі заняття. Тому відсоток вихованців, які відвідують дистанційні заняття у рази менша, ніж школярів.

За даними Міністерства освіти станом на 4 жовтня 2022 року освітній процес відбувається у 9 343 закладах дошкільної освіти. З них в традиційному або змішаному форматі надають освітні послуги 5 663 дитячі садочки, онлайн – 3 644. Про це повідомив Міністр освіти і науки Сергій Шкарлет.

Мета статті. Метою статті є висвітлення можливості та якості організації дистанційного освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану.

ЗДО за допомогою сайту закладу, viber- та telegram- спільнот може організувати взаємодію всіх учасників освітнього процесу й створити віртуальну бібліотеку, своєрідний банк освітніх ресурсів, постійно оновлювати й поповнювати інформаційне наповнення сайту, використовувати ресурси онлайн-освіти, забезпечити залучення тимчасово переміщених дітей та їхніх сімей до різних програм з дошкільної освіти.

Основними формами онлайн-комунікацій є: відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта, анкетування, соціальні мережі. У складних умовах корисними можуть бути сервіси та інструменти комунікації в онлайн-режимі.

Ефективними можуть бути розміщені на сайті ЗДО завдання і рекомендації для батьків щодо роботи з дітьми, відповідно до їхнього віку; створення груп із батьками, вихователями, психологами в соціальних мережах Viber, Telegram, для отримання інформаційно-освітніх та психолого-педагогічних послуг; використання електронних платформ Zoom, GoogleMeet.

Важливо визначитися, через які канали комунікації швидко доходитимуть повідомлення до аудиторії, який канал зможе забезпечити оптимальний зворотний зв'язок, які формати для цих каналів застосувати, які супровідні матеріали (фото, відео, схеми) необхідно попередньо підготувати.

У процесі підготовчої роботи дуже важливо спрогнозувати емоції, які будуть відчувати вихованці, їхні батьки, педагоги під час комунікації та скерувати цей процес.

Потрібно надавати перелік сайтів, матеріали яких будуть корисними і для вихователів, батьків, дітей, і для усіх інших учасників освітнього процесу, систематизовано й узагальнено в четвертому розділі.

Цікавими для батьків та вихователів є сайти МОН – розділ Сучасне дошкілля під крилами захисту, сайт Департаменту Хмельницької міської ради, розділ дистанційне навчання (довкілля), де дібрані посилання на відеоматеріали педагогів закладів дошкільної освіти м. Хмельницького.

Основним у організації дистанційного навчання є співпраця батьків з педагогами ЗДО. Потрібно враховувати особливості дітей дошкільного віку під час організації освітнього процесу в дистанційному форматі. Такі заняття, у разі згоди батьків, з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводяться не більше 10 хвилин, старшого дошкільного віку — 15 хвилин.

Під час зйомки потрібно прагнути до створення коротких і дидактично продуманих відеороликів. Два п'ятихвилинних відео будуть переглянуті з набагато більшою ймовірністю і корисністю, ніж одне десятихвилинне. Використовувати режим демонстрації екрану. Простий спосіб створити відеозаняття — це записати показ ваших слайдів. Але не забувати, що це досить швидкий спосіб втомити дітей, якщо ви не тримати екран активним. Слайди повинні бути рухомими. Додайте більше переходів і анімацій, використовуйте курсор миші або режим малювання, щоб виділити, підкреслити щось важливе на слайді. Перед педагогами стоїть завдання розвинути у дітей вміння аналізувати те, що вони бачать, чують з медіа ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Комп'ютер, смартфон, інтернет, you tube, tiktok впливають на розвиток дитини з самого маленького віку. Дітям важко сприймати значний потік інформації. А аналізувати взагалі проблематично. То ж розвивати вміння освоювати медіаресурси та інтегрувати їх використання на заняттях, що сприятиме розвитку медіаграмотності основне завдання педагога. А також створювати такий контент, який буде доступним для дітей.

Ознайомлювати дітей дистанційно із новим матеріалом варто в ігровій формі. Тому доцільним буде створення та використання медіаігор. Дидактичними матеріалами можуть слугувати самостійно виготовлені фотоколажі, картки, серії зображень та малюнків, gif-картинок. Дбірка ігрових завдань передбачає елементарне аналізування простих аудіотекстів, казок, оповідань, коротких заміток, відео з інтернету (мультиплікації розвивального та навчального характеру, відеоекскурсії). Це забезпечує попередню підготовку до роботи у подальшій взаємодії з інформаційним середовищем. Під час будь-яких ігор діти відкриті до роботи, взаємодії. Їм легше засвоїти культуру комунікації та набувати вмінь працювати з медіаматеріалом.

Медіаосвіту (дистанційну) доцільно будувати як цілісну систему та використовувати її у непростих умовах сьогодення для можливості як

найефективніше здійснювати освітній процес. Кожне заняття повинно містити чітку мету, створений план роботи від початку відеозаняття до його завершення. Наприклад, вивчаємо тему «Безпечна поведінка вдома». Доцільно переглянути короткометражну мультиплікацію на безпекову тему, наприклад «Кицин дім», проаналізувати разом та ,як підсумок, створити презентацію з основними анімованими правилами безпечної поведінки. На наступному занятті закріпити малюванням онлайн з попереднім записом та поетапним синхронним виконанням. Звісно зробити виставку он-лайн, наприклад, на дошці Jamboard чи Padlet.

Вихователь при цьому здійснює синхронне спостереження за процесом виконання дитиною завдання, рівнем самостійності та труднощами, які в неї виникають, участь батьків під час навчального процесу, адже такі маленькі діти можуть виконувати заняття тільки з допомогою дорослого. Підготувати матеріал, облаштувати зону для занять, допомогти правильно виконувати вказівки та пояснення вихователя – це все покладено на батьків. Тільки у такому випадку дистанційне навчання буде ефективним. Батьки також можуть послуговуватись матеріалами, які розміщені на платформі розвитку дошкільнят НУМО. Обов'язково допомагати дитині, якщо в неї щось не виходить, підтримувати її, бути терплячими. Пам'ятати, що педагоги завжди готові до співпраці з питань виховання, розвитку дитини і надання необхідної професійної допомоги, не зволікати й звертатися до них за порадами та рекомендаціями. Тоді дошкільнята будуть активним учасником навчально-виховного процесу і продовжуватимуть навчатись разом дистанційно.

Корисним також буде медіаосвіта для педагога, який розвиватиме особисті навички по роботі з ІКТ, створенню та монтажу відеофільмів, роликів, що сприятиме удосконаленню професійної компетентності. Педагог повинен підвищувати власний фаховий рівень з оволодіння цифровими інструментами для забезпечення якості дошкільньої освіти відповідно до суспільних викликів. Зокрема, за допомогою реєстрації і проходження різних онлайн-курсів на платформах суб'єктів підвищення кваліфікації. Вивчати досвід педагогів, зокрема з інших країн щодо організації роботи з дітьми дошкільного віку під час військових дій.

Висновки. Підводячи підсумки, можна зробити наступні висновки, що організація дистанційного освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану можлива та потрібна. Якщо є можливість технічна, безпекова, то педагогам закладів дошкільньої освіти потрібно намагатись й надалі здійснювати навчальний процес, хоч дистанційно. При цьому вдосконалювати свої навички роботи з ІКТ та медіазасобами. Адже медіа стають комплексним засобом освоєння дітьми навколишнього світу, а медіаосвіта лежить в основі підґрунтя формування нового типу культури особистості. Медіазаняття суттєво відрізняються від традиційних форм роботи тим, що насичені атмосферою самостійності й творчості, наочністю результатів роботи та можливістю творчо реалізовуватись через цікаві нові форми роботи. Доцільним для педагогів було б пройти навчання з рfotoshop на базі місцевих центрів професійного розвитку, а також відвідування практичних семінарів та вебінарів щодо здійснення дистанційного навчання в закладах дошкільньої освіти в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел та літератури:

1. Базовий компонент дошкільньої освіти. – К.: Освіта, 2021.с.38.
2. Червинська О. Інформаційні технології — в освітній процес / Червинська О.// Дошкільнє виховання. — 2011. — №1. — С. 12–13.

3. Кутеньова Н.Б. Інноваційний підхід до організації методичної роботи з педагогами / Наталія Кутеньова // Вихователь-методист дошкільного закладу.– 2012. – № 10. – С. 44 – 52.

4. Єресько О.В. Освіта в Україні: курс – на ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій / Олег Єресько // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. – № 1. – С. 4 – 6.

5. Медіадошкільник: парціальна програма з медіаосвітньої діяльності для дітей старшого дошкільного віку (6 рік життя)/Г.А. Дегтярьова, О.С. Тарасова, А.П. Фоменко; за заг. ред. О.В. Волошенюк., Г.А. Дегтярьової, Ф.В. Іванова.- Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2019.-118с.

6. Джерело педагогічних інновацій. Інноваційні практики розвитку життєвої компетентності дитини дошкільного віку: Науково-методичний журнал.- Випуск №2 (14).- Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2016.- 276с.

7. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, схвалена постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 року (протокол № 1 -7/6-150).

8. Медіаосвіта та медіаграмотність: Підручник/ Ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк; за наук. ред. В.В. Різуна.Київ: Центр вільної преси, 2012

9. <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/>

10. <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voyennogo-stanu-v-ukrayini>

11. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/suchasne-doshkillya-pid-krilami-zahistu>

12. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/Vyvchennya-stanu-dystantsijnogo-navchannya-2.pdf>

Матвійчук Олена,
вихователь, ЗДО №6 «Білочка»,
Шепетівська ОТГ

Створення інтерактивних дидактичних ігор у програмі Microsoft PowerPoint та їх використання в організації освітнього процесу

Анотація. У статті розкрито питання використання цифрових технологій, інтерактивних дидактичних ігор, створених у програмі Microsoft PowerPoint, в організації якісного навчання та виховання дітей.

Ключові слова: дистанційна освіта, онлайн, цифрові технології, дидактична гра, Microsoft PowerPoint.

Постановка проблеми. Сьогодні внесло несподівані корективи в освітнє життя та змусило всіх терміново опанувати цифрові інструменти й нові педагогічні підходи. Завдання педагога полягає в організації якісного навчання та виховання дітей. Одним із засобом здатним вирішити такі завдання є дистанційне навчання з використанням інтерактивних дидактичних ігор, створених у програмі Microsoft PowerPoint.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Глобалізація сучасного інформаційного світу призвела до утвердження медіа культури практично в усіх галузях людського життя, в тому числі і в освітньому просторі. Сучасні інформаційні технології відіграють значну роль у формуванні

ціннісних орієнтацій сучасного підростаючого покоління. Результати багатьох досліджень свідчать про позитивний вплив застосування мультимедіа в навчанні: підвищується інтерес та поліпшується розуміння предмета; самопочуття, активність та настрої дітей залишаються стабільними протягом усього заняття; виникає додаткова можливість керування та підтримування уваги дітей тощо [2].

Аналіз літературних джерел показав, що існує достатня кількість посібників з описом техніки розробки презентацій (в основному для продукту фірми Microsoft — PowerPoint). Найчастіше в них розглядаються основні команди та функції програм, а також кроки створення слайдів [4].

Мета статті: розкрити ефективність використання інтерактивних дидактичних ігор, створених у програмі Microsoft PowerPoint в освітній діяльності та висвітлення технології їх створення.

Виклад основного матеріалу.

Онлайн-навчання дошкільнят набуває все більшої популярності. Це зручно, а з використанням новітніх технологій може бути навіть ефективнішим, ніж в освітньому закладі. Домашнє навчання часом дітям подобається більше, ніж заняття офлайн. Їм цікавий такий сучасний процес навчання, до того ж вони почуваються спокійніше та безпечніше у звичному для себе середовищі.

Гра є важливим джерелом розвитку дитини дошкільного віку. Через гру дітлахи пізнають світ, розкривають свої творчі здібності.

Альтернативою традиційних дидактичних ігор є створення інтерактивних дидактичних ігор в програмі Microsoft PowerPoint з урахуванням особливостей розвитку вихованців та освітніх програм, затверджених МОН України.

Інтерактивні дидактичні ігри, створені у програмі Microsoft PowerPoint, спрямовані на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок. Гарна, розумна і цікава гра активізує увагу дітей, знімає психологічне і фізичне напруження, забезпечує сприйняття нового матеріалу.

Під час проведення онлайн занять в період воєнного стану помітила, що такі ігри розширюють і систематизують знання дітей з певного освітнього напрямку, зацікавлюють їх, мотивують до засвоєння нового і невідомого, формують комунікаційні навички, вдосконалюють образне і логічне мислення.

Тому виникло бажання систематизувати свої напрацювання, поділитися досвідом з іншими педагогами. Сьогодні маю у своєму розпорядженні цілий арсенал засобів для оптимізації освітнього процесу та особистісного розвитку кожної дитини. Створила ряд таких інтерактивних дидактичних ігор у програмі Microsoft PowerPoint:

1. “Який метелик заховався?” <https://youtu.be/UGeG7PmGzPc>
2. “Яку цифру сховав дощик?” <https://youtu.be/MMz1rN4FCHM>
3. “Гніздечка для курчат” <https://youtu.be/wChYxQaMVkM>
4. “Бджілки-трудівнички” <https://youtu.be/Sp7bwpRH3fs>
5. “Білчині запаси” https://youtu.be/GYsGvO3h_XA
6. “У кого більше?” <https://youtu.be/YY3bJ75tOgM>
7. “Скільки фруктів у кошику?” <https://youtu.be/HJB4RrvtCDQ>
8. “Що зайве?” <https://youtu.be/UKnMN4Fyr3k>
9. “Матуся і малюк” <https://youtu.be/B2onfxj03Lw>
10. “Свійська чи дика тварина?” <https://youtu.be/MNxc6SY-MM>
11. “Ігрові парасольки” <https://youtu.be/psDI4Vw1dHQ>
12. “Лісові правила поведінки” <https://youtu.be/la0r9VpKw74> та ін.

Дані ігри використовую для засвоєння програмового матеріалу і проводжу як на групових, так і на індивідуальних заняттях, також включаю у різні види діяльності. Організувати гру можна як з однією дитиною, так і з групою дітей: у будь-якому разі кожна дитина виконує завдання індивідуально. А організація групових ігор сприяє

розвитку партнерських стосунків між дітьми. Під час таких дидактичних ігор, як “Який метелик заховався?”, “Білчині запаси”, “У кого більше?”, “Бджілки-трудівнички” діти мимоволі запам’ятовують цифри, вправляються в порядковій та кількісній лічбі; вчаться встановлювати послідовність, визначати форму, розвивають увагу. Такі ігри, як “Скільки фруктів у кошику?” “Матуся і малюк”, “Свійська чи дика тварина?”, “Ігрові парасольки”, “Лісові правила поведінки”, “Що зайве?” формують у дітей цілісне позитивне сприйняття природи, закріплюють знання про свійських та диких тварин, вчать групувати за певною ознакою, узагальнювати та виокремлювати зайве, розвивають зв’язне мовлення, пам’ять, увагу, логічне мислення, виховують бережливе ставлення до природи.

Створення інтерактивних дидактичних ігор для дітей - це надзвичайно творчий та цікавий процес. Простий спосіб їх створення — це записати показ слайдів в програмі Microsoft PowerPoint. Але потрібно пам’ятати про те, що це досить швидкий спосіб втомити дітей, якщо не тримати екран активним. Для початку знадобиться сама програма PowerPoint, яка є компонентом системи Microsoft. Якщо програма не встановлена, то спочатку необхідно завантажити та встановити її на свій ПК. Тільки після цього можна приступати до створення демонстраційного проекту – презентації.

На створення однієї презентації витрачаю багато часу, бо повністю занурююся у роботу. Щоб проект вийшов якісним і цікавим потрібно скласти чіткий план. Спочатку шукаю матеріали (фони, картинки, анімації, відеоролики, фотографії, тексти, музичний супровід тощо), потім розробляю дизайн і приступаю до створення. Варто особливо ретельно поставитися до цього, оскільки від цього залежить кінцевий результат роботи.

Слайди повинні бути рухомими. Для цього додаю більше переходів і анімацій. Дитина, враховуючи послідовну появу зображення на екрані, має можливість виконувати завдання уважніше, чіткіше.

Створювати інтерактивні ігри не складно. Для цього вивчила програму для створення презентацій [8] та прослухала майстер-класи зі створення дидактичних ігор у PowerPoint [4], [5], [6], [7].

Пропоную покроковий алгоритм по створенню дидактичних ігор в програмі Microsoft PowerPoint.

Крок 1. Створюємо новий файл презентації PowerPoint і наповнюємо його змістом (рисунки 1-2) (Слайд 1)

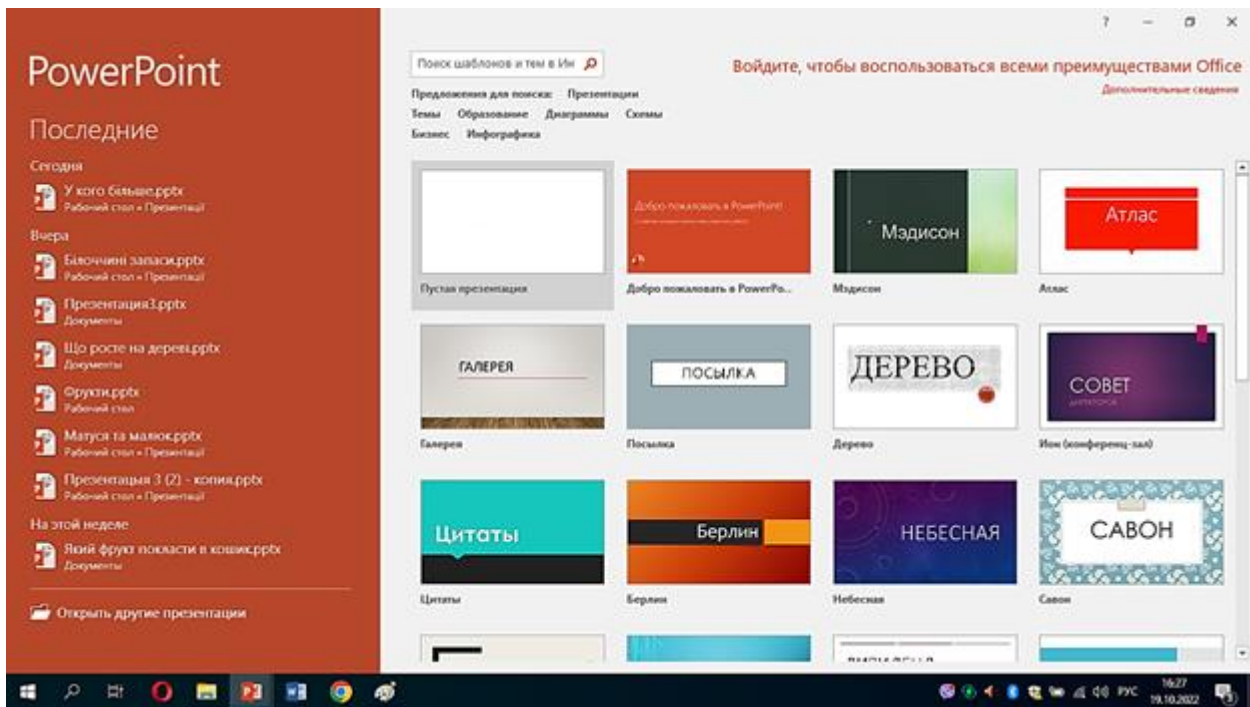

Рис.1

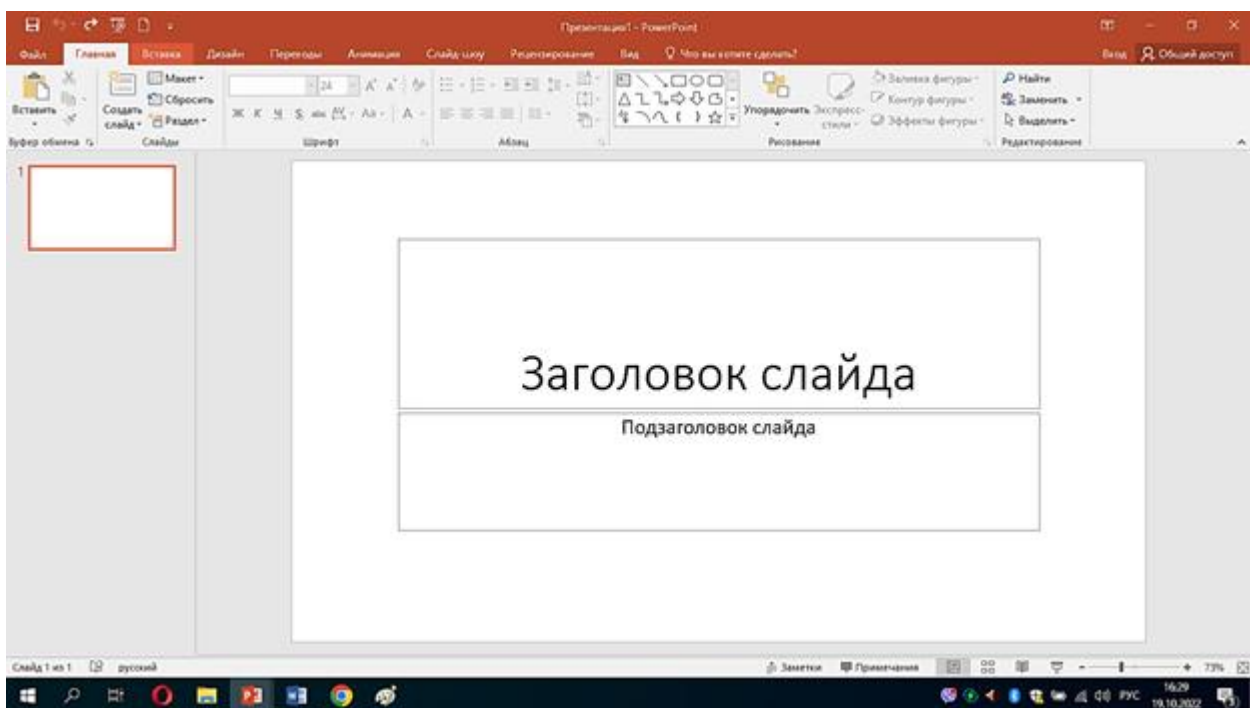

Рис.2

1.1. Для встановлення свого фону переходимо на вкладку головного меню «Вставка» (1)

1.2. Вибираємо в стрічці підменю «Рисунок», натискаємо на нього (2) у вікні знаходимо на своєму комп'ютері місце збереженого файлу «Матеріали для гри» (3) і вибираємо в ньому потрібний малюнок (рисунки 3-4)

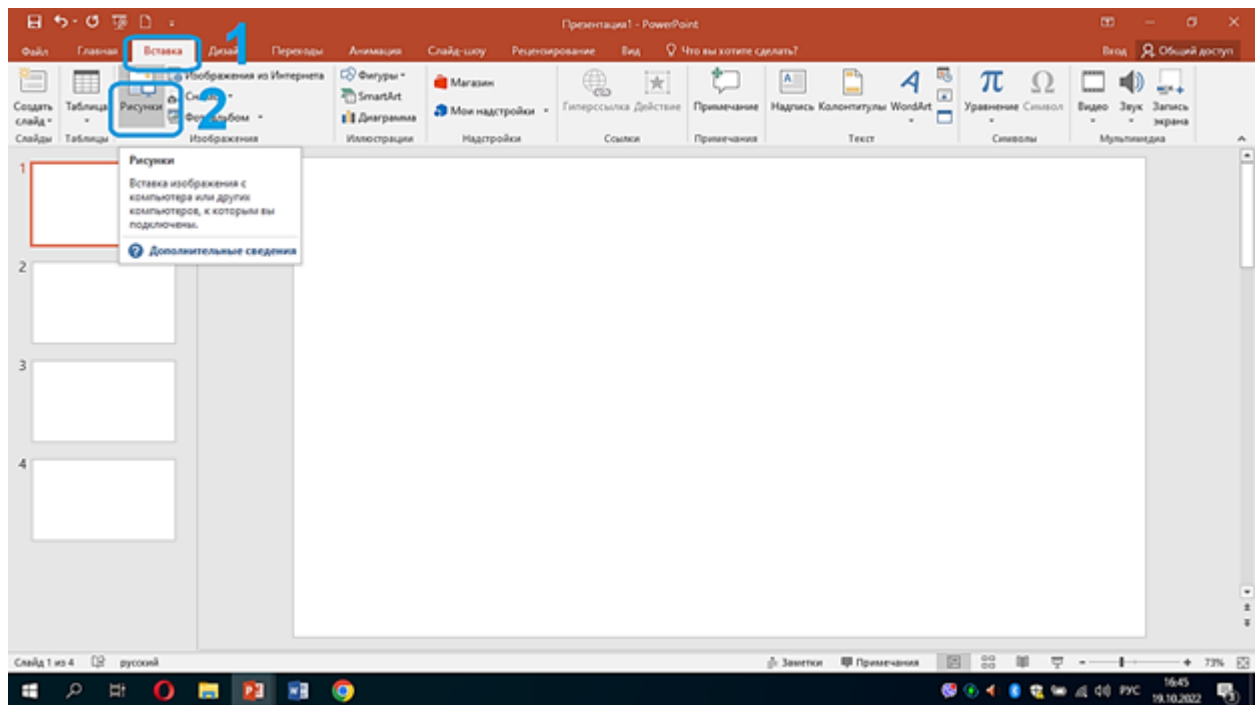

Рис.3

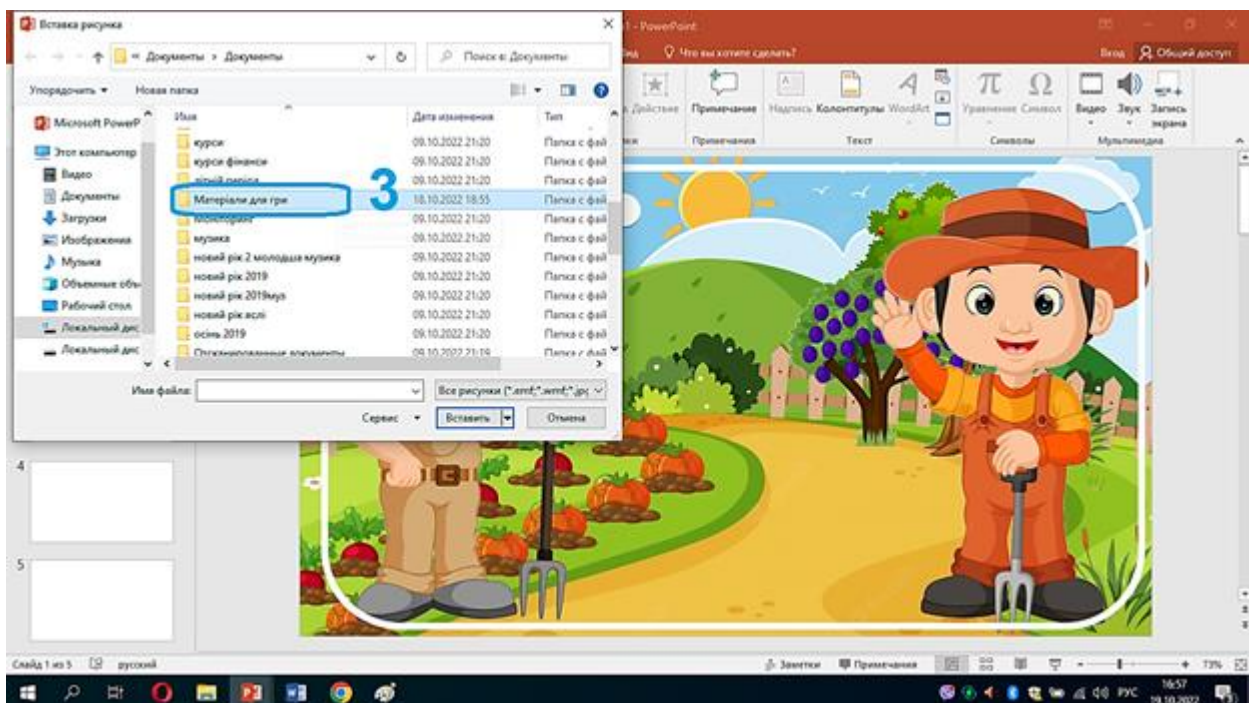

Рис.4

Крок 2. Наповнюємо слайд картинками (рисунок 5-6)

2.1. Вибираємо на вкладці головного меню «Вставка» (1)

2.2. Вибираємо в стрічці підменю «Фігури» (2), знаходимо потрібну фігуру, робимо їй заливку та контур та вставляємо напис (3).

Крок 3. Додаємо анімацію (рисунок 6)

2.3. Вибираємо в стрічці підменю «Звук» (4), знаходимо потрібний запис або записуємо самостійно.

Рис.5

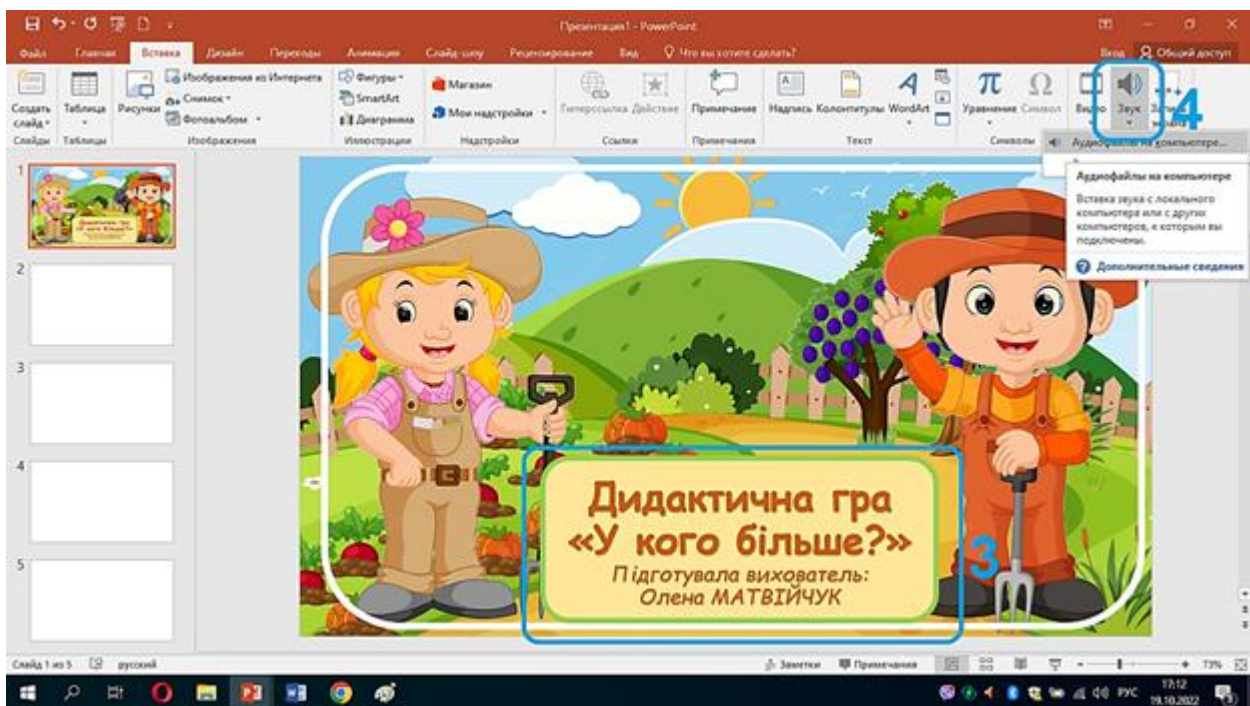

Рис.6

Крок 4. Для наповнення змістом нового слайду використовуємо алгоритм створення першого слайду (рисунок 3-4) (Слайд 2)

Крок 5. Наповнюємо слайд картинками (рисунок 7-8)

5.1. Вибираємо в стрічці підменю «Рисунок», натискаємо на нього у вікні знаходимо на своєму комп'ютері місце збереженого файлу «Матеріали для гри» (1) і вибираємо в ньому потрібний малюнок, в нашому випадку «Знак більше» (2), вставляємо його та копіюємо для створення відповідної кількості.

5.2. Вибираємо в стрічці підменю «Рисунок», натискаємо на нього у вікні, знаходимо на своєму комп'ютері місце збереженого файлу «Матеріали для гри» і

вибираємо в ньому потрібний малюнок, в нашому випадку «Знак менше» (3), вставляємо його.

5.3. Вибираємо в стрічці підменю «Рисунок», натискаємо на нього у вікні знаходимо на своєму комп'ютері місце збереженого файлу «Матеріали для гри» і вибираємо в ньому потрібний малюнок, в нашому випадку «Знак дорівнює» (4), вставляємо його.

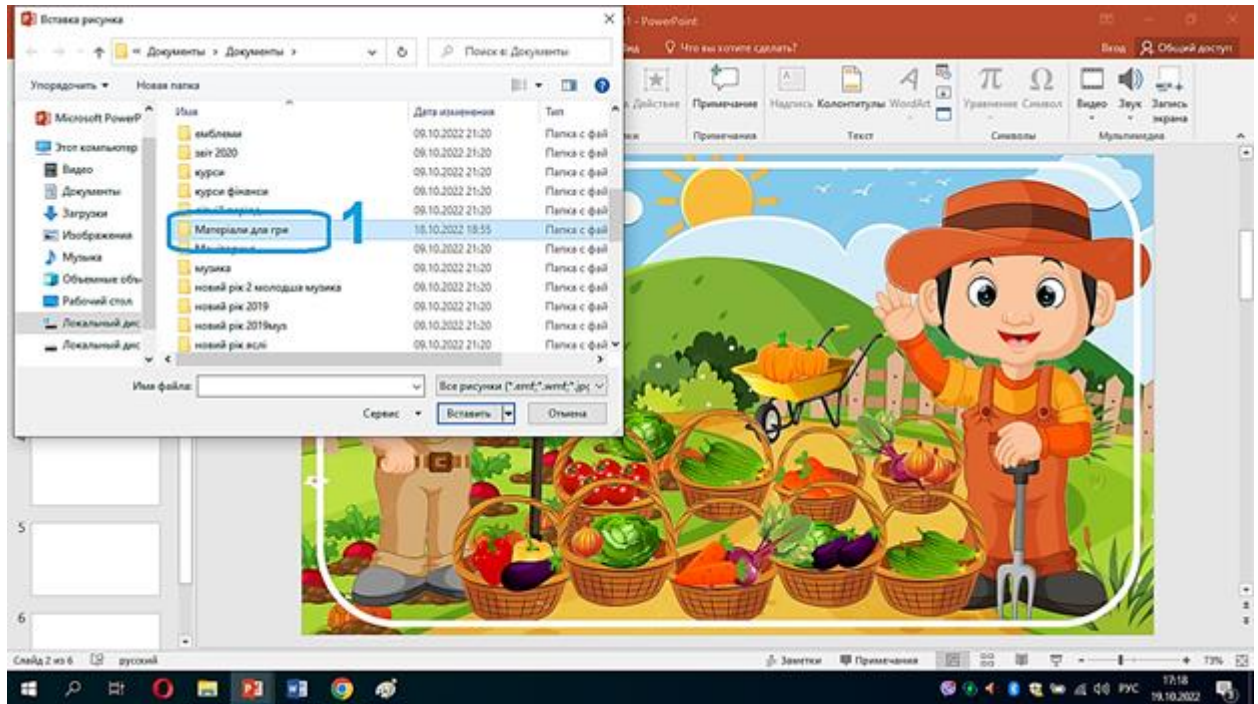

Рис.7

Рис.8

Крок 6. Додаємо анімацію (рисунок 9-10)

Рис.9

- 6.1. Натискаємо на малюнок (1)
- 6.2. Вибираємо на вкладці головного меню «Анімація» (2)
- 6.3. Обираємо анімацію за власним бажанням (3)
- 6.4. Вибираємо в стрічці підменю «Область анімації» (4) і натискаємо на неї, обираємо «Запустити разом з попереднім» (5), обираємо тривалість анімації (6).

Рис.10

- 6.5. Вибираємо на вкладці головного меню «Вставка» (7)
- 6.6. Вибираємо в стрічці підменю «Звук» (8), знаходимо потрібні аудіофайли на комп'ютері (9) або записуємо їх самостійно.
- 6.7. Щоб надати анімацію знакам «менше», «дорівнює» використовуємо цей самий алгоритм.

Важливо! Для створення наступних слайдів повторюємо алгоритм, який робили з першим та другим слайдом. Після завершення створення презентації включаючи анімацію об'єктів на слайдах, додавання до них звукового супроводу, анімацію переходів між слайдами тощо переходимо до створення відео.

Крок 7. Створення відео (рисунк 11-13)

7.1. Вибираємо на вкладці головного меню «Файл» (1).

7.2. Вибираємо в стрічці підменю «Експорт» (2), створити відео (3).

7.3. Вибираємо потрібну якість презентації, використання або запис словесного супроводу, час показу кожного слайду (4).

7.4. Переходимо до створення відео (5).

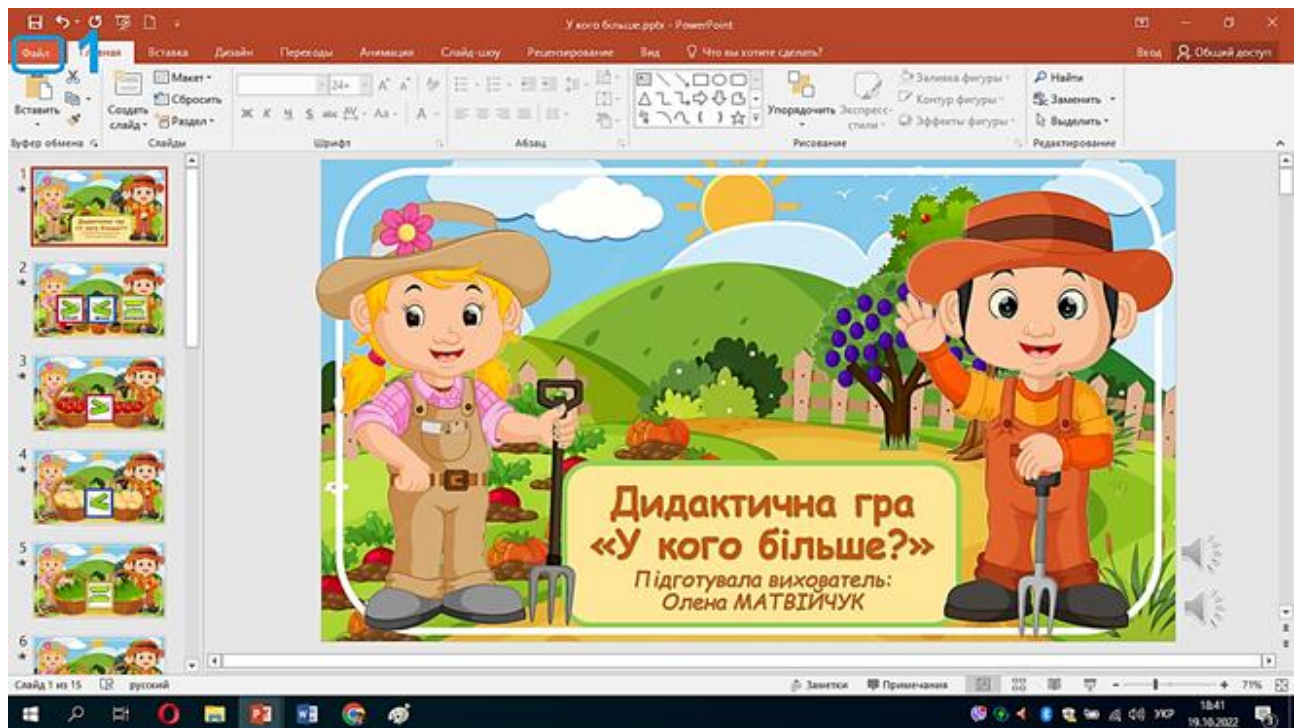

Рис.11

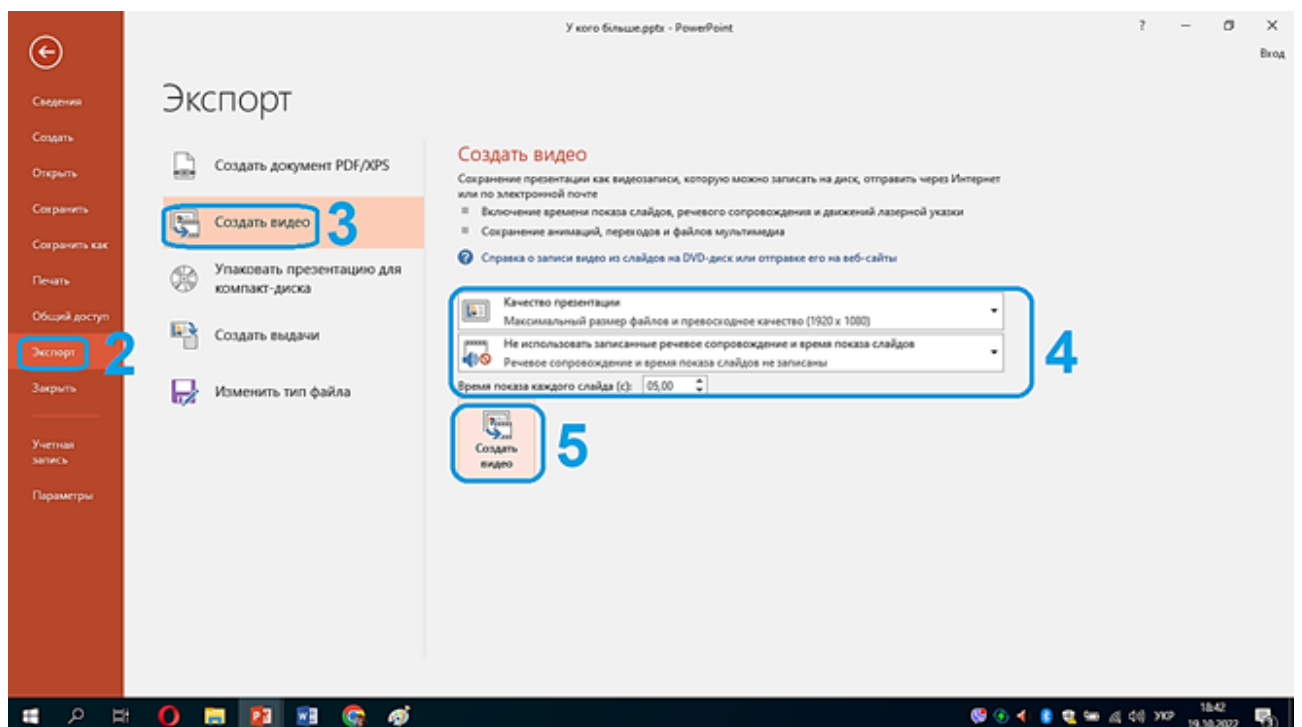

Рис.12

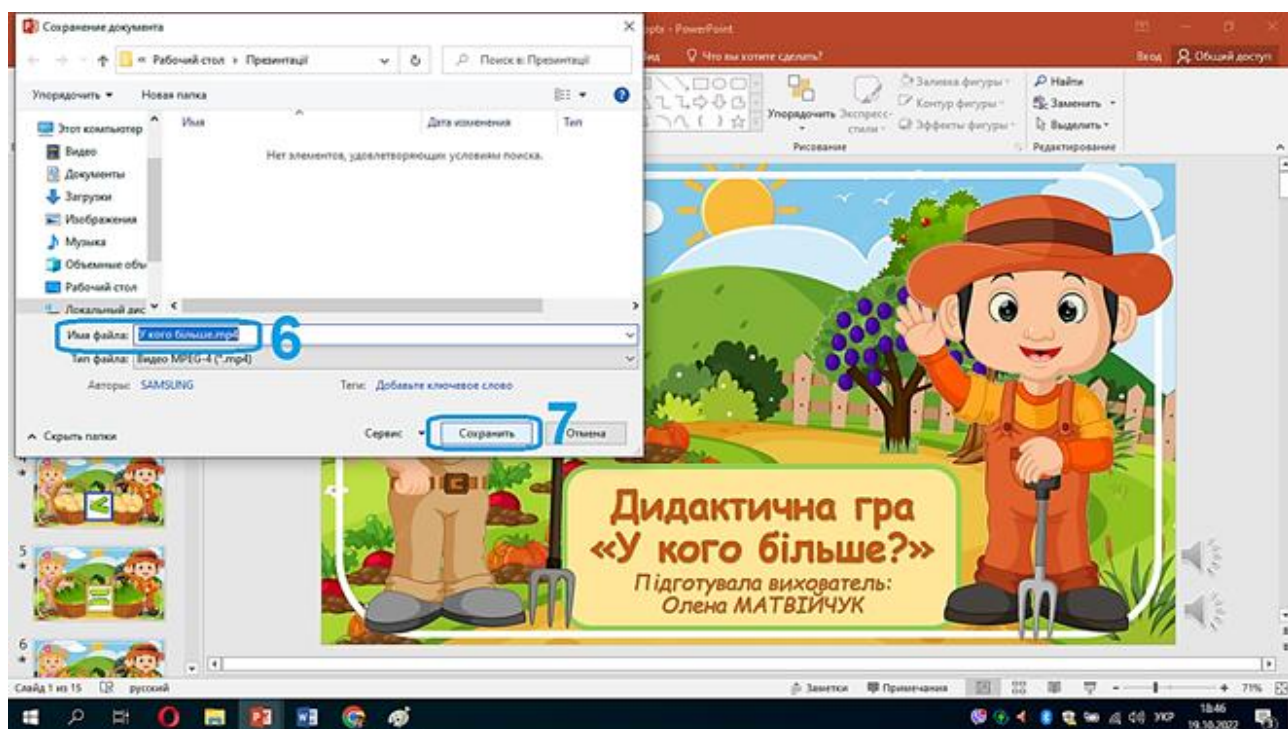

Рис.13

Також можна пограти у гру, не записуючи відео, необхідно налаштувати презентацію у автоматичний режим показ (рисунки 14-15).

Далі на вкладці «Показ слайдів» (1) у групі «Налаштування» необхідно клацнути по кнопці «Репетиція часу» (2), відразу починає відтворюватися презентація з першого слайда, одночасно поверх слайдів буде відображатися вікно «Запис» (3). По суті, треба виконати генеральну репетицію відтворення презентації за допомогою кнопки «Далі», включаючи перегляд усіх слайдів, анімацію об'єктів на слайдах зі звуковим супроводом, причому поспішати не треба. Під час запису можна робити зупинки «Пауза» або повтори «Повтор». По закінченні демонстрації останнього слайда буде виведено діалогове вікно, у якому буде запропоновано зберегти час відтворення презентації. Якщо вас влаштовує цей час – натисніть кнопку «Так» (4). Якщо зафіксований час вас не влаштовує, наприклад, перевищено певний термін демонстрації, то клацніть «Ні» (4) і повторно зробіть репетицію швидше або повільніше. Коли все готово, потрібно вибрати на вкладці головного меню «Показ слайдів», а потім обрати «З початку».

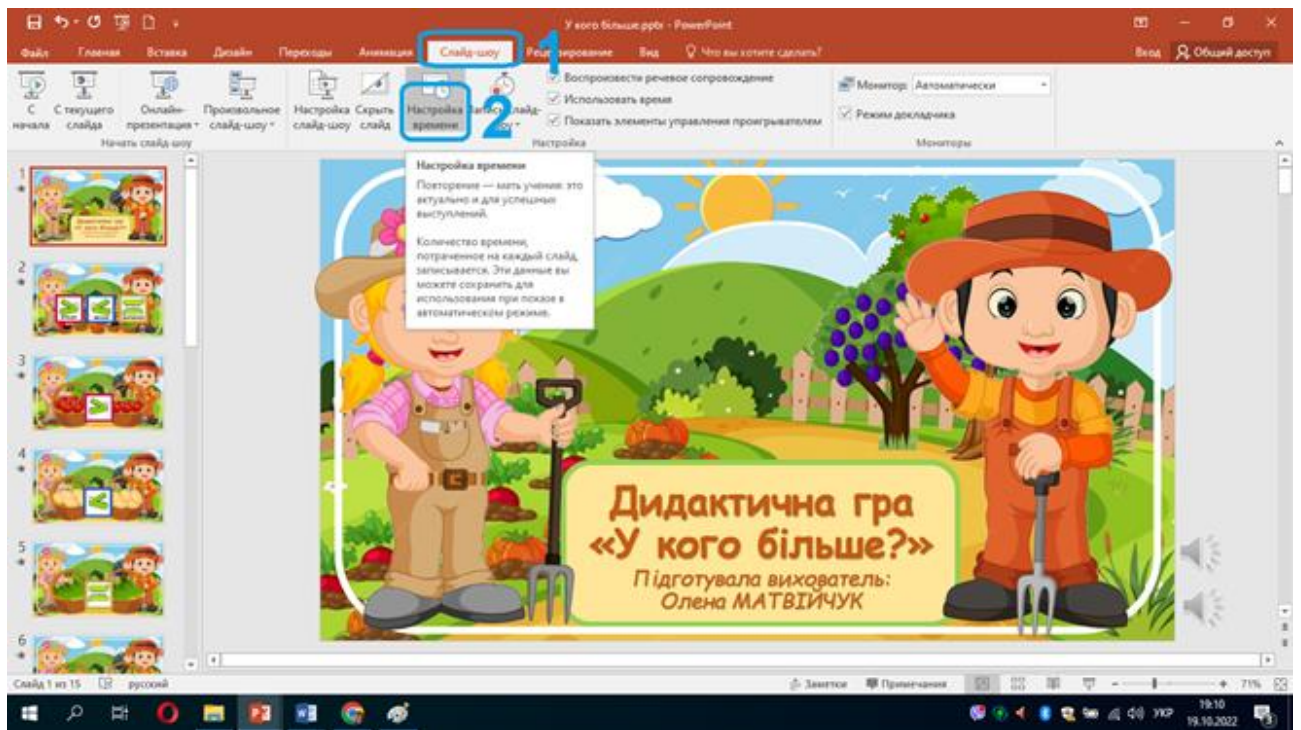

Рис.14

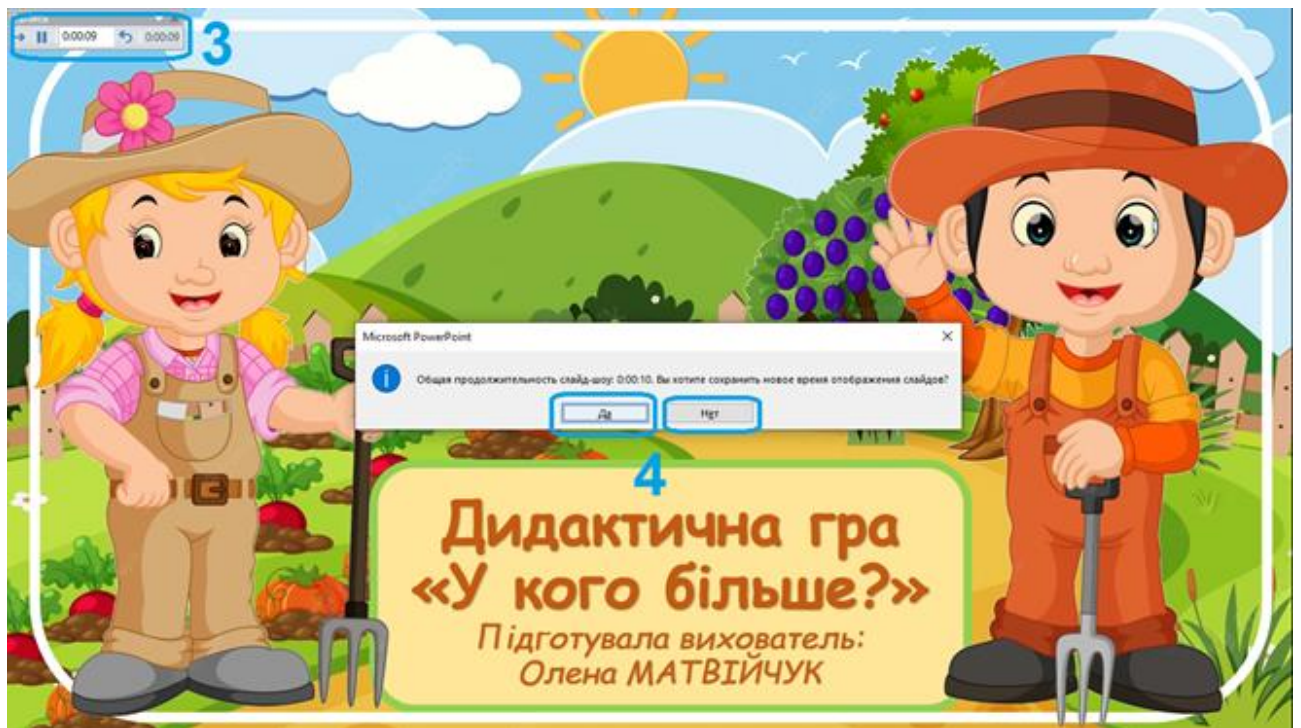

Рис.15

Висновки.

Отже, використання інтерактивних дидактичних ігор для розвитку мотиваційної активності дітей під час занять має велике значення. Сучасні освітні програми потребують сучасних підходів та сучасного креативного вихователя, який може зацікавити і здивувати сучасну дитину. Вихователь, який має в своєму арсеналі безмежний світ інформаційних технологій, який має бажання розвиватися та прагнути до нового може мати успіх у навчанні нового покоління. Ці ігри мають значний успіх у дітей, бо мають швидкий зворотній зв'язок. Стимулюючи мотиваційну активність вихованців, інтерактивні дидактичні ігри підвищують їхню зацікавленість

різними видами діяльності, зростає працездатність, поліпшується пам'ять, логічне мислення. Все це сприяє формуванню ключових компетентностей. Використання таких ігор у поєднанні з іншими інноваційними методами дають гарний освітній результат.

Література та інтернет джерела:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)//М-во освіти і науки України, Київ 2021
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля / О.І.Білан. – Вид. 2-ге, зі зм.і доп. – Тернопіль: Мандрівець, 2022. – 216с.
3. Леус І., Балаюш О. Технологія створення інтерактивних дидактичних ігор у програмі PowerPoint засобами перемикачів //Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2013. - №1. – с.33 – 38.
4. Майстер-клас зі створення дидактичних ігор у PowerPoint// <https://vseosvita.ua/webinar/majster-klas-zi-stvorennja-didakticnih-igor-u-powerpoint-371.html>
5. Створення дидактичних та роздаткових матеріалів у Microsoft PowerPoint для роботи в НУШ// <https://www.youtube.com/watch?v=yWOfC69yGS8>
6. Майстер - клас "Створення дидактичної комп'ютерної гри у програмі Microsoft PowerPoint" //<https://www.youtube.com/watch?v=o8qOGTgtCV4>
7. Майстер-клас "Технологія створення інтерактивних дидактичних ігор у програмі PowerPoint засобами перемикачів" //<https://vseosvita.ua/library/majster-klas-tehnologia-stvorennja-interaktivnih-didakticnih-igor-u-programi-powerpoint-zasobami-peremikaciv-259613.html>
8. Створення презентації в PowerPoint// <https://www.youtube.com/watch?v=yJCK847TRpQ>

Машевська Наталія Володимирівна,
вихователь-методист
ЗДО №40 «Сонечко»
Хмельницька ОТГ

Психолого-педагогічний супровід дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану

Анотація. У статті досліджується стан психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану, розкрито сутність принципів роботи з дітьми та виявлено, які застосовують при цьому технології. Метою статті є аналіз освітнього процесу дітей дошкільного віку, який показує важливість його психолого-педагогічного супроводу, особливо в період введення в країні режиму воєнного стану.

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, емоції, принципи, технології, психологічна підтримка.

Війна - вкрай травматичний досвід для всіх без винятку, та особливо для дітей дошкільного віку. Це пов'язано з тим, що саме в період дошкільного дитинства активно розвивається психіка дитини, закладаються основи світогляду. Їм складно впоратися зі своїми емоціями. Емоційна сфера дитини - індикатор реагування на несприятливу інформаційно-психологічну обстановку чи психотравмуючу ситуацію.

Втрата стабільності, безпеки, звичного способу життя, спілкування суттєво дестабілізують їхній стан.

Сьогодні, в умовах війни, педагогу необхідно володіти елементарними навичками подолання тривожності, нападів панічної атаки, вміти переспрямувати увагу конкретної дитини, або дітей на позитивні явища, зацікавити їх, знайти способи піднесення їхнього настрою, знати елементарні способи розслаблення дитини у стані нервового напруження.

З метою конкретизації визначених методологічних підходів, методики застосування технологій психолого-педагогічного супроводу, розглянемо принципи виховання і розвитку дітей дошкільного віку, вироблені дошкільною педагогікою та методиками дошкільної освіти. Серед них виділимо визначену сукупність найважливіших принципів, які ґрунтуються на закономірностях виховання дітей цього віку. Зокрема, такі принципи: підтримка і спрямованість потреби дитини в активності; підтримка дитини, вияв любові до неї; повага до дитини, збереження її прав; створення ситуації успіху.

Для визначення особливостей організації освітнього процесу педагогами нашого закладу було визначено такі принципи роботи з дітьми, які надавали дітям підтримку та відчуття відносної безпеки. Одним із яких є принцип гуманістичної спрямованості виховання, який орієнтує педагогів на прилучення дітей до загальнолюдських цінностей, формування ціннісного ставлення до природного і соціального довкілля, усвідомлення цінності гуманістичних, соціальних норм поведінки. Педагоги навчають дітей прихильно ставитися до людей, довіряти, прагнути встановлювати та підтримувати щирі стосунки.

Розуміння педагогом дитини не є можливим без правильної оцінки її емоційних станів. Педагог має виходити з того, що основним джерелом інформації про цю сферу людської психіки виявляються: міміка і поза, жести і рухи, інтонація і темп мовлення. Спостерігаючи прояви поведінки вихованця, педагог у змозі зробити висновки стосовно її особистості. Однак глибоке розуміння дитини не може будуватися на відчужено-дослідницькому до неї ставленні. Педагогу потрібне співчутливе, емпатійне розуміння та готовність прийняти вихованця повністю, навіть з його недоліками.

Наступний принцип - принцип максимально повного проживання періоду дошкільного дитинства, який вказує на пріоритет сьогоденних розвивальних, виховних, навчальних завдань перед перспективними. Цей принцип спонукає педагогів підтримувати дитячу субкультуру, сприяти вільному й конструктивному розгортанню особистого буття.

Визнання дитини – це, передусім, реалізації її права бути самою собою, індивідуальністю, яка має свою позицію стосовно тих чи інших явищ, ситуацій, проблем. Незаперечне право дитини – висловлювати свої думки, брати участь у судженнях про неї. Визнання особистості дитини з самого початку її свідомого життя є дуже важливим, педагог ставиться до дитини як до людини з повним визнанням її особистості і недоторканності, визнає поведінку і працю дитини, вірить у благородство її мотивів і вчинків.

Принцип забезпечення цілісності, збереження унікальності, неповторності індивідуального розвитку дитини ґрунтується на положенні про те, що психотравмівні події не мають суттєво вплинути на хід, траєкторію індивідуального розвитку дітей. Аби реалізувати цей принцип, застосовують технології, які враховують відмінності індивідуального особистісного розвитку, активізують внутрішні захисні механізми, мінімізують негативний вплив життєвих обставин, сприяють розкриттю здібностей і обдарувань.

Принципи національно-патріотичної та соціальної спрямованості виховання орієнтують на прилучення дітей до культури і традицій українського народу,

виховання шанобливого ставлення до його надбань та рідної мови, а також виховання прихильного ставлення до людей, довіри до людського оточення, відчуття своєї захищеності ними, прагнення встановлювати та підтримувати з ним щирі стосунки. З метою реалізації цих принципів застосовуються технології, які відповідають суспільним, соціокультурним, національним традиціям і нормам, формують активну, відповідальну, громадянську, патріотичну, соціальну позицію дитини. Це етнокультурні технології, технології соціально-моральної, національно-патріотичної, правової спрямованості тощо.

Принципи виховної синергії, спрямовує педагогів на створення розвивального середовища, яке б стимулювало дитину до активних дій у його межах, свідомого вибору, засвоєння позиції суб'єкта діяльності, а також суб'єкта міжособистісних взаємодій із дорослими й одноліткам. Водночас педагоги мають враховувати той факт, що значний вплив на дитину, становлення її особистості здійснюють випадкові, стихійні чинники.

Принципи діяльнісного підходу до формування якостей особистості та комплексного підходу до виховання і розвитку дитини є стрижневими для нашої методики. Їх реалізують та як комплексне застосування технологій психологічного і педагогічного впливу з урахуванням виявлених індивідуально-психологічних відмінностей розвитку дітей як тривожного, так і позитивного характеру.

Можливий і інший підхід до застосування технологій психолого-педагогічного супроводу. Так, за необхідності, першочергово можуть використовуватися технології, спрямовані на подолання тривожних особливостей розвитку дитини, її психічного стану, особливо на тлі дисгармонійного типу розвитку. Першочергово також можуть застосовуватися технології, спрямовані на підтримку й розвиток вираженої позитивної особистісної відмінності дитини, які можуть опиратися на неї при подоланні певних тривожних проявів, що виникають на загальному позитивному тлі індивідуального розвитку, його гармонійному типі, високому або середньому рівні.

Реалізація психолого-педагогічного супроводу містить у собі дві складові: педагогічну підтримку дитини й психологічну допомогу їй та найближчому оточенню. Кожну складову реалізують індивідуально підібраним комплексом технологій, спрямованих на підтримку позитивних і подолання тривожних особливостей, над якими ми працюємо.

Список використаних джерел та літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) [Електронний ресурс] / Науковий керівник : А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук ; Авт. колектив : Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – Наказ №33 від 12.01.2021 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти»

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр; за заг. ред. Н. Гавриш. – Харків: Мадрид, 2015. – 220 с.

3. Луценко І. Виховуємо громадянина: морально-правові аспекти вихованості [Електронний ресурс] / Ірина Луценко // Дошкільне виховання: Щомісячний науково-методичний журнал для педагогів і батьків Міністерства освіти і науки України.

Навчаємо читанню змалечку

Анотація. Автор надає загальну характеристику технології раннього читання за методиками М. Зайцева, Г. Домана, В. Ліщука та можливості використання її у практиці роботи вихователя закладу дошкільної освіти. Теоретично обґрунтована результативність використання технології раннього й інтенсивного розвитку.

Ключові слова: технологія раннього читання, мовленнєва діяльність, кубики Зайцева, Глен Доман, оригінальна методика, інтелектуальний розвиток.

В Україні традиційно склалося, що навчання читанню розпочинають у віці 5-6 років на тій підставі, що цей спосіб пізнання вважається вторинним, похідним від безпосереднього, до того ж у значній мірі складним, що робить його непосильним для оволодіння дітьми молодшого віку. І все ж сьогодні у нашому суспільстві помітно зріс інтерес до проблеми раннього розвитку дитини, про це свідчать публікації у фахових виданнях, відомі успішні спроби батьків, окремих педагогів сприяти ранньому розвитку дітей. Спроможність писати, читати – здатності, які відрізняють людину від будь-якої живої істоти. Данні види діяльності є важливими інструментами для інтелектуального розвитку та ключем до знань. Ключ, який дорослі зазвичай хочуть передати малюкові як найраніше.

Розглянемо переваги навчання читання в ранньому віці:

- Дитяча здатність сприймати інформацію, в ранньому віці просто унікальна.
- Займаючись з немовлям, ми збагачуємо його словниковий запас з перших місяців життя.
- До шкільного віку, дитина прочитає багато різних чудових книг, її інтелектуальний розвиток буде набагато вищий від інтелектуального розвитку однолітків, які навчилися читати в школі.
- У дітей що навчилися рано читати, швидкість читання і здатність розуміти прочитане дуже висока. Так як читання для них це захоплююча та весела гра.

На сьогодні існує ряд теоретичних і практичних досліджень, які переконують у тому, що починати навчати дитину читати можна дуже рано, одразу після народження, оскільки, чим раніше дитина розкриє “шлюзи” для сприйняття світу через графічний знак, тим природнішим буде входження читання в її життя. За Доманом, починати вчити дітей читати можна з того моменту життя, коли дитина бачить і впізнає рідних (6-8 місяців). Для того, щоб приступити до навчання потрібно мати тільки картки «Читання за Доманом» та план занять. Батьки мають заготувати ряд карток, на яких написані найуживаніші слова (мама, тато, киця, ляля та ін.). Заняття полягає у тому, що мати на секунду показує дитині картку і промовляє: це – тато; упродовж одного заняття показують не більше 5-ти карток. Сутність методики в тому, що в пам'яті дитини фіксуються зорові образи слів. Через деякий час вона може їх упізнавати, показуючи пальчиком, де *мама*, *тато* та інше (на картці). Процес читання починається після того, коли дитина почне говорити, адже читання – це вид мовленнєвої діяльності. Заняття за даним методом проводять часто, але недовго. Слова часто показують до 15 разів на день. Ця висока частота допомагає дітям вчитися читати, незважаючи на коротку тривалість заняття. І навіть непосидюча

дитина буде зосереджена на занятті. Метод виключає те, що діти ненавидять найбільше: перевірки та контроль. Не тестуйте малюка – просто даруйте йому нові знання без нудних «іспитів». Однак Глен Доман не ставить прямого завдання – навчити читати, він вважає, що головне в цій роботі – спілкування з дитиною. Така методика є індивідуальною і не придатна для роботи в умовах закладу дошкільної освіти. Тому з методикою навчання ранньому читанню варто знайомити батьків, які очікують немовля.

В Україні давно відома авторська методика М. Зайцева, яка основана на складовому принципі навчання читати за допомогою кубиків. Дана методика підходить як для індивідуальної так і для групової роботи, починаючи з 2 років. На кубиках – склади (злиття приголосного з голосним, приголосного з м'яким знаком або кремлі букви – ДЕ, МА, ЛЯ, СЬ, ЛЬ, А, В, О тощо). Наприклад, вихователь демонструє кубик і каже, що його звати «ЛЯ». Кубик використовується у всіх видах діяльності дітей і на ньому постійно загострюється увага. Через кілька днів до дітей у гості приходять ще один кубик «ЛЯ». Поставивши їх поруч, діти утворюють слово ЛЯЛЯ. Через деякий час діти знайомляться з кубиком «О». Поєднавши його з відомим «ЛЯ», утворюють слово ОЛЯ. Таким чином діти вчать читати багато слів. При правильному використанні методики, дітей, починаючи з дворічного віку, можна навчити читати більш свідомо, ніж за методикою Глена Домана.

Навчання читання за методикою Зайцева завжди проводиться в ігровій формі. Можна використовувати абсолютно будь-які сюжети для навчальної гри, як взяті з будь-яких джерел, так і придумані самостійно.

Система занять основана на інтересі дитини, реалізується в такій послідовності:

- наспівування приспівок щоденно, постійно, самому та разом з дітьми, проспівування букв алфавіту;
- ігри з кубиками, брязкальцями;
- написання слів кубиками;
- облаштування виставок слів;
- навчання розумінню слів (де викладене слово), розрізнення слів по написанню;
- поступове введення нових слів починаючи із знайомих;
- впізнавання та називання нових для дитини слів;
- заохочення до вільних ігор із кубиками;
- ігри із словами, які мають на початку і в кінці однакові склади;
- самостійне написання слів дитиною;
- ігри з таблицями (обвести слова викладені з кубиків на таблиці, ігри типу лабіринт, яке слово заховалося тощо);
- поєднання складів у слова;
- ігри типу Лото;
- перехід до ігор з комп'ютером;
- вправи в магнітних фотоальбомах;
- створення ситуацій необхідного читання;
- читання книг з текстами.

Наприклад, малюкам до 3-4 років можна пропонувати такі прості вправи:

- складання з кубиків паровозика, який не поїде, поки малюк не прочитає склади, написані на його «вагончиках»;
- гра в смішні слова, коли дитина складає будь-яке, смішне на його погляд, слово і читає його;
- вибудовування чарівної вежі з кубиків: дитина кладе кубики один на інший і разом з дорослим «проспівує» всі написані на них склади;

Для дітей старших (4- 6 років) можна використовувати більш складні ігри:

- написання з кубиків власного імені і його вимова;
- складання якого-небудь слова, зорове запам'ятовування його, перемішування кубиків і вибудовування малюком цього слова по пам'яті;
- гра в загадки: вихователь (батьки) загадує слово і називає дитині першу букву, далі дає різноманітні підказки, щоб малюк здогадався, які кубики слід поставити далі, і в підсумку відгадує загадане слово.

Формування читацьких інтересів в дошкільному віці – складний і багатогранний процес, який потребує спільних зусиль вихователя, батьків і всіх тих, хто бере участь у навчанні і вихованні дитини. Дитина читає... Спрага знань, інтереси до нового, прагнення прекрасного – все це вгамовується дитячим читанням, яке справді можна назвати рушієм загального розвитку. А якщо не читає, чи читає мало – це обмежує її розвиток на стільки, що роки подальшого життя не зможуть заповнити вакууму духовності, освіти в дитинстві.

Значний внесок у популяризацію і впровадження в практику методики раннього навчання малюків читання зроблено подолянцем Василем Савовичем Ліщук, автором досить відомої нині книги «Материнська школа. Говорити і читати одночасно», що вийшла друком у 2002 році. Автор за фахом агроном. Його заслуга в тому, що не вчені, а пересічний громадянин одним з перших порушив проблему необхідності раннього розвитку дітей. Він довів, що ідея раннього розвитку дитини – не пріоритет зарубіжної педагогіки. Це твердження В.С. Ліщук вдало аргументує українською народною мудрістю: «Не навчиш дитину в пелюшках – не навчиш і в подушках».

Навчання малюків читати він розпочинає не зі слів, як це робить Глен Доман, а з літер. «Сьогодні ви показуєте картки з буквою «А» (бажано, щоб їх було 5-6), наспівуючи А-А-А. А там уже маля тримає «А», випечену з тіста. Розглядає, забавляється нею, пробує на смак. Разів зо три в день поверніться до цієї букви (перерви між демонстрацією букви повинні бути тривалими). А на завтра, повторивши пройдене, покажіть дитині букву «М». Звісно, ви не вживаєте термін «буква», «звук». Лише після ознайомлення з декількома буквами В.С. Ліщук пропонує батькам експозицію карток зі словами: «Отож, після ознайомлення букви «А», «М» ви показуєте картку зі словом «МАМА». Однак методика В. Ліщука не дає достатнього наукового обґрунтування, розроблені ним поради не складають системи, тому масового поширення його досвід не набув. Крім переваг, методики раннього навчання читати мають і ряд недоліків. Насамперед це труднощі, які виникають потім у навчанні дітей письма. Такі діти потребують особливої уваги вчителя в першому класі. Якщо батьки відчувають в собі сили займатися з малюком і їм самим це цікаво, то пробувати однозначно варто.

Результативність занять з використанням тієї чи іншої вищезгаданої методики, якщо процес занять буде супроводжуватися позитивними емоціями. Рекомендуємо декілька золотих правил для використання вихователем на заняттях з навчання ранньому читанню.

Створювати казковий сюжет або незвичайну ігрову ситуацію для активізації інтересу дитини до вивчення слів, звуків та букв.

Використовувати ілюстративний матеріал для органічного поєднання логічного та асоціативно-образного мислення.

Пропонувати дітям різноманітні види діяльності: ліплення, аплікація, витинання, малювання, співи, танці.

На заняттях давати дітям завдання, які забезпечують рух та динаміку.

Використовувати позитивні емоції, висловлювати щирі радість, захоплення, похвалу.

Процес навчання читанню має бути цікавим і легким для дітей, що сприятиме загальному розвитку дитини: інтелекту, мовленню, дрібної моторики, словниковому запасу, сприйняттю, розширенню уявлень про світ.

Самостійне читання допоможе дитині пізнати світ і самих себе. «З книги починається самовиховання, індивідуальне духовне життя», - писав В. О. Сухомлинський. Щоб підготувати дитину самостійно до духовного життя, треба ввести її в світ книг. Треба прагнути до того, щоб кожна дитина зуміла усамітнитися з книгою. Усамітнення – це не самотність, а початок самовиховання думок, почуттів, прагнень, поглядів. Воно можливе лише за умови, коли книга входить в життя дитини як духовна потреба.

Результатом такої роботи є те, що діти правильно використовують слова, розуміють їх значення, розширюють свій активний словник за рахунок великого словникового запасу. Мовлення дітей стає грамотно правильним, діти швидше застосовують складні граматичні категорії, вміють відповідати на питання, логічно й послідовно розповідати про події з власного досвіду, про побачене та прочитане.

Список використаних джерел

1. Ліщук В.С. Материнська школа. Говорити і читати одночасно / В.С. Ліщук – Кам'янець-Подільський : «Абетка». 2002. – 104 с.
2. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів./ Н. М. Бібік. – К. :Віпол,2012. – 96 с.
3. Науменко В. Як працювати з дитячою книжкою у колі сім'ї / В. Науменко // Початкова школа. – 2002. - №7. – С.35-37.
4. Методика Миколи Зайцева: вчимося і граємо URL: <https://tues.ru/uk/metodika-nikolaya-zaiceva-uchimsya-i-igraem-obuchenie-chteniyu-po>

Мехоношина Ольга,
вихователь ЗДО №5 "Квіткограй",
м. Славута

Використання інноваційних технологій логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку.

Анотація: В статті розкриваються основні методологічні вимоги, яким повинна відповідати педагогічна технологія. Розглядаються проблеми використання інноваційних технологій. Аналізуються основні групи інноваційних педагогічних технологій, які підвищують якість логіко - математичного розвитку дітей в ЗДО.

Ключові слова: інновація, інноваційні педагогічні технології логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку, технологія.

Об'єктивне прискорення науково-технічного і соціального прогресу, кризові економічні, екологічні, демографічні, політичні та інші явища, що виникли у сучасному світі, неминуче позначаються на системі освіти, загострюють протиріччя і труднощі формування молодого покоління. Традиційні педагогічні засоби виховання, змісту й організації навчально-виховного процесу все частіше не спрацьовують. Через невідповідність темпів і характеру соціальних та педагогічних процесів виникають кризові явища в педагогіці.

Найважливіші з них виявляються у нездатності освітньо-виховних закладів, по-перше, впливати на людину для формування цілісної, а не "часткової" особистості, по-друге, у невмінні враховувати індивідуальні, вікові та соціобіопсихологічні

особливості вихованця, неповторність особистості кожного. Тому у сучасному вимогливому та швидкозмінному соціально-економічному середовищі рівень освіти, її вплив на особистісний розвиток дитини, значною мірою залежатиме від результативності запровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання[1].

Пріоритетним напрямком освітньої системи України, що підтверджено державними законами та нормативними документами, є доступ до якісної освіти. Тому впровадження інноваційних технологій в процес дошкільних закладів, і логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку на заняттях математики є одним із найважливіших питань, які сьогодні розглядаються в освіті.

Для сучасного суспільства впровадження інноваційних технологій в освіту має не стільки теоретичне, скільки прагматичне значення, оскільки в умовах глобалізації воно стосується його історичного розвитку та перспектив, які пов'язані з так званими «високими технологіями».

Необхідною умовою використання інформаційних технологій з математики є реформування системи освіти, розробка нових дидактичних і методичних концептуальних засад освіти.

Головними напрямками цього процесу мають стати:

- створення предметно-орієнтованих навчально-інформаційних середовищ, які дозволяють використовувати мультимедіа, системи гіпермедіа, електронні підручники тощо;
- освоєння засобів комунікації (комп'ютерної мережі, телефонного, телевізійного, супутникового зв'язку для обміну інформацією);
- навчання правил і навичок «навігації» в інформаційному просторі;
- розвиток дистанційної освіти [2].

Навчання з використанням інноваційних технологій якісно перевищує класичну освіту. Воно інтегрує процеси, які не можна об'єднувати в межах класичної освіти: навчання, працевлаштування, планування кар'єри, безперервна освіта.

Логічні вміння входять до складу основних інтелектуальних умінь, що формуються в процесі навчання і розвитку дітей, зокрема на заняттях з математики. Самі об'єкти математичних умовиводів і прийняті в математиці правила їх конструювання сприяють формуванню в дітей умінь обґрунтовувати судження, давати чіткі визначення, розвивають логічну інтуїцію, сприяють загальному інтелектуальному розвитку [1].

У 1911 році вивченням цього питання займався професор Ерік Йенш, він очолив в Марбурзькому психологічному інституті групу однодумців, до якої увійшли Вальтер Менш, Х. Фрайлінг, які описували значення зорового, слухового і тактильного ейдетизму. К. Ушинський зазначав, що дитина мислить образами, звуками, фарбами. Чим більше різноманітних компонентів буде задіяно у процес запам'ятовування, тим глибшим, повнішим і ефективнішим буде його відтворення [2].

Метою статті є аналіз ключових понять означуваної проблеми, їх місце і роль в ЗДО.

Інновація — нововведення, зміна, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях.

Слово «інновація» має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу. Інновацію можна розглядати як процес (масштабну або часткову зміну системи і відповідну діяльність) і продукт (результат) цієї діяльності. Таким чином, інноваційні педагогічні технології як процес - це «цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів,

що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів» (І. Дичківська). У значенні продукту діяльності визначимо інновацію як оригінальні, новаторські способи та прийоми педагогічних дій і засоби.

Якщо звертатися до джерел поняття "технологія", то ми повинні зафіксувати, що воно походить із двох грецьких слів - мистецтво, майстерність і слово, навчання. Таким чином, технологію можна визначити як усвідомлене практичне мистецтво, усвідомлена майстерність [4].

У дошкільній дидактиці є величезна кількість різноманітних дидактичних матеріалів. Однак можливість формувати в комплексі всі важливі для розумового, зокрема математичного розвитку, розумові вміння, і при цьому протягом усього дошкільного віку, дають небагато.

Формування елементарних математичних уявлень є одним з основних засобів інтелектуального розвитку дитини, формування її пізнавальних і творчих здібностей.

Про пізнавальну активність математичного характеру йдеться у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні. Де зазначено, що старший дошкільник має усвідомлювати зміст понять «число», «цифра», «лічба», «рахунок», «задача». Лічити у межах 10 у прямому та зворотному порядках; користується кількісними та порядковими числівниками. Знає цифри від «0» до «9». Визначати кількісний склад числа в межах десяти. Порівнювати суміжні числа. Складає числа із двох менших; розуміє і оперує поняттям на одну одиницю більше, менше[5].

Зміст по формуванню логіко – математичної підготовки дітей в закладі дошкільної освіти має свої особливості, що обумовлені специфікою математичних понять, традиціями у навчанні старших дошкільників, вимогами сучасності щодо розвитку дітей.

Радимо педагогам створили інноваційні ігрові осередки, які будуть спонукати малят до пізнавальної діяльності. Це куточки інтелектуальних ігор, де представлені: блоки З. Дьенеша; палички Дж. Кюїзенера; інтелектуальні ігри Нікітіних і розвивальні ігри В. Воскобовича; ейдетичні картки. Ці ігри доступні для дітей, справляють розвивальний вплив і спонукають дитину до активної пізнавальної діяльності.

Логічні блоки З. Дьенеша

Використовують для:

1) закріплення знань про сенсорні еталони (ранній і молодший дошкільний вік):

- форма (круглі, квадратні, прямокутні, трикутні);
- колір (червоні, жовті, блакитні);
- розмір (великі, маленькі);
- товщина (товсті, тонкі);

2) формування елементарних понять із математики та інформатики (старший дошкільний вік):

- ознайомлення з геометричними фігурами, формою, кольором, розміром;
- ознайомлення із множиною;
- порівняння, аналіз, класифікація, узагальнення, серіація;
- кодування й декодування інформації;
- введення в активний словник дітей висловів із сполучниками «і», «або», часткою «не».

Золтан Дьенеш — угорський теоретик і практик «нової математики». За його технологією діти отримують математичні знання граючись. Використовуються також пісні й казки. Найчастіше діти на здогадуються, наскільки складні концепції вони засвоюють у процесі таких ігор. За інноваційні підходи З. Дьенеша відзначено численними нагородами й науковими ступенями, він має чимало послідовників у всьому світі.

Кольорові палички Дж. Кюїзенера

Кольорові палички Дж. Кюїзенера універсальні, їх використання не суперечить існуючим сучасним методикам, а, навпаки, вдало доповнює кожну з них.

Дидактичний матеріал простий і зрозумілий для дітей: вони звикають до нього ще в ранньому віці і сприймають його як ігровий.

Вправи з паличками Дж. Кюїзенера:

- розвивають дрібну моторику, зорове і просторове сприйняття,
- стимулюють увагу,
- привчають до порядку.

Джордж Кюїзенер — бельгійський винахідник, учитель початкової школи. У 1952 році опублікував книжку «Числа й кольори». Популяризував їх інший викладач — К. Гатеньйо. який використовував їх не лише для математичного навчання, а й під час мовних уроків. Цей дидактичний засіб цілком відповідає особливостям дитячого мислення. З погляду математики палички створюють численні математичні ситуації, за допомогою яких педагог успішно навчає дітей моделювати числа, ділити ціле на частини, вимірювати.

Картки-властивості З. Семадені

Картки-властивості З. Семадені використовують для:

- розвитку вміння визначати властивості геометричних фігур;
- ознайомлення зі знаками-кодами;
- ознайомлення з концепцією заперечення.

Картки-властивості З. Семадені допомагають:

- перейти від наочно-образного до наочно-схематичного й словесно-логічного мислення;
- моделювати ознаки предметів;
- кодувати й декодувати інформацію;
- характеризувати й порівнювати геометричні фігури.

У 1972 році професор З. Семадені запропонував використовувати картки-властивості. Такі картки можна використовувати в роботі з дітьми старшого дошкільного віку для ускладнення й логічного продовження освітньої роботи з формування сенсорно-пізнавальної і математичної компетентностей.

Інтелектуальні ігри Нікітіних

Інтелектуальні ігри Нікітіних:

- дають змогу планувати заняття за принципом від простого до складного;
- стимулюють розвиток творчих здібностей із раннього дитинства;
- формують умови для випереджувального розвитку здібностей;
- створюють атмосферу вільної і радісної творчості;
- формують у батьків уміння стримуватися, не заважати малюку самостійно думати і приймати рішення.

Борис Павлович та Олена Олексіївна Нікітіни — класики вітчизняної педагогіки й автори низки розвивальних ігор для дітей. Саме вони на прикладі своєї сім'ї ще в радянські часи показали, що, ламаючи застарілі стереотипи у вихованні, можна допомогти дитині стати самостійною, гармонійно розвиненою особистістю.

Науковці з 60-х років ХХ століття стали відомими у СРСР, а пізніше — у Німеччині, Японії та інших країнах. У період найбільшої популярності (70-ті — 80-ті роки ХХ ст.) книжки Нікітіних розходилися мільйонними тиражами, у їхній будинок щорічно приїждило до 1000 гостей, на зустрічі й лекції в різних містах Радянського Союзу приходили сотні людей. Багато хто вважає, що саме самовіддана праця Нікітіних привернула увагу громадськості до унікальних можливостей раннього розвитку дітей і свого часу заклала основи для того, що тепер називається «свідомим батьківством».

Розвивальні ігри В. Воскобовича

Ігри В. Воскобовича спрямовані на:

- формування в дітей пізнавального інтересу до дослідницької діяльності;
- розвиток основних психічних процесів: уяви, пам'яті, уваги, мислення;
- виховання спостережливості і творчості; емоційно-образний і логічний розвиток;
- формування математичних уявлень і базових уявлень про навколишній світ;
- розвиток дрібної моторики.

В'ячеслав Воскобович — мешканець Санкт-Петербурга, інженер-фізик, який розробив унікальну методику раннього розвитку дитини. На створення розвивальних ігор винахідника надихнули власні діти й порожні полиці крамниць. Асортимент іграшок за часів перебудови був зовсім бідним, а науковці вже дискутували про «педагогіку майбутнього». Результатом творчості інженера стала новітня педагогічна технологія «Казкові лабіринти гри» — своєрідний цикл ігор-казок із життя Фіолетового лісу. Технологія спирається на практику реального ігрового процесу: дитина отримує знання, тренує навички і пізнає навколишній світ під час веселої й цікавої гри.

Навчально-розвивальна технологія «Логіки світу».

Технологія «Логіки світу» передбачає завдання на:

- конструювання;
- знаходження закономірностей;
- порівняння;
- використання алгоритмів;
- логічні операції «і», «не»;
- операції з множинами.

Автором навчально-розвивальної технології «Логіки світу» є Ірина Стеценко, науковий співробітник Міжнародного науково-навчального центру інформаційних технологій та систем НАН України і МОН України (м. Київ).

За фахом вона інженер-математик. Однак уже на четвертому курсі університету працювала вчителем інформатики у старших класах спеціалізованої школи, потім — у середніх і молодших класах, а після закінчення ВНЗ — у дитячому садку. Тому вчена має досвід роботи з дітьми від 3-х до 17-ти років. Це і дало поштовх до створення розвивальної технології «Логіки світу».

Коректурні таблиці Н. Гавриш

Робота з коректурними таблицями полягає у знаходженні максимальної кількості зв'язків між її елементами, а саме:

- кількість;
- форма;
- номер по порядку;
- розмір;
- колір;
- розташування.

Наталія Гавриш — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Луганського національного університету імені Т. Г. Шевченка.

«Ейдетика для малюків» О. Пащенко

Ейдетика сприяє розвитку логічного й асоціативного мислення, пам'яті, полегшує обробку інформації.

Прийоми ейдетики:

- графічні трансформації: піктограми;
- тактильні і предметні асоціації: звукові, смакові, нюхові;
- вільні асоціації, пов'язані з предметними образами: колірні; геометричні; асоціації за друдлами[6].

Висновки. Отже, сутністю інноваційних процесів у логіко - математичній підготовці дітей в ЗДО є, по-перше, проблема вивчення, узагальнення і розповсюдження передового педагогічного досвіду, і, по-друге, проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки у практику. Ці дві проблеми мають вирішуватися інтегровано. Проте проблема освітньої інноватики знаходиться у стані розробки. Цьому сприяє загострення суперечностей між фундаментальними науковими знаннями і складністю їх практичного використання, між фазою створення нового педагогічного знання і його досвідного впровадження як інноваційного. Проте існують різні наукові підходи до проблеми інноватики. М.В.Кларін зазначає: «За своїм основним змістом поняття «інновація» приналежне не тільки до створення і поширення новацій, а й до змін у способах діяльності, стилі мовлення, які з цим пов'язані. Розглядаючи інноваційні моделі навчання в такий спосіб, ми звертаємося до нових дидактичних підходів, які формують нетрадиційне уявлення про організацію навчального процесу [2].

Список використаних джерел та літератури:

1. Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагога: збірник наукових праць / наук. ред. В.М. Федорчук. – Кам'янець-Подільський: Абетка – НОВА, 2003. – 208 с.
2. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: [методичний посібник] / уклад. О.Пометун, Л. Пироженко. – К.: АПН, 2002. – 136 с.
3. Кекух Л.В.Формування стимулів до педагогічної творчості: навчально - творчі завдання для майбутніх учителів початкових класів: [навчально - методичний посібник для викладачів і студентів вищих закладів освіти] / Л.В. Кекух – К.: Науковий світ, 2000. – 67 с.
4. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: "К.І.С.", 2003. -296 с.
5. <https://vseosvita.ua/library/sucasni-innovacijni-osvitni-tehnologii-formuvanna-logiko-matematichnoi-kompetentnosti-doskilnat-332205.html>
6. http://moskovskiy-ruo.edu.kh.ua/doshkilna_osvita/rekomendacii_pedagogam/innovacii_u_formuvanni_logiko-matematichnoi_kompetencii/logichni_bloki_z_djyenesha/

Мирончук Оксана,
вихователь
ЗДО №7 «Дюймовочка»
Шепетівська ОТГ

Про безпеку правду знай – життя своє оберігай!

Анотація: у статті подано інформацію про основні методи і прийоми з формування у дітей безпечної поведінки у соціумі з урахуванням сучасних небезпек та впровадження їх у практику життя.

Ключові слова: безпечна поведінка, ризики, практична діяльність, життєвий досвід, збереження життя і здоров'я.

Формування відповідального ставлення до власної безпеки має відбуватися на всіх етапах життя людини, а розпочинати його варто з раннього дитинства. Дорослі (педагоги, батьки) основну свою місію здебільшого вбачають у тому, щоб захищати та оберігати дитину, але дуже важливо – підготувати її саму до реального

життя, насиченого різними подіями, зустрічами, ситуаціями, подекуди небезпечними. Тобто навчити дитину безпечно поводитись самостійно у довкіллі (предметному, природному, соціальному). Дане завдання набуло глобального значення у теперішній час. Діти потребують зараз особливої турботи та уваги. Через невеликий життєвий досвід і особливості дитячої небезпеки в різних ситуаціях, їм загрожує більше небезпек, фізичних та психоемоційних, ніж дорослим. Водночас існують інструменти, які дозволяють мінімізувати ризики та вберегти здоров'я дитини.

Дошкільний вік – найважливіший період для формування особистості та закладання міцних основ досвіду життєдіяльності, здорового способу життя. Малюк не може самостійно визначити всю міру небезпеки, тому на дорослу людину природою покладено місію захисту своєї дитини, адже найцінніше для батьків – це діти.

Усе більше розширюється сфера стосунків дітей із навколишнім світом. Завдання дорослих – не тільки захистити дітей, але навчити їх бути обережними, розсудливими та здатними захистити себе. Тому дуже актуальні питання виховання у дітей безпечної поведінки, здатності передбачити небезпечні події та вміння по можливості уникати їх, а за потреби діяти.

Організацію діяльності з виховання навичок безпечної поведінки у дітей слід починати з виявлення рівня їхніх знань та інтересів, ступеня сформованості практичних умінь і навичок .

Мета роботи з виховання навичок безпечної поведінки у дітей дошкільного віку: сформувані у кожної дитини основні поняття небезпечних для життя ситуацій та особливостей поведінки в них, навички усвідомленої безпечної поведінки.

Цю мету можна реалізувати через розв'язання таких завдань:

- формування у дошкільнят уявлення про небезпечні та шкідливі фактори;
- виховання навичок адекватної поведінки в різних життєвих ситуаціях;
- розвиток потреби і бажання здобувати нові знання про правила безпечної поведінки;
- використання різних засобів і форм роботи з виховання навичок безпечної поведінки дітей дошкільного віку.

Визначаючи основний зміст роботи з виховання безпечної поведінки дітей, слід ураховувати індивідуальні та вікові особливості дітей, соціокультурні відмінності, своєрідність домашніх і побутових умов. Основним орієнтиром мають стати життєвий досвід дітей, особливості їхньої поведінки, переваги. Для того, щоб зрозуміти, що саме діти знають, думають, відчують, я використовую бесіди. Зважаючи на вже наявні у дітей знання та уявлення, визначаю ті напрями, за якими необхідно провести спеціальне навчання і вибрати адекватну методіку (заняття, гра, читання, бесіда, мультфільм).

Основні методи навчання безпечної поведінки:

- наочні (ефективні для закріплення уявлень про правила безпеки і наслідки їхніх порушень);
- словесні;
- ігрові (сюжетно – рольові, рухливі, дидактичні ігри);
- практичні (вправи, досліди, моделювання).

Методи та форми навчання й виховання:

- комплексні заняття, тренінги;
- екскурсії, цільові прогулянки, походи;
- рухливі, дидактичні, сюжетно – рольові, театралізовані, проблемні ігри, ігри - заняття;
- спостереження, бесіди групові та індивідуальні;
- читання спеціальної літератури.

Період дошкільного розвитку можна назвати своєрідним фундаментом, з якого починається будівництво та розвиток усього подальшого – характеру, здібностей, навичок. Саме в цей цікавий і складний період починається процес соціалізації, встановлюється зв'язок дитини з провідними сферами буття: світом людей, природи, предметним світом, закладається фундамент здоров'я, закладаються міцні основи досвіду життєдіяльності, здорового способу життя. Використання різноманітних методів та прийомів у формуванні практичних навичок з безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку.

Оптимальним методом основ безпеки життєдіяльності в дитячому садку є ігрова діяльність. Використовуються також методи переконання, методи спонукання до співпереживання, виховання емоційної чуйності. В групі я створила наочно – розвиваюче середовище, яке включає:

-куточок безпеки;

-дидактичні ігри («Безпечні і небезпечні предмети», «Обережно, незнайомиць», «Набери номер», «Безпечно – небезпечно. На вулиці», «Вогонь – ворог, вогонь – друг»);

- картотеку інформації для батьків («Як заспокоїти дитину під час війни», «Звуки сирен», «Як батькам підтримати дитину в укритті», «Пам'ятка для батьків у час воєнної небезпеки», «Безпека під час війни», «Тривожна валізка дитини», «Як підготувати тривожну валізу», «Правило двох стін: правила, що рятують життя під час ракетних ударів та бомбардувань»).

Проте, дітям найбільш подобається практична діяльність. В умовах воєнного стану важливо знати, де треба перебувати під час повітряної тривоги, що окрім теплих речей та продуктів необхідно взяти з собою аптечку для побутових потреб, що покласти для дітей у тривожний рюкзак, що потрібно робити, коли виявили небезпечну «іграшку», тощо. Зі своїми вихованцями я закріплюю пам'ятку:

«Правила поведінки під час повітряної тривоги». (Рекомендуємо обговорити, де можна почути сигнал «Повітряна тривога»).

У будівлі:

- зайти в укриття (це може бути підвальне приміщення чи паркінг для машин);
- якщо немає спеціального укриття, потрібно спуститись на нижчі поверхи будівлі та обрати місце подалі від вікон.

У квартирі:

- якщо немає змоги спуститись в укриття, то важливо знайти місце подалі від вікон за тримальною стіною (найчастіше це біля вхідних дверей);
- сісти на підлогу;
- накритись ковдрою чи іншими речами з головою.

У потязі:

- нахилитись нижче рівня вікон та закрити голову руками.

На вулиці:

- зайти в найближче укриття (часто в містах є позначки «укриття» або позначки маршруту до нього).

Якщо немає змоги знайти найближче укриття, то важливо:

- триматись на відстані від магазинів з вітринами;
- лягти на землю біля високого бордюру, бетонних блоків;
- закрити голову руками.

Якщо почули десь вибухи, то залишайтеся у безпечному місці.

Правила поведінки під час артобстрілів:

- коли чуєте вибухи чи стрільбу, важливо сховатись в укритті;

- якщо ви почули вибухи під час перебування на вулиці - негайно лягайте на землю, але туди, де є заглиблення (наприклад, поміж бетонними конструкціями), або в яму, канаву;

- небезпечно ховатись у під'їздах, арках, біля припаркованих машин;
- затуліть долонями вуха та розтуліть рот.

Правила поведінки дитини у громадському місці:

- важливо мати бейджик з номером телефону когось з батьків чи рідних, хто є на зв'язку, а також — прізвище та ім'я дитини;

- якщо дитина має власний мобільний телефон, нехай перевіряє, чи він заряджений, коли виходить з дому, та чи є достатня кількість грошей для дзвінків;

- поставте номер когось із батьків на швидкий набір чи екстрений дзвінок у смартфоні дитини;

- на вулицях міст, де відбуваються обстріли, можуть бути уламки від ракет чи іншої зброї - чіпати їх не можна. Також не варто заходити в закинуті будівлі чи покинуті будинки, оскільки вони можуть бути замінованими;

- не можна підіймати на вулиці, у під'їзді, в магазині чи в будь-якому місці за межами дому будь-що з землі: цукерки, маленькі іграшки, різнокольорові предмети, мобільні телефони, адже в них може бути вибухівка;

- не варто брати з рук незнайомих людей будь-які предмети: це може бути загрозою для здоров'я та життя;

- якщо на вулиці дитину кличе незнайома людина, варто повідомити про це батьків чи дорослих;

- якщо дитина загубилась у певній місцевості чи у натовпі, то важливо стати на безпечну височину та кликати батьків чи дорослих на ім'я та прізвище. Звичайно, якщо є власний мобільний телефон, то потрібно зателефонувати комусь з батьків, з ким були разом. Якщо немає зв'язку з дорослими, то набрати 102 та пояснити, що трапилось;

- якщо незнайома людина взяла дитину за руку і намагається кудись відвести, то важливо привернути увагу до себе інших людей, наприклад, голосним криком, що дитина не знає цю людину.

Окрім цього, дуже корисні щоденні «хвилинки безпеки», котрі включаються в різні заняття й інші режимні процеси, закріплювати знання й уміння особистої безпеки у дошкільників. Казки, розповіді, пісні, вірші, прислів'я допоможуть навчити дітей різноманітним відомостям про безпеку, можна переробити казку так, щоб діти могли самі закінчити її і знайти вихід з ситуації, що склалася.

Надзвичайно корисним та ефективним засобом є фізкультурно - оздоровча робота: організація та проведення Днів здоров'я, спортивних свят та розваг.

Робота з навчання основ безпеки життєдіяльності повинна проводитись систематично.

Реалізація програм з безпеки життєдіяльності, системи роботи у старших дошкільників орієнтується на такі методи ознайомлення дітей з основами безпеки життєдіяльності як:

- **Метод порівняння.**

Діти можуть порівнювати: «вогонь – це добре, або вогонь – це погано». При використанні цього методу, необхідно визначити, з якого порівняння починати – з порівняння за схожістю чи порівняння за контрастом, метод порівняння допомагає дітям виконувати завдання на угруповання і класифікацію. Для того, щоб групувати, класифікувати предмети, явища, потрібні уміння аналізувати, узагальнювати, виділяти істотні знаки.

- **Метод моделювання ситуацій.**

Дітей доцільно навчити складати план – карту групи, дороги в дитячий садок. Діти вчаться розташовувати предмети в просторі, співвідносити їх, «читати карту».

Завдання типу «Складемо план – карту групової кімнати, відзначимо небезпечні місця червоними кружечками». Моделювання таких ситуацій: повітряна тривога, арт обстріл. Моделювання ситуацій дає дитині практичні уміння застосовувати отримані знання у справі і розвиває мислення, уяву, готує дитину до уміння вибратися з екстремальних ситуацій у житті.

- **Метод повторення.**

- Найважливіший дидактичний принцип, без вживання якого не можна говорити про міцність засвоєння знань і умінь у вихованні відчуттів. На занятті він може виступати як провідний метод або методичний прийом. Від дітей вимагається уміння повторити те, що вони засвоїли. Повторення приводить до появи узагальнень, сприяє самостійному формулюванню висновків, підвищує пізнавальну активність. Експериментування і досліди дають дитині можливість самостійно знаходити рішення, підтвердження або спростування власних думок та переконань. Наприклад, дітям було поставлено питання: «Чому не можна підіймати предмети на вулиці?», Вони відповіли, що це не дозволяють дорослі, що зараз у кожного є багато іграшок, що предмети брудні, а думок про безпеку вони не висловлювали. Вихователь пропонує переглянути відео «Мінна безпека з песиком Патроном». Цінність цього методу в тому, що він дає дитині можливість самостійно знаходити рішення, підтвердження або спростування власних думок. Ігрові прийоми підвищують якість засвоєння пізнавального матеріалу і сприяють закріпленню відчуттів.

- **Ігрові прийоми.**

Ці методи підвищують якість засвоєння пізнавального матеріалу і сприяють закріпленню почуттів. Одним із прийомів може бути уявна ситуація: уявна подорож, зустріч з уявними героями.

- **Придумування казок на різні теми.**

Придумаємо казку «Як я врятував ляльку від пожежі», або «Будинок, де я живу і де є багато електричних приладів». Підвищенню активності дітей допомагають ігри – драматизації, які можна включати в заняття (після прочитання художнього твору, при підготовці розваги). Сильний вплив на почуття надає поєднання різноманітних засобів на одному занятті. Наприклад, читання художнього твору з наступним розгляданням ілюстрацій або картин, читання і подальша образотворча діяльність.

Засоби навчання й виховання:

- сюжетні картинки, що відображають різні ситуації;
- плакати ілюстрації;
- настільно – друковані ігри, дидактичні ігри;
- комп'ютерні презентації; картки для індивідуальної роботи;
- іграшковий транспорт різного функціонального призначення;
- дорожні знаки;
- муляжі їстівних і неїстівних грибів, плодів;

Реалізація поставленої мети передбачає такі заходи:

- розроблення системи планування;
- визначення змісту роботи з формування навичок безпечної поведінки в навколишньому середовищі (будинок, вулиця, дитячий садок);
- розроблення форм організації діяльності з дітьми, батьками та педагогами;
- розроблення конспектів занять, екскурсій, розваг.

Виховувати навички безпечної поведінки дошкільників варто через бажання дитини пізнавати навколишній світ, використовуючи її допитливість, наочно – образне мислення і безпосередність сприйняття.

Досвід безпечної поведінки у дітей дошкільного віку формується успішно, якщо:

- зміст знань і умінь безпечної поведінки згруповано за видами небезпек та освоюється в заданій послідовності;
- забезпечене поетапне опанування доступних дітям знань і умінь безпечної поведінки;
- в освітній діяльності використано ситуативно – імітаційне моделювання, як метод закріплення знань умінь у провідному виді дитячої творчості;
- педагоги і батьки усвідомлюють необхідність цілеспрямованої діяльності в цьому напрямі та здійснюють її в тісній співпраці.

Висновок. Найвища цінність суспільства – дитина, її життя і здоров'я. Життя в сучасних реаліях є дуже складним і знання з безпеки життєдіяльності є неабияк важливим його компонентом, як для дорослих так і для дітей. Усе більше розширюється сфера стосунків дітей із навколишнім світом. Основне завдання педагогів у теперішніх умовах не тільки захистити дітей, але навчити їх бути обережними, розсудливими та здатними адекватно реагувати та діяти під час небезпечних ситуацій. Бережіть себе і перемога буде за нами!

Список використаних джерел та літератури

1. Грицюк Л. А., Каратаєва М. І. Безпека життєдіяльності дошкільника. Кам'янець-Подільський: Абетка-нова, 2006. 204с.
2. Калуська Л. Дитина і довілля. Авторська програма . Палітра педагога. 2001. №2.
3. Котова Л. А., Карпова О. Є. Охорона життя та здоров'я дітей дошкільного віку. Методичний посібник. Суми, 2002.
4. Бойченко Т. Є. Бережи себе, малюк! : навч. посіб. Т.Є.Бойченко. Київ: Генеза, 2009.
5. Лохвицька Л.В. Про здоров'я треба знати, про здоров'я треба дбати. Палітра педагога №4, 2003. с. 24-27.
6. Діти in ua. Безпека дітей під час війни. Код доступу URL: <https://dity.in.ua/statti/viyna/bezpeka-ditey-pid-chas-viyni> (дата звернення: 08.11.2022)

Мисик Олеся,

старший викладач кафедри
дошкільної педагогіки, психології
та фахових методик,
кандидат педагогічних наук
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Педагогіка партнерства як основа формування інноваційного освітнього простору закладу дошкільної освіти

Анотація. Сучасна дошкільна освіта проходить складний шлях реформування у відповідності до вимог Державного стандарту дошкільної освіти та переходить до нових перспективних шляхів розвитку аби забезпечити якісний освітній процес, який забезпечуватиме дитину дошкільного віку формуванням усіх необхідних життєвих компетентностей. Інноваційна педагогіка – це той крок, до якого дошкільна освіта йшла досить довго, але перспектива її впровадження досить швидко посіла провідне місце серед педагогічних працівників і сьогодні використовується як провідний напрям діяльності в закладах дошкільної освіти. Одним із пріоритетних надбань інноваційної педагогіки є педагогіка партнерства, яка допомагає залучати в освітній процес закладу дошкільної освіти усіх активних

учасників і саме за допомогою їх участі будувати ефективну якісну освітню систему.

Ключові слова: освітній процес, інноваційна педагогіка, інноваційний освітній процес, педагогіка партнерства, фахова компетентність педагога.

Сучасна система дошкільної освіти не можлива без впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій. Останніми роками саме інноваційні процеси відіграють значну роль у формуванні та розвитку педагогіки партнерства в умовах закладу дошкільної освіти та розвивається на основі таких принципів, як: поєднання інноваційних змін з освітніми реформами; активізація інноваційного руху педагогів-практиків; створення міжнародних інноваційних мереж, державних інфраструктур з координації інноваційних процесів, підтримки недержавних утворень.

Інноваційна педагогічна діяльність дала змогу значно підвищити рівень активності педагогічних працівників дошкільця, вивести їх професійну майстерність на новий рівень, поєднати традиційні методи та прийоми організації освітнього процесу з новими модернізованими технологіями, які значно підвищують рівень якості освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти.

Аналіз освітньої системи закладів дошкільної освіти з погляду її розвивального потенціалу й проектування всіх складових освітнього простору як системи ефективних можливостей для кожного суб'єкта освітнього процесу – один з найважливіших напрямів і ресурсів підвищення якості сучасної дошкільної освіти.

У сучасних умовах розвитку дошкільної освіти все більшого розмаху набуває процес упровадження інновацій в усі сфери життя закладів дошкільної освіти на основі поєднання з педагогікою партнерства, незалежно від їх підпорядкування, типів і форм власності. Оновлюється зміст дошкільної освіти, розробляються нові програми, складається нова система взаємодії закладів дошкільної освіти із зовнішнім освітнім середовищем на засадничих принципах педагогіки партнерства. Водночас дослідження проблеми формування готовності педагога до інноваційної діяльності мають фрагментарний характер. Зокрема, не розроблено систему оволодіння методологією та технологією управлінської діяльності з метою ефективного впровадження інновацій на робочому місці, концептуальні й технологічні положення розвитку змісту, процедури, критеріїв визначення рівнів готовності педагога до роботи в умовах інновацій. Розв'язання означеної проблеми, на нашу думку, вимагає створення нової моделі підготовки майбутнього фахівця у сфері дошкільної освіти до інноваційної діяльності на засадах педагогіки партнерства у вигляді науково-методичної системи, спрямованої на врахування концептуальних та організаційно-методичних аспектів перепідготовки фахівців до нововведень [6].

Інновацію в освіті сучасні українські вчені розглядають як процес створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувалися по-іншому; як «комплексний, цілеспрямований процес створення, поширення і використання новацій»; як результат (продукт) творчого пошуку або особи колективу, що відкриває принципово нове в науці й практиці, як результат народження, формування і втілення нових ідей; як процес і кінцевий результат інноваційної діяльності; як процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, який оптимізує досягнення її мети; як нововведення, новаторство, створення нового, суспільно значущого продукту діяльності людини, який узагальнено характеризується двома ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів, а також новизною та оригінальністю [5].

Крім того, певна кількість авторів виділяють поняття «інноваційний процес».

Так, зокрема, І. Дичківська трактує це поняття як комплексну діяльність зі створення, освоєння, використання та поширення нововведень [3].

Дослідниця Т. Шамова зазначає, що інноваційний процес містить формування

та розвиток змісту й організації нового; О. Попова визначає інноваційний педагогічний процес як «обумовлений суспільною потребою комплексний процес створення, упровадження, поширення новацій та інновацій, зміни освітнього середовища, де здійснюється його життєвий цикл; на думку Л. Ващенко, інноваційний процес – це «циклічний процес переходу в якісно інший стан з ревізією застарілих норм і положень»; М. Поташник стверджує, що інноваційний процес – це комплексна діяльність щодо створення, освоєння, використання та поширення нововведень; В. Лазарєв визначає інноваційний процес як зміни в цілях, умовах, змісті, засобах, формах і методах діяльності, які характеризуються новизною, мають високий потенціал для підвищення ефективності цих процесів, можуть мати довготривалий ефект, який виправдовує матеріальні та моральні затрати на впровадження нововведень. Т. Поніманська окреслює види готовності до інноваційної педагогічної діяльності: ситуативну, творчу й авторську. Допускається, що ці види готовності мають прогностично попередити інноваційну інертність у педагогічній практиці, а також підготувати педагогів до розв'язання різних завдань. М. Лапін, С. Поляков, М. Поташник, Н. Юсуфбекова та ін. виділяють «життєвий цикл» педагогічних інновацій і зазначають, що кожному етапу цього циклу властиві специфічні закони та протиріччя [7].

В останнє десятиріччя ключовою ідеєю освіти була і залишається ідея її розвитку, запровадження інновацій у дошкільну освіту. Ця ідея віднайшла своє втілення в низці документів, спеціальних програм державного й обласних та інших рівнів. За задумом авторів, у них визначено модель переходу системи до інноваційного режиму розвитку. Проте термінологічне визначення й нині є дискусійним: немає чітких параметрів, критеріїв і показників, за якими можна було б визначити, інновація це чи втілення давно забутого прийому. З погляду сучасних наукових підходів, інноваційна діяльність характеризується сукупністю критеріїв – умов освітнього процесу, управління, результатів цього процесу, діяльності тощо. Інноваційна діяльність – інноваційні проект, продукт і продукція, мотивація і технологія.

Інновації – це зміни всередині системи. У педагогічній інтерпретації, в найзагальнішому сенсі, інновації означають нововведення в педагогічній системі, що поліпшують розвиток (перебіг) і результати освітнього процесу [2].

Інноваційна педагогічна діяльність є, на нашу думку, віддзеркаленням основних змін у тенденціях і закономірностях сучасної освіти в Україні. Але, незважаючи на активізацію зусиль, спрямованих на вивчення окремих складових інноваційної діяльності педагога, комплексне дослідження теоретичних основ підготовки майбутнього педагога дошкільної освіти до створення та використання інновацій ще не здійснено. Аналіз наукових праць і дисертацій з теми дослідження свідчить про те, що без наукового обґрунтування структури інноваційної діяльності майбутнього фахівця дошкільної освіти система професійно-педагогічної підготовки педагогів не відповідає сучасним темпам розвитку національної освіти України. Це зумовлено наявністю певних суперечностей: між зрослими вимогами суспільства до професіоналізму педагога-дошкільника та низьким рівнем його прояву в практичній діяльності; між широким застосуванням поняття «інноваційна діяльність» у педагогічній лексиці та недостатнім науковим обґрунтуванням його сутності, змісту структури; між вимогою сучасної освіти до забезпечення інноваційної діяльності працівника дошкільної освіти та неготовністю останнього до її здійснення [4].

Освітні інновації передбачають оновлення змісту освіти, методів, форм навчання і виховання, розроблення й упровадження нових і поширення наявних педагогічних систем. Вони спрямовані на зміни й оновлення усіх компонентів освіти і мають системний характер.

Інноваційна діяльність у закладі дошкільної освіти здійснюється за такими

основними напрямками:

1. Розробка нового змісту освіти.
2. Упровадження нових систем, методик, технологій, методів, прийомів, засобів навчання і виховання дітей.
3. Створення закладів дошкільної освіти із пріоритетними напрямками розвитку.
4. Застосування оптимальних механізмів управління закладами тощо [6].

Основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему, що передбачає найвищий ступінь педагогічної творчості. Інноваційною діяльністю займається багато творчих педагогів, серед яких умовно можна виокремити три групи:

- 1) педагоги-винахідники, які приходять до нового внаслідок власних пошуків;
- 2) педагоги-модернізатори, що вдосконалюють і по-новому використовують елементи створених систем для позитивного результату;
- 3) педагоги-майстри, які швидко сприймають і досконало використовують як традиційні, так і нові підходи та методи [4].

Діяльність педагогів, що належать до цих категорій, утворює інноваційний педагогічний потік, який збагачує практику новими ідеями, змістом і технологіями.

Упровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвинутою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій. Педагогів-новаторів такого типу називають педагогами інноваційного спрямування. Їм властиві чітка мотивація інноваційної діяльності та сформована інноваційна позиція, здатність не лише включатися в інноваційні процеси, а й бути їхнім ініціатором.

Упровадження означає перетворення практики на основі результатів досліджень за обов'язкового їх застосування з метою підвищення ефективності освітнього процесу.

Упровадження інновацій у педагогічний процес закладу освіти має забезпечити підвищення якості навчання й виховання дітей, зменшити витрати на досягнення результатів освіти. Йдеться про те, що метою будь-якого нововведення є підвищення ефективності педагогічного процесу [1].

У педагогічній інноватиці утвердився такий алгоритм (система операцій) упровадження нового: вивчення завдань, передбачених нормативними документами; аналіз практики і зіставлення отриманих у його процесі даних із соціальними вимогами; моделювання еталонних результатів, яких очікують унаслідок перетворення педагогічної практики; пошук ідей, рекомендацій, що можуть бути впроваджені; розроблення комплексної програми, яка охоплює закономірності впровадження нового; відбір дидактичних, матеріальних, інформаційних, організаторських засобів тощо; теоретична, методична, психологічна підготовка учасників упровадження нового; встановлення зв'язку з авторами рекомендацій.

Інноваційні педагогічні технології належать до системи загального наукового і педагогічного знання. Вони виникли і розвиваються на межі загальної інноватики, методології, теорії та історії педагогіки, психології, соціології і теорії управління, економіки освіти.

Педагогічна інноватика – це вчення про створення, оцінювання, освоєння і використання педагогічних новацій.

Педагогічна інноватика полягає у постійному пошуку і впровадженні нових, максимально ефективних технологій навчання і виховання, результатом яких має бути формування високоадаптованих умов, що постійно змінюються, активної, діяльної, творчої особистості, яка вміє аналізувати, долаючи будь-які труднощі, оскільки вона ще в юному віці за допомогою вчителя пізнала, створила себе, навчилася володіти собою [7].

У сучасних науково-педагогічних дослідженнях існує певна невизначеність щодо єдиної структури інноваційної педагогічної діяльності. Особистісний компонент інноваційної діяльності виявляється в тому, що головним суб'єктом означеної вище діяльності виступає вихователь.

Заклад дошкільної освіти сьогодні є ідеальним полем для розгортання особистісно орієнтованих технологій, оскільки, на відміну від школи, не орієнтований на жорстко фіксований результат, він, за суттю, покликаний бути розвивальним та охоронним з погляду фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дитини.

В умовах сучасної соціокультурної ситуації все більшого значення в розвитку суспільства, підвищенні якості життя надається освіті. Освіта нині є особливою цінністю у світовій спільноті. Однією з центральних ідей нової освітньої ситуації є визнання гуманістичної парадигми освіти, переорієнтація на цінності людини, становлення її як суб'єкта не тільки освітньої діяльності, а й культури.

Сутність проблеми полягає в тому, що в дошкільній освіті відбувається розрив між знаннями і культурою як дією практичною. У вирішенні проблеми важливою є стратегія подолання цього розриву. Подолання розриву або побудова подолання є проектуванням освітнього простору, де управління розглядається як процес створення середовища, адекватного змінам соціуму [4].

Пріоритетним у вирішенні цієї проблеми є єдиний підхід до побудови освітнього процесу, включаючи технологію оцінювання якості освіти. Це дає змогу створити в закладі дошкільної освіти єдиний освітній простір

Освітній простір закладу дошкільної освіти належить до складних, багатоаспектних педагогічних явищ, які характеризуються не стільки кількісними, скільки якісними показниками. Необхідною умовою проектування освітнього простору закладу дошкільної освіти є визначення аспекту сприйняття цього особливого педагогічного явища. Освітній простір закладу дошкільної освіти є сукупністю локальних освітніх середовищ, які знаходяться у взаємодії («вбудовані») один з одним.

Навчання педагогів техніки педагогічного партнерства є однією з істотних умов розвитку освітнього простору закладу дошкільної освіти, а створення педагогами локальних педагогічних проектів – одним із показників продуктивності процесу дошкільної освіти. Основний акцент у цьому процесі – на встановленні зв'язку між освоєнням педагогами техніки педагогічного проектування і тими педагогічними об'єктами, які належать до об'єктів безпосередньої функціональної відповідальності педагога закладу дошкільної освіти, поєднання особистісно і професійно значущого.

Значну роль у розвитку освітнього простору, його відповідності гуманістичній парадигмі освіти відіграє педагогічне проектування.

Педагогічне проектування розглядається як феномен, що виник унаслідок взаємодії новітніх тенденцій у розвитку педагогічної теорії та інноваційної педагогічної практики, а також як сутнісний компонент процесу вирішення педагогічної проблеми [5].

Закономірності педагогічного проектування освітнього простору пов'язано з розумінням його як інноваційного процесу, що проходить етапи локальних, модульних і системних змін з урахуванням зовнішніх (соціальних) і внутрішніх (власне, педагогічних) умов.

Принципи проектування освітнього простору охоплюють: розвиток дошкільника в контексті особистісно орієнтованого підходу з урахуванням сензитивних періодів, провідних видів діяльності, а також творчого розвитку дитини як суб'єкта своєї життєдіяльності; урахування соціокультурного контексту проектування, його культуровідповідності та діалогічності; ампліфікацію (збагачення) умов розвитку від мономоделі середовища до середовища відкритого типу; інтеграцію спілкування,

пізнавальної, перетворювальної, оцінно-контрольної та інших видів діяльності дитини; взаємодію соціокультурного досвіду, професійного, особистісного досвіду педагога й особистісного досвіду дитини; співтворчість і співпраця всіх суб'єктів освітнього простору.

Одним із інструментів педагогічного проектування є моделювання.

Вивчення підходів до проблеми проектування освітнього простору, сутності педагогічного проектування, ролі моделювання в процесі педагогічного проектування дало нам змогу визначити основні підходи до розроблення моделі проектування освітнього простору закладу дошкільної освіти на засадах педагогіки партнерства: освітній простір закладу дошкільної освіти належить до складних, багатоаспектних педагогічних явищ, які характеризуються не стільки кількісними, скільки якісними ознаками; може бути описаний у вигляді різних моделей; практично неможливо описати повно і детально, бо способам опису освітнього простору закладу дошкільної освіти властиве спрощення та суб'єктивність; суб'єктивність у розумінні й описі освітнього простору закладу дошкільної освіти впливає на вибір адекватної моделі процесу педагогічного проектування; розроблення моделі процесу проектування якогось об'єкта в педагогічній практиці сприяє, з одного боку, уточненню, систематизації, «збиранню» уявлень про цей об'єкт, а, з іншого, – впливає на подальший процес проектування, сприяє налагодженню стабільності функціонування закладу дошкільної освіти в умовах режиму інноваційних перетворень; у процесі проектування моделі можуть змінюватися; це відбувається за рахунок збагачення уявлень проектувальників щодо сутності проектованого об'єкта, яка складається під впливом педагогічної науки, передової педагогічної практики і тих ситуацій, які виникають у конкретному закладі дошкільної освіти у процесі педагогічного проектування; процес проектування освітнього простору закладу дошкільної освіти має ґрунтуватися на ціннісно-смысловому узгодженні позицій усіх суб'єктів освітнього процесу, а також супроводжуватися навчанням педагогів техніки педагогічного проектування [6].

Відмінною ознакою сучасності є залучення до інноваційного процесу вже не тільки окремих педагогів, а й педагогічних колективів. Це спонукає працівників закладів дошкільної освіти до пошуку оптимальних шляхів моделювання й ефективного запровадження інноваційних технологій, спрямованих на оновлення теорії, практики освіти, удосконалення освітнього процесу, управління діяльністю навчального закладу. Системоутворювальний центр оновленої освіти – інноваційна педагогіка – вимагає дослідження взаємозв'язку процесів розвитку, виховання і навчання дітей, визначення закономірностей цієї складної системи.

Результатом інноваційних процесів в освіті є використання теоретичних, практичних нововведень. Освітні інновації передбачають оновлення змісту освіти, методів, форм навчання і виховання, розроблення, впровадження нових і поширення наявних педагогічних систем, розуміння й підтримку педагогічними колективами змін, які спрямовуються на оновлення всіх компонентів освіти і мають системний характер.

Багатовимірність взаємодії сучасної дитини з навколишнім світом та самою собою актуалізує потребу і доцільність по-різному будувати педагогічну діяльність, стимулює інноваційні процеси в освітньому просторі України, формує різноманітність сучасної педагогічної реальності. Найчіткіше це проявилось у становленні інноваційних типів закладів дошкільної освіти, формуванні гуманістичної парадигми дошкільної освіти, впровадженні у практику закладів дошкільної освіти різних типів особистісно орієнтованої моделі освіти [3].

Множинність розвитку педагогічної практики є показником динамічного розвитку системи дошкільної освіти України, коли вона виступає не лише об'єктом реформування, модернізації, реконструкції з боку суспільства й науки, а й як суб'єкт власного саморозвитку. У цьому двосторонньому процесі провідну роль відіграє її

власний саморозвиток, оскільки вона має змінюватися, переосмислювати, перетворювати не лише мету, зміст, технології дошкільної освіти, а й, насамперед, свою сутнісну парадигмальну основу. Формування нових загальнокультурних еталонів у реальній педагогічній практиці вимагає нового типу педагогічного мислення, нових способів перетворення дійсності.

Важливим принципом підвищення якості дошкільної освіти України є принцип її варіативності, суть якого полягає не лише у наявності та підтримці різних моделей педагогічного процесу, плюралізмі методологічних підходів, які розвиваються та вдосконалюються, створенні варіативних програм дошкільної освіти, забезпеченні множинності сучасних освітніх технологій, що є запорукою підвищення їх якості та конкурентоздатності на світовому ринку освітніх послуг, не лише у відображенні реальних змін, а й у виокремленні та групуванні умов, що дають змогу ефективно модернізувати дошкільну освіту.

В умовах інноваційного процесу в дошкільній освіті посилюється випереджувальна роль психолого-педагогічної науки щодо освітньої практики. На перше місце виходить її проектна функція, а саме вона пропонує різні моделі вдосконалення педагогічної діяльності. Отже, важливою рисою сучасної педагогічної практики є її науковий характер. Наявність у педагогічній науці нових ідей, моделей, технологій є умовою оновлення (модернізації) розвитку сучасних закладів дошкільної освіти. Вони здійснюють вплив на практику за умов її затребуваності як засобу моделювання інноваційної освітньої системи, конструювання на її основі нової педагогічної практики [5].

Інтеграція науково-педагогічних ідей з практикою сприяє інноваційному процесу в педагогічній реальності: розвиваються способи функціонування окремих її компонентів, відбуваються зміни, якісно перетворюється педагогічна діяльність як цілісна система, що обумовлює процес саморозвитку закладу дошкільної освіти.

З урахуванням нових соціальних вимог до системи національної дошкільної освіти заклад дошкільної освіти має стати важливим чинником гуманізації життєдіяльності, формування в особистості, що зростає, нових життєвих установок у напрямі природозбереження, екологічної свідомості, здорового способу життя, передумов громадянської позиції, творчості. Формування духовної складової особистості здійснюється у процесі залучення дітей до культури як одного з джерел створення в них реальних уявлень про вироблені людством соціальні, правові й моральні норми, цінності життя й діяльності людей у духовній і матеріальній сферах.

Модернізація змісту передбачає орієнтацію дошкільної освіти на охорону та зміцнення здоров'я дітей, підвищення їхнього інтелектуального потенціалу, розвиток особистості дитини, її системи цінностей, ставлень, ідеалів. Перехід від «знаннєвої парадигми» дошкільної освіти до особистісно орієнтованої акцентує увагу на створення розвивальних умов для повноцінного прояву дитиною базових особистісних якостей. Узгодження процесів розвитку особистості й досягнення дошкільниками освітніх стандартів реалізується психолого-педагогічними технологіями, заснованими на врахуванні цілісного життєвого досвіду дітей, формуванні компетентної поведінки у різних сферах життєдіяльності.

Новим напрямом реалізації особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти є індивідуалізація освітнього процесу, вибір дітьми різних видів діяльності, партнерів по спільній діяльності (диференціація), право особистості на відкритий освітній простір, самодіяльність, елементарну творчість, особистий час.

Сучасні життєві реалії, крім цілісної системи універсальних, узагальнених, життєво необхідних знань і практичних умінь, вимагають від дітей перших шести (семи) років життя досвіду самотійної діяльності й особистої відповідальності за власні вибирання, рішення, їх наслідки для довкілля. Соціальний запит на самотійну, творчу, здорову, допитливу особистість виступає основоположним

орієнтиром у структуруванні та змістовому наповненні сучасної дошкільної освіти.

Концептуальні засади сучасного закладу дошкільної освіти спонукають педагогів долучитися до освоєння двох основних новацій - компетентнісної парадигми освіти й педагогіки партнерства, що базується на якісно новому рівні побудови взаємовідносин між педагогами, дошкільниками, їхніми батьками та громадськими організаціями. Педагогіка партнерства вихователів, дітей і батьків є цілями та прагненнями, добровільними та зацікавленими партнерами, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Педагогіка партнерства набуває важливого значення як вектор гуманного і творчого підходу до кожного учасника освітнього процесу. Новий зміст освіти щодо співробітництва орієнтує вихователів закладів дошкільної освіти, батьків на особистісний розвиток дітей, на шанобливе ставлення до дітей. Актуальність зазначеної проблеми має ініціювати новий зміст та форми реалізації ідей та принципів педагогіки партнерства з метою створення ефективного інноваційного середовища як основи побудови ефективною освітньої траєкторії для кожної дитини.

Список використаних джерел та літератури

1. Велитченко Л. К. Педагогічна взаємодія: теоретичні основи психологічного аналізу : монографія. Одеса, 2005. 355 с.
2. Галицька, Т. В. Взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною : сучасні підходи. *Дошкільний навчальний заклад*. 2018. № 11. С. 11–13.
3. Гузь В., Жейнова С., Таган Л. Організаційно-педагогічні умови ефективної взаємодії дошкільного закладу з сім'єю. *Молодь і ринок*. 2018. № 3. С. 27–30.
4. Свистун В.І. Організаційна культура як інноваційний напрям управління навчальним закладом. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: «педагогічні науки»*. 2017. Вип. 2 (88). URL: <http://eprints.zu.edu.ua/25273/1/44.pdf>
5. Сема О. Проблеми співпраці вихователя та батьків. *Психологопедагогічний пошук : зб. наук. пр. за матеріалами II Всеукр. студент. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми дошкільної освіти: перспективи, інновації, розвиток»* (21–22 квітня). Глухів, 2016. Вип. 3. С. 239–243.
6. Семенова Н., Гречук Л., Ясінська Н. Основні засади використання педагогічної технології взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї у формування здорової особистості дитини. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія : Педагогічні науки. Луцьк, 2017. № 1 (350) : Серія : Педагогічні науки. С. 34-41. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/browse?type=subject&value=%D0%B2%D0%B7%D0>*
7. Цимбал І. Освітньо-інноваційне середовище для професійного розвитку педагогічних працівників. *Директор школи*. № 13–14(829–830). Липень. 2018.

Михайловська Марія,
вчитель-логопед ЗДО № 47
вчитель-методист
Хмельницька ОТГ

Формування мовленнєвих компетенцій на основі історії рідного міста

Анотація. У статті окреслено інноваційний спосіб практичної реалізації теоретичних засад мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку відповідно до Базового компонента дошкільної освіти в Україні. Інноваційним є комплексне формування мовленнєвих навичок та локальної ідентичності дітей.

Представлено пізнавальні вправи про місто Хмельницький, його історію та цікавинки, практичні завдання різного ступеню складності, які сприятимуть розвитку мовлення, мислення, пам'яті, уяви у дітей; допоможуть педагогам ЗДО творчо вирішувати навчально-виховні та корекційно-розвиткові завдання, здійснювати особистісно-орієнтований підхід у роботі з дітьми з урахуванням потенційних можливостей кожної дитини.

Ключові слова: мовлення, мовленнєві компетенції, локальна ідентичність, патріотизм

Дитинство – важливий етап у житті кожної людини, адже атмосфера, соціальна ситуація, у якій зростатиме дитина, безпосередньо вплине на її духовне та психологічне ставлення до соціуму і до власної особистості [4]. Дошкільний вік складається з постійних досягнень у розвитку дитини, тому батьки радіють, якщо син/дочка успішно долає етап за етапом. Саме в цей період життя дитина оволодіває рідною мовою – найдивовижнішим і найдосконалішим творінням народної культури, яке в сучасних умовах набуває особливого значення. У розвитку мовлення дітей провідна роль належить дорослим, які їх оточують у родині, в закладі дошкільної освіти. Від культури мовлення дорослих багато в чому залежать успіхи дошкільника щодо опанування мовлення.

Діти швидко ростуть і розвиваються. Вони спостережливі й допитливі, їм хочеться якнайшвидше все побачити, пізнати, зрозуміти. Але набуті знання будуть неповними без формування локальної ідентичності, тобто засвоєння інформації про місто, в якому діти народилися і живуть, про його історію та цікавинки.

Запропонований автором комплекс завдань інноваційно поєднує формування мовленнєвих компетенцій та локальної ідентичності, коли базовим матеріалом для набуття мовленнєвих навичок слугують історія та сьогодення рідного міста.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти. Ключові компетентності формуються за різними освітніми напрямками, спрямованими на розвиток особистості дитини [5].

Мовленнєва компетентність – здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість [5].

Формування мовленнєвої компетентності відбувається через:

- любов до рідної мови; розуміння дитиною, що в Україні українська мова є державною;
- усвідомлення звукового складу української мови, спираючись на розвинений фонематичний слух і мовленнєве дихання;
- збалансований запас слів із різних освітніх напрямів, що дає змогу добирати найбільш точні слова відповідно до ситуації мовлення;
- узгодження слів у словосполученнях і реченнях згідно з мовними нормами;
- знання про норми культури мовлення.

Надзвичайно потужною базою для реалізації наведених вище завдань є середовище, в якому дитина народилася на світ, долучилася до соціалізації через щоденний побут, відвідання закладу дошкільної освіти, через знайомство разом із батьками з міським середовищем. Інтерес дитини до міста, де вона мешкає, є потужним чинником розвитку повноцінного члена міської громади, з високими життєвими принципами, духовними потребами.

Тому для формування мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку доцільно використовувати знання про рідне місто. У старшому дошкільному віці виникають реальні можливості для опосередкованого засвоєння дітьми знань, які виходять за межі їхнього життєвого досвіду і безпосереднього сприймання, а також які віддалені у часі. Це створює сприятливі умови для ознайомлення дітей з історією рідного краю, його народом, специфікою праці та побуту, особливостей мови і культури, з історичними місцями, пам'ятниками, музеями, вшановування видатних земляків [1].

З цією метою автором створено дидактичні завдання та вправи, які допомагають творчо вирішувати навчально-виховні та корекційно-розвиткові завдання, зокрема:

- ознайомлення дітей з рідним краєм, його історією;
 - формування локальної ідентичності дитини, усвідомлення себе мешканцем і патріотом міста;
 - розширення кола уявлень дітей про культуру, історичні пам'ятки, формування стійкого інтересу до рідного краю та мови;
 - формування правильної звуковимови;
 - збагачення та активізація лексичного запасу;
 - оволодіння граматично правильним мовленням;
 - оволодіння зв'язним мовленням;
 - розвиток комунікативної діяльності;
 - підготовка руки до письма;
 - формування екологічної культури дошкільника.
- реалізація особистісно-орієнтованого підходу у роботі з дітьми, з урахуванням індивідуальних можливостей кожної дитини.

Приклади завдань і вправ, які створено на основі викладених вище принципів, показано на ілюстраціях (рис. 1-5). Автором розроблено навчально-методичний посібник для педагогів та батьків, в якому застосовано цей підхід до формування лінгвістичних вправ. Разом з історичними фактами, які зрозумілі та цікаві дітям і батькам, у вправах використовуються сучасні реалії міста, які їм знайомі та впізнавані.

Запропонований автором комплексний підхід до створення вправ і завдань з розвитку мовленнєвих компетенцій разом з формуванням локальної ідентичності і патріотизму дітей має перспективу розвитку у таких напрямках:

- продовжувати ознайомлювати з рідним містом, установами, будівлями, підприємствами, парками, пам'ятниками; пояснити походження назви міста, з назвою області, обласним центром [3]; чим славиться місто. Формувати уявлення про Україну, сусідні держави;
- формувати уявлення про те, що наше місто має давню історію. Ознайомлювати з історією рідного міста, символікою, історичними пам'ятками, легендами про рідний край;
- розповідати про українську армію, яка захищає територію України, дбає про спокій людей, про різні роди військ (прикордонники, танкісти, піхота, льотчики) та їх основне призначення. Виховувати почуття гордості за належність до мужнього українського народу;
- ознайомлювати дітей із працею в промисловості, враховуючи особливості регіону. Розвивати вміння проявляти увагу та повагу до людей праці, гордість за успіхи рідного краю. Виховувати шанобливе ставлення до результатів праці;
- розширювати знання дітей про види транспорту, вчити розпізнавати їх за призначенням, середовищем пересування. Формувати вміння визначати взаємозалежність призначення, середовища пересування та виду транспорту [1].

Висновки

Локальна історія рідного міста являє собою багате на події та явища середовище, з яким щодня зустрічається дитина, і пізнання якого розраховане на тривалий період. Тому поєднання його пізнання з формуванням мовленнєвих компетенцій є ефективним, цікавим та пізнавальним засобом, що має зв'язок з реальним життям та міським середовищем, серед якого дитина перебуває щодня. До того ж формування навчальних завдань на основі цього матеріалу мотивує та об'єднує зусилля педагогів, батьків, самої дитини, закладає підвалини для формування її як свідомого хмельничанина, громадянина України.

Список використаних джерел та літератури

1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І Білан. – Вид. 2-ге, зі зм. і доп. – Тернопіль: Мандрівець. – 2022. – 216 с.
2. Єсюнін С. Місто Хмельницький: історія, події, факти / Сергій Єсюнін. – Хмельницький: Хмельницький обласний краєзнавчий музей, 2008. – 126 с.
3. Єсюнін С. Плоскирів: давня історія / Сергій Єсюнін. – Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2015. – 62 с.
4. Ніколаєнко В.М. Народознавство в дошкільному навчальному закладі. 2-6 років. – 4-те вид., перероб. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 207, [1] с.: іл.. – (Серія «ДНЗ. Вихователю»).
5. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33.

Ілюстрації

Рис. 1. Пізнавальна ілюстрація походження стародавньої назви міста.

Рис. 2. Науково-популярна інтерпретація походження міського герба.

Рис. 3. Вправа на основі реалій міського парку.

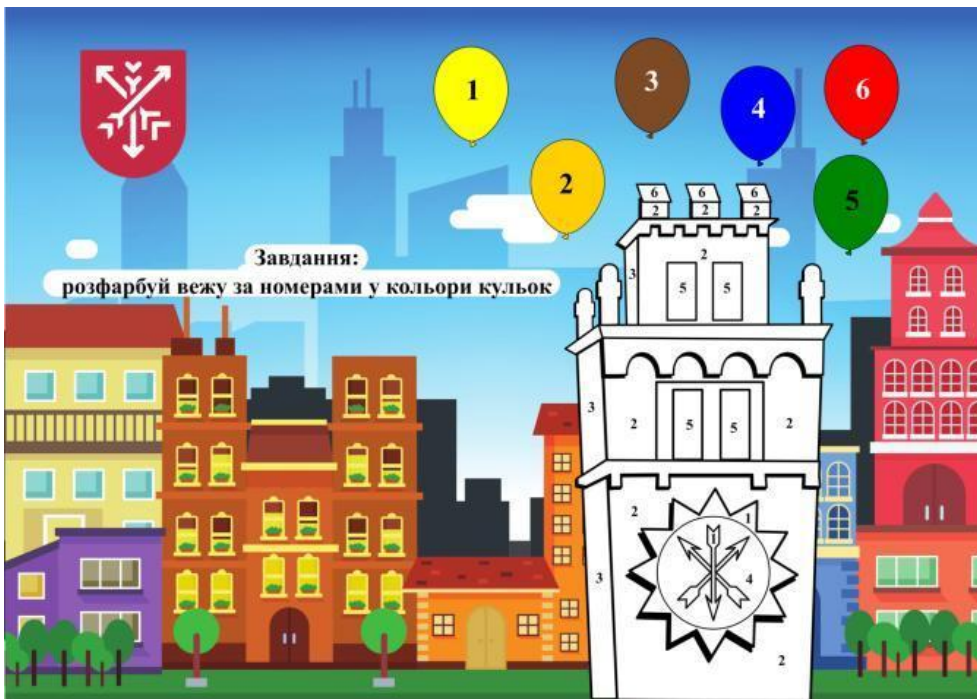

Рис. 4. Вправа на розвиток на основі знайомих деталей міського простору.

Рис. 5. Вправа на розвиток сприйняття та мовлення на основі об'єктів скверу ім. Тараса Шевченка.

Музичук Галина,
вихователь-методист
Степанюк Олена,
вихователь, ЗДО № 3 «Ластівка»
м. Шепетівка

Патріотичне виховання дітей дошкільного віку в умовах сьогодення

***Анотація.** Перед мною, як педагогом, стоїть завдання надзвичайної ваги: домогтися того, щоб діти зросли не лише здоровими та досвідченими людьми, але й свідомими, творчими особистостями і патріотами України. Посіяти в маленькому серці зерно любові до Батьківщини та рідного краю, навчити дітей шанувати й берегти духовну спадщину свого народу - ось про що я дбаю, виховуючи нове покоління громадян України, наше майбутнє.*

***Ключові слова:** героїко - патріотичне виховання, Збройні сили, Вітчизна, повномасштабна війна, патріотизм, національна свідомість, гідність, спадщина.*

Реалізація державності залежить від дієвої державницької позиції кожного громадянина. Тому найголовнішим завданням суспільства завжди було, є і буде виховання поколінь гуманістів і патріотів, для яких найвищим ідеалом є єдність особистих та національно - державних інтересів.

В сучасних умовах в нашій країні зростають вимоги до виховання і навчання підростаючого покоління.

У ситуації, в якій сьогодні опинилася Україна і весь світ, стає питання організації освітнього процесу в умовах війни .

Формування національної свідомості та самосвідомості передбачає: виховання любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці в ім'я України, освоєння національних цінностей (мови, території, культури), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, патріотизму, що сприяє утвердженню національної гідності, залучення дітей до практичних справ розбудови державності, формування почуття гідності й гордості за свою Батьківщину.

У вихованні почуття національної гідності велике значення має правдиве висвітлення історії культури та освіти народу, повернення до культурних надбань минулого, відкриття невідомих сторінок нашої спадщини.

Патріотичні почуття зміцнює героїко - патріотичне виховання, покликане виробляти глибоке розуміння громадянського обов'язку, готовність у будь - який час стати на захист Вітчизни, оволодівати військовими знаннями, а також вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії народу, його Збройних сил.

Тепер, в умовах повномасштабної війни, яку розв'язала рф проти України, вже ні в кого не викликає сумнівів той факт, що зараз ми маємо приділити особливу увагу національно - патріотичному вихованню.

Щоб виховати свідомого громадянина і патріота, треба з малечку прилучати дитину до культурно - історичних цінностей свого народу. Всі ці цінності відображає народне мистецтво, славні традиції якого продовжують талановиті митці сучасності.

І сьогодні, коли відбувається активне повернення до джерел народного буття, до історії народу, до традиційної обрядовості, фольклорного та етнографічного багатства, які сягають у глибину століть, постало питання: з якого віку слід прилучати особистість до спадщини свого народу? Дошкільний вік є найсприятливішим для закладання будь - яких основ виховного процесу.

Виховна робота завжди була невід'ємною складовою освітнього процесу, а зараз, в умовах військової агресії рф проти України, її важливість складно

переоцінити. Усе, що відбувається зараз – виклик для закладу, для вихователів та дітей.

В нашому ЗДО вихователями створюються всі умови для повноцінного національно - патріотичного виховання. Знайомимо дошкільнят з традиціями та обрядами українського народу.

Організуючи роботу у закладі дошкільної освіти, працюю за різними напрямками, щоб позитивно вплинути на процес становлення особистості - патріота.

Напрямки патріотичного виховання:

- Сім'я, родина, родовід та рідний край.
- Традиції, звичаї та культурні явища народу.
- Історія України, державні символи.
- Суспільні явища, довколишній світ.

Поглиблюємо знання дітей про вишиті рушники - обереги нашого дому. Знайомимо дітей з вишивкою на рушниках та сорочках, символічним значенням кольорів. Розрізняти рушники за їхнім призначенням: оберіг, обрядові, родинні, утирачі, грайлики.

Ширше знайомимо дітей з легендами: «Легенда про пісню», «Легенда про калину», «Легенда про журавля» та інші. Національними символами - оберегами: вінок, рушник та калина.

Граємо з дітьми в українські народні рухливі ігри «Коза», «Пастух і вовк», «Хустинка», «Панас». Вивчаємо колядки, щедрівки, веснянки.

Роботу з народознавства проводжуємо не лише на заняттях з усіх розділів програми, а й у повсякденному житті, в іграх, під час проведення спостережень, самостійної художньої діяльності.

Знайомство з малими жанрами фольклору здійснюється через:

- спеціально - організоване навчання - на заняттях з розвитку мовлення, ознайомлення з довкіллям та природою, малювання, ліплення, конструювання, музики, фізкультури;
- спільну діяльність з дітьми - режимні моменти, спостереження, гру, індивідуальну роботу.

Спеціально – організоване навчання я здійснюю головним чином на заняттях, таких як: розвиток мови, знайомство з навколишнім світом, природою, малювання, ліплення, конструювання, фізкультура.

Трирічні дошкільнята особливо уважні до звуків людської мови. Тому на заняттях з розвитку мовлення необхідно розвивати слух. У сприйнятті моєї вимови діти проходять кілька етапів: на початку вони реагують на інтонацію, потім значимість набуває для них ритм, і тільки потім починають розуміти значення слів. Одночасно зі слухом розвивається мовлення. Наприклад, на занятті з розвитку мовлення на тему: читання народної казки «Курочка ряба» для того, щоб замотивувати вихованців на знайомство з новою казкою, я почала заняття із знайомства з потішкою «Курочка - рябушечка»:

- Курочка – рябушечка,
Куди ти пішла?
- На річку.
- Курочка - рябушечка,
Навіщо ти пішла?
- За водичкою.
- Курочка - рябушечка, навіщо тобі водичка?
- Курчаток поїти.
- Курочка - рябушечка, як курчатка просять пити?
- Пі – пі – пі – пі – пі - пі.

Після прочитання потішки я запитала у дітей, про кого ця потішка? Куди ходила курочка? А як звать її діток? Як пищать курчата? Викликавши у малюків інтерес до курочки, запитала, чи хочуть вони познайомитися з новою курочкою - курочкою Рябою? Отримавши їх згоду, прочитала їм нову казку. Для найбільш повного сприйняття дошкільнятами казки використовувала настільний театр. Після прочитання казки я дала трохи часу, а потім поцікавилася, чи сподобалося дітям. Потім питання за змістом. Пізніше запропонувала вдруге послухати казку. Закінчила заняття пісенькою:

Курочка моя,
Розумниця моя,
Ось пшоно, водичка,
Дай, ти мені яєчко,
Розумниця моя!

Я вважаю, що використання потішки і пісеньки допомогло дітям засвоїти зміст заняття, створило емоційний настрій. Зміст, яким повинні оволодіти малюки, краще сприймаються, коли вони взаємодіють, мають безпосереднє зорове, слухове і тактильне сприйняття. Так, наприклад, при проведенні заняття з розвитку мовлення на тему «Заучування потішки «Водичко, водичко»» я вчила дітей узгоджувати свої дії з текстом. Потішка протягом всього року допомагає мені формувати культурно - гігієнічні навички у моїх вихованців.

Використання малих форм фольклору має величезне значення при проведенні занять продуктивними видами діяльності.

Наприклад, на занятті з ліплення на тему «Равлик», я використовувала примовку:

Равлик, равлик,
Випусти роги.
Дам пирога.
Масляного, премосяного,
яка дозволила мені викликати інтерес у дітей.

На занятті з малювання на тему «Дощик», викладаючи хмаринку, читала:

Дощику, дощику,
Пожди, не йди,
Наших діток
Не студи!

І під ритм потішки вихованці пальчиком малювали крапельки дощу. В кінці заняття прочитала потішку:

Веселко - веселко,
Сховай у відерко
Дош - водограй.
Сонечка нам дай!

Величезну роль малі жанри фольклору грають у фізичному вихованні дітей, які я з задоволенням використовую у своїй практиці, так, наприклад, на занятті з фізкультури я запрошую словами пісеньки:

Крокують наші ніжки, топ - топ - топ,
Прямою доріжкою, топ - топ - топ,
Нумо, веселіше, топ - топ - топ,
Ось, як ми вміємо, топ - топ - топ!

За допомогою таких потішок малюки налаштовуються на заняття.

Головне, я вважаю, що вихователь при ознайомленні вихованців з різними фольклорними жанрами, повинен враховувати необхідність привнести елементи артистичності, індивідуальності у виконанні народних творів. Тоді заняття будуть проходити, як яскраве спілкування з дитиною, на очах якої розігрується барвисте

дійство: звірі розмовляють людськими голосами, співають, грають. Настрій вигадливості, пустотливих веселоців, а іноді навіть пустоців - і є перевагою таких занять.

Якщо завдання по ознайомленню дітей з малими формами фольклору вирішувати тільки на заняттях, то неможливо домогтися поставлених цілей і завдань. Тому малі фольклорні форми я включаю і в спільну діяльність з дітьми (режимні моменти, ігри, спостереження, працю, індивідуальну роботу і рухову активність) і самостійну діяльність дошкільнят.

Не секрет, що особливе значення потішки, пісеньки представляють в перші дні життя малюка в дитячому закладі. Маленька дитина в період адаптації сумує за домівкою, мамою, не здатна до спілкування з однолітками і, тому знаходиться в пригніченому стані. Потішка, забавлянка допомагає встановити перший контакт між вихователем і малюком. Вчасно озвучена потішка, забавлянка, пісенька здатна погасити в дитині негативні емоції, відволіктися і заспокоїтися.

Такі потішки, як:

Горошок, бобошок, квасолька, барабольшка (*перебирають пальчики на ручках дитини від найменшого*).

А ти, старий бобище, фур-р-р за плотище! (*беруться за великий пальчик і трясуть його*).

А також «Ладки, ладоньки, ладусі» або «Сорока - ворона» допомагають налагодити емоційний контакт між вихователем і малюком. Дитина відволікається від своїх переживань, заспокоюється. А в її очах «загорюється» вогник цікавості: «Що ж буде далі?».

Розучені тексти пісень я озвучую відповідною інтонацією: колискову вимовляю співуче, лагідно, неголосно, веселу забавку - задерикувато, з гумором, з посмішкою.

Реакція дошкільнят на потішки неоднакова. Одна дитина заспокоюється при читанні потішок про «Сороку - ворону». Іншого можна захопити потішкою про мишку:

Малювала зранку мишка
Три цукерки, два горішка,
А в обід в куточку сіла
І смачний малюнок з'їла.

Або:

Заєць спати захотів,
Сам ліжечко постелив,
Сам зробив собі подушку,
Примостив її під вушко.
Тільки дуже довге вушко -
Все звисає із подушки.

Або:

Ой, чук-чук, наловив дід шук,
А бабуся карася
Сіла та й надулася.
Потім юшки наварила,
малих діток пригостила.

У спілкуванні з кожною дитиною необхідний індивідуальний підхід. Щоб створити радісний настрій необхідно враховувати індивідуальні особливості малюка.

За допомогою потішок у дошкільнят легше виробити звичку дотримуватися культурно-гігієнічних навичок: мити руки, розчісувати волосся, користуватися носовичком. Коли дитина тільки-но починає щось пізнавати, потішка залучає її в світ нового, цікавого, незнайомого. Більш ефективний спосіб привчання заснований на позитивних емоціях, які виникають при неодноразовому повторенні потішок. Привчаючи дітей регулярно мити руки, я використовую потішки:

Ой, лади, лади, лади,
Не боюся я води,
Чисто умиваюся,
Мамі усміхаюся.

В адаптаційний період дуже важлива правильна організація харчування. Створювати позитивний емоційний фон під час прийому їжі мені допомагають ігри з примовками, наприклад:

На плиті зварилася каша,
Де велика ложка наша?

Або:

Ой, ту-ту, ай, ту-ту,
Вари кашку круту,
Підливай молочка,
Нагодуй козачка.

Мої вихованці намагаються, щоб і у них тарілочка посміхалася. Коли їм це вдається, вони радіють.

Ось, як діти тримають ложку,
Набирають потрошку.
Кофтинки та скатерті не заливають,
Ротик серветкою витирають».

Ця потішка допомагає мені виховувати у дітей навички користування серветкою під час їжі.

Не всі мої вихованці охоче лягають спати. Деякі відчують почуття тривоги, сумуючи за мамою. Це не рідкість в перші дні перебування дитини в групі. Тут в нагоді стануть колискові: навіть не заспівана, а просто прочитана, вона заспокоїть дитину:

Ай ну, котику, котино,
Засни, мала дитино.
Засни, засни, задрімай,
Та нічого не думай.

Організуючи спостереження з дітьми, я використовую потішки та заклички, які допомагають цілеспрямовано спостерігати за явищами природи. Так, наприклад, виглянуло сонечко, і я не втрачаючи ні хвилини, кличу дітей помилуватися променями сонця і засуджую:

Вийди, вийди, сонечко
На дідове полечко,
На бабине зіллячко,
На наше подвір'ячко.
На весняні квіточки,
На маленькі діточки,
Там вони граються,
Тебе дожидаються.

Потрапив на стіну сонячний промінь, і я відразу розповідаю дошкільнятам віршик про сонячного зайчика:

Зайчик сонячний в кімнаті,
Розстрибався не на жарт,
То на шафі, то на кріслі,
То на стелю він забравсьь.

Мої вихованці, навіть ті хто мовчали в перші дні, зараз виявляють активність і широко використовують в своєму мовленні потішки, забавлянки, маленькі віршики. Наприклад, якщо хтось із дітей впав або вдарився, втішають один одного:

Цить, не плач,

Спечу тобі калач,
Медом помажу,
Тобі покажу.

В ході занять з дітьми використовую наочні засоби (іграшки, картинки, ілюстрації), що дають можливість дітям краще запам'ятовувати, розвивають спостережливість, увагу, уяву і активізують розумову діяльність.

Одним з головних прийомів наочності є прийом інсценування твору. Інсценування у поєднанні з читанням допомагає дитині краще зрозуміти зміст твору, одночасно задіяти зоровий та слуховий аналізатори. Якщо на початку року малюки були лише глядачами таких дійств, то вже на кінець року вони самостійно «грали в театр» і складали прості речення.

Окрім потішок, примовок, що розвивають дрібну моторику і руку малюків, я навчаю їх, також застосовуючи дитячий фольклор, імітаційним виразним рухам. Наприклад, пропоную дітям показати, як незграбно ходить ведмідь, стрибає зайчик, м'яко крадеться лисиця, топає бичок, скаче і буцається козел, обережно ходить котик, як музики грають на різних музичних інструментах (балалайці, дудочці) тощо. Сукупність руху тіла і органів мови сприяє зняттю напруги, учить дотриманню мовних пауз, допомагає позбавитися від монотонності мови, нормалізує її темп і формує правильну вимову.

Викликають інтерес у дітей твори, в яких є звуконаслідування голосами тварин і описуються їх звички («Іде коза рогата», «Кицю, кицю - няв!», «Пташко маленька»). У таких потішках малята уловлюють гуманне відношення до всього живого, навчаються любити природу, піклуватися про тваринок.

Прислів'я і приказки, загадки, жарти, скоромовки, чистомовки виключно сприятливий матеріал для роботи над автоматизацією поставлених звуків. Вони служать зразком стислості і глибини думки; їх структура завжди ясна, виразна, а лексика різнобічна і образна. Співучість, мелодійність, чітко виражений ритм творів фольклору виховують естетичне відчуття, будять уяву.

Відбираючи твори для ігор - занять з дітьми, я завжди враховую, щоб вони відображали всі сторони життя людини, розвитку взаємин з навколишньою дійсністю, спілкування з дорослим. На фольклорно - ігрових заняттях прагну використовувати прийом дієвої співучасті дітей, залучення дітей до пошукової діяльності, самостійності, розвивати їх фантазію. Вважаю, необхідно задовольнити потребу дітей у спілкуванні з дорослими і дітьми через предметно - ігрову діяльність. Це допомагає дітям проявити мовну і рухову активність.

Досвід показує, що цілеспрямоване і систематичне використання малих форм фольклору створює необхідні основи для опанування різних видів діяльності (ліплення, малювання, конструювання, фізичний і музичний розвиток), допомагає опанувати первинні навички самостійної художньої діяльності. У своїй роботі я використовую певну систему занять, ігор і вправ з поступовим ускладненням. Результатом роботи є позитивні емоції, веселий, бадьорий настрій моїх вихованців, який допомагає опанувати рідну мову, розвиває пам'ять, уяву, мислення, дає можливість побігати, пострибати, тобто всебічно розвивати особистість дитини.

Досягти значних успіхів неможливо без дієвої допомоги батьків. Я веду роботу з батьками: проводжу бесіди, консультації, надаю поради та рекомендації щодо прилучення дітей до глибоких джерел української мови, за допомогою матеріалу, розміщеного в папках – пересувках, пояснюю їм цінність народного фольклору для виховання дітей; знайомлю з потішками, колисковими пісеньками, адже багато батьків не пам'ятають їх змісту.

Список використаних джерел та літератури

1. Білан О.І. Тематичне панування освітньої роботи в дошкільному закладі за програмою «Українське довкілля» (II молодша група). / О. І. Білан., 2022р.
2. Богуш А.М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: Підруч. для ВНЗ/ А. Богуш, Н. Гавриш. – К., Слово 2008. – С. 40-48.
3. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі/ А.М. Богуш, Н.В. Лисенко. – К., Знання 2002. – С. 36-49.
4. Газіна І.О. Формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості (психолого-педагогічні особливості)// Педагогіка. – 2005. – №1. – С. 8-10.
5. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) Т. Піроженко, Н. Гавриш, 2021р.
6. Лещенко О.М. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку// Дошкільне виховання. – 2003. – №9. – С. 12-16.
7. Міщенко Н. Який же проросте патріотизм?// Рідна школа. – 2004. – №1.- С. 1-8.
8. Мокрогуз О. Громадянська освіта: проблеми і перспективи запровадження// Завуч. – 2000. – № 28. – С. 2-4.
9. Сухомлинська О.В. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності// Дошкільне виховання. – 2003. – №2. – С. 3-8.
10. Щербань П.М. Національне виховання в сім'ї. – К., Борівітер 2000. – С. 26-30.

Навроцька Раїса,
вихователь ЗДОН№1 “Капітошка”
Хмельницька ОТГ

Формування у дітей старшого дошкільного віку вміння складати розповіді - роздуми через мовні дидактичні ігри

Анотація. У дошкільній лінгводидактиці визначені основні напрямки змісту та методів навчання монологічного мовлення дітей дошкільного віку (А. Богуш, Н.Гавриш, А.Зрожевська, Т.Постоян), ґрунтовно розроблена методика навчання дітей різних типів розповіді (опис, повідомлення), окрім роздуму. Водночас ряд досліджень та власні напрацювання свідчать про можливість та доцільність навчання старших дошкільнят складати розповіді – роздуми (Н.Кузіна, Н.Харченко). Тому метою статті є висвітлити специфіку системи вправ та її взаємозв'язок з методами, прийомами навчання дітей старшого дошкільного віку складати розповідь-роздум.

Ключові слова: розповідь-роздум, розсудливість, базова якість, система ігор.

Оволодіння рідною мовою, в контексті формування мовленнєвої компетентності дитини дошкільного віку як ніколи на часі. Це зумовлено викликами останніх подій в країні, переорієнтацією освітніх пріоритетів до європейських стандартів якості освіти. Відтак перед педагогічною спільнотою дошкільня визначено мету - активно навчати дітей дошкільного віку рідної мови, що вимагає не тільки формування мовленнєвих умінь та навичок, а й визначає стратегічне завдання виховання мовної особистості, яка здатна насамперед грамотно, аргументовано та

переконливо доводити власну думку. Оволодіння мовою є одним із найважливіших надбань дитини в дошкільному віці – найбільш сензитивному для її засвоєння. Якщо дитина не досягне певного рівня мовленнєвого розвитку до п'яти – шести років, то цей шлях, як правило, не може бути успішним на більш пізніх вікових етапах. Базовий компонент дошкільної освіти визначає важливим завданням сучасного закладу дошкільної освіти формування мовленнєвої компетенції дітей, орієнтує на активну позицію дитини в процесі опанування мови [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблема формування умінь у старших дошкільників створювати та використовувати розповіді всебічної типізації досліджувалась класиками наукової думки й сучасними науковцями в різних аспектах: психологічному (Л. Виготський, Д. Ельконін, Т. Піроженко, С. Рубінштейн, І. Синиця, та ін.); психолінгвістичному (О. Леонт'єв, О. Шахнарович та ін.); лінгвістичному (Г. Доброва, О. Лаврент'єва, Н. Лепська, І. Овчиннікова, С. Цейтлін, Н. Юр'єва та ін.); педагогічному (Р. Боша, Л. Ворошніна, В. Захарченко, Є. Короткова, О. Лещенко, Н. Малиновська, Н. Орланова, О. Фоміна, Л. Шадріна, А.Омельяненко); лінгводидактичному (А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Т. Донченко, Л. Калмикова, Т. Ладиженська, К. Крутій, В. Мельничайко, та ін.). Сучасне осмислення проблем мовної освіти, новий погляд на мову як суспільне явище зумовлює підвищення теоретико - методичного рівня навчання рідної мови та розвитку мовлення дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти. Необхідність навчання дітей старшого дошкільного віку складати розповідь-роздум обумовлена, як зазначають А.Богуш, Н.Гавриш, значенням цього виду зв'язного мовлення в розвитку розсудливості як однієї із базових якостей особистості дошкільника, що вміє вибудовувати власну аргументацію [2, с. 31]. Ми маємо підстави констатувати недостатню розробку щодо змісту, методів та прийомів навчання дітей старшого дошкільного віку складати розповіді-роздуми. Значну роль у реалізації методів і прийомів навчання дітей старшого дошкільного віку відіграють дидактичні засоби, до яких відносимо систему вправ. Вчені (О.Нечаєва, І.Головка) розглядають розповідь– роздум як особливо організований текст, як певний функціонально-смісловий тип мовлення. Визначено також його основні характеристики: розповідь існує у мовленні як його монологічна форма; композиційний план складається з тези, аргументів та висновку (причому залежно від ситуації мовлення тези або висновку може й не бути); композиційні частини пов'язуються між собою смисловим зв'язком та використанням вставно-модульних конструкцій причинно-наслідкового значення; ланцюговий вид зв'язку між реченнями зумовлюється послідовністю викладу думок у процесі аргументації. У навчанні дітей складати розповідь-роздум чітко простежується взаємозв'язок між розумовим мовленнєвим вихованням, який відомий психолінгвіст Ф.Сохін розглядає як інтелектуальну функцію мови та мовну функцію інтелекту. Вміння розповідати, розмірковуючи, ґрунтується на виділенні істотних ознак предметів та явищ, на розумінні причинно-наслідкових, просторово-часових та функціональних залежностей, на пошуку відповідних аргументів.

В навчанні дошкільників складати розповіді - роздуми пріоритетними будуть підходи, що характерні для узагальнено-прогресивної спрямованості: взаємодія, співпраця педагога з дитиною, де дитина є головною діючою особою, рівноправним партнером; зміщення акценту на індивідуальний підхід; тактика спілкування, що передбачає вміння стати на позицію дитини; відмова від прямого навчання на користь дидактичної гри, що в поєднанні з необхідними поясненнями дорослого створює специфічну форму навчання дошкільників – своєрідний синтез гри та заняття. Саме мовні ігри та вправи дають можливість для розвитку мовленнєвих умінь та навичок дошкільнят. Відповідно до етапів навчання пропонувані дітям ігри (за А.Омельяненко) поділили на три групи. Першу групу ігор складають ігри, які

використовують на підготовчому етапі. Вони спрямовані на нагромадження дошкільнятами чуттєво-інформаційного досвіду, оскільки багаті уявлення сприяють розвиткові логічного мислення, формуванню зв'язних розповідей-роздумів.

1. Ігри на класифікацію предметів за родовими та видовими ознаками.

Мета: вчити класифікувати предмети за родовими та видовими ознаками, обґрунтовувати; свій вибір, використовуючи складні речення з підрядними сполучниками (бо, тому що, через те що), вставними конструкціями (я вважаю, на мою думку), займенниками (це, цей, той, все, кожний, будь-який, жодний, ніхто).

«Запитання – відповідь»

Хід гри. Діти, даючи відповідь на запитання (Хто живе у лісі?, Яка техніка допомагає вдома?) , підбирають картки і відповідають на запитання: «Чому ти ви вибрав саме ці картки?»

«Четвертий зайвий»

Хід гри. На індивідуальній картці зображено чотири предмети, серед них один предмет зайвий. Дитина вибирає цей предмет і обґрунтовує відповідь, використовуючи сполучники, вставні конструкції та займенники

«Окремо – разом»

Хід гри. Дитині пропонують дібрати до центральної картки з певним зображенням чотири картинки, які зображують щось інше, логічно пов'язане з центральним (курка- зерно, курча, яйце, дід з бабою) і обґрунтувати свій вибір.

«Знайди предмет за формою»

Хід гри. Дитина, взявши за зразок будь-яку фігуру, добирає зображення предметів подібної форми та обґрунтовує свій вибір.

«Спочатку – потім»

Мета: вчити дітей встановлювати логічну послідовність подій (зернятко, паросток, пуп'янок, квітка, плід і т. д.), використовуючи вставні слова: по-перше, по-друге, отже, обґрунтовувати думку повними реченнями.

2. Ігри що сприяють формуванню елементарного усвідомлення загальної структури розповіді. Мета: навчити дітей старшого дошкільного віку продукувати розповідь-роздум як суцільне зв'язне висловлювання, що складається з тези, доведення, висновку; сформувати вміння дошкільників використовувати різноманітні засоби зв'язку структурних частин тексту; збагачувати словник лексичними засобами зв'язку між структурними частинами розповіді-роздуму(я гадаю, я знаю, мені здається, на мій погляд, по-перше, по-друге, бо, тому що, отже, таким чином)

Для матеріалізації мовленнєвих уявлень дошкільнят знадобиться модель «Бургер». Дітям пояснюємо що нижня частина бургера це вирази: я знаю, я гадаю, мені здається, на мій погляд; салат, ковбаска, помідора – це слова по-перше, по – друге, тому що; верхня частина бургера – це слова – отож, таким чином.

«Готуємо бургер»

Хід гри. дітям пропонується кілька речень – з них треба скласти одне, використовуючи вставні слова та сполучники (відповідно до моделі структури розповіді-роздуму «Бургер»).

«Нісенітниця»

Хід гри. Діти слухають оповідки нісенітниця, зазначають невідповідності, які помітили

«Схожий – несхожий»

Хід гри. Діти порівнюють два предмети.

«Так чи ні»

Хід гри. Вихователь стверджує або заперечує щось, а діти мають погодитися або заперечити сказане, обов'язково пояснивши, чому так вважають.

«Чому так називається?»

Хід гри. Дітям пропонується пояснити, чому так називається те чи інше (підсніжник, снігур)

3.Ігри, що сприяють удосконаленню вміння дошкільнят складати розповідь-роздум.

Мета: формувати в дітей уміння самостійно складати розповідь-роздум у різних видах діяльності (навчально-мовленнєвій, художньо-мовленнєвій), користуватися різноманітними способами зв'язку між частинами розповіді.

«Хто це або що це?»

Хід гри. Дітям роздаються картинки, й вони перетворюються на зображене, називаючи їхні істотні ознаки. Інші діти відгадують хто це і обґрунтовують свою думку.

«Хто найдопитливіший?»

Хід гри. Діти відповідають на пізнавальні запитання (Чому в дощ потрібна парасолька?, Чому взимку немає комах?)

«Магазин»

Хід гри. Дитина придбає товар не за гроші, а за вміння пояснити, чому хоче це купити.

Висновки. За результатами спостережень запропоновані мовні дидактичні ігри розвивають у старших дошкільників вміння логічно мислити, доводити свою думку, робити висновки, сприяють розвитку зв'язного мовлення.,

Список використаних джерел і літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. - К.,2021.
2. Богуш А. М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник. Київ: Слово, 2011. 704 с.
3. Журнал «Дошкільне виховання», №9, 2021р
4. Омеляненко А.В. Навчання дітей старшого дошкільного віку складати розповіді-роздуми: монографія. Донецьк: 2009. 196 с.

Назарук Наталія,
вихователь-методист, ЗДО № 18
Кам'янець-Подільська ОТГ

Інтерактивні засоби взаємодії педагога з дітьми в ЗДО

З кожним роком сучасні інтерактивні технології все щільніше входять у наше життя – використання гаджетів, комп'ютера стало звичною справою, і нинішнє покоління дітей від самого народження потрапляє до насиченого інформаційного простору. Використання інтерактивних технологій дозволяє перейти від наочно-образного способу навчання до діяльнісного, у якому дитина бере активну участь у цій діяльності.

Інтерактивний – означає здатність взаємодіяти чи перебувати у режимі розмови, діалогу із чимось (наприклад, комп'ютером) чи будь-ким (людиною). Термін «інтерактивні технології» може розглядатися у двох значеннях: технології, побудовані на взаємодії з комп'ютером та за допомогою комп'ютера та організована взаємодія безпосередньо між дітьми та педагогом без використання комп'ютера. Отже, інтерактивне навчання – це, передусім, діалогове навчання, побудоване на взаємодії дітей із навчальним оточенням, освітнім середовищем, яке є областю пізнавального досвіду, під час якого здійснюється взаємодія педагога і вихованця.

Інтерактивне навчання дошкільнят – це специфічна форма організації освітньої діяльності, метою якої є забезпечення комфортних умов для взаємодії, за яких кожна дитина відчуває свої успіхи і, виконуючи певну інтелектуальну роботу, досягає високої продуктивності. Інтерактивна технологія спрямована на формування у дошкільнят нових якостей та умінь: активізується індивідуальна інтелектуальна активність кожного дошкільника; розвиваються міжособистісні стосунки, діти вчаться долати комунікативні бар'єри у спілкуванні (скутість, невпевненість), створюється ситуація успіху; формуються умови для саморозвитку особистості кожної дитини.

Освітній процес, в основі якого лежить інтерактивне навчання, організований таким чином, що практично всі діти виявляються залученими до процесу пізнання, вони мають можливість розуміти та рефлексувати з приводу того, що вони знають та думають. У процесі засвоєння навчального матеріалу дошкільнята здійснюють спільну діяльність, це означає, що кожен робить свій внесок у роботу, відбувається обмін досвідом, знаннями та вміннями. Причому це відбувається у доброзичливій атмосфері та за взаємної підтримки один одного.

Впровадження інтерактивних технологій у роботу з дітьми здійснюється поступово, з урахуванням вікових особливостей дошкільнят:

- молодший дошкільний вік – робота в парах, хоровод;
- середній дошкільний вік – до попередніх додаються ланцюжок, карусель;
- старший дошкільний вік – до попередніх додаються інтерв'ю, робота в малих групах (трійках), акваріум, велике коло, дерево знань.

Дискусія – це метод колективного обговорення якогось складного питання. До дискусії готуються всі учасники освітнього процесу, активно залучаються усі діти. Наприкінці дискусії формулюється єдине колективне вирішення завдання, проблеми чи рекомендації. Запитань (завдань) необхідно пропонувати трохи більше п'яти. Формулювати їх слід так, щоб була можливість висловити різні погляди щодо висунутої проблеми. Діти вчаться висловлювати власну думку: «Я думаю...», «Я вважаю...», «На мою думку...», «Я згоден, але...», «Я не згоден, тому що...».

Вікторина – метод-пізнавальна гра, яка складається з мовних завдань та відповідей на теми з різних галузей знань. Вона розширює пізнавальний та комунікативний розвиток дітей. Запитання підбираються з урахуванням віку, програмових вимог та рівня знань дітей.

Бесіда-діалог – метод, спрямований на співучасть дітей із тим, хто виступає. У ході заняття з подачі знань, закріплення матеріалу вихователь ставить запитання до дітей з метою перевірки розуміння ними поданої інформації.

Моделювання – метод взаємодії дорослого та дітей для вирішення поставленої проблеми. Ситуація моделюється вихователем спеціально.

«За і проти» – метод роботи з дітьми, під час якого дітям пропонується вирішити проблему з двох сторін: «за» та «проти». Наприклад, ставиться завдання розповісти, чому подобається зима (аргумент – «за») і чому не подобається зима (аргумент – «проти»).

До кейс-технологій належать: метод ситуативного аналізу (метод аналізу конкретних ситуацій, ситуаційні завдання та вправи; кейс-стаді; кейс-ілюстрації; фото-кейси); метод інциденту; метод ситуаційно-рольових ігор; метод аналізу ділової кореспонденції; ігрове проектування; метод дискусії.

Сутністю кейс-технологій є аналіз проблемної ситуації. Аналіз, як логічна операція мислення, сприяє мовленнєвому розвитку дитини, «оскільки мова є формою існування мислення, між мовою та мисленням існує єдність» (С.Л. Рубінштейн). У процесі освоєння кейс-технологій діти:

- навчаються отримувати необхідну інформацію у спілкуванні;
- вміння співвідносити свої бажання з інтересами інших;

- навчаються доводити свою думку, аргументувати відповідь, формулювати запитання, брати участь у дискусії;
- вчать відстоювати свою точку зору;
- вміння приймати допомогу.

Кейс-технології формують навички комунікативної дії дітей:

- відбувається формування у дітей навичок роботи в команді;
- вміння вести діалог з дорослими та однолітками;
- розвивається вміння адекватно реагувати на конфліктні ситуації, що виникають;
- забезпечується взаємозв'язок із життям та грою дитини;
- самостійно, без допомоги дорослого вчать застосовувати знання, отримані в реальному житті, не відчуваючи труднощів.

Метод багатоканальної діяльності – метод роботи з дітьми, в ході якого обов'язково задіяні різні аналізатори: зір, слух, дотик, смак, нюх.

Наприклад, під час розгляду картини доцільно використовувати таку послідовність: виділення об'єктів, зображених на картині; уявлення об'єктів через сприйняття різними аналізаторами.

Після розгляду всіх об'єктів, зображених на картині, варто поставити дітям творчі завдання:

- "прослухати" звуки картини через "навушники";
- вести віртуальні діалоги від імені зображених персонажів;
- відчути «аромат» кольорів, зображених на картині;
- "вийти за межі зображеного";
- подумки торкнутися картини, визначити, якою є її поверхня (тепла, холодна), яка погода (вітряна, дощова, сонячна, спекотна, морозна) тощо.

Головне в організації інтерактивної гри з дошкільнятами – створення умов для набуття значущого для них досвіду соціальної поведінки. Під інтерактивною грою ми розуміємо не просто взаємодію дошкільнят один з одним та педагогом, а спільно організовану пізнавальну діяльність соціальної спрямованості. У такій грі діти не тільки дізнаються про нове, а й навчаються розуміти себе та інших, набувають власного досвіду.

Роль вихователя в інтерактивній грі практично зводиться до спрямування діяльності дітей для досягнення поставленої мети та до розробки плану заняття.

Існує багато варіантів інтерактивних ігор, але спосіб їх проведення досить універсальний і ґрунтується на наступному алгоритмі:

1. Підбір педагогом завдань та вправ для групи дітей. (Можливо проведення підготовчого заняття.)

2. Дошкільнят знайомлять із проблемою, яку належить вирішити, з метою, якої потрібно досягти. Проблема і мета завдання мають бути чітко та доступно сформульовані вихователем, щоб у дітей не виникало відчуття незрозумілості та непотрібності того, чим вони збираються займатися. Дітей інформують про правила гри, надають чіткі інструкції.

3. У процесі гри діти взаємодіють один з одним задля досягнення поставленої мети. Якщо якісь етапи викликають складнощі, педагог коригує дії дошкільнят.

4. Після закінчення гри (після невеликої паузи, покликаної зняти напругу) аналізуються результати, підбиваються підсумки. Аналіз складається із концентрації уваги на емоційному аспекті — на почуттях, які отримали дошкільнята, та обговорення змістовного аспекту (що сподобалося, що викликало труднощі, як розвивалася ситуація, які дії робили учасники, який результат).

Необхідність впровадження в освітній процес інтерактивних методів очевидна, оскільки:

- сьогодні, як ніколи раніше, підвищуються вимоги до вихованців;
- відбувається диференціація та індивідуалізація освіти дошкільнят;
- змінюються вимоги до якості дошкільньої освіти, її оцінка не лише за рівнем знань підготовленості, а й елементарної життєвої компетенції випускників ЗДО, їх здатності застосовувати знання у власному житті, постійно їх оновлювати та збагачувати.

Використання інтерактивних технологій у безпосередній освітній діяльності знімає нервову навантаженість дошкільнят, дає можливість змінювати їх форми діяльності, перемикає увагу на питання теми занять.

Таким чином, інтерактивне навчання – безперечно, цікавий, творчий, перспективний напрям дошкільньої педагогіки. Воно допомагає реалізувати всі можливості дітей дошкільного віку з урахуванням психологічних можливостей. Використання інтерактивного навчання дає можливість збагатити знання та уявлення дітей про навколишній світ, про взаємини з однолітками та дорослими, спонукає дітей до активної взаємодії у системі соціальних відносин.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільньої освіти (нова редакція). – К., 2021.
2. Кононко О. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). – К.: Стилос, 2002. – 336 с.
3. Ладивір С. Жити і діяти разом з дитиною //Дошкільнє виховання.–2013 – №10. – С.40.
4. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2002. – 237 с.
5. Старченко В. Логіко–математичний аспект дошкільньої освіти //Дошкільнє виховання. – 2005. – №7. – С. 35.
6. Татарінова С. О. Міркування як мовленнєва категорія логічного мислення дітей старшого дошкільного віку / С. О. Татарінова // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Вип. 39. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2005. –210 с.

Нижник Любов,
директор,
Дунаєвецький ЗДО №1 «Ромашка»
Дунаєвецької міської ради

Створення розвивального, безпечного середовища у ЗДО – головна умова організації освітнього процесу в період дії правового режиму військового стану

Анотація: у статті висвітлено питання створення безпечних умов у ЗДО у період дії правового режиму військового стану . Розкрито умови та першочергові кроки щодо підготовки ЗДО до організації освітнього процесу та по облаштуванню найпростішого укриття в універсальному дизайні у ньому .

Ключові слова : Державний стандарт, укриття, універсальний дизайн, безпечне середовище.

В умовах воєнного стану зазнала змін і організація роботи ЗДО. Адже все залежить від безпекової ситуації у кожному населеному пункті.

Рішення про відновлення діяльності та режим роботи ЗДО ухвалюють місцеві органи влади та військові адміністрації, які призначають комісії з обстеження закладів

освіти на предмет готовності до організації освітнього процесу у новому навчальному році та створення безпечних умов для всіх його учасників.

З 1 вересня розпочати роботу в очному режимі зможуть лише ті заклади, у яких облаштовано сховище (укриття) відповідно до рекомендацій Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Ними визначено основні вимоги до будівель (споруд, приміщення), які планується використовувати як захисні споруди подвійного призначення або найпростіші укриття, вимоги щодо забезпечення найпростіших укриттів необхідним майном, інвентарем, засобами та матеріалами [5].

Згідно розроблених МОН «Інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності» від 11.07 2022 директор закладу дошкільної освіти є відповідальним за створення безпечних умов освітнього процесу та не дозволяє проведення освітнього процесу за наявності шкідливих та небезпечних умов. З метою організації роботи із підготовки закладу освіти до нового навчального року керівник закладу освіти уживає заходів щодо приведення інженерно-технічних комунікацій, устаткування, обладнання у відповідність до чинних стандартів, правил, норм. Крім того, наказом закладу освіти до початку навчального року створюється постійно діюча технічна комісія з обстеження приміщень, інженерно-технічних комунікацій закладу освіти та складає:

- акт обстеження приміщень та інженерних комунікацій закладу освіти до початку навчального року та опалювального сезону
 - акти-дозволи на введення їх в експлуатацію До акта-дозволу на введення в експлуатацію спортзалу і спортивних споруд додаються відомості про випробування навчального спортивного обладнання, що розміщено в них для використання в освітньому процесі;
 - акт оцінки стану готовності захисної споруди цивільного захисту (сховище або протирадіаційне укриття, що є на балансі закладу освіти) ;
 - акт оцінки об'єкта (будівлі, споруди, приміщення) щодо можливості його використання для укриття населення як найпростішого укриття.

Після огляду постійно діючою технічною комісією заклад освіти приймає в експлуатацію комісія, створена за наказом відповідного органу управління освітою (залежно від підпорядкування). [8].

Обов'язково несе директор відповідальність за документи, що регулюють питання охорони праці, безпеки життєдіяльності в закладі освіти.

Потрібно пам'ятати, що у закладі освіти щорічно на початку навчального року наказом керівника затверджується протипожежний режим. Під час огляду електрогосподарства закладу освіти необхідно звернути увагу на такі заходи, що направлені на безпечну його експлуатацію.

ЗДО, які відновлюють діяльність у звичному режимі, мають ретельно підготуватися до роботи з дітьми . МОН підготувало інформацію щодо особливостей організації нового 2022/2023 навчального року та рекомендації першочергових кроків із підготовки до нього.

Крок 1: призначити комісії з обстеження закладів освіти на предмет готовності до організації навчання та забезпечення безпеки учасників освітнього процесу

Крок 2: визначити форму організації освітнього процесу

Крок 3: забезпечити безпеку всіх учасників освітнього процесу впродовж навчального року[4].

Необхідно вжити, відповідні заходи з посилення безпеки, а саме:

- обов'язкова перевірка закладів освіти та прилеглих до них територій на наявність вибухонебезпечних предметів;
- перевірка готовності систем оповіщення, зокрема, доступності оповіщення для дітей з порушеннями зору та слуху (за потреби);

- перевірка наявності у кожному закладі освіти планів евакуації та обладнаного укриття для всіх учасників освітнього процесу (із запасами води та їжі, спальних місць, засобами захисту, аптечкою тощо);

- проведення тренувань з учасниками освітнього процесу відповідно до алгоритму дій у разі оголошення сигналу повітряної тривоги або іншої надзвичайної ситуації;

- проведення з працівниками закладу занять за темами: збереження життя та здоров'я в умовах війни та надзвичайних ситуацій, надання домедичної допомоги;

- інформування батьків про створення безпечних умов для організації освітнього процесу.

З метою створення безпечних умов перебування у закладах освіти всіх учасників освітнього процесу під час воєнного стану Державною службою України з надзвичайних ситуацій розроблено рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту закладів освіти (лист ДСНС України від 14.06.2022 № 03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти»). Зазначені рекомендації підготовлено з урахуванням вимог законодавства та досвіду організації захисту населення в умовах відбиття збройної агресії РФ. Згідно цих рекомендацій потрібно подбати про облаштування найпростішого захисного укриття для малечі. Воно має забезпечувати можливість безперервного перебування в них вихованців та персоналу впродовж не менше 48 годин. З цією метою найпростіші укриття забезпечуються: місцями для сидіння (лежання) — у нас це лавки, стільчики, ліжка. Потрібно подбати про засоби що використовуються під час освітнього процесу, ємності з питною (з розрахунку 2 л на добу на одну особу, яка підлягає укриттю) та технічною водою (за відсутності централізованого водопостачання); контейнерами для зберігання продуктів харчування; виносними баками, що щільно закриваються, для нечистот (для неканалізованих будівель і споруд), розміщених у спеціально призначених для цього приміщеннях; резервним штучним освітленням (електричними ліхтарями, свічками, газовими лампами тощо) та електроживленням; первинними засобами пожежогасіння (відповідно до встановлених норм для приміщень відповідного функціонального призначення); засобами надання медичної допомоги; засобами зв'язку і оповіщення (телефоном, радіоприймачем, мережею інтернет, рекомендовано встановлення Wi-Fi — пристроїв); шанцевим інструментом (лопатами штиковими та совковими, ломачами, сокирами, пилами-ножівками по дереву, по металу тощо). [6].

Створення й підтримка у ЗДО безпечного психологічного, фізичного, безбар'єрного середовища для всіх учасників освітнього процесу – головна умова роботи закладу дошкільної освіти [7]. Тому потрібно подбати, щоб освітнє середовище, в якому перебувають дошкільники в нових соціальних умовах воєнного стану, має бути безпечним, воно має бути ще й інформативним, цікавим, змістовним, стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей. Важливе значення має дизайн оточуючого середовища (укриття). Потрібно подбати про простір для організації різних видів діяльності та вільної гри, мають бути облаштовані осередки за інтересами. [1]. Це дасть змогу ефективно в налаштованому ритмі використовувати потенціал різних моделей організації освітнього процесу із застосуванням сучасних технологій, освітніх програм та послуг, що відповідають особливостям розвитку всіх дітей дошкільного віку [2].

Тобто, облаштоване освітнє середовище в укритті — це має бути цілий світ взаємопов'язаних предметів, явищ та людей, які оточують малечу, обумовлюючи її розвиток. Це середовище має стати для дитини розвивальним, тобто сприятливим для особистісного зростання у фізичній, пізнавально-інтелектуальній, соціально-моральній, комунікативно-мовленнєвій, художньо-естетичній, предметно-практичній та інших сферах дитячої життєдіяльності [3].

Ми організували різноманітні матеріальні засоби, які містять дидактико-психологічні стимули й функціонально-моделюючий зміст для повноцінного розвитку особистості локації в укритті таким чином, щоб вони могли об'єднуватися на окремих чи комбінованих локаціях. Вони необхідні для забезпечення дитячої життєдіяльності. Це дало змогу педагогу підвищувати ефективність форм і методів реалізації освітнього процесу, розвивати дитину відповідно до вікових норм з урахуванням вимог Державного освітнього стандарту — за усіма освітніми напрямками й у різних видах діяльності. А дитина успішно задовольнятиме власні інтереси та потреби, впевнено просуватиметься за індивідуальними траєкторіями розвитку у цей непростий час.

Які освітні осередки ми розмістили у приміщеннях захисного укриття:

- ігровий з локаціями для ігор (сюжетних; конструкторсько-будівельних; настільних дидактичних; спортивних; інтелектуальних)
- природничий,
- відпочинковий,
- книжковий,
- самостійної художньої, театралізованої діяльності.

Вибір осередків має бути реальним, педагогічно виправданим і функціональним. Важливо грамотно систематизувати розвивальне предметне середовище укриття, чітко розуміти призначення його наповнення й доцільно обирати для нього місце розміщення. Лише за таких умов педагог матиме змогу ефективно застосовувати різні види обладнання й навчальні засоби під перебування в укритті.

Проектуючи, моделюючи та облаштовуючи середовище для малечі, слід обирати засоби й обладнання відповідних розмірів, зручних конструкцій. Важливо продумувати все до дріб'язку, зокрема і кольорову палітру в дизайні. Предметне оточення має заспокоїти дитину. Хоча певні його ділянки можуть бути яскравішими, більш заповненими, як-от в ігровому осередку.

З метою залучення дітей до різних видів діяльності педагогічному колективу необхідно заздалегідь спланувати змістовий контент роботи, що відвертатиме увагу дітей від хвилювань, страхів та сприятиме зниженню тривожності.

З метою мінімізації та запобігання виникненню посттравматичного синдрому рекомендуємо під час перебування дітей в укриттях здійснювати їх психологічний супровід

Створення сучасного універсального дизайну в укритті закладу дошкільної освіти (доступного, безпечного, розвивального) максимально придатного для розвитку дошкільника дасть змогу розкрити можливості для творчого самовиявлення педагогів, рухатися курсом інноваційного поступу заради поліпшення якості освіти в цей непростий час, щасливого проживання нашими вихованцями неповторного періоду дошкільного дитинства.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Авт. група: О. М. Байер, А. М. Богуш, О. К. Безсонова та ін. К.: Видавництво, 2021. 41 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження/ Упорд.: О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, Л.В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
3. Олена Низковська Як створити інноваційне розвивальне предметне середовище URL: <https://emetodyst.mcfra.ua/871543> (дата звернення 31.10.2022)
4. Особливості організації нового 2022/2023 навчального року: Інформація МОН від 06 липня 2022 року. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/osoblivosti-organizaciyi-202223-navchalnogo-roku> (дата звернення 27.10.2022)

5. Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022-2023 навчальному році.: Лист МОН від 27.07.2022. № 1/8504-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-okremi-pitannya-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci> (дата звернення 27.10.2022)

6. Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти : лист ДСНС України від 14.06.2022 № 03-1870/162-2/ URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/civilniy-zahist/2022/15.06/Rekom.shchodo.orhanizatsiyi.ukryttya.15.06.2022.pdf> (дата звернення 27.10.2022)

7. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні: лист МОН від 02.04.2022 № 1/3845-22. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voynenogo-stanu-v-ukrayini> (дата звернення 28.10.2022)

8. Щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності: Інструктивно-методичні матеріали від 11.07.2022. URL:[https://auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u22910/pidgotovka do novogo 2022 23_nr.pdf](https://auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u22910/pidgotovka%20do%20novogo%202022%2023_nr.pdf) (дата звернення 26.10.2022)

Никитюк Наталія,
вихователь
ЗДО №5 «Пізнайко»
Нетішинської міської ради

Педагогіка партнерства як основа успішної соціальної згуртованості суб'єктів освітнього процесу.

Анотація. *Стаття актуалізує проблему педагогіки партнерства як основи успішної соціальної згуртованості суб'єктів освітнього процесу. Розкриває нетрадиційні підходи до організації партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками вихованців.*

Ключові слова: *педагогіка партнерства, партнерська взаємодія, взаємовідносини, освітньо-виховний процес, співробітництво, співпраця, діалогізація.*

Вступ. Сьогодні в умовах модернізації української освіти одним із напрямків оптимізації освітнього процесу є його спрямування на демократизацію взаємовідносин педагогів та дітей, що відображається в нових підходах до навчання і виховання: створенні сприятливої атмосфери співробітництва, переходу до діалогізованого спілкування з дітьми в ході освітнього процесу, інтенсифікації впровадження в освітній процес активних методів навчання та виховання, які дають можливості для розкриття творчої особистості, розвитку ініціативи, активізації пізнавальної діяльності дитини. Педагогіка партнерства є одним із факторів ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу [3, с.18].

Педагогіка партнерства – напрям педагогіки, що включає в себе систему методів та прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості [5, с.13]. За педагогікою партнерства дитина – добровільний і зацікавлений соратник, одностудець, рівноправний учасник освітнього процесу, турботливий і відповідальний за його результати.

Термін «партнерство» переважно визначають як:

- система взаємовідносин, які встановлюються у процесі певної спільної діяльності;
- спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівнозначності та доповнюваності всіх її учасників;
- організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації;
- спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права кожної із сторін, чітко узгоджені і злагоджені дії учасників спільної справи, що ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності [3, с.18].

Педагогіка партнерства – чітко визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків, вихователів), яка: організовується на принципах добровільності й спільних інтересів; ґрунтується на повазі й рівноправності всіх учасників, із дотриманням визначених норм (права та обов'язки) та врахуванням ціннісних орієнтирів кожної із сторін; передбачає активне включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їхні результати [4, с.8].

Педагогіка партнерства ґрунтується на таких принципах: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах, стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (про активність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Цією проблемою на сучасному етапі розвитку освіти активно займаються І. Єрмаков, Г. Кириченко, М. Приходько та інші. Аналіз методичних рекомендацій О. Кононко, Т. Алексеєнко та інших педагогів дає змогу виокремити такі форми партнерства: індивідуальні, наочно-письмові, групові, колективні.

Мета статті: розкрити сутність ідеї педагогіки партнерства у взаємодії між дітьми, педагогом і батьками; завдання, принципи, підходи до організації партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу в закладі дошкільної освіти; нетрадиційні форми спілкування з батьками.

Основна частина. Для сприяння самореалізації кожної дитини треба розуміти, що кожна дитина – це унікальна й неповторна індивідуальність. Тому пріоритет вільного розвитку особи є базовим принципом побудови освітнього середовища дошкільного закладу, головна мета якої – зрозуміти кожную особистість та виявити до неї повагу [6, с.15].

Основу педагогіки партнерства становлять «суб'єкт – суб'єктні стосунки – співпраця всіх суб'єктів». Цей тип взаємин є для освітньо-виховного процесу оптимальним, бо, з одного боку, він зберігає за вихователем функцію управління, а з другого – дає дитині можливість діяти самостійно [4, с.8].

Тому, я вважаю, що завдання педагогів полягає у створенні атмосфери турботи і підтримки дітей, яка сприяла б розвитку їхніх можливостей, задовольняла б їхні інтелектуальні, емоційні й соціальні потреби.

Для того щоб освітнє середовище сприяло самореалізації кожної дитини, робота повинна бути спрямована на те, щоб кожна дитина могла: розвинути здібності критичного мислення й незалежного висловлювання; поповнити знання у сферах, які цікаві дитині й розкривають перед нею нові горизонти пізнання; розвивати спроможність приймати самостійні рішення; оволодівати необхідними вміннями та навичками; навчити радіти навчанню й поважати освіту; розвинути свій емоційний інтелект; дістати необхідну індивідуальну педагогічну підтримку; розвинути самосвідомість кожної дитини як самостійної особистості і як члена колективу; зберегти і зміцнити моральне, фізичне і психічне здоров'я вихованців; сприяти

взаємоузгодженню зовнішніх потреб та внутрішніх мотивів до саморозвитку та самореалізації всіх учасників освітньо-виховного процесу [3, с.19].

Метою соціально-педагогічного партнерства в нашому закладі дошкільної освіти є інтеграція батьків у педагогічний процес шляхом створення необхідних і достатніх умов для залучення сім'ї до супроводу дитини у освітньо-виховному процесі.

У Концепції дошкільного виховання в Україні, Державній національній програмі «Освіта» Україна XXI ст., Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти – Державному стандарту дошкільної освіти підкреслюється значимість родинного виховання, передбачається взаємопроникнення сімейного і суспільного виховання з метою створення для кожної дитини єдиного виховного середовища [2.]. Однією із умов реалізації оновленого Базового компоненту, як державного стандарту дошкільної освіти є участь сім'ї в розвитку дитини та взаємодія закладу дошкільної освіти з сім'ями дітей, як учасниками освітнього процесу [1, 5.].

Тож, метою взаємодії з батьками в закладі дошкільної освіти є: налагодження партнерських стосунків між батьками і педагогами; поглиблення психолого-педагогічної компетенції батьків; визначення й забезпечення умов для гармонізації виховних впливів на становлення особистості з боку сім'ї та педагогічного колективу; проведення злагодженої двосторонньої роботи з розвитку, виховання й навчання дітей; виявлення й аналіз чинників, що впливають на ефективність співпраці дошкільного закладу і сім'ї.

Завданнями партнерства при цьому постають: встановлення партнерських відносин із сім'ями дітей; визначення ціннісних орієнтирів спільної діяльності та шляхів їхнього досягнення; залучення батьків до організації освітньо-виховного процесу та управління життєдіяльністю дошкільного закладу; науково-методичний та інформаційний супровід психолого-педагогічного навчання батьків з метою підвищення їхньої компетентності; проведення діагностичних досліджень з метою визначення освітніх запитів і задоволення освітніх потреб батьків та дітей [3, с.19].

Основні вимоги та правила організації партнерства закладу дошкільної освіти і сім'ї є:

- соціально-педагогічне партнерство педагогів і батьків, які об'єднали свої зусилля для досягнення спільної мети – формування морально-духовної, життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується у соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал;

- єдність дій педагогів і батьків як основних суб'єктів освітньо-виховного процесу;

- зміцнення й розвиток контактів між педагогами і батьками щодо вивчення психології дитини та її поведінки;

- постійний діалог як форма відносин між педагогами і батьками, основою якої є свідоме прийняття дошкільних вимог і правил батьками, а також поважливе ставлення педагогів до думок і пропозицій батьків;

- гуманізація міжособистісних відносин, попередження конфліктних ситуацій та оптимізація взаємин між основними суб'єктами освітньо-виховного процесу – педагогами і батьками, – в основі яких – толерантність, розуміння, співучасть, відкритість, добровільність, здатність до взаємодії;

- постійне, різнобічне і глибоке вивчення сім'ї;

- системна організація навчання батьків, підвищення рівня їхніх психолого-педагогічних знань і компетентності, урізноманітнення форм і методів педагогічної просвіти.

Так, як ефективність дошкільної освіти пов'язана з організацією освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства, спонукала мене оновити зміст і форми

співпраці з батьками вихованців. Сьогодні важливо, щоб традиційні методи роботи з родинами стали наповненими сучасним змістом, новими пріоритетами. У цих умовах я намагаюся ініціювати різні форми участі батьків в освітньому процесі.

На сьогодні особливо популярними як у педагогів, так і у батьків є *нетрадиційні форми спілкування з батьками*. Вони схожі на розважальні програми, ігри, спрямовані на налагодження неформальних контактів з батьками, привернення уваги до закладу дошкільної освіти. Батьки краще пізнають свою дитину, оскільки бачать її в інших, нових для себе умовах, зближаються з педагогами.

Однією з основних форм роботи з педагогічної освіти сім'ї є *батьківські збори*, які концентрують у собі весь комплекс психолого-педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. Це не просто форма зв'язку сім'ї та закладу дошкільної освіти, це університет важливої педагогічної інформації. Однак на формальне проведення зустрічей у вигляді звітів і повчальних бесід батьки відгукуються неохоче, що цілком очевидно.

Які ж асоціації виникають у більшості батьків при згадці про майбутні батьківські збори? Збирання грошей на нужди закладу дошкільної освіти, поведінка дитини і...година-півтори витраченого часу. Адже нерідко подібне ставлення до цього важливого заходу формується за використанням педагогом одноманітних форм і методів взаємодії з батьками.

Вихід з цього положення я вбачаю у зміні форм та методів проведення батьківських зборів, в основі яких лежить дискусійна форма їх проведення. І, щоб поліпшити взаємодію дитячого садка та батьків вихованців, ми маємо урізноманітнити форми роботи.

Я вважаю, що традиційні форми проведення батьківських зборів вже не актуальні. Тому необхідно включати батьків до обговорення проблем, перетворюючи їх на суб'єкти власної діяльності з пошуку варіантів їх вирішення.

Тому, поряд із традиційними батьківськими зборами та консультаціями, я намагаюся залучати батьків до участі в цікавих тематичних заходах, тобто проведення нетрадиційних тематичних батьківських зборів.

Тематичні батьківські збори – це збори, присвячені актуальній темі, в обговоренні якої зацікавлена абсолютна більшість батьків групи. Тематичні батьківські збори, як правило, носять просвітницький характер і спрямовані на розширення знань батьків у сфері виховання дітей. Такі зустрічі не слід обмежувати доповіддю чи лекцією. Дуже важливо забезпечити обмін досвідом сімейного виховання. Подібні збори я проводжу часто (*один раз в місяць*) як всеобуч для батьків.

Якими мають бути тематичні батьківські збори сьогодні? Нетрадиційними. Це значить, я повинна перетворити батьків із пасивних слухачів у активних учасників зустрічі. Тож для цього я намагаюся використовувати на практиці такі методи та прийоми, які б активізували увагу втомлених батьків, сприяли легшому запам'ятовуванню суті бесід, створювали особливий настрій та бажання розвиватися, дякуючи доброзичливій, відвертій і діловій розмові.

Активні методи проведення зборів у дискусійній формі, допомагають мені тривалий час підтримувати живу розмову.

На зборах вирішується цілий ряд завдань, що виникають у процесі освітньо-виховної роботи, питань, поставлених життям на кожному конкретному етапі діяльності вихователя та батьків, розвиток навчальних, виховних навичок. І чим різноманітнішими й цікавішими будуть форми спілкування педагогів і батьків, тим більше позитивних результатів принесуть батьківські збори.

Розглянемо нетрадиційні тематичні збори, які проводяться в нашому закладі дошкільної освіти.

До нетрадиційних форм роботи з батьками можна віднести батьківські зустрічі, тренінги, ринги, батьківські читання та вечори тощо.

Як успішно провести зустріч з батьками? Щоб провести батьківські зустрічі я заохочую батьків до активного обговорення. Намагаюся проводити їх із батьками в затишному, зручному приміщенні (*музичному залі, методичному кабінеті, в групі тощо*). Якщо є така можливість, ставлю стільці колом, щоб усі бачили один одного і почували себе включеними в обговорення. У виборі тематики зустрічі враховую інтереси та потреби родин.

А так як у дорослих невелика тривалість концентрації уваги після робочого дня, то свою доповідь роблю короткою. Обов'язково включаю до свого виступу розважальні ігрові моменти, використовую наочність, відео, роздавальний матеріал для підкріплення свого виступу. Якщо я розповідаю про життя групи, використовую фотографії, магнітофонні записи дітей своєї групи. Також, намагаюся передбачити час для того, щоб родини могли поспілкуватися між собою.

Батьківські збори-презентація (майстер-клас). Багато сімей раді презентувати свої традиції, вміння, досягнення. Такі батьківські збори стали прекрасним майданчиком для таких презентацій та обміну досвідом в питаннях виховання дітей дошкільного віку. Дана форма зборів спонукала батьків до аналізу власних досягнень і невдач, співвідношенням їх з тими способами чи виховними прийомами, які ефективно використовують інші батьки.

«Вечори запитань і відповідей». Попередньо батькам даю завдання - продумати, сформулювати найбільш хвилюючі їх питання по заданій темі. В ході обговорення їх з фахівцями, іншими батьками намагаюся підбирати оптимальні шляхи їх вирішення.

Батьківські збори-гра «Аукціон». Чому б не провести збори (або їх частину) у формі аукціону? В якості лотів – корисні поради батьків по темі зустрічі. Кожна рекомендація оцінювалася іншими батьками за допомогою фішок. Поради, які отримали максимальну кількість фішок, розміщувала на стенді (*дошці*), присвяченому взаємодії сім'ї та дитячого садка.

Батьківські збори-конференція. За два тижні до проведення зборів батьки ознайомлювалися з темою зборів та отримували необхідні методичні матеріали. А деякі з них - і певне завдання (*провести тематичне дослідження чи опитування*), результати якого на зборах обговорювалися з різних позицій. Одним батькам пропонувала прокоментувати висловлювання за темою зборів, а іншим - обговорити відповіді, поділитися своїми думками з цього питання. Моє завдання – виступити в ролі ведучого, висвітлити суть теми і спрямовувати діалог в потрібне русло.

Батьківські збори у формі ток-шоу. Щоб провести ток-шоу з певної теми, я запрошую на збори відповідних фахівців, вузьких спеціалістів (*практичного психолога, вчителя-логопеда та ін.*). На такому зібранні можна почути відповіді на запитання, дізнатися різні точки зору на одну проблему і обговорити можливі шляхи її вирішення. Після зборів батькам надаю можливість отримати індивідуальної консультації.

Збори в ігровій формі. Їх проводимо разом з дітьми. На такому заході презентуємо підготовлені дітьми вистави, постановки, програми. Ігрова взаємодія батьків і дітей у різних видах діяльності дарує безцінний досвід партнерських стосунків.

Виїзні батьківські збори. Такі збори проводимо у формі екскурсії чи походу.

Батьківські вечори . Цікавою та досить новою формою роботи з батьками є батьківські вечори, які можна проводити у 1-2 рази на рік без присутності дітей. Батьківський вечір - це свято спілкування з батьками друзів твоєї дитини, це свято спогадів власного дитинства та дитинства своєї дитини. Невимушена святкова атмосфера, душевність, відсутність повчальності, добрий гумор і бажання поділитися

своїм досвідом сприяють тому, що батьки досить відверто говорять про свої проблеми, запитують поради, пропонують допомогу і підтримку тим, хто в її потребує. Батьківські вечори допомагають більш тепло та сердечно пережити образи і засмучення, подивитися на наболілі проблеми у вихованні дитини спокійно. Це можливість знайти однодумців та помічників по вихованню дітей та формуванню дитячого колективу. За допомогою організації таких зустрічей я вирішую велику моральну проблему батьківського колективу. Ця проблема полягає в навчальному суперництві дітей. Найчастіше таке суперництво заохочується родиною, що призводить до конфліктних ситуацій між дітьми та їх батьками. Батьківські вечори зближують сім'ї, дозволяють побачити дорослих і дітей в іншому світлі, допомагають подолати недовіру й ворожість у взаєминах дітей та дорослих.

Родинне свято. Формат родинного свята дає змогу ближче познайомитись із родинами вихованців. Тому, я маю нагоду побачити модель поведінки та спілкування мами чи тата з дитиною. У неформальній обстановці вихователю і батькам значно легше налагодити контакт одне з одним. *Мета родинних свят* — популяризувати культурні й моральні цінності сімей вихованців, зберігати та розвивати родинні традиції, уподобання, хобі. Тому я намагаюся спонукати батьків до обміну досвідом сімейного виховання, розкривати свої творчі здібності. Як показує практика, найцікавіші ті свята, що пов'язані з народними та сімейними традиціями. Під час Місячника писемності та мови я провела такі родинні свята, а саме: для дівчат і мам «Плету-плету віночок» і для хлопчиків та їхніх татусів «Тато може все, що завгодно!». Яскравим і сповненим сімейного тепла було родинне свято народознавчого спрямування «Українські вечорниці» (діти спільно з батьками).

Батьківські тренінги. Останнім часом досить ефективною формою формування культури бути батьком стали батьківські тренінги. Батьківські тренінги, - це активна форма роботи з тими батьками, які усвідомлюють проблемні ситуації в сім'ї, хочуть змінити свою взаємодію з власною дитиною, зробити спілкування більш відкритим і розуміють необхідність отримання нових знань і вмінь у вихованні власної дитини. У батьківських тренінгах беруть участь, по можливості, обоє батьків. Від цього ефективність тренінгу зростає, і результати не змусять себе чекати. Такий тренінг називається *тренінгом батьківської ефективності*.

Батьківські ринги. Крім тренінгів з дітьми та їх батьками, хорошою формою освіти батьків є батьківський ринг. Батьківські ринги, - одна з дискусійних форм згуртування батьківського колективу. Багато батьків вже в закладі дошкільної освіти виявляють категоричність висновків стосовно багатьох питань виховання дітей, абсолютно не враховуючи можливостей та здібностей своєї дитини, рівень її реального потенціалу. Деякі з батьків вважають, що їхні методи виховання найкращі та єдині й не підлягають сумніву чи корекції з боку вихователя. Батьківський ринг проводиться з тією метою, щоб більшість батьків могли утвердитися в правоті своїх методів виховання або провести ревізію свого педагогічного арсеналу, задуматися над тим, що у вихованні своєї дитини вони роблять правильно, а що не зовсім так.

Батьківський ринг готую у вигляді відповідей на найактуальніші питання педагогічної та психологічної науки. Запитання вибирають самі батьки. Вони можуть зробити свій вибір ще на початку навчального року. Перелік проблемних питань для участі в рингу батьки отримують на перших батьківських зборах. В ході проведення рингу з одного і того ж питання ведуть полеміку кілька родин. У них можуть бути різні позиції, різні думки. Інша частина аудиторії в полеміку не вступає, а лише підтримує думку родин оплесками чи просто слідкують за тим, що відбувається. Експертами в батьківських рингах в дошкільному закладі виступають молоді педагоги. Останнє слово в ході рингу залишається за фахівцями, яких необхідно запрошувати для участі у зустрічі, або за вихователем, який може привести вагомні аргументи з життя дітей на захист певної позиції.

Збори - «Асоціації». На аркуші паперу малюється символ, що втілює проблему або її суттєвий момент (*що заважає встановленню довіри у групі*). Потім асоціації ми виправляємо на інший символ, поки не прийде відповідна ідея рішення. Наприклад, збори на тему «Дитяча агресія». Малюється асоціація по темі, потім малюнок виправляється або малюється новий вже з вирішенням проблеми.

Збори - «Запис в моєму блоці». При обговоренні проблеми кожен з батьків отримує листи паперу для нотаток. Формулюємо проблему та прошу всіх пропонувати можливі способи її вирішення. Кожне речення записується на окремому аркуші. Проблема потрібно формулювати чітко. Наприклад, на питання «Як реагувати, якщо дитина має погану поведінку?», батьки пишуть свої варіанти відповідей, потім всі думки обговорюються. Перед початком роботи обов'язково вводжу заборону на критику.

Збори - «Евристичні питання». До них відносяться 7 ключових питань: хто, що, де, коли, чому, як? Якщо перемішати ці питання між собою, вийде 21 питання. Послідовно витягаючи такі змішані питання і відповідаючи на них, батьки можуть отримати новий, цікавий погляд на проблему. Наприклад, 1 і 5 в поєднанні хто чим? Послідовно витягаючи такі смішні і нестандартні питання і відповідаючи на них, батьки бачать і нестандартні шляхи їх вирішення. За допомогою такої нетрадиційної форми проведення батьківських зборів я можу вибрати будь-яку тему, таку як «Роль книги в розвитку й вихованні дитини».

Збори - «Хрестики – нулики». Батьківські збори проводимо у формі всім відомої гри «Хрестики – нулики». Намагаюся вибрати найбільш актуальні теми, які можуть «перегукуватися» між собою.

Збори - «Міні проєкти». Батьківські збори можу провести спільно з дітьми. На такому зібранні я проводжу спільну роботу щодо створення міні-проєкту. Наприклад, по темі «В здоровій сім'ї - здорові діти», у кожній групі присутні і батьки і діти, групі дається конкретне завдання, наприклад, *1-ша група* – складає режим дня для своєї сім'ї, *2-га група* - розробляє збалансоване меню, *3-я група* відповідає за «особисту гігієну», *четверта група* - говорить про вплив спорту на здоровий спосіб життя, *5-а група* - про негативний вплив телевізора, комп'ютера, планшетів і мобільних телефонів. Під кінець зборів вибудовується спільний «міні - проєкт».

Батьківські читання. Дуже цікава форма роботи з батьками, яка дає можливість батькам не тільки слухати лекції педагогів, а й вивчати літературу з проблеми та брати участь у її обговоренні. Батьківські читання організую наступним чином: на перших зборах на початку навчального року батьки визначають питання педагогіки та психології, які їх найбільше хвилюють. Я збираю інформацію й аналізую її. За допомогою фахівців та інших джерел підбираю книги, в яких можна отримати відповідь на поставлені питання. Батьки читають рекомендовані книги, а потім використовують отримані відомості на батьківських читаннях. Особливістю батьківських читань є й те, що, аналізуючи книгу, батьки повинні викласти власне розуміння питання та зміну підходів до його вирішення після прочитання книги (*інформації*).

Найпоширенішою практикою в нашому дошкільному закладі є створення в соціальній мережі Viber - групи для батьків, для надання їм рекомендацій щодо здійснення освітньої роботи за окремими темами (фото-, аудіо-, відео-, письмово тощо) та отримання фотозвітів. Таким чином, я намагаюся інформувати батьків про події в житті групи, розміщувати навчальний матеріал, обговорювати різноманітні питання, продумувати роботу так, щоб батьків зацікавила інформація, яка їм надається, щоб у них було бажання і можливість бути активним учасником онлайн спілкування.

Про ефективність проведеної роботи з батьками свідчать: прояв у батьків інтересу до змісту освітнього процесу з дітьми; виникнення дискусій, диспутів з їх

ініціативи; відповіді батьків на свої ж питання; наведення прикладів з власного досвіду; збільшення кількості питань до педагога, що стосуються особистості дитини, його внутрішнього світу; прагнення дорослих до індивідуальних контактів з вихователем; роздум батьків про правильність використання тих чи інших методів виховання; підвищення їх активності при аналізі педагогічних ситуацій, рішення задач і обговорення дискусійних питань.

Це і є підтвердження того, що дана методика себе повністю виправдовує і гідна більш широкого застосування.

Висновок. «Дошкільне дитинство» - унікальний період у житті людини, коли формується здоров'я, здійснюється розвиток особистості. У той же час це період, у плінні якого дитина перебуває в повній залежності від навколишніх дорослих – батьків, педагогів. Місія сучасного ЗДО допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між вихователем, дитиною і батьками.

Тому я вважаю, що дорослі учасники освітнього процесу мають усвідомити значущість партнерської взаємодії між закладом освіти і родиною, оскільки така співпраця покликана створити сприятливі умови для виховання здорової, соціально адаптованої, всебічно розвиненої дитини.

Переконана, найголовніше у співпраці з батьками - пам'ятати, що вони є партнерами педагогів.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція (Наказ МОН №33 від 21.01.2021 року). 38с.
2. Закону України «Про дошкільну освіту» (нова редакція) від 02.04.2022р.
3. Культура добросусідства. Батьківські збори по-новому. Методичні матеріали та практичний досвід. Автори-укладачі: М. А. Араджионі, А. І. Гусев, Г. А. Коломоєць, В. І. Потапова. Київ. ТОВ «Прометей», 2017. 328 с.
4. Литвиненко Ірина. Дитина і педагог-партнери. Дошкільне виховання. 2020. №10. С.8-13.
5. Методичні рекомендації за Базовим компонентом дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нової редакції 2021 року (Наказ МОН № 1/9 від 16.03. 2021 року). 58с.
6. Савінова, Н. Компетентнісне навчання і партнерська взаємодія: уникаємо помилок. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. № 2. С.13–20.

Николаєва Наталія,
асистент вихователя
ЗДО №7 «Оленка»
Нетішинська ОТГ

Особливості впровадження інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти

Анотація. Одним із сучасних пріоритетів освіти в Україні є розвиток інклюзивного навчання. Основна увага інклюзивним технологіям приділяється у рамках шкільної освіти, так як діти в шкільні роки проходять інтенсивну соціалізацію. Проте, оскільки одним із завдань інклюзії виступає гармонійне включення дитини з особливими освітніми потребами (далі – ООП) в соціум, необхідним є розвиток дошкільної інклюзії, який дозволить дитині взаємодіяти зі світом на більш ранньому етапі розвитку. Адже саме у дошкільному віці

закладаються передумови майбутньої навчальної діяльності дитини, яка активно оволодіває культурними навичками та здібностями, відбувається активний розвиток її пізнавальних можливостей. Тому потрібні фундаментальні дослідження, які б науково обґрунтували педагогічні умови, форми, методи, принципи забезпечення інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти, які сприяють зменшенню або усуненню психофізичних недоліків.

Ключові слова: навчання, інклюзивні технології, соціум.

У законі про Україну Про дошкільну інклюзивну освіту» затверджено державні гарантії у здобутті дошкільної освіти зокрема, дітьми з особливими потребами: громадяни України незалежно від особливих освітніх потреб, складних життєвих умов, місця проживання, мовних або інших ознак мають рівні права на здобуття дошкільної освіти у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, а також у сім'ї (Стаття 9, п.1); для задоволення освітніх, соціальних потреб, організації корекційно-розвиткової роботи у складі закладів дошкільної освіти на підставі звернення батьків або законних представників особи з особливими освітніми потребами в обов'язковому порядку утворюються інклюзивні та/або спеціальні групи для виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами (Стаття 12, п.3) [1].

Інклюзія – це процес включення без винятку всіх дітей у соціум, насамперед тих хто має труднощі у фізичному чи розумовому розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких методів і прийомів, які зможуть дозволити кожній дитині рівноправно брати участь у суспільному житті. Щоб кожна дитина яка проживає в Україні відчула себе повноправним громадянином своєї держави, необхідно створити певні умови для її освіти і виховання, в яких би вона мала можливість розвиватися, навчатися, а згодом і самореалізуватися, бути готовою увійти в доросле життя з гідною самооцінкою своєї особистості. На шляху демократичного поступу суспільство теж повинно перебувати в стані готовності прийняти до себе будь-яку дитину незалежно від її інтелектуального рівня чи фізичного розвитку. Тому, сьогодні як ніколи, актуалізується питання інклюзивної освіти.

Метою такого навчання у ЗДО є підведення дитини до вступу в заклад загальної середньої освіти (початкової школи) з максимально скомпенсованими первинними й вторинними порушеннями, достатнім рівнем загальної та психологічної готовності до навчання, бажання учитися, сформованим умінням висловлювати й підтримувати соціальну комунікацію з дорослими та однолітками.

Для реалізації вище зазначеної мети виділяють завдання інклюзивної освіти дошкільної освіти, зокрема:

- розвиток потенційних можливостей дітей із порушенням фізичного, інтелектуального розвитку в спільній діяльності із здоровими однолітками;
- організація психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в ЗДО;
- реалізація корекційно-розвиткового навчання, спрямованого на виправлення або послаблення наявних у дітей фізичних і/або психічних порушень, які заважають їхньому успішному навчанню й розвитку;
- створення адаптивно-освітнього простору, який задовольнить освітні потреби дитини з ООП ;
- формування життєво важливого досвіду та цілеспрямованого розвитку когнітивних, мовленнєвих, моторних, соціальних функцій у дітей, які дадуть змогу знизити залежність дитини від сторонньої допомоги та підвищити соціальну адаптацію;
- формування в суспільстві позитивного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами;

- надання консультативної допомоги сім'ям, які виховують дітей з ООП, напрацювання оптимальних варіантів сімейного виховання.

Основним чинником створення успішного ЗДО з інклюзивним навчанням є особистість керівника, який відповідає за організацію та якість освіти, зокрема інклюзивної, своїми діями подає приклад інклюзивної культури та підтримує її.

Зарахування дітей з ООП до інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти згідно листа МОН від 13.11.2018 № 1/9 -961 «Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти» здійснюється директором ЗДО на підставі батьків (осіб, які їх замінюють), копії свідоцтва про народження дитини, медичної довідки лікаря-педіатра або сімейного лікаря закладу охорони здоров'я в якому спостерігається дитина із зазначенням того, що вона здорова і може відвідувати заклад дошкільної освіти,

«Карти профілактичних щеплень» (форма N/063 о), висновку інклюзивно-ресурсного центру (далі – ІРЦ) про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини. Комплектування груп здійснюється за віковими (одновіковими, різновіковими), сімейними (родинними) ознаками, з урахуванням особливих освітніх потреб дітей. Для забезпечення ефективності освітнього процесу в інклюзивних групах кількість дітей з ООП має становити не більше трьох осіб,

зокрема:

- одна-три дитини з числа дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, із затримкою психічного розвитку, зниженим зором, слухом, легкими інтелектуальними порушеннями, тощо;

- не більше двох осіб з числа дітей сліпих, глухих, з тяжкими порушеннями мовлення, тощо;

- не більше однієї дитини із складними порушенням розвитку

На сьогодні проблема освіти дітей з особливими освітніми потребами є дуже важливою. Вона передбачає, що діти з ооп можуть відвідувати звичайний дошкільний заклад або школу, навчаються і виховуються разом із своїми ровесниками.

Організація сучасної інклюзивної дошкільної освіти забезпечує цілісне входження дитини з ООП в загальноосвітній простір, що відповідає її потребам і можливостям. Залежно від рівня інтелектуальних потреб дитини, від рівня включення дитини в освітній процес, умовно можна виокремити такі види інклюзії в освітньому процесі ЗДО:

- 1) епізодична – дошкільник включається в колектив однолітків лише на свята, короткочасно на вулиці або під час прогулянки;

- 2) часткова – передбачає включення дитини в режимі половини дня, або неповного тижня, коли наприклад дошкільник перебуває з групою однолітків, засвоюючи безпосередньо навчальний матеріал під час індивідуальної роботи, однак бере участь у заняттях із зображувальної діяльності, фізичної культури, музики тощо разом з іншими;

- 3) повна – полягає у відвідуванні дитиною з ООП вікової групи в режимі повного дня самостійно чи з супроводом. Тобто такий дошкільник бере участь у всіх заняттях із дітьми з нормотиповим рівнем розвитку, при цьому обираються завдання різного рівня складності, додаткові ігри та вправи.

Однією з умов ефективності інклюзивного навчання в ЗДО є координованість впливів усієї групи фахівців, які супроводжують дітей з ООП, злагодженість їх роботи, компетентність. Директор або вихователь-методист аналізує кваліфікацію фахівців, компетенцію предметно-розвивального середовища, освітніх програм і технологій, за якими працює заклад, на відповідність їх умовам реалізації інклюзивних цілей, обговорює з педагогічним колективом основні цілі, цінності та принципи інклюзії, перспективний та поточний плани дії колективу, формує команду психолого-педагогічного супроводу, призначає відповідальну особу щодо координації

розроблення індивідуальної програми розвитку (далі – ІПР); залучає фахівців для надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП.

Створення таких груп це крок на зустріч дитині через новий підхід до навчання і виховання. Важливим є те, щоб не дитина підлаштовувалася під систему, а щоб система враховувала її потреби. Перш за все потрібно правильно облаштувати простір в інклюзивній групі, забезпечити рівні умови перебування для всіх дітей та виконання корекційно-розвиткового та освітнього процесів, організувати психолого-педагогічний супровід. Керівник повинен завчасно подбати про спеціалістів, які будуть залучені до процесу навчання. Тому в інклюзивних групах, крім вихователя та помічника вихователя, з дошкільнятами додатково працює асистент вихователя та профільні спеціалісти. Логопед, дефектолог, психолог, медичний та музичний працівники є учасниками освітнього процесу.

Компетентність фахівців, які працюють в інклюзивній групі, злагожденість їх роботи це одна з умов ефективності дошкільньої освіти. Вихователям, асистентам та іншим педагогам, які залучені до навчального та виховного процесу рекомендовано проходити тренінги та тестування. Педагоги повинні створювати у групі психоемоційний комфорт. Для цього необхідно організовувати психологічні та розвиткові заняття, рухливі ігри, тренування. Використовуючи обладнання в ресурсній кімнаті, різноманітні дидактичні матеріали, розвиваючі іграшки та навчально-наочні посібники. Особливо потрібно дбати про розвиток комунікативних навиків між дітьми. Педагоги в дошкільньому закладі, перш за все, мають формувати позитивне ставлення здорових вихованців до дітей з психофізичними вадами. При тому не акцентувати увагу на дитині з ООП, вона не повинна займати особливе місце у групі. Достатньо, щоб дитина відчувала себе природньо, безпечно, і прагнула бути самостійною на скільки це можливо. При правильному підході та організації, у дітей будуть розвиватися навички роботи у команді, співпраця, взаємодопомога, вміння спільно вирішити проблему. Також важливою є співпраця з батьками. Проведення консультативної роботи з батьками дасть можливість фахівцям краще пізнати і зрозуміти дитину. А батьки, в свою чергу, отримають інформацію про потенційні можливості дитини, про її успіхи чи невдачі, про те, чому варто приділяти більше уваги вдома. Така командна робота, підтримка і взаєморозуміння допоможе отримати чудові результати у розвитку і виховання дитини.

Висновки.

Отже, освіта дітей з ООП має передбачати включення їх у загальну діяльність разом з іншими дітьми, починаючи вже з дошкільнього віку. Для організації інклюзивного навчання у ЗДО необхідно мати: наявність висококваліфікованих кадрів, які володіють сучасними методиками й технологіями навчання (дефектологи, психологи, вчителі-реабілітологи, соціальні працівники і т. д.); незначну кількість дітей у групах, що надасть можливість здійснювати індивідуальний підхід до кожної дитини; наявність досвіду соціалізації та адаптації дітей, які потребують корекції розвитку, у суспільство. Враховуючи, що дитина з особливими освітніми потребами має право одержати можливість вільного вибору освітнього закладу, кожний педагог має володіти певним рівнем сформованості інклюзивної компетентності, що забезпечується необхідним психолого-педагогічним супроводом його діяльності. Використання сучасних підходів та обґрунтованих нами особливостей упровадження інклюзивного навчання дітей означеної категорії сприятиме створенню підґрунтя для їх успішної адаптації та досягнення навчально-корекційного результату. Перспективним у означеному плані вважаємо вивчення взаємодії педагогів (вихователя, дефектолога, психолога, вихователя-методиста, директора ЗДО), педагогів і батьків, батьків дитини з ООП і батьків здорових дітей, педагогів і дітей, як з особливостями розвитку, так і здорових дітей, дитини з особливими потребами і здорових дітей.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про дошкільну освіту»: чинне законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2628-14> (дата звернення: 04.03.2021).
2. Інклюзивна група в ДНЗ. Рекомендації до облаштування простору. URL: <https://inkluzia.com.ua/inkluzivna-grupa-v-dnz.-rekomendatsiyi-oblashtuvannya-prostoru/> (дата звернення: 04.03.2021).
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530 «Про затвердження Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF/> (дата звернення: 05.03.2021).
4. Олефір Н. Особливості інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти. *Нова педагогічна думка*, 2019. № 2 (98). С.143-146. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npd_2019_2_39.pdf. (дата звернення: 06.03.2021).
5. Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти. Наказ МОН України від 08.06.2018 року № 609. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61107/ (дата звернення: 04.03.2021).
6. Кузава І. Б. Концептуальні засади розвитку процесу інклюзії в умовах дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. Вип. 23. С. 130-135.

Німчук Наталія,
вихователь Шепетівського
ЗДОН №11 «Дзвіночок»
Шепетівська МТГ

Дисплей – словниковий коментар

Стаття знайомить із використанням педагогами на практиці коректурних таблиць (за методикою доктора педагогічних наук Наталії Гавриш) та «розумових інтелект-карт».

Ключові слова: *коректурні таблиці, інтелектуально - мовленнєвий розвиток, інформаційно-ігрове поле, логічні схеми, карти-схеми, модель, асоціативні пари.*

Творча мовленнєва діяльність виникає у дошкільному віці в процесі утворення нових слів не завдяки нормам чи законам мови, а завдяки природній мовній чутливості, яка характерна для дошкільнят. Дитина утворює знаходячи, хоча й не шукає. Адже пошук нових слів – важливий засіб та неодмінна умова для формування лексично-граматичного багажу, розширеного життєвого, художнього, мовленнєвого досвіду дитини. Словесні новоутворення у дитячому мовленні пов'язані з процесом наслідування, в якому малюк і творить. Завдяки тому, як дорослий буде створювати умови для мовленнєвого розвитку, залежить вияв "дитячої мудрості" у подальшому навчанні.

На жаль, і вихователі, і батьки часто недооцінюємо величезне значення набуття дитиною комунікативної компетентності, яка є запорукою соціалізації

особистості та успішності в житті. Приділяючи увагу розвитку розмовного мовлення, ми часто забуваємо його головну функцію — комунікативну, тобто не ставимо в першу чергу перед собою завдання розвивати в дітей саме комунікативні здібності.

За твердженням науковців, індивідуальність дитини яскраво відбивається у її мовленні (за А.Богуш, Н.Гавриш, О.Баєр Л., Скуратівський, Л.Струганець). Складно переоцінити у становленні особистості, її успішному функціонуванні різних сферах життєдіяльності, роль мови і мовлення. Н. Гавриш в дослідженні доводить, що сьогодні на перший план має виступати власний комунікативно-мовленнєвий досвід дитини, активна практика самостійного і свідомого розв'язання ситуативних мовленнєвих завдань, а не лише наслідування зразка й відпрацювання окремих умінь. До того ж, акцент треба робити не на розв'язанні окремих завдань, а на цілісному підході до формування мовленнєвої компетентності (в єдності всіх її складових) як одного з ключових критеріїв. Доречним, на її думку, буде надавати пріоритет інтерактивним методам навчання, які допоможуть педагогам будувати мовленнєву взаємодію з дітьми як із рівноправними партнерами, співрозмовниками.

Такий підхід відповідає і сучасним завданням Державного стандарту дошкільної освіти (БҚДО). В ньому зазначено, що в дошкільній освіті не настільки важливе оволодіння знаннями та інформацією, як набуття навичок і компетентностей, уміння комунікувати з однолітками, працювати у групах і використовувати ці компетентності для отримання знань в НУШ. У стандарті вперше визначено не лише стандартизовані вимоги до результату дошкільної освіти, тобто, до дитини, а й окреслено обов'язкові умови, які забезпечуватимуть досягнення бажаного результату. Передусім, наголошено, що побудова освітнього процесу з дітьми дошкільного віку має здійснюватися за умов пріоритетності досвіду дитини у спілкуванні з дорослими та однолітками в усіх дитячих видах діяльності, в універсальному розвивальному (ігровому) середовищі на засадах діяльнісного, компетентнісного, особистісно зорієнтованого, інтегрованого, соціокультурного підходів до організації освітнього процесу.

Саме тому, у своїй роботі я намагаюсь відкидати традиційні заняття з формальними вправами та стандартними запитаннями, а надаю перевагу більш прогресивним заняттям інтегрованого типу. Тематику використовую з освітніх напрямків нового БҚДО та Програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня», теми підпорядковую різним видам занять, відповідно до діяльності та впродовж дня з дотриманням певної системи та принципу інтеграції.

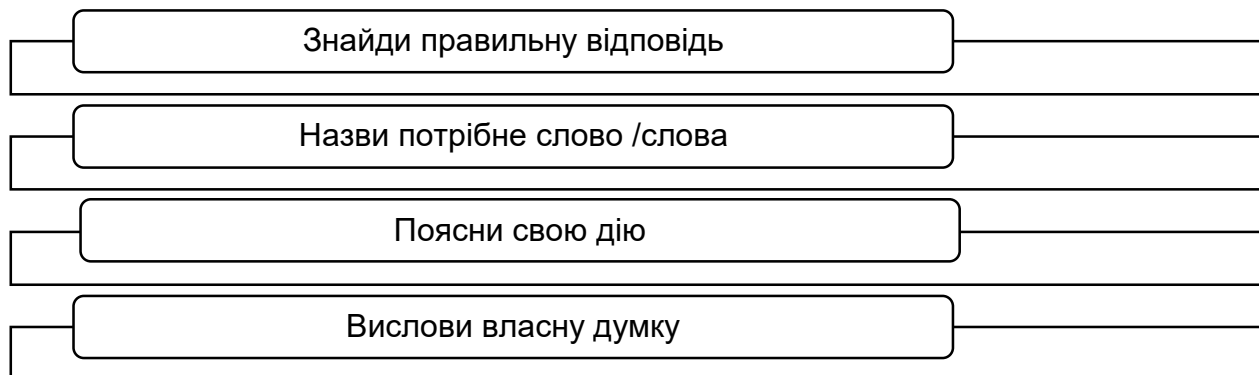
Взявши до уваги досвід роботи та методику Наталії Василівни Гавриш я використовую, починаючи з молодшої до старшої груп, коректурні таблиці за інтегрованими освітньо-виховними блоками. Тематика таких таблиць дозволяє охопити широкий спектр різноманітних явищ, предметних середовищ, а також розвивати світогляд дитини та сприяти розвитку мислення і мовлення. Інформаційно-ігрове поле таблиці дає можливість використовувати різноманітні сюжетно-предметні картинки, які добираються до відповідних тематичних блоків. Коректурні таблиці можна використовувати на початку, в основній частині, а також як підсумок заняття та узагальнення. Рекомендую користуватися ними під час проведення ранкового кола, демонстрації подорожі, презентації дослідів, як частину бесіди і корисний додаток до роботи з інформаційно-комунікативними технологіями. Вони зручні, доступні, безпечні та екологічні, яскраві та сучасні. Тобто, містять у собі безліч позитивних якостей, які сприймаються сучасними дітьми.

Наприклад, блок «Гігієна» представлений предметними картинками з підтем: предмети гігієни, захисні предмети «Як захистити себе та оточуючих», «Правила миття рук», «Де живуть мікроби», «Історія про Коронавірус», «Істівне – неїстівне», «Захист від сонця», «Одяг», «Вода», «Рюкзачок безпеки», схеми миття рук тощо.

Досить часто використовую віршики-алгоритми за коректурними таблицями, які дуже імпонують нашим дітям.

Так як діти дошкільного віку краще сприймають навколишнє середовище за допомогою зорових образів, саме системне використання коректурних таблиць розвиває та вчить дітей краще запам'ятовувати і правильно будувати свої висловлювання, а також запускають і стимулюють психологічні процеси.

Під час роботи з коректурними таблицями, основними завданнями для дітей є такі:

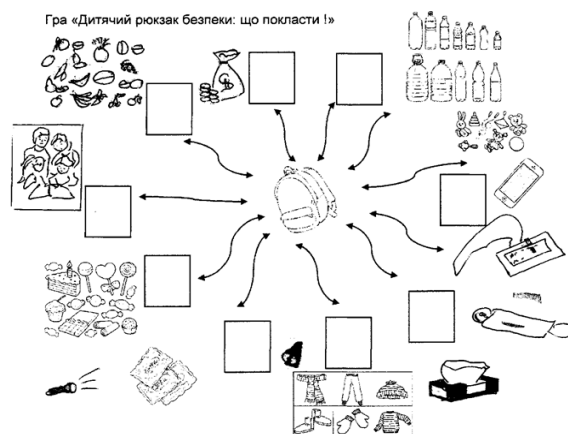
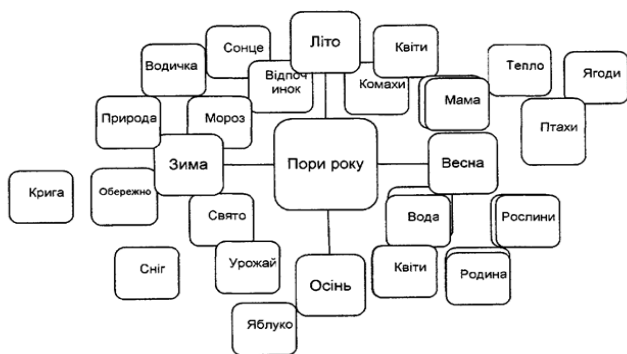

У сучасній дошкільній освіті коректурні таблиці застосовують не лише для формування уваги і спостережливості, а й для розвитку пізнавальних, інтелектуальних, мовленнєвих навичок, математичних умінь, уміння орієнтуватися у просторі тощо.

За Н.Гавриш, коректурна таблиця – це інформаційно-ігрове поле, поділене на клітинки, які заповнені предметними картинками, символами, буквами, геометричними фігурами тощо. Під час роботи з нею потрібно установити якнайбільше різнопланових зв'язків між її елементами(колір, форма, розмір, розташування, призначення тощо).

Для дошкільників молодшого віку розробляють таблиці на 9-12 клітинок, для дітей середньої групи – на 16 клітинок, старші дошкільнята можуть працювати з 20-25 клітинками. Доцільно кожен клітинку коректурної таблиці пронумерувати і підписати друкованим шрифтом – це значно розширить розвивальні можливості використання таких таблиць: мимовільно діти запам'ятовуватимуть цифри і образ друкованого слова. Картинки мають бути достатньо великими та зрозумілими, щоб дитина могла їх легко впізнати: бажано однотипними (малюнки, фотографії, схематичні зображення тощо) для полегшення їх сприйняття дітьми і дотримання естетичних вимог. Можливий варіант виготовлення коректурних таблиць з контурними зображеннями, що дає змогу використовувати завдання і на розфарбування.

Коректурна таблиця на тему "Моя улюблена пора року"

акож з дітьми можна використовувати

незаповнені таблиці, так звані “дидактичні рамки”. В даному випадку завдання буде полягати у тому, що дитина повинна сама заповнити клітинки за вказівкою педагога. Завдання, що виконуються за допомогою коректурної таблиці, мають пошуковий характер, передбачають різні варіанти відповіді. Діти повинні сприйняти на слух вказівку дорослого, зосереджено роздивитися таблицю, знайти правильну відповідь чи виконати завдання (накрити, розфарбувати, полічити, співвідносити зі схемою, символом тощо), а потім прокоментувати результат.

Модель використання коректурних таблиць під час заняття.

Вчимо мислити нестандартно.

1. Початок заняття – ключове слово (картинка, ілюстрація, смисловий образ).
2. Процес спілкування діалогічного характеру – схема оживає, стає наочною.
3. Робота зі схемою (насичення заняття).
4. Гра «запитання- відповідь» – малювання символічних зображень, застосування інших способів їх втілення.
5. Колективна робота.
6. Складання словосполучень, фраз; пошук відповідних образів у літературних та фольклорних творах.
7. Ланцюжок з'являються нові слова, малюнки, схеми
8. Застосування різних методів та прийомів (розповідь, читання, слухання, програвання, моделювання через твори художньої літератури, бесіди, пошуково-дослідницька діяльність, спостереження, трудова діяльність, екскурсії, проектна діяльність тощо).
10. Рух – різноманітні інтелектуальні, рухливі ігри, екологічні завдання, проблемні ситуації, кросворди, екологічні акції тощо.
11. Проектувальний – нетрадиційні свята і розваги, театралізована діяльність, дослідницько-пошукова діяльність, гурткова робота, цільові прогулянки та екскурсії, моделювання проблемних ситуацій тощо.
12. Підсумок - результат (колаж, заповнення групового часопису, створення карток, схем, картин, малюнків, таблиць, книжок, листівок, участь у конкурсах, флешмоб тощо).

Міні – проєкт «Цибулінка»

Мета проєкту:

- ✓ розвивати мовленнєві здібності, вміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати;
- ✓ формувати практичні та дослідницькі вміння догляду за рослинами;
- ✓ виховувати наполегливість, активність.

Завдання: дати знання про цибулю, її ознаки (тверда, міцна, кругла, приплюснута);

територію поширення, харчові якості. Збагати практичний досвід дошкільників, заохочувати до досліджень та експериментування. Розширити уявлення дітей про різновиди цибулі, лікарські та смакові властивості, збагатити активний словник назвами страв з цибулі.

«Чим же корисна цибуля?»

Тривалість проєкту: один тиждень.

Учасники проєкту: діти, батьки, вихователі.

Етапи проєкту:

- I. Підготовчий
- II. Основний
- III. Заключний

Підготовчий етап:

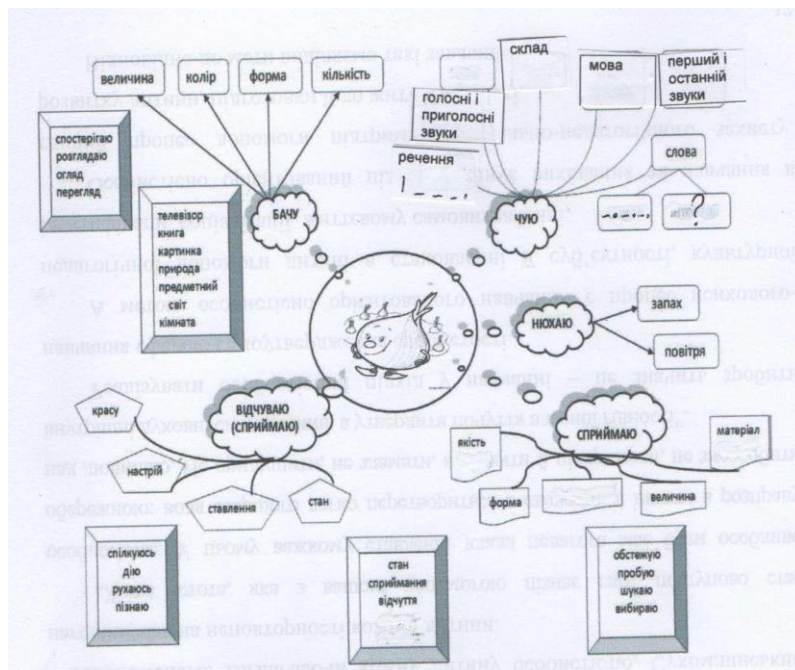
- 1.Різноманіття цибулі
- 2.Будова
- 3.Історія
- 4.Вітаміни
- 5.Вірші та прислів'я

II. Основний

- 1.Заняття
- 2.Дослідницько-пошукова діяльність

III. Заключний

- 1.Догляд
- 2.Город на підвіконні
- 3.Смакота!
- 4.Створення інтелектуальної карти (карти –схеми).

Для посилення розвивального ефекту створення карти – схеми треба готувати запитання, які спонукали б дитину не лише констатувати очевидний факт (покажи, знайди, скільки тощо), а вчили розмірковувати та знаходити правильну відповідь, аналітично «перебираючи» очима численні варіанти. Це надає змогу не лише активізувати пізнавальні процеси, а й наблизити дітей до тематичного кола питань, над якими працює група. До того ж завдання, якщо воно єдине для всіх, діти можуть розв'язувати командно. Під час створення карти, можна об'єднати дітей у невеликі підгрупи та запропонувати їм створити таблиці менші за розміром .У цьому випадку дошкільники змагатимуться, хто краще виконає завдання.

Етапи створення

Для початку роботи знадобляться альбомні аркуші (або навіть ватман, якщо задум масштабний), а також олівці, фломастери, фарби, готові картинки – можна використовувати щось одне, а можна все одночасно. До речі, можна скористатися онлайн-сервісами для створення інтелект-карт з картинками: їх дуже багато і вони справді зручні.

1.Потрібно визначити основну тему чи проблему – вона й буде центральним елементом карти. Не потрібно записувати її словами, доберіть яскравий графічний образ, що асоціюється з обраною тематикою.

2. Від центру виведіть кілька гілок, кожен з яких позначте ключовими словами, назвами розділів, які пов'язані з основною темою. Форма гілок – прямі чи хвилясті – значення не має.

3. Від кожної з основних гілок будуть відходити додаткові гілки. Бажано, щоб вони були меншими та тоншими від основних.

4. Дотримуйтеся простої структури. Гілок може бути стільки, скільки вам потрібно, але пам'ятайте: найважливіші поняття мають розташовуватись ближче до центру, а менш значущі – подалі.

5. Аби не заплутатися, використовуйте різні кольори та різні стилі малювання.

6. Чим більше кольорів буде використано, тим краще.

7. Малюнки краще поєднувати, виділяючи однаковим кольором чи фоном.

8. Головне, щоб під час роботи виник діалог між дітьми. Схвалюйте їхні намагання ставити запитання одне одному. При цьому запитання, мають стимулювати їх до внутрішнього пошуку, розмірковувань.

9. Довжина ліній має, приблизно, дорівнювати довжині слова.

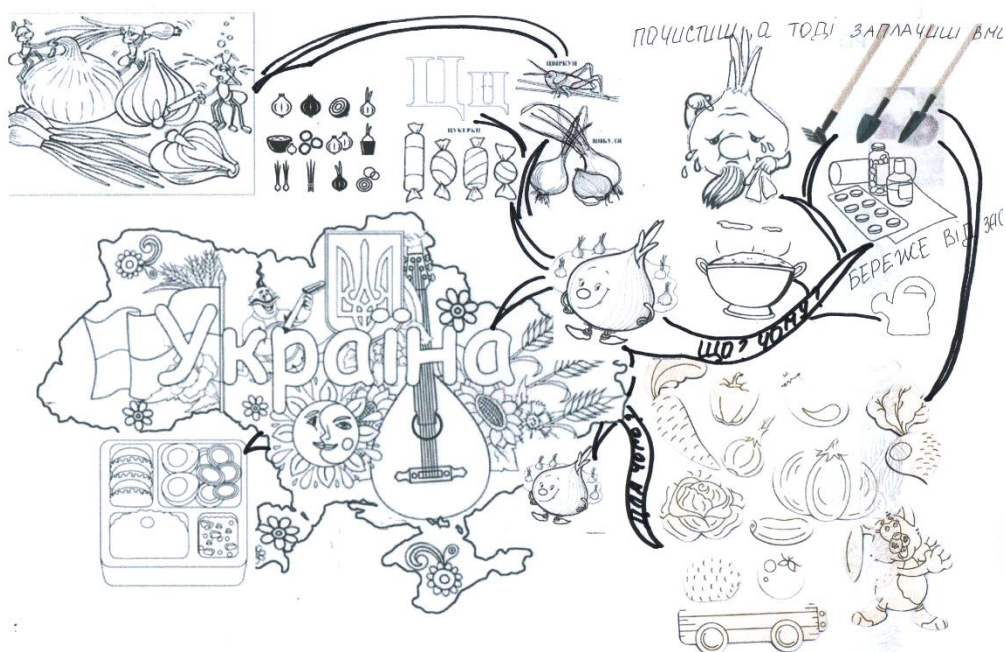
10. Пишіть друкованими літерами, змінюючи їх розмір у залежності від важливості поняття.

11. Організуйте простір так, щоб не залишати порожнього місця та не розміщувати гілки занадто щільно.

12. Залишаються порожні гілки? Не варто примушувати себе вигадати хоч щось, краще залиште все як є, повірте, через деякий час мозок сам підкаже рішення.

Ми отримали гарні результати нашої плідної праці, прослідкувавши не тільки розвиток мовлення в дітей, але й те, що такі таблиці та карти – схеми допомагають дитині в процесі соціалізації та виховують в ній уважність, спостережливість, кмітливість, а ще позитивні чесноти, які дуже важливі для підростаючого покоління.

Отже, коректурні таблиці за Н. В. Гавриш дозволяють дітям краще сприймати заняття як пізнавальну гру, яка допомагає розширити і збагатити життєвий досвід маленької особистості, а вихователь знаходить в таблицях інтелектуального помічника, а ще їх зручність, мобільність та креативність під час роботи.

Список використаних джерел та літератури

1. Нова редакція Базового компоненту дошкільної освіти від 12.01.2021
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», 2022
3. Гавриш Н.В. «Плід має досягнути»//Журнал «Дошкільне виховання, 2000, №5
4. Гавриш Н.В. «Формування інноваційної культури »//Журнал «Дошкільне виховання, 2002, №10
5. Гавриш Н.В. «Повчально, цікаво ,весело»//Журнал «Дошкільне виховання, 2005, №5
5. Гавриш Н.В. «Логічні схеми для інтегрованих занять»//Журнал «Дошкільне виховання, 2005, №12
6. Гавриш Н.В. «Інтелектуальний клуб «Що? Де ? Коли?»//Журнал «Дошкільне виховання, 2008, №5
7. Гавриш Н.В. «Види інтелекту»//Журнал «Дошкільне виховання, 2008, №5
8. Гавриш Н.В. «Смислоутворення як запорука успіху»//Журнал «Дошкільне виховання, 2008, №10
9. Гавриш Н.В., Крутій К. «Якість освіти: розробляймо критерії разом // Журнал Дошкільне виховання. – 2015, № 3.
10. Гавриш Н.В. «Лідерство - риса активних, або Як і навіщо плекати лідерів змалку» Журнал Дошкільне виховання. - 2017. - № 3.
11. Гавриш Н.В. «Мрії й забаганки : заняття для дітей старшої групи» // Журнал Дошкільне виховання. - 2017
11. Паламарчук В.І. «Від творчої особистості – до нових технологій навчання» – К., 2001. – №8.

Олійник Оксана,
вчитель-дефектолог,
вчитель-методист, ЗДО №20
м. Кам'янець-Подільський

Використання елементів методики сенсорної інтеграції в розвитку молодших дошкільників

Анотація. Стаття присвячена питанню реалізації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Акцентується увага на порушеннях обробки сенсорної інформації та їх подолання у дітей молодшого віку шляхом використання вправ та ігор на розвиток фізичних якостей і швидкості реакцій, ігри з водою, світлом, запахами та звуками.

Ключові слова: вправи, гіперчутливість, гіпочутливість, дисфункція сенсорної обробки, сенсорна інтеграція, сенсорна чутливість, симптоми.

Чим меншою є дитина, тим важливішу роль в її житті відіграє чуттєвий досвід, оскільки вона дуже сприйнятлива до зовнішніх чинників. На другому-третьому році життя, малюк вже готовий засвоювати сенсорні еталони, тобто вчитися правильно розрізняти й називати властивості предметів. Добре, коли дитина в цьому віці починає накопичувати уявлення про ознаки оточуючого – величину, форму, колір, запах, смак та інше. Від того наскільки вона все це сприймає, відчуває, бачить, наскільки якісно може обробляти отриману інформацією, наскільки точно може висловити свої відчуття, залежить її всебічний розвиток.

При виникненні порушень сенсорної обробки в дітей з'являються проблеми в поведінці, в моторному та в пізнавальному розвитку. Мозку для комфорту потрібен певний рівень відповіді від зорових, слухових, вестибулярних і тактильних рецепторів. Збираючи і аналізуючи найбільш значущу інформацію, нейрони головного мозку виробляють відповідну реакцію.

Якщо дитину дратує або відволікає світло і звук, вона не може зрозуміти того, що бачить або чує, не може аналізувати тактильні і рухові стимули, це буде погано позначатися на її навчанні та поведінці надалі. І зараз ці «дивацтва» є першим «дзвіночком», що щось не так.

Теорію сенсорної інтеграції та основні принципи терапії, яка базується на сенсорній інтеграції (сенсорно-інтегративній терапії), розробила американський психолог та ерготерапевт Джен Айрес (Jean Ayres) у 1950-х роках у Каліфорнії [1]. За твердженням Джен Айрес, «інтеграція – це вид організації будь-чого, інтегрувати – значить зібрати або організувати різні частини в ціле; сенсорна інтеграція представляє собою впорядкування відчуттів, які потім будуть будь-яким чином використані» [1, с. 13]. Тобто, все, що ми отримуємо від органів почуттів, надходить в мозок, обробляється там, повертається до нас у вигляді деякого знання про предмет – що це таке, яке воно, як ним користуватися тощо. Отже, чим правильніше працюють сенсорні системи, тим більше достатньої інформації отримує мозок і видає більше адекватних відповідей. Через розвиток сенсорики педагог дає дитині механізм пізнання світу.

Дисфункція сенсорної інтеграції – це порушення обробки сенсорної інформації. За цим діагнозом ховається відхилення, яке зазвичай не бачать і не діагностують, списуючи його прояви на капризи дитини [2, с. 50].

Якщо під час внутрішньоутробного розвитку, під час пологів сталося пошкодження стовбура мозку, мозочка, нервових шляхів, наприклад, при гіпоксії плода, або ж дитина виховується в умовах сенсорної депривації, розвивається дисфункція обробки сенсорної інформації.

Те, як ми сприймаємо і обробляємо вхідну інформацію: що бачимо, чуємо, нюхаємо, як відчуваємо голод, висоту, вміємо зберігати баланс – впливає не тільки на самопочуття.

У дітей з дефіцитом сенсорної обробки можуть виникнути проблеми з моторикою, рівновагою та координацією очей і рук. Вони будуть шукати способи викликати певні відчуття, що спонукатиме зайнятися самостимулюючою поведінкою, таким як погойдування вперед-назад, удари головою і усне дослідження неістивних предметів.

Основним завданням розвитку дитини до 7 років є формування та вдосконалення сенсорної інтеграції. Це необхідно для правильної поведінки, адекватної реакції на зовнішні події, а також процесу навчання.

Впровадження елементів сенсорної інтеграції в педагогічну роботу пов'язано, перш за все, з тим, що в останні роки значно зросла кількість дітей зі складними проблемами розвитку, які мають свої специфічні особливості – високу чутливість та високу емоційну лабільність, слабкість нервової системи і низький рівень уваги і пам'яті. Метою ж сенсорної інтеграції є саме посилення, балансування і розвиток обробки сенсорних стимулів центральною нервовою системою.

Дуже важливо якомога раніше виявити симптоми дисфункції сенсорної інтеграції, що є запорукою успіху проведення втручання і попередження вторинних, супутніх проблем розвитку: такі, як проблеми поведінки, уваги, проблеми емоційного плану, соціальної взаємодії, проблеми з самоконтролем – поганий настрій або спалахи агресії, невпевненість в собі, низька самооцінка.

За даними дослідників, кожна 6-та дитина не вередує, а має значне порушення, що заважає повноцінно розвиватися. Важливо розрізнити симптоми

дисфункції сенсорної інтеграції на категорії, відповідно нашим відчуттям (слух, зір, нюх, пропріоцепція, смак, координація) [4, с. 153].

Порушення обробки слухової інформації: гіперчутливі діти бояться гучних звуків, не переносять деяких видів музики (або музику взагалі), мамин спів, тембри голосу, часто закривають вуха руками або голову подушкою або навпаки, часто не чують, коли до них звертаються, не люблять галасливого оточення, вулиці, виглядають розгубленими в таких місцях, залишаються в класі на перерві.

Гіпочутливі – погано відгукуються на звернене мовлення, люблять занадто гучну музику або самі створюють шум, не розуміють, де знаходиться звукове джерело, постійно перепитують.

Порушення зорової системи: дитина гіперчутливістю не любить ходити по сходах, переступати перешкоди, дивитися в очі, вважає за краще напівтемрява або темряву, вередує при яскравому світлі, напружується, розглядаючи оточуючих і предмети. Дитина з гіпочутливістю погано стежить за рухомими об'єктами, плутає схожі букви, фокусується на окремих деталях картини, не помічаючи її цілком, не може стежити за рядком при читанні або списуванні з дошки.

У багатьох дітей з мовленнєвими порушеннями, порушеннями читання і письма, математики є труднощі в обробці зорової інформації. Часто ці труднощі пов'язані з порушенням взаємодії між органами почуттів (порушення сенсорної інтеграції). Мозок дитини не встигає ефективно обробляти інформацію з різних джерел. Наприклад, дитина не може одночасно слухати інструкцію і записувати або виконувати завдання і швидко реагувати на питання. При читанні часто втрачає рядок, не розуміє сенсу прочитаних слів, пропускає під час письма букви.

Порушення тактильного сприйняття: діти з гіперчутливістю не люблять грати з пластиліном, піском, фарбами, бояться забруднитися клеєм або брудом, уникають дотиків до себе, самі не люблять торкатися до багатьох предметів, різко реагують на деякі тканини з одягу, постільної білизни, певні конструкції одягу, наприклад, водолазки, светри з горлом, скаржаться на ярлички, що стирчать всередині футболок нитки вишивки, не терплять ходьби босоніж. Також відзначається зниження больової і температурної чутливості.

Дитина з гіпочутливістю не відчуває, що руки забруднені, постійно щось чіпає або чогось торкається, грубо грає з однолітками, майже не відчуває болю або навіть відчуває задоволення від нього.

Моторні, вестибулярні дисфункції: при таких типах порушень дитина може відрізнитися незграбністю, незручністю рухів, уникає спортивних майданчиків, гірок, ігор з м'ячем, що не освоює катання на велосипеді, чи не залазить по поперечин, погано стрибає, небезпечно ризикує в рухливих іграх, пробує різні типи рухів і намагається триматися, хапатися за все, оскільки відчувається нестійкою. Інші діти постійно перебувають в русі, бігають або крутяться, здається, що ні хвилини не можуть посидіти на місці, шукають постійного «збудження», качають ногами коли сидять, люблять коли їх підкидають, здається, що вони ніколи не відчувають запаморочення, сповнені енергії.

Основна відмінність дітей з подібними порушеннями – це складність концентрації уваги, особливо, якщо навколишнє середовище насичена тими подразниками, до яких вони особливо чутливі. Діти схильні змінювати ігри, інтереси, вид активності дуже і дуже швидко, в той же час відрізняються тривожністю, присутні афекти – надлишкові емоційні реакції (різкі капризи, істерики, плач, частий сміх, агресивна поведінка і т. п.).

Ознаками порушеннями сприйняття запахів, при яких дитина не переносить різні запахи, уникає місця, де для нього неприємно пахне, вибирає їжу за запахом, реагує на нього гостріше, ніж інші. Або навпаки, не помічає неприємні або різкі запахи, нюхає все, що зустрічає, погано розрізняє запахи.

Ознаками пропріоцептивної дисфункції може бути уповільнена реакція, при якій дитина постійно стрибає, руйнує, громить, тупотить, подобається, коли її міцно обіймають, з силою стискають, любить тісний одяг, грубо або навіть агресивно поводить з іншими дітьми. А також може бути швидка реакція, коли в дитини є труднощі зі сприйняттям власного тіла в просторі, незграбність, натикається на кути, об'єкти, спотикається і за все чіпляється.

Складність оцінити власні сили: не розуміє, яку силу треба прикласти, щоб зрушити предмет, не може оцінити вагу предмета, тому часто ламає предмети, не може розрахувати силу тиску і тому рве папір, коли малює.

Порушення смакових відчуттів виявляється у чіткості в їжі, обмеженість у виборі продуктів. Може давитися твердою їжею, не може, як слід жувати і ковтати, не любить зубних лікарів, ненавидить зубну пасту і чистити зуби (гіперчутливість). Інші діти можуть облизувати, пробувати неїстівні предмети, обожнюють їжу з яскраво вираженим смаком. Може спостерігатися рясна слинотеча. Гризуть ручки, олівці або комірці сорочки (гіпочутливість).

У наш час проблема сенсорної інтеграції у дітей стоїть особливо гостро. Діти обмежені в отриманні взаємодії з навколишнім світом, тактильній взаємодії (ми носимо взуття, одяг покриває все наше тіло, живемо в мегаполісах, що заважає повноцінно спілкуватися з природою). Ми часто, самі того не помічаючи, викликаємо у дітей сенсорні перевантаження зору, слуху і сенсорний голод всього іншого. Прикладами можуть послужити телевізор і цифрова техніка. Тому, дуже важливо використовувати найбільш ефективні засоби і методи сенсорного виховання в дитячому садку. Успішність розумового, фізичного, естетичного, екологічного виховання в значній мірі залежить від рівня сенсорного розвитку дітей, тобто від того, наскільки абсолютно дитина чує, бачить, відчуває навколишнє. Чуттєве пізнання зовнішнього світу – найважливіше ланка в системі пізнавальної діяльності дитини, необхідна передумова інтелектуального розвитку.

Результати моніторингу дітей і співбесіди з вихователями у показали, що всі педагоги в роботі з дітьми приділяють достатню увагу сенсорному розвитку щодо форми, величини та кольору предметів, але практично упускають можливість вдосконалення тактильного, нюхального та дотикового сприйняття дітей. Згідно з цим і діти, в основному оволодівають сенсорними еталонами – колір, форма, величина – відповідно віку, але не володіють спектром інших відчуттів, не орієнтуються достатньо у властивостях предметів, в дітей слабе тактильне сприйняття, не відповідний віку чуттєвий досвід.

Таким чином, педагогам дошкільного закладу слід запобігати порушенню сенсорного розвитку та вдосконалювати у дітей раннього і молодшого віку всіх видів сприйняття, збагачувати їх чуттєвий досвід відповідно віку; розвивати дотикове (тактильне) сприйняття та кінестетичні відчуття (відчуття рухів і положення частин власного тіла, моторних навичок вихованців). Допомогти дітям здобувати інформацію безпосереднього через всі рецептори відчуттів – зір, слух, нюх, смак, дотик, відчуття тіла в просторі. Включати в процес зорового сприйняття обстеження предметів з долученням у дію обох рук, що не тільки організовує сам процес пізнання навколишнього, але і розвиває мислення (дитина бачить предмет, називає його, гладить, обмацує, обводить по контуру і т.п.).

Чим більше у дитини буде сенсорний досвід, тим краще буде працювати мозок в цілому. Якщо у заняття додавати вправи, спрямовані на стимуляцію і збагачення сенсорного досвіду, то шляхом тренування ми зможемо домогтися збільшення швидкості опрацювання сенсорної інформації. Діти, які можуть швидко переробляти сенсорну інформацію, швидше розвиваються в мовленнєвому відношенні за інших.

Вправи можуть використовуватися як для стимуляції окремих сенсорних каналів (зорового, слухового, тактильного, вестибулярного і гравітаційного), якщо в

будь-якому, з них виявляються елементи дезінтеграції, так і в комплексі, спрямовані на загальний розвиток сенсорних стимулів.

Це вправи на розвиток рівноваги, відчуття дотику, усвідомлення простору і кордонів свого тіла, розвиток білатеральної координації, правильного дихання.

При організації ігор або вправ слід дотримуватись наступних рекомендацій:

- вправи спрямовані на розвиток потенціалу, який не повною мірою розвинений у дитини;
- перед початком вправ необхідно провести попередню оцінку розвитку дитини, для оптимального підбору відповідних ігор;
- необхідно поступово вводити в ігрову діяльність дитини вправи сенсорно-інтегративної корекції;
- вправи доцільно робити регулярно і систематично;
- ігри можна використовувати в будь-який зручний режимний момент (перед їдою, перед початком освітньої діяльності, на прогулянці);
- доцільно починати корекцію з тих сенсорних каналів, які досить розвинені, потім поступово вводити стимуляцію слабких каналів.

Для розвитку вестибулярної системи молодших дошкільників корисним буде будь-який тип рухів, що стимулює вестибулярні рецептори:

качання: заохочувати дітей використовувати все обладнання дитячого майданчика, все, що гойдається або робить коливальні рухи, намагатися змінювати види розкачувань та напрямків рухів (наприклад, вперед-назад, вліво-вправо).

обертання: дозволяти та самим організовувати ігри, в яких діти мали б змогу бігати по колу, крутитися на каруселі. Діти можуть крутитися в парах.

Проте слід бути уважними та обережними з дітьми, що мають підвищену чутливість. Їх до таких ігор і вправ треба залучати, не поспішаючи, даючи можливість звикнути до нових відчуттів, ігри повинні давати дитині радість і задоволення.

Також для стимуляції вестибулярних відчуттів можна використовувати багато українських народних рухливих ігор: «Барвінок», «Струмки», «Кривий танець», «Явір яворові люди», «До нори, мишко, до нори», «Кінь та вершники» та інші.

При високій сенсорній чутливості необхідно розділяти активну діяльність на маленькі кроки, використовувати візуальні підказки, заохочення.

Для тренування вестибулярного апарату дитини використовують терапевтичні м'ячі, канати, гірка, батут, намальовану лінію, мотузку, гімнастичну лавку, по яких проходять різними способами (звична хода, переставними кроками, на носочках) [6, с. 29].

Розвиваючи тактильні відчуття дітей можна давати смакувати їм стравами різної текстури. Давати можливість бруднити руки піском, глиною, пальчиковими фарбами, грати з милом та піною для гоління. Грати з лотками, що наповнені різними за текстурою наповнювачами (пісок, квасоля, пшоно, рис, каштани і т.д.). Також вихователю слід використовувати привабливі за візуальними та тактильними властивостями матеріали, давати можливість ними маніпулювати. Можна запропонувати дітям одягати одяг з різних матеріалів.

Цікавими для дітей будуть ігри з прищипками, застібками та шнурівками, різними за своєю текстурою м'ячиками, «Сухий або райдужний дощ» (різнокольорові стрічки пришиті до обруча чи парасольки).

Але ніколи не потрібно примушувати дитину, якщо вона до цього не налаштована, торкатись неприємні на її погляд матеріали. Якщо тактильна чутливість дитини підвищена, вона може досліджувати нові незвичні матеріали за допомогою допоміжних предметів (палички, пензлики, стеки). Педагогу необхідно завжди попереджати дитину, що збирається доторкнутися до неї, наближатися тільки спереду, поступово, акуратно знайомити дитину з різною текстурою матеріалів.

Для отримання пропріоцептивних відчуттів дитина може виконувати рухи, що призводять до стискання суглобів (як при штовханні чогось важкого), до розтягування суглобів (як при висінні чи підтягуванні на поперечині, планках, кільцях). Пропріоцептивні відчуття виникають під час стискання, обіймів, напруження частин тіла (рук, ніг, плечей). Викликати скорочення й розслаблення м'язів можна за допомогою виконання різних рухів, стрибків (на батуті, на фітболі з бордюру, з лавки, на двох ногах та одній нозі), киданні великого м'яча-фітболу. Важливо давати дошкільникам можливість возити візки, коляски, наповнені досить важкими предметами, можна давати носити важкі речі, вагою до 1 кілограма (рюкзаки, сумки, пляшки з різними наповнювачами, мішечки з піском чи з сіллю) [5, с. 94].

Розвитку пропріоцептивних відчуттів молодших дошкільників сприятимуть народні ігри такі як: «Мала куча», «Грушка», «Трохим», «Печу хлібчик», «Мак», «Корова», «Йшла Оріся стежкою», «Барвінок» [3, с. 26].

При розвитку зорового сприймання важливо, щоб візуальне середовище було впорядковане, в оформленні ігрової кімнати слід уникати неприродних кольорів. Бажано, щоб стіни в групі були кольорові, без набридливих візерунків, пастельних природних відтінків, це зменшує навантаження на дітей, у яких є гіперчутливість до візуальних стимулів.

При низькій сенсорній чутливості використовують ігри: «Кольорова мозаїка», «Різнобарвні шнурівки», «Різнокольорові прищіпки», «Кольорові кубики», «Підбери за кольором», «Підбери за формою», «Звір'ячий город», «Чарівні тарілочки», «Знайди гараж» (гаражі та машинки одного кольору).

При високій сенсорній чутливості заняття проводяться в окремо відведеному куточку, за ширмою, уникаючи зайвої зорової стимуляції, яскравого світла. Не слід пред'являти дитині відразу багато предметів, завдання давати дозовано. Всі ці ігри використовуються для поліпшення зорового сприйняття властивостей і якостей предметів, кольору, форми, розміру. Розвивають зорово-моторну координацію око-рука, око-нога. Значно покращують просторові уявлення, усвідомлення себе в просторі і навколишньому світі.

Слухова інтеграція задіє обидва види відчуттів: що та як ми слухаємо, тому що орган слуху тісно пов'язаний із вестибулярним апаратом. Для розвитку слухової системи дітям пропонується слухати звуки сидячі, ідучи, лежачі, стоячи. Слухаючи звуки природи (вітер, дощ, спів птахів, хвилі) впорядковуємо слухове сприйняття. Організуємо ігри на визначення напрямку, з якого йде звук, який музичний інструмент або побутові предмети (каструля, склянка, ложки) видають звук. У нагоді стануть музичні інструменти, на яких можуть грати діти, предметні картинки з зображенням предметів, звуки яких можна імітувати.

Розвиток смакової та нюхової системи передбачає знайомство дітей з різними смаками та ароматами. Дітям пропонуються ігри на відгадування смаків та запахів, але при цьому слід уникати надто сильних концентрацій та зважати на дитячу чутливість, уподобання.

Важливо відзначити, що весь матеріал, що використовується для розвитку сенсорної системи, має бути доступним дітям, багатофункціональним, постійно трансформуватися, бути безпечним, задовольняти емоційне благополуччя дітей, ігрову, пізнавальну, творчу та рухову активність, забезпечувати, зокрема, і розвиток дрібної і великої моторики.

Найсприятливішим періодом для розвитку та вдосконалення функціонування органів чуття людини, що забезпечують формування в неї повноцінних і різнобічних уявлень про довкілля, є ранній вік. Коли дитина в цьому віці не має можливості повноцінно розвиватися через свої особливості, їй слід допомогти, але коли здорові діти недоотримують те, що може їх вдосконалити через байдужість дорослих, виникає проблема. Адже кожна дитина, незалежно від її можливостей, повинна мати

право на успішне навчання та врахування її особливостей. З дисфункцією сенсорної інтеграції діти не можуть впоратися самостійно. Тому краще ці порушення попереджувати ніж долати. З такою метою слід планувати роботу з сенсорного виховання саме в групах дітей раннього та молодшого віку.

Список використаних джерел та літератури

1. Джин Айрес Е. Дитина і сенсорна інтеграція. Розуміння прихованих проблем розвитку з практичними рекомендаціями для батьків і спеціалістів. 3-тє видання / за участю Джеффа Робінса. Київ: Вид. «Центр учбової літератури», 2022. 327 с.
2. Заплатинська А.Б. Становлення поняття «сенсорна інтеграція» у корекційній педагогіці. *Корекційна та соціальна педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 23 (1). С. 48–57.
3. Камінська О. П. Хороводи – терапія танцем. *Дошкільне виховання*. 2015. №7. С. 25-27.
4. Кіпаренко, О. (2020). Сенсорна інтеграція як метод корекції розладів у дітей. *Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології"*, (49), С. 152–176.
5. Олійник О.В. Сенсорна інтеграція дітей з розладами спектру аутизму. Методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Волощук В.О., 2017. 111 с.
6. Олійник О.В., Бондарчук Т.С. Сенсомоторний розвиток дошкільників з особливими освітніми потребами. Методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Волощук В.О., 2021. 77 с.
7. Скрипник Т. Сенсорна інтеграція як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2016. № 4. С. 24–31.

Олійник Олена,
вчитель-дефектолог, ЗДО №21
Кам'янець-Подільський

Особливості застосування здоров'язберезувальних технологій у роботі вчителя-дефектолога в процесі корекції психомоторної сфери дітей з особливими освітніми потребами

Анотація. У статті розкрито педагогічні аспекти використання засобів рухової діяльності в процесі корекції психомоторної сфери у дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладу дошкільної освіти. Окреслено питання використання здоров'язберезувальних технологій у роботі вчителя-дефектолога з метою вирішення корекційних завдань, покращення стану сенсорики, моторики та когнітивної сфери, подолання або послаблення вад, збереження та зміцнення здоров'я дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: рухова діяльність, рухові навички, здоров'язберезувальні технології, корекційна робота, психомоторна сфера, діти з особливими освітніми потребами.

У сучасних умовах освітнього спеціального та інклюзивного простору використання здоров'язберезувальних технологій визначено, як головний напрям вирішення проблем збереження та зміцнення здоров'я дітей.

Розвиткові рухів потрібно приділяти особливу увагу вже з перших днів перебування дитини у закладі дошкільної освіти, оскільки лише в цьому випадку у неї сформуються функції, що складають рухову основу маніпулятивної діяльності.

Перед школою особливо важливо розвинути в дитини з особливими освітніми потребами (далі ООП) рухові навички, необхідні під час самообслуговування, гри, навчального та трудового процесів.

У працях, науковців і практиків галузі спеціальної освіти досліджувалися такі питання корекції рухових навичок дітей: впровадження здоров'язбережувальних технологій в систему корекційної роботи вчителя-дефектолога в закладах дошкільної освіти (І. Горобець, 2018); здоров'язбережувальні технології в корекційній роботі вчителя-логопеда закладу дошкільної освіти (Н. Селіна, О. Шкруднева, 2020, М. Забара, 2020) у яких зосереджено увагу на механізмах впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес дітей з ООП [1, с. 112].

Окреслимо завдання здоров'язбережувальних технологій:

1) створення психолого-педагогічних і організаційно-педагогічних умов, які забезпечують комфортне психічне та фізичне здоров'я дітей з ООП;

2) створення максимально можливих гігієнічних умов рухової діяльності;

3) включення дітей з ООП до свідомої діяльності з формування правильного уявлення про рух, культури здорового способу життя;

4) формування культури здорового способу життя дітей як в організованій так і у вільній діяльності дітей;

5) створення системи підтримки ідеї здоров'язбережувальних технологій; об'єднання зусиль усіх педагогів, фахівців та батьків щодо корекційної спрямованості освітнього процесу в частині формування рухових навичок у дітей з ООП;

6) створення оптимальних умов для впровадження в корекційній роботі сучасних інноваційних форм і методів забезпечення рухового режиму [2, с. 135].

Ефект застосування здоров'язбережувальних технологій напряду залежить від професійної компетенції педагога, вміння використовувати нові можливості, включати дієві методи в систему корекційно-розвиткового процесу.

Маємо підстави стверджувати, що причини невдач у навчанні і затримок у розвитку дітей з ООП криється у заблокуванні певних ділянок мозку. Завдяки цілеспрямованому розвитку рухової діяльності (кінезіології) їх можна розблокувати у дітей і подолати труднощі у розвитку. Переконаєні, що працюючи над тілом, можна змінити стан мозку, а отже, і розуму. Мозок працюватиме гармонійно, коли однаковою мірою задіяні і ліва і права півкулі. Саме тому сутність здоров'язбережувальних технологій полягає в комплексній оцінці умов виховання і навчання, які дозволяють зберігати наявний стан дітей з ООП, формувати більш високий рівень їхнього здоров'я, проводити реабілітаційні заходи, здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку дитини. Використання здоров'язбережувальних технологій для дітей з ООП в системі закладу дошкільної освіти передбачає організацію сприятливого для дитини корекційно-розвивального середовища.

З метою повноцінного фізичного розвитку дітей з ООП, формування у них правильного уявлення про рух, шляхом оптимізації рухової активності та здійснення ефективної корекційно-розвиткової роботи педагога закладу дошкільної освіти забезпечують проведення різнопланової фізкультурно-оздоровчої роботи у таких організаційних формах: заняття з фізичної культури, малі форми активного відпочинку: фізкультурні хвилини, фізкультурні паузи/динамічні перерви; *форми оптимізації рухової активності у повсякденному житті* (ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, рухливі ігри, заняття фізичними вправами/фізкультурні комплекси на прогулянках, походи за межі дошкільного закладу/дитячий туризм, фізкультурні свята і розваги, самостійна рухова діяльність, дні й тижні здоров'я, індивідуальна робота з фізичного виховання); охоронно-педагогічний режим дня, *загартувальні й лікувально-профілактичні заходи тощо.*

Прийоми та методи здоров'язбережувальних технологій є важливою складовою для розвитку дітей з ООП. В освітньому процесі закладу дошкільної освіти, корекційному зокрема, слід використовувати, як традиційні так інноваційні прийоми збереження та покращення здоров'я дітей з ООП. Серед засобів фізичного виховання необхідно та доцільно використовувати засоби психофізичної корекції, які адаптовані до потреб психомоторного розвитку дитини. До корекційних методів та прийомів належать пальчикова, дихальна, артикуляційна та звукова гімнастики, гімнастика для очей, психогімнастика, вправи на розслаблення, вправи-нейротренажери для розвитку міжпівкульної взаємодії і дворучної координації, ритміка, релаксаційні вправи, пальцевий праксис, ритміка, пальчикові ігри, рухливі ігри, вправи з правильною постави, вправи на переключення та концентрацію уваги, ЛФК, що здійснюють цілеспрямований вплив на компоненти психомоторики дитини.

До нетрадиційних технік відносяться: руханки, іпотерапія, каністерапія, бджолинна терапія, казкотерапія, аромотерапія, арт терапія, вітамінізація; тактильні ігри, нейротренажери, використання засобів мультимедіа, інтерактивне навчання тощо.

У вирішенні проблеми збереження і зміцнення здоров'я дітей з ООП, необхідно застосовувати комплексний підхід, якій припускає перетворення освітнього середовища в різносторонній здоров'язбережувальний життєвий простір, що складає єдиний ціннісний та інструментальний простір життя дитини з ООП в закладі дошкільної освіти.

Важливого значення набуває впровадження для дітей з ООП відповідної системи педагогічних заходів, яка б забезпечувала належний рівень розвитку фізичних якостей в поєднанні з корекційною та оздоровчою спрямованістю процесу фізичного виховання та розвитку. Відсутність або обмеження рухової активності гальмує природний розвиток дитини з ООП, викликаючи ланцюг негативних реакцій організму. Саме під час занять діти швидше втомлюються, тому використання здоров'язбережувальних технологій, зміна діяльності, переключення дитини з ООП, сприятиме зниженню навантаження й профілактиці стомлюваності дітей, допоможе уникнути перевтоми, подолати стрес та тривожність, а відтак підвищити їх працездатність [5, с. 92].

Серед порушень фізичного розвитку дітей з ООП певних нозологій спостерігаються відставання в масі або довжині тіла, порушення постави, порушення в розвитку стоп; відставання в показниках обсягу життєвої ємності легень, дисплазії тощо. У розвитку рухових здібностей спостерігаються порушення: координації рухів, точність рухів у просторі і часі, ритм рухів, помилки при диференціюванні м'язових зусиль, просторового орієнтування, рівноваги, відсутність спритності та плавності рухів, зайва скутість і напруженість, обмеження амплітуди рухів в ходьбі, бігу, стрибках тощо, відставання від однолітків у розвитку фізичних якостей.

Специфічні особливості моторики дітей з ООП обумовлені недоліками вищих рівнів регуляції породжує низьку ефективність операційних процесів усіх видів діяльності і проявляється в несформованості тонких диференційованих рухів, слабкій координації складних рухових навичок, утруднення при виконанні або зміні рухів за словесною інструкцією [3, с. 265].

Впровадження нових форм фізичного виховання та здоров'язбережувальних технологій в галузі корекційної психопедагогіки має на меті забезпечення системності формування компенсаторних механізмів у дітей з ООП, вивчення стадійності їхнього розвитку, залежності структури компенсації від часу появи дефекту, важкості та глибини ураження, рівня педагогічної допомоги, розкриття ролі сенситивних періодів розвитку тієї чи іншої функції у процесі компенсації дефекту і нарешті, показ важливої ролі різних форм практичної діяльності як умови подолання або послаблення впливу дефекту на фізичний та психічний розвиток дитини.

Система здоров'язбережувальних технологій для дітей з ООП повинна сприяти покращенню протікання компенсаторних процесів у організмі, які, в свою чергу, сприятимуть позитивному фізичному, психічному та соціальному розвитку.

Аналіз досліджень, які проведені А. Дмитрієвим, Є. Черник, С. Венєвцевим та іншими дозволяє стверджувати, що дисгармонійність розвитку дітей з ООП знаходить свій вияв у нижчому від типового рівня розвитку фізичних якостей і виявляється у вигляді рухових порушень. Дослідники вказують на низький рівень розвитку фізичних якостей (показники сили, швидкості, витривалості, гнучкості, точності й статичної рівноваги), координаційних здібностей та дрібної моторики у дітей з порушеннями у розвитку у порівнянні з дітьми з типовим розвитком [4, с. 175].

Особливості фізичного та психічного розвитку дітей з ООП дошкільного віку обумовлено безпосереднім впливом на сенсорний розвиток, моторику та когнітивну сферу дитини. Багатофункціональна рухова активність є найефективнішим засобом стимулювання психомоторного розвитку дітей з ООП на етапі удосконалення міжфункціональних взаємодій у структурі психомоторики. В свою чергу, виконання дитиною технічних елементів спортивних та рухливих ігор та участь у двосторонніх іграх є засобами комплексного впливу на цілий ряд компонентів сенсорики та пізнавальної сфери. Техніки діалогової рухливої взаємодії дитини з ООП з партнером сприяють вдосконаленню мисленневих процесів та уваги, активності периферичного зору, вдосконаленню психомоторики дитини.

У процесі вивчення техніки гри та ігрової діяльності вплив на ті чи інші компоненти психомоторики посилюється за допомогою методичних прийомів стимулювання сенсорики та когнітивної сфери.

Розвиток рухової пам'яті відбувається через точне відтворення незвичних рухів, положень тіла та рухових характеристик. Покращенню процесів запам'ятовування також сприяє високий рівень розвитку уваги, чому сприяють певні рухливі ігри, завдання, які слід використовувати як ефективний корекційний компонент. Розвиток уваги відбувається за допомогою використання спеціальних засобів, що передбачають концентрацію уваги на виконанні завдання протягом певного часу; відшукування серед інших обумовленого об'єкту; виявлення у предметах і явищах малопомітних, але суттєвих ознак і властивостей (спостережливість); різке переключення з одного об'єкту (виду діяльності чи предмета) на інший (вид діяльності чи предмет).

У випадку порушення роботи дихальної системи дитини з ООП, доцільно корегувати даний процес засобами дихальної гімнастики. До того ж, дихальні вправи здійснюють прямий та опосередкований вплив на функціонування компонентів психомоторики. Через удосконалення рефлексорних механізмів регуляції дихання та покращення доступу кисню в клітини мозку розширюються фізіологічні механізми пристосування організму до розумового навантаження [6, с. 58].

Поряд із вище зазначеними засобами впливу на психомоторику дітей з ООП використовуються також рухливі ігри наповненні відповідним змістом з вираженим впливом на компоненти психомоторики, сенсорики та компоненти когнітивної сфери, а також сприяють вдосконаленню міжфункціональної взаємодії у структурі психомоторної діяльності.

З огляду на вищеозначене, основними напрямками роботи вчителя-дефектолога є корекція порушень засобами формування рухових навичок самообслуговування, розвиток практичної діяльності та пізнавальної сфери дитини. Важливо пам'ятати, що опанування рухових навичок відбувається поетапно і потребує тривалого часу і терпіння з боку дорослого. Рухова активність є генеруючим та стимулюючим чинником у системі корекційно-відновлюваної роботи дитини з ООП, саме тому вчитель-дефектолог у своїй роботі має широко використовувати методи, прийоми та технології фізичного спрямування, спонукати дітей до рухової діяльності,

регулювати їхню рухову активність, схвалювати намагання виявляти в ній самостійність, вольові зусилля тощо. При цьому важливо враховувати руховий досвід кожної дитини, притаманний їй темп рухів, рівень рухливості, природні можливості та здібності.

Таким чином, використання засобів рухової діяльності в процесі корекції психомоторної сфери у дітей з ООП спрямовано на подолання або послаблення проблем у розвитку дитини. Зазначена корекційна робота буде успішною у випадку здійснення постійного пошуку індивідуальних підходів до дитини та диференційованого підбору завдань, формування постійної потреби у закріпленні набутих умінь та навичок, мотивації кожної дитини до особистого успіху, врахування особистісного росту дитини відносно самої себе. Лише терпляче ставлення, копітка робота дорослого, підбадьорення у разі невдач, заохочення за найменший успіх, ненастирлива допомога і необхідна корекція допоможуть домогтися справжнього успіху.

Список використаних джерел та літератури

1. Забара М., Волинська Л. Застосування здоров'язберігаючих технологій у корекційній роботі учителя-логопеда. Київ: Атопол, 2019. 274 с.
2. Інклюзивна освіта: теорія і практика: навчально-методичний посібник / кол.авт.; за ред.. С.П. Миронової. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. – 184 с.
3. Колишкін О. В. Теоретико-практичні основи адаптивної фізичної культури: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. 424 с.
4. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: науково-методичний посібник. Київ: Атопол, 2011. 274 с.
5. Колупаєва А., Таранченко О. Педагогічні технології інклюзивного навчання / А. Колупаєва., О. Таранченко. – Харків: Вид-во «Ранок», 2018. – 160 с.
6. Організація корекційно-розвиткової роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку в закладі дошкільної освіти: середній дошкільний вік / упоряд. В. Семизорова. – Тернопіль : Мандрівець, 2020. – 136 с.

Ординець Наталія,

вихователь

ЗДО №12

м. Кам'янець -Подільський

Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку.

Анотація. Статтю присвячено проблемі формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку, що реалізується у складних умовах неспокою в суспільстві та потребує неформальних підходів до змісту, форм, методів і засобів освітньої роботи. В аспекті цього автор розкриває сучасний стан проблеми формування соціально-громадянської компетентності дошкільників у закладах дошкільної освіти, проводить аналіз чинних нормативних документів; виділяє основні види діяльності у процесі яких формується соціально-громадянська компетентність, надає їм характеристику через призму емоційно-ціннісного ставлення, сформованість знань; життєві навички; участь батьків. У статі запропоновані форми, методи та засоби, які можуть варіюватися й застосовуватися комплексно у закладах дошкільної освіти.

Ключові слова: соціально-громадянська компетентність, громадянське виховання, діти дошкільного віку, національний, громадянський, патріотичний виховний потенціал.

Формування соціальної компетентності у дітей дошкільного віку є одним з актуальних завдань дошкільної освіти, оскільки сучасне життя вимагає від людини громадянської активності та відповідальності в різних ситуаціях. Сформована соціальна компетентність характеризує особистісну зрілість дитини, її досвід взаємодії з навколишнім світом та є основою готовності до навчання в школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблема соціальної компетентності є достатньо дослідженою в таких аспектах: складові соціальної компетентності (В. Кузьменко), соціально-емоційний розвиток особистості (О. Кононко, В. Сухомлинський), дитина і соціум (Л. Артемова, Т. Поніманська), соціалізація особистості (Б. Ананьєв, Н. Задерико, Н. Зверєва, І. Щербак), гармонізація усвідомлення соціальних проблем і ціннісних орієнтацій (А. Брушлинський), соціальне мислення особистості (Г. Білицька), феномен соціальної компетентності у просторі наукового знання (І. Сохань, Л. Сохань). В практиці роботи сучасних ЗДО вихователі шукають нові форми та методи роботи, які сприяють формуванню соціальної компетентності дітей. Однак як теоретичні так і практичні аспекти означеної проблеми потребують подальшого вивчення та узагальнення.

Конкретизація сутності поняття «соціальна компетентність» потребує змістового й структурного аналізу його тлумачень, які представлені в словниках, нормативних документах, наукових працях. У Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція 2020) соціально-громадянська компетентність визначена як здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини, готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя [1, с. 17].

Основою сучасних освітніх концепцій є ідея формування компетентної особистості, яка вміє застосовувати отримані знання, вміння і досвід в різноманітних життєвих ситуаціях, здатна взаємодіяти в соціумі та активно долучатися до різних видів діяльності. Тому соціальна компетентність має формуватися з дошкільного віку, починаючи з сім'ї. Соціальна компетентність – це багатогранна характеристика особистості, яка охоплює всі аспекти її функціонування в соціумі. Сформована в дошкільному віці здатність будувати соціальні відносини сприятиме в майбутньому суспільному благополуччю й самореалізації особистості.

Процес формування компетентності дітей перших шести років життя передбачає досягнення ними розвитку, необхідного і мінімально достатнього для їхнього нормального існування і функціонування у сучасному навколишньому середовищі. Цей розвиток включає набір елементарних знань, уявлень, практичних умінь і навичок, які гарантують дітям здатність орієнтуватися у сучасному житті, адаптуватися до нього, адекватно реагувати на поведінку і діяльність людей, що оточують, явища і події, що відбуваються навколо. Під соціальною компетентністю розуміють спроможність дітей диференціювати людей за ознаками віку, статі, спорідненості, адекватно реагувати на вчинки і слова дорослих, одноліток, молодших, поводитися згідно з певною життєвою ситуацією в межах дозволеної поведінки, уміння спілкуватися з дотриманням правил хорошого тону, співпереживати і співдіяти.

Основними *соціальними уміньми* є: уміння диференціювати людей за ознаками віку, статі, спорідненості; уміння адекватно спілкуватися з ровесниками, дорослими, людьми, що оточують; уміння поводитися в межах припустимої поведінки; уміння культури спілкування; уміння адекватно реагувати на вчинки і

слова інших, користуватися правилами хорошого тону, співпереживати і співдіяти; уміння ототожнювати себе з певним народом, нацією.

Дошкільний вік – період, коли в дитини формуються уявлення про навколишній світ, явища суспільного життя, взаємини між людьми. Вступаючи у життя, малюки мають засвоїти багато правил, які склалися в суспільстві.

Процес соціалізації передбачає пристосування дитини до навколишнього світу, суспільного середовища, засвоєння, привласнення нею знань, норм певного угруповання. І відбувається він у трьох основних сферах: ігрова діяльність, спілкування, свідомість.

Соціалізувати дошкільника – означає збагатити його індивідуальний досвід позитивними враженнями від спільної з іншими життєдіяльності, розвинути в нього соціальні потреби, сформувати соціальні вміння та навички, виховати «відчуття іншого», сформувати готовність та здатність брати іншого до уваги, працювати в команді, домовлятися, узгоджувати свою позицію, в разі потреби поступатися власними інтересами на користь соціальної групи, діставати насолоду від допомоги та підтримки іншої людини у складній ситуації, тобто жити обличчям до людей, з відкритим серцем, умінням гармонійно «вписуватися» в дитяче угруповання, знаходити в ньому своє місце, визначати свій статус серед однолітків відповідно до своїх можливостей та домагань, товаришувати.

Соціальність – інтегрована характеристика дошкільника.

Соціальність – похідна від «соціальний». Означає єдність соціальних потреб (у любові рідних, близьких, авторитетних людей; у підтримці, допомозі, захисті, схваленні тощо); умінь (орієнтуватися, пристосовуватися, позитивно впливати на соціальне довкілля); почуттів (довіри, прихильності, вдячності, відповідальності тощо); якостей (справедливості, чуйності, доброзичливості, товариськості, обов'язковості тощо) дошкільника. У широкому сенсі «соціальність» є інтегрованою характеристикою, яка фіксує відкритість дитини соціальному довкіллю, її спрямованість на гармонійні та конструктивні взаємини з людьми, що оточують. Бути соціальним у певній життєвій ситуації означає проявляти готовність та здатність контактувати з різними за віком, статтю, спорідненістю, родом діяльності, характерологічними особливостями людьми. Дошкільника з розвиненою соціальністю можна кваліфікувати як соціально компетентну особистість.

Соціалізація дитини, тобто її входження у світ людей, починається від самого народження. Першою людиною у цьому процесі стає мати. Саме вона віддає дитині більшу частину свого життя, дає перші приклади любові, ніжності, турботи, вчить малюка спілкуватися з іншими людьми.

Вихователі здебільшого скеровують виховні впливи на дитину. Вони посередники між дитиною та світом. Безумовно наука життя, яку викладають близькі та люблячі люди, легше сприймається дитиною, міцніше запам'ятовується.

Формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку передбачає наявність у дитини певних особистісних властивостей, потреб, здібностей, елементарних теоретичних уявлень та практичних умінь, які забезпечують дитині життєздатність [5, с. 8].

Соціальна компетентність дошкільнят – це результат процесу оволодіння дітьми емоційним і соціальним досвідом. Це їх обізнаність, умілість, вправність способів соціального реагування.

На думку О. Кононко, самосвідомість виступає складовою соціальної компетентності дошкільників: «самосвідомість – складний психічний процес, який полягає у сприйманні дитиною численних «образів» самої себе в різних ситуаціях діяльності і поведінки, в усіх формах взаємодії з іншими людьми.

Самосвідомість є важливим елементом особистості. Унікальність кожної людини – запорука її творчого потенціалу, умова прогресу і соціального розвитку.

Самосвідомість виявляється в єдності самопізнання, емоційно-ціннісного ставлення до себе, саморегуляції поведінки і діяльності.

Структура самосвідомості складається з власного імені дошкільника, його самооцінки, домагання визнання, усвідомлення своєї статевої приналежності, уявлення про себе в минулому, теперішньому і майбутньому часі, ставлення дитини до прав і обов'язків. У процесі діяльності у дитини формується її компетентність: знання про себе (самосвідомість), з'ясування меж своїх фізичних, психічних, моральних потенцій. Становлення особистості у дошкільні роки – це поступальний розвиток «Я» на кожному новому етапі дитинства. Основними з них є: відкриття дитиною своїх нових можливостей, реальний початок їх реалізації у діяльності, адекватний потребам «Я» [7, с. 6].

Компетентність – це здатність поєднувати свою індивідуальність з умовами життя, це тенденція до обмеження себе та розширення простору «Я», це розвиток образу «Я» і обізнаність у сфері «Я» [6, с. 4].

Т. Шарапова виділяє такі вікові періоди прояву соціальної компетентності [9].

Середній дошкільний вік. Дитина знає, що людина народжується і живе в сім'ї, розуміє значення родинних взаємин, злагоди й порядку в домі, вміє виявляти турботу про рідних і любов до них. Знає правила спілкування зі знайомими, «сусідами, друзями батьків» та незнайомими людьми. Виявляє турботу про людей відповідно до їхнього віку. Розуміє стан і настрої дорослих та дітей. Розуміє значення добрих стосунків з дітьми і педагогами в дитячому садку. Вміє спільно діяти у грі, під час занять. Знає і виконує правила ввічливого спілкування. Розуміє, що в товаристві слід дотримуватись певних норм. Виявляє інтерес до дій і слів вихователя, прагне співпрацювати з ним, отримати схвалення за добрі вчинки. Вміє розповідати про своїх друзів, про їхні риси характеру. Розуміє вимоги до своєї поведінки у спільній діяльності. Турбується про молодших дітей і вчиться у старших.

Старший дошкільний вік. Дитина розуміє сімейні взаємини, ставлення членів роду одне до одного. Знає свій родовід, усвідомлює, що честь роду залежить від кожної людини. Бере участь у вшануванні пам'яті предків, у стосунках з сім'єю, родичами, які живуть поруч і далеко. Виявляє інтерес до родинних реліквій, бере участь у підтриманні родинних традицій. Має сформовані уявлення про доброту, гуманність, щирість як важливі якості людини та людських взаємин; про справедливість як здатність правильно оцінювати вчинки людей; про чесність як вимогу відповідати власною поведінкою тим критеріям, які застосовує, оцінюючи вчинки інших людей. Виявляє самоповагу, що ґрунтується на усвідомленні своєї індивідуальності, права на самовираження, на власні почуття та самостійну поведінку, яка не створює проблем для інших людей. Розуміє стан і почуття іншої людини з її вигляду, інтонації, дій, виявляє повагу до її почуттів, усвідомлює її право бути такою, якою вона є. чуйно ставить до інших людей залежно від їхнього віку та статі. Вміє запобігати конфліктам і розв'язувати їх. Розуміє ставлення людей до себе. Почувається природно в товаристві знайомих і незнайомих людей. Знає, як реагувати на прояви справедливого ставлення до себе, розуміє причини цього і намагається усунути їх. Прагне, щоб взаємини були коректними, толерантними. Розуміє поняття «дружба» і «товаришування» й відповідно поводить з однолітками.

Взаємодія дитини із суспільством потребує визначення основних складових соціальної компетентності. З одного боку, це повнота знань про навколишню дійсність, навички й уміння знаходити інформацію в будь-якій соціальній ситуації і поводитися згідно з цією ситуацією, спираючись на норми (І. Сохань, Л. Сохань); з іншого боку

компетентність визначається спілкуванням дітей з навколишнім світом, відкритістю дітей до контактів, відповідністю поведінки, здатністю до єднання з

групою та збереження своєї індивідуальності, готовністю до спільної діяльності та особистісної взаємодії (О. Кононко) [5].

В. Кузьменко наполягає на формуванні наступних складових соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку для підготовки їх до входження у доросле середовище:

- комунікабельність (здатність будувати гармонійні взаємини з іншими людьми);
- спілкування (процес емоційної, інтелектуальної, перцептивної, мовленнєвої, оцінювальної, духовної взаємодії);
- взаємини (духовні утворення);
- статус дошкільника (соціальне становище дитини в колективі інших дітей);
- соціалізація (входження дитини в гурт інших, сприймання нею групових цінностей);
- групова взаємодія (процес конструктивної спільної діяльності);
- соціальна адаптація (процес пристосування дитини до нового соціального середовища) [6].

Всім цим складовим притаманні соціальні знання як саме це робити, елементарні соціальні навички й уміння використання соціальних знань у певній соціальній ситуації, які формують соціальну поведінку дитини.

Отже, *соціальна компетентність* дітей не зводиться до знань, навичок і умінь, її можна розглядати як можливість зв'язку між знаннями і ситуацією, як здатність знайти, виявити знання і вчинки, які підходять для розв'язання соціальних проблем.

Основними принципами формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку засобами дидактичної гри є: комунікативна спрямованість навчання; особистісна орієнтація; автономія дитини; взаємопов'язане навчання мови і мовлення.

Питання про співпрацю дошкільного закладу з родинами вихованців завжди було і залишається надзвичайно важливим для дошкільної педагогіки. Адже першою фазою соціалізації дитини є виховання у сім'ї, тут дитина встановлює свої перші зв'язки з іншими людьми, з рідними. На всіх етапах життя людини сім'я є найважливішим компонентом мікросередовища. У житті дитини протягом перших років домінують соціалізуючі впливи сімейного оточення. Перевага сім'ї як виховного колективу полягає в тому, що дитина має можливість постійно спостерігати поведінку батька й матері в неофіційних сімейних стосунках; спілкуватися з людьми різного віку, статі, життєвого досвіду; просто і природно залучатися до реального життя. У сім'ї складаються емоційно насичені взаємини між батьками й дітьми, які мають особистісний характер, набувається необхідний соціальний досвід.

Другою фазою соціалізації є формування початкових соціальних зв'язків дитини поза межами родини. Такі зв'язки діти встановлюють з однолітками й новими дорослими в дошкільному закладі. Саме в дошкільному закладі вони набувають важливого суспільного досвіду, основних знань і умінь, необхідних для подальшого життя серед людей, залучаються до різних видів діяльності. Інакше кажучи, якщо в сім'ї дитина соціалізується у визначених умовах взаємин членів родини, то дошкільний заклад, значно розширюючи коло близьких і далеких людей, презентує їх взаємини у виховному контексті.

Відтак першим соціальним інститутом, що відповідає за соціальну зрілість дітей дошкільного віку, має бути дошкільний заклад з його виховною, консультативною та просвітницькою функціями. Саме специфіка дитячого садка, як зазначає, О. Кононко [4], сприяє полегшенню процесу входження зростаючої особистості в широкий світ реальних соціальних відносин, прищепленню навичок

практичного життя, її індивідуалізації та соціалізації. Неабияку роль у цій роботі відіграють дорослі, а саме: батьки, вихователі. Найближчі дорослі створюють певний виховний простір, який відповідає умовам духовності, захисту, раціонального дозування позитивних та негативних переживань, що давало б дитині відчуття впевненості в собі та людях, які оточують. Дорослий презентує для дитини суспільство, займає центральне місце в духовному світі дитини, виступає носієм знань, умінь, моральних цінностей, а з іншого боку - безпосереднім організатором виховного процесу.

Перебування дитини в людському оточенні сприяє становленню соціального досвіду, соціальної компетентності, досвідченості, (обізнаності; у дошкільника формуються певна соціальна поведінка, здатність бути адекватним ситуації, вимогам і сподіванням авторитетних дорослих; розвиваються соціальні потреби, здібності, мотиви поведінки та діяльності. Значення соціального розвитку для особистісного становлення полягає, передусім у формуванні соціальної компетентності гарантує усвідомлення дитиною того, як слід себе поводити, щоб бути гармонійною, співзвучною з іншими, почувати себе в будь-якому товаристві комфортно.

Вивчення літератури з проблеми соціальної компетентності дозволило також встановити, що вчені виділяють три компоненти соціальної компетентності, які потрібно формувати в дітей дошкільного віку, зокрема: особистісний – спрямований на реалізацію дитиною себе як члена суспільства, прояву особистісних якостей (самостійність, відповідальність, людяність, справедливість, доброзичливість, ініціативність та ін.) у взаємодії з людьми, інтересу до загальнолюдських цінностей, уміння дружити, співпереживати, допомагати; когнітивний – усвідомлення дітьми сутності людини, норм її поведінки, уявлення про себе як члена суспільства, своєї сім'ї, родини, розуміння своїх прав й обов'язків, знання про свою Батьківщину, національні традиції, культуру; діяльнісний – ідентифікація дитиною своїх соціальних ролей, дотримання норм і правил поведінки, прояв ініціативності, креативності, навичок саморегуляції у взаємодії з іншими в різних видах діяльності.

Успішному вирішенню завдань формування соціальної компетентності дітей сприятимуть глибоке вивчення індивідуальних особливостей дитини, створення умов для отримання та закріплення необхідного соціального досвіду. Адже формування у дитини здатності долати труднощі та перешкоди є вкрай необхідним і надзвичайно важливим компонентом формування соціальної компетентності дитини, її спроможності жити в реальному світі.

Отже, сім'я і дитячий садок мають свою специфіку, особливості впливу на дитину, свої виховні засоби. Ці осередки не взаємовиключають один одного й не конкурують між собою, а взаємодоповнюють і коригують впливи один одного. У взаєминах з батьками педагоги прагнуть керуватись такими принципами побудови стосунків, як принцип єдності й наступності, відмовляються від принципів паралельних взаємин, спроб підмінити один одного. Партнерство педагогів і батьків – партнерство рівних учасників спілкування, які прагнуть оволодіти мистецтвом спільної дії, налагодити співробітництво.

Формування соціальної компетентності дошкільника розпочинається в родині та продовжується в дошкільному закладі. Тому соціальний розвиток дитини залежить від спільних зусиль батьків та педагогів.

Таким чином, сьогодні дедалі очевидніше, як важливо формувати в дітей відкритість до світу людей як потребу особистості, навички соціальної поведінки; розвивати усвідомлене ставлення до себе як вільної самостійної особистості та до своїх обов'язків, що визначаються зв'язками з іншими людьми, формувати готовність до сприймання соціальної інформації.

Список використаних джерел та літератури

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
2. Гребенщикова Е.А. История дошкольной педагогики в России : хрестоматия. Москва : Просвещение, 1976. С. 221–222.
3. Життєва компетентність особистості : Науково-методичний посібник / за ред.. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен. Київ : Богдана, 2003. 520 с.
4. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : навч. посіб. для вищ. навч. закладів. Київ : Освіта, 1998. 255 с.
5. Кононко О.Л. Стратегічна мета виховання – життєва компетентність дитини. *Дошкільне виховання*. 1999. № 5. С. 3–6.
6. Кузьменко В. Соціальна компетентність дошкільнят: особливості, показники та шляхи розвитку. *Дошкільне виховання*. 2001. № 9. С. 22–25.
7. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ : «Академвидав», 2006. 456 с.
8. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. – Львів: Літопис, 2016. 258 с.
9. Шарапова Т.С. Соціально-психологічні особливості формування соціальної компетентності у дитини дошкільного віку. *Дошкільне виховання*. 2007. № 10. С. 8–13.

Остапчук Вікторія,
вихователь
ЗДО №1 «Перлинка»
м. Шепетівка

Соціально – громадянська компетентність дітей дошкільного віку. Перезавантаження

Анотація: У статті висвітлюється проблема патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Аналізуються нормативні документи щодо патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Розкриваються поняття «патріотизм», «національно-патріотичне виховання». Зазначаються науковці-дослідники, що присвятили роботи проблемі патріотичного виховання, сутності таких понять, як «патріотична свідомість», «любов до Батьківщини».

Ключові слова: патріотизм, національно-патріотичне виховання, дошкільний вік, Батьківщина, дистанційне навчання, Zoom, чати, блоги, InShot, CapCut...

В умовах українських реалій, коли Україна ціною життя Героїв, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання дітей.

В сучасних умовах постає необхідність розв'язання на державному рівні найгостріших проблем, пов'язаних з вихованням патріотизму та формування національної свідомості населення України, як основи консолідації суспільства і зміцнення держави.

Метою національно - патріотичного виховання є формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття любові до України. Без любові до України, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, захищати її

свободу і незалежність людина не може бути свідомим громадянином і моральною особистістю. Тож виховувати патріотизм необхідно з дитинства.

Патріотизм – це одна із якостей людського характеру. Патріотизм – величний вияв нескінченної любові до рідного краю. Патріотизм, як і честь виховує великих, сильних людей, які не рахуються з ціною свого життя й здатні пожертвувати ним заради рідної землі.

Патріотизм породжує впевненість у собі, волю до перемоги, віру в свою націю, свій народ. Патріот живе в єдності зі своїм народом, він живе своїм народом, адже життя народу стає його життям.

Проаналізувавши все, я дійшла висновку, що національно - патріотичне виховання було і є актуальною проблемою.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Як відомо, велике починається з малого. Любов до України починається з любові до рідного дому, рідної Батьківщини. В. О. Сухомлинський стверджував, що «...патріотичне виховання дітей доцільно здійснювати на національних цінностях, серед яких провідними є любов до рідної землі, народу й Батьківщини, любов до найрідніших людей, членів сім'ї та родини, любов до рідної мови, шанобливе й бережливе ставлення до історії та культури українського народу, праця на благо свого народу й Батьківщини» [1; с. 256].

З поглядів В. О. Сухомлинського, виховувати справжнього громадянина своєї країни треба починати ще з дитинства. Цей процес розпочинається там, де дитина вперше усвідомлює себе особистістю – у рідному селі, селищі чи місті, у родині, колі друзів, у середовищі, в якому живе. Тому вона повинна мати знання про те місце, де народилася, живе, навчається. У своїй роботі педагог використовував різні методи та засоби патріотичного виховання, якими користуються і нині.

Пропаганда жорстокості, бездуховності, насильства в засобах масової інформації негативно впливають на моральні цінності підростаючого покоління. Тож, з огляду на актуальність проблеми, в цьому навчальному році визначено патріотичне виховання дітей дошкільного віку, як один з пріоритетних напрямків роботи закладів дошкільної освіти.

Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення, яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села). Виховання любові до Батьківщини – завдання надзвичайно складне, особливо, коли йдеться про дітей дошкільного віку. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих. Тому сім'я має робити великий внесок у всебічний розвиток дитини як особистості і громадянина своєї країни. Справді, якщо патріотизм – це почуття приязні, любові до своєї Батьківщини, відповідальності за неї, то дитину ще в дошкільному віці необхідно навчити бути приязною, любити, бути відповідальною.

До основних завдань патріотичного виховання дошкільнят належать:

- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, міста);
- формування духовно-моральних взаємин;
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- почуття власної гідності як представників свого народу;
- формування знань про історію держави, державні символи;

- ознайомлення з явищами суспільного життя;
- толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей;
- ознайомлення з традиціями і культурою свого народу;
- виховання любові, поваги до своїх національних особливостей.

Для патріотичного виховання важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування у дітей патріотичних почуттів. Найсприятливішим для початку систематичного патріотичного виховання є середній дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ.

Сучасні концепції національного виховання наголошують на важливості національної спрямованості освіти, її органічної єдності з національною історією і традиціями, на збереженні і збагаченні культури українського народу.

У Концепції дошкільного виховання в Україні зазначено, що провідними засадами діяльності сучасного національного дошкільного закладу мають бути національна психологія, культура та історія, а також загальнолюдські духовні надбання. На це орієнтують і різноманітні програми дошкільного виховання. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні орієнтує на опанування знань про нашу державу, виховання поваги до державних символів.

Патріотичне виховання дошкільників має вирішувати широке коло завдань. Це не лише виховання любові до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, з якої зароджується любов до рідної країни, а й виховання шанобливого ставлення до людини - трударя та результатів її праці, рідної землі, захисників України, державної символіки, традицій держави, загальнонародних свят.

У ситуації, в якій сьогодні знаходиться наша Україна, постало питання організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Адже у дітей та батьків це викликає тривогу, оскільки порушений звичний ритм життя та навчально – виховний процес. У дітей немає спілкування з однолітками, частих та довготривалих прогулянок на свіжому повітрі... Тому заклади дошкільної освіти продовжують здійснювати роботу щодо всебічного розвитку дошкільників, адже метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.

В закладах дошкільної освіти взаємодія з родинами в умовах впровадження дистанційної освіти можлива у форматі «педагог- батьки - дитина». Це пов'язане з несформованістю багатьох навиків у дітей. Нашим завданням була необхідність отримати підтримку батьків. Для цього необхідно було створити комфортні умови і для них. Варто було продумати роботу так, щоб батьків зацікавила можливість виконувати завдання у зручний час та підвищити інтерес дошкільників до знань. Це все стосується взаємодії з батьками та дає змогу навчити їх проводити час зі своєю дитиною з користю.

Саме так наш заклад і працює. Дистанційне навчання відбувається по - різному, оскільки потрібно організувати, налагодити роботу з батьками та дітьми, маючи проблеми з інтернетом та під звуки сирен. Важко зосередитись у такий нелегкий час, засвоїти нові технології та методи роботи. Але все - таки ми працюємо, намагаємося у будь - якому випадку бути на зв'язку. Ми ведемо індивідуальні плани роботи, у яких чітко вказуємо тему та мету занять, розвивальних та логічних завдань, відеороликів, аудіо - казок, фізичних вправ, розминок, а також проводимо онлайн – зустрічі з дітками та їх батьками. На даний час існує безліч способів, щоб якнайкраще організувати освітньо - виховний процес і ми намагаємося іти в ногу з часом.

Під час дистанційного навчання ми використовуємо різні соціальні мережі, освітні платформи, чати, блоги, відеоконференції, які проводяться у визначений день та час. Вихователь і діти можуть бачити один одного, але, на жаль, це поки що вдається не всім. Найзручнішими для проведення занять у форматі відеоконференцій є платформа Zoom та Meet.

Програми відмінно підходять для індивідуальних і групових занять, в них можна заходити як з комп'ютера, так і з планшета чи з телефона. До відеоконференції може підключитися будь – хто з батьків і не лише. Освітню роботу в умовах дистанційного навчання у нашому закладі здійснюють не лише вихователі. До цієї роботи долучаються музичні керівники, практичний психолог, які підбирають свої завдання відповідно до теми тижня. Найпоширенішою практикою є створення Viber - груп для батьків та надання рекомендацій щодо освітньої роботи за окремими темами(фото-, відео-, аудіо -...) та отримання фото звітів. Також у пригоді нам стає сайт . Ми створюємо свої відео заняття за допомогою програм InShot, CapCut...Це нелегка праця, тому не завжди виходить так, як би хотілося, але ми вчимося, стараємося, займаємося самоосвітою. Ми маємо для кого працювати, тому і продовжуємо самовдосконалюватися.

Своє найважливіше завдання, як вихователя, вбачаю в ознайомленні дошкільнят з витоками народознавства, бо саме народознавство виховує у наших малят моральні, патріотичні, естетичні, творчі задатки. Якщо враховувати виховну силу народної казки, пісні, вишиванки, то вони є найважливішими засобами розвитку дитячої особистості. Таким чином, дитина змалечку навчається любити свій народ, свою Батьківщину, почуватися її часткою.

Одним з основних завдань моєї педагогічної роботи з дітьми є формування в них відповідальності за майбутнє Батьківщини, психологічної готовності до збереження народного майна. Я маю допомогти малюкам опанувати особливості побуту, звичаїв, культури українського народу. Природними національними рисами характеру українців вважають щирість, гостинність, доброту, мудрість, щедрість, почуття гумору. Отож, ці риси особистості виховую у дітей, використовуючи для цього багатий народознавчий матеріал .

Неабияке значення для виховання свідомого громадянина є прищеплення шанобливого ставлення до Героїв війни, до пам'яті про тих, хто загинув, захищаючи Україну, поваги до воїнів – захисників рідної Батьківщини.

Старші дошкільники мають знати прапор, гімн, герб України, назву її столиці, та назву інших великих міст України, значущі географічні назви (Крим, Карпатські гори, Дніпро), пам'ятні місця (Тарасова гора у Каневі, Хортиця, заповідник Асканія-Нова тощо). Діти старшого дошкільного віку можуть і повинні знати назву свого міста, його головні вулиці, визначні місця, музей, театри та ін. На їх основі знайомлю з історією українського народу, його традиціями. Назву країни закріплюємо з дітьми в іграх: „Хто більше назве країн”, „З якої країни гості”, „З якої країни ця іграшка”, у вправах типу „Із різних назв країн визнач нашу країну”, „Пошукаємо нашу країну на мапі, глобусі”...Виховання ставлення до своєї країни ґрунтується на когнітивному компоненті: дітям повідомляю інформацію, яку вони повинні і можуть засвоїти.

Дошкільний вік – важливий період формування духовності особистості, тому успіх громадянсько - патріотичного виховання залежить від правильної організації навчально – виховного процесу. Надзвичайно важливо дати маленьким громадянам України уявлення про державу, закон, права та обов'язки, формувати людські чесноти. Патріотичне виховання дітей здійснюю відповідно до вимог та настанов програми з виховання їх у закладі освіти. Зміст своєї роботи визначаю з урахуванням віку дітей, кола їх знань, психічних особливостей та навколишнього середовища.

Захоплення просторами країни, її красою та природними багатствами виникає тоді, коли дитину навчили бачити красу безпосередньо навколо себе. Також, перш,

ніж людина навчиться трудитися на благо Батьківщини, необхідно навчити її добросовісно виконувати трудові доручення, прищеплювати любов до праці, саме в такому напрямку я і працюю. Патріотичне почуття за своєю природою багатогранне, воно об'єднує всі сторони особистості: моральну, трудову, розумову, естетичну, а також фізичний розвиток і передбачає вплив на кожну із сторін для отримання єдиного результату .

До ефективних методів і форм організації громадянсько - патріотичного виховання відношу: екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць, розповіді вихователя, узагальнюючі бесіди, розгляд ілюстративних матеріалів, читання сучасних творів художньої літератури, запрошення членів родин у дитячий садок, спільні з родинами виховні заходи (День сім'ї, свято бабусь тощо), зустрічі з батьками за межами дошкільного закладу, за місцем роботи та ін., але у зв'язку із подіями сьогодення, ми не можемо цього робити, тому довелося «перезавантажитися» та кардинально змінити форми та методи виховання справжніх патріотів. Для цього було розроблено ряд занять з використанням новітньої поезії: «Український віночок», «Мій рідний край – моя квітуча Україна, «Пам'ятні місця України», «Граємо і мову вивчаємо», «Чим хата багата», «Вулиці нашого міста », «Наш герб» та ін. Серед методів освітнього впливу на духовну сферу дитини, віддаю перевагу іграм та ігровим вправам, у зв'язку з цим виготовила ряд дидактичних ігор військово – патріотичного спрямування: « Ким пишається Україна », « Українці які? », « Козацькому роду – нема переводу », « Мова яка? », « Чим багата українська хата?», « Воїн який?» та інші. Словник дітей поповнюється образними виразами, коли вони слухають твори художньої літератури, в яких ідеться про історію і сьогодення України, життя дітей і дорослих, а також розглядання картинок, фотографій, перегляд відеофільмів, а особливо використання пісень та віршів сучасності. Діти згадують знайомі прислів'я, приказки.

Дошкільнята поступово отримують цілісне уявлення про втілену в художній і предметній творчості своєрідність українського народу. Водночас, у дітей розширюються знання про характерні для рідного краю професії людей, про конкретних їх представників. При цьому я, як вихователь, піклуюся про збагачення знань та розвиток почуттів дітей. Дошкільнята мають поступово усвідомлювати, що моральний аспект патріотизму полягає і в розвитку національної економіки (це нові робочі місця, заробітна плата працівникам, доходи бюджету, раціональне використання яких робить життя у рідній країні гідним), і в підтримці національного виробника, і в економічній, господарській порядності власників підприємств тощо. Щодо цього я, як педагог, використовую приклади з історії і з сучасного життя України.

Важливим завданням педагогічної науки і практики є забезпечення етнізації — природного входження дітей у духовний світ свого народу, нації як елементу загальнолюдської культури, позбавленого національної обмеженості та егоїзму. Моральна спрямованість цієї роботи вимагає єдності національного і загальнолюдського у формуванні національної самосвідомості, інтернаціональних почуттів дошкільників. Національне самовизначення особистості (віднесення себе до певної нації, відданість їй, любов та інтерес до всього національного) за такої умови не перероджується в національний егоїзм і негативне ставлення до інших націй, адже, людина, яка має високу національну свідомість, поважатиме й інший народ

Заняття з народознавства сприяють вихованню у дітей духовності на національному ґрунті, доброзичливості, чесності, взаємоповаги, чемності, скромності, поваги до культури інших народів, вшанування їхніх традицій, оберегів. З цією метою для роботи з дітьми було створено відповідне розвивальне середовище групи:

- оформлено український куточок національної та народної символіки, де розміщено символи України, українські рушники, сорочки- вишиванки, український посуд та іграшки;

- оформлено добірку віршів про Україну, рідну природу, Батьківщину.

Бути патріотом – означає любити материнську мову, свій дім, батьків, природу рідного краю, звичаї, шанувати традиції, людську працю, прагнути не лише зберігати духовні скарби народу, а й примножувати їх. Саме ці завдання і є визначальними у національно - патріотичному вихованні дітей дошкільного віку.

У народі кажуть: «Добрий приклад – кращий за сто слів». Втілюючи цей мудрий прийом у життя, плануємо у майбутньому запрошувати до дитсадка відомих людей, фахівців, чії справи гідні для наслідування та можуть стати прикладом для малят. Діти бачать, що звичайні люди, які їх оточують, пишуть чудові пісні, вірші, випікають смачну випічку, керують складними машинами та механізмами, виборюють винагороди тощо. Тож і наші дошкільнята, коли виростуть, стануть справжніми патріотами своєї країни.

Список використаних джерел та літератури

1. Актуальні проблеми дошкільної освіти: Збірка друкованих праць студентського наукового об'єднання, - випуск – 2. Херсон – 2016р.
2. Базовий компонент дошкільної освіти — К.: Видавництво, 2021. – 38 с.
3. Каплуновська О. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О. М. Каплуновська, І. І. Кричата, Ю. М. Палець; за наук. ред. О. Д. Рейпольської. – Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 72 с.
4. Кіндрат В.К. Проблема патріотичного виховання дітей у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Кіндрат В.К. - К., 1998 – 36 с.
5. Кривоніс М. Л., Дроботій О. Л. Патріотичне виховання в ДНЗ. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 192 с. – (Серія «Сучасна дошкільна освіта»).
6. Лозинська Є.Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку: Метод. Посібник для дошкільних закладів – Львів: Оріяна – Нова, 2008р. – 208с.
7. Ніколаєнко В. М. Народознавство в дошкільному навчальному закладі. 2-6 років. – 4-те вид., перероб. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 207, (1) с.: іл. – (Серія «ДНЗ. Вихователю»).
8. Якубенко В. Від народознавства – до свідомого патріотизму / В. Якубенко // Дошкільне виховання // – 2002. – № 2. – С. 14-16.
9. Кіндрат В.К. Проблема патріотичного виховання підлітків у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Кіндрат В.К. - К., 1998 – 36 с.
10. Якубенко В. Від народознавства – до свідомого патріотизму / В. Якубенко // Дошкільне виховання // – 2002. – № 2. – С. 14-16..

Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти в умовах воєнного стану (дистанційна форма освіти).

Анотація: У статті розкрито організацію освітнього процесу в закладі дошкільної освіти в умовах воєнного стану (дистанційна форма освіти).

Ключові слова: воєнний стан, дистанційна освіта, вайбер-групи, розвивальний міні-контент.

Війна... це страшне слово несподівано увірвалося в наше мирне життя. В Україні введений воєнний стан, який позначився на всіх сферах життєдіяльності суспільства та вніс корективи і в дошкільну освітню галузь. Чимало закладів дошкільної освіти тимчасово призупинили свою діяльність, деякі – приймають тимчасово переміщених осіб, або працюють у режимі чергування. Але ми, безумовно, чітко розуміємо, що попри всі виклики навчання в закладі дошкільної освіти повинно тривати, адже при організації освітнього процесу під час війни дітям так необхідна:

- психологічна підтримка та спілкування;
- уся робота повинна бути зорієнтована на позитив;
- не повинно бути негативних оцінок;
- слід постійно створювати ситуацію успіху та позитивну мотивацію;
- просто необхідно хвалити дітей та говорити з ними про емоції і почуття.

Хочу поділитися досвідом роботи нашого закладу в умовах воєнного стану.

Заклад дошкільної освіти № 6 «Золота рибка» працює – дистанційно, в режимі особливої відповідальності, працездатності, наполегливості, єдності, невичерпної сили та стійкості в реаліях сьогодення.

Як же ми організуємо освітній процес в нових умовах?

Насамперед хочу зазначити, що при дистанційній освіті дошкільників дуже важливо взаємодія з родинами, бо в умовах впровадження дистанційної освіти необхідний формат «педагог-батьки-діти»

Отож, педагогами закладу створено власний мультимедійний продукт та цілий цикл авторських освітніх відео міні-занять:

- «Ці неслухняні звуки» «Артикуляційні вправи корисні та цікаві» «Математичні онлайн цікавинки»;
- онлайн-консультацій «Як побороти страх?» «Граючись розвиваємо»;
- онлайн-рекомендацій «Як цікаво провести час вдома з дітьми»;
- відео-майстерок «Як виготовити прикольну іграшку з дітьми» «Нетрадиційні методи малювання» «На Великдень писанку розмалюю» «Виготовлення декоративної підставки під писанку»;
- онлайн-практикуми «Дихальна гімнастика для здоров'я дитини», «Плануємо свій день правильно», «Великодні дидактичні ігри», «Веселі рухливі ігри»;
- з залученням родин вихованців створено відео-флешмоб «Розмалюю писанку розмалюю»

Наразі педагогами створено мультимедійний розвивальний міні-контент «Золота рибка онлайн», де продемонстровано ряд відео-занять : «Дні тижня», «Частини доби», «Пори року», «Свійські тварини», «Геометричні фігури», «Небезпечні предмети та знахідки», «Країна Кляксографія», «Лісові пригоди весни».

Музичним працівником закладу проведено відео-практикум музично-ритмічні ігри «Веселі кубики».

Даний розвивальний міні-контент розроблений для дітей від 3 до 6 років. Такі короткі та дидактично продумані ролики проводяться з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводяться не більше 10 хв, а старшого дошкільного віку 15 хв. Всі випуски доступні до перегляду на сторінці закладу у соціальній мережі фейсбук, де батьки можуть знайти розвивальні матеріали у відкритому доступі. Матеріали для дітей постійно оновлюються та поповнюються.

Враховуючи те, що наш заклад відвідують діти з особливими освітніми потребами команда фахівців психолого-педагогічного супроводу організують психолого-педагогічну підтримку дітей та їх батьків, щодо формування навичок безпечної поведінки, стресостійкості, корекції фізичного, психічного, емоційного здоров'я. Для батьків та їх малят запропоновано для перегляду відео сюжети корекційно-розвиткових занять з використанням арт-терапевтичних методик: «Виготовимо браслет-оберіг разом з мамою», «Корекційні ігри з елементами нейрографіки».

Важливим елементом в роботі з дітьми у воєнний час вважаємо залучення дітей до самостійного виготовлення поробок та малюнків, адже знаємо, що швидке усвідомлення результату підвищує відчуття спокою та сили. Заслуговує на увагу виготовлення колажів «Ми з України.» , проведення онлайн майстер-класів «Лялька - мотанка оберіг для воїна ЗСУ», виставка малюнків «Моя країна - Україна», віртуальний флешмоб «З Україною в серці», конкурс малюнків «Мирне небо», «Лист для солдата», відео-челендж «Доброго вечора, ми з України», віртуальна екскурсія «Моя країна - Україна», створено інформаційний комікс для дітей «Небезпечні предмети на прогулянці».

Ми чітко розуміємо те, що у стані війни діти дошкільного віку належать до найвразливішої категорії населення адже перебуваючи в небезпеці, в тривалому стресовому стані, дитина позбавлена нормальних умов для розвитку та освіти. Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини, а діти, які вимушені бути переміщеними стикаються ще й з проблемою соціальної адаптації, перебуваючи в нових соціальних умовах.

Тому дошкільнята мають отримувати не лише знання і практичні вміння для життя, а й психолого-педагогічну підтримку. З огляду на це практичним психологом закладу систематично робота з батьками щодо психологічного супроводу дитини у воєнний час, надається консультативна підтримка щодо допомоги дітям впоратися з тривожністю під час воєнних дій. Доречним стало надання консультацій для батьків: «Як заспокоїти дитину під час війни», «Як подбати про дитину якщо ви знаходитесь з нею в укритті», «Як говорити з дитиною якщо батько захищає країну», «Як говорити про війну та повітряну тривогу з дітьми», «Користь від обіймів для дітей», також практичним психологом представлено відео-тренінг «Тілесні ігри, що допомагають зняти емоційну напругу».

Запропоновано також батькам мультфільми, книги, казки, ігри для зняття стресу, що допомагають відволікти дітей під час перебування в укритті.

В нашому місті перебувають діти дошкільного віку з числа тимчасово переміщених осіб. Тому своїм обов'язком ми вважаємо залучення цих дітей до різних програм дошкільної освіти. З цією метою педагоги закладу неодноразово реалізуючи соціально-педагогічний проект «Ми - поруч» побували за місцем тимчасового проживання дітей, де проводили з дітьми театралізовані постановки «Весняна пригода у лісі», лялькову виставу «Птаха щастя», музично-ігровий черендж «Рухаймося разом!» та челендж дитячих малюнків «Мої мрії», спортивні розваги «Спритні, сміливі та дужі», творчий пленер «Весняний сад»

Значна увага приділяється спілкуванню з батьками за допомогою електронних засобів інформування, які є ефективним джерелом отримання інформації. Педагоги активно пропагують систему педагогічних знань через використання комунікаційних технологій, звичайно ж не відкидають такі традиційні форми отримання інформації, як індивідуальні бесіди з вихователями та іншими фахівцями, консультації, тренінги, поради, семінари, про те зручнішими засобами зв'язку в даний час веб-сайти та електронні пошти.

В кожній віковій групі створені вайбер групи, в яких вихователі повідомляють батькам про події, розсилають батькам відповідну інформацію: опитувальники, запрошення, звіти, відео-заняття, проводять дискусії, спілкуються в різноманітних питаннях. Перевагою є те, що інформація вивчається батьками в зручний та безпечний для них час.

Працюємо наполегливо, активно, творчо, бо знаємо, попереду у нас перемога! Тримаймося разом! Слава Україні!

Список використаних джерел та літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти /науковий керівник Т.О.Піроженко.- К.:Видавництво, 2021.-24с.
 2. Гуржій А. М. Інформаційні технології в освіті / А. М. Гуржій // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. – К. : ІЗМН, 1998. – Вип. II. – С. 5–11.
 3. 3. Дмитренко П. В., Дистанційна освіта / П. В. Дмитренко, Ю. А. Пасічник. – К. : НПУ, 1999. – 25 с
 4. Дистанційне та змішане навчання (досвід, поради, інструменти)/ Амеліна О.С. – К.: Видавництво «Основа», 2022
 5. Планування освітньо-виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку.
 6. Програма розвитку дітей дошкільного віку «Українське дошкілля» О.Білан.- Тернопіль.: Видавництво «Мандрівець» , 2022.
 7. Перелік матеріалів, які будуть корисними для учасників освітнього процесу:
 - «Матусин день»
<https://www.facebook.com/100010390116599/videos/1363182714149322>
 - «Розв'язуємо математичні задачі»
<https://www.facebook.com/100010390116599/videos/392270332765409>
 - «Готуємось до Великодня»
<https://www.facebook.com/100010390116599/videos/672314650547974>
 - «Великодні ігри для дітей»
<https://www.facebook.com/100010390116599/videos/679888019898544>
 - «Свійські тварини»
<https://www.facebook.com/100010390116599/videos/1007621733202729>
 - «Планети Сонячної системи»
<https://www.facebook.com/100010390116599/videos/315006514052987>
 - Нетрадиційні техніки малювання «Кляксографія»
<https://www.facebook.com/100010390116599/videos/277343717940987>
- Дні тижня <https://www.facebook.com/100010390116599/videos/519635236269270>
- «Казка про геометричні фігури»
<https://www.facebook.com/100010390116599/videos/502047961373868>
 - Небезпечні знахідки
<https://www.facebook.com/100010390116599/videos/782197206518487>

Пори року

<https://www.facebook.com/100010390116599/videos/382839173664223>

Музично-ритмічна гра «Веселі кубики»

<https://www.facebook.com/100010390116599/videos/692832481763068>

Частини доби

<https://www.facebook.com/100010390116599/videos/1907045709492138>

Павлік Лариса,

вчитель-логопед

Лиса Оксана,

вчитель-логопед,

ЗДО №33 «Джерельце»

Кримська Оксана

вчитель-логопед,

лицей №15 імені Олександра Співачука

м.Хмельницький

Наступність у роботі вчителя-логопеда дошкільної та початкової ланками освіти - запорука успішного навчання дітей у школі

Анотація: реформування спеціальної освіти в Україні передбачає наступність дошкільної і початкової освітніх ланок у формуванні мовленнєвої готовності дітей з мовленнєвими порушеннями до навчання в школі, забезпечення доцільних педагогічних умов та системи організаційно - методичних і корекційно - логопедичних заходів для формування мовленнєвої готовності. Наступність між дошкільною і початковою освітою розглядається як одна із умов безперервної освіти дитини. На забезпечення її спрямовуються зусилля педагогів і батьків, зокрема неабияку роль становить робота вчителів - логопедів.

У статті розкривається суть взаємодії дошкільної і початкової освіти. Розкриваються принципи і форми наступності, проблеми, які виникають під час навчального процесу та способи їх подолання.

Ключові слова: вчитель - логопед, дошкільна ланка, початкова освіта, наступність, діти з особливими освітніми потребами, єдність, корекційні заняття.

Забезпечення наступності та перспективності між дошкільною і шкільною ланками освіти за сучасних реалій є дуже важливим, особливо для дітей, котрі потребують додаткової освітньої підтримки. Діяльність закладів освіти щодо забезпечення наступності в навчанні дітей з особливими освітніми потребами має здійснюватися педагогічними колективами закладу дошкільної освіти та школою спільно і системно.

Реалізуючи на практиці основні засади та підходи, дошкільний заклад і школа вирішують багато складних питань і нових завдань, насамперед перед педагогами, котрі є провідниками дітей в освітньому процесі. Педагоги дошкільної ланки, мають бути ознайомлені з програмою початкової школи та вводити у свої заняття навчальні елементи, що підготують дітей до навчання у 1 класі. Вчителі початкових класів також мають знати дошкільну навчальну програму, щоб використовувати її складники в адаптаційний період. Варто продумувати і комплексно здійснювати заходи, спрямовані на організацію спільних дій педагогів

дошкільної та початкової освіти, узгоджувати педагогічні зусилля щодо дитини з мовленнєвими порушеннями. Забезпечення наступності та перспективності, подолання недорозвитку, корекція порушень – це процес, у якому задіяні і дитячий садок і школа. Наступність між дошкільною і шкільною ланками освіти не повинна розумітися тільки як підготовка дітей до навчання. У дошкільному віці закладаються найважливіші риси майбутньої особистості. Необхідно прагнути до організації єдиного розвиваючого світу – дошкільної та початкової освіти.

Форми здійснення наступності можуть бути різноманітними і їх вибір обумовлений ступенем взаємозв'язку, стилем, змістом взаємин освітніх установ. Зазвичай на початку навчального року педагогами складається єдиний спільний план, метою якого і є конкретизація роботи за трьома основними напрямками:

- робота з дітьми з мовленнєвими порушеннями;
- взаємодія педагогів команди супроводу:
 - «педагогічні вітальні», дні відкритих дверей, анкетування.
- співпраця з батьками дітей з особливими освітніми потребами:
 - батьківські клуби, інтернет-консультації, вебінари для батьків.

Хоча питання мовленнєвої підготовки дітей актуальне на сучасному етапі, нажаль спостерігається недостатня співпраця вчителів - логопедів дитячого закладу та школи. Неузгодженість у змісті і формах організації педагогічного процесу призводять до того, що в першому класі не реалізується набутий дітьми у дитячому садку досвід. Адже набуті у дошкільному віці якості, зокрема, пов'язані з мовленням, не тільки забезпечують основу шкільного навчання дітей, а й значною мірою зумовлюють практичну, громадську та професійну діяльність кожної дорослої людини. У зв'язку з цим своєчасне виявлення, виправлення та подальше закріплення у шкільному віці недоліків мовленнєвого розвитку у дітей, є важливим завданням наступності у роботі вчителя - логопеда ЗДО та школи. Адже порушення вимови уповільнює темпи формування усного мовлення, а в подальшому має негативний вплив на формування навичок читання та письма. Лише спільна продуктивна діяльність вчителів - логопедів забезпечує максимальне виправлення мовленнєвих порушень, які позначаються на навчанні дітей, сприятиме успішному оволодінню усним та писемним мовленням школярів.

Алгоритм роботи з питання наступності між дошкільною та початковою ланками:

- знайомство вчителів з майбутніми учнями. Відвідування груп у дошкільному закладі;
- проведення спільних нарад, засідань педагогічних рад;
- спільні проведення методичних об'єднань;
- відвідування загальних батьківських зборів;
- консультування батьків щодо готовності дітей до навчання в школі;
- взаємовідвідування занять та уроків;
- спільні виховні заходи;
- підготовка рекомендацій для батьків;
- діагностування майбутніх першокласників;
- підсумкові збори батьків майбутніх першокласників.

Для обміну досвідом плануємо індивідуальні та інтерактивні (групові, колективні, колективно-групові) форми методичної роботи. Зокрема, застосовуємо такі форми роботи:

- взаємне почергове відвідування відкритих занять та уроків;
- проведення анкетування педагогічних працівників з питань забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини з метою встановлення напрямків для підвищення їх майстерності;

- підготовка і проведення спільних семінарів-практикумів, конференцій, консультацій, педагогічних рад, засідань «круглих» столів, тематичних виставок;
- організація спільних методичних об'єднань, творчих груп вчителів-логопедів закладів дошкільної освіти і початкової школи;
- залучення вихователів та вчителів до участі у проведенні спільних педагогічних проєктів, розроблення методичних рекомендацій і порад;
- взаємний обмін педагогічним досвідом щодо практичних питань реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти;
- сприяння і надання допомоги у самоосвіті молодих спеціалістів, систематичному підвищенні їх фахової майстерності.

З метою налагодження співпраці дошкільної ланки та початкової школи, в кінці навчального року ми проводимо консилиуми, на які запрошуємо вчителів - логопедів дошкільного закладу та логопедичного пункту ЗОШ, психологів та педагогів.

Логопед дошкільного підрозділу знайомить з індивідуальними особливостями розвитку кожної дитини, її мовленнєвими порушеннями, особистісними якостями та інтересами, з метою забезпечення соціально - психологічної адаптації, виявлення та усунення конкретних причин дискомфорту дітей. Це дає змогу вчителю - логопеду початкової школи ефективно розширювати можливості дітей, проявляти їх особисті якості у довірливому спілкуванні з педагогами. Тому однією із провідних позицій в нашій роботі є забезпечення позитивних емоційних переживань, формування відчуття психологічної захищеності, запобігання психологічному дискомфорту дітей з мовленнєвими порушеннями .

Проблема наступності в роботі дошкільного закладу та школи залишається актуальною. Для її вирішення необхідна тісна співпраця в логопедичній спільноті дошкільного закладу та школи. Така система роботи значно підвищила б ефективність корекційної освіти.

Мета наступності у роботі - створення системи цілісності розвиваючого навчання дітей. Наступність з позиції школи - це опора на знання, навички та вміння дітей дошкільного віку. Наступність є двостороннім процесом. З однієї сторони, дошкільна ланка формує фундаментальні особистісні якості дитини, з іншої, школа - наступник, підхоплює досягнення дитини і розвиває потенціал, що накопичений.

Комплексні мовленнєві порушення стають серйозною перешкодою для формування на початкових етапах навчання повноцінних навичок письма та читання, а в подальшому блокують успішне засвоєння шкільної програми.

Основна умова комплексної корекції дітей із порушеннями мовлення - створення такого навчально-виховного середовища, в якому діти планомірно переходять від дошкільного навчання до шкільної освіти і мають можливість покращити свій мовленнєвий розвиток. Тому, щоб здійснювати комплексний підхід в корекції мовленнєвих порушень, обов'язково потрібна дієва наступність у роботі двох важливих ланок. Під наступністю тут розуміється послідовний перехід від однієї ланки до іншої, що виражається у збереженні форм, методів, технологій навчання та виховання.

Хоча на практиці взаємодія вчителів-логопедів ЗДО та школи носить абсолютно обопільний, обов'язково добровільний характер, але на нашу думку, співпраця логопедів – важлива безперервна ланка у корекційно - відновлювальному процесі , адже - це творчий процес, перманентний пошук шляхів підвищення ефективності логопедичного впливу на дітей з порушенням мовлення.

Наступність дошкільної та початкової освіти забезпечується шляхом єдності підходів до організації життєдіяльності дитини шостого та сьомого років життя незалежно від соціально-педагогічних умов здобуття освіти: закладу дошкільної освіти, першого класу початкової школи, групи Центру розвитку дитини, сімейного виховання тощо. Діяльність закладів освіти щодо забезпечення наступності в

навчанні дітей з особливими потребами має здійснюватися педагогічними колективами ЗДО і школи спільно і системно. Об'єднані зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної та загальної середньої освіти та батьківської громадськості забезпечить психологічно виважений та успішний для дитини перехід із попереднього рівня (дошкільна освіта) на наступний (початкова освіта).

Орієнтовний план роботи із забезпечення наступності компенсаторно-розвиткової роботи в ЗДО та ЗОШ:

1. Зустрічі педагогів і обговорення програм і планів компенсаторно-розвиткової роботи.
2. Батьківські збори у ЗДО «Готовність дитини до навчання у першому класі».
3. Зустрічі, знайомства (індивідуальні) з майбутніми першокласниками та їх батьками.
4. Діагностична, розвиваюча, корекційна, профілактична робота.
5. Організація днів «відкритих» дверей.
6. Відвідування «Тижня першокласника» вчителями-логопедами ЗДО.
7. Відвідування «Тижня дошкільника» вчителями-логопедами ЗОШ.
8. Відвідування вчителями-логопедами початкової ланки занять у старших дошкільних групах садочка.
9. Ознайомлення батьків та вчителів-логопедів початкової школи з творчими домашніми зошитами дошкільників.

Список використаних джерел та літератури:

1. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти від 16.03.2021/ сайт МОН України <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>;
2. Наступність у навчально-виховній роботі дитячого садка і школи/за ред. З.Н.Борисової. Київ, 2005р.
3. «Нова редакція базового компонента дошкільної освіти: вивчаємо за п'ять хвилин»/ Практика управління дошкільним закладом. - 2021. - №1;
4. Савченко О.Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти. Дошкільне виховання. 2000. №11
5. Серія публікацій /Вихователь-методист дошкільного закладу. - 2021. - №2;
6. Серія тематичних випусків / Дошкільне виховання. – 2021.
7. Тищенко В.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років. Поради батькам / В. В. Тищенко, Ю. В. Рібцун – К. : Літера ЛТД, 2009. – 128 с.
8. Шеремет М. К. Організація корекційно- розвивальної роботи в групах для дітей з порушеннями мовлення(орієнтовне планування та методичні рекомендації) / М.К.Шеремет, Л.Л.Стахова, І.В.Кравцова, А.І. Кравченко. – Суми, 2016.

Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Анотація. В статті йдеться про актуальні проблеми та пріоритетні напрями діяльності психологічної служби закладів освіти під час війни. Описані інноваційні підходи та сучасні технології підтримки учасників освітнього процесу та відновлення їх соціально-психологічних ресурсів. Також було описано власний напрацьований досвід та систему роботи психологічної допомоги та емоційної підтримки учасників освітнього процесу, профілактики посттравматичного стресового розладу.

Ключові слова: супровід, ресурс, стрес, учасники освітнього процесу, посттравматичний стресовий розлад, агресія, адаптація, візуалізація.

Життя кожного українця змінилось з початком війни в країні, одні намагаються не помічати цих подій щоб зберегти спокій в родині, інші щоденно переглядають новини в очікуванні хорошої звістки. Однак кожному зараз потрібна підтримка, адже стан, в якому знаходиться кожна людина в даний момент є дуже хиткий і ми не можемо вгадати, коли саме людина дійде до психологічної грані. Тому психологічна підтримка та соціально-педагогічний супровід учасників освітнього процесу є дуже важливим видом діяльності.

На даний час спостерігається зміна поведінки у багатьох дітей, проявів в стресових ситуаціях таких, які є не дуже характерними у звичних умовах емоційних станів та поведінкових реакцій, як роздратованість, агресія, примхливість, більша, ніж зазвичай, вимогливість, можлива відмова від їжі, поганий сон, підвищена чутливість до дій дорослого, що перебуває поруч, його міміки та емоцій та інше [1].

Всі учасники освітнього процесу переживають досить складний період. Адже окрім стресових ситуацій вони мають певні завдання, які щодня потрібно виконувати попри всі події. Люди мають підвищений рівень тривожності, страхи, забувають про турботу за своє психічне здоров'я, адже зосереджені над роздумами про завтрашній день в якому не впевнені.

Пріоритетними напрямками діяльності психологічної служби закладів освіти під час війни є [2]:

- інформування з проблем торгівлі людьми;
- інформування з питань запобігання та протидії домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні;
- формування у здобувачів освіти національних та європейських цінностей;
- ознайомлення педагогів з технологіями надання першої психологічно допомоги учасникам освітнього процесу та запровадження «Психологічної хвилинки» під час уроків;
- інформування про вплив та наслідки вживання наркотичних, психоактивних речовин, алкоголю та тютюнопаління;
- ознайомлення учасників освітнього процесу із загрозами, які може нести інтернет (шахрайство, спам, кібербулінг тощо);
- популяризація ненасильницької моделі поведінки;
- формування моральної поведінки, активної життєвої позиції, єдності слова і діла в особистості, готовності брати активну участь у житті своєї держави;

- ознайомлення педагогів та батьків здобувачів освіти з основними закономірностями та умовами сприятливого розвитку дитини.

Нині, в умовах військового часу суттєво зростає потреба в роботі психологічної служби в закладах освіти та дуже важливим є також проведення соціально-педагогічної та психологічної просвітницької діяльності, ознайомлення всіх учасників освітнього процесу з питань збереження їхнього соціального благополуччя і психічного здоров'я.

Війна створила багато проблем та негативних чинників, які впливають на психологічне здоров'я кожної людини. Багато хто з громадян країни змушені покинути територію України через військову агресію Росії, таким чином стикаються з ризиком торгівлі людьми. Також і ті люди, що залишаються всередині країни, також можуть стати постраждалими від внутрішньої торгівлі людьми.

Зменшення або повна втрата робочих місць, доходу внаслідок війни, масовий виїзд та розгубленість, роз'єднання сімей, поява дітей, які переміщуються без супроводу дорослих або зазнали роз'єднання з родичами, обмежені можливості забезпечити головні потреби внутрішньо переміщених осіб, біженців та постраждалого від війни населення призводять до зростання ризиків. Також частішали випадки зникнення людей, обману та шантажування/маніпулювання, примусового вивезення, відбирання документів. Злочинний світ пристосовується до змін реальності, полюючи на нові жертви, торговці людьми користуються вразливістю тих, хто змушений покинути Україну [2].

Психологічний стан та психічне здоров'я під час військових дій є вкрай важливим. Багато людей переживають виснаження, спустошення, втому, відчувають тривогу й паніку. Таким чином втрачають власний ресурс, що негативно впливає на якість життя в цілому.

Виокремлюють декілька каналів, з яких можна брати ресурси для відновлення. Вони були вивчені та узагальнені у ході дослідження шляхів подолання кризових ситуацій ізраїльським психологом-травматерапевтом Мулі Лаадом. Як результат, була розроблена модель BASIC Ph, згідно з якою розрізняють 6 стратегій відновлення ресурсу [3]:

- віра й переконання,
- емоції,
- соціальність,
- уява,
- когнітивні стратегії,
- фізична активність.

Кожна людина самостійно визначає, що саме для неї є ресурсом та як саме її легше буде впоратися зі стресом. Вибір стратегії для відновлення ресурсів протягом життя може змінюватись, адже змінюємось і ми самі.

Дехто намагається почерпнути силу у вірі, переконаннях та цінностях, що стосується не лише релігії, а й почуття патріотизму, розуміння своєї місії у світі, впевненості, що життя має сенс тощо. У деякого домінує емоційний спосіб протидії стресу – відкритий прояв почуттів, сльози, сміх, обговорення пережитого досвіду з іншими, невербальне вираження емоцій через художню діяльність, читання або написання текстів. Ті, у кого переважає соціальний канал як спосіб взаємопідтримки, прагнуть долучитися до якоїсь спільноти, відчути себе частиною соціальної групи.

Наступний тип протидії — уява — мрії та спогади про щасливі моменти й обставини з метою зменшення інтенсивності переживання страшних життєвих реалій. Для когось найбільш ефективною є когнітивна стратегія – активний пошук інформації, вирішення практичних проблем, внутрішні діалоги, визначення пріоритетності справ тощо. Щоб позбавитися негативних переживань, можна також залучати тілесні ресурси: виконувати вправи на релаксацію, займатися спортом,

здійснювати будь-яку іншу фізичну діяльність (вишивати, майструвати, працювати в саду) тощо.

З метою відновлення ресурсу ми також можемо використовувати різні вправи. Вправи на відновлення ресурсу представляють собою інструменти, які дають змогу людині ефективно справлятися зі стресом, адаптуючись до ситуації, що склалася.

Вправа «Малювання музики»

Ця вправа дозволяє задіяти одразу три сенсорних канали: візуальне сприйняття, слух і тактильні відчуття. Вона допомагає вивільнити емоції та візуалізувати їх.

Для проведення вправи потрібно взяти аркуш паперу, покласти його горизонтально та скласти втрое, щоб утворилося щось схоже на конверт чи буклет. По черзі прослухати пісні GO_A - Shum, Один в каное - Човен, Андрій Хливнюк і The Kiffness - Ой у лузі червона калина.

Під час прослуховування музики необхідно зобразити кольоровими олівцями, фломастерами чи фарбами відчуття, які викликає кожна з пісень, у вигляді абстракції, використовуючи різні лінії, фігури, кольори у довільній формі. Для кожної наступної пісні слід використовувати нову частину аркуша.

Корисно обговорити малюнки та емоції, які виникали протягом виконання завдання.

Вправа «Рецепт стресостійкості»

Ця вправа спрямована на консолідацію усіх ресурсів людини та їх візуалізацію. Результат її виконання — малюнок, постер, колаж, асамбляж, презентація, мудборд тощо — може бути використаний у подальшому для пошуку ефективного способу швидкого відновлення та заспокоєння. Завдання може виконуватися як індивідуально, так і в групі. Для створення креативного продукту слід виділити достатньо часу.

Виконуючи вправу, можна опиратися на наведені нижче інструкції:

- Поміркуйте над тим, що дає підтримку у скрутні часи, може потішити та розрадити. Це можуть бути конкретні речі, дії та вчинки (прогулянка, обійми, подарунок другові і т.ін.).

- Створіть рецепт стресостійкості у вигляді творчого продукту будь-якого формату.

- Обговоріть роботи і прокоментуйте, що саме і як допомагає, у яких ситуаціях найкраще спрацьовує.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) є психічними порушеннями, що розвиваються у деяких осіб після травматичних подій, таких як природні та техногенні катастрофи, обстріли, бомбардування та інші загрози життю під час війни, сексуальне або фізичне насилля, дорожньо-транспортні пригоди, тортури тощо, які пов'язані з загрозою для власного життя (або іншої людини) чи фізичної недоторканності та зумовили сильний страх, безпорадність або жах. Інші емоційні реакції пацієнтів включають провину, сором, гнів або емоційне оніміння [4].

Дані щодо поширеності та захворюваності на ПТСР в Україні, за офіційною статистикою Міністерства охорони здоров'я України, сьогодні відсутні.

Доступні дані щодо поширеності та захворюваності на ПТСР ґрунтуються в основному на результатах великомасштабних епідеміологічних досліджень, проведених в США та Австралії, й обмежені відомостями щодо дорослих. Частота розвитку ПТСР становить 10–15% серед осіб, які зазнали впливу травматичних подій. У США у процесі епідеміологічних досліджень ПТСР виявили у 15% ветеранів-чоловіків і 9% ветеранів-жінок, які брали участь в бойових діях [5].

Профілактика ПТСР дозволить запобігти багатьом наслідкам в подальшому. Для профілактики потрібно застосовувати велику кількість інформації, для учасників освітнього процесу, такі як: пам'ятки, буклети, рекомендації, бесіди. Також позитивно

впливають заняття з дітьми, тренінги для батьків, семінари-практикуми для педагогів. В них має бути інформаційна частина, яка забезпечить учасників підґрунтям для засвоєння подальшої інформації, вправи для зниження рівня стресу, відновлення ресурсу, релаксаційні вправи, техніки, що швидко дозволять надати психологічну допомогу самостійно.

Дуже корисною та ефективною є вправа «Метелик». Права долонька торкається лівого плеча, ліва долонька правого плеча та робимо легкі постукування. Вона сприяє заспокоєнню, розслабленню та знижує рівень стресу.

Вміння допомогти собі в будь-якій ситуації є невід'ємними навичками сьогодення, адже у цей нелегкий час постійно кожен учасник освітнього процесу перебуває в стресі.

Отже, в цей нелегкий час психологічна служба закладів освіти має намагатися максимально дбати про психічне здоров'я учасників освітнього процесу, створювати підтримку для кожного. Адже саме зараз є дуже актуальним нагадати кожному, як правильно відновлювати психологічний ресурс та захистити себе від стресових ситуацій, виробити стресостійкість.

Список використаних джерел та літератури

1. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.

2. Лист МОН від 02 серпня 2022 р. № 1/8794-22 Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти в 2022/2023 навчальному році.

URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-diyalnosti-psihologichnoyi-sluzhbi-u-sistemi-osviti-v-20222023-navchalnomu-roci>.

3. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації.
URL: <file:///C:/Users/acer/Downloads/713.pdf>.

4. Первинна допомога при посттравматичному стресовому розладі.
URL: <https://www.umj.com.ua/article/93730/pervinna-dopomoga-pri-posttravmatichnomu-stresovomu-rozladu>.

5. Романовська Д. Д. Профілактика посттравматичних стресових розладів: методичний посібник. Чернівці : Технодрук, 2014. 133 с.

Перевалова Тетяна,
вихователь НВО №23
Хмельницька ОТГ

Використання мультимедійних технологій в процесі формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку

Анотація. Національна доктрина розвитку освіти передбачає зростання соціальної ролі особистості, активізацію на цій основі її інтелектуального і творчого потенціалу. У Державному стандарті дошкільної освіти передбачається формування основ соціальної адаптації та життєвої компетентності дитини, виховання елементів природодоцільного світогляду, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього. Для нормального розвитку кожна дитина має перебувати в розвивальному середовищі, яке задовольнятиме потребу дитини старшого дошкільного віку в атмосфері любові і психологічному благополуччі та захищеності. Важливим засобом набуття дитиною основ соціальної компетентності визначаються мультимедійні технології, які надають можливість дошкільнику використовувати свої здібності, знання та вміння

стимулює проявляти самостійність, ініціативність, творчість, колективність, дружелюбність, зацікавленість спільною з іншими діяльністю.

Ключові слова: *мультимедійні технології, соціальна компетентність, індивідуальні особливості дітей дошкільного віку, розвивальне середовище, нормативно-правові документи*

У сучасному суспільстві особлива увага приділяється питанням розвитку, навчання і виховання дітей і молоді, а також її соціалізації.

Проблему соціалізації особистості вивчали зарубіжні вчені такі як: Ж.Ж. Руссо, Дж. Дьюї, П. Наторп, Ж. Піаже, П. Блонський; професори, вчені та культурні діячі: Т. Шевченко, І. Франко, Г. Ващенко, О. Залужний, С. Русова, А. Макаренко, І. Огієнко, В. Зенковський, І. Сокілянський, Ю. Чепіха, В. Сухомлинський та ін.

Соціальний розвиток не тільки стихійний, але і циклічний. Для того, щоб дитина навчилася з інтересом сприймати світ навколо, радіти близьким оточуючим, говорити і думати, потрібні спеціальні умови. Вже в перші місяці життя дитини дорослий ставить перед собою завдання цілеспрямовано розвивати слух, рухи, емоції, погляд маленької людини, тренувати її, активно впроваджувати людські суб'єкти і відносини в світ, і формувати основи гармонійного світу сприйняття, тобто вчити відчувати радість життя, бачити прекрасне, долати труднощі життя без зайвого нервового напруження і тривоги [5].

Близьким до поняття соціалізації є поняття соціальний розвиток. Дослідники, М. Бобнів і О. Шорохова, вказують, що поняття соціалізації вужче, ніж поняття соціальний розвиток, оскільки в процесі соціального розвитку дошкільник зберігає своєрідність, розуміє концепцію спільної діяльності для інших і він вчиться знаходити те, що об'єднує його з іншими і не затрудняє у визначенні його позиції серед інших [3].

Можна зробити висновок, що для комплексного соціального розвитку дитини необхідно правильно організувати сприйняття малюка, щоб він отримував різноманітну інформацію про навколишній світ, був здатний гармонійно сприймати і насолоджуватися його красою. Індикатором і, певною мірою результатом процесу соціалізації – соціальна компетентність, яка при переході від закладу дошкільної освіти до школи виражається в готовності дитини ефективно взаємодіяти з іншими в системі міжособистісних відносин.

При розгляді поняття соціальної компетентності слід зазначити, що вона є невід'ємною частиною понять: соціальний, який у прямому сенсі означає суспільний, приналежність до суспільства, пов'язаний з життям і відносинами людей у суспільстві [4] і компетентність. В основі цього терміну лежать поняття знати, досягати, вміти, відповідати.

Компетентність – певна сума знань в особи, що дозволяє їй висловлювати судження про що-небудь, висловлювати переконливу думку [2]. Вчені Т. Браже і М. Розов вважають, що «компетентність» базується на міждисциплінарних знаннях, навичках і здібностях, які є колективно необхідні для успішної адаптації особистості і досягнення очікуваних результатів у продуктивній діяльності в різних галузях.

Основними показниками формування соціальної компетентності є:

✓ здатність орієнтуватися в нових умовах життя (підкреслювати первинне і вторинне, безпечне і небезпечне, корисне і шкідливе, приємне і неприємне і т.д.).

✓ адаптуватися (набути навичок і здібностей, необхідних для належного функціонування, пристосуватися до їх прийняття для себе).

✓ впливати (реалізувати свій потенціал, свої здібності, захищати власні інтереси, використовувати факти і з користю для справи та самої себе змінювати реальність) [2].

Поняття соціальна компетентність відрізняється від понять «соціальний досвід» і «обізнаність», тобто воно орієнтоване на успіх життя, свідоме накопичення знань і соціальних знань та їх застосування до реального життя. У результаті поняття соціальна компетентність певною мірою може бути використано в сенсі мудрості, досконалості і актуалізації здібностей; тобто єдністю розуму, інтуїції та спостережливості дитини.

Сформована соціальна компетентність дітей старшого дошкільного віку характеризує дитину як відкриту до суспільства особистість, що володіє навичками соціальної поведінки, готовністю до сприймання соціальної інформації, бажанням пізнати оточуючий світ. Стратегії соціальної поведінки, засвоєні в старшому дошкільному віці, можуть стати фундаментом розвитку повноцінної особистості. Тому необхідною умовою є цілеспрямована допомога у побудові ефективних поведінкових стратегій, а розвиток соціальної компетентності старших дошкільників повинен стати одним із найважливіших напрямів роботи в закладі дошкільної освіти. Напружена ситуація в сучасному українському суспільстві загострює проблему формування соціальної компетентності кожного громадянина і особливо в цьому напрямі важливо здійснювати кроки починаючи зі старшого дошкільного віку.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у освітньому процесі зумовлює зростання вимог до професійної підготовки педагогічних працівників і, зокрема, до їх інформаційно-комунікаційної компетентності. Наразі, щоб ефективно і педагогічно виважено використовувати інформаційно-комунікаційні технології, особливо в умовах закладу дошкільної освіти, необхідно мати універсальні знання та навички, створювати старшим дошкільникам умови для розкриття їх здібностей, творчого потенціалу, задоволення запитів для формування повноцінної особистості. Сьогодні вимагає від педагогічних працівників застосовувати інформаційно-комунікаційних технологій не тільки під час навчання, а й для ефективного проведення соціально-виховної діяльності з дітьми старшого дошкільного віку.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес вимагає відповідності професійної підготовки вихователя сучасному рівню інформатизації суспільства. Тому, однією з глобальних цілей інформатизації освіти є підготовка вихователів, які володіють належним рівнем застосування мультимедійних технологій, готові використовувати їх в освітньому процесі, беруть активну участь у процесі інформатизації освіти [5].

Дошкільний вік є важливим періодом дитинства, протягом якого дитина пристосовується до навколишнього соціального середовища. Формуються етичні, моральні, культурні, фізичні, психічні, духовні аспекти розвитку особистості, норми та правила поведінки в суспільстві, здійснюється процес соціалізації та закладаються основи соціальної компетентності дошкільника.

Процес формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку є складним і тривалим. Для більш ефективної соціалізації необхідно знати основні характеристики дитинства. Т. Поніманська у своїх дослідженнях виділяє такі особливості дошкільного віку:

- дитина-дошкільник як індивід перебуває у віці становлення, дозрівання та розвитку; створення основ особистої діяльності, автономії, ініціативності, відповідальності та особистого становлення;
- самооцінка цього періоду визначається наявністю субкультури дитини;
- дошкільний вік (3-6 років) пов'язаний з переважанням ігрової діяльності;
- види діяльності дітей є специфічними, і становлять основні досягнення дитини у її фізичному, психічному та соціальному розвитку, завжди відповідаючи інтересам та потребам дитини;
- це сенситивний період для первинної соціалізації особистості;
- період формування ціннісного відношення до природи, культури, людини і

самого себе, орієнтації на світ людей, розуміння змісту і форм людських відносин;

➤ висока емоційна насиченість усіх сфер життя дитини, цікавість, безпосередність, оптимізм як важлива передумова емоційного та практичного пізнання навколишнього середовища та самого себе;

➤ чутливість до соціально-психологічних механізмів навіювання, наслідування; інтеріоризаційних та екстеріоризаційних механізмів ідентифікації. Ці механізми соціалізації дають дитині можливість розвиватися, відображати і реагувати на соціальні очікування суспільства [4].

Важливим елементом у розвитку соціальних можливостей дошкільника є розвиток його самосвідомості. Вже старший дошкільник починає сприймати себе як частину суспільства. Дитина повинна розуміти себе: свої думки, свої почуття, свої емоції. Вона починає асоціювати себе з суспільством, вона відчуває себе залежною від нього. Варто збагачувати, розширювати, поглиблювати елементарні уявлення, допомагати співставити свій внутрішній світ, інтереси з зовнішнім світом, інтересами інших родичів, близьких, важливих людей, товаришів. Діти у віці від п'яти до шести років мають достатньо знань та ідей, щоб мати свій соціальний статус.

У науково-педагогічній літературі дослідники розрізняють компоненти соціальної компетентності. Таким чином, М. Докторович виділяє чотири складових компонента у структурі соціальної компетентності: когнітивно-ціннісний – характеризується наявністю знань, соціальних уявлень, системи цінностей особистості, розуміння соціальної реальності; емоційно-мотиваційний – передбачає емоційне ставлення до суспільства та мотиваційну діяльність (основну роль відіграють мотивація та її формування, розвиток соціально цінних та особисто важливих мотивів); інтерактивно-комунікаційний – відбувається продуктивна комунікація з індивідами та групами, виконання різних ролей комунікації; поведінково-діяльнісний – представлений мірою ставлення до суспільства через поведінку та діяльність [2].

Соціально компетентна дитина повинна бути лише емоційно сприйнятливою дитиною з розвиненими соціальними почуттями. Дитина з низьким емоційним рівнем створює низький розвиток чутливості. Небажаними наслідками неухважності батьків і педагогів у соціально-емоційному розвитку дитини дошкільного віку може бути дитяча помста, ревності, шовінізм, гнівливість, невпевненість, жадібність.

Соціальну компетентність дошкільника можна вважати сформованою, якщо він: має базові знання про соціальні явища, події, людей, відносини, способи їх налагодження; він цінує, визнає важливість для нього всього, що пов'язане з суспільним життям, зацікавленість у ньому; називає словами, вербалізує основні назви, пов'язані із соціальним життям; ділиться враженнями, пов'язаними з соціальними подіями та людськими відносинами, художніми образами (малює, ліпить, складає оповідання, співає пісні...); встановлює взаємозв'язок соціальної активності людей та свою власну з реалізацією соціально затверджених стандартів; усвідомлює свої знання та інтереси в соціально зрілих формах поведінки; має поведінку конструктивної творчості; збалансування особистих та соціальних інтересів [3].

Дитина старшого дошкільного віку розуміє сімейні відносини, ставлення членів сім'ї один до одного. Знає свою родину, знає, що ставлення членів родини залежить один від одного. Він розділяє участь вшанування пам'яті предків, стосунки з родиною, близьких. виявляє інтерес до сімейних реліквій, бере участь у збереженні сімейних традицій, має сформовані уявлення про добро, гуманність, щирість, як важливі якості людських відносин, справедливість, здатність точно оцінювати поведінку людини, про чесність як вимогу відповідати власною поведінкою тим критеріям, які використовуються для оцінки дій інших; самооцінка, заснована на почутті індивідуальності людини, право на самовираження, емоції та самостійну поведінку,

що не створює проблем для інших людей. Розуміє стан і почуття іншої людини за рахунок аналізу її зовнішнього вигляду, інтонації, дії, виявляє повагу до своїх почуттів, усвідомлює своє право бути таким, як він є, чемно ставиться до інших людей незалежно від віку та їх статі.

Старший дошкільник здатний запобігати конфліктам і вирішувати їх, розуміє ставлення людей до себе. Це природно відчувається в колективі знайомих і незнайомих людей, він знає, як реагувати на прояви несправедливого ставлення до себе, розуміє причини і намагається їх усунути; намагаючись зробити відносини правильними, толерантними; розуміє поняття «дружба» і «товаришування» і тому веде себе з однолітками відповідно. Має уявлення про державу, її символи, її народ, національні особливості українців; знає національні пам'ятки, героїв, проявляє повагу до них, шанує національні святині, розуміє поняття «людство», шанує звичаї інших народів [1].

Таким чином, дошкільний вік є важливим періодом у процесі формування соціальної компетентності. За цей час дитина починає активно поглинати всі етичні установки і правила суспільства, набувати нових знань, необхідних у повсякденному житті, набуває нових навичок і здібностей, формує власне бачення навколишнього світу. Вона починає розуміти важливість своїх знань і намагається надбати нові. Основною характеристикою соціально компетентної дитини старшого шкільного віку є здатність застосовувати свої навички, знання та навички у повсякденному житті.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає вимоги держави до рівня освіти, розвитку та виховання дитини 6 (7) років; загальний кінцевий результат навичок дитини, отриманих до вступу до школи. Рівень соціальної придатності визначається в інваріативній частині БКДО, яка є обов'язковою для реалізації [1]. На думку Т. Поніманської, однією з теоретичних основ реалізації цілей освітнього напрямку «Дитина в соціумі» є прогноз, що взаємодія дитини з соціальною реальністю відповідає двом важливим потребам саморозвитку: потребі самореалізації і необхідності адаптуватися до цієї реальності, знайти своє місце [4].

Соціалізація дитини старшого дошкільного віку є процесом входження дитини в суспільство. Специфіка процесу соціалізації дітей шести-семи років пояснюється сензитивністю, підвищеною чутливістю дитини до змісту власної Я-концепції, що робить її вразливою до зовнішніх впливів. Соціалізація дозволяє адаптуватися, набувати соціального досвіду, що складає основу саморозвитку особистості.

Формування соціальної компетентності дитини шести-семи років є важливим аспектом її подальшого розвитку та входження в соціум. Саме період старшого дошкільного дитинства вважається тим етапом коли в дитини формується «світосприйняття» та «світовідчуття». У період старшого дошкільного дитинства відбувається становленням соціального «Я», коли у дитини формується «внутрішня позиція», яка породжує потребу посісти нове місце у житті у мікро та макро соціумі щодо виконання нової соціально значимої діяльності.

Інформаційно-комунікаційні технології, які швидким темпом увійшли в повсякденне життя кожної сім'ї, вимагають нового підходу до освіти, починаючи з старшого дошкільного віку. Дитина в віці 6-7 років вже вміє користуватися різними гаджетами, а тому заклад дошкільної освіти та педагогіки повинні бути готовими до впровадження в освітній процес нових інформаційно-комунікаційних технологій.

Адже сучасна дитина потрапляючи в Інтернет-простір занурюється у віртуальний світ, часто не бачить меж між реальним і віртуальним світами, а тому потребує втручання з боку батьків/родичів та педагогічних працівників, щоб інформаційно-комунікаційні технології не нашкодили дитині, а стали допоміжним засобом формування її соціальної компетентності.

Сьогодні життєво важливим стає навчити дитину взаємодіяти у соціумі в межах певного соціально-історичного простору-часу; що передбачає, зокрема, відтворення

певного менталітету, систем соціокультурних принципів, змістовних орієнтирів, соціальних ідеалів, що становлять фундамент соціальної культури [1].

Старшому дошкільнику необхідна цілеспрямована допомога у побудові ефективних поведінкових стратегій, саме тому формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку має бути одним із найважливіших напрямів роботи психолога і вихователів у закладі дошкільної освіти. Як же допомогти старшому дошкільнику стати соціально компетентним? [5]. Таке запитання є дуже доречним у формуванні соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

У процесі формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку, вихователь має вміти проектувати і створювати ситуації, що розвивають емоційно-ціннісну сферу дитини, втілювати виховні можливості різних видів діяльності дитини, організовувати взаємодію дітей, їх батьків та педагогів, володіючи різними методами організації освітньої роботи. Важливим аспектом у формуванні соціальної компетентності дошкільників є також рефлексія власної професійної діяльності вихователя та розвитку у дітей здатності оцінювати свою діяльність, свої вчинки та вчинки інших, шукати конструктивні шляхи розв'язання конфліктних ситуацій та ін. [3]. Також вагоме значення у створенні умов для ефективного формування соціальної компетентності відіграють сформовані потреби і цінності, налаштування дітей на позитивну взаємодію із однолітками та дорослими [6].

Для застосування інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку визначено такі напрями: 1) сучасний стан проблеми очима вітчизняних і закордонних вчених; 2) наявні web-ресурси і мультимедійні технології для старших дошкільників; 3) наявні сайти закладів дошкільної освіти і персональні сайти педагогічних працівників.

Розглянемо та проаналізуємо існуючі електронні освітні ресурси (ЕОР), web-ресурси і мультимедійні технології для старших дошкільників, які спрямовані на формування їх соціальної компетентності. На початку визначимо основні напрями застосування означених технологій в умовах закладу дошкільної освіти.

Наразі одним із пріоритетних напрямів у сфері інформатизації освіти є розроблення й впровадження мультимедійної техніки, мультимедійних продуктів в освітній процес. З розвитком Інтернету з'явився новий вид мультимедійних засобів, орієнтованих на web-технології, що можуть бути використані для освітньої діяльності як в умовах закладу дошкільної освіти, так і для використання вдома, як зазначає О. В. Кучай [2].

Беручи до уваги те, що всі web-орієнтовані технології є мультимедійними, проте не всі мультимедійні технології є web-орієнтованими (наприклад мультимедійна презентація на диску чи на флешці не є web-орієнтованою), розглянемо детальніше поняття «мультимедійна технологія» та «web-орієнтована технологія».

Мультимедійні технології забезпечують доступ до даних і дозволяють відтворювати їх зі звуковим супроводом та різними анімаційними ефектами. Для роботи з мультимедійними технологіями потрібно мати необхідні мультимедійні засоби. Мультимедійні засоби розділено на два класи: 1) засоби синхронної взаємодії (відеоконференції) та асинхронної взаємодії, он-лайн режим (вебінари, електронні навчальні матеріали); 2) самі мультимедійні технології (віртуальні об'єкти, реальні відеофрагменти, аудіофрагменти, анімаційна графіка тощо). Для створення і реалізації мультимедійних технологій потрібні: мультимедійний комп'ютер, відповідне прикладне програмне забезпечення (авторські засоби мультимедіа) та засоби проектування мультимедійних проектів на великі екрани – мультимедійні проектори [3].

Поняття «web-технологія» у роботі [1] визначено, як сукупність методів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою ефективного опрацювання web-ресурсів, які містяться у web-просторі. Це поняття пов'язано з методами і засобами створення web-сторінок із підтримкою мультимедіа, що поєднують різні види інформації (текст, звук, графіку, анімацію та відео), таке визначення web-технологій охоплює базові сервіси Інтернету. Також, наразі поняття «web-технологій» можна трактувати ширше – як комплекс технічних, комунікаційних, програмних методів розв'язання завдань організації спільної діяльності користувачів із застосування мережі Інтернет [1].

Варто зазначити, що застосування мультимедійних засобів в освітньому процесі закладу дошкільної освіти потребує врахування низки факторів: особливості психофізіологічного розвитку дітей старшого дошкільного віку; особливості освітньо-пізнавальної діяльності старших дошкільників; дидактичний потенціал мультимедійних засобів (орієнтованих на заклади дошкільної освіти); особливості використання мультимедіа у навчанні; вимоги до впровадження мультимедіа в освітньому процесі закладу дошкільної освіти (вимоги до влаштування й обладнання комп'ютерно-ігрових комплексів; до організації роботи старших дошкільників з мультимедіа продуктами; ергономічні вимоги до мультимедіа продуктів; вимоги до змісту освітнього матеріалу в електронному ресурсі) [2].

Отже, застосування мультимедійних засобів в закладу дошкільної освіти підіймає освіту і виховання на якісно новий рівень за рахунок різноманітних способів подання матеріалу – графіки, анімації, відео- та звукового супроводу текстів. Це сприяє необхідності подальших досліджень щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в закладі дошкільної освіти для проведення не тільки навчання, а і виховання. Дослідниками визначено також ефективні методи (наочно-пізнавальний, наочно-дидактичний) та форми (індивідуальну, групову) застосування мультимедійних засобів у формуванні соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Мультимедійні технології можуть бути застосовані в контексті найрізноманітніших стилів навчання. Їх сприйняття не однакове: деякі люди вважають доцільним навчатися за допомогою читання, інші – сприйняття на слух, окремі – шляхом перегляду відео та ін. Застосування мультимедіа дає дошкільникам змогу працювати з навчальними матеріалами по-різному: діти самі розв'язують, як вивчати матеріал, як застосовувати інформаційно-комунікаційні технології, як реалізувати спільну роботу з однолітками. Отже, дошкільники стають активними учасниками освітнього процесу [4].

Розглядаючи позитивні аспекти впровадження мультимедійних технологій у роботу з дітьми старшого дошкільного віку, зазначимо, що варто пам'ятати і про негативні наслідки, що можуть виявитися у дітей, в разі тривалого використання web-орієнтованих і мультимедійних технологій.

Аналіз наукової літератури показав, що застосування мультимедійних засобів в освітньому процесі для формування соціальної компетентності старших дошкільників є доцільним, оскільки: створюються умови для отримання яскравих вражень, емоційних переживань, активної діяльності та мимовільного збагачення пам'яті; збуджується активність старших дошкільників в оволодінні знаннями, стимулюються бажання до навчання, заохочення до пошукової діяльності, задіяними є сенсорні системи, розвиваються творчі здібності та ін. Також впровадження web-орієнтованих і мультимедійних технологій в освітній процес закладів дошкільної освіти сприяє процесу інформатизації освіти, що відповідає сучасним запитам дошкілля.

Цілком погоджуємося із думою О. В. Кучая про те, що мультимедіа в навчанні сприяє появі нового насиченого поля не тільки спілкування, передавання відомостей,

а й зародження нових розумінь, нових місць перетину, нових проблем і розв'язань, що посіли своє місце у сучасній культурі, на відміну від традиційних і відомих засобів передавання інформації та засобів навчання. До переваг мультимедійних технологій, як засобів навчання, належать: поєднання логічного й образного способів опанування інформації; активізація освітнього процесу шляхом підсилення наочності; інтерактивна взаємодія, спілкування в інформаційно-освітньому просторі. Дошкільник, який включений в освітній процес, де використовують мультимедійні технології, стає не об'єктом, а суб'єктом комунікативного спілкування з вихователем. Це принципово важливий момент у педагогіці співпраці [3].

Отже, підсумовуючи зазначене вище, наголосимо, що web-орієнтовані і мультимедійні засоби дозволяють вихователю подати матеріал щодо формування соціальної компетентності у старших дошкільників як цікаву інформацію та систему яскравих опорних образів. Знання педагогічними працівниками різновидів мультимедійних засобів дозволить ефективно використовувати потужні можливості мультимедіа в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Застосування педагогічними працівниками web-орієнтованих і мультимедійних технологій (презентацій, відео-фрагментів, міні-мультиків тощо) для формування соціальної компетентності старших дошкільників дозволить: організувати колективну роботу групи; забезпечити сприятливі умови для спілкування дітей з однолітками, іншими учасниками освітнього процесу; підвищити ефективність процесу засвоєння поданого матеріалу; вплине на соціалізацію і розвиток дитини в цілому.

Вважаємо, що для формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку можна застосовувати такі web-орієнтовані і мультимедійні технології: ЕОР, мультиплікаційні фільми, відеоролики, фільми, електронні соціальні мережі, комп'ютерні та on-line (пізнавальні та розвивальні) ігри, дитячі портали, мультимедійні презентації, мультимедіа-тренажери, мультимедійний підручник, енциклопедії тощо. Зазначені вище технології будуть сприяти формуванню соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку за умов компетентного добору і використання цих технологій педагогічними працівниками та батьками у роботі з дітьми.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О.Г.Косенчук, І.М.Новик, О.А.Венгловська, Л.В.Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
2. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): [навч. посіб. для вищ. навч.закладів]. К. : Освіта, 1998. 255 с.
3. Матвієнко С. І. Методика формування у дошкільників соціальної компетентності : навч.-метод. посіб. Ніжин : Вид-во НДУ імені М. Гоголя, 2012. 106 с.
4. Поніманська Т. І. Дитина і соціум. *Дошкільне виховання*. 2004. № 8. С. 4-8.
5. Резніченко І. Створення розвивального простору у групових приміщеннях дошкільного закладу. *Практика управління дошкільним закладом*. 2011. № 1. С. 27–40.
6. Сітцева М. В. Роль мультиплікації у розвитку дитини в умовах інформаційного суспільства. *Матеріали Міжнар. науково-практичної Інтернет-конф.* URL: <http://www.inforum.in.ua/conferences/12/2/12>.

**Використання сенсорних коробок як засобу сенсорної інтеграції
в корекційно-розвивальній роботі з дітьми
з порушенням мовленнєвого розвитку**

Анотація. У статті висвітлюється варіативність використання сенсорних коробок як засобу сенсорної інтеграції в корекційно-розвивальній роботі з подолання порушень мовленнєвого розвитку у дітей дошкільного віку.

Ключові слова: сенсорна коробка, порушення мовлення, сенсорна інтеграція, корекційно-розвивальна робота.

В останні роки зросла кількість дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку, які мають свої специфічні особливості – низький рівень уваги і пам'яті, високу чутливість, слабкість нервової системи і високу емоційну лабільність. Сьогодні перед учителями-логопедами закладів дошкільної освіти стоїть завдання підвищити ефективність корекційно-розвивальної роботи через включення таких педагогічних засобів, що викликать у дітей пізнавальний інтерес та зацікавленість. Одним з таких засобів є сенсорні коробки, використання яких є доцільним в групах компенсуючого типу для дітей з порушеннями мовлення. Логопедичні ігри з використанням елементів сенсорного розвитку допомагають зробити завдання для дітей цікавими, емоційно-забарвленими, розвиваючими і пізнавальними.

Питання впровадження поняття сенсорної інтеграції у наданні корекційних послуг дітям з особливими потребами розкривають Т. М. Фаласеніді, М. Я. Козак [5], А. Б. Заплатинська, Т. Скрипник [3]. Н. В. Антохіна, Л. В. Ковальова вивчали використання методів сенсорної інтеграції в роботі з дітьми, що мають порушення зору в умовах закладу дошкільної освіти [1].

Теорію сенсорної інтеграції розробила американська психологиня та ерготерапевтка Джин Айрес (Jean Ayres) у 1950-х роках у Каліфорнії. За твердженням Джин Айрес, інтеграція – це вид організації будь-чого, інтегрувати – значить зібрати або організувати різні частини в ціле; сенсорна інтеграція представляє собою впорядкування відчуттів, які потім будуть будь яким чином використані. Тобто, все, що ми отримуємо від органів почуттів, надходить в мозок, обробляється там, повертається до нас у вигляді деякого знання про предмет – що це таке, яке воно, як ним користуватися тощо. Отже, чим правильніше працюють сенсорні системи, тим більше достатньої інформації отримує мозок і видає більше адекватних відповідей. Через розвиток сенсорики вчитель-логопед дає дитині механізм пізнання світу [4].

Одним із засобів сенсорної інтеграції є сенсорна коробка. Ця іграшка народилася у Сполучених Штатах Америки. Саме там її різні аналоги використовуються вже давно, а ось до нас вони прийшли порівняно нещодавно. Відома у всьому світі педагогиня і розробниця методик раннього розвитку Марія Монтессорі рекомендувала батькам самим виготовляти такі розвиваючі ігри, враховуючи вік, рівень розвитку й інтереси дитини.

Сенсорні коробки – це спеціальні контейнери, наповнені різноманітними тактильними матеріалами, які дитина може досліджувати. Такі коробки допомагають

розвивати дрібну моторику, уяву, концентрацію, підвищують тактильне сприйняття, стимулюють пізнавальні психічні процеси та мовлення. Це прекрасна своєю універсальністю річ, з якою можна грати у що завгодно, і яка одночасно підходить дітям різного віку.

Предмети в кожному коробку збираються за будь-яким принципом: кольором, фактурою (наприклад, всі з тканини або з дерева), по формі. Можна зібрати різні дзвінки предмети (не забуваємо про кришки від каструль), а можна покласти кілька різних ложок. Для старших дошкільників наповнюємо тематичні сенсорні коробки «Скрина казок», «На морському дні», «У пустелі» і т.п.

Наповненням коробок може бути:

- вода;
- кінетичний пісок, просто пісок;
- різні крупи: рис, манка, вівсянка;
- борошно, какао, мелена кава, крохмаль;
- велика сіль, всілякі макарони (особливо фігурні);
- бобові: квасоля, горох, сочевиця, нут;
- галька, морські камінці або камінчики для акваріуму;
- природні матеріали: жолуді, каштани, шишки, трава, листя, шипшина, земля, камені, черепашки, мох;
- нарізаний папір, ватяні кульки, паперові кульки, паперові серветки;
- кольорове і не солодке желе.

В сенсорних коробках можна використовувати додаткові атрибути:

- щипці, пінцет;
- лопатки, ложки, совки, ополоник, шумівка;
- форми для кексів, ложка для морозива, ложка для салату, воронку, сито, маленькі силіконові форми, форми для льоду, формочки для печива;
- пластикові стаканчики, відерця, упаковки від яєць, кришечки;
- іграшкові граблі, лійка, відеречка, дитячі садові рукавички;
- іграшки: маленькі фігурки, тварини, машинки, іграшкова їжа, посуд;
- ґудзики, намистини, дерев'яні прикраси.

Головне – не давати дитині все відразу, тому що їй дуже легко розгубитися від великої кількості деталей в грі.

Сенсорна коробка, як засіб сенсорної інтеграції, використовується на логопедичних заняттях будь-якого спрямування. У корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями мовлення, зокрема загальним недорозвиненням мовлення, використовуються елементи методу сенсорної інтеграції, які сприяють збагаченню словника, автоматизації поставлених звуків і введення їх в самостійну мову, розвитку граматичної будови і зв'язного мовлення. Також проводиться робота з профілактики та подолання сенсомоторних порушень: вдосконалення загальної та дрібної моторики; розвиток тактильного, зорового, слухового, смакового і нюхового сприйняття; розвитку вищих психічних функцій, корекція емоційно-вольової сфери; вдосконалення ігрової, предметно-практичної та трудової діяльності.

На етапі автоматизації звуків дітям пропонується промовляти склади і слова зі звуком, який вивчається, та одночасно вибирати з сенсорної коробки та нанизувати намистинки на нитку, перекладати ґудзики, шукати іграшки, заховані в крупах, будувати башточки із кубиків (кришок від пет-пляшок), викладати камінчики, чіпляти прищіпки.

Цікавою є гра з сенсорною коробкою «Кольорові кришки», яка проводиться на етапі диференціації звуків. У коробку з будь-якими крупами або бобовими складаються кришки від пет-пляшок відповідного кольору: жовні і зелені, або зелені і сині, або сині і червоні. Учитель-логопед пропонує дитині слухати склади (слова), які він промовляє, та шукати і показувати кришку зеленого кольору, коли вона

почує слова зі звуком [з], жовтого кольору, коли почує слова зі звуком [ж]. Під час роботи з диференціації звуків [з] та [с] дитина шукає зелені та сині кришки, [с] та [ч] – сині та червоні відповідно.

Також пропонується дитині шукати у сенсорній коробці «Подарунки Лісовика» шишки та жолуді під час роботи з диференціації звуків [ж] та [ш], а у коробці «Твердий-м'який» - тверді та м'які предмети під час диференціації твердих та м'яких звуків.

Сенсорні коробки використовуються й під час формування складової структури слова і удосконалення фразового мовлення дітей. Дошкільники із задоволенням граються з сенсорною коробкою «Скрина казок». У коробку з галькою (морські камінці або камінчики для акваріуму) складаються міні-іграшки, що зображують казкових персонажів, тварин, птахів. Діти за бажанням знаходять будь-яку міні-іграшку, відповідають на різноманітні запитання учителя-логопеда, описують іграшки, відбирають такі, що будуть героями історій, будують із камінців вежі та замки, складають загадки, казки та розповіді тощо.

Інтегровано проводиться робота з використанням сенсорних коробок «Осінній урожай» та «Смачні фрукти». В коробки вкладається нарізаний папір та об'ємні фігурки овочів та фруктів, які можна самостійно або разом з дитиною виготовити з полімерного пластиліну. З допомогою завдань до змісту цих сенсорних коробок відбувається збагачення та активізація словника дітей, удосконалюються граматичні категорії (узгодження прикметників з іменниками в числі та роді – зелений перець, зелена капуста, зелене яблуко, зелені огірки; утворення відносних прикметників – яблучний, банановий, малиновий сік тощо) та діалогічна і монологічна форми зв'язного мовлення (відповіді на запитання, опис овочів та фруктів).

Слід відмітити, що використання сенсорних коробок в корекційно-розвивальній роботі з подолання порушень мовленнєвого розвитку в дітей дошкільного віку має ряд переваг:

- учитель-логопед має можливість зацікавити дошкільнят, пробудити в них допитливість, завоювати їх довіру і знайти такий підхід або спосіб виконання завдання, при якому навіть буденне стає дивовижним;
- різноманіття матеріалів дозволяє активізувати відчуття, сприйняття, зорово-рухову координацію;
- кожне заняття з використанням сенсорних коробок викликає у дітей емоційний підйом, навіть малоактивні діти беруть активну участь в занятті;
- з'являється позитивна мотивація до мовленнєвої діяльності.

Сенсорні коробки – це дієвий засіб сенсорної інтеграції. Використання сенсорних коробок в корекційно-розвивальній роботі з дітьми, які мають порушення мовленнєвого розвитку, дає можливість розкрити резервні можливості кожної дитини, забезпечити психологічний комфорт на занятті, активізувати та розвивати психічні функції, підвищити мотивацію та інтерес дітей до діяльності, розвинути фонематичні процеси, вдосконалити граматичну будову мовлення, збагатити та активізувати словниковий запас дитини, розвинути зв'язне мовлення, а найголовніше – у дітей з'являється позитивна мотивація до мовленнєвої діяльності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Антохіна Н. В. Використання методів сенсорної інтеграції в роботі з дітьми, що мають порушення зору в умовах ДНЗ / Н. В. Антохіна, Л. В. Ковальова // Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного

навчального закладу : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції – Лисичанськ : ФОП Пронькіна К. В. – 2016. – 198 с.

2. Богуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність\ дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. / А. М. Богуш. Навчально-методичний посібник. – К. : Видавничий Дім «Слово». – 2008.

3. Скрипник Т. Сенсорна інтеграція як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом / Т. Скрипник // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2016. – 4 (80) – с. 24-31.

4. Стахова Л. Л., Душина А. А. Сенсорна інтеграція як метод корекції порушень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку // Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (15 лютого 2019 року, м. Суми). – Суми: ФОП Цьома С. П., 2019. – 196 с.

5. Фаласеніді Т. М. Порушення сенсорної інтеграції у дітей з особливими потребами / Т. М. Фаласеніді, М. Я. Козак // Молодий вчений. – 2017. – №9 (49).

Петренко Наталія,
вчитель-логопед ЗДО №20
Кам'янець-Подільська ОТГ

Формування мовленнєвої компетентності дошкільників із заїканням

Анотація: у статті розкриваються теоретичні засади мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, які заїкаються. Розглядаються практичні аспекти логопедичного супроводу дітей дошкільного віку.

Ключові слова: заїкання, корекційні заняття, мовленнєве дихання, голосоутворення, судоми, затинання.

Заїкання – одна з найскладніших проблем логопедії, як в теоретичному, так і в практичному аспектах. Вона інтенсивно вивчалася і висвітлювалася в літературі протягом усього ХХ ст. Наукова розробка проблеми заїкання у вітчизняній логопедії пов'язана з іменами відомих психіатрів І. О. Сікорського, Н. Г. Неткачева, В. А. Гіляровського.

Починаючи з 1994 року, регулярно проходять міжнародні симпозиуми, присвячені тільки проблеми заїкання. Ці наукові конгреси збирають фахівців всього світу. Видається міжнародний журнал «Fluency Disorders» («Порушення плавності»), також присвячений даній проблемі. Активний інтерес вчених різних країн свідчить про її актуальність.

У вітчизняній логопедії розроблено оригінальний підхід до оцінки клінічної картини заїкання. Виділення двох клінічних форм заїкання невротичної та неврозоподібної дозволяє найбільш повно оцінити не тільки судомні прояви в мовленні дітей, які заїкаються, а й особливості особистості, як у початковий період розвитку заїкання, так і при його хроніфікації. Крім судомних затинань, заїкання включає в себе порушення вищої нервової діяльності, пов'язані в одних випадках з органічним ураженням ЦНС, в інших – з невротичною реакцією.

Заїкання – складне мовленнєве порушення, яке визначається як порушення темпу, ритму та плавності усного мовлення, зумовлене судомним станом м'язів артикуляційного апарату. Мовлення дитини, яка заїкається несплавне, неритмічне, супроводжується комплексами в усному спілкуванні. Початок цього розладу мовлення падає звичайно на період інтенсивного формування мовленнєвої функції.

Аналізуючи проблему заїкання ми прийшли до висновку, що знань лише практичних прийомів корекції заїкання недостатньо, слід ще й розуміти цілісну клінічну та психолого-педагогічну картину цього складного патологічного стану, а також знати клінічні прояви невротичних і неврозоподібних станів. Тільки за цієї умови можуть бути правильно інтерпретовані психофізіологічні, психологічні та психолого-педагогічні дані про дітей із заїканням, що і визначає напрямок реабілітаційних, а також профілактичних заходів.

Протягом багатолітньої історії вивчення та лікування заїкання дослідники висловлювали різні погляди щодо сутності цього мовленнєвого порушення, його етіології, методів і прийомів лікування дітей і дорослих, які заїкаються.

Корекція заїкання – це важкий і довготривалий процес, ефективність якого залежить від комплексної взаємодії спеціалістів, поєднання медичних та педагогічних підходів до подолання даного мовленнєвого порушення.

Метою використання комплексного підходу до подолання заїкання є застосування всебічного впливу та створення сприятливих умов для корекції та розвитку особистості дитини із заїканням.

Комплексний вплив складається з таких напрямів: лікувально-оздоровчі заходи та корекційно-педагогічна дія

Лікувально-оздоровчі заходи: медичний вплив сприяє нормалізації функцій нервової системи дитини і створює сприятливий фон для психотерапії та активної логопедичної роботи; психотерапевтичний вплив – полягає в тому, що дитину постійно переконуємо, що вона може і має говорити без заїкання; фіксуємо її увагу на успіхах у цьому напрямку, обов'язково у присутності ровесників, вихователів та батьків.

Корекційно-педагогічна дія складається з:

1) Логопедичного впливу, який здійснюється протягом тривалого, регулярного, систематичного курсу занять. Основна мета занять – виховання навичок правильного, вільного від заїкання мовлення, починаючи з найлегших форм, які не викликають затирань, і закінчуючи складними випадками.

2) Логопедичної ритміки – системи різноманітних вправ та ігор із рухами під музику або в поєднанні з мовленням дітей.

3) Виховних заходів – разом з батьками виховуємо в дитини впевненість в собі, усвідомлення власної повноцінності, здоровий погляд на мовленнєве порушення, бажання позбутися його; постійно підтримуємо свідомість успіху на кожному етапі занять і переконання, що зрештою успіх буде повним.

Щоб акцентувати увагу дитини на її досягненнях, створюємо «ситуацію успіху», яка включає різноманітні види радості від використання прийомів, за допомогою яких найменші успіхи підтримуємо, фіксуємо увагу на досягненнях дитини. При цьому ставлення до дітей має бути спокійним, лагідним.

Аналізуючи методики логопедичної роботи з дітьми, які заїкаються, у своїй роботі використовуємо методики Н. А. Власової і Є. Ф. Рау, Н. А. Чевельової, Г. А. Волкової.

Автори даних методик логопедичної роботи з дітьми, які заїкаються переддошкільного і дошкільного віку будують зростання складності мовленнєвих вправ залежно від різного ступеня мовленнєвої самостійності дітей.

Вся корекційна робота з дітьми, які заїкаються, протягом року здійснюється вчителем-логопедом і вихователями.

Обстеження дитини, яка заїкається повинно бути комплексним та здійснюватись не лише вчителем-логопедом, а й психологом, неврологом, педіатром або терапевтом. Обов'язковим є вивчення медичної і психолого-педагогічної документації. Своєчасне та правильно організоване обстеження дітей із заїканням допоможе вчителю-логопеду визначити основні напрямки корекційно-розвиткової

роботи. Слід пам'ятати, що важливою умовою психолого-педагогічного обстеження є індивідуальний підхід та встановлення довірливих відносин з дитиною, яка заїкається. Для цього вчителю-логопеду необхідно створити максимально сприятливі умови для роботи з дитиною.

Після комплексного обстеження дитини, яка заїкається робимо логопедичний висновок: форма заїкання (відповідно до виду судом), вид судом, ступінь заїкання, темп мовлення, супутні мовленнєві порушення, наявність та виразність психічних симптомів (логофобія, дихальні і мовленнєві хитрощі, хвилювання та інше), індивідуально-типологічні особливості дитини, характер навчальної, ігрової діяльності і ставлення до неї, перелік ситуацій, при яких заїкання посилюється або послаблюється.

Аналіз існуючих у спеціальній педагогічній літературі методик подолання заїкання дозволив нам визначити модель проведення логопедичної роботи за наступними напрямками:

1. Створення охоронного мовленнєвого режиму.
2. Регуляція емоційного і м'язового стану (зняття м'язової і емоційної напруги). Навчання навичок релаксації, формул внутрішнього стану розслаблення.
3. Розвиток моторних функцій. Розвиток координації слова і ритмічного руху.
4. Формування фонаційного (мовленнєвого) дихання.
5. Робота над плавністю мовлення у різних його формах. Розвиток інтонаційних характеристик мовлення.
6. Виховання особистості дитини, що заїкається.

Розглянемо більш детально кожен складову комплексу впливу:

1. Створення охоронного мовленнєвого режиму. Обмеження мовленнєвого спілкування і організації охоронного мовленнєвого режиму. Цей режим вводимо на самому початку корекційної роботи, він допомагає створити умови для затухання неправильної мовленнєвої звички, підготувати нервову систему дитини до формування нових мовленнєвих навичок.

2. Регулювання емоційного і м'язового стану (зняття м'язової і емоційної напруги). Навчання навичок релаксації, формул внутрішнього стану розслаблення.

Навчання навичок релаксації починається з вправ, які дозволяють дитині відчувати різницю між напругою і розслабленням. Простіше відчувати напругу м'язів в руках і ногах, тому дітям пропонуємо перед розслабленням сильно і короткочасно стиснути кисті рук у кулак, напружити м'язи ніг і т. д. Такі вправи діти виконують у наступній послідовності: для м'язів рук, ніг, всього тулуба, потім для верхнього.

3. Розвиток моторних функцій. Розвиток координації слова і ритмічного руху.

В рамках цього напрямку проводимо роботу з розвитку загальної, тонкої і артикуляційної моторики; з розвитку темпо-ритмічних характеристик рухів. Для успішної реалізації корекційних завдань обов'язково враховуємо структуру мовленнєвих і рухових порушень (форму і важкість заїкання, рівень загального недорозвинення і психомоторного розвитку і т. д.)

У процесі розвитку мовлення ритм стає «скелетом» слова і відіграє важливу роль у процесі засвоєння лексики. Тому даємо дітям зразки правильного, чіткого мовлення. При цьому пропонуємо прослуховування запису казок, віршів у виконанні артистів. При прослуховуванні казок діти звертають увагу на те, що мовлення – чітке, зрозуміле, виразне за рахунок того, що чітко промовляються всі склади, воно протяжне, співуче.

4. Формування фонаційного (мовленнєвого) дихання.

У симптоматиці заїкання значне місце займає порушення мовленнєвого дихання: частішає дихання у момент мовлення, поверхові судорожні вдихи, скорочений мовленнєвий видих, порушення координації між диханням, фонацією і артикуляцією.

Правильне мовленнєве дихання є основою мовлення, воно забезпечує нормальне голосо- і звукоутворення, зберігає плавність мовлення, створює можливість в залежності від змісту висловлювання змінювати силу і висоту голосу. Також формування мовленнєвого видиху має принципове значення для організації плавного мовлення.

Процес голосоутворення нерозривно пов'язаний з диханням. Невірне дихання під час мовлення є частою причиною поганого звучання голосу. До основних завдань з розвитку голосу входять: розвиток сили і динамічного діапазону голосу, формування навичок раціональної голосоподачі і голосоведіння, розвиток мелодійних характеристик голосу (тембру, висоти і т.п.). Найбільш часто у дітей, що заїкаються спостерігається недостатня сила голосу (голос слабкий, тихий, вичерпаний у процесі мовленнєвого висловлювання); порушення тембру голосу (глухий, хриплий, монотонний, здавлений); голос може бути напружений, переривчастий і характеризуватися слабким вираженням голосових модуляцій (дитина не може повільно змінювати висоту голосу).

5. Робота над плавністю мовлення у різних її формах. Розвиток інтонаційних характеристик мовлення.

Робота над плавністю мовлення починається з формування у дітей поняття про голосні, як основу нашого мовлення.

Плавність мовлення відпрацьовуємо спочатку в елементарних мовленнєвих формах: на вимові окремих голосних звуків; на злитті голосних звуків (двох, трьох, чотирьох, п'яти); на складових поєднання приголосних звуків з голосними; на вимові фраз із одного слова; на вимові коротких фраз; на вимові довгих фраз з логічною паузою.

Паралельно проводимо роботу з розвитку інтонаційно виразної сторони мовлення. При цьому пропонуємо дітям свої мовленнєві зразки, наочно-ілюстративний матеріал, використовуючи конкретну ситуацію. Основними видами вправ є: вимова мовленнєвого матеріалу разом з вчителем-логопедом, вслід за ним, називання предметів і дій за малюнком або в конкретній ситуації. У всіх цих вправах відпрацьовуємо важливий елемент плавного мовлення – злиття. Це означає, що всі звуки повинні начебто вливатися один в інший і все злиття мають промовлятися як один довгий звук.

При виконанні завдань на поєднання голосних звуків слідкуємо за тим, щоб при переході від одного звука до іншого голос звучав не перериваючись, а змінювалося лише положення губ і язика. При вимові поєднань голосного звука з приголосним перш за все дотримуємось вимог, які даються до вимови голосних. Тоді разом з ними будуть вільно промовлятися і приголосні звуки. Щоб ці звуки не викликали труднощів, треба вимовляти їх легко і без напруги.

У роботі над фразою дотримуємось таких мовленнєвих правил: короткі речення промовляються на одному видиху; довгі речення поділяються на суттєві відрізки, між якими витримується пауза і робиться новий вдих; слова всередині короткого речення промовляються разом. Обов'язково пояснюємо дітям важливість пауз і на доступних прикладах показуємо їх значення.

Потім відпрацьовуємо читання вивчених віршованих текстів.

Тільки потім переходимо до переказу коротких оповідань з поділом на суттєві і логічні відрізки. Робота над переказом прослуханого тексту полегшується тим, що тут присутня опора на готовий мовленнєвий матеріал. Для підготовчої роботи і у

випадках труднощів, використовуємо навідні запитання, опорні слова, предметні картинки.

Виконання даних завдань часто викликає труднощі у дітей. Для полегшення їх виконання проводимо підготовчу роботу по актуалізації словникового запасу; по формуванню стійких словосполучень, характерних для обраних тем розповідей. Дітям, що відчують труднощі у складанні розповідей за відомим початком і закінченням, опорним словом можна запропонувати предметні або сюжетні картинки.

Кінцевим етапом в корекційній роботі з дітьми, що заїкаються є закріплення отриманих навичок плавного мовлення. Вони складають самостійно розповіді на задану тему про прості випадки із особистого життя за аналогією, за прочитаним, про події вдома, складаються творчі розповіді та інсценівки на задану тему.

У процесі формування плавності мовлення у різних формах знайомимо дітей з правилами мовлення. Це правила поведінки під час розмови з співрозмовником, основи правильного мовленнєвого дихання у процесі вимови слів, фраз .

Правила мовлення постійно нагадуються дітям або вивчаються на пам'ять.

Корекційна робота з розвитку мовлення повинна бути диференційованою в залежності від ступеня відхилення від норми.

Специфіка роботи з дітьми, які мають різні рівні сформованості мовлення, полягає у перевазі окремих напрямків роботи, у ступені самостійності дітей, у диференційованому доборі мовленнєвого матеріалу.

Ті діти, у яких мовленнєвий розвиток умовно наближається до норми, можуть більш інтенсивно працювати над плавністю мовлення. Але оскільки виявляються деякі труднощі у побудові зв'язного мовленнєвого висловлювання з ними проводимо додаткові логопедичні заняття з розвитку усного зв'язного мовлення.

Для дітей, мовлення яких характеризується явищем не різко вираженого недорозвинення, у логопедичні заняття входять спеціальні завдання і вправи по корекції порушень окремих компонентів мовлення.

Діти у мовленні яких спостерігаються всі ознаки загального недорозвинення, потребують значної індивідуалізації занять, ретельного вибору матеріалу в залежності від мовленнєвих можливостей цих дітей, включаючи логопедичну роботу з розвитку усіх сторін мовлення.

6. Виховання особистості дитини, яка заїкається.

Мета цього напрямку корекційно-розвиткової роботи з дітьми, що заїкаються є виховання адекватного відношення до себе, оточуючих і взаємовідносин з ними. Одним із основних методів цієї роботи є психотерапевтичний вплив. Для дітей із заїканням велике значення має загальна психотерапія – створення особливого позитивного емоційного фону оточуючої обстановки.

Важливим моментом є те, що по суті кожне логопедичне заняття носить психотерапевтичну направленість і включає елементи психотерапії.

Слід зазначити, що для дошкільників раціональна психотерапія застосовується у вигляді різноманітних ігрових прийомів з використанням іграшок, яскравого і захоплюючого дидактичного матеріалу, праці, музики, ритміки і т.д.

Логопедичні заняття є основною формою логопедичної роботи, оскільки найбільш повно виражають безпосередньо корекційно-виховний вплив вчителя-логопеда на дітей із заїканням.

У своїй роботі використовую наступні види корекційних занять:

– фронтальні заняття (7-8 дітей у групі). Це заняття за основним направленням корекційного впливу при заїканні;

– індивідуальні заняття (проводяться також мікро групами з урахуванням виявлених при обстеженні особливостей мовленнєвого і психомоторного розвитку, особистості дитини). Це можуть бути заняття з корекції звуковимови, психотерапевтичні бесіди і т. д.;

– підсумкові заняття (заняття з вихователем групи спеціального призначення). На них закріплюємо матеріал, відпрацьований на логопедичних заняттях.

Виховання навичок плавного мовлення потребує довготривалих і постійних тренувань, які не обмежуються рамками логопедичних занять, а мають місце у процесі щоденного мовленнєвого спілкування дитини з оточуючими. Логопедичні заняття проводяться на фоні правильного відношення оточуючих до дитини, що заїкається, і системи її виховання. І все це поєднується з оздоровчими і лікувальними заходами.

Під час проведення корекційних занять дотримуємось наступних вимог:

1. Заняття повинні відображати основні завдання корекційно-виховного впливу на мовлення і особистість дитини;

2. Логопедичні заняття мають бути побудовані з урахуванням дидактичних принципів: систематичності і послідовності, принцип свідомості і активності, принцип індивідуального підходу, принцип наочності.

3. Корекційні заняття узгоджуємо з вимогами програми виховання і навчання дітей дошкільного віку.

4. На логопедичних заняттях передбачена необхідність тренування правильного мовлення і поведінки дітей із заїканням у різноманітних умовах: у логопедичному кабінеті і поза ним, у різних життєвих ситуаціях, у присутності знайомих і незнайомих людей і т. д. З цією метою використовую дидактичні, рухливі, творчі ігри, екскурсії і т. д.

5. На логопедичних заняттях дитина повинна навчитися завжди говорити не заїкаючись. Під час таких занять вона має постійно переконуватись у тому, що може говорити правильно. Тому добираємо мовленнєві вправи так, щоб вони були доступні для вільної мови. Для цього враховуємо мовленнєві можливості дитини і в цілому систему послідовного, поступового ускладнення занять.

6. На логопедичних заняттях з дітьми, що заїкаються, постійно повинні бути присутні зразки правильного мовлення: самого вчителя-логопеда, інших дітей, записи майстрів художнього слова, демонстраційні виступи і т.д.;

Якість формування плавного мовлення багато в чому обумовлюється формою побудови логопедичних занять. Розглянемо структуру і особливості змісту логопедичних занять з дітьми, що заїкаються на різних етапах корекційного впливу.

Таким чином, мовленнєвий матеріал логопедичних занять засвоюється дошкільниками в умовах поетапного виховання мовлення: від спряженого мовлення до самостійних висловлювань при називанні й описі знайомих картин, переказі прослуханого невеличкого оповідання, читанні віршів, відповідях на запитання за знайомим малюнком, самостійній розповіді про епізоди з життя дитини, про свято і т. д.; в умовах поетапного виховання мовлення від режиму мовчання до творчих висловлювань за допомогою ігрової діяльності, диференційовано використовуємо в роботі з дітьми від 2 до 7 років; в умовах виховання самостійного мовлення (ситуативного та контекстного) під час різних видів діяльності.

Під час проведення корекційної роботи, намагаємось творчо будувати логопедичні заняття, застосовуючи відомі методики відповідно до контингенту дітей, їх індивідуально-психологічних особливостей. Логопедичний вплив, спрямований на мовленнєве порушення і пов'язані з ним відхилення в поведінці, формування психічних функцій і т.п., допомагає дитині, що заїкається, соціально адаптуватися в середовищі однолітків і дорослих.

Отже, заїкання – важке мовленнєве порушення, але його можна позбутися. Заїкання здебільшого виникає в дошкільному віці. Це досить поширене порушення, яке найчастіше виникає на початку становлення мовлення, проявляється найчастіше в хлопчиків (так як їхня центральна нервова система розвивається

повільніше, ніж у дівчаток), а велика кількість побічних (супутніх) порушень гальмує процес корекції заїкання й робить його досить тривалим, складним і кропітким.

У розвитку дітей дошкільного віку виявлено внутрішню загальну схильність до виникнення заїкання і зовнішні передумови, які його провокують.

1. Незрілість центральної нервової системи (мозок дитини ще росте і тільки починає розвиватися).

2. Особливості розвитку мовлення. Оскільки з-поміж багатьох інших функцій мовлення з'являється пізніше, тому воно й найбільш слабке. А при цьому для свого розвитку потребує багатьох складних розумових процесів: сприймання, аналізу, синтезу уявлень тощо. Тож надмірне перевантаження цього «слабкого місця» може привести до заїкання.

3. Педагогічний вплив. Дитина не повинна бути педагогічно занедбаною, але разом з тим над її розвитком треба працювати дуже виважено, не перевищуючи (ні кількісно, ні якісно) існуючі вікові норми.

4. Психологічний клімат навколо дитини. Дорослим слід уникати конфліктів з дитиною, і між собою, оскільки це негативно позначається на нервовому стані дитини.

Значення родини для розвитку малюка неможливо переоцінити. Тому так важливо вихователю, вчителю-логопеду знати якомога більше про найближче оточення своїх вихованців, про їхні стосунки з рідними.

Не загострювати увагу дитини на погіршенні її мовлення.

Дитина не повинна чути слово «заїкання», відчувати зміни в своєму житті із появою заїкання.

При спілкуванні з дитиною дорослі повинні говорити небагато, спокійно, неголосно.

Не слід виправляти дитину надто настійливо, викликати її на розмову, задавати зайві запитання.

Дитині треба створити охоронний режим з денним відпочинком, прогулянками на свіжому повітрі.

Чим раніше розпочати корекційну роботу – тим більше шансу на подолання заїкання.

Список використаних джерел та літератури

1. Бегас Л. Д. Корекція заїкання засобами театралізованої діяльності / Л. Д. Бегас // Логопедія. Науково-методичний журнал № 1, 2011. С. 11-14.

2. Вигодська І. Г., Пелінгер Е. Л., Успенська Л. П. Усунення заїкання дошкільників в грі: Кн. для логопеда / І.Г. Вигодська, Е. Л. Пелінгер, Л.П. Успенська і ін. М., 1984.

3. Волкова Г. А. Ігрова діяльність в усуненні заїкання у дошкільників: Кн. для логопеда. М.: Освіта, 1983. С.23-143.

4. Волкова Г. А. Корекційна робота з дітьми дошкільного віку, що заїкаються, за системою ігор // Педагогічні шляхи усунення мовленнєвих порушень. – Л., 1976. С. 26-58.

5. Волкова Т. А. Логопедична ритміка. М., 1985. С. 58-61.

6. Гуцал Л. Л., Миронова С. П. Видавництво «Шкільний світ», дополіграфічна підготовка, 2010

7. Логопедія : [підруч.] / за ред. М. К. Шеремет. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.

8. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів :

спеціальність : «Корекційна освіта (логопедія)» / І. С. Марченко. 1-ше видання. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 288 с.

9. Особливості комплексного підходу в лікуванні заїкання / М. В. Баранова, І. Н. Баришнікова, С. Н.Кайма та ін. // Спеціальна освіта. 2015. № 11, С. 5

10. Хрестоматія по логопедії (витяги і тексти): Навч. допомога для студ. вищ. і ср. спец. пед. навч. закладів / Під ред. Л. С. Волкової, В. І. Селіверстова: У 2 т. М., 1997. С. 356-553.

11. Чевельова Н. А. Подолання заїкання у дітей: Допомога для логопедів і вихователів логогруп. – М., 2001

Петрушина Лариса,
вихователь
ЗДО №2 «Подоряночка»
м. Славути

Англомовні діти в українських закладах дошкільної освіти

Анотація. *Впровадження варіативної частини БКДО в ЗДО. Оволодіння іноземною (англійською) мовою здобувачами дошкільної освіти – необхідність на сучасному етапі розвитку суспільства.*

Ключові слова *Іноземна мова, англійська мова, словниковий запас, емоційне сприйняття, інтерактивні методи, соціалізація*

У сучасному суспільстві все більшого поширення набуває думка, що опанувати іноземну мову необхідно починати з дошкільного дитинства. По-перше, у цьому віці дитина швидше і якісніше запам'ятовує нові слова, адже за кожним словом закріплюється певний образ. По-друге, дитина саме в цей час оволодіває рідною мовою, тож іноземна даватиметься легше. По-третє, вивчення здобувачем дошкільної освіти іноземної мови сприяє загальному розвитку його індивідуальних мовленнєвих здібностей. Дошкільний вік є найбільш сприятливим для засвоєння азів іншої мови. Я є прихильником цієї думки.

Пріоритетним завданням закладу є виховання здобувачів дошкільної освіти на козацькій педагогіці. Але як козаки пов'язанні з англійською мовою? Цікавим історичним фактом є й те, що українські козаки добралися й до Америки. Так Джон Сміт, засновник одного з перших поселень британців на американському континенті, брав участь в боротьбі з турками та татарами й потрапив в полон. Сміта з полону врятували запорозькі козаки, він гостював на Січі звідки й повернувся до Англії, куди й запросив своїх рятівників. Саме в цей період англійці вирішили заснувати першу колонію на території Америки. Джон Сміт вирушив у цю подорож прихопивши з собою декількох козаків, що виявили бажання подорожувати разом з ним. Саме так козаки вивчали іноземні мови, а також англійську.

Опанувавши англійську мову, ознайомившись із змістом та вимогами БКДО, впроваджуючи козацьку педагогіку у своїй роботі, врахувавши здібності вихованців та запити батьківської громади, вирішила організувати гурткову роботу по вивченню англійської мови. Спільно із творчою групою закладу розробили план гурткової роботи, розробили заняття, підібрали практичний інструментарій для роботи і так почав роботу гурток «Розумна дитина» («Clever child»), на заняттях якого здобувачі дошкільної освіти вивчають англійську мову із елементами козацької педагогіки.

Характерною психологічною особливістю багатьох здобувачів дошкільної освіти є стан, коли збудження переважає над гальмуванням. А специфіка занять з іноземної мови полягає в тому, що людина має бути уважна та мати швидку реакцію.

Зарадити цьому можуть активні ігрові методи. Вони дають змогу узгодити методикау навчання іншомовної мовленнєвої діяльності з психологічними особливостями дітей цього віку та зробити заняття більш ефективним, цікавим та захопливим. Ігрова діяльність на занятті з іноземної мови не лише сприяє кращій організації процесу спілкування цією мовою, а й максимально наближає його до природного спілкування. Гра розвиває розумову активність, тренує пам'ять та мовлення дітей, діти граючись, вивчають англійську мову.

Як відомо, для здобувачів дошкільної освіти найкращим методом навчання є гра, як найбільш результативний засіб засвоєння матеріалу і придбання знань, тому що вона є найбільш легким і знайомим видом діяльності дітей від 3 до 6 років. Граючи, вони легко засвоюють складні поняття, і вивчення іноземної мови перетворюється в яскраве захоплююче заняття. Гра створює прекрасні умови для оволодіння мовою. Важливо пам'ятати, що головне у навчанні здобувачів дошкільної освіти – це розвиток дитини, збереження її психічного та фізичного здоров'я, зацікавленість дітей.

Гурткова робота як повноцінний розвиток дитячої особистості

Основною метою гурткової роботи навчання іноземної мови у закладі дошкільної освіти є сприяння своєчасному, повноцінному розвитку дитячої особистості; збагачення її інтелектуальної, вольової, емоційної, моральної та соціальної сфер; створення сприятливих умов для оволодіння дитиною основами іншомовного спілкування на базі збалансованого досягнення освітніх та практичних цілей. Відповідно до визначеної мети основними завданнями навчання іноземної мови здобувачів дошкільної освіти є: викликати в дітей інтерес до вивчення англійської мови та підтримати цей інтерес впродовж першого року навчання та в подальшому; вводити лексичні одиниці іноземною мовою поступово; навчати спілкуванню англійською мовою в межах комунікативного мінімуму; залучати мовленнєвий досвід дітей спілкування рідною мовою для перенесення на спілкування іноземною та навпаки; актуалізувати в процесі навчання позитивні риси характеру та прояви загальнолюдських моральних якостей; ознайомлювати дітей з елементами культури англійських країн; виховання інтересу, поваги, толерантності і ціннісного ставлення до культури, традицій та звичаїв народів, які розмовляють іншою мовою; ознайомлення з елементами соціокультури іншомовних країн; прищеплення елементарних навичок усного мовлення; створення умов для оволодіння елементарним умінням спілкуватися іноземною мовою в межах комунікативного мінімуму, пов'язаного зі світом дитинства; сприяння набуттю початкових лінгвістичних знань; розвиток мовленнєвих здібностей; залучення дитячого досвіду спілкування рідною мовою для навчання спілкуватись іноземною; виховання культури та відкритості спілкування.

Мета ігрової діяльності на цих заняттях – зробити їх цікавими, бажаними для дитини, активізувати резерви мимовільного та потенціал довільного запам'ятовування й осмислення в межах ігрового контексту, досягти успіху в розв'язуванні комунікативних завдань іншомовними засобами.

Значне місце у навчанні здобувачів дошкільної освіти іноземної мови посідає використання пісень, віршів, лічилочок та малих літературних форм. Діти емоційніше сприймають римований текст, легше запам'ятовують. На тлі мовленнєвого спілкування та ігрової форми навчання слід використовувати елементи рухової, образотворчої, трудової, театралізованої та музичної діяльності.

Навчання дітей англійської мови як однієї варіативної складової Базового компонента освітнього процесу

Базовий компонент визначає зміст і структуру дошкільної освіти за його інваріантною і варіативною складовими. Варіативна складова змісту освітнього процесу визначається закладом дошкільної освіти з урахуванням особливостей

регіону, навчальних закладів, індивідуальних освітніх запитів дітей та побажань батьків або осіб, які їх замінюють. Дошкільне навчання дітей англійської мови набуло широкого розповсюдження. Навчання іноземної мови є не обов'язковим, але бажаним компонентом дошкільної освіти. Таке навчання є важливим засобом гармонійного розвитку особистості, формування її життєвої компетенції. Навчання здобувачів дошкільної освіти англійської мови – це особливий вид освітньої діяльності. Раннє навчання англійської мови – це не вузько спрямована підготовка до іншомовного спілкування, не муштра методами імітації дітей, які віковим розвитком ще не підготовлені до довільного запам'ятовування незрозумілих слів, фраз. Навчання здобувачів дошкільної освіти англійської мови – це передусім система, певним чином організованої педагогом цільової ігрової діяльності, що сприяє розвитку і вихованню дитини. Мета дошкільного навчання передбачає реалізацію виховних, розвивальних, освітніх та практичних цілей. Процес навчання англійської мови має бути засобом соціалізації дитини допомагати розкрити її особистий потенціал з урахуванням індивідуальних особливостей. Під час ігрової навчальної діяльності діти опосередковано долучаються до основ соціокультурної та навчальної компетенції англійськомовного спілкування. Отже, практична ціль дошкільного навчання англійської мови передбачає оволодіння дітьми уміннями в аудіюванні та говорінні. У закладі дошкільної освіти навчання дітей доцільно розпочинати з 5-річного віку. Більшість дітей цього віку досягає інтелектуальної, вольової, мотиваційної та емоційної готовності. Організація занять що будуються на довільному запам'ятовуванні та довільній імітації без гри, не відповідає психічному розвитку дитини. Лише ігрова комунікативна спрямованість кожного заняття дає змогу зробити навчання таким, щоб іншомовний матеріал запам'ятовувався. У грі дитина буде мимовільно напружувати пам'ять, вживаючи іншомовні слова і фрази.

Вивчення англійської мови інтерактивними методами

Загальновідомо, що не кожній дитині дошкільного віку легко сприймати й засвоювати іншомовні слова й конструкції. А відчуваючи складнощі, діти зазвичай швидко стомлюються та втрачають інтерес до занять. Як же підтримати зосередженість та уважність, мотивацію здобувачів дошкільної освіти до навчальної діяльності? На мою думку, необхідно зробити кожне заняття з англійської мови інтерактивним, жвавим і захопливим. Тож, ефективними для цього вважаю, є рухливі ігри, вправи, фізкультхвилинки, художня діяльність, ручна праця, ігри, співи й драматизація, хореографія. Оздоровчий компонент є невід'ємною складовою занять з англійської мови. Застосовую різні форми роботи для забезпечення фізичного та психологічного здоров'я дітей дошкільного віку. На заняттях з англійської мови проводжу рухливі ігри та вправи малої та середньої рухливості, фізкультхвилинки з використанням загально розвиваючих вправ, основних і танцювальних рухів, дихальної та пальчикової гімнастики для очей.

Висновки. Навчання дітей англійської мови в закладі дошкільної освіти є важливою складовою першої ланки освіти, що є базовою для особистісного ставлення та творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, розвитку в неї цілісного ставлення до світу природи, культури, людей та самої себе. Дошкільне дитинство – найсприятливіший період для формування та розвитку особистості.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. К., 2021- с.38
2. Граючись вчимося. Англійська мова», програма для дітей старшого дошкільного віку, методичні рекомендації (авт. Гунько С., Гусак Л., Лещенко З.), 2013

3. Казачінер О. С. Усі заняття з англійської мови в ДНЗ (за базовим компонентом дошкільної освіти). - Х.: Вид. група "Основа", 2014. - 285 [3] с. - (Серія ДНЗ. Вихователю).

4. Кулікова І. А. Англійська мова для дітей дошкільного віку : програма та методичні рекомендації / І. А. Кулікова, Т. М. Шкваріна; за заг. ред. О. В. Низковської. - 3-тє вид., зі змін. та доповн. - Тернопіль : Мандрівець, 2015. - 48 с.

5. Навчальні програми з позашкільної освіти. Науково-технічний напрям / за ред. Шкури Г. А., Ніколайко Н. Ю., - К.: УДЦПО, 2018. - В. 3. - С. 26-43.

Підлісна Олена,
вихователь ЗДО №30
Кам'янець-Подільська МТГ

Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі пізнавально-дослідницької діяльності

***Анотація.** Стаття висвітлює проблеми формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в пізнавально-дослідницькій діяльності, як складової особистісного зростання дошкільника та аналізує сучасний стан проблеми формування соціально-громадянської компетентності дошкільників у закладі дошкільної освіти. Визначено форми та методи формування соціально-громадянської компетентності; акцентовано увагу на створенні розвивального освітнього середовища, що базується на демократичних цінностях, які стосуються педагогів, дітей та батьків.*

***Ключові слова:** громадянин, громадянське виховання, компетентність, соціально-громадянська компетентність, розвивальне соціальне середовище, діти старшого дошкільного віку.*

Сучасна дошкільна освіта не може залишатися осторонь суспільних процесів і перетворень. Вони, спонукають нас до розуміння цінності громадянської освіти. Відповідальність, рівність, права людини, демократія, повага до людської гідності стають тими поняттями, які обговорюють не лише правозахисники, але й діти старшого дошкільного віку.

Формування соціально-громадянської компетентності – одне з основних завдань дошкільної освіти. Її ключова мета – виховати свідомого громадянина, патріота, професіонала, людину, світогляд і спосіб мислення якої спрямовані на саморозвиток та розвиток демократичного суспільства в Україні.

Діти старшого дошкільного віку вчаться розвивати критичне мислення, усвідомлювати та відстоювати свою особистісну позицію, дискутувати та знаходити порозуміння. В дитячому садку діти обговорюють філософські теми: що таке життя, чому воно – найвища цінність, визначають, що вони цінують в інших людях, та інші важливі питання.

Педагогами закладу дошкільної освіти закладається розуміння цінності спільноти та правил її функціонування, спільно формуються базові правила та їх опановування. Дітям насправді хочеться діяти в системі, коли вони чітко розуміють, що і як працює. Тому ми даємо дітям відчуття емоційної безпеки та можливість вливати на наявні правила, що в шкільному та дорослому віці допоможе їм масштабувати цей процес.

Свідомий дошкільник, а отже – громадянин. Діти старшого дошкільного віку вчаться активно реалізовувати свої громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства.

Базовим компонентом дошкільної освіти визначено нову ключову компетентність дитини – соціально-громадянську. Основні ознаки її сформованості перелічено в інваріантному складнику освітнього напрямку «Дитина в соціумі». Основи соціально-громадянської компетентності закладаються в дошкільному віці і є передумовою для подальшого розвитку соціальної та громадянської компетентностей в Новій українській школі.

Громадянами не народжуються, ними стають. Соціально-громадянська компетентність має стати стрижнем майбутнього громадянина України та є складовою особистісного зростання в період дошкільного дитинства. Соціально-громадянська компетентність – це здатність дитини до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя. Її необхідно починати формувати ще у дошкільному віці на доступному для малечі рівні – зокрема, за допомогою гри.

Соціально-громадянське виховання розглядається як складова національного виховання. Одним із найактуальніших завдань сучасної освіти і виховання в Україні є створення умов для формування людини-громадянина, для якої демократичне громадянське суспільство є осередком розкриття її творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. Це може забезпечити система громадянської освіти, що має на меті підготовку дошкільнят до активної участі в житті демократичного суспільства і формування їх громадянської компетентності.

Виховати в старшого дошкільника соціально-громадянську компетентність означає сформувати в нього комплекс особистісних якостей і рис характеру, що є основою специфічного способу мислення та спонукальною силою повсякденних дій, вчинків, поведінки. Це патріотична самосвідомість, громадянська відповідальність і мужність, готовність трудитися для розвитку держави, захищати її. Це повага до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу, усвідомлення своєї приналежності як його представника, спадкоємця й наступника. Це дисциплінованість, працьовитість, завзятість, творчість, почуття дбайливого господаря своєї землі, піклування про її природу, екологію. Ці та інші якості й риси формуються в процесі засвоєння дошкільнятами духовних надбань рідного народу, цілеспрямованого національного виховання як системи ідей, поглядів, переконань, традицій, звичаїв українського народу, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, виховання їх в дусі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації.

Тому соціально-громадянське виховання ґрунтується на ідейному багатстві народу, його морально-етичних цінностях, виховній мудрості, що трансформовано в його педагогічному досвіді. Для того щоб діти стали народом, творцями своєї долі, необхідно, аби вони за час навчання, виховання в сім'ї, закладі дошкільної освіти міцно засвоїли історію розвитку своєї держави, духовність, культуру рідного народу, глибоко пройнялися його національним духом, способом мислення і буття.

Визначальною рисою людини-громадянина має бути громадянськість. Громадянськість – це готовність людини реалізувати свої права та обов'язки, поважати права і свободи інших громадян, розуміти відповідальність перед суспільством і державою за свої вчинки.

Результат сформованої соціально-громадянської компетентності засвідчує ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав і прав інших, наявність уявлень про правила та способи міжособистісної взаємодії між членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватись цих правил у соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур. Індикаторами сформованості соціально-громадянської компетенції є емоційне ставлення дітей до суспільних подій

та явищ, засвоєння ними системи знань про соціальне життя та навичок, які демонструють здатності до соціальної активності та взаємодії дитини з людьми, що оточують її.

Соціально-громадянська компетентність дитини дошкільного віку формується у різних видах діяльності, зокрема пізнавально-дослідницькій.

У закладі дошкільної освіти організована робота з питань виховання соціально-громадської свідомості дошкільнят, дошкільного самоврядування, формування патріотизму, громадянських і конституційних обов'язків, поваги до державних символів України, національної ідеї, виховання економічної, естетичної, правової культури дошкільнят, яка органічно вписується в організацію їх життєдіяльності. В освітньому процесі застосовуємо діяльнісний підхід, враховуємо різноманітні види діяльності, забезпечуємо формування життєвих компетенцій і готовності до систематичного навчання в Новій українській школі.

Педагоги закладу дошкільної освіти вдало використовують різні види пізнавально-дослідницької діяльності, а саме вчать дітей сприймати себе як активного учасника і члена суспільства, формують інтерес до пізнання природи рідного краю, близького оточення, своєї держави України; ознайомлюють з навколишнім світом речей, людей, природи; формують повагу до індивідуальних відмінностей, вчать використовувати прийнятні назви (етичні, культурні, фізичні), розвивають навички самопізнання через спілкування з людьми та практичну взаємодію зі світом.

Пріоритетним видом діяльності у формуванні соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку є гра. Завдяки імітації та можливості перевтілення діти проєктують ситуації, у яких розкриваються норми і моделі поведінки, особливості відносин між дітьми і дорослими. Під час комплексних, інтегрованих, тематичних занять, з використанням ігрових прийомів, закладаємо початкові уявлення про соціум і життя в ньому. Участь у таких видах діяльності, як колективні справи, спільна пошукова діяльність сприяє набуттю дітьми індивідуального досвіду спільної життєдіяльності, уміння співпрацювати, відстоювати власну позицію, домовлятися, узгоджувати особисті потреби з потребами інших, здатності брати участь у розробленні правил, повсякденних практик співжиття, досвіду культури демократії, що є необхідним для встановлення соціальних контактів у майбутньому, взаємодії в суспільстві тощо.

Задля формування соціально-громадянської компетентності використовуємо наступні методи:

- наочні (спостереження; ілюстрація, демонстрація, відеометод). Застосування комплексу наочних методів сприяє візуалізації соціальних явищ і процесів, у яких старші дошкільники беруть посильну участь (демонстрування соціальних правил та норм поведінки, домовленостей у щоденній життєдіяльності, засвоєння зразків демонстрації відкритості до спілкування та взаємодії з представниками різних національностей і культур);

- словесні (бесіда, розповідь, читання (слухання) дітьми художньої літератури). Словесні методи спрямовані на формування в дітей умінь виражати почуття за допомогою слів, міміки, жестів; пояснювати причини своїх емоцій; звертатися по допомогу до однолітків та знайомих; використовувати під час спілкування ввічливі слова; висловлювати власну думку та приймати думку іншого, розв'язувати конфлікти шляхом діалогу;

- практичні (вправи, прості досліди, дидактичні ігри, моделювання). Під час виконання практичних дій діти набувають досвід дотримання норм моралі, виявляють повагу до прав і свобод людини; вчаться поводитись відповідно до соціальної ролі (донька/син, брат/сестра, онука/онук, друг/подруга); долучаються до

різних видів діяльності, беруть участь у прийнятті рішень з особистих питань та щодо життя колективу тощо;

- проблемних (постановка і вирішення завдань). Проблемні — постановка і розв'язання завдань. Проблемні методи дають можливість зробити пізнавальне завдання актуальним для кожної дитини в групі. Розв'язання завдань, пов'язаних із необхідністю дати оцінку подіям і персонажам, соціальним явищам і фактам, сприятиме формуванню емоційно-ціннісного ставлення до них;

- дослідницькі - організація пошукової, творчої діяльності дітей. Дослідницькі методи задовольняють потребу малят у набутті досвіду соціальної поведінки під час діяльності та творчому його використанні в повсякденні;

- інтерактивні (соціальне проектування, обговорення соціальних проблем, рольові та ділові ігри у вирішенні конфліктних ситуацій тощо). Інтерактивні методи передбачають взаємодію і співпрацю всіх учасників освітнього процесу під час розв'язання практичних завдань. Вони створюють необхідні умови як для становлення та вдосконалення компетентності через залучення учасників освітнього процесу в осмислене проживання індивідуальної й колективної діяльності, так і для усвідомлення і прийняття ними громадянських цінностей, для накопичення досвіду соціально-громадянської діяльності. Наприклад, розглядаючи ситуацію, пропонуємо дитині уявити себе на місці персонажа, розповісти про його почуття, оцінити дії та змодельювати власну поведінку в цій або схожій ситуації. Так дитина занурюється в соціальний сюжет, переживає емоційну реакцію, що сприяє розвитку вмінь адекватно оцінювати, співвідносити свою поведінку з поведінкою інших.

Для успішного формування соціально-громадянської компетентності дошкільників необхідна особистісно орієнтована взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу. Важливу роль відіграють у цьому процесі також особистісні цінності педагога, його життєвий досвід. Педагог має:

- знати, поважати і захищати права дітей;
- проявляти повагу до людської гідності, різноманітності, показувати приклад спілкування на основі взаємної поваги;
- організовувати розвивальний простір для ознайомлення дітей із правами та обов'язками людини в демократичному суспільстві;
- створювати умови для набуття дітьми соціального досвіду;
- підтримувати ініціативи дітей щодо участі в різних видах діяльності;
- надавати можливість прийняття рішення щодо власної участі в розв'язанні питань життя групи;
- забезпечувати усвідомлення дітьми своєї індивідуальності, унікальності та цінності для колективу;
- підтримувати дітей, коли вони ініціюють взаємодію, висловлюють свої думки, демонструють товариські стосунки;
- говорити про норми взаємодії між людьми та пропонувати дітям розробляти такі норми і правила разом;
- допомагати вихованцям установлювати власні межі, поважати межі інших, знаходити шляхи розв'язання конфліктних ситуацій; запобігати проявам булінгу, зупиняти їх;
- сприяти формуванню лідерських якостей;
- взаємодіяти з батьками, стимулювати батьків до спільного прийняття рішень, що стосуються роботи закладу дошкільної освіти, групи, наприклад, спільної організації заходів, у яких беруть участь діти, тощо.

Демократичний устрій освітнього простору передбачає: участь усіх учасників освітнього процесу у створенні норм, правил, рутин спільного життя; відкритість прийнятих рішень; наявність різноманітних колективних творчих справ і

проектів, які створюють умови для самовираження, самореалізації, прояву індивідуальності кожної дитини.

Створення тематичних розвивальних центрів відіграє велику роль в розвитку і вихованні соціально-громадянської компетентності дошкільника, активізує пізнавальну діяльність, сприяє інтелектуальному розвитку, дозволяє дошкільникам об'єднатися підгрупами за спільними інтересами, збагачує їх новими враженнями, спонукає до активної пізнавально-дослідницької діяльності. Успішність впливу розвивальних центрів на дитину обумовлена її активністю в цьому середовищі. Вся організація педагогічного процесу передбачає свободу пересування дитини.

Особливого значення посідає розвивальне соціальне середовище, яке сприяє становленню демократичних стосунків, де кожний може висловити власну думку, бути почутим та брати участь у різних видах діяльності. Основними компонентами розвивального освітнього середовища є такі: організація освітнього процесу на демократичних засадах; участь усіх учасників освітнього процесу в створенні норм і правил спільного життя; відкритість прийнятих рішень; наявність різноманітних колективних творчих справ і проектів, які створюють умови для самовираження, самореалізації, появу індивідуальності кожної дитини.

Створені нами розвивальні центри (пізнавальний, дослідницький, екологічний, національний, ігровий, побутовий, центр творчості) викликають у дітей почуття радості, емоційно-позитивне ставлення до дитячого садка, бажання відвідувати його. На мою думку, завдяки правильно створеному розвивальному середовищу, діти стають більш соціалізовані, вміють спілкуватися один з одним, сміливо і вільно пересуваються в просторі дошкільного закладу, підвищується їхній пізнавальний інтерес, допитливість, бажання експериментувати, отримувати нові знання, відбувається подальше становлення особистості.

З молодшого дошкільного віку створюємо відповідні умови для набуття дітьми власного досвіду в спільній життєдіяльності, умінні співпрацювати, відстоювати власну позицію, домовлятися, узгоджувати особисті потреби з потребами інших; формуємо здатність до елементарної дослідницько-пошукової діяльності для вирішення завдань (звертатися до знайомих дорослих за поясненням, добирати відповідні способи діяльності, експериментувати) та самостійного пошуку способів пізнавальної діяльності в різних життєвих ситуаціях.

Щоб органічно та природно формувати соціально-громадянську компетентність особистості, педагоги дошкільного закладу, тісно співпрацюють з батьками, а саме: створюють благодійні акції «Обереги для українських військових», «Благодійний ярмарок», «Щедрий понеділок», майстер-класи «Від занепокоєння зовні до миру всередині», акції «Українську книгу вільній землі», «Маленькі справи наближають Велику перемогу!», презентації, бліц-ідеї. Участь батьків полягає у залученні дитини до родинного дозвілля, соціальних проектів, благодійних акцій, пошуку відповідей на запитання з урахуванням вікових особливостей та інтересів, консультування в соцмережах. Така система взаємодії педагогів та батьків дає можливість виробити в них певні практичні навички роботи з дітьми, ознайомити їх з кращим досвідом формування соціально-громадянської компетентності дітей.

Використовуючи систематично в освітньому процесі перераховані форми роботи, діти отримують і немов губка вбирають багато корисної інформації: розвиваються різносторонньою особистістю. Діти отримуючи ціннісний досвід, беруть активну участь та стають активними учасниками, суб'єктами діяльності. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку розвиває у них бажання бути ініціативними, приймати рішення, брати на себе відповідальність, висловлювати свої емоції та думки, відчувати що інші їх поважають і ця повага проявляється в дії.

Означені орієнтири допомагають педагогам організувати якісний освітній процес в закладі дошкільної освіти для особистісного зростання в період дошкільного дитинства та формування у дітей старшого дошкільного віку соціально-громадянської компетентності.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021, №33.
2. Козак Л., Федорова С. Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі.- [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-356-368](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-356-368).
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022, № 527.
4. Косенчук О.Г. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку.- <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32.138-155>.
5. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти), 2021.
6. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку/Н.В.Гавриш, Т.В.Панасюк, Т.О.Піроженко, О.С.Рогозянський, О.Ю.Хартман, А.С.Шевчук]; За заг.наук. ред..Т.О.Піроженко._К.:ТОВ «Українська академія дитинства, 2017.-80 с.

Погосян Аліна,
вчитель-логопед ЗДО №20
Кам'янець-Подільська ОТГ

Загальні аспекти діагностичної роботи вчителя-логопеда у закладі дошкільної освіти

Анотація: у статті розкриваються загальні аспекти первинної та вторинної діагностики мовлення дітей дошкільного віку. Розглядаються методичні аспекти обстеження мовлення дітей.

Ключові слова: первинне обстеження, вторинне обстеження, діагностика, обстеження, мовлення.

Діагностична робота вчителя-логопеда є складовою частиною комплексного вивчення дитини. Основна мета цього напрямку – прогноз ймовірних труднощів у освітній діяльності, визначення причин мовленнєвих недоліків. Щоб правильно визначити й ефективно вплинути на мовленнєві порушення, вибрати найбільш раціональні та економічні шляхи його подолання, необхідно вміти виявляти характер мовленнєвих порушень, їх глибину і ступінь, уміти аналізувати, які компоненти мовленнєвої системи є задіяними. Діагностична діяльність фахівця упродовж навчального року має на меті вирішення різних завдань, і тому, в залежності від етапу роботи, ми вирізняємо первинну та вторинну діагностику.

Метою первинної діагностики є визначення рівня мовленнєвого та інтелектуального розвитку дітей групи спеціального призначення для дітей з порушеннями мовлення, причин та механізмів мовленнєвих недоліків. Первинна діагностика відбувається протягом перших двох тижнів вересня. За її результатами та за висновками проводиться розподіл дітей на групи та підгрупи, планується індивідуальна робота з кожною дитиною. Первинний збір інформації надзвичайно

важливий у дослідженні стану сформованості мовленнєвої діяльності дітей, які мають системні порушення мовлення. Саме збір анамнестичних даних, спостереження під час різних видів діяльності за дітьми, які практично не говорять, виконання дошкільниками невербальних завдань дає змогу вчителю-логопеду виявити основну причину порушення, відмежувати первинні порушення від вторинних. Діти трьохрічного віку, які вперше приходять до дошкільного навчального закладу комбінованого типу з групами інклюзивного навчання, потребують тривалішого та детальнішого обстеження порівняно з дошкільниками-новачками, старшими за віком. Первинний збір інформації є досить складним процесом і включає такі підрозділи:

- збір анамнестичних даних;
- індивідуальні бесіди з дітьми, батьками та педагогами;
- спостереження за дошкільниками під час різних видів діяльності,

режимних

моментів, з'ясування стану сформованості в дітей навичок самообслуговування, вивчення результатів їхньої діяльності (малюнків, аплікацій, предметів ліплення);

- аналіз отриманих результатів.

Збір анамнестичних даних відбувається шляхом цілеспрямованих бесід із батьками у вигляді структурованих інтерв'ю, які підтверджуються та доповнюються медичними довідками (невропатолога, психіатра, отоларинголога, офтальмолога). Нами здійснено аналіз особових справ дітей і проведених бесід, що дозволило визначити найтипівіші ендogenous і екзогенні фактори в перинатальний, натальний та постнатальний періоди розвитку, які здійснюють негативний вплив на формування як центральної нервової системи загалом, так і мовленнєвого розвитку зокрема. За даними порівняльного аналізу, якщо у 80-ті рр. ХХ ст. найпоширенішими причинами мовленнєвих порушень були генетичні фактори та родові травми (Н. С. Жукова, О. М. Мастюкова, Т. Б. Філічева та інші), то останнім часом збільшується тенденція до зростання показників появи токсикозів у другій половині вагітності, а також гіпоксії та асфіксії. Важливою для визначення стану мовленнєвого розвитку дитини на час обстеження є така інформація:

- ▶ Загальна інформація про дитину (*прізвище, ім'я та по батькові; дата народження; домашня адреса*).
- ▶ Сімейний анамнез (*відомості про батьків та сім'ю дитини*).
- ▶ Особистий анамнез (*дані про розвиток дитини: протікання вагітності, пологи, вага та зріст при народженні, які хвороби перенесла дитина від народження до моменту обстеження*).
- ▶ Дані про психофізичний і мовленнєвий розвиток дитини (*коли почала тримати голову, сидіти, повзати, ходити, коли саме з'явилися в мовленні дитини гуління, лепет, окремі слова, фразове мовлення, перше речення, наявність у сім'ї спадкових захворювань, наявність травм у дитини*).
- ▶ Стан активного та пасивного словникового запасу дитини.
- ▶ Дані про мовленнєвий розвиток: чи не переривався мовленнєвий розвиток – якщо переривався, то в якому віці, за яких обставин, як довго дитина не розмовляла, чи досягла початкового рівня.
- ▶ Яка увага приділялася розвитку мовлення з боку дорослих.
- ▶ Мовне оточення дитини – наявність у сім'ї двомовності, діалектної лексики, спотвореної вимови.
- ▶ Дані про розвиток дитини:
 - Стан загальної та дрібної моторики.
 - Стан артикуляційного апарату.
 - Стан фонематичних процесів.

- Звуковимова та складова будова слова.
- Стан просодичних компонентів мовлення (мовленнєве дихання, голос, темп та ритм мовлення).
- Стан лексичної та граматичної будови мовлення.
- Розуміння зв'язного мовлення.
- Сформованість зв'язного мовлення.

Проводиться динамічне спостереження за дитиною в умовах спеціального навчання та виховання. Складається психолого-педагогічна характеристика на дитину. Враховуючи основні вимоги до психолого-логопедичного обстеження, необхідно пам'ятати, що в кожному конкретному випадку обстеження повинно бути індивідуалізовано. При виявленні порушень будь-якого компоненту мовлення необхідно перевірити стан інших компонентів, які залежать від нього, адже відомо – кожен прояв мовленнєвого порушення може бути причиною і водночас наслідком інших порушень.

Співставлення і порівняння результатів обстеження всіх компонентів мовлення дозволяє діагностувати мовленнєве порушення, його тяжкість. Виявлені відхилення аналізуються та фіксуються у вигляді логопедичного заключення.

У висновку логопедичного вивчення необхідно відобразити характер порушень мовлення, враховуючи психолого-педагогічну і клініко-педагогічну класифікацію. Зазначимо, проблема класифікації порушень мовлення є актуальною для багатьох наук: логопедії, психології, медицини, лінгвістики, психолінгвістики, нейропсихології. Класифікація порушень мовлення розглядається у різних аспектах: клінічному, психолінгвістичному, патофізіологічному (з урахуванням аналізаторного принципу, а також характеру порушень мовної системи). В сучасній логопедії співіснують дві традиційні класифікації порушення мовлення: психолого-педагогічна та клініко-педагогічна. Ці класифікації розглядають мовленнєві порушення в різних аспектах, але водночас доповнюють одна одну.

Психолого-педагогічна класифікація орієнтована на виявлення мовленнєвої та немовленнєвої симптоматики на основі психолого-лінгвістичних критеріїв. В класифікації враховуються як співвідношення порушень власне в системі мовленнєвої діяльності, так і їх вплив на інші психічні процеси, розвиток яких тісно пов'язаний із мовленням. Симптомологічний рівень аналізу мовленнєвих порушень дозволяє описати зовнішню симптоматику, виявити, порушені компоненти мовлення, з'ясувати первинність або вторинність порушення. Симптомологічний рівень порушень мовлення передбачає передусім вирішення практичного завдання щодо правильного комплектування спеціальних навчальних установ, створює передумови для визначення характеру мовленнєвої патології і вибору шляхів ефективного логопедичного впливу. За психолого-педагогічною класифікацією порушення мовлення поділяють на дві групи: порушення засобів спілкування, порушення у застосуванні засобів спілкування (заїкання).

Клініко-педагогічна класифікація орієнтована на виявлення механізмів мовленнєвих порушень; деталізацію їх форм і видів; знаходження диференційних підходів до їх корекції. Ця класифікація базується на психолого-лінгвістичних, клінічних і етіопатогенетичних критеріях.

Якісне формування мовленнєвої діяльності визначається ступенем зрілості центральної нервової системи і значною мірою залежить від особливостей взаємодії дитини із зовнішнім світом. На значущість соціальної ситуації розвитку, тобто зв'язок психічного розвитку із впливом навколишнього середовища, неодноразово вказував Л. С. Виготський, адже мовне середовище спілкування, у якому перебуває дитина, значно впливає на гармонійне формування її мовленнєвої функції.

Онтогенетичне вивчення мовлення показало його значну роль у психічному розвитку дитини. На різних етапах розвитку дитини мовлення разом із іншими психічними процесами реалізується у всіх видах діяльності. Поява, удосконалення мовлення або, навпаки, його відсутність чи недорозвинення перебудовують всі психічні процеси. Саме цьому, дослідження мовлення дітей має велике теоретичне і практичне значення. Питання діагностики мовленнєвих порушень щільно пов'язане із вивченням мовлення в процесі онто- та дизонтогенезу. На практичному рівні логопедична діагностика допомагає правильно вирішувати питання щодо відбору дітей і комплектування спеціальних груп, або закладів для дітей із порушеннями мовлення, а також є передумовою для знаходження ефективних, диференційованих шляхів логопедичного впливу.

У дітей із особливими освітніми потребами виявляються порушеними всі компоненти мовленнєвої системи: фонетичний бік мовлення, фонематичні процеси, лексична і граматична будова мовлення, зв'язне мовлення, в різній мірі проявляється ураження комунікативної функції мовлення. Необхідно підкреслити, що при зовнішній подібності мовленнєвих порушень механізм їх, при різних формах аномалій, проявляється по-різному. В одних випадках, порушення мовлення первинні, а в других виступають як вторинні. Тому основна мета дослідження мовлення – це виявлення механізмів, що знаходяться в основі мовленнєвих порушень, класифікація порушень мовлення і з'ясування ступеню їх вираженості.

Для розробки класифікації порушень мовленнєвого розвитку важливими виявились принципи аналізу структури порушення, розроблені Л. С. Виготським:

- виділення первинного порушення;
- встановлення характеру вторинних відхилень;
- вивчення походження симптомів, що спостерігаються;
- класифікація симптомів з урахуванням провідних факторів: часу виникнення первинного порушення, ступеню його вираженості.

Мета діагностичного обстеження дітей полягає у вивченні складних за своєю будовою форм психічної діяльності: мовлення та мислення. Безумовно, важливе значення у логопедичній діагностиці дітей із особливими освітніми потребами має оцінка розвитку й інших вищих психічних функцій (рухових, слухових, зорових, мнестичних тощо). Необхідно зазначити, що при вивченні мовлення та мислення можуть бути отримані деякі уявлення і про інші сторони психічного розвитку дитини. Аналіз мовленнєвих порушень передбачає розгляд мовленнєвої діяльності як складної багаторівневої функціональної системи, складові частини якої залежать одна від одної і взаємообумовлюють одна одну. Відомо, що недорозвинення одного з компонентів мовлення призводить до появи вторинних, третинних і т.д. дефектів мовленнєвої системи та немовленнєвих функцій. Психолого-педагогічний аналіз структури мовленнєвих дефектів дозволяє вивчити особливості взаємодії немовленнєвих і мовленнєвих відхилень у дітей.

Ефективність корекційного впливу залежить від уміння вчителя-логопеда всебічно обстежувати мовленнєві та немовленнєві функції, сенсомоторну сферу, інтелектуальний розвиток дитини. Крім того, під час діагностики враховуються індивідуальні особливості особистості та її соціальне оточення. В кожному конкретному випадку обстеження повинно носити індивідуальний характер, завдання підбираються вибірково в залежності від характеру і складності мовленнєвого порушення, віку дитини, рівня загального розвитку.

Отже, в процесі психолого-логопедичного вивчення дитини з порушеннями мовлення вчитель-логопед повинен вирішити низку завдань:

- виявити первинне порушення;
- з'ясувати обсяг мовленнєвих навичок;
- зіставити його з віковими нормативами;

- визначити і кваліфікувати особливості психічного розвитку;
- співвіднести рівень мовленнєвого і психічного розвитку;
- зіставити мовленнєву та пізнавальну активність;
- визначити потенційні можливості компенсації порушення;

При виявленні мовленнєвих недоліків принципове значення має застосування системного підходу до аналізу мовленнєвих порушень. Саме цьому, при діагностиці мовленнєвих порушень необхідно з'ясувати не тільки, який компонент мовленнєвої діяльності виявляється порушеним, але і його взаємозв'язок з іншими компонентами мовлення. Це передбачає різнобічне обстеження всієї мовленнєвої системи: фонетико-фонематичної, лексичної, граматичної. Важливо також визначити співвіднесеність розвитку експресивного та імпресивного мовлення, зіставити рівень розвитку мовних засобів з їх активним використанням у процесі мовленнєвого спілкування, з'ясувати компенсаторну роль збережених ланок мовленнєвої функції.

Первинна діагностика дошкільнят з мовленнєвими порушеннями дає можливість дізнатися про мовленнєвий розвиток дитини від народження до моменту вступу у дошкільний навчальний заклад, визначити рівень розвитку усіх сторін мовлення дитини та за результатами обстеження обрати напрямки правильного корекційно-розвивального процесу вихованців.

Важливою умовою здійснення логопедичного процесу є налагодження взаємозв'язку учителя-логопеда з батьками вихованців, що відбувається через різні форми роботи: бесіди, консультації, тематичні вечори, ділові ігри, круглий стіл, анкетування, батьківські збори, розваги та інше. Метод анкетування – це процедура проведення опитування у письмовій формі за допомогою попередньо підготовлених бланків. Анкету самостійно заповнює респондент, а потім здійснюється її аналіз. Вже відомим фактом є те, що анкета це засіб одержання інформації основою якої є вербальна комунікація. Метод анкетування полягає у збиранні даних за допомогою анкет. Для створення анкети ми визначили форму і зміст анкети: запитання та варіанти відповідей. Зміст та мета запитань полягають у отриманні інформації про мовленнєве виховання дошкільнят у сім'ї. Адже саме найближчі люди ідуть поряд з дитиною, допомагаючи їй долати кожен перешкоду, подають власний приклад і важливо, щоб даний приклад був правильним, містив в собі тільки позитивну суть. Дитина росте в сім'ї в колі найближчих для неї людей. Саме від матері вона чує мовлення, звернене до неї. Саме у ранньому віці закладається фундамент мовленнєвого розвитку дітей. Відбувається це у природному сімейному середовищі. Сім'я дає дитині те, чого не може дати жодний із соціальних інститутів. Ставлення до дитини у сім'ї багато в чому визначає подальший особистісний розвиток дитини, її входження в більш складний і жорсткий, порівняно з сім'єю, соціальний світ та світ довкілля.

Особливої значущості набуває правильне ставлення батьків до розвитку мовлення малюка. У сім'ї дитину розуміють з півслова чи за жестами. За межами сім'ї затримка розвитку мовлення та його порушення викликають перші дитячі неприємності. Дитину не розуміють, їй дають прізвиська, якщо вона не вимовляє звуки. Звідси – дитячі сльози, небажання дитини спілкуватися.

Отже, батькам слід пам'ятати, що мовленнєвий розвиток дітей започатковується з перших днів життя дитини. В жоден з наступних вікових періодів життя не розвивається мовлення дитини такими швидкими темпами, як у дошкільному віці. Але це можливо тільки за умови постійного спілкування дорослих з дитиною (А. М. Богуш, С. Ю. Конопляста, І. С. Марченко).

Своєчасно сформована мовленнєва компетентність у дошкільному віці є однією зі складових цілісної особистості дитини. Мовленнєва особистість характеризується здатністю виконувати мовленнєві дії, займатися мовленнєвою

діяльністю, а саме: слухати й розуміти, говорити і читати (С. Ю. Конопляста, А. М. Богуш, Л. Є. Андрусишина, І. В. Мартиненко та інші)

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає переорієнтацію підготовки дітей до школи від суто навчального до соціально – розвиваючого процесу, що забезпечує вміння діяти, спілкуватися й жити у швидко змінюваних сучасних умовах.

У зв'язку з цим правильне мовлення дуже важливе для дітей, оскільки дитина оволодіває словом у першу чергу з метою спілкування з навколишнім світом. Загально-мовленнєва підготовка починається від народження і здійснюється впродовж усього дошкільного дитинства аж до вступу до школи і передбачає формування первинних вимовних умінь і навичок, адекватного користування мовленням у конкретних ситуаціях, застосування мовних і позамовних засобів виразності для висловлювання власних думок, бажань і прохань. Ідучи до школи, дитина має загалом опанувати рідну мову, засвоїти її літературні норми, культуру усного мовлення і спілкування.

З тих чи інших причин своєчасне і правильне протікання процесу мовленнєвого розвитку дитини може бути порушене, що зумовлює окремі його недоліки та можливі труднощі у подальшому оволодінні письмом і читанням.

Тому важливо турбуватися про правильне формування дитячого мовлення та своєчасно попереджувати і виправляти його відхилення від загально прийнятих норм. При усуненні мовленнєвих порушень необхідно враховувати сукупність етіологічних чинників, механізм і структуру мовленнєвого дефекту, співвідношення первинного і вторинного у природі порушення розвитку дитини, вікові та індивідуальні її особливості. Тому організації логопедичної корекції передують діагностування стану мовлення у дітей, логопедична карта обстеження дитини допоможе дотримуватися у практичній роботі принципів системності і послідовності в процесі обстеження немовленнєвих і мовленнєвих процесів, експресивного й імпресивного мовлення та простежити динаміку ефективності логопедичного впливу.

Список використаних джерел та літератури

1. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку. Навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2004. 344 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. Посіб. / О. В. Скрипченко, Волинська Л. В. , Огороднійчук З. В. та ін. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
3. Логопедія: Підручник. – [Конопляста С. Ю., Шеремет М. К., Тарасун В. В. та ін.]; за ред. Шеремет М. К. Київ : Видавничий Дім "Слово", 2010. 376 с.:
4. Малярчук А. Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. Київ : Літера ЛТД, 2003. 104 с.
5. Погосян А. Р. Особливості організації логопедичного супроводу дошкільників. На допомогу вчителям-логопедам дошкільних навчальних закладів. Кам'янець- Подільський, 2013. 73 с.
6. Третій рік життя: проблеми взаємодії / Олексенко С. // Дошк. виховання. 2005. № 3. С. 20-22
7. Хрестоматія з логопедії. Навч. посіб. Шеремет М. К., Мартиненко І. В. Київ : КНТ, 2006. 360 с.

Приймак Юлія,
вихователь ЗДО №40
м.Хмельницький

Дистанційне навчання з дітьми дошкільного віку

Анотація: в даній статті наведені усі плюси та мінуси дистанційного навчання з дошкільнятами, усі вимоги та потребу дистанційної форми роботи для дітей дошкільних закладів освіти. В даній статті розкривається доцільність роботи ЗДО в дистанційному режимі.

Ключові слова: дистанційна освіта, взаємодія педагогів та батьків, ІКТ, важливість навчання для дошкільнят, вимоги МОЗу і МОНу.

Досвід останніх двох років, коли відбувся перший карантин та перевели заклади дошкільної освіти на дистанційну форму роботи показав, що вихователі теж можуть працювати, як і вчителі дистанційно, та повинні шукати нові шляхи співпраці з батьками та дітьми, особливо з дітьми. Адже, так сталося і тоді, коли у нашій країні ввели режим воєнного стану і наші діти залишилися покинутими, занедбанними, на якийсь певний час, тривожними та заляканими.

Отже, чи потрібна дистанційна освіта для дошкільнят?! У статті 9 Закону України «Про освіту» зазначено, освіту можна здобувати дистанційно. Вона визначається, як «індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій». [1]. Але чи можна впроваджувати її у роботі з дошкільнятами?

У листах МОНу від 11.10.2017 № 1/9-546 «Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців» та від 27.09.2010 № 1/9-666 «Про організацію роботи з дітьми п'ятирічного віку» зазначено, що «оперативно обмінюватися інформацією з батьками найзручніше в Інтернет-мережі. У пригоді стануть сторінки сайтів закладів дошкільної освіти, електронне листування, онлайн-спілкування у закритих групах соціальних мереж тощо». Також відмічена важливість «розроблення та запровадження медіа-освіти, створення інформаційних дошкільних програм, зокрема «Електронної пошти для батьків» з питань розвитку дітей п'ятирічного віку». Це все стосується взаємодії з батьками та дає змогу навчити їх проводити час з дитиною з користю [2].

Але педагоги мають змогу не тільки інформувати батьків, а й проводити освітню роботу з дітьми. Лише необхідно дотримуватись вимог Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України 24.03.2016 № 234 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 квітня 2016 № 563/28693 з метою запобігання проблемам зору та серцево-судинним захворюванням.

У розділі XII «Вимоги до розпорядку дня і навчання, організації життєдіяльності, рухової активності дітей» зазначено, що «перегляд розважальних телепередач, мультфільмів і діафільмів для дітей дошкільного віку допускається не частіше 1 разу на день. Тривалість перегляду розважальних телевізійних передач не повинна перевищувати 20 хвилин на день для дітей 3-4 років і 30 хвилин для дітей 5-6 років» [3]. А у разі, коли дитині необхідно взаємодіяти з гаджетами, дотримуватись таких правил: «Заняття з використанням комп'ютерів дозволяється проводити для дітей старшого дошкільного віку два рази на тиждень (не більше одного разу протягом дня). Безперервна тривалість роботи з комп'ютером не повинна перевищувати 10 хвилин. Після занять з дітьми проводять зорову гімнастику.

Для роботи з комп'ютером необхідно забезпечити раціональну організацію робочого місця: меблі повинні відповідати зросту дитини, верхня горизонталь екрана відеомонітора повинна знаходитися на рівні очей, відстань від очей до екрана – не менше 50 см.. [3].

Заняття з використанням електронних технічних засобів навчання (далі - ТЗН) з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводяться у разі згоди батьків

не більше 10 хвилин. Для дітей старшого дошкільного віку безперервна тривалість занять з використанням ТЗН (інтерактивні дошки, відеопроєктори тощо) не повинна перевищувати 15 хвилин». [3].

Отже, дистанційне навчання проходить по-різному, але воно можливе лише при співпраці вихователів та батьків, а вже потім дитини.

Це пов'язано з тим, що діти такого віку не вміють працювати з ІКТ, не читають тощо.

Згідно досвіду за ці два роки (2020, 2022) можна сказати, що є такі батьки, яких лякає такий вид роботи, небажання працювати з дітьми, адже мають свою роботу, а за цю їм ніхто не платить. Адже на них лягає функція просвіти та навчання дітей.

Що ж лякає батьків або заважає їм працювати дистанційно з дошкільнятами?!

- знаходяться на роботі, а бабусі не в змозі працювати з онуками за відсутністю навиків роботи з ІКТ, не мають часу та бажання, Інтернет-доступу;

- наявність старших дітей школярів, яким дистанційні уроки потрібніші;

- дистанційні заняття з дошкільниками потребують певних зусиль та допомоги з боку дорослих;

- дистанційні заняття проходять за певним розкладом;

- постійні фото-звіти;

- небажання дітей працювати;

- незацікавленість батьків у розвитку своїх дітей.

Тому потрібно, насамперед, зацікавити батьків, щоб вони хотіли дистанційно працювати з дітьми. Це і підбирати час роботи зручний для всіх і продумувати цікаві, різноманітні заняття та завдання для малюків.

Спілкуватися дистанційно з батьками та дітьми можна використовуючи соціальні мережі, чати в Telegram-каналах та Viber-чатах, електронну пошту, відеоролики, які можна відзняти заздалегідь, щоб батьки переглядали разом з дітьми у зручний час, відеозв'язок онлайн за допомогою Zoom або Google Meet програм.

Перш ніж починати працювати дистанційно кожен педагог повинен продумати та скласти план роботи, підібрати матеріали та ігри, як роздруковані так і в електронному варіанті, підібрати певні платформи, тренажери з різних розділів програми для дистанційної роботи чи створення презентацій, відео. Під час дистанційної роботи бажано використовувати різноманітні пізнавальні відео, дидактичні ігри, досліди, особливо дітям подобаються нетрадиційні види роботи з зображувальної діяльності.

Дітям буде цікаво, якщо придумати та вивчити з дітьми якийсь вірш-привітання, щоб кожного разу вітатися та продумати прощання, наприклад повітряні поцілунки чи сердечка пальчиками.

Виходячи з досвіду роботи, діти полюбляють працювати дистанційно, адже це робота за комп'ютером, як у дорослих, це для них ново та незвично. Найбільше їм подобалося коли ми проводили досліди та використовували нетрадиційні техніки з образотворчої діяльності. Також дітям подобалося, коли ми віталися та прощалися в однаковій формі. Вони були у захваті від занять, які ми проводили на природі. Під час онлайн спілкування діти залюбки показували свої улюблені іграшки та своїх домашніх тваринок.

Для чого необхідний такий зв'язок вихователів та дошкільнят?

-це дає малечі можливість спілкуватися один з одним та вихователями;

-це повертає їх у ті часи, коли все було стабільно, дає їм впевненість, емоційний комфорт;

-це дозволяє батькам на певний час зацікавити дітей чимось цікавим та пізнавальним;

-це дає можливість дітям і далі розвиватися та навчатися за тими навчальними програмами за якими працює даний навчальний заклад.

У наш час важливо пробувати та шукати нові можливості для роботи з дошкільниками, адже у XXI столітті діти міняються, змінюються їх вимоги, інтереси та бажання, змінюються технології роботи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України «Про освіту».
2. Лист МОН «Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців», «Про організацію роботи з дітьми п'ятирічного віку».
3. Санітарний регламент МОЗ.

Присяжнюк Альона,
вчитель-логопед, ХЗДО №52
Хмельницька МТГ

Використання можливостей дистанційної взаємодії у реалізації системи вправ для виправлення порушення темпо-ритмічної сторони мовлення

Анотація: робота містить систему вправ для виправлення порушень темпо-ритмічного мовлення(заїкання), які можуть бути ефективно використані як під час традиційних занять офлайн, так і під час дистанційної форми взаємодії вчителя-логопеда з дитиною, дорослим.

Ключові слова: темпо-ритмічне мовлення, дистанційна взаємодія.

Моя робота ґрунтується на базових знаннях щодо проблеми заїкання, які викладені в посібнику для студентів дефектологічного факультету педагогічних вищих учбових закладів під редакцією Л.С.Волкової [1]. За основу я взяла творче кредо-учіння Л.С.Виготського про зону найближчого розвитку як відстань між рівнем актуального і потенційного[3]. Психічний розвиток, говорив Л.С.Виготський, проходить у процесі спілкування дитини з дорослим, який її навчає, передає досвід. У цьому процесі створюються нові форми психічного життя, нові уміння. А тому те, чого дитина не може зробити сама, вона може зробити за допомогою дорослого. І це визначає її подальший розвиток: адже те, що вона може зробити за допомогою дорослого,завтра вона може зробити самостійно.

Так склалося, що ми живемо в складні часи, в часи військових дій на території України. Багато хто із людей іммігрував за кордон, але діти продовжують навчатися дистанційно через те, що не бажають втратити зв'язок з рідною мовою, прив'язаністю до знайомих, близьких серцю місць, педагогів, тому що психологічно дітям і дорослим так легше переносити розлуку, легше адаптуватися до нових умов проживання.

Інші жителі України залишилися жити в своїх домівках, намагаючись, по можливості, організувати навчання та розвиток дітей.

І, звичайно, дуже важка доля спіткала біженців. Люди змушені забезпечити своє життя та шукати спосіб продовжити навчання.

Погіршення психо-емоційного стану, спричиненого ситуацією в країні, в свою чергу спричиняє гальмування виправлення наявного порушення темпо-ритмічної сторони мовлення, а подекуди і виникнення таких порушень у тих, хто таких порушень не мав раніше.

Крім того нестабільна ситуація унеможлиблює системний безпосередній контакт з дитиною. Часті повітряні тривоги спричиняють скорочення часу, який використовується на освітній процес. Часу на корекцію і виправлення мовленнєвих

порушень стає набагато менше, ніж потрібно в нормі. Під загрозою успішне подальше навчання такої дитини в школі. Доводиться шукати варіативні форми та методи організації процесу виправлення порушень мовлення.

Усвідомлюючи важливість системи та безперервності в роботі, я систематизувала вправи, які дозволяють досягти максимального ефекту в процесі виправлення порушень темпо-ритмічної сторони мовлення (заїкання) за умови можливості дистанційної взаємодії.

Дана система роботи може бути адаптована і використовуватися в роботі, як з дітьми дошкільного, шкільного віку, так із дорослими, в тому числі з людьми, які набули цю проблему під час бойових дій, в стресових ситуаціях. Відповідно віку, звичайно, змінюється форма використання дидактичного матеріалу. З дошкільниками переважає взаємодія на основі наслідування, повторення. Зі школярами можна використовувати схематичні зображення, картки.

Заняття можуть проводитися, як очно, так і дистанційно з використанням доступних для дитини систем інтерактивного зв'язку.

Як вчитель-логопед закладу дошкільної освіти, в першу чергу налагоджую контакт з батьками дитини, яка потребує корекції мовлення. В процесі спілкування з'ясовую як впливає на психологічний стан дитини ситуація в країні, що може викликати підвищення тривожності дитини, що може допомогти зняти напругу. Під час невимушеного спілкування з батьками обговорюємо очікування, спосіб взаємодії. Домовляємось про можливості очної чи дистанційної форми співпраці. Як не прикро, та подекуди зайнятість батьків не дозволяє організувати системну роботу. В таких випадках обговорюємо можливість залучення інших дорослих членів родини.

Для забезпечення ефективної роботи з дитиною необхідно виявити здатність до сприйняття нової інформації, швидкості реакції, уміння концентрувати увагу, бажання виконувати поставлені завдання та досягати успіхів під час занять

Виявлення рівня порушень темпо-ритмічного мовлення проходить в процесі невимушеного спілкування з використанням навідних запитань. В процесі бесіди використовую запитання, які стосуються безпосередньо дитини, її побуту та оточення, вподобань, смаків, бажань. Відповідно до ступеня важкості проблеми та висновку ІРЦ складаю план взаємодії.

Безпосередньо в роботі з дитиною використовую систему вправ, які можна застосовувати результативно і під час очних занять, і в дистанційній формі за допомогою електронних застосунків.

Пропоную свою систему роботи з дітьми із порушеною темпо-ритмічною стороною мовлення (заїкання):

I-й комплекс вправ.

Перш за все потрібно звернути увагу на психо-емоційний стан дитини. Чи є в дитини настрій, налаштування на контакт з людиною, яка не є членом її сім'ї. Запропонувати дитині здути пір'ячко з долоні, папірець чи листочок, видути мильні бульбашки, спробувати подути на свій чуб чи перетворитися на лагідний вітерець і подути на свою руку, обличчя мами. Коли контакт налагоджений, переходимо до вправ на розвиток дихання:

1. Вдих через ніс, видих через ніс.
2. Вдих через рот, видих через ніс.
3. Вдих через ніс, видих через рот.
4. Вдих через рот, видих через рот.
5. Вдих лівою ніздрею (праву ніздрю притискаємо вказівним пальцем), видих через праву ніздрю і навпаки.
6. Вдих носом подовжений і подовжений видих ротом.

II-й комплекс вправ.

В процесі роботи пропоную буквенно-графічні схеми з використанням позначок (вдих - «V», видих - .

Промовляти на видих голосні звуки: V а,, V о , V у ,V и ,V, е ,V і .

III-й комплекс вправ.

Промовляємо на видих голосні звуки в комплексі із звуком j»:

V [j a] , V [j o] , V [j y], V [j e], V [j и], V [j і] .

IV комплекс вправ.

Поєднання голосних звуків в словах. Вимовляємо на видих:

- V У-у-у ! (вовк виє)
- V Ау ! (хтось заблукав в лісі)
- V Уа ! (плаче немовлятко)
- V О-о-о ! (здивування)
- V О-о-й ! (несподіванка)
- V А-а-й ! (боляче)
-

V комплекс вправ.

Приєднати до голосних приголосні звуки – на видих повторити протяжно обернені склади:

V А-а-б , V а-а-в , V а-а-г , V а-а-г , V а-а-д , V а-а-ж , V а-а-з , V а-а-к ,

V а-а-л , V а-а-м , V а-а-н , V а-а-п , V а-а-р , V а-а-с , V а-а-т , V а-а-ф ,

V а-а-х , V а-а-ц , V а-а-ч , V а-а-ш , V а-а-щ .

Послідовність приголосних звуків не має значення. За тим самим принципом можна замінити голосний «а» на інші голосні звуки. Схематично можна зобразити таким чином:

VI комплекс вправ.

На видих вимовляємо по кілька голосних звуків, починаючи з одного звука:

1. V А , V ао , V аоу , V аоуи , V аоуие , V аоуие .
2. V Я , V яю , V яює , V яюєї , V яюєії .

VII комплекс вправ.

Вимовляємо склади з приголосним звуком всередині:

V Аба , V ава , V ага , V ага , V ада , V ажа , V аза , V ака , V ала , V ама , V ана ,

V апа , V ара , V аса , V ата , V афа , V аха , V аца , V ача , V аша , V аща .

Відповідно замінюємо голосний звук «а» на «о», «у», «и», «е», «і».

VIII комплекс вправ.

1. На видих, протяжно, повільно, з наголосом на перший голосний вимовляємо слова, що починаються з голосного звука. Наприклад:

V Осінь.

2. Промовляємо на видих будь-які слова, що мають не більше чотирьох складів.

IX комплекс вправ.

Вимовляємо слова, словосполучення, речення. Спочатку вдих і на видих промовляємо, намагаючись, при цьому, не вдихати повітря посередині фрази.

Наприклад:

1. Речення, що складається з одного слова:

V Ранок.

2. Двослівне просте речення: **V** Настав ранок .

3. Речення із трьох слів: **V** Сьогодні сонячний ранок .

4. Речення з чотирьох слів: **V** Нарешті сьогодні сонячний день .

X комплекс вправ.

Декламування віршів.

Починаємо повторювати вірші спочатку маленькі, що складаються з одного стовпчика і малої кількості слів. Далі ускладнюємо.

Кожен рядок у вірші починаємо з вдиху, поступово видихаючи повітря до кінця рядка. Посередині рядка вдихати не можна.

Метелик

Н. Забіла

V Я біжу, біжу по гаю,

V Я метелика впіймаю.

V А метелик не схотів –

V Геть від мене полетів.

V Полетів він на лужок,

V Заховався між квіток.

V Я іду, іду, іду

V І метелика знайду.

XI комплекс вправ.

Повторюємо речення – вдихнути і на видих промовляємо речення.

Повторюємо прості речення. Приклад:

V У нас сьогодні свято! (окличне речення)

У Вероніки нова лялька. (розповідне речення)

Ми підемо сьогодні в садочок? (питальне речення)

Роботу також проводжу і з реченнями, які містять знаки пунктуації. На місці пунктуації робимо вдих, продовжуємо речення на видих З дошкільнятами це робимо за зразком дорослого без опори на схему. З дітьми шкільного віку чи дорослими можливе використання схем з позначкамию.

Наприклад:

1. У Віталику, У іди сюди!

XII комплекс вправ.

Розказуємо казки.

Наприклад: Казка про курочку Рябу

У Жили собі дід і баба.

У І була в них курочка Ряба.

У Знесла курочка яєчко.

У Не просте, У а золоте.

У Дід бив – У не розбив.

У Баба била – У не розбила.

У А мишка бігла, У хвостиком зачепила, У яєчко впало і розбилось.

У Дід плаче, У баба плаче, У а курочка кудкудаче:

У Не плач , У діду, У не плач, У бабо.

У Я знесу вам яєчко не просте, У а золоте.

XIII комплекс вправ.

Описові розповіді (за схемами, за малюнками, описи природи, природних явищ, приміщень, за лексичними темами і т. д.) використовуються для закріплення набутих навичок темпо-ритмічного мовлення. Використовується такий самий підхід: вдих на початку фрази, промовляння фрази до знаку пунктуації на видих і т.д.

XIV комплекс вправ.

Цей етап вже не є комплексом вправ, а швидше процесом автоматизації набутої навички у вільному мовленні. Важливим є усвідомлення того, що перш, ніж почати розмовляти, потрібно заспокоїтися (глибокі вдих і видих...), подумати, про що має бути мова, в думках сформувані речення. І знову промовляти фразу на видих.

Таким чином, систематичне формування звички у вільному мовленні, підтримка дитини з боку батьків та вчителя-логопеда, стимулювання вольових зусиль, приводить до стійкого результату. Подана система, яка базується на принципі «від простого до

складного» є ефективною як за умов очних занять, так і за умов дистанційної взаємодії.

Дидактичний матеріал, на основі якого здійснюється робота, може бути різноманітним:

1. Наочність із розділу «Світ навколо нас».
2. Зображення букв.
3. Зображення предметів.
4. Сюжетні, сюжетно-рольові малюнки, фотографії.
5. Схематичне зображення слів, речень.
6. Мнемотаблиці – для розучування віршів, переказу казок.
7. Матеріали для роботи з магнітною дошкою.
8. Різноманітні логопедичні ігри.

Список використаної літератури:

1. Логопедія: посібник для студ. дефектолог. фак. уиц. учб. закладів: за ред. Л.С.Волкової, 5-е видання: Гуманітарне видання центру ВЛАДОС, 2004. 704 ст.
2. Поваляєва М.А. Довідник логопеда: Ростов-на-Дону: «Фенікс», 2002. 448 ст.
3. [Мислення та мовлення \[Архівовано 5 березня 2012 у Wayback Machine.\]](#) (*idem* [Архівовано 13 березня 2012 у Wayback Machine.]) (1934)
4. Малярчук А.Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовних недоліків: Навч. посібник для вчителів-логопедів, вчителів і вихователів шкіл та дит.садків.2-ге вид.,випр.та доп: Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 1999. 408 с.: іл.

Прокопчук Анна,
вихователь
ЗДО №9 «Пролісок»
Нетішинської міської ради

Формування основ народознавства засобами народної математики в сучасному ЗДО

Анотація. В статті здійснено аналіз стану використання в сучасних закладах дошкільної освіти елементів народної математики та висвітлено погляди вчених на означену проблему. Увагу акцентовано на порівняльному аналізі досягнень народної математики у минулому та їх використання сьогодні, наведено зміст та опис основних понять народної математики. Матеріал структуровано відповідно до сучасного змісту формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку: формування уявлень про множину, навчання лічби, ознайомлення з числом та цифрою, навчання розв'язуванню арифметичних задач та вимірюванню, знайомство з формою та геометричною фігурою, часовими поняттями.

Ключові слова. Дитина дошкільного віку, народна математика, усна народна творчість, заклад дошкільної освіти, множина, лічба, число, міри вимірювання.

Вступ. Актуальність проблеми визначається концептуальними положеннями реформування освіти та національно-патріотичного виховання. Насамперед, такими стратегічними цілями, як національна спрямованість освіти, її невіддільність від національного ґрунту; органічне поєднання з національною

історією і традиціями; духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків [4, с.41].

Відродження духовної культури українського народу, розбудова національної освіти в умовах незалежної України неможливе без опори на українську етнопедагогіку. Головними засобами виховання підростаючого покоління є рідна мова, історія, фольклор, мистецтво і свята народного календаря, народні символи та прикмети, звичаї, традиції, обряди [1, с.52]. Українська етнопедагогіка має багату історію і давні традиції. До загальної народної скарбниці належить *народна математика*. Вивчення народної математики, ознайомлення зі способами лічби та обчислення, народними мірами, прилади вимірювання, народним математичним письмом та його носіями є складовою частиною дослідження історії народу. Цей предмет має велике виховне значення, він формує етнічну самосвідомість. Неоціненний багаж знань, що несе в собі народна математика, робить означену проблему гостро актуальною в умовах сучасності.

Народна математика - сукупність народних математичних знань та навичок, в основі якої лежать потреби практичної діяльності [1, с.17]. Недоступність професійних математичних знань для широких верств українського народу у минулому зумовлювала удосконалення найпростіших традиційних прийомів лічби, вимірювання, способів зображення чисел та ін..

Ознайомлюючи дітей зі способами лічби та вимірювання, народними мірами українців на різних етапах історичного розвитку, відкриваючи цікавий світ еволюції поняття числа та його властивостей, а також процес формування просторових уявлень і знань у галузі геометрії, дозволяє проникнути в глибини народної мудрості.

Метою статті є вивчення змісту та значення застосування елементів народної математики в сучасному закладі дошкільної освіти.

Математика є однією з найважливіших та найважчих наук, її вивчення потребує системного навчання, постійного повторення та закріплення. Елементарні математичні уявлення у дітей формуються ще в дошкільному віці. Підвищенню інтересу до математичної діяльності в цей віковий період сприяє застосування елементів народознавства. Про це свідчать дослідження видатних педагогів минулого та сучасності. Зокрема, К. Ушинський стверджував, що виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої немає в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу. Тому використання елементів народної математики в умовах сучасного закладу дошкільної освіти веде до модернізації дошкільної освіти. Г. Ващенко стверджував, що ніщо так не допомагає запам'ятати математичні дані, як знання історії їх винайдення.

Народознавчий матеріал є клондайком виховання дітей дошкільного віку. Народні надбання з математики віками полегшували життя нашого народу. Вони майстерно вплелися в звичаї, традиції українців, стали невід'ємною частиною казок, пісень, загадок та інших елементів творчості [6, с.34].

Тож, реформування освітньої галузі викликало інтерес до творчого пошуку дієвих засобів національного виховання і навчання підростаючого покоління. Оскільки український народ прагне зберегти свої традиції, національну особистість і самобутність, гостро актуальною є проблема залучення нових поколінь до національної культури, зокрема на заняттях з логіко-математичним змістом.

Історія розвитку математичних знань українського народу мало досліджена, однак постійно виникає потреба трактування того чи іншого поняття народної математики. Під час формування уявлень про множину я використовую ті ж поняття, що і народні педагоги багато років тому. Це «багато», «мало». Єдиною відмінністю є те, що сучасна виховна система користується величезними можливостями

дидактичного матеріалу, а наші предки використовували для пояснення вищеозначених понять лише природне середовище. Все ж і нині я застосовую прогулянки та екскурсії для закріплення вивченого на заняттях навчального матеріалу про множину. Тому методики, вироблені віками, трансформувалися у поєднання минулого досвіду і сучасних можливостей організації освітнього процесу.

Хочу зазначити, що у зв'язку з розвитком науки і техніки способи народної математики майже забуті. Вже важко знайти людей, які їх пам'ятають. Отже, потрібно тепер більше цікавитись минулим свого краю, свого народу, збирати відомості про стародавні методи лічби, вимірів, де ще є можливість. Ці дані матимуть велике значення для поглиблення знань про розвиток культури нашого народу і пізнання його мудрості.

Математичні відомості українського народу мало досліджені не лише істориками, математики, але і етнографами. Однак ця галузь знань дає цінний матеріал для вивчення розвитку культури українського народу.

Тому, важливим кроком використання елементів народної математики є формування науково-обґрунтованих знань з історії математики та їх практичне застосування, які сприяли б удосконаленню освіти дошкільнят, забезпечували більш високу обізнаність дітей та якість їхньої підготовки до школи.

Враховуючи значимість та важливість даної проблеми, в нашому закладі дошкільної освіти, була створена *творча група педагогів «Знавці народної математики»*, яка базується на науково-теоретичних і експериментальних розробках психологів та педагогів, в яких доведено можливість і механізми формування в дошкільників математичних уявлень, доступність для їхнього розуміння термінів народної математики, послідовність етапів опрацювання цих понять.

У професійно-педагогічній готовності вихователя-дошкільника до використання народознавчого матеріалу на заняттях з логіко-математичного розвитку педагога творчої групи виокремили чотири аспекти: предметно-змістовий, операційно-технологічний, прогностичний, оцінно-регулятивний.

На основі проведеного формуючого етапу експерименту встановлено, що важливими педагогічними умовами розвитку творчої активності дітей є організація дидактичних ігор, розроблених на основі прислів'їв, загадок, потішок тощо. Лічилка, казка, прислів'я, приказки, загадки, народні задачі – основні етапи формування математичних понять засобами народної дидактики [3, с.27]. Основними рисами народознавчого матеріалу, які сприяють розвитку пізнавальних інтересів, є поєднання різноманітних ланок освітньої діяльності, організація співтворчості представників різних поколінь, організація дослідницької діяльності дітей (збір, обробка, систематизація матеріалів з народознавства).

В основу систематизації народознавчого матеріалу з логіко-математичного розвитку члени творчої групи поклали ідею поступового переходу дітей від безпосередніх операцій над предметами множинами до дій над числами, а від них – до висновків. При цьому врахували, щоб зміст логіко-математичного розвитку, який доповнений відомостями з народознавства та елементами народної математики, був органічно поєднаний зі змістом конкретного заняття, адекватно відображав математичну суть завдання; забезпечував поступове ускладнення завдань, сприяв розумовому розвитку; деякі завдання могли допускати декілька варіантів розв'язку; сприяв посиленню виховного впливу навчання; формування правил навчальної гри, створеної на основі народної математики, було точним і стислим; дидактичний матеріал був доступним для виготовлення і використання; хід розв'язання завдань та їх результати повинні відповідати об'єктивній оцінці.

Таким чином, розробляючи зміст і методику використання народознавчого матеріалу для розвитку пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку, я виділила такі основні його види:

- народознавчий матеріал, спрямований на актуалізацію знань, необхідних для засвоєння нового матеріалу;
- елементи народної математики, що використовується для полегшення процесу засвоєння нової інформації (лічилки, словесні засоби дидактики);
- народні способи лічби, які застосовували при закріпленні вивчених понять, властивостей.

Важливим кроком використання елементів народної математики під час освітнього процесу в закладі дошкільної освіти є формування науково обґрунтованих знань з історії математики та їх практичне застосування, які сприяли б удосконаленню освіти дошкільнят, забезпечували більш високу обізнаність дітей та якість їхньої підготовки до школи [6, с.58]. Одна із складових виховання дошкільнят – формування їхнього наукового світогляду, під яким розуміють систему поглядів на світ, що нас оточує, можливість його пізнання людиною, ставлення її до суспільства і праці. Формуючи світогляд, систему поглядів на природу й суспільні явища, які ґрунтуються на даних науки та історії розвитку людства загалом, педагог ознайомлює дітей з народною математикою та практичним застосуванням її у господарській діяльності людей.

Основними напрямками роботи з дітьми я вважаю тематичні бесіди такі, як: ознайомлення з історією математики; розкриття зв'язків математики з дійсністю, походження математичних понять; місця практичної діяльності в розвитку математики; розкриття прикладного значення математики; використання відомостей з народної математики в господарській діяльності дошкільників; значення логічних міркувань у науці, особливо математиці, для пізнання реальної дійсності; встановлення міжпредметних зв'язків тощо. Усе це повинно переплітатись, доповнюватись, знаходити відображення в різних формах роботи вихователя як на заняттях, так і в повсякденній практиці.

Для ефективності проведених бесід з дошкільниками, їх слід підкріплювати практичною діяльністю. Тому зміст народної математики, ілюстративні вправи, завдання потрібно представити таким чином, щоб формувати світогляд. Короткі бесіди, зауваження, довідки, коментарі, доцільно поєднувати та підкріплювати цікавими практичними завданнями та іграми. Відтак науковий світогляд у свідомості дітей стане складовою частиною математичного знання. Така робота проводиться на заняттях, екскурсіях, прогулянках, господарській діяльності, де діти навчаються спостерігати предмети і явища навколишнього світу, встановлювати зв'язки між різними явищами, узагальнювати спостереження.

Використання елементів народної математики в освітньому процесі закладу дошкільної освіти є різноплановим і може застосовувати як на заняттях з формування з логіко-математичного розвитку, так і у різних видах життєдіяльності. За допомогою кроків діти можуть виміряти довжину групової кімнати, доріжки, яка веде на город чи дитячий майданчик. Пучками можуть рахувати сипучі речовини тощо.

Дрібні предмети з природного матеріалу (*камінчики, каштани, горіхи, квасоля, палички*) можуть слугувати лічильним матеріалом.

Завдяки засобам народної математики діти дедалі глибше починають відчувати, що знання про рідний народ – це пізнання себе, свого родоводу, його культури.

Таким чином, у процесі застосування елементів народної математики в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, підвищується інтерес дітей до математики.

Питання математичного розвитку дітей дошкільного віку своїм корінням сягають у класичну педагогіку. Особливе місце серед джерел розвитку методики займає усна народна творчість.

Використання фольклору як засобу логіко-математичного розвитку дитини дошкільного віку сприяє її зануренню в традиційну народну культуру, входить до світу математики не через теорію, а через ознайомлення з природою математики у народному розумінні, що на генетичному рівні легше сприймається малюками. Саме фольклор дозволяє формувати у дітей первинні математичні уявлення як на заняттях, так і поза ними, плекає інтерес до світу народної математики, впливає на їх логіко-математичний розвиток без примусу, в цікавій ігровій формі [5, с. 35].

У ході ознайомлення дітей з елементами народної математики особливу увагу приділяють: відображенню математичних понять у народних загадках, прислів'ях, приказках, лічилках, мирилках, дражнилках; практичному використанню народних математичних знань у побуті; закріпленню основних математичних термінів у народних іграх.

Методика ознайомлення дошкільнят з термінами народної математики передбачає пояснення понять; відображення його у різних жанрах усної народної творчості; ознайомлення з ними у бесіді, розповіді, дидактичній грі.

Розповідаючи казку «Коза – Дереза»: Я Коза – Дереза півбока луплена, за три копи куплена, – пояснюємо дітям, що копа – це 60 снопів, складених разом.

Використання усної народної творчості, що містить математичний зміст допомагає дітям засвоїти числа, їх послідовність, величину. Лічилки, загадки, прислів'я, приказки та казки активізують такі логічні операції мислення як аналіз, синтез, абстрагування, класифікація, узагальнення, порівняння. У фольклорі містяться уявлення народу про довкілля в його взаємозв'язках і взаємозалежностях, які можна відобразити через кількісні показники, величину (об'єм, вагу, площу, відстань, довжину та ін.), положення у просторі та часі. Крім того, фольклор не вимагає створення спеціальних умов чи форм роботи, він успішно використовується в ігровій, образотворчій, рухливій та інших видах дитячої діяльності.

Різні лічилки, прислів'я, приказки, загадки, потішки завжди були хорошим матеріалом у навчанні дітей лічби, допомагали сформуванню у дитини поняття про число, форму, розмір, час і простір. Наприклад: «Сорока-білобока кашу варила, діток годувала. І цьому дала, і цьому дала, і цьому дала, а цьому не дала: «Ти води не носив, дров не рубав, каші не варив, нема тобі нічого!»

Народ створив безліч жартівливих задач, загадок, прислів'їв, в яких використано математичні поняття. Вони перейняті добрим гумором, у них виявляється розум, кмітливість, спостережливість українського народу, відбито його будні та свята.

Читаючи дітям казки, загадуючи загадки, ми намагаємося звернути увагу на математичний зміст, що може бути яскраво виражений або дещо прихований у цих творах. Якщо поставити собі за мету зробити цікаві «математичні» добірки малих фольклорних форм, то можна побачити, які вони універсальні у використанні, – їх можна розігрувати за допомогою персонажів настільного театру чи власними силами, за їхніми мотивами можна малювати, ліпити тощо.

Звичайно, щоб зібрати літературний матеріал, відповідно оформити його, потрібен час. Але ця копітка робота обов'язково буде винагороджено дитячою зацікавленістю, радістю пізнання та щастям спілкування. Тому, в роботі з дітьми, ми намагаємося добирати літературний матеріал до кожного з розділів, на які умовно поділили зміст ознайомлення з математичними поняттями: кількість і лічба; величина; геометричні фігури; орієнтування в часі та просторі.

Серед малих фольклорних жанрів, що містять математичні уявлення народу, слід визначити лічилки. У переважній більшості вони містять логічний числовий звукоряд, що характеризується чітким ритмом та віршованою формою. Це сприяє оволодінню дітьми, починаючи з середнього дошкільного віку, уявленнями про множину та число, засвоєнню натурального ряду чисел, порядку в ряді величин; активізує в їхньому мовленні слова-числівники. Наприклад: «Раз, два, три, чотири, козі дзвоника вчепили. Коза бігає, кричить, просить дзвоник відчепить».

Інші задачі логіко-математичного розвитку вирішують загадки. Діти охоче відгадують загадки. Ця усна поетична форма концентрує в собі матеріал, який потребує міркування, абстрагування, спостережливості, кмітливості, образного мислення. В їхньому змісті з гумором ставиться певна задача, вирішення якої може бути пов'язане з необхідністю здійснювати певні арифметичні дії. Народна дидактика пропонує безліч загадок математичного змісту. Майже до кожного числа натурального ряду можна дібрати загадку.

«Що то за звірі, що мають чотири роги і пір'я» (*Подушка*).

«Чотири чотирки, дві розтопирки, а сьомий вертун» (*Корова*).

«П'ятеро хлоп'яток розійшлися у п'ять хаток і в кожного своя» (*Пальці і рукавички*).

«П'ять братів поруч живуть, у кожного своє ім'я» (*Пальці*).

«Десятеро хлоп'ят пішли в хижки спати» (*Руки та рукавички*).

«Дерев'яне полінце шість дірочок має, весело співає» (*Сопілка*).

«Має сім шкір, витискає сльози всім» (*Цибуля*).

Отже, використання загадок допомагає розвивати спостережливість у дітей, вміння аналізувати явища природного довкілля («*Довгі вуха, куций хвіст, невеликий сам на зріст. На городі побував, нам капустку попсував. Довгі ноги – скік та скік. Ми погнались, він утік*»), вивчати предметний світ («*Дерев'яне полінце – шість дірочок має, весело співає*»), людину («*У двох матерів по п'ять синів – і всі на одне ім'я*»), зосереджуватись на матеріалі, що розглядається. Вони є універсальним засобом, що є актуальним і під час занять, і на прогулянці під час спостережень, праці, і у процесі ігрової діяльності дітей.

Близькими за змістом до загадок є прислів'я, які образно і чітко передають життєвий досвід від покоління до покоління. У прислів'ях та приказках: «Сніп до снопа, то й буде копа», «Ілля на полі копи лічить», «Доки батько копу жита змолотив, то син узувся», «Мудрому й два слова досить, а дурному й копа не допоможе», «Де хазяїн походить, там сто кіп уродить». На заняттях ми подаємо знання про різні народні мірки, дітей ознайомлюємо з народними вимірами у повсякденному житті.

Прислів'я та приказки – це стислі, переважно афористичні, художні вислови народу про різні життєві явища.

У творчому спадку українців відомий цикл приказок і прислів'їв, що в них відображені часові поняття, які ми намагаємося використовувати в роботі з дітьми дошкільного віку. Прислів'я мають повчальний характер, а приказка – тільки констатує факт, але оцінки йому не дає [3, с. 76].

Прислів'я та приказки формують у дітей уявлення про тривалість дня і ночі в різні пори року: в зимі днина – лише година; літній день довший за зимовий тиждень.

Прислів'я та приказки про ранок, день, вечір, ніч: зимний ранок – гарячий день; квітневий день – рік годує; ранок вечора мудріший.

Про дні тижня: краще тепер, ніж у четвер; субота – не робота, а в неділю нема діла.

Про сьогодні, завтра, вчора: сьогоднішньої роботи на завтра не відкладай; вчорашнього дня шукав, а що робити не знав.

Використання прислів'їв сприяє активізації таких операцій мислення як аналіз і синтез, абстрагування та узагальнення, що виступає одним із завдань роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Допомагає розвитку уміння аргументувати свою відповідь, стимулює розвиток допитливості як важливої пізнавальної якості. У змісті багатьох прислів'їв містяться знання *про число* («Мудрому і два слова досить, а дурному й копа не допоможе»), *форму* («Чудний бублик: кругом об'їси, а всередині нема нічого»), *величину* («У страху очі великі»), *простір* («Як небесна височина, так і морська глибина») та *час* («Ранок вечора мудріший»).

Активізації математичного словника дітей сприяє використання *примовок та приказок*. На відміну від прислів'їв, *примовки та приказки* позбавлені описовості та моралі, певних висновків, можуть бути незвичайними та трохи безглуздими. Проте у гумористичній і доступній дітям дошкільного віку формі дозволяють закріпити у них уявлення *про число* («Балакала, говорила – сім мішків гречаного Данила»), *простір* («Бедрику, бедрику, скажи мені правдоньку, куди буде дощик: чи сюди, чи туди?»), «Летів горобець через безверхий хлівець та вгору пурх!») та *час* («Скривився, як середа на п'ятницю», «Не попередить четвер середи»).

Ще один з малих фольклорних жанрів – *скоромовка*. Її зазвичай використовують з метою оволодіння дітьми умінням швидко і чітко вимовляти текст, повторюючи певну фразу чи невеликий віршований текст. Спираючись на це, використання у роботі з дітьми старшого дошкільного віку скоромовок, які містять слова-числівники, сприятиме засвоєнню ними математичної лексики та формуванню орієнтації в кількісних відношеннях між предметами та явищами. Наприклад: «Хитру сороку піймати морока, а на сорок сорок – сорок морок», «Дрова рубали два дроворуби».

Регулятором дитячих стосунків із метою вирішення конфліктної ситуації чи примирення після сварки може виступати *мирилка*. Цей малий фольклорний жанр теж пов'язаний із ритмічним промовлянням римованого тексту, який може супроводжуватись певною руховою активністю дітей. Крім цього, зміст певних мирилок допомагає розширити математичні знання, оволодіти операціями зіставлення та порівняння множин за кількістю у дітей старшого дошкільного віку. Наприклад, чесно розподіляти щось між друзями: «Равлику-Павлику, вистав ніжки та ріжки. Тобі два – мені два, поділимось обидва», «Дві подружечки зажурилися, дві подружечки посварилися. Тобі яблучко, мені грушечка – не сварімося, моя душечка. Тобі яблучко, мені зернятко – не сварімося, моє серденько».

Оперуючи з натуральним рядом чисел при визначенні понять багато, мало, ми використовуємо *дражнилки*. Вони просякнуті добрим гумором, який легко сприймається дітьми: «А в нашого Омелька сімейка маленька: «Сім пішло, сім поїхало, сім вдома лишилося»; «А в нашого Нестірка дітей шестірка: «Ти та я, та нас двоє, та ми з тобою, та ще ті чотири, що отам горох молотили, та ті п'ять, що в соломі сплять. Та оце й усі, та ще дванадцять у вівсі».

Опанування дітьми старшого дошкільного віку знаннями про час та одиниці його виміру пов'язане з ознайомленням із *народним календарем*, який включає ще один фольклорний жанр – *прикмети*. Вони містять знання людства, засновані на спостереженнях за різними подіями та явищами довкілля. Низка народних прикмет розкривають особливості часових і просторових відношень у природі, тому можуть використовуватися для закріплення знань дітей про дні тижня («У понеділок роботи не починай і в дорогу не вирушай»), засвоєнню послідовності

місяців та пір року, з якими пов'язані сезонні зміни («Грім у вересні – на тепло і тривалу осінь»).

За допомогою календаря також визначається час настання свят, що викликають підвищений інтерес у дітей. Різноманітні народні свята зимового (різдвяні), весняного, літнього (русальні, купальські, жниварські) циклів містять малі фольклорні жанри, з якими ознайомлюють дітей з молодшого дошкільного віку. У більшості колядок, щедрівок, гаївок, веснянок присутні математичні уявлення у вигляді слів-числівників та понять, що характеризують форму, розмір різних предметів, їх просторове та часове розміщення. Наприклад: «Дай, боже, вечір добрий! Дайте пиріг довгий. А хоч коротенький та мачку повненький...».

Крім того, під час свят широко використовуються обрядові пісні, у змісті яких наявні прислівники, прийменники та інші частини мови, що відбивають знання про просторове розміщення предметів, про послідовність подій у часі, про кількісні відношення між числами, цілим і частиною, наприклад, у весняних піснях («Ой кувала зозуленька та й кувала сорок, співай, співай, товаришко, минає вівторок...»), купальських («Ой вінку, мій вінку, хрещатий барвінку! А я тебе плела вчора до вечора...») та ін.). Вирішенню цього завдання сприяє також використання коліскових пісень, які у роботі з дітьми дошкільного віку переважно використовуються в сюжетно-рольових іграх. Здебільшого в них згадується про число, кількісну та порядкову лічбу. Показавши дітям число в такому ракурсі, ми збагачуємо та розширюємо їхні знання про можливості застосування числа. «А-а-а, котки два – шарі, бурі обидва. Один пішов по миші, другий Юру колише. Що ж ви, котки, зробили, що ви Юрочку збудили!».

Можна запитати дитину: «Скільки було котиків? Скільки котиків пішло на полювання? Скільки котиків залишилося? Як ти думаєш, чому вони збудили Юру?». Також, можна запропонувати дитині намалювати котиків або зробити аплікацію з геометричних фігур. Запитати, якого, на думку дитини, кольору котики – «шарі-бурі обидва». Якщо вони однакові на колір, то чим можуть відрізнитися (за розміром)? Можна запропонувати дібрати ще слова, які б позначали цю кількість: два, обидва, двоє, пара, двійко, удвох. Або така колісаночка: «Ой ну, люлі, люлі, прилинули гулі, та й сіли на люлі. Стали думати-гадати, чим дитину дарувати. Дали їй три квіточки: Одну квітку – сонливу, другу квітку – дрімливу, а третю – щасливу». Скільки голубів прилетіло до колісочки? Котрий голуб приніс сонливу квітку? Скільки квіток було в кожного голуба? Котрий голуб подарував дрімливу квітку? Скільки всього квіток принесли голуби? Котрий голуб дав щасливу квітку? Звертаю увагу дитини на те, як узгоджуються числівники та іменники – один голуб, три голуби, одна квітка, три квітки, та намалювати сюжет коліскової разом з дитиною.

Математичне обігравання колісанок цікаве для всіх. Адже давно доведено, що існує тісна залежність між інформаційною забезпеченістю малюка (сенсорною та словесною), активністю моторики та рівнем розвитку інтелекту.

Окремої уваги заслуговують українські народні казки. Вони не лише сприяють засвоєнню дітьми слів-числівників, закріпленню уявлень про форму, величину, простір та час. У старшій групі, коли дітей підводять до поняття «лічба», «вимірювання», доцільно давати їм відомості про те, як вимірювали українці у стародавні часи, якими системами числення і вимірювання користувалися. Це дозволяє познайомити з функціональною залежністю мір і величин. Відображення народних одиниць міри та способів вимірювання міститься у казках «Коза-дереза», «Котик і півник», «Півник і двоє мишенят», «Котигорошко» та інших.

Сформувані у дітей уявлення про простір та час, частини доби, величину предметів, порядкову та кількісну лічбу допоможуть українські народні казки «Котик і Півник», «Коза Дереза», «Солом'яний бичок» «Колобок», «Круть і Верть», «Лисичка і

Журавель», «Пан Коцький», «Ріпка», «Гуси-лебеді» та ін. Використовуючи дані казки і їх героїв, діти вивчають і закріплюють поняття «великий», «маленький», «менший», «найменший» «високий», «найвищий», «низький», виконують завдання і дають чітку та впевнену відповідь на запитання: «виставляють певну кількість героїв казки», «скажи, хто справа від зайчика?», «хто стоїть посередині між мишкою та зайчиком?», «скільки героїв у казці?»; засвоюють поняття «попереду», «позаду», «між», «за», «над» та ін.. Для закріплення понять рівності та нерівності («більше», «менше» «порівну») можна використовувати казку «Двоє жадібних ведмежат». Знайомлячи та закріплюючи знання дітей про числа та цифри згадуємо про такі казки: «Трое поросят», «Вовк і семеро козенят», «Білосніжка і сім гномів», «Двоє жадібних ведмежат», «Три ведмеді» і т. д.

Крім того, на заняттях з логіко-математичного розвитку доцільно використовувати персонажі з уже знайомих дітям казок в якості наочного матеріалу чи у змісті арифметичних задач, де перед героями казок ставляться різні завдання.

Загадки, прислів'я, приказки, лічилки, вірші і казки можуть бути використані не тільки на заняттях з математики, а й в індивідуальній роботі, в іграх дітей, з метою закріплення пройденого матеріалу.

Отже, можна зробити висновок, що лічилка, казка, прислів'я, приказки, загадки, народні задачі – основні етапи формування математичних понять засобами народної дидактики [7, с. 36].

Тому, в сучасному закладі дошкільної освіти необхідно постійно використовувати елементи народної математики, розповідати історію виникнення математичних понять та термінів. Це не лише підвищить інтерес до вивчення математичного матеріалу, а й сприятиме формуванню любові до власного народу.

Список використаних джерел та літератури

1. Бабій І. Засоби народної педагогіки та шляхи їх використання у моральному вихованні старших дошкільників. Інна Бабій. Імідж сучасного педагога. 2010. № 6–7. С.105–106.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ, 2021.с.38
3. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі: нав. посіб. А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: Вища школа, 2002.
4. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: методичні рекомендації. Лазарович Н.Б., Чупахіна С.В. Івано-Франківськ, 2015.
5. Максимович, Л. М. *Добірка матеріалів до занять із елементами народної математики*: з досвіду роботи Л. М. Максимович, вихователя ДНЗ (ясел-садка) «Журавлик», м. Калуш, Івано-Франківська обл. Л. М. Максимович. Бібліотечка вихователя дитячого садка. 2016. № 1.
6. Піроженко Т. О. До перлин народної мудрості. Т. О. Піроженко. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2011. №8.

Організація дистанційної роботи педагогів закладу дошкільної освіти

Анотація. У статті розкрито сутність поняття «дистанційне навчання дітей дошкільного віку», як форми навчання у воєнний період країни, фундамент якої повинен базуватися на партнерській взаємодії, що функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікативних технологій. Розкрито позитивні та негативні сторони залучення дітей дошкільного віку до дистанційного навчання. Доведено, що в умовах воєнного стану освіта дошкільників не повинна перериватися, педагоги, діти, їхні батьки повинні взаємодіяти як суб'єкти освітнього процесу. Зазначені сучасні освітні онлайн-інструменти, якими можуть користуватися і вихователі ЗДО, і батьки дітей дошкільного віку.

Ключові слова: дистанційне навчання, партнерська педагогіка, взаємодія, воєнний стан, сучасні комунікаційні технології, відеозаняття, відеозустріч.

Ситуація, яка склалася в світі заставляє нас працювати по-новому.

Введення в Україні воєнного стану позначається на всіх сферах людського життя. Особливих змін зазнає освітня галузь, зокрема дошкільна. Чимало закладів дошкільної освіти не працюють, деякі — приймають тимчасово переміщених осіб, організують освітній процес дистанційно, консультують батьків тощо.[4]

Не винятком стає і наш Хмельницький заклад дошкільної освіти № 20 «Білочка» який спочатку тимчасово призупинив свою звичну діяльність задля безпеки наших дошкільнят, а через деякий час почав приймати тимчасово переміщених осіб щоб хоть-якось допомогти та підтримати, бути корисним на своєму фронті. Та попри всі труднощі, паніку та неповноцінне розуміння ситуації незмінним залишалось бажання педагогів-дошкільнят працювати з дітьми заради їх педагогічної та психологічної підтримки, розвитку і виховання. Адже, саме ЗДО мають стати осередками, які дають змогу дітям отримувати не лише знання та практичні вміння для життя, а й психолого-педагогічну підтримку, не втрачати відчуття приналежності до спільноти.

У зв'язку з тим, що в частині регіонів України зберігається загроза для життя та здоров'я мирних мешканців, а в більшості регіонів по кілька разів на день оголошується повітряна тривога, освітній процес може здійснюватись тільки з використанням дистанційних форм роботи.

Сьогодні внесло корективи в освітянське життя та робота кожного наразі надзвичайно важлива. У стані війни діти дошкільного віку належать до найвразливішої категорії населення. Перебуваючи в небезпеці, в тривалому стресовому стані, дитина позбавлена нормальних умов для розвитку та освіти. Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини. [4]

Сьогодні всі учасники освітнього процесу більш, ніж будь-коли раніше, потребують психологічної підтримки і допомоги. В цей буремний час Міністерство рекомендує налагодити взаємодію з учасниками освітнього процесу за допомогою інформаційно - комунікаційних технологій; здійснює інформаційну підтримку щодо джерел консультування, куди саме можна звернутися, розмістивши повідомлення у месенджер, Facebook-сторінки, чат Telegram-каналу тощо. Ресурси спрямовані на психологічну підтримку, навчання та достовірне інформування. Матеріали можуть використовуватись як самими педагогами, так і рекомендуватись для використання батьками і дітьми. [3]

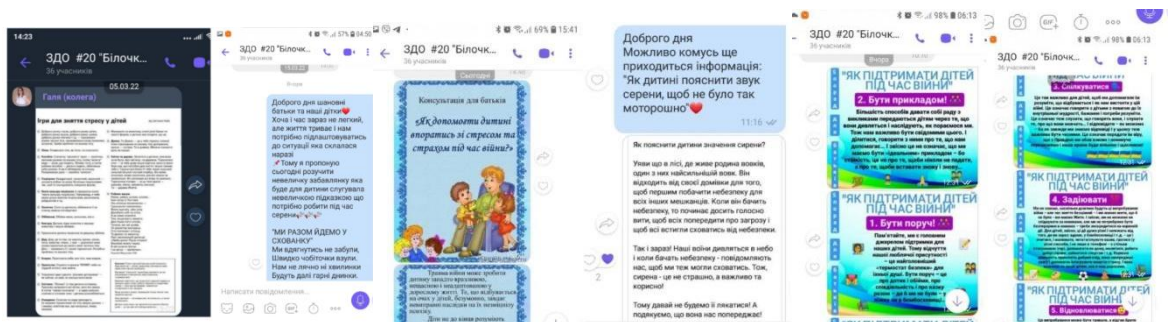
В умовах війни педагогічні працівники мають бути готовими, спроможними повноцінно надавати освітні, інформаційні, консультаційні послуги сім'ям, які виховують дітей раннього та дошкільного віку.

Тому після паузи, пов'язаної з призупиненням освітнього процесу з метою створення безпечного освітнього середовища в умовах дії правового режиму воєнного стану нам важливо було відновити зв'язок з батьками та провести заходи щодо активного їх включення в освітній процес за допомогою дистанційних технологій для надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти.

Саме тому, ми за допомогою мережі Viber у батьківських групах почали надавати інформацію, консультувати батьків як краще не травмувати психіку дітей з використанням картинок, мультфільмів для кращого сприйняття інформації; посилань на Інтернет - ресурси з відеороликами, презентаціями, можна пояснити:

- що таке сирена;
- чому під час тривоги необхідно поспішати до укриття;
- як подбати про дитину в укритті;
- як розповісти дітям про війну;
- як розмовляти з малечю якщо мати чи батько захищає країну...

Для зняття психоемоційного напруження дошкільнят, які перебували у стресовій ситуації батькам рекомендувались різноманітні вправи, дихальні гімнастики, хвилинки для релаксу. Адже дуже важливо підтримувати психічне здоров'я та емоційний стан не тільки дитини але й всієї родини.

Взаємодія з родинами в умовах впровадження дистанційної освіти можлива у форматі «Педагог – Батьки – Дитина». І цей тандем є обов'язковим тому, що багатьох навиків у дітей, таких як опанування самостійного читання, вміння роботи з ІКТ, самоорганізації у дітей ще немає або не сформовані на належному рівні.

Саме тому, зміст дошкільної освіти передбачає запровадження принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці дитини, вихователя і батьків або осіб, які їх замінюють, втілення особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, соціокультурного та інтегрованого підходів, реалізації самостійної творчої діяльності дитини в освітньому процесі з урахуванням вікових особливостей психофізичного розвитку дітей, ігрової діяльності як провідної та принципу навчання через гру як наскрізного у взаємодії з дитиною. [1]

Тому нашим завданням стає необхідність отримати підтримку батьків. А для цього потрібно створити комфортні умови для всіх. Продумати роботу так, щоб батьків зацікавила можливість виконувати завдання з дітьми у зручний час, дати шанс дитині поспілкуватися з друзями, підвищити інтерес малюка до знань запропонованою цікавою добіркою завдань тощо.

Отже тому, питання організації комунікації з учасниками освітнього процесу посідає ключове місце.

Для взаємодії з батьками і дітьми ми використовували соціальну мережу Telegram, facebook, електронні платформи Zoom, Google Meet, створювали та використовували YouTube - канали, щоб поліпшити організацію освітнього процесу в дистанційному форматі використовували публікації психолого-педагогічного та методичного спрямування, зокрема, із сайту МОН «Сучасне дошкілля під крилами захисту» та Telegram-каналу «Підтримай дитину». Пропонували онлайн-садок НУМО з відео заняттями для дітей віком від 3 до 6 років. Адже всі випуски доступні до перегляду на YouTube-каналах МОН та ЮНІСЕФ і на платформі MEGOGO.

Але не потрібно забувати, що перенасичення занять візуальною інформацією, перевантаження медіа презентаціями заважає дитячому сприйманню. Невиправданими видаються докладні сценарії, шоу й розважальні заходи, більше подібні до «театру одного актора», де й автором, і режисером, і виконавцем усіх ролей є вихователь. Адже сучасне заняття — форма навчання дошкільнят, у якій педагог, працюючи з усією групою, підгрупою або з однією дитиною у визначений режимом час, організовує та спрямовує пізнавальну діяльність з урахуванням індивідуальних, вікових можливостей і освітніх потреб кожного вихованця. Але на жаль, заняття нині часто перетворюють на дидактичний каламбур, веселу гру, від якої в головах дітей мало що залишається. Відмова від занять як основної форми навчання в дитсадку й використання лише ігрових форм роботи негативно позначаються на розвитку дітей та підготовці їх до школи. [2]

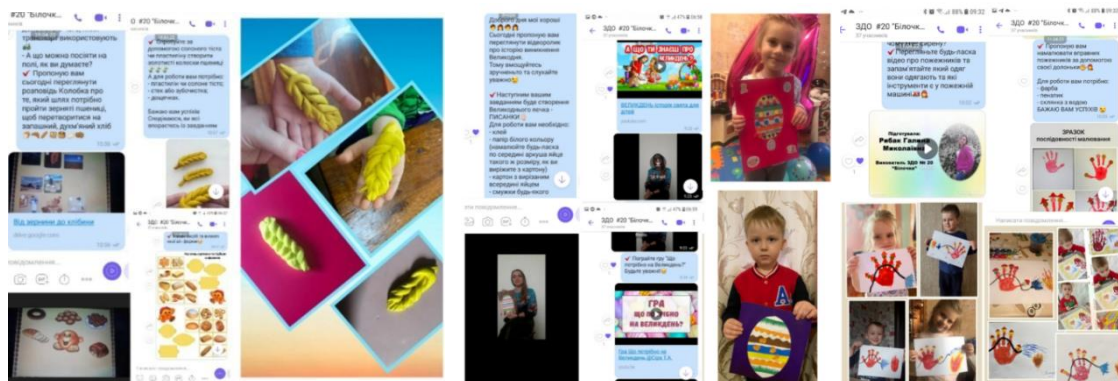
Тож, відповідно вимог освітньої програми «Українське дошкілля» та Базового компоненту дошкільної освіти кожен вихователь для своєї групи розробив цикл міні-занять охоплюючи всі лінії розвитку, які у відеозаписі за посиланням можуть переглянути діти і виконати завдання разом з батьками у зручний для них час. Також здійснювали освітню діяльність через відеоконференції на електронній платформі Zoom або Google Meet.

Із особистого досвіду можу сказати, що деяким батькам до вподоби онлайн заняття. Адже з дітьми весь час працює педагог: запитує, пояснює, пропонує повторити чи виконати данне завдання. Саме педагог відшукує ті «родзинки», які втримують дитину біля екрану. Між вихователем і дітьми зав'язується живе спілкування, відбувається зворотній контакт. Проте великий мінус такої форми це те, що:

- вона не може тривати більше 10-15 хв. для дітей молодшого віку, 15-20 хв. – середнього, 20-25 хв. – старшого дошкільного віку.
- Під час проведення не всі батьки з певних причин можуть в обумовлений час вийти на зв'язок.
- І звичайно, таке заняття має бути обов'язково припинено під час оголошення повітряної тривоги.

Тому для мене, як вихователя та частини батьків перевагу має відеозаняття чи відеозустріч. Коли педагог знімає відео, надсилає батькам, а вони, у зручний для них час, переглядають його з дитиною і виконують разом завдання. Проте, дуже шкода, що втрачається можливість педагога відстежувати динаміку розвитку дитини, здобуття нею практичного досвіду. І знову ж таки, батькам слід враховувати час, проведений дитиною за комп'ютером чи планшетом. Але неможна промовчати про великий плюс саме такої форми роботи з дітьми. Адже дітям завжди приємно працювати саме з своїм вихователем нехай навіть це і дистанційно. Батьки і діти завжди краще відгукуються та включаються в роботу при скиданні відеозанять створених їх вихователем. І нехай завдання виконувались не в той день коли скидалася інформація, але завжди приємно було отримувати фотозвіти виконаної роботи. Відразу усвідомлюєш, що не даремно ти працюєш та ще більше надихаєшся, адже розумієш, що на тебе чекають. І це дає поштовх до розвитку, самовдосконалення, особистісному зростанню, адже хочеться навчитися створювати

не просто презентації, а зробити їх рухомими, відзняти цікавий дослід, створити незвичайну рухому гру, заохотити батьків для створення челенджів, флешмобів.

Дітям цікаво буде послухати казку чи оповідання прочитану вихователем та обговорити її, вивчити вірш за допомогою мнемотаблиці. Щось намалювати чи аплікувати за допомогою нетрадиційних технологій використовуючи предмети заміники. Пригадати та закріпити математичні поняття побувавши онлайн у вихователя на кухні.

Та й вихователь має можливість створити свій YouTube-канал на якому буде розміщувати власні відеозаняття чи сформувати невеличку бібліотеку на Google диску.

Ось мої надбання:

- “Вибухонебезпечні предмети”

<https://drive.google.com/file/d/1fBltpD4sR7DCORaS0DZkMae-uTUHGOMe/view?usp=drivesdk>

- “Правила дорожнього руху”

<https://youtu.be/G6RKQhBCalo>

- Д/гра “Штраф порушнику”

<https://youtu.be/8yhFQUp7Qgc>

- Д/гра “Безпечні та небезпечні предмети”

<https://youtu.be/x8lVaCJLzhh>

- Д/гра “Їстівні та отруйні гриби”

<https://youtu.be/Cu1znkR99RE>

- Казка про їжачка

<https://youtu.be/5dpS1azmW48>

- “Складання опису морквини”

https://youtu.be/F_yl3j0hHuE

- “Голосні звуки”

https://youtu.be/hKGp0SXdn_M

- “Від зернини до хлібини”

<https://youtu.be/4WecEiE-h3k>

- Д/гра “Що де росте?”

<https://youtu.be/kiE3uP04IsY>

- “Мама – найдорожча людина в світі”

<https://drive.google.com/file/d/1lyWSRGfDwEC9-ywKy0s0-jO67pU4uykl/view?usp=drivesdk>

- “Цікаві доріжки”

<https://youtu.be/AKksRE1qtfk>

- Д/гра “Сортування сміття”

<https://youtu.be/dERgFockE2s>

- “Геометричні фігури”

<https://youtu.be/NRzts9Jpqas>

- “Задачі для малечі”

<https://youtu.be/PU44D78o09Q>

- “Величини, кольори, орієнтування”

https://youtu.be/Rf41iMHDq_k

- Д/гра “Один - багато”

https://drive.google.com/file/d/1j5aYRdkdOWwc0Bd6xbygCL7xBDMMI_xz/view?usp

[=drivesdk](#)

- “Тюльпани на галявині”

<https://youtu.be/obhIN-ZFxTk>

- Малювання “Кульбабки” нетрадиційним способом

<https://drive.google.com/file/d/1tPXsZclaEzGNqyzrr6F72yDcVEtfTIMV/view?usp=dri>

[vesdk](#)

- “Троянда для матусі”

https://drive.google.com/file/d/1li9_nAo0h-oWDqvGVhKyTMKOF5jkPYy-

[/view?usp=drivesdk](#)

- Аплікація “Великодня писанка”

<https://youtu.be/3XbwtolgXGc>

- “Вітання до Дня матері”

<https://youtu.be/vU2MCnck36Q>

Слід зазначити, що завдання педагога під час дистанційного навчання полягає в тому, щоб запропонувати батькам найбільш різноманітні й ефективні методи та прийоми роботи з дітьми. Необхідно забезпечити батьків послідовними інструкціями, відеозустрічами, вправами, іграми відповідно до тем у формі навчальних та розвивальних занять. На теренах інтернету є багато пропозицій щодо того, чим зайняти дітей удома. Роль педагога — підказати ті, з якими можна робити це цілеспрямовано, не забуваючи про час для релаксації й для нудьги. Адже, нудьга турбує дитину, спонукає вдаватися до якихось дій, придумувати якісь ігри, а отже, навчає адаптуватися в нових умовах життя. Утім необхідно відстежувати негативні наслідки пережитих психотравмуючих подій. Вони можуть проявлятися не одразу, тому дорослі, вихователі та батьки, мають постійно стежити за психоемоційним станом дітей, їхнім самопочуттям, виявом хвилювання, тривоги.

Життєвий і педагогічний досвід переконує, що, як би довго не тривало дистанційне навчання, весь матеріал діти обов'язково опанують. Сьогодні головне — допомогти дорослим і малюкам перебувати у безпеці та гармонії, перейматися головним — емоційним станом тих, хто поряд, підтримувати одне одного. Батькам — зігрівати любов'ю малят і своїм прикладом вчити дарувати любов навзаєм. Приємно і з користю проводити спільний час: спілкуватися, гратися, читати книжки, обмінюватися враженнями, дивуватися звичним речам, знаходити перлинки-секрети у звичайнісіньких предметах довкола... Але не ізолювати дитину від суспільства. Підтримувати контакт з друзями та однолітками, дати можливість навчатися, розвиватися. Адже життя продовжується і нам необхідно згуртуватись і підлаштовуватись під нові реалії навчитися жити по-новому, використовуючи сучасні комунікаційні технології.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Державний стандарт дошкільної освіти. (нова редакція). К., 2021. с.38
2. К. Крутій. «Сучасне заняття та освітні ситуації», //Дошкільне виховання. - 2016. - №9
3. Лист МОН №1/3737-22 від 29.03.22 року «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні»

4. Лист МОН №1/3845-22 від 02.04.22 року «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану»
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І.Білан ТОВ «Мандрівець», 2017
6. <https://www.youtube.com/watch?v=MbFvVyacZOE>

Рудман Вікторія,
музичний керівник
Клімова Юлія,
вихователь ЗДО №15 «Джерельце»
Кам'янець-Подільської міської ради

Мнемотехніка: ефективна освітня технологія на музичних заняттях

***Анотація.** У статті розкривається питання засвоєння дошкільниками музичного матеріалу та літературних текстів через використання мнемотехніки. Розкрито основні переваги використання мнемотехніки на музичних заняттях. Подано алгоритм розучування тексту пісень за допомогою мнемотаблиці.*

***Ключові слова:** мнемотехніка, мнемотаблиця, пам'ять, зорові образи, графічне зображення, музичне заняття, музична пам'ять.*

Дошкільний вік – це вік образних форм свідомості. Основними засобами, якими оволодіває дитина в цьому віці, є: сенсорні еталони, різні символи, знаки, наочні моделі. Головний інструмент розуму – це пам'ять. Пам'ять – це зв'язок минулого із сьогоденням і майбутнім, процес збереження минулого досвіду, що дає можливість його повторного використання.

Для того, щоб пам'ять не підводила нас у найважливіші миті життя, потрібно постійно її тренувати. У дошкільнят пам'ять носить мимовільний характер, тому для її поліпшення необхідно вчити дітей прийомам запам'ятовування і пригадування, які неодмінно стануть у нагоді і в шкільному житті.

Все частіше в дошкільників спостерігаються недостатній словниковий запас, невміння узгоджувати слова в реченнях, порушення звуковимови, важке запам'ятовування віршів [2]. У зв'язку з цим, актуальною стає необхідність удосконалення сучасних методів і прийомів, використання більш ефективних науково-обґрунтованих шляхів розвитку пам'яті та зв'язного мовлення у дітей.

Методів для розвитку і ефективного використання пам'яті існує безліч. Одним з найефективніших, на нашу думку, є мнемотехніка – сукупність правил та прийомів, що допомагають краще запам'ятати подану інформацію.

Використання мнемотехніки є доцільним як для дітей дошкільного віку, так і школярам молодших класів, зокрема на музичних заняттях. Вона допомагає дітям легше запам'ятовувати зміст музичних творів, текст до пісень та віршів. Діти не дуже люблять вивчати вірші, пісні, переказувати тексти. Заучування текстів викликає у них труднощі, швидке стомлення і негативні емоції. Важливо викликати інтерес дітей, захопити їх і перетворити непосильну працю на улюблений і найдоступніший вид діяльності – гру. З цією метою пропонуємо педагогам закладів дошкільної освіти та початкової школи у своїй практиці використовувати мнемотехніку, щоб полегшити запам'ятовування і збільшити обсяг пам'яті шляхом утворення додаткових асоціацій. Особливістю методики є застосування зображення не предметів, а символів для опосередкованого запам'ятовування. Це значно полегшує дітям збереження і відтворення інформації. Символи максимально наближені до мовного матеріалу.

«Мнемотехніка» або «Мнемоніка» походять від грецького «μνημονικόν» (на ім'я давньогрецької богині пам'яті Мнемозіни – матері дев'яти муз) – мистецтво запам'ятовування. Вважається, що це слово придумав Піфагор Самоський (VI століття до н.е.). Перші роботи з мнемотехніки датуються приблизно 86-82 роки до н.е., і належать перу Цицерона і Квінтіліана (рубрика «Історія мнемотехніки»). Спочатку мнемотехніка виникла як невід'ємна частина риторики (ораторського мистецтва) і призначалася для запам'ятовування довгих промов [5].

Сучасна мнемотехніка значно просунулася як в теоретичному, так і в технічному плані і уможливорює не тільки фіксацію в пам'яті послідовності текстового матеріалу, але й дозволяє безпомилково запам'ятати будь-яку точну інформацію: списки телефонних номерів, хронологічні таблиці, різноманітні числові таблиці, анкетні дані, складні навчальні тексти, що містять велику кількість термінології і числових відомостей і т.п.

Якщо раніше психологи намагалися порівнювати пам'ять людини з пам'яттю технічних пристроїв, то останнім часом спостерігається зовсім протилежне. Творці сучасних комп'ютерів і програмного забезпечення черпають свої ідеї з підручників нейрофізіології. В сучасному інформаційному просторі останнім часом спостерігається катастрофічний розрив між стрімким зростанням високих технологій та колишнім «поглинанням» інформації мозком людини. Тому що люди не вміють працювати з інформацією, не вміють швидко читати, не вміють запам'ятовувати. Мнемотехніка значно підвищить здатність до навчання будь-яких дисциплін і дасть можливість не відставати від технічного прогресу [2].

Педагоги вимушені шукати шляхи оптимізації освітнього процесу, використовувати технології, які максимально знижують інформаційне навантаження на дітей.

Актуальність мнемотехніки для дошкільнят, а згодом і молодших школярів обумовлена тим, що саме в цьому віці у дітей переважає наочно-образна пам'ять. Найчастіше запам'ятовування відбувається мимоволі, просто тому, що якийсь предмет або явище потрапили в поле зору дитини. Якщо ж вона буде намагатися вивчити і запам'ятати те, що не підкріплене наочною картинкою, щось абстрактне, то на успіх розраховувати не варто.

Мнемотехніка якраз допомагає спростити процес запам'ятовування, розвинути асоціативне мислення і уяву, підвищити уважність. До того ж прийоми мнемотехніки в результаті грамотної роботи педагога призводять до збагачення словникового запасу та формування зв'язного мовлення. Це нова освітня технологія, що допомагає кожній дитині комфортно та легко здобувати знання у будь-якому віці. Мнемотехніка використовує природні механізми пам'яті мозку і дозволяє повністю контролювати процес запам'ятовування, збереження і пригадування інформації [6].

Мнемотехніка допомагає вирішити такі основні освітні завдання:

- розширити творчі можливості дитини завдяки гармонійній роботі лівої (логіка) і правої (творчість, образне мислення) півкулі головного мозку;
- формувати вміння ефективно і самостійно вчитися;
- підвищувати самооцінку дитини завдяки результативності у навчанні;
- зменшувати стреси від навчання;
- збільшувати навчальну мотивацію, а з нею успіхи;
- звільнити час від запам'ятовування для продуктивної та творчої роботи;
- розвивати образну пам'ять, допомагати сприймати навколишній світ у всій красі;
- розвивати самостійність в інтелектуальній та практичній роботі, що підвищує адаптацію у соціумі;
- активізувати внутрішні механізми засобами мнемотехнології.

То як же навчити дошкільників запам'ятовувати музичний матеріал та літературні твори за допомогою мнемотаблиць? Відповідь проста: характерною властивістю пам'яті сучасних дітей є те, що вони швидко сприймають, але не надовго запам'ятовують інформацію. Добре відомо, що мова мозку – це образи. І, перш за все, зорові образи. Якщо звертатися до мозку на його мові, він виконає будь-які наші команди, наприклад, команду «запам'ятати».

Зміст мнемотехніки в тому, що будь-яке слово можна намалювати, проасоціювати із зоровим образом. Можна навіть цілу розповідь представити в картинках. Для швидкого запам'ятовування, слова або рядки пісні чи вірша замінені ілюстраціями. Спочатку заучуємо, дивлячись на слова, а потім тільки на ілюстрації. Як будь-яка діяльність, мнемотехніка будується від простого до складного. Необхідно розпочинати роботу з найпростіших мнемоквадратів, поступово переходити до мнемодоріжок і пізніше – до мнемотаблиць. Останнім часом в закладах дошкільної освіти та в перших класах прийомами мнемотехніки користуються дуже активно і не тільки для роботи зі звичайними дітьми, а й для корекції стану у малюків з відставанням у розвитку.

Великий педагог К.Д.Ушинський вважав, що для дитини запам'ятати що-небудь на слух занадто складно, в той час як з допомогою картинок навіть об'ємні оповідання та вірші вона може швидко згадати [4].

Серед видів музичної пам'яті, що задіяні в музичній діяльності дошкільника, відокремлюємо наступні: образна (слухова, зорова), словесно-логічна, емоційна, моторно-рухова та різні види музичної пам'яті, яка за тривалістю буває довготривалою, короткочасною, оперативною, проміжною. На розвиток музичної пам'яті впливають також такі психічні процеси як сприймання, увага, уява та мислення, а також мають значний вплив емоції, мотивація й активність особистості. Розвиток музичної пам'яті у дітей майже ніколи не розглядався як самостійний процес, а пошук шляхів її удосконалення відбувався в комплексі з розвитком інших музичних здібностей. В результаті – відсутній діагностичний апарат, брак підходів до розвитку запам'ятовування музичного матеріалу у дітей, до розширення обсягу їхньої музичної пам'яті й прискорення процесу запам'ятовування музичного матеріалу (зменшення часу, необхідного для запам'ятовування), до збільшення тривалості збереження отриманої музичної інформації та готовності до її відтворення. Тому так важливо приділяти більше уваги розробленню методів і прийомів, які б допомагали у розвитку музичної пам'яті та пам'яті взагалі у дітей [3].

Мнемотаблиці особливо ефективні при розучуванні віршів і пісень. Вивчаючи їх за мнемотаблицями, дошкільнята мимоволі звертають увагу на літери, при цьому підсвідомо запам'ятовуючи написання тих чи інших слів. Це дає поштовх до бажання читати і, відповідно, полегшує навчання у молодшій школі. Сьогодні можна відшукати безліч віршів, оповідань, пісень представлених за допомогою мнемотаблиць, нами розроблена добірка власних наочних матеріалів до використання в роботі з дітьми.

Суть мнемотехніки у тому, що на кожне слово або маленьке словосполучення в тексті придумується картинка (зображення). Таким чином, весь вірш або текст пісні замальовується схематично. Після цього дитина за допомогою пам'яті, використовуючи графічне зображення, відтворює текст цілком.

На початковому етапі дорослий пропонує готовий план-схему, а в процесі навчання дитина також активно включається в процес створення своєї схеми.

Серед різноманіття мнемонічних методів та прийомів розглянемо окремі з них:

1. Метод асоціацій заснований на створенні додаткових уявних зв'язків між частинами нової інформації, призначеної для запам'ятовування та тим матеріалом, що ми вже знаємо або про що пам'ятаємо. Даний прийом дозволяє працювати з окремими поняттями, образами, зі словами, із парами слів чи понять, а також із

послідовностями. На шляху до підвищення здатності до запам'ятовування: зв'язуємо окремі поняття із зображеннями.

2. Створення штучних синестезійних відчуттів. Ми можемо запам'ятовувати інформацію свідомо, комбінуючи різні сприйняття п'яти чуттів: зору, слуху, дотику, нюху і смаку. Додаючи до них ще й емоційні відчуття і рухові (моторні), можна користуватися одними в комплексі з іншими, штучно створюючи асоціації, здійснюючи своєрідне чуттєве підкріплення. Це служитиме хорошою зачіпкою для пам'яті. Наприклад, розучуючи з вихованцями пісню «Новий рік», бажано створювати для них образи. Важливо давати змогу дітям самим віднайти близькі їм асоціації: як падають сніжинки за вікном, як горять вогники на ялинці, як танцюють хлопчики й дівчатка.

3. Прийом входження в текст, штучне викликання своєрідних емпатійних переживань. Для запам'ятовування потрібно уявити себе не лише слухачем, а й героєм матеріалу, що запам'ятовується, який зазнає абсолютно реальних відчуттів та переживань, з яким відбуваються ті ж самі події, про які йдеться мова. Так, розучуючи на занятті новорічну пісню, важливо намагатися викликати у дітей саме такий же піднесений новорічний настрій та позитивні емоції, адже малюки завжди вірять в чудеса, вірять, що в новорічне свято відбудеться щось фантастичне і казкове [3].

Використання прийомів мнемотехніки ґрунтується на спостережливості й образному мисленні та спрямоване на усвідомлене створення асоціативних зв'язків між об'єктами.

Мнемотехніка допомагає дітям керувати процесом запам'ятовування, удосконалювати своє мовлення, сприяє розвитку асоціативного й образного мислення, уваги. Найчастіше запам'ятовування відбувається мимовільно, коли якийсь предмет або явище потрапляє в поле зору дитини і зумовлює швидку реакцію. Інформація «обростає» асоціативними зв'язками й закріплюється в пам'яті. Якщо ж дитина намагається вивчити й запам'ятати щось абстрактне, не підкріплене картинкою, асоціацією, то на успіх розраховувати не варто.

Алгоритм розучування тексту пісні за мнемотаблицею:

1. Педагог співає пісеньку під фортеп'яний акомпанемент. Діти визначають характер музики, розповідають про що співається в пісні. Потім можна використовувати інструментальну версію пісні у поєднанні зі слайдами.

2. Педагог співає пісню акапельно, змінюючи слайди відповідно тексту.

3. Педагог працює зі слайдами в режимі «стоп-кадр», пояснюючи дітям значення кожної картинки.

4. Діти, розглядаючи картинки, відновлюють текст пісні.

5. Педагог разом з дітьми співає пісню за картинками, акапельно.

6. Педагог і діти виконують пісню, супроводжуючи текст пісні образними рухами (без показу картинок). Варіанти виконання – акапельно, під фонограму.

Мнемотаблиці та графічні зображення використовують у музично-ритмічних рухах, як допоміжний засіб для різних перешикувань або розучування елементів танцю.

Отже, прийом мнемотехніки досить ефективний на музичних заняттях в закладі дошкільної освіти та на уроках в початковій школі. Мнемотехніка сприяє поліпшенню ефективності засвоєння нової інформації, розвиває комунікативні та пізнавальні здібності особистості, допомагає у підготовці дошкільника, потім учня до діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства. Діти із задоволенням вивчають пісні, вірші, переказують казки, складають описові розповіді, стають більш відкритими та впевненими в собі.

Використання методів та прийомів мнемотехніки під час освітнього процесу дає можливість встановити зв'язки між предметами та явищами, послідовністю подій,

робить їх доступними розумінню та відтворенню дітьми. Таким чином, прийоми мнемотехніки дозволяють впорядкувати складну інформацію, розташувати її в певній послідовності, а тому діти засвоюють потрібну інформацію значно краще та зберігають її на більш довгий термін, і пригадування не викликає значних зусиль.

У дітей формується позитивне ставлення до навчання та підвищується ефективність роботи вихователя та музичного керівника. Основними перевагами мнемотехніки у навчанні дітей є:

- зменшення стресу від навчання;
- підвищення самооцінки дитини;
- формування вміння самостійно вчитися;
- збільшення об'єму пам'яті;
- здатність легше виділяти істотне, знаходити спільне і відмінне;
- підвищення інтересу до навчання [2].

Застосування мнемотехніки дозволяє безпомилково запам'ятовувати будь-яку точну інформацію, яка вважається важкою для запам'ятовування, а також сприяє підготовці дошкільника до діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Авт. кол-в: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. – Київ, 2021.
2. Білаш О.Н. Мнемотехніка в роботі з дітьми дошкільного віку // Дитячий садок. - 2015. -№ 23.- С.12-15.
3. Бурлай О. 4 прийоми мнемотехніки для занять у звичайних та інклюзивних групах // Музичний керівник. – 2020. – № 4.
4. Мнемотехніка як ефективний засіб мовного розвитку дітей [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://kr.suzirya.edukit.dp.ua/portfolio pedagogiv/volkova_l_/innovacijni_tehnologii/mnemotehnika
5. Чепурний Г. А. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти: навчально-методичний посібник//Тернопіль: Мандрівець, 2015. – 152 с.
6. Черешнюк О. Робота з літературним твором із використанням прийомів мнемотехніки // Методична скарбничка вихователя. – 2014. – № 2. – С. 30-33.

Сас Ірина,
директор ЗДО №34 «Тополька»
Хмельницька ОТГ

Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану

Анотація. У цій статті ми розглянули поняття психологічного супроводу, його складові та напрямки. Поділилися досвідом стосовно того, як саме здійснюється психологічний супровід в нашому закладі дошкільної освіти, стисло надали рекомендації щодо використання ефективних форм психологічного супроводу усіх учасників навчально-виховного процесу в умовах воєнного стану.

Ключові слова: супровід, психологічний супровід, діагностична робота, корекційна робота, профілактична робота, консультування, психологічна просвіта, перша психологічна допомога, психологічна хвилинка та ін.

Одним з важливих пріоритетів в діяльності закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану є забезпечення психологічної стійкості учасників освітнього процесу. Сьогодні всі учасники освітнього процесу більш ніж будь – коли раніше, потребують психологічної підтримки та допомоги. Багато корисної інформації щодо забезпечення психологічного супроводу висвітлено на сайті Міністерства освіти і науки України [1,2,3].

Термін «супровід» у практичній психології почав використовуватися майже із самого початку функціонування психологічної служби в системі освіти. Багато дослідників відзначають, що супровід передбачає підтримку природних реакцій, процесів і станів особистості. На думку О. Казакової, супровід – це складний процес взаємодії супроводжувача і супровідного, результатом якого є рішення й дія, що веде до прогресу в розвитку супроводжуваного. Позиція супроводу – позиція на стороні дитини. Це цілісний процес допомоги дитині, її родині й педагогам [4].

Психологічний супровід є одним із видів психологічної допомоги, який має на меті створення необхідних умов для ефективної адаптації до навчальних умов взаємодії між всіма ланками навчально-виховного процесу, забезпечує пристосування в умовах інтенсивного інформаційного потоку, сприяє кращому засвоєнню знань, умінь, навичок.

У чому ж сенс психологічного супроводу? Не кожен вміє вчасно і повноцінно позбавлятися від тривоги страху, обурення, образи, перенапруги, нетерпіння, жалості до себе. Не кожен вміє «брати себе в руки». За допомогою психолога - це стає реальним. Робота в цьому напрямку досить індивідуальна. Завдання психолога, який забезпечує психологічний супровід, полягає в тому, щоб створювати необхідні умови для адекватного розуміння дитиною своєї життєвої ситуації, завдань, які поставлені перед нею, можливих варіантів поведінки, пошуку ресурсів на реалізацію себе в навчально-виховному процесі, подоланню певних труднощів.

Психологічний супровід в умовах навчального процесу здійснюється не тільки з дітьми, але й з педагогами та батьками. Це не менш важлива складова роботи психолога закладу дошкільної освіти, яка створює максимальні умови ефективної взаємодії всіх ланок навчально-виховного процесу. Тому в освітньому просторі виділяють такі основні завдання супроводу:

- систематичне відстеження статусу дитини та динаміки її розвитку у навчально-виховному процесі;
- створення соціально – психологічних умов для розвитку особистості;
- створення соціально – психологічних умов для надання допомоги дітям, що мають проблеми у навчанні та розвитку(конкретні заходи).

Психологічний супровід освітньо-виховної роботи має специфіку методів застосування та напрямів роботи. Визначають наступні напрями реалізації діяльності психолога в умовах навчального закладу, що окреслюють поняття психологічного супроводу: діагностична, корекційно – консультативна, просвітницька, профілактична роботи [5].

Діагностична робота – дає можливість отримати необхідну інформацію про дитину, її розвиток, потенційні можливості, потреби, емоційні переживання, труднощі. Діагностична робота допомагає розв'язати актуальні педагогічні проблеми.

Корекційна робота – активний вплив на процес формування особистості в дитячому віці, збереження індивідуальності. Даний вид роботи здійснюється на основі діагностичних даних. Завдяки корекційно-розвивальним заняттям корегуються прояви певних небажаних (негативних) явищ, здійснюється вплив на особистість дитини. Такі заняття мають як індивідуальну так і групову форму проведення.

Профілактична робота. Часто її об'єднують з корекційною. Проте варто виокремити цей напрямок. Адже його суть полягає в попередньому впливі на дітей, підвищенні знань, які забезпечують гармонійний розвиток дитини.

Консультавання – це робота за конкретним запитом.

Психологічна просвіта – підвищення психологічної культури вихованців, педагогів, батьків.

Під час здійснення психологічного супроводу важливими залишаються всі, вищесказані напрямки, які повинні здійснюватися згідно потреб та вимог навчального закладу.

Так як психологічний супровід в умовах навчального процесу здійснюється з дітьми, педагогами та батьками, хочемо більш детально зупинитися та розглянути форми роботи, які ми використовуємо в освітньому процесі в умовах військового стану.

Робота з батьками:

- консультавання щодо подолання негативних емоційних станів, тривоги, стресу, депресії;
- бесіди як допомогти собі відновитися після стресу, психологічна самодопомога в умовах війни;
- тренінги, семінари, аутотренінги, психологічні заняття щодо вивчення та ознайомлення з методами самодопомоги та експрес-допомоги іншим, ознайомлення з методами, вправами, іграми, поведінкою дітей в укриттях;
- онлайн-зустрічі, батьківські чати для обговорення питань, що виникають в умовах військового стану;
- створення інформаційних буклетів з порадами та рекомендаціями;
- публікування інформації в соцмережах, ознайомлення з техніками для розслаблення, медитація, методами саморегуляції. Створення відеозаписів з заняттями для дітей вдома, публікування на диску;
- надання інформації про безкоштовну цілодобову психологічну допомогу психологічними службами.

Робота з педагогічними працівниками:

- консультавання щодо роботи в закладі дошкільної освіти в умовах війни, забезпечення та організація психологічного комфорту для дітей в укриттях, сховищах;
- бесіди, надання рекомендацій щодо зменшення тривожних станів у дітей під час повітряної тривоги;
- тренінги, семінари, аутотренінги, психологічні заняття щодо правил поведінки в надзвичайних ситуаціях;
- вебінари, онлайн-зустрічі, ZOOM-конференції, з метою емоційної підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану;
- створення інформаційних буклетів, стендів з порадами, рекомендаціями;
- практичні завдання для домашнього виконання, як пережити травматичні події, відновлення після стресу;
- психологічні практикуми про базові правила психологічної стійкості під час війни, ознайомлення з техніками саморегуляції стану. Надання інформації про безкоштовну цілодобову психологічну допомогу психологічними службами.

Робота з дітьми:

- корекційно-розвиткові заняття з метою подолання страхів, тривоги, проявів негативних емоцій;
- психологічні заняття з дітьми в укритті щодо зняття емоційної напруги. Ігри, вправи для створення позитивної атмосфери, емоцій, ZOOM- зустрічі з дітьми, проведення арт- терапії для заспокоєння, емоційної стабільності;
- психогімнастика щодо переключення уваги на тіло;

- психологічна хвилинка;
- дихальні техніки для зняття стресу та панічних атак, дихальні відео вправи;
- відео вправи на зняття психоемоційного напруження, стресу, тривоги;
- тілесні техніки, тілесні відеотехніки;
- вправи на зняття м'язового напруження боротьби зі стресом;
- забавлянки, руханки;
- казкотерапевтична техніка, казкотерапевтична відеотехніка;
- арттерапія, танцювальна арттерапія, музична терапія, ізотерапія;
- діагностування систематичне емоційного стану дітей, особливо «групи ризику», дітей з особливими освітніми потребами, дітей-переселенців, дітей у скрутних життєвих обставинах;
- перша психологічна допомога та ін.

Перша психологічна допомога – це сукупність заходів загальнолюдської підтримки та практичної допомоги ближнім, які відчують емоційне напруження та страждання. Таку допомогу може надати не лише практичний психолог, а також педагог, знайомий з правилами надання першої психологічної допомоги. Її надання не передбачає значної професійної підготовки, достатньо педагогічних знань, отриманих в межах загальноосвітнього психологічного інформування, і природної здатності проявляти співчуття, людяність.

Фізичні та емоційні стани людини взаємопов'язані і тому здатні взаємовпливати один на одного. Під час напружених емоційних станів у дитини змінюється міміка, темп мовлення, з'являється метушливість, змінюється дихання, пульс, колір обличчя, можуть з'явитися сльози. Рекомендуємо впровадження «психологічної хвилинки», яка допоможе здобувачеві освіти впоратися зі стресом та його наслідками, емоційно налаштуватися на заняття, на плідну взаємодію. Це дасть змогу створити сприятливу атмосферу, що дозволить дітям розслабитися, зняти емоційне напруження, відновити почуття безпеки та психоемоційного комфорту, що є природним механізмом стабілізації. Регулярне виконання «психологічних хвилин» у зручний час та слушній нагоді допоможе здобувачеві освіти стати більш спокійним, врівноваженим, а також дозволить краще зрозуміти свої почуття. Звертаємо увагу, що педагог має сам визначити, коли і у який час потрібно провести «психологічну хвилинку».

Реакції на кризову ситуацію у дітей різних вікових категорій є різними. Відповідно до таких ситуацій є різними й ризики, а також потреби виходу з них. Під час кризової ситуації здобувачі освіти можуть відчувати власну провину за події, що відбулися. У них виникають страхи, знижується рівень комунікації, або, навпаки, вони проявляють надмірну турботу про захист та порятунок людей.

На травмуючу ситуацію можуть виникати такі реакції:

- недовіра до оточення;
- болісне реагування на критику;
- перезбудження;
- тривожність;
- емоційний ступор;
- уникання місць, людей, предметів, що нагадують про травмуючу подію.
- емоційна байдужість – захисна реакція;
- негативізм, «спалахи» гніву, агресії;
- уникання спілкування;
- ризиковані вчинки;
- занепокоєність щодо своєї безпеки та можливості повторення травмуючих подій;
- зниження уваги та концентрації;

- підвищена активність;
- роздратованість;
- пропущення занять;
- скарги на самопочуття;
- постійне обговорення подій та фокусування уваги на окремих деталях

того, що трапилися.

Отже необхідність психологічної підтримки усіх учасників освітнього процесу є надважливим питанням сьогодення. Пріоритетом в діяльності закладів освіти є забезпечення психологічної стійкості учасників освітнього процесу, які страждають від російської воєнної агресії.

«Жорстока війна в Україні безперечно стала стресом для всіх учасників освітнього процесу. Наше завдання – забезпечити належні умови для психологічного здоров'я кожного. Важливу роль відіграє психологічна служба системи освіти, яка має забезпечувати своєчасне, систематичне надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу. Освітяни та здобувачі освіти гідно тримають освітній фронт, тому система освіти має значні можливості для допомоги учасникам освітнього процесу», – зазначив Міністр освіти і науки Сергій Шкарлет.

Список використаних джерел та літератури

1. Лист МОН №1/3737-22 від 29.03.2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні».
2. Лист МОН №1/3845-22 від 02.04.2022 «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні».
3. Лист МОН №1/3872-22 від 04.04.2022 «Про методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій».
4. Бочкор Н. П. та ін. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період: метод, рек. – К.: МЖПЦ «Ла Стада-Україна», 2014.
5. Методичні рекомендації для практичних психологів: психологічна допомога особистості з посттравматичним синдромом. уклад.: І. Я. Мельничук, О. В. Цапенко. Кіровоград: Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського, 52 с.

Сіденко Лариса Антонівна
ЗДО №6 «Ромашка»
Красилівської міської ради
Хмельницької області

Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану (зокрема, з використанням дистанційної форми здобуття освіти)

Час не вибирають, у ньому живуть...

На нашу долю і на долю наших дітей випала страшна війна, яка зруйнувала звичне мирне життя, принесла горе і сльози, забравши близьких і рідних, змусивши покинути домівки і шукати захисту на чужині... Але життя продовжується — для когось у прифронтовій зоні, під звуки сирен і розриви снарядів, для когось — у нових умовах далеко від дому, для когось в окупованому ворогом рідному місті чи селі, і

майже всюди — у напруженому очікуванні новин із фронту, в готовності миттєво зреагувати на сигнал тривоги.

На жаль, ні місяця, ні дня, ні години спалюженого війною дитинства неможливо повторити, пережити, пережити по-іншому. Але зробити все, що в наших силах, для того, аби наші малята по змозі відновили свій емоційний стан, упоралися з наслідками пережитих травмівних подій і здобули якісну освіту, — наш обов'язок і наша робота, а вберегти малят від опосередкованої інформації нам цілком до снаги.

Тож, щоб розпочати новий навчальний рік у цих складних умовах, ми повинні були налагодити повноцінний освітній процес попри всі випробування.

Нашими головними опорами в роботі стали **осмисленість, самостійність, відповідальність, гнучкість**. Упровадження задекларованої раніше концепції освітнього процесу, в якому жорсткий конструкт планування й організації має змінитися гнучким реагуванням на "живу" ситуацію з урахуванням реальних потреб та інтересів дітей, тепер стає необхідністю. Тож наш педагогічний колектив мав діяти більш самостійно і відповідально, усвідомлюючи всі ризики конкретних умов, у яких нам доводиться працювати, свідомо оцінювати свій потенціал і ресурси, щоб зберегти себе і дітей та реалізувати освітні завдання, визначені в Державному стандарті.

Якщо говорити про пріоритетні напрямки роботи нинішніх умовах, то велику увагу наш заклад приділяє саме таким:

- **формування навичок захисту життя**, свого та близьких: адже дітей треба навчити жити і діяти в нинішніх умовах без ігнорування, залякування і драматизації;

- **виховування милосердя**, адже навколо багато людей, які потребують нашої допомоги, уваги, турботи;

- **патріотичного виховання**, виховувати у дітей любов і повагу до України, гордість за приналежність до її народу, бажання розмовляти українською мовою.

Сьогодні, як ніколи, малята потребують спілкування з дорослими та однолітками. І наше завдання – організувати якомога комфортніший комунікативно – освітній простір, де кожна дитина відчуватиме безпеку, підтримку, розуміння та любов.

Велику роль в освітньому процесі відіграє розвивальне середовище. Воно має бути не лише безпечним, а й інформативним, цікавим, змістовним, стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно - поведінковий розвиток дітей.

Дизайн наших груп створено так, щоб сприяти особистісному розвитку у дитини задля реалізації її індивідуальної особистості. Наші групові кімнати розділені на ігрову зону, зони відпочинку, облаштування в ній осередків за інтересами, це: магазин, кухня, перукарня, куточок природи, народознавчий, театру, книжковий, музичний та інші.

У вікових групах створено достатньо простору для організації різних видів діяльності та вільної гри.

В освітньому процесі використовуємо різні технічні засоби навчання, дидактичні, настільно-друковані ігри, різні види театрів, залучаю дітей до малювання та поробок з паперу, природного матеріалу, різних свят, конкурсів, розваг тощо.

Під час військового стану в нашому закладі пройшло багато різних заходів, де дошкільнята разом з своїми батьки мали можливість зарядитися позитивним настроєм і провести час із користю, дізнатися багато цікавого і повчального, виховувати патріотизм саме під час таких заходів:

- Фізкультуро – оздоровча розвага для дітей та їх батьків «Здоров'я – основа усього на світі, здоровими бути бажають всі діти»
- Свято «Вишиванка - оберіг долі»,
- Екологічний квест «У пошуках Матінки природи»,

- Переглянули театралізовану виставу «Теремок» від АРТ Студії «Дивинка», акторами якої є працівники нашого садочка»,
- Свято Івана Купала,
- До дня фізичної культури і спорту розвагу «Олімпійська малеча на старті»,
- Брала участь у акції «Діти України за мир»,
- Святкували Всеукраїнський день дошкілля,
- Долучилися до Всеукраїнського флешмобу «Дитинство без війни»,
- Провели тематичні заняття до Всесвітнього захисту тварин,
- Виготовляли вітальну листівку для воїнів до дня Захисників та захисниць України,
- Виготовили патріотичну пам'ятку «Красилів – місто патріотів»,
- Відсвяткували свято осені,
- Провели тиждень безпеки життєдіяльності дитини.

Особливу увагу звертаємо на дітей зі статусом внутрішньо переміщених осіб. Адже ці вихованці потребують окремого психолого-педагогічного супроводу у процесі адаптації до нових умов, тож педагогічним працівникам потрібно:

- спостерігати за такими дітьми;
- враховувати в освітній роботі інформацію щодо їхнього психічного стану;
- впроваджувати види діяльності, які сприятимуть емоційній підтримці дітей та налагодженню комунікації з ними; використовувати індивідуальний підхід у роботі з вихованцями;
- залучати їх до колективної творчої діяльності.

Війна робить небезпечним будь-який регіон нашої країни, сигнал тривоги може пролунати в будь-якій її частині, що висуває особливі вимоги до організації освітнього процесу. Зачувши сигнал тривоги, негайно збираємо дітей і прямуємо до укриття. Не має значення, де ми в цей час перебуваємо: на заняттях в груповій кімнаті, на прогулянці чи у спальні. Під час сигналу тривоги і перебування в укритті діти не повинні бачити паніки, страху чи розгубленості вихователя. Спустившись в укриття і знаючи можливості своїх вихованців я пропоную їм цікаві завдання, ігри спортивні для рухливих дітей, дидактичні для малорухливих, театралізовані для любителів казок, конструктивні для любителів автомобілів. Щоб діти в укритті не лякалися, і не плакали за мамою то співаємо їх улюблених пісень, чи читаємо або переглядаємо їх улюблених казок.

На жаль заради безпеки дітей і педагогів змушені інколи переривати реальний освітній процес і переводити його в дистанційний. В цьому випадку надзвичайно зростає роль батьків, їхня участь в освітньому процесі, співвідповідальність за якість освіти дітей. І тут уже багато залежить від майстерності педагога, його вміння мотивувати батьків і рідних дитини.

Не треба вивантажувати на батьків увесь : дидактичний матеріал— мовляв, розбирайтеся самі. Його слід подавати дозовано, з реальною для виконання кількістю конкретних завдань, з обов'язковим зворотним зв'язком, емоційною і методичною підтримкою.

Перед тим, як перейти на дистанційну форму навчання, ми провели опитування батьків в Гугл формі, за якою формою їм зручно працювати асинхронному чи синхронному режимі. Так як більша частина батьків в моїй групі працює, тому вони вирішили працювати в асинхронному режимі, це коли вони в зручний для них і дітей час зможуть переглянути різні відео заняття, розвивальні відео, поради і консультації для батьків в Гугл календарі і залишити в ньому різні коментарі, а також виконані завдання. В таких умовах наш заклад опанував такий інструмент дистанційної організації освітнього процесу як запис авторських

відеороликів і надавати доступ до них через мережу Ютуб або розміщуємо їх у Гугл календарі або у власній групі у Фейсбуці.

Отже, сьогодні основними лініями комунікації в нашому закладі стали: спілкування між педагогами і дітьми, спілкування між педагогами та батьками та спілкування між педагогами та педагогами – кожна з яких має свою специфіку, повністю або частково реалізуються засобами онлайн – комунікації: за допомогою відео конференцій, чатів, форумів, електронної пошти, соціальних мереж, служб обміну миттєвими повідомленнями в мобільному застосуванні Вайбер або Телеграм.

Усім нам нині дуже непросто. Але хто, як не ми, має робити нашу справу? Тож не здаваймося, докладаймо зусиль для вдосконалення своїх професійних умінь, шукаймо нові способи і методи роботи, відповідні новим умовам життя. Бережімо себе і своїх дітей!

Дякую за увагу!

Сімончук Анастасія,
вчитель-логопед
ЗДО №3 «Дзвіночок»
Нетішинської міської ради

Логопедичний масаж як ефективний метод корекції мовлення дітей з ООП

***Анотація.** У статті досліджується проблема удосконалення мовлення дітей з ООП за допомогою логопедичного масажу. Представлена класифікація різних видів логопедичного масажу, охарактеризовано інструментарій, який використовується під час проведення кожного з них. Описано прийоми, умови, техніку проведення логопедичного масажу. Вказано, як нетрадиційні види логопедичного масажу викликають позитивні емоції у дітей під час гри та навчання.*

***Ключові слова.** Логопедичний масаж, інструментарій для масажу, діти з порушеннями мовленнєвого розвитку.*

Протягом останніх років спостерігається значне збільшення кількості дітей із мовленнєвими порушеннями, які потребують логопедичної допомоги. Серед них велика кількість вад звуковимови, які можуть мати як органічний, так і функціональний характер, причиною яких виступають мовнорухові розлади різного ступеню тяжкості. Рухові порушення артикуляційного апарату є однією з основних причин формування правильної вимови у дітей. У зв'язку з цим у логопедичній роботі необхідно використовувати масаж артикуляційного відділу верхнього кінця мовнорухового аналізатора, зокрема найбільш рухомих його частин: м'язів обличчя та язика.

***Мета статті.** Розкрити значення та особливості впровадження логопедичного масажу у практику роботи вчителя-логопеда ЗДО.*

***Основна частина.** Логопедичний масаж — це метод активної механічної дії, який впливає на стан м'язів, нервів, кровоносних судин і тканин периферичного мовленнєвого апарату. Це одна з логопедичних методик, яка сприяє нормалізації мовлення та емоційного стану осіб із мовленнєвими порушеннями. В основі масажу лежить складний процес, зумовлений нервово-рефлекторним та механічним впливом.*

Масаж - це один з найдавніших та найефективніших лікувальних заходів. Теоретичне обґрунтування необхідності логопедичного масажу у комплексній

корекційній роботі зустрічається в Архіпової О.Ф., Ейдінової Б. Мастюкової Є.М., Правдіної О.В., Семенович К.А. та багатьох інших авторів. Масаж, як засіб лікування застосовується на науковій основі лікування нервово-м'язового апарату. Він входить в комплексну медико-педагогічну систему реабілітації дітей, підлітків і дорослих із мовленнєвими порушеннями.

Масаж в логопедичній роботі використовується при корекції різних порушень: дислалії (різних її форм), дизартрії (в тому числі її стертої форми), ринолалії, афазії, заїкання, алалії та при порушеннях голосу. В цілому масаж застосовується в корекційній педагогічній роботі у всіх тих випадках, коли спостерігається порушення тону м'язів.

Логопедичний масаж - це частина комплексної роботи, спрямованої на подолання мовленнєвих порушень. Він може проводитися протягом всієї корекційної роботи, але особливо важливе його використання на підготовчих етапах. Нерідко масаж є необхідною умовою ефективності логопедичної допомоги.

Основною метою логопедичного масажу є нормалізація м'язового тону загальної, мимічної та артикуляційної мускулатури; зменшення прояву парезів і паралічів м'язів артикуляційного апарату; зниження кількості судом у м'язах мовленнєвого апарату; стимуляція пропріоцептивних відчуттів; активізація тих груп м'язів периферичного мовленнєвого апарату, у яких була недостатня скорочувальна активність; формування довільних, кординованих рухів органів артикуляції.

При подоланні артикуляційних порушень логопедичний масаж проводиться разом із пасивною, пасивно-активною та активною артикуляційною гімнастикою. Для формування мовленнєвого дихання, голосу, нормалізації емоційного стану масаж може використовуватися в комплексі з традиційними логопедичними вправами.

Науковці протягом багатьох років досліджень пропонували різноманітні авторські методики використання логомасажу в логопедичній роботі. Багато з них не втрачають актуальності донині. Заблудовський І.З., один з основоположників системи масажу, був автором методики стимулюючого масажу обличчя, яка активно застосовується і на сьогодні.

Логопедичний масаж може здійснювати як вчитель-логопед чи дефектолог, так і медичний працівник, який володіє технікою логопедичного масажу, тобто пройшов спеціальну підготовку і знає анатомію і фізіологію м'язів, забезпечують мовно-рухову діяльність, а також етіопатогенез мовленнєвих порушень. Елементи масажу можуть здійснюватися батьками дитини, спеціально проінструктованими і навченими вчителем-логопедом.

Архіпова О.Ф. розглядає логопедичний масаж як структурну частину індивідуального логопедичного заняття з дитиною, в якій діагностували дизартрію. При цьому логопедичний масаж має передувати жестикуляційній гімнастиці. Автор пропонує три комплекси диференційованого логопедичного масажу, у кожному з них знаходяться вправи, спрямовані на подолання патологічної симптоматики. Перший комплекс вправ - це логопедичний масаж при високому тонусі м'язів (ригідний синдром), другий комплекс вправ логопедичного масажу при спастико-атактико-гіперкінетичному синдромі. Останній комплекс пропонується проводити при паретичному синдромі (низькому тонусі м'язів). Також Архіпова О.Ф. поділяє індивідуальне заняття на три блоки: підготовчий, основний та домашнє завдання. Її авторська методика - логопедичний масаж, спрямований на нормалізацію тону м'язів артикуляційного апарату дітей раннього віку.

Взявши за основу систему масажу Архіпової О.Ф. для дітей з дитячим церебральним паралічем і знання, основою яких є звичайний лікувальний масаж, Краузе О.М. розробила схему логопедичного масажу для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Це значно полегшило корекцію звуковимови і дозволило досягти певних результатів.

Вона виділила такі основні види логопедичного масажу:

- *класичний ручний масаж*. Це лікувальний класичний масаж, який використовується без врахування рефлекторного впливу і проводиться поруч з ураженою ділянкою чи безпосередньо на ній;

- *точковий масаж* як різновид лікувального масажу використовують тоді, коли локально впливають хзслаблюючим чи стимулюючим способом на біологічно активні точки;

- *апаратний масаж*, який проводять з допомогою вібраційних, вакуумних та інших приладів;

- *зондовий масаж*, що використовують з метою нормалізації мовленнєвої моторики за методом Новікової.

В залежності від застосування того чи іншого інструментарію, Рібцун Ю.В. виділяє наступні види логопедичного масажу:

а) зондовий, який здійснюється за допомогою спеціально розроблених логопедичних інструментів – зондів;

б) логостимулонний, під час якого використовуються логостимулони;

в) зондозамінний, інструментами для якого стають різні види зондозамінників;

г) мануальний, який виконується руками;

д) вібральний, під час якого застосовуються логопедичні вібромасажери;

е) щітковий, який проводиться зубними щітками чи інструментами, що нагадують їх своїми структурними ознаками;

є) контраст-термічний, під час якого застосовується обладнання для кріо- та термомасажу.

Коротко опишу той інструментарій, який використовується під час проведення кожного з видів логопедичного масажу.

Зондовий масаж, як видно з його назви, здійснюється за допомогою спеціальних масажних логопедичних зондів.

Масажні логопедичні зонди для можливості стерилізації і запобігання окисленню виготовлені з відполірованого дроту чи медичної нержавіючої сталі; зовні вони нагадують стоматологічні інструменти. Широко відомими у практиці логопедичної роботи є постановочні зонди Л. С. Волкової, Ф. А. Рау, які своєю різнокольоровою гамою (жовтий, синій, рожевий, бузковий) захоплюють дітей; масажні зонди Т. О. Воробйової, О. І. Крупенчук, О. В. Новікової, М. Ю. Хватцева; масажно-постановочні зонди „МіГ” Ю. В. Мікляєвої, що відтворюють образи тварин і т. ч. привертають дитячу увагу.

Універсальні зонди, на відміну від звичайних, які складаються з робочої основи та ручки, мають дві робочі основи (наприклад, кулька – петелька, кулька – кулька, кулька – товкачик тощо) і використовуються як для логопедичного масажу, так і для постановки звуків. Зокрема, універсальний зонд „Логоїжачок” С. М. Томіліної на одному своєму кінці має рухомий ролик („їжачок”), що може обертатися по осі зонда в різних напрямках, здійснюючи таким чином масажні рухи язика, губ, підборіддя та щік, а на другому кінці – кульку, що використовується для постановки сонорів. В цілому логопедичні зонди застосовуються для постановки звуків, розтягнення під’язикової зв’язки, активного впливу на рефлекторні зони, рухову активність і / чи розслаблення м’язів периферійного мовленнєвого апарату, обличчя та рук, зменшення атаксій, гіперкінезів, синкінезій, гіперсалівації у дітей із дитячим церебральним паралічем (ДЦП), різними формами дислалії, дизартрії, ринолалії, заїкання, голосовими порушеннями.

Логостимулонний масаж здійснюється з використанням логопедичних інструментів, що за своїм зовнішнім виглядом схожі на зонди.

Логостимулони виготовляються з медичної нержавіючої сталі, тому легко піддаються стерилізації. Логостимулони є двох видів. Логостимулони-фіксатори

допомагають при масажі малих і великих щелепних м'язів, кутових м'язів рота, м'язів сміху, підборідних, щічних і жувальних м'язів. Логостимулони-розтягувачі сприяють корекції еластичності вкорочених верхньої і нижньої губної та під'язикової зв'язок шляхом розтягування. Логостимулони можна використовувати для постановки верхньоязикових звуків і як допоміжний засіб виконання мимічної гімнастики, тому вони особливо підійдуть для роботи з дітьми з поліморфною дислалією, ринолалією та дизартрією.

При відсутності зондів чи іншого масажного обладнання стане в нагоді *зондозамінний масаж*.

Зондозамінники „Ложки” являють собою дитячі імітатори ложок і можуть бути виготовлені:

- а) з харчового силікону, мати різну форму отворів на робочій поверхні;
- б) з харчової пластмаси, мати нерівну поверхню нижньої основної частини;
- в) з харчової гуми, мати з обох боків структурне покриття;

г) з харчового пластику та металу (ORA-LIGHT), мати заглибини та випуклості різної форми.

„Ложками” можна здійснювати логопедичний масаж шляхом виконання повздовжніх рухів по язичку. Гумові „ложки” легко згинаються навпіл і можуть використовуватися для фіксації положення язика чи виконання ним пасивних рухів. *„Ріжки”* нагадують пластикові зубочистки, верхівки яких утворюють невеличкі пластмасові кульки (для постановки сонорів), а нижня частина – „виделку” з двох довгастих зубчиків, якими можна здійснювати обколювання поверхні язика, губ і щік дитини за масажними лініями. За потреби з „виделки” можна зробити „санчата”, потримавши зубчики на відстані 10 см над осередком відкритого вогню та загнувши їх зм'яклі кінці вгору (полозки). *„Товкачик”* (Temper) зроблений із прозорої харчової пластмаси і складається з ручки, якою можна робити м'який масаж обличчя, та круглої основи з вісьмома заокругленими шипами, якими можна здійснювати натискувальні чи обколювальні рухи м'язів передпліччя, щік кінчика та середньої частини язика. Зондозамінники використовуються як для постановки звуків, так і для логопедичного масажу. При відсутності у вчителя-логопеда спеціального масажного обладнання, застосовується мануальний масаж, який здійснюється чистими руками через стерильну марлеву серветку або з використанням одноразових стерильних медичних рукавичок. Присмак гуми в роті часто викликає у дітей блювотний рефлекс, небажання співпрацювати з педагогом.

„Чарівні рукавички” роблять логопедичні ігри-заняття приємними, „смачними” та духмяними.

„Смачні” рукавички можна отримати завдяки нанесенню на звичайні гумові рукавички спрею зі смаком бананового, полуничного чи чорничного топленого морозива. Духмяні рукавички дарують запах м'яти, зеленого яблука, жуйки, вишні, винограду чи помаранча, відволікаючи дитину від механічного впливу на артикуляційний апарат.

На початкових етапах логопедичної роботи, коли діти тільки-но адаптуються до умов логопедичного кабінету та бояться маніпулювань за допомогою медичного обладнання (різних металевих інструментів), *дієвим є вібральний масаж*.

Логопедичні ігрові вібромасажери виготовляються з харчових пластику чи гуми (без латексу) у вигляді казкових персонажів („Кажан”, „Жабеня”, „Рибка” тощо), що зацікавлює дітей і не викликає у них відрази та страху. Масаж здійснюється виступаючими частинами вібромасажера – крилами у „Кажана”, плавцями – у „Рибки”. Вібромасажери працюють на батарейках, мають регулятори частоти вібрації, що, в свою чергу, допомагає забезпечити м'який, заспокійливий масаж ділянок рота, щік і губ.

Окрім логопедичного впливу, вібромасажер може використовуватися під час навчання дітей годуванню з ложки, як за умов нормального онтогенезу, так і у дизонтогенезі, наприклад, при ДЦП. Електричний логопедичний масажер має регулятор частоти вібрації. Від блоку живлення по дроту до невеличкої скляної трубочки за принципом вібрації надходять імпульси, що допомагають у здійсненні логопедичного масажу мовно-рухових органів дитини. Лицьовий вібромасажер Five Vibe являє собою масажер зі змінними насадками в залежності від типу корекційного завдання. Він одягається на вказівний палець ведучої руки та повторює його форму. В комплект входять чотири насадки:

- а) з випуклою крапочкою для точкового натискання;
- б) з випуклим кільцем для охоплення більш широкої масажної зони;
- в) з сімома випуклими крапочками, одна з яких розташована по центру;
- г) з тринадцятьма випуклими дрібними крапочками для розслаблення чи посиленої активізації м'язів (в залежності від сили натискання).

Вібромасажер можна використовувати для логопедичного масажу та як допоміжний засіб для проведення мімічної гімнастики, стимуляції пропріоцептивних відчуттів. Логопедичний електромасажер Z-Vibe нагадує зубну щітку з трьома змінними насадками. В алюмінієвий корпус масажера вміщено вібратор із батарейками, на різьбу прикріплюються насадки, зроблені з харчової пластмаси. Перша насадка циліндричної форми. По всій своїй поверхні вона має випуклості у вигляді округлих зубчиків. Наступна площинна насадка прямокутної форми має три ряди повздовжніх смужечок. Насадка конусоподібної форми має округлений кінчик і невеличкі випуклості по боках. Окремо зроблено насадку, куди вставляється льодяник на паличці „Чупа-Чупс”.

Будь-який логопедичний вібромасажер – незмінний помічник учителя-логопеда при підготовці до ігор-занять із постановки звуків, розтягнення під'язикової зв'язки. В залежності від сили натискання, масажер, завдяки коливанням високої частоти, здійснює тонізуючий чи розслаблюючий ефект на м'язи артикуляційного апарату (язика, губ і щік), лоба та підборіддя, стимулює мовленнєвий розвиток при його затримці шляхом аферентації у мовленнєві зони кори головного мозку.

Вчителі-логопеди досить часто використовують щітковий масаж. Він проводиться індивідуальними зубними щіточками, які можна придбати в кожній аптеці. В залежності від віку та корекційних завдань щіточки мають бути різними за розміром, формою, матеріалом, жорсткістю і кольором. До того ж цей масаж, після відповідного показу педагога, можуть виконувати з дитиною батьки в домашніх умовах.

Зубні дитячі щіточки з основою із щетини та ручок, поверхні яких мають випуклості та / чи заглибини різноманітної конфігурації, використовуються як альтернативний і допоміжний засіб логопедичного масажу. Щіточки (щетина і ручка) застосовуються для масажу обличчя та пальців рук, органів мовно-рухового апарату (альвеол, язика, губ, щік), зокрема після хірургічного втручання (урано-, хейлопластика). Яскраві кольори, зображення улюблених казкових чи мультиплікаційних героїв на неробочій поверхні щіточки викликають неабиякий інтерес у дітей, допомагають педагогам у виробленні міцної мотиваційної основи корекційно-розвивальної роботи та створюють позитивний емоційний фон ігор-занять. Відмежування за допомогою кільця („дису безпеки”) робочої поверхні щітки від ручки унеможливорює глибоке проникнення щітки у ротову порожнину дитини та попереджує виникнення блювотних відчуттів. Удосконалення структури зубних щіток сприяло створенню на їх основі спеціальних логопедичних масажерів.

Масажер-очищувач „Свіжість” по формі нагадує підстругачку-„рибку” для олівців – лита ручка видовжена у вигляді тулуба рибки, основа – каркас у вигляді її хвоста. На „хвості” розташований скребок для зняття нальоту на язиці – чудовий

засіб попередження хвороб зубів і ясен, покращення чутливості смакових рецепторів, надання свіжості диханню, догляду за поверхнею язика у дітей, у т. ч. із захворюваннями шлунково-кишкового тракту, що конче необхідно для попередньої підготовки до логопедичних ігор-занять. Легкими рухами від кореня до кінчика максимально висунутого язика скребком знімають наліт, очищують масажер теплою водою. Масажують язик упродовж 1 хв. Слід уникати використання цього масажера в роботі з дітьми, що мають гострий стоматит або запальні інфекції в роті, особливо на язиці. Коли ротова порожнина дитини мала, доцільно користуватися спеціальними напальчиками, які нагадують укорочений варіант зубних щіток.

Силіконові напальчники Інфа-Дент, виготовлені із харчового міцного латексу, мають робочу поверхню вкриту щетинками різної довжини та / чи випуклими краплинками. Напальчники слугують для логопедичного масажу ясен, язика та внутрішньої поверхні щік дітей, починаючи з самого раннього віку. Стерилізуються спеціальними розчинами. При дитячому церебральному паралічі, різних формах дизартрії, коли у дітей спостерігається артикуляційна апраксія, виражена спастичність м'язів артикуляційного апарату, наявні гіперкінези язикової та мимічної мускулатури, доцільне використання гіпо- (кріо-масажу) та гіпертермії (термо-масажу) – контраст-термічного масажу. Така штучна локальна контраст-термія за допомогою спеціального обладнання дозволяє нормалізувати тонус м'язів мовно-рухового апарату та мимічних м'язів, що сприяє швидшому оволодінню дітьми правильним мовленням.

Масажери-прорізувачі застосовуються парами (один із них здатний нагріватися, інший – охолоджуватися) для контраст-термічного масажу, який дозволяє попередити прояви атрофії, нормалізувати тонус м'язів артикуляційної мускулатури, знизити надчутливість ясен, язика, щік, покращує трофіку тканин, що надзвичайно корисно для дітей із ДЦП і різними формами дизартрії. Дезинфікуються спиртом.

„Льодяна паличка”, виготовлена з харчового полімеру, нагадує заокруглену бурульку. Вона здійснює не лише кріотерапевтичний вплив, а і являє собою пристрій для вироблення зімкнення та рухливості губ. Спеціальний гель, яким наповнена „паличка”, можна багаторазово заморожувати та розтоплювати. Особливо ефективно її використання під час логопедичної роботи з ринолаліками та дизартриками.

Мішечки (10×15 см), виготовлені з вовни, атласу чи бавовни та наповнені вишневими кісточками, використовуються для контрасттермічного масажу, адже вишневі кісточка не лише швидко нагріваються, а й досить повільно віддають своє тепло, т. ч. здійснюючи прогріваючий вплив на спастичні м'язи, сприяють релаксації та зняттю психоемоційного і м'язового напруження. Мішечки, наповнені сухою гірською лавандою, м'ятою чи материнкою, здійснюють аромотерапевтичний ефект, що допомагає нормалізації процесів збудження і гальмування в корі головного мозку, сприяють зняттю гіпертонусу. Слід пам'ятати, що логопедичний масаж доцільно проводити два-три рази на тиждень циклами з 10–15 процедур тривалістю 5–20 хв. в залежності від віку дитини та ступеня тяжкості мовленнєвого порушення, зокрема, стану м'язового тонусу в артикуляційній та / чи мимічній мускулатурі, рухових можливостей і вираженості патологічної симптоматики. Під час масажного впливу при гіпотонусі застосовують активні енергійні, ритмічні та швидкі рухи, які покращують кровообіг, прискорюють відтік венозної крові, підвищують активність м'язових волокон. При вираженому гіпертонусі м'язів, навпаки, здійснюють повільні поглажувальні рухи, що, в свою чергу, підвищують еластичність м'язових волокон, здійснюють заспокійливий вплив і викликають приємне відчуття тепла. Підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що застосування логопедичного масажу є необхідною складовою комплексної та одночасно диференційованої корекційно-розвивальної роботи з дітьми зі складними порушеннями мовленнєвого

розвитку, адже логопедичний масаж стимулює пропріоцептивні відчуття, сприяє нормалізації м'язового тону, активізації чи розслабленню м'язів мовно-рухового апарату, зменшує прояви гіперсалівації, негативних поведінкових реакцій, опосередковано покращує звуковимовну складову мовлення. Використання в роботі вчителя-логопеда спеціального масажного інструментарію викликає у дітей інтерес, стимулює їх мовленнєву та пізнавальну активність, значно підвищує ефективність логопедичних ігор-занять.

Класичні види масажу дещо по-іншому використовують в логопедичній практиці. Застосовуються в основному три прийоми поглажування: поверхнєве, глибоке обхватувальне та граблеподібне поглажування у вигляді допоміжного прийому. Розтирання та розминання в логопедичній роботі проводиться, як правило, на невеликих, обмежених ділянках, в області окремих м'язових груп. Прийом пунктирування застосовують на обличчі, особливо в місцях виходу нервів, а також там, де незначна кількість жирової тканини (чоло, скроневі кістки, нижня щелепа). Вібрацію і щільне натискування зазвичай використовують в роботі з біологічно активними точками.

Вибір прийомів масажу залежить від стану м'язового тону, рухових можливостей та патологічної симптоматики. При пониженому тонусі мовленнєвої мускулатури використовують поглажування, розтирання, розминання, сильну вібрацію та пунктирування.

Для підвищеного тону (спастичного стану м'язів) найкраще підійдуть поглажування та легка вібрація. Ізольовано окремі прийоми в практиці масажу зазвичай не застосовуються, а використовуються, як правило, їх комплекси. Також досить часто масаж поєднують з прийомами пасивної чи активної гімнастики, самомасажем.

Досить велике поширення отримав зондовий масаж, який є ефективним методом нормалізації моторики мовленнєвого апарату. Завдяки саме цьому виду масажу можна цілеспрямовано впливати на м'язи артикуляційних органів, активізуючи та відновлюючи їх моторну діяльність. Термін подолання недоліків вимови залежить від тяжкості мовленнєвого порушення, віку та індивідуальних особливостей дитини. Для цього масажу Новіковою Є.В. були розроблені спеціальні зонди, кожен з яких впливає на визначену групу м'язів язика, вилиць, щік, губ, м'якого піднебіння.

Спроби замінити руки масажиста апаратом робилися давно, оскільки він може полегшити працю логопеда, збільшити пропускну спроможність масажних кабінетів, застосовуватися в домашніх умовах. З апаратних видів масажу найбільш широко використовують вібро-, гідро-, пневмо-, вакуумо-, баро- та ультразвуковий масаж у різноманітному їх поєднанні.

Ефективність дії будь-якого масажу залежить від знання анатомії, механізму порушення, реактивності організму та функціонального стану того, кого масажують. Тому дуже необхідним є контакт логопеда із самим пацієнтом, і співпраця з лікарем.

Характер масажу в основному визначається трьома компонентами: силою, темпом та протяжністю. Сила масажу - це сила тиску, яку руки масажиста передають на тіло безпосередньо через зонд. Вона може бути великою (глибокий масаж), середньою і малою (поверхневий масаж). Темп коливається від швидкого до середнього і повільного. Чим довше робиться масаж, тим більше він впливає на зниження збудливості нервової системи

Таким чином, різноманітними прийомами і видами масажу покращують кровообіг в м'язових тканинах, обмінні процеси в нервовій системі, цим самим змінюючи функціональний стан кори головного мозку, підвищуючи чи понижуючи її збудливість.

Крім того, відповідна реакція пацієнта залежить від прийомів, використаних

логопедом. При порівняно однаковому технічному виконанні одні прийоми, такі як прогладжування, розтирання, більше знижують збудливість нервової системи, інші - ударні, вібраційні прийоми, навпаки - підвищують її. Різні поєднання прийомів дозволяють логопеду індивідуалізувати сеанси масажу і збільшувати в кожному конкретному випадку ефективність відповідних реакцій пацієнта. При цьому також виникають позитивні психологічні зміни: покращується емоційний стан, зменшується скутість, виникає відчуття тепла в артикуляційній мускулатурі.

Таким чином, грамотно побудований масаж (коли правильно вибрані і проведені прийоми, визначені їх інтенсивність і дозування) є вагомим засобом не лише корекції мовленнєвих вад, невід'ємною частиною логопедичної роботи, а й лікування і відновлення працездатності, зняття втоми і підтримки загального тону організму, активним засобом зміцнення здоров'я і попередження захворювань організму, особливо при порушеннях загальної та дрібної моторики на фоні артикуляційних розладів. Використання масажу при різних формах дислалії та стертої форми дизартрії є подальшими завданнями мого дослідження.

Я, в свою чергу, пройшла повний авторський курс «Логопедичний масаж як складова нейродинамічного моделювання мовлення» (автор курсу Еяна Данілавечюте) від тренінгового центру «Сертифіковані українські технології освіти». Під час даного курсу отримала знання про сучасне науково-практичне підґрунтя розуміння сутності логопедичного масажу як складової нейродинамічного моделювання мовлення та розпочала застосовувати опановані курси у своїй професійній діяльності.

Отже, використання різних нетрадиційних методів логопедичного масажу покращує та розвиває артикуляційну та дрібну моторику дітей, пропріоцептивні відчуття, вимову та вчить дітей керувати собою. Адже, правильне та чітке мовлення є одним із вирішальних чинників у налагодженні соціальних, професійних контактів, засобом самовираження за допомогою мови, віддзеркалює ціннісні орієнтації людини, знання, комунікативні і морально-психологічних можливості, характеризує вихованість людини, уміння висловлювати думки, дотримуватись етичних норм спілкування.

Список використаних джерел та літератури

1. Архипова, Е.Ф. Логопедический массаж при дизартрии. Астрель. 2008. 190с.
2. Блыскина, И.В., Ковшиков, В.А. Массаж в коррекции артикуляторных расстройств. И.В. Блыскина, В.А. Ковшиков. СПб., 2005. 16 с.
3. Дьякова Е.А. Логопедический массаж. Е.А. Дьякова. Астрель. 2005.96 с.
5. Крупенчук О.И. Логопедический массаж ложками. О.И. Крупенчук. СПб. Издательский дом «Литера». 2014. 48 с.
6. Рібцун Ю. В. Види логопедичного масажу в роботі з дітьми із порушеннями мовленнєвого розвитку. Ю. В. Рібцун. Педагогічна освіта: теорія і практика. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільськ. нац. ун-ту ім. Г. Огієнка; гол. ред. П. С. Каньоса.

Розвиток комунікативних навичок у дітей з тяжкими порушеннями мовлення

Анотація. У статті розкриваються умови розвитку комунікативних навичок у дітей з тяжкими порушеннями мовлення в умовах групи спеціального призначення. Вказано на фактори, що зумовлюють комунікативну активність дошкільників.

Ключові слова: компетентність, комунікація, комунікативна гра, мовлення, порушення мовлення, спілкування.

Мовлення є важливою передумовою сформованості навичок спілкування. Його порушення значно ускладнює і обмежує процес комунікації – необхідної умови соціальної адаптації дітей у суспільстві. Як правило, порушення мовлення виступає первинним дефектом по відношенню до спілкування – функції, соціальної за своєю природою. Тому особливого значення набуває своєчасне та ефективне формування як основи спілкування. Проте ключовим та кінцевим завданням соціальної реабілітації та адаптації дітей до умов суспільства є формування здатності взаємодіяти з людьми. Тому формування навичок спілкування є важливим аспектом роботи з дітьми, що мають тяжкі порушення мовлення.

Проблема діяльності формування комунікативних навичок у дітей із порушеннями мовлення досліджувалася такими вченими, як Л.С.Виготський, О.М.Леонт'єв, С.Л.Рубінштейн та ін. Поряд з мовленнєвою діяльністю, що складає основу комунікації, в останні роки з'явилося поняття «комунікативна діяльність», яке вчені (О.О.Леонт'єв, Т.О.Піроженко та ін.) розглядають як особливий, специфічний вид пізнавальної діяльності, у процесі якого відбувається взаємний обмін інформацією, думками, почуттями, способами поведінки, звичками. Комунікативна діяльність передбачає оволодіння розвиненим мовленням і вміннями застосовувати мову в конкретній ситуації спілкування, тобто комунікативно-мовленнєвими вміннями.

У Базовому компоненті дошкільної освіти окреслено мету сучасної лінгводидактики на етапі дошкільного дитинства. Це – формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дитини дошкільного віку, зокрема здатності дитини виражати свої бажання, наміри, а також давати пояснення своїм діям та їх змісту за допомогою мовних і немовних засобів. Показником компетентності є здатність дитини будувати своє мовне спілкування з іншими людьми в різних життєвих ситуаціях [1].

У практиці дошкільної освіти існує суперечність між розумінням важливості спілкування для психічного розвитку особистості дитини та нерозв'язаністю проблем формування самого спілкування як діяльності. В умовах дитячого садка становлення спілкування підміняють проблемою розвитку компонентів мовлення, а це обмежує можливості гармонійного розвитку особистості через формування широкого кола комунікативних умінь: уміння аналізувати ситуацію спілкування, сприймати та відтворювати не лише змістову, а й емоційну інформацію.

Завдання комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини:

забезпечити цілісність і життєздатність різних спільнот людей – «дитина-дорослий», «діти-дорослі», «дитина-дитина», «діти-однолітки й малюки»; розвивати усі форми (емоційно-особистісне, ситуативно-ділове, позаситуативне) і засоби (невербальні, мовні) спілкування вихованців дошкільного віку;

навчати диференціювати емоції (моральні, інтелектуальні, естетичні);

формувати інтелект і дослідницьку діяльність, способи пізнання навколишнього світу;

формувати творче (продуктивне) ставлення до організації діяльності й спілкування;

розвивати комунікативно-мовленнєві здібності.

Важливу роль у процесі соціальної адаптації дитини відіграє вміння оперувати всім спектром комунікативних та соціально-побутових навичок, якими вона має користуватися у своїй повсякденній діяльності. Обмежена здатність користуватися мовленням як основною формою комунікації, недостатні можливості міжсоціальної взаємодії призводить до спотворення поведінкових реакцій дитини, формування вторинних захисних механізмів: вона намагається привернути до себе увагу оточуючих (дорослих і однолітків) за допомогою різних видів агресії, або навпаки, демонструють млявість, інертність, мовленнєвий негативізм. Тому комплексний психолого-педагогічний супровід дитини з тяжкими порушеннями мовлення має спрямовуватися, в першу чергу, на формування навичок самостійної комунікації з метою її максимального введення у соціальне оточення. Крім того, низький рівень комунікативного розвитку не дозволяє дошкільнику розвиватися всебічно.

У процесі свого розвитку дитина поступово оволодіває мовленням та паралельно функціями, які воно виконує: комунікативною, пізнавальною та регулюючою. Це відбувається у багатоплановій за характером та соціальною за своєю природою спільній діяльності з дорослими та однолітками. Ускладнення видів діяльності, якими оволодіває дитина вимагає від неї звернення до мовленнєвої комунікації. Під впливом різноманітних завдань (комунікативних, пізнавальних, регулятивних та ін.) малюк засвоює систему мовних кодів, правила їх комбінування, способи та прийоми комунікації. З психофізичним розвитком дитини поступово збільшується й її потреба в спілкуванні, що в свою чергу, стимулює накопичення та активізацію у неї мовленнєвих умінь і навичок (збільшується їх кількісний склад, ускладнюється структура, удосконалюється якість).

Вище згадані уміння відповідають потребам дитини ще в дошкільному віці, яка здійснює мовленнєве спілкування в межах провідної в цьому віці – ігрової діяльності та набувають особливого значення під час шкільного навчання – вже у процесі навчальної діяльності. Якщо дитина на момент вступу до школи не опанувала цими вміннями (або одним з них), то вона, однозначно, буде зазнавати труднощів в опануванні складними видами мовленнєвої діяльності, які на них базуються – це читання та письмо.

У дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення, у яких несформовані мовленнєві та не мовленнєві передумови спілкування, виникають труднощі із комунікацією з однолітками й дорослими. Слід відзначити, що часто потреба у спілкуванні такої дитини мотивується фізіологічними потребами, які вона намагається задовольнити за допомогою дорослого. У спілкуванні з однолітками домінують епізодичні короточасні контакти, що можна пояснити наступними причинами:

- недостатність або швидка виснажливність мотиву до породження мовленнєвих висловлювань;

- бідний словниковий запас та недостатність граматичних засобів, що не дозволяє побудувати зв'язне висловлювання;

- нерозуміння співрозмовника, що призводить до неадекватних поведінкових реакцій, які не сприяють продовженню спілкування [6].

Виходячи із зазначеного, діти із порушеннями мовлення мають особливості комунікативного розвитку, що значно утруднюють не тільки процеси розвитку, а й взаємодію з однолітками та дорослими.

Тому вихователі, які працюють із даною категорією дітей, повинні здійснювати диференційований підхід у виборі методів і прийомів для формування всіх компонентів мовленнєвої системи і особливо навичок побудови самостійних висловлювань [3]. На заняттях з розвитку мовлення дошкільників із ТПМ вирішуються ряд важливих завдань:

- 1) формування та закріплення навичок комунікації (вербального або альтернативного);
- 2) збагачення пасивного та активного словникового запасу;
- 3) формування засобів граматичної побудови слів та висловлювань;
- 4) розвиток навичок контролю та самоконтролю за власним мовленням, мовленнєвими реакціями та мовленнєвою поведінкою;
- 5) розвиток дрібної моторики пальців рук;
- 6) корекція та розвиток фонематичних процесів;
- 7) корекція та удосконалення звуковимовної сторони мовлення;
- 8) формування здатності до ініціації та підтримки діалогу з дорослими та однолітками;
- 10) розвиток навичок планування та побудови мовленнєвих висловлювань з дотриманням норм мови;
- 11) розвиток вищих психічних функцій [3].

Реалізація зазначених завдань в групах спеціального призначення для дітей з порушенням мовлення відбувається у тісному зв'язку з вирішенням освітніх завдань та завдань пізнавального, морального, естетичного, соціального та психологічного розвитку дитини із ТПМ.

Ставити й розв'язувати мовленнєві завдання можна в будь-якій діяльності, якою цікавляться діти, поза рамками унормованого, визначеного в часі організованого заняття. Наприклад, виготовлення дидактичного матеріалу, як правило, ініціює або бере на себе вихователь. Діти підходять ближче, уважно розглядають принесені матеріали, ставлять запитання. Це і є активність дитини, спровокована елементом розвивального середовища і не обмежена традиційними рамками. Не варто активно закликати дітей до спільної роботи, гри, а тим паче, відвертати їхню увагу від вільної, самостійно обраної діяльності, краще – зацікавити їх. Ось підготовлено атрибути до гри – драматизації за відомою дітям казкою, розгорнуто книгу з яскравими ілюстраціями, впізнаний за характерними ознаками, хоч іще й не завершений, персонаж. При його виготовленні у вихователя виникли певні труднощі, що обов'язково викликає в дітей бажання допомогти йому, долучитися до спільної роботи. Паралельно з цим переказуються фрагменти казки, обговорюються вчинки персонажів, пригадується їхній зовнішній вигляд, робляться перші спроби програвання діалогів, і все це разом працює на реалізацію завдань, які й ставив педагог на тлі практичної діяльності (виготовлення атрибутів): переказування казки, підготовка до гри-драматизації. Та відбувалося це невимушено, не в регламентований час, не при фронтальній організації дітей, коли інтереси всіх повною мірою не збігаються. Дорослий має задовольнити бажання дитини взяти участь у спільній діяльності, паралельно реалізуючи мовленнєві, пізнавальні, розвивальні педагогічні завдання.

Працюючи з дошкільнятами, слід уникати домінування словесних методів та прийомів, які притаманні авторитарному стилю (пояснення, читання, розповідання, вказівки, словесний зразок, повторення, категорична оцінка, тощо). За особистісно-орієнтованого підходу однотипні вказівки, повчання, особливо для всієї групи дітей, не мають права на існування. Не варто зловживати довгими монологіями у формі описів, розповідей, пояснень. Реалізуючи конкретні, визначені програмою завдання мовленнєвого розвитку дітей, знаходьте можливість поєднати цю роботу з вільною мовленнєвою діяльністю, з практично-руховою активністю дошкільнят.

Реалізуючи завдання комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини, дорослий має всіляко спонукати її до активності, свідомо обмежуючи свою участь доречними, лаконічними висловлюваннями. Тож педагогічний процес будується так, щоб дитина не тільки дослухалася до вихователя, а й висловлювала свою думку, прагнула її довести, переконливо аргументувати, не боючись ні власної помилки, ні критики дорослого. Добре, коли паралельно висловлюються різні думки, навіть безпідставні або неапробовані. Потрібно дати дитині можливість усіма доступними вербальними та невербальними способами дійти узгодженості з партнером по спілкуванню. Не слід боятися конфліктних ситуацій: нехай діти набираються з них соціально-комунікативного досвіду, вчать доброзичливості, толерантності. Саме у таких суперечливих ситуаціях і відбувається становлення комунікативної компетентності.

Заняття як традиційна форма діяльності в дошкільному закладі не вилучається з практики роботи, а просто має, не претендуючи на першість, винятковість, обов'язковість, посісти належне йому місце. Домінувати має вільна, не регламентована дорослим діяльність, де лише режимні процеси лишаються незмінними. Дошкільнята спроможні самостійно обрати в розвивальному середовищі вид, форму діяльності, матеріал, задум, партнерів. Не варто ігнорувати міні-заняття. Проведення їх може бути запланованим і спонтанним; фіксованим у часі та виходити за якісь певні межі залежно від інтересу, бажання дітей; проводитися з однією дитиною, підгрупою або всіма вихованцями; виникати з ініціативи дітей чи педагога; дробитися та синтезуватися за змістом, варіюватися за формою. Такий підхід потребує від педагога знання психології кожної дитини: розуміння її можливостей на даному етапі, комплексного охоплення всього матеріалу програми, вміння берегти кожну хвилину заняття.

У спілкуванні з дитиною єдино можливим є партнерський стиль. Зрозуміло, що дорослий – той партнер, який більше знає, далекоглядніший, передбачливіший, вправніше діє, помічає важливе, розкриває причинно-наслідкові зв'язки або словами, як штрихами, підводить до них дітей. Але робить це так природно, майстерно й непомітно, що дитині здається, що то вона сама зробила висновок, відкриття, вдало поєднала, встановила зв'язок між розрізненими об'єктами, предметами, подіями. Педагогічний такт, майстерність вихователя у тому й полягають, щоб, спираючись на знання індивідуального розвитку дитини, окремими кроками, репліками наближати її до успішного результату.

Поважаймо право дитини на незнання й на помилки. Адже дитячої провини в тому нема: вона ще надто мала, надто мало знає, не вміє висловити свою думку. Подекуди такі помилки дивують, подекуди розчулюють, можуть дратувати, обурювати. Але в будь-якому разі остерігаймося акцентувати увагу на недоліках мовлення дитини, щоб це не стало приводом для критики, глузування з боку інших дітей. Найбільшою педагогічною помилкою дорослих у такому разі є прямолінійне, відкрите виправлення: « Скажи правильно, повтори так, як я». Інколи вихователі вдаються до не менш образливого залучення інших, «грамотніших» однолітків для озвучення правильного варіанту: «Повтори так, як сказала Оля». Обидва прийоми неприємні дитині, образливі, принизливі, особливо коли з тією Олею взаємини не дуже приязні. Делікатнішим, тактовнішим, коректнішим буде такий варіант дій дорослого: у розмові з дитиною промовити проблемну для неї фразу чи слово відповідно до норм української орфоєпії, але в іншому контексті, в іншій конструкції, з іншим логічним наголосом, наприклад, у діалозі персонажів літературних творів, персоніфікованих іграшок, предметів тощо.

Найбільш дієвою для розвитку комунікативних навичок у дітей є ігрова діяльність, тому що, по-перше, гра є провідною діяльністю дошкільника; по-друге, вона є колективною діяльністю, що передбачає необхідність спілкування з

однолітками чи дорослими. Найбільш ефективним засобом є комунікативна гра, у процесі якої здійснюється як комунікативна, так і мовленнєва взаємодія дітей.

Згідно розробленої методики Т. Піроженко про використання комунікативних ігор під час виховання культури спілкування у дітей старшого дошкільного віку вони розподілені за блоками: «Я та Я», «Я та інші», «Я і моє мовлення», «Я і мої емоції», «Я і моя сім'я». До кожного блоку визначено конкретні завдання, що сприяють розвитку певних навичок культури спілкування, підібрано ігри, вправи, бесіди. Їх елементи варто включати у різні ситуації спілкування, заняття, розваги, театралізовану, музичну та інші види діяльності дітей, на прогулянці. Можна грати перед заняттям, під час заняття використовувати ігри як фізкультхвилинки. Успішнішими ігри є тоді, коли відбуваються в колі, де всі діти бачать одне одного. Важливо стежити за тим, щоб кожна дитина мала можливість проявити себе і ніхто не залишився поза увагою, а також враховувати особистісні особливості кожного малюка. На перших етапах ініціатива повністю належить дорослим, а згодом діти самі починають організовувати прості комунікативні ігри. Реалізація комплексного застосування комунікативних ігор відбувається під час адаптації дитини до дошкільного закладу, приходу нової дитини у групу.

Наведемо приклади вправ до кожного вище зазначеного блоку.

Вправа «Познайомимось» (блок «Я та інші») – дає змогу дітям познайомитись одне з одним, звикнути, пристосуватися в новому середовищі;

вправа «Привітаймося» – продовжує знайомство, створює психологічно невимушену атмосферу;

заклучна вправа «Мое ім'я» – сприяє створенню комфортної атмосфери для кожного учасника.

Блок «Я та Я»

Завдання: вчити дітей з розумінням ставитися до індивідуальних особливостей і відмінностей між людьми; сприяти посиленню уваги дитини до себе, до своїх відчуттів і переживань, а також розвивати впевненість у собі. Назви ігор, вправ, ситуацій: «Хто я?», «Слухаємо себе», «Малюємо себе», «Я гарний – я поганий». Тематика бесід: «Вимогливість до себе», «Як стати рішучим?», «Про витримку», «Що таке наполегливість?», «Як стати спокійнішим?», «Як стати самостійним?», «Як розвивати впевненість у собі?».

Блок «Я та інші»

Завдання: розвивати у дітей навички спільної діяльності, відчуття спільності, розуміння індивідуальних особливостей інших людей; формувати уважне і доброзичливе ставлення до людей і одне до одного; через ігри-вправи сприяти розвитку згуртованості групи, налагодження в групі атмосфери довір'я і безпеки. Назви ігор, вправ, ситуацій: «Давай познайомимось», «Привітаймося», «Мое ім'я», «Мій секрет», «Опиши свого друга», «Що змінилося?», «Як ти відчуваєшся?», «Малюнок удвох», «Хто тебе покликав?», «Зробимо один одному подарунок», «Зберіться разом». Тематика бесід: «Як ставитися до інших?», «Про «хочеться» і «потрібно», «Як відстоювати свою думку», «Як правильно переконувати», «Як запропонувати свою допомогу», «Мистецтво розв'язання проблеми».

Блок «Я і моє мовлення»

Завдання: розвивати вміння дітей вести вербальні і невербальні діалоги, використовуючи мову жестів, міміки і пантоміміки; розуміння того, що окрім мовленнєвих, існують і інші засоби спілкування. Назви ігор, вправ, ситуацій: «Телефон», «Заверши речення», «Чарівний стілець», «Ввічливі слова», «Художник слова». Тематика бесід: «Що таке мовлення?», «Як стати приємним співрозмовником?», «Як подолати несміливість під час спілкування?», «Як доброта допомагає друзям у спілкуванні?», «Чарівні слова», «Чи потрібно перепрошувати?», «Як знайти взаєморозуміння або спільну мову?».

Блок «Я і мої емоції»

Завдання: ознайомити дітей з емоціями людини; учити усвідомлювати свої емоції, а також розпізнавати емоційні реакції інших людей; розвивати вміння адекватно виражати свої емоції. Назва ігор, вправ, ситуацій: «Піктограми», «Мімічна гімнастика», «Малюємо емоції пальцями», «Чарівний мішечок», «Різноманітні настрої», «Музика та емоції», «На що схоже?», «Щоденник настроїв», «Малюємо настрої музики». Тематика бесід: «Про емоції та почуття», «Як проявляти радість?», «Як зробити життя радісним?», «Як позбутися поганого настрою?», «Способи поліпшити настрої».

Блок «Я і моя сім'я»

Завдання: учити дітей усвідомлювати взаємини усередині сім'ї, а також себе як повноправного члена сім'ї; формувати тепле ставлення до членів своєї сім'ї. Назви ігор, вправ, ситуацій: «Домашній фотоальбом», «Дочки-матері», «Я у тата помічник», «Сімейні свята та розваги». Тематика бесід: «Що означає любити батьків?», «Що означає поважати старших?», «Мій родовід», «Мое життя у сім'ї», «Стосунки між братиком і сестричкою» та ін. [4].

Отже, можемо зазначити, що комунікація є складним та багатоаспектним поняттям, яке включає в себе передачу і сприйняття інформації, а також обмін нею. Універсальним засобом комунікації є мова, що реалізується у мовленнєвій діяльності. Результатом опанування комунікативною функцією дітьми є сформовані комунікативні навички, які вважаються необхідною умовою для адекватного вираження своєї думки і розуміння чужої, а також успішної соціальної взаємодії.

Список використаних джерел та літератури

Базовий компонент дошкільної освіти / авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., Ільченко Т.С., Коваленко О.В., Лисенко Г.М., Машовець М.А., Низковська О.В., Панасюк Т.В., Піроженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідельнікова О.Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.

Беленька Г.В., Вертугіна В.М., Волинець Ю.О. Дидактичні ігри мовленнєвого змісту. Ігрова діяльність у дошкільній освіті п'ятирічних дітей (педагогічний супровід до програми «Дитина»): навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Н.В. Кудикіної. Київ : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. С. 75-118.

Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. 4-те вид., доопр. і доп. Харків : Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.

Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дитини: співвідношення базових якостей. Зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. Київ, 2004. Т. VI. В. 4. С. 239-247.

Савчук Л. О. Змістовий аспект формування комунікативно-мовленнєвих умінь у дітей шестирічного віку // Наук.-метод. зб.: Інститут спеціальної педагогіки АПН України. Київ: Науковий світ. 2005. №6. С.183-187.

Шеремет М.К., Коломієць Ю. В. Нейропсихологічні засади формування мовлення у дітей із ТПМ. Актуальні питання колекційної освіти: Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова. 2012. №3. С.384-393.

Психолого – педагогічна допомога дітям, які зазнали впливу стресогенних подій

Анотація. Однією із найвразливіших категорій населення, яка підпадає під вплив стресогенних подій у суспільстві є діти. З одного боку вони відчувають реальні тривогу, страх та розпач, які індукуються близьким оточенням, з іншого – механізми вирішення цих сильних переживань далеко не завжди ефективно спрацьовують, оскільки дорослі самі ще не мають змоги повноцінно відновити власну психологічну цілісність. Діти переживають сильну травматизацію, тому першочергово потребують всебічної психолого – педагогічної допомоги.

Ключові слова: діти, дорослі, допомога, стрес, воєнні дії, переживання.

Вступ. Події, що відбуваються протягом останнього року загрожують сприятливому психоемоційному розвитку підростаючого покоління. Маю надію, що викладені у даній статті рекомендації та нотатки стануть у пригоді педагогам та практичним психологам у наданні допомоги дітям, які зазнали впливу стресогенних подій.

Основна частина. Діти специфічно переживають травматичну ситуацію. Нерідко через відсутність навичок обговорення своїх переживань, вікові особливості, сильне емоційне потрясіння діти не висловлюються відкрито про свої неприємні стани. Разом з тим, спостерігаючи за дітьми, можна виявити тих із них, які переживають стресову ситуацію. Наслідки стресу є помітними у емоційних, поведінкових проявах дітей чи представлені на тілесному рівні.

Таблиця 1

Ознаки того, що дитина переживає стресову ситуацію

Емоційні прояви	Поведінкові прояви	Когнітивні прояви	Соматичні прояви
<ul style="list-style-type: none"> • Загострення страхів (особливо страху розлуки); • Тривожні стани; • Агресивність; • Плаксивість; • Схильність до бурхливого прояву емоцій; • Збіднення емоційних проявів тощо 	<ul style="list-style-type: none"> • Порушення сну, нічні кошмари; • Втрата апетиту; • Застрягання; • Регресивні форми поведінки; • Гіперактивність; • Пасивність; • Замкнутість; • Посилене прагнення до контакту з дорослими; • Відмова від контакту; • Заперечення; • Зміст тематичних ігор з однолітками тощо 	<ul style="list-style-type: none"> • Погіршення діяльності процесів пам'яті, мислення, уваги; • Збіднення мовлення; • Підвищена мовна активність тощо 	<ul style="list-style-type: none"> • Підвищена втомлюваність, сонливість • Загострення хронічних хвороб; • Болі у шлунку; • Головні болі; • Розлади дихання; • Розлади у роботі серця; • Нудота, блювання; • Захворювання верхніх дихальних шляхів тощо

Як видно з таблиці, є достатньо широкий спектр ознак, які вказують на те, що дитина переживає стресогенні для неї обставини, але в цілому варто зазначити, що усі незвичні для дитини прояви потребують уваги фахівця і можуть свідчити про її загострену реакцію на стрес.

Соціальні психологи Анатолій Сухов та Анатолій Деркач виділяють такі *головні правила надання допомоги* під час стресогенних ситуацій:

- *невідкладність* — надавати допомогу слід якомога швидше — що більше часу пройде після травмування, то вища ймовірність, що у потерпілих виникнуть хронічні розлади, зокрема посттравматичний стресовий розлад (ПТСР);
- *наближеність до місця події* — надавати допомогу слід безпосередньо на місці події або у звичній обстановці та соціальному оточенні — у будинку чи дитячому садку, тобто там, де сім'я та дитина перебувають одразу після події;
- *очікування, що нормальний стан відновиться* — до потерпілих слід ставитися не як до пацієнтів, а як до звичайних людей, варто підтримати їхню впевненість у тому, що все швидко повернеться до нормального стану;
- *єдність психологічного впливу* — допомогу має надавати один і той самий фахівець відповідно до уніфікованої процедури психологічної допомоги;
- *простота психологічного впливу* — слід відвести потерпілих від джерела травми, дати їжу, забезпечити їм відпочинок, безпечне оточення та можливість виговоритися.

Допомога дитині

Стресогенні ситуації руйнують звичний світ дитини, який складається зі знайомих і близьких людей, звичного навколишнього середовища та життєвого укладу, що давали їй відчуття власної безпеки.

Дитина, яка пережила насильство щодо до себе або близьких, стала свідком нанесення каліцтв іншим людям, відчуває такі самі сильні почуття, як і дорослий:

- боїться, що стресогенна ситуація повториться знову;
- позбавляється ілюзій про те, що світ хороший, справедливий;
- відчуває безпорадність.

Пряме насильство над дитиною — психологічно дуже важке, нестерпне для неї. Тож дитина, яка зазнала насильства, може мовчати або заціпеніти. Також дитина може зафіксувати у пам'яті картини події. Вона буде знову і знову уявляти найстрашніші моменти, приміром скалічених і поранених людей або того, хто напав на неї, скривдив її. Дитина пов'язує дії нападника із люттю та ненавистю, тож зневірюється у тому, що дорослі можуть контролювати себе. Вона починає боятися власних неконтрольованих емоцій, зокрема якщо має фантазії про помсту. Дитина також може відчувати провину, оскільки вважає, що причиною події стала її погана поведінка. Дитина, що пережила стресогенну подію, не бачить життєвої перспективи — не знає, що буде з нею через день, місяць, рік; втрачає інтерес до занять, які раніше її цікавили та захоплювали. А сама екстремальна ситуація може зупинити особистісний розвиток дитини.

Завдання фахівця. Аби надати допомогу дитині, яка пережила стресогенну подію, фахівець має:

- запевнювати дитину у тому, що ставиться до її переживань серйозно і знайомий з дітьми, які теж через це пройшли — «Я знаю одного сміливого хлопчика, який пережив таку саму ситуацію»;
- створювати атмосферу безпеки — обіймати дитину якомога частіше, розмовляти та гратися із нею;
- переглядати разом з дитиною «хороші» фотографії — це дасть змогу звернутися до приємних образів з минулого, послабить неприємні спогади;

- спрямовувати розмову про екстремальну ситуацію в інше русло — переходити від опису деталей до опису почуттів;
- допомогти дитині вибудувати життєву перспективу — визначити конкретні цілі та окреслити конкретні терміни;
- повторювати, що відчувати безпорадність, страх, гнів — цілком нормально;
- підвищувати самооцінку дитини — частіше хвалити її за хороші вчинки;
- заохочувати ігри з піском, водою чи глиною — взаємодія з такими матеріалами дасть змогу дитині висловити переживання за допомогою образів;
- не давати змоги, аби дитина перетворилася на тирана — не виконувати будь-які бажання дитини з жалю до неї.

У дитини також можуть виникати специфічні реакції на стресогенну ситуацію. Дитина дошкільного віку може поводитися так, наче вона зовсім маленька, наприклад, смоктати палець або впіскуватися у ліжко. Вона також може «прилипати» до батьків чи опікунів, менше гратися або, навпаки, повторювати одну й ту саму гру, пов'язану з болючими спогадами[1].

Таблиця 2

Специфіка допомоги дитині з боку дорослих

Віковий період	Зміст
Немовля	Тримати у теплі і безпеці, подалі від шуму та хаосу Частіше обіймати і притискати її до себе Якщо змога дотримуватися графіку годування та сну Говорити спокійним і лагідним голосом
Дитина раннього віку	Приділяти більше часу та уваги Пояснити, що дитина не винна в тому, що сталося Постійно нагадувати дитині, що вона перебуває у безпеці Намагатися не розлучати дитину з близькими Якщо змога виконувати звичні процедури та дотримуватися режиму Простими словами відповідати на запитання, уникати страшних подробиць Дати змогу бути поруч з дорослим, якщо їй страшно і вона чіпляється за нього Бути терплячими, якщо дитина починає поводитися так, наче вона зовсім маленька, наприклад, смоче палець або упіскується у ліжко Якщо змога створити умови для ігор і відпочинку
Дитина дошкільного віку	Приділяти їй час та увагу Допомогти займатися звичними справами Пояснити, що сталося і що відбувається зараз Дати змогу посумувати і не вимагати, аби дитина була сильнішою, поводитися як доросла Вислуховувати міркування дитини без суджень і оцінок Чітко визначити правила поведінки і пояснити, як дитина має поводитися Запитати у дитини, чого вона боїться, підтримати її, обговорити, як ліпше вчинити, аби залишитися неушкодженою

Діти часто збираються навколо місця, де сталася стресогенна ситуація, а тому можуть стати свідками жаклих подій, навіть якщо вони або їхні батьки чи опікуни безпосередньо не постраждали. Зазвичай у хаосі екстремальної ситуації батьки поглинені власними турботами і не можуть уважно стежити, чим займаються їхні діти, що вони бачать або чують. Утім, дорослі мають захистити дітей від трагічних сцен або розповідей очевидців.

Існують різні методи подолання наслідків стресу у дітей. Найпопулярніші та найбільш швидкодіючі — лікарські засоби. Однак не всі лікарські засоби можна призначати дітям дошкільного віку. Тому саме психологічна допомога потерпілим в стресогенній ситуації, зокрема і дітям, є важливою.

Метод	Опис
Ритуали	<p>Ритуали — найпростіший, найдавніший та дієвий спосіб корекції стресу. Дитина потребує певних ритуалів протягом дня, адже їхня основна функція — знімати тривогу. Чіткий режим дня — це теж певний набір ритуалів, якого слід дотримуватися. Якщо його порушити, у дитини може виникнути стрес. Дитина вранці прокидається, потягується, потім виконує «ритуальне» умивання, одягається, снідає, а відтак приходиться у свій нормальний функціональний стан. У такий самий спосіб можна продумати різні моменти життєдіяльності дитини протягом дня і забезпечити їй почуття стабільності та безпеки.</p>
Сон	<p>Під час сну мозок не отримує сигнали із зовнішнього середовища й працює у іншому режимі. Він переробляє інформацію, яку отримав протягом періоду неспання: сортує її за особистісними потребами, зіставляє з інформацією, яка уже міститься в пам'яті, записує нові комбінації в довготривалій пам'яті. Що важливіша для дитячої свідомості інформація, на відміну від серйозності проблеми, то інтенсивніше мозок аналізує її. Вранці дитина пригадуватиме цей процес лише з уривків сновидінь та яскравих кошмарів. Іноді уві сні дитині може наснитися розв'язання тривожної життєвої ситуації, як-от у казці про Царівну-Жабу: «Не журися, лягай спати, ранок мудріший за вечір».</p> <p>Сон дитини значною мірою залежить від ступеню травмивної ситуації: у разі ПТСР або хронічного стресу в дитини порушується співвідношення між тривалістю швидкої та повільної стадій сну. Скорочується стадія повільного сну, під час якої дитина бачить яскраві сновидіння, а її підсвідомість намагається впорядкувати всю інформацію, яку отримав мозок протягом дня. Внаслідок того, що ця стадія триває менше, дитина вранці почувається невиспаною. Тому фахівці рекомендують як регулярну терапевтичну процедуру відновлювальний сон, що на кілька годин перевищує норму.</p> <p>[2]</p>
Сміхотерапія	<p>Коли людина відчуває позитивні емоції, певні структури її мозку виділяють хімічні речовини — медіатори. Підвищений вміст медіаторів у крові та в структурах мозку чинить антистресовий ефект, підвищує стійкість організму до несприятливих чинників навколишнього середовища. Гарний настрій та радісний сміх сприяють розслабленню мускулатури обличчя і тіла, що також чинить терапевтичну дію. А тому сміх і гумор в адекватній кількості можуть допомогти дитині по-новому оцінити ситуацію, що сталася, і переглянути ставлення до неї.</p>

Масаж	Класичний масаж тіла або масаж шийно-комірцевої зони чинить антистресовий ефект. Масаж дає змогу зняти психоемоційне та м'язове напруження, м'язові затиски. Після сеансів масажу у людини можуть нормалізуватися вегетативні функції організму та сон, поліпшується постава, знижується рівень тривожності, підвищується настрій та самооцінка.
Сауна	Якщо дитина не має жодних протипоказань, то правильно організоване відвідування сауни або лазні, може принести користь її організму. Банні процедури позитивно позначаються на її психоемоційному та фізичному стані — зміцняють серцево-судинну систему, органи дихання. У лазні також можна застосувати ароматерапію, це підніме настрій та зніме стрес.

В цілому, варто сказати, що найбільш успішними техніками, які зарекомендували себе у роботі з дітьми, що зазнали впливу гострих стресогенних подій, є техніки тілесно зорієнтованої психотерапії, арт-терапії (малювання, ліплення з пластиліну та глини), пісочної психотерапії, ігрової психотерапії, народної терапії (виконання колискових пісень), кататимно-імагінативної психотерапії [3; 4; 6].

Висновки. Отже, психолого – педагогічна допомога дітям, яка зазнала впливу стресогенних подій має бути комплексною і стратегічно продуманою. Зміст психолого – педагогічної роботи з дітьми, які зазнали впливу стресових чинників, розкривається у відновленні відчуття безпечності, відновленні та зміцненні психологічних ресурсів дитини, відреагуванні негативних переживань, пов'язаних зі стресовими чинниками, активації природних механізмів самозцілення, адаптації до нових обставин.

Список використаних джерел та літератури

1. <https://oplatforma.com.ua/article/3039-pervinna-psihologchna-dopomoga-pd-chas-vyni-pravila-y-printsipi>
2. Чарівна дія колискової пісні — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.divensvit.org/articles/2179.html>
3. Лейнер Х. Кататимное переживание образов / Ханскарл Лейнер — М.: Эйдос, 1997. — 286 с.
4. Кісарчук З.Г. Кататимно-імагінативна психотерапія / Зоя Кісарчук, Людмила Гребінь, Яніна Омельченко // Основи психотерапії: навч. Посібник / В.І. Банцер, Л.О. Гребінь, З.В. Гривул [та інш.]; під заг. ред. К.В. Седих, О.О. Фільц, Н.Є. Завацька. — Полтава: Алчевськ: ЦПК, 2013. — с. 73-96
5. Омельченко Я.М. Психологічна допомога дітям з тривожними станами / Яніна Омельченко, Зоя Кісарчук. — К.: Шк. світ, 2008. — 112 с. — («Бібліотека шкільного світу»)

Соловйова Вікторія,
музичний керівник
Савчук Катерина,
практичний психолог ЗДО №7
м. Старокостянтинів

Партнерська взаємодія музичного керівника та практичного психолога закладу дошкільної освіти в контексті реалізації роботи батьківсько - дитячого клубу «Територія Єднання»

Анотація. У статті висвітлені особливості партнерської взаємодії учасників освітнього процесу в контексті музично – оздоровчих занять в закладі дошкільної освіти. Проаналізовано важливість залучення батьків в освітньо – виховний процес закладу освіти та результативність партнерської взаємодії під час музикотерапевтичних занять.

Ключові слова: партнерська взаємодія, заклад дошкільної освіти, музикотерапія, музично – оздоровчі заняття, діти, батьки, музичний керівник, практичний психолог.

Дитинство – найважливіший період життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. І від того, яке було дитинство, хто вів дитину за руки в дитячі роки, що ввійшло в її розум та серце з навколишнього світу, - від цього значною мірою залежить якою людиною стане сьогоднішній малюк (В. Сухомлинський).

Першою сходинкою у державній системі освіти є заклад дошкільної освіти, де педагог виконує роль фасилітатора – фахівця, який стимулює процес розвитку дитини, створюючи для цього середовище інтелектуального та емоційного благополуччя. Нині ефективність дошкільної освіти пов'язана з організацією освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства. Це спонукає оновити зміст і форми співпраці педагогів дошкільних закладів з батьками вихованців [4]. Фундаментом розвитку та виховання у закладі дошкільної освіти є система виховних відносин, де батьки – партнери, рівноправні учасники освітнього процесу.

Виховання дитини в закладі дошкільної освіти та сім'ї – це цілісний, нерозривний процес, тому надзвичайно важливо, щоб педагогічні працівники і батьки об'єднали свої можливості й тісно співпрацювали в напрямку становлення успішної особистості дитини. Сьогодні перед педагогами закладу дошкільної освіти стоїть завдання – максимально узгодити позиції та діяльність педагогів і батьків в усіх напрямках розвитку, виховання та навчання дошкільників. Така співпраця передбачає виявлення та активізацію виховних аспектів у родині, підвищення педагогічної культури батьків та організацію спільної діяльності сім'ї та закладу [2]. Для цього необхідно змінити традиційні педагогічні підходи на результативніші, цікаві сучасним батькам. І на наше переконання, саме поєднання психології та музики є найкращим містком, який встановлює надійні емоційні контакти між учасниками освітнього процесу – вихованців, батьків та педагогів.

Отже, розглянемо співпрацю музичного керівника та практичного психолога освітнього закладу у партнерській взаємодії з батьками через призму музикотерапії, як здоров'язберігаючої технології в роботі з дітьми дошкільного віку. Даний напрямок роботи в закладі дошкільної освіти є важливим та необхідним, адже в сучасному світі діти здебільшого відчувають нервово – психічне навантаження в зв'язку з надмірною кількістю інформації, яка надходить із ЗМІ, навантаження різноманітними гуртками, перевищення денних норм користування гаджетами, усе це провокує роздратованість, психосоматичні захворювання, розгальмованість. До даних викликів

сучасного світу, наші діти змушені жити в умовах воєнного стану, що в разі збільшує навантаження на нервову систему дитини та робить її ще вразливішою в емоційному плані. Тому сьогодні як ніколи набуває актуальності застосування здоров'язберігаючих технологій, як один із варіантів профілактики та подолання негативних наслідків яких зазнає дитина.

Усвідомлюючи важливість взаємодії педагогів з батьками та дітьми в контексті впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес, музичним керівником та практичним психологом був організований батьківсько - дитячий клуб «Територія Єднання», де теоретично та практично висвітлювалися елементи музично – оздоровчих технологій та арт - терапії.

Музикотерапія – напрямок який об'єднує музичний розвиток та емоційно – чуттєву сферу, позитивно впливаючи на психофізіологічний стан дитини. Відповідно організовуючи батьківсько – дитячий клуб «Територія Єднання» мета музично – оздоровчих занять полягала у розвитку гармонізації емоційного стану та музикальності дітей і дорослих, формування вмінь віднаходження ресурсів та вміння ефективно комунікувати та взаємодіяти усім учасникам музикотерапевтичних занять.

Відповідно до мети, при організації музично – оздоровчих занять в закладі дошкільної освіти музичним керівником та практичним психологом були виділені наступні пріоритетні завдання :

- створення умов, що спонукають батьків до об'єднання зусиль із педагогами для досягнення позитивних результатів у питаннях розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку;
- сприяння формування сприятливих стосунків та демократичного стилю спілкування дорослих з дітьми в родині;
- підтримка інтересів та бажань батьків обмінюватись досвідом розвитку дитини та позитивного сімейного виховання;
- використання інноваційних форм роботи з родинами;
- розширення знань батьків, щодо впливу музично – оздоровчих занять на всебічний розвиток дитини та розширення музичного світогляду батьків.
- створення позитивного настрою та емоційної розрядки під час взаємодії учасників батьківсько – дитячого клубу;
- розвиток стресостійкості та вміння батьків розуміти власні ресурси та віднаходити і створювати оптимальні умови для ресурсності власних дітей з метою відновлення емоційного та енергетичного балансу в повсякденні;
- сприяння покращенню фізичного та психічного здоров'я;

Зауважимо, що реалізація поставлених завдань та партнерська взаємодія учасників освітнього процесу є умовною «подушкою безпеки», що певним чином зменшує негативний вплив чинників, які надходять ззовні та має позитивний вплив на формування особистості малюка.

Важливо зазначити, що при створенні музично - оздоровчих занять потрібно враховувати вікові можливості психічного і музичного розвитку дітей певних вікових категорій. Також для ефективної партнерської взаємодії під час занять батьківсько - дитячого клубу практичним психологом та музичним керівником проводиться просвітницька робота серед батьківської спільноти закладу дошкільної освіти, адже вивчення та розуміння тематики музикотерапії , дозволяє акумулювати зусилля батьків та спеціалістів у досягненні спільної мети всебічного та гармонійного розвитку дитини.

Залучаючи батьків до музично - оздоровчих занять, ми реалізуємо один з принципів музикотерапії – гедоністичний. Даний принцип полягає у отриманні радості та задоволення від музикотерапевтичних занять. Адже, найбільше радості та щастя дитина, особливо дошкільного віку отримує від спільної діяльності з батьками,

комунікативної та тактильної взаємодії. За умови гедоністичного підходу в дитячому організмі насамперед виділяється ендорфін – гормон щастя. Помилковим є твердження, що недостатність цих гормонів призводить до погіршення настрою дитини. Насправді все відбувається навпаки. Саме настрої дитини визначає кількість гормонів в її організмі. Адже головному мозку потрібна наявність позитивних емоцій, які виконують своєрідну роль переносників інформації від однієї клітини до іншої. Навіть мімічні м'язи, задіяні під час усмішки або сміху, здатні активізувати ті зони головного мозку, що відповідають за «центр задоволення» у людини. Тож, що більше дитина усміхається та відчуває радість і задоволення, то вона здоровіша: і психічно, і фізично [3].

Варто зауважити, що при доборі музичного матеріалу застосовуємо метод ізопринципу, тобто музичні твори за настроєм мають бути подібними до психічного стану людини, оскільки темп музики тісно пов'язаний із тілесним ритмом. Тому особливого значення набуває вміння педагога здійснювати аналіз та діагностику психологічного стану групи та вміння швидко реагувати використовуючи потрібні техніки, вправи та музичний супровід, адже правильно підібраний репертуар та види діяльності, їх методично – грамотне застосування допоможе дітям та їх батькам розкритися та вивільнити негативні емоції, сприятиме посиленню позитивних емоційно – чуттєвих переживань [1]. Робота батьківсько – дитячого клубу «Територія Єднання» базується на використанні музикотерапії, як базового компонента занять, особливістю яких є поєднання різних видів мистецтв та оздоровчих практик: рухове розслаблення та злиття із ритмом музики, психосоматична релаксія, музико малювання, пантоміма, різновид арт – терапевтичних технік.

При організації музикотерапевтичних занять музичний керівник та практичний психолог повинен прогнозувати теми, вправи, завдання, включити інші напрями арт – терапії, які будуть цікаві батькам та дітям і викликать у них інтерес. Важливим є наступний момент, потрібно , щоб переважну більшість запропонованих вправ з музично – оздоровчих занять батьки могли б відтворити в домашніх умовах, адже залучаючи інших членів сім'ї та повторно відтворюючи вправи вдома продовжується партнерська взаємодія навіть поза межами закладу освіти.

Організація занять вимагає від спеціалістів закладу поетапності та наступності у кроках. Заняття повинні бути структуровані, розділи яких незмінні, а види діяльності можуть варіюватися.

Структура музично – оздоровчого заняття:

I Вступна частина

II Основна частина

- музично – танцювальна діяльність;
- слухання і прислухання;
- спів та інсценізація пісень;
- музична гра;
- музикування.

III Заключна частина

• Релаксаційна вправа (можлива з елементами різних видів оздоровчих технологій) [5].

Охарактеризуємо, як освітньо – оздоровчі техніки та завдання відповідно до структури занять, в цілому впливає на психофізіологічний стан учасників музично – оздоровчих занять.

Музично – танцювальна діяльність.

Музичні рухи. Мета: стимуляція та концентрація уваги, вивільнення нереалізованої енергії, сприяння розгальмованості, створення умов для комунікації та взаємодії. Цей вид діяльності допомагає гармонійно поєднати ритм рухів свого тіла з ритмом музики, зняти психофізіологічні утиски, вивільнити невикористану

енергію, компенсуючи цим малорухливий спосіб сучасного життя. Під час занять використовуємо активні ритмічні рухи під музику (притупування, ритмічні оплески, різні види ходьби, бігу), адже від природи діти мають багато енергії, яку обов'язково потрібно вивільняти. Фізична пасивність і малорухливість сучасних дітей створюють передумови для застою енергії і як наслідок – у них з'являється втома, млявість, агресивність і некерованість у поведінці.

Рухова імпровізація. Це надзвичайно дієвий та ефективний музико-терапевтичний засіб. У психологічному сенсі він допомагає дістатися до глибинних переживань дітей, значно легшим шляхом ніж при вербальному спілкуванні. Також сприяє «відіграванню» негативних емоцій та почуттів, виведенню негативізму з підсвідомості дітей соціально прийнятним шляхом. Задля підсилення музико-терапевтичного ефекту доречно використовувати різноманітний дидактичний матеріал (різнокольорові стрічки, відрізи тканини, дзвіночки та ін..) вдалиий підбір атрибутики допомагає учасникам занять глибше відчувати музичні вібрації, яскравіше уявити образи, захопитися світом гри, фантазії, що своєю чергою сприяє розвитку такої важливої особистісної риси, як креативність.

Слухання та прислухання. Мета: навчання дітей вслухатися, емоційно відгукуватися, розуміти та насолоджуватися певними звуками народного, класичного та сучасного мистецтва [5]. Метод слухання та прислухання спрямований на розвиток уваги та посилення діяльності слухового каналу дитини. Важливу роль у формуванні уявлень дитини про світ відіграє навколишнє звукове середовище, звуки і шуми якого сприймаючись підсвідомо, інтерпретуються та впливають на її психіку та особистісний розвиток. Тому можна провести паралель – вміння прислухатися та слухати музику дозволяє дитині розуміти, любити та цілісно сприймати світ ат його звуки. На першому етапі роботи учасники групи «вслухаються» у запропоноване звучання та визначають джерело звуку (шум машин, шурхіт листя та ін..). Далі намагаються самостійно моделювати звук мовою «звучних жестів» (клацання пальцями, легке тертя рук та ін..) або голосом. Згодом завдання можна ускладнити шляхом вгадування джерела звуку в різноманітних інтерпретаціях: водичка капає біжить, хлюпоче, шумить у водоспаді, булькає при закипанні. Така форма слухання допомагає створити цілісну картину світу, як музичну композицію, що створюється і вдосконалюється людиною, в якій гармонійно поєднуються пізнавальні, естетичні, моральні та духовні аспекти. Поряд із нетрадиційним методом «Чую те, чого не бачу» на заняттях використовуємо кращі зразки класичної, народної та сучасної дитячої музики.

Спів та інсценізація пісень. Мета: позитивно впливати на дихання, серцеву діяльність, коригувати мовленнєву діяльність.

Спів – один з найкращих способів заняття стресу та вираження будь яких емоцій дитини. Використовуючи на заняттях цей вид музичної діяльності, не ставимо за мету розвиток вокально – хорових навичок, використовуємо спів як лікувально – профілактичний ефект [5]. У психологічному плані спів допомагає «заземлитись» і зняти тривожність. Для згуртування групи, подолання міжособистісних бар'єрів, у роботі з батьками та вихованцями використовуємо груповий спів. Відмінною рисою індивідуального співу є вирішення завдань розвитку творчої ініціативи та самостійної імпровізації. Груповий спів комбінуємо із сольним від час гри «Ходить пісенька по колу» (кожен учасник співає по куплету). Слід зазначити, що методика проведення співу дещо змінюється, до прикладу не використовуємо «завчання тексту пісень», натомість декілька раз підряд проспівуємо пісню з активним використанням виразних рухів, обіграванням музичного образу (інсценізація).

Інсценізація пісні – це форма організації музичної діяльності з опорою на ігровий метод, процес і результат застосування елементів театралізованих прийомів з метою створення на певному музичному матеріалі маленьких спектаклів [1]. .

Використана форма творчості є не тільки ефективним шляхом засвоєння нового пісенного матеріалу а й сприяє розвитку пізнавальної самостійної діяльності, креативних здібностей та уяви дошкільників. Під час даного виду діяльності широко застосовуємо український народний фольклор: «Два півники», «Подольночка», «А ми просо сіяли» та ін..

Музична гра. Мета: стимуляція та концентрація уваги, координація рухів, створення умов для комунікації та взаємодії між учасниками освітнього процесу. Музична гра сприяє емоційному сприйманню музичних образів та вираженню їх у рухах, викликає позитивний настрій. Діяльність дитини в процесі музичних ігор вимагає безпосередньої реакції, загострення музичного сприйняття пов'язаним з переживанням, розрізненням і пізнанням музичного образу. Пріоритетним у музичній терапії є музика і символіка, символічна гра, у якій діти занурюються у ігровий образ при цьому не забуваючи, що коли вихованець перебуває в ігровому образі (мишка, котик, вовчик, зайчик) він може збоку подивитися на свої страхи і комплекси [1]. Виходячи з цього, створюємо умови і будуємо музикотерапевтичний процес таким чином, щоб дати змогу побачити батькам та допомогти дитині подолати негативні прояви та негаразди. Для стимуляції музично – ігрових ігор та вправ музичним керівником підбираються ритмічно виразні, динамічні, з привабливою мелодією музичні зразки: класичні, фольклорні та сучасні.

Музикування. Мета: розвиток відчуття ритму та творчих здібностей, акустичного, тактильного та візуального сприйняття; відчуття координації тіла. Музикування розширює чуттєво – емоційний досвід людини. Неповторне звучання кожного інструменту викликає у певні почуття, які нерідко втілюються у самостійно вигадані образи. Музичний інструмент допомагає створювати емоційний зв'язок між світом людини і світом музики. Під час спільних занять використовуємо такі види музикування: гра – імпровізація за допомогою музичних інструментів або предметів побуту; «гра тіла» (body-percussion) – відтворення різних звуків з допомогою оплесків, постукування, та ін.. варто зазначити та врахувати природжену схильність батьків та дітей до певного тембру чи висоти тонів – деякі люди надають перевагу струнному, інші – духовим, треті – ударним, тому інструменти повинні бути у надлишковій наявності.

Робота батьківсько – дитячого клубу «Територія Єднання» побудована на взаємодії музичного керівника та практичного психолога із вихованцями та батьками закладу дошкільної освіти та відповідає стратегічному реформуванню сучасної освіти щодо входження її до Європейського освітнього простору. За результатами попередніх опитувань найбільш зацікавленість у батьків нашого освітнього закладу викликають теми розвитку творчого потенціалу малюків. Відтак практичним психологом та музичним керівником закладу було проведено заняття на тему: Арт – квест «Кольорова музика, кольорова осінь», «Веселі долоньки», «Музичний пензлик», де в процесі емоційних зустрічей, спостереження, слухання музики, елементів арттерапевтичних практик батьки мали змогу отримати практичні навички з питань розвитку креативності та творчості дітей. Під час складання тематики занять значна увага була приділена висвітленню і залученню батьків та дітей до практичного використання народної творчості, дитячого фольклору та українських традицій на заняттях. Сьогоднішні реалії показали нам важливість використання даної тематики педагогами задля поширення знань про культуру та традиції українського народу. Так, під час заняття «Троїсті музики – орнамент України» батьки та діти із задоволенням видобували звуки на традиційних українських музичних та шумових інструментах створюючи справжній оркестр троїстих музик. Червоною ниткою крізь усі заняття батьківсько – дитячого клубу проходить використання дитячого фольклору, зокрема народні ігри, заклички, лічилки, пісні та традиції висвітлені в заняттях «Музичні барви писанки», «Веснянку співаєм – весну

закликаєм». За нашими спостереженнями, найвиразніший емоційний відгук у матерів викликало заняття, де розкривалася тема колискової пісні, зокрема після завершення заняття «Коліскова для ведмедика», мама вихованця підсумувала, що українські колискові – чуттєве джерело любові матері до дитини.

Важливим моментом партнерської взаємодії під час музично – оздоровчих занять є глибинне пізнання дітей батьками, налагодження комунікації та закріплення довірчих відносин, а завдання музичного керівника та практичного психолога закладу освіти, занурити учасників батьківсько – дитячого клубу «Територія Єднання» у захоплюючий та терапевтичний світ музики та психології.

Отже, для всебічного розвитку дитини беззаперечним фактом є партнерська взаємодія учасників освітнього процесу, адже тільки об'єднавши педагогічний досвід, повагу та любов до дитини можна досягти мети, яку ставлять перед собою педагоги та батьки – створення умов для формування гармонійної та успішної особистості дитини.

Визначення чітких пріоритетів у роботі, особиста готовність педагогів та батьків до співпраці, спрямованість усіх заходів на партнерський формат взаємин сприятимуть досягненню мети – організацію освітнього процесу на принципах партнерства і довіри [4].

Список використаних джерел та літератури

1. Гельбак А.М. Музикотерапія у роботі з дітьми з ООП: навч. – метод. посіб. Кропивницький: К.З. «КОІППО» імені В. Сухомлинського», 2019. 50с.

2. Гринджук О.Н. Взаємодія школи і сім'ї як важлива складова формування особистості: наук. конф. Центральноукраїнського державного пед. унів. імені Володимира Винниченка. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/vseukrainska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia-psykholohichni-umovy-stanovlennia-osobystosti-u-uchasnomu-suspilstvi/prohrama/6225-vzayemodiya-shkoly-i-simy-i-yak-vazhlyva-skladova-formuvannya-osobystosti> (дата звернення: 01.11.2022р).

3. Кошель В.М., Новик М.В. Використання музикотерапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти: навч. – метод. посіб. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» працівників закладів дошкільної освіти та батьків. Чернівці: ФОП Баликіна О. В., 2020. 84с.

4. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців: Лист МОН України від 11.жовт.2017р. №1/9 – 546 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-okremih-pitan-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20212022-navchalnomu-roci> (дата звернення: 28.10.2022р).

5. Музично – оздоровчі мандрівки з дітьми п'ятого року життя: програма і методичні рекомендації / С.В. Боднар та ін.. Тернопіль: Мандрівець, 2017.128с.

Сохатюк Віра,
практичний психолог
ЗДО №1 «Ромашка»
Дунаєвецької міської ради

Техніки зняття психоемоційної напруги у дошкільників у час військової агресії

Анотація: у статті охарактеризовано фактори, причини, прояви, специфічних емоційних труднощів та психологічної напруги дошкільників у час військової агресії. Висвітлено питання використання технік для пом'якшення

емоційного дискомфорту дітей, підвищення їх самостійності та активності, усунення вторинних особистісних реакцій

Ключові слова: *емоційна сфера, психоемоційна напруга, стресовий стан, інтрузивні спогади, коупінг-стратегія*

Дошкільний віковий період характеризується значними проявами емоцій, має специфічні емоційні труднощі, тому дуже важливо вміти правильно проводити аналіз зв'язку переживання психологічної напруги дитини з особливостями її емоційного розвитку. В умовах сьогодення військової агресії із зростанням насилля в суспільстві, негараздами в родинах усе частіше розвиток дитини супроводжується переживаннями негативних емоцій, що дегармонізує становлення емоційної сфери особистості. У сучасних умовах нашого суспільства з'явилася нова незахищена категорія учасників освітнього процесу. Діти, які були свідками бойових дій, вимушені в досить стислі терміни пристосовуватися до нових умов життя і навчання. Це підвищує ризик виникнення в них дезадаптації, психоемоційної напруги. Серед педагогічних працівників гостро постає питання пошуку нових шляхів ефективного подолання негативних проявів цих явищ.

Заклади дошкільної освіти, завжди були, є та залишаються серцевиною організації соціально-психологічної, педагогічної роботи з дітьми та їх батьками. Нові види та форми роботи, організація психологічної допомоги, групова робота з дітьми та батьками, превентивні, навчальні, інформаційно-просвітницькі заходи – весь арсенал педагогічної майстерності має концентруватися і спрямовуватися на роботу з дітьми. Діти переживають проблеми, які виникають у різному віці, вони здатні впоратись чи не впоратись з ними і, безумовно, завжди потребують допомоги дорослих. У дошкільному дитинстві закладається фундамент психічного і фізичного здоров'я дитини, відбувається його інтенсивне зростання та розвиток, формуються необхідні навички і звички, виробляються риси характеру, без яких не можливий розвиток дитини як особистості. Для здоров'я дитини дуже важливе нормальне психічне здоров'я, увага до мовленнєвого розвитку, профілактика перевтоми, створення емоційного комфорту, постійна підтримка позитивного психоемоційного стану, створення всіх необхідних умов для гармонійної взаємодії дитини з життєвим середовищем.

Доведено, що психоемоційна напруга в дитячому віці зазвичай не пов'язана з певними глибинними конфліктами або порушеннями розвитку. Як правило, вона є наслідком природного процесу переходу до більш дорослого життя. Тому використання методів глибинної психотерапії або психокорекції є недоцільним у більшості випадків. У роботі з дітьми доцільним є пошук методів, які б діяли досить швидко, були б ефективними та не чинили суттєвого втручання у розвиток особистості дитини. Причина емоційної напруги одна – невміння проявляти негативні емоції, своєчасно попереджати та позбавлятися їх. Негативні емоції накопичуються, і поступово у дитини можуть розвинути різні невротичні розлади – від легкої депресії до серйозних психічних захворювань. Страждає і фізичне здоров'я. Якщо психологічний стрес триває постійно, то це призводить до негативного впливу на організм в цілому [1]. Дуже часто на організм дитини впливають так звані зовнішні, або стресові фактори. До таких факторів належать ситуації, що викликають у дітей негативні емоції: реалії сьогодення – постійні повітряні тривоги, відео насилля та військових дій, які дуже часто переглядаються при дітях, (а можливо і самі діти є свідками таких подій), поганий психоемоційний настрій у родині та ще багато інших факторів. На жаль, боротися з внутрішніми проявами можна, а зовнішні фактори змінити досить складно. У дітей емоційна напруга завжди проявляється по-різному. Діти можуть ставати мовчазними, уникати друзів, демонструвати ознаки депресії, у

них проявляються напади роздратування або спалахи люті, в цілому їх поведінка стає дуже важкою, вони часто втрачають контроль над собою.

Розпізнати факт перебування дитини в стресовому стані можна за рядом ознак, як от:

- дитина погано спить, важко з плачем засинає, сон її дуже неспокійний, під час сну вона часто прокидається, кличе маму, виявляє ознаки надмірного збудження;
- дитина часто плаче з незначного приводу або стає дуже вразливою, може проявляти ознаки агресії в звичайних ситуаціях;
- дитина виявляє ознаки втоми, навіть після навантаження, яке раніше давалося їй дуже легко, самотійно припиняє виконувати завдання без видимих на те причин;
- дитина стає забудькуватою, неухважною, у неї проявляються ознаки відсутності впевненості в собі, своїх силах, або вона може стати неспокійною, непосидючою. у такому стані дитина шукає підтримки в дорослих, схвалення всіх її дій. Такі ознаки яскраво свідчать про її дискомфортний психологічний стан;
- дитина перестає брати участь в іграх з однолітками, у неї виникають труднощі з дисципліною, вона часто кривляється, виявляє ознаки впертості, боїться контактів, прагне самотійності;
- дитина часто втрачає апетит або, навпаки, вона постійно щось жує або смокче;
- дитина втрачає вагу або, навпаки, набирає зайві кілограми, що призводить до ожиріння;
- у дитини може спостерігатися тремтіння рук, пересмикування плечима, похитування головою, гра зі статевими органами, нічні та денні прояви енурезу;
- у дитини може спостерігатися втрата інтересу до будь якої діяльності, розлади уваги, слабка концентрація уваги, розлади пам'яті, труднощі уяви тощо [2]

Усі ці ознаки свідчать про погіршення психоемоційного стану, наслідком якого може стати стрес.

Одним з особливо дискомфортних наслідків пережитої війни для дітей (та дорослих) є інтрузивні спогади, думки та відчуття. Ці спогади можуть виникати в будь-який час дня цілком несподівано або внаслідок дії певних факторів чи нагадувань з оточення людини, й викликати відчуття смутку чи страждання. Зазвичай ці спогади та відчуття не такі сильні, як ті, які відчуваються під час події. Але іноді картини та емоції, викликані подіями, можуть бути такими самими потужними, як і в той момент, коли вони відбулися. У деяких спогадах здається, що вся подія відбувається по-справжньому, знову і знову. Ці спогади називають інтрузивними, тому що вони наче вриваються у свідомість. Вони можуть також з'являтися вночі у вигляді жахів чи поганих снів. Позаяк ці спогади є надзвичайно реалістичними та страшними, вони створюють значне емоційне навантаження [3].

У роботі з такими дітьми доцільним є використання таких технік як : безпечне місце, зміна картинки, рамкування, уявний помічник, схованка, кнопка гарного відчуття мають на меті показати дітям, що така реакція є нормальною, і навчити дітей, як відновити контроль над своїми спогадами. Діти не зможуть забути тих жахливих речей, які вони бачили чи відчули на собі, але вони можуть навчитися згадувати без емоційного перевантаження та керувати своїми спогадами, а отже не залежати від них. Метою їх використання є протидія відчуттям, які викликає відсутність контролю. Вони допоможуть відновити у дитини відчуття панування над ситуацією та покращити коупінг-стратегію. Силь, у якому викладаються ці методики, не менш важливий: демонстрація технік має бути активною та вселяти надію, не применшувати і не заперечувати серйозність труднощів у дітей. Не всі методики підійдуть для всіх дітей. Слід випробувати кожен техніку, щоб визначити для себе

найкращу та найефективнішу. Якщо навчатися вносити позитивні елементи до своїх картинок, змінювати їхній вигляд, «запрошувати» до свідомості магічного помічника або придумувати щасливий кінець своїй історії, ці діти отримають контроль над інтрузивним матеріалом, а не навпаки.

Усвідомлення того, що спогади та інші нагадування можуть викликати погані відчуття, і що вміння їх розпізнавати може посилити відчуття контролю. Головне дати надію, показавши, як діти можуть керувати своїми думками. Ознайомити з ідеєю скриньки інструментів. Скринька інструментів – набір технік для роботи з думками, відчуттями та поведінкою:

- створення «безпечного місця» у своїй уяві,
- інтрузивні картинки-образи ,
- метод екрана,
- техніка рук та дистанції,
- рамкування,
- позитивна контркартинка (перемикання з неприємної картинки на нейтральну або приємну),
- уявний магічний помічник,
- схованка для картинки,
- вимкнення картинки,
- зміна звуку,
- кнопка гарного відчуття,
- техніка відволікання,
- термометр відчуттів,
- розслаблене дихання,
- релаксація,
- очищення розуму,
- сильні думки,
- сходинки страх

Основною метою організованої роботи із використанням цих технік є пом'якшення емоційного дискомфорту дітей, підвищення їх самостійності та активності, усунення вторинних особистісних реакцій таких, як агресивність, підвищена збудливість, тривожна недовірливість. А значним етапом роботи з дітьми з психоемоційними порушеннями є корекція самооцінки, рівня самосвідомості, формування емоційної стійкості та саморегуляції.

Отже, слід помічати перші симптоми психоемоційної перефтоми і якнайшвидше реагувати на них, щоб зберегти їх психічне здоров'я дітей, які часто дуже вразливі до переживань і емоційних напружень, які можуть призвести до стресів.

Список використаних джерел та літератури

1. Артанова Н. Емоційне напруження. Причини і способи зняття емоційної напруги. URL: <http://inmoment.com.ua/beauty/health/emotional-stress.html> (дата звернення: 01.11.2022)
2. Молчанюк О., Прокопенко Л., Слабинська С. Способи зняття психоемоційної напруги в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: навч. Посіб. Харків, 2020. 93 с.
3. Патрік Сміт, Атле Диреґров, Вільям Юле / пер. з англ. О. Антонишин; наук. ред. Катерини Явної.: Діти та війна. Навчання технік зцілення. Для дітей віком від 8 до 18 років. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2022. 108 с.

Психологічний супровід та підтримка учасників освітнього процесу методами арттерапії в умовах воєнного стану

Анотація. У статті окреслюються особливості роботи психолога із дітьми, батьками та колективом закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану. Даються практичні рекомендації та різноманітні арттерапевтичні методики, які допоможуть у стресових ситуаціях.

Ключові слова: воєнний стан, стрес, тривога, арттерапія, казкотерапія, казка, артвправа.

Україна в даний час перебуває у воєнному стані і кожен з нас відчуває в більшій або меншій мірі її вплив. Кожен по-своєму реагує на різноманітні трагічні події, якими рясніють новини: хтось увесь біль переносить на себе, хтось – уникає суцільний негатив, а хтось – поринає у різні справи, щоб допомогти своїй країні по-своєму. У такий скрутний і водночас історичний, переламний момент як ніколи зростає роль психолога у закладі освіти. Особливої пильної уваги потребують діти, які також відчувають зміни, що відбуваються навколо. На превеликий жаль, зараз діти знають, що таке повітряна тривога, що потрібно швидко одягатись, брати рюкзак, дотримуватися вказівок відповідальних дорослих і швидко йти в укриття. Потребують психологічної підтримки батьки дошкільнят і колектив дошкільного закладу. Адже будь-які кризові події – стихійні лиха, нещасні випадки, аварії, катастрофи, озброєні конфлікти – призводять до соціальних і психологічних наслідків, які порушують нормальний плин життя людей. Коли перед людиною виникає загроза, її природною реакцією на таку зміну у звичному для неї оточенні є стрес – стан фізичного та/або психологічного збудження.

Дане поняття має таке визначення: «стрес (за Всесвітньою організацією охорони здоров'я 1972 р.) – це неспецифічна (тобто одна і та сама на різні подразники) реакція організму на будь-яку висунуту до нього вимогу». [4;с. 310]

Наковці виділяють наступні стадії стресу: 1) тривога; 2) адаптація (резистентність, опір); 3) виснаження.

На стадії тривоги організм мобілізується для зустрічі із загрозою. Відбуваються біологічні реакції, які обумовлюють боротьбу або втечу. З погляду фізіології це певні зрушення: згущення крові, підвищення тиску, збільшення печінки тощо. Опір організму спочатку знижується («фаза шоку»), а потім включаються захисні механізми («фаза протишоку»). На стадії опору (резистентності, стійкості, адаптації). Організм намагається опиратися загрозі або справлятися з нею, якщо загроза продовжує діяти і її не можна уникнути. Фізіологічні реакції перевищують норму, і це робить тіло вразливішим для інших стресорів. Наприклад, коли ви захворіли, то гостріше реагуєте на неприємності. Врешті-решт тіло адаптується до стресу і повертається до нормального, стану. За рахунок напруги систем, що функціонують, досягається пристосування організму до нових умов.

Якщо дія стресу продовжується і людина неспроможна адаптуватися, це може виснажити ресурси тіла. Стадія виснаження характеризується вразливістю до втоми. Фізичні проблеми призводять до хвороб і навіть до загибелі організму. Ті самі реакції, які дозволяють опиратися короткочасним стресорам, – підсилення енергії напруження м'язів, недопускання ознак болю, припинення травлення, підвищення

тиску крові – за тривалої дії шкідливі. Виявляється неспроможність захисних механізмів і наростає порушення погодженості життєвих функцій. [4; с.310-311]

За силою впливу на організм людини виділено три ступені стресу: 1) слабкий; 2) середній; 3) сильний.

Слабкий ступінь стресу вказує практично на його відсутність. Психічний стан при цьому майже не змінюється, фізичних та фізіологічних змін не відзначається.

При середньому ступені картина суттєво змінюється. Відбуваються відчутні зрушення у соматичному і психічному станах, характер цих змін приємний, позитивний. Спостерігається загальна мобілізація психічної діяльності, часто не притаманна людині у звичайних обставинах: зібраність, організованість, підвищена розумова працездатність, кмітливість, впевненість у собі, блискавична реакція, стійкість до перешкод, активізація мовленнєвої активності, загальна позитивна оцінка даного стану в цілому.

Що стосується сильного або надмірного стресу, то тут картина зворотна. Людина у такому стані демонструє порушення та розлад основних фізичних, фізіологічних і психічних функцій, зростає кількість скарг на різного роду неприємні відчуття, дискомфорт. Погіршується свідомий контроль за виконанням діяльності, трапляються труднощі у зосередженні, запам'ятовуванні, мисленні, зростає кількість помилок, незвичних реакцій, неточності, посилюється роль автоматичних, стереотипних дій, які витісняють творчі, свідомі та довільні дії. [4]

Досить часто на фоні невідомості сьогодення виникає в людей тривога, що характеризується як «негативно забарвлена емоція, що виражає відчуття невизначеності, очікування негативних подій, важковизначені передчуття. На відміну від причин страху, причини тривоги зазвичай не усвідомлюються, але вона попереджує участь людини в потенційно шкідливій поведінці, чи стимулює її до дій з підвищення ймовірності благополучного закінчення подій». [4; с. 311]

І ось, перебуваючи в укритті, у відносній безпеці та очікуванні завершення повітряної тривоги, доцільно психологові за підтримки педагогів допомогти і їм самим, і дітям, які у цей самий момент втривожені зміною середовища. Саме арттерапія може стати в пригоді у такій ситуації.

Як відомо, мова образотворчого мистецтва є мовою дітей. Діти мислять образами, кольорами, звуками, відчуттями взагалі, як писав К. Ушинський, закликаючи вчителів опиратися на ці особливості дитячого мислення. Робота фантазії виявляється в візуальних образах і лише потім - у словах. Образотворча робота - безпечний і природний для дитини вид діяльності, «транзитний простір» (Р.Гудман, Д.Джонсон). Ще Л.Виготський вважав, що малювання є своєрідним оповіданням про свій розвиток і формування окремих систем психіки. [1; с. 38-39]

Арттерапія в умовах сьогодення може розглядатися як технологія створення та використання різноманітних видів мистецтва з метою передачі почуттів, емоцій та інших проявів психіки людини; як інструмент для дослідження і гармонізації внутрішнього світу людини. Застосування методів арттерапії забезпечує: формування відносин взаємного прийняття й емпатії; можливість вільного самовираження та самопізнання; підвищення адаптаційних здібностей, зниження втоми та напруженості; створення позитивного емоційного настрою.

Дослідники та арттерапевти виділяються такі показання для проведення арттерапевтичної роботи в системі освіти як з дітьми, так і з членами педагогічного колективу:

- негативна Я-концепція, дисгармонійна, перекручена самооцінка, низький ступінь самосприйняття;
- труднощі емоційного розвитку, імпульсивність, тривожність, страхи, агресивність;

- переживання емоційного відчуження, почуття самотності, стресові стани, депресія;
- неадекватна поведінка, порушення стосунків із близькими людьми, конфлікти в міжособистісних стосунках, невдоволення певною ситуацією, ревності, ворожість до навколишнього світу. [1]

У процесі арттерапії дитина отримує можливість пережити больові для неї ситуації та почати звільнятися від стереотипної поведінки та відношень до оточуючих, які заважають соціокультурній адаптації. В ході процесу арттерапії виявляються позитивні фактори, які покращують стан особистості. Ці фактори надають суб'єкту можливість активно контролювати компенсацію або змінювати неадекватну реакцію на ту, яка прийнята в соціумі. [2]

Зазначимо, що використання артпедагогічних методик завжди має спонтанний характер, а наявність художніх талантів чи спеціальної підготовки не має значення. Важливим є сам творчий акт та особливості внутрішнього світу творця, що виявляються внаслідок його втілення. Корекційно-виховну роботу за допомогою арттерапії фахівці радять починати вже з трирічного віку.

Тому пропонується організувати простір дітей і дати можливість їм творити. Це може бути і дошка, на якій дитина малює крейдою, або аркуш паперу та олівці. Під час творчого процесу діти затихають і кожен малює щось своє. Після завершення можна з дозволу дітей роздивитися їх малюнки і щось на них домалювати, фантазуючи разом із дітьми.

Досить ефективним арттерапевтичним методом є використання пластиліну або солоного тіста, які допомагають дитині заспокоїтися і зосередитися на створенні чогось нового. Також можна завчасно підготувати різнокольоровий папір, клей та звичайний папір, щоб створити аплікацію із кольорових порваних дітьми шматочків. У кожної дитини буде власна абстрактна аплікація, яка буде по-своєму особлива та оригінальна.

Звичайно, після цього буде, що поприбирати і можна запропонувати діткам допомоги. І вони залюбки погоджуються, адже діти самі бачать різницю, як було в укрітті, коли вони прийшли і як стало після їх активної творчості.

Ще одним напрямком арттерапії є казкотерапія, яка розглядається нами як метод соціально-педагогічної та психологічної допомоги особистості, який сприяє її соціалізації, адаптації, корекції, профілактиці, реабілітації, регуляції, розвитку та мобілізації ресурсного потенціалу із використанням метафоричних ресурсів у формі казки.

Казкотерапія як метод приваблює все більше спеціалістів ще й тому, що має досить мало обмежень. Вона є ефективною при роботі з дітьми, дорослими та людьми похилого віку, з людьми із "нормальним" та "особливим" розвитком. До особливостей, які зумовлюють ефективність використання казки в роботі з різними категоріями клієнтів, можна віднести те, що:

- казка може бути використана для того, щоб у недирективній формі запропонувати клієнту способи вирішення конкретної проблеми;
- казка дає неперевершену спільну мову для дорослого, який працює з дитиною;
- казка більш інформативна, ніж звичайна, стиснута мова;
- казка сприяє пробудженню творчих сил у самому спеціалісті. [5; с. 228-229]

Казкотерапевт Керншток-Редль Г. підкреслює, що "усім людям потрібні історії – історії про минуле, сучасне і про майбутнє. В нашому складному світі наші історії і пояснення до них особливо важливі для молоді: іноді як орієнтир, а часом навіть як повна протилежність відомим судженням; історії потрібні для перегляду власного досвіду і прийняття рішення". [4; с. 18].

Так, діти знайомляться із різноманітними казками, аналізують їх, переказують їх зміст, а також вигадують продовження. На основі казок існують різноманітні артвправи, які досить ефективні та цікаві не лише для дітей, але і дорослих. Ось декілька з них пропонується Вашій увазі.

Артвправа “Казковий салат”

Мета: налаштування на роботу, створення позитивного психологічного середовища в групі, розвиток уяви та зв'язного мовлення, збагачення словникового запасу.

Пропонується три казки, які відомі учасникам і з них береться по одному головному герою (наприклад, Попелюшка, Котигорошко, Солом'яний бичок, Пан Коцький, Лисиця та Журавель, Маша та Ведмідь, Вовк та семеро козенят, Троє поросят, Коза-дереза). Потім необхідно скласти свою казку із наявними трьома героями і розповісти її.

Артвправа “Інтерв'ю у казкового героя”

Мета: розвиток фантазії, зв'язного мовлення, збагачення словникового запасу, налаштування на робочий лад, створення сприятливого емоційного мікроклімату в групі.

Задаються питання до казкового героя. Наприклад, “Чому ти такий довірливий, Колобку?”, “Чому ти така наївна, Попелюшко?”, “Чому ти така хитрюща, Лисичко?”, “Чому ти така вередлива, Коза-дереза?”

Артвправа “Моя найулюбленіша казка”

Мета: дізнатись більше про дитину, розвиток пам'яті, зв'язного мовлення, збагачення словникового запасу, створення сприятливого середовища.

Розповісти про найулюбленішу казку і пояснити, чому саме ця казка до вподоби. Якщо дитина потребує допомоги у поясненні, педагог запитує. Також доцільно дізнатись у дитини й про інші казки, які дитина знає (щоб пересвідчитись, що дитина знає кілька казок, а не одну).

Артвправа “Зміни закінчення казки”

Мета: розвиток фантазії, мовлення, збагачення словникового запасу, налаштування на робочий лад, створення сприятливого мікроклімату в групі.

Обирається певна казка (наприклад, “Русалонька”, “Колобок”, “Лисичка і Журавель”, “Рукавичка”) і необхідно змінити закінчення.

Артвправа “Створення колективної казки”

Мета: розвиток фантазії, мовлення, збагачення словникового запасу, налаштування на робочий лад, створення сприятливого мікроклімату в групі.

Кожен учасник по реченню доповнює казку, яка починається словами “Одного разу, десь далеко за полями, за дрімучими лісами, зависокими горами жили-були...”

Рефлексивний аналіз арттерапевтичної роботи

Мета: пригадати пройдені артвправи, узагальнити пройдену роботу, дізнатись, що найбільше відгукнулось особисто для кожного.

Підсумовуючи вище зазначене, арттерапія є досить потужним напрямом психотерапії і налічує велику кількість різноманітних напрямків та методів. З їх допомогою можна вирішити цілу низку проблем і привити любов дитини до творчості. До творчого процесу також можуть долучатися і педагоги, і батьки, організовуючи відповідно простір. У такі моменти дитина відчуває себе у захисті, а увага з боку дорослих під час виконання творчого завдання заспокоює її та дає відчуття стабільності.

Список використаних джерел та літератури

1. Вознесенська О.Л., Мова Л.В. Арттерапія в роботі практичного психолога : використання арттехнологій в освіті. К.: Шкільний світ, 2007. С. 126.

2. Горбатих В. В. *Арттерапія в соціалізації дітей дошкільного віку*. Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. 2008. № 121, С. 47-50.
3. Керншток-Редль Гельга. Цілющі історії для батьків: Заспокійливі, утішливі і підбадьорливі. Творимо самі. Пер. з нім. О. Винярьська. Львів: Свічадо, 2012. С.160.
4. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. С. 324.
5. Філь О. В. *Казкотерапія в соціально-педагогічній практиці*. Вісник Запорізького національного університету : [зб. наук. ст.]. Держ. вищ. навч. закл. "Запоріж. нац. ун-т" . Запоріжжя : [б. в.], 2008. С. 227-232.

Стрельбіцька Катерина,
вихователь, ЗДО №3
м. Кам'янець-Подільський

Корекційно-розвиткова робота з дітьми з особливими освітніми потребами дошкільного віку засобами арт-терапевтичних методів

Анотація. У статті акцентовано увагу на особливостях поєднання різних видів арт-терапії у процесі освітньої роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Проаналізовано педагогічні умови особливостей використання арт-терапевтичних методик, як ефективного психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в умовах закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: освітній процес, діти з особливими освітніми потребами, дошкільний вік, арт-терапія, арт-терапевтичні технології, методи арт-терапії.

Реалії життя поміщають систему освіти в такі умови, коли усі суб'єкти освіти мають бути готовими до адекватної відповіді усім викликам сьогодення. Одним з таких викликів сучасності є тенденція збільшення дітей з особливостями у розвитку, які зумовлені біологічними, соціально-психологічними, екологічними та іншими чинникам, а також їх комплексними поєднаннями.

Проблема ЗПР знайшла широке відображення у дослідженнях, присвячених вивченню етіології, особливостям психофізичного розвитку і пошукам методів корекційної роботи (Т. Власова, К. Лебединська, І. Марченк., О. Мастюкова, С. Миронова та інші). У процесі вивчення цієї проблеми визначено, що діти з ООП потребують спеціально організованих умов навчання і виховання, розробки й удосконалення методів і прийомів корекції пізнавальної та емоційно-вольової сфери. Така ситуація вимагає від педагогів постійного оновлення власних знань, збагачення арсеналу методів та прийомів навчання.

Досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами дозволяє окремим чином заявити про ефективність арт-терапевтичних методів у процесі освітньої діяльності з такою категорією дітей.

Мовлення відіграє значну роль в інтелектуальному розвитку дитини. Поступове осолодіння мовленням перебудовує психіку малюка, дозволяє сприймати явища більш усвідомлено та довільно. Своєчасно сформована мовленнєва компетентність у дошкільному віці – складова цілісної особистості дитини, головна умова майбутнього життєвого успіху, психологічного комфорту. Дитина оволодіває словом передусім для спілкування з людьми що її оточують. Не буде перебільшенням сказати, що несвоєчасно чи неправильно сформоване мовлення позначається на становленні особистості дитини, негативно впливає на її емоційний стан: викликає

відчуття неповноцінності, сором'язливості, втрати інтересу до навчання, а також зниження мовленнєвої активності дитини, гальмує її розвиток.

Арт-терапевтична діяльність дітей здавна привертала увагу дослідників, науковців різних сфер – педагогіки, психології – як можливий метод вивчення внутрішнього стану маленької людини, її здатність сприймати загальну картину світу, світ власних переживань та здійснювати з боку педагогів ефективну психолого-педагогічну підтримку дітей з особливими освітніми потребами.

Теоретико-методичні та практичні аспекти використання корекційно-розвиткового компонента освітньої діяльності представлені у дослідженнях українських науковців О. Вознесенської, О. Деркач, Т. Берник, А. Колупаєвої, В. Кондратенко, С. Миронової, В. Синьова, Л. Фірсової, Т. Яценко. Проте недостатньо вивченим залишається питання впровадження арт-терапевтичних методів в освітній процес при роботі з дітьми з особливим освітніми потребами. Це зумовлює потребу вивчення умов ефективності використання арт-терапевтичних технологій у педагогічному процесі з дітьми дошкільного віку.

Арт-терапія визначається як технологія цілеспрямованого використання мистецтва, як засобу психотерапевтичного та психокорекційного впливу на особистість. Арт-терапія (у корекційній педагогіці) – це синтез кількох галузей наукового знання (мистецтва, психології, педагогіки та медицини), тобто сукупність методик, що побудовані на застосуванні різноманітних видів мистецтва у своєрідній символічній формі та дозволяють за допомогою стимулювання креативних проявів дитини з особливостями психофізичного розвитку здійснювати діагностику та корекцію психосоматичних і психоемоційних порушень в особистісному розвитку. Вона ґрунтується на переконанні, що внутрішнє «Я» людини відтворюється у візуальних образах щоразу, коли вона малює чи займається ліпленням спонтанно, на відміну від ретельно організованої освітньої діяльності. Її метою є гармонізація особистості шляхом розвитку її здатності до самопізнання та самовираження.

Узагальнення сучасних наукових підходів дозволяє розглядати арт-терапію як метод або технологію зцілення за допомогою творчості; як спеціалізовану форму психотерапії, засновану на мистецтві, образотворчій і творчій діяльності.

Окрім терапії художньою творчістю, сьогодні активно розвиваються й інші напрямки арт-терапії: танцювально-рухова, казко-терапія, кольоро-терапія, кіно-терапія, лялько-терапія, пісочна терапія та інші. Отже, арт-терапія в сучасних умовах може розглядатися як технологія створення та використання різних видів мистецтва з метою передачі почуттів, емоцій та інших проявів психіки людини; як інструмент для дослідження і гармонізації внутрішнього світу людини. Використання методів арт-терапії, за В. Соловйовою, забезпечує: формування відносин взаємного прийняття й емпатії; можливість вільного самовираження та самопізнання; підвищення адаптаційних здібностей, зниження втоми та напруженості; створення позитивного емоційного настрою.

Тривалий час арт-терапія застосовувалася виключно у психотерапевтичній практиці. Останнім часом значно зростає інтерес до механізмів та умов впливу різних видів мистецтва на дитину з особливими освітніми потребами в освітньому процесі. Сьогодні арт-терапія широко використовується у центрах реабілітації, спеціальних закладах освіти, оскільки, незважаючи на тісний зв'язок з лікувальною практикою, має переважно психопрофілактичну, розвивальну та соціалізуючу спрямованість.

Засоби мистецтва відіграють провідну роль у забезпеченні соціально-педагогічної роботи, так як це є унікальним джерелом соціалізації дитини з особливими освітніми потребами, збагачують внутрішній світ дитини безпосередністю та наочністю. Це позитивно впливає на емоційну сферу, регулюючи негативні емоційні прояви в сім'ї та дитячому колективі. Арт-терапія, забезпечуючи динамічну і гармонійну взаємодію між дитиною, продуктом її творчості та дорослим

(психологом, педагогом, вихователем), не лише здійснює терапевтичний чи корекційний вплив на психофізичний стан дитини, а й реалізує основні функції освіти: виховну, розвивальну, діагностичну, корекційну, соціалізуючу тощо.

Складність роботи з дітьми з особливими освітніми потребами різної нозології полягає саме в тому, що в їх поведінці переважає висока тривожність і ступінь психоемоційного напруження, присутні негативні переживання, емоційна скутість, порушення емоційно-особистісних зв'язків з близькими людьми, не рідко зустрічається й гіперактивність. Тому деякі науковці виокремлюють новий напрямок арт-терапії – арт-педагогіку, як інноваційну здоров'язбережувальну технологію особистісно-орієнтованого навчання та виховання. Зазвичай, заняття психотерапевтичного характеру проводяться педагогом у різновіковій групі дітей до 10 осіб, проте з метою більш глибокого вивчення внутрішнього світу вихованців і формування злагодженого дитячого колективу педагог може проводити їх з усією групою, зважаючи що метою заняття є досягнення певного терапевтичного ефекту, Л. Лебедева зазначає, що педагогам варто відмовитися від багатьох традиційних прийомів роботи: недопустимі накази, вимоги та примуси; дитина сама може вибирати для себе ті види та зміст роботи, зображувальні матеріали та власний темп, які їй підходять.

Корекційно-розвиткову роботу з допомогою арт-терапії фахівці радять починати вже з трирічного віку. Практика сучасної арт-терапії реалізується в 2 формах: індивідуальній і груповій. З метою організації арт-терапевтичного простору рекомендується створення двох робочих осередків. У першому осередку, як зазначає Л. Лебедева, мають міститися особисті робочі місця дітей для індивідуальної творчості, а у другому – слід залишити простір, у якому можна було б легко пересуватися, рухатися чи навіть танцювати.

Арт-терапевтичні заняття містять дві складові частини. Перша – невербальна, творча, неструктурована, у якій основним видом діяльності є сам процес творчості. Друга частина – вербальна інтерпретація створених зображень, асоціацій, емоцій і почуттів, що виникали в процесі роботи. Арт-терапія у корекційно-виховному процесі містить такі напрями:

- образотворча діяльність, спрямована на корекцію мотиваційної сфери передбачає психологічний супровід сюжетів, створених дитиною;
- створення колажів із малюнків, фотографій, символів, природних матеріалів навчає дитину «спілкуватися» з навколишнім середовищем;
- пальчиковий театр і нетрадиційні форми роботи з папером мають на меті психокорекцію моторної, когнітивної, мотиваційної сфери дитини;
- робота з тістом (тістопластика) передбачає корекцію рухових, пізнавальних і творчих можливостей дитини;
- малювання на тканині губкою, пальцями та долонями підвищує потребу в активності та реалізації моторних та емоційних можливостей;
- сенсорна інтеграція та психокорекція передбачає знайомство з формою, розміром, площиною та частинами предметів, сприяє психокорекції пізнавальних процесів, мотивації, підвищенню соціальної адаптації дитини;
- створення вистав за допомогою ляльок спрямоване на формування емоційної сфери дитини, розвиток пам'яті, мислення, уваги й уяви.

Останнім часом дедалі частіше педагоги, зокрема і корекційні використовують пісочну терапію. Ігрові заняття з піском корисно використовувати, як корекційно-розвитковий компонент, оскільки вони розвивають тактильно-кінетичну чутливість і дрібну моторику рук; стабілізують емоційний стан, допомагають долають страхи; удосконалюють зорово-просторову орієнтацію, мовленнєві можливості; сприяють розширенню словникового запасу; допомагають засвоїти навички звукового аналізу

та синтезу; дозволяють розвивати фонематичний слух і сприйняття; сприяють розвитку зв'язного мовлення, лексико-граматичних уявлень.

За допомогою пісочної терапії у дітей активно розвивається дрібна моторика пальців рук. У сучасній практиці для посилення ефективності корекційно-розвиткової роботи запроваджують такі напрями арт-терапії: музикотерапію, казкотерапію, терапію образотворчим мистецтвом. Усі напрями (методи) арт-терапії можна умовно поділити на 3 групи: пасивні (рецептивні), активні та інтегровані. Пасивні передбачають залучення дитини до арт-терапевтичних проявів, активні – спонукають до безпосередньої діяльності дитини; інтегровані – це симбіоз різних арт-терапевтичних впливів.

Таким чином, арт-терапія є сучасною технологією корекційно-розвиткової роботи, яка виходить за межі традиційного освітнього та корекційного процесу, гармонійно поєднуючи психолого-педагогічний, корекційно-розвитковий, медичний та соціальний аспекти. Арт-терапію доцільно застосовувати у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, оскільки використання даного напрямку дозволяє здійснювати більш ефективний вплив на формування емоційної сфери, спонукає до подальшого розвитку компенсаторних властивостей збережених функціональних систем, покращує соціальну адаптацію дитини.

Список використаних джерел та літератури

1. Адаптована програма з арт-терапії для дітей з обмеженими можливостями. Електронний ресурс. Режим доступу: URL: <http://corr.ks.ua>.

2. Арт-терапевтичні техніки у роботі практичного психолога: рекомендації щодо використання арт-терапевтичних технік у роботі практичного психолога закладів освіти. Електронний ресурс. Режим доступу: URL: [static.klasnaocinka.com.ua./ art_terapiya_u_roboti_psiholo](http://static.klasnaocinka.com.ua/art_terapiya_u_roboti_psiholo).

3. Інклюзивна освіта: теорія і практика: навчально-методичний посібник / кол.авт.; за ред. С.П. Миронової. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. – 184 с.

4. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : науково-методичний посібник. Київ: Атопол, 2011. 274 с.

5. Організація корекційно-розвиткової роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку в закладі дошкільної освіти: середній дошкільний вік / упоряд. В. Семизорова. – Тернопіль : Мандрівець, 2020. – 136 с.

Студенець Олена Анатоліївна,
старший викладач кафедри теорії та
методики початкової і дошкільної освіти
ХОІППО,
кандидат педагогічних наук
Мальцева Галина Миколаївна ,
вихователь ЗДО № 8 « Малятко»
Хмельницька ОТГ

Освіта сталого розвитку - інвестиція в майбутнє та визначальна роль у розвитку світобачення вихованців в період дошкільного дитинства

Анотація. У статті представлено обґрунтування ролі та значення освіти сталого розвитку як вдалу інвестицію у наше майбутнє для прийдешніх поколінь.

Проблема сталого розвитку є однією із найактуальніших на сьогодні, адже спричинена ускладненням взаємозв'язків між людиною та навколишнім природним середовищем. Нагальною потребою XXI століття стає формування такого способу життя, який був би основою довготривалого ощадливого гармонійного розвитку людства.

Ключові слова: *світова проблема, прогрес, сталий розвиток, інтелект, освітня діяльність, уміння та навички, світогляд особистості, компетентність, мислення та сприйняття.*

Постановка проблеми Науково-технічний прогрес, нові технології самі по собі не здатні подолати загрози, що постали перед людством. Потрібна нова філософія, нова політика, нові моральні орієнтири – зобов'язання кожної людини і людства в цілому. Загалом ідеться про систему цінностей, складову культурного світобачення кожної людини і суспільства в цілому, яка не залежала б від економічних сплесків, зміни політичної влади, у якій би захист і збереження природи, турбота про людину, її життя і дотримання її прав вважались такими ж важливими, як і саме життя.

Наприкінці XX століття в багатьох сферах світового розвитку поглибились кризові явища[1]. Така ситуація поставила людство перед необхідністю формування нового світогляду, обґрунтування нових цінностей, морально-етичних критеріїв та корекції спільних цілей і пріоритетів.

Після завершення "холодної війни", коли виникли сприятливі умови кооперування, інтеграції, розширення міжнародної співпраці для вирішення актуальних проблем, що постали перед світовою спільнотою, як ніколи потрібна ідея, мета, котра б об'єднувала народи й держави. Найбільш прийнятною метою в найближчому майбутньому, вважають фахівці, може бути сталий розвиток людства.

Які ж основні положення концепції сталого розвитку?[2]. Наразі це мега-актуально:

1. У центрі уваги – люди, які повинні мати право на здорове і плідне життя в гармонії з природою.

2. Охорона навколишнього середовища має стати невід'ємним компонентом процесу розвитку

3. Задоволення потреб у збереженні навколишнього середовища повинно розповсюджуватися не тільки на теперішні, але й на майбутні покоління, передбачаючи ефективне використання та економію ресурсів, виключення або зменшення моделей виробництва і споживання, які не сприяють такому розвитку. Переважаючою має стати орієнтація на використання місцевих ресурсів та одночасне врахування інноваційних підходів і технологій.

4. Необхідними є партнерство, спільна робота всіх і кожного для забезпечення сталого розвитку; відкритість і прозорість спільних дій в інтересах сталого розвитку.

5. Зменшення розриву в рівні життя країн світу, викорінення бідності і злиденності, збереження здоров'я людей і забезпечення гідного рівня життя – найважливіші завдання світового співтовариства.

І саме концепція сталого розвитку може запропонувати новий підхід до проблем світоустрою. Він передбачає суттєві зміни у всіх сферах суспільного життя, зокрема і в політичній. У зв'язку з переходом до сталого розвитку перед політичною системою постають нові непрості цілі й завдання, які потребують певної трансформації цієї системи. Так, сталий розвиток висуває на порядок денний політичних інститутів проблеми, пов'язані з віднайденням балансу між необхідністю глобального управління та збереженням державного суверенітету країн, пошуком ефективних методів вирішення глобальних і локальних питань, визначенням ефективного політичного ладу тощо.

На міжнародному рівні всерйоз почали обговорюватись й вирішуватись глобальні соціально - економічні та екологічні проблеми. Перехід до сталого розвитку у всіх сферах людської діяльності є однією із першочергових та актуальних тенденцій у сучасному світі, адже нею опікуються світові лідери, їй присвячені урядові і міжурядові програми.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз літератури свідчить, що окремі складники проблеми сталого розвитку входять до актуальних питань сучасної педагогічної освіти, підготовки майбутніх вихователів [3]. Зокрема, різні теоретичні та методичні аспекти природознавчої та екологічної підготовки майбутніх педагогів знайшли своє відображення в сучасних працях Т. Анісімової, В. Бобрицької, В. Вербицького, Л. Загородньої, Н. Лисенко, Г. Пустовіт, О. Плахотніка та ін. Науковці С. Іванчук, О. Кононко, Н. Кривошея, М. Лобанова, Н. Миськова, А. Сазонова та ін. досліджують питання економічного виховання та культури споживання дітей дошкільного віку. На окремі аспекти соціального розвитку дошкільнят акцентують увагу Н. Абашина, А. Гончаренко, С. Курінна, В. Любашина, Л. Михайлова, О. Мороз, О. Орлова, Т. Піроженко, І. Рогальська-Яблонська, Н. Скрипник, Г. Смольникова та ін.

Становлення випереджаючої освіти для сталого розвитку потребує нової педагогічної культури та мислення, нових педагогічних моделей, нового педагогічного змісту. Сучасна школа покликана забезпечити досягнення таких освітніх результатів, які б відповідали цілям розвитку особистості й сучасним вимогам суспільства. Найголовнішими серед них є формування усталених моделей поведінки людини, зміна її ціннісних пріоритетів у бік соціально-відповідальних, екологічно та гуманістично - орієнтованих форм взаємодії із природним та соціальним оточенням.

Сталий розвиток – це такий розвиток, який дає змогу людям задовольняти власні потреби сьогодні, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольнити свої потреби у розв'язанні цих проблем[4]. Особливості її організації в дошкільному закладі зумовлені специфікою розвитку психічних процесів дошкільників, їхнім світоглядом.

Поняття сталого розвитку виражає доволі просту ідею: необхідно досягнути гармонії між людьми, з одного боку, і суспільством та природою – з другого. Тобто в майбутньому має сформуватися соціоприродна система, здатна розв'язувати сукупність протиріч, що виникають нині, а саме між:

- природою і суспільством;
- екологією і економікою;
- всередині суспільства між окремими групами населення;
- розвиненими країнами й тими, що розвиваються;
- сучасним і майбутнім поколіннями;
- багатими й бідними;
- уже сформованими потребами людей і розумними потребами.

Тож поняття «сталий розвиток» можна розуміти як стратегію виживання і безперервного прогресу цивілізації та окремих країн в умовах збереження навколишнього середовища – насамперед, біосфери.

Складовими змісту для сталого розвитку є:

- якість життя, соціальна справедливість та рівноправність;
- збереження різноманіття: культурного, соціального та біологічного;
- взаємозв'язок: у суспільстві, економіці та довкіллі;
- усвідомлення відповідальності перед майбутнім поколінням;
- громадянська позиція, права та обов'язки громадян;
- потреби та права майбутніх поколінь на якісне життя.

Глобального значення в цих умовах набуває освіта, яка орієнтована на сталий розвиток і спрямована на засвоєння людьми різного віку надзвичайно важливих навичок екологічної, економічної й соціально доцільної поведінки, без чого

неможливе створення та існування благополуччя суспільства, відображає соціальний досвід взаємодії з довкіллям на принципах гуманізації і гармонізації. Визначальну роль у розвитку світобачення людини відіграє саме період дошкільного дитинства

Сучасна освіта ПРО сталий розвиток чи ДЛЯ сталого розвитку?

Програму «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку» напрацювали експертки громадської організації «Вчителі за демократію та партнерство» Олена Пометун та Наталія Гавриш. Програму рекомендувало для запровадження МОН України і сьогодні за нею працюють вже кілька сотень закладів дошкільної освіти.

Сталий розвиток (англомовний оригінал терміну «sustainable development») — це розвиток, що дозволяє людям, які живуть сьогодні, задовольнити свої потреби, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь також задовольнити власні потреби.

Мова йдеться про потреби людей у найактуальніших питаннях:

- їжі та питній воді
- чистому повітрі
- комфортних житлових умовах
- забезпеченні їхніх прав і свобод
- мирному співіснуванні
- доступі до культурних цінностей і традицій

Важливо не тільки інформувати про сталий розвиток, а формувати нові моделі поведінки і звички дітей [5]. Діти мають не тільки знати, наприклад, про необхідність економити папір для збереження дерев і можливість його вторинної переробки, а й ощадливо його використовувати та разом з дорослими відносити паперові відходи до пунктів прийому макулатури.

Як реалізуються ідеї сталого розвитку в практиці ЗДО? Сталий розвиток - це дійсно нове поняття, що виникло в останній чверті минулого сторіччя. Його зміст у тому, що людська цивілізація не може розвиватися за тими ж законами і за тими ж нормами та шляхами, які вона вже пройшла у своїй історії. Потрібно сформувати такий спосіб життя, який був би основою довготривалого та ощадливого розвитку людства.

Відповідно до педагогіки «емпаурменту» (з англ. *empowerment* – надання людині мотивації й натхнення до дії) у межах кожної теми дітей спрямовують на обрання і виконання дій для сталого розвитку, які є провідними чинниками формування у них відповідної поведінки та стилю життя в цілому. Їх виконання сприяє розвитку у дітей ставлення до проблем сталого розвитку як до особистісно важливих, пов'язаних із власною системою цінностей, формуючи здатність і бажання діяти у цьому напрямі. Повторення цих дій протягом двох тижнів дозволяє сформувати в дітей сталу звичку – модель поведінки, яка потім стає складовою їх повсякденного способу життя[6]. Це потребує від вихователя спеціальної уваги до цієї частини змісту курсу.

Важливо стимулювати дітей до виконання дій, заохочувати їх до систематичного виконання і повторення обраних дій, а також пошуку нових продуктивних моделей поведінки. Робота з діями як частина курсу має творчий характер, як і організація спільного з дорослими пошуку додаткової інформації, її представлення у різних формах чи підготовки дітьми разом з батьками виставок та презентацій. Пропоновані у курсі дії виконуються вдома, у дошкільному закладі, найближчому оточенні дитини і полягають у:

- 1) покращенні стосунків між людьми;
- 2) підтримці морального і психологічного клімату у групі;
- 3) розумному споживанні енергії та води;
- 4) зменшенні марних витрат сировини;

- 5) зменшенні кількості відходів;
- 6) зміцненні власного здоров'я тощо.

Педагог лише спрямовує дошкільників на вибір посильних дій, але не наполягає на своїй позиції[7]. Адже мета курсу полягає у сприянні формуванню в дошкільників мотивації до дій і моделей поведінки, орієнтованих на сталий стиль життя. Завданнями педагогів є створення умов для:

- формування в дітей початкових уявлень про дії та поведінку, орієнтованих на сталий розвиток та необхідних для свідомого вибору способу власного життя;
- усвідомлення старшими дошкільниками необхідності збереження ресурсів планети та особистої причетності до майбутнього суспільства і природи;
- розвиток у дітей звичок і моделей поведінки, що відповідають сталому розвитку, бажання діяти в цьому напрямі.

Побудований освітній процес покликаний допомогти дітям не тільки уявляти своє бажане майбутнє, а й активно його наближати. Бажання й надалі піклуватися про власне довкілля та оточення виникає на основі інформації про значення власних дій та оцінку результатів. У пропонованому курсі робиться акцент на рішеннях дітей щодо власної поведінки та стилю життя, а не на проблемах, які існують поза ними.

У процесі такого навчання роль педагога змінюється. Він виступає організатором дій дітей, надихає їх, підбадьорює і скеровує їхні зусилля, спонукає до вибору способу діяльності, самостійного виконання обраних дій, обговорення їх. Педагог лише створює умови для безпечного і ефективного процесу навчання, запрошує взяти в ньому участь. Він повинен вміти слухати дитину, чути її і не оцінювати її особисті зміни. Важливим чинником є і демонстрація самим педагогом моделей поведінки, орієнтованої на сталий розвиток, а також розвиток у дітей навичок критичного мислення[8]. Використання проблемних питань спонукає їх до пошуку відповіді спільно з дорослими й однолітками за допомогою доступних їм засобів. Реалізація в роботі дошкільного закладу ідей ОСР передбачає засвоєння дітьми, а через дітей їхніми батьками та самими педагогами надзвичайно важливих навичок екологічно-, економічно- й соціально доцільної поведінки, без якої неможливе створення та існування суспільства стійкого благополуччя, суспільства, яке засобами комфортного існування сьогодні з любов'ю створює таке ж комфортне майбутнє.

В. Сухомлинський наголошував: «Правильне включення в життя суспільства, правильна соціалізація можлива лише тоді, коли людина свідомо прагне до гармонії власного «Я» з інтересами інших людей, не тільки вміє, а й прагне поступитися своїми бажаннями в інтересах загального блага». Необхідність формування особистості дитини дошкільного віку як суб'єкта економічної соціалізації, економічної освіти актуалізує питання економічного виховання – цілеспрямованого процесу взаємодії дорослого і дитини, орієнтованого на засвоєння доступних віком елементарних економічних понять, формування моральних почуттів і морально-економічних якостей, необхідних для успішної економічної діяльності, розвитку інтересу до економічної сфери життя, формування навичок соціально-економічної поведінки для наступних поколінь.

Результатами практичної діяльності має стати: набуття дитиною власного досвіду щодо правильного виконання рекомендованих дій, її особисте переконання у важливості діяти в певний спосіб, засвоєння алгоритму таких дій та позитивне налаштування на їх виконання в майбутньому

Особливості впровадження в освітній процес дошкільного закладу ідей сталого розвитку зумовлені специфікою розвитку дошкільників, однак принципи освіти для сталого розвитку є загальними для дітей різного віку [9]. І головний принцип полягає в тому, щоб сформувати в сучасного покоління дітей уявлення про необхідність

скеровувати розвиток суспільства в потрібному руслі, прагнути до гармонійного, стабільного й безпечного життя сьогодні і в майбутньому.

Сталий розвиток – стабільний спрямований, збалансований розвиток економічної та соціальної сфер при раціональному використанні екологічних ресурсів.

Сталий розвиток охоплює три сфери суспільного життя: екологічну, економічну і соціальну, у кожній з яких визначальними є певні чинники.

1. В екологічній сфері – визначення кордонів, в яких має розвиватися цивілізація.

2. В економічній сфері – повне перетворення ринкової системи. Відмова від тупикових сучасних моделей економічного розвитку і споживання.

3. У соціальній сфері – розвиток демократії, дотримання прав людини, вирішення питань бідності, етнічних та демографічних проблем; подолання негативного впливу глобальних екологічних проблем на людський розвиток.

Модель сталого розвитку націлена і на сьогоднішній день, і на майбутнє, водночас перевага надається прийдешнім поколінням.

Для забезпечення сталого розвитку – чи не найважливішого завдання, що будь-коли стояло перед людством, – особливі надії покладаються на освіту.

Розвиток освіти для сталого розвитку потребує нових педагогічних моделей, нової педагогічної культури та мислення, нового педагогічного змісту. Діти мають знати про необхідність економити папір для збереження дерев і можливість його вторинної переробки. Доцільно вчити економно використовувати папір та разом з дорослими відносити паперові відходи до пунктів прийому макулатури.

Тому саме реалізація освітньої стратегії в інтересах сталого розвитку і відбувається на засадах одного з напрямів гуманістичної педагогіки – педагогіки «емпаурменту» [10]. Важливим є створення умов для формування у дитини впевненості у власних силах і можливостях та відповідальності за результати:

1. Прийняття нею рішень щодо власного стилю життя та їх виконання.

2. Забезпечення психологічного комфорту дітей під час занять як за допомогою спеціальних прийомів, так і через доступність змісту (за принципом вибору кожною дитиною тих кроків, які вона хоче і може здійснити).

3. Створення умов для появи у дитини ентузіазму і почуття задоволення від результатів групової й індивідуальної роботи, виконання дій і вироблення звичок поведінки, орієнтованих на сталий розвиток, що досягається насамперед завдяки постійному позитивному зворотному зв'язку.

Традиційна освіта неспроможна вчасно реагувати на гострі проблеми та повною мірою задовольняти потреби сьогоднішнього дня, оскільки:

- лише перелічує проблеми і не націлена на їх розв'язання;
- не дає змоги оцінити системну картину світу, оскільки більшість дисциплін викладається відокремлено;
- не спрямована на вивчення та практичне розв'язання місцевих проблем;
- суспільство розвивається швидшими темпами, тому знання часто застарівають, ще до закінчення терміну навчання.

Висновки. Важливим чинником є демонстрація педагогом моделей поведінки, орієнтованої на сталий розвиток, а також розвиток у дітей навичок критичного мислення.

Саме на практиці дієвим виявляється підхід, на якому побудована педагогічна модель «емпаурменту». За педагогікою емпурмент в освітньому процесі педагог може стимулювати діяльність дітей, використовуючи такі способи:

- допомога дітям у формулюванні намірів;
- постановка запитань;
- надання зворотного зв'язку.

Реалізація ідей сталого розвитку передбачає засвоєння дітьми, батьками та педагогами надзвичайно важливих навичок екологічно-, економічно- й соціально доцільної поведінки, без якої неможливе створення та існування суспільства стійкого благополуччя. Саме такого суспільства, яке засобами комфортного існування сьогодні з любов'ю створює таке ж комфортне майбутнє для наступних поколінь.

Формування мислення, орієнтованого на стале майбутнє та відповідні цінності і пріоритети – ключова мета освіти сталого розвитку.

Список використаних джерел та літератури

1. Вербицький В. В. Нетрадиційні форми еколого-натуралістичного навчання та виховання учнівської молоді: методичні рекомендації /Український державний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.– К.: ІСДО, 1995.– 84 с.
2. Глухова Н. Емоційне спілкування дитини з природою як умова творчого осягнення світу // Дошкільне виховання. – 2001. – №10. – С. 8-10.
3. Кушерець В.І. Екологічна безпека: термінологічний словник-довідник / В.І. Кушерець, М.І. Хилько.– К.: Знання України, 2006.– 144 с.
4. Масенко Г.О. Книга рекордів України. Природа навколо нас / Г.О. Масенко.– Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000.– 80 с. 2.
5. Науменко Т., Половіна О. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік: навчально –методичний посібник. – К.: Генеза, 2013. – 112с.
6. Плохій З. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу (інноваційні підходи) // Дошкільне виховання.– 2010. – №7.– С. 6-10.
7. Потін А.Ф., Медвідь В.Г. Екологія: основи теорії і практики: Навчальний посібник.– Львів: Новий світ – 2000 Магнолія Плюс, 2003. – 296 с.

Ташецька Наталія,
вихователь
ЗДО «Сонечко»
Ленковецька ОТГ

Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану (зокрема, з використанням дистанційної форми здобуття освіти).

***Анотація.** В умовах воєнного стану важливим напрямом роботи ЗДО є продовження здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами, максимальне збереження кадрового потенціалу педагогічних працівників, які забезпечують їхнє навчання, створення безпечного освітнього середовища та надання якісних психолого-педагогічних послуг. Створення безпечних і комфортних умов перебування дітей в закладах дошкільної освіти є ключовим завданням роботи колективів дитячих садочків. На локальному рівні ЗДО мають стати осередками, які дають змогу дітям отримувати не лише знання та практичні вміння для життя, а й психолого-педагогічну підтримку, не втрачати відчуття приналежності до спільноти.*

***Ключові слова:** освітній процес, дошкільний вік, воєнний стан, дистанційна форма.*

В умовах воєнного стану зазнала змін і організація роботи ЗДО. Попри жорстокий збройний наступ РФ ЗДО продовжують надавати дітям освітні послуги. Організація освітнього процесу залежить від безпекової ситуації у кожному населеному пункті. Рішення про відновлення діяльності та режим роботи ЗДО

ухвалюють місцеві органи влади та військові адміністрації, які призначають комісії з обстеження закладів освіти на предмет готовності до організації освітнього процесу у новому навчальному році та створення безпечних умов для всіх його учасників. З метою створення безпечних умов перебування у закладах освіти всіх учасників освітнього процесу під час воєнного стану Державною службою України з надзвичайних ситуацій розроблено рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту закладів освіти.

Освітнє середовище, в якому перебувають дошкільники в нових соціальних умовах воєнного стану, має бути не лише безпечним, а й інформативним, цікавим, змістовним, стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей. Облаштування внутрішнього простору приміщень укриттів має бути комфортним, містити все необхідне обладнання для організації освітнього процесу. Було рекомендовано облаштувати в укриттях різні ігрові осередки (куточок творчості, читання, тощо). З метою залучення дітей до різних видів діяльності педагогічному колективу необхідно було заздалегідь спланувати змістовий контент роботи, що відвертатиме увагу дітей від хвилювань, страхів та сприятиме зниженню тривожності. Доцільно використовувати технічні засоби навчання, дидактичні, настільно-друковані ігри, різні види театрів, шашки, шахи, залучати дітей до малювання та поробок з паперу, природного матеріалу тощо. З метою мінімізації та запобігання виникненню посттравматичного синдрому рекомендуємо під час перебування дітей в укриттях здійснювати їх психологічний супровід.

Дошкільна освіта є невід'ємним складником та першим рівнем у системі безперервної освіти України, стартовою платформою особистісного розвитку дитини. Основним завданнями дошкільної освіти є: насамперед збереження життя в умовах воєнного стану, зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я дитини; виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення й довкілля; формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду; виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту; здійснення соціально-педагогічного патронату сім'ї.

Збройна агресія російської федерації проти України та запровадження воєнного стану в державі внесли значні корективи в діяльність дошкільної освіти. Оскільки рішення про режим функціонування закладу дошкільної освіти належить до повноважень органів місцевої виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, цими органами було прийнято відповідні рішення залежно від обставин. Частина закладів дошкільної освіти (ЗДО) працюють у звичайному режимі, окремі з них не функціонують, деякі приймають тимчасово переміщених осіб, організують освітній процес дистанційно, консультують батьків тощо. Таким чином, робота ЗДО в умовах воєнного стану організовується залежно від конкретної ситуації та з урахуванням заходів і завдань, визначених військовоцивільною адміністрацією й засновником. З огляду на необхідність створення безпечного освітнього середовища в ЗДО педагогічні та інші працівники таких закладів повинні бути готові до здійснення заходів щодо захисту учасників освітнього процесу, особливо вихованців, зокрема їх укриття в захисних спорудах цивільного захисту, неухильного дотримання алгоритму дій під час тривожної сирени. Інформацію про наявність укриттів у ЗДО України Рішення про відновлення діяльності та режим роботи ЗДО ухвалюють місцеві органи влади й військово-цивільні адміністрації, які створюють комісії з обстеження закладів освіти на предмет готовності до організації освітнього процесу в новому навчальному році та наявності безпечних умов для всіх його учасників. В умовах правового

режиму воєнного стану більшість дітей дошкільного віку та їхні батьки мають доступ до освітнього процесу, який забезпечується через діючі вебсайти МОН, місцевих управлінь освітою, закладів дошкільної освіти, а також через месенджери, електронну пошту тощо. У зв'язку з тривалими бойовими діями деякі дошкільні заклади зазнали й надалі зазнають значних пошкоджень і руйнувань.

Незважаючи на важкий час та активні бойові дії майже на всій території України, Міністерство освіти і науки України й місцеві органи управління освітою доклали максимум зусиль для забезпечення функціонування мережі дошкільних закладів та доступу до якісної дошкільної освіти кожній дитині відповідного віку. Усі батьки вихованців, враховуючи й внутрішньо переміщених осіб і дітей з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП), мали можливість долучитися до різних форм організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. В умовах воєнного стану важливо забезпечити продовження здобуття дошкільної освіти дітьми з ООП за місцем їх тимчасового перебування, максимальне збереження кадрового потенціалу педагогічних працівників, які навчали таких дітей, створення безпечного освітнього середовища та надання якісних психолого-педагогічних послуг. Відповідні рекомендації щодо організації освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами, які переїхали на тимчасове проживання до інших регіонів України, надано листом МОН від 28.03.2022 № 1/3710-22. Під час дії в Україні воєнного стану батьки дітей з ООП дошкільного віку, що потребують психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг (занять), можуть звернутися до найближчого інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) за місцем постійного (тимчасового) проживання дитини та отримати відповідні послуги.

В умовах воєнного стану важливим напрямом роботи ЗДО є продовження здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами, максимальне збереження кадрового потенціалу педагогічних працівників, які забезпечують їхнє навчання, створення безпечного освітнього середовища та надання якісних психолого-педагогічних послуг.

Рішення про відновлення діяльності та режим роботи ЗДО ухвалюють місцеві органи влади та військові адміністрації. Вони призначають комісії з обстеження закладів освіти щодо готовності до організації освітнього процесу, які мають перевірити: заклади освіти та прилеглі території на наявність вибухонебезпечних предметів; готовність систем оповіщення, зокрема, доступності оповіщення для дітей з порушеннями зору та слуху (за потреби); наявність планів евакуації та обладнаного укриття для всіх учасників освітнього процесу (із запасами води та їжі, спальних місць, засобами захисту, аптечкою тощо). Облаштування внутрішнього простору приміщень укриттів має бути комфортним, містити все необхідне обладнання для організації освітнього процесу. Також бажано облаштувати в укриттях різні ігрові осередки (куточок творчості, читання, тощо).

Під час підготовки до нового навчального року у закладах освіти потрібно провести тренування з учасниками освітнього процесу щодо опрацювання алгоритму дій у разі оголошення сигналу повітряної тривоги або іншої надзвичайної ситуації та серію тематичних занять щодо збереження життя та здоров'я й надання домедичної допомоги.

Для забезпечення безпечних умов перебування учасників освітнього процесу у закладі освіти керівникам дитячих садків було рекомендовано провести такі заходи: передбачити по два вихователі на кожну зміну та по два помічника вихователя на одну групу; зменшити кількість дітей до 10 у групах для дітей раннього віку, до 15 – для дітей дошкільного віку; запровадити різний режим роботи ЗДО (від 2 до 12 годин); передбачити різні форми організації освітнього процесу: очна, змішана, дистанційна (педагогічна підтримка сімей), зокрема і для тих дітей, які тимчасово знаходяться поза межами нашої країни.

В освітньому процесі доцільно використовувати технічні засоби навчання, дидактичні, настільно-друковані ігри, різні види театрів, шашки, шахи, залучати дітей до малювання та поробок з паперу, природного матеріалу тощо.

Особливу увагу варто зосередити на педагогічній діяльності тих груп, до яких зараховано дітей зі статусом внутрішньо переміщених осіб. Адже ці вихованці потребують окремого психолого-педагогічного супроводу у процесі адаптації до нових умов, тож педагогічним працівникам потрібно: спостерігати за такими дітьми; враховувати в освітній роботі інформацію щодо їхнього психічного стану; впроваджувати види діяльності, які сприятимуть емоційній підтримці дітей та налагодженню комунікації з ними; використовувати індивідуальний підхід у роботі з вихованцями; залучати їх до колективної творчої діяльності. Освітнє середовище має бути не лише безпечним, а й інформативним, цікавим, змістовним, стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей. Сучасний універсальний дизайн має бути орієнтованим на особистісний розвиток дитини задля реалізації її індивідуальної освітньої траєкторії та включати: зонування групового простору на гамірні та тихі зони, облаштування в ньому осередків за інтересами. У вікових групах має бути достатньо простору для організації різних видів діяльності та вільної гри; візуальне оформлення простору, пов'язане зі світлинами дітей, їхніми мистецькими роботами, матеріалами, що відповідають тематиці дня/тижня, індивідуальним інтересам тощо. Практичну значущість мають розробки педагогів щодо облаштування «Стіни, що говорять», локації «Диво-ручечка», де представлені роботи дітей за темами: «Коло друзів», «Родина» тощо.

У процесі організації освітньої діяльності в дистанційному форматі керівники ЗДО мають: організувати навчання та надавати методичну підтримку педагогічним працівникам щодо дистанційної роботи з дітьми; забезпечити педагогів необхідним обладнанням та доступом до інтернету; організувати психолого-педагогічну підтримку та супровід усіх учасників освітнього процесу. Педагогічний колектив має заздалегідь спланувати змістовий контент роботи, що відвертатиме увагу дітей від хвилювань, страхів та сприятиме зниженню тривожності;

контролювати систематичність організації освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку.

В умовах сьогодення організація освітнього процесу повинна відбуватися з урахуванням безпекової ситуації за допомогою очної, дистанційної або змішаної форми роботи. У процесі організації освітньої діяльності в дистанційному форматі слід звернути особливу увагу на такі аспекти: організація навчання педагогічних працівників щодо дистанційної роботи з дітьми та надання їм методичної підтримки; забезпечення педагогів необхідним обладнанням та доступом до інтернету; організація психолого-педагогічної підтримки та супровід усіх учасників освітнього процесу; систематичність організації освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку. Бажано використовувати синхронне і асинхронне навчання. Синхронне навчання – це процес, коли відбувається онлайн-заняття, а асинхронне – коли вихователь записує відеозаняття або записує, наприклад, мотиваційне відео і передає його батькам для самостійного опрацювання дітьми. Якщо дитина не може самостійно опрацювати наданий матеріал, то батьки опрацюють його разом із дитиною. В умовах запровадження дистанційної форми організації освітнього процесу батьки мають стати партнерами педагогічних працівників. Тобто перша робота має здійснюватися саме з ними, а вже далі з їхніми дітьми. Особливу увагу треба звернути на організацію дистанційної освіти дітей з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП). Рекомендуємо здійснити перехід від прямої моделі надання освітніх послуг до тренерської: вихователь переважно консультує батьків дитини з ООП щодо того, як її розвивати, як правильно заспокоїти, як впоратися з агресією чи істерикою тощо. Педагог безпосередньо не має контакту з дитиною з

ООП, але через батьків може продовжити її розвиток та освіту. Рекомендовано було використовувати у роботі матеріали, розміщені на сайті МОН: рубрику «Сучасне дошкільня під крилами захисту»; платформу розвитку дошкільнят «НУМО»; поради з надання першої психологічної допомоги людям, які пережили кризову подію; поради від експертів ЮНІСЕФ «Як підтримати дітей у стресових ситуаціях»; 9 - інформаційний комікс для дітей «Поради від захисника України»; хрестоматію для дітей дошкільного віку «Моя країна – Україна» з національно-патріотичного виховання.

Рекомендовано проводити дистанційне навчання у таких режимах: синхронному (у формі онлайн-заняття). Такі заняття, у разі згоди батьків, з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку мають тривати не більше 10 хвилин, старшого дошкільного віку — 15 хвилин. Під час заняття слід обов'язково звертати увагу на налаштування веб-камери - вона має бути встановлена на рівні очей або трохи вище, щоб діти бачили очі педагога; асинхронному (запис відео заняття та передача його батькам для самостійного опрацювання дітьми). Під час зйомки варто прагнути до створення коротких і дидактично продуманих відеороликів, дозовано використовувати переходи та анімацію. Відповідно до Порядку організації інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти керівник закладу освіти утворює інклюзивну групу та організовує інклюзивне навчання на підставі: заяви одного з законних представників дитини з ООП; висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, наданого інклюзивно-ресурсним центром, який містить інформацію про рівень підтримки дитини (якщо у висновку не має цих даних, інклюзивна група на створюється, а дитина зараховується у групу з урахуванням рекомендацій команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами (за участю фахівців ІРЦ)).

Також під час дії воєнного стану для створення інклюзивної групи додатково подається довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи (за наявності).

У період воєнного стану гранична кількість дітей з ООП в інклюзивних групах не застосовується (тобто в інклюзивній групі може бути більше трьох дітей з ООП).

Аби дізнатися про алгоритм визначення категорій (типологій) освітніх труднощів у дітей з особливими освітніми потребами раннього й дошкільного віку та порядок забезпечення їх підтримки в закладі дошкільної освіти.

Ключовою передумовою налагодження ефективного та дієвого освітнього процесу є партнерська взаємодія між батьками та педагогічним колективом. Аби організувати ефективну взаємодію всіх учасників освітнього процесу можна використовувати різноманітні онлайн сервіси та ресурси, зокрема: сайт закладу освіти. Для якісного функціонування слід постійно оновлювати й поповнювати інформаційне наповнення сайту, розмістити на ньому завдання і рекомендації для батьків щодо роботи з дітьми, створити віртуальну бібліотеку з добіркою освітніх ресурсів; оптимальні канали комунікації для здійснення кожного конкретного завдання, проведення індивідуальних консультації з фахівцями (відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта, анкетування, соціальні мережі тощо); месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp) для оперативного спілкування з батьками; електронні платформи Zoom, Google Meet, Google Classroom, Microsoft Teams тощо.

У закладі дошкільної освіти дозволяється перебування дітей без організації харчування упродовж терміну до чотирьох годин. При цьому, потрібно забезпечити кількадекільні запас продуктів тривалого зберігання та подбати про запас продуктів для дітей з особливими дієтичними потребами.

Рекомендований перелік: свіжі фрукти; сушені фрукти, ягоди; хлібці; борошняні кулінарні вироби, печиво з вмістом цукрів не більше 5 грамів на 100 грамів печива;

пастеризовані соки; пастеризоване молоко; молоко безлактозне або рослинні напої; батончики: білкові, злакові, фруктові; чай.

Поради щодо організації харчування: не використовуйте продукти, у якості яких сумніваєтеся (за відсутності електропостачання продукти, що зберігаються за низьких температур у холодильнику, можуть стати небезпечними); зберігайте їжу в закритих контейнерах; тримайте в чистоті посуд для приготування та споживання їжі; не споживайте їжу, яка була забруднена, а також ту, що перебувала за кімнатної температури протягом двох годин або більше, має незвичний запах, колір або текстуру; використовуйте кип'ячену або бутильовану питну воду.

Під час воєнного стану працівники можуть виконувати професійні обов'язки, пов'язані з освітнім процесом: у штатному режимі (заробітна плата має виплачуватись за тарифікацією в повному обсязі); за межами робочого приміщення, адміністративної будівлі (дистанційно) з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У таких випадках оплата праці здійснюється в повному обсязі відповідно до законодавства. Якщо відсутні організаційні або технічні умови, необхідні для виконання роботи, оголошується простій щодо окремих працівників (у тому числі непедагогічних та тих, які працюють за сумісництвом), за якими зберігається середній заробіток.

Попри жорсткі воєнні дії на території нашої держави дитячі садочки готуються до зустрічі вихованців у новому навчальному році й прикладають всі зусилля для створення безпечного середовища та вдосконалення освітнього процесу незалежно від форми здобуття освіти. Вони міцно тримають свій маленький, але такий важливий для нашого майбутнього, освітянський фронт!

Список використаних джерел та літератури

1. Інформаційно-аналітичний збірник «Освіта України в умовах воєнного стану»
2. Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», листом ДСНС України від 14.06.2022 № 03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти» та листами МОН:
3. Лист МОН від 06.03.2022 № 1/3370-22 «Про оплату праці працівників закладів освіти під час призупинення навчання»;
4. Лист МОН від 17.03.2022 №1/3475-22 «Про зарахування до закладів дошкільної освіти дітей із числа внутрішньо переміщених осіб»;
5. Лист МОН від 29.03.2022 № 1/3737-22 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні»;
6. Лист МОН від 02.04.2022 №1/3845-22 «Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні»;
7. Лист МОН від 15.06.2022 № 1/6435-22 «Щодо забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами»;
8. Лист МОН від 27.07.2022 № 1/8504-22 «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році».

Виховання, розвиток та навчання дітей дошкільного віку крізь призму освіти для сталого розвитку.

Анотація: Дошкільний вік, який є базовим етапом формування особистості, правомірно вважати початковою ланкою неперервної екологічної освіти. Послідовний перехід України, як і всього світового співтовариства, до сталого розвитку відбувається відповідно до рекомендацій і принципів, викладених у документах Конференції ООН з навколишнього середовища (ЮНСЕД). Освіта для сталого розвитку зорієнтована на отримання конкретного результату у вигляді міцно засвоєних дітьми, автоматизованих дій – сформованих звичок, переорієнтації свідомості дитини на цінності сталого розвитку.

Ключові слова: екологічна компетентність; сталий розвиток; емпауермент; екологічне виховання; не ПРО сталий розвиток, а ДЛЯ сталого розвитку; економне використання.

Навколишній світ постає перед нами в його багатоманітності. Головні його складові – природа і культура (матеріальна і духовна). Природа – не лише фактор задоволення фізіологічних та матеріальних потреб людини. Взаємодія з нею збагачує наш духовний світ, сприяє розвитку моральних якостей, розширює світогляд, є невичерпним джерелом всебічного розвитку особистості. [3, ст..4]

Дитина від народження відкрита для сприймання навколишнього світу, її інтерес до природи, бажання її пізнати безмежні. Дорослі (педагоги і батьки) не повинні залишати запитання дитини без відповіді, а зізнавшись у своїй непоінформованості, пообіцяти задовольнити її інтерес наступного разу або пошукати відповідь разом із самою дитиною. [3, ст..4]

Екологічна освіта – процес, який поєднує екологічне навчання, екологічне виховання, екологічний розвиток (особистісні якості, базові цінності). Вона не повинна обмежуватися природознавчим та природоохоронним аспектами (ознайомлення з природою), а мати широкий екологічний зміст, який формує екологічну свідомість – здатність усвідомлювати взаємозв'язки у природних середовищах існування, прогнозувати наслідки їх порушення, прагнути діяти екологічно доцільно (екологічна культура). [3, ст..5]

Основа для визначення *екологічної компетентності* – категорія екологічної діяльності, пов'язана з екологічною свідомістю, екологічним мисленням та екологічними цінностями. Екологічна освіченість, окрім наявності екологічних знань, умінь і навичок (екологічна грамотність), включає ще сформованість цінностей, установок, особистісних сенсів, що забезпечують готовність дитини до діяльності, але ще не визначають компетентності. Екологічна компетентність має діяльнісний характер і передбачає здатність мобілізувати знання, ставлення дитини, готовність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації (у межах вікових можливостей).

У теорії і практиці дошкільної освіти переважна увага приділяється технології роботи зі старшими дошкільниками. Сьогодні, коли дошкільна освіта зазнала змін, - найчастіше до садка приходять діти віком 3-4 років. Більшість дошкільних програм починають свою роботу саме у цей період. Тож педагоги мають чітко уявляти, який він – молодший дошкільник. [3, ст..5]

За висновками вчених, саме у молодшому дошкільному віці закладаються основи *людяності*, що зумовлюється емоційністю дітей, їхньою чутливістю до сприйняття навколишнього світу. Виховна робота з молодшими дошкільниками має

свою специфіку. Чим менша дитина, тим складніше педагогові отримати результати своїх зусиль. Маля поступово накопичує досвід. Тому вихователі і батьки мають набратися терпіння, витримки, навчитися чекати та вірити у правильність своїх дій, а результати обов'язково будуть, лише дещо пізніше. [3, ст..6]

Екологічна освіта за історичним виміром ще дуже молода. В системі дошкільної освіти багато років традиційно існував розділ «Ознайомлення дітей з природою». Зрозуміло, що педагогічний процес будувався відповідно до його назви як ознайомлення дошкільнят з окремими об'єктами та явищами природи, про які здебільшого повідомляв дорослий.

Останнім часом дедалі більшого поширення набувають такі термінологічні поняття, як *екологічне виховання, екологічна освіта, сталий розвиток*.

Одна з причин порівняно пізнього впровадження методики екологічної освіти та сталого розвитку в дошкільних закладах – значне розходження між реальними й пізнавальними можливостями дітей у сфері «Природа» та нашими традиційними уявленнями про них. Тривалі спостереження за навчально-виховним процесом у дошкільних закладах, бесіди та анкетування педагогів і батьків дали змогу виявити тенденції, які гальмують розвиток методики екологічної освіти. Розглянемо їх.

- Дорослі (батьки), які виховують дітей, недостатньо розуміють значення екологічної освіти, не орієнтуються в місцевих, регіональних, глобальних екологічних проблемах.

- Педагоги самі визнають, що їм бракує теоретичних та технологічних умінь щодо побудови педагогічного процесу з дошкільнятами, тож виникає нагальна потреба у теоретико-методичному забезпеченні методики екологічної освіти.

- Методи повідомлення дітям інформації про природу досить одноманітні, крім того, вона часто буває недоступною та нецікавою для малят, майже відсутні самостійна пошукова діяльність дітей у найближчому природному довіллі, формування екологічно доцільної поведінки, що робить процес екологічної освіти суб'єктивно непривабливим та неефективним.

- Екологічно збіднене розвивальне середовище, надмірна опіка з боку дорослих гальмує процеси розвитку та саморозвитку дітей, формування таких базових якостей особистості, як спостережливість, допитливість, розсудливість, чутливість, відповідальність, самостійність тощо.

Дошкільний вік, який є базовим етапом формування особистості, правомірно вважати початковою ланкою неперервної екологічної освіти. [3, ст..25-26]

Опираючись на цю думку в 2014 році в Україні, виходить перша програма «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». Поняття сталого розвитку виражає досить просту ідею: необхідно досягнути гармонії між людьми з одного боку та суспільством та природою – з іншого. Тобто у майбутньому має сформуватися соціоприродна система, здатна розв'язувати сукупність протиріч, що проявляються в наш час. Таким чином, поняття «сталого розвитку» можна розуміти як стратегію виживання і безперервного прогресу цивілізації в умовах навколишнього природного середовища. Розглянемо детальніше поняття - «Сталий розвиток».

Нагальною потребою XXI століття стає формування такого способу життя, який був би основою довготривалого ощадливого гармонійного розвитку людства. Потрібна нова філософія, нова політика, нові моральні орієнтири – зобов'язання кожної людини і людства в цілому. Загалом ідеться про систему цінностей, складову культурного світобачення кожної людини і суспільства в цілому, яка не залежала б від економічних сплесків чи занепадів, зміни політичної влади, у якій би захист і збереження природи, турбота про людину, її життя і дотримання її прав вважались такими ж важливими, як і саме життя. Саме на таких засадах сформувалося поняття сталого розвитку.

Уперше поняття сталого розвитку було сформульовано у доповіді «Our Common Future» («Наше спільне майбутнє») голови Міжнародної комісії з питань екології та розвитку ООН Гру Харлем Брутланд у 1987 році. Воно трактувалося достатньо просто і конкретно: це такий розвиток, який задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Послідовний перехід України, як і всього світового співтовариства, до сталого розвитку відбувається відповідно до рекомендацій і принципів, викладених у документах Конференції ООН з навколишнього середовища (ЮНСЕД).

Для забезпечення сталого розвитку – чи не найважливішого завдання, що будь-коли стояло перед людством, – особливі надії покладаються на освіту. Ідучи в ногу зі світовим співтовариством, Україна задекларувала свою орієнтацію на стратегію сталого розвитку. Слід зауважити, що від початку цей напрям в освіті розвивається як такий, основним завданням якого є формування в учнів моделей поведінки, звичок, стилю життя, що відповідають потребам сталого розвитку людства. Це освіта не ПРО сталий розвиток, а ДЛЯ сталого розвитку. Тож діти мають не тільки ЗНАТИ, наприклад, про необхідність економити папір для збереження дерев і можливість його вторинної переробки, а й ЕКОНОМНО ВИКОРИСТОВУВАТИ папір та разом з дорослими ВІДНОСИТИ паперові відходи до пунктів прийому макулатури. [1, ст..7-11]

Курс «Освіта для сталого розвитку для дошкільнят» реалізує освітню стратегію в інтересах сталого розвитку на засадах одного з напрямів гуманістичної педагогіки – педагогіки «емпауерменту» (з англ.. empowerment – надання людині мотивації й натхнення до дії).

Основні принципи емпауермент-педагогіки:

1. Створення умов для формування у дитини впевненості у власних силах і можливостях та відповідальності за результати навчання;
2. Прийняття нею рішень щодо власного стилю життя та їх виконання;
3. Забезпечення психологічного комфорту дітей під час занять як за допомогою спеціальних прийомів, так і через доступність змісту (за принципом вибору кожною дитиною тих кроків, які вона хоче і може здійснити);
4. Створення умов для появи у дітей ентузіазму і почуття задоволення від результатів групової й індивідуальної роботи, виконання дій і вироблення звичок поведінки, орієнтованих на сталий розвиток, що досягається насамперед завдяки постійному позитивному (як за формою, так і за змістом) зворотному зв'язку.

Важливими складовими елементами методики опрацювання освіти для сталого розвитку у дошкільному закладі є самопізнання, самонавчання дітей через діяльність, націлення їх на прийняття самостійних рішень у повсякденному житті, виконання дій у напрямі сталого розвитку.

Реалізація в роботі закладу дошкільної освіти ідей освіти сталого розвитку передбачає засвоєння дітьми, а через дітей їхніми батьками та самими педагогами надзвичайно важливих навичок екологічно-, економічно-, й соціально доцільної поведінки, без якої неможливе створення та існування суспільства стійкого благополуччя, суспільства, яке засобами комфортного існування сьогодні з любов'ю створює таке ж комфортне майбутнє для наступних поколінь. [1, ст..11-15]

Завданнями курсу освіта для сталого розвитку у старших дошкільників, є створення умов для:

1. Формування у дітей початкових уявлень про дії та поведінку, що орієнтовані на сталий розвиток, необхідних для свідомого вибору способу власного життя;
2. Усвідомлення старшими дошкільниками необхідності збереження ресурсів Землі та особистої причетності до майбутнього суспільства і природи;

3. Розвиток у дітей звичок і моделей поведінки, що відповідають сталому розвитку бажанням діяти у цьому напрямі. [1, ст..16]

Курс «Маленькі люди великого світу» розрахований для дошкільників молодшого віку, з'явився на теренах освіти в Україні у 2016 році, та ставить перед вихователями наступне завдання – створити оптимальні умови для саморозвитку дітей, підтримуючи атмосферу безпеки та креативності. Завдання курсу освіта для сталого розвитку залишаються такі ж як і для старших дошкільнят.

Багаторічний досвід упровадження такої моделі освіти для сталого розвитку і в розвинених країнах, і в Україні, переконливо доводить ефективність педагогіки емпайерменту (надихання на дію) як прогресивної філософсько-педагогічної платформи організації та здійснення освітнього процесу. [2, ст.. 11-12]

Щодо організації освітньої роботи темп виконання завдань має бути достатньо повільним, щоб більшість дітей встигала переключатися з однієї діяльності на іншу, виконати завдання вихователя. Усі види роботи мають бути апробованими кожною дитиною і можливо неодноразово, тож, не варто ставити за мету охопити якомога більше: Наш девіз – нехай менше, проте краще! Недоречною, за нашим переконанням, є практика збирання всіх дітей. Ліпше працювати малими групами і повторити одне те саме декілька разів – результат буде кращим. Варто надавати перевагу груповим способам організації художньо-предметної діяльності. Адже спільний результат, по-перше, - більш вражаючий, кращий, по-друге, діти мимохідь зрозуміють переваги групової взаємодії, а сам процес вправлятиме у способах мирного співіснування і співпраці. [2, ст.. 19-20]

Також, важливе значення має доцільний добір методів і прийомів навчання. *Ігрові вправи* орієнтовані на багаторазове повторення дії, інтерес до якої підтримується заданим ігровим сюжетом або ігровим предметом. *Рухавки* – надзвичайно ефективний спосіб переключити дітей на іншу діяльність, підняти настрій, активізувати і, можливо, через текст допомогти засвоїти життєво необхідні правила. *Вправи на ігровому полі* – простір, організований за допомогою іграшок, предметів на столі або навіть у великій коробці. *Дидактична гра* – іще один класичний різновид навчальної гри. *Озвучування мультфільму* – метод, який активно використовують переважно в роботі зі старшими дошкільниками, але як показує практика, за умов правильного добору мультфільму, цей метод може також ефективно використовуватися як засіб засвоєння доцільних дій і мовленнєвих формул із молодшими дошкільниками. *Театралізація* – в роботі може використовуватися у двох формах: вистава, яку ставить для вихованців педагог, та театралізована гра, учасниками якої є самі діти.

Особливе значення має емоційний клімат заняття, на якому неприйнятними є примус, тиск, моралізація, нудні вказівки тощо. Атмосфера заняття, інтонація звернення до дітей має надихати їх на включення в ситуацію творчої дії, підігравати пізнавальну активність та бажання діяти. [2, ст. 20-22]

Освіта для сталого розвитку зорієнтована на отримання конкретного результату у вигляді міцно засвоєних дітьми, автоматизованих дій – сформованих звичок, переорієнтації свідомості дитини на цінності сталого розвитку.

Список використаних джерел та літератури

1. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун; за заг. ред. О. Пометун. – Д. : «ЛІРА», 2014. – 120 с.

2. Дошкільнятам про сталий розвиток: Маленькі люди великого світу : Навчально-методичний посібник для вихователів дітей молодшого дошкільного віку // Н. Гавриш, О. Пометун / За ред. О. Пометун. – [Бібліотека журналу «Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання»]. – Київ, 2016. – 96 с.

3. Плохій, З.П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у світі» / З.П.Плохій. – К.: Світич, 2010. – 144с. – Бібліогр.: с. 129-135.

Тимошук Ольга,
вихователь ЗДО №4 «Світлячок»
Шепетівська міська ТГ

Формування соціально - громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в сучасному середовищі

Анотація: У статті актуалізовано проблему формування соціально - громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в сучасному середовищі.

Ключові слова: громадянське виховання, компетентність, соціально – громадянська компетентність.

В освітньому напрямі «Дитина в соціумі» в Державному стандарті дошкільної освіти (Базовому компоненті 2021), новою ключовою компетентністю визначено соціально - громадянську, основні якості якої закладаються саме в дошкільному дитинстві [1]. У контексті зазначеного набуває актуальності проблема осмислення формування соціально - громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в сучасному середовищі .

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема впливу оточуючого середовища на виховання громадянина привертала увагу вчених, філософів та державних діячів ще від часів виникнення самої держави. Значний вплив на формування ідеї громадянськості справили стародавні грецькі філософи, зокрема Аристотель, Демокрит, Платон, Сократ, які звертали увагу на сутність виховання громадянина, намагались визначити шляхи та методи його ефективної реалізації.

Вагомими на сучасному етапі розвитку педагогічної науки є дослідження наступних напрямів:

- 1) соціальна компетентність (М. Айзенбаррт, А. Богуш, Н. Гавриш, О.Кононко);
- 2) громадянська компетентність (О.Косенчук, С. Курінна, О. Стаєнна);
- 3) моральне виховання та становлення ціннісних орієнтацій (А. Богуш, Т.Піроженко, Т. Поніманська);
- 4) особистісно орієнтоване навчання і виховання (І. Бех, Н. Бібик, Л.Козак);
- 5) громадянське суспільство (О. Горбань).

Мета статті: полягає в дослідженні феномену формування соціально - громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в сучасном

у середовищі з урахуванням різних підходів до означеної проблеми в педагогічній та філософській науках.

Виклад основного матеріалу. Формування життєвих компетентностей є фундаментальними частинами базової освіти. У Державному стандарті дошкільної освіти (Базовому компоненті 2021) визначено, що «соціально - громадянська компетентність – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів,

любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя. Результатом сформованості соціально - громадянської компетентності має стати ціннісне ставлення дитини до себе, своїх справ і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь, дотримуватися цих правил в соціально - громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повага до культурних надбань українського народу, представників різних національних культур» .

Проблема виховання майбутнього громадянина з дитинства має тривалу історію наукового аналізу. За Платоном, мета виховання полягає в тому, щоб здійснити такий вплив на людину, який би з дитинства спонукав її пристрасно бажати, прагнути стати досконалим вільним незалежним громадянином суспільства, який володіє певним комплексом прав і свобод та наділеного обов'язками і відповідальністю перед суспільством за свої дії .

Кожне нове покоління людей живе і розвивається у певному національному середовищі, життя якого залежить від особливостей державного устрою країни. Дитина від народження перебуває під впливом як соціально-економічних умов, так і національної специфіки: побутового життя, культури, народних звичаїв, традицій. Вона переймає від дорослих багатство рідної мови, відчуття прихильності та симпатії до духовності свого народу, поступово призвичаюється до усталених морально-правових норм. Усе це веде до появи у неї особливих рис національної психології - ментальності, які стають підґрунтям для виховання громадянина-патріота.

Громадянська позиція свідомого українця має полягати в активному обстоюванні традиційних для нашого менталітету чеснот: любові до рідної землі, товаришкості, розумної достатності, цінності родинного життя, духовності повсякденного буття, уважного ставлення до людей.

Проблема патріотичного виховання виникла давно. В основі її вирішення є відродження національної культури, фундаментом якої являються усталені народні традиції та звичаї, що вироблені народом впродовж усього історико-культурного розвитку. Кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група має свої звичаї, традиції, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками. Звичаї народу - це ті прикмети, за якими народ розпізнається не тільки в сучасному, але й в його історичному минулому. Традиції - це неписані закони, якими керуються і в щоденних, і у всенародних справах. Це ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю.

Українці свою духовну культуру почали творити далеко до християнського періоду в Україні. Про нас кажуть: „Що край - то звичай”. Зараз надворі третє тисячоліття, складний суперечливий час, коли у молодих батьків наших вихованців втрачається національна самосвідомість, інтерес та повага до національної культури, історії свого народу, мови.

Так, однією з найважливіших педагогічних задач, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля. Концепція дошкільного виховання в Україні (1993), сповідуючи історичний підхід до патріотичного виховання дітей дошкільного віку, актуалізує його народознавчі, українознавчі напрями. На це орієнтують і сучасні програми дошкільного виховання. Державним стандартом дошкільної освіти є Базовий компонент дошкільної освіти. Його мета - забезпечення життєвої компетентності дитини, до змісту якої входить і поняття «бути громадянином своєї країни, патріотом свого народу».[3]. Патріотизм як основа

сучасного виховання дітей включає в себе формування національної свідомості та самосвідомості, тобто виховання любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці в ім'я України, освоєння національних цінностей (мови, території, культури), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, формування почуття гідності й гордості за свою Батьківщину. Саме плекання національної свідомості й самосвідомості, прищеплення моральних ідеалів та ціннісних орієнтирів починається з раннього дитинства, з перших років життя дитини.

Маючи достатній досвід педагогічної практики, в міру своїх можливостей, взяли за мету створення цілісної системи всебічного розвитку особистості майбутнього громадянина - патріота України шляхом ознайомлення дітей з культурою, традиціями та звичаями українського народу; а також формування у них почуття причетності до історії та майбутнього свого краю, пробудження і виховання патріотичних почуттів.[6]

Враховуючи індивідуальні особливості дітей, рівень правосвідомості, духовності та моральності кожного, виконуючи вимоги Базового компоненту дошкільної освіти, для вирішення проблеми з патріотичного виховання дітей дошкільного віку ми поставили такі завдання:

- забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, суспільних та власних інтересів;
- виховання любові до рідного краю, рідного дому, сім'ї;
- формування національної свідомості і почуття власної гідності як представників свого народу;
- формування мовної культури, оволодіння і вживання української мови;
- викликати бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;
- виховання любові до культурного спадку свого народу;
- формування духовно-моральних взаємин, утвердження принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, милосердя, доброти;
- виховання толерантного ставлення до представників інших національностей;
- прищеплення дітям елементарних правових знань, формування найпростіших навичок правової поведінки;
- вироблення екологічної культури людини, розуміння необхідності гармонії її відносин з природою;
- забезпечення високої художньо-естетичної культури, розвиток естетичних потреб і почуттів.

Обов'язковою передумовою стала необхідність створення відповідної матеріальної та навчальної бази (добір та розробка ігор, конспектів занять, наочності, обладнання тощо). З цією метою для роботи з дітьми було створено відповідне розвивальне середовище групи:

- оформлено український куточок національної та народної символіки, де розміщено герб та прапор України, українські рушники, сорочки - вишиванки, український посуд та іграшки, фотографії визначних місць;
- оформлено добірку віршів про Україну, Київ, рідну природу, Батьківщину;
- зібрано бібліотечку українського фольклору: народні прикмети, прислів'я, легенди, загадки, заклички, колісанки, народні ігри тощо;
- підібрано фонотеку українських пісень;
- підібрано та розроблено дидактичні ігри на закріплення знань про рідний край та його природу;
- підібрано ілюстрації, плакати, карту України.

В закладі існує українська світлиця з інтер'єром української хати, де зібрані предмети народного побуту та національного мистецтва.

Всю роботу я спланувала в трьох напрямках:

- робота вихователя;
- робота з дітьми;
- робота з сім'єю.

Проект з патріотичного виховання: «Люблю тебе, моя славна Шепетівка»

Мета: формування морально-патріотичного потенціалу у дітей старшого дошкільного віку засобами знайомства з історією рідного міста.

Завдання:

- Надати уявлення про історію рідного краю, знайомити з історичними подіями, які відбувалися багато років тому.
- Надати знання про походження, назви рідного міста, вулиць.
- Формувати представлення у дітей про цінність праці дорослих, її значущість.
- Знайомити дітей з природою рідного краю її особливостями. Закріпити знання дітей про рослинний і тваринний світ свого краю.
- Ознайомити з парками, архітектурними пам'ятниками міста.
- Збагатити активний словник дітей, розвивати спостережливість, мовленнєву активність, бажання, вміння передавати свої відчуття.
- Виховувати почуття гордості за своє місто, повагу до батьків, людей, що в ньому мешкають, інтерес до традицій свого народу.

Тривалість проекту: 4 тижні

I тиждень: “Рідне місто я вивчаю — вже багато вулиць знаю”

Форми і методи роботи:

- Бесіди про рідний край, рідне місто, вулицю.
- Розгляд фотоальбому, репродукцій картин, книг та відеозапису про рідне місто.
- Екскурсія вулицями рідного міста.
- Виставка малюнків «Вулиця, на якій я живу»
- Дидактичні ігри «Стежками нашого міста» (виявлення знань дітей про рідне місто), «Маршрутне таксі» (знайомство з вулицями міста, запинками).
- Сюжетно-рольові ігри «Я екскурсую», «Транспорт нашого міста».
- Актуальне інтерв'ю «За що я люблю наше місто»
- Гра-фантазія «Якби я був чарівником».

II тиждень “Ми природі вірні друзі”

Форми і методи роботи:

- Екскурсія до парку, збирання гербарію рослин та квітів.
- Лялькова вистава «Лікарі - цілющі трави».
- Конкурс на кращу годівничку для птахів.
- Фотовиставка «Мій домашній улюбленець».
- Оформлення «Книги скарг».
- Дидактичні ігри «Зелені скарби України», «Знайди своє гніздечко».
- Створення макету екологічної зони (ліс, водоймище) «Мій улюблений куточок природи».
- Досліди-роздуми на тему «Як зберігати воду чистою?».
- Виставка сімейних плакатів «Природа рідного міста».

III тиждень “Люблю свою родину, поважаю інших”

Форми і методи роботи:

- Розгляд сімейних альбомів.
- Читання та вивчення віршів, пісень про маму, тата, бабусю, дідуся...
- Складання макету родинного дерева (колективна робота).
- Перегляд відеофільму про людей-трудолюбів нашого міста.

- Спільне з родиною проведення розваг, концертів.
- Конкурс на кращу розповідь про матусю.
- Подорож до Світлиці: розповідь про мистецтво українських майстрів (вишивка, малювання, писанкарство).
- Драматизація казки «Невиховане мишеня».
- Родинні посиденьки “До бабусі на гостини” (вивчення сімейних традицій нашого краю).
- «У нас в гостях школа мистецтв» (знайомство з кращими учнями; музичними інструментами).
- Виставка малюнків, поробок дітей з батьками «Місто майстрів».

IV. тиждень “Справи давно минулих років” (історичне минуле)

Форми і методи роботи:

- Розгляд ілюстрацій «Історія мого міста».
- Розповіді про історичне минуле міста.
- Зустріч з ветеранами.
- Читання легенди «Наша земля».
- Ігри наших дідусів та бабусь.
- Традиції та звичаї нашого народу: свята, обряди, обереги.
- Віртуальна екскурсія «Шепетівка - місто моєї мрії».

Соціально-громадянську компетентність у дітей я формую за допомогою різних видів діяльності: ігрової, комунікативної, здоров'язберезувальної, художньо - естетичної, пізнавально - дослідницької. Працюючи з дітьми, я організую різноманітні ігри, в яких діти мають можливість здійснювати вибір, наводити аргументи на його користь, усвідомлювати наслідки власного вибору, приймати результати вибору більшості та йти на поступки у разі обґрунтованості дій. Використовуючи бесіди, я доношу до дітей розуміння соціальних явищ, подій, взаємин: пояснюю переваги розв'язання конфліктів і суперечок мирним і конструктивним шляхом; формую здатність встановлювати доброзичливі взаємини з дітьми та дорослими, виявляти повагу до співрозмовників, уважно слухати й відповідати на запитання, стримувати емоції, висловлювати власну думку та приймати думку іншого, вживати ввічливі слова. Розглядаючи картини та ілюстрації, на яких зображено різні події з життя (День козацтва, свято Великодня, День знань тощо), формую у дітей знання про події, які відбуваються навколо нас, звичаї українського народу. Читаючи художні твори, знайомлю з творчістю письменників рідного краю, народною творчістю, виховую інтерес до художнього слова, звертаю увагу, як майстерно автори передають соціальні події. Організація освітнього простору передбачає активну участь дітей, педагогів та батьків, що характеризується єдністю виховних впливів на підростаюче покоління. Тому, з метою формування соціально - громадянської компетентності, я активно залучаю батьків до освітнього процесу. Наприклад, до дня захисників та захисниць Батьківщини, батьки разом з дітьми виготовляли власноруч обереги, які потім через волонтерів були передані бійцям.

Висновки. Отже, саме в дошкільному віці, коли дитина дуже чутлива до емоційних впливів і схильна до наслідування, створюються сприятливі умови для того, щоб поступово розкрити їй зміст народної і світової спадщини через мистецькі твори, етику людських взаємин, сформувати перший практичний досвід прояву душі стосовно рідних та близьких людей, рідної домівки, отчого краю з його природою, історією і традиціями, рідної мови, – усього, з чого для кожного починається Батьківщина.

Список використаних джерел і літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція), Київ, 2021. – 38 с.
2. Косенчук О. Дитина в соціумі: Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти // «Дошкільне виховання». – 2021. – № 4. – С. 4-8.
3. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) 2021.
4. Крутій К. Стежинки у Всесвіт. Харків: Гімназія, 2011.
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2017.
6. Програма національно - патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина». Тернопіль: Мандрівець, 2016.

Ткачук Олена,
вчитель-логопед
ЗДО «Пізнайко» № 54
Хмельницька ОТГ

Співпраця логопеда та вихователя закладу дошкільної освіти з усунення мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку

***Анотація.** У статті розглянуто напрями співпраці логопеда та вихователя з дітьми із порушеннями мовлення. Вказано, що логопед займається корекцією звуковимови, розвиває та удосконалює мовленнєве спілкування дітей, а вихователь закріплює їх мовленнєві навички, здобуті на логопедичних заняттях.*

***Ключові слова:** порушення мовлення, корекційна робота, напрями співпраці, форми взаємодії; принципи роботи.*

Розвиток мови у дошкільному віці під час активного засвоєння дитиною розмовної мови закладає основу її успішного навчання у школі. Повноцінне володіння рідною мовою в дошкільному дитинстві, розвиток усіх сторін мови – фонетичної, лексичної, граматичної – є необхідною умовою вирішення завдань інтелектуального та соціального напрямку. Мовленнєвий розвиток дитини може здійснюватися як у повсякденному житті, так і у межах певної організованої дорослим діяльності. Крім того, розвитку мовлення сприяють заняття у закладі дошкільної освіти, які спрямовані на пізнання навколишнього світу, на ознайомлення дитини з художньою літературою та на засвоєння основ грамоти.

У сучасних дітей дошкільного віку спостерігається пізній початок розвитку мовлення, обмежений запас слів, аграматизми, дефекти вимови та фонемо утворення. Ефективність формування правильного мовлення у дошкільнят залежить від ступеня продуктивності процесу формування логопедом та закріплення вихователем у дітей мовленнєвих навичок та умінь, отриманих на логопедичних заняттях.

З урахуванням вищесказаного, у логопедії однією з актуальних проблем є усунення мовленнєвих порушень мовленнєвого розвитку дитини на ранніх етапах онтогенезу, що може вирішуватись тільки завдяки спільній роботі вчителя-логопеда та вихователя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування та розвитку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку є достатньо дослідженою.

Ряд науковців І. Брушневська, С. Конопляста, З. Ленів, Х. Ткач вивчали означене питання.

Окремо розглядаються проблеми, які пов'язані із порушенням мовлення (Н. Лопантинська, Л. Стахова, В. Тищенко).

Дослідниця Н. Лопантинська під порушеннями мовлення у дітей з нормальним слухом і збереженим інтелектом розуміє відхилення мовно-мовленнєвої діяльності, зокрема фонаційного та структурно-семантичного оформлення висловлювання, при якому спостерігаються зміни усіх структурних компонентів мовлення (фонаційний, лексичний, граматичний, синтаксичний), зумовлене дефіцитарністю функціонування скроневих, лобних та тім'яних відділів домінантної півкулі та відсутністю стійких морфо-функціональних відношень між субкортикальними та кортикальними структурами.

Науковець В.Тищенко вважає, що психолінгвістичний підхід суттєво змінює погляди логопедів на патогенез мовленнєвих порушень, дозволяє виявити глибинні проблеми, які впродовж десятиліть приховували від дослідників істинні причини затримки, недорозвитку, втрати, розпаду мовлення та привернути увагу фахівців до проблеми виправлення не лише зовнішніх виявів дефекту, але й корекції стійких патологічних механізмів, що унеможливають розвиток мовленнєвої функціональної системи як саморегульованої та здатної до саморозвитку.

Проте актуальність проблеми у її теоретично-прикладному аспекті та проблеми педагогічної практики вказують на те, що недостатньо розкрито значення співпраці логопеда та вихователя ЗДО в усуненні мовленнєвих порушень дітей.

Метою статті є визначення напрямів співпраці логопеда та вихователя ЗДО в усуненні мовленнєвих порушень у дітей.

Виклад основного матеріалу.

Рання діагностика означених порушень є запорукою успішного функціонування дитини у дорослому житті. Відповідну роботу необхідно розпочинати, як тільки дитина починає відвідувати соціальний інститут – заклад дошкільної освіти.

Основна роль корекційної роботи в усуненні мовленнєвих порушень належить логопеду. Логопед здійснює формування навичок правильної вимови, а вихователь займається їх закріпленням. Питання координування роботи логопеда та вихователя особливо важливі у групах дітей із заїканням, ЗПМЗ, ЗПР.

Алгоритм роботи логопеда та вихователя може бути наступним.

На початку навчального року я, як логопед, знайомлю вихователів з результатами діагностичного обстеження дітей, звертаю їх увагу на особливості мовних порушень у дошкільників.

Разом з вихователем обговорюємо сильні та слабкі сторони характеру дитини, особливості сприймання, поведінку та ефективні прийоми роботи з дітьми дошкільного віку. У співпраці із вихователем логопедичної групи складаємо індивідуальний план корекційної роботи щодо усунення мовленнєвих порушень у дошкільників.

Наступним етапом у моїй роботі є визначення програми навчання дітей з мовленнєвими порушеннями. Обов'язково пояснюю педагогам логопедичної групи мету програми, методи її реалізації, терміни та тривалість етапів корекційної роботи, результати, яких слід досягти до кінця того чи іншого періоду співпраці. При визначенні змісту роботи я знайомлю вихователів з перспективним планом роботи, а протягом усього навчального року систематично інформую їх про зміну вимог, які ставляться до мовленнєвого розвитку дітей.

Значна кількість корекційних завдань з усунення мовленнєвих порушень вирішуються логопедом і вихователем спільно: розвиток комунікативної функції, виховання мовленнєвої активності, навчання граматично правильної вимови, збагачення та активізація словника, формування звукової культури мовлення тощо.

Щоб не дублювати заняття логопеда, вихователі повинні бути ознайомлені з попереднім змістом заняття логопеда. У свою чергу логопед може відвідувати окремі заняття вихователів з метою спостереження та корекції мовлення дітей, а також надавати методичну підтримку вихователям.

У своїй педагогічній роботі практикую проведення корекційних занять в логопедичній групі зі всіма дітьми з обов'язковою присутністю вихователя групи. Аналізуючи власний досвід слід зазначити, що така форма роботи допомагає вирішувати наступні завдання:

1. вихователі знайомляться з змістом роботи з дітьми;
2. переймають прийоми роботи вчителя-логопеда;
3. аналізують результативність своїх підходів;
4. знайомляться з набутими мовними навичками логопедичних дітей.

Проведення вище описуваних занять допомагає в спільній співпраці вчителя-логопеда та вихователя щодо обговорення та складання подальшого покрокового плану дій.

В основі злагодженої роботи вчителів-логопедів і вихователів лежать наступні принципи:

- комплексний підхід до організації корекційно-педагогічного процесу;
- співпраця між вихователями і логопедом, вихователями і дітьми;
- врахування інтересів всіх учасників корекційно-педагогічного процесу;
- диференційний підхід до виховання правильного мовлення.

У багатьох випадках вихователі проводять попередню роботу з накопичення, розширення, активізації словника, забезпечуючи необхідну пізнавальну та мотиваційну базу для формування мовленнєвих умінь, тоді як логопед проводить роботу з мовленнєвим матеріалом, що вимагає спеціального відбору. Крім того, вихователь повинен приділяти увагу й роботі з батьками.

Всі заняття вихователя, дидактичні ігри, режимні моменти спрямовані на активізацію у дітей самостійного вільного мовлення. Основою для цієї роботи служать навички, набуті дітьми на корекційно-логопедичних заняттях.

З метою підвищення ефективності співпраці з вихователями щодо мовленнєвого розвитку дітей провожу роботу з педагогами як логопедичних груп так і груп загального призначення:

- консультації
- ділові ігри
- семінари-практикуми
- тренінги
- круглі столи
- майстер-класи

Також, позитивним напрямом співпраці є проведення логопедом та вихователем корекційних ігор у групі. Активно використовую ігри на розвиток дрібної моторики рук та зв'язного мовлення. У логопедичному кабінеті організувала куточок ігор у сухому басейні. Наприклад, дітям подобається гра «Горохова ванна» де у великій ємкості насипаний товстим шаром горох, в який заздалегідь занурюю кілька дрібних іграшок. Свою роботу починаю із введенням спочатку великих деталей, поступово зменшуюючи їх розмір. Далі даю завдання дитині дошкільного віку, що полягає в наступному: занурити руки в горіхову ванну та відшукати іграшки. Використовую й ускладнення до гри: зав'язати очі дитині старшого дошкільного віку та на дотик розпізнати, що віднайшов.

Слід зауважити, що я та вихователі логопедичної групи проводимо різноманітні вправи та ігри з використанням пластиліну, солоного тіста чи глини. Даний матеріал потрібно використовувати в розвитку дітей. Це приносить величезну користь: чудово

розвиває моторику рук, вчить дитину критично мислити, збагачує словник, розвиває фантазію та вчить самостійності.

Разом із вихователем ми організуємо логопедичні куточки в які вміщуємо:

- посібники, виготовлені за ідеями освіти для сталого розвитку (перетворюємо старі речі на ефективні ігри);
- альбоми на різні звуки;
- настільні друковані ігри для формування дихання, для розвитку немовних процесів тощо.

Наочний матеріал в логопедичному куточку оновлюється по мірі проходження навчального матеріалу. Вихователі беруть активну участь у створенні корекційно-розвиваючого середовища в групі, враховуючи рекомендації вчителя-логопеда.

Також, практикую зустріч з батьками логопедичних дітей (це можуть бути і традиційні батьківські збори). Разом з вихователем ми знайомимо батьків з організацією роботи логопедичної групи, системою занять, матеріалом, з яким будуть працювати дошкільнята, проводимо міні-практикуми. На таких зустрічах пояснюємо батькам необхідність закріплення навичок дитини поза межами садочка, мотивації дошкільника до занять вдома.

Виконуємо з батьками логопедичні вправи, мовні завдання з метою здобуття ними практичних навичок та змоги допомоги дітям у швидкому досягненні результату.

Спільно з вихователем планую з батьками спеціальні індивідуальні консультації, ознайомлюю з методичною літературою, дидактичними матеріалами для занять з дітьми вдома. Також, у своїй роботі використовую такі нетрадиційні форми роботи з батьками: спільні заняття «Батьки-діти»; дискусії; тематичні вечори; круглі столи.

Варто відмітити й те, що батьків активно залучаю до підбору матеріалів для виготовлення логопедичних альбомів та наочних посібників та в тісній взаємодії з батьками готуємо дітей до виступів на святах.

Таким чином, вихователь проводить заняття за рекомендаціями логопеда, контролює мовлення дітей, пояснює завдання батькам, проводить із дітьми різні ігри. Логопед знайомить вихователів з певними мовленнєвими моделями, а вихователі у свою чергу вправляють дітей у застосуванні цих мовленнєвих моделей під час занять та поза ними.

Висновки. Отже, робота логопеда та вихователя з дітьми із порушеннями мовлення має бути скоординованою та злагодженою. Для плідної співпраці подолання мовленнєвих дефектів дітей необхідно правильний розподіл обов'язків логопеда та вихователя, а також підключення до цієї роботи батьків.

Список використаних джерел та літератури:

1. Брушневська І. М. Діагностика психо-мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Луцьк: Терен, 2017. 68 с.
2. Ленів З. П. Арт-терапія в процесі діагностування усного мовлення старших дошкільників. *Психолінгвістика*. 2014. Вип. 15. С. 73-84.
3. Лопатинська Н. А. Трансдисциплінарний підхід до вивчення системних порушень мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 7 С. 216-226.
4. Стахова Л. Л. Взаємодія учителя-логопеда закладу дошкільної освіти із сім'єю дитини з порушеннями мовленнєвого розвитку як вагомий засіб досягнення корекційної мети. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 79. С. 219-222.

5. Тищенко В. В. Класифікації порушень мовленнєвого розвитку: сучасний стан, протиріччя та шляхи їх усунення. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2016. Вип. 32. С. 165-169.

Трачук Тетяна,
музичний керівник
ЗДО №32 «Росинка»
Хмельницька ОТГ

Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку на музичних заняттях засобами танцювальної діяльності

Анотація. *Актуальним питанням статті є процес розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку на музичних заняттях засобами танцювальної діяльності, розвиток танцювальних творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами танцювальної імпровізації. Систематизація та використання авторського музичного матеріалу збірки «Танцюємо граємо. Творчість розвиваємо».*

Ключові слова: *творчі здібності, танцювальна діяльність, танцювальна імпровізація музично-ритмічна творчість, мистецька діяльність, індивідуальні творчі здібності.*

В умовах модернізації освіти питання розвитку творчої, особистісно зорієнтованої дитини в закладах дошкільної освіти наразі є досить актуальним. На сучасному етапі є нагальна потреба розвивати творчий потенціал як суспільства в цілому так і кожної людини окремо, бо сучасний світ вимагає творчих, обдарованих, інтелектуально розвинених громадян, які здатні самостійно знаходити необхідну інформацію, аналізуючи, виокремлюючи та добираючи всі необхідні шляхи щодо вирішення проблем. Людина із такими вмінням може стати генератором нестандартних ідей, що сприятиме надалі розвитку як власних творчих здібностей так і здібностей в різних сферах життєдіяльності суспільства.

У педагогічній діяльності ми поставили собі за мету створити особливі умови щодо розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку на музичних заняттях засобами танцювальної діяльності за освітнім напрямом «Дитина у світі мистецтва», в мистецько-творчій компетентності – «Музика» як практичне впровадження Державного стандарту дошкільної освіти –Базового компонента дошкільної освіти, згідно програми «Українське дошкілля».

Показник творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку визначається рівнем:

- 1) розвитку естетичного сприймання об'єктів та явищ;
- 2) умінням працювати з різними матеріалами;
- 3) використовувати різні техніки, добирати відповідні засоби реалізації задуму;
- 4) виявляти творчу уяву;
- 5) естетичну чутливість, емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього.

Музично-творчі здібності – це особливі природно-обумовлені і діяльності підкріплені властивості особистості, що проявляються через інтерес до музичного мистецтва, оригінальну реалізацію в ідеалістичному (ідеї, образи, теми, зміст, тощо), теоретично-методологічному (символіка, і структура оперативних одиниць і величин, простеження закономірностей та відхилень у їхньому взаємозв'язку, фіксація цих

процесів, способи фіксації), а також прикладному (створення цілісної музичної одиниці – твору чи новітнього виконавського вираження готового твору) аспектах музичної діяльності.

Процес музичної діяльності носить цілісний характер як для музичних керівників, так і для дітей.

Для дітей:

- 1) навчитись музичним враженням, музично-ритмічним рухам;.
- 2) накопичення власних музично-ритмічних рухів;
- 3) перенесення отриманих вражень у самостійну ігрову та художню діяльність, імпровізація;
- 4) розвиток творчих здібностей.

Для музичний керівників:

- систематизація музичних ігрових вправ;
- накопичення власного досвіду;
- застосування інноваційних та інтерактивних методів роботи.

Намітили основні напрями в роботі:

- 1) вивчено сучасний стан наукових досліджень щодо питання розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку;
- 2) знайдено альтернативні шляхи розвитку творчих здібностей дітей;
- 3) створено предметно-розвивальне середовище для розвитку творчих здібностей у нашому закладі;
- 4) систематизовано досвід з даного питання у збірник танцювально-ігрових вправ «Танцюємо граємо – творчість розвиваємо».

Головною парадигмою досвіду (збірника) є ідея творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку, яка полягає у постійному розвитку засобів танцювальної діяльності (її змісту, форм, методів); становленні розвитку творчих здібностей, як простору щодо розвитку особистості (її здатність до креативного саморозвитку); перетворенні творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку на провідний чинник розвитку у суспільстві (у засіб комунікації, самореалізації).

Метою збірника узагальнення практичного досвіду. Створення танцювально-ігрових вправ для розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку на музичних заняттях в дошкільному навчальному закладі за освітнім напрямом «Дитина у світі мистецтва», в мистецько-творчій компетентності – «Музика», шляхом розв'язання різних за ступенем складності завдань.

Завдання розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку в танцювально-ігрових вправах:

- розвиток музичного сприйняття дітей;
- конкретизація і закріплення розуміння дітьми змісту понять «музичний жанр» (марш, пісня, танець, полька, тощо) і «форма музичного твору» (одно-, дво-, тричастинна);
- створення умов для розвитку творчої уяви і мислення дітей старшого дошкільного віку ;
- сприяння становленню музично-рухової імпровізації в етюдах та танцювально-ігрових вправах, збагачення музично-рухового досвіду дітей новими рухами;
- навчання дітей музичному і виразному виконанню різних видів основних і танцювальних рухів, поповнюючи їх запас та вдосконалюючи техніку виконання;
- удосконалення умінь дітей розуміти мову рухів, як основу їх осмисленого і виразного виконання;
- стимулювання бажання відтворювати у вільних природних пантомімічних рухах динаміку розвитку музичного образу;

- підтримання позитивного настрою у спілкуванні з однолітками своєї та протилежної статі;
- розвиток емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку: виховувати самостійність, зібраність, зосередженість, витримку, сміливість, творчість; вчити виражати емоційні враження від досягнутих результатів;
- розвиток фізичних якостей: координацію рухів, гнучкість, силу, витривалість, орієнтування у просторі;
- розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку на музичних заняттях засобами танцювальної діяльності.

Під час виконання сюжетно - танцювальних ігрових вправ включаємо в структуру музичних занять наступні методи та прийоми навчання танцювально-ігрових вправ: 1) музичний супровід; 2) бесіда; 3) ілюстрації, фото малюнки, схеми; 4) показ ритму та пластичних перетворень; 5) показ рушійних технік виконань; 6) імпровізація.

Збірник «Танцюємо граємо. Творчість розвиваємо» музичний та педагогічний матеріал зібраний в тематичні блоки. Кожен блок має десять авторських вправ.

Блок I «Загальні танцювально-ігрові вправи» спрямовані і розвивають у дітей почуття ритму і координацію рухів, музичний слух».

«Танцювальні загадки», «Стоп-танцюй», «Чарівний капелюх», «Танцювальні фотографії», «Ми танцюєм супер клас», «Рахуй та танцюй», «Танцювальна сім'я», «Танок з предметом», «Художник», «Вітер хвилюється...».

Блок II «Танцювально-ігрові вправи з предметами»: вправи виконуються з метою створення художнього образу дитиною під час виконання твору.

зі стрічкою (стрічками), з хусточкою (хусточками), з листочком (листочками), з квіткою (квітами), з прапорцем (прапорцями), з м'ячем, з рукавичкою (рукавичками), зі зірочкою (зірочками), зі сніжинкою (сніжинками), зі султанчиком (султанчиками). Дані вправи виконуються з метою створення художнього образу дитиною на виконання музичного твору.

Блок III «Танцювально-образні вправи»: вправи спрямовані на відтворення та імпровізацію в рухах дітей того образу, який «пропонує музичний твір».

- Танцювально-образні вправи – «Домашні тварини»: «Курочка», «Півник», «Гуси», «Пес», «Віслюк», «Кіт»-«Кішка», «Козел», «Свинка», «Конячка», «Качка».

- Танцювально-образні вправи – «Дикі тварини»: «Ведмідь», «Зайчик», «Вовк», «Лисичка», «Іжачок», «Білочка», «Мишка», «Чапля», «Дятел», «Зозуля».

- Танцювально-образні вправи - «Зоопарк»: «Лев», «Слон», «Крокодил», «Жираф», «Кенгуру», «Бегемот», «Мавпочка», «Зебра», «Черепашка», «Носоріг».

- Танцювально-образні вправи - «Казкові герої»: «Колобок» «Гном», «Карлсон», «Чиполліно», «Дюймовочка», «Лікар Айболит», «Попелюшка», «Дракон», «Чаклун», «Страхіття».

Блок IV «Танцювально-ігрові вправи з музичними та шумовими інструментами»: вправи спрямовані на розвиток почуття ритму, музичної пам'яті, сприйняття структури музичного твору, диференціювання на слух музичних акцентів.

Етюди-імпровізації: із дзвоником, з мара касами, з бубном, з брязкальцями, з шейкером, з паличками, з барабаном, «Веселі олівці», «Концерт», «Оркестр».

Блок V «Танцювально-ігрові вправи з LEGO»: вправи розвивають музично-ритмічні здібності, координацію рухів, увагу, зосередженість, уміння орієнтуватись у просторі, змінювати рухи відповідно до структури музичного твору.

Етюди-імпровізації: «Кубики-стрибайлики», «Гра з цеглинками», «Повтори», «Вправа з цеглинками», «Цеглинки-молоточки», «Прогулянка», «Гра в колі», «Черевички», «Веселі звірята», «Танок з цеглинками».

Блок VI «Танцювально-ігрові вправи з елементами психогімнастики»:

вправи допомагають вивільнити почуття та емоції: на поверхню виходять несвідомі емоції, переживання, дозволяючи вільним рухам розкрити себе в ситуаціях, які відбуваються в момент виконання вправи; спонукають бажання рухатись, розвиваючи творчу активність та розуміння свого власного тіла.

«Я – квітка», «Я – дерево», «Я – сонечко», «Я – хмаринка», «Я – краплинка», «Каченя маленьке», «Сніжинки», «Гусі гусенята», «Ми – нотки маленькі», «Ой у лісі».

Блок VII «Сюжетні танцювально-ігрові вправи»: спрямовані дотримуватися принципів на виконання конкретних рухових завдань. Весь освітній процес щодо розвитку творчих здібностей засобами танцювальної діяльності на музичних заняттях планувався та організовувався з урахуванням принципу організації танцювальної діяльності дітей. Послідовність, поетапність, поступовість, індивідуальних вправ та творчих особливостей дітей. «Сова і мишенята», «Лисичка і зайчики», «Козенята і вовк», «Квочка і курчата», «Кіт і горобчики», «Вінні Пух і оси», «Чапля і жабенята», «Рибки і щука», «Метелик і вітерець», «Пастушок-Ягнята-Вовк».

Виділяємо два **етапи розвитку** творчих здібностей під час використання танцювально-ігрових вправ.

Етап розучування танцювально-ігрових вправ:

1. Прослуховування музики до вправи;
2. Знайомство зі змістом, сюжетом вправи із чергуванням образної розповіді із слуханням до вправи;
3. Безпосередньо розучування вправи:
 1. Знайомство з основними рухами вправи за показом педагога;
 2. Акцентуація уваги дітей на відповідність руху засобів музичної виразності;
4. Закріплення досвіду самостійного виконання рухів на наступних заняттях.

Методи та прийоми навчання танцювально-ігровими вправами дітей дошкільного віку:

- наочний метод;
- метод показу;
- метод ілюстрованої наочності;
- музичний супровід;
- словесні методи;
- практичний метод;
- ігровий метод;
- імпровізаційний метод;
- метод партнерства;
- метода заохочування.

Етап імпровізації в танцювальній діяльності:

1. Вивчення характеру відтворюваного образу у віршах, загадках, фото, ілюстраціях, презентаціях під час бесід, пояснень, показу.
2. Ознайомлення та вивчення музичних творів в яких були зображені ті образи які потрібно було відтворити в рухах та диференціація «прослуханого образу» в різних музичних творах.
3. Вивчення та аналіз природних рухів та дій, які характерні до того, чи іншого образу з метою подальшого відтворення їх у танцювальних рухах разом із дорослим.
4. Самостійно добирання танцювальних рухів для показу заданого чи обраного образу.
5. Самостійне виконання завдання дітьми – власне імпровізація..

Прийоми для створення творчої імпровізації танцювально - ігрових вправ

- цікавий показ рухів дорослим;
- якісний і ілюстрований наочний матеріал;
- яскраві атрибути;
- імпровізація щодо відтворення образу в рухах;
- індивідуальні танцювальні рухи,
- комфортні умови для вільної творчості та імпровізації у дітей.

Результатом формування мистецько – музичної компетентності дітей дошкільного віку засобами танцювальної діяльності на музичних заняттях полягають у:

- вільна імпровізація танцювальних рухів на відповідно до будь – якого твору, образу чи ситуації; музичного твору чи образу;
- виразне виконання танцювальних етюдів;
- створення авторських ігор вправ, використання імпровізації у сюжетно-рольових вправах;
- передавання творчих дій персонажів в сюжетних іграх, образних вправах і етюдах;
- створення етюдів, таночків з елементами власних імпровізацій;
- створення таночків на базі знайомих рухів та на запропоновану музику;
- отримання позитивних емоцій від творчості в імпровізованому виконанні.

Висновки. Завдяки творчому використанню танцювально-ігрових вправ на музичних заняттях процес створення танцю та виконання імпровізації під час відтворення у рухах і пластиці певних образів став активним, творчим та більш цікавим. Діти почали не просто «механічно» за показом дорослого виконувати певну кількість рухів і танців, вони почали усвідомлювати своєрідну мову танцювальних рухів, розуміти і слухати музику. На кожному музичному занятті вихованці почали органічно поєднувати в єдине ціле рухи і музику, проявляти творчі можливості танцю, що відтворювались у власних придуманих рухах – саме це і є яскравим показником розвитку творчих здібностей дошкільників.

Музичний керівник має систему вправ відображених в збірнику.

Такий підхід до реалізації завдань Базового компонента дошкільної освіти з власного досвіду показав нам, що розвиток танцювальної творчості – є важливою складовою музичного заняття, тому що навчання дітей використовувати імпровізацію в окремих рухах і танцях є підготовкою не лише до творчості та розвитку творчих здібностей, а й є вагомим важелем щодо розвитку інтелектуальних здібностей дітей взагалі. Так під час моніторингу інтелектуальних здібностей дітей старшого дошкільного віку ми виявили, що ті діти, які займались танцювально-творчою імпровізацією показали вищі результати. Так, у дітей з'явилися наступні здатності та прояви можливостей.

- здатність швидко запам'ятовувати і утримувати довгий час в пам'яті різну інформацію (вербальну, зорову, рухову);
- здатність швидко концентруватися більш довготривалу діяльність не відволікаючись під час занять;
- здатність швидко “розкладати” запропоновану інформацію на складові її частини або, навпаки, з декількох частин створювати ціле (робити висновки);
- здатність дитини швидко змінювати свою поведінку, відповідно різних особистин; - - здатність дитини бачити “незвичайне” в звичайному, діяти не як всі – розвиток оригінальності мислення;
- здатність старанно виконувати запропоноване завдання;

- здатність прагнути до покращення результатів своєї діяльності та до відповідності зразку;
- здатність постійного бажання ставити багато питань;
- здатність до логічних міркувань.

Отже, з досвіду роботи над, темою: «Розвиток творчих здібностей засобами танцювальної діяльності на музичних заняттях», ми можемо зробити висновок, що ефективним розвитком творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку в художньо-естетичній діяльності є використання танцювально-ігрових вправ.

Таким чином, творчий підхід до формування творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку та створення відповідних умов для розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку на музичних заняттях засобами танцювальної діяльності в закладі дошкільної освіти за освітнім напрямом «Дитина у світі мистецтва», в мистецько-творчій компетентності – «Музика» як практичне впровадження Державного стандарту дошкільної освіти – Базового компонента дошкільної освіти є одним із пріоритетних завдань роботи сучасного музичного керівника. Бо саме такий підхід є подальшою запорукою успіху у формуванні творчої спрямованої особистості дошкільника із сформованими елементами самоорганізації та сформованими навичками інтелектуального саморозвитку.

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти).
/під науковим керівництвом Піроженко Т.О., 2021
- 2.Зубкова Т. І. Засоби ритміки і хореографії у професійній підготовці майбутнього фахівця/ Ребрин А. А., Павлюк О. С., Ференчук Б. М., Мозолук О. В. // Проблеми освіти : наук.- метод. зб. – Київ, 2015.
- 3.Кононко О. Л. Дитяча креативність крізь призму Базової програми / Дошкільне виховання. – 2008. – № 7. С. 3/
- 4.Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи/С. Литвиненко //Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Серія «Педагогічні науки». – випуск 3 (50). – Полтава, 2006. – С. 215 – 219.
- 5.Мартиненко О. В. Теорія та методика роботи з дитячим хореографічним колективом (дошкільний вік): навч. посіб. для студентів напряму підготовки 6.020202 Хореографія/Олена Мартиненко. – Бердянськ: Видавець БДПУ, 2014. – 301 с
- 6.Мартиненко О. В. Педагогічні умови формування хореографічних умінь дітей 5–6 років у позашкільних закладах /Мартиненко Олена Володимирівна; Ін-т проблем виховання. – Київ, 2015
- 7.Пашнев Б.К. Психодіагностика обдарованості: - Х.: Вид. група “ Основа”: “ Тріада+”,2007.-129с.- (Психологічна служба школи).

Фантух Людмила,
вихователь-методист,
ЗДО № 49 «Малютко»
Чернівецьке ОТГ

Налагодження партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу в умовах забезпечення змішаної форми організації освітнього процесу в ЗДО.

Анотація. В даній статті розглядається налагодження партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу, щоб забезпечення змішану форму навчання. Аналізуються переваги та труднощі, які виникали під час застосування різних способів, щоб організувати змішане навчання. Подається визначення «змішаного навчання» та чому така форма навчання організовується.

Ключові слова: організація освітнього процесу, змішане навчання, труднощі, переваги.

Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Дошкільна освіта - цілісний процес, спрямований на: забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб [2, п.1, 2].

В умовах воєнного стану зазнала змін і організація роботи ЗДО. Попри жорстокий збройний наступ РФ ЗДО продовжують надавати дітям освітні послуги.

Рішення про відновлення діяльності та режим роботи ЗДО ухвалювали місцеві органи влади та військова адміністрація, які призначають комісію з обстеження закладів освіти на предмет готовності до організації освітнього процесу в новому навчальному році та створення безпечних умов для всіх його учасників [1,ст.1].

За висновками комісії та відповідно до актів обстеження будівлі ЗДО №49 «Малютко» щодо можливості використання для укриття дітей та працівників, гранично допустима кількість 50 осіб (діти та працівники закладу), а всього в закладі нараховується 190 осіб. Тому відповідно до висновків та актів, на педагогічній раді №1 від 31.08.2022р. у ЗДО №49 «Малютко» було прийнято рішення про організацію змішаної форми освітнього процесу.

Що таке змішана форма організації освітнього процесу? Змішане навчання – це навчання, за якого частина пізнавальної діяльності учнів відбувається на уроці під безпосереднім керівництвом учителя, а інша – у самостійній роботі з електронними ресурсами. Є кілька варіантів «змішування», і одним із варіантів є поєднання дистанційної та очної форми навчання [3].

Карантинні умови та воєнний стан став викликом для всіх учасників освітньо - виховного процесу: педагогів, дітей, батьків, адміністрації закладу. Зовсім не просто організувати якісний освітній процес з дітками дошкільного віку та їх батьками з використанням цифрових технологій, надихати та мотивувати батьків і вихованців до виконання завдань, а також давати раду технічним проблемам.

Під час організації змішаної форми освітнього процесу у ЗДО №49 «Малютко» педагоги зіштовхнулися з різними запитаннями та труднощами! Як же організувати змішану форму організації освітнього процесу та налагодити партнерську взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу? Як працювати на якість, як не забути ні про кого, як ефективно організувати діяльність ЗДО?

Ми спробували декілька способів організувати змішану форму навчання.

Першим способом, щоб забезпечити таку форму організації освітнього процесу, педагоги закладу запропонували наступне: повідомити батьків у вайбер -

групи про те, що з 1 вересня 2022р. будемо працювати за змішаною формою організації освітнього процесу (що це таке, чому таке рішення було прийняте), а згодом, детальнішу інформацію надати на батьківських зборах. Всі учасники освітнього процесу дійшли спільної згоди, що у другу половину дня педагоги будуть проводити міні-заняття за попередній день (тільки врахували те, що діти будуть відвідувати через 1 день, по чергово).

Перевагами такого способу організувати змішану форму навчання були такими:

- діти, які були на передодні у садку могли повторити і закріпити матеріал;
- педагогам не треба готувати матеріали додому;
- всі діти задіяні в організації освітнього процесу.

Педагоги зіштовхнулися із труднощами у такому способі:

- діти не чітко за графіком відвідували заклад (батьки між собою домовлялися);
- за розкладом у другу половину дня є режимні моменти передбачені програмою, за якою ми працюємо і ми маємо дотримуватися їх;
- батьки за дітками приходять швидко, тому не всі діти були присутні на заняттях у II половину дня.

Щоб удосконалити навчання змішаної форми навчання, педагоги запропонували батькам, що будуть формувати у папки кожній дитині завдання, відповідно до розкладу занять наступного дня.

Перевагою такого способу організувати змішану форму освітнього процесу є:

- батьки мають наочний матеріал (зразки), і зможуть вдома виконувати з дітками завдання в зручний для них час і приносити у садок готові виконані завдання.

Під час формування змішаної форми організації освітнього процесу саме за таким способом, педагоги відмітили такі труднощі:

- дуже багато часу для підготовки всього матеріалу, які батьки мають забирати додому для виконання завдань з дітьми;
- відсутність комп'ютерів та принтерів у групах (тільки 1 у закладі) створюють дискомфорт для всього колективу закладу;
- не завжди батьки впевнені, коли зможе дитина відвідати садочок наступний раз (не передбачувані обставини: хвороба, сімейні обставини, тощо).

Третій спосіб організувати змішану форму освітнього процесу. Змішана форма організації освітнього процесу передбачає також ІКТ + очне навчання, тому педагоги спробували проводити заняття з дітками, які є присутні в закладі і паралельно підключатись онлайн через платформу ZOOM, але як ми знаємо це синхронне навчання.

Перевага такого способу є: батьки разом з дітками вдома можуть під'єднуватись за посиланням, яке надсилає педагог і працювати з усією групою.

Труднощі з якими педагоги зіштовхнулись:

- відсутність інтернету у кожній віковій групі;
- не всі педагоги медіаграмотні, присутня сором'язливість;
- не всі батьки можуть під'єднатися в саме цей час, який пропонує педагог, адже в сім'ях є школярі, які на дистанційній формі навчання (брак робочого місця, гаджетів);
- відсутність матеріалу для заняття в батьків (тобто вихователю заздалегідь необхідно повідомляти батьків, які матеріали необхідно приготувати дітям, щоб працювати на занятті.

Тоді педагоги зрозуміли, що необхідно щось доповнювати або змінювати, щоб було комфортно, зручно, якісно для всіх учасників освітнього процесу. Тоді прийшли до однієї думки, що будуть записувати відео заняття.

Перевагою такого способу є

- відео можна переглядати в будь-який зручний час для батьків та дітей.

Труднощі також нас «зустріли»:

- хто буде проводити відео-зйомку? Адже під час заняття дітки рухаються, відповідно гаджет не може бути на штативі. Помічник вихователя виконує свої посадові обов'язки;

- якщо заняття триває близько 20-25хв., (I пол. дня 2-3 заняття; II пол. дня 1-2 заняття) відео треба завантажити на гугл диск, дати доступ, надіслати посилання батькам (відсутність інтернетзв'язку, пам'ять у гаджетів перезавантажена, не всі компетентні педагоги у цифрових технологіях).

Зробивши висновки та врахувавши всі "+" та "-" під час впровадження різного формату змішаної форми організації освітнього процесу, врахувавши думки батьків, прийняли рішення про наступне, якого ми дотримуємося і сьогодні:

- на сайті нашого закладу створити рубрику "Змішане навчання", педагоги будуть надсилати всі матеріали відповідальному за сайт відповідно вікової групи (відповідальний за сайт призначений наказом по ДНЗ). Таким чином, батьки маючи вільний доступ до сайту можуть переглядати і виконувати завдання разом з дітками, а також за проханням батьків, дублювати всі матеріали із занять у вайбер-групи (кожна вікова група мають свою вайбер-групу)

Посилання на сайт ЗДО №49 «Малютко»

<http://sites.google.com/view/zdo49svitlachok>

У такому форматі наш заклад працює й досі, але знову ж таки є труднощі:

- у малій кількості цифровий інструментарій наявний у педагогів, якими могли б скористатись педагоги, які відповідають віковим можливостям дітей (використовуємо інтернет ресурс);

- відсутність безпосереднього контакту з друзями, як наслідок соціалізація дітей викликає труднощі.

Перевагами такого способу організувати змішану форму організації освітнього процесу є такими:

- вільний доступ до завантажених на сайт матеріалів;

- часова гнучкість для виконання завдань;

- батьки завжди проінформовані чим дитина займалася протягом дня;

- проінформованість батьків, у яких видах робіт діти були залучені та обговорення вдома, що саме сподобалось на заняттях та протягом усього дня (для тих хто був у садочку)

- діти діляться інформацією про виконання завдань в домашніх умовах, таким чином мотивуючи інших діток до виконання завдань;

- спільне виконання завдань (батьків і дітей) створює довірливі відносини, налагоджують співпрацю батьків та дітей;

- така форма навчання вчить дітей приймати рішення та нести за них відповідальність;

- в дітей розвивається самостійність, творчість;

- діти з радістю і гордістю приносять роботи в заклад і діляться емоціями.

Навчання у змішаному форматі має бути цікавим, активним, творчим, цікавим, і чим більше буде творчої діяльності, то цікавіше буде діткам і батькам виконувати завдання.

Список використаних джерел та літератури

1. Методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладів освіти у 2022/2023 навчальному році: Лист МОН від 27.07.2022р. №1/8504-22

2. Про дошкільну освіту: Закон України від 02.04.2022р. ст.4.

3. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни:

<https://oplatforma.com.ua/article/15654-zmishane-navchannya-yak-organizuvati-yakisniy-osvitniy-protses-v-umovakh-viyni>».

Франчук Наталія,
вихователь ЗДО «Ялиночка»
Козинської ОТГ

Використання онлайн-дошки Padlet для організації навчально-виховного процесу у ЗДО

Анотація. Дистанційна форма навчання в умовах воєнного стану повинна забезпечити безперервність освіти для дітей дошкільного віку. Онлайн-дошка Padlet є платформою, яка дозволяє організувати навчально-виховний процес у ЗДО в асинхронному режимі.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, дитина дошкільного віку, організація навчально-виховного процесу, воєнний стан, дистанційна форма навчання, онлайн-дошка Padlet.

Дошкільна освіта є обов'язковою складовою системи освіти в Україні, яка, відповідно до чинного законодавства, гарантована державою для кожної дитини. Закон України «Про дошкільну освіту» [1] визначає, що під час освітнього процесу ЗДО забезпечує всебічний розвиток дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб, формує у дитини дошкільного віку моральні норми, забезпечує набуття нею життєвого соціального досвіду. Поєднання суспільного та сімейного виховання задає вектор освітнього розвитку людини, який, зокрема, має на меті сформувати навичку до навчання під час усього життя (lifelong learning).

Навчально-виховний процес у ЗДО відповідає змісту обраних закладом освітніх програм розвитку, виховання і навчання дітей, розроблених із урахуванням державного стандарту (Базового компонента дошкільної освіти). Планування освітньої роботи педагога передбачає, зокрема, вибір раціональних методів та прийомів навчання і виховання для максимальної активізації дитини у пізнанні навколишнього середовища.

У відповідь на сучасні виклики часу система дошкільної освіти впроваджує нові методи та прийоми, здатні забезпечити безперервність освіти в умовах воєнних дій. Формування безпечного та якісного освітнього середовища на основі дистанційних технологій навчання є результатом ефективних комунікацій між усіма учасниками освітнього процесу ЗДО, включаючи органи державної та місцевої влади.

Практика впровадження дистанційних технологій у освітній процес під час першої фази COVID-19 (2020 рік) дозволила швидко відновити навчально-виховний процес у ЗДО в умовах воєнного стану, адже етап дискусії щодо придатності дистанційної форми для роботи з дітьми, оцінка її переваг та недоліків, було подолано.

Воєнний стан зумовив пошук нових і трансформацію вже існуючих методів, форм та засобів дистанційного навчання здобувачів дошкільної освіти України. Територіальна віддаленість дошкільника та його батьків від ЗДО не позбавило його права на отримання освітніх послуг, педагогічної підтримки, консультувань вихователів, педагогізації батьків, тобто продовження партнерської взаємодії суб'єктів освітнього процесу [2].

Основними рисами дистанційного навчання є одночасна інтерактивна взаємодія педагога з дітьми та дорослими, які за ними доглядають, виокремлення часу в усіх партнерів освітньої взаємодії для освоєння дитиною пізнавального матеріалу, консультативного супроводу тощо. Позитивними сторонами дистанційного навчання в ЗДО є надання освітніх послуг на відстані, легке залучення додаткових інформаційних джерел, що поглиблюють, унаочнюють, збагачують тему заняття або вид діяльності. Основними ж недоліками є: ненадійне або відсутнє технічне оснащення в умовах воєнного стану; переформатування міжособистісної взаємодії вихователя з дітьми та дорослими, які за ними доглядають; недостатня інформаційно-технічна грамотність вихователів ЗДО; спонтанне (самостійне) перенавчання педагогічних працівників, оволодіння ними новими компетентностями, що необхідні для спілкування в режимі відеозв'язку, недостатньої чи відсутньої візуальної, емоційної та психологічної комунікації зі здобувачами освіти.

У дистанційному навчанні існують два основні режими – синхронний та асинхронний, які визначають характер взаємодії учасників освітнього процесу – спілкування одночасне (безпосереднє) чи з затримкою у часі (опосередковане).

Педагоги ЗДО повинні мати сукупність засобів надання дистанційного навчання: засоби надання освітнього матеріалу; засоби моніторингу якості дистанційної освіти дошкільників (система постійних відео-, фотозвітів, спостережень, оцінки та прогнозу змін стану сформованості тої чи іншої компетентності); засоби консультації дитини та її батьків; засоби інтерактивної співпраці вихователя, дитини і дорослих, які несуть відповідальність за її освіченість; можливість швидкого доповнення інформаційних ресурсів новою інформацією, коригування помилок тощо [2].

Таким чином, дистанційна форма навчання у ЗДО здійснюється у форматі «вихователь – батьки – дитина», що пов'язано із несформованістю навичок самоорганізації у дітей дошкільного віку. Отже, вихователь повідомляє батьків про розклад і зміст занять через заздалегідь визначені ресурси для дистанційного спілкування. Слід відмітити, що обмін інформацією з батьками в умовах воєнного стану найчастіше відбувається у групах месенджерів Telegram та/або Viber, закритих групах в соціальній мережі Facebook, рідше – із залученням електронної пошти. Формати, які рекомендовані до використання (наприклад, форуми чи відеоконференції), але передбачають одночасну присутність всіх учасників в режимі реального часу (синхронний режим), не використовуються за поточної ситуації. Таким чином, оптимальним для ЗДО є використання асинхронного режиму, тобто розміщення вихователем матеріалу занять на окремій платформі із подальшим наданням батькам та дітям доступу до них.

Онлайн-дошка Padlet [3] дозволяє організувати навчально-виховний процес у ЗДО у асинхронному режимі. Padlet є інтерактивною платформою, яка дозволяє додавати графічні, текстові та мультимедійні файли, посилання на веб-сторінки, знімки з веб-камери. Вихователь наповнює зміст заняття, формуючи групу дописів, тобто маючи можливість викласти основний матеріал (власні відео-файли, посилання на відкриті джерела, включаючи рекомендації МОН, зокрема, публікації рубрики «Сучасне дошкілля під крилами захисту», Telegram-каналу «Підтримай дитину») та запропонувати дидактичну гру для його закріплення (створюючи власні пазли, інтерактивні ігри і вправи, ігри-презентації PowerPoint, або долучаючи пропонувані онлайн-платформами розвиваючі ігри і вправи). Спільний доступ декількох вихователів до роботи з однією дошкою оптимізує процес її наповнення. Доступ до Padlet забезпечується з комп'ютера, а також з пристроїв iOS (iPhone, iPad, iPod Touch), Android и Kindle, що є суттєвою перевагою у організації безперервності освіти в умовах воєнного стану. Отримавши посилання та/або QR-код дошки, батьки

самостійно планують час на навчання, можуть повторювати заняття за бажанням дитини.

Дистанційне навчання у ЗДО з використанням онлайн-дошки Padlet дозволяє забезпечити процес безперервності освіти в умовах воєнного стану, систематизуючи інформацію до кожного заняття, а також сприяє розвитку творчого потенціалу вихователя.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення 08.11.2022 р.).
2. Зімакова Л., Тупиця О., Жданюк Л. Дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану. *Педагогічні науки*. №79. 2022. С.92-101. DOI <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264557>
3. Онлайн-дошка Padlet. URL: <https://uk.padlet.com/>

Фрига Інна,
старший викладач кафедри теорії й методик
дошкільної та початкової освіти ХОІППО,
кандидат педагогічних наук

Педагогіка партнерства як складова траєкторії взаємовідносин між учасниками освітнього процесу

За експертними оцінками, які подані в Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року наголошується, що найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими вміннями.

Концептуальні засади Нової української школи радять педагогам долучитися до освоєння двох основних новацій – компетентнісної парадигми освіти й педагогіки партнерства. Концепція Нової української школи базується на якісно новому рівні побудови взаємовідносин між педагогами, учнями, їхніми батьками та громадськими організаціями. Проблема співпраці сім'ї і школи у вихованні дітей досить складна і багатоаспектна. Насамперед це стосується структури взаємодії, розподілу обов'язків, ролей, завдань і функцій між усіма учасниками навчально-виховного процесу, вироблення спільних дій. Батьки можуть створювати свої органи громадського самоврядування, а отже – впливати на освітній та виховний процеси.

Педагогіка партнерства учителів, учнів і батьків є цілями та прагненнями, добровільними та зацікавленими партнерами, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Педагогіка партнерства набуває важливого значення як вектор гуманного і творчого підходу до кожного учасника освітнього процесу. Новий зміст освіти щодо співробітництва педагогів орієнтує вчителів, батьків на особистісний розвиток учнів, на поважне ставлення до дітей.

Актуальність зазначеної проблеми досить очевидна, оскільки школа має ініціювати новий зміст та форми використання педагогіки партнерства, глибше залучати родини до побудови освітньої траєкторії дитини.

Педагогіка партнерства є однією з основ школи, заснованій на взаємній повазі до особистості, праві вибору і відповідальності за прийняття рішень. Учитель, учень

та батьки мають бути партнерами. Школа ініціює глибше залучення родини до побудови індивідуальної освітньої траєкторії дитини.

Наша освіта – дуже вертикальна: директор, завуч, учителі, діти і десь там батьки. Але щоб побудувати довіру, ми маємо будувати горизонтальні зв'язки, партнерство. Щоб вчитель був на рівні учня, щоб вони сиділи разом на килимку та розмовляли. Тоді вибудовується довіра, повага до гідності. Саме це закладено в концепцію НУШ.

Педагогіка партнерства – це простір дитинства, який будується на засадах рівності, діалогу, співпраці, прийняття. Вона є складовою концепції Нової української школи, спрямованої на те, щоб побудувати довіру між школою, дітьми, батьками та суспільством. Для педагогіки партнерства гуманне ставлення до дитини лежить в основі діяльності педагога, оскільки це не можна замінити жодними технологіями чи освітніми трендами. Це те, що має бути в центрі спілкування не лише між вчителем та учнями, а й у стосунках із батьками, колегами. Освітнє середовище – це та модель, яка формує у дитині певну поведінку. Якщо педагогічний колектив працює на засадах гуманної педагогіки, в таких школах немає проблем з поведінкою дітей, агресією. Освітній процес за педагогікою партнерства не може бути однобоким, тобто лише навчальним, тут має застосуватись комплексний підхід до навчання і виховання. Партнерська педагогіка орієнтує школу на розвиток цілісної особистості. В цьому контексті проголошується – розбудити, включити до дії внутрішні сили та можливості дитини для досягнення її максимального й повного розвитку.

Педагогіка партнерства ґрунтується на таких ідеях:

– навчання без примусу (Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, С. Лисенкова, В. Шаталов), що передбачає виключення всіх засобів примусу з арсеналу педагогічних засобів; припускає наявність таких особистісних якостей вчителя, як гуманність, комунікативність, ціннісне відношення до дитини. Крім того вчитель повинен володіти знаннями про дитячу психологію, засади гуманної педагогіки, володіти прийомами мотивації, визнавати пріоритетності суб'єкт-суб'єктної взаємодії у навчальному процесі. Цього можна досягти шляхом знайомства з теоретичними засадами гуманної педагогіки, переглядом уроків педагогів-гуманістів, участю у коуч-тренінгах із суб'єкт-суб'єктною взаємодією;

– ідея важкої мети (С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у тому, що перед усіма учнями ставиться складна мета, водночас учитель всіма засобами має налаштувати учнів на її досягнення, вселити в них упевненість у перемозі над труднощами. Передбачає готовність до інноваційної діяльності, що досягається шляхом включення вчителя до роботи у творчих групах, розробленням моделі інноваційної діяльності;

– ідея опори (Є. Ільїн, І. Іванов, С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у наданні учням опорних знаків (символів, схем, таблиць, слів тощо) для забезпечення кращого розуміння, структурування, запам'ятовування матеріалу, а також для побудови відповіді. Передбачає вміння вчителя з одного боку – систематизувати й перетворювати інформацію належним чином, з іншого – моделювати;

– вільний вибір (Ш. Амонашвілі, І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у наданні дитині свободи вибору у процесі навчання, тобто учень може обирати завдання, задачу, тему твору. Професійна діяльність цілеспрямована на демократичність та скерованість вчителя на розвиток дитини, вміння «контактувати» з учнями є провідною педагогічною умовою ідеї вільного вибору;

– ідея випередження (І. Волков, С. Лисенкова, Б. Нікітін, В. Шаталов) дозволяє включати у програму більш складний матеріал, об'єднувати його в блоки, починати заздалегідь вивчати складні теми, закладати перспективу вивчення теми наступного уроку. Спирається на такі якості особистості педагога, як прогностичність, стратегічне

бачення педагогічної діяльності, відповідальність, які супроводжуються здатністю до стратегічного планування;

– ідея великих блоків (І. Волков, І. Іванов, В. Шаталов, М. Щетинін) ґрунтується на тому, що у великому за обсягом блоці матеріалу (об'єднання 6-10 уроків або тем в один блок) легше встановити логічні зв'язки, виокремити головну думку, поставити та розв'язати проблему. Спрямована на наявність таких якостей особистості педагога: глибоке знання матеріалу, уміння систематизувати, інтегрувати, а також володіти технологією інтеграції змісту навчального матеріалу;

– ідея відповідної форми (І. Волков, Є. Ільїн, В. Шаталов) полягає в тому, що урок за своєю формою має відповідати предмету, що вивчається; реалізується через обізнаність, креативність, відкритість, здатність результативно вирішувати творчі завдання, незалежність суджень, спрямованість на творчі досягнення, володіння інтерактивними технологіями. Дана ідея реалізується шляхом розширення знань про педагогічні технології, поглиблення предметних знань, перегляду уроків з використанням інтерактивних технологій, аналізу досвіду вчителів;

– інтелектуальне поле класу (І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов, М. Щетинін) передбачає створення загальних життєвих цілей та цінностей у класі, для розвитку здібностей та нахилів, творчості кожної дитини в діяльності; – самоаналіз (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїн, І. Іванов, В. Караківський, В. Шаталов, М. Щетинін) реалізує ідею колективного аналізу та оцінювання діяльності кожного учня за умови володіння педагогом прийомами рефлексії, емпатії, а також здатності аналізувати та розуміти власні дії, здатності до самопізнання.

Як бачимо, особливо актуальним для педагогіки партнерства є гуманне ставлення педагога до дитини, яке має поєднуватися з повагою до її думок і бажань. Між учителем, учнями і батьками має встановитися партнерські відносини, тонка взаємодія на засадах співпраці і співтворчості. А це передбачає стимулювання позитивних інтелектуальних почуттів, вибору учнями навчальних завдань та спонукання їх до самооцінки, самопізнання і самовдосконалення в різних видах діяльності. Головним завданням педагогіки партнерства, в центрі якої особистість дитини, її самобутність, самоцінність, є розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей дитини, максимальний їх вияв, ініціювання, використання індивідуального (суб'єктивного) досвіду кожної дитини; допомога батьків у самовизначенні та самореалізації, уникнення формування попередньо заданих якостей, формування в особистості культури життєдіяльності.

Базовими принципами партнерства «вчитель-учень», «вчитель-батьки», «учень-учень», «учень-батьки» є усвідомлення єдності цінностей для учнів, батьків та вчителів, а саме: визнання гідності та прав дитини, повага до особистості, доброзичливість, рівність сторін, взаємна підтримка, довіра у відносинах та стосунках, толерантність, позитивне ставлення, діалог-взаємодія, взаємоповага, право вибору та відповідальність; принципи соціального партнерства, які означають рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей. Але така школа стане можливою лише за умови відкритого діалогу всіх учасників освітнього процесу. Для реалізації принципів педагогіки партнерства в новому Законі України «Про освіту» закладена індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу учня, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду. В учнів та їхніх батьків з'являється можливість обирати для себе види, форми і темпи здобуття освіти, відповідно до потреб і можливостей.

Розвиваючий комплекс педагогіки партнерства (співробітництва) – це набір дидактичного забезпечення, який дозволяє ефективно навчати дітей за умов, коли вчитель і учень володіють однаковими правами, учень отримує право на вільний вибір, має право на помилкові дії, вільно висловлює власне судження з того або

іншого питання. Відносин між учнем та вчителем мають бути такими, щоб не заперечувати, а направляти; не керувати, а управляти разом; не примушувати, а спонукати до добровільної дії; не командувати, а організовувати; не обмежувати, а надавати право на власний пошук. До реалізації ідей педагогіки партнерства (співробітництва) ведуть, зрештою, дві дороги. По-перше, учитель наближується до дитини за рахунок великої любові й поваги до неї за В. Сухомлинським, віддаючи серце дітям. Слідом за В. Сухомлинським цю дорогу пропонував і відомий грузинський педагог Ш. Амонашвілі. На жаль, не всі педагоги готові до такого стилю стосунків, і далеко не всі діти повірять у свою "рівність" з учителем. По-друге, дорога розподілу функцій вчителя та учня й організації їхньої співпраці. До функцій вчителя входить ретельно підготувати дитині навчальне завдання, продумати в деталях хід його вирішення різними групами учнів тощо. Функція учня – на добровільних засадах прийняти запропоновану вчителем задачу як свою і самостійно її вирішувати. У такому випадку обидва учасники навчання і виховання – вчитель і учень – рівноправні, вони – суб'єкти діяльності. Ніхто ні над ким не вивершується і не застосовує владу. Так реалізується ідея рівності. Не кожен учитель має достатній запас любові до дітей, але кожен може побудувати навчання так, щоби дитина почувала себе вільною і час від часу забувала, що в класі є наглядач. Цей тип взаємин для навчально-виховного процесу є оптимальним, оскільки з одного боку, він зберігає за вчителем функцію управління, а з іншого – надає учневі можливість діяти самостійно.

Тож дістаємося висновку, що психологічну основу педагогіки співробітництва становлять суб'єкт-суб'єктні стосунки, партнерське спілкування, взаємодія та співпраця між педагогом, учнем і батьками, які об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Педагогіка партнерства вимагає переосмислення ролі педагога, яка полягає в оновленні професійного мислення й відповідних цілеспрямованих дій: постійному аналізі власної педагогічної діяльності, орієнтованої на самоосвіту; відстеження результативності своєї роботи через систему моніторингу. А саме головне: прийшло покоління digital native (цифрове рідне) – тобто, це діти, які самі створюють контент для різних каналів. Вони очікують від сучасної освіти більшої самостійності, незалежності і меншої кількості авторитетів. Змінюються і вимоги до вчителя: він сьогодні не ретранслятор, а вчитель – коуч, тренер, фасилітатор. Якщо раніше вчитель лише давав готові відповіді на питання, то нині ця траєкторія змінилась. Сьогодні вчитель допомагає учням сформулювати власні питання, вчить їх правильно ставити й шукати на них відповіді. Вчитель має робити виклики учням, мотивувати їх добиватися більшого, надихати створювати, тобто виконувати роль тьютора (це той, хто допомагає, індивідуально працює, виявляє освітні запити, планує освітню діяльність, організує рефлексію, проектує наступні кроки в освіті, застосовує методи навчання, заснованих на співпраці, активній участі дитини в навчанні). Свобода і відповідальність у стосунках між учасниками навчально-виховного процесу лежать в основі нової концепції. Працювати в рамках свободи – один з викликів педагогіки партнерства, які стоїть перед сучасним педагогом. Дуже часто діти сприймають свободу як вседозволеність. Таке сприйняття свободи для дитини не може дати їй нічого корисного. Тому важливо навчити дітей такому слову як «договір». Перевага договору полягає у тому, що його не можна розірвати в односторонньому порядку. У договорі завжди є дві сторони. Через спілкування з батьками, вчителями, вихователями, однолітками ми вчимо дитину домовлятися. Ця навичка надає дитині кращого розуміння того, що є свобода: вона може або конкурувати, або дружити з навколишнім оточенням. Через дружбу її коло свободи не обмежується, а навпаки розширюється.

Педагогіка партнерства ґрунтується на засадах толерантності, що означає доброзичливе та терпиме ставлення до оточуючих і навколишніх подій. Структура толерантної особистості базується на основних структурних компонентах: когнітивному (знання про об'єкти і ситуації життєдіяльності, що є результатом набуття індивідуального досвіду); емоційному (емоційні стани, які передують виникненню поведінкового компоненту, сприяючи систематизації знань і появі певної поведінки); поведінковому (призводить до актуалізації елементарних фіксованих установок, ціннісних орієнтацій та етнічних цінностей). Установка, щодо толерантності, виявляється в діях і вчинках людини, оскільки вчинок є єдиною структурою, що відповідає реальним цілісним проявам самореалізації людини як особистості, індивіда, громадянина. Показниками толерантності є особистісна відповідальність, емпатія та конструктивна взаємодія з оточуючим і природним середовищем. Критеріями досягнення толерантності є: визнання різноманіття поглядів, життєвих принципів, цінностей інших людей; терпимість до оточуючих і навколишніх подій, що не порушують прав людини та не завдають шкоди природному середовищу. Нова українська школа через технології партнерської педагогіки допомагають в реалізації розвитку особистості, створюють умови для її самовираження і саморозвитку, використовуючи такі форми роботи з батьками: родинні свята, сімейні виставки, вечори запитань і відповідей, день добрих справ, відкриті заняття для батьків тощо. Технології і методи партнерства, що заохочують висловлювати власні думки учнів: інтерактивні технології, особистісно орієнтовані технології, науково-дослідні методи, створення проблемних ситуацій, методи самооцінки і взаємоперевірки, метод проектів, діалогічні методи.

З вищевикладеного можна зробити висновок, що в основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу і відповідають за результат. Модель взаємодії: партнерство, повага, довіра, рівність відповідальності, добровільність, діти, родина, педагоги, діалог.

Концепція Нової української школи сприяє розкриттю та розвитку здібностей і можливостей дитини на основі педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками. Адже саме педагогіка партнерства дозволяє нам успішно будувати стосунки з оточуючими, оскільки без взаємодії з іншими людьми, без розуміння своїх та їхніх почуттів неможливо досягти спільних цілей. Діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками має змінити односторонню авторитарну комунікацію.

Список використаних джерел та літератури

1. Артемова В. Історія педагогіки України : Підручник. / В. Артемова – К. : Либідь, 2006. – 424 с.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : Посібник для студентів вищих навчальних закладів. / О. Вишневський – Дрогобич : Коло, 2006. – 326 с.
3. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. / І. П. Підласий. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 360 с.

Використання коректурних таблиць в освітньому процесі ЗДО

Анотація. У статті розкрито питання використання коректурних таблиць в організації освітнього процесу.

Ключові слова: коректурна таблиця, освітній процес, мовлення, розвиток, дидактична рамка.

Постановка проблеми. Одним із головних завдань сучасного дошкільного закладу є всебічний гармонійний розвиток особистості. Важливе місце в цьому процесі належить розвитку психічних процесів у дітей. У сучасній педагогічній теорії та практиці освітніх закладів як важливий компонент образних засобів використовується наочність для розвитку в дошкільників пошукових дій в оволодінні ними образними засобами фіксації набутого досвіду, для розв'язання нових життєвих завдань, формування в них знань про сенсорні еталони, наочні моделі. Оновлюючи педпроцес за вимогами часу, доцільно використовувати коректурні таблиці для проведення навчальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі розгляду специфіки дитячої діяльності та теорії розумового розвитку дитини дошкільного віку психологу Л.Вагнеру вдалося виявити специфічний засіб мовлення дошкільника – це наочні моделі, у яких малюк може відбивати структуру об'єктів і відношень між ними. Особливий інтерес викликає висловлена А.Столяр думка про те, що наочні засоби можуть змінюватися «з урахуванням вікових особливостей дитини», а також залежно «від співвідношення конкретного й абстрактного» на різних етапах засвоєння дітьми програмового матеріалу. Таким чином, як показали аналіз досліджень та практика досвіду з даного питання, використання опорних схем та розвивально-коректуючих таблиць дозволяє розкрити дітям суттєві особливості об'єктів, закономірні зв'язки, формувати системні знання й наочно-схематичне мислення. Зокрема, центральними завданнями розвитку розумових здібностей у другій молодшій групі з погляду Е.Агаєвої, Л.Венгер, К.Крутій та ін. є розвиток сенсорних здібностей та найпростіших форм символізації [5].

Мета статті. Розкриття значущості та сутності коректурної таблиці для підвищення якості освітнього процесу, розвитку пізнавальних інтересів та психічних процесів у дітей дошкільного віку та розроблення рекомендацій для вихователів ЗДО щодо організації цього процесу.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі відбувається пошук найбільш ефективних форм, засобів, методів, новітніх підходів до організації роботи з дітьми. Загальновизнаною інновацією у сфері мовленнєвого розвитку дитини є використання коректурних таблиць.

Науковці використовували такі таблиці ще у ХІХ ст. Із часом їх пристосували до роботи з дітьми, символи замінили картинками.

У сучасній дошкільній освіті коректурні таблиці застосовують не лише для формування уваги і спостережливості, а й для розвитку пізнавальних, інтелектуальних, мовленнєвих навичок, математичних умінь, уміння орієнтуватися у просторі тощо.

Коректурні таблиці — це інформаційно-ігрове поле, поділене на клітинки, заповнені предметними картинками, символами, буквами, геометричними фігурами тощо.

Мета роботи з коректурними таблицями: допомогти дітям усвідомити системність, цілісність реально мінливого світу, підвести до елементарного розуміння

загальних законів буття, про взаємозв'язок усього суттєвого. Максимально реалізувати пізнавальну активність дітей під час дослідницької роботи та сприяти формуванню компетентності, активності, ініціативності, креативності, самостійності. Оптимізувати навчально-пізнавальну діяльність завдяки унаочненню послідовності пошуково-орієнтувальних дій. Спонукаючи дітей творити, обмінюватися думками та міркуваннями, висловлювати свої пропозиції, дивування, милування пов'язані зі сприйняттям чогось нового [2].

Досвід роботи педагогів зацікавив мене і я вирішила використати його в своїй роботі для активізації мовлення дітей. Виникло бажання систематизувати предметні картини згідно різних тем, підібрати завдання, запитання до них, поділитися своїм досвідом з іншими педагогами.

Під час проведення занять помітила, що систематичне використання коректурних таблиць забезпечує ефективний розвиток пізнавальних здібностей дошкільників. На заняттях, де лише починаю ознайомлювати дітей з певною темою, використовую дидактичні ігри на встановлення зв'язків між поняттями у межах цієї теми. Спочатку ознайомлюю дошкільників з основними поняттями, а потім деталізую отримані знання, звертаючи увагу на деякі особливості та нюанси. Під час занять стимулюю виникнення діалогу між дітьми та схвалюю їхні намагання ставити запитання одне одному. При цьому запитання, які ставлю дітям, стимулюють їх до внутрішнього пошуку, розмірковувань. У практичній частині заняття, як і в самостійній пізнавальній діяльності, організую роботу з коректурними таблицями як роздатковим матеріалом, з яким діти працюють підгрупами. Залучаю дітей до спільної партнерської діяльності, в якій вони могли б застосувати отримані знання та вміння, закріплюючи їх. Час від часу таку роботу організую у формі командної гри — змагання. При цьому мотивом виконання дидактичного завдання стає не пряма вказівка, а природне прагнення дітей грати і перемагати. Саме це змушує їх вслухатися, вдивлятися, швидко орієнтуватися на потрібну ознаку, властивість предмета чи об'єкта, підбирати і групувати предмети. Поза межами організованого навчання коректурні таблиці застосовую як своєрідну інтелектуальну гру, в якій діти змагаються поодиночці або командами на швидкість реакції, точність і широту сприйняття, багатший словник тощо. Головне, що забезпечує успіх використання коректурних таблиць, - живий інтерес дітей, радість відкриття, допитливість, мовленнєва ініціативність, задоволення від відчуття своєї інтелектуальної спроможності, які дорослий має підтримувати, ретельно оберігаючи в процесі роботи з коректурною таблицею її пізнавально-ігровий статус.

Працюючи над створенням коректурних таблиць дотримуюсь рекомендацій щодо їх виготовлення, розроблених Наталею Гавриш [4].

Під час роботи з таблицею встановлюю якнайбільше різнопланових зв'язків (колір, форма, розмір, розташування, призначення тощо) між її елементами.

Для молодших дошкільнят розробила таблиці на 9-12 клітинок, для дітей середньої групи - на 16 клітинок, для старшої - 20-25 клітинок.

Картинки добираю за змістом тематично (демонстраційні – для роботи з усією групою, роздаткові – для індивідуальної, парної чи підгрупової роботи), картини обов'язково мають бути предметними, щоб забезпечити ясність і чіткість сприйняття (слухового – завдання, запитання дорослого, і зорового – пошуку й знаходження відповіді на запитання/ завдання в таблиці), достатньо великими, реальними, які легко впізнати, бажано одноманітними (за принципом виготовлення) для полегшення їх сприйняття дітьми і дотримання естетичних вимог. Можливий варіант виготовлення коректурних таблиць із контурним зображенням, що дає змогу включати завдання і на розмальовку.

Тематична палітра коректурних таблиць може бути досить широкою. Вона майже не змінюється в різних вікових групах, розширюється лише змістове

наповнення та урізноманітнюються зв'язки між елементами теми. Добір картинок відбувається за принципом не простого лінійного групування, а так, щоб стимулювати розумову діяльність дітей, активізувати психічні процеси (сприйняття, увагу, уяву, пам'ять, мовлення, інтелектуальні операції). Так, наприклад, до теми «Транспорт» в молодшій групі добираю картинки і завдання, щоб уточнити знання дітей про транспорт, призначення пасажирського та вантажного транспорту, щоб навчити їх впізнавати та називати транспортну техніку, її основні частини, підтримувати інтерес до транспортуючої та комунальної техніки, транспорту спеціального призначення

(рис.1)

Рис.1

В середній групі добираю картинки і завдання, щоб збагатити знання дітей про призначення та функціональні особливості техніки різних видів, формувати уявлення про засоби пересування, якими люди користувалися раніше, а в старшій групі, щоб поглибити знання про різні види транспорту й техніки, формувати уявлення про зародження транспорту, про давні мрії людей швидко пересуватися в просторі.

(рис.2)

Рис.2

Кожну клітинку коректурної таблиці пронумеруюю і підписую друкованим шрифтом — це значно розширює розвивальні можливості використання таких

таблиць: мимовільно діти запам'ятовуватимуть цифри і образ друкованого слова

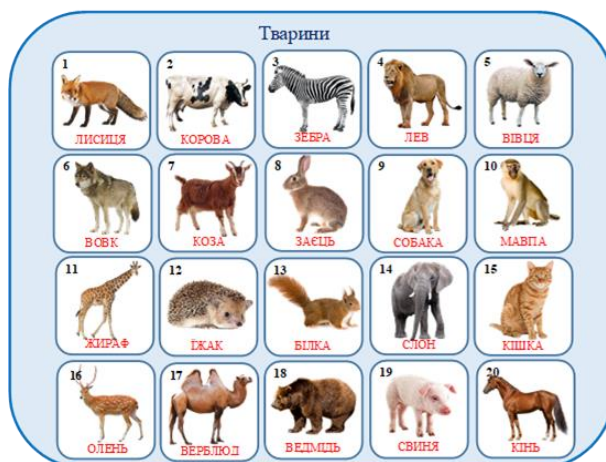

Рис. 3

[3].

Для кожної таблиці добираю запитання та завдання, наприклад:

Гра «Порахуй і дай відповідь» (рис.3)

- Скільки свійських тварин?
- Скільки диких тварин?
- Скільки свійських птахів?
- Скільки диких птахів?
- Скільки тварин, які мешкають на півночі?
- Скільки тварин, які мешкають у спекотних

Рис. 4

країнах?

Гра «Свійські тварини» (рис.4)

- Яких тварин багато?
- Яка тварина одна?
- Скільки птахів у верхньому рядку?
- Яка картинка зліва?
- Яка із тварин найвища?
- Хто найнижчий?
- Хто найшвидший у другому рядку, у третьому рядку?
- Знайди сусідів тварини, що зображена на 3-й картинці в першому рядку.
- Знайди тварину, що зображена справа від їжачка, зліва від качки.
- Знайди жовтих тварин.

Без особливих зусиль, завдяки регулярному використанню коректурних таблиць, діти привчаються запам'ятовувати, так би мовити, «зчитувати» зоровий образ надрукованого слова, зіставляти його з буквеним виразом, що у майбутньому

забезпечить оптимальну техніку читання, яка базується на впізнаванні засвоєних раніше друкованих слів. Крім того, це дає змогу використовувати коректурні таблиці не лише для реалізації пізнавальних, інтелектуальних, мовно-мовленнєвих (фонетичних, лексичних, граматичних, мовленнєвотворчих) завдань, а й для вправлення дітей у математичних уміннях (порахувати, встановити послідовність, порівняти, визначити форму, дібрати предмет-замісник тощо), закріплення орієнтування в просторі («перед», «між», «вище», «нижче», «за» тощо), розвитку уваги та спостережливості дошкільників. Це і пояснює саму назву «коректурна таблиця» — таблиця, яка дає змогу коригувати наше сприйняття об'єктів і явищ дійсності: щоразу ті самі об'єкти і явища можна розглядати в новому ракурсі, під іншим кутом зору, звертати увагу на їхні характерні особливості [5].

Рекомендації щодо роботи з коректурними таблицями

Існують декілька варіантів роботи з таблицями:

- дорослий оголошує запитання або завдання, діти виконують його, пояснюють свої дії; дорослий може прокоментувати відповідь, судження (надати додаткову інформацію, оцінити виконання, уточнити деякі факти тощо); завдяки уважному слуховому сприйняттю і зосередженому розгляданню таблиці знайти правильну відповідь і назвати правильне слово (слова);
- запитання чи завдання представлені на картках за допомогою символічних знаків, які діти мають самостійно «прочитати». Дати відповідь на запитання чи виконати завдання діти мають, використовуючи спеціальні фішки (геометричні фігури, дрібні предмети, якими діти накривають картинки відповіді), а потім прокоментувати результат виконання завдання. Суть розумових дій полягає в тому, щоб не лише знайти в таблиці правильну відповідь, а й виконати додаткові завдання — накрити, розфарбувати, порахувати, зіставити зі схемою, моделлю, символом тощо;
- діти працюють з розлінованою, але незаповненою коректурною таблицею-рамкою і набором предметних картинок-карток, заповнюючи клітинки згідно з усними завданнями дорослого або символічними вказівками на форму (колір, букву, число, величину тощо). Такі завдання розвивають здатність орієнтуватися в таблиці, вправляють у розумінні й правильному вживанні прийменників («між», «за», «перед», «під» тощо), просторових прислівників («вище», «нижче», «справа», «зліва») і прикметників (червоний, круглий, великий тощо). Запитання і завдання (вправи), більшість з яких ми спеціально розробили для запропонованих коректурних таблиць, передбачають не єдину, а множинну, багатоваріантну відповідь, що спонукає дітей до активного сприйняття зображень, неординарного розв'язання завдання, заохочує їх до участі в інформаційній грі за змістом таблиці [6].

Висновок: Отже, можна сказати, що використання в освітньому процесі коректурних таблиць є надзвичайно ефективним засобом розвитку комунікативної діяльності, креативності, пізнавальної активності та самостійності дошкільників.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)//М-во освіти і науки України, Київ 2021.
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля / О.І.Білан. – Вид. 2-ге, зі зм.і доп. – Тернопіль: Мандрівець, 2022. – 216с.
3. Вебінар Наталії Гавриш “Використання навчально-методичного комплексу” <https://www.youtube.com/watch?v=xMIXiNvaRUg>
4. Коректурні таблиці за методикою К.Крутії та Н.Гавриш. <https://vseosvita.ua/library/korekturni-tablici-za-metodikou-kkrutij-ta-ngavris-62636.html>
5. Гавриш Н.В., Крутії К.Л. та ін. Дитина в дошкільні роки: програма навчання та виховання дітей в дошкільних закладах освіти. - Запоріжжя, 2000
6. Коректурні таблиці як засіб стимулювання креативності дітей

Харченко Алла,
старший викладач кафедри теорії та
методики початкової і дошкільної освіти
Хмельницький ОІППО

Професійна компетентність педагога дошкільного закладу : реалізація в умовах воєнного стану

Анотація. В статті акцентуємо увагу на основних позиціях організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти під час дії правового режиму воєнного стану (очний, дистанційний, змішаний). Важливим завданням дошкільної освіти є консолідація зусиль влади, закладів освіти, громадськості з метою забезпечення необхідних умов для розвитку, освіти, повноцінної соціалізації дітей і створення безпечного освітнього середовища. В умовах воєнного стану зазнала змін й організація роботи з кадрами, зокрема підвищення кваліфікації, інформаційна та методична підтримка педагогів. На основі аналізу науково-педагогічної літератури розкривається сутність поняття " професійна компетентність вихователя та її структурні складові; даний термін розглядається як інтегрована особистісна якість, що полягає в здатності педагога акумулювати методичні знання, уміння й досвід задля реалізації на практиці актуальних психолого-педагогічних завдань розвитку і виховання дошкільників..

Ключові слова: гуманістична педагогіка, дистанційна освіта, освітній процес в воєнних умовах, очна та змішана форма навчання, онлайн-заняття.

Дошкільна освіта є невід'ємним складником та першим рівнем у системі безперервної освіти України, стартовою платформою особистісного розвитку дитини. Основним завданнями дошкільної освіти є: насамперед збереження життя в умовах воєнного стану, зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я дитини; виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення й довкілля; формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду; виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту; здійснення соціально-педагогічного патронату сім'ї. В умовах воєнного стану важливим напрямом роботи ЗДО є продовження здобуття дошкільної освіти дітьми, максимальне збереження кадрового потенціалу педагогічних працівників, які забезпечують їхнє навчання, створення безпечного освітнього середовища та надання якісних психолого-педагогічних послуг. Створення безпечних і комфортних умов перебування дітей в закладах дошкільної освіти є ключовим завданням роботи колективів дошкільних закладів. На локальному рівні ЗДО мають стати осередками, які дають змогу дітям отримувати не лише знання та практичні вміння для життя, а й психолого-педагогічну підтримку, не втрачати відчуття приналежності до спільноти.

З-поміж актуальних питань в умовах воєнного стану найважливішими є такі:

- організація психологічної, методичної підтримки педагогічних працівників;
- підтримка дітей та батьків у складних ситуаціях;
- організація освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку;

- налагодження зв'язків і підтримка педагогічного партнерства ЗДО з батьками вихованців, представниками територіальних громад;
- надання різних видів психолого-педагогічної підтримки дітям, батькам;
- здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей, зокрема й з особливими освітніми потребами.

Наскрізними в організації освітнього процесу з дітьми будь-якої вікової групи мають бути такі ідеї та теорії:

- ідеї гуманістичної педагогіки, спрямовані на гуманне ставлення до дитини;
- теорія природовідповідності, за якою у дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу;
- ідеї про патріотичне і громадянське виховання, використання казки та гри у гармонійному розвитку особистості;
- ідея солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Вирішення окреслених питань покладається на засновників ЗДО та місцеві органи управління освіти, що полягають у:

- забезпеченні матеріально-технічних умов для надання якісних освітніх послуг;
- зарахуванні до ЗДО дітей раннього та дошкільного віку з числа внутрішньо переміщених осіб за місцем тимчасового проживання;
- залученні донорів з метою мобілізації фінансових та інших ресурсів із різних джерел для реалізації соціально та освітньо значущих неприбуткових проєктів, що спрямовані на захист дітей під час воєнного стану та у повоєнний час;
- налагодженні партнерства з громадськими, неурядовими організаціями щодо надання підтримки вихованцям із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, із числа внутрішньо переміщених осіб, а також дітям, які живуть у місцях, розташованих на лінії зіткнення населених пунктів, пережили та переживають травматичні події різного характеру, як-от: розлука з рідними та близькими; тривале очікування звістки про рідну людину, телефонної розмови, зустрічі з рідною людиною; втрата близьких; ночівля у бомбосховищі під час обстрілів; переселення (переїзд), адаптація до нових умов життя тощо.

Завдання педагогів дошкільця - підтримати дітей, знайти для цього потрібні слова й дібрати відповідні види і прийоми роботи: бесіди, ігри, вправи, руханки, казки, оповідки тощо. А ще — подбати про власну психологічну стійкість і внутрішню силу. Тому провівши опитування батьків, щодо місця проживання дитини, проаналізували ситуацію і зрозуміли, що потрібно не лише підтримувати дітей психологічно, а й стати осередком для надання дітям змоги отримувати знання та практичні вміння для життя, допомогти не втратити відчуття приналежності до спільноти. Адже Базовий компонент дошкільньої освіти як Державний стандарт [1.,с.3] є актуальним у будь – який час. Він утверджує політику держави в галузі дошкільньої освіти, а тому педагоги мають відповідати його вимогам і під час воєнного стану. Оцінивши ситуацію і власні можливості, створюють власні онлайн – садки для дітей. Методичною службою розроблено покрокову інструкцію підготовки і проведення онлайн – заняття..

Професійна компетентність педагога - система професійних знань, умінь і навичок - забезпечення мобільності (рухливості) та поповнення професійних особистісних знань - гнучкість застосовуваних методів теоретичної та способів практичної діяльності ПК - критичність мислення - саморефлексія; прагнення до безперервного професійного зростання.

Необхідність безперервного підвищення кваліфікації педагогів в умовах модернізації вітчизняної системи освіти, післядипломної зокрема, актуалізувала

проблему розвитку професійної компетентності педагогів. Ця актуалізація обумовлена наступними обставинами: [2,с.7]

- в умовах плюралізму важливо, щоб фахівець у галузі дошкільної в сучасних науково-педагогічних підходах, принципах, функціях щодо організації процесу навчання; міг не тільки використовувати й адаптувати готові методичні рішення, але й самостійно виконувати експериментальну, дослідницьку науково-методичну роботу;

- саме професійна компетентність педагога забезпечує результативність процесу виховання та навчання дітей, оскільки дозволяє з наукової та практичної точки зору визначати й реалізовувати принципи, зміст, форми, методи і засоби інноваційної діяльності;

- тільки в процесі розвитку професійної компетентності можна сформулювати стійкий інтерес педагога до плідної роботи з дітьми, зробити її ефективною, творчою, доцільною.

Освітній процес з початку воєнного стану здійснюється з використанням дистанційних форм роботи та у змішаному форматі. Дистанційне навчання в закладі відбувається по-різному, стандартизований підхід до всіх тут не спрацює. Взаємодія з родинами в умовах впровадження дистанційної освіти можлива у форматі «педагог – батьки – дитина». Це пов'язане з несформованістю багатьох навиків у дітей, таких як опанування самостійної діяльності, вміння роботи з ІКТ, самоорганізації тощо. При організації такої форми роботи з дошкільниками батьків лякає та відштовхує те, що:

- за умови власної роботи, дистанційного навчання дітей-школярів, у них не буде часу та сил виконувати завдання ще й з дошкільником,

- небажання дитини займатися з батьками,

- забагато фото-звітувань про виконану роботу,

- необхідність дотримуватись конкретного часу занять,

- псування зору дітей тощо.

Для того, щоб поліпшити організацію освітнього процесу в дистанційному форматі педагоги використовують публікації психолого-педагогічного та методичного спрямування, зокрема, із сайту МОН «Сучасне дошкілля під крилами захисту» та Telegram-каналу «Підтримай дитину». Діє і підтримка для батьків у вигляді порад, анкет, ігор. На сайті закладу розміщені інформаційні вісники та поради по організації освітньої діяльності вдома, онлайн-заняття та ігрова діяльність з досвіду роботи педагогів за посиланнями. Діють дитячі сторінки, де розміщені електронні ігри, повчальні мультфільми, електронна бібліотека. Педагоги розміщують власні завдання для дистанційного навчання дошкільнят, ігри для всієї родини, за допомогою яких можна організувати змістовне дозвілля дітей, корисні посилання та консультації для батьків у Messenger, Viber-спільнотах. Так, для батьків були опубліковані пам'ятки «Золоті правила для батьків», «Як розважити дитину в укритті», «25 ігор – запитань, щоб відволікти дитину від війни», майстер-клас для батьків «Чому малювання – це хороша ідея під час війни», шпаргалки для батьків «Великодній кошик», інформаційний лекторій для батьків «Звідки бере початок патріотизм», відеозвернення «Безпечна поведінка дитини під час загрози артобстрілу і бомбардування», відеоролики ЮНІСЕФ « Україна про мінну небезпеку», «Небезпека мін» тощо.

Освітню роботу в умовах дистанційного навчання здійснюють не лише вихователі. До цієї роботи долучаються вчителі-логопеди, інструктори з фізкультури, музичні керівники, практичні психологи тощо. Для дієвої організації дистанційного навчання педагоги попередньо планують роботу. Для цього визначають навчальний кінцевий результат, якого хочуть отримати від малюків. Ставлять собі три запитання: Чому я хочу навчити дітей? Яким чином вони досягнуть бажаних результатів? У процесі організації освітньої діяльності в дистанційному форматі керівники ЗДО

мають: організувати навчання та надавати методичну підтримку педагогічним працівникам щодо дистанційної роботи з дітьми; забезпечити педагогів необхідним обладнанням та доступом до інтернету; організувати психолого-педагогічну підтримку та супровід усіх учасників освітнього процесу. Педагогічний колектив має заздалегідь спланувати змістовий контент роботи, що відвертатиме увагу дітей від хвилювань, страхів та сприятиме зниженню тривожності; контролювати систематичність організації освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку.

Організація освітнього процесу повинна відбуватися з урахуванням безпекової ситуації за допомогою очної, дистанційної або змішаної форми роботи. У процесі організації освітньої діяльності в дистанційному форматі слід звернути особливу увагу на такі аспекти:

- організація навчання педагогічних працівників щодо дистанційної роботи з дітьми та надання їм методичної підтримки;
- забезпечення педагогів необхідним обладнанням та доступом до інтернету; організація психолого-педагогічної підтримки та супровід усіх учасників освітнього процесу;
- систематичність організації освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку.

Багато використовувати синхронне і асинхронне навчання. Синхронне навчання – це процес, коли відбувається онлайн-заняття, а асинхронне – коли вихователь записує відеозаняття або записує, наприклад, мотиваційне відео і передає його батькам для самостійного опрацювання дітьми. Якщо дитина не може самостійно опрацювати наданий матеріал, то батьки опрацюють його разом із дитиною. В умовах запровадження дистанційної форми організації освітнього процесу батьки мають стати партнерами педагогічних працівників. Тобто перша робота має здійснюватися саме з ними, а вже далі з їхніми дітьми. Особливу увагу треба звернути на організацію дистанційної освіти дітей з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП). Потрібно здійснити перехід від прямої моделі надання освітніх послуг до тренерської: вихователь переважно консультує батьків дитини з ООП щодо того, як її розвивати, як правильно заспокоїти, як впоратися з агресією чи істерикою тощо. Педагог безпосередньо не має контакту з дитиною з ООП, але через батьків може продовжити її розвиток та освіту.

Завданням педагога стає необхідність отримати підтримку батьків. Для цього необхідно створити комфортні умови і для них. Необхідно продумати роботу так, щоб батьків зацікавила можливість виконувати завдання у зручний час, надання можливості дитині поспілкуватися з друзями, підвищення інтересу малюка до знань запропонованою цікавою добіркою завдань тощо. Саме тому питання організації комунікації з учасниками освітнього процесу посідає ключове місце. Так, найзручнішим для батьків виявились створені у віковій групі вайбер-групи, де в чаті педагоги (вихователі, практичний психолог та інші спеціалісти) викладають інформації для батьків та налагоджують зворотній зв'язок. Ключовою передумовою налагодження ефективного та дієвого освітнього процесу є партнерська взаємодія між батьками та педагогічним колективом. Аби організувати ефективну взаємодію всіх учасників освітнього процесу можна використовувати різноманітні онлайн сервіси та ресурси, зокрема: сайт закладу освіти. Для якісного функціонування слід постійно оновлювати й поповнювати інформаційне наповнення сайту, розмістити на ньому завдання і рекомендації для батьків щодо роботи з дітьми, створити віртуальну бібліотеку з добіркою освітніх ресурсів; оптимальні канали комунікації для здійснення кожного конкретного завдання, проведення індивідуальних консультацій з фахівцями (відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта, анкетування, соціальні мережі тощо); месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp) для оперативного

спілкування з батьками; електронні платформи Zoom, Google Meet, Google Classroom, Microsoft Teams тощо.

В сучасних умовах самоосвіти педагогів відводиться важливе місце. Роль самоосвіти, на наш погляд, важлива не тільки тому, що в межах різних форм роботи з кадрами не можливо дати (і засвоїти) масу знань, яка постійно збільшується, та змінюється. Є й інші та більш вагомі причини.

- будь-яка навчальна діяльність включає елемент самостійної роботи в тому розумінні, що засвоює людина навчальний матеріал завжди сама;
- самоосвіта передбачає найбільше різноманіття форм діяльності тих, хто навчається, отже, забезпечує найбільш високий рівень засвоєння матеріалу;
- лише самостійна робота сприяє виникненню та засвоєнню знань.

Тому є всі підстави стверджувати, що самоосвіта не тільки допомагає педагогу успішно набувати навичок та вмінь професійної діяльності, вона формує потребу до постійного самовдосконалення, розширення кругозору

Основними завданнями у підвищенні професійної компетентності педагогів є:

- формування методичного середовища або професійна взаємодія з колегами, тобто участь у колективних та групових інноваційних формах методичної роботи;
- формування гнучкої системи безперервної освіти педагога;
- створення інформаційно-освітнього простору з рівноправним доступом всіх педагогів до інформаційно-освітніх ресурсів;
- готовність до інноваційної діяльності, пріоритет освітніх технологій.
- Педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати свою кваліфікацію не рідше одного разу на п'ять років відповідно до спеціальних законів. Поки чекаємо на внесення змін до Закону України «Про дошкільну освіту», користуємося нормою, що загальний обсяг підвищення кваліфікації педагога закладу дошкільної освіти встановлює його засновник (або уповноважений ним органом). Він не може бути менше ніж 120 годин на п'ять років.

Підвищувати кваліфікацію можна за різними формами, видами. Педагоги самостійно обирають конкретні форми, види, напрями та суб'єктів надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації. Напрями підвищення кваліфікації:

- розвиток професійних компетентностей — знання фахових методик, технологій;
- формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей, вмінь;
- психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки;
- створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами;
- використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку;
- мовленнєва, цифрова, комунікаційна, інклюзивна, емоційно-етична компетентність.

Компетентнісний підхід у системі післядипломної освіти переміщує акценти з процесу накопичення знань, умінь, навичок на формування й розвиток в педагогів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання й досвід у різних професійних ситуаціях. Це вимагає від професорсько-викладацького складу змістити акценти з інформаційної на організаційно - управлінську діяльність. Змінюється і функція

слухачів - педагогів від пасивного засвоєння знань до активного, самостійного та самоосвітнього. З огляду вимог до професійного зростання педагога, ключові компетентності мають забезпечити комплексне досягнення цілей діяльнісного навчання, сприяти становленню цілісної і цілеспрямованої особистості, готової до вільного гуманно-орієнтованого вибору і інтелектуального зусилля, що володіє багатофункціональними компетентностями [1,с.13]. Перехід системи післядипломної освіти на компетентнісно орієнтовану освіту передбачає відбір змісту і структурування його з одночасним визначенням результативної складової освітнього процесу - набуття слухачами компетенцій та вміння цілеспрямовано формувати ключові та предметні компетентності.

Організація дистанційного навчання педагогів ЗДО на курсах підвищення кваліфікації здійснюється за затвердженим графіком із запланованим початком і реєстрацією та подовженням терміну завершення, що дає змогу здобувачам освіти у пролонгованому режимі виконати навчальний план з урахуванням реальних подій в професійній діяльності (призупинення освітньої діяльності в ЗДО; влаштування і допомога громадянам із числа внутрішньо переміщених осіб; волонтерська діяльність, тощо) і власному житті (переміщення на безпечну територію і погіршення побутових умов; тимчасова відсутність зв'язку, інтернету тощо); гнучкий розклад, цілодобовий доступ до освітньої платформи, вільний вибір часу роботи з матеріалами на дистанційному курсі та порядку виконання залікових робіт; доступність консультування здобувачів викладачами інституту протягом пролонгованого періоду; навчання за освітніми програмами за другою спеціалізацією (фаховий модуль), для роботи за сумісництвом на посаді вихователя і керівника гуртка;- організація постійно-діючого консультаційного пункту з питань надання психологічної допомоги педагогам і батькам у роботі з дітьми щодо особливостей в освітній діяльності і взаємодії в існуючій ситуації та стресовому стані.

Висновки. Розвиток особистості педагога нерозривно пов'язано з його прагненням до самостійного поповнення своїх знань, підвищення професійної компетентності. Рівень кваліфікації та педагогічної майстерності у кожного педагога свій, тому кожен самостійно обирає форму методичної роботи, засіб удосконалення педагогічної техніки і технології, при цьому використовувались інтерактивні форми роботи з педагогами, що значно підвищило їх зацікавленість.

Список використаних джерел та літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція).-К. 2021.с.38
2. Артемова Л. Зберегти дітей-гуманітарна місія сьогодення.Дошкільне виховання. 2022.- №3-4.с.6-8
3. Лист МОН від 29.03.2022 № 1/3737-22 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні»;
4. Лист МОН від 27.07.2022 № 1/8504-22 «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році».
5. Низковська О. Як створити інноваційне розвивальне предметне середовище/ О.Низковська //Вихователь-методист дошкільного закладу. - 2019.-№8.- с.20-26
6. Рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період війни <https://www.pedrada.com.ua/article/3052-rekomendats-dlya-pratsvnikv-zakladv-doshklnno-osvti-na-perod-vyni>

Світ Монтессорі в закладах дошкільної освіти

Анотація. У статті розкрито поетапне використання дидактичних ігор для розвитку уяви дітей дошкільного віку за системою Марії Монтессорі, а також розписана система занять на навчальний рік.

Ключові слова: Монтессорі, дидактичні ігри, виховання, навички, уява.

«Пробудить в душі человека, дремлющего в нём» - мета нової педагогіки, створеної в першого століття видатним італійським педагогом Марією Монтессорі (1870-1952). 45 років свого життя М.Монтессорі присвятила організації будинків дитини, пропаганді наукової постановки справи громадського виховання.

Три провідних положення характеризують суттєвість методики М.Монтессорі:

1. Виховання повинно бути вільним
2. Виховання повинно бути індивідуальним.
3. Виховання повинно опиратися на дані спостережень за дітьми

Впроваджуючи свій метод наукової педагогіки в життя. М.Монтессорі притримувалась двох заповідей:

1. Не завадь.
2. Допоможи мені це зробити самому.

Техніка методу виходить з природного, фізіологічного і психологічного розвитку дитини та спрямована на виховання мускулів, виховання почуттів і розвиток мови.

Спостерігаючи за дітьми. М.Монтессорі виявила, що розвиток людини відбувається через обмежені уривки часу, в яких набуваються ті чи інші навички. Такі уривки вона називала сензитивними періодами

Кожна дитина має певні сензитивні періоди розвитку. Якщо в сензитивному періоді дитину утримувати від певної дії, то певні навички людиною будуть втрачені назавжди.

Весь період становлення людини М.Монтессорі розділила на декілька сензитивних періодів:

1. Сензитивний період - привчання до порядку (від 0 до 3-х років). Це можливість бачити все на своїх місяцях.

Шлях дитини о порядку:

- а) висловлювання реакції плачем;
- б) капризи, якщо не вдовольняються вимоги;
- в) наполягання на тому, щоб речі були на своїх місцях.

2. Сензитивний період - за допомогою язика і рук (на сенсорному рівні). В цей період пізнання світу відбуваються через досвід власних почуттів. Ранній розвиток мілкої моторики рук сприяє ранньому розумовому розвитку.

3. Сензитивний період - ходіння. Рух - це почуття незалежності, свободи в діях.

4. Сензитивний період - інтерес дитини до дуже якісних речей, поняття про розвиток уваги. Чим більше мілких деталей відмічає дитина, тим краще її увага.

5. Сензитивний період - інтерес до соціальних аспектів життя, відбувається інтеграція суспільства. Діти дуже вразливі, в них сильно розвинене почуття справедливості.

Сьогодні ми з вами поговоримо на тему: «Життєва практика для малюка»

Коли ж варто починати виховувати у дитини любов до праці, до порядку, вчити дбати про себе, інших людей та довкілля? Марія Монтессорі переконувала: робити це потрібно з раннього віку, тоді дитина зростатиме самостійною, відповідальною, працьовитою, готовою до викликів повсякдення.

Для дитини важлива сама робота, а не її результат: вона обирає з одного лише бажання обирати.

Для більш старших дітей буде вже важливий результат дій: вони звертають увагу на порядок навколо себе. Для того, щоб дитина отримувала велику радість і задоволення від своєї роботи, передбачені деякі вправи: переливання води, зав'язування бантів, шнурків, накривання на стіл, миття підлоги, чищення одягу та взуття. Діти виконують ті вправи як індивідуально, так і колективно. Частина вправ у практичному житті взята безпосередньо з щоденних домашніх справ.

Поступово, вправляючись у виконанні таких справ, дитина стає самостійно, бо може сама виконати життєво важливу для себе діяльність, незалежно від дорослого. Із зростанням цієї незалежності росте впевненість дитини в собі, в своїх силах.

Мета вправ у практичному житті:

1. координують, вдосконалюють і нормалізують поведінку дитини в цілому;
2. спрямовують бажання дітей в розумне русло;
3. сприяють незалежності дитини від дорослого, його самостійності і цим зміцнюють почуття власної гідності;
4. розвивають почуття відповідальності.

Марія Монтессорі наголошувала, що в ранньому та молодшому дошкільному віці дитина копіює дії дорослого і має нагальну потребу повторювати дії матері, брати участь у домашніх справах, тож для цього треба створювати спеціальне середовище, яке б нагадувало домашнє і задовольняло вікові потреби дітей. Насамперед треба облаштовувати куточки, в яких дітям все доступно.

М.Монтессорі запропонувала вправи для набуття дитиною життєвих навичок, також був розроблений курс навчальної Монтессорі-програми «Навички практичного життя» - це система вправ, яка тісно пов'язана з реальним життям, яка допомагає дитині навчатися володіти собою та вільно орієнтуватися у навколишньому середовищі. М.Монтессорі об'єднала всі права життєвої практики у шість розділів:

До першого розділу належать вправи, що готують дитину до діяльності в групі. Діти вчаться вітатися, пригощати іншого, переносити предмети по кімнаті, сідати і вставати зі столу, переставляти стілець.

Вправи другого розділу допомагають малюкові навчитися аналізувати та контролювати свої рухи. Пересипання рукою квасолі з мисочки у миску, переливання води, робота з прищіпками, нанизування, згортання серветок та вправляння у відкручуванні кришок – усі ці вправи сприяють розвитку координації рухів, мускулатури та окоміру.

Під час роботи з матеріалами третього розділу діти набувають навички самообслуговування. Така праця формує у малюка почуття власної гідності й незалежність (навчаються застібати одяг, накривати на стіл, користуватися туалетом та дотримуватись правил особистої гігієни).

Турбота про навколишнє середовище – четвертий розділ життєвої практики. Діти здатні підтримувати чистоту та порядок, якщо дорослі надаватимуть їм таку можливість: забезпечать потрібним інвентарем, покажуть послідовність виконання дій та дозволять самостійно сервірувати стіл, прибирати після їди, витирати пил, підмітати, мити підлогу, доглядати кімнатні рослини, мити посуд.

У п'ятому розділі М.Монтессорі пропонувала своїм вихованцям вправи приготування їжі. Такі вправи під силу дітям, які же набули навички прибирання, миття посуду тощо, навчатися координувати свої рухи та концентрувати увагу.

Шостий розділ життєвої практики називається «Мистецтво». На його матеріалах дитина вчиться згинати папір, гострити олівці, користуватися ножицями, наклеювати, шити, змішувати кольори тощо. У результаті виконання всіх вправ з розділів життєвої практики у дітей поступово формується почуття власної гідності та незалежності. Із зростанням незалежності зростає їхня впевненість у своїх силах. Працюючи з певними дидактичними матеріалами, діти вчать дбати про довкілля, про приміщення, в якому перебувають, дотримуватись правил поведінки в суспільстві.

М.Монтессорі вважала, що вправи життєвої практики – це гімнастика для всього тіла дитини, мета якого – полегшити нормальний розвиток фізіологічних рухів.

Можливо, дехто вважає, що в три роки дитина не здатна прати, готувати їжу, мити посуд, підмітати. Адже вона ще зовсім мала.

«Три роки – унікальний час» - вважала Марія Монтессорі.

І чим раніше дорослі дадуть малюкові можливість набути навички самообслуговування, тим більш органічним буде для нього цей процес.

Тому М. Монтессорі і закликала не прогаяти цей важливий момент у житті людини.

План роботи гуртка «Ми-чарівники»

Мета: розвиток творчої уяви, образного, асоціативного мислення, пам'яті, креативності та пізнавальних процесів, вчити знаходити нестандартні підходи до різноманітних задач. Формувати математичне мислення, вчити дітей обгрунтовувати свою думку, спонукати до мовної активності.

Вересень: «Знайомство з друдлами. – використання на різних заняттях.»

Мета: зацікавити дітей новим видом діяльності, розвивати творчу уяву, формувати стійкий інтерес до пізнавальної діяльності. Вчити помічати схожі елементи із предметом, добирати до картинки друдл, до друдла - картинку.

Дидактичні ігри та вправи: «На що схоже?», «Відгадай що це?» «Про що ти подумав?», «Підбери за формою, кольором», «Що вміє робити цей предмет?», «Оживлення», «Складання речень», «Назви предмети, що тут зашифровані».

Останнє заняття: Оформлення картини, панно «Осінь»

Жовтень: «Іграшки»

Мета: продовжувати формувати інтерес до друдлів, вчити помічати спільне та відмінне шукати аналоги, вчити групувати предмети, розвивати пам'ять.

Дидактичні ігри та вправи: «Відгадай за кольором формою», «Що ховається за лінією», «Що міг би робити цей друдл?», «Хто ж не у шафі?» та інші.

Останнє заняття: Оформлення картини, панно «Наші іграшки».

Листопад: «Осінь»

Мета: вправляти дітей в умінні аналізувати зображення, вчити співставляти предмети між собою, шукати їх графічне зображення. Вправляти у визначенні напрямку у просторі, на аркуші паперу. Розвивати пам'ять, уяву, увагу

Дидактичні ігри та вправи: «На що схоже?», «Що зашифровано?», «Хто більше знайде відмінностей та подібностей?», «Дзеркало».

Останнє заняття: Оформлення картини, панно «Що нам осінь принесла?»

Грудень: «Фігура, ти що?»

Мета: вчити знаходити фігури схожі на певний предмет, розвивати орієнтацію в просторі та предметів між собою виховувати спостережливість, наполегливість. Вчити дітей зображувати дудли-схеми.

Дидактичні ігри та вправи: «Які фігури заховались?», «Я впізнала..», «Геометричне лото», «Дерево». Склади візерунок.

Останнє заняття. Колаж «Таємниця фігури»

Січень: «Тварини»

Мета: вправляти дітей в умінні послідовно аналізувати певну групу малюнків, виділяти та узагальнювати ознаки, які мають предмети кожної групи: співвідносити їх, вчити обґрунтовувати свої дії, робити висновок. Вчити створювати емблеми, друдли – тварин.

Дидактичні ігри та вправи: Знайди спільні ознаки, Знайди відмінності. Чим відрізняються перша група предметів від іншої. «Чого не стало?», «Я можу..», гра-фантазія «Раніше – пізніше».

Останнє заняття: Колаж «Зоопарк»

Лютий: «Транспорт»

Мета: активувати розумову активність дітей, вчити створювати друдли за допомогою мотузки, дроту, викладати сюжети за заданою темою; вправляти в умінні порівнювати, аналізувати, класифікувати.

Дидактичні ігри та вправи: Зроби як я. Відгадай, хто залишив слід?, «Загадки на колесах», «Головоломка», «Колумбове яйце», «Машина часу», «Що рухається?».

Останнє заняття: Парк автомобілів.

Березень: «Подорож»

Мета: продовжувати навчати дітей у викладанні зображень за допомогою дроту, вправляти дітей у поєднувати три предмети, що мають загальну істотну ознаку, вчити складати розповіді за складеною картиною, вчити дітей абстрагуванню, здійснювати серіацію.

Дидактичні ігри та вправ: Виключи зайве. Чим схоже? Автомайстерня. Де ми?, «Чарівний мішечок», «Що можна побачити під час руху..».

Останнє заняття: Випуск газети «Нотатки мандрівника»

Квітень: «Космічна мандрівка»

Мета: закріплювати уміння дітей у виготовленні друдлів за допомогою різних матеріалів, в умінні класифікувати, шукати подібне та відмінне, створювати сюжетні розповіді за викладеними картинками.

Дидактичні ігри та вправи: «Підбери фігуру», «Яка фігура заховалася?», «Відгадай, яку фігуру я закодувала», «Запам'ятай» тощо.

Останнє заняття: створення малюнка «Кішки на орбіті».

Травень: «Чарівники»

Мета: вправляти дітей в умінні класифікувати предмети, умінні викладати певні зображення за планом, за задумом, вправляти в складанні розповідей. Вчити дітей «перетворювати» фігури в різні предмети.

Дидактичні ігри та вправи: Чий слід?, «Колеса перетворюються..», «Головоломка», «Колумбове яйце», «Піфагор», «Лабіринти».

Останнє заняття: Виставка «Наші дудли».

Список джерел:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». – К.: 2014.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України //Дошкільне виховання. – нова редакція.- К.: 2021р.
3. Барташнікова І., Барташніков О. Розвиток наочно-образного та логічного мислення дітей. – Тернопіль: Богдан, 1998.
4. Барташнікова І., Барташніков О. Розвиток сенсорних здібностей і пам'яті. – Тернопіль: Богдан, 1998.

Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану

Анотація. У статті висвітлено вагомість психологічного супроводу учасників освітнього процесу під час військових дій. Показано, що вкрай важливими є психологічний стан та психічне здоров'я дітей. Існує висока загроза в отриманні ними різного роду проблем, серед яких тривожні розлади, дисоціативні розлади, поведінкові розлади, що насправді, є «нормальною реакцією на ненормальні події». В умовах війни першочергово постає потреба у кваліфікованому та ефективному наданні першої психологічної допомоги та психологічної підтримки, а тому наведено, які саме напрямки роботи є ефективними.

Ключові слова: повномасштабне російське вторгнення; учасники освітнього процесу; психологічні проблеми; психологічна підтримка; психологічна стійкість; подолання стресу; емоційна стабілізація, воєнний стан, війна.

Одним із важливих пріоритетів в діяльності закладів освіти, зокрема і в закладі дошкільної освіти є забезпечення психологічної стійкості, надання психологічної підтримки та допомоги учасникам освітнього процесу, особливо тоді, коли відбуваються стресові події масштабного характеру, прикладом чого є російська збройна агресія. Саме наслідки масованих ракетних ударів приносять у життя дітей невизначеність, втрату звичної повсякденності та впорядкованості, відчуття небезпеки та незахищеності, активізують страх, породжують психологічні проблеми.

У результаті військової інтервенції російської федерації до України, постало гостре питання стану психологічного здоров'я здобувачів освіти та їхніх батьків, що впливатиме на освітній процес у подальшому. За таких умов істотно зростає роль психологічної служби у системі освіти, яка спрямована на забезпечення своєчасного і систематичного вивчення психофізичного розвитку здобувачів освіти, мотивів їхньої поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, гендерних та інших індивідуальних особливостей; сприяння створенню умов для виконання освітніх і виховних завдань закладу освіти, соціального та інтелектуального розвитку, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти. А тому, одним із головних завдань психологічної служби у закладі освіти є повсякденна психологічна допомога та емоційна підтримка, яка має проводитись систематично і поетапно [1].

Відповідно до Листа Міністерства освіти та науки України від 29.03.2022 року №1/3737-22 Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні перед педагогами постає багато викликів: як полегшити дітям повернення до освітнього процесу в умовах війни, як впоратися з тривогою і сильними емоціями, і не зашкодити їм, що відповідати дітям, коли вони запитують про війну і таке інше [2].

Головним поточним пріоритетом діяльності практичного психолога у закладі освіти є забезпечення психологічної стійкості учасників освітнього процесу, які постраждали від російської збройної агресії. Додалося багато звернень щодо психологічної підтримки дітей в умовах війни, надання психологічної допомоги, подолання стресу, переживання, робота з дітьми, які пережили бомбардування,

стали біженцями, ВПО. Якщо в попередні роки найбільше звернень надходило щодо рівня розвитку дитини психічного чи то еційно-вольового, то в умовах воєнного стану тематика звернень розширилась або, навіть, істотно змінилась.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає ментальне (психічне) здоров'я як стан благополуччя, за якого людина може реалізовувати власний потенціал, долати життєві стреси, продуктивно й плідно працювати та робити внесок у життя своєї спільноти. Природно, усе це значно ускладнює або й зводить нанівець війна, тим паче сьогодні, коли люди ще не встигли оговтатися від пережитої коронакризи [3].

Психологічне благополуччя особистості дитини є найвищою цінністю та показником у роботі практичного психолога у навчальному закладі. Практичний психолог свої зусилля спрямовує насамперед на виконання ряду заходів з метою здійснення психологічного супроводу учасників освітнього процесу. Він здійснює психологічну підтримку учасників освітнього процесу на різних рівнях і за різними напрямками, серед яких: просвітницько-профілактичний, діагностичний, корекційний.

Передусім йдеться про психологічну допомогу педагогам, дітям, їхнім батькам, що має на меті збереження здоров'я через опанування простих і конкретних правил взаємодії в надзвичайній ситуації, прийомів реагування та регулювання стресу, зняття тривоги і напруження, емоційної стабілізації. Пропоновані інструкції та рекомендації спрямовані, з одного боку, на усвідомлення дорослими, котрі опікуються дітьми, закономірностей зміни поведінки дитини, проявів у неї в стресовій ситуації таких не дуже характерних у звичних умовах емоційних станів та поведінкових реакцій, як роздратованість, агресія, примхливість, більша, ніж зазвичай, вимогливість, навіть певний регрес, підвищена чутливість до сигналів тіла дорослого, що перебуває поруч, його міміки та емоцій, з іншого — на оволодіння конкретними техніками опанування тривоги, зняття напруженості в ситуації стресу, самопідтримки, необхідної для того, щоб стати опорою дитині, створювати в неї, наскільки це можливо, відчуття захищеності, контролю над зовнішніми обставинами, відволікання та інші необхідні маневри [4].

Вагомою частиною просвітницько-профілактичного напрямку є розроблення та поширення інформативно-інструктивних та методичних матеріалів (рекомендації, інструкції) для педагогів, батьків з питань психологічної підтримки дітей у ситуації, що склалася, яку психолог розміщує на сайті закладу та на Facebook-сторінці (до прикладу: «Як допомогти дитині під час збройної агресії», «Як подолати паніку та психічні зриви», «Бути сильним зовсім не означає не боятися», «Як підтримати та заспокоїти дитину під час війни». Ці розробки є актуальними як для педагогів та батьків вихованців, актуальність засвідчує кількість переглядів, поширень та скачувань. Поряд з підготовкою згаданих вище розробок практичний постійно контактує з педагогами, батьками та їх вихованцями як у режимі офлайн так і у режимі онлайн, надаючи їм безпосередню психологічну допомогу в оволодінні техніками подолання стресу, зниження викликаної війною емоційної нестабільності, опанування паніки тощо;

Практична робота з дітьми, їхніми батьками, педагогами з оволодіння техніками подолання стресу, зниження викликаної війною емоційної нестабільності, опанування паніки (корекційно-розвивальні програми, практичні заняття, семінари, заняття з елементами тренінгу, проведення навчальних курсів: «Година практичного психолога» тощо);

Також одним із напрямків роботи практичного психолога в закладі освіти є акумуляція та осмислення власного досвіду професійної діяльності в умовах війни (участь у масових науково-практичних заходах, вебінарах, семінарах з очною та дистанційною формами).

Обсяг та мета здійсненої в даний період роботи, її зміст та інтенсивність засвідчують, що над навчально-виховним процесом та його учасниками здійснюється психологічний супровід.

Отже, військові дії і тривалий стрес накладають свій відбиток на здатність до навчання та психологічний стан кожної дитини. Тому психологічний супровід усього освітнього процесу є безумовним в умовах війни.

Список використаних джерел та літератури:

1 . Лист МОНУ від 02.08.2022 р. N 1/8794-22 Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти в 2022/2023 навчальному році. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/>

2. до Листа Міністерства освіти та науки України від 29.03.2022 року №1/3737-22 Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/2022/>

3. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. Компас. Council of Europe, Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France. Режим доступу: <https://www.coe.int/uk/web/compass/health>

4. М.Слюсареський Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни. Вісник НАПН України, 2022, 4(1). Режим доступу: visnyk.naps.gov.ua

Чорнобай Ірина,
вихователь, ЗДО №20
м. Кам'янець-Подільський

Формування соціально-громадської компетентності дітей старшого дошкільного віку у різних видах діяльності

Анотація. У статті розглянуто сутність соціально-громадської компетентності дітей старшого дошкільного віку. Розкрито погляди вчених на гуманістичні засади громадянського виховання. Досліджено форми та методи формування соціально-громадських компетентностей дітей старшого дошкільного віку у різних видах діяльності.

Ключові слова: соціально-громадська компетентність, діти, старший дошкільний вік, дошкільна освіта, діяльність, громадянин.

В сучасному світі націлюючи дітей дошкільного віку на пізнання та повагу до світової культури, традицій других народів, із якими вони будуть зустрічатись в житті, ми також повинні укріплювати їхню національну ідентичність як своєрідну основу, на якій буде проростати справжній патріотизм, й зокрема формуватиметься соціально-громадянська компетентність свідомого юного громадянина України. Саме тому процес виховання соціально-компетентного свідомого громадянина в сучасному суспільстві обумовлюється розширенням самих меж процесу соціалізації у різних видах діяльності, що викликано технічним прогресом, а також євроінтеграцію України. Формування життєвих компетентностей дітей старшого дошкільного віку у різних видах діяльності відбувається крізь моральні почуття та ціннісні орієнтири. Вони закладені в освітньому напрямі «Дитина в соціумі» у Державному стандарті дошкільної освіти (Базовий компонент, 2021), де нова ключова компетентність визначена соціально-громадянська [1]. В зв'язку з цим виникає актуальність в

осмислені процесу формування соціально-громадської компетентності дітей старшого дошкільного віку у різних видах діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасний період розвитку педагогічної науки, дослідження соціально-громадської компетентності дітей старшого дошкільного віку проходить в таких напрямках: соціальна компетентність (М. Айзенбаррт, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко); громадянська компетентність (О. Косенчук, С. Курінна, О. Стаєнна); моральне виховання і розвиток ціннісних орієнтацій (А. Богуш, Т. Піроженко, Т. Поніманська); особистісно орієнтоване навчання та виховання (І. Бех, Н. Бібік, Л. Козак); 5) громадянське суспільство (О. Горбань). Також досить важливим є вивчення психологічного обґрунтування самої проблеми виховання громадянина, що окреслено І. Бехом. Незважаючи на значну кількість публікацій по даній тематиці, все ж сучасні умови вимагають певних трансформацій у формуванні соціально-громадської компетентності дітей старшого дошкільного віку і потребує подальшого його вивчення.

Мета статті – дослідження процесу формування соціально-громадської компетентності дітей старшого дошкільного віку у різних видах діяльності в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні національним законодавством розроблено і прийнято цілу низку документів, які покликані формувати соціально-громадські компетентності дітей: затверджено нову редакцію «Базового компоненту дошкільної освіти», що є Державним стандартом дошкільної освіти [1], Закону України «Про дошкільну освіту», «Концепції розвитку громадянської освіти в Україні», а також оновлено професійний стандарт «Вихователя закладу дошкільної освіти», «Керівника (директора) закладу дошкільної освіти».

Так, мета освітнього напрямку «Дитина у соціумі» полягає у формуванні в дітей старшого дошкільного віку соціально-громадянських компетентностей, що є складовою їх особистісного зростання в період дошкільного дитинства.

Процес формування життєвих компетентностей громадянина виступає доволі фундаментальними частинами в базовій освіті. Водночас в Державному стандарті дошкільної освіти (Базовий компонент, 2021) зазначено, що «соціально-громадянська компетентність – здатність до проявів особистісної якості, соціального почуття, любові до Батьківщини; готовності до активної участі у соціальних подіях, які проходять у дитячому осередку, громаді, суспільстві і відповідно спрямовано на покращення суспільного життя загалом. І в результаті сформованості такої соціально-громадянської компетентності відбувається ціннісне ставлення дітей дошкільного віку до себе, до власних справ та прав оточуючих, виникає уявлення щодо правил та способу міжособистісної взаємодії із членами сім'ї, родини, другими людьми і умінь дотримуватись таких правил у соціально-громадянському просторі» [1].

Завдання і зміст освітнього напрямку «Дитина у соціумі» реалізовується із врахуванням цілісної системи якостей: особистісні цінності, здатність, потреби, інтереси, активність дітей старшого дошкільного віку. Також до індикаторів сформованості соціально-громадянських компетентностей варто віднести емоційно-ціннісне ставлення дітей старшого дошкільного віку до суспільних подій і явищ, засвоєння ними певної системи знань і навичок, які визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти [1].

Найбільш взаємопов'язаними й інтегрованими стосовно цього визначаються освітні напрями «Особистість дитини», «Дитина в світі мистецтва» та «Дитина в природному довкіллі». Дана інтеграція забезпечує формування в дитини старшого дошкільного віку цілісної картини світу за сферами дійсності, приміром: мій світ – світ природи – рукотворний світ – світ людей [1].

Зауважимо, що пріоритетність формування соціально-громадянської компетентності визначено також у «Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» [2]. Відповідно Концепції, метою громадянської освіти є процес формування та розвитку громадян України громадянських компетентностей, що спрямовані на затвердження та захист державності і демократії, а також здатності відстояти власні права, відповідально ставитись до громадянських обов'язків, брати відповідальність за власне життя, за налагодження гармонійних стосунків між членами власної сім'ї, за життя територіальної громади» [2]. Цей документ став певною дорожньою картою, що дає змогу вирішити питання, які постали перед Україною і світом в цілому, стосовно формування активного і відповідального громадянина країни із досить високим почуттям власної гідності. Так, системний підхід до вирішення проблеми формування соціально-громадянської компетентності, що пропонує ця Концепція, увсіх складниках освіти і на усіх її рівнях, починаючи від дошкільної освіти.

Варто зауважити, що певна педагогічна основа як морального так і правового виховання, принципів, методів, шляхів й засобів формування громадянських якостей особистості дитини у сучасних умовах подано у дослідженнях І. Бега, що розглядав таке виховання, яке поєднує у собі декілька різновидів виховання та зокрема спрямовано на патріотичне, і водночас вміщає моральне і правове [3].

Крім того, загальні гуманістичні засади громадянського виховання було висвітлено у працях В. Сухомлинського. На його думку першочерговою умовою у формуванні громадянина є створення емоційно-насиченої сфери у різних видах діяльності дитини, що ефективно впливає на становлення її громадянської позиції. Саме громадянськість згідно В. Сухомлинського, створює відчуття належності щодо політичного ладу, відданості своїй Батьківщині, першорядність загальних та суспільних інтересів в порівнянні із особистими [9, с.5].

Дійшли до думки, що результат сформованості соціально-громадянських компетентностей засвідчує ціннісне ставлення дітей старшого дошкільного віку до себе, до власних прав та прав інших, дотримуватися відповідних правил у соціально-громадянському просторі.

Згідно поглядів Т. Поніманської, громадянські почуття розвиваються на інтересі дитини до найближчого оточення (що включає сім'ю, родину, рідний край) і відповідно ґрунтуються на прикладі дорослих, адже відомо, що діти найперше переймають емоційно-позитивне ставлення, аніж вже починають засвоювати окремі знання. До основних напрямів такого патріотичного виховання Т. Поніманська відносить: процес формування уявлення про сім'ю, родину, рід та родовід; краєзнавство; ознайомлення із явищами суспільного життя; вивчення традицій і культури свого народу; формування знання про суспільство [8].

В роботах Л. Артемової, І. Бега, А. Богуш визначено, що діти старшого дошкільного віку перебувають у найбільш сенситивному періоді для формування соціально-громадської компетентності у різних видах діяльності.

На думку Л.В.Козак, С.О.Федорова, концептуальні засади ідей гуманізму складають певну основу у формуванні громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку [4, с.362]. Зауважимо, що до складових громадянської компетентності варто віднести виховання як духовних так і ціннісних орієнтацій, а також особистісно орієнтований підхід.

Варто зазначити, що у інваріантному складнику освітнього напрямку «Дитина у соціумі» подано головні ознаки сформованості соціально-громадянських компетентностей. Так, відповідні основи соціально-громадянських компетентностей закладаються в дошкільному віці і є передумовою для подальшого розвитку як соціальних так і громадянських компетентностей у Новій українській школі [1].

У Базовому компоненті дошкільної освіти визначено головні форми, методи та засоби формування соціально-громадських компетентностей, які варто

охарактеризувати. Процес формування соціально-громадянської компетентності в умовах закладу дошкільної освіти проходить в перебігу різних форм роботи із використанням певних методів і засобів. Такі форми, методи і засоби можуть варіюватись та застосовуватись комплексно[1].

Крім цього, організація освітнього простору в закладі дошкільної освіти передбачає досить активну участь дітей старшого дошкільного віку, педагогів і відповідно батьків, що відображає єдність виховного впливу на юне покоління.

Також до форм формування соціально-громадянської компетентності варто віднести:

1) гру (саме завдяки імітації і ролі деякого перевтілення, можна проектувати певну ситуацію, в якій і розкриваються норми та моделі поведінки дітей, й зокрема особливості відносин дітей та дорослих);

2) заняття (зауважимо, що початкові уявлення закладаються саме на заняттях (комплексних, інтегрованих, предметних), що слід проводити в ігровій формі);

3) колективні справи, деяку спільну пошукову діяльність, в яких діти старшого дошкільного віку набувають: індивідуального досвіду в спільній життєдіяльності; вміння співпрацювати; відстоювати свою позицію; домовлятися; узгоджувати свої потреби із потребами оточуючих; брати участь в розробленні правил чи повсякденної практики співжиття; набувати досвіду культури демократії, що є необхідністю установа подальшого соціального контакту для взаємодії в колективі, громаді, суспільстві тощо.

Саме за допомогою ігор соціально-громадянського змісту діти старшого дошкільного віку досить легко і природно опановують навички взаємодії одне із одним і суспільством. Якраз ігри дають змогу їм засвоїти соціальні правила і норми, орієнтуватися в своїх правах і обов'язках, навчитись емпатії тощо. І відповідно діти навчаються приймати вимоги соціальної групи і домовлятися, проте в той же час відстоювати свою думку[6, с.12].

Великого значення набуває і розвивальне соціальне середовище, що має сприяти демократії і зокрема бути інклюзивним, де кожному члену дозволено висловити власну думку, бути почутим і мати змогу брати участь в різних видах діяльності.

До методів формування соціально-громадянської компетентності варто віднести:

1) наочні методи (такі як спостереження, ілюстрація, демонстрація, відеометод). Використання комплексу наочних методів буде сприяти візуалізації соціальних явищ та процесів, в яких діти старшого дошкільного віку будуть брати активну участь (що демонструє соціальні правила і норми поведінки, домовленості в щоденній життєдіяльності, демонстрація відкритості до спілкування і взаємодії із представниками різноманітних національностей та культур та ін.).

2) словесні методи (включають бесіду, розповідь, читання (або слухання дітьми) художньої літератури). Такі словесні методи насамперед спрямовані на формування у дітей старшого дошкільного віку вмінь виражати почуття з допомогою слів, міміки, жестів, а також пояснювати причини власних емоцій, звертатись за допомогою до однолітків і знайомих, використовувати під час спілкування ввічливі слова; учитись висловлювати свою думку і приймати думку інших, розв'язувати конфліктні ситуації шляхом діалогу тощо.

3) практичні методи (вміщують вправи, прості досліди, дидактичні ігри, моделювання тощо). Так, під час практичних дій діти старшого дошкільного віку набувають досвіду дотримання соціальних норм моралі, проявляють повагу до прав та свобод особи; навчаються поводити себе згідно соціальної ролі (приміром, донька чи син, брат чи сестра, онука чи онук, друг чи подруга); долучаються до

різноманітних видів діяльності, беруть активну участь в прийнятті рішень стосовно особистих питань і життя колективу та ін.;

4) проблемні методи (передбачає постановку і вирішення завдання). Саме проблемні методи дають змогу зробити пізнавальну задачу більш актуальною для кожної дитини в групі. Крім того, вирішення пізнавального завдання, пов'язаного із необхідністю надати оцінку подіям та персонажам, а також соціальним явищам й фактам буде сприяти формуванню емоційно-ціннісного ставлення до них);

5) дослідницькі методи (вміють організацію пошукової та творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку). Якраз дослідницькі методи дозволяють дітям набувати досвіду соціальної поведінки під час певної діяльності і досить творчо його використовувати в своїй щоденній життєдіяльності.

Також для формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку доречним буде використання інтерактивних методів, що передбачають взаємодію та співпрацю усіх учасників освітнього процесу в процесі вирішення певного практичного завдання. Саме вони утворюють потрібні умови як для становлення і удосконалення компетентності крізь включення учасників освітнього процесу у закладі дошкільної освіти в осмислене проживання й переживання індивідуальної і колективної діяльності, так й для певного усвідомлення й прийняття ними деяких громадянських цінностей, для накопичення досвіду соціально-громадянської діяльності[5, с.151].

Також в інтерактивні методи слід віднести і соціальне проектування, різноманітні форми обговорення окремої соціальної проблеми, рольова і ділова гра у вирішенні певної конфліктної ситуації тощо. Приміром, розглядаючи якусь ситуацію, можна попросити дитину старшого дошкільного віку уявити себе на місці певного персонажа, розповісти про його відчуття, оцінити його дії та змодельовати власну поведінку у тій чи іншій ситуації. Саме так дитина може зануритися у соціальний сюжет, пережити емоційну реакцію, яка сприяє розвитку умінь більш адекватно оцінювати, коригувати власні думки, співвідносити свою поведінку із поведінкою оточуючих.

На основі інтегративного підходу можливо більш гармонійно долати дитячий егоцентризм. І завдяки спеціально підібраних тематичних циклів та спеціально змодельованих ситуацій, на основі інтеграції різноманітних видів діяльності вихователь формує у дітей старшого дошкільного віку вміння поставити себе на місце іншого, зрозуміти, що на окремі ситуації у кожного може бути свій погляд.

Водночас використання інтегративного підходу у процесі соціалізації дітей характеризується певною взаємоузгодженістю усіх сфер її особистісного розвитку, приміром: Я сам – природа – культура – Люди. Крім того, гармонійним й ефективним використанням різних видів діяльності (такої як пізнавальної, пошукової, художньо-продуктивної, ігрової, трудової, мовленнєво-комунікативної) дозволяє дітям більш самостійно пізнавати навколишній світ, набувати життєвого і соціального досвіду, домірної до віку соціальної компетентності[7, с.76].

Таким чином, задля формування більш активної громадянської позиції слід створити демократичний устрій життя у дитячій групі. Головними компонентами такого демократичного устрою життя в закладі дошкільної освіти є:

- процес організації освітнього процесу заснованих на демократичних засадах;
- участь усіх учасників освітнього процесу в утворенні норми, правила, рутини спільного життя;
- процесу відкритості прийнятого рішення;
- різні колективні творчі справи та проекти, які утворюють умови для самовиражень, самореалізації, прояву індивідуальності кожного дошкільника.

Таким чином, варто зупинитися більш детально на позиції вихователя в закладі дошкільної освіти, який забезпечує досягнення результату із формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку. Так, процес формування соціально-громадянської компетентності дітей забезпечується із врахуванням особистісно-орієнтованої взаємодії між усіма учасниками дошкільного освітнього процесу. Наприклад, можуть бути такі форми роботи з дітьми: міні-диспут «Світ ми пізнаємо, любимо, оберігаємо», конкурс на кращий малюнок «Тільки разом!», створення фотогазети для батьків.

Водночас особистісні цінності вихователя, а також його життєвий досвід виступають значущими в забезпеченні самих умов процесу формування соціально-найбільш пріоритетними є:

- знання, повага і захист прав дітей;
- сприяння поваги людської гідності, різноманітності і взаємоповаги;
- організація розвивального простору задля ознайомлення дітей із правами і обов'язками, які використовуються у демократичному суспільстві;
- створення умов для набуття дітьми соціального досвіду;
- підтримка ініціативності дітей стосовно участі в різноманітних видах діяльності;
- надання можливості вибору своєї участі у вирішенні питання, яке стосується життя цілої групи;
- створення комфортного простору і відчуття дитиною своєї індивідуальності, унікальності і відповідно цінності для всього дитячого колективу;
- підтримка дітей, в момент коли вони ініціюють взаємодію, а також висловлюють власні думки, виявляють товариські стосунки;
- визначення норм (правил) взаємодії і пропозиція для дітей розробляти подібні норми разом;
- поміч дітям установлювати свої межі, а також поважати межі других, знаходити певні шляхи у вирішенні конфліктної ситуації;
- запобігання, зупинка прояву боулінгу в освітньому просторі;
- сприяння формуванню лідерських якостей в дітей старшого дошкільного віку;
- взаємодія із батьками стосовно набуття дитиною соціально-громадянської компетентності;
- стимуляція батьків щодо спільного прийняття рішень, які стосуються функціонування закладу дошкільної освіти чи групи, приміром, спільної організації заходів, в яких будуть брати участь їх діти та ін.

Наприклад, під час організації освітнього простору на пошуковому етапі, основними формами освітньої роботи стали: заняття інтегрованого типу, де вихователь робить ознайомлення із картою-схемою «Я і навколишній світ»; художньо-продуктивна діяльність включає роботу з аплікаціями, з природним матеріалом, робота з книгою, відеоматеріалами тощо. На іншому, мотиваційному етапі, варто проводити форми роботи із дітьми, які б сприяли підвищенню їхньої мотивації на пізнання взаємозалежностей в навколишньому світі. Частково слід проводити такі види інтегрованої роботи, які би збагачували знання дітей, вдосконалювали їх соціально-комунікативний досвід, закріплювали уміння діяти у команді, а також бути небайдужим, активним.

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто наголосити, що процес формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку сприятиме тому, що ці діти навчаються бути ініціативними, приймати правильні рішення, брати на себе відповідальність тощо. І відповідно демократичне середовище утворене як у родині, так і в закладі дошкільної освіти дасть змогу дітям

розвиватись цілісно, не відчуваючи труднощів у особистісному становленні громадянина в суспільстві.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти(Державний стандартдошкільної освіти): Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 року №33. URL:
2. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 № 710-р. Дата оновлення: 08.10.2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.11.2022)
3. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук. видання. К.: Либідь. 2006. 272 с.
4. Козак Л.В., Федорова С.О. Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі.*Електронний науковий журнал "Перспективи та інновації науки.* 2022. №2(7). С. 356-367.
5. Косенчук О. Г. Формування соціально-громадської компетентності у дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика.* Випуск 32. 2022. №1. С.138-153.
6. Косенчук О., Куземко Л. Виховуємо соціально компетентного громадянина у грі. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2021. №6. С.9-13.
7. Мачужак Н. В. Організаційно-педагогічні умови формування соціальної компетентності дітей 6–7 років засобами інтеграції різних видів діяльності. – Кваліфікаційна робота. Ніжин, 2021. 102 с.
8. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. К.: Академвидав, 2006. 456 с.
9. Сухомлинський В.О. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. *Дошкільне виховання.* 2003. № 3. С.3-8.
10. Тараненко І. Г. Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції : досвід європейських проблем. *Кроки до компетентності та інтеграції усупільство.* За ред. І. Єрмакова. К. : Контекст, 2000. С. 37–40.

Чуйко Таїсія

вихователь,
Білогірського закладу дошкільної освіти
"Сонечко", Білогірської ТГ

Використання сучасних підходів при реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти.

*Школа не повинна вносити різкого перелому в життя дитини.
Нехай, ставши учнем, дитина продовжує робити сьогодні те, що робила
вчора.*

*Нехай нове з'являється в її житті поступово і не збентежує лавиною
переживань.*

В.О.Сухомлинський

Анотація. *Забезпечення неперервності здобуття людиною освіти є можливим за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними ланками освіти, зокрема дошкільною і початковою. З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання*

актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти.

Забезпечення наступності між дошкільням та школою - спільне завдання вихователів, вчителів та батьків, здійснювати яке вони мають у тісному тандемі, враховуючи педагогічний вплив одне одного й висуваючи до дітей єдині вимоги. Лише плідно взаємодіючи, вихователі зможуть успішно підготувати старших дошкільнят до шкільного життя, а вчителі забезпечать продовження освіти, а не починатимуть усе спочатку. Звісно, батьки мають бути активними учасниками цього процесу.

Перехід дитини з дошкільнього навчального закладу до школи є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й з відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей. Дуже важливо, щоб педагоги і батьки допомогли дитині усвідомити, що дошкільній заклад і школа є ланками єдиної системи освіти, а все те, що чекає на неї у школі, є продовженням того, чим вона займалася раніше.

Забезпечення неперервності здобуття людиною освіти є можливим за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними ланками освіти, зокрема дошкільною і початковою. З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти.

Наступність між дошкільною та початковою освітою - це забезпечення неперервності здобуття дитиною освіти. Наступність в освіті необхідна для створення єдиного освітнього процесу, що логічно продовжується від дитячого садка до школи.

На сучасному розвитку освітнього середовища завданнями співпраці ЗДО і школи є:

- створення психолого-педагогічних умов, що забезпечують сприятливий перебіг процесу адаптації першокласників до шкільного навчання (природність переходу з дитячого садка в школу);
- поліпшення підготовки до навчання в школі 5-6 річних дітей;
- поглиблення інтересу до життя в школі;
- надання допомоги сім'ї в новій ситуації, що виникає при підготовці до навчання в школі і при вступі дитини до школи.

Період життя дитини від п'яти до шести років вирізняється цілісними змінами її особистості, формуванням новоутворень у ході провідної ігрової діяльності, які дозволяють перейти до нової стадії розвитку в іншій соціальній ситуації. У старшому дошкільньому віці пріоритетом є формування особистісних якостей дітей.

Поєднання дошкільньої і початкової освіти створює передумови для реалізації індивідуальності кожного вихованця, що значно складніше зробити у масовій школі. Як свідчать дослідження, об'єднання у комплексі двох підсистем значно посилює його виховні можливості, створює умови для психологічно комфортного переходу дитини з дитсадка до школи це:

- вивчення особливостей розвитку дітей на перехідному етапі;
- визначення специфіки переходу від ігрової до навчальної діяльності;
- забезпечення психологізації навчально-виховного процесу як умови формування особистості на двох рівнях.

Педагоги дошкільньої освіти мають бути ознайомлені з програмою початкової школи та вводити у свої заняття навчальні елементи, які підготують дітей до першого класу. Вчителі початкових класів також мають знати дошкільню навчальну програму, щоб використовувати її складові у перші періоди навчання дітей. Це потрібно, щоб

уникнути ситуацій форсування або, навпаки, штучного уповільнення природного темпу розвитку дітей.

Крім того, змістовний і технологічний складові освітнього процесу в ЗДО та початковій школі доцільно узгоджувати з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Одним з ключових позицій у забезпеченні наступності і перспективності в освітньому процесі посідає зв'язок змісту дошкільної та початкової освіти. Він полягає у поступовості й послідовності реалізації чинних програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку та освітньої програми для першого класу початкової школи. Обов'язкове врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, сприятиме органічному, природному збагаченню особистісного розвитку, започаткованому в дошкільному періоді життя, та створить умови для успішного подальшого зростання і переходу дитини з першого рівня освіти до наступного.

Організація освітнього процесу на принципах наступності та перспективності забезпечить всебічний гармонійний розвиток самодостатньої, ініціативної, компетентної особистості на перших суміжних ланках системи безперервної освіти впродовж життя. Реалізація зазначених принципів у закладах дошкільної освіти і початковій школі полягає у забезпеченні єдності, взаємозв'язку та наскрізної узгодженості мети, змісту, методів, форм організації освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Звертаємо увагу педагогічних працівників на те, що відповідно до нового Державного стандарту початкової школи освітній процес у початковій школі організовується за циклами, з урахуванням вікових особливостей фізичного, психологічного і розумового розвитку дітей 6-10 років. Перший цикл початкової освіти-адаптаційно-ігровий(1-2 класи); другий цикл – основний (3-4 класи). Це нововведення створює передумови поступового психологічно-комфортного переходу дитини від гри до навчання, які є провідними видами діяльності дітей відповідно дошкільного і молодшого шкільного віку.

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного це:

- гуманізм як норма поваги до особистості, доброзичливе, бережне ставлення до дитини без спонукання і насилля;
- визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості;
- урахування індивідуальних інтересів, здібностей. темпу розвитку дитини;
- опора на досягнення попереднього етапу розвитку;
- створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних, психічних процесів, належної спрямованості на активність у соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує;
- забезпечення реалізації можливостей дитини.

У Базовому компоненті дошкільної освіти та Державному стандарті початкової освіти визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти. Обидва документи покликані забезпечити становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний, соціально-моральний, художньо-естетичний, креативний розвиток, набуття нею практичного досвіду.

Державним стандартом початкової освіти є такі компетентності: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною мовою та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук,

техніки і технологій, інноваційність, екологічна, інформаційно-комунікаційна, культурна, громадянські та соціальні компетентності, підприємливість та фінансова грамотність, навчання впродовж життя. Зазначені компетентності, згідно Базового компонента дошкільної освіти, формуються на основі компетентностей, що закладені у дошкільному віці: здоров'язбережувальної, комунікативної, предметно-практичної, ігрової, сенсорно-пізнавальної, природничо-екологічної, художньо-продуктивної, мовленнєвої, соціальної, особистісно-оцінної.

Спільними для всіх ключових компетентностей є наскрізні вміння, як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами. Основою формування ключових компетентностей дітей у початковій школі є базові якості особистості дитини, набуті у дошкільному віці: спостережливість, допитливість, довільність, самостійність, ініціативність, відповідальність, чуйність, креативність, міжособистісної позитивної комунікації.

Щоб забезпечити наступність дитячого садка і школи, важливо встановити міцний зв'язок змісту дошкільної та початкової освіти. Вихователь старшої групи акцентує увагу на виховній і розвивальній складових освітнього процесу, надає пріоритет соціалізації, моральному вихованню, формуванню мотивів пізнавальної діяльності, уникає надмірної інтенсифікації інтелектуального розвитку дітей. Вчитель в свою чергу враховує той рівень розвитку дитини, з яким вона прийшла до першого класу, створює умови для органічного, природного збагачення особистісного розвитку дитини, започаткованого ще в дошкільному періоді життя.

Щоб забезпечити наступність між дошкільною і початковою освітою, важливо впровадити єдину і динамічну систему конструктивних дій, спрямованих на розвиток, навчання і виховання старших дошкільників і початківців-школярів, застосування яких буде, спільним і для управлінців, і педагогів, і батьків.

Зміст навчальної роботи з дітьми старшого дошкільного віку втілюється відповідно до чинних комплексних програм навчання, виховання і розвитку, рекомендованих МОН, які орієнтують вихователів на формування індивідуальної особистості дитини, розкриття творчої спрямованості і розвиток потенційних можливостей.

Однією із таких програм є програма "Впевнений старт" (у новій редакції).

Головні завдання, яких планують досягти за допомогою цієї програми:

- урівноваження різних напрямів розвитку особистості дитини зі збереженням її цілісності;
- забезпечення фундаменту успішності дитини шляхом її діяльносної самореалізації в умовах нових соціальних ситуацій розвитку;
- побудова новітньої та зручної системи методичного сервісу для педагогів та батьків.

Матеріали програми утворюють ефективний комплекс освітніх, розвивальних, виховних функцій і змістовних напрямів організації життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку в межах їхньої вікової компетентності. Реалізація вимог освітньої програми "Впевнений старт" передбачає застосування вихователями закладу дошкільної освіти діяльнісного підходу, врахування специфічних видів дитячої діяльності (ігрова, комунікативна, образотворча), забезпечує формування психологічної зрілості, життєвих компетентностей і готовності до систематичного навчання в Новій українській школі старшого дошкільника.

Також дієвим засобом забезпечення наступності і перспективності дошкільної і початкової освіти може стати реалізація діяльнісного підходу через введення в освітній процес різних видів дитячої діяльності творчого характеру (ігор, технічного та

художнього моделювання); насичення освітнього простору практико-орієнтованими ситуаціями, наближеними до реального життя. Такі ситуації, що відповідають потребам дітей у практичних діях, сприятимуть максимальній активізації пізнавальних інтересів і формуванню почуття відповідальності за найближче оточення. Діапазон дидактичних методів і прийомів варто розширювати розвивальними іграми і вправами, логічними задачами, проблемними питаннями, ігровими технологіями, що активізують у дітей мислення і уяву. Потрібно організовувати систематичні спостереження, пошуково-дослідну діяльність, використовуючи розвивальне середовище групи.

Провідні види діяльності дітей старшого дошкільного віку (спілкування, гра, рухова, пізнавальна, господарсько-побутова, художньо-естетична (ліплення, малювання, аплікація, конструювання, слухання музики, спів, хореографія, театралізована) мають бути збережені і змістовно збагачені у молодшому шкільному віці. Це дозволить здійснити поступовий перехід до навчання як нового провідного виду діяльності у перший період початкової освіти. Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, здоров'я, здатність до творчого самовираження, критичного мислення.

Удосконаленню освітнього процесу у закладах дошкільної освіти і початковій школі сприятиме відмова від застарілих підходів: фронтальних форм організації освітнього процесу, класичного розташування учнів у класі, статичних поз на заняттях і уроках. Для забезпечення оптимальної рухової активності дітей доцільно передбачати динаміку проведення заняття (зміну видів діяльності).

Щоб забезпечити наступність у роботі ЗДО і школи, організовують методичну роботу за двома напрямками:

- інформаційно-просвітницький
- практичний.

Важливим елементом наступності дошкільної і початкової освіти є обмін досвідом між вихователями та вчителями початкової школи щодо:

- використання різноманітних форм організації діяльності дітей, ігрових прийомів і методів;
- систем роботи з розвитку мовлення;
- поетапної соціалізації дитини, формування її пізнавальних процесів.

Для обміну досвідом плануються індивідуальні та інтерактивні (групові, колективні, колективно-групові) форми методичної роботи. Зокрема, застосовують такі методи роботи:

- взаємне почергове відвідування вихователями і вчителями відкритих занять (або інших форм організації освітньої роботи)
- проведення анкетування педпрацівників з питань забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини з метою встановлення напрямків для підвищення їх майстерності;
- підготовка і проведення спільних семінарів-практикумів, конференцій, консультацій, педагогічних рад, засідань "круглих столів", тематичних виставок;
- залучення вихователів та вчителів до участі у проведенні педагогічних проєктів, розробленні методичних рекомендацій;
- організація спільних методичних об'єднань, творчих груп педпрацівників закладів дошкільної освіти і початкової школи;
- взаємний обмін педагогічним досвідом щодо практичних питань реалізації наступності між дошкільною і початковою ланками освіти.

Необхідною умовою успішного вирішення завдань наступності є реалізація практичного аспекту співпраці між закладами освіти:

- попереднє знайомство педагогів початкової школи зі своїми майбутніми учнями;
 - відвідування вихователями відкритих уроків, позакласних заходів своїх колишніх вихованців-першокласників з метою спостереження за їх розвитком;
 - проведення ознайомлювальних екскурсій для дітей;
 - організація спільних конкурсів, тематичних виставок дитячих робіт, вернісажів;
 - проведення спільних митецьких заходів у закладах дошкільної та загальної середньої освіти;
 - спільна участь старших дошкільнят і школярів у проектній діяльності.
- Велике значення у здійсненні наступності є співпраця з батьками це:
- спільні батьківські збори з педагогами ЗДО та вчителями школи;
 - круглі столи, дискусійні зустрічі, педагогічні "вітальні";
 - батьківські конференції, вечори запитань і відповідей;
 - консультації з педагогами ЗДО і школи;
 - зустрічі батьків з майбутніми учителями;
 - дні відкритих дверей;
 - творчі майстерні;
 - анкетування, тестування батьків для вивчення самопочуття сім'ї напередодні шкільного життя дитини і в період адаптації до школи;
 - освітньо-ігрові тренінги та практикуми для батьків дітей дошкільного віку, ділові ігри, практикуми;
 - сімейні вечори, тематичні дозвілля;
 - візуальні засоби спілкування (стендові матеріали, поштова скринька запитань і відповідей);
 - засідання батьківських клубів (заняття для батьків і для дитячо-батьківських пар).

В освітньому процесі як дошкільного закладу, так і початкової школи провідним має стати спілкування дорослого з дітьми у формі діалогу. При цьому аргументоване відстоювання своїх пропозицій, право на помилку. Це сприятиме розвитку в дитини активності, ініціативності, почуття власної гідності і самоповаги. Доцільно створювати емоційно значимі ситуації, підтримувати діалогічне спілкування між дітьми. Варто також забезпечити дитині можливість взаємодії та взаємообміну досвідом з однолітками та дорослими. Тоді діти зможуть на основі наявного у них досвіду виявляти ініціативу, творчість, фантазію, відповідальність.

Педагогам закладів дошкільної освіти слід активізувати мислення дітей, сприяти свідомому сприйманню і засвоєнню ними знайомого і нового матеріалу, заохочувати до постановки питань, висування припущень, пошуку самостійних рішень, перевірки їх правильності та інше.

Під час проведення організованої навчально-пізнавальної діяльності важливо систематично використовувати різноманітні класичні та інноваційні педагогічні технології, методи і прийоми, що позитивно зарекомендують себе в сучасній дидактиці, раціонально поєднувати вербальні, наочні та практичні методи.

Важливим засобом забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою є створення і реалізація єдиної, динамічної, перспективної системи конструктивних дій, спільних для управління, педагогів та батьків та спрямованих на розвиток, виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів.

Школа і дошкільний заклад-дві суміжні ланки в системі освіти, і їх завдання-забезпечити якісний педагогічний та психологічний супровід, що дозволяє не лише здолати труднощі, що виникають у дитини, але і забезпечити їх профілактику. Увага до майбутніх першокласників з боку працюючих з ними педагогів, психолога дошкільної установи і шкільного психолога, якому належить оцінити шкільну зрілість

випускників садочка і найтісніше співпрацювати з проблемними дітьми, дозволяє попередити відставання у навчанні та відхилення в поведінці.

Повинна існувати наступність в роботі психологічної служби дошкільного закладу і школи. Специфіка роботи психолога в дитячому садку визначається деякими аспектами, пов'язаними з особливостями дітей дошкільного віку. Особливий акцент психолог дошкільної установи повинен робити на роботу з педагогами і батьками, оскільки саме сім'я робить вирішальний вплив на розвиток, формування особливостей поведінки дошкільників. Збір об'єктивної інформації, надання дитині і його близьким кваліфікованої допомоги передбачає не лише діагностичне обстеження за допомогою рекомендованих методик, але також спостереження за природною поведінкою дитини в повсякденному житті, необхідність контакту з батьками, педагогами, медичними працівниками.

Отже сучасне бачення розв'язання проблеми наступності має полягати у створенні умов для реалізації в освітньому процесі дошкільного навчального закладу і початкової школи єдиної, динамічної, перспективної системи особистісного творчого зростання дитини.

Здійснюючи наступність між дошкільною і початковою ланками у процесі освітньої діяльності, потрібно забезпечити на дошкільному етапі:

- збереження самоцінності цього вікового періоду, пізнавальний й особистісний розвиток дитини, формування її готовності до взаємодії з навколишнім світом;
- розвиток провідної діяльності-гри як фундаментального новоутворення дошкільного періоду.

На початковому шкільному етапі: опору на наявний рівень досягнень дошкільного дитинства, індивідуальну роботу у випадках інтенсивного розвитку, спеціальну допомогу з корекції несформованих у дошкільному віці якостей, розвиток провідної діяльності-навчання як фундаментального новоутворення молодшого шкільного віку.

Лише об'єднавши зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної і початкової ланок шкільної освіти, а також отримавши підтримку батьківської громади можливо забезпечити психологічно виважений і успішний для дитини перехід з попереднього рівня освіти на наступний.

Список використаних джерел та літератури

1. Богуш А. Наступність дошкільної і початкової ланок освіти як педагогічна проблема /Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.-2006-№2-(Серія "Педагогіка").-С.58-61.

2. Волинець К.І. Наступність дошкільної та початкової освіти як умова успішної самореалізації особистості /Волинець К.І., Волинець Ю.О., Стаднік Н.В.-2016.-№40(4).-С.84-88

3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти / Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб./ Тамара Іллівна Поніманська.-К.: Академвидав,2004.С.456

5. Тарасенко Г.С. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації наступності дошкільної і початкової освіти (контекст пошуку оновлення методологічних та методичних засад /Г.С. Тарасенко// Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів Міжнародної науково практичної Інтернет-конференції.-Вінниця: ТОВ " Нілан-ЛТД" 2015.-С.9-15.

Наталія Чумак,
директор
Михлянського ЗДО «Малятко»
Ізяславської міської ради

Створення безпечних умов та організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах війни.

Анотація: збереження життя і здоров'я дітей, які відвідують заклади освіти, є ключовим завданням керівника в умовах війни. У статті розкрито алгоритм дій директора закладу дошкільної освіти по створенню безпечних умов перебування дітей в освітньому закладі згідно вимог чинного законодавства із врахуванням інструктивно-методичних рекомендацій ДСНС України. А також вказано форми та методи організації освітнього процесу в умовах змішаного навчання.

Ключові слова: безпечне середовище, безпечні умови, форми і методи, дистанційна форма, психологічна підтримка, евакуація.

24 лютого 2022 року – день, який назавжди залишив кривавий слід у душі кожного українця. День, коли біль, смуток, страх і сльози, викликані початком російської агресії на території України, знищив усі наші надії про завтрашній день, перекреслив усі наші мирні плани на спокійне існування, розділив життя мешканців України на «до» і «після». Перед українською нацією постало просте та водночас дуже складне питання: «Як жити далі?».

І кожен зробив свій вибір. Хтось боронить нашу країну ціною власного життя, хтось займається не менш важливою справою – волонтерством, хтось допомагає Україні вистояти у такий непростий і важкий час збираючи врожаї, торгуючи за прилавком магазину, прибираючи вулиці рідного міста тощо. Головне, що всі ми зрозуміли те, що ЄДНІСТЬ в державі – ось запорука перемоги у будь-якій війні. І, яке б не було наше сьогодні, МИР – це наше завтра.

Щодня, оговтуючись від підступного і терористичного плану ведення війни російських окупантів, націленого на знищення мирних жителів України, ми все більше розуміємо, що маємо вчитися жити і працювати в умовах військового стану. Про це неодноразово говорив наш президент Володимир Зеленський. Про це й наголосив міністр освіти і науки України Сергій Шкарлет, який з впевненістю зазначив, що освітній фронт також гідно дає відсіч намаганням росіян зупинити навчання українських дітей. Станом на сьогодні, велика кількість педагогічних працівників продовжують навчати наших дітей у школах, дитячих садочках і закладах позашкільля, аби вони в майбутньому стали високоосвіченими громадянами України.

Ми всі стали свідками того, що введення в Україні воєнного стану позначилося на всіх сферах людського життя і освітяни не стали винятком. Особливих змін зазнала і освітня галузь, зокрема дошкільна. Незмінним лишилося те, що усі ми маємо працювати заради наших дітей, заради їх майбутнього. Робота кожного наразі надзвичайно важлива, так як у стані війни діти дошкільного віку належать до найвразливішої категорії населення. Перебуваючи в небезпеці, в тривалому стресовому стані, дитина позбавлена нормальних умов для розвитку та освіти. Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини. Діти, які вимушені бути переміщеними із зони активних бойових дій, стикаються з проблемою соціальної адаптації, перебуваючи в нових соціальних умовах.

Однак, ми маємо добре розуміти і те, що організація освітнього процесу у закладах дошкільної освіти напряму залежить від безпекової ситуації у кожному

населеному пункті. Ми не маємо права легковажити і ризикувати життями наших дітей. Зважаючи на це, чимало закладів дошкільної освіти наразі не працюють через те, що приміщення знищені ворожою артилерією або перебувають у зоні активних бойових дій, деякі — приймають тимчасово переміщених осіб, організують освітній процес дистанційно, консультують батьків тощо. Є заклади, які працюють у звичному режимі, саме до їх числа належить і наш Михлянський ЗДО «Малятко» (дитячий садок) Ізяславської міської ради Шепетівського району Хмельницької області.

Маю сказати, що дошкільний заклад, керівником якого я є вже впродовж десяти років, розташований у сільській місцевості. Це типова будівля загальною площею 513 кв. м., побудована у 1992 році, розрахована на дві дошкільні групи. В середньому заклад відвідує 30 дітей віком від 3 до 6 років.

Хочу поділитися із вами досвідом нашого колективу щодо роботи з дітками та батьками в умовах воєнного стану та більш детально зупинитися на питанні «Створення безпечних умов освітнього процесу в умовах війни».

Керуючись наказом Хмельницької обласної військової адміністрації від 09.03.2022 року № 30/2022-н «Про організацію освітнього процесу в закладах освіти Хмельницької області» з 14 березня 2022 року заклад дошкільної освіти у селі Михля відновив освітній процес і почав працювати у дистанційному режимі.

Зібравшись на нараду з педагогічними працівниками закладу дошкільної освіти, вирішили рушати декількома напрямками, а саме:

- робота у Viber-групах, які створила кожна вікова група;
- соціальні мережі;
- консалтингова діяльність сторінки практичного психолога;
- індивідуальна освітня діяльність з дітьми та батьками в межах закладу та поза ним.

Нам довелося внести деякі зміни в план освітньої роботи закладу у 2021-2022 навчальному році, та розробити Плани індивідуальної роботи вихователів груп з вихованцями під час воєнного стану. Свою увагу спрямували на реальні речі: наші можливості, бажання та можливості батьків (оскільки саме від їх ініціативи та участі залежав успіх нашої роботи, бо ми добре розуміли, що наші вихованці ще не настільки самостійні щодо дистанційної діяльності). Прийшли до висновку, що в такий напружений для країни час все має бути зроблено так, щоб батькам працювалося просто, доступно та в зручний для них час.

Не можу сказати, що все було досить просто і батьки з великим задоволенням сприйняли таке незвичне для дитячого садка «дистанційне навчання». Та день за днем наполегливої праці вихователів, їх доброзичливість та творчий підхід до справи врешті-решт дали свій результат і на веб-сторінках все частіше і частіше почали з'являтися фото наших вихованців з виконаними поробками, малюнками, письмовими роботами в зошитах чи відео з вивченим віршиком або пісенькою - завданнями, які діти виконували з батьками після того, як педагог, відповідно до свого календарного планування, виставляв відео освітнього заняття у групі. Аналогічно проводилися виставки дитячих робіт «Великоднє яєчко», «Весна у моєму селі». Ми взяли участь у відео-конкурсі, приуроченому до Дня захисту дітей, де наші вихованці продемонстрували свої художні здібності та вміння декламувати вірші про Україну «Нам потрібне синє небо». Неможливо не згадати і про «Матусин день» - відеосвято, яке ми змонтували з віршів та фото дітей. Це було так чуттєво, що затронуло душі усіх учасників відеопроекту, серед яких була і наша вихованка, яка з мамою виїхала за кордон. Саме ця мама, часто спілкуючись з вихователем по телефону, зізналась, як їй і її дитині важливо у такий спосіб відчувати зв'язок з Україною та не почуватися самотньою далеко від рідного дому. З великим задоволенням батьки сприйняли пропозицію проведення випускного свята для старших дошкільнят «Дитсадочок, прощай!» у відеоформаті. Вони чітко слідували

усім установкам та інструкціям вихователів, сумлінно виконуючи кожен пункт відеосценарію: вивчення вірша, пісеньки, участь у «фотосесії» - і результат перевищив усі наші сподівання.

У дошкільному закладі завжди велика увага приділялася підготовці наших випускників до навчання у школі. Це стосувалося не тільки розвитку їх знань а й формуванню у них мотиваційного бажання навчатися в школі. Вихователі старших груп проаналізували рівень компетентнісних можливостей дошкільників старших груп. Дійшли до висновку, що окремі діти, які з різних причин мають проблеми з засвоєнням програми розвитку для дітей старшого дошкільного віку гостро потребують педагогічної підтримки. Тому така допомога в індивідуальному порядку надавалася дошкільникам та батькам. Особливо така методично-рекомендаційна підтримка була необхідна в перші тижні переходу на дистанційну роботу під час воєнного стану. Також проводилися консультації за запитом батьків індивідуально через особистий телефонний вайбер. Вдячні за організацію для педагогів-дошкільників вебінарів, семінарів ХОІППО та консультантам ЦПРПП міста Ізяслава, які провели ряд допоміжних навчальних методичних заходів для педагогів дошкільних закладів, що допомогло швидко зорієнтуватися керівникам, вихователям, практичному психологу нашого закладу в перебудуванні своєї діяльності в реальних умовах сьогодення.

Так, крок за кроком, ми досягли головну свою мету: не втратили зв'язок з дітьми та батьками у такий важкий час, згуртувалися навколо проблем і поступово вирішували їх, допомагаючи та підтримуючи один одного.

З початком літа, з метою створення безпечних умов освітнього процесу та неможливлення проведення освітнього процесу за наявності шкідливих та небезпечних умов, що загрожують життю та здоров'ю учасників навчально-виховного процесу, задля організованого початку нового навчального року по закладу освіти було видано наказ «Про підготовку до нового 2022-2023 навчального року», у якому було затверджено план заходів щодо підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону, а також план організаційних та ремонтних робіт, що передбачав виконання основних робіт до початку експлуатації приміщень закладу освіти у новому навчальному році. Зважаючи на заяви, які неодноразово озвучувалися у засобах масової інформації нашими високопосадовцями, щодо того, що з «1 вересня 2022 року очний навчальний процес розпочнеться лише у тих освітніх закладах, які забезпечені бомбосховищами» наказом по закладу було затверджено склад постійно діючої технічної комісії з обстеження приміщень, інженерно-технічних комунікацій закладу освіти на відповідність до чинних стандартів, правил, норм з охорони праці, а також підготовки закладу освіти до опалювального сезону (далі комісія). Відповідна комісія мала визначити не тільки готовність кімнат повсякчасного перебування дітей, кабінетів, ігрових та спортивних майданчиків, інших приміщень до нового навчального року, головним її завданням на той час було - перевірка стану підвального приміщення ЗДО щодо можливості його використання для укриття працівників та вихованців закладу дошкільної освіти як найпростішого укриття, бо питання підготовки ЗДО до початку 2022/2023 навчального року, створення безпечних умов перебування в них дітей і працівників з урахуванням збройної агресії російської федерації - одне з ключових і перебуває на особливому контролі Уряду по сьогоднішній день.

Крім того, наш колектив добре розумів те, що облаштування того ж найпростішого укриття відповідно до рекомендацій щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту закладів освіти (лист ДСНС України від 14.06.2022 № 03-1870/162-2 "Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти"), розробленого Державною службою України з надзвичайних ситуацій з урахуванням вимог законодавства та досвіду організації захисту

населення в умовах відбиття збройної агресії РФ, потребуватиме значних фінансових затрат, також не обійтися і без наполегливої та кропіткої роботи працівників дитячого садка. Саме від нашого відповідального ставлення до облаштування захисної споруди у закладі дошкільної освіти, залежатиме чи матимуть можливість навчатися, творчо розвиватися, спілкуватися з однолітками наші дошкільнята.

Спершу, ми звернулися з листом до начальника відділу освіти, молоді та спорту з проханням перевірити підвальне приміщення ЗДО на придатність його подальшого облаштування та використання як найпростішого укриття, що і було зроблено у найкоротші строки. Отримавши акт перевірки та цілу низку рекомендацій першочергових кроків із облаштування найпростішого укриття у підвалі ми зрозуміли, що наше бажання працювати офлайн дасться нам нелегко, але шанс у нас є і ми не маємо права ним знехтувати. Тим більше, що з боку засновника у нас були цілковите розуміння та підтримка, а в умовах воєнного стану дуже важливою є партнерська взаємодія між закладом освіти та місцевими органами управління освітою та органами виконавчої влади, представниками Державної служби України з надзвичайних ситуацій і Національної поліції. Саме це дає змогу досягти позитивних результатів у швидкому вирішенні найактуальніших питань. Доцільно, щоб при цьому всі сторони партнерства усвідомлювали свою відповідальність за результати співпраці.

Як тільки отримали потрібні матеріали, придбані за кошти відділу освіти, не гаяючи часу, наші колективи одразу взялися до справи. Силами працівників закладу, залучивши до робіт членів наших родин та батьків наших вихованців, ми очистили підвал від зайвих предметів, зробили цементну відмостку навколо будівлі ЗДО, щоб унеможливити протікання дощових вод до підвальних приміщень. Після того, як зі стін підвалу зникла сирість і пліснява ми взялися за поновлення системи електропостачання та вентиляційної системи. З успіхом подолавши і цей етап роботи, почали роботи по забезпеченню майбутнього укриття проточною водою та системою водовідведення. Згодом у нас з'явилися дві окремі кімнати, облаштовані під туалети з рукомийниками та унітазами, які обслуговувалися за рахунок проточної води. Завершили етап облаштування найпростішого укриття ремонтні роботи, пов'язані із штукатуркою та побілкою стін, покраскою дверей, заливкою підлоги цементною сумішшю тощо.

При визначенні та подальшому облаштуванні найпростішого укриття ми спромоглися довести наш об'єкт до задовільного технічного, санітарного та протипожежного стану, виконавши основні вимоги до конструктивних рішень таких як: наявність не менше двох входів/виходів; справний стан сходових маршів, дверей; закладання мішками з піском великих отворів у зовнішніх огорожувальних конструкціях; висота приміщень об'єктів, зокрема дверних отворів, становила не менше 1,7 м тощо.

Враховуючи і той факт, що освітнє середовище, в якому перебувають дошкільники в нових соціальних умовах воєнного стану, має бути не лише безпечним, а й інформативним, цікавим, змістовним, стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей, працівники ЗДО доклали чимало зусиль для облаштування внутрішнього простору приміщень укриття, зробивши його комфортним та таким, що містить все необхідне обладнання для організації освітнього процесу. У кімнаті, яка слугує укриттям для вихованців ЗДО, передбачено та створено різні ігрові осередки (куточок творчості, читання, тощо). Для того, щоб розвантажити та зняти напругу у дітей під час тривоги ми оздобили їм ігровий куточок, де розмістили навіть гойдалки.

В цілому, для відновлення освітнього процесу закладу дошкільної освіти, відповідно до Методичних рекомендацій щодо здійснення освітньої діяльності з

питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану (лист МОН No 1/3845-22 від 02.04.2022 року) нами були вжиті такі необхідні заходи з посилення безпеки як:

- обов'язкова перевірка закладу освіти та прилеглих до нього територій на наявність вибухонебезпечних предметів;
- перевірка готовності системи оповіщення;
- перевірка наявності у закладі плану евакуації та обладнаного укриття для всіх учасників освітнього процесу (із запасами води та їжі, спальних місць, засобами захисту, аптечкою тощо);
- проведення тренувань з учасниками освітнього процесу відповідно до алгоритму дій у разі оголошення сигналу повітряної тривоги або іншої надзвичайної ситуації;
- проведення з працівниками закладу занять за темами: збереження життя та здоров'я в умовах війни та надзвичайних ситуацій, надання домедичної допомоги;

Залишився ще один доволі важливий пункт – це інформування батьків про створення безпечних умов для організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти і готовність до відновлення роботи у звичному режимі.

З цією метою ми запросили батьків наших вихованців на батьківські збори і явка у 85% нас, насправді, здивувала. Бо, як розумієте, у сільській місцевості мами здебільшого займаються домогосподарством і такої потреби як «хто б доглянув дитину, поки я буду на роботі» тут не виникає. Наша задача полягала не в тиску на батьків у прийнятті такого непростого для них рішення, як довірити життя своєї дитини працівникам ЗДО, а в умінні переконати їх у тому, що війна, яка увірвалася в наше життя, поставила під загрозу найдорожче – дитинство наших малят. І ми, педагоги-дошкільники та батьки, маємо зробити все для того, щоб наші діти відчували себе ДІТЬМИ. Завдання ж педагогів дошкільця – підтримати дітей, знайти потрібні слова й дібрати відповідні види й прийоми роботи, при цьому подбавши про психологічну стійкість і внутрішню силу кожного вихованця, їх батьків та власну.

Ключовим для переосмислення свого ставлення до відновлення роботи закладу дошкільної освіти для наших мам став виступ практичного психолога ЗДО, у якому педагогиня зауважила, що наша країна переживає дуже складні часи. Об'єктивно оцінити наслідки нинішніх подій ми зможемо лише через роки. Нелегко дорослим, і ще гірше дітям. Як захистити їх? Як не допустити, щоб війна залишила страшний чорний слід у їхніх душах? Можна було б перемовчати, оминати цю складну тему в розмовах з дітьми, перечекати лихий момент, перемкнувши їхню увагу з жахливих реалій життя на звичні мультяшні страхи, але конфлікт триває вже не дні та тижні, а місяці... На весь час не сховаєшся. Агресія, збройне протистояння – ось те головне, про що говорять сьогодні дорослі. Діти не можуть цього не чути. Вони не лише переживають тривогу, а й виносять із ситуації уроки. Але які? Нестійка психіка дітей потерпає від суспільних конфліктів, оскільки діти не ізольовані від світу дорослих та їхніх переживань. Саме переживання суспільних конфліктів, як і родинних, порушує екологію дитинства. Тож маємо захистити наших малят. І хоча головне джерело подолання тривожної для дітей інформації - родина, та саме педагогові належить виконувати важливу місію миротворця-просвітника, захисника дитинства і гаранта його благополуччя. Психологиня наголосила, що будь-яка нестабільність не лише в родині, а й у суспільстві є загрозою для повноцінного розвитку дітей. І малі відчують це, хоча й не усвідомлюють суті конфлікту дорослих. Їх бентежать тривожні чи агресивні настрої близьких, які свідчать про руйнацію спокою в навколишньому світі. Тому, в такий непростий час батькам слід довіритися педагогічним працівникам, які володіють певними знаннями, вміннями та навичками щодо роботи з дітьми, аби повернути «нових дітей війни» до нормального

життя, подолавши свої страхи і переживання. Для того, щоб батьки, пам'ятали як же діяти у нинішній та інших складних ситуаціях, коли треба захистити дитину від нас – дорослих, практичний психолог подарувала батькам пам'ятки.

Провели екскурсію для батьків вихованців до нашого укриття. Ознайомили їх із задалегідь спланованим педагогічним колективом ЗДО змістом роботи, мета якого - залучення дітей до різних видів діяльності, що відвертатиме їх увагу від хвилювань, страхів та сприятиме зниженню тривожності. Продемонстрували наповнюваність дитячих осередків різноманітними засобами навчання, дидактичними, настільно-друкованими іграми, матеріалами для залучення дітей до малювання та поробок з паперу, природного матеріалу тощо. На власні очі батьки переконалися, що кімната, у якій знаходиться їх діти під час тривоги, оснащена всім необхідним та не викликатиме у дітей тривоги, бо ззовні нагадує звичайну кімнату, де діти, між іншим, ще й будуть у безпеці. Тут достатньо простору для організації різних видів діяльності та вільної гри.

Якщо на початку зборів батьки, заповнюючи анкету щодо того з яким відчуттям вони прийшли до закладу дошкільної освіти, в основному писали: «тривога», «страх», то, залишаючи дитсадок, в анкеті серед написаних ними слів ми побачили: «надія».

То ж з цією ж надією 5 вересня 2022 року ми радо зустрічали наших дошкільнят, за якими так скучив наш дитсадок. За нашими посмішками та професійною толерантністю ми майстерно приховували несамовите калатання серця та тривогу: «А як же буде насправді?»

А насправді наша робота майже нічим не відрізнялася від роботи у довоєнний час. Графік роботи нашого закладу та режим роботи груп (з огляду на безпекову ситуацію у нашому регіоні) залишилися без змін. Наразі, особлива увага приділяється роботі з батьками й налагодженню тісної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу та формуванню соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку.

Організація освітнього процесу в ЗДО здійснюється відповідно до законів України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", "Про охорону дитинства", Положення про ЗДО, Санітарного регламенту ЗДО та програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля (2022).

Базовими в організації освітнього процесу з дітьми усіх вікових груп ми обрали ідеї та теорії, проголошені Базовим компонентом дошкільної освіти (2021), як стандартом дошкільної освіти, врахувавши під час взаємодії з дітьми "Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти":

- ідеї гуманістичної педагогіки, спрямовані на гуманне ставлення до дитини;
- теорія природовідповідності, за якою у дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу;
- ідеї про патріотичне і громадянське виховання, використання казки та гри у гармонійному розвитку особистості;
- ідея солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Для забезпечення 100% охоплення дітей віком від 3 до 6 років дошкільною освітою внесли певні зміни в планування освітнього процесу. Враховуючи те, що не всі батьки погодилися на те, щоб діти відвідували заклад дошкільної освіти, наші вихователі розробили плани освітньої роботи з дітьми таким чином, щоб мати змогу дистанційно (не відхиляючись від основного плану) працювати з такими дітьми за допомогою Viber-груп, які створила кожна вікова група.

Беручи до уваги нормативно-правову базу забезпечення освітньої діяльності в умовах воєнного стану, роботу нашого закладу ми спрямували на:

- організацію психологічної, методичної підтримки педагогічних працівників;
- підтримку дітей та батьків у складних ситуаціях;
- організацію освітнього процесу з дітьми дошкільного віку;
- налагодження зв'язків і підтримку педагогічного партнерства ЗДО з батьками вихованців, представниками територіальних громад;
- надання різних видів психолого-педагогічної підтримки дітям, батькам;
- здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей, зокрема, й дітям із сімей внутрішньо переселених осіб (наразі така у закладі – 1).

Варто зазначити, що вагомою складовою орієнтовного розподілу організованої діяльності стали обов'язкові щоденні експрес-заняття щодо формування сталої безпечної поведінки вихованців у надзвичайних ситуаціях «Про Петрика та незвичайну іграшку», «Будь уважним!», «Тривожні сигнали не лякають відважних малят».

Особливою частиною педагогічної діяльності колективу є організація життєдіяльності вихованців в укритті. Підлаштувалися та вибудували нові схеми взаємодії, перевіряючи їх одразу на практиці, адже умови евакуації, як вимушеної ізоляції, кидають виклик сталому способу життя закладу.

Насамперед розробили правила комфортного перебування в укритті:

- бути уважним один до одного, виявляти турботу, підтримку;
- не розмовляти надто голосно;
- хороший настрій попри все.

Сьогодні, в умовах війни, педагогу необхідно володіти елементарними навичками подолання тривожності, нападів панічної атаки, вміти переспрямувати увагу конкретної дитини, або дітей на позитивні явища, зацікавити їх, знайти способи піднесення їхнього настрою, знати елементарні способи розслаблення дитини у стані нервового напруження. Позитивним, що хочеться відзначити, стало те, що у роботі з дітьми педагоги нашого закладу багато уваги приділяють організації різноманітних пізнавальних розваг, квестів, майстер-класів, інтерактивним іграм, які приносять радість вихованцям, спокій, втіху та допомагають невимушено й практично пізнавати навколишній світ.

В умовах сьогодення дошкільнята мають отримувати не лише знання і практичні вміння для життя, а й психолого-педагогічну підтримку. З огляду на це практичним психологом закладу систематично проводиться робота з батьками щодо психологічного супроводу дитини у воєнний час, надається консультативна підтримка щодо допомоги дітям впоратися з тривожністю під час воєнних дій. Доречним стало надання консультацій для батьків: «Як заспокоїти дитину під час війни», «Як подбати про дитину якщо ви знаходитесь з нею в укритті», «Як говорити про війну та повітряну тривогу з дітьми», «Користь від обіймів для дітей», також практичним психологом представлено відео-тренінг «Тілесні ігри, що допомагають зняти емоційну напругу». Запропоновано також батькам мультфільми, книги, казки, ігри для зняття стресу, що допомагають відволікти дітей під час перебування в укритті.

Для педагогічних працівників, як і для батьків вихованців, теж надзвичайно важливо володіти елементарними навичками самопомоги, психологічної допомоги дитині/дорослому у стані стресу. У цьому контексті нами було переглянуто Цикл вебінарів за підтримки дитячого фонду ООН ЮНІСЕФ у співпраці з ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти" Міністерства освіти і науки України та громадською організацією "ЛаСтрада-Україна". Активним помічником для наших педагогів в організації життєдіяльності вихованців в нових умовах стали матеріали, розміщені на

сайті МОН «Сучасне дошкілля під крилами захисту», відео заняття для дітей віком від 3 до 6 років, розроблені ЮНІСЕФ разом із МОН України.

Слід згадати і про не дуже приємний аспект, який вніс корективи в організацію освітньої роботи не лише нашого закладу – це евакуація діточок до укриття під час отримання сигналу «Повітряна тривога»... Ні, це не про те, що у нашого колектива є труднощі з тим, щоб за 5 хвилин одягнути та спуститися з дітьми до сховища. Якщо впродовж вересня повітряні тривоги у нашому регіоні були не такими частими і не такими довгими по часу, то з жовтня місяця нам доводиться спускатися до укриття подеколи двічі на день і на досить тривалий час (1,5 – 2,5 год.) Попри всі намагання вихователів розрадити наших дошкільнят, переключити їх увагу від активних дій до більш спокійних, як-от: переглянути театральну виставу або послухати казку, подивитися дитячу телепередачу або мультимедію, поспівати пісеньок або порухатися під веселу музику тощо, не завжди дають позитивний результат впродовж такого інтервалу часу. Діти втомлюються від перебування в одному і тому ж середовищі. Крім того, порушується їх режим дня. Багато хто з малечі, зручно вмотивувшись на руках працівників ЗДО, миттєво засинає.

Наближення зими та зниження температури також спонукає мене, як керівника, розглянути різні варіанти по забезпеченню необхідного тепла у сховищі закладу. Наразі, досить гостро постає питання роботи ЗДО в умовах хаотичних відключень електроживлення та водопостачання.

Що не день - то нові виклики! Та нас не зламати! Попри всі намагання ворога у будь-який спосіб паралізувати роботу наших підприємств, лікарень, освітніх закладів, колектив нашого дитячого садочка, як і тисячі інших колективів ЗДО, щодня готується до зустрічі своїх вихованців, прикладаємо всі зусилля для створення безпечного середовища та вдосконалення освітнього процесу у закладі дошкільної освіти. Ми міцно тримаємо свій маленький, але такий важливий для нашого майбутнього, освітянський фронт! Віримо у наші Збройні сили! Перемога вже близько! Бережімо себе і все буде Україна!

Список використаних джерел та літератури

1. Наказ Хмельницької обласної військової адміністрації від 09.03.2022 року № 30/2022-н «Про організацію освітнього процесу в закладах освіти Хмельницької області».

2. Лист МОН № 1/3737-22 від 29.03. 2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні».

3. Лист МОН від 02.04.2022 № 1/3845-22 Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану (для засновників закладів, науково-педагогічних працівників ІППО, директорів та педагогічних працівників закладів дошкільної освіти).

4. Додаток до листа МОН від 26.07.2022 № 1/8462-22 Інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності.

5. Додаток до листа МОН від 27.07.2022 № 1/8504-22 Методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році

6. ХОІППО науково-методичний центр професійного розвитку керівних та педагогічних працівників установ і закладів дошкільної та загальної середньої освіти. Інформаційно-методичний вісник «Орієнтир» №6 (травень). Спецвипуск. «Освітній процес в закладах дошкільної освіти: практичні кроки реалізації в умовах воєнного стану». Хмельницький, 2022.

Шабага Ольга,
логопед
початкової школи №6,
Ізяславської міської ради
м. Ізяслав

Форми та методи роботи закладів освіти в умовах військового стану

Анотація. У статті висвітлюється форми та методи роботи закладів освіти в умовах військового стану, розкриваються поняття «алгоритм дій», «дистанційна освіта».

Ключові слова: освітній процес, дистанційна освіта, психологічна допомога.

Війна увірвалася в наше життя і поставила під загрозу найдорожче - дитинство наших малят. 24 лютого вони прокинулись через вибухи та залишили рідний Київ у пошуках безпечнішого місця для дітей. За даними ЮНІСЕФ, станом на 6 квітня через війну кількість тимчасово переміщених осіб усередині України перевищила 7,1 мільйона людей. У 49,4% з них у родині є щонайменше одна дитина.

«Дітям ми так і сказали: почалася війна, доведеться на деякий час поїхати з дому. Але ми всі разом і піклуємося про нашу безпеку».

В умовах воєнного стану заклади освіти працюють по-різному: дистанційно, очно, за змішаною формою. Працюють з єдиною метою - щоб дитина була щасливою, перебувала в безпечних умовах та отримувала якісні освітні послуги.

Введення в Україні воєнного стану позначилося на всіх сферах людського життя. Особливих змін зазнала освітня галузь, зокрема дошкільна. Є заклади, які працюють у звичному режимі, деякі - приймають тимчасово переміщених осіб, організують освітній процес дистанційно, консультують батьків тощо. Але значна кількість закладів освіти не працюють.

Влада, департамент з гуманітарних питань, центр професійного розвитку, інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ), заклади дошкільної освіти проаналізували потреби батьків з дітьми, наявні освітні ресурси та розробили алгоритм дій в умовах воєнного часу.

Виокремили чотири основні *напрями роботи* [7, с.12]:

- влаштування дітей із числа внутрішньо переміщених осіб у заклади дошкільної освіти;
- організація освітнього процесу за різними формами;
- надання дітям корекційно-розвиткових послуг;
- психологічна допомога.

Форми організації освітнього процесу

Визначили форми організації освітнього процесу в умовах воєнного стану.

- Перша форма - очна. Вона хоч і традиційна, але відрізняється від звичного нам формату. Більшість груп у закладах працює короткотривало - до 4 годин. Діти цих груп не харчуються. Практикуємо проведення занять та інших форм організації освітнього процесу із залученням батьків до чергування в групі з дотриманням карантинних вимог.

- Проводимо для дітей гуртки різного спрямування. А з дітьми з особливими освітніми потребами - корекційно-розвиткові заняття. Такі заняття проводимо у спеціальних та інклюзивних групах за присутністю батьків у закладі або на території закладу з дотриманням карантинних вимог.

- Друга форма - дистанційна. Вона також стає певною мірою традиційною, адже під час карантину вона була основною.
- Під час організації освітнього процесу в дистанційному форматі педагоги враховують вікові особливості дітей. Тривалість занять для дітей молодшого та середнього дошкільного віку становить не більше 10 хвилин, старшого дошкільного віку - 15 хвилин.
- Педагоги проводять заняття за графіком, який затверджує керівник закладу. Обов'язково отримуємо згоду батьків на їх проведення. Якщо батьки не мають змоги долучитися до занять, надсилаємо їм відео.
- Організуємо зворотний зв'язок з батьками дітей. Використовуємо сайт закладу, програму Skype, месенджери Viber, WhatsApp, Telegram.
- Третя форма - змішана. Як правило, діти відвідують гуртки в закладі та заняття в дистанційному форматі.

Психологічна допомога.

- Психологічної допомоги зараз потребують усі діти: і з числа внутрішньо переміщених осіб, і місцеві. Тому практичні психологи працюють з дітьми в місцях локації: модульних містечках, гуртожитках, центрах надання адміністративних послуг та в закладах дошкільної освіти.
- Підготували та розмістили в засобах масової інформації сюжети з психологічної допомоги. Переглянути їх можна за посиланнями, наведеними у кінці статті.
- Робота закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану - це виклик для всіх учасників освітнього процесу. Разом ми з ним впораємося [5].

Рекомендації для працівників закладів освіти на період дії воєнного стану в Україні [3]

Документ складається із трьох частин:

- «Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану», розроблені спільно з ДУ «Український інститут розвитку освіти» та ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти».
- Рекомендації «Щодо здійснення заходів захисту вихованців під час освітнього процесу в умовах воєнного стану та надзвичайної ситуації», розроблені спільно з Державною службою України з надзвичайних ситуацій.
- «План дій вихователя закладу дошкільної освіти у випадку надзвичайної ситуації», розроблений спільно з Командою підтримки реформ Міністерства освіти і науки України та за сприяння фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

З 14 березня в Україні після двотижневих канікул відновили навчання на тих територіях, де це є безпечним та можливим.

Розмова про освіту під час війни може звучати як відлуння мирного часу. Як дійти до садочка, коли на вулиці падають снаряди? Як відпустити дитину в садочок, коли у місті все ще є загроза ракетного удару? Чи реально сфокусувати дітей на заняттях, на чомусь, окрім війни? Відповідаючи на ці запитання, варто згадати про чи не найголовнішу функцію садочків зараз. Це підтримка батьків, викладачів та дітей. Підтримка своїх.

Діти в темних кімнатах наодинці зі своїми гаджетами - це реальність багатьох українських родин під час війни. І добре, якщо цей гаджет є де зарядити і він може підключитися до інтернету з бомбосховища. Для частини дітей в Україні навіть така опція - розкіш. Однак у тих областях, що перебувають у відносній безпеці, а також на звільнених територіях поступово відновлюється освітній процес, дистанційно або очно. Як це відбувається і що буде з освітою далі

Як відбуватиметься освітній процес та в яких умовах.

Звертаючись до українців, Міністр освіти Сергій Шкарлет зазначив:

«Для забезпечення всіх учасників освітнього процесу під час правового режиму воєнного стану МОН 25 лютого 2022 року рекомендувало в усіх закладах освіти оголосити канікули щонайменше на два тижні. Дванадцятий день війни. Бойові дії в окремих регіонах продовжуються, і наше головне завдання – зберегти життя кожного громадянина нашої держави. В той же час ми відслідковуємо і бачимо, що є регіони, в яких ситуація більш спокійна і вони можуть продовжити освітню діяльність».

11 квітня Міністерство освіти і науки повідомило, що в 14 областях України діти навчаються дистанційно, в одній області організовано змішане та очне навчання дітей. Ще раніше міністр освіти Сергій Шкарлет закликав заклади освіти, які перебувають у відносно безпечній ситуації, відновлювати роботу.

Однак кінцеве рішення про те, у якому форматі працювати навчальним закладам, ухвалюється на рівні кожної окремої області комісіями з питань надзвичайних ситуацій. Адже наразі навіть у регіонах, де не ведуться активні бойові дії, частина шкіл функціонує як центри для переселенців.

Наш заклад в ПШ №6 розташований м. Ізяслав Хмельницької області. Ми почали працювати з 5 вересня, а до того на онлайн зв'язку з дітьми та батьками в онлайн режимі. Завдання педагогів - підтримати дітей, знайти для цього потрібні слова й дібрати відповідні види і прийоми роботи: бесіди, ігри, вправи, руханки, казки, оповідки тощо. А ще - подбати про власну психологічну стійкість і внутрішню силу. Хочу зауважити, що весь освітній процес у закладі дошкільної освіти в умовах воєнного стану організовували відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (2021) та враховували під час взаємодії з дітьми «Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти». Оскільки Стандарт дошкільної освіти є актуальним у будь-який час, утверджує політику держави в галузі дошкільної освіти, то заклади дошкільної освіти мають відповідати його вимогам і під час дії воєнного стану [6].

Для закладів освіти розробили алгоритм дій на випадок, якщо повітряну тривогу оголосили до початку навчання.

При оголошенні сигналу «Повітряна тривога!» перед початком освітнього процесу:

1. Працівники закладів освіти, діти/учні, які під час оголошення сигналу «Повітряна тривога!» перебувають вдома або у дорозі до закладу освіти, мають терміново прослідкувати до найближчого укриття.

2. У разі оголошення сигналу «Повітряна тривога!» під час прийому/приходу дітей/учнів до закладу освіти, вони, разом із працівниками закладу та батьками або іншими супроводжуваними особами, терміново переходять в укриття закладу освіти.

3. Під час повітряної тривоги, після того, як всі учасники освітнього процесу перейшли в укриття, діти/учні до закладів освіти не приймаються до оголошення сигналу «Відбій повітряної тривоги!».

4. Після надходження сигналу «Відбій повітряної тривоги!»:

4.1. Заклади загальної середньої та позашкільної освіти після відбою тривоги продовжуватимуть освітній процес (у цей день) у дистанційному форматі. Онлайн-навчання має розпочатися не пізніше, ніж через годину після відбою повітряної тривоги.

Адміністрація закладу приймає рішення щодо організації освітнього процесу та його режиму, про що оперативно інформуватиме працівників, учнів, батьків.

4.2. Заклади дошкільної освіти розпочинають роботу не пізніше, ніж через годину. Рішення приймає адміністрація закладу, про що інформує працівників та батьків.

4.3. Якщо дитина/учень перебуває в укритті закладу освіти під час сигналу «Повітряна тривога!», батьки можуть її забрати лише після надходження сигналу «Відбій повітряної тривоги!».

Якщо для закладів загальної середньої та вищої освіти можна організувати дистанційне навчання, то для закладів дошкільної освіти це досить складно. Оскільки навіть якщо зібрати дітей перед екранами та проводити для них заняття дистанційно, вони потребують особистої присутності в кімнаті дорослого задля безпеки дітей, а також щоб допомагати дитині організаційно. Вважаю, що там, де це можливо, у безпечних населених пунктах, заклади дошкільної освіти можуть працювати офлайн. Але наразі усі населені пункти на території України під загрозою ракетних ударів, тому необхідно при організації освітнього процесу враховувати наявність укриття у закладі освіти.

Там, де ситуація для очної роботи садочку небезпечна, необхідно оголошувати простій та виплачувати працівникам не менше $\frac{2}{3}$ тарифної ставки. Це визначено статтею 113 Кодексу законів про працю України. Водночас закон не забороняє виплачувати більше $\frac{2}{3}$ тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу).

Також МОН видало лист «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні». Згідно з ним, керівникам закладів дошкільної освіти рекомендовано надавати освітні послуги із застосуванням різних форм організації освітнього процесу в ситуації, коли заклад дошкільної освіти повністю або частково припиняє діяльність у зв'язку з військовими діями, з використанням дистанційної та змішаної форми організації освітнього процесу.

Педагогам рекомендується організовувати освітній процес з урахуванням воєнної ситуації у населеному пункті (очне, змішане, дистанційне). Тобто працювати дистанційно заклади дошкільної освіти теж можуть, але зрозуміло, що таке навчання для дітей дошкільного віку організувати складно [3].

У статті 9 Закону України «Про освіту» відмічено, що однією з форм здобуття освіти є дистанційна форма здобуття освіти. Вона визначається, як «індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Сьогодні внесло корективи в освітянське життя та незмінним лишилося те, що всі ми маємо працювати заради наших дітей. Робота кожного з нас наразі надзвичайно важлива, бо у стані війни діти дошкільного віку належать до найуразливішої категорії населення. Перебуваючи в небезпеці, в тривалому стресовому стані, дитина позбавлена нормальних умов для розвитку та освіти. Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини. Діти, які вимушені бути переміщеними із зони активних бойових дій, (таких дітей з нашого закладу майже 90%), стикаються з проблемою соціальної адаптації, перебуваючи в нових соціальних умовах.

Тому, незважаючи на відсутність очних занять з дітьми та велику відстань між вихователями та вихованцями, в закладі було організовано епізодичну освітню діяльність, тобто консультування, психологічна допомога за запитом.

Відчуття компетентності - головна умова успіху. Одним з основних аргументів на користь дітей є формування позитивного уявлення про себе. Розширення можливостей для соціальної взаємодії створює хороші умови для вироблення соціальних і комунікативних компетентностей на відповідному рівні віку дитини. Успіх підсилює відчуття компетентності, яка, у свою чергу, безпосередньо пов'язана із самоповагою й образом власного «Я».

У своїй роботі дотримуюсь плану співпраці фахівців освітнього закладу, який включає у себе роботу над такими питаннями:

- особливості і закономірності розвитку дітей з порушенням мовлення.
- комплексне психолого-педагогічне вивчення дітей;
- методи і прийоми дошкільного корекційного навчання і розвитку дітей;
- зміст та методи роботи з родинами дітей, що мають вади мовлення

Вихователі, які працюють в групах, мають якісно здійснювати диференційований та індивідуальний підхід, володіти прийомами дошкільного корекційного навчання і виховання, формувати готовність здорових дошкільнят до позитивної спільної взаємодії з однолітками, що потребують корекції мовлення. Це відбуватиметься як і в процесі навчальної діяльності в групах так і під час спільних свят та розваг, спільного перегляду лялькових вистав, прогулянок, спортивних змагань з дітьми загальнорозвиваючих груп. Успіх корекційної роботи залежить від позитивного ставлення, прийняття вихователями дітей з вадами мовлення. Позитивний психологічний клімат в групі, сприятливе соціальне і предметно-ігрове середовище – це умови успішної навчальної діяльності.

Вихователі повинні працювати над формуванням позитивного ставлення здорових вихованців до дітей, вчитись прийомам адекватної взаємодії. Адже саме від ставлення вихователів до особливих дітей залежить чи приймуть цих дітей ровесники, чи почуватимуться вони менш самотні та чи зможуть зберегти свою самооцінку. Формами роботи з дітьми може бути проведення театралізованих вистав, розгляд проблемних ситуацій, перегляд спеціально відібраних відеосюжетів, виставки дитячої творчості. Єдине комфортне, психологічне середовище для дітей з різними стартовими можливостями веде до успішного розвитку інклюзивного навчання. Оптимальні умови для адаптації, соціалізації, освіти і повноцінного розвитку забезпечує цілісна система.

У освітньому закладі створена своєрідна мережа підтримки. Всі працівники та адміністрація, всі, хто працює з дітьми, мають допомагати один одному, обмінюватися знаннями, намагатися максимально використовувати місцеві ресурси для досягнення головної мети – реалізації дитиною її потенційних можливостей та підготовки її до незалежного життя в суспільстві.

Для здійснення корекційно-розвивального супроводу в нашому закладі була створена команда фахівців, до якої ввійшли медичні та логопедичні працівники, а також: батьки дітей.

Комплексний вплив відбувається за всіма рекомендованими напрямками.

1. Медичний (лікувально-відновлювальна робота).
2. Корекційно-розвивальний (розвиток уваги, пам'яті, мислення, мовлення)
3. Логопедичний (розвиток усного та закладання основ писемного мовлення дітей, налаштування руки до письма).

Також продовжується організаційна робота адміністрації закладу з колективом та батьками вихованців.

В умовах війни педагогічні працівники мають бути готовими, спроможними повноцінно надавати освітні, інформаційні, консультаційні послуги сім'ям, які виховують дітей. Педколектив за допомогою сайту організовує взаємодію всіх учасників освітнього процесу: постійно оновлюється й поповнюється інформаційне наповнення сайту; з використанням ресурсів онлайн-освіти, педагоги залучають тимчасово переміщених дітей та їхні сім'ї до різних програм з закладів освіти.

У пригоді стануть сторінки сайтів закладів дошкільної освіти, електронне листування, онлайн-спілкування у закритій групі в соціальних мережах тощо та відмічена важливість «розроблення та запровадження медіа-освіти, створення інформаційних дошкільних програм, зокрема “Електронної пошти для батьків” з

питань розвитку дітей». Це все стосується взаємодії з батьками та дає змогу навчити їх проводити час з дитиною з користю [4].

Але педагоги мають змогу не тільки інформувати батьків, а й проводити освітню роботу з дітьми. Лише необхідно дотримуватись вимог Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України 24.03.2016 № 234 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 квітня 2016 № 563/28693 з метою запобігання проблемам зору та серцево-судинним захворюванням.

У розділі XII «Вимоги до розпорядку дня і навчання, організації життєдіяльності, рухової активності дітей» зазначено, що «перегляд розважальних телепередач, мультфільмів і діафільмів для дітей дошкільного віку допускається не частіше 1 разу на день. Тривалість перегляду розважальних телевізійних передач не повинна перевищувати 20 хвилин на день для дітей 3-4 років і 30 хвилин для дітей 5-6 років»

А у разі, коли дитині необхідно взаємодіяти з гаджетами, дотримуватись таких правил: «Заняття з використанням комп'ютерів дозволяється проводити для дітей старшого дошкільного віку два рази на тиждень (не більше одного разу протягом дня). Безперервна тривалість роботи з комп'ютером не повинна перевищувати 10 хвилин. Після занять з дітьми проводять зорову гімнастику. Для дітей з хронічними захворюваннями; дітей, що часто хворіють; після перенесених захворювань (протягом 2 тижнів); дітей з порушеннями зору тривалість занять з комп'ютером зменшується до 5-7 хвилин.

Для роботи з комп'ютером необхідно забезпечити раціональну організацію робочого місця: меблі повинні відповідати зросту дитини, верхня горизонталь екрана відеомонітора повинна знаходитися на рівні очей, відстань від очей до екрана – не менше 50 см.

Заняття з використанням електронних технічних засобів навчання (далі - ТЗН) з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводяться у разі згоди батьків не більше 10 хвилин. Для дітей старшого дошкільного віку безперервна тривалість занять з використанням ТЗН (інтерактивні дошки, відеопроєктори тощо) не повинна перевищувати 15 хвилин».

Інструментами спілкування при дистанційному навчанні можуть бути:

- Електронна пошта – це стандартний сервіс Інтернету, що забезпечує передавання повідомлень, як у формі звичайних текстів, які в інших формах (програмах, графіці, звуках, відео) у відкритому чи зашифрованому вигляді.

- Форум – найпоширеніша форма спілкування. Модератор форуму реалізує дискусію чи обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Програмне забезпечення форумів дозволяє приєднати різні файли певного розміру. Кілька форумів можна об'єднати в один великий.

- Чат – спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативного спілкування людей через Інтернет. Є кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіо-, відеочат. Найбільш поширений текстовий чат. Голосовий чат дозволяє спілкуватися за допомогою голосу, що під час за дистанційною формою є важливим моментом.

- Відеоконференція – це конференція реального часу в on-line режимі. Вона проводиться у визначений день і в призначений час. Для якісного проведення відеоконференції необхідна її чітка підготовка: створення програм, своєчасна інформація на сайті і розсилка за списком. Відеоконференція – один із сучасних способів зв'язку, що дозволяє проводити заняття у «віддалених групах», коли вихованці та вихователь знаходяться на відстані. Отже, обговорення відбувається у режимі реального часу. Вихователь і діти можуть бачити один одного.

- Блог. Це форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Наприклад, автор розміщує публікацію у блозі, та дає можливість іншим прочитати і прокоментувати розміщений матеріал.

- Соціальні мережі Telegram та Viber дозволяють створювати закриті та відкриті канали, групи, чати, обговорення тем, завдань, проблем, інформації.

Наразі вже багато закладів дошкільної освіти впроваджують дистанційне навчання, де робота здійснюється таким чином:

- Найпоширенішою практикою є створення в соціальній мережі Viber групи для батьків та надання рекомендацій щодо здійснення освітньої роботи за окремими темами (фото-, аудіо-, відео-, письмово тощо) та отримання фото звітів;

- Надсилання посилань на сторінки з розвиваючими завданнями, аудіоказками, піснями, поробками, фізичними вправами в мережі Інтернет;

- Надсилання відео-роликів за темами занять;

- Проведення конкурсів, марафонів, флешмобів;

- Он-лайн спілкування з дітьми;

- Відео-конференції з групою дітей;

- Створення та використання Ютуб-каналів.

Освітню роботу в умовах дистанційного навчання здійснюють всі педагоги. До цієї роботи долучаються вчителі-логопеди, інструктори з фізкультури, музичні керівники, практичні психологи тощо [7, с.13].

Особливістю навчання є необхідність включення в навчальну діяльність ігор (дидактичних, предметних, розвивальних).

Звертаємо увагу на те, що освітню роботу з дітьми необхідно здійснювати систематично. Іншим важливим чинником, який необхідно врахувати під час планування й організації освітнього процесу, є загальна ситуація, яка склалася в Україні у зв'язку з воєнними діями. Тому слід приділити увагу заходам безпеки в разі надзвичайної ситуації. Відповідно до додатка 3 до листа МОН «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні» від 02.04.2022 № 1/3845-22 розроблено наступні пам'ятки: «План дій вихователя в разі укриття в приміщенні закладу», «План дій на випадок блокування», «План дій евакуації за межі закладу», «Як діяти в разі надзвичайної ситуації».

Дистанційне навчання доцільно проводити через інтерактивні навчальні матеріали, через соціальні мережі, через освітні платформи, електронні сервіси та додатки тощо.

Особливого значення для психологічного розвантаження дітей набувають зустрічі в режимі реального часу за допомогою гаджетів.

Найзручнішим для проведення занять у форматі відеоконференцій є платформа Zoom (Безкоштовний обліковий запис дозволяє проводити відеоконференцію тривалістю 40 хвилин. Програма відмінно підходить для індивідуальних і групових занять, в неї можна заходити як з комп'ютера, так і з планшета з телефоном. До відеоконференції може підключитися будь-хто, що має посилання, або ідентифікатор конференції. Захід можна запланувати заздалегідь, а також зробити повторюване посилання, тобто для постійного заняття в певний час можна зробити одне і те ж посилання для входу. Переваги:

- Відмінний зв'язок.

- Відео та аудіо зв'язок з кожним учасником.

- У Організатора є можливість вимикати і включати мікрофон, а також вимикати відео і запитувати включення відео у всіх учасників.

- Можна увійти в конференцію як учасник з правами тільки для перегляду.

- Можна ділитися екраном (screensharing) вже зі звуком.

- Демонстрацію екрану можна поставити на паузу.

- Більш того, можна ділитись не всім екраном, а тільки окремими додатками, наприклад, включити демонстрацію браузера.
- В налаштуваннях можна надати всім учасникам можливість ділитися екраном, або включити обмеження, щоб робити це міг тільки організатор.
- В платформу вбудована інтерактивна дошка, можна легко і швидко перемикається з демонстрації екрану на дошку.)

Для дієвої організації дистанційного навчання пропонуємо наступний алгоритм:

1. Сплануйте роботу. Для цього визначте навчальний кінцевий результат, якого хочете отримати від малюків. Поставте собі три запитання: Чому я хочу навчити дітей? Яким чином вони досягнуть бажаних результатів? Яким чином я зможу допомогти їм досягнути бажаних результатів?

2. Створіть навчальні матеріали. Організувати навчальну діяльність вихованців дистанційно – це надати допомогу самостійно розібратися із тим, чого вони не знають і не вміють. Для цього у малюка повинні бути навчальні матеріали та завдання, посилені для його вікової групи. До навчальних матеріалів додавайте інструкції з використання, зазначайте час на виконання, рекомендації та підказки. Також, на допомогу батькам можна розміщувати мультимедійні матеріали – презентації, відеоролики, посилання, які допоможуть у вивченні зазначеної теми. Необхідно надати батькам перелік інтернет-джерел, які сприятимуть легшому засвоєнню матеріалу.

3. Враховуйте, що не всі вихованці однаково активно можуть бути залучені до освітньої діяльності. Потрібен індивідуальний підхід, це спрощує етап підготовки завдань й дозволяє розкрити творчий потенціал малюків.

4. Продумайте отримання зворотнього зв'язку. Для отримання зворотнього зв'язку радимо використовувати електронну пошту, онлайн-сервіси (наприклад освітню платформу Youtube, Viber, Skype, Whats App, Telegram, ZOOM, тощо).

Висновок. Одним із важливих пріоритетів у діяльності закладів освіти є забезпечення безпеки учасників освітнього процесу, які на сьогодні страждають від російської воєнної агресії. А життя та здоров'я дітей – це найбільша цінність людства.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ, 2021. 38 с.
2. Закону України «Про дошкільну освіту» (нова редакція) від 02.04.2022р.
3. Лист МОН №1/3845 від 02.04.2022. «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні».
4. Лист МОН № 1/3371-22 від 06.03.2022. «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій».
5. Лист МОН № 1/3737-22 від 29.03. 2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні».
6. Методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році (додаток до листа МОН від 27.07.2022 № 1/8504-22). Журнал «Дошкільне виховання» № 7, 2022.
7. Попова Юлія. Як організували діяльність ЗДО у воєнний час. Журнал «Практика управління дошкільним закладом» №5, травень 2022, с.12.

Шило Світлана,
доцент кафедри дошкільної освіти та професійного
розвитку педагогів комунального навчального закладу
«Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників
Черкаської обласної ради», доктор філософії

Комунікативний портрет фахівця дошкільної освіти

Статтю присвячено опису комунікативного портрета фахівця дошкільної освіти. У зміст мовного портрета педагога входять не лише комунікативні іпостасі, а й способи вербалізації, просторово-часові характеристики спілкування. Підкреслено, що сучасний фахівець дошкільної освіти має гнучко адаптуватися до взаємодії з дітьми, швидко змінюватися у відповідь на можливі запити суспільства.

Ключові слова: комунікативний портрет, мовна особистість фахівця дошкільної освіти, комунікативна поведінка, культура мовлення, педагогічний імідж, етикетність.

Проблема комунікації знайшла своє потрактування у роботах багатьох дослідників, які комунікативну діяльність витлумачують як процес сприйняття і розуміння людьми одне одного. Автори стверджують, що саме оволодіння педагогами різними способами взаємодії зі здобувачами освіти забезпечує гуманістичний характер відносин між педагогом та учнями, формує особистісний потенціал дитини. Більшість переконана, що формування базових основ педагогічної комунікації дає можливість педагогу бути успішним у своїй діяльності, зрозуміти особистість дитини у всіх її проявах. Це зумовлено тим, що педагог, комунікуючи з вихованцям, встановлює особисті контакти з ним, усвідомлюючи їх прояви, може зрозуміти співрозмовника, його характер та поведінку. Комунікативний процес дає змогу не лише зазирнути до внутрішнього світу співбесідника, а й перебудувати його, опосередковано вплинувши на поведінку.

Процес передачі та декодування інформації від комунікатора до реципієнта має діяльний, діалогічний характер. Комунікацію можна трактувати як інформаційний зв'язок суб'єкта з тим чи тим об'єктом або як процес участі, співучасті та прийняття іншого, що дає змогу розуміти один одного та об'єднуватися навколо чогось спільного. Це дуже важливе становище, оскільки педагог може бути готовий до об'єднання учнів задля досягнення цілей. Нинішній стан розвитку й реформування системи освіти характеризується орієнтованістю на кожную особистість, розкриття її прагнень і можливостей, спрямованістю на захист інтересів дитини, уникнення загальності та рецептурності в навчанні. Вагомого значення це набуває на першому етапі соціального становлення особистості, у період здобуття дітьми дошкільної освіти.

Як зауважує В. О. Сухомлинський, «виховання — це людські стосунки. Хороший педагог – це насамперед людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить у те, що кожна дитина може стати доброю людиною, вміє дружити з дітьми, бере близько до серця дитячі радощі й прикрощі, знає душу дитини, ніколи не забуває, що й вона сама була дитиною» [8, с. 325]. У сучасній педагогіці науковці звертають увагу на важливі особистісні якості, необхідні в професійній діяльності фахівця дошкільної освіти. Зокрема Т. І. Поніманська до таких зараховує: співробітництво з дитиною на засадах гуманізації, розвиток її особистості; здатність до емоційної і моральної підтримки дитини; прагнення до емоційної близькості у спілкуванні з нею, спрямування на психологічний комфорт і своєчасний розвиток особистості; бажання поповнювати знання, займатися

самонавчанням і самовихованням для вдосконалення своєї педагогічної майстерності, здатність виявляти і враховувати у вихованні інтереси дітей та їхнє право на повагу, здатність до рефлексії і контролю результатів педагогічної діяльності [6, с. 132].

Педагогічна діяльність не може здійснюватися без високого рівня розвитку в педагога комунікативних здібностей, адже виконання будь-якого педагогічного завдання вимагає активного спілкування вихователя з дітьми, уміння їх організувати. Значення мовленнєвої вправності та культури спілкування фахівця дошкільної освіти у розвитку вихованців, у набутті досвіду моральних взаємин із людьми – факт беззаперечний, доведений багатомісячним існуванням педагогічної професії. Діяльність педагога пов'язана з проблемами розвитку мови, і насамперед із мовленнєвою культурою, що розвивається на основі принципу об'єктивних зв'язків між мовою та пізнавальними процесами. Саме мовленнєва поведінка, володіння словом нерідко визначають ставлення до вихователя з перших хвилин знайомства і в процесі тривалого спілкування, роблять педагога чи об'єктом безумовної поваги, чи іронії і навіть глузування. Таким чином, якості комунікативної особистості педагога набувають вагомого значення. З одного боку, вони охоплюють сукупність загальних комунікативних здібностей, що дають змогу педагогу спілкуватися, з іншого – це ще й сукупність відмінних рис конкретного носія мови, що забезпечують йому мовленнєву індивідуальність.

Педагогічна мова покликана забезпечити:

- а) продуктивне спілкування, взаємодію між педагогом та його вихованцями;
- б) позитивний вплив вихователя на свідомість, почуття учнів з формування, корекції їх переконань, мотивів діяльності;
- в) повноцінне сприйняття, усвідомлення та закріплення знань у процесі навчання;
- г) раціональну організацію навчальної та практичної діяльності вихованців.

Високі вимоги ставлять насамперед до мовлення вихователя, яке має бути точним, зрозумілим і виразним. Розвиток мови в дитини вимагає від фахівця дошкільної освіти неупинної роботи над культурою власного мовлення. Щодо цього С. Ф. Русова зауважувала: «Мову необхідно всякими засобами розвивати, робити ясною, чепурною, широю, бо вона – творче знаряддя, за допомогою якого виховується думка, серце, слово правди і краси» [7, с. 45]. Професорка А. М. Богуш переконана: « У кожного педагога має бути свій мовний етикет і мовний стиль, який визначається не тільки правильною вимовою, а й бездоганним володінням позамовними засобами (мімікою, жестами, темпом мовлення тощо). Вихователь повинен бути мовлянином, носієм живого українського слова» [2, с. 278]. Тобто мовлення педагога має бути зразком для дітей, тому фахівцям дошкільної освіти так важливо зважати на: змістовність, точність, логічність; лексичну, фонетичну, граматичну орфоепічну правильність; образність, смислову виразність; емоційну насиченість, багатство інтонацій, неквапливість, достатню гучність, хорошу дикцію, дотримання правил мовного етикету, відповідність слів вихователя його справам.

Та педагогу варто бути уважнішим не тільки до свого мовлення, а й вихованців. Оскільки за будь-якими порушеннями чи відхиленнями у розвитку дітей можна знайти і мовні проблеми. Необхідно вчити дітей чути образність мови, помічати помилки у своїй мові та мовленні інших, виправляти їх.

Зважаючи на важливість комунікації в педагогічній діяльності, можемо окреслити комунікативний портрет фахівця дошкільної освіти, який складається із таких штрихів:

- правильність та чистота – володіння техніками і засобами вербального спілкування; відсутність у мовленні елементів, невластивих літературній мові;
- доброзичливість, ввічливість, привітність, вміння вислухати;

- точність, логічність, доцільність – оптимальне вираження інформації, формулювання запитання;
- виразність дикції – чітка вимова звуків, дикція читання, декламація віршів, уміння промовляти скоромовки;
- емоційність – особливість мовлення, що допомагає захоплювати увагу і створювати атмосферу емоційного співпереживання.

Отже, ефективність мовної комунікації у професійному педагогічному співтоваристві визначається за тими ж параметрами, як і ефективність спілкування в інших сферах, проте у висловленні фахівця дошкільної освіти першочергового значення набуває мовний стандарт, відхилення від якого сприймається як недолік у комунікативному портреті. Різні жанри, в яких педагог здійснює письмову чи усну комунікацію, потребують активізації механізмів мовного вибору та контролю, максимального врахування фактора адресата, розуміння особливостей сучасної комунікативної ситуації. Ці якості співвідносні з базовими компетенціями і є актуальними повсякчас.

Список використаних джерел та літератури

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання: монографія. К. : Світич, 2006. С. 148.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика. Підручник. За ред. А. М. Богуш. К.: Вища школа, 2007. 543 с.
3. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посібник. Київ : Академія, 2006. 256 с.
4. Загородня Л. П., Титаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посібник. Суми : Університетська книга, 2010. 319 с.
5. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” / [Кононко О. Л., Плохій З. П., Гончаренко А. М. та ін.]; під ред. О. Л. Кононко. К.: Світич, 2009. 208 с.
6. Поніманська Т. І. Підготовка педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти. Дошкільна педагогіка. К., 2004. С 129-136.
7. Русова С. Вибрані твори. К.: Освіта, 1996. С. 113.
8. Сухомлинський В. О. Слово вчителя в моральному вихованні. Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 5. Статті. К.: Рад. школа, 1977. С.321-330.
9. Федорович А. В. Культура мовлення як складова професіоналізму педагога. Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць / За заг. ред. проф. Матвієнко О. В. ; укл. доц. Кудіна В. В. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2012. Вип. 46. С. 32-35.

Шкварська Тетяна,
практичний психолог-методист
ЗДО №20
Кам'янець-Подільська ОТГ

Система конкретних прийомів профілактики та подолання синдрому «професійного вигорання» та професійної дезадаптації педагогів в інклюзивному дошкільному закладі

Анотація З огляду на реформу сучасної освіти, впровадження принципів гуманізму, толерантності, відкритості організацій до розвитку все більше уваги

приділяється психологічному здоров'ю працівників закладів дошкільної освіти. В даному контексті дуже важливою є підготовка вихователів груп інклюзивного навчання до профілактики та подолання стресів та синдрому «професійного вигорання».

Ключові слова: синдром “професійного вигорання”, інклюзія, педагог, дезадаптація, профілактика, реалізація, стрес, стресори.

Повернути людину, що «вигоріла» до нормального способу життя дуже важко. Тому особливо актуально постає питання про профілактику цього синдрому. Вона повинна починатися з розпізнавання і розуміння суті проблеми. Перший крок в контролі за процесом вигорання – взяти на себе відповідальність за своє власне переживання стресу і потім зобов'язати себе змінюватися. Людина повинна задовольняти свої особисті потреби для того, щоб у неї «було що віддавати» своїм дітям, колегам. Однак немає загальної думки відносно того, до яких заходів потрібно вдаватися.

Найбільш розповсюдженим засобом є безперервна психолого-педагогічна освіта, підвищення кваліфікації. Це пов'язано з тим, що знання, отримані в період навчання у ВУЗі швидко застарівають. В американській літературі фігурує навіть одиниця виміру застарівання знань фахівця, так званий «період напіврозпаду компетентності», запозичений з ядерної фізики. В даному випадку він означає тривалість часу після закінчення ВУЗу, коли, в результаті застарівання отриманих знань та появи нових знань, нової інформації, компетентність фахівця знижується на 50%.

Приймаючи на себе відповідальність за власний стрес, педагог починає брати контроль над ситуацією, і, при цьому, виходить зі стану «жертви». Якщо педагог не проявляє ініціативи щодо розробки своєї власної стратегії подолання «професійного вигорання», може так статися, що ніхто інший цього також не зробить, а отже – нічого не зміниться.

Розроблена система конкретних прийомів профілактики та подолання синдрому «професійного вигорання» та професійної дезадаптації.

Практична реалізація зазначеної профілактики синдрому «професійного вигорання» та професійної дезадаптації може здійснюватися у результаті використання педагогом конкретних прийомів на певних фазах протікання стресу та синдрому «професійного вигорання».

Фаза аналізу професійної ситуації:

Профілактика синдрому «професійного вигорання» розпочинається з самого вищого рівня моделі стресу – аналізу професійної ситуації. Вона полягає в когнітивній оцінці ситуації (виявлення стрес-факторів, аналіз власної стресової реактивності чи толерантності тощо) та зниження впливу стресорів. Це передбачає застосування системи спеціальних прийомів, які виявляться бар'єрами на шляху до стресу:

Необхідно навчитися розпізнавати стрес. З цією метою слід навчитися ідентифікувати деякі сигнали, які попереджають про стрес. До основних належать:

Робота:

- Людина не виконує роботу своєчасно, не приходить на назначені зустрічі або не виконує інші зобов'язання;
- Людина припускається помилок через неуважність;
- Знижуються кількісні та якісні показники роботи;
- Людина довго вагається, приймаючи рішення;
- Затримується на роботі, але більше «одержима» роботою, ніж завжди;
- Усні або письмові доповіді мають нечіткий, незв'язний характер;
- Частіше, ніж звичайно, трапляються нещасні випадки.

Стосунки з колегами:

- Неадекватно сприймає гумор;
- Проявляє роздратування, недружелюбність, демонструє реакції гніву;
- Раптово почалися утруднення в спілкуванні та підтримуванні дружніх стосунків з іншими людьми;
- Висловлює незрозумілу або надмірну недовіру до колег.

Особистість:

- Виглядає втомленою, не здатна «розслабитися».
- Байдуже ставиться до життя; не виявляє ні до чого інтересу.
- Часто відчуває себе хворою або такою, що ось-ось захворіє.

Якщо людина знайшла в собі ознаки стресу, то необхідно здійснити глибшу когнітивну оцінку ситуації: виявити основні стрес-фактори у власній професійній ситуації та спробувати «усунути» їх. Це можна зробити таким чином:

- Назвати 5 найважливіших джерел стресу (стресорів);
- Описати коротко власні реакції на них;
- Подумати, як можна знизити вплив цих стресорів або повністю усунути їх дію.

Якщо виконання цього завдання не дало людині можливості глибоко проаналізувати основні стрес-фактори у власному професійному житті, то необхідно використати складніший прийом: почати вести «Щоденник стресових подій», збираючи інформацію за 7 компонентами щоденно:

1. Стресори цього дня:
 - звичні стресори (які переживаються часто);
 - незвичні стресори (які переживаються рідко).
2. Реакції на кожен стресор, що з'явився:
 - фізіологічні реакції (потовиділення, м'язове напруження, підвищення артеріального тиску тощо);
 - психологічні реакції (страх, тривога, хвилювання тощо).
3. Способи адаптації до стресора.
4. Кращі способи адаптації.
5. Прийоми релаксації, які використовувалися людиною в цей день.
6. Ефективність цих прийомів релаксації.
7. Відчуття, які були в цей день:
 - фізичні;
 - психічні.

Цей щоденник необхідно вести протягом 3 тижнів, а після цього треба проаналізувати вплив стресу та синдрому «професійного вигорання» на власне життя та власну реакцію на стреси та синдром за допомогою таких питань:

- Які стресори виникають у Вашому житті найчастіше?
- Чи хочете Ви й надалі відчувати вплив цих факторів?
- Якщо ні, то подумайте, яких стресорів Ви можете уникнути. Яким чином?
- Як зазвичай реагує на стресори Ваш організм?
- Чи використовуєте Ви певні прийоми подолання стресу частіше, ніж інші?
- Ці прийоми працюють «на Вас» чи «проти Вас»?
- Чи існують інші прийоми подолання стресу, які Ви використовуєте рідко.

При аналізі стрес-факторів необхідно звернути увагу, чи мають місце в конкретній ситуації *глобальні професійні (життєві) зміни* (наприклад, реорганізація на роботі, перехід на нову посаду, зміна режиму або графіку роботи, зміна роботи дружиною (чоловіком), зміна місця проживання, хвороба близьких тощо), оскільки

одна або кілька з них можуть виявитися для людини серйозними стрес-факторами в аналізованій період.

Треба визначити *повсякденні рутинні, побутові справи, а також конфлікти, пов'язані з ними*, які найчастіше виявляються стрес-факторами (наприклад, перевантаження професійними справами; необхідність взаємодії з великою кількістю людей під час роботи; несвоєчасне виконання колегами їх професійних зобов'язань; оволодіння новою технікою; перестановка або втрата речей; сімейні конфлікти тощо).

Визначивши основні стрес-фактори, які викликають професійний стрес, людині необхідно прийняти на себе певні зобов'язання щодо подолання стресу.

Необхідно визначити основні мотиви здійснення власної професійної діяльності. Для цього людині треба скласти перелік усіх причин (реальних та абстрактних), які спонукають виконувати цю роботу. Треба визначити мотивацію, цінність та значущість своєї роботи, можливості професійної кар'єри, основні етапи її здійснення.

Якщо людина зрозуміє, що ця робота для неї не є дуже значущою, вона їй не подобається та не дає можливості вирішити власні професійні та сімейні проблеми, то необхідно прийняти мужнє рішення – змінити роботу.

Якщо ж робота є для людини значущою, але вона відчуває, що починає «вигорати», то хоча б тимчасово необхідно *зробити такі кроки*:

- людина повинна попросити керівництво тимчасово знизити її навантаження;

- не брати роботу додому;
- не розмовляти про справи під час обіду та у вільний час.

Необхідно навчитися управляти своїм часом за допомогою таких прийомів:

- визначити основні цілі та завдання власної професійної діяльності на певний період;

- співвіднести результати їх виконання з можливостями здійснення певних етапів власної професійної кар'єри;

- визначити пріоритетність цілей та завдань;
- скласти розклад виконання справ;
- навчитися говорити «ні!»;
- делегувати свої повноваження; доручати завдання іншим;
- визначити розподіл свого часу тощо.

Якщо людина визначила, що одним зі стресорів, які обумовлюють виникнення у неї професійного стресу, є дуже великий обсяг роботи, то навіть якщо робота їй дуже подобається, необхідно *спробувати змінити свій імідж «трудоголіка»*. Щоб подолати трудоголізм, треба використати такі засоби:

- Людина повинна сконцентруватися на тому, що їй подобається найбільше, та спробуйте знайти способи припинити або мінімізувати виконання того, що їй не подобається;

- Спитати себе «Чим би я хотів займатися безкоштовно?» і потім спробуйте спрямовувати у це русло свою роботу;

- Навчитися продуктивно використовувати свій час, «не дозволяти часу використовувати себе». Вирішити для себе, скільки часу людина приділятимете відтепер роботі, потім скоротити свій робочий час до цього рівня. Використати для цього так звані «штучні» прийоми (назначити відразу після закінчення робочого дня зустріч з другом, запланувати відвідування басейну, похід в театр тощо);

- Залишити вільний час у власному робочому розкладі;
- Навчитися говорити «ні!» новим вимогам до власного часу. Якщо людині важко це зробити, вона може сказати, що їй потрібно подумати над цим і може відмовитися пізніше;

- Оформити своє робоче місце за своїм смаком, зробити так, щоб воно приносило задоволення, адже людина заслуговує на це;
- Постарайтесь не забувати про приємні моменти своєї роботи: задоволення від виконаного завдання, свобода та можливість бути корисним іншим тощо;
- Надмірна захопленість роботою передбачає хороший обсяг звітності про те, як Ви працюєте. Подумайте, як можна переструктурувати роботу, щоб вона приносила Вам більше задоволення;
- Визначте час для сімейних справ (поділіть з домашніми побутові турботи, виїдьте на природу тощо).

Визначте ті речі, якими Ви хотіли б займатися, окрім роботи. Складіть список під назвою «Я дійсно хочу цим займатися». Перерахуйте все, чим Ви хочете займатися, в послідовності від найбільш до найменш бажаних дій. А тепер пригадайте, коли Ви останній раз займалися тим чи іншим з Вашого переліку. Створіть умови, щоб такі заняття стали для Вас реальністю.

Намагайтеся у своїй професійній діяльності демонструвати *асертивну (впевнену) поведінку*. Впевненість у собі – це здатність виражати себе та задовольняти свої власні потреби, водночас не створюючи незручностей для інших. Тому відмовляйтеся від *невпевненої поведінки* (відмова від власних потреб заради допомоги іншій людині, ігнорування власних потреб) та *агресивної поведінки* (спроби домінування або досягнення своїх цілей за рахунок інших людей).

Визначте *своє розуміння успіху в житті* (що для Вас означає успіх), визначте власний рівень успіху. Проаналізуйте свої позитивні сторони, які сприяють досягненню Вами успіху, а також назвіть уразливі сторони, які не сприяють цьому.

Створіть групу соціальної підтримки. Соціальна підтримка – це почуття причетності, почуття того, що тебе приймають та люблять таким, яким ти є, а не тому, що ти можеш що-небудь зробити для когось. До групи соціальної підтримки можуть ввійти Ваші друзі, члени сім'ї, з якими Ви духовно близькі і з якими Ви поділяєте свої радості, проблеми, страхи та любов. Включіть до групи соціальної підтримки і Ваших колег, затоваришуйте з ними, організуйте спільне позитивне проведення часу.

Потурбуйтеся про правильне харчування. Визначте для себе збалансовану дієту. Не дозволяйте «зайвому» шуму з Вашого оточення вибивати Вас зі стану рівноваги.

Універсального рецепту, як уберегтися від «професійного вигорання», на жаль, немає. Протікання процесу та способи виходу з ситуації, що склалася, залежать від структури і психологічних особливостей кожної людини. Тому треба знати себе, знати свою природу, розуміти, що викликає певні стани, і як ними можна управляти. Людський організм володіє від природи колосальним потенціалом і механізмами саморегуляції та відновлення сил. Можливо, правильніше буде сказати, що наше завдання – не заважати тому природному розуму, яким із надлишком наділяє нас життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Богучарова, О. І. Синдром професійного «вигорання» серед українських медичних працівників та педагогів / О. І. Богучарова // Вісник Київського університету. Соціологія. Психологія. Педагогіка. – 2003. – № 17-18. – С. 59-63.
2. Бобченко, Т.Г. Психологические тренинги. Основы тренинговой работы : навч.посіб. / Т.Г. Бобченко – М. : Юрайт, 2020. – 132 с.
3. Бубняк, Н. Не дай собі «згоріти» : тренінг для педагогів / Н. Бубняк // Позашкілля. – 2017. – № 3. – С. 69-73.

4. Вальчук, С.Л. Синдром професійного вигорання : [поради психолога учителю] / С.Л. Вальчук // Педагогічна майстерня. – 2014. – № 6. – С. 30-32

Шкорбецька Ольга,
вихователь
Дунаєвецького ЦРД “Пролісок”

Вигадуємо! Створюємо! Досліджуємо! Розвиток інженерного мислення у дошкільників

***Анотація;** у статті розкрито формування інженерного мислення дітей, виховання інтересу до точних і винахідницьких здібностей.*

***Ключові слова;** stream-освіта, біоніка,*

STREAM-освіта — новий інтеграційний підхід до розвитку, виховання й навчання дітей. Цей напрям освіти інтегрує в собі завдання з формування в дітей загальних наукових уявлень про світ; ознайомлення їх з інформаційно-комунікаційними технологіями; розвиток умінь експериментувати, конструювати; навчання дітей основ опрацювання змісту тексту, грамоти, математики, а також різних видів мистецтва.

Сучасні дошкільнята – відкриті, розкуті, комунікабельні. Старі іграшки та ігри не викликають у них особливого інтересу. Як же оновити зміст ігрової діяльності? Як створити умови не лише для формування ігрових умінь, а й для розвитку творчих здібностей, винахідливості, уяви, індивідуальності, фантазії?

Педагоги - дошкільники добре розуміють значення розвивального середовища для всебічного розвитку дитини. Останнім часом дуже змінилися вимоги до організації середовища закладу. Досвід свідчить, що становлення та розвиток особистості дитини відбувається здебільшого не на занятті, а в повсякденному житті, де дитина має змогу отримати значно різнобічніший і багатший емоційний і діяльнісний досвід. Не менш важливим є питання предметного наповнення розвивального середовища. Добір ігор та дидактичних засобів передбачає їх багатофункціональність. Створення авторських посібників власноруч та їх упровадження в освітній процес дошкільного закладу набуває все більшої популярності серед педагогів. Щоб викликати у дітей бажання самостійно гратись з дидактичним матеріалом, розвивати їх сенсорні здібності, логіку, мислення, фантазію ми вирішили надати йому більш цікавого змісту. Реалізувати поставлене завдання допомагає новий напрям освіти — STREAM..

Методична система продовжує розвиватись і вдосконалюватись. На часі: впровадження основних напрямів програми «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт»; збагачення змісту навчального матеріалу, поповнення дидактичним матеріалом STREAM-осередків; упорядкування супроводу електронними презентаціями.

STREAM-освіта — базова сходинка у представленій моделі, найбільш багатогранна. Треба надати малюку можливість випробувати себе в різних галузях - побути співаком, актором, балериною, музикантом, науковцем, винахідником. При цьому варто уважно стежити за тим, що дитині найбільше подобається, що виходить краще, чим вона може займатися самостійно, і не примушувати до того, до чого в неї немає охоти.

У центрі програми — дитина — обдарована особистість, тобто така, яка самостійно, в силу власних вікових і психофізіологічних особливостей, обирає свої дії та рішення, досягає вищого рівня пізнавального розвитку. Розвиваючи здібності, обдарованість дитини, вкрай важливо спрямувати їх у правильне річище — на користь добра. У пропонованій програмі це завдання реалізується завдяки цілісному

соціально-психологічному проектуванню яких забезпечує прогресивне духовно-креативне зростання потенцій як дорослого, так і дитини.

Ґрунтом для розвитку пізнавальних здібностей малюка є розвиток його сенсорних, інтелектуальних і творчих здібностей.

Напрями програми; природничі науки, інженерне мислення, технології, читання і письмо, інженерія, мистецтво, математика.

Біоніка – порівняно молода наука, якій поєдналися біологія та електроніка, яка вивчає особливості будови живих організмів для створення нових приладів та механізмів, технічних систем, для вирішення різноманітних інженерних завдань.

Впроваджуючи в практику основні напрями програми «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт», педагогами нашого закладу оновлено зміст ігрової діяльності дітей, створюючи для цього доступне, змістовне й ефективне середовище - STREAM-осередки.

Як пріоритетні визначила такі завдання у роботі з дошкільниками:

1. *Розвиток потреби малят у реалізації своїх здібностей у процесі ігрової, дослідницько-експериментальної, мовленнєвої, логіко-математичної, будівельно-конструктивної, художньо-продуктивної діяльності;*

2. *Задоволення ігрових уподобань кожної дитини;*

3. *Налагодження партнерських стосунків та створення об'єднань за інтересами;*

4. *Опанування навичок практичної діяльності, культури спілкування;*

5. *Адаптування до умов групи технологій, які спрямовані на розвиток мислення дошкільників;*

6. *Удосконалення матеріально-технічного забезпечення для їх реалізації.*

Методи і прийоми, які дозволять забезпечити мотивацію дітей :

1. Бесіда.

2. Дискусія.

3. Ігрові методи і прийоми.

4. Наочні демонстраційні та роздаткові матеріали: схеми, малюнки.

5. Прийоми «авансування», «створення ситуації успіху»: відстаючих дітей знайомити з новим матеріалом раніше, ніж дітей з високим рівнем розвитку (це підвищує активність дітей на загальному занятті і сприяє засвоєнню матеріалу та зростанню почуття впевненості в собі).

6. Стимулювання.

7. Метод долання перешкод.

8. Проблемне спілкування (використання вправ розвивального характеру, знаходження самостійних шляхів вирішення);

9. Метод схвалення та похвали.

10. ІКТ

Оновлені осередки будівельно-конструктивної діяльності різними видами конструкторів сприяли розвитку дитячого мислення, уяви, фантазії, креативності.

Нині техніка полегшує наше життя, те, що ми робили вчора дуже багато часу або взагалі не мали можливості зробити, зараз можемо зробити за мить. Але техніка має і зворотний бік – іноді вона виходить з-під контролю людини і може стати причиною техногенної катастрофи. Тому важливо навчити людей грамотно користуватися технікою, знати і виконувати правила техніки безпеки, вміти чітко і зрозуміло розповісти іншим правила безпечного використання технічного пристрою, знати ознаки неправильної роботи технічного пристрою та де можна його полагодити. Тобто володіти основами інженерних знань, а ще бути трішечки винахідником та дослідником.

Яким буде садочок через 20-25 років дорослим уявити непросто. Але діти це роблять легко і швидко!

Садочок – найкраще місце для перших кроків інженерів. Тому варто провести STREAM-тиждень. Для цього потрібно багато ігрових будівельних матеріалів – Lego System, геометричні фігури, блоки, мозаїку, кінетичний пісок, магнітний конструктор, які дадуть змогу об'єднувати в композиції у найнесподіваніший спосіб

STREAM–освіта надихає наших дітей – майбутнє покоління винахідників, новаторів і лідерів проводити дослідження як вчені, моделювати як технологи, конструювати як інженери, бачити як художники, аналітично мислити як математики, і грати як діти.

Наша мета – розширювати кругозір, розвивати і спонукати дітей до творчого мислення, систематичних умовиводів і розкриття свого потенціалу для формування їх власного майбутнього через досвід реалізації безмежних можливостей людини. Надихати і розвивати творців майбутнього, закласти фундамент для майбутніх вчених, винахідників, фахівців, що йдуть в ногу з часом.

STREAM-освіта – новий інтеграційний підхід до розвитку, виховання і навчання дітей, вона має починатися з дошкільного віку, вже зараз потрібно впроваджувати програми зі STREAM-освіти в дошкільних закладах. Таку альтернативну програму формування культури інженерного мислення в дошкільників «STREAM-освіта або Стежинки у Всесвіт» було створено у 2018 році авторським колективом науковців під керівництвом Катерини Крутій, доктора педагогічних наук, професора. Програма зорієнтована на цінності та інтереси дитини, на ампліфікацію дитячого розвитку, взаємозв'язок усіх сторін життя, формування культури інженерного мислення. Тому педагогами дошкільного закладу було вирішено розпочати впровадження ідей програми в освітню діяльність з дошкільниками.

Наш час - це ера цивілізації, епоха організаційних та інформаційних технологій, епоха технічної культури, епоха відповідального, дбайливого ставлення до довкілля та здоров'я людини.

Новому періоду розвитку людства має відповідати нова філософія освіти , нові системи, нові моделі навчання. Одними з яких є «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» та «STREAM- освіта» , які дають дітям можливість висловлювати та відстоювати власну точку зору, мислити критично, вчитися працювати у команді, домовлятися та поважати демократичні рішення, бути відкритим для навчання та самонавчання, вміти приймати самостійні рішення у власному повсякденному житті.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти./Державний стандарт дошкільної освіти//Нова редакція .Київ. 2021. с.38
2. Базовий компонент дошкільної освіти./Державний стандарт дошкільної освіти//Нова редакція .Київ. 2021
3. STEM-освіта: шляхи запровадження, актуальні питання та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2016/12/09/stem-osvita-shlyahi-zaprovadzhennya-aktualni-pitannya-ta-perspektivi/>

Шмельова Алла Вікторівна
вихователь ЗДО №10
Красилівська ОТГ

Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах війни.

Анотація. Стаття містить рекомендації щодо поведінки педагогів та інших дорослих (батьків, рідних, близьких) які знаходять поруч з дитиною, в воєнний час, методи планування роботи з учасниками освітнього процесу в

дошкільному закладі; наведені приклади деяких ігор з дітьми, з метою забезпечення стресостійкості під час повітряної тривоги; вказані використані джерела інформації в разі потреби детальнішого ознайомлення з темою психологічного супроводу учасників освітнього процесу під час воєнного стану у країні.

Ключові слова: психотравмуючий фактор; вразливість; емоційний стан; освітній процес; психіка дитини; безпека; стресостійкість; резильєнтність.

“Саме зараз наше завдання – допомогти дітям повернути, створити хоч невеликий простір безпеки. Багато хто з них досі перебувають у стані шоку. Ми не можемо припустити, що стане тригером для травматичних реакцій, тому наші уважність, емпатійність, почуття такту та відчуття опори дуже важливі” – психологиня Світлана Ройз.

Війна стала для усіх нас особливим викликом і, на жаль, частиною нашого повсякденного життя: пожежі після обстрілів, насильство, загроза смерті та соціально-психологічна криза, в якій знаходиться наша країна, це все є психотравмувальним фактором та несе в собі загрозу соціальної дезадаптації, підвищення ризику суїциду, зростання випадків насильства серед різних верств населення, нервово-психічних та психосоматичних зривів. Сьогодні війна проходить не лише по лінії фронту. Війна вже всередині кожного: на лінії фронту вона фізична, поза ним - вона психологічна.

Настрій людей на війні – не менш важливо, ніж справні зброя і техніка.

Однією із вразливих категорій суспільства, яка підпадає під вплив травмувальних ситуацій нашого сьогодення, є діти, котрі достатньо гостро сприймають події, які змінюють стабільність, надійність, безпечність навколишнього середовища. Діти – одна з найуразливіших категорій населення, у яких психологічна травма, викликана надзвичайною подією, може істотно порушити весь подальший хід психологічного та психічного розвитку.

За таких умов істотно зростає роль всіх педагогічних працівників, які можуть надавати першу психологічну допомогу та підтримку усім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань функціонування системи освіти.

Фізичні та емоційні стани людини взаємопов'язані і тому здатні взаємовпливати один на одного. Під час напружених емоційних станів у дитини змінюється міміка, темп мовлення, з'являється метушливість, змінюється дихання, пульс, колір обличчя, можуть з'явитися сльози. Для того, щоб зменшити вплив несприятливих факторів на психіку дитини, на допомогу приходять методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу, розроблені МОН України

Планування організації освітнього процесу передбачає залучення практичного психолога ЗДО та спрямовується на забезпечення психологічного комфорту дітей та всіх учасників освітнього процесу, створення безпечного освітнього середовища і здійснення необхідного психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу.

Важливим чинником, який необхідно врахувати під час планування й організації освітнього процесу одним із пріоритетних завдань визначено формування в дошкільників свідомого ставлення до власної безпеки, формування в них навичок безпечної поведінки та стресостійкості, збереження життя та здоров'я (фізичного, психологічного, емоційного).

У зв'язку з цим організація освітньої взаємодії з дітьми має здійснюватися із урахуванням специфіки індивідуальної роботи під керівництвом вихователя та передбачати психолого-педагогічний супровід усіх учасників освітнього процесу. При цьому планування різних форм організації життєдіяльності слід враховувати стан дітей, їхній настрій та віддавати перевагу різним формам взаємодії.

Окремо в методичних рекомендаціях приділяється увага психологічному супроводу учасників освітнього процесу. Особливої підтримки потребують учасники освітнього процесу, які перебувають у складних життєвих обставинах: діти з категорії внутрішньо-переміщених осіб та їхні сім'ї; особи, які проживають на окупованих територіях або в зоні бойових дій; діти, батьки, педагогічні працівники, які зазнали насильства або потерпіли від дій окупантів.

Перша психологічна допомога – це сукупність заходів загальнолюдської підтримки та практичної допомоги ближнім, які відчують емоційне напруження та страждання. Таку допомогу може надати не лише практичний психолог, а також педагог, знайомий з правилами надання першої психологічної допомоги. Її надання не передбачає значної професійної підготовки, достатньо педагогічних знань, отриманих в межах загальноосвітнього психологічного інформування, і природної здатності проявляти співчуття, людяність.

Основні ознаки стресу у різних вікових груп дітей, як індивідуально в кожній дитини зокрема, виявляється по різному. Потрібно пам'ятати, що усвідомити потребу в психологічній допомозі здатна не кожна дитина. Нав'язування їй такої допомоги може спричинити роздратування й агресію з її боку. Тому дорослі, які перебувають поруч (родичі, практичні психологи, соціальні педагоги, учителі), мають бути чутливими до потреб дитини: не наполягати на допомозі, однак бути готовими надати її.

Якщо допомога потрібна, важливо, щоб дорослий критично оцінив свої можливості, а за необхідності — делегував роботу відповідним фахівцям.

Емоційну підтримку може надати кожний, хто є поруч, навіть не фахівець. Однак іноді дитина потребує спеціалізованої (наприклад, психологічної, медичної, психіатричної та соціальної) допомоги.

Звичайно, від війни потерпають всі верстви населення. Але якщо дорослі можуть скористатися власним життєвим досвідом і впоратися з дискомфортом, який приносить з собою війна, то від дітей дошкільного віку не доводиться цього очікувати. Тому перш за все батьки, вихователі, і люди, які знаходяться поруч з дитиною, мають розуміти що ця задача покладається на них, і власним прикладом стимулювати виконання необхідних дій в разі тривожної ситуації. Знаходячись поруч з батьками чи рідними, дошкільник відчуває себе більш захищеним, ніж тоді, коли перебуває в дошкільному закладі. Та не дивлячись на це, педагог має забезпечити дітям, які потребують такого ж морального і психологічного захисту як і вдома, підтримку, дотримуючись елементарних правил прояву людськості.

Як потрібно діяти педагогу під час тривожних станів дитини?

- **Дати дитині відчуття безпеки**

Дітям будь-якого віку дуже важливо відчувати безпеку. Вони мають бути впевнені, що коли приходять до своїх дорослих, яким довіряють — отримують відповідь.

- **Терпляче відповідати на ті самі питання знову**

Діти, особливо маленькі, можуть ставити ті самі запитання знову і знову, ходячи по колу. Вихователю треба бути готовим щоразу терпляче відповідати на ці питання. Знову і знову казати, що з нами все буде добре, все буде гаразд, українська армія хоробро і професійно нас захищає.

- **Давати тілесний контакт**

У будь-якій тривозі завжди задіяне тіло. Тому важливо обіймати, давати відчуття кордони. Разом вовтузитися, будувати халабуду.

- **Підготуватися до розмови**

Бути готовим, що коли в інформаційному полі тема існує — діти можуть прийти з питаннями. Важливо не відвертатися, не казати «заспокойся», а дати правдиву відповідь відповідно до віку.

- **Відповідати лише на питання, які ставить дитина**

Із 4–5 років діти можуть приходити з питаннями про війну, про насилля. Дітям такого віку важливо давати інформацію коротко. Відповісти саме на те питання, яке ставить дитина. Не підіймати тих аспектів, про які дитина не запитує.

- **Проговорювати рутинні речі**

Нагадувати дитині, хто є поруч, до кого можна звернутися, коли потрібна підтримка. Проговорювати інформацію, яку дитина повинна знати відповідно до віку — адресу, кого з дорослих і де можна знайти, якщо дитина опинилася сама.

- **Нагадати, хто є поруч з дитиною**

Дошкільнятам важливо дати зрозуміти: «Я поруч з тобою. А ще поруч з тобою є...» — перерахувати тих близьких, які піклуються про дитину і до яких вона може звернутися. Показати, що війна — це десь далеко, а тут є твій великий, безпечний, спокійний дорослий.

- **На небезпечній території повторювати план дій**

Нині вся Україна зазнає атак ворожих російських військ. Тому важливо говорити, що ми знаємо, як убезпечити себе. Повторювати з дитиною, що треба робити, якщо ти чуєш сирену чи постріли, під час пожежі, чого робити не можна.

- **Показати згуртованість солдат**

Коли діти молодшого віку запитують щодо солдат, які гинуть на війні, вони опосередковано питають: «Чи я в безпеці? Чи це може статися зі мною або моїми близькими?» Тоді доречно пояснити: «Солдати — люди, для яких це робота. Вони нас захищають. Поруч з ними є багато людей сміливих, відважних. Вони захищаютьтакож один одного, допомагають один одному». Тобто дати відчуття згуртованості й спільноти. Це особливо важливо, коли серед близьких є люди, які беруть участь у бойових діях — треба дати розуміння, що він там не сам, поруч з ним є той, хто про нього може подбати. Такий образ є терапевтичним і підтримувальним для дітей будь-якого віку.

- **Дозволити почуття**

Відповідь «не хвилюйся» не позбавить тривожного імпульсу. Можна казати: «Я бачу, що ти хвилюєшся за солдат, за людей, довкола яких війна. Я теж хвилююся». Показати, як саме дорослі переживають ці почуття, як справляються зі своїм страхом. Допомогти прожити цей імпульс — дати помалювати, адже дитина не завжди може виразити словами свої почуття.

Саме зараз, під час російсько-української війни, особисті та професійні компетентності вихователя можуть стати рятівними та допомогти учасникам освітнього процесу справлятися з викликами. Тому, варто організувати контакт з дітьми, гуртуватися та підтримувати один одного у форматі спілкування з дітьми.

В нагоді стають «психологічні хвилини», що допомагають здобувачеві освіти впоратися зі стресом та його наслідками. Вони дають змогу створити сприятливу атмосферу, що дозволить дітям розслабитися, зняти емоційне напруження, відновити почуття безпеки та психоемоційного комфорту, що є природним механізмом стабілізації.

Регулярне виконання «психологічних хвилинок» у зручний час та слухній нагоді допоможе здобувачеві освіти стати більш спокійним, врівноваженим, а також дозволить краще зрозуміти свої почуття

«Докричатися до місяця» - уявити що треба крикнути послання комонавтам чи інопланетянам. Можна кричати з різних кутів кімнати одне одному , можна спрямовувати звук далеко-далеко.

«Вдихнути хмару» - уявити що вдихнули хмару і видихнути її зі звуком, можна із грозою та блискавкою (тупаючи ногами).«Клац-клац»- клацати зубами, ніби від холоду, потім показувати зуби, як мавпочки, шкіритись і гарчати, як тигр. Після цього перетворитися на людей.

«Борці сумо» - засунути подушку під футболку і штовхатися, подушка пом'якшуватиме удар.

«Казка» - складати казку, кожен по реченню.

Гра «Рукостискання». Діти вітаються за руку, при цьому не відпускаючи її при стисканні, поки не знайдеться нова людина для стискання іншої руки.

Можна використовувати такі прийоми як рвати папір, а потім зібрати з уривків колаж або ж кричати в «мішок для крику» або в склянку.

Протягом того часу, який минув з початку вторгнення ворога, люди звикли до звуку сирени, більш спокійніше реагують на неї, особливо в регіонах, де немає бойових дій. Та все ж не потрібно забувати, що війна це непередбачуване явище, тому щоб зменшити її вплив на учасників освітнього процесу в дошкільному закладі, варто звернути увагу на подані нижче рекомендації.

Ці прості правила допоможуть знизити рівень тривожності у дітей під час повітряної тривоги.

1. Персоналу ЗДО потрібно створити версію ніби укриття – це фортеця, а ми всі її захисники. Тому після сигналу ми всі крокуємо захищати її, наспівуючи патріотичних пісень. Це допоможе відволікти дітей від можливого проявів стресу, згуртувати їх.

2. Спускаючись в укриття, потрібно пояснити, що кожен герой казок проходить випробовування на сміливість та можливість витримати щось неприємне. Важливим буде пригадати казки, які читали та визначити, які там були випробовування. Це допоможе малечі зрозуміти не унікальність ситуації, допоможе запустити механізми адаптації.

3. Звісно, під землею у бомбосховищах холодно або жарко, тісно, темно і лячно. Але в нас є уява! Можна пограти в гру «А зараз вигадасмо щось кольорове, щось дивне, щось з вухами, та інше». Так зменшиться вплив депривації від замкнутого простору.

4. Коли лунають вибухи та постріли, але ми захищені, можна з дітьми уявляти великі крила Янголів, що боронять наших солдатів та допомагають їм нас захищати.

5. Малюнки захисникам. Коли у дітей виникають питання, що ми можемо зробити для допомоги, — потрібно малювати з малечю малюнки підтримки та сміло викладати їх у соціальні мережі. Так діти побачать і відчують, що вони теж роблять щось важливе.

6. Фізичні ігри, дихальні вправи, навчання за планом, вивчення ноземної мови теж допоможуть стабілізувати організму психічну систему після дезорганізації воєнним станом.

Це зрозуміло, що війна стресова. Ми знаємо з досліджень інших країн, що війна може підвищити рівень певних психічних розладів, але це не обов'язково має бути так, якщо ми матимемо стійкість (резильєнтність). Як народ, ми зараз демонструємо неймовірну резильєнтність і весь світ нами захоплюється.

Чи є швидкий рецепт стійкості, який ми можемо приготувати в домашніх умовах без лікаря? Дехто думає, що стійкість – це дуже загадкова річ, що в одного є цей дар, в іншого – ні. Але це, як м'язи – ми всі з ними народжуємося і коли ми їх використовуємо і робимо вибір в труднощі бути резильєнтними, тоді на страх відповідаємо мужністю, на ненависть відповідаємо любов'ю. Не піддатися розпачу, навіть якщо він нас інколи, як хвиля б'є, але встати і далі йти до наших цінностей.

Як бути з дітьми?

Ми не можемо закрити дітям очі, вони все чують. Вони не мають бути наодинці в цьому. Для дитини головним термостатом її безпеки є присутність людей, яким вона довіряє. Необхідно створити для дітей такі, умови, проявити таку хоробрість і моральну стійкість, щоб вони і надалі, після закінчення війни, відчували себе сильними, як наша славна армія!

Список використаних джерел та літератури

1. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період воєнного стану в Україні. Лист МОН України №1/3845-22 від 02.04.2022
2. Байєр О.М. Психологічна допомога дитині в стресогенній ситуації. Журнал Практичний психолог: дитячий садок. 2018. № 3, С.1 -9
3. Базовий компонент дошкільної освіти. Державний стандарт. Наказ МОН №33. 12.01.2021.
4. Карасьова К.В., Піроженко Т.О. Світ дитячої гри. К: Шк. світ, с. 128. 2010.
5. Ольга Косенчук. Дитина в соціумі. Журнал Дошкільне виховання, №4, 2021.
6. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: навчальний посібник, Київ. 2012. 424 с.
7. Мельник І.С. Педагогічна психологія: дошкільний вік. Київ 2013. 128 с.
8. Вознесенська О.Ю., Сидоркіна М.В. Арт-терапія у подоланні психологічної травми: практичний посібник. Вид. 2-ге., випр. та доповн. Київ: Золоті ворота.
9. Найдьонова, Л.І. (2022с, 5 березня). Психологічні хвилинки для дітей. <https://bit.ly/3L3MBBx>

Мальвіна Шуберчук,
вихователь-методист
ЗДО №3 «Дзвіночок»
м.Нетішин

Професійний розвиток особистості як характерна ознака педагогічної професії

Коучинг з елементами педагогіки емпатуерменту

Анотація. В статті представлено матеріали методичної роботи зі сприяння активізації творчого потенціалу педагогів, роботи спрямованої на стимулювання бажання педагогічних працівників підвищувати свій професійний рівень. Захід передбачає формування комунікативних умінь та навичок через спілкування та виконання завдань під час командної взаємодії. Забезпечується новий рівень взаємовідносин учасників освітнього процесу. Надається практична допомога в організації професійного зростання та самовдосконалення педагогічних працівників.

Ключові слова: професійний розвиток, саморозвиток, освіта, професіоналізм, методична тема, внутрішні бар'єри.

*Неможливо жити краще, ніж проводячи життя
в прагненні стати досконалішим.*

*Хто хоче зрушити світ, нехай зрушить себе.
Сократ*

Коуч.

- Доброго дня! Професійний розвиток – це процес, у результаті якого фахівцю вдається не тільки зберегти, а й поліпшити якість своїх професійних навичок та вмій. Співпраця наша сьогодні відбудеться у форматі коучинга з елементами педагогіки емпатуерменту.

Під час роботи ми будемо досліджувати, експериментувати, відповідати на запитання і створювати продукт нашого дослідження за темою «Професійний розвиток особистості як характерна ознака педагогічної професії». Дуже важливо,

щоб ви мали бажання висловлювати свою точку зору, можливість ділитися власними напрацюваннями з колегами. Саме з цією метою ми розпочинаємо наш коучинг.

Зверніть увагу на принципи коуч-підходу (*Коуч обговорює з педагогами написані на фліпчарті правила.*)

1. Все, що говориться важливо.
2. Кожен відповідає за свої слова.
3. Заохочуйте питання і відповіді.
4. Шукайте цінне у кожного учасника.
5. Повагу виховуйте прикладом.
6. Коуч-позиція як простір для всіх ідей.

Коуч.

- Епіграфом до теоретичної частини нашої роботи хочу використати слова німецького філософа А.Дістервега «Ти лише до тих пір здатний сприяти освіті інших, поки продовжуєш працювати над власною освітою...»

Вправа «Сенс моєї професії»

Мета. Активізувати критичне мислення педагогів, розвивати асоціативне мислення, уяву.

Методичний коментар. Потрібно обрати із запропонованих предметів той, який найкраще характеризує особливості професійної діяльності (*ножиці, клейка стрічка, флеш-накопичувач, маркер, підстругачка, іграшкова машинка, блокнот, клей, степлер, кулькова ручка, гумка, магніт, калькулятор, грошова банкнота, пісочний годинник, скріпка, мобільний телефон, дзвіночок, кіндер- іграшка «Боксер», помаранчевий маркер*) та спів ставити із ними свою педагогічну діяльність.

Коуч.

- Оберіть із запропонованих предметів той, який найкраще характеризує особливості професійної діяльності та співставте із ним свою роботу.
- Дякую. Дуже добре. Ми познайомилися з родзинками педагогічної думки один одного, а тепер пропонуємо трохи теорії.

Сучасне суспільство ставить підвищені вимоги до педагога-дошкільника, його професійних та особистих якостей. Постійний розвиток і самовдосконалення працівників освітніх закладів мають за мету досягти успіху в обраній справі, вершин фахової майстерності, плекати власну професійну компетентність.

Вимоги до сучасного освітянина педагогічна наука визначає за трьома чинниками, які можна трактувати як провідні вектори саморозвитку.

Перший вектор (світоглядний). Педагог має мислити категоріями Всесвіту. Його цінності, загальна картина світу та світосприйняття мають гармоніювати із загальнолюдськими цінностями і законами розвитку природи.

Другий вектор (професійний). Професіоналізм, фахова компетентність педагога, а саме: глибинні знання фізіології дитини, вікової психології, педагогіки та методик. Енциклопедична обізнаність та володіння сучасними технологіями розвитку дитини.

Третій вектор (особистісний). Професійно значущими рисами педагога є оптимізм, доброта, емпатія, емоційність. Важливо усвідомлювати відповідальність перед дитиною, її батьками, державою. Відчуття здатності та потреби вчитися впродовж життя.

Законодавча, нормативно-правова база сучасної освіти загалом та дошкільної освіти зокрема, спрямовує педагогічних працівників на максимальний вияв самостійності у виборі освітніх програм, можливій їх авторській розробці, створенні методично-дидактичного супроводу та реалізації програмових завдань через запровадження інноваційних технологій, творення власного досвіду освітньої діяльності.

Характерною ознакою педагогічної професії є необхідність професійного розвитку особистості упродовж усього періоду фахової діяльності.

Коуч.

- До вашої уваги

Етюд «Професійний розвиток»

Професійний розвиток педагога – це комплексне поняття.

Сенс розвитку, не зважаючи на певні встановлені межі, в його нескінченності.

Він, подібно до мозаїки, складається з різних елементів. І в ній діє простий, але дуже важливий закон. Відкинь один елемент і картина вже не буде повною.

З чого ж складається професійний розвиток?

Свій монолог тренер супроводжує певними маніпуляціями з частинами мозаїки, міняючи їх місцями на фліпчарті.

Цікавість – емоційний вияв пізнавальної потреби людини, що живе у ній від народження і є дуже важливою для формування різноманітних навичок та інтелекту.

Пам'ять – тільки вона дозволяє накопичувати, зберігати і відтворювати потрібні нам знання та досвід.

Терпіння - здатність довго й наполегливо йти до мети, доводити розпочату справу до кінця, досягати результатів.

Відповідальність – усвідомлене ставлення до своєї професійної діяльності, її наслідків для суспільства, уміння відповідати за свої вчинки та дії.

Компетентність - це ступінь кваліфікації педагога, яка дозволяє успішно вирішувати завдання, що стоять перед ним.

Самоосвіта – безперервний процес самовдосконалення, поглиблення знань та удосконалення досвіду шляхом систематичної, цілеспрямованої самостійної роботи.

Але шлях до майстерності не завжди рівний та легкий, на ньому зустрічаються перешкоди. Професійна діяльність поєднує у собі як позитивні так і негативні аспекти, тому, що у взаємодії добра і зла народжується істина.

Стрес – він змушує боятися і діяти не так як хочеш і як думаєш.

Гординя – пихатість та байдужість до інших.

Виснаження - виявляється посиленням байдужості до своїх обов'язків та всього, що відбувається на роботі, педагог відчуває власну професійну нездатність.

Але і цього буває не досить.

Коуч дістає зі скрині ще один елемент і додає до решти на фліпчарті.

Рефлексія - прискіпливий та часто болючий самоаналіз. Говорячи образною мовою, блукання в закутках та сутінках власної душі, з метою розібратися в собі, своїх вчинках, їх мотивації, причинах і наслідках. Коли вона входить в наше життя, все у ньому перевертається.

Ну, ось, ніби кола на воді професіограма життя заспокоїлась і прийняла свою звичайну форму. А рефлексія є вже його невід'ємною частиною.

Але і це ще не все.

Коуч дістає останній елемент і додає до мозаїки.

Майстерність – умілість, вправність, висока якість виконаної роботи.

Якщо зібрати всі частини знову, дуже добре буде видно, що майстерність стала невід'ємною частиною професійного розвитку.

Якщо професійний розвиток педагога має так багато складових, то чи не будуть вони виходити за межі. Мозаїка цілісна і у ній немає нічого зайвого, а це означає, що професійний розвиток ніколи не втратить своєї форми. Навіть тоді тоді, коли ми внесемо в нього свої зміни.

Поняття «професійний розвиток» визначають як зростання професійних досягнень у результаті накопичення нового й систематичного перегляду вже наявного практичного досвіду.

Науковці вирізняють три **категорії знань**, пов'язаних із навчанням і професійним розвитком педагогів:

- *знання, потрібні для практики* — їх отримують у вищих навчальних закладах і в межах різноманітних програм професійного розвитку;
- *практичні знання, засвоєні в процесі педагогічної діяльності* — для вихователя вони — *найважливіші*;
- *знання про практику* — ними оволодівають за допомогою критичного мислення, на основі аналізу власної діяльності, діяльності колег і під час практичних досліджень.

У будь-якому разі професійний розвиток весь час потребує активної позиції педагога, адже ніколи не може вважатися завершеним.

Тривалий час основною формою професійного розвитку було, та й залишається нині, підвищення кваліфікації педагогів. Утім зараз професійний розвиток розглядають як довготерміновий процес систематичного надання можливостей і досвіду для зростання й розвитку в професії.

В нормативному полі закону «Про освіту» з'явилося багато нових термінів, які не завжди зрозумілі не лише широкій громадськості, а й багатьом освітянам. Зокрема такі ключові новації як неформальна, дуальна та інформальна освіта.

Види освіти дорослих		
Формальна освіта	Неформальна освіта	Інформальна освіта
Регламентується з боку держави.	Пов'язана зі сферою захопленнь, творчістю.	Освіта в процесі спілкування, читання, осмислення досвіду тощо.

Ми маємо три форми здобуття освіти:

Формальну – офіційне підвищення рівня освіти.

Неформальну – підвищення рівня поза офіційною системою підвищення кваліфікації – тренінги, конференції, курси, вебінари тощо.

Інформальну – самоосвіта.

Самоосвіта є складовою безперервної освіти кожного педагогічного працівника. Утім це ідеал, який можна зустріти не часто. Адже здатність до самоосвіти не формується разом з отриманням диплома або за наказом керівника. Цього теж треба вчитися.

Сутність самоосвіти можна умовно визначити трьома **складниками**:

- *психологічний* — самооцінка — невдоволеність — бажання змін;
- *методичний* — опрацювання фахової літератури, відвідування методичних заходів, тренінгів, вивчення курсів тощо;
- *діяльнісний* — дію, роблю — змінююсь сам — змінюю свою професійну діяльність.

Важливою рисою самоосвіти педагога є те, що результатом його роботи виступає не лише власне самовдосконалення в особистісному й професійному плані, а й розвиток його вихованців.

Коуч.

- Брендом сучасної освіти певним чином є професіоналізм. Він сприяє не лише самореалізації фахівців, а й забезпечує **якість як освітнього процесу, так і взаємодії** з дітьми, їхніми батьками та колегами.

Вправа «Три кольори особистості»

Мета. Спонукає педагогів до вияву своєї індивідуальності та надати підтримку.

Коуч.

- Я запрошую кожного учасника взяти три пелюстки різного кольору. Синя – «як усі», жовта – «як деякі», червона – «як ніхто більше». Колеги, на пелюстках

відповідного кольору зробіть запис про себе, про власні властивості і риси. При цьому на пелюстках «як усі» має бути записано якість, реально притаманна вам та іншими учасниками групи. На пелюстці «як деякі» – якість, властивість характеру або особливість поведінки, стилю життя, яка ріднить вас з деякими, але не з усіма учасниками. На пелюстках «як ніхто більше» вкажіть ваші унікальні риси, які або взагалі не властиві іншим, або виражені у вас значно сильніше.

- Коли записи зроблено, повернемося до пелюстки, на якій записані риси «як усі» – з'ясуємо, чи дійсно ви володієте такою особливістю. Таким же способом обговорюємо зміст пелюсток «як деякі».

Методичний коментар. Кожен повинен переконатися в тому, що в групі є люди, що володіють подібними особливостями, з одного боку і що ці властивості притаманні не всім – з іншого. Пелюстки «як ніхто більше» обговорюємо безпосередньо в колі: кожен учасник озвучує якість, яку він вважає своєю, неповторною в даній групі. Група або погоджується з ним, або допомагає знайти іншу, дійсно унікальну якість.

- Ця вправа дозволяє нам побачити себе як «єдність несхожих», допомагає кожному знайти підтримку і в той же час підкреслити свою індивідуальність.

Коуч.

- Василь Сухомлинський говорив, що для ефективної і тривалої праці, необхідно чергувати інтелектуальні навантаження з фізичними.

Руханка «Полювання на кабана»

Мета. Створення гарного настрою, попередження організаційної напруженості та зняття втоми.

Методичний коментар. Учасники стають у коло один за одним. Ведучий промовляє слова, які супроводжуються певними рухами, а учасники повторюють за ним:

- Ми йдемо полювати на кабана. (*Впевнена ходьба по колу.*)
- Ми – сильні, ми – мужні, ми - непереможні! (*Піднімання вгору та згинання в ліктях обох рук, як «силачі», з легким напівприсядом.*)
- Ой, а це що?
- Болото! Чав! Чав! Чав! (*Обережна ходьба, високо піднімаючи коліна.*)
- Ми – сильні, ми – мужні, ми - непереможні! (*Піднімання вгору та згинання в ліктях обох рук, як «силачі», з легким напівприсядом.*)
- Ой, а це що?
- Море! Буль! Буль! Буль! (*Імітація рухів плавця.*)
- Ми – сильні, ми – мужні, ми - непереможні! (*Піднімання вгору та згинання в ліктях обох рук, як «силачі», з легким напівприсядом.*)
- Ой, а це що?
- Поле! Туп! Туп! Туп! (*Тупотіння ногами.*)
- Ми – сильні, ми – мужні, ми - непереможні! (*Піднімання вгору та згинання в ліктях обох рук, як «силачі», з легким напівприсядом.*)
- Ой, а це хто? Такий великий! (*Показуємо.*) Такий зубатий! Ой, та це ж кабан! (*Показуємо, як злякалися*)
- Тікай! Через поле! Туп! Туп! Туп!
- Через море! Буль! Буль! Буль!
- Через болото! Чав! Чав! Чав!
- Прибігли додому! Сховалися! (*Присіли.*)
- Які ми молодці! (*Погладжуємо себе по голові.*)
- Ми – сильні, ми – мужні, ми - непереможні! (*Піднімання вгору та згинання в ліктях обох рук, як «силачі», з легким напівприсядом.*)
- Ми нічого не боїмося! (*Заперечливо похитуємо вказівним пальчиком.*)

Коуч.

- Аби стати на шлях самоосвіти й зробити його цікавим і пізнавальним передусім для себе, фахівець має **визначитися зі своїми інтересами**, які й стимулюватимуть самоосвітню діяльність. Відтак, сформувавши коло своїх інтересів на певний період часу, фахівець має з'ясувати власні **мотиви до самоосвіти** й окреслити напрями роботи в поточному році та загалом на майбутнє.

Під час розроблення індивідуального маршруту професійного розвитку виникають труднощі, які починаються вже з визначення педагогічної проблеми і формулювання теми.

Помилки під час формулювання методичної теми:

- **неактуальність розглянутих проблем;**
- **беззмістовність формулювань;**
- **некоректне використання педагогічних і психологічних термінів.**

Вправа «Моя методична тема»

Мета. Вправляти у формулюванні методичної теми. Допомогти уникнути помилок.

Методичний коментар. Сформулювати тему так, щоб вона відображала дві основні тези: мету і засіб її досягнення за одним із способів:

- *мета + засіб її досягнення* – при цьому зв'язкою слугуватимуть слова «в», «через», «на основі», «у процесі»;
- *засіб досягнення мети + мета* – у цьому випадку зв'язками будуть слова «як засіб», «як інструмент» тощо.

Коуч.

- Формулювання методичної теми має бути спрямоване на розв'язання однієї теми з проблем, над якими працює заклад дошкільної освіти у поточному навчальному році. Окрім того у формулюваннях конкретизується, у межах якої вікової категорії дітей ви хователь планує провести роботу.

- **Потрібне формулювання мети** завжди можна «витягти» і конкретизувати з програми розвитку дошкільників чи Базового компонента дошкільної освіти. А щодо **засобів досягнення цієї мети**, то ними може бути організація специфічних для дошкільного віку видів дитячої діяльності, а також освітні технології, окремі методи та прийоми тощо.

Кожна професія має мінімальний рівень здібностей, що дає змогу виконувати професійні дії, а більш високий рівень професіоналізму визначається мотивацією та системою цінностей людини. Нерідко людина, наділена безліччю чудових якостей, не може повністю реалізувати свій потенціал: їй заважає відсутність **мотивації**, тобто спонукань до дії.

Що сприяє розвитку педагога?

Вправа «Зняття внутрішніх бар'єрів»

Мета. Спонукає до усвідомлення своїх внутрішніх бар'єрів. Навчити володінню інструментом покрокового зняття внутрішніх обмежень. Формувати вміння здійснювати корекцію власних мотивів щодо актуальної ситуації.

Обладнання: аркуші формату А-4 для кожного учасника, олівці або фломастери.

Методичний коментар. Основне в проведенні цієї вправи – наступність, неспішність і делікатність.

Коуч.

- На шляху досягнення мети нам трапляються різні перешкоди. Їх можна умовно розділити на зовнішні та внутрішні. Більшість вважає, що з внутрішніми перешкодами (бар'єрами) впоратися інколи складніше, ніж із зовнішніми. Як ми

говоримо про внутрішні бар'єри? Зазвичай, починаємо зі слів: «Я не можу...». Зараз ми спробуємо покроково подолати наші внутрішні обмеження.

Виконаємо такі дії:

1. Візьміть чистий аркуш і п'ять разів напишіть фразу «Я не можу...», залишаючи вільне місце, щоб її завершити.

2. Завершіть незакінчені речення, тобто продовжте фразу й напишіть, що ви НЕ можете робити (зробити). Для цього у вас є час.

- Усі виконали? Хто може прочитати свої фрази вголос?

3. Тепер у всіх своїх фразах закресліть слово «можу», а замість цього напишіть зверху слово «ХОЧУ».

Що у вас вийшло? Прочитайте всі фрази з новими словами. Я прошу тих же учасників знову прочитати вже виправлені фрази.

4. Наступний крок. Скрізь закресліть частку «НЕ». Прочитайте, що у вас вийшло.

Зараз ви повинні поставити собі дуже важливе запитання: «Ви справді цього хочете?» Прочитайте ще раз свої фрази і зробіть наголос на слові «хочу».

5. І, нарешті, завершальний крок. Допишіть після слова «хочу» словосполучення «І ЛЕГКО МОЖУ». У вас вийде «Я хочу і легко можу...» - далі за текстом.

• Тепер давайте вимовимо наші нові фрази вголос. Я знову прошу зробити це першим тих, хто вже говорив.

Коуч.

• На завершення нашої зустрічі пропоную виконати наступну вправу.

Вправа на рефлексію «Правило руки»

Мета. Створити умови для узагальнення поданої вище інформації.

Методичний коментар.

• Намалюйте зображення руки, обвівши праву руку, тримаючи олівець/ручку у лівій руці. Напишіть:

• на великому пальці – що, дуже сподобалось;

- на вказівному – що хотіли б отримати для себе особисто, для свого

розвитку;

- на середньому – що, точно взяв для впровадження;
- на безіменному – що потрясло емоційно;
- у мізинці – чого було мало, хочеться більше.

Віддаємо написане тренеру для групового узагальненого аналізу «Дерево рук» як для групи так і для себе(на що мало звертаємо уваги, що потрібно посилити, що успішно тощо).

Коуч.

• Якщо педагог не знайде своєї ноти, його музику професійного життя ніхто не почує і не зрозуміє... Зробімо крок вперед до змін! Змінімо себе – і світ навколо зміниться!

Коуч.

• Шановні колеги! Нехай правильними будуть Ваші рішення, а всі гарні справи плідними! Рухайтесь впевнено в житті стежками професійного розвитку, дорогами успіху, долайте гори задоволення, пливіть річками щастя, морями радості, океанами добра!

Список використаних джерел та літератури:

1. Ганна Беленька Особистість педагога у вимірі запитів XXI століття// ж-л «Дошкільне виховання», 2019. – №4. – с.3-5.
2. Інна Кіндрат Мотивація до самоосвіти як умова професійного розвитку педагогів// ж-л «Вихователь-методист дошкільного закладу», 2017. – №11. – с.4-8.
3. Інна Процько, Володимир Лабузько Моє професійне та життєве самовизначення. Розвивальна програма// ж-л «Соціальний педагог», 2018. - №4.– с.14.
4. Катерина Крутій Вправа на рефлексію «Правило руки» <https://ukrdeti.com/vprava-na-refleksiyu-pravilo-ruki/>

Шульгіна Галина,
вихователь ЗДО №1 «Перлінка»,
вихователь – методист
м. Шепетівка

Моральні цінності сьогодення

Анотація: у статті висвітлюється проблема патріотичного виховання дітей дошкільного віку з власного досвіду роботи. Розкриваються методи і прийоми перезавантаження пріоритетів патріотичного виховання відповідно до вимог сьогодення.

Ключові слова: перезавантаження, патріотизм, національно-патріотичне виховання, дошкільний вік, Батьківщина, дистанційне навчання.

Можна все на світі вибрати, сину,

*Вибрати не можна тільки Батьківщину!
(за поезією В.Симоненка)*

Ці чудові, мудрі стрічки з поезії Василя Симоненка актуальні і сьогодні. Важкий період переживає наша рідна Україна. Ціною власного життя ми відстоюємо територіальну цілісність та незалежність нашої держави. Тому, у цей нелегкий для всіх період, слід, як ніколи, залучати підрастаюче покоління

(особливо дітей дошкільного віку) до джерел морально – духовної і культурної спадщини України та українського народу, перезавантажуючи раніше надані пріоритети патріотичного виховання. Сьогодні нашій Вітчизні потрібні громадяни з усвідомленням своєї належності до роду, краю, держави, творчі особистості, здорові і духовно багаті. Виховувати таких громадян, «виколисати» з дітей народ, носіїв та продовжувачів його духовності - основне завдання української національної освіти.

Патріотизм у сучасних умовах має дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію і перезавантаження громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної свідомості.

Страшні події, що відбуваються в країні, торкнулися майже кожного, сколихнули та піднесли на небувалу висоту волонтерський рух, пробудили національно – патріотичні почуття мільйонів громадян, виявили здатність українців жертвувати власним життям заради свободи Батьківщини, її щасливого і незалежного майбутнього. Перед сучасними дітьми Батьківщина постала не у найкращому вигляді: неспокій у суспільстві, економічна криза, війна – збройна і інформаційна. Як, попри все це, допомогти малечі наповнити серця любов'ю до країни, яку вони тільки починають пізнавати? Тому, я, як досвідчений педагог із багаторічним стажем роботи, намагаюсь сформувати у вихованців почуття патріотизму, спираючись на нові умови і стандарти, що діють у сучасному суспільстві. Виховання патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку (з досвіду роботи), процес надзвичайно складний. Адже в дошкільному віці діти не усвідомлюють, що таке патріотизм, а їхні патріотичні почуття засновуються лише на інтересі до найближчого оточення, яке вони бачать щодня, вважають рідним і нерозривно пов'язаним з ним. Тому, я ставлю собі за мету виховувати дошкільників на основі формування у них національних і Європейських цінностей. З цією метою, у своїй групі оформила інформаційний стенд під назвою «Я люблю Україну – Європейську країну». Інформація на стенді сприяє вихованню у дітей поваги до національної символіки, бажання бути учасником громадянсько – політичного життя країни, толерантному ставленню до цінностей як своєї культури, так і інших світових культур.

Особливу увагу приділяю національно – мовним особливостям нашого народу. Акцентую увагу дітей та їх батьків на формуванні української мови. З цією метою організовую віртуальні екскурсії до бібліотеки, книжкового магазину, різного роду виставок книг, поштових відділень та інших сфер життєдіяльності, де мова є одним із головних засобів спілкування. Прагну розкрити дітям красу українського слова, донести до їхніх маленьких сердець важливість спілкування рідною мовою. Адже рідна мова – основний засіб патріотичного виховання і впливу на національну свідомість кожного громадянина. Через народну (потішки, приказки, скоромовки, народні віршики тощо) і поетичну (вірші відомих українських поетів) творчість стараюсь показати багатство і красу рідної мови. Вважаю дієвим засобом виховання патріотичних почуттів – народні рухливі ігри, розваги. Адже у грі моделюються складні життєві ситуації, що потребують певної лінії поведінки, взаєморозуміння, товариських взаємовідносин тощо.

Усвідомлювати своє українство діти повинні змалечку. Наймогутнішою дієвою силою, за допомогою якої можна успішно розв'язати питання щодо формування національної гідності, гордості, самоповаги, самосвідомості, виховання патріотичних почуттів є українознавство. Українознавство – це знання про сучасне і минуле українського народу, його багатогранне духовне життя. Тому розробила систему гуртка «Народна іграшка», до якого в даний час залучаю батьків дистанційно і через них стараюсь прищепити дітям інтерес до минулого та сучасного нашої України.

На превеликий жаль, значна частина сучасних сімей далека від національного укладу родини з її сімейними традиціями, нормами, правилами поведінки і співжиття, з її народною етикою, мораллю, правосвідомістю. І тому потрібно ставити акцент на необхідності морального виховання наших дітей на традиціях багатонаціональної України, прищепленні майбутнім громадянам України ідеалів Добра і Краси, Гідності і Милосердя, Справедливості, Співчуття, що є підґрунтям для формування духовності.

Дослідження вчених свідчать, що розпочинати виховання людини, її якостей та чеснот слід ще із дня зачаття, а в подальшому через зустріч з іграшкою як необхідним атрибутом розвитку дитини. Українська народна іграшка здавна привертає увагу дослідників чарівним світом її образів, що впродовж століть панували в уяві дітей, пробуджуючи фантазію і спонукаючи до творчості.

Свою роботу по вихованню у дошкільнят національно – патріотичних почуттів я розпочала ще у 2000 році, розробивши систему занять «Скарб душі». Відповідно цієї системи у закладі впродовж багатьох років працює гурток «Козачата», метою якого є виховання у дітей поваги до народних традицій і звичаїв.

Спільно з усіма працівниками закладу та батьками організуються розваги весняно – літнього циклу: «Обжинки», «Закосичення», «Гаївки»; зимового циклу «Андріївські і Миколаївські вечорниці», «Колядки і щедрівки», під час яких діти знайомляться з традиціями нашого народу, поринають у історію рідного краю.

Традиційним у нашому закладі є посвята дошкільнят у козачата. Це надзвичайно урочистий момент у житті дітей, до якого вони готуються разом з батьками. Залучаємо до організації свята учнів НВК №3, які виступають у ролі Гетьмана та козаків. Обов'язковим на святі є те, що діти змагаються у силі під час народних ігор «Чайки», «Силачі»; на першість у поїданні каші. Урочистості святу надає те, що розпочинається і закінчується виконанням Гімну України, під час якого діти стоять із покладеною рукою на сердечко.

Не менш цікавим для діток є свято «Стрітіння», під час якого дорослі розігрують ролі «Зими» і «Весни», а діти виконують гаївки народні пісні. Перед проведенням свят і розваг проводиться попередня робота по наданню знань дітям щодо обрядів і звичаїв нашого народу, поринаємо з дітьми і батьками в історію цих свят та обрядів. Розмальовування крашанки, писанки також є традицією нашого закладу. Діти розписують яєчні шкарлупки, а цей процес супроводжується співом великодніх пісень у виконанні дорослих та обов'язковим атрибутом є те, що діти одягають національний одяг. До організації виставки «Великоднє яєчко» залучаються батьки, кожна родина старається використовувати орнаменти із народної творчості своїх предків. Організуємо з участю родин вихованців тематичні заходи на тему: «Традиції і звичаї нашої родини», під час яких проходить рекламування досвіду щодо традицій і звичаїв родини, демонструється національний одяг родини. Не залишається поза увагою і театральна діяльність, яка об'єднує педагогів, батьків, дітей. Спільна підготовка до вистави не лише розвиває пізнавальну культуру дитини і дорослого, а й розширюються знання про традиції українського народу.

Так, як освітньо – виховний процес на даний час проходить у дистанційному форматі, ми маємо (не дивлячись на всі труднощі воєнного часу) бути носіями

правдивого інформування батьків та їх дітей щодо сьогодення і нашої частинки в ньому. Актуальним сьогодні є прищеплення дітям важливих понять, зокрема: «обов'язок перед Батьківщиною», «любов до Вітчизни», «ненависть до ворогів», «фронтний та трудовий подвиг». Ці поняття стараюсь подати дітям в ігровій формі, щоб не поранити їх маленькі душі. В режимі онлайн залучаю дітей до ігор, що мають соціально – громадянський зміст: «Маленькі люди з великими серцями» (вшанування героїв хвилиною мовчання), «Ми - сміливі козаки» (на прикладі подвигів і мужності захисників України), «Допоможи ближньому»

(виховання прояву співчуття та милосердя до людей, які постраждали від війни), «Скринька України» (подвиги захисників і милосердя до дітей, які бачили війну на власні очі).

У теперішній час робота з батьками вихованців набуває дещо іншого змісту та формату. Залучити батьків до дистанційного режиму важко, на це впливають графіки роботи, старші діти вчаться дистанційно, обставини в країні тощо. Я стараюсь, щоб всі консультації і моя тренерська діяльність не зводились до педагогічного просвітництва (бесіди, консультації, настанови), а залучаю батьків до процесу патріотичного виховання за допомогою взаємодії, зокрема спільної справи. Так за активної участі батьків нашої групи були відправлені за кордон дитячі книжечки на українській мові для вимушено переміщених дітей. У viber – спільноті надаю для батьків посилання на спільний перегляд з дітьми мультфільмів патріотичного спрямування, а також українських казок та віршів. З метою відволікання батьків і дітей від трагічного сьогодення, ефективно працює в нашій спільноті онлайн – студія «Осінь – чарівниця». Під час занять батьки з дітьми займаються творчістю.

Як кажуть в нас в Україні «Велике починається з малого», любов до Батьківщини починається із рідної домівки, з дошкільного закладу. Саме в ранньому віці закладається фундамент особистості. Втрачене на цьому етапі налагодити дуже важко. Тому вихователі мають зробити все можливе для того, щоб укотре підсилити і примножити у серцях наших маленьких вихованців любов до України, рідного краю, рідної природи; поваги до нашого героїчного народу, який ніколи не припинить свою боротьбу за волю і незалежність.

Ми віримо! Все буде Україна!

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти. — К. 2021 – 38 с.
2. Каплуновська О. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О. М. Каплуновська, І. І. Кричата, Ю. М. Палець; за наук. ред. О. Д. Рейпольської. – Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 72 с.
3. Кіндрат В.К. Проблема патріотичного виховання дітей у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Кіндрат В.К. - К., 1998 – 36 с.
4. Кривоніс М. Л., Дроботій О. Л. Патріотичне виховання в ДНЗ. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 192 с. – (Серія «Сучасна дошкільна освіта»).
5. Лозинська Є.Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку: Метод. Посібник для дошкільних закладів – Львів: Оріяна – Нова, 2008р. – 208с.

Особливості та специфіка розвитку рухової діяльності дітей з РДА

Анотація. У статті розкрита сутність роботи, спрямованої на розвиток рухової активності дітей з раннім дитячим аутизмом, покращенні їх рухового статусу з урахуванням індивідуальних можливостей та здібностей, формування відповідальності за розвиток фізичної активності дітей, зміцнення та збереження власного здоров'я. З'ясовано, що фізичне виховання – це педагогічний процес, спрямований на створення умов, що сприяють досягненню хорошого здоров'я, фізичного і рухового розвитку дитини. Рухові уміння і навички, фізичні якості, деякі елементарні знання про способи зміцнення власного здоров'я дозволять забезпечити дітям необхідний рівень фізичної підготовки до навчання в школі.

Ключові слова: рухова діяльність, фізична активність, комплексні порушення, психічний, фізичний розвиток, моторні компоненти, рухова сфера.

Постановка проблеми рухової діяльності дітей – перш за все природна потреба, задоволення якої є найважливішою умовою і стимулюючим фактором розвитку інтелектуальної, емоційно-вольової сфер, основних структур і функцій організму, одним із способів пізнання світу і орієнтування в ньому.

Формування рухових навичок у дітей з обмеженими можливостями здоров'я є найбільш складним завданням, і на шляху її вирішення вихователю ЗДО доводиться долати багато труднощів, тому що кожна категорія дітей з особливими освітніми потребами має специфічні особливості фізичного розвитку та можливості освоєння основних рухів. Як показує педагогічна практика, незважаючи на велике число завдань і вправ, не вдається досягти достатньої точності, спритності й диференційованості виконуваних дитиною рухів.

Серед дітей з ООП є ті, хто має різні порушення у психофізичному та соціально-особистісному розвитку і потребують спеціальної допомоги, виділяються діти, у яких на перший план виступають розлади в емоційно-вольовій сфері. Категорія дітей з розладами аутистичного спектру (РДА) являє собою неоднорідну групу з різним ступенем прояву психофізичних особливостей і освітніх потреб. Як відзначають вітчизняні вчені Д.І. Шульженко, Н.В. Базима, Т.В. Скрипник, В.В. Тарасун та ін., вони характеризуються своєрідністю емоційної, вольової, когнітивної сфер і поведінки в цілому. Мають нерівномірний рівень розвитку психічних функцій, який за окремими показниками може дорівнювати або нормативному рівню, або рівню розвитку дітей із затримкою психічного розвитку, інтелектуальною недостатністю. Адаптація цих дітей вкрай ускладнена, перш за все через порушення комунікації та соціалізації та в зв'язку з наявністю дезадаптивних форм поведінки.

На сьогоднішній день проблема раннього дитячого аутизму (РДА) набуває особливої актуальності, оскільки кількість таких дітей з кожним роком збільшується. За даними ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я в 2020 році на кожних 160 дітей – одна дитина має діагноз РДА. Зростання випадків аутизму у дітей викликає серйозні побоювання в суспільстві, але вони ніяк не обґрунтовані. Помітним зрушенням у вирішенні цієї актуальної проблеми може стати рання діагностика, спеціальне навчання, адаптація та соціалізація дитини з діагнозом РДА [Бюлетень ВООЗ].

В результаті своєчасно розпочатої корекційної роботи можливе подолання аутичних тенденцій розвитку дитини і поступове входження її в соціум. Правильно підібрані корекційні заходи, які базуються на висновку про стан психіки аутичної дитини, сприяють максимальній мобілізації здорових ресурсів психічного розвитку, реконструкції емоційної, когнітивної та моторної сфер.

Реабілітаційні заходи стосовно дітей з комплексними розладами мають розширюватись за рахунок розвитку сфери соціальної реабілітації, яка повинна починатися досить рано, щоб діти з раннього віку могли максимально розвинути свої природні здібності без відриву від сім'ї і в подальшому своєчасно та найбільш повно інтегруватися в суспільство (ці питання знайшли відображення у державних документах – Концепції розвитку дітей-інвалідів, Законі України «Про охорону дитинства» та інших).

Виходячи з сучасних психолого-педагогічних досліджень, в корекційній педагогіці в останні роки зміцнилась принципова позиція про можливість компенсації відставання в психічному розвитку дітей при створенні адекватних стану дитини педагогічних умов. Причому, всіма дослідниками поділяється принцип «краще раніше, ніж пізніше», так як саме дошкільний вік є сензитивним для компенсації і корекції різних порушень в психічному і фізичному розвитку.

Дітям з аутизмом властиві порушення регуляції м'язової діяльності, в результаті цього вчасно не формується контроль за руховими актами, виникають труднощі у формуванні довільних рухів, в становленні їх цілеспрямованості і координованості, страждає просторова орієнтування. У багатьох з них виникають супутні рухи (сінкінезії), а також труднощі зорово-моторних координацій. При цьому порушеними виявляються і моторні компоненти мовлення, тісно пов'язані із розвитком як загальної, так і дрібної моторики.

Деякі діти справляють враження фізично здорових і рухово збережених, але при виконанні завдань, що вимагають включення цілеспрямованих рухових актів, у них виявляються значні труднощі в розумінні інструкції і навіть в імітації рухів.

Порушення рухової сфери поглиблюються характерними поведінковими особливостями аутичних дітей: недостатністю соціальної взаємодії, взаємної комунікації, недорозвиненням уяви.

Рухова сфера дітей з розладом аутистичного спектру характеризується:

- порушенням координаційних здібностей і відставанням в розвитку основних рухових якостей;
- порушенням м'язового тону, точності і сили рухів;
- недостатністю функції рівноваги, порушенням просторового орієнтування і основних рухів;
- порушенням регуляції м'язової діяльності, низьким контролем рухових дій; (дитина може демонструвати значну вправність в мимовільних рухах, але стає в значній мірі незграбною, коли потрібно зробити щось на прохання дорослого: наприклад, на заняттях з малювання рука дитини стає настільки млявою, атонічною, що не утримує олівця, або, навпаки, з такою силою натискає на олівець, що дірявить аркуш паперу);
- труднощами формування довільних і цільових рухів; (деякі діти прагнуть весь час рухатися, отримуючи від руху задоволення; обертання і хитання взагалі не викликають у них втоми);
- наявністю стереотипних рухів (розгойдування всім тілом, поплескування або почісування, одноманітні повороти голови, рухи руками схожі на помаху крил, ходьба навшпиньки, кружляння навколо своєї осі, перебирання пальців перед очима, плескання долонь біля вуха і інші рухи, які пов'язані з аутоstimуляціями і відсутністю самоконтролю);

- порушенням дрібної моторики і, як наслідок, труднощі формування предметних дій, навичок самообслуговування, побутових навичок.

Специфічними порушеннями загальної моторики є:

- а) важка, рвучка, непевна хода;

- б) імпульсивний біг зі спотвореним ритмом, зайві рухи руками або розчепірені руки, які не беруть участі в процесі рухової діяльності;

- в) одноопорне відштовхування при стрибках з двох ніг;

- г) рухи можуть бути мляві або, навпаки, напружені, скуті і механічні, не пластичні;

- мають труднощі з виконанням вправ і дій з м'ячом, що пов'язане з порушеннями сенсомоторної координації та дрібної моторики рук;

- труднощі в виконанні рухів відповідно до вказівок дорослого (дитина не в змозі повністю підпорядкувати рухи мовленнєвим інструкціям).

Вищеописані особливості розвитку рухової діяльності дітей з РДА підтверджують, що їм властива значна неоднорідність і специфіка в розвитку загальної і дрібної моторики, тому необхідно виділити основні прийоми організації рухової діяльності дітей з РДА в умовах закладу дошкільної освіти.

Причини порушень рухової діяльності у дітей з раннім дитячим аутизмом:

- дефіцитарність (недостатність) нижчих рівнів побудови рухів, рівня пози і регуляції рухів в просторі власного тіла – у дітей з РДА порушено відчуття власного тіла і його цілісне сприйняття;

- труднощами формування рухів рівня зовнішнього просторового поля – діти з РДА не можуть виконувати цільові рухи, у них порушено сприйняття зовнішнього простору;

- порушеннями праксису – дітям з РДА властива низька довільна рухова активність, порушення рухових автоматизмів і предметних дій.

Фактори, що уповільнюють формування рухових функцій у дітей з раннім дитячим аутизмом:

- диспраксія – проблема свідомих рухів;

- велика кількість спонтанної рухової активності;

- труднощі наслідування;

- складнощі регуляції довільних рухів відповідно до мовленнєвих інструкцій.

Саме тому, грамотно вибудована робота з фізичного виховання з урахуванням особливостей дітей з РДА в закладі дошкільної освіти компенсуючого типу є необхідним засобом корекції рухових порушень, стимуляції фізичного та моторного розвитку, а також є потужним «агентом соціалізації» особистості. Для розвитку рухової сфери аутичних дітей важливий усвідомлений характер моторного навчання. Дитині з діагнозом РДА важко співвідносити довільні рухові реакції відповідно до мовленнєвих інструкцій, а також керувати рухами згідно з вказівками іншої особи, тому основними цільовими орієнтирами для вдосконалення фізичної активності аутичних дітей можна визначити наступні:

- навчити дитину наслідувати рухи дорослого, розвивати імітаційні здібності;

- стимулювати дітей до виконання інструкцій;

- підібрати засоби для створення мотивації до виконання вправ;

- сприяти формуванню навичок довільної організації рухів (в просторі власного тіла і в зовнішньому просторі);

- розвивати комунікативні навички та вміння співвідносити мовленнєву інструкцію з певним видом руху.

Отже, рухова діяльність є одним із основних шляхів корекції порушень фізичного розвитку, рухової підготовки, психомоторики, вольових якостей, виховання

рухової грамотності дітей, а отже – залучення їх до трудової діяльності, самообслуговування, полегшення соціальної адаптації.

Рухова діяльність стимулює розвиток системи аналізаторів, активізує роботу органів чуття, прискорює розвиток мовлення, допомагає формуванню розумових дій. Дитина отримує досвід у пізнанні навколишнього світу, у неї розвиваються просторові уявлення, активізується емоційна сфера, розширюється кругозір.

Біг, стрибки, ходьба допомагають дітям стати сильнішими і витривалішими, набути навичок взаємодії з дорослими. Активний відпочинок і збалансоване фізичне навантаження позитивно впливають на рівень здоров'я, можуть бути приємною розвагою для дітей з аутизмом, а в деяких випадках, навіть допомогти запобігти проблемам, пов'язаним з поведінкою, наприклад, таким як агресія. Фізичні вправи сприяють розширенню можливостей для соціалізації дітей з розладом аутистичного спектру, особливо в спільній діяльності з однолітками.

Узагальнюючи викладений матеріал, можемо зробити висновок, що комплексний підхід до розвитку рухової активності дітей з раннім дитячим аутизмом сприяє вдосконаленню та максимальній мобілізації здорових ресурсів психічного розвитку, реконструкції емоційної, когнітивної та моторної сфер.

Список використаних джерел та літератури

1. Богінч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри : навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. Київ : НПУ, 2003. 140 с.
2. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Суми : Університ. книга, 2008. 428 с.
3. Максимова Е.В. Уровни общения. Причины возникновения раннего детского аутизма и его коррекция на основе теории Н.А. Бернштейна : Диалог-МИФИ, 2008. 288 с.
4. Романчук О. Розлади спектру аутизму в запитаннях та відповідях. Львів : Колесо, 2009. 168 с.
5. Рунова М. О. Рухова активність дитини в дитячому садку : посіб. для працівників дошк. закл., викл. і студ. педвузів і коледжів. Харків : Ранок, 2007. 192 с.
6. Скрипник Т.В. Комплексна програма розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт» Київ, 2013. 234с.
7. Скрипник Т.В. Системно-феноменологічний підхід до діагностики та корекції розвитку дітей з аутизмом : дис...д-ра психол.наук : 19.00.08. Київ, 2013. 27 с.
8. Смолянинов А., Ванчова А. Рука – Мозг. Братислава, 2011. 109 с.

Щука Наталія,
вчитель – дефектолог
ЗДО №2 «Сонечко»
Шепетівська ОТГ

Використання інноваційних освітніх технологій у роботі з дітьми дошкільного віку, які мають порушення зору в реаліях сьогодення

Анотація. У статті висвітлено досвід роботи вчителя-дефектолога закладу дошкільної освіти та застосування його в умовах війни. Визначено, що специфіка професійної діяльності вчителя-дефектолога полягає у вирішенні складних спеціалізованих завдань і практичних проблем у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, зумовлена особливостями професії. Окреслено основні освітні

технології, зміст та особливості їх застосування у навчальному процесі. Виокремлено та схарактеризовано впровадження в корекційну роботу вчителя-дефектолога інноваційних та здоров'язберігаючих технологій, які дають можливість поліпшити якість навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я та розкрито головні переваги їх. Автором наголошено, що інноваційні технології відіграють в освітньому процесі подвійну роль: можуть розвивати у дітей креативне та пошукове мислення і можуть допомагати вчителю-дефектологу вести заняття на більш високому рівні.

Ключові слова: інноваційні та здоров'язберігаючі технології, корекційно-розвиткові заняття, інтелектуальний розвиток, динамічна пауза, зорова гімнастика, мотивація, емоційний настрій.

На даний час діти можуть отримати практично будь-яку інформацію самостійно, тому педагогам необхідно оновлювати і розширювати свої знання. Технологічний прогрес повністю змінив світ і його сприйняття. Якщо раніше ми дивилися на світ з широко розкритими очима, то сьогодні все сприйняття йде через гаджети.

Ми живемо у реаліях війни і багато наших дошкільнят не можуть відвідувати садочки, будучи в інших містах, селах або навіть за кордоном. Завдяки технологіям світ став ще ближче, і ми можемо проводити заняття навіть на відстані. Відвідати узбережжя Австралії, не встаючи з дивана (наприклад, через Google Earth). Або можемо вчити іспанську мову, а нашим викладачем буде Пабло з Мадрида (спасибі, Skype). Ми вже не пам'ятаємо, коли останнім часом дивилися фільм і чекали рекламу, щоб сходити на кухню за новою порцією попкорну. Зараз кнопка "пауза" і "перемотування" вирішують все.

У своїй професійній діяльності використовую різні освітні технології, а саме: технологію метода проєктів, диференційованого підходу, інформаційно-комунікативні технології, здоров'язберігаючі технології.

1. **Технологія "метод проєктів"**

Особливістю проєктної діяльності в дошкільній системі освіти є те, що дитина ще не може самостійно знайти протиріччя у навколишньому світі, сформулювати проблему, визначити мету (задум). Тому в освітньому процесі ЗДО проєктна діяльність носить характер співробітництва, в якому беруть участь діти та педагоги ЗДО, а також залучаються батьки.

Впроваджуючи в педагогічну практику технологію проєктної діяльності, звертаю увагу на всебічний розвиток особистості вихованця та переслідую наступні цілі:

- формування у вихованців інтересу до творчого вирішення задачі;
- розвиток та збагачення сенсорного досвіду дітей.

2. **Технологія диференційованого підходу**

У багатьох дітей з порушеннями зору нестійка увага, недостатньо розвинена пам'ять, відчуваються труднощі у виконанні традиційних завдань; у цьому випадку потрібна особлива форма подачі матеріалу, тобто диференційований підхід до навчання. Реалізація даного підходу у освітньо-виховному процесі дозволяє педагогу в результаті всебічного вивчення своїх вихованців створити уявлення про кожного з них, про його інтереси, здібності. При застосуванні даної технології вихованців поділяю на умовні групи з урахуванням зорових порушень та типологічних особливостей. При формуванні груп враховуються особистісне ставлення вихованців до навколишньої дійсності, ступінь освоєння програмного матеріалу, інтерес до вивчення нового матеріалу. Створюється дидактичний матеріал, що відрізняється за змістом, обсягом, складністю, методами та прийомами виконання завдань, а також для діагностики результатів розвитку.

3. Інформаційно-комунікативні технології

Мета використання інформаційних технологій у роботі з дошкільнятами:

- підвищити якість наочного матеріалу;
- урізноманітнити зміст матеріалу;
- урізноманітнити форми подачі матеріалу.

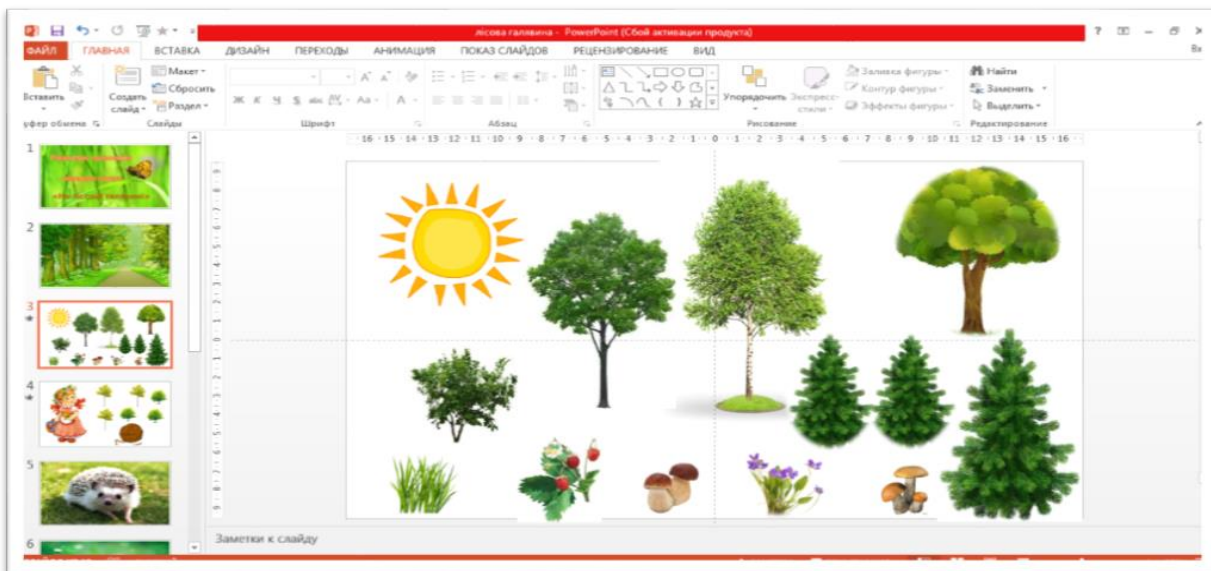
Активне впровадження комп'ютерних технологій розширює можливості дітей з вадами зору в отриманні інформації. Але ще більшою мірою створює умови для вербалізації навчання, оскільки мультимедійні технології використовують візуальні та слухові канали отримання інформації та здатні сформувати адекватний зоровий образ та стати ефективним засобом наочності у корекційно-розвиваючій роботі з дітьми з порушенням зору. У порівнянні з традиційними формами навчання та корекції, комп'ютерні технології мають ряд переваг:

- подання інформації на екрані комп'ютера в ігровій формі викликає в дітей величезний інтерес;
- несуть у собі образний тип інформації, зрозумілий дошкільникам;
- рухи, звук, мультиплікація надовго привертать увагу дитини;
- надають можливість індивідуалізації навчання;
- у процесі своєї діяльності за комп'ютером дошкільник набуває впевненості в собі;

Використовуючи інформаційно-комунікаційні технології, формую власні засоби навчання, складаючи свої презентації. У корекційній роботі дефектолога з дітьми із порушеннями зору важливо приділяти увагу формуванню цілісного та повного сприйняття. Сучасні технічні засоби навчання допомагають візуалізувати невидимі об'єкти та явища, частинки, звук, абстрактні теоретичні поняття, тобто створити певний дидактичний образ-модель.

У роботі з дошкільнятами використовую самостійно створені презентації.

Однією з доступних та зручних у застосуванні програм є програма "Power Point". Вона дозволяє педагогу самостійно готувати посібники до занять з урахуванням усіх дидактичних та корекційних принципів.

Основа будь-якої презентації – полегшення процесу зорового сприйняття та запам'ятовування інформації за допомогою яскравих образів. Форми та місце використання презентації (або навіть окремого її слайду) на занятті залежать від змісту, цілей та завдань корекційної роботи.

Застосування комп'ютерних слайдових презентацій у процесі навчання дітей має такі переваги:

- здійснення полісенсорного сприйняття матеріалу;

- можливість демонстрації різних об'єктів за допомогою мультимедійного проектора та проекційного екрана у багаторазово збільшеному вигляді;
- знайомство дітей з об'єктами, предметами та явищами, сприйняття яких утруднене у природному досвіді дитини;
- можливість демонстрації об'єктів, доступніших для сприйняття збереженої сенсорної системи;
- активізація зорових функцій, окомірних можливостей дитини.

Застосування інформаційно-комунікативних технологій у дитячому садку дозволяє оптимізувати корекційно-педагогічний процес, індивідуалізувати та диференціювати навчання дітей з порушеннями зору та значно підвищити ефективність корекційно-розвивальної роботи.

4. Здоров'язберігаючі технології

Завдання сьогодення - навчити дитину різним прийомам і методам збереження та зміцнення свого здоров'я, щоб потім, перейшовши до школи і надалі вже самостійно їх застосовувати. У свою практику включаю: проведення тематичних фізхвилинок на кожному занятті, динамічних пауз, кінезіологічних вправ для міжпівкульної взаємодії, пальчикової гімнастики із застосуванням масажної кульки су-джок.

Навантаження на очі у дитини з порушеннями зору величезне, а відпочивають вони лише під час сну. Тому виконання гімнастики для очей необхідне під час занять для гігієни та профілактики порушень зору.

У своїй роботі використовуюю ігри та вправи з охорони зору. Вони проводяться залежно від інтенсивності зорового навантаження під час занять.

Відомо, що у дошкільнят з порушеннями зору млявий прояв емоцій. Тому для їх розвитку включаю у заняття елементи психогімнастики. Заняття психогімнастикою слід проводити в чотири етапи.

На першому етапі слід програти мімічні та пантомімічні етюди для вираження окремих емоційних станів і почуттів, а також для розвитку уваги і пам'яті.

На другому етапі потрібно досягти вираження окремих якостей характеру та їх емоційного супроводу.

Третій етап занять носить психотерапевтичний характер і повинен розвивати здатність втілення в заданий образ, коригувати окремі якості характеру.

Четвертий етап включає зняття психоемоційного напруження, розслаблення, нав'язування настрою, бажаних способів поведінки і рис характеру.

Слід відзначити необхідність творчого підходу до планування та проведення психогімнастики з дітьми. Обстановка невимушеності, розслабленості, спонтанності при добровільній внутрішній дисципліні повинні бути присутніми під час занять. Саме ж заняття по тривалості не повинно перевищувати 15-20 хвилин.

Враховуючи вік дитини і цілі, яких необхідно досягти, слід вибрати певну вправу й інтерпретувати її відносно до індивідуальних особливостей конкретної дитини.

Такі ігри та вправи допомагають зняттю психоемоційної напруги у дошкільнят з амбліопією та косоокістю, розвивають уміння відчувати настрій та співпереживати оточуючим, демонструють різні емоції (радість, подив тощо).

При застосованні у корекційній роботі з дошкільнятами з порушеннями зору здоров'язберігаючих технологій підвищується результативність освітньо-виховного процесу, формується у дітей стійка мотивацію на здоровий спосіб життя, повноцінний розвиток вихованців.

5. Актуальність проблеми використання інформаційно-комп'ютерних технологій у роботі з дітьми з порушенням зору

В умовах інформатизації суспільства якість життя та соціальний статус індивіда багато в чому визначаються можливістю активної участі у суспільному інформаційному обміні (оперативного доступу до необхідної інформації, її опрацювання та подання результатів своєї інформаційної діяльності). Для осіб з глибокими порушеннями зору участь у процесі суспільного інформаційного обміну

ускладнюється розбіжністю наявних у них можливостей сприйняття і громадської практики, що склалася, орієнтованої, в основному, на візуально сприймані форми подання інформації. З іншого боку, в сучасних умовах неухильно розширюється роль інформації практично у всіх сферах людської діяльності, і можливість активної участі індивіда в суспільному інформаційному обміні стає одним з найважливіших факторів

соціальної повноправності.

Подолання цих ускладнень є одним з найважливіших завдань розвитку та соціалізації людини та необхідною умовою реалізації їхнього інтелектуального потенціалу. Ефективним засобом вирішення інформаційних проблем людей, що мають порушення зору, можуть служити комп'ютерні тифлотехнології, що базуються на комплексі апаратних та програмних засобів, що забезпечують перетворення комп'ютерної інформації у доступні для сприйняття незрячих і слабозорих форми (звукове відтворення, рельєфно-крапковий або укрупнений текст, і дозволяють самостійно працювати на звичайному персональному комп'ютері з програмами загального призначення (MS Word, Internet Explorer і т. д., отримуючи можливості користувача, що не мають принципових відмінностей від можливостей користувачів з нормальним зором (за винятком роботи з графічною нетекстовою інформацією). Для людей з глибокими порушеннями зору ці можливості мають суттєвий компенсаторний ефект, дозволяючи самостійно виконувати багато з того, що раніше доводилося вдаватися до сторонньої допомоги (наприклад, використовуючи сканування, читати звичайний текст; готувати друковані документи тощо). В результаті люди з порушеннями зору отримують ефективний інструмент доступу до суспільного інформаційного середовища.

Під ІКТ зазвичай розуміють електронні носії інформації та технічні засоби щодо їх обробки.

Що це таке? Комп'ютер та комп'ютерні програми, планшети, принтер для друку, сканер для копіювання матеріалів із паперових носіїв, мультимедійний проектор тощо.

Відповідно до визначення, прийнятого ЮНЕСКО, інформаційні технології – це комплекс взаємопов'язаних наукових, технологічних, інженерних дисциплін, які

вивчають методи ефективної організації праці людей, зайнятих обробкою та зберіганням інформації; обчислювальну техніку та методи організації та взаємодії з людьми та виробничим обладнанням, їх практичні додатки, а також пов'язані з усім цим соціальні, економічні та культурні проблеми.

Зміни, що вносяться комп'ютеризацією в громадське інформаційне середовище, роблять його потенційно доступнішим для людей з порушеннями зору. Протягом багатьох століть практично єдиною матеріальною формою накопичення та зберігання громадських інформаційних запасів були письмові джерела (спочатку рукописні, а потім і друковані, орієнтовані виключно на візуальне сприйняття. З розвитком комп'ютерних технологій дедалі більшого поширення набуває електронна форма представлення інформації, яка за допомогою комп'ютерних тифлотехнологій стає доступною для всіх. Все це підвищує значущість комп'ютерних тифлотехнологій як засобу соціальної інтеграції осіб з глибокими порушеннями зору та актуальність їх повномасштабного впровадження.

Останнім часом інформаційно-комп'ютерні технології (ІКТ) – добрий помічник педагогам в організації виховно-освітньої та корекційної роботи. Інформатизація освіти відкриває педагогам нові можливості для широкого впровадження у педагогічну практику нових методичних розробок, спрямованих на інтенсифікацію та реалізацію інноваційних ідей виховного, освітнього та корекційного процесів.

На відміну від звичайних технічних засобів навчання інформаційно-комп'ютерні технології дозволяють не лише наситити дитину великою кількістю готових, ґрунтовно відібраних, відповідним чином організованих знань, а й розвивати інтелектуальні, творчі здібності, і що дуже актуально у дошкільному дитинстві – уміння самотійно набувати нових знань.

Протягом останніх років у нашому ЗДО комбінованого типу функціонують три групи для дітей із порушеннями зору. Нині 30 вихованців – діти з обмеженими можливостями здоров'я (порушенням зору). Навчання та виховання слабозорих дітей мають низку власних принципів та особливих завдань, спрямованих на відновлення, корекцію та компенсацію порушених та недорозвинених функцій ока, організацію диференційованого виховання та навчання.

6. Забезпечення безпеки роботи на комп'ютері

Безсумнівно, заняття на комп'ютері мають позитивний вплив на психічний та мовленнєвий розвиток дитини, але за умови, що користується вона сучасним гаджетом відповідно до існуючих правил. Однак при роботі на комп'ютері організм дитини відчуває певні навантаження, що характеризуються розумовою, зоровою та фізичною напругою. Широке використання комп'ютерів у системі освіти спричинило необхідність проведення спеціальних досліджень впливу комп'ютерної техніки на дитячий організм. Небезпека реальна: навантаження на зір

Це, мабуть, найголовніший страх усіх батьків. І, загалом, є чого боятися: при інтенсивній роботі за комп'ютером навіть у дорослої людини може з'явитися головний біль і запаморочення, а тривала зорова перевтома призведе до зниження гостроти зору.

Вплив комп'ютера на зір можна знизити, купивши хороший сучасний монітор з високою роздільною здатністю та високою частотою розгорнення зображення, яка суттєво знижує ефект мерехтіння. Оптимальний розмір екрану для малюка – 15 дюймів, для школяра можна купувати 17-дюймовий монітор. Дитина повинна сидіти за комп'ютером так, щоб лінія погляду (від ока до екрану) була перпендикулярна екрану і припадала на центральну частину. Оптимальна відстань від очей до екрану становить 55-65 см. За екраном неприпустимо одночасно займатися двом і більше дітям, оскільки це різко погіршує умови розгляду зображення на екрані.

Правильне освітлення – природне світло, що падає ліворуч, а в темну пору доби лампа повинна висвітлювати лише документ, з яким працює дитина, але не сам

екран монітора, щоб уникнути відблисків, що ускладнюють роботу. Ігри зі звуком вважаються кращими, оскільки знижують ступінь навантаження на зоровий аналізатор. Найголовніше - уважно стежте за тим, в які ігри грає ваша дитина, і обмежуйте кількість часу, проведеного за грою, де потрібна максимальна концентрація уваги та швидкість реакції. Обмежувати час необхідно в будь-якому випадку, навіть якщо дитина зайнята грою, що розвиває. Так, за даними проведених досліджень, 10-хвилинна тривалість ігрових занять з комп'ютером у частині дошкільнят призводить до появи ознак втоми. В першу чергу страждає акомодативна система ока, що забезпечує чіткий розгляд предметів на близькій відстані, Це може призвести до розвитку короткозорості. При 15-хвилинній тривалості заняття у всіх дітей вже на 10-12-й хвилині з'являлося рухове занепокоєння, яке наростало і посилювалося до кінця заняття. Збільшувалася кількість помилок при грі, слабшав інтерес до неї. Усе це супроводжувалося зниженням функціональних можливостей зорового аналізатора та ЦНС.

Таким чином, отримані дані свідчать, що гранично допустима тривалість ігрових занять на комп'ютері для дітей 5-6 років не повинна перевищувати 10 хвилин, а діти з відхиленнями у стані здоров'я – лише 10 хвилин на день. Причому не щодня, а тричі на тиждень, через день, не пізніше 21 години вечора. Для дітей, які належать до групи ризику за станом зору, час, проведений на комп'ютері, слід дозувати індивідуально, відповідно до рекомендацій лікаря. Як найбільш сприятливі дні для проведення занять з комп'ютером для дітей дошкільного віку можуть бути рекомендовані вівторок, середа та четвер. Необхідно обов'язково чергувати зорову роботу з фізичним відпочинком, фізкультурними паузами для очей. Через 15 хвилин зорового навантаження рекомендується закрити очі, відкинувшись на стільці, розслабитися, посидіти у спокої 2-3 хвилини. Корисне також перебування на свіжому повітрі. Спортивні заняття, тривалі прогулянки знімають зорову напругу, насичують організм киснем, покращують обмін речовин.

Висновок

Педагог, що вміло і ефективно володіє сучасними освітніми технологіями та інформацією, має інший, новий стиль мислення, принципово інакше підходить до оцінки проблем, організації своєї діяльності. Поряд із цим, з'явилися реальні можливості для якісної індивідуалізації навчання дітей в реаліях сьогодення, значно зросла емоційна зацікавленість вихованців у заняттях.

Така побудова навчання з використанням конкретних сучасних освітніх технологій у моїй педагогічній практиці не лише набагато полегшує працю вчителя-дефектолога, а й дозволяє досягти значно кращих та стійкіших результатів у роботі з вихованцями з порушеннями зору та організувати свою роботу якісно як офлайн так і дистанційно.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кірейцева, Н.А. Сучасні освітні технології в початковій школі / Н.А.Кірейцева. - [Електронний ресурс] .- 2014. - Режим доступу: [http // planeta-cveta.ru / load / sovremennye_obrazovatelnye _tekhnologii_v_nachalnoj_shkole_referat_kirejceva_n_a / 1-1-0-31](http://planeta-cveta.ru/load/sovremennye_obrazovatelnye_tekhnologii_v_nachalnoj_shkole_referat_kirejceva_n_a/1-1-0-31)
2. Кукушкіна, О.І. Застосування інформаційних технологій в спеціальну освіту / О.І. Кукушкіна // Спеціальна освіта: стан, перспективи розвитку. Тематичний додаток до журналу «Вісник освіти». - 2003. - № 3. - С. 67-76.
3. Рєпіна З. А., Лизунова Л. Р. Комп'ютерні засоби навчання: проблеми розробки та впровадження. Питання гуманітарних наук. 2004 р.

Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку

Анотація. Громадянське виховання особистості має глибоку історію і становить собою складний динамічний процес взаємодії особистості з державою та суспільством. На всіх історичних етапах розвитку людства оточуюче середовище було і продовжує залишатися одним з важливих чинників впливу на виховання підростаючого покоління. Саме у дошкільні роки дитина стає особистістю, у неї формуються компетентності та цінності, які визначатимуть її ставлення до себе та світу, впливатимуть на її вчинки та поведінку в цілому. І саме дорослим, відводиться важлива роль у формуванні активної соціальної та громадянської позиції, яка полягає у тому, щоб допомогти дітям знайти себе в житті, самовизначитися, прищепити навички, які допомогли б успішно функціонувати у світі. У статті актуалізовано проблему формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку. Аргументовано необхідність вирішення проблеми сучасного громадянського виховання особистості з урахуванням сучасних та історичних надбань. Проаналізовано ідеї виникнення громадянства у прадавні часи людства, правові підстави для формування соціально-громадянської компетентності в законодавчих актах України, психолого-педагогічні дослідження з означеної проблеми. Висвітлено погляди мислителів щодо громадянських ідеалів та філософських засад виховання громадянина. Висвітлено різні підходи до змісту понять «громадянське виховання», «соціальна компетентність», «соціально-громадянська компетентність» у дітей дошкільного віку та визначено особливості впливу на формування означених понять в сучасному соціокультурному середовищі країни.

Ключові слова: громадянське виховання, компетентність, соціально-громадянська компетентність, середовище, соціокультурне середовище.

Виклад основного матеріалу. Від народження, на етапах набуття та засвоєння соціального досвіду, особистість включається в процес спілкування і стосунків з людьми, які її оточують, явищами, речами, розвиває певну соціальну та громадянську діяльність. Свідомість, духовні цінності людини формується всім устроєм життя та оточуючим соціокультурним середовищем, що діє в сукупності з вихованням [2].

Соціальна компетентність поруч із громадянською включені в документ Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європи «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року. В якому першочерговим визначено Положення про «нові основні навички» і підкреслено, що навчання протягом усього життя має включати навчання від дошкільного віку до післяпенсійного [3]. Правові основи соціального та громадянського виховання в Україні закладені в Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту»; Стратегії національно-патріотичного виховання, затвердженій Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019. З прийняттям нового Закону України «Про освіту» та з урахуванням Указу Президента України від 01 грудня 2016 року № 534 «Про пріоритетні заходи щодо сприяння зміцненню національної єдності та консолідації українського суспільства, підтримки ініціатив громадськості у цій сфері», виникла необхідність визначення конкретних кроків на

шляху формування соціальної громадянської освіти в Україні. Закон України «Про освіту» визначає, що держава створює умови для здобуття соціальної та громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних із реалізацією особистістю своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина.

Формування життєвих компетентностей є фундаментальними частинами базової освіти. У Державному стандарті дошкільної освіти (Базовому компоненті 2021) визначено, що «соціально-громадянська компетентність – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя. Результатом сформованості соціально-громадянської компетентності має стати ціннісне ставлення дитини до себе, своїх справ і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вміння дотримуватися цих правил в соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повага до культурних надбань українського народу, представників різних національних культур» [4].

Проблема виховання майбутнього громадянина з дитинства має тривалу історію наукового аналізу. За Платоном, мета виховання полягає в тому, щоб здійснити такий вплив на людину, який би з дитинства спонукав її пристрасно бажати, прагнути стати досконалим вільним незалежним громадянином суспільства, який володіє певним комплексом прав і свобод та наділеного обов'язками і відповідальністю перед суспільством за свої дії [5].

Громадянське виховання в розумінні Сократа тісно пов'язане з моральним, де провідне місце належить вихованню в підростаючого покоління тріади якостей: стриманість, мужність та справедливість. Аристотель та Платон розглядали виховання громадянина як процес формування законслухняної особистості та шанобливого ставлення до держави, у якій відбувається його життєдіяльність. Поняття «громадянське суспільство», яке увів Аристотель, визначалось як певна спільнота рівноправних та вільних людей, яких поєднує держава (поліс). Натомість, справжнім громадянином вважалась людина, яка здатна усвідомити та виконувати громадянські обов'язки, слугувати на користь власної країни. Платон визначав мету виховання через формування «довершеного громадянина, що вміє справедливо підкорюватись...» [5].

Автор і представник школи «критичного раціоналізму» К. Поппер, характеризує людину як члена громадянського суспільства, визначає її здатність приймати особисті відповідальні рішення. «У нашому способі життя, - роз'яснює Поппер, - між законами держави, з одного боку, і табу, які ми звично дотримуємося, з іншого, існує постійно розширювана область особистих рішень, з її проблемами і відповідальністю. І ми знаємо важливість цієї області. Особисті рішення можуть призвести до зміни табу і навіть політичних законів, які більш вже не є табу» [5].

Чимало уваги приділяв ідеї виховання патріотизму Я. Коменський, як складової громадянського виховання. Він зазначав, що любов до Батьківщини, рідної землі – важливі якості справжнього громадянина, які необхідно формувати з дитинства. Я. Коменський наголошував, що становлення патріотичної позиції громадян сприятимуть покращенню суспільних відносин. Як бачимо, педагог розумів громадянське виховання дітей як формування в них певних патріотичних установок та якостей для успішного служіння на користь людського добробуту [6].

Педагогиня та просвітителька Софія Русова розглядала виховання громадянина в контексті гуманістичних начал, відповідно, серед громадянських якостей виокремлювала такі: доброту, щирість, толерантність, добросовісність,

відповідальність, власну гідність, негативне ставлення до фальші та цинізму. Вона наголошувала: «для морального виховання дошкільний вік є основою, ґрунтом, на якому закладаються підвалини особистості, її громадянської вартості» [7].

Суттєвою для нашого дослідження є наукова думка К. Ушинського, який стверджував, що оскільки в реальному житті людина є громадянином свого народу і діячем у суспільстві, то заклад освіти має виховувати людину, і виховувати громадянина. Громадянин не повинен знищувати людину, людина – громадянина. Варто зауважити, що у радянській педагогіці цього поняття не було, бо не було демократичного громадянського суспільства. В енциклопедії освіти 2008 року, громадянське виховання – педагогічний процес становлення свідомого, відповідального і компетентного громадянина – патріота, спрямований на саморозвиток і розбудову демократичного громадянського суспільства [8].

Педагогічні основи морального та правового виховання, принципи, методи, шляхи й засоби формування громадянських якостей особистості в сучасних умовах розроблені в дослідженнях І. Беґа, який розглядає громадянське виховання як таке, що поєднує в собі кілька різновидів виховання й «спрямоване перш за все на патріотичне...», хоча при цьому не виключає моральне та правове [9].

Гуманістичні засади громадянського виховання висвітлено в працях В. Сухомлинського. Він вважав першочерговою умовою формування громадянина організацію емоційно насиченого діяльного трудового життя дитячого колективу, який ефективно впливає на становлення громадянської позиції кожного індивіда.

Громадянськість за В. Сухомлинським охоплює формування відчуття належності до політичного ладу, відданості Батьківщині, першорядність загальних, суспільних, інтересів порівняно з особистими, але попри це не можна не побачити, що навіть у складні часи радянського автократизму великий педагог зумів окреслити напрямки формування громадянськості на основі гуманістичних засад [10].

На думку Т. Поніманської громадянські почуття засновуються на інтересі дітей до найближчого оточення (сім'ї, родини, рідного краю) та ґрунтуються на прикладі дорослих, оскільки діти значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання. Основними напрямками патріотичного виховання дослідниця визначає: формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід; краєзнавство; ознайомлення із явищами суспільного життя; формування знань про історію держави, державні символи; ознайомлення із традиціями й культурою свого народу; формування знань про людство [11].

У дослідженнях Л. Артемової, І. Беґа, А. Богуш визначено старший дошкільний вік найбільш чутливим періодом для виховання громадянських якостей та акцентовано, що громадянське виховання має починатися саме в дошкільному віці.

Я погоджуюся з думкою науковців, що концептуальні засади ідей гуманізму складають основу формування громадянської компетентності дітей дошкільного віку. Складовими громадянської компетентності є виховання духовних та ціннісних орієнтацій, особистісно орієнтований підхід. Розглянемо розвиток підходів науковців до визначення дефініцій «компетентність» та «соціальна компетентність».

На думку світових науковців поняття «компетентність» розкриває якісно нові перспективи розуміння важливості освіти, формування життєвих результатів освітньої діяльності. В основі концепції компетентності лежить ідея виховання компетентної особистості та фахівця, який має не лише необхідні знання в певній галузі, але й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання, й бере на себе відповідальність за певну діяльність [12]. Дослідниця О. Кононко визначає «компетентність», як – інтегровану характеристику особистості дошкільника основними показниками якої є: здатність орієнтуватися у нових умовах життя, пристосовуватися (освоюватися в незнайомому, набувати необхідних для повноцінного функціонування у ньому умінь і навичок, налаштовуватися на їх

прийнятність до себе), впливати (реалізовувати свій потенціал, свої здібності, відстоювати власні інтереси, з користю для справи та самої себе змінювати дійсність) [13].

Поняття «соціальна компетентність» інтегрує терміни «соціальний», що походить від латинського слова «socialis» – товариський, суспільний, той, що належить суспільству, пов'язаний із життям та стосунками людей у суспільстві, та «compeete», тобто досконале володіння справою, знаннями. Наприкінці 60-х років ХХ століття німецьким ученим Г. Ротом був уведений термін «соціальна компетентність». Так, ним виокремлено три види компетентності людини, що забезпечують її успішну життєдіяльність: самокомпетентність (знання самого себе), соціальна компетентність (взаємодія з іншими), предметна компетентність (практична діяльність). Саме таке розуміння соціальної компетентності стало підґрунтям її подальших досліджень [14].

Поняття «соціальна компетентність» за визначенням О. Кононко – це цілеспрямованість на досягнення життєвого успіху, свідоме накопичення знань та соціального досвіду, застосування їх у реальному житті [15, с. 104].

Так, на думку М. Докторович наукова категорія «соціальна компетентність» – це набута здатність особистості гнучко орієнтуватися в постійно мінливих соціальних умовах та ефективно взаємодіяти з соціальним середовищем [16, с. 25].

У науковому дослідженні І. Рогальська-Яблонська виділила основні умови для формування соціальної компетентності – це: соціальна орієнтація, адаптація, інтеграція соціального та особистого досвіду особистості [17, с. 250].

На думку Н. Гавриш, соціальна компетентність дитини являється інтегральною якістю особистості, що складається з комплексу емоційних, мотиваційних, характерологічних особливостей і виявляється у соціальній активності та гуманістичній спрямованості особистості.

Згідно з Рекомендаціями ради Європи однією з ключових компетентностей для освіти впродовж життя від 17.01.2018 р., є соціальна компетентність. Вона визначається спроможністю людини здійснювати рефлексію щодо своєї діяльності, ефективно управляти часом та соціальною інформацією, працювати з іншими в конструктивний спосіб. Як зазначено у документі, вона включає в себе здатність давати собі раду зі складнощами й невизначеністю, співчувати та управляти конфліктними ситуаціями та забезпечується: знаннями, як-то: правила поведінки й спілкування, що є загальноприйнятими в різних суспільствах і середовищах; уміннями та навичками, а саме: здатність виявляти свої можливості, зосереджуватися, долати складнощі, критично мислити та ухвалювати рішення; здатність конструктивно спілкуватись у різних середовищах та співпрацювати в команді [18].

Розглянемо взаємозв'язки впливу соціального середовища на розвиток особистості.

У тлумачному словнику української мови середовище визначене як соціально-побутові умови, в яких проходить життя людини [19].

У дослідженні Г. Русин дефініція «середовище» - є сукупністю природних і соціальних умов, у яких функціонує людське суспільство, виступає стосовно особистості як необхідна умова її становлення і розвитку. У процесі набуття та засвоєння соціального досвіду людства особистість включається в процес спілкування і стосунки з людьми, які її оточують, явищами, речами, розвиває певну соціальну діяльність. Свідомість, духовний світ людини формується всім устроєм життя, певним соціальним середовищем, що діє в сукупності з вихованням [20].

Дослідження впливів соціального та соціокультурного середовища на розвиток особистості займають одне з вагомих місць у сучасній педагогічній науці й практиці.

За словниковим визначенням довідника «Соціологія: Терміни, поняття, персоналії», поняття «соціальне середовище» трактується як «Соціальне середовище - це суспільні, матеріальні та духовні умови, що оточують людину, забезпечують її існування, формування і діяльність. Соціальне середовище, як постійне джерело поповнення особистого досвіду, знань людини є тим об'єктивним чинником, що визначає спрямованість життєвих потреб, інтересів, цінностей, реальну поведінку особи, процес її самовизначення і самореалізації» [21].

На думку Л. Карнаух, соціальне (соціокультурне) середовище може як сприяти процесу соціалізації, так і стримувати її. За умови відповідності соціального середовища соціальним потребам дитини, процес соціалізації дитини відбувається ефективно. У випадку несприятливих впливів соціального середовища процес соціалізації дитини хоча й відбувається, але при цьому набуває рис нестабільності, соціальної малоцінності, навіть злочинної спрямованості. Тому дитина успішно пройде всі етапи соціалізації за наявності відповідного соціального середовища, цілеспрямованого розвитку, виховання і навчання [22].

Дослідниця Т. Поніманська акцентує увагу, що нині стан сучасного соціокультурного середовища викликає глибоку стурбованість. Людство перебуває в стані активного розвитку інформаційно-технічного прогресу, коли першочерговим стало надмірне акцентування на розвитку інтелектуальних та фізичних здібностей дитини, прагнення до матеріальних цінностей. Діти дедалі більше підпадають під вплив засобів масової інформації, виникає небезпека формування спотвореного уявлення про оточуючий світ, у якому моральні цінності поступаються матеріальним інтересам [23].

Тож можемо зазначити, оскільки, соціальне середовище та особистість перебувають у постійній у взаємодії: середовище впливає на особистість, сприяє її формуванню; особистість, що діє в соціальному середовищі, вступає в стосунки з іншими особистостями, бере участь у подальшій діяльності різних спільнот, створює це середовище, надає йому певної соціальної якості.

Висновки. Узагальнюючи результати аналізу наукових досліджень можемо відзначити, що для сучасної науки властива неоднозначна думка щодо впливу соціокультурного середовища на розвиток дитини дошкільного віку. Соціокультурне середовище по-різному впливає на процес формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку: з одного боку, підвищуються вимоги до загального й культурного рівня набутих життєвих навичок, поглиблення й розширення світогляду дитини, розвитку умінь і здібностей, які забезпечували б не лише адаптацію до нової соціальної реальності, а й сприяли свідомому вибору життєвого поступу, а з іншого, - ускладнюють процес соціалізації, спричиняючи проблеми у сфері соціальної взаємодії та соціальних відносин у суспільстві.

Сучасні дослідження свідчать, що потрібно насамперед формувати емоційно-ціннісну, соціальну сфери дитини. Саме через міжособистісні контакти дитини з оточуючим соціокультурним середовищем формується соціально-громадянська компетентність майбутнього громадянина. Я погоджуюся з думками науковців, що розвиток дитини відбувається не шляхом одностороннього впливу середовища на особистість, а є результатом її постійної взаємодії. Соціокультурне середовище можна розглядати як систему, що не тільки безпосередньо впливає на розвиток особистості, але й опосередковано визначає характер і спрямованість різних форм державного, суспільного, родинного, інституційного та неформального виховання. Отже, соціокультурне середовище є чинником формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми впливу на формування соціально-громадянськості компетентності у дітей дошкільного віку в соціокультурному середовищі. Подальшого наукового вивчення вимагають питання

наступності у роботі закладу дошкільної освіти і початкової школи в системі соціально-громадянського виховання дітей дошкільного віку, здійснення спеціальної просвітницької роботи з батьками та родинами вихованців з метою підвищення рівня їхньої обізнаності з означеної проблеми.

Список використаних джерел та літератури:

1. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова реакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_red_aktiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf handle/123456789/11514/AIE1_2-187-191.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Орешета Ю.В. Особистість і соціокультурне середовище. URL: https://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/11514/AIE1_2-187-191.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року: Міжнародний документ від 18.12.2006 № 2006/962/ЄС.
4. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. URL: <https://ezavdnz.mcfrr.ua/npd-doc?nprmid=94&npid=60163>
5. Горбань О.В. Поняття громадянського суспільства у контексті сучасного цивілізаційного розвитку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. 2019. Вип. 41 (54). С. 64-74.
6. Стаєнна О. Громадянське виховання дітей старшого дошкільного віку як педагогічна проблема. URL: <http://www.uk.x-pdf.ru/6istoriya/140681-2-udk-3732035-stanna-gromadyanske-vihovannya-ditey-starshogo-doshkilnogo-viku-pedagogichna-problema-rozbudova.php>
7. Січкара А. Софія Русова і Ксенія Маєвська про формування моральних цінностей у дітей дошкільного віку: ідеї діяльнісного підходу. Дошкільне виховання. 2012. № 12. С. 11-12.
8. Енциклопедія освіти. Акад.пед. наук України; голов. ред. В.Г.Кремень; [підгот.: Авшенюк Н.М. та ін.]. К.: Юрінком Інтер, 2008, 1040 с.
9. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук. видання. К.: Либідь. 2006. 272 с.
10. Сухомлинський В.О. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності Дошкільне виховання. 2003. № 3.
11. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. К.: Академвидав, 2006. 456 с.
12. Тараненко І. Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції: досвід Європейських країн. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільстві. К.: «Контекст», 2000.
13. Тарабасова Л.Г. Виховуємо соціально компетентного дошкільника. Методичні рекомендації. 2016. С. 102.
URL: http://dano.dp.ua/attachments/article/320/Методичні_рекомендації.pdf.
14. Кулакова Л. Формування соціальної компетентності молодших школярів в умовах освітньо-виховного процесу. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/download/3417/3114>.
15. Кононко О.Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника: навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». К.: Світич, 2009. 208 с.

16. Докторович М.О. Формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї: дис. ... канд. пед. наук: спец. Інститут проблем виховання АПН України. К., 2007 208 с.
17. Рогальська І.П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід: монографія. К.: Міленіум, 2008. 400 с.
18. Розділ 1. Нова парадигма освіти у глобальному світі. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53>.
19. Тлумачний словник української мови. За ред. д-ра філологічних наук В.С. Калашника. Х.: Прапор. 2002. 992 с.
20. Русин Г. Вплив соціокультурного середовища на формування виховних концепцій родинної етнопедагогіки <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/msuc/article/download/4786/5254>
21. Соціологія: Терміни, поняття, персоналії: навч. словник-довідник / укладачі: В.М. Піча, Ю.В. Піча, Н.М. Хома та ін.; за заг. ред. В.М. Пічі. К.: Каравела», Львів: Новий світ. 2000, 2002. 480 с.
22. Карнаух Л. Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в умовах сучасного соціального середовища. URL:https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/40/visnuk_11.pdf.
23. Соціальний розвиток дитини: старший дошкільний вік Т.І. Поніманська, І.М.Дичківська, О.А. Козлюк, Л.І. Кузьмук. 2-ге вид. К.: Генеза, 2014. 88 с.

Яремюк Наталія,
вчитель-логопед, вчитель-методист
Каплан Олена,
практичний психолог
ЗДО № 20 «Білочка»
Хмельницька ОТГ

Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в умовах ЗДО.

Анотація. Сучасні дослідження, досвід експериментів по впровадженню інклюзивного навчання в Україні доводять, що спільне навчання дітей з особливими освітніми потребами та їх нормотипових однокласників можливе, і є основою інтеграції та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами, підготовкою їх до самостійного життя.

Ідучи в ногу з часом, ми маємо сприяти пізнавальному, емоційно-вольовому, фізичному та соціальному розвитку особистості дитини, розкриттю її внутрішнього потенціалу. На сьогоднішній день освіта дітей, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку, ґрунтується на принципах виваженої педагогіки, орієнтованої на потреби дітей.

Дитина у закладі освіти має почуватися природно, досягти самостійності, наскільки це можливо. Дуже важливо в інклюзивній групі створити таку атмосферу взаєморозуміння та взаємодопомоги між дітьми, щоб забезпечити дитині з ООП можливість самоствердитися, подолати неадекватні установки та стереотипи, набуті певних навичок соціальної поведінки.

Ключові слова: інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами, дошкільний вік, інтеграція, соціалізація, виховання, навчання.

Дослідженню проблем освіти дітей з особливими потребами присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: Ю. Василькової, А. Колупаєвої, Т.

Ілляшенко, які зазначають, що головною умовою дитячого благополуччя є почуття захищеності батьківською любов'ю та адекватне її сприйняття оточуючими.

Різні аспекти соціалізації індивіда та впливу соціального середовища на її перебіг висвітлювались в працях І. Беха, Т. Кравченко, М. Лукачевича, В. Братуся.

У цілому ряді сучасних досліджень визначається перевага дошкільного закладу як інституту соціалізації, в якому створено умови для особистісного розвитку дитини, вправлення в соціальній поведінці, здатності пристосовуватись до оточення (Л. Артемова, А. Богуш, Т. Жаровцева, О. Кононко, Т. Поніманська та ін.)

Особливе значення для розв'язання проблеми соціалізації особистості мають праці зарубіжних науковців (Ф. Гіддінс, Г. Тард, Д. Томпсон, Т. Парсонс, Ч. Кулі, У. Томаса, Дж. Міда).

У працях Л. С. Виготського, О. М. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна розкрито соціальну зумовленість психіки дитини, висунуто положення про те, що особистість формується в контексті діяльності і не є пасивним продуктом соціального середовища. В ролі основного механізму соціалізації визначають пристосування.

Зауважимо, що хоча інтерес до процесу соціалізації у представників різних наукових напрямів значний, проблема соціалізації дітей з особливими потребами в рамках сучасної освіти є ще недостатньо вивченою.

Відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» на сьогодні значно посилено державну підтримку дітей з особливими освітніми потребами. Набули актуальності питання інтеграції таких дітей у суспільство, основою якої є доступ до якісної освіти, починаючи з дошкільної (згідно інструктивно-методичного листа «Про організацію навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання» №872 15.08.2011р.).

Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти спрямована на реалізацію нових підходів до навчання та виховання, створення відповідних передумов для соціальної адаптації, подальшої інтеграції цих дітей в суспільство.

В умовах закладу дошкільної освіти важливу роль у соціалізації дітей з особливими освітніми потребами відіграє система комплексної роботи із широким спектром впливу на становлення особистості дитини. Саме інтенсивна робота фахівців щодо забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на здобуття якісної освіти, інтеграції їх у суспільстві, повинні забезпечити формування світогляду дітей, їхньої громадянської свідомості, патріотизму, загальнолюдських і національних цінностей.

Під час роботи з даного питання були поставлені наступні завдання:

- визначити шляхи, методи, умови соціалізації дітей з ООП;
- визначити шляхи взаємодії фахівців закладу щодо соціального розвитку дітей;
- впроваджувати індивідуальний підхід у роботі з дітьми з ООП.

Перш ніж розпочати роботу, педагоги команди психолого-педагогічного супроводу ретельно вивчали та аналізували науково-методичну літературу, передовий педагогічний досвід щодо здійснення освіти та виховання дітей з ООП в Україні, в інших країнах світу.

На початку навчального року з метою оптимізації роботи з даного питання, практичним психологом закладу з педагогами КППС проведено діагностування готовності до інноваційної педагогічної діяльності та рівня емпатії за допомогою відповідного діагностичного інструментарію. За результатами діагностики за необхідності проводиться просвітницька робота, тренінгова практика щодо розвитку емпатії, надаються індивідуальні рекомендації педагогам, які працюють з певною категорією дітей: «Рекомендації щодо роботи з дітьми з різними нозологіями (консультація спільно з учителями-логопедами, реабілітологом та

дефектологом)», «Ефективна співпраця педагога з батьками дітей з ООП у системі інклюзивної освіти», «Що таке безпечний простір у закладі освіти. Особливості підтримки дітей з ООП. Реакція дитини на стрес під час війни» тощо; протягом навчального року проводилась робота зі створення банку даних щодо інноваційної діяльності, взаємодії з батьками дітей з ООП, розроблялись буклети з відповідною тематикою...

Слід відмітити позитивні результати роботи з вихователями інклюзивних груп, які краще розуміють індивідуальні відмінності й особливості дітей з ООП, ефективніше співпрацюють з фахівцями (вчителем-логопедом, практичним психологом, вчителем-дефектологом, асистентом вихователя, реабілітологом) та з батьками.

Варто окремо зупинитися на проблемах дітей та сімей, що їх виховують, адже не кожна родина здатна подолати усі свої страхи і переживання стосовно спільного навчання їх дітей разом зі здоровими дітьми. Звичайно, ці родини переживають чимало проблем у своєму житті і по-різному їх вирішують. Часто ситуація погіршується ще й тим, що батьки залишаються на самоті зі своїми проблемами і труднощами. Нездатність батьків пристосуватися до особливих потреб своїх дітей іноді призводить до відмови від них або ж до жорстокого поводження з ними. Тому такі сім'ї потребують великої уваги і піклування, як з боку держави, так і з боку закладу освіти, де перебуває дитина.

Надзвичайно важливе завдання практичного психолога ЗДО полягає в тому, щоб сформувавши розуміння проблем дітей, які мають особливості у розвитку, формування в учасників навчально-виховного процесу (дітей, батьків, вихователів, представників адміністрації) толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами шляхом здійснення просвітницької роботи.

Соціально-психологічна адаптація у дітей з особливими освітніми потребами відбувається по-різному, відповідно до віку, типу вищої нервової діяльності, стану здоров'я, родинних взаємин, рівня розвитку у дитини ігрових навичок, її контактності, доброзичливості, емоційної залежності від матері тощо.

Соціально психологічна робота з «особливою дитиною» має спрямовуватися на досягнення головної мети – підготувати її до самостійного життя. У розв'язанні цього завдання у системі освіти вирішальну роль відіграє, насамперед, психологічна служба закладу та педагоги. Зокрема, практичний психолог закладу сприяє розвиткові соціальних умінь дітей з особливими освітніми потребами, а також надає належну моральну підтримку сім'ям дітей, їхнім рідним і вихователям. Перед психологом, що здійснює психологічний супровід дітей з ООП постають наступні завдання:

1) підбір діагностичного інструментарію, придатного для роботи з різними категоріями дітей відповідно до наявного дефекту розвитку; створення банку даних діагностичного інструментарію щодо вивчення індивідуальних особливостей дітей, рівня розвитку пізнавальних процесів, рівня адаптації дитини до умов закладу дошкільної освіти, стилю спілкування батьків та педагогів з дітьми;

2) виявлення дітей, у яких виникають труднощі у навчанні, спілкуванні та взаємодії з оточуючими; визначення причин цих труднощів шляхом проведення психологічної діагностики та спостережень;

3) надання психологічної допомоги дітям, які мають особливі потреби у вигляді консультування, психокорекції, психологічної підтримки;

4) проведення моніторингу медико-психологічного і психолого-педагогічного статусу дитини в динаміці її психічного розвитку;

5) надання консультативної допомоги батькам дітей з особливими потребами.

На кожна дитину з ООП розроблено індивідуальну програму розвитку.

Особливу увагу приділяємо:

- плануванню співпраці дитини, батьків, вихователя та інших фахівців, розробленого для задоволення особливих освітніх потреб кожної дитини;
- плануванню, що допомагає контролювати та оцінювати освітню програму дитини та її виконання;
- даним про розумне пристосування, модифікацію та адаптацію, які допоможуть дитині ефективніше набувати навички.

Ми, як фахівці закладу, створюємо ІПР за такими напрямками: з'ясування потреб дитини з ООП, визначення напряму її розвитку, тісна взаємодія та співпраця усіх спеціалістів, впровадження ІПР, перегляд та внесення змін, планування подальших переходів.

На першому етапі ми з'ясовуємо потреби кожної дитини з ООП. Для цього проводимо бесіди з батьками, які надають інформацію про свою дитину (риси характеру, сильні сторони та потреби, історію сім'ї та навчання, що впливає на теперішній стан навчання дитини, інтереси, таланти та бажання, необхідну медичну інформацію та потреби догляду за здоров'ям, бажання та цілі для дитини, допомогу, яку сім'я може надавати вдома для повторення, закріплення і підтримання сформованих навичок тощо).

На другому етапі визначаємо напрями розвитку кожної дитини з ООП. Встановлення пріоритетів допомагає нам зосередитися на найважливіших для кожної дитини освітніх моментах у поточному навчальному році. Команда спеціалістів визначає пріоритети на основі всієї зібраної на цей момент інформації та наявних ресурсів.

Для визначення найважливіших освітніх потреб розглядаємо:

- пріоритетні сфери, на яких потрібно зосередитися;
- можливості використання відповідної нової навички чи вміння в інших сферах або умовах;
- пов'язані з ними сильні сторони;
- як ця потреба впливає на навчання та досягнення загалом;
- можливість використання навички в інших видах діяльності;
- внесок у формування самостійності;
- відповідність вікові;
- скільки часу займе оволодіння новою навичкою;
- як навичка чи вміння стосується майбутніх цілей розвитку дитини.

Третій етап включає в себе безпосередньо складання плану, в який батьки можуть вносити пропозиції та надавати інформацію під час визначення довгострокових цілей для їхньої дитини. На цьому етапі ставляться довгострокові та короткострокові цілі (маленькі вимірювані кроки, що вестимуть від теперішнього стану дитини до досягнення довгострокової цілі). Ці цілі являють собою результат, який би дитина могла досягти в певній сфері за визначений період часу (наприклад, один навчальний рік).

Четвертий етап передбачає впровадження плану, на якому команда фахівців ЗДО переглядає зміст ІПР та систему вимірювання досягнень. Потім педагогічні спеціалісти разом з вихователем групи застосовують навчальні та оціночні стратегії та, за необхідності, корегують короткострокові цілі.

П'ятий етап включає в себе перегляд та внесення змін, що дає змогу обговорити програму дитини та розглянути можливі внесення змін. Надзвичайно важливими є засідання наприкінці року, на яких члени КППС переглядають освітній план та надають рекомендації до ІПР.

Але, одним із основних стратегічних завдань, є створення необхідних соціальних, моральних та психологічних умов для повноцінного життя дитини з ООП, оптимального її розвитку. Адже заклад дошкільної освіти відіграє особливу роль у

процесі соціалізації дитини з ООП. Соціалізація – найбільш широке поняття, що характеризує становлення особистості. Вона передбачає не лише усвідомлене засвоєння дитиною готових форм та способів соціального життя, способів взаємодії з матеріальною та духовною культурою, адаптацію до соціуму, а й накопичення спільно з дорослими й однолітками власного соціального досвіду, ціннісних орієнтацій свого способу життя.

Роль закладу дошкільної освіти полягає у наступному:

- становлення соціального досвіду, соціальної компетентності дитини з ООП;
- опанування культури міжособистісних взаємин та соціальних норм і ролей;
- формуванні певної моделі соціальної поведінки, здатності бути адекватним ситуації, вимогам та очікуванням авторитетного дорослого;
- забезпечення емоційного благополуччя дитини з ООП в соціальному середовищі.

Отже, успішний процес соціалізації дитини дошкільного віку як цілеспрямована і систематична робота педагогічного колективу можливий на основі такої моделі, що сприяє усвідомленню всіх її складових та дає змогу керувати соціальною ситуацією розвитку дитини з ООП в освітньому просторі закладу.

Вчитель-логопед при визначенні навчальних досягнень дитини аналізує наступні показники: характеристики відповіді дитини (зв'язність, повнота, логічність, правильність), якість знань (осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність), ступінь сформованості загально-навчальних та предметних умінь і навичок; рівень загальних інтелектуальних умінь, досвід самостійної діяльності, застосування знань і вмінь у різних ситуаціях, самостійність оцінних суджень зазначаються наступні позитивні зміни:

- дитина з ООП почала розмовляти простими реченнями з оточуючими;
- реакція на оточуючих стала більш адекватною;
- дитина з ООП проявляє інтерес до спілкування з однолітками та наслідують їхню поведінку;
- батьки відмічають позитивні зміни у поведінці дитини вдома, на дитячих майданчиках та в громадських місцях.

Узагальнюючи вище сказане, можна стверджувати про ефективність ролі закладу дошкільної освіти в успішній соціалізації дитини з ООП, оскільки вона забезпечує виконання таких функцій:

- сприяє підвищенню рівнів соціальної досвідченості здобувачів дошкільної освіти з ООП;
- збагачує дошкільників з ООП необхідними знаннями соціальних норм і правил поведінки;
- навчає встановлювати соціальні контакти, активно взаємодіяти з однолітками, знаходити нові способи самовираження та самоствердження у спільних з однолітками діях;
- сприяє оволодінню дітьми з ООП вміннями й навичками соціальної взаємодії, розвитку саморегуляції поведінки у різних життєвих ситуаціях, розвитку активності, ініціативності, самостійності, відповідальності дітей з ООП;
- збагачує досвід батьків необхідними знаннями і практичними вміннями.

Аутизм. Особливості соціалізації дітей. Головна незадоволеність батьків – це відсутність знань педагогів про природу дітей з особливими потребами, зокрема РАС. Основними причинами домашнього навчання дітей з особливими освітніми потребами, є уявлення про те, що у закладі дошкільної освіти не передбачено відповідної програми, або через певний негативний досвід дитини, наприклад, батьки думають, що відбуватиметься глузування над дитиною.

Тому батьки вважають, що для забезпечення відповідної освіти для своїх дітей, необхідна спеціалізована підготовка педагогів, щоб персонал міг керувати поведінкою дитини, прогресом дитини з точки зору соціальних навичок. Батьки почуваються більш спокійними коли персонал ознайомлений і усвідомлює діагноз дитини, це впливає на те, як сприймають цю дитину в закладі дошкільної освіти однолітки і персонал. Наприклад, коли персонал закладу знає про діагноз і має розуміння його, вони будуть більш толерантними до дитячої поведінки та будуть розуміти, як створювати сприятливе середовище. З іншого боку, якщо діагноз не відомий, то батьки відчувають, що на дитину покладаються «надмірно великі сподівання» через невидимість інвалідності.

Але поряд з відкритістю батьків стоїть їхній страх, щодо ставлення інших до їхньої дитини. Вони відчувають образу або упередження щодо своїх дітей з боку персоналу або інших батьків. Часто це через кількість часу та затребуваних ресурсів які витрачені педагогом на дану дитину. Вона зароджується у педагога, а потім відчувається від інших батьків та дітей.

Тому адміністрації необхідно усвідомлювати те, що батьки хочуть, щоб для їхньої дитини була створена атмосфера підтримки і розуміння навіть у тих закладах де діти з особливими освітніми потребами ніколи не зустрічалися. Така підтримка та взаєморозуміння є корисними не тільки для дитини, а й для відносин у співпраці між домою та закладом.

Ще одним з джерел невдоволення батьків є той факт, що педагогічний персонал, має низькі очікування щодо їхньої дитини, тим самим роблячи програми розвитку дитини неідеальними, не ефективними та демонструє відсутність співпраці.

Складна поведінка цих дітей часто виконує комунікативну функцію, коли особистість не має усних засобів вимагати або протестувати. Педагоги часто цього не розуміють, що може призвести до конфліктних ситуацій.

Дітей з особливими освітніми потребами не можна відсторонювати від навчання, коли порушення стосується їхньої інвалідності. Хоча, всі розуміють, що надзвичайно важко контролювати їхню поведінку, вгамувати їхню роздратованість, оскільки вона спровокована та безпосередньо пов'язана з інвалідністю.

Щоб задовільнити потреби батьків та, головне, сприяти забезпеченню якісною освітою дітей з особливими освітніми потребами, педагоги-спеціалісти розробили інклюзивну модель організації освітнього процесу з дітьми з ООП у навчальному закладі.

По-перше, діяльність має бути адаптована таким чином, щоб вихованець міг «вписатися» у рівень своїх однолітків, навчаючись навичкам, які можна краще практикувати в спеціально обладнаній групі або кімнаті з більш відповідними критеріями для дітей цього віку. Задля досягнути успішної інтеграції, зроблено п'ять основних кроків для інтеграції дітей.

Перший і основний крок – це розробка цілей. Важливо зрозуміти для чого дитині необхідна інтеграція. Деякі батьки бажають, щоб їхні діти інтегрувалися для знань навчальних програм на рівні дітей групи, а деякі – виключно для соціалізації. Відповідно до цілей зібрані необхідні матеріали, які допомагають в освітньо-виховному процесі, підібрана група, з якою можна працювати та підготувати дитину, розроблені певні правила для неї, які могли б допомогти дитині сигналізувати про її стан, свої враження та почуття.

Другий крок. Встановлення рівня оцінки. Якщо, до прикладу, дитина у старшій групі, але пізнавальні здібності на рівні молодшої групи. Використовуючи рекомендації ІРЦ, свої судження та співпрацюючи з командою психолого-педагогічного супроводу закладу, вирішуємо, яка група буде доречнішою для інтеграції.

Враховуються всі фактори, щоб визначити рівень розвитку дитини, включаючи зрілість основних однолітків, конкретну програму, над якою вони працюють, або їх власну фізичну та емоційну зрілість. Дітей з особливими освітніми потребами слід тримати на рівні, наскільки це можливо, для того, щоб розвивати стосунки з однолітками.

Третій крок – співпраця усіх спеціалістів закладу дошкільної освіти (вихователів, асистента вихователя, практичного психолога, вчителя-логопеда, дефектолога, реабілітолога), включаючи батьків та дітей є критично важливою. Спільними зусиллями складаємо індивідуальну програму для даної дитини, яка ширше відображатиме інтереси дитини. Ділимося спостереженнями, сильними сторонами, потребами, умовами та модифікаціями для успіху дитини.

Найголовніше – розкрити лінії спілкування, щоб дозволити обмін матеріалами, та розробити систему для всіх спеціалістів закладу, щоб вони були в курсі того, що відбувається в групі. Даним дітям необхідно надавати «Інтеграційний зв'язок», який включає візуальні матеріали, засоби підтримки поведінки та умови, які допоможуть їм отримати доступ до навчальної програми.

Важливо, щоб дана дитина мала спеціально відведений робочий простір у групі серед своїх однолітків і була включена у всі заходи, які відбуваються у групі.

Четвертий крок. Співпраця з дітьми групи. Якщо дитина відчуває прихильність своїх однолітків, коли заходить у групу, вона буде більш мотивовано соціально взаємодіяти зі своїми однолітками, виконувати завдання, приймати участь у житті групи. Інтеграція допомагає звичайним дітям дізнатися про толерантність, прийняття різних дітей у колективну роботу на різних рівнях їхніх здібностей. Розповідаємо дітям про наших виняткових дітей, про їхні симпатії та антипатії та щодо особливостей та способів їхнього навчання та виховання. З перших днів знаходження особливої дитини у групі спільно з вихователями та асистентом вихователя запроваджуємо приятельську систему, де діти складають пари під час кожного заняття. Проводимо ігри-знайомства, ігри-вітання, проводимо бесіди, як себе поводити, коли «особливі діти» їх групи засмучені.

П'ятий крок. Що необхідно змінити? Варто продумати, що необхідно змінити або що можна додати задля досягнення максимальних результатів дитиною. В одному випадку ми надаємо більше часу на виконання завдань, або ж це може бути додатковий дидактичний матеріал або інтерактивна дошка, картки PEKS тощо.

Модифікації – це зміни реальних очікувань навчальної програми, які зроблять завдання більш досяжним для дитини. Можливо замість звукового аналізу слів та виділення голосних та приголосних звуків, дитині запропонуємо промовити тільки голосні, вивчати не відтінки кольорів, а основні кольори, не кидати у ціль м'ячем, а просто у повітря. Усі досягнення дитини занотовуються і прописуємо, чи можна ускладнювати завдання, а над чим ще необхідно попрацювати.

Задля отримання максимальної кількості даних, систематично приділяється час спілкуванню з колегами та батьками даної дитини, навіть з дітьми, адже ці знання в процесі навчання допомагають корегувати роботу та бачити прогрес у дітей.

Портфоліо!

Таким чином, основою для соціалізації дитини в суспільство є не лише взаємодія спеціалістів та батьків дитини з порушеннями розвитку, їх критичність і гуманізм, професіоналізм та відповідальність у всій системі стосунків з дитиною, а й дбайливе ставлення до дитини, прояви тепла, розуміння, почуття емпатії та альтруїзму не лише з боку дорослих, а й нормотипових однолітків.

Список використаних джерел та літератури

1. Безпалько, О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навчальний посібник. К.: Центр навчальної культури, 2003. 134 с.

2. Валентик Н. Інклюзивна освіта: за і проти [Репортаж з Всеукраїнського «круглого столу» «Психолого-соціально-педагогічні аспекти інклюзивної освіти: за і проти»] / Наталія Валентик // Директор школи. 2010. № 14-15. С. 45-58.
3. Григор'єва Н. Як допомогти дитині стати самостійною, або Опануємо методику Марії Монтесорі. / Н. Григор'єва // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2021. №11. С. 30-34.
4. Грядовкіна Ж. Життєва практика для малюка. / Ж.Грядовкіна // Дошкільне виховання. 2014. №14. С. 26-29.
5. Дитинство в Україні : права, гарантії, захист. (Збірник документів) : ч. 2, К. : АТ Видавництво «Столиця», 1998. 248 с.
6. Elizabeth Margaret Starr. In Parents' Voices: The Education of Children With Autism Spectrum Disorders. – URL : https://www.researchgate.net/publication/249644207_In_Parents%27_Voices_The_Education_of_Children_With_Autism_Spectrum_Disorders.
7. Закон України «Про освіту». – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
8. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній заклад / Тамара Ілляшенко // Соціальний педагог. 2009. №5. С. 26-35.
9. Ілляшенко Т. Затримка психічного розвитку дітей: причини виникнення та корекція. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Науково-методичний збірник / за ред. Н.Софій, І.Єрмакова та ін. К.: Контекст, 2000. С. 336.
10. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі // Психолог, 2009. № 10. с.14-18.
11. Капська А. Й. Соціальна педагогіка. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 468 с.
12. Ковальчук С. Профілактика самотності в осіб з обмеженими можливостями / Світлана Ковальчук // Соціальний педагог. 2009. № 7. С. 9-13.
13. Крутій К. Педагогіка Марії Монтесорі : руйнуємо міфи. / К.Крутій // Дошкільне виховання. 2020. №10. С.16-20.
14. Laura Seckington. Integration and Inclusion: 6 Steps to Student Success. – URL : <http://ceril.net/index.php/articulos?id=611>
15. Лисенко О. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ. – URL : <https://vseosvita.ua/library/socializacia-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-umovah-dnz-276934.html>
16. Надворна О. Розвиток мовлення в системі Монтесорі. / О.Надворна // 2014. №8. С.16-19.
17. Науменко О., Найда А. Монтесорі – підхід до математики. / О. Науменко, А.Найда // Дошкільне виховання. 2014. №8. С.12-15.
18. Прибильська Н., Проценко Н. / Сенсорне виховання в педагогіці Монтесорі. / Н. Прибильська, Н. Проценко // Дошкільне виховання. 2014. №8. С. 9-11.
19. Пряженцева Т. Монтесорі – заклад : досвід організації діяльності. / Т.Пряженцева // Дошкільне виховання. 2014. №8. С. 6-8.
20. Сабат Н. Соціально-педагогічний аспект інклюзивного навчання / Надія Сабат // Соціальний педагог. 2008. №3. С.42-46.
21. Соціально педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями // Соціальна педагогіка : Підручник / за ред. проф. Капської А. 3-є вид. перероб. і доп. Київ, 2006. С. 329-368

Бізіборд – універсальний тренажер для розвитку дітей дошкільного віку

***Анотація:** в статті піднято актуальне питання, що стосуються всебічного розвитку дитини дошкільного віку за допомогою розвивальної іграшки – бізіборд. Описано принципи використання бізіборда у роботі з дітьми. Подано та проаналізовано види бізібордів, їх вплив на формування базових компетенцій дошкільника.*

***Ключові слова:** гра, розвивальна іграшка, бізіборд, принцип багатофункціональності, принцип активності, принцип естетичності, принцип зв'язку з реальним життям.*

Гра є провідною діяльністю дитини дошкільного віку, засобом її всебічного розвитку, важливим методом виховання. Розвивальні ігри виховують сприймання, волю, витримку, дисциплінованість, впливають на розумовий розвиток та на розвиток логічного мислення дитини.

Ігри розвивають інтелектуальні якості: увагу, пам'ять, уяву, уміння знаходити помилки та недоліки, залежності й закономірності, класифікувати й систематизувати матеріал, здатність до комбінування та передбачення результатів своїх дій. Не слід забувати, що кожна гра спонукає до позитивних емоцій та сприяє формуванню емоційно-вольової сфери дитини. Саме гра та іграшка для малюка є засобом формування світосприймання.

Іграшка – незмінний супутник дитини з перших днів її життя. Дорослі спеціально створюють її з виховною метою, для підготовки малюка до вступу в суспільні відносини. Для дитини іграшка є предметом забави, розваги, радості і найважливішим засобом її психічного розвитку.

Взагалі термінологічно формулювання «розвивальна іграшка» некоректне: жодна річ сама по собі не здатна розвивати дитину – це завдання виконує не предмет чи дидактичний матеріал, а взаємодія з ним. Точнішим буде визначення «іграшка, що має розвивальний потенціал».

Розвивальний потенціал іграшки залежить не від кількості деталей, складності гри чи ціни, а від кількості варіантів її застосування і допомоги дорослого у їх пошуку. Чи однаковий розвивальний потенціал однієї і тієї ж іграшки для різних дітей? Звісно, ні.

Розвивальна іграшка повинна стимулювати малюка опановувати навички і вміння, по-перше, відповідні його вікові та рівню розвитку; по-друге – ті, якими він іще не володіє! Якщо порушуємо першу вимогу, отримуємо нецікаву іграшку.

Упродовж дошкільного періоду дитині необхідні образні іграшки, але у різні вікові періоди вони виконують неоднакові функції у її психічному розвитку:

- у немовляти викликають приємні переживання і позитивні емоції;

- у ранньому та дошкільному віці включаються до різноманітних видів ігор: сюжетно-рольових, будівельних, дидактичних, режисерських, ігор-драматизацій.

Образні іграшки розширюють сферу ігрових дій, допомагають розвивати їх сюжет, створювати ігрові ситуації. Дитина сприймає іграшку як образ предмета реального чи казкового світу, партнера, товариша; розуміє її зовнішні особливості та інші характеристики як втілення художньої, технічної та інших видів культур. Іграшка

є складовою предметно-ігрового середовища та передумовою розвитку гри. Нормальний розвиток дитини, становлення її внутрішнього світу неможливі без гри, а отже, без іграшки. Іграшка для дитини – це той засіб, який дозволяє досліджувати навколишній світ, формувати і реалізовувати творчі здібності, виражати почуття та емоції.

Саме тому проблема підбору іграшок особливо загострилась у наш час. В умовах закладу дошкільної освіти розвивальні іграшки, виготовлені з довговічних матеріалів, прослужать значно довше, ніж картки чи паперові книжечки. Вдома такі іграшки сприятимуть регулярній взаємодії дитини з батьками. Від успішного вирішення проблеми вибору ігор та іграшок залежать і настрої дитини, і прогрес в її розвитку. Щоб зорієнтувати дорослих в неосяжній стихії ринку іграшок, ми вирішили розповісти про одну з найцінніших і найкорисніших – розвиваючу іграшку бізіборд.

Бізіборд (або розвиваюча дошка) – це особливий винахід педагогів-вихователів, що дозволяє домогтися відразу двох цілей: надійно привернути увагу малюка, розвивати пізнавальні процеси дитини ігровим методом.

Як впливає з назви, це дійсно дошка, та ще й із закріпленими на ній різними деталями: замочки, кнопки, гачки, рахівниці, валики, тумблери, розетки, гайки, петлі і замочки, клямки і шпінгалети, шнурівки, диск від старого телефону, блискавки, липучки, ліхтарики, лабіринти, спінери; музичні інструменти; годинник, дзвіночки, дверні ручки, рахівниці, дзеркала, труби і втулки, вітряки для проведення дослідів, дошки для малювання, покликаними зацікавити малюка та стимулювати до пізнавальної активності.

Зайняти маленького непосиду корисною, а головне безпечною справою – ось основне призначення бізіборда. Зібрані в одному місці такі цікаві штучковини, до яких, як правило, батьки не дозволяють навіть наближатися, надовго захоплять малюка. При цьому дорослі можуть бути впевнені, що крім цікавого проведення часу малюк отримає безцінний досвід: він поступово ознайомиться з принципом роботи підручних пристосувань, вдосталь награтється з такою привабливою розеткою, розвине дрібну моторику рук і збагатить пам'ять.

Величезна популярність та цінність бізібордів призвела до виникнення великого різноманіття розвивальних дошок, які можна класифікувати за: формою, розміром, матеріалу з якого виготовлений, за способом розташування розвиваючого ігрового матеріалу, за функціональним призначенням, за віком, за статтю, для дітей з особливими потребами. Головне, щоб при використанні бізіборду дотримувались наступні принципи.

Принцип активності, самостійності й творчості полягає в тому, що діти граючись з бізібордом, мають змогу розвивати власні інтереси, певні риси характеру, емоції та почуття. Під час практичної діяльності малюки вправляються у виконанні завдань різного ступеня складності, вчать досягати бажаного результату, проявляючи наполегливість, ініціативність, вносять елементи новизни. Таким чином, діти активно пізнають навколишню дійсність, у них розвиваються інтелектуальні, вольові та емоційні здібності.

Принцип багатофункціональної діяльності передбачає створення зон бізіборду для всебічного розвитку дитини. Це дає їм змогу займатися одночасно різними видами діяльності за власними бажаннями та інтересами (розглядати ілюстрації, гратися, малювати, виконувати вправи тощо), не заважаючи одне одному. Вони також мають змогу за власним вибором переходити від однієї зони діяльності до іншої, від спокійних занять до активних.

Принцип естетичності полягає у правильному доборі обладнання за кольором, формою, розмірами та в оптимальному розміщенні предметів у предметно-ігровому середовищі. Це сприятиме формуванню в дітей художнього смаку, естетичних почуттів.

Принцип зв'язку з реальним життям передбачає відповідність розвивального предметного середовища на бізборді сучасним вимогам, тобто соціокультурним особливостям суспільства, в якому діти живуть.

Принцип урахування вікових особливостей дітей полягає в тому, що добирання матеріалів і розміщення їх на бізборді здійснюється залежно від віку вихованців. Дії з іграшками – перші практичні дії малюка, вони задовольняють і стимулюють його потреби у рухах, у роботі аналізаторів. Але організм дитини розвивається поступово, тож і її іграшки мають «розвиватися» так само поступово.

Граючись з бізбордом, діти збагачують сенсорний досвід, адже вони отримують повну свободу тактильного сприйняття. У дітей удосконалюється координація рухів, тому що вони вчаться утримувати об'єкт у полі зору, узгоджуючи роботу рук і очей; покращуються пізнавальні процеси, тренується кольоро- і звукосприйняття, а також опановуються навички поведінки з реальними аналогами предметів побуту. Ну і, звичайно, виховуються посидючість і самостійність. Маленькі діти не здатні довго утримувати увагу на одному предметі, а бізборд дає можливість виконувати і планувати безліч дій.

Крім того, розвиваюча дошка не лише допомагає освоювати малечі побут, найбільша її користь в тому, що вона:

- вчить концентрації та терпінню;
- тренує логічне мислення дитини, розвивається інтелект: діти вчаться прогнозувати результати своїх дій, порівнювати, робити висновки, освоювати алгоритм дій;
- сприяє фізичному розвитку;
- розвиває дрібну моторику: формується здатність брати дрібні предмети, стискати їх пальцями, утримувати в руці – таким чином малюки готують руку до письма;
- знайомить малюка з кольорами, величинами, формами;
- допомагає розвивати творчу уяву;
- розширює кругозір;
- дарує малечі відчуття впевненості;
- формує бажання пізнавати;
- замінює іграшки, які не мають сенсу;
- навчає самостійності;
- сприяє розвитку та корекції мовлення дітей, а саме: розвитку слухових відчуттів: дзвенить, стукає, скрипить, пищить, шарудить, свистить тощо; вправленні в звуконаслідуванні, відтворенні звуків; автоматизації звуку в словах; збільшенні мовленнєвого словника дітей, словотворенні; розвитку граматичної сторони мовлення: один замок, багато замків, відімкнути замок, відчинити двері та т.д.;
- розвитку зв'язного мовлення: розігрування казок за допомогою магнітного театру;
- для занять з дітьми, які заїкаються: прийом – коментування дій;
- розвивається пояснювальне мовлення, вміння висловлювати і обстоювати свою думку;
- дарує трохи вільного часу батькам;
- повноцінна, цікава, змістовна самостійна ігрова діяльність.

Бізбордом можна зацікавити і гіперактивну дитину, і малоактивну дитину; охопити різні сторони розвитку, як-от: логіко-математична, пошуково-дослідницька, художньо-естетична діяльність; ознайомити з навколишнім світом тощо.

Ще одна перевага бізборда в тому, що з його допомогою можна задіяти декілька дітей одночасно. Бізборд створює умови, за яких малюку легше адаптуватися в колі однолітків.

Отже, разом з бізібордом ви даруєте дитині не просто красиву та корисну іграшку, а й знайомите її з цікавим, але таким складним дорослим світом. Допомагаєте розвиватись і вдосконалювати навички, які їй знадобляться у самостійному житті. Сприяєте набуттю дитиною практичного досвіду.

Завдяки іграм біля бізіборда у дошкільнят формуються вміння знаходити різні варіанти розв'язання інтелектуальних завдань, збагачується життєва компетентність, упорядковуються їхні уявлення про навколишній світ. Ігри з бізібордом допомагають малюкові навчитися ефективно сприймати і засвоювати знання, що є основою підготовки до навчання у школі.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільньої освіти / нова редакція/ наук. ред.. А.М. Богуш – К. : МЦФЕР. Освіта, 2012.
2. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Як визначити рівень розумового розвитку дитини?/ І. А. Барташнікова, О. О. Барташніков – Тернопіль: Богдан, 2008.
3. Задесенець М. П. Вікові особливості розвитку дітей і формування їх особистості./ М. П. Задесенець – К.: Вища школа, 2001.
4. Коваль І. І. Вчимося мислити. Розвивальні ігри для дітей від 4 до 9 років/ І.І. Коваль – Х: ВАТ Книжний клуб «Клуб Семейного Досуга», 2007.
5. Кузьменко В.У. Індивідуальний підхід у розвитку пізнавальних здібностей дошкільників.//Шляхи розвитку здібностей у дітей дошкільного віку. Зб. наук. пр./ Київ – Запоріжжя. 2009.
6. Лохвицька Л. В. Формування пізнавальних інтересів у навчально-ігровому середовищі / Л. В. Лохвицька //Дошкільне виховання, 2009, № 10.
7. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/ Т. І. Поніманська – К.: Академвидав, 2006.
8. Тележникова Т. Р. Лучшие игры, развивающие интеллект и творческие способности./ Т. Р. Тележникова – Донецк: ООО ПКФ «БАО», 2008.
9. Джерело: <http://ukrslady.ru/budinok-i-rodina/materinstvo/20896-bizibordi-rozvivajuchi-doshki-dlja-ditej.html>
10. Джерело: <http://ukrslady.ru/budinok-i-rodina/materinstvo/20896-bizibordi-rozvivajuchi-doshki-dlja-ditej.html>
11. Джерело: <http://ukrslady.ru/budinok-i-rodina/materinstvo/20896-bizibordi-rozvivajuchi-doshki-dlja-ditej.html>